

**UPI BANA
NUCËN PAPA DIOSAN
'INAN
Jesucristo ñui quicë**

El Nuevo Testamento
de nuestro Señor Jesucristo
en el idioma
cashibo
(cacataibo)

El Nuevo Testamento
de nuestro Señor Jesucristo
en el idioma
cashibo
(cacataibo)

Primera edición, 1978
Segunda edición, 1995
Tercera edición, 2008

Publicado por
© La Liga Bíblica 2008

Usted es libre de copiar, distribuir y comunicar públicamente la obra bajo las condiciones siguientes:

- Reconocimiento. Debe reconocer los créditos de la Liga Bíblica (pero no de una manera que sugiera que tiene su apoyo o apoyan el uso que hace de su obra).
- No comercial. No puede utilizar esta obra para fines comerciales.
- Sin obras derivadas. No se puede alterar, transformar o generar una obra derivada a partir de esta obra.

CONTENIDO

Mateonéan 'a upí bana	(Mt.)	7
Marcosnéan 'a upí bana	(Mr.)	79
Lucasnéan 'a upí bana	(Lc.)	121
Juanéan 'a upí bana	(Jn.)	195
Jesucristonén caíscé unicama usai 'ia	(Hch.)	244
Pablonéan Romanu 'icé unicama buánmia quirica	(Ro.)	308
Pablonén Corintonu 'icé unicama a pain buánmia quirica	(1 Co.)	339
Pablonén Corintonu 'icé unicama buánmitécéan quirica	(2 Co.)	368
Pablonéan Galacianu 'icé unicama buánmia quirica	(Gá.)	386
Pablonéan Efesonu 'icé unicama buánmia quirica	(Ef.)	397
Pablonéan Filiposnu 'icé unicama buánmia quirica	(Fil.)	408
Pablonéan Colosasnu 'icé unicama buánmia quirica	(Col.)	415
Pablonéan Tesalónicanu 'icé unicama a pain buánmia quirica	(1 Ts.)	422
Pablonéan Tesalónicanu 'icé unicama aribi buánmitécéan quirica	(2 Ts.)	428
Pablonéan Timoteo a pain buánmia quirica	(1 Ti.)	432
Pablonéan aribi Timoteo buánmitécéan quirica	(2 Ti.)	441
Pablonéan Tito buánmia quirica	(Tit.)	447
Pablonéan Filemón buánmia quirica	(Flm.)	451
Unión hebreo banan banacé unicama buánmia quirica	(He.)	453
Santiagonéan judíos unicama buánmia quirica	(Stg.)	477
Pedronéan a pain buánmia quirica	(1 P.)	485
Pedronéan aribi buánmitécéan quirica	(2 P.)	493
Juanéan a pain buánmia quirica	(1 Jn.)	498
Juanéan aribi buánmitécéan quirica	(2 Jn.)	506
Juanéan aribi amiribishi buánmitécéan quirica	(3 Jn.)	507
Judasnén buánmia quirica	(Jud.)	509
Usai ñu 'itia Jesucristonén Juan ismia	(Ap.)	512

Camabi Nucën Papa Diosan banax ca anbia
sinánmicëxuan aín unicaman cuënéo 'icën. Usa 'ain
cananuna a bana isquin 'unánti 'ain, uisaira oquin cara
Nucën Papa Diosan nu ainan 'imia quixun 'unánan,
uisaira 'i caranuna 'uchai quixun 'unánan, uisax
caranuna 'uchatancëxbi Nucën Papa Diosbë upí
'itécënti 'ai quixun 'unánan, uisai 'i caranuna asérabi
Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti 'ai quixun.

2 Timoteo 3.16

MATEONËAN 'A UPI BANA

I. USAI CA JESUS XUX 'IACËXA
QUIXUN ÑUIA BANA (1-2)

Jesusan 'unánpapan rara 'iá
(Lc. 3.23-38)

1 ¹Jesucristo ax Davitan rëbúnqui 'aish ca Abrahamnën rëbúnquiribi 'iacëxa. Jesucristonén raracama ca ènë unicama 'iacëxa: ²Abraham ax ca Isaacnën papa 'iacëxa. Isaac ax ca Jacobnën papa 'iacëxa. Jacob ax ca Judá 'imainun aín xucéantun papa 'iacëxa. ³Judá ax ca Fares 'imainun Zara aín papa 'iacëxa, Tamar atun titá 'imainun. Fares ax ca Esromnën papa 'iacëxa. Esrom ax ca Aramnën papa 'iacëxa. ⁴Aram ax ca Aminadabnën papa 'iacëxa. Aminadab ax ca Naasonnën papa 'iacëxa. Naasón ax ca Salmonnën papa 'iacëxa. ⁵Salmón ax ca Booznën papa 'iacëxa, Rahab aín titá 'imainun. Booz ax ca Obednën papa 'iacëxa, Rut aín titá 'imainun. Obed ax ca Isaínën papa 'iacëxa. ⁶Isaí ax ca David, axa 'apu 'icë, aín papa 'iacëxa. David ax ca Salomonën papa 'iacëxa, aín titax ca Uríasnën casunan xanu 'iacëxa.

'Salomón ax ca Roboamnën papa 'iacëxa. Roboam ax ca Abíasnën papa 'iacëxa. Abías ax ca Asan papa 'iacëxa. ⁸Asa ax ca Josafatnën papa 'iacëxa. Josafat ax ca Joramnën papa 'iacëxa. Joram ax ca Uzíasnën papa 'iacëxa.

⁹Uzías ax ca Jotamnën papa 'iacëxa. Jotam ax ca Acaznën papa 'iacëxa. Acaz ax ca Ezequíasnën papa 'iacëxa. ¹⁰Ezequías ax ca Manasésnën papa 'iacëxa. Manasés ax ca Amónen papa 'iacëxa. Amón ax ca Josíasnën papa 'iacëxa. ¹¹Babilonia cacë nêtenu judíos unicama bëtsi non buánti 'urama 'ain ca Josíasnën Jeconías 'imainun aín xucéncama bëchiacëxa.

¹²Babilonia nêtënuun ca Jeconíasnën Salatiel bëchiacëxa. Salatiel ax ca Zorobabelnën papa 'iacëxa. ¹³Zorobabel ax ca Abiudnën papa 'iacëxa. Abiud ax ca Eliaquimnën papa 'iacëxa. Eliaquim ax ca Azornën papa 'iacëxa. ¹⁴Azor ax ca Sadocnën papa 'iacëxa. Sadoc ax ca Aquimnën papa 'iacëxa. Aquim ax ca Eliudnën papa 'iacëxa. ¹⁵Eliud ax ca Eleazarnën papa 'iacëxa. Eleazar ax ca Matanën papa 'iacëxa. Matán ax ca Jacobnën papa 'iacëxa. ¹⁶Jacob ax ca Josénen papa 'iacëxa. José ax ca María an Jesús, Cristo cacë, a tuua, aín bëne 'iacëxa.

¹⁷Abraham ax ca judíos unibunën rara 'iacëxa. An bëchicëxun aín bëchicënën canitancëxun bëchipacëxun aín bëchicë nënribi canitancëxun bëchipacëx anuax cuanx Davidnu sénën ca Davitan chaitiocécama catorce 'iacëxa. David an bëchicëxun aín bëchicënën canitancë xun bëchipacëxun aín bëchicënribi canitancëxun bëchipacëx anuax cuanx anun Babilonia cacë nêtenu judíos

unicama buan nëtë anúan Jeconías bacéan, a nëtë sënën ca Jeconíasnën chaitiocécama catorce 'iacéxa. Jeconías an bëchipacéxun aín bëchicënén canitancéxun bëchipacéxun aín bëchicë nénribi canitancéxun bëchipacéx anuax cuanx anúan Cristo bacéncë nëtë sënën ca aín chaitiocécama catorce 'iacéxa.

Jesucristo bacéan

(Lc. 2.1-7)

¹⁸Énë menua Jesucristo uti ca ésaí 'iacéxa: María ax ca Josénën binuxun 'unánti océ xanu 'iacéxa. Josébë biranan-céma pan 'aish ca Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinanënsi 'imicëx tuñu 'iacéxa. ¹⁹José ax ca upí uni 'iacéxa. Usa 'ixun ca únima chanioia quixun unin 'unánunma María énti sináncëxa. ²⁰Usoquin sinántancéx 'uxun ca Josénën namáquin Nucén 'Ibu Diosan xucë aín ángel achúshi isacéxa. Iscéxun ca cacéxa:

—José, Davitan rëbúnqui, cana mi Cain. Maríanën tuá ax ca Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxë shia 'icë 'icën. Usa 'ain camina timaquinma min xanu 'inun María biti 'ain. ²¹Ax ca tuá achúshi bacénti 'icën. Bacenia camina min a tuá Jesús caquin anëti 'ain. Ainhoi ca uni aín 'ucha térénquin Nucén Papa Diosan iscéxa upí 'inun iémiti 'icën. Usa 'ain camina a tuá Jesús caquin anëti 'ain.

²²An Nucén Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían cuénësabi oquin ca ángelnën José usaquin cacéxa. A bana ca ésaí quia:

²³Xanu achúshi unibë 'icëma pain 'aish ca tuñu 'itancéx bacénti 'icën. Aín tuá ax ca Emanuel caquin anëcë 'iti 'icën.

Emanuel quicë ax ca "Nucén Papa Dios ca nubë 'icë" qui quicë 'icen.

²⁴Usa 'ain ca namámiqian Nucén 'Ibu Diosan ángelnën cacésabi oquin Josénën

María aín xanu 'inun biacëxa. ²⁵Biaxbi ca abë 'íama pan 'icën, aín récuén tuá bac'ëncë cuni ca Josénën aín xanu 'inun María biacëxa. A bac'ëncë tuá a ca Josénën Jesús caquin anëacëxa.

An ñu 'unáncë unicaman Jesús rabia

2 ¹Herodes axa Judea cacë menu 'icë unicaman 'apu 'aish Jerusalénu 'ain ca a menu 'icë éma, Belén cacë, anuax Jesús bacéancëxa. Belénuaxa Jesús bacéan ca aucüaxa bari urucë anuax an ñu 'unáncë unicama, Belén 'urama 'icë Jerusalén émanu cuancëxa. ²Cuani bëbaquin ca ñucácëxa:

—¿Uinu cara axa judíos unibunën 'apu 'inun bëri bacéncë a 'ic? Aucüaxa bari urucë anuxun cananuna anun a 'unánti 'ispa isbëtsian. A isbëtsini cananuna 'unánbëtsini a rabi ain.

³Usaíá quia a bana cuati ca Herodes 'imainun Jerusalénu 'icë unicama masá nuituti, uisa cara énë ñu 'iti 'icë quiax sináncasmacëxa. ⁴Sináncasmaquín ca Herodesnën camabi judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana judíos unicama 'unánmicë unicamaribi camicëx ricuatsianxa timétia ñucácëxa, uinxun caraisa Cristo axa utia judíos unibunën caíncë, ax bacénti 'icë quixun. ⁵Ñucácëxun ca cacëxa:

—Belén cacë éma, Judea menu 'icë, anuax ca bacénti 'icën. An Nucén Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unin ca Belén ñuiquin ésoquin cuénëocëxa:

⁶ Belén, Judá menu 'icë éma, anu 'icë uni achúshi ax 'apu 'ixun ca 'én unibu, Israelnën rëbúnquicama, a bérúanquin 'aquinuxun 'aia. Usa 'ain ca Belén ax bëtsi émacamasa 'icën.

⁷Quia cuatancëxun ca Herodesnën an ñu mëëxuncë unicama —uni itsin isnunma camina unéxun an ñu 'unáncë

unicama 'é bëxúnti 'ai —quixun cacëxa. Usoquian camicëx ucë ca ñucácëxa, añu nëtëen caraisa 'ispä isaxa quixun.

⁸Usoquin ñucátancëxun ca Herodesnën an ñü 'unáncë unicama Belénu cuanun xuacëxa. Xuquin ca ésaquin cacëxa:

—Anu cuanxun uinu cara a tuá 'icë quixun istancëxun camina 'énribi a rabi cuanun 'é cai uti 'ai —quixun.

⁹Usoquian Herodesnën cacëxa a tuá bari cuancëxa. Cuancëbë ca aucüaxa bari urucë anuxuan atun iscë 'ispä ax anúan a unicamax cuanti anúmbi cuancëxa. Cuanx ca anu a tuá 'icë a manámibi a 'ispä niracëacëxa. ¹⁰A isi cuëenquiani ca anúan a 'ispä cuancë anúmbi an ñü 'unáncë unicama cuancëxa. ¹¹Cuanx a manámia 'ispä niracëcë xubu anu atsínxun ca anua a tuá Jesús aín titi Maríabë 'icë méracëxa. Mérail rantin puruni tsóbuquin ca Jesús rabiacëxa. Rabiquin ca atun bunánti bacáxun anua buáncë curi 'imainun tsépasa ñü 'aíshbi nëëncëx sanuira a 'imainun i baca sanuira acama 'ináncëxa. ¹²Usoquian 'ináncë ca namámiquin Nucën Papa Diosan anua Herodes 'icë anun cuanxma 'inun cacëxa bai itsin cuantancëx aín nëtënu bëbacëxa.

Josénën aín titacëñun Jesús Egíptonu buan

¹³An ñü 'unáncë unicamaxa aín menu cuantecëan ca Nucën 'Ibu Diosan ángelnën José namámiquin cacëxa:

—Herodesnën ca a tuá 'aminuxun bariminuxun 'aia. Usa 'ain camina níruquianquin aín titacëñun a tuá bibiani Egipto menu cuanti 'ain. Cuantancëx camina 'én mi cacéxmi utécenun anu 'iti 'ain.

¹⁴Usoquian ángelnën cacëx níruquin aín titacëñun a tuá bibiani ca José imé Egipto menu cuancëxa. ¹⁵Anu ca

Herodes pan bamatamainun 'iacëxa. Nucën 'Ibu Diosan 'amicëxuan aín unin cuénösabi oi ca Egipto menu 'iacëxa. A banax ca ésa quia: "Egíptonua cana 'én Béchicë bëan".

Tuácama rënum quixun Herodesnën ca

¹⁶Usa 'ain ca —an ñü 'unáncë unicaman ca 'é paránxa —quiax Herodes 'aisamairai nishacëxa. Nishquin ca an ñü 'unáncë unin ñuicë bana sinánquin Jesús isa rabé baritia aín bacéncë 'icë quixun sináncëxa. Sinánxun ca aín uni xuacëxa, camabi Belénu 'icë rabé baritiañu bëbu tuácama 'anan rabé baritiañuma bëbu tuácama-ribi 'abianxun a 'urama 'icë émacama-nuaribi bariquin cëñunun quixun.

¹⁷Usaquin 'acébë ca Jeremíasnën cuénéo bana quiásabi oi 'iacëxa. A banax ca ésa quia:

¹⁸Ramá cacë émanuxun ca rarumatía inia cuacanxa. Ax ca Jacob 'imainun aín xanu Raquelnën rëbúnqui a xanucamaxa aín tuacën rabanan incë 'ixa. Aín tuá 'áima cupí a sinani upí 'iisama tani ca uínbì nëtémisamai ianxa.

¹⁹Usa 'ain ca Herodes bama 'ain Egíptonuxun namáquin Josénën Nucën 'Ibu Diosan ángel achúshi isacëxa.

²⁰Iscëxun ca amiribishi cacëxa:

—Níruquiani ca aín titacëñun a tuá bibiani amiribishi Israel nëtënu cuantecëntan. An a tuá 'aisa tancë unicama ca bamamaxa. Usa 'ain camina cuantecënti 'ain.

²¹Usaquin ángelnën cacëx ca José aín titacëñun a tuá bibiani Israel nëtënu cuantecëancëxa. ²²Usa 'ain ca José cuantecënti 'aíshbi —Herodes axa bama 'ain ca aín bëchicë Arquelao, ax Judea menu 'apu 'icë —quixun ñuia cuax anu cuantecënti racuéacëxa. Racuëti ca

namáquin istancëx Judea me anu Arquelao 'icë anu cuaníma Galilea menu cuancëxa, aín namácësabi oi. ²³Galilea menu bëbatancëx ca Nazaret émanu tsoti cuancëxa, usai 'itioquian an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuasabi oi. A banax ca ésa quia, Jesús ca Nazaretnu 'icë uni 'icë quixun ca unin caia.

II. GALILEA MENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUAN (3-20)

Juanën anu uni 'icëma menuxun unicama bana ñuixuan

(Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

3 ¹Jesús Nazaretnu 'ain ca Juan, an unicama nashimicë, ax Judea nëtënu 'aish anu uni 'icëma menu 'iacëxa. Anuxun ca an bana ñuia cuati cuania unicama bana ñuixuancëxa.

²Bana ñuixunquin ca cacëxa:

—Anun Nucën Papa Diosan abé upí 'inun mitsu ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icën. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosmi sináncë 'aíshmabi sinanati ami sinan.

³Juan ax ca a Isaíasnën Nucën Papa Diosan sinánmicëxun ñuiá a 'icën. Ésai ca a bana quia:

Anu uni 'icëma menuxun munuma bana ñui ca a unix ésa quia:

Nucën 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mëníoquin racanati 'ain.

⁴Juan ax ca camello rani 'acë chupa pañuanan ñuina xacá 'acë anun tsítécëre quicë 'iacëxa. Aín piti ca curuchinti 'imainun buna rëpa 'iacëxa. ⁵Usa 'ain ca Jerusalénu 'icë unicama Juanu riquiancëxa. Judea menu 'icë unicama 'imainun baca, Jordán cacë, a 'urama 'icë mecamá anuaxribi ca 'aisamaira uni Juanën bana ñuixunia cuati cuancëxa.

⁶Cuanxúan atun 'uchacama chiquinatia

ca Juanën Jordán bacanuxun nashimia-cëxa.

⁷Juanën bana ñuixunia cuati 'itsa uni rícuatsinmainun ca 'itsa fariseo uni 'imainun 'itsa saduceo uniribi an nashiminun quiax anu uacëxa. Aia isquin ca Juanën cacëxa:

—Mitsux 'atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsun rara 'iásaribiti runu, an uni picë, asa 'ain. ⁸Usa 'icë cara anúan Nucën Papa Diosan 'aisama unicama atumi nishquin masóti nëtën masócë 'itin rabananmi sinananun quixun uin mitsu cax? ⁹Unían mitsux camina asérabi sinanacë 'ai quixun 'unánun camina ñu 'aisama 'ati énquin upí ñuishi 'ati 'ain. ⁹—Nux Abrahamnën rëbúnqui 'aish cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun sinánxunma ca 'acan. Asérabi cana mitsu cain, 'aisa tanquin ca Nucën Papa Diosan énë maxáxbi bëtsi oquin Abrahamnën rëbúnqui 'imiti 'icën. ¹⁰Ca ésa 'icën. A réti aín manë rué tuíanx a rapasu niracéquin ca an upí oquin tuacëma icama rëtancëxun xanania unin tsin nëenia. Usaribi oquin ca bënénquinshi mitsúxmi sinanati ami sináncëma 'icë Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën. ¹¹Uníxa an ñu 'atima 'acëcama éni sinanacë cupí cana 'én a 'umpaxan nashimin. Usa 'aínbi ca 'ésamaira uni 'ë caxu aia. Axa upíra 'aish cushira 'ain cana 'ëx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi a buánxuntima 'ain. Axira uquin ca uni aín Bëru Ñunshin Upínu 'inun 'imiti 'icën. ¹²Imiquin ca tsi rëquirucënen ñu 'acësoquin aín cushin aín nuitunua sináncë ñu 'atimacama a cënuquin uni upí 'imiti 'icën. An ñu 'apácë unin 'acësaribi oquin ca 'ati 'icën. Ésa ca 'iti 'icën. Unin ca ñu bëru trigo 'apatia. 'Apátancëxun ca bimia bitsia. Bitancë

xun ca bucúnxun chacaia. Chacaquian tacaia ca aín xacá suñun amo putia. Pucébë ca aín bëru ax tiquia. Usai 'ia bérúanxun bixun bucúntancëxun ca aín xacácama tsi rëquirucë bénántisamanën nëenia. Usaribi oquin ca axa uti an aín 'acé ñucama 'unánquin, upí unicama abëa 'iti bianan 'atimacama a atun ñu 'atima 'acé cupí bimi xacá nëënti pucësa 'imiti 'icën.

**Juanën Jesús nashimia
(Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)**

¹³Usa 'ain ca Galilea me anuax cuanx Jesús Judea nëtënu 'icé baca, Jordán cacë, anua Juan 'ain, anu cuancëxa, anuxuan Juanën nashiminun. ¹⁴Cuanxa bëbaabi ca Juanën nashimisama tanquin Jesús cacëxa:

—¿Miinra 'ë nashimisa 'aíshbi caina 'ën mi nashiminun quiax ain?

¹⁵Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—Uisai cara Nucën Papa Dios quia, usai cananuna 'iti 'ain. Usa 'ain camina min 'ë bérí nashimiti 'ain.

Cacëxun ca Juanën —cana mi 'ati 'ain —quixun caxun Jesús nashimiacëxa.

¹⁶Usoquin Juanën nashimicëx ca Jesús bacanuax 'iruquiani cuancëxa. Cuanquinbi ca Jesusan naí panárabecë bëtan isquin anuax numacuru tinax uáxa Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí anu 'iruia isacëxa. ¹⁷Usai 'icébëtan ca Jesusan naínuaxa banaia cuacëxa, esai qui: “Enëx ca 'ëx amiira sinancë bacë bëchicë 'icën. Ami sinani cana chuámarua taní cuënenin”.

**Ñunshin 'atimanën 'apúan
Jesús 'atima ñu 'amiti sinan
(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)**

4 ¹Nashimicë 'icé ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan Jesús anu uni 'icëma menu cuanti sinánmia-cëxa, anuxun ca ñunshin 'atimanën

'apun ñu 'atima 'amicatsi quixun 'ati 'icé quixun 'unánquinbi.

²Anu 'ixun ca Jesúsan aña ñubi cuarenta imé 'imainun cuarenta nëtëni piama 'icën. Ñu piima ca panancëxa. ³Panancë ca ñunshin 'atimanën 'apun anu uxun 'atima ñu 'amicatsi quixun ésaquin cacëxa:

—Asérabi Diosan Bëchicë 'ixun ca énë maxáxcama pán 'inun cat.

—Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—Ésai ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia: “Pán piishi ca uni tsótima 'icën. Uisai cara Nucën Papa Dios quia a bana 'airibi ca uni tsótí 'icën”.

⁵Usotancëxun ca ñunshin 'atimanën 'apun Jesús Jerusalén éma upí anu buáncëxa. Buántancëxun ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín mascuan sénéncënu buánruacëxa.

⁶Buánrutancëxun ca cacëxa:

—Diosan bana cuënëo ca ésaí quia:

An ca aín ángelcama mi bérúanmia. Bérúancëxi maxáxi tachacaxma 'inun ca aín mécenan biquin mi bacaruti 'icën. Usa 'ain ca mix asérabi Diosan Bëchicë 'aish énuax nuánquianx menu nipacëtan.

⁷Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—Ésairibi ca aín bana quia: “Nucën 'Ibu Diosan cara 'ë iémiti 'icé iscätsi quixun camina a tantima 'ain”.

⁸Usotancëxun ca ñunshin 'atimanën 'apun amiribishi tantécäntsí quixun aín bashi chairucë manan Jesús buáncëxa. Buántancëxun ca anuxun camabi me 'imainun a menu 'icé émacamaxa cha 'aish upí 'icé ismiacëxa. ⁹Ismiquin ca cacëxa:

—Minmi 'ë rantin puruni tsóbuquin 'ë rabicëxun cana énë mecamá, camabi anu 'icé ñucamacëñunbi minan 'inun mi 'inánti 'ain.

¹⁰Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apu, ñeuax ca cuantan. Nucën Papa Diosan bana cuënëo ca ésai quia: "Min 'Ibu Diosëshi camina rabiti 'ain. Rabiquin camina ashí ax cuëencësabi oquin ñu 'axunti 'ain".

¹¹Usoquian cacëx ca ñunshin 'atimanën 'apu Jesús ébiani cuancëxa. Cuancëbëtan ca Nucën Papa Diosan ángelcaman uxun Jesús 'aquiancëxa.

Galilea nëtënuuan 'atabaquin Jesusan bana ñuixuanan ñu 'a bana
(*Mr. 1.14-15; Lc. 4.14-15*)

¹²Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicë, ami nishquin 'apun sipuacëxa. Juan sipuacë ñuicania cuabiani ca Jesús Judea nëtënuax Galilea nëtënu cuantëcëancëxa. ¹³Anu cuanx Nazaret émanu bëbatancëx ca a ébiani Galilea cacë parúmpapa rapasu 'icë éma, Capernaúm, anu 'i cuancëxa. A me anu Capernaúm 'icë ax ca Zabolón 'imainun Neftalí cacë me 'iacëxa. ¹⁴Anu ca Jesús 'iti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun Isaíasnën cuënëocëxa, esaquin:

¹⁵ Zabolón me 'imainun Neftalí me, a Jordán baca 'ucë manan 'icë, 'imainun anun parúmpapanu cuanti bai acamax ca Galilea me, anu judíosma unibu bucucë, anu 'icën. ¹⁶Anu 'icë unicamax ainanma 'ixun Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'ati 'unáncëma 'aíshbi ca Cristo ucébë an 'unánmicë 'ixa. Ainanma 'aish bamati 'aíshbi ca Cristo ucébë an 'unánmicë xabánu 'icësa 'ixa.

¹⁷Bana ñuixuntabaquin ca Capernaúm émanu 'ixun Jesusan anu 'icë unicama esaquin cacëxa:

—Anun Nucën Papa Diosan abë upí 'inun mitsu ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icën. Usa 'ain ca ami sináncë 'aíshmabi sinanati ami sinan. Usoquian anuxun

bana ñuixunquin caccësabi oquin ca Jesusan 'itsa oquin a bana unicama ñuixuancëxa.

An tsatsa bicë uni rabé 'imainun rabé Jesusan abë cuanun ca
(*Mr. 1.16-20; Lc. 5.1-11*)

¹⁸Parúmpapa Galilea cuëtani cuanquinbi ca Jesusan rabé uni méracëxa. A uni rabëtax ca achúshi Simón 'icëbi Pedroribi cacë, a 'imainun aín xucén Andrés cacë 'iacëxa. A rabëtax an tsatsa bicë uni 'ixuan tsatsa ricania ca Jesusan méracëxa. ¹⁹Méraquin ca cacëxa:

—En mi 'unánminun ca 'ébë cuani ut. An tsatsa bicë uni 'icëbi cana 'émi cataménumi uni sinánminun mitsu 'imiti 'ain.

²⁰Usoquian Jesusan cacëxuñshi aín rica ébiani ca abë cuancëxa.

²¹A uni rabé bibiani cuanquinbi ca Jesusan bëtsi uni rabéribi, Zebedeonën bëchicë, Jacobo 'imainun aín xucén Juan, an aín papa Zebedeobëtan nuntinuñun rica mëníoia méracëxa.

²²Méraquian cuënquin Jesusan abëa cuanun cacëxëshi ca nuntinubi aín papa ébiani Jesúsbë cuancëxa.

Galilea nëtënuun Jesusan bana 'itsa uni ñuixuan
(*Lc. 6.17-19*)

²³Usa 'ain ca Jesusan Capernaúm anuax cuanxun Galilea mecamanuxun anua judíos unicama timéti xubucamanuxun bana ñuixuancëxa. —Nucën Papa Diosan ca ami catamécë unicama abë 'inun ainan 'imiti 'icë —quixun caquin upí bana unicama ñuixuanan ca uni ñucëcama pëxcüacëxa. ²⁴Usoquian 'aia Jesús chanioia cuaquin ca Siria nëtënu 'icë unicaman axa ñucëcama Jesusan pëxcunun quixun anu buáncëxa. Bëtsi bëtsi ñucëcama 'imainun ñunshin

'atimanën 'ibuacé unicama 'imainun uni ñucé nirucuainquinbi tancéma, 'imainun aín nami nimëti saquiquicé acama anu buáncexun ca Jesusan pëxcüacéxa.

25 Usoquin bana ñuixuanan unicama pëxcubiania cuania ca 'aisamaira unin Jesús nuibiancëxa. Galilea menu 'icé unicama 'imainun Decapolis cacé menu 'icé unicama 'imainun Jerusalénu 'icé unicama 'imainun Judea mecamanu 'icé unicama 'imainun Jordán baca 'ucé manánuaxribi ucé unicaman ca abë cuanquin Jesús nuibiancëxa.

**Matánu tsóxun Jesusan
aín unicama bana ñuixuan**

5 ¹Aisamaira uni isbiani cuantancëxa Jesús matá me mapéracétancéx anu tsóbutia ca aín 'unánmicé unicaman nèbëtsioracéxa. ²Nèbëtsioracéxun ca Jesusan uisa unicamax cara cuéënti 'icé quixun atu 'unánmiquin cacëxa, ésaquin:

³An —'ënbi cana 'én nuitu upí 'imitima 'ai —quixun 'unáncé uni, ax ca 'émi catamëtia Nucén Papa Diosan aín nuitu upí 'imianan ainan 'imicé cupí, chuámarua tani cuëënia.

⁴Axa masá nuitucé uni a ca Nucén Papa Diosanbi aín masáquin sináncé nètëmiti 'icén. Usai ca 'iti 'icé quixun 'unani ca chuámarua tani cuëënia.

⁵Axa céruti banacëma uni ax ca Nucén Papa Diosan 'inánti ñuucamañu 'iti 'icén, an cacësabi oi. Usai ca 'iti 'icé quixun 'unani ca chuámarua cuëënia.

⁶Acëñuma bamaia uni piti cuëëncësabi oi Nucén Papa Diosan iscëx upí 'iti cuëëncé uni, a ca an usaía 'inun 'imiti 'icén. Usai ca 'iti 'icé quixun 'unani ca chuámarua tani cuëënia.

⁷An 'aquinsa 'icé uni itsi nuibaquin 'aquincé uni a ca Nucén Papa Diosanribi nuibaquin 'a quinti 'icén. Usai ca 'iti 'icé quixun 'unani ca chuámarua tani cuëënia.

⁸Axa aín nuitu Nucén Papa Diosan iscëx upí 'ianan aín sinan upí uni an ca Nucén Papa Dios 'unánan isti 'icén. Usai ca 'iti 'icé quixun 'unani ca chuámarua tani cuëënia.

⁹An raíri uni bëtsibé nishananíma nuibananun 'aquincé uni a ca Nucén Papa Diosan —mix camina 'én bëchicé 'ai —quixun cati 'icén. Usa unix ca chuámarua tani cuëënia.

¹⁰Nucén Papa Dios cuëëncësabi oi 'icé cupía, uni itsin téméramicé uni, ax ca —'ëx cana Nucén Papa Diosnan 'aish aín nètënu abë 'iti 'ai —quixun sinani chuámarua tani cuëënia.

¹¹Mitsun 'én bana cuacé upí unin mitsu 'atima banan canan bëtsi bëtsi onan cémëi mitsumi manáncëxbi camina chuámarua tani cuëënti 'ain.

¹²Usaribi oquin ca an Nucén Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé unicama unin bëtsi bëtsi ocëxa. Usaquin sinánquin camina cuëënquin, Nucén Papa Diosan ca mitsu upí oquin sinánxunquin aín nètënu abë 'i upitax tsónun mitsu 'imiti 'icé quixun 'unani chuámarua tani cuëënti 'ain.

**Aín unicamax ca tashi 'imainun
lamparínsa 'icé Jesús quiá bana**
(*Mr. 9.50; Lc. 14.34-35*)

¹³Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Mitsux camina ènë nètënu 'aish tashisa 'ain. Tashin ca anun tashíncëxun ñu mucoquin upí 'imia. Usaribi oquin camina mitsun mibë 'icé unicama upiti bucunun 'aquinin. Tashi axa aín muca nètëtia ca unin uisaxunbi amiribishi mucotécëntima 'icén. Usa 'aish ca a tashi mucañuma ñancáishi 'icén.
'Aisama 'icé ca unin putia, putia unin amácëx ca nètëtia. Mitsun upiti bucunun mibë 'icé unicama 'aquincëma 'aish camina a tashixa mucañuma 'icësaribi 'iti 'ain.

¹⁴Tashisa 'ianan camina mitsux lamparínsaribi 'ain. Usa 'ixun camina mibë 'icë unicama upiti bucuti 'unánun 'aquinin. Ca ésa 'icën. Ëma cha matánu 'icë ax ca unéтиma, a ca camabi unin isia. ¹⁵Usaribi oquin ca unin lamparín bimitancëxun bunánti buinaxun anun mapuquin nanima. Usoquinma ca lamparinéan a xubunu 'icë unicama pëcatanun ñu manámi nania. ¹⁶Usaribi oquin camina mitsun mibë 'icë unicama upiti bucuti 'unánun 'aquinçë 'aish lamparínsaribi 'iti 'ain. Mitsun ñu upí 'aia isquin ca cuéenquín a unicaman min Papa Dios naínu 'icë a rabiti 'icën.

Nucén Papa Diosan bana cuénéo quicésabi oi 'iti Jesús quia

¹⁷Camina 'unánti 'ain, Moisésnén cuénéo bana 'imainun Nucén Papa Diosan aíñ unibu cuénéomia banacama quicésabi oquin 'axunma 'anun quixun uni cai cana 'ëx uáma 'ain. 'È ñuiquian cuénéo banacama quicésabi oi 'i cana ènè nöténu uacën. ¹⁸Cana mitsu asérabi cain, naí 'imainun mecamo cénúcëma pain 'ain ca a banacama quiásabi oi 'iti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quíaxa quíá 'ain ca achúshi banabi usai 'icëma 'itima 'icën. ¹⁹Usa 'ain ca ui unicaman cara a banacama achúshirabi —a bana cananuna 'atima 'ai —quixun caquin uni itsi usaribi oquin sinánun 'unánmia, ax ca Nucén Papa Diosan nöténu 'aish, bëtsi unicamabétan sénénmaraira 'iti 'icën. Usa 'aínbì ca an a banacama quicésabi oquin 'aquin uni itsírbi usaribi oquin 'anun 'unánmicë uni, ax Nucén Papa Diosan nöténu 'aish, raíri unicamabé sénénmaira 'iti 'icën. ²⁰Cana mitsu cain, mitsun an Moisésnén cuénéo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman 'acësamaira oquin Nucén Papa Diosan bana quicésabi oquin 'acëma 'aish

camina ainanma 'ianan aín nöténu abë 'itima 'ain.

**Uni itsimi nishtima Jesús quia
(Lc. 12.15-59)**

²¹Moisésnén mitsun raracama ñuixuan bana unin ñuixunia camina cuan, ésai quicë: "Uni camina 'atima 'ain. Uin cara uni 'ati 'icë ax ca Nucén Papa Diosan 'uchocë 'aish cast'icancë 'iti 'icën". A bana unin mitsu ñuixunia camina cuan. ²²Usaíá quiá 'aínbì cana 'én mitsu cain, axa uni itsi, aín xucénsa 'icëbi ami nishcë uni ax ca 'uchocë 'aish cast'icancë 'iti 'icën. Axa uni itsi ñu cai 'atimati banacë uni a ca mitsun cushibunén 'apucaman 'uchotí 'icën. 'Imainun ca an ami nishquin uni itsi —ñunshin bacë camina 'ai —quixun cacë uni ax, axa manë tsinu 'iti uníxa 'uchacésaribi 'icën.

²³Usa 'ain camina Nucén Papa Dios rabinuxun a 'inánti ñu bëxun —uni itsi ca 'ëmi nishaxa —quixun sináncë 'ixun

²⁴Nucén Papa Dios 'inántimi buáncë ñu anubi pain nanbiani cuanx, axa mimi nishcë uni abë pain mënónanti 'ain. Mënónantancëx abë upí 'ixun camina cuantécenquín min 'inánti ñu Nucén Papa Dios 'inánquín a rabiti 'ain.

²⁵Bëtsi unían mimi nishquin, mitsun cushion buáncëx, bain cuani camina anu bëbacëma pain 'aish, abë mënónanti 'ain. Mënónancëxunma ca mimi nishcë uni axa mi ñui ami manán-cëxun min cushion mi sipuati 'icën. Usa 'aíshmi sipuacë 'itin rabanan camina bëbacëma pain 'aish a unibë mënónanti 'ain. ²⁶Cana mitsu asérabi cain, sipuacë 'ixun camina min cushi quicésabi oquin curíquinén cupíoti 'ain. A pain ancëquin cupíoi camina sipunubi 'iti 'ain. Usaquin 'atin rabanan camina min cushion bëbacëma pain 'aish axa mimi nishcë unibë mënónanti 'ain.

**Uni itsin xanubé camina 'itima
'ai quicé bana Jesusan ñuia**

²⁷Moisésnën mitsun raracama ñuixuan bana unin ñuixunia camina cuan, ésai quicé: “Uni itsin xanubé camina ‘itima ‘ain”. ²⁸Usai quíá ‘ainbi cana ‘en mitsu cain, uinu ‘icé unix cara ainanmabi xanu itsi isi aín nuitka mëu cuëenia a unix ca a xanubé ‘icësa ‘ia.

²⁹Min bëru mëqueu anun ñu isi ‘atima ñu ‘ati cuëencé ‘ixunbi camina ashiquin manuquin énti ‘ain. Usoquin ‘ai camina min bëru achúshi échíxun nicësa ‘iti ‘ain. Mix bëru rabéñu ‘aíshmi manë tsinu anuax témérai cuantima cupími min bëru achúshi échíxun niti ca asábi ‘icën. ³⁰Min mëcén mëqueu anun ‘aisama ñu ‘ati cuëencé ‘ixunbi camina ashiquin manuquin énti ‘ain. Usoquin ‘ai camina min mëcén achúshi téaxun nicësa ‘iti ‘ain. Mix mëcén rabéñu ‘aíshmi manë tsinu anuax témérai cuantima cupími min mëcén achúshi téaxun niti ca asábi ‘icën.

**Uni aín xanubé énanantima
Jesús quia bana**

(Mt. 19.9; Mr. 10.11-12; Lc. 16.18)

³¹Moisésnën cuënéo bana ca ésairibi quia: “Ui unin cara aín xanu eïnsa tania an ca —éne xanu ca bérí ‘en xanuma ‘icé —quixun quirica a cuënëoxunti ‘icën”. ³²Usaía Moisésnën cuënéo bana quicé ‘ainbi cana ‘en mitsu cain, an aín xanúxa uni itsibé ‘icémabi éncë unin ca a xanumi ‘uchaquín a ‘aisama xanu ‘icësai ‘inun ‘imia. Usaribiti ca an uni itsin éncë xanu bicé uni ax ‘uchaia, uni itsin xanubé ‘icësaribiti.

—Cémëma ca —quiti bana Jesusan ñuia

³³Moisésnën mitsun raracama ‘unánmiquin cuënëoxuan bana unin mitsu ñuixunia camina cuan, ésai quicé:

“Unin aín bana ca asérabi ‘icé quixun uni itsin ‘unánun —Nucën Tbu Diosan ismainun cana mi cain, asérabi cana ‘en cacësabi oquin ‘ati ‘ai —quicé ‘ixun camina asérabi mix quicësabi oquin ‘ati ‘ain, Nucën Papa Diosan ca mi isia quixun ‘unánquin”. ³⁴Usa ‘ainbi cana ‘en mitsu cain, —Nucën Papa Diosan ismainun cana mi cain —qui camina banatima ‘ain. ‘Imainun camina —naitan cuamainun cana cémëquinma asérabi mi cain —qui banatima ‘ain, naínu ca Nucën Papa Dios ‘icé, usa ‘ain. ³⁵‘Imainun camina —menbi cuamainun cana cémëquinma asérabi mi cain —qui banatima ‘ain, mecamca ca Nucën Papa Diosan ainan ‘inun uniocëxa, usa ‘ain. ‘Imainun camina —Jerusalénu ‘icëcaman cuamainun cana cémëquinma asérabi mi cain —qui banatima ‘ain, Jerusalénu ca judíos unicaman ‘Apu ‘icé, usa ‘ain. ³⁶‘Imainun camina —‘en maxcá sinánquin cana cémëquinma asérabi mi cain —qui banatima ‘ain. Min maxcánu ‘icé buxa tunan ‘icëbi camina minbi uxua ‘imitima ‘ain, uxua ‘icëbi camina tunan ‘imitima ‘ain. Nucën Papa Diosan cuni ca ‘imiti ‘icën. Usa ‘ain camina usai banatima ‘ain. ³⁷Usai quima camina cémëma banan cuni banati ‘ain. Cémëcëma ‘aish camina —Nucën Papa Diosan ismainun cana asérabi mi cain —qui banatima ‘ain. A ñunshin ‘atimanén sinánmicé uni ax ca usai banaia.

Uni cupitima Jesús quia
(Lc. 6.29-30)

³⁸Moisésnëan mitsun rara ñuixuan, ésaia quicé bana a camina cuan: “An uni itsin bëru ‘atimocé uni a ca uni itsírabi aín bëru ‘atimoti ‘icën. An uni itsin xëta ‘atimocé uni a ca uni itsírabi aín xëta ‘atimoti ‘icën”. ³⁹Usai quíá ‘ainbi ‘en mitsu cain, mitsua ‘atimocé

xunbi camina ami nishquin cupiquin 'atimotima 'ain. Usoquin 'akinma camina mitsua mëqueu bëtashcacéxun 'aisa tania amoribia mitsu bëtashcanun 'amiti 'ain. ⁴⁰An min camisetami 'inánun quixun policía cacé uni a camina min cutúnribia biisa tania 'inánti 'ain. ⁴¹Unían mi achúshi kilometro aín ñu buánxunun cacéxun camina rabé kilometro buánxunti 'ain. ⁴²An mi ñu 'inánun quixun ñucacé uni a camina 'inánti 'ain. An —min ñu ca mi békuntë cénun 'é 'inan —cacé uni a camina 'inánti 'ain.

**—Axa mimi nishcë uni camina nuibati 'ai
—quicé bana Jesusan ñuia**
(Lc. 6.27-28, 32-36)

⁴³Esai quicé banaribia ñuia camina cuan: "Axa mimi nishcë uni nuibaquinma camina axa mibë nuibanancé unishi nuibati 'ain". ⁴⁴Usai quiá 'aínbì cana 'ën mitsu cain, axa mimi nishcë unicama nuibaquin 'aquianan camina axa mimi 'atimati banacé unicama 'imainun an mi bëtsi bëtsi ocë unicama Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ⁴⁵Usaquin 'acé 'aish camina asérabi mitsun Papa Dios axa naínu 'icé an sináncésabi oquin sináncé 'ain. An ca camabi uni, upí uni 'imainun upíma uni aribia pécanun bari urumianan camabi unin ñu 'apácë chabónun 'úribi 'ibúmia. Usaribi oquin camina camabi uniribi nuibaquin 'aquisti 'ain. ⁴⁶Mitsúmì an mitsu nuibacéma unicama nuibaquinma an mitsu nuibacé unicamaishi nuibatia ca Nucën Papa Diosan mitsu upí isima. An 'apu buánmiti curíqui bicé uni 'aisama 'ixunbi ca usaribi oquin an a nuibacé uni a nuibananquinia. Mitsun camina an mitsu nuibacé unishima camabi uni nuibati 'ain. ⁴⁷Mitsun aintsishi sináncé 'aish camina an Nucën Papa Dios

'unáncëma unibu 'icésaribi 'ain. Atun ca aín aintsishi sinania. Usa 'aínbì camina mitsun aintsishima camabi uni sinánti 'ain, Nucën Papa Dios cuëncésabi oquin. ⁴⁸Usa 'ain camina mitsun Papa Dios, axa naínu 'icé, an sináncésaribi oquin sinánti 'ain.

Ësaquin ñu upí 'ati Jesús quia bana

6 ¹Ëx upí 'icëa camabi unin isnun cana ñuñuma uni ñu 'inánti 'ai quixun camina sinántima 'ain. An usaquin sinánquin uni itsi ñu 'ináncë uni a ca Nucën Papa Dios naínu 'icé, an upí isima. ²Usa 'ain camina ñuñuma uni ñu 'inánquin an uni paráncë unicaman 'acésaribi oquin 'atima 'ain. Unin atu rabiti cuëenquin ca anu judíos unicama timéti xubunuxun ñu 'inánan bainuxunribi camabi unin isnun ñuñuma uni ñu 'inania. Usoquian 'inania isquin ca an a iscë unicaman a rabiquin, ax ca upí uni 'icé quixun caia. Unicaman usa uni rabiabi ca Nucën Papa Diosan a upí isima. ³A unicamax usai 'icébëbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Min ñuñuma uni ñu 'inánquin camina bëtsi uni catima 'ain, min abë nuibanancé uni abi camina catima 'ain. ⁴Raíri unin isnunma camina uni ñu 'inánti 'ain. USAquinmi 'aia isi ca Nucën Papa Dios, an camabi unin ñu 'aia iscë, ax cuëenti 'icën. Cuëenquin ca mi upí oquin sinánxunti 'icën.

**Ësai ca aín uni Nucën Papa Diosbë
banati 'icé Jesús quia bana**
(Lc. 11.2-4)

⁵Mitsux Nucën Papa Diosbë banai camina an uni paráncë unicama 'icësa oi 'itima 'ain. Atux ca únian a isnun quiax anua judíos unicama timéti xubunuax 'ianan anun niti bai cuëbí anuaxrivi Nucën Papa Diosbë banaia. Asérabi cana mitsu cain, a unicamaxa usai Nucën

Papa Diosbë banaia iscē unicaman —ax ca upí uni 'icē —quixun sinánquin rabia. Usaquin rabiabi ca Nucēn Papa Diosan a upí isima. ⁶A unicamaxa usai 'icébëbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Mitsux min Papa Diosbë bananux min 'itinu atsínquin camina min xëcuë xëputi 'ain. Xëputancëx camina, min Papa Diosribi ca anu 'icē quixun 'unani, abë banati 'ain. Mitsua unin isiamabi ca min Papa Dios, an camabi ñu isanan camabi sinan 'unáncë, ax mixmi abë banaia cuati cuëénti 'icën. Cuëenquin ca mitsu upí oquin sinánxunti 'icën.

⁷Mitsux Nucēn Papa Diosbë banai camina an Nucēn Papa Dios 'unáncëma unicamaxa 'icésaribití banatima 'ain. Atux ca —nux usai banaia ca Nucēn Papa Diosan nun bana cuati 'icē —quixun sinani 'aisamairai banaia, uisai quiti cara quixun sinanimabi. ⁸Usa uníxa 'icésai camina 'itima 'ain. Mitsun Papa Dios an ca mitsu cacëma pan 'ixunbi uisa ñucama caramina a ñucáti 'ai quixun 'unania. ⁹Usa 'ain camina esaquin cai Nucēn Papa Diosbë banati 'ain:

Nucēn Papa Dios, naínu 'icē, mix camina asérabi min sinan upíra 'ain. Usa camina mix 'ai quixun ca camabi uni mi ñui upí banáinshi banati 'icën. ¹⁰Aín 'Apu 'icéa camabi unin mi rabiti cana cuëénin. Usaquin mi 'anun camina 'imiti 'ain. Min nëtenu-xuan ángelcaman 'acésaribi oquian ènë nëtënu-xuan unicaman mix cuëencésabi oquin 'ati cana cuëénin. ¹¹Camabi nëtënmí 'acésaribi oquin camina ènë nëtënríbi nun piti anun nux tsóti a nu 'inánti 'ain. ¹²Unían nu 'atimocë xumbinu aribi 'atimoquinma a ñucama sinánquinma manucësaribi oquin camina nun 'acé 'atima ñucama nu térénxunquin manutí

'ain. ¹³Ñunshin 'atimanëñ 'apúan nu ñu 'atima 'amixunma 'anun camina nu bérúanti 'ain. Nun ñu 'atima 'ati 'icébi camina nu usa ñu 'axunma 'anun nu iémiti 'ain. Mix cushiira 'aish xénibua 'aínbi 'Apu 'icé ca camabi unin mi rabiti 'icën. Usai 'inun min 'imiti cana cuëénin.

¹⁴Mitsun axa mitsumi 'uchacé uni usaribi oquin cupiquinma a manumi abë upí 'ia ca mitsun Papa Dios naínu 'icé an mitsux ami 'uchacécama térénquin manuti 'icën. ¹⁵Usa 'aínbi ca mitsumi 'uchacé uni a usaribi oquin cupimi abë upí 'iama oquin mitsun Papa Dios naínu 'icé an mitsun ami 'uchacécama térénquin manutima 'icën.

Uníxa Nucēn Papa Diosmi sinani samáti Jesús quia bana

¹⁶Mitsux Nucēn Papa Diosbë upiti bananuxun piima camina an uni paráncë uníxa 'icésaribití 'itima 'ain. A unicamax ca —Nucēn Papa Diosmi sinánquin picëma 'aish ca upí uni 'icé —quixuan raíri unin sinánun quiax picëma 'ianan masá nuitucësa 'ia. Usai 'ia uni raírinëñ a rabiabi ca Nucēn Papa Diosan a upí isima. ¹⁷A unicama usai 'icébëbi camina mitsux Nucēn Papa Diosmi sinani samatibi mëníocati min bu mëniónan bëchucati 'ain. ¹⁸Unían 'unántisama 'inun usai mëníocaxmi samatia ca mitsun Papa Dios, an camabi unin sinan 'unáncë, ainshi mitsu isti 'icën. Isi cuëenquin ca upí oquin mitsu sinánxunti 'icën.

*'Itsa ñuñu 'iti sinánquinma,
Nucēn Papa Diosan nëtënu
upí 'iti sinánti Jesús quia bana
(Lc. 12.33-34)*

¹⁹Ènë nëtënu-xuan ñuñuira 'iti cuëenquin ca upí oquin mitsu

ca bëtsi bëtsi ñu nacuaxan cëñumainun bëtsi bëtsi ñuxa puibuaç chéquimainun bëtsi bëtsi ñu an ñu mëcamacë unin unéxun xubunu atsínxun mëcamatia. Usa 'ain camina axa ñuñuira 'iti cuëencë uni asaribi 'itima 'ain.²⁰ Ènë nëtënuaxa 'icësai ca Nucën Papa Diosan nëtë naínu 'icë ñucama 'atimati cëñutíma, an ñu cëñuti nacuáxbi ca 'áma 'icën, anuax ca ñu puibutiribi 'áma 'icën, 'imainun ca an xubunu atsínxun ñu mëcamacë uni anu 'áma 'icën. Usa 'ain camina mitsux ènë menu 'icë ñuñuishi 'iti sinánquinma Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'ati 'ain. Usaquin 'atancëxmi aín nëtënu abë 'icë ca an mitsúnmì a cuëenminuxun 'acë ñucama cupí, mitsu cupíira oquin chuámarua cuëénun 'imiti 'icën.²¹ Usa ñun cara cuëénia, a ñuñishi ca unin sinania. Axa ènë nëtënu 'icë ñuñu 'iti cuëncë unin ca a ñuñu 'itishi sinania. Usa 'áinbi ca an Nucën Papa Diosan a cupíoquin aín nëtënuaxun chuámarua 'imiti cuëncë uni an Nucën Papa Dios cuëénun ax cuëencësabi oquin 'atishi sinania.

**Aín unicama xabánu nicësa
'iti Jesús quia bana**
(Lc. 11.34-36)

^{22,23}Lamparínén pëcacëbétan ca unin bëruñu cupíshi an pëcacë ñucama 'imainun xabá isia. Min bëru upí 'ain camina upí oquin isquin min ñu mëeti 'ati 'ain. Min bëru 'aisama 'ain camina xabá isquinma min ñu mëeti upí oquin 'atima 'ain, bëánquibucënuaxun 'acësoquinsì camina 'ati 'ain. Usaribiti camina Nucën Papa Diosan 'imicëx min sinan upí 'ianan an sinánmicë 'aish min sinan an pëcacësa 'ain. Usai 'ibi camina an sináncésaribi oquin sináncëma 'aish bëánquibucënuaxun nicësa 'ain. Ami sinánquinma bëtsi bëtsi ñu sináncë 'aish ca uni bëánquibucënuira nicësa 'icën.

—Ñuñu unix ca Nucën Papa Diosmi sinanima —Jesús quia bana
(Lc. 16.13)

²⁴Èsa ca: Achúshi unin ca rabé uni ñu mëexuntima 'icën. Rabé uni ñu mëexunçë 'ixun ca bëtsishi nuibaquin upí oquin ñu 'axuanan bëtsi nuibatima 'icën. Usa 'ixun achúshinën bana cuaquin bëtsían cacëxun aín bana paréti 'icën. Usaribiti ca uni curíqui 'imainun bëtsi bëtsi ñumishi sináncë 'aish Nucën Papa Diosmi upiti sinanima.

Nucën Papa Diosan ca aín unicama bérúanquin 'aquinia Jesús quia bana
(Lc. 12.22-31)

²⁵Usa 'ain cana mitsu cain, añu caramina piti 'ain, añu chupa caramina pañuti 'ai quixun acama sinani camina masá nuitutima 'ain. Mitsun pitisamaira camina mitsux 'ain, mitsun chupasamaira camina mitsux 'ain, ¿usa cat? An mitsúxmi ènë nëtënu tsoti oquin unio Nucën Papa Dios, aïnshi ca a mi piti ñu mitsu 'inánan a mi pañuti chuparibi mitsu 'inánti 'icën.²⁶ Mitsun camina axa nuáncë ñu pëchiucama 'unanin. Atun ca ñu 'apánan bimi bucunixun bitsima. Usa 'icëbi ca mitsun Papa Dios, ax naínu 'icë, an atun piti 'inanía. An ñu pëchiu 'acësamaira oquin ca mitsumi sinánquin mitsu piti 'inánti 'icën.²⁷ Nucën Papa Diosainshi canimicë 'aish camina mitsúxbi masá nuituti canitisa taní masá nuitutibi canitima 'ain.

²⁸Usaribi oquin camina añu chupa caramina pañuti 'ai quixun sinani masá nuitutima 'ain. Camina isti 'ain, ro uacama ax ca ñu mëéanan chupa onuxun risi oímabi upíira upí 'icën.²⁹ A ro uacama sinánquin cana mitsu cain, 'apu Salomón ax ca 'itsaira ñuñu 'ianan chupa upíira upí pañucë 'aíshbi aín chupa ax ro uasaribi upíira upí 'íama

'icën. ³⁰Upíira upí 'itancëxbia xanania unin tsin nëëncëx ca a ro ua cëñutia. Usai 'inunbi ca Nucën Papa Diosan aín ua upíira upí 'imia. Usoquin 'acé 'ain camina 'unánti 'ain, ro ua 'acésamaira oquin ca an mitsúnni pañuti chupa mitsu 'inánti 'icën. Mitsux usaquin sináncëma 'aish camina upiti Nucën Papa Diosmi catamëcëma 'ain. ³¹Usai 'ima camina masá nuituti —ćaňu ñu caranuna xëanan piti 'ain? —quianan —ćaňu chupa caranuna pañuti 'ain? —quiquin usa ñuishi sinántima 'ain. ³²An Nucën Papa Dios 'unáncëma unicaman ca ñuñu 'itishi sinánan aín piti bitishi sinánan aín chupa bitishi sinania. A unicaman usaquin sináncë 'aínbi ca mitsun Papa Dios naínu 'icë an 'unania, mitsux chupaňu 'ianan pitiňu 'aish cuni camina upitax bucuti 'ai quixun. ³³Usa 'ain camina ainan 'ianan ax cuëencësabi oquin pain 'ati 'ain. Usaquin 'acébëtan ca an anúnni mitsux upitax bucuti ñucama aribi mitsu 'inánti 'icën. ³⁴Usa 'ain camina —iméishi carana uisai 'iti 'ain, bëtsi nëténribi carana uisai 'iti 'ai —quixun sinani masá nuitutima 'ain. A nëtë ucébëtainshi camina isti 'ain.

—Unin ca uni itsi 'uchotima 'icë
—quiáxa Jesús quia bana
(Lc. 6.37-38; 41-42)

7 ¹Nucën Papa Diosanma mitsuribi 'ichoia, usa 'ain camina bëtsi uni ñui manánquin 'uchotima 'ain. ²Mitsúnni uni itsin ñu 'aia isquin a uni 'ichoia ca Nucën Papa Dios 'imainun unínrabi, mitsúnni caramina uisa ñu 'ai quixun isti 'icën. Mitsun —min usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun uni itsi cacé 'ixunbi usaribi oquin 'aia ca Nucën Papa Dios 'imainun unínrabi mitsúnni bëtsi uni 'uchocësaribi oquin mitsu 'uchoti 'icën. ³Bëtsi unin 'ucha 'itsamashi 'icë a

sinánquinbi camina mitsun 'ucha 'aisamaira 'icëbi sinaniman. Ënëx ca esa 'icën. Bëtsi uníxa aín bëru xaménu i sani chamaratsuñu 'icësa 'aínbi camina mitsux i mo mitsun bëru xaménu 'icësa 'ain. ⁴Uisa 'ixun caramina bëtsi unin bëru xaménu 'icë i sani chamaratsu a sinánquinbi axa mitsun bëru xaménu 'icë i mo sinaniman? ⁵Mitsun bëru xaménu 'icë i mo mëníoquin bicëma 'ixun caramina uisa cupí —i sani chamaratsu min bëru xaménu 'icë camina 'ë bimiti 'ai —quixun bëtsi uni cati 'ain? ⁵Mitsun pain mitsun bëru xaménu 'icë i mo a bitancëxun camina upí oquin isquin bëtsi uni aín bëru xaménu 'icë i sani chamaratsu bixunti 'ain.

⁶An Nucën Papa Dios timaquin aín bana cuaisama tancë uni camina 'en mitsu cacë banacama ñuixuntima 'ain, ñuixuncëxbia atux Nucën Papa Dios 'usani ami 'atimati banai mitsumi nishquin mitsu 'atimoti rabanan. Usa unicamax ca an ñu upí pimicëxunbia uni 'uchítinën ami nishquin picësaribi 'icën. 'Ianan ca unían aín cënënu niia cuchin 'aisamaira cupícë ñu a amáquin chuoórucësa 'icën.

**Nucën Papa Diosbë banaquin
a ñucáti Jesús quia bana**
(Lc. 11.9-13; 6.31)

^{7,8}Camina 'unánti 'ain, ui unin cara Nucën Papa Dios ñucáquin caia a uni ca Nucën Papa Diosan 'inania. Ësa ca: Bari bariquin ca unin ñu mëraia. Imainun ca unin bëtsi unían xëcuë taxcaia cuaquin a xubunu 'icë unin xëocaxunia. Usaribi oquinmi mitsun ñucáquin cacëxun ca mitsun bana cuaquin Nucën Papa Diosan mitsux cuëencë ñu mitsu 'axunti 'icën.

⁹¿Mix aín papa 'ixunbi caramina min bëchicënëan mi pán ñucácëxun maxax

'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain.
 10 ¿Tsatsa mi ñucácëxun caramina runu
 a 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain.
 11 Mitsux 'atima uni 'ixunbi camina
 mitsun bëchicë upí ñu 'inanin. Mitsúnni
 'acësamaira oquin ca Nucën Papa Dios
 naínu 'icë an a ñucácë uni a upí ñu
 'inánti 'icën.

12 Bëtsi uníxa mibë upí 'ianan mi
 'a quintimi mix cuëencë, usaribi oquin
 camina min bëtsi unibë upí 'ianan a
 'a quinti 'ain. Usaquin 'anun ca Moisés-
 nén cuënëo bana quia. 'Imainun ca an
 Nucën Papa Dios quicë bana uni
 ñuixuncë unicaman cuënëo banaribi
 usai quia.

Rabé ca bai 'icë quiáxa Jesús quia bana
(Lc. 13.24)

13,14 Esa ca. Anúan uni cuanti bai ca
 rabé 'icën, cha 'imainun chucúma. Bai
 cha anun atsínti, anúinra ca 'aisamaira
 uni cuania. A bain cuanx ca uni anu
 Nucën Papa Dios 'icëma nëtë anuaxa
 'aisamaira témérati, anu bëbati 'icën.
 Bëtsi bai chucúma, anun atsínti
 chucúma, anun ca 'itsamashi uni cuania.
 A bain atsínquiani cuantancë ca uni
 nëtëtimoi Nucën Papa Diosan nëtë upí
 anu abë 'iti 'icën. A bai chucúma anun
 camina mitsux cuanti 'ain.

**Aín bimi isquin uisa i cara quixun i
 'unánti Jesús quia bana**
(Lc. 6.43-44)

15 Bëtsi bëtsi unin ca mitsu parántisa
 tanquín —Nucën Papa Diosan sinánmi-
 cëxun cana mitsu bana ñuixunin
 —quiquinbi anbi sináncë bana ñuixunia.
 Usa unin ñuicë bana camina cuatima
 'ain. A unicamax ca 'unánmaratsu
 ñuinasa 'afshbi aín nuitka mëu 'atima
 sinánñu 'aish pianancë ñuinasa 'icën.
 16 Atun ñu 'acë isquin camina uisa uni
 cara quixun 'unánti 'ain. Ësaribi ca. A

cuti bimi a ca aín bimi cutima i an
 tuaíma. 17 Usaribiti ca aín íxa xanáncë
 'aish 'aisama 'ain aín bimi 'aisama 'icën.

Aín íxa upí 'ain cuni ca aín bimíxribi
 upí 'ia. 18 Aín íxa upí 'ain ca aín bimi
 'aisama 'ima. Aín íxa xanáncë 'aish
 'aisama 'ain ca aín bimi upí 'ima.

19 Apácëxbia upiti bimiamca ca unin i
 rëtancëxun nëënia. 20 Aín bimi isquin ca
 unin 'unánti 'icën, a i cara upí 'icë, cara
 'aisama 'icë quixun. Usaribi oquin
 camina unin ñu 'aia isquin asérabi cara
 Nucën Papa Diosan uni 'icë quixun
 'unánti 'ain.

**Camabi uníxira Nucën Papa Diosan
 nëtënu 'itima Jesús quia bana**
(Lc. 13.25-27)

21 An —mix camina 'en 'Ibu 'ai
 —quixun 'ë cacë unicama ax ca
 camáxira Nucën Papa Dios naínu 'icë
 aín nëtënu abë 'itima 'icën. An aín
 cuëencësabi oquin 'acë unicamax cuni
 ca anu abë 'iti 'icën. 22 Anun ènë
 nëtëcama cëñúcë nëtënu ca 'itsa unin 'ë
 cati 'icën: Mix nun 'Ibu 'ain cananuna
 min cushínbi bana ñuixuan, min cushion
 ñunshin 'atima uninua chiquíanan
 cananuna min cushion uni itsin 'acëma
 ñu 'an. 23 Quiabi cana atu cati 'ain:
 Mitsux camina 'en unima 'ain. Ñu 'atima
 'acë 'aish camina mitsux 'ëbë 'itima 'ain.
 Ca cuantan.

**Upí oquin 'acë xubu 'imainun 'atimaquin
 'acë xubu Jesusan ñuia bana**
(Lc. 6.47-49; Mr. 1.22)

24,25 Usa 'aínbi ca an 'émi sinánquin 'en
 bana cuanan a bana quicësabi oquin 'acë
 uni ax an upí oquin sinánxun masinuma
 matánu xubu 'acë unisaribi 'icën. A unin
 xubu ca 'aisamaira 'uí 'ibúcébë 'itsaira baca
 'emainun 'aisamaira suñúan bëquiquinbi
 uisabi ocëma 'icën. 26 Usa 'aínbi ca an 'en
 bana aín pabitan cuaxunbi a bana

quicésabi oquin 'acéma uni an upí oquin sinánxunma masinu xubu 'acé unisaribi 'icén.²⁷ A unin xubu ca 'aisamaira 'uí 'ibúcébë 'itsaira baca 'emainun 'aisamaira suñúan béquiquin puxuaxa. Usoquin ca aín itácamaribi tsasipaquin cénuaixa.

^{28,29} An xuá 'ixun ca Jesusan Nucén Papa Diosan cushínbi bana ñuixuancéxa. An Moisésnén cuënéo bana 'unáncé unicaman banasamaira ca Jesusan bana 'iacéxa. Jesusan bana ñuixunquin sénéoncébë ca an aín bana cuacé unicama ratuti —usa bana cuacéma cananuna 'ain —quiacéxa.

**Jesusan an aín nami chéquímicë
'insínñu uni pëxcüa**

(Mr. 1. 10-45; Lc. 5.12-16)

8 ¹Bana ñuixunquin sénéontancéx matánuax cuantécenia ca 'itsa unin Jesús nuibiancéxa. ²Nuibiancébë ca an aín nami chéquímicë 'insínñu unin amiquiquiani cuani rantin puruni tsóbuquin Jesús cacéxa:

—Mix cushi 'ixun camina 'aisa tanquin 'ë pëxcuti 'ain.

³Cacéxun aín mëcénan ramëquin ca Jesusan 'insíncë uni cacéxa:

—Cana mi 'ati 'ain. Min nami ca upí 'itéceni motia.

Usaquian cacéxéshi moti ca aín ñucë nétéacéxa. ⁴Pëxcutia ca Jesusan a uni 'eséquin cacéxa:

—Én mi pëxcucé ñuiquin camina uinu 'icé unibi catima 'ain. Caíma cuanxun camina min nami pëxcúcë judíos sacerdote ismiti 'ain. Ismianan camina Nucén Papa Dios rabiquin Moisés quiásabi oquin a ñu 'inánti 'ain, camina asérabi pëxcúa quixun camabi unin 'unánun.

**An Romanu 'icé capitán ñu
mëexuncé uni Jesusan pëxcüa**

(Lc. 7.1-10)

⁵Usoquin 'atancéxa Jesús Capernuaúm émanu cuantécencébë ca Romanu 'icé

capitán achúshi, ax amiquiquiani cuancéxa. ⁶Cuanquin ca ésaquin cacéxa:

—An 'ë ñu mëexuncé béná uni ca 'insíánxbi baquirucéma paë tani bénëti 'én xubunu racataxa.

⁷Quia ca Jesusan cacéxa:

—Cana a pëxcui cuanti 'ain.

⁸Cacéxunbi ca capitánen cacéxa:

—Mix cushi 'imainun 'ëx mí meuira 'ain camina 'én xubunu atsíntisama tanti 'ain. Usa 'ain camina cuanquinma énuixunbi 'én ñu mëemicë uni pëxcúnun cati 'ain. ⁹Cana 'unan min banaxbi ca cushi 'icé quixun. Én cana 'én 'apun 'ë cacésabi oquin 'ain. Én suntárucamanribi ca 'ë bana cuatia. Én suntáru —ca cuantan —quixun 'én cacéx ca cuania.

—Ca ut —quixun 'én cacéx ca bëtsix aia. An 'ë ñu mëexuncé uni —ñu ca 'at —quixun 'én cacéxun ca 'aia. Usaribiti ca 'én ñu mëemicë uni mixmi —ca pëxcúti 'icé —quicébëshi pëxcúti 'icén.

¹⁰Usaía judíosma uni 'aíshbi a capitán quia cuaqueña ca Jesusan an a nuibiancé unicama cacéxa:

—Asérabi cana 'én mitsu cain, énë uníxa 'ëmi cataméccesaribitia 'ia cana judío uni achúshibi iscéma 'ain. ¹¹Én cana mitsu cain, 'aisamaira judíosma unicamaxribi ca aucüaxa bari urucé amiax uanan anúan bari cuabúcë amiaxribi unuxun 'aia. Ai ca anua Abraham, Isaac, Jacob, 'imainun axa 'ëmi cataméccë judíos unicama 'icé, anu acamabé Nucén Papa Diosan nëtënu 'iti 'icén. ¹²Usaía atux 'imainun ca judíos unicama axira Nucén Papa Diosan nëtënu 'iti 'afshbi 'én bana cuaisama tancé, acamax éman 'icé bëánquibucé anu 'iti 'icén. Anuax ca anu 'icé unicamabé témërai bénëti inti 'icén.

¹³Usaquin unicama catancéxun ca Jesusan capitán cacéxa:

—Camina min xubunu cuanti 'ain.

'ëmi cataméquinmi 'én usoquin 'axúnun

quixun 'ë cacësabi oi ca min uni
pëxcutia.

Jesús ésai quicëbëhi ca capitänëñ ñu
mëemicë uni anu 'aíshmabi
pëxcüacëxa.

Pedronën nachi Jesusan pëxcüa
(*Mr. 1.29-31; Lc. 4.38-39*)

¹⁴Usaquin cabiani Pedronën xubunu
cuauxun ca Jesusan Pedronën nachi
'itsisan 'i racácë méracëxa. ¹⁵Méraxuan
aín mëcén mëcëxëshi ca aín 'itsis
nëtéacëxa. Usocëxëhi pëxcuti niruxun
ca atu pimiacëxa.

'Itsa uni ñucë Jesusan pëxcüa
(*Mr. 1.32-34; Lc. 4.40-41*)

¹⁶A nëténbi ca bari cuabúcëbäa
bëbáquishbucëbëtan a émanu 'icë
unicaman ñunshin 'atimañu unicama an
pëxcunun Jesúsnu bëacëxa. Bëia ca
Jesusan aín banáinshi ñunshin
'atimacama uninua chiquíanan uni
ñucëcamaribi pëxcüacëxa. ¹⁷Isaías
quiásabi oquin ca usaquin 'acëxa, ésai
quicë: "An ca nun ñucë pëxcüanan an
nu paëocëcama nu téréçaxuanxa".

**—Aín unicamax ca ax cuëencësoi 'ima
Jesúsmishi sinánti 'icë —quicë bana**
(*Lc. 9.57-62*)

¹⁸Aisamaira unian nébëtsioracëxun
oquin ca Jesusan aín 'unánmicë
unicama cacëxa:

—Ucë manan cuanun ca cuan.
¹⁹Usaquier cacëbë anu cuanquin ca an
Moisésnén cuënëo bana 'unáncë uni
achúshinén Jesús cacëxa:

—Uinu caramina mix cuani anuribi
cana 'ëx mibë cuanti 'ain.

20Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñu pëchiñunëxbi ca anua batsi oti
nañu 'icën. Capa 'inúxbi ca aín anu 'uxti
quiniñu 'icën. Usa 'aínbì cana uni 'inux
Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx anu

'uxtiñumabi 'ain. Usa 'ain sapi camina
'ëbë cuantima 'ain.

**21Caia ca bëtsi uniribi an aín bana
cuacë, an cacëxa:**
—Mibë cuanti 'aínbì cana 'ën papanu
pan cuainsa tanin. A bamaia máintan-
cëx cana mibë cuanti 'ain.

22Quia ca Jesusan cacëxa:

—Camina 'ëmi sinánan 'ëbë cuanti
'ain. Axa Nucën Papa Diosmi sinánti-
sama tancë uni, an bamacë uni maínun
ëanan camina 'ëbë cuanti 'ain.

Béchun 'imainun suñúan Jesusan nëtéma
(*Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25*)

23Usaquin cabiania 'ucë manan
cuaux manë nuntinu 'iruquiancëbë ca
aín 'unánmicë unicamaxribi 'iruacëxa.

24'Iruquianí cuanía Jesús 'uxánbì
suñúan 'icuatsíncëbë parúmpapa
bëchuni ca 'umpax aín nuntinu
'iruacëxa. ²⁵Usai 'ia oquin ca aín
'unánmicë unicaman Jesús bësünquin
cacëxa:

—Nu ca iémit, cananuna nanëtin.

26Quia ca Jesusan bësuquin cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina racuëtin?

Mitsun camina Nucën Papa Diosan ca
asérabi nu bérúanquin 'aquinia quixun
sinaniman.

Cai níruquin ca suñúan —ca nëtët
—canan parúmpaparibi —ca bucubut
—quixun cacëxa. Cacëxëshia suñú
nëtéishimainun ca baca bëchúnribi
nëtéacëxa. ²⁷Usoia isi ca aín 'unánmicë
unicama ratuti canancëxa:

—¿Uisa uni cara énëx 'ic?

Suñúanënbì, bacánbi ca aín bana cuatia.

Ñunshin 'atimañu uni rabé Gadara
menuxun Jesusan pëxcüa
(*Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39*)

28Usaquieri 'ucë manan cuantancëx
ca Gadara cacë menu bëbacëxa.
Bëbatancëx nuntiuax 'ibúquiani

cuaniabi ca ñunshin 'atimañu uni rabétan, anu uni maíncéuax uquin Jesús méracëxa. A uni rabétan ca ñunshin 'atimañu 'aish uinu 'icë unínbia chichabiantisama 'ixun anun cuanti bai bëaraxun ui unibi anun inumiamma 'icën.
29 Usa 'ixun ca a isi munuma cuéncéquin Jesusan cacëxa:

—¿Uisati caramina Jesús, Diosan Béchicë, min nu ubíoin? Anúnmì nu masóti nètë ucëma pan 'aínbi caramina nu ubíoi uan?

30 Usaia 'imainun ca 'aisamaira cuchi atu 'urama pi bucúacëxa. **31** Usa 'ain ca ñunshin 'atimanén Jesús cacëxa:

—Nu énua xuquin camina nux cuchicamanu 'inun nu xuti 'ain.

32 Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca cuantan.

Cacëx ca ñunshin 'atimacama a uni rabénuax chiquíquianx cuchicamanu atsíancëxa. Atsíncëbë ca cuchicama camáxbi tsuáquiquiani abáquiani cuanx cuétúnuax parúmpapanu rëucubuti bacamiqui cëñúacëxa.

33 Usacébëtan ca an cuchi bérúancë unicaman a 'urama 'icë éma chanu abáquiani cuanxun anu 'icë unicama usaia cuchicama 'icë ñuixuanan ñunshin 'atimañu uni rabéribi usai 'icë ñuixuancëxa. **34** Ñuixunquin chonioia cuabiani ca a émanu 'icë unicamax aín éma ébiani Jesús isi riquiancëxa. Riquianxun isquin ca camaxunbi atun nètenuaxa cuantánun Jesús cacëxa.

Uni ñucë niruquini tancëma

Jesusan pëxcüa

(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)

9 **1** A menuaxbi nuntin cuantécéntancëx ca Jesús aín émanu bëbacëxa.
2 Bëbacébëa 'itsa uni timécëbëtan ca raírinén uni achúshi ñucë nirucuaín-quini tancëma bacétinu racánxun bëbacëxa. Bëquin ca —Jesusan ca énë

uni pëxcuti 'icë —quixun aín nuitu mëu sináncëxa. Sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan ñucë uni cacëxa:

—Chuámashi ca 'it. Min 'uchacama ca térëncë 'icën.

3 Usaquian caia cuakin ca anu 'icë an Moisésnén cuënëo bana 'unáncë uni raírinén sináncëxa: Énë unix ca anúan Nucén Papa Diosaxëshi quiti banan banaia. Ax ca 'aisama 'icën. Nucén Papa Diosan cuni ca 'ucha térënti 'icën.

4 Usaquin sinania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina mitsun usaquin sinanin? **5** Én cana uni “Min 'uchacama ca térëncë 'icë” quixun cananbi “Niruquiani ca cuantan” quixunribi cati 'ain. **6** Nucén Papa Diosan cushínbi 'én énë uni pëxcuia isquin camina asérabi 'unánti 'ain, uni 'inux Nucén Papa Diosnuax uá 'én cana unin 'ucharibi térënti 'ai quixun.

Caquin ca Jesusan racábucë uni cacëxa:

—Niruquiani ca min bacéti bibiani min xubunu cuantan.

7 Cacëxëshi ca niruquiani aín xubunu cuancëxa. **8** Usai niruquiani cuania isi ca anu 'icë unicama racuéacëxa. Racuéquin ca —Nucén Papa Diosan aín cushi 'ináncëxun ca énë unin ñucë uni pëxcuianan aín 'uchacama térëanxa —quixun sinánquin Nucén Papa Dios rabiacëxa.

Jesusan Mateo aín uni 'inun ca [Énë ca an énë quirica cuënëo Mateo, abi 'icën.]

(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

9 Usobiani cuantécéñquinbi ca Jesusan Mateo cacë uni anuxuan 'apu buánmiti curíqui bicë anua tsócë méracëxa. Mëraquin ca cacëxa:

—Én mi 'unánminun ca 'ébë cuani ut. Jesusan cacëxëshi ca Mateo niruquiani ami sinani abë cuancëxa.

¹⁰Cuanquin ca Jesúscëñun aín 'unánmicë unicama aín xubunuxun pi cuanun Mateonën buáncëxa. Buáncëbë atúxribi atubë cuanx ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicama 'imainun am fariseocaman bana tancëma uni raírinëxribi atubëtan pi bucüacëxa. ¹¹Jesúsbëtan a unicaman piia isquin ca aín 'unánmicë unicama fariseo unicaman ñucáquin cacëxa:

—¿Uisa cupí cara an mitsu 'unánmicë unin an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamabëtan pianan 'uchaňu unicamabëtan pin?

¹²Usa quia cuauquin ca Jesusan cacëxa:

—Paë tancëma uni , ax ca rucuturúan a ronti cuéenima. Paë tancë uni, ax cuni ca rucuturúan a ronti cuéenima. ¹³Usaribiti cana 'én an —'ex cana asábi 'ai —quixun sináncë unicama a 'émia catamënen cai uáma 'ain. Ama, an —'én nuitu 'aisama 'aish cana 'ëxbi upí 'itima 'ai —quixun sináncë unicama a cuni upí 'inúxa 'émi catamënen cai cana 'ex uacën. Usa cana 'ex 'ai quixun sinánquin camina 'unánti 'ain, uisai quicë cara Nucën Papa Diosan bana énëx 'icë quixun: "Unían 'é rabianan aín 'ucha téréncë 'inuxun 'aracacé ñuina rëxun xaroia isi cuéencësamaira oi cana atun uni itsi nuibaquin 'aquinsa 'icë 'aquinia isi cuéenin".

Pima samáti ñuiquin ñucácxun Jesusan uni ca
(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

¹⁴Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicë, aín 'unánmicë unicaman anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Nux cananuna Nucën Papa Dios sinani bëtsi bëtsi nëtëni pima samatin. Fariseo unibunëxribi ca usaribiti pima samatia. ¿Usa 'ainbi cara uisacasquin min 'unánmicë unicaman samáquinma pin?

¹⁵Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—¿An biti xanua unin bicëma pan 'ain cara axa abë nuibanancë unicama ax a unibë 'aish masá nuituti 'icë? Ca masá nuitutima 'icë. Ca ésa 'icë: An xanu biti unin xanu biquin abëtan pi unun camicëx ca axa abë nuibanancë unicama masá nuitutima abë cuëenia. Xanu bibiani cuanquian a unin ébiantçexun cuni ca axa abë nuibanancë unicaman masá nuituquin pima. Usaribiquin ca 'én 'unánmicë unicama 'ebë 'ixun masá nuituti samáquinma piia. Unían 'é bicëxun 'én ébiantçexun cuni ca masá nuituquin pitima 'icë.

¹⁶Catancëxun ca aín banaxa fariseo unicaman uni 'unánmicë banasama 'ain, aín banabë fariseonëan 'unánmicë bana mëscútì rabanan Jesusan ésaquinribi a unicama cacëxa:

—Ca éesaribi 'icë. Nun aintsi uinu 'icë xanúmbi ca chupa xëni, chupa sani iotan aín tuquicë a 'unuima. Usocëxbi ca chupa xëni ax chëqui anun 'unucé ió ax nipacëtia. Usai 'i ca aín tuquicë ax chaia.

¹⁷Ésaribi ca: Ui unímbi ca ñuina xacá anu 'umpax 'aruti chumusa oquin 'acë, axa xëni 'ain, anu ñu chëcacé 'aruima. Anu 'arucëxunbi ca ñu chëcacé ax cubini uruquin ñuina xacá xëni a tucaia. Axa tuquicëbë ca chëcaxun anu 'arucëxa cubíncë ñu ax tutuqui nëtëtia. Usa 'ain ca ñu chëcacé, ñuina xacá chumusa oquin 'acë iónushi 'aruti 'icë, asábi 'inun.

Xanu 'insíncë pëxcüanan Jesusan Jaironën bëchicë bamacëbi baískimia
(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

¹⁸Juanën 'unánmicë unibubëa Jesús banacëbëbi ca anua judíos unicama timécë xubunu 'icë 'apu, Jairo cacë, ax uacëxa. Uquin ca aín bëmánon rantin purúnquin Jesús cacëxa:

—'En ini bëchicë ca bëri bamaxa. Bamacëbi camina mix 'ebë cuanxun a

ramëti 'ain. Min ramëcëxëshi ca asábi 'inux baísquiti 'icën.

¹⁹Cacëx niruia abë cuancëbë ca aín 'unánmicë unicamaxribi Jesúsbë cuancëxa.

^{20,21}Cuanabi ca xanu achúshi ñucë, ax mëcën rabé 'imainun rabé baritia imia 'aíshbi aín imi nëtécëma, an —aín chupa ticaishi cana pëxcúti 'ai —quixun sinánquin, a caxu cuanquin Jesusan chupa cuébí ticacëxa. ²²Ticaia tani niracëti cuainacëquin ca Jesusan a xanu méraquin cacëxa:

—Camina chuámarua 'iti 'ain. 'En cana mi pëxcuti 'ai quixun asérabi sinani camina pëxcúan.

Cacëxëshi ca pëxcúacëxa.

²³Usobiani cuanx ca anua judíos unicama timéti xubunu 'icë 'apu, Jairo, aín xubunu bëbacëxa. Bëbaquin ca Jesusan, xanu ñucë a maíncëbétan an 'ati unicaman pacun bana otishi 'ixun caínmainun 'aisamaira uni rarumati sharatia cuakin isacëxa. ²⁴Usaria isquin ca Jesusan cacëxa:

—Ñenuax ca chiquít. A xu xanu ca bamacëma 'icën. Ca 'uxaxa.

Ñesaquian cacëxunbi ca 'usáncancëxa. ²⁵Usáncexunbi anu 'icë unicama xubu éman xutancëx ca Jesús anua xu xanu 'icë anu atsínxun aín mëcën biacëxa. Bicëxëshi ca tsoruacëxa. ²⁶Usa 'ain ca Jesusan usaquin ñu 'aia anu 'icë unicaman chanioia a menu 'icë unicaman cuacëxa.

Bëxuñu uni rabéa Jesusan bëpëxcüa

²⁷Usobiani anuax cuaniabi ca uni bëxuñu rabétan Jesús caticabianquin munuma cuéncéonquin cacëxa:

—Davitan rëbúnqui, nu nuibaquin ca nu pëxcut.

²⁸Cacëxa xubunu atsíncëbë ca a bëxuñu uni rabétaxribi 'atsínxuiani Jesús rapasu cuancëxa. Cuania ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsun caramina sinanin, 'én cana mitsu pëxcuti 'ai quixun?

Cacëxun ca a unin cacëxa:

—Camina nu 'ati 'ain.

²⁹Cacëxun ca Jesusan aín bëru mëequin cacëxa:

—Mitsúnmí 'én cana mitsu bëmënioti 'ai quixun sináncésabi oquin cana mitsu 'ati 'ain.

³⁰Usaquian cacëx ca bëntëishi bëmëniocacëxa. Bëmëniocatia ca Jesusan cacëxa:

—Unífan 'én mi ésoquin 'acé ènë 'unánxunma 'anun camina ui unibi ñuixuntima 'ain.

³¹Usaquian Jesusan cacëxunbi ca a uni rabétan cuanquin a nëtënu 'icë unicama chaniocëxa.

Banañuma unia Jesusan banamia

³²Bëxuñu 'icëa pëxcucë uni rabëtaxa cuancëbétan ca uni raírinëñ achúshi uni ñunshin 'atimanéan banañuma 'imicë a Jesúsnu bëacëxa. ³³Bëia ca Jesusan a uninua ñunshin 'atima chiquíancëxa. Chiquíncëbë ca a uni banañuma 'iá 'aíshbi banacëxa. Usaria isi ca anu 'icë unicamax ratuti quiacëxa:

—Nun nëtë Israel anuxunbi ca uímbi ésa ñu isáma 'icën.

³⁴Quia unicama ratúmainun ca fariseo unibunéx quiacëxa:

—Nunshin 'atimanéñ 'apun cushínshi ca ènë unin ñunshin 'atima chiquinía.

Jesús uni bana ñuixuni bëtsi bëtsi émanu caun

³⁵Usotancëxun ca éma chacamanu 'imainun éma chucúmaracamanuríbi cuanquin anua judíos unicama timéti xubucamanu atsínxun anu timëtia Jesusan bana ñuixuancëxa. Bana ñuixunquin ca —'émi catamëcë unicama ca Nucën Papa Diosan ainan 'imiti 'icë —quixun caquin upí bana unicama

ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca uni ñucëcamaribi pëxcuquin an paëocëcama térécaxuancëxa. ³⁶Uinu cara Jesús 'icë anubi ca 'aisamaira uni 'iacëxa. Usai 'ia an atu Nucën Papa Dios ñuiquin 'unánmianan ami sinánun 'a quinti 'áima 'ain ca axa piánancë ñuinacan ubíocëxa 'aracacé ñuina, an a bérúanti aín 'ibu 'áima 'ain, bénëti sináncasmai 'icësaribiti 'iacëxa. Usaia 'ia atu isquin ca Jesusan a unicama nuibacëxa. ³⁷Nuibiquin atu 'aquinsa tanquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Aisamaira uníxa émi sinánti 'aínbi ca an atu 'émi sinánun 'a quinti uni 'itsamashi 'icën. Usa 'aish ca naënuá 'aisamaira ñu bimi 'aínbia an biti uni 'itsamashi, usuribi 'icën. ³⁸Usa 'ain camina Nucën Papa Dios, axa 'émi sináncë unicaman 'ibu, a ñucáti 'ain, an uni 'émi sinánun 'a quinti unia 'itsa xunun, bimi 'ibu unían an bimi biti uni xucësaribi oquin.

Aín 'unánmicë unicama 'iminuxun Jesusan mécën rabé 'imainun rabé uni caísa
(Mr. 3.13-19; Lc. 6.12-16)

10 ¹Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë uni mécën rabé 'imainun rabé a timëxun cacëxa:

—Én cushi cana mitsu 'inanin. Anun camina ñunshin 'atima uninua chiquínan uni 'insíncëcamaribi pëxcuti 'ain.

²A usaquin cacé unicamax ca 'iacëxa Simón 'icëbi Pedroribi cacé, 'imainun aín xucën Andrés. 'Imainun ca Zebedeonén bëchicé Jacobo cacé a 'imainun aín xucën Juan 'iacëxa. ³Raírinëx ca Felipe cacé 'imainun Bartolomé cacé 'imainun Tomás 'imainun Mateo, an 'apu buánmiti curíqui bicé, acama 'iacëxa. 'Imainun ca Jacobo, Alfeonén bëchicé, a 'imainun Lebeo 'icëbi Tadeoribi cacé a 'iacëxa. ⁴'Imainunribi ca Simón axa

judíos unibun rabanan nëëti banacë, a 'imainun Judas Iscariote, an Jesús uni 'inan, a 'iacëxa.

Unicama bana ñuixunun Jesusan aín 'unánmicë unicama xua
(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6; 10.3-11)

5Aín 'unánmicë unicama caístancëxun ca unicama bana ñuixuntanun xunuxun Jesusan ésaquin cacëxa:

—Camina anu judíosma unibu 'icë nëtënu cuantima 'ain. Samaria nëtënu 'icë émacamanuribi camina cuantima 'ain. ⁶Israel unicama axa 'émi sinánti 'aishbi 'émi sináncëma acama 'émi sinánun 'a quini camina cuanti 'ain. Atux ca 'émi catamëcëma 'aish 'ibuñuma carnerosa 'icën. ⁷Cuanquin camina —anúan Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icë —quixun caquin bana ñuixunti 'ain. ⁸Ñuixuanan camina 'insíncë unicama pëxcüanan uni bamacë baísquimianan an aín nami chéquimicë 'insínñu uni asábi 'itécenun pëxcüanan uninua ñunshin 'atima chiquínti 'ain. ⁹En cana anúnmi uni 'aquinun cushi 'inánquin mitsu cupiomicëma 'ain. Usa 'ain camina mitsúnm 'aquinçé uni cupí ñucátimá 'ain.

⁹Curíqui camina buántima 'ain.

¹⁰Camina burasa ió anun min ñu buánti bitima 'ain. Camina rabé tari 'imainun bëtsi taxaca 'imainun min tsati buántima 'ain. An unicama 'aquinçé uni a ca a 'aquinçé unin aín piti 'imainun aín cuéencé ñu 'inánti 'icën. Usa 'ain camina ñu buanima usashi cuanti 'ain.

¹¹Cuanx émanu bëbaquin camina isti 'ain, ui unin cara upí oquin min bana ñuixuncëxun cuaisa tania. A unin xubunushi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain, anúnmi a émanuax cuanti nëtëa utámainun. ¹²Anu 'iti xubunu atsíntancëx camina —chuámashi ca 'ican —cai anu 'icë unicamabé nuibananti 'ain.

¹³Usaími 'icébë ca a xubunu 'icë unicama mitsubë upí 'ixun min bana cuati mitsúxmi anu 'icë cupí cuëeni chuámashi 'iti 'icën. Aínbi ca mitsubë upí 'iisama tanquin an mitsun bana cuaisama tancë unicamax usai 'itima 'icën. ¹⁴Uinu 'icë émanu 'icë unicaman cara, uinu 'icë xubunu 'icë unicaman cara mitsu biisama tanan mitsun bana cuaisama tania, anuax cuani camina anu 'icë unicaman, mitsun bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun 'unánun, mitsun taxacanu 'icë me cupúcë tacabiani bëtsi émanu cuanti 'ain. ¹⁵Asérabi cana 'én mitsu cain, Sodoma émanu 'icë unicama 'imainun Gomorra émanu 'icë unicama ca aín bana cuaisama tancë cupí Nucën Papa Diosan castíancëxa. Usamaira oquin castíancë ca an a émanu 'icë unicama mitsu bicëma cupí ax 'iti 'icën.

**Mitsumi ca uni nishti 'icë quixun Jesusan
aín 'unánmicë unicama ca**

¹⁶'En cana carnero 'inúan nëëcë nëbëtsinu 'icésaribi 'inun mitsu xutin. Nëëquin ca 'inúanën carnero binuxun bëarati 'icën. Usaribi oquin ca axa mitsumi nishcë unin mitsu 'atimocatsi quixun sinánti 'icën. Usaquian sináncëbë camina bérúancati 'ain, runu 'icésaribiti. Bérúancanan camina axa mitsumi nishcë uni ami nishi abë 'atimonantima 'ain, numacuru 'icésaribiti. ¹⁷Axa mitsumi nishcë unicaman ca judíos unibunën 'apucamanu mitsua 'atimonun buánti 'icën. Usonan ca anua judíos unicama timéti xubucamanuxun mitsu rishquiti 'icën. Usa ca uni 'icë quixun 'unani camina ami cataméтиma bérúancati 'ain. ¹⁸'En bana uni ñuixuncë cupí ca unin mitsumi nishquin judíosma unibunën 'apunu mitsu buánti 'icën, ami mitsu ñui manánuixun. Usocëxunbi camina a 'apucama 'imainun judíosma

uniburibi 'én mitsu 'unánmicë banacama ñuixunti 'ain. ¹⁹A unicaman mitsu 'apunu buáncëxun camina racuéquin —uisai carana quiti 'ai —quixun sinánan —uisa banan carana cati 'ai —quixun sinántima 'ain. Nucën Papa Diosan ca mitsúxmi banacébétainshi uisaquin caramina cati 'ai quixun mitsu sinánmiti 'icën. ²⁰Usa 'ain camina 'unánti 'ain, mitsúnbì sináncë banan camina banatima 'ain, Nucën Papa Diosan Béru Ñunshin Upitan sinánmicëx camina quiti 'ain.

²¹'Émi sináncëma unin ca axa 'émi sinania oquin aín xucénbì an uni 'aminun quixun 'apu 'inánti 'icën. Usaribi oquin ca aín papan ami nishquin aín bëchicëbì an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën. 'Imainun ca usaribi oquin aín bëchicénën ami nishquin aín papabi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën.

²²Mitsúxmi 'émi sináncëbë ca axa 'émi sináncëma unicamax mitsumi nishti 'icën. Usa 'aínbi ca an uisa ñu cara 'icébétanbi 'émi sináncëma unicamax Nucën Papa Diosan nëtënu 'ébë 'iti 'icën. ²³Achúshi émanuxun bana ñuixuniabi unin mitsun bana cuaisama tanquin bëtsi bëtsi ocëx camina bëtsi émanu cuanti 'ain. Anuxunribi bana ñuixunia unin mitsu bëtsi bëtsi ocëx camina anuaxribi bëtsi émanu cuanti 'ain. 'En cana asérabi mitsu cain, anu Israel unibu 'icë émacamanuxun mitsun unicama bana ñuixuncëma pain 'ain cana 'éx uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'éx utécënti 'ain.

²⁴Unin ñu 'unánmicë uni an ca an a 'unánmicë uni inuima. Usaribiquin ca an uni ñu mëëxuncë uni an, an a ñu mëëmicë uni inuima. ²⁵Mitsux 'én 'unánmicë unicama 'ain ca axa 'émi nishcë unicamax mitsumiribi nishti 'icën. Atúan 'é bëtsi bëtsi ocësaribi oquin ca mitsuribi bëtsi bëtsi oti 'icën. Atun 'é

ñunshin 'atimanën cushi, Beelzebú, caquin anéquin ca mitsúxmi 'én unicama 'icë, mitsuribi usaribi oquin anëti 'icën.

**Uími caranuna racuëti 'ai
quiáxa Jesús quia
(Lc. 12.2-9)**

²⁶Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmice unicama bana ñuixuntanun xuquin cacëxa:

—Unían mitsu bëtsi bëtsi ocëxbi camina an mitsu bëtsi bëtsi océ unicamami racuëtima 'ain. Unían uni itsi paránxun ñu 'acëxbi ca camabi unían 'unánçë 'iti 'icën. Usaribiti ca unían ñu upí unéxun 'acëxbi camabi unían 'unánçë 'iti 'icën. ²⁷'En mitsu iméribi cacë banacama camina camabi unían cuanun ñuiti 'ain. Ñuianan camina mitsun xubunuxun 'én mitsu cacëcamaribi camabi unían cuanun émánxun ñuiti 'ain. ²⁸An uni bëtsi bëtsi oquin bamamicë unicamami camina racuëtima 'ain. Usoquin 'aquinbi ca unin bëru ñunshin bamamitima 'icën. Usa 'ain camina usa unimi racuëtima Nucën Papa Dios, an uni aín cushínbì bamamianan aín bëru ñunshínribi manë tsi anuaxa xénibua 'áinbi témérati anua 'inun 'imíti amishi racuëti 'ain.

²⁹Isáratsu ca cupíma 'icë unin curíqui 'itsamaratsu anun maruquin rabé biti 'icën. Chamaratsu 'áisha aín cupí 'itsamashi 'icëbi ca Nucën Papa Diosan camabi 'isá achúshi achúshi isia. Usaquian bérúancë 'aish ca Nucën Papa Dios cuéencëbëma bamaima. ³⁰An 'isácama bérúancë Nucën Papa Diosan ca mitsuribi camabi 'unánan uiti buñu caramina 'ai quixun 'unania. ³¹Mitsux camina 'isásamaira 'ain. Usa 'ain ca 'isá chamaratsucama 'acésamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu bérúanquin isia. Usa 'ain camina unían mitsu bamamisa tancëxbi racuëtima 'ain.

—'Ex cana Jesúsnan 'ai
—quiáx quicë uni ñuicë bana
(Lc. 12.8-9)

³²Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmice unicama cacëxa:

—Axa an 'én bana cuacëma unicaman cuanun 'é ñui, —'ex cana Jesusan uni 'ain —quicë uni a ñuiquin cana 'énribi, —ax ca 'én uni 'icë —quixun 'én Papa Dios naínu 'icë a cati 'ain. ³³Usa 'aínbi cana axa 'émi rabini, —'ex cana Jesusan unima 'ain —quicë uni a ñuiquin, —ax ca 'én unima 'icë —quixun 'én Papa Dios naínu 'icë cati 'ain.

**Axa ami sináncëma unix ca
Jesusan unimi nishti 'icë quicë bana
(Lc. 12.51-53; 14.26-27)**

³⁴Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmice unicama cacëxa:

—'Ex uá 'ain ca camabi unix bëtsibë bëtsibë nuibananti 'icë quixun mitsun sináncëbi ca usama 'icën. 'Ex uá 'ain ca axa 'émi sinántisama tancë unicaman axa 'émi sináncë unicama nuibatíma, ami nishquin 'atimoisa tanti 'icën. ³⁵'Ex uá 'aían 'émi catamëcëbë ca bëtsi bëtsi unix aín papami nishti 'icën. Usaribiti ca xanu raírinéx 'émia catamëcëbë aín titami nishti 'icën. 'Ex énë nëtënu uá 'aían 'émi catamëcëbë ca xanux aín ñemi nishti 'icën. ³⁶Usa 'ain ca axa 'émi catamëtia oquin unin aín aintsibi 'atimoti 'icën.

³⁷'En unicaman ca aín papa, aín tita nuibati 'icën. Nuibatibi ca atu nuibacë samaira oi 'émi sinánti 'icën. Usai 'émi sináncëma 'aish ca 'én unimasa 'icën. Usaribiti ca 'émi sináncësamaira oquin aín bëchicë nuibacë uni ax 'én unimasa 'icën. ³⁸—A 'ai bamanuxunbi cana Jesúsmi catamëti bana énquinma 'ai —quixuan an sináncëma uni ax ca 'én uni 'itima 'icën. ³⁹Uix cara aín

cuëencësa oquin 'ai änë nëtënu upitax tsótishi sinania ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbì ca uinu 'icë unin cara änë nëtënushi upitax tsótì sinánquinma 'ëmi catamëquin 'ëx quicësabi oquin 'aia ax ainan 'aish Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'iti 'icën.

Uicama cara Nucën Papa Diosan cupíoti 'icë quicë bana
(*Mr. 9.41*)

⁴⁰Esauquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—An mitsun bana cuacë uni an ca 'ën banaribi cuatia. An 'ën bana cuacë uni an ca Nucën Papa Dios, an änë nëtënu 'ëxua, aín banaribi cuatia. ⁴¹Asérabi 'enan 'ixuan 'ën unin 'ë ñuquin bana ñuixunia cuauquin ca uni itsin sinánti 'icën, —a banax ca asérabi Nucën Papa Diosan sinánmicëxa quicë 'icë —quixun. Usaquin sinani ca a bana quicësabi oi 'iti 'icën. Usa uni ca an bana ñuixuncë unia iscésaribi oquin Nucën Papa Diosan upí isia. Usaribi oquin ca an upí uni isquin —ax ca asérabi Jesúsmi catamëcë uni 'icë —quixun sinánquin a nuibaquin aín bana cuacë uni a Nucën Papa Diosan upí isia, upí uni iscésaribi oquin. ⁴²Ax 'ën uni 'aísha 'ëmi upiti catamëcë 'icémabi axa shimaia isquin —ax ca Jesucristonén uni 'icë —quixun sinánquin 'umpax 'ináncë uni a ca Nucën Papa Diosan upí isia.

Juan an unicama nashimicë an aín 'unánmicë uni Jesús isnun xua
(*Lc. 7.18-35*)

11 ¹Aín 'unánmicë unicama an ñuixuncë bana unicama ñuixuntanun catancëx ca Jesús anribi Galilea menu 'icë émacamanuxun bana ñuixunux cuancëxa.

²Usai 'imainun ca sipunu 'ixun Juan, an uni nashimicë, an Jesusan ñu 'aia

ñuicania cuacëxa. Cuaquin ca aín uni raíri Jesús istánun quixun xuacëxa, asérabi cara ax utia judíos unibunën caíncë a 'icë quixuan isnun. ³Xucëx cuanxun ca Juanén cacësabi oquin ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Mix caramina asérabi axa uti nun caíncë a 'ain? ¿Mixmi ama 'ain caranuna bëtsi uníxa uti nun caínti 'ain?

⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Camina 'ën unicama ñuixuniami cuacë banacama ñuixuanan 'ën ñu 'aimi iscécama ñuixunquin Juan cai cuanti 'ain. ⁵Cuanxun camina cati 'ain: Bëxuño unímbi ca bérí isia, aín niti bëtsicë uníxbi ca bérí upiti nitsia, an aín nami chéquimicë 'insínñu unix ca pëxcutia, pabë unin ca bana cuatia, bamacë uníxbi ca baísquia, ñuñuma uníribi ca anun Nucën Papa Diosnan 'inux iéti bana cuatia. ⁶Usaquin canan camina, 'ë ñui Nucën Papa Diosan xucëma ca ax 'icë quima, ax 'ëmi sináncë unicamax ca chuámarua 'i cuëenia quixunribi Juan cai cuanti 'ai —quixun ca Jesusan Juanén xucë unicama cacëxa.

⁷Juan, an unicama nashimicë, aín unicama cuancëbétan ca Jesusan anu 'icë unicama 'aisamaira 'icë Juan ñuquin esauquin cacëxa:

—¿Usa uni isi caramina mitsux anu uni 'icémä menu cuancë? Bëtsi bëtsi oquin sináncë uni ax ca tutísha suñun bëcacësa 'icën. ⁸¿Ax usama 'ain caina aña isi cuancë? ⁹¿Upíira 'aísha cupíira chupa pañucë uni isi caramina cuancë? Usama ca. Camina 'unaniñ, upíira 'aísha cupíira chupa pañucë unix ca anu 'apu 'icë xubunushi 'ia. ⁹¿Usa uni isi cuanima caramina aña isi cuancë? An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a isi camina cuancë, ¿usa cat? Asérabi cana 'ën mitsu cain, an Nucën Papa Dios

quicë bana unicama ñuixuncë unicaman ñuixuan bana 'iásamaira ca Juanén uni ñuixuncë bana 'icën.¹⁰ Juan ñuiquian ènë menu ucëma pan 'icë 'ë cacë bana a ca Nucën Papa Diosan Isaías cuënëomia-cëxa, ésai quicë:

A caxumi cuanun cana 'ën uni xutin.
Ax pain cuanquin ca anun cuanti
bai mëníoquin racanacësaribi
oquin camabi unian min bana
cuanun atun nuitua upí 'inun
sinanamiti 'icën.

¹¹ Usaquin cuënëo bana ñuitancëxun ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuixuncë bana 'iásamaira ca Juanén 'ë ñuicë bana 'iaya. Usa 'ain ca a unicamax 'iásamaira Juan 'icën. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Diosan nêtënu 'iti 'ën unicamax, unian ñuumara iscë 'aishbi Juan 'iásamaira 'icën.

^{12,13} Juan ucëma pan 'ain ca Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman 'ë ñuiquin unicama ñuixuancëxa. A unicama caxu uquin ca Juanén 'ë ñuiquin, axa utia judíos unicaman caíncë ax ca uaxa quiax quiquin unicama ñuixuanxa. Usa 'ain ca 'énribi, 'émi catamëcë unicama ca Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun ñuixunia cuanan 'ën ñu 'aia isi 'aisamaira unix Nucën Papa Diosnan 'iti sinania.¹⁴ Mitsun asérabi cuaisa tanquin camina 'unánti 'ain, Elías ca uti 'icë quicë bana ax ca Juan ñui quiá 'icën. A bana quiásabi oi ca Juan, an unicama nashimicë, ax Nucën Papa Diosan mëniosabi oi uaxa.¹⁵ An aín pabitan ènë bana cuacë unin ca aín nuitunënbi sinánquin cuati 'icën.

¹⁶ Ésaquinribi ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Ènë nêtënu bëri bucucë unicamax cara uisa 'icë quixun cana mitsu cati

'ain. Ca tuáratsucuxa cuacësaribi 'icën. Cuainux timécë 'aishbia cuaitisa tantancëx camáxbi tsotan ca rafrinën ráfri ésaquin caia:¹⁷ "Cuai chirini cuëenun nun pacá bana ocëbëbi camina masá sinani cuaitisama tan. Cuaitisama tancëbë nux —anpan caniacëcë unicama 'icësaribití cananuna ini rarumati 'ai —quicëbëbi camina masá sinani usaíribi 'iisama tan".¹⁸ Usaribi ca ènë nêtënu bucucë unicamax 'icën. Juanëx ca ñu mëscú picëma 'ianan ñu xëacëma 'icën. Usa 'icë ca unicaman —a unix ca ñunshin 'atimañu 'icë —quixun caxa.¹⁹ Usoquian Juanén 'acësoquin 'aquinma 'ën camabi ñu pianan xëaia isquin ca unicaman ésaquin 'ë ñuia: A unix ca picën tapun 'ianan xëairacë uni 'icën. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicama 'imainun 'uchañu unicamabë nuibanania —quixun. Usaquin Juancëñun unin 'ë ñuicëbëbi ca Nucën Papa Dios, an ènë menu unun 'ë xua, an 'acë ñucamax asábi 'icën. Usa ca quixun ca axa ami sináncë unicaman 'unania.

Axa bëtsi bëtsi émanuax ami sinántisama tancë unicama Jesusan ca
(Lc. 10.13-15)

²⁰ Usaquin catancëxun ca Corazín 'imainun Betsaida 'imainun Capernaúm a èmacamanuax ucë unicama, atun émanuxun bana ñuixuanan uni itsin 'acëma ñu 'acëbëbia aín bana cuati ami sinanacëma, a unicama ésaquin Jesusan cacëxa:²¹ —Corazín émanuax ucë unicama 'imainun Betsaidanuax ucë unicama, mitsu cana asérabi cain, mitsun émanuxun 'ën cushínbi 'ën ñu 'acësaribi oquin Tiro 'imainun Sidón anuxun 'ën 'á 'ain ca anu 'icë unicama aín 'uchacama éni 'émi sinan 'itsánxa. Aín 'ucha cupí masá nuituti sinanati ca chupa chëquicë pañuanan chimaputan

mashiquia 'itsíanxa. ²²Usa 'ain cana mitsu cain, anúan an camabi uni aín ñu 'acé isti nötén ca Tiro 'imainun Sidónu 'icé unicama 'acésamaira oquin Nucén Papa Diosan mitsu 'uchequin castícanti 'icén. ²³Capernaúmuax ucé unicama, Ʉmitsun caramina sinanin, camina Nucén Papa Diosan nöténu 'iti 'ai quixun? Camina anuma, anua uni 'aisamacama bamatancéx cuancé, anu 'iti 'ain. Mitsun émanuxun 'én cushínbi 'én ñu 'acésaribi oquian Sodomanuxunribi 'acé 'ain ca aín 'uchacama éni anu 'icé unicama nëéncéma 'iá 'itsíanxa. ²⁴Usa 'ain ca anúan camabi uni aín ñu 'acé isti nötén Sodomanu 'icé unicama 'ásamaira oquin Nucén Papa Diosan mitsu 'uchotí 'icén. 'Uchoquin ca a émanu 'icé unicama 'acésamaira oquin mitsu 'ati 'icén.

—Chuámarua tani cuéenux camina 'émi catameti 'ai —quixun Jesusan ca
(Lc. 10.21-22)

²⁵Catancéxun ca Jesusan Nucén Papa Dios cacéxa:

—'En Papa Dios, mixmi naí 'imainun menu 'icé Ʉucaman 'Ibu 'icé cana mi rabin. Ami uni 'unánmiti ñu a camina an ñu 'unáncé unicama 'unánmiquinma an ñu 'unáinracéma unicama 'unánmian. Usaquinmi 'acé cupí cana mi rabin. Usaquin 'ati camina mix cuéean. ²⁶—Ñu 'unánma ca —quixuan unin sináncé unicaman min 'imicéxun 'én bana cuati camina cuéean.

²⁷Usaquin aín Papa Dios catancéxun ca Jesusan anu 'icé unicama amiribishi cacéxa:

—'En Papa Diosan ca camabi aín sinan 'é 'unánmiala. Uinu 'icé uníni ca uisa uni 'ianan anu 'ai carana 'ex uacén quixun 'unanimia. 'En Papa Diosan cuni ca 'unania. Usaribi oquin ca uinu 'icé uníni, uisa cara Nucén Papa Dios 'icé

quixun 'unanimia. Aín Béchicé, 'én cuni cana 'unanimia, 'imainun ca a 'én uisaira cara ax 'icé quixun 'unánmisa tancé unicama anribi 'unania. ²⁸Nucén Papa Diosan mi upí isnun quixun 'aisamaira ñu 'anan unin cacé Ʉuribi 'ai bënëti atsáncé 'ixun camina 'émi cataméquin 'én mi 'aquinun 'é cati 'ain. Cacéxun cana a Ʉucama mëníoquin 'énan 'aíshmi tanti 'icésaribitimi upí oquin sinani cuéenun mitsu 'imiti 'ain. ²⁹Mitsúxmi cuéenia cana uisari caramina upí 'iti 'ai quixun mitsu 'unánmiti 'ain. Ñu caquimia cana téméraquinmami 'ati sénéinshi 'ex cuéencésabi oi 'inun mitsu 'imiti 'ain. 'Imixun 'én 'aquinçéx camina upí oquin sinani chuámashirua tani cuéenti 'ain. ³⁰Mitsúxmi 'énan 'ain ca 'én mitsu 'aquinçéx mitsun 'ati Ʉux 'aisa 'icén.

Anun ñu mëëtima nötéan Jesusan
'unánmicé unicaman trigo bëru
piá Ʉuicé bana
(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

12 ¹Usaquin catancéx ca anun ñu mëëtima nötén Jesús bain anu trigo 'apácé naén cuancéxa. Abé cuanquinbi ca aín 'unánmicé unicaman piisa tanquin trigo bëru pëcéce sirícaquin bixun piacéxa. ²Usoia isquin ca fariseo unicaman Jesús cacéxa:

—Ca is, anun ñu mëëtima nötén usaquin ñu 'ati 'aínmabi ca min 'unánmicé unicaman usoia.

—Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—¿Mitsun caramina Davidnén ca 'acéñuma 'ixun axa abé cuancé unicama-bëtan ésoquin ñu 'acéxa quixun cuénéo bana a iscéma 'ain? ⁴Davidnén ca 'acéñuma 'ixun piisa tanquin anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu 'icé pán, Nucén Papa Diosan isti oquin nancé, a bixun piacéxa. A panëxa judíos sacerdotenéinshi piti 'aíán uni

itsin pití 'icémabi ca sacerdotenén
'ináncexun David 'imainun abé 'icé
unicaman piisa tanquin piacéxa.
⁵¿Mitsun caramina judíos sacerdotecama
ñui quiá cuënéo bana a iscëma 'ain?
Bétsi nëtén 'acésaribi oquin ca anun ñu
mëetima nëténribi anuxun Nucën Papa
Dios rabiti xubunuxun an 'ati ñucama
'acéxa. Usoquin 'aíbi ca 'uchama 'icén.
⁶En cana mitsu cain , anuxun Nucën
Papa Dios rabiti xubu Moisésnén
ñuasamaira ca a 'én mitsu cacé bana
ënèx 'icén. ⁷Nucën Papa Diosan bana ca
ësai quia: "Unían 'ë rabianan aín 'ucha
térençé 'inxun 'aracacé ñuina rëxun
xaroia isi cuëencësamaira oi cana atun
uni itsi nuibaquin axa 'aquinsa 'icé
'aquinia isi cuëénin". A bana cuacé 'aish
camina 'én 'unánmicé unicaman trigo
bérü bixun piaa isi manáncëma 'itsfan.
⁸Uni 'inx Nucën Papa Diosnuax uá 'ixun
cana 'én anun ñu mëetima nëtén cara
añu 'ati 'icé quixun uni cati 'ain.

Aín mëcén bamacé unia Jesusan pëxcüa
(*Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11*)

⁹Anuax cuanx ca Jesús anua judíos
unicama timéti xubunu cuani
atsíancéxa. ¹⁰Anu ca uni achúshi aín
mëcén amo 'icé bamacé 'iacéxa. A uni
isquin ca fariseo unicaman —Jesús, an
ca nux quicësama oquin 'aia —quiaz
ami manáncatsi quixun sinánquin
—canun ñu mëetima nëtén uni ñucé
pëxuti cara asábi 'ic? —quixun
ñucacéxa. ¹¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Micama uínu 'icén caramina anun
ñu mëetima nëtéan mitsun 'aracacé
ñuina quinu nipacëtia biquinma
isëshiti 'ain? Camina isëshiquinma biti
'ain, ¿usa cat? ¹²'Aracacé ñuinasamaira
ca uni 'icén. Usa 'ain ca anun ñu
mëetima nëtén uni pëxuti asábi 'icén.

¹³Catancëxun ca Jesusan, uni aín
mëcénmi ñucé cacëxa:

—Ca mëshpat.

Cacëx mëshpatishi ca mëpëxcüacëxa,
aín mëcén itsaribi upí 'itánun. ¹⁴Usocé
bë chiquíquiani cuanx ca fariseo
unicama Jesús ñui uisoxun 'ati cara
quiax 'ësénancëxa.

**An Nucën Papa Dios quicé bana uni
ñuixuncé unin Cristo
ñuiquin cuënéo bana**

¹⁵Usax ca fariseo unibu 'ësénania
'unánbiani Jesús anuax cuancéxa.
Cuancëbë ca 'itsa uni abé cuancéxa.
Cuania ca Jesusan uni ñucëcama
pëxcuquin, ¹⁶—an ca usoquin ñu 'aia
quixun camina 'ë chaniotima 'ai
—quixun cacëxa. ¹⁷Nucën Papa Diosan
'amicéxuan a ñuiquin Isaíasnén cuënéo-
sabi oi ca Jesús 'iacéxa, ësai quicé:

¹⁸Enëx ca 'éx cuëencësabi oquin 'anun
'én caíscé 'ianan 'én nuibairacé a
'icén. A isi cana cuëénin. En cushi
cana a 'inánti 'ain. Ináncexun ca
judíosma unicamaribi uisoquin
carana 'én atúxa upí 'inun 'imiti 'ai
quixun ñuixunti 'icén. Ñuixuanan
ca 'én cana camabi unían ñu 'aia
isquin uisa carana oti 'ai usoquin
'ati 'ai quixun ñuixunti 'icén. ¹⁹Ax
ca unicamabë cuëbícanantima
'icén, ca cérúanantima 'icén. Bain
cuani munuma cuëncëni banaquin
ca unicama cuamitima 'icén.

²⁰Pëcú pëchi sitan oquin pësínpa-
cë a ca xanun 'aisama 'icé putia.
Usa 'aínbí ca 'én Béchicénen uni
'aisama 'aísha 'uchañu 'aíshbi
ainan 'iisa tania cuantánun xutima
'icén. Lamparín bénabuti cuíncesa
ca axa ami sinanibi ami cushiira-
cëma uni ax 'icén. Usa unibi ca
ainan 'iaxma cuantánun xutima
'icén. Anun camabi ñu 'aisama-
cama cëñuti nëtë utámainun ca
aín cushínbi ami catamëcë

unicama 'a quinti 'icën.²¹ Judíosma unibunëxribi ca ami catamëti 'icën, an ca atu 'aquinia quixun 'unani.

Ñunshin 'atimanën cushion ca Jesusan ñu 'aia quiáxa fariseo unicama quia
(*Mr. 3.19-30; Lc. 11.14-23; 12.10*)

²²Usai 'icébétan ca uni achúshi ñunshin 'atimanën 'imicëxa bëxuñu 'ianan banañuma, a Jesúsnu unin bëacëxa. Bëia Jesusan pëxcucëxun ca banaquin isacëxa.²³Jesusan usoia isi ca anu 'icë unicamax ratuti sináncasmai canancëxa:

—¿Ené unix cara asérabi Davitan rëbúnqui, axa uti nun caíncë, a 'ic?

²⁴Jesusan usoquin ñu 'aia ñuicania cuati ca fariseo unibunëx quiacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apu, Beelzebú, an 'amicëxuinho ca ené unin ñunshin 'atima chiquinio.

²⁵Usai quia aín sinan 'unánquin ca Jesusan fariseo unicama cacëxa:

—Ca ésa 'icën. Achúshi menuxuan an 'apu 'imicë unibunën cushionaman bëtsi bëtsi oquin sináncë 'ain ca a menu bucucë unicamax 'itsa 'aishbi upitax bucui bëtsibë bëtsibë nuibananima 'acanani cëñutia. Usaribiti ca émanu 'icë unicamax bëtsibë bëtsibë nuibananima nishanani upitax bucuima cëñutia. Usaribiti ca aín aintsisibë bucüaxbia nishanancë unicamax amanu amanu cuani tsuáqui nëtëtia.²⁶Mitsux camina quin, ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, Beelzebúribi cacë, an 'amicëxun isana ñunshin 'atima chiquinio. Usaími mitsux 'e ñui quicë 'aínbì ca ñunshin 'atimanën 'apúan ñunshin 'atima raíri chiquíncëbë an 'amicëxuan ñu 'ati ñunshin 'atima 'aíma 'iti 'icën. Usa 'ain ca ñunshin 'atimanën abë ñunshin 'atima chiquinima.²⁷En ñunshin 'atimanën 'apun 'amicëxun ñunshin 'atima uninua chiquíncë 'ain, ¿cara

mitsun unibunën uin 'amicëxun ñunshin 'atima uninua chiquinio? Mitsun unibunën ca mitsu cati 'icën, ñunshin 'atimanën 'apun 'amicëxunma ca Nucën Papa Diosan 'amicëxuinho unin ñunshin 'atima uninua chiquínti 'icë quixun. Usaquin cacëxun camina 'unánti 'ain, mitsúnmì 'e ñui quicë bana ax ca asérabima 'icë quixun.²⁸Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxun uninua 'en ñunshin 'atima chiquíncë 'ain camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca axa 'émi catamëcë unicama ainan 'iminuxun ené menu unun 'e xuaxa quixun.

²⁹Ésa ca. Ui unínbì ca cushi uni, aín xubunu atsínxun aín ñu bicuanima. Aín 'ibu pain néaxun cuni ca aín ñu bicuánti 'icën. Usaribi oquin cana 'en aín 'apusama cushiira 'ixun ñunshin 'atima chiquinio.

³⁰Ésaribi ca. Unífan bérúanquin timécëma 'aish ca aín 'aracacë ñuinacama tsuáquia. Usaribi oquin ca an 'émia sinánun uni 'aquincëma uni an 'émi sinánxma 'inun uni 'imia.

³¹Usa 'ain cana mitsu Cain, Nucën Papa Diosan ca unin 'atima ñu 'acë camabi térenti 'icën, amia 'atimati banacëribi. Usa 'aínbì ca axa aín Bëru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacë uni, a Nucën Papa Diosan aín 'ucha térenima.³²Axa uni 'inx anuax uá 'e ñui 'atimati banacë uni a ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha térenti 'icën. Usa 'aínbì ca axa aín Bëru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacë uni aín 'ucha Nucën Papa Diosan térenima, bamatancëxribi ca xénibua 'aínbì aín 'ucha térencë 'itima 'icën.

**Aín bimi cupíshi i 'unánti
bana Jesusan ñuia**
(*Lc. 6.43-45*)

³³Ca ésa 'icën: Upí i 'apácëx ca aín bimi upí 'iti 'icën. I 'aisama 'apácëx ca

aín bimi 'aisama 'iti 'icën. Aín bimi isquin ca unin 'unánti 'icën, a i cara upí 'icë, cara 'aisama 'icë quixun. Usaribi oquin camina 'én ñu 'aia isquin 'unánti 'ain, uin cushin carana ñu 'ai quixun. ³⁴Mitsux 'atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsun raracama 'iásaribit an uni picë runusaribi 'ain. Unix ca aín niftu mëúa sináncësaribi oi aín cuëbitan banaia. Mitsun niftu 'aisama 'ain camina 'atimati banain. ³⁵Aín niftu upí 'ain ca uni upí ñu upiti banaia. Usa 'aínbi ca rafrí unix aín niftu upíma 'ain, upíma ñu ñui 'atimati banaia. ³⁶Én cana mitsu cain, anúan an camabi unin 'acé ñucama isti nätén ca Nucën Papa Diosan uisai cara banaxa quixun 'unánan uisa banan cara sinanima 'atimati banaxa quixun camabi uni 'unánti 'icën. ³⁷Mitsun banacama 'unánquin ca Nucën Papa Diosan 'uchañuma caramina 'ain quixun isanan 'uchañu caramina 'ai quixun isti 'icën.

**'Aisama unicaman uni itsin
'acëma ñu 'anun Jesús ca**
(Mr. 8.12; Lc. 11.29-32)

³⁸Cacëxun ca an Moisésnën cuënéo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman Jesús cacëxa:

—Min camina asérabi Nucën Papa Diosan cushin ñu 'ai quixun nun 'unánun camina nun nu isnun uni itsían 'acëma ñu 'ati 'ain.

³⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—Unicama Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ixun ca atun isnun uni itsin 'acëma ñu 'anun quixun 'é caia. Usa 'aínbi cana, 'éx cana asérabi Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun atun 'unánun, bëtsi ñuribi atúan ñucächunbi 'aiman. Ènéishi cana mitsu cain, Jonás 'iásaribit cana 'éx 'iti 'ain. ⁴⁰Jonás ax ca bacanu 'icë ñuina cha aín pucunu rabé 'imainun achúshi nätë, 'imainun rabé 'imainun

achúshi imérivi 'iacëxa. Usaribit cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'éx rabé 'imainun achúshi nätë, 'imainun rabé 'imainun achúshi imé matá quiniocë anu racáncë 'iti 'ain. ⁴¹Nínive cacë émanu 'icë unicamax ca 'aisama 'icëbia Jonásnën Nucën Papa Diosan bana ñuixuncëxun cuati sinanati ami sináncëxa. Jonás 'iásamaira cana 'éx 'ain. Usa 'icëbi ca ènè nätén bucucë unicaman 'én bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucën Papa Diosan camabi unian ñu 'acé isti nätén, Nínivenu 'icë unicaman ènè nätén bucucë unicama cati 'icën: Mitsun Jesusan bana ñuixuncëxunbi cuacëma 'aish camina nux 'iásamaira 'aisama 'ai —quixun. ⁴²Salomón cacë uni, axa 'apu 'ianan 'itsa ñu 'unáncë 'ain, ca 'ura menu 'icë 'apu xanu ax aín bana cuati cuancëxa. Cuanx bëbatancëxun ca cuëenquin aín bana cuacëxa. Salomón 'iásamaira cana 'éx 'ain. 'Ex usa 'icëbi ca ènè näténua bucucë unicaman 'én bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucën Papa Diosan camabi unin ñu 'acé isti nätén, a xanu 'apu an Salomonen bana cuacë 'ixun, ènè näténua bucucë unicaman 'én bana ñuixuncëxunbia cuacëma 'icë, 'uchoti 'icën.

**Anuax chiquíce anubi ñunshin
'atima cuantëcënti bana**
(Lc. 11.24-26)

⁴³Èsaquinribi ca Jesusan cacëxa:
—Uninuax chiquítancë anua 'umpax 'icëma menu cuani ca ñunshin 'atima anua 'iti bari nitsia. Barquinbi mëraquinma ca sinanía ⁴⁴—anuax 'éx chiquía anubi cana cuantëcënti 'ai —quixun. Sinánbiani cuani bëbaquinbi ca xubua unin maénquin mënïocëx upí 'aíshbi 'ibuñuma usaribi 'icë anuaxa chiquía uni aín niftu isia. ⁴⁵Ibsiani cuanxun mëcën achúshi 'imainun rabé

ñunshin 'atimaira mérabianquin buanx ca anuaxa chiquía uni anubi abë atsíntécenia. Usa 'ain ca anua ñunshin 'atimacama atsíncë uni ax béráma 'iásamaira 'ia. A uníxa 'icésaribiti ca ënë nëtënu bucucë unicamaxribi 'iti 'icën, atuán 'én bana cuaisama tancë cupí.

Usaquin ca Jesusan cacëxa.

**Jesusan ca amia sináncë
unicama aintsi oia quicë bana
(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)**

⁴⁶Jesusan anu 'icé unicama bana ñuixunmainun uxun ca émánxun aín tita 'imainun aín xucéantun —Jesúsbë cananuna banacatsi —quixun anu 'icë uni cacëxa. ⁴⁷Caia quaquin ca achúshi unin Jesús cacëxa:

—Min tita 'imainun min xucéantu ca éman 'icën. Ca mibë banatisa tania.

⁴⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uix cara 'én tita 'ic? 'Imainun cara uicamax 'én xucéantu 'ic?

⁴⁹Usai quiquin ca aín 'unánmicë unicama aín mëcënan sanánquin cacëxa:

—Ënë unicamax ca 'én tita 'imainun 'én xucéantu 'icën. ⁵⁰Uicaman cara Nucën Papa Dios naínu 'icë ax cuéëncë sabi oquin 'aia, acamax ca 'én xucëñ 'imainun 'én chirabacë 'imainun 'én tita 'icën.

**Bana itsi ñuicësoi an ñu
'apácë uni ñui quicë bana
(Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8)**

13 ¹A nëtënu xubunuax cuanx ca Jesús parúmpapa cuébì tsóbuacëxa. ²Tsóbucëbë ca 'aisamaira uni a nëbëtsiorati timéacëxa. Timécëbë manë nuntinu 'irutancëxa Jesús tsómainun ca unicamax masinu bucubuacëxa. ³Bucubucë ca Jesusan 'itsa bana 'unánmiquin bana itsi ñuicësoquin ñuiquin ésaquin cacëxa:

—An ñu bëru 'apácë uni ca aín naënu 'apáquin ñu bëru sacai cuanxa. ⁴Sacacëx ca raírinëx anúan uni nicë me iru anu nipacëaxa. Nipacëcë isbëtsini uxun ca ñuina péchiñunën 'eaxa. ⁵Raírinëx ca maparañu menu nipacëaxa. Nipacëax ca me cëxtúma 'ain bënëtishi cooxa.

⁶Coóxbi ca uruquian barin xarocëx aín tapun 'áima 'ain chushiaxa. ⁷Raírinëx ca muxañu menu nipacëaxa. Nipacëax coi ca 'iruaxa. 'Irxunbi ca muxan abë coquin mapurucëxun tuacëma 'icën.

⁸Usa 'áinbi ca raíri ñu bëru ax me upínu nipacëaxa. Nipacëax coi canitancëxun ca upí oquin tuaxa. Tuacëx ca raírinëx aín bimi 'itsaira, cien 'iaxa, raírinëxribi ca aín bimi 'itsa, sesenta 'iaxa, raírinëxribishi ca aín bimi 'itsamashi, treintaishi 'iaxa. ⁹An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitkañenbi sinánquin cuati 'icën.

**Uisa cupí cara Jesusan bana itsi
ñuicësoquin bana ñuiacëxa quicë bana
(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10)**

¹⁰A bana ñuixuncëxun ca aín 'unánmicë unicaman Jesús nëbëtsioraxun ñucacëxa:

—¿Uisacasquin caramina bana itsi ñuicësoquin ënë unicama bana ñuixunin?

¹¹Ñucacëxun ca cacëxa:

—Uni itsían 'unaniamabi camina mitsun Nucën Papa Diosan sinánmicë xun an 'unánmicë ñu 'unanim. Usa 'áinbi ca raíri unin 'unanim. ¹²An 'én bana cuauquin a bana quicësabi oquin 'acë uni a ca 'én bana itsiribia cuanun Nucën Papa Diosan 'unánmiti 'icën. Usa 'áinbi ca an 'én bana cuauquinbi sináncëma uni a, an isa 'unánxa quixuan sináncë bana a camabi Nucën Papa Diosan manumiti 'icën. ¹³'En 'aia isquinbi ca atun 'én cushi Nucën Papa Diosan 'ë 'ináncë a sinanima. Atun pabitan 'én ñuixuncëxun

cuaquinbi ca uisai quicë cara quixun 'unántisama tania. Usa 'ain cana acaman cuaisabi oquin ñuiquinma bana itsi ñuicësoquin ñuin. ¹⁴Isaíasnëan a unicama ñuiquin cuënéo bana quicësabi oi ca usai 'ia, ésai quicë:

Mitsun pabitan 'én bana ñui
cuaquinbi camina uisai cara quia
quixun 'unántima 'ain. Mitsun
bérunt 'én 'aia isibi camina 'ëx
cushirira 'afnbi 'ëmi sinántima
'ain. ¹⁵Atun niftu mëu 'unánti-
sama tanan ca judíos unicaman
atun pabitan cuaquinbi uisai
quicë cara quixun 'unántisama
tania. Atun bérunt 'én 'aia
isquinbi ca 'ëx cushirira 'aínbi 'ëmi
sinántisama tania. 'ëmi sinanatia
cana atu 'én uni 'inun iémitsian.
Usa 'afnbi ca 'iisama tanxa.

¹⁶Atúxa Isaías quiásabi oi 'ëmi sinánti-
sama tancébétanbi camina mitsun bérunt
'én ñu 'aia isi 'ëmi catamëtin. 'En bana
camina mitsun pabitan cuaquin mitsun
niftu mëúribi upí oquin sinanin. Usa
'aish camina chuámarua tani cuënenin.
¹⁷Asérabi cana mitsu cain, 'ëx ucëma
pan 'ain ca béráma an Nucén Papa Dios
quicë bana uni ñuixuncë unicama
'imainun axa Nucén Papa Diosmi
sináncë unicamanribi —Cristo ca uti 'icë
—quixun 'ë ñuiquin cuënéo bana
'unánquin, uisai cara 'iti 'icë quixun
istisa tanquinbi isáma 'icën. Uisa bana
carana ñuixunti 'ai quixun cuaisa
tanquinbi ca cuama 'icën.

**Uisai quicë cara an ñu 'apácë uni ñui
quicë bana 'icë quixuan Jesusan ñuia**
(Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)

¹⁸An ñu 'apácë uni ñui quicë bana
uisai quicë cara quixun mitsu ñuixun-
mainun camina cuati 'ain. ¹⁹Anúan uni
Nucén Papa Diosnan 'iti ènë bana aín
pabitan cuaquinbia uisai qui quicë cara

quixun upí oquin 'unáncëbëma uxun ca
ñunshin 'atimanën 'apun bëñéquinshi
uni manumia. Usa banax ca anúan uni
niti me iru anua nipacëcë ñu bëru
asaribi 'icën. ²⁰Maparañu me bëxbánu
ñu bëru nipacëcë asaribi ca raíri uni
'icën. Usa unin ca Nucén Papa Diosan
bana cuati cuéenquin bëñéquinshi —a
bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun
aín niftunén sinanía. ²¹Usaquin
sinánquinbi ca maparañu menu
nipacëcë ñu bëru tapun 'itsanuma
asaribi 'ixun Nucén Papa Diosan bana
'itsama nëéinshi sinanía. Sinánquinbi
ca anbi masáquin sinánan Nucén Papa
Diosan bana 'acëbë ami nishquian unin
'atimocëxun a bana manuquin énia.

²²Muxañu menua nipacëcë ñu bëru
asaribi ca raíri uni 'icën. A unicaman ca
Nucén Papa Diosan bana cuaquin —a
bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun
sinanía. Usaquin sinanibí ca ènë menu
'icë ñuishi sinánan —'itsa ñuñu 'aish
cana cuëënti 'ai —quixun sinani, 'itsa
ñuñu 'iisa tanan bëtsi ñuribi cuëënia.
Usa 'aish ca Nucén Papa Diosan
sináncëxbi ñu bëru 'apácëa coiabi
chucun mapurucësa usuribi 'aish
bimiñumas 'ia. ²³Me upí anua ñu bëru
nipacëcë usuribi ca raíri unicama 'icën.
A unicamax ca Nucén Papa Diosan bana
asérabi cuaquin a bana quicësabi oquin
'acë 'aish me upínu 'apácë ñu bëru, axa
coi canitancëxun upí oquin tuacë,
asaribi 'ia. Raírinëx ca 'itsaira, cien,
bimiñusa 'ia, 'imainun ca raírinëxribi
'itsa, sesenta, bimiñusa 'ia, 'imainun ca
raírinëxribishi 'itsamashi, treinta,
bimiñusa 'ia.

**Unían ñu bëru upí 'apácënu uni itsin
chucu 'aisama 'apácë ñuicë bana**

²⁴Bana itsi ñuicësoquin ñuixunquin ca
Jesusan anu 'icë unicama ésaquinribi
cacëxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë an ainan 'iti unicama ainan 'imiti ax ca éesaribi 'icën. Achúshi unin ca ñu bëru upí aín naënu 'apáxa. ²⁵'Apánbi ca camabi uníxa 'uxan, anu cuanxun axa ami nishcë achúshi unin a naënu ñu bëru 'aisama 'apáxa, 'apábiani ca cuanxa. ²⁶Usa 'ain ca ñu bëru 'apácë ax upí 'aish coi canitancëx bimiaxa. Bimiñu 'aínbi ca ñu bëru 'aisama axribi coi caniaxa. ²⁷Usaía coia isibiani cuanxun ca an ñu mëëxuncë unicaman aín 'ibu ésaquin caxa: Min camina min naënu ñu bëru upí 'apan. ¿Usa cat? ¿Usa 'aínbi cara chucu 'aisama uisax coax? ²⁸Cacëxun ca aín 'ibun caxa: Axa 'émi nishcë unin ca usaquin 'axa. Cacëxun ca an ñu mëëxuncë unicaman caxa: ¿Nunu a chucu 'aisamacama bëchiti cuanti cara uisa 'iti 'ic? ²⁹Quia ca aín 'ibun caxa: A échíquin mina ñu 'apácë aribi échiti, usa 'ain camina chucu échítima 'ain. ³⁰Anun aín bimi biti nëtë utámainun abëbi canitanun camina énti 'ain. A nëtë ucëbétan cana an naënu 'icë bimi biti unicama cati 'ain: Chucucama pain camina bëchíti 'ain. Bëchíxun camina nëënxun nëati 'ain. Ñu bëru upí 'apácë aín bimi bitancëxun camina anu ñu bimi bucúnti xubu anu upí oquin bucúnti 'ain.

**Mostaza bëru ñui quicë bana
(Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19)**

³¹Bana itsi ñuicësoquin ñuixunquin ca Jesusan anu 'icë unicama ésaquinribi cacéxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë, an cara ainan 'iti unicama uisoquin ainan 'imiti 'icë quiax cana mostaza bëru ñui quin. Ca ésa 'icën. Axa chamaratsu 'icëbi ca mostaza bëru bitancëxun unin aín naënu 'apatia. ³²Mostaza bëru ax ca chamaratsuira 'icën, bëtsi ñu bëru chamaratsusamaira ca ax 'icën, 'aíshbi

ca 'apácëx bëtsi ñu bëru canicësamaira 'ia. Usa 'aísha cani iisaribi 'inun pëñana-cécëbétan ca manan nuáncë ñuinamax anu nooi aia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicamax 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

**Anun pán chamiti ñu ñui quicë bana
(Lc. 13.20-21)**

³³Bana itsi ñuicësoquin ñuixunquin ca Jesusan anu 'icë unicama ésaquinribi cacéxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë an cara ainan 'iti unicama uisoquin aín uni 'imiti 'icë quiax cana anun pán chamiti ñu ñui quin. Xanúan xuicëma pain 'ixun anun pán chamiti ñucëñun mëscucëx ca aín xéquion mësioti rëncë ax chaia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicamax 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

**Uisa cupí cara bana itsi ñuicësoquin bana
ñuia quiáxa Jesús quia bana
(Mr. 4.33-34)**

³⁴Usoquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin bëtsi bëtsi ñu ñuiquin anu 'icë unicama bana ñuixancëxa. Bëtsi banánma usoquinshi ca bana ñuixancëxa. ³⁵Jesusan ca usaquin bana ñuixunti 'icë quiax ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unix béráma quiacëxa, ésaí qui:

'En cana bana itsi ñuicësoquin
ñuiquin bana ñuixunti 'ain,
uinsaranbia unin 'unáma ñu
ñuiquin cana unicama ñuixunti
'ain.

**Ésaí quicë ca ñu bëru upí 'imainun chucu
'aisama ñui quicë bana ax 'icë
quiax Jesusan ca**

³⁶Usoquin bana ñuixuntancëxun anu 'icë unicama ébiani cuanx ca Jesús xubunu atsíanacëxa. Atsinia ca aín

'unánmicë unicaman nēbētsioraquin
Jesús cacëxa:

—Uisai quicë cara naënu 'icë chucu
ñui quicë bana ax 'icë quixun camina nu
ñuixunti 'ain.

³⁷Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—An ñu bëru upí 'apácë uni asaribi
cana uni 'inxux Nucën Papa Diosnuax uá
'éx 'ain. ³⁸Anu ñu bëru 'apácë naë
asaribi ca camabi ènë me 'icën. Ñu bëru
upí asaribi ca Nucën Papa Diosan
unicama 'icën. Chucusaribi ca a ñunshin
'atimanën 'apun sinánmicë unicama
'icën. ³⁹An chucu 'apácë uni asaribi ca
ñunshin 'atimanën 'apu 'icën. Anun bimi
biti nëtë ñuiquinbi cana 'éx utécënti
nëtë ñui quian. An bimi bicë unicama
asa ca ángelcama 'icën. ⁴⁰Anun ñu bimi
biti nëtëan unin chucu pain bëchítancë
xun tsin nënti nëtë usaribi ca anun 'éx
utécënti nëtë 'iti 'icën. ⁴¹Ex uni 'inxux
Nucën Papa Diosnuax uá 'ixun 'én
ángelcama xucëxun ca an ñu 'aisama
'acë unicama 'imainun an bëtsi uni ñu
'aisama 'anun 'amicë unicamaribi
bitancëxun ⁴²manë tsi cha rëquirucë
anu puti 'icën. Anuax ca anu 'icë
unicamabë témërai bënëti 'inxuxun 'aia.
⁴³Usai 'icëbë ca barin uruquian
pécacëxa upí 'icësaribiti an Nucën Papa
Diosan bana 'acë unicamax abë 'aish
upíira upí 'iti 'icën. An aín pabitan ènë
bana cuacë unin ca aín nuitkanëmbi
sinánquin cuati 'icën.

Unëcë 'aisamaira cupícë ñu ñui quicë bana

⁴⁴Catancëxun ca Jesusan ésaribi oquin
aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë an cara
ainan 'iti unicama uisoquin ainan 'imiti
'icë quixun ñui cana 'aisamaira cupícë
ñu ñui ésai quin: Achúshi unin ca
'aisamaira cupícë ñu, me 'ucë mëu uni
itsian unëa, méraxa. Méraquin ca

—'énan ca 'iti 'icë —quixun sinani
cuëenquin maputécëanxa. Mapubiani
cuanquin ca aín ñucama anun a me
maruti curíqui binuxun maruaxa.
Marutancëx curíqui bëi utécënquin ca a
me ainan 'inun maruaxa. Usaribiti ca
uni bëtsi ñu cuëencësamaira oi Nucën
Papa Diosnan 'iti cuëenia.

Perla cacë ñu cupíira cupí ñui quicë bana

⁴⁵Nucën Papa Dios naínu 'icë an ainan
'iti unicama ainan 'imiti ax ca ésaribi
'icën. Achúshi uni an ñu marucë ax ca
murusa ñu, perla cacë, ax po namë
iscësa, a ñu upíira upí 'aish 'aisamaira
cupícë, a biisa tanquin bari nitsia.

⁴⁶Bariquin méraxun biisa tani ca anun
maruti curíqui binuxun aín ñucama
marui cuanxa. Cuanxun maruquin
curíqui bitancëx utécënquin ca a perla
'aisamaira cupícë, ainan 'inun maruaxa.
Usaribi oi ca uni bëtsi ñu cuëencësa-
maira oi Nucën Papa Diosnan 'iti
cuëenia.

Anun tsatsa biti rica ñui quicë bana

⁴⁷Catancëxun ca Jesusan ésaribi oquin
cacëxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë an cara
uisoquin ainan 'iti unicama aín uni
'imiti 'icë quixun ñui cana rica anun
tsatsa biti ñui ésai quin. An tsatsa bicë
unicaman ca aín rica bacanu
saracabianquin anun ñu bëaratio.

Usotancëxun ca anua cëñúruia tsatsa
'aisamaira bitsia. ⁴⁸Bitancëxun masinu
buánxun ca anu tsóxun upíbushi
caísquin biquin caquínu puruia.

Puruquin ca a pitima ñu a bacanu putia.

⁴⁹Usaribi ca anun 'éx utécënti nëtë
'inxuxun 'aia. ⁵⁰Ex utécëncëbë uquin ca
ángelcaman unicama Nucën Papa
Diosan iscëx upí 'icë acama abë 'inun
bianan an iscëxa upíma 'icë unicama
bixun, ⁵⁰manë tsi cha rëquirucë anu

punuxun 'aia. Anuax ca anu 'icë unicamabé témérai bënëti 'inuxun 'aia.

Jesusan bana 'icésaribi ca béráma Nucën Papa Diosan bana cuënéo ax upí 'icë quicë bana

⁵¹Catancëxun ca ésaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿'En mitsu cacë bana caina cuatin? Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman —cananuna cuatin —quixun cacëxa.

⁵²Quia ca Jesusan cacëxa:

—An Nucën Papa Dios naínu 'icë aín bana únancë uni, an ca 'én uni ñuixuncë bana unicama ñuixuanan béráma 'é ñuiquin cuënéo bana aribi ñuixunia. Ax ca xubuñu unían a isi ucé uni aín ñu ió 'imainun aín ñu ióma 'aíshbi upí, aribi ismicësa 'icën.

Jesús Nazaretnu 'iá
(*Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30*)

⁵³Bana itsi ñuicësoquin unicama bana ñuixunquin ancëbiani cuanx ca Jesús anuaxa canicë menu bëbacëxa. ⁵⁴Bëbatancëxun ca anua judíos unicama timéti xubunu atsínxun bana ñuixunquin 'unánmiacëxa. Usoquian bana ñuia cuati ca anu 'icë unicamax ratuti canancëxa:

—¿Uin cara ènë uni usaquian bana ñuiti 'unánmiax? ¿Uin cushin cara ènë menuxuan unin 'acëma ñu 'ain? ⁵⁵Ènëx ca carpinteronén bëchicë 'icën, 'imainun ca aín titax María 'icën. Jacobo, José, Simón, Judas acamax ca aín xucën 'icën. ⁵⁶Aín chirabacécamaribi ca énu nubé 'icën. ¿Uin 'unánmicëxun cara ésaquin bana ñuiyanan ésaquinribi ñu 'ati 'unanax?

⁵⁷Usai canani ami nishcëxun isquin ca Jesusan atu cacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían bana ñuixunia ca unin cuatia. Usa 'aínbì ca axa anuax canicë unían anuaxa canicë menuxun bana

ñuixunia, anu 'icë unicama 'imainun aín aintsi 'ibucamanribi cuaisama tania.

⁵⁸Usaquian Jesús quicësabi oquin ca anu 'icë unicaman —an ca asérabi Nucën Papa Diosan cushínbi ñu 'aia —quixun sinánma 'icën. Usa 'ain ca Jesusan 'itsa ñu 'aquinma uni itsian 'acëma ñu 'itsamashi 'acëxa.

Juan, an uni nashimicë, ax bama
(*Mr. 6.14-29; Lc. 9.7-9*)

14 ¹Usa 'ain ca unicaman Jesús ñuiquin chanioia Galileanu 'icë unicaman 'apu, Herodes, an cuacëxa.

²Cuaquin ca Herodesnën ratúquin, an ñu mëëmicë unicama cacëxa:

—Jesús, ax ca Juan, an uni nashimicë, a 'icën. Bamaxbi ca baísquiaxa. Usa 'ixun ca uni itsian 'acëma ñu 'aia.

^{3,4}An Juan aín uni tébiscamia 'aish ca usai Herodes quiacëxa. Èsai ca 'iacëxa: Herodes, an ca aín xucën Felipenën aín xanu, Herodías, a biacëxa. Usa 'ain ca —minmi a xanu biti ca 'aisama 'icë —quixun Juanën Herodes cacëxa. Cacëxun ca Herodesnën aín unicama Juan bimiacëxa. Bimixun ca néamixun sipuamiacëxa.

⁵Aín unicaman Juan 'anun 'amitisa tanquinbi ca camabi unían —Juan an ca Nucën Papa Dios quicë bana nu ñuixunia —quixun sinancë 'ain —'émina nishcania —quixun sinánquin 'amiama 'icën. ⁶Usa 'aínbì ca anúan bacéan nëtén Heródesnën camicëx uxúan unicaman pimainun, Herodíasnën tuá xanu xuntacu ax upiti bairani ransacëxa. Usai 'ia isi ca Herodes chuáma taní cuééancëxa.

⁷Cuééñquin ca xanu xuntacu cacëxa:

—Añu ñu caramina mi 'inánun 'ë ñucati a cana asérabi mi 'inánti 'ain. Sinanatécentimoquin cana ashiquin mi Cain.

⁸Cacëxun aín titax pain ñucatancëxun ca aín titaxa quicësabi oquin cacëxa:

—Juan, an uni nashimicë, a tēbísca-mixun camina 'é aín maxcá mané xampami 'inánti 'ain.

⁹Usaquian cacëxun cuauquin masá nuitiraquin ca Herodesnën 'aisama tancëxa. 'Aisama tanquinbi ca —sinanatë cëntimoquin cana mi cain —quixuan cacë sinánan anu 'icë unicamanribia cuacë cupí usoquian xanu xuntacu 'inánun aín uni cacëxa. ¹⁰Caquin ca sipunuabia Juan tēbiscanun quixun aín unicama xuacëxa. ¹¹Xucëx cuanxun tēbiscabëtsinquin bëxun ca aín maxcá mané xampami xanu xuntacu 'ináncëxa. 'Ináncëxun buánxun ca aín tita 'ináncëxa.

¹²Usaquian tēbiscacé bixun maínbiani cuanxun ca Juanën 'unánmicë unicaman Jesús ñuixuancëxa.

Jesusan 'aisamaira 'aish,
cinco mil uni pán pimia

(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

¹³Usaquian Juan 'acéa aín unicaman ñuixuncëx ca Jesús anuax nuntin cuanx anua uni 'icëma menu cuancëxa. Usa 'ain ca —anu ca Jesús 'icë —quixuan chanioia cuabiani bëtsi bëtsi émanu 'icë unicamax men anua Jesús 'icë anu cuancëxa. ¹⁴Usaíta 'itsa unia riquiancëbë mané nuntinuax 'ibúquianquin ca unicama timécë isquin Jesusan atu nuibacëxa. Nuibaquin ca 'insincë unicama pëxcuacëxa. ¹⁵Usaquín 'acébëa bari xupíbucëbëtan ca aín 'unánmicë unicaman anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Bari ca xupíbutia, énë mex ca anu uni 'icëma me 'icën. Énu 'iaxma unicama cuantánun camina cati 'ain. Cuanxuan 'uri 'icë émacamanua atun piti bitánun camina xutí 'ain.

¹⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca cuantima 'icën. Mitsun ca piti 'inan.

¹⁷Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Nun piti ñura ca mëcén achúshi pán 'imainun tsatsa rabéishi 'icën.

¹⁸Quia ca Jesusan cacëxa:

—Énu ca 'é bëxun.

¹⁹Cacëxuan bëcëbëtan ca Jesusan basinua bucubunun quixun unicama cacëxa. Cacëxa bucubucëbëtan ca Jesusan mëcén achúshi páncëñun tsatsa rabé bixun manámi bësuquin isquin Nucën Papa Dios —asábi ca —catancë xun pán tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca anu 'icë unicama pán mëticaquin 'ináncëxa. ²⁰Ináncëxun biquín ca unicama camaxunbi pucháquin piacëxa. Pucháquin pia sénéan ca usai 'iisa 'aímabia têxecë piti aín 'unánmicë unicaman mëcén rabé 'imainun rabé caquí buácaquin biacëxa. ²¹An pucháquin picë nucë bënëcamax ca 'aisamaira 'aish, cinco mil uni 'iacëxa. Atuínshima xanu 'imainun xucamanribi ca pucháquin piacëxa.

Jesús parúmpapa camánanën
niquiani cuan

(Mr. 6.45-52; Jn. 6.16-21)

²²Usotancëxun ca an tsíánquianquin unicama cabianmainuan, atux pain mané nuntinu cëñíruquiani 'ucë manan cuanun quixun Jesusan aín 'unánmicë unicama xuacëxa. ²³Xutancëxun anu 'icë unicama cabiani ca Jesús axëshi matánu Nucën Papa Diosbë banai cuancëxa. Nucën Papa Diosbëa banamainun ca bari cuabuacëxa. Bari atsíncëbëa baquishcëbë Jesús axëshi anu 'imainuan ²⁴aín 'unánmicë unicama mané nuntinu 'iruquiani parúmpapa nëbëtsi cuania ca suñúonpitan cuaínsamoquin bëcacëxa. Bëcaia ca bëchunanribi tucáncaquin mané nuntinua réútisoquin 'acëxa. ²⁵Usomainuan pëcaracëbë ca parúmpapa camánanën niquiani Jesús atunu cuancëxa. ²⁶Parúmpapa camánanën niquiania Jesús cuania isi ca atun

bëmánan pëqui racuëti —ñunshin sapi ca
—quiax ratuti sharáruí quiacëxa.

²⁷Usai quia ca Jesusan atu cacëxa:
—Camina cushicanti 'ain. Racuëaxma
ca 'it, 'ë cana 'ain.

²⁸Cacëxun ca Pedronën cacëxa:
—Mix camina asérabi Nucën 'Ibu 'ain.
Usa 'ixun ca 'ëx parúmpapa camánanën
niquiani minu cuanun 'ë cat.

²⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—Ca ut.
Cacëx ca Pedro manë nuntiuax
'ibúquiani parúmpapa camánanën
niquiani Jesúsnu cuancëxa. ³⁰Cuanibi ca
suñúan upitan parúmpapa bëchúaian isi
racuëti nanébuti cuëncëni quiacëxa:

—Cana bacamiquin, 'ë ca bitsi ut.
³¹Cuëncënquia cacëxun biquin ca
Jesusan cacëxa:
—¿Uisacatsi caramina 'ën mi parúmpapa
camánanën nicuatsinimi 'ënu unun
'imicëxbi 'ëmi catamëtiman? Camina
'ëmi sináncëmasa 'ain.

³²Jesúsbëa Pedro manë nuntiu
'irucëbë ca suñúan nëtéacëxa.
³³Nëtécëbëtan ca manë nuntiu 'icë
unicaman a tanáin rантин puruni tsóbuti
ami sinánquin Jesúsnu cacëxa:
—Mix camina asérabi Nucën Papa
Diosan Béchicë a 'ain.

**Genesaret menuxuan Jesusan
'insíncë unicama pëxcüa
(Mr. 6.53-56)**

³⁴Partúmpapa 'ucë manan cuanx ca
Genesaret cacë menu bëbacëxa. ³⁵Bëbaia
isquin ca a menu 'icë unicaman —axa ucë
ux ca Jesúsn 'icë —quixun 'unánquin a
menu 'icë unicaman 'unánun chaniocëxa.
Chaniocëbëtan ca uni 'insíncëcama
Jesúsnu bëacëxa. ³⁶Bëcëxun ca ñucë
unicaman Jesúsnu cacëxa:

—Min chupa cuëbíshi ca nu ticamit.
Ësaquin caquin ticaíshi ca 'insíncë
unicamax pëxcúacëxa.

Aín nuitka upíma cupía unin
'atima ñu 'acë bana
(Mr. 7.1-23)

15 ¹Fariseo unicamabëtan ca an
Moisésnën bana 'unáncë unicamanribi
Jerusalén émanuax rikuatsini
uxun Jesús cacëxa: ²—¿Uisacásquin
cara min 'unánmicë unicaman nucën
rara quiá bana tanimin? A bana
quiásabi oi 'iquinma ca mëchucaxunma-
shi piia.

³Cacëxun ca Jesusan atu ñucáquin
cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina mitsux mitsun
rara quiá bana tanibi Nucën Papa Dios
quiásabi oi 'iman? ⁴Nucën Papa Dios ca
ësai quiacëxa: "Min papan bana, min
titán bana camina cuati 'ain". 'Imainun
ca èsaribiti quiacëxa: "Axa aín papa, aín
tita ñui 'atimati banacë uni a camina
bamamiti 'ain". ⁵Usa 'aínbi camina
mitsux èsai quin: Unin ca aín papa, aín
tita èsaquin cati 'icën: Mi 'inánti 'ixunbi
cana 'ën mi 'inánti ñucama Nucën Papa
Dios 'inan. ⁶Axa usai quicë uni an aín
papa aín tita ñu 'aquitima ca asábi 'icë
quiax camina mitsux quin. Usai quiquin
camina mitsun raran ñuiá bana ashí
sinánquin Nucën Papa Diosan bana
quicësabi oquin 'aiman. ⁷Mitsux camina
cëmë 'ain. Isaíasnëan mitsu ñuiquin
cuënéo bana ca èsai quia:

⁸ Ènë unicaman ca aín cuëbitanshi 'ë
rabia, 'ixunbi ca aín nuitka mëu 'ë
sinanima. ⁹Nucën Papa Diosan
bana isa quixun ca unínbì ñuicë
banaishi unicama ñuixunia. Usa
'ixun ca ñancábi 'ë rabia.
Isaíasnën cuënéo bana quicësabi oi
camina mitsux 'in.

¹⁰Catancëxun ca èsaquinribi Jesusan
cuënxun unicama cacëxa:
—'En, bana ñuimainun ca upí oquin
cuacan. ¹¹Aín ñu picë cupíma, aín

nuitunën 'atimaquin sinania, aín cuébitan upíma banan banacé a cupí ca Nucén Papa Diosan uni upíma isia.

¹²Usaquian caia ca aín 'unánmicé unicaman Jesús nēbétsioraxun cacéxa:

—¿Caramina isan, fariseo unicamx ca usaquinmi unicama ñuixunia cuati mimi nishaxa?

¹³Cacéxun ca Jesususan cacéxa:

—Uicamax cara Nucén Papa Dios naínu 'icé an ainan 'imicéma 'icé, acamax ca asérabi ainanma 'aish abéma 'iti 'icén, aín tapúncëñunbi échícëxa i 'icésaribiti ñancáishi 'iti 'icén.¹⁴Fariseo unicamaxa nishiabi camina iséshiti 'ain. Atun Nucén Papa Diosan bana uni itsi 'unánmiti 'ixunbi ca uisai cara quia quixun 'unanima. Ca bëxuñu unisa 'icén. Bëxuñu unin abë bëxuñu uni itsi buáncatsi quixun 'aíbi ca bëxuñu 'ixun uin cuanti cara quixun 'unanima, a rabëtaxbi aman cuanx quininu nipacéti 'icén.

¹⁵Usai quia cuakinbi ca Pedronën Jesús cacéxa:

—Unían picé ñu ñui quicé bana ax cara uisai quicé 'icé quixun ca nu ñuixun.

¹⁶Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—¿Mitsúribi caramina 'en cacéxun 'en bana cuatiman? ¹⁷Unían ñu aín cuébitan picéx ca aín pucunuishi atsinia. Atsíntancéx ca amiribishi chiquitia. ¿A caramina 'unaniman?

¹⁸Usa 'aínbí ca uni masáquin sinani 'atimati banaia. Aín nuitu upíma 'ain ca usai banaia. Usa 'icé Nucén Papa Diosan iscéx ca uni 'atima 'icén. ¹⁹Aín nuitu mëu ca unin 'atima ñu 'ati sinania, uni 'ati, aín xanuma 'aínbí xanubé 'iti, xanu cuaioti, uni itsin ñu mëcamati, cémëi uni itsimi manánti, uni itsi ñui 'atimati banati. ²⁰An usa ñucama 'acé unicama ca Nucén Papa Diosan iscéx upíma 'icén. Mëchuca-

xunma picé 'aíshbi aín sinan upí 'icé ca Nucén Papa Diosan uni upíma isima.

Judíosma xanu Jesúsmi catamëa

(Mr. 7.24-30)

²¹Anuax cuanx ca Jesús anua Tiro cacé éma 'imainun Sidón cacé éma 'icé a menu bëbacëxa. ²²Bëbaia ca anu 'icé Cananea xanu, an anu cuanquin munuma banaquin Jesús caráishiacëxa:

—Mix camina Nucén 'Ibu, Davitan rëbúnqui 'ain. Usa 'ixun camina 'e 'a quinti 'ain. Ën ini tuá ca anua ñunshin 'atima 'ain 'itsaira paë tania.

²³Caquian caráishicéxunbi ca Jesusan cáma 'icén. Caiama oquin ca aín 'unánmicé unicaman a rapasu cuanquin —an ca cuéncénquin nu nuia. Camina a cuantánun cati 'ai —quixun cacéxa.

²⁴Usaquian cacéxun ca Jesusan xanu cacéxa:

—Judíosma unibuma, judíos unicamaishi ami sinanaminun ca 'en Papa Diosan 'e caxa. Axa 'ura cuancëa 'aracacé ñuina aín 'ibun bëtécencésaribi oquin judíos unibu ami sinánun quixun canun ca Nucén Papa Diosan 'e caxa.

²⁵Cacéxun cuakinbi ca a tanáin rантин puruni tsóbuquin a xanun cacéxa:

—Camina 'en tuá 'e pëxcuxunti 'ain.

²⁶Cacéxun ca —judíos unicama pain 'aquiní cana uacén —quixun sinánquin Jesusan ésaquin cacéxa:

—Tuá xura pimiti bixunbi camun pimiti ca 'aisama 'icén.

²⁷Cacéxun ca a xanun cacéxa:

—Usa ca. Usa 'aínbí ca cuénan témúxun aín 'ibúan rëupatia piti sani camunan piia.

²⁸Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Mix camina asérabi 'ëmi catamëti 'en mi upí oquin 'aquinum quiax 'ëmi sinan. Usa 'ain ca mix cuéncésabi oi 'iti 'icén.

Quixuan cacëbëshi ca aín ini tuá pëxcúacëxa.

**Galilea menuxuan Jesusan
uni ñucëcama pëxcüa**

²⁹Anu Tiro 'imainun Sidón 'icë me anuax cuanx ca Jesús parúmpapa Galilea ratábiani matá menu mapéractancëx anu tsóbuacëxa. ³⁰Anua tsotan ca anu rikuatsinquin 'aisamaira unin, uni 'insíncë 'itsaira bëacëxa. Axa aín niti bëtsicë uni 'imainun aín bérumi ñucë 'imainun pabë 'imainun banañuma, a unicama 'imainun bëtsi bëtsi 'insinan 'icë unicamaribi a tanáin bëia ca Jesusan pëxcúacëxa. ³¹Pëxcucëx ca banañuma unicamax banacëxa. Banamainun ca axa aín quisi aín pëñánni ñucë unicamaxribi pëxcúacëxa. Pëxcúmainun ca axa aín niti bëtsicë unicamax upiti niacëxa. Aín bérumi ñucë unicamanribi ca bëoquiquin isacëxa. Usaia 'ia isquin ca anu 'icë unicaman uisa uni cara ènëx 'icë quixun sinani cuëenquin chuáma tanquin Nucën Papa Dios, a Israel unicaman rabicë, a rabiacëxa.

**Jesusan 'aisamaira 'aish,
cuatro mil uni pán pimia**
(Mr. 8.1-10)

³²Itsa uníxa timécamë 'éocë 'ain ca aín 'unánmicë unicama cuënxun Jesusan atu cacëxa:

—Ènë unicamax ca énu rabé 'imainun achúshi nëtë 'ébë 'icën. Usa 'aish ca a atun piti ñuñuma 'icën. Usa 'ain cana 'én atu 'itsaira nuibaquin 'aquinsa tanin. Cuanibima atux bainuax bëénania, usa 'ain cana ñu naracamixunma xuisama tanin.

³³Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—¿Ènëx ca anu uni 'icëma me 'icën. ¿Uinua caranuna ènë unicaman pimiti piti biti 'ain?

³⁴Cacëxuan Jesusan —¿uiti pánñu caramina 'ain? —quixun ñucächun ca aín 'unánmicë unicaman —énu ca mëcën achúshi 'imainun rabé pán 'imainun 'itsamashi tsatsaratsu 'icë —quixun cacëxa.

³⁵Usaqin cacëxun ca Jesusan axa timécamë 'éocë uni menu tsobunun quixun cacëxa. ³⁶Usoxun ca páncamacë-ñun tsatsaribi bixun Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun a piti ñu tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca anu 'icë unicama pinun mëtícaquin 'ináncëxa. Aín 'unánmicë unicaman a unicama 'ináncëx cënútisa 'aishbi ca a piticamax cënúama 'icën, ³⁷a unicaman pucháquin picëxbi. Camáxbia puchácëbétan ca Jesusan 'unánmicë unicaman mëcën achúshi 'imainun rabé caquí buácaquin tèxëc piti biacëxa. ³⁸An a piti picë nucë bënécama ca 'itsaira 'aish cuatro mil 'iacëxa. Atúinshima xanu 'imainun xucamanribi ca pucháquin piacëxa. ³⁹Usoquin pimitancëxun a unicama —cuamainun ca cuan —quixun cabiani ca Jesús manë nuntinu 'iruquiani cuanx Magdala cacë menu cuancëxa.

**Fariseo unicamabëtan saduceo
unicaman uni itsán 'acëma
ñu 'anun quixun Jesús ca**
(Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)

16 ¹Fariseo unicama 'imainun saduceo unicaman ca anu cuanxun Nucën Papa Diosan cushin caraisa ñu 'aia iscätsi quixun, Jesús aín sinanëbi isa unian iscëma ñu naínu 'anun quixun cacëxa. ²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca ésa 'icën. Bari cuabúcëbétan naí isi camina quin: “Nëtë ca upí cuabutia, iméishi ca nëtë upí pëcarati 'icën”.

³Bëtsi nëtë camina bësuquin naí isi

quin: "Nëtë ca bëitia, 'uí ca 'itsa 'ibúti 'icén". Naí isquin camina uisai cara nëtë 'iti 'icé quixun 'unanin. Usa ñu 'unáncë 'ixunbi camina 'ën bana ñuixunia cuanan 'ën 'aia isquinshi 'unántisa 'ixunbi 'unaniman, 'ex cana asérabi Nucén Papa Diosnuax ucé 'ai quixun.

⁴Ené unicama Nucén Papa Diosmi sináncëma 'ixun ca atun isnun uni itsin 'acëma ñu 'anun quixun 'é caia. Usa 'aínbi cana, 'ex cana asérabi Nucén Papa Diosnuax uá 'ai quixun atun 'unánun, bëtsi ñuribi atúan ñucächunbi 'aiman. Ënëishi cana mitsu cain, Jonás 'iásaribiti cana 'éx 'iti 'ain.

Usoquin cabiani ca Jesús anu 'icé unicama ébiani cuancëxa.

Anun pán chamiti ñusa 'icé fariseo unibunén bana cuatima quicë bana
(Mr. 8.14-21)

⁵Parúmpapa 'ucé manan cuanquinbi ca Jesusan 'unánmicë unicaman atun piti ñu buánquinma manuacëxa. ⁶Manubiancëbë ca Jesusan cacëxa:

—Fariseo unibu 'imainun saduceo unibunëxa anua pán chamiti ñusa 'icé ax 'icësa usaribi 'itin rabanan camina bérúancati 'ain. ⁷Cacëx ca —nunu pán bécëma cupí ca nu usaquin caia —quiax aín 'unánmicë unicamax canancëxa.

⁸Canania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:
—¿Uisa cupí caramina mitsux, pán

cananuna bécëma 'ai quiax cananin?
Mitsux camina 'émi catamëcëmasa 'ain.

⁹¿En ñu 'aia isúnbi caramina ui carana 'ex 'ai quixun 'unaniman? ¿Caramina 'én unicama pimiami iscancë a manuan?
¿En mëcën achúshi pán pimicëxuan cinco mil unin tèxocë, mëcën rabé 'imainun rabé caquí buácaquin bixunbi caramina sinaniman? ¹⁰¿Bëtsi nëténribi 'én mëcën achúshi 'imainun rabé pán pimicëxuan cuatro mil unin tèxocë a mëcën achúshi 'imainun rabé caquí

buácaquin bixunbi caramina sinaniman?

¹¹'En cana fariseo unibu 'imainun saduceo unibunëxa anun pán chamiti ñusa 'icësa usaribi 'itin rabananmi bérúancanun quixun mitsu can. Caíbi cana pán ñuiira quicëma 'ain. ¿Usaqin 'én cacëxun caramina cuacëma 'ain?

¹²Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman —Jesusan ca anun pán chamiti ñu ñuiquin caquinbi fariseo unibu 'imainun saduceo unibunéan 'unánmicë banacama ca asérabi 'icé quixun sinánquin a cuatin rabanan bérúanca-nun nu caxa —quixun 'unánçexa.

Jesús ax ca asérabi Cristo
'icé quiáxa Pedro quia
(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

¹³Usotancëx anu Cesárea de Filipo cacë éma 'icé me anu cuanx riquianquin ca aín 'unánmicë unicama Jesusan ñucáquin cacëxa:

—¿Uni 'inxu Nucén Papa Diosnuax uá 'aish carana 'ex ui 'ai quiax cara unicama quin?

¹⁴Cacëxun ca atun cacëxa:
—Raírinëx ca quia, mix ismina Juan, an uni nashimicë, a 'ain. Raírinëx ca quia, mix ismina Elías a 'ain. Raírinëx-ribi ca quia, mix sapi ismina Jeremías a 'ain, ama 'aish ismina an Nucén Papa Dios quicë bana unicama ñuixuan uni itsi a 'iti 'ain.

¹⁵Cacëxun ca ain 'unánmicë unicama Jesusan cacëxa:

—¿Atúxa usai quimainun caramina mitsux 'ex caraisana ui 'ai quin?

¹⁶Quia ca Simón Pedronén cacëxa:

—Mix camina axa bamatimoi tsócë Nucén Papa Dios aín Béchicë, Cristo, axa utinu nun caíncë, a 'ain.

¹⁷Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Simón, Jonasan bécicë, cana mi Cain, unin ca usaquin mi sinánmicëma 'icén. 'En Papa naínu 'icé an ca mi

sinánxunquin usoquinmi sinánun mi sinánmjaxa. An ca mi sinánmjaxa quixun 'unani camina cuéënti 'ain.

¹⁸Caxun ca mapara, griego banan "petra" cacë, a sinánquin Jesusan Simón cacëxa:

—'En cana mi cain, mix camina Pedro caquin anicë 'iti 'ain. Minmi 'ëmi bérí cacë bana sináncë usuribi oquin sináncë ca axa 'ëmi catamëcë unicamax 'iti 'icën. Bamatancëxbi cénútimoi ca a unicamax 'énan 'iti 'icën. ¹⁹'En cana 'en cushi mi 'inánti 'ain, ami cushixunmi 'ë ñuiquin bana unicama ñuixunun. An minmi 'ë ñuiquin bana ñuixuncëxun cuacë unicamax ca 'en Papa Diosan uni 'iti 'icën. A cushínbi Nucën Papa Diosan sináncésaribi oquin sinánquin, aín unicamax ca usai 'iti 'icë quixun caquin, ésa ñu ca 'ati 'icë quixun canan, ésa ñu ca 'atima 'icë quixun cacëbétan ca Nucën Papa Dios naínu 'icë an, —usa ca —quixun sinánti 'icën.

²⁰Usaquin Pedro catancëxun ca aín 'unánmicë unicama Jesusan cacëxa:

—'Ex cana ax utia judíos unibunën caíncë Cristo a 'ai quixun camina uinu 'icë unibi catima 'ain.

—'Ex cana unin 'acëx bamati 'ai
—quiáxa Jesús quia
(Mr. 8.31-9.1; Lc. 9.22-27)

²¹Esaquín caquin sénéontancëxun ca aín bamati ñuixuntabaquin Jesusan aín 'unánmicë unicama esaquin cacëxa:

—'En Papa Dios cuéëncésabi oi cana Jerusalénu cuanin. Cuanx bëbacë ca anu 'icë uni apáncamabë judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënéo bana 'unáncë unicamax 'en bana cuaisama tani 'ëmi nishti 'icën. 'Émi nishquin ca 'ë uni itsi 'amiti 'icën. Usaquin 'ë 'acëx bamatan-cëx cana rabé nëtë 'iónxa pécaracëbë baísquiti 'ain.

²²Usaria quia oquin ca Pedronën Jesús amo nitsinaxun ñu caquin cacëxa:

—Usai camina 'itima 'ain, Nucën Papa Diosax ca mixmi usai 'iti cuéëntima 'icën.

²³Usaquin cacëx cuainacëquin ca Jesusan Pedro ñu caquin cacëxa:

—Min camina ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, an sináncësa oquin sinanin. Usaquin sinánxunma ca 'at. Min camina 'e ñu 'atima 'amitisa tanin. 'En Papa Dios cuéëncésabi oi 'iáxma 'ëx 'inun quixun sinánquin camina unin sináncësa oquinshi sinanin.

²⁴Catancëxun ca aín 'unánmicë unicama esaquin Jesusan cacëxa:

—Uix cara 'en uni 'iisa tania an ca a 'ai bamanuxunbi 'ëmi catamëti quicë bana ñequinma 'ati 'icën. ²⁵Uin cara aín cuéëncësa oquin 'ai, énë nëtënu upitax tsótishi sinanía, ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbì ca uinu 'icë unin cara énë nëtënuishi upitax tsótishi sinánquinma 'ëmi catamëquin 'ëx quicësabi oquin 'aia, ax Nucën Papa Diosnan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'icën. ²⁶Unix ca énë nëtënuax 'itsaira ñuñu 'iti 'icën, 'aíshbi ca Nucën Papa Diosmi sináncëma 'aish abë upíma 'ianan aín nëtënu abë 'itima 'icën. Usa 'ain ca axa bamacëbë aín ñucama ax ñancábia bicë 'icën. ²⁷'Ex cana 'en Papa Diosan nëtënu cuantancëx anu abë 'Apu 'iti 'ain. 'Ex 'Apu 'aish utécencëbë ca 'en ángelcamaribi uti 'icën. Uxun cana unicama achúshi achúshi atun nuitu 'unánquin an ñu 'atima 'acë unicama a 'atimonan an upí ñu 'acë unicama 'ëbë 'inúxa cuéënen 'imiti 'ain. ²⁸'En cana asérabi mitsu cain, axa énu 'ëbë 'icë uni raírinën ca bamacëma pain 'ixun, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax

uá 'icë, 'éx cana asérabi 'én unicaman cushi 'ai quixun isti 'icën.

Axbia Jesús bëtsia

(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

17 ¹Usaqin aín 'unánmicë unicama catancëx ca mëcën achúshi 'imainun achúshi nëtë 'icëbë aín 'unánmicë uni raíri ébiani, Pedroçënum Jacobo 'imainun aín xucën Juan, acamaishi buani Jesús matánu cuancëxa. ²Anu cuantancëx ca a unicaman ismainunbi Jesús bëtsiacëxa. Bëtsii ca barin pëcacësa 'inun aín bëmánan ichúacëxa. Aín chuparibi ca uxuira 'aish bari upí uruia iscësa 'iacëxa. ³Usa 'icë isanan ca Elíasbëa Moisés chirquiracëti Jesúsbë banaya isacëxa. ⁴Usa 'ia abë banaia isquin ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nuxnu énu 'icë ca asábiira 'icën.

Mix cuéencëbétan cananuna rabé 'imainun achúshi xuburatsu 'ati 'ain. Ax ca minan achúshi 'imainun Moisésnan achúshi 'imainun Elíasnanribi achúshi 'iti 'icën.

⁵Usaquian Pedronën cacëbétainshi ca acama cuin pëquicësanën tupéoncëxa. Usocëxun ca Pedro, Jacobo, Juan acaman nëtë cuin mëucüaxa ésaí banaia cuacëxa:

—Énëx ca 'éx amiira sinani cuéencë, 'én bacé bëchicë 'icën. Aín bana ca cuacan.

⁶Ésaí quia cuati ca 'aisamairai racuëti memi bëúmpucuti racábuacëxa.

⁷Usaí 'ia racuëtan bamaabi ca Jesusan anu cuanquin ramëquin cacëxa:

—Ca nirucan, racuëaxma ca 'it.

⁸Ésaquian cacëx bëpquéqui chairuquin iscëxbi ca uíbi 'áma 'imainun Jesúseshi anu 'iacëxa.

⁹Usaquiani matánuax cuanquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Mitsúnmì isanan cuacë énë ñucama camina uinu 'icë unibi ñuixuntima 'ain.

Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'éx bamatancëx baísquicëbétan cuni camina énë ñucama unicama ñuixunti 'ain.

¹⁰Usaqin cacëxun ca aín 'unánmicë unicama Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Mixmi asérabi Cristo 'aínbi cara uisacatsi an Moisésnë cuënëo bana 'unáncë unicamax, Elías pain ca uti 'icë quiax quin?

¹¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Elías ax pain ca uti 'icë quicë bana ax ca asérabi 'icën. Uxun ca unicama Nucën Papa Diosmia sinánun sinánmiti 'icën, usai quicë banax ca asérabi 'icën.

¹²Asérabi 'aínbi cana mitsu cain, Elías pain ca uaxa. Ucëbi ca judíos unicama ui cara ax 'icë quixun 'unáncëma 'icën. 'Unánquinma ca atúxa cuéencësa oquinshi a 'atimoxa. A 'atimocësaribi oquin ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë 'eribí 'atimoti 'icën.

¹³Usaquian Jesusan cacëxun ca aín 'unánmicë unicama 'unáncëxa, —Elías ca uti 'icë quiá bana, ax ca Juan, an uni nashimicë, a ñuia quiá 'icë —quixun.

An upí 'icëbi aín nami bérerumiquin uni bénánmicë 'insínñu tuá Jesusan pëxcüa
(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)

¹⁴Matánuax cuanx ca anua 'aisamaira uni timécë anu Jesús bëbacëxa. Bëbacëbë anu cuani aín bëmánon rantiñ puruni tsóbuquin ca achúshi unin cacëxa:

¹⁵—¿Én bëchicë caramina 'é pëxcuxuntima 'ain? Aín namix nimëti bérerui saquiquiquin ca paë tania. Nimëti saquiqui ca 'itsai tsinu 'iruanan bacanu nipacëtia. ¹⁶Usaia 'ia cana min 'unánmicë unicamanu 'ea pëxcuxunun quixun bëan. Bëiabi ca 'é pëxcuxuncëma 'icën.

¹⁷Quia cuaquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Mitsun camina Nucën Papa Dios ax ca asérabi cushi 'icë quixun sinaniman.

Camina ami catamëisama tanin.
¿Mitsúxmi ami catamënun carana uiti
nëtén mitsu 'unánmiti 'ain? ¿Uitishi
nëtén carana 'ex mitsu cupí masá nuituti
'ain? 'È ca a tuá bëxun.

¹⁸Cacëxuan bëcëbëtan ca Jesusan a
tuánu 'icé ñunshin 'atima chiquínun
caquin chiquíancëxa. Chiquícëbë ca
pëxcuti asábi 'iacëxa.

¹⁹Usaquian 'acé ca atúxeshi abë 'ixun
aín 'unánmicé unicaman Jesús ñucácëxa:

—¿Uisa cupí caranuna nun a tuánu
'icé ñunshin 'atima chiquíncasman?

²⁰Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—Mitsun camina uisaira cushi cara
Nucén Papa Diosan cushi icé quixun
sinaniman. Mostaza bëru ax ca chamara-
tsu 'icén. Asaribi 'aish 'itsamaratsushi
Nucén Papa Diosmi sináncé 'ixun, Ènë ñu
cana 'atima 'ai, quixun sinánquinbi
asérabi ami catamëquin ñucáquin camina
uisa ñu caramina 'aisa tani a 'ati 'ain.
Mitsux ami 'itsamashi catamëcë 'ixunbimi
ënë matá, Ènuax ca 'uri tacút, cacëx ca
'uri tacútì 'icén. ²¹Ésa ñunshin 'atima
chiquíntix ca pima samáquin Nucén Papa
Dios ñucáquin chiquínti 'icén.

—'Ex cana unin 'acëx bamati 'ai
—quiáxa Jesús quitëcëan
(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

²²Usoxun ca abëa Galilea menu cuania
Jesusan aín 'unánmicé unicama cacëxa:

—Uni 'inux Nucén Papa Diosnuax uá
'icé ca 'e unin an raíri uni 'aminun uni
'inánti 'icén. ²³Ináncëxun bixun ca 'e 'ati
'icén. 'Acëx bamatancëx cana rabé nëtë
'iónxa pëcaracëbë baísquinuxun 'ain.

Quixuan cacëxun cuati ca aín
'unánmicé unicamax masá nuituacëxa.

Anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubu
anun mënñoti curíqui ñui quicë bana

²⁴Capernaúmnu cuanxa Jesús 'imainun
aín 'unánmicé unicamax bëbacëbëtan ca

an anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubu
anun mënñoti curíqui bicë unin anu
cuauquin Simón Pedro ñucáquin cacëxa:

—¿Mitsun 'ibun cara curíqui, anun
anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubu
mënñoti, 'inanimin?

²⁵Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—Ca 'inania.

Usaqin catancëbia a ñucánu
xubunu atsinia ca Jesusan Simón Pedro
ñucácëxa:

—Simón, ¿uisaqin caramina sinanin?
¿Ènë nëtén 'icé 'apucaman cara a
curíqui 'inánun ui cain? ¿A curíqui
'inánun quixun cara aín aintscama
cain? ¿A curíqui 'inánun cara bëtsi
unicama cain?

²⁶Cacëxun ca Simón Pedronën cacëxa:

—Aín aintscicama, bëtsi unicama ca
a curíqui 'inánun quixun caia.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca usa 'icén. Aín aintscicama ca a
curíqui 'inánima. ²⁷Usa 'ain curíqui
'inántima 'aínbì camina an curíqui bicë
unínma numi nishquin masá sinania
quixun ésaquin 'ati 'ain. Camina
parúmpapanu mishqui cuanti 'ain.
Mishquiquinmi a pain bicë tsatsa, aín
ana 'ucé mëu isquin camina anua
curíqui mërati 'ain. Méraquin a curíqui
bixun camina an curíqui bicë uni 'inánti
'ain. A curíquinëx ca 'iti 'icén, minan
'inánanmi 'eribi 'inánxuncë.

Uix cara bëtsi unicamabëtan
sënénmaira 'icé quicë bana
(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

18 ¹Usai 'icëbëtan ca anu cuauquin
aín 'unánmicé unicaman Jesús
ñucáquin cacëxa:

—¿Nucén Papa Diosan nëtén cara
uix anu 'icé unicamabëtan sënénmaira
'iti 'ic?

²Cacëxun ca Jesusan, tuá achúshi
cuënxun atu nëbëtsi nitsínxun cacëxa:

³—Asérabi cana mitsu cain, mitsux cha 'iisa tanquin usaquin 'ë ñucati camina sinanati 'ain. Sinanacéma 'ianan tuácamaxa cha 'iti sinanima an a bérúancé unimi catamécë, usaribiti 'ëmi catamécëma 'aish camina mitsux Nucën Papa Diosnan 'itima 'ain. ⁴Ui unix cara ënë tuásaribi 'aish cha 'iti sinanima 'ëmi catamëtia, ax ca Nucën Papa Dios naínu 'icë an iscëx aín uni raírisamaira 'icën. ⁵Uicaman cara 'ëmi sinánquin ënë tuásaribi 'icëa —ñuumara ca —quixun unin sináncë uni a 'aquinsa 'icë nuibaquin 'aquinia, an ca 'ëribi 'aquinia.

**'Uchatí rabaná bérúancati
Jesús quiá bana**

(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)

⁶Usa 'ain ca an 'ëmia sináncë uni 'imainun tuá 'ëmia sinánti ënen quixun 'atima ñu 'amiquin 'uchamicë unix aín 'ucha chaira 'icën. Usa 'aish ca 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën. A unix ca anun ñu rënti maxax ami tétécérëcatancëxun parúnmapa nëbëtsi nicéxa uni nanécsamaira oi castíancë 'iti 'icën. ⁷Esaribiti ca 'ia. Bëtsi umían ñu 'atima 'anun sinánmicëxun 'ai ca uni aín 'ucha cupí 'itsaira téméraia. Camabi unix ca ñu 'atima 'anun quixuan bëtsi unin sinánmicë 'icën. Usa 'aínbi ca an bëtsi uni 'atima ñu 'amicë ax 'uchañuire 'aish 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën, aín 'ucha cupí.

⁸Min mëcën, min taë anun 'aisama ñu 'ati cuéëncë 'ixun camina ashiquin manuquin énti 'ain. Usoquin 'ai camina min mëcëm, min taë téaxun nicësa 'iti 'ain. Mix mëcën rabéñu 'aíshmi manë tsinu anuax témërai cuantima cupími min mëcën, min taë téaxun niti ca asábi 'icën. ⁹Min bëru anun ñu isi 'atima ñu 'ati cuéëncë 'ixun camina ashiquin manuquin énti 'ain. Usoquin 'ai camina min bëru achúshi échíxun nicësa 'iti

'ain. Mix bëru rabéñu 'aíshmi manë tsinu anuax témërai cuantima cupími min bëru achúshi échíxun niti ca asábi 'icën.

Carnero nëtécë ñui Jesús quiá bana

(Lc. 15.3-7)

¹⁰En unicamax ca tuáratsusa 'aish ñuumma 'icë quixun camina sinántima 'ain. En cana mitsu cain, ca ñuumama 'icën. An a bérúancé ángelcamax ca Nucën Papa Diosbëbi 'icën. ¹¹Uni 'inxus cana 'ex Nucën Papa Diosnuax uacën, unicama ami sináncëma 'aish ainanma 'icë ainan 'inun 'íeminux.

¹²Esaribi oquin ca Jesusan cacëxa:
—Ca ésa 'icën. ¿Cien carneroñua 'áinbia achúshi amanu cuani nëtëtia cara unin a baritima 'ic? Raíri noventa y nueve an matá menuxun pasto piña ébianxun ca axa nëtécë a bariti 'icën, ¿usa cat? ¹³En cana asérabi mitsu cain, bariquin mérax ca bëtsi carnerocama isia cuéëncësamaira oi axa nëtécë a mérax cuéënia. ¹⁴Usaribiti ca mitsus Papa Dios naínu 'icë ax aín unicama achúshiratsunënbia a énti cuéëníma.

**Usoquin axa numi 'uchacë uni
aín 'ucha manumiti bana**

(Lc. 17.3)

¹⁵Jesusan ca ésaquinribi aín 'unánmi-cë unicama cacëxa:

—Axa mix 'icésaribiti Nucën Papa Diosmi sináncë uníxa mimi 'uchaia camina abéishi banaquin —ësai camina 'ëmi 'ucha —quixun a cati 'ain. Usoquinmi cacëxun cuati sinanati ca mibë upí 'itécënti 'icën. ¹⁶Min cacëxuan cuaisama tancëbë camina bëtsi uni an a ñucama 'unáncë, a buani, axa mimi nishcë uni anu cuantécënti 'ain. Abëmi cuancë uni anribia cacëxun ca axa mimi nishcë uni an, asérabi ca minmi ñuicë bana ax 'icë quixun 'unánti 'icën.

'Unánan ca mix camina asérabi abé upí 'iisa tani quixun 'unánti 'icén.¹⁷ Usaquin 'acéxunbia min bana cuaisama tancébë tan camina axa 'émi catamécc Nucén Papa Diosan unicamax timécc a ñuixunti 'ain. Ñuixuncéxun ca atúnribi a uni 'eseti 'icén. 'Esécexunbia atun bana cuaisama tania camina, a unix ca axa Nucén Papa Diosmi sináncéma unisa 'ianan an 'apu buánmiti curíqui bicé uni 'icésaribiti 'uchañu 'icé quixun isti 'ain.

¹⁸En cana asérabi 'émi catamécc 'icé mitsu cain, asérabi 'en sinánmicé 'ixunmi mitsun, 'en unicama uisai cara 'iti 'icé quixun sinánquin —esa ñu ca 'ati 'icé —quixun canan —esa ñu ca 'atima 'icé —quixun cacébétan ca Nucén Papa Dios náinu 'icé, an —usa ca —quixun sinánti 'icén.

^{19,20}En unicamaxa 'émi sinani timéccébë cana 'éx atu nübétsi 'ain. Rabé 'imainun achúshia 'émi sinani timéccébë cana 'éx atu nübétsi 'ain. 'Imainuan rabétaxribi timécc 'ain cana 'éx atubé 'ain. 'Ex atubé 'ixun cana añu 'ati cara asábi 'icé quixun 'unánmiti 'ain. Usa 'ain cana esaquinribi 'en mitsu cain, mitsu rabétan camina uisaínu 'iti cara Nucén Papa Dios cuénti 'icé quixun upí oquin sinántancéxun an mitsu 'axunun ñucáti 'ain. Ñucácéxun ca an mitsúnni cacésabi oquin mitsu 'axunti 'icén.

²¹Esaquian aín 'unánmicé uni raíricéñun cacéxun ca Pedronén Jesús cacéxa:

—¿Min uni itsíxa 'émi nishi 'uchaia carana uiti oquin aín 'ucha abé méniónanquin manumiti 'ain? ¿Carana mécén achúshi 'imainun rabé oi abé méniónanti 'ain?

²²Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Mécén achúshi 'imainun rabé oquinmi manuminun cana mi caiman. Uiti oi cara 'uchati 'icé a camabi camina manumiti 'ain.

An uni ñu mëéxuncé unían
axa ami 'uchacé uni aín 'ucha
manumisama tan bana

²³Jesusan ca esaquinribi cacéxa:

—Nucén Papa Diosnan 'itix ca esa 'icén: Achúshi unin ca an ñu mëéxuncé unicama uiti curíqui cara achúshi achúshi unin ribinia quixun istisa tanxa.

²⁴Istisa tancébétan ca aín unin an 'aisamaira 'itsa millones curíqui ribíncé uni bëaxa. ²⁵Bécéx uxun ca curíquiñuma 'ixun cupíocasmixa. Cupíocéxunma ca an ñu mëémicé unin aín uni itsi caxa: Camina acéñun aín xanu 'imainun aín bëchicécamaribi bëtsi unia ñu

mëéxun maruti 'ain. Maruxun curíqui bixun camina 'éa ribíncé a cupíocuin mi bicé curíqui a 'é 'inánti 'ain. ²⁶Usaquian cacébë a tanáin rantin puruni tsóbuquin ca an ribíncé uni a ñu mëémicé uni caxa: 'En cana mi cupíotí 'ain, camabi a 'en mi ribíncé curíqui. 'En mi munu cupíonun camina caínpainti 'ain. ²⁷Cacéxun cuauquin ca an a ñu mëémicé unin caxa: 'E cupíoma camina cuanti 'ain. Minmi 'é cupíocéxmabi ca asábi 'icén.

²⁸Cacéxun cuauquinbi ca an abéstan a uni ñu mëéxuncé uni méraxa. Méraquin ca —énén ca 'é ribinia —quixun sinánquin 'itsamashi curíquia ribíncéxunbi aín tèxatan biquin tètsécaquin caxa: Minmi 'é ribíncé ca 'é cupíot. ²⁹Cacéxun ca caxa: 'En cana mi cupíotí 'ain, camabi a 'en mi ribíncé curíqui. 'En mi munu cupíonun camina caínpainti 'ain.

³⁰Cacéxunbi ca caxa: Cana 'émi cupíonun cainiman. Caxun ca a ribíncé curíquicama a cupíoia sipunu 'inun sipuaxa. ³¹Usoquian 'aia isi masá nuituti ca an abéstan ñu mëéxuncé uni

raíricamax an a ñu mëémicé uni ñuixuni cuanxa. ³²Cuanxun ñuixuncéxun cuauquin camicéxa ucé ca an ñu mëémicé unin an ribíncé uni caxa: Mix camina

'aisama 'ain. Minmi 'é cacëxun mi nuibaquin cana 'émi ribíncé curíquicamami 'é cupíoxunma 'anun mi can.³³En mi 'acésaribi oi camina an mi ribíncé uni a sipuamima upiti abé ménionanti 'ian.³⁴Cai ami nishquin ca an ñu mëemicé unin an sipu bérúancé uni caxa: An 'é ribíncé curíquicama cupíouquin sénéontamainun camina énë uni sipunu téméraminun xéputi 'ai —quixun.

³⁵Usaribi oquin ca 'én Papa Dios naínu 'icé, an axa mimi 'uchacé unimi aín 'uchacama abé ménionanquin manumicéma 'icé, mitsun 'uchacama manuquinma usoquin cara 'ati 'icé usoquin 'ati 'icén.

Unix ca aín xanubé énanántima
'icé quicé bana
(Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

19 ¹Usaquin a ñucama ñuiquin cabiani ca Jesús Galilea menuax cuanx Judea me Jordan cacé baca 'ucé manan anu bëbacéxa.²Bëbaquin ca 'aisamaira uníxa timécebétan Jesusan uni 'insíncécamo pëxcüacéxa.

³Usa 'ain ca fariseo unibunën anu timéxun Jesús uisai caraisa quia ami manánuoxun cuacatsi quixun ñucáquin cacéxa:

—¿Uisai cara 'iashia unin aín xanu énti cara asábi 'ic?

⁴Ñucácexun ca Jesusan cacéxa:

—Camabi ñu unioquin ca Nucén Papa Diosan bëbu 'imainun xanu uniocéxa. ¿Acama ñuiquin Nucén Papa Diosan bana cuénéo caina iscéma 'ain?

⁵Uniotancéxun ca Nucén Papa Diosan cacéxa: “En usoquin unicé 'ixun ca unin aín xanu biquin, aín titacéñun aín papa éni, aín xanubé énananquinma 'iqlianti 'icén. A rabétaxbi ca achúshisa 'iti 'icén”. ⁶Usa 'ain ca uni aín xanubé rabé 'aishbi achúshisa 'icén. Usaia achúshishi 'inúan Nucén Papa Diosan 'imia 'aish ca uni aín xanubé énanan-

tima 'icén, uni itsírabi ca énananmitima 'icén.

⁷Cacëxun ca fariseo unicaman Jesús cacéxa:

—Mixmi quicé bana énéxa asérabi 'aínbi ca Moisésnén cuénéo banax ésaí quin, énquin ca unin —ené xanu ca bérí 'én xanuma 'icé —quixun quirica 'atancéxun 'inánquín aín xanu énti 'icén. ¿Uisai cara usai quin?

⁸Cacëxun ca Jesusan cacéxa:

—Judíos unicamaxa mitsusaribi masáquin sináncé 'ain ca Moisésnén a bana cuénéocéxa. ⁹En Papa Diosan ca bëbu 'imainun xanu unioquin —unin ca aín xanu énti 'icé —quixun cáma 'icén. En cana ésoquin mitsu cain, an aín xanúxa uni itsibé 'icéma 'icébi énxun, xanu itsi bicé uni ax ca 'uchaia, aín xanuma 'aínbi xanu itsibé 'ia 'icésaribiti.

¹⁰Usaquian cacéxa fariseo unicamax riquiancébétan ca aín 'unánmicé unicaman Jesús cacéxa:

—Unin ca aín xanu éntima 'icé quiaxmi mix quicé 'ain sapi ca unin xanu bitima asábi 'icén.

¹¹Cacëxun ca Jesusan cacéxa:

—Usaia uni 'iti ca asábi 'icén, 'aínbi ca camáxirama, a Nucén Papa Diosan usai 'inun quixun sinánmicé, axéshi usai 'iti asábi 'icén. ¹²Bëtsi bëtsi unin ca aín nami 'aisama cupí bacé bëchima, usa 'ixun ca xanu bitsima. Bëtsi bëtsi unin ca uni itsfan axa bëchicénuma 'inun mënfoce 'ixun xanu bitsima. Bëtsi bëtsi unin ca Nucén Papa Diosmishi sinánquin aín bana quicésabi oquin upí oquin 'anuxun xanu bitsima. Usa cupía axa xanuñuma 'isa tancé uni ax xanuñuma 'iti ca asábi 'icén.

Jesusan raméquin tuácame
Nucén Papa Dios ñucáxuan
(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)

¹³Usa 'ain ca ainsa sinánxunquin raméquin Nucén Papa Dios ñucáxunun

quixun tuáracama Jesúsnu bécancëxa. Béiabi ca Jesusan 'unánmicë unicaman an bécacama ñu caquin —tuá xuracama énu békunma ca buántan —quixun cacëxa.¹⁴ Caiabi ca Jesusan cacëxa:

—Cuantánun caxunma ca tuá xuracama 'énua unun én. 'Émi catamëtia Nucën Papa Diosan ainan 'imicë unicamax ca énë tuá xuracamasaribí 'icën.

¹⁵ Usaquin catancëxun ca Jesusan a tuácama ramëquin Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa. Ñucáxuntancëx ca Jesús anuax cuancëxa.

Jesúsbëa 'itsaira ñuñu béná uni bana
(Mr. 10.17-31; Lc. 18.18-30)

¹⁶ Anuaxa cuania ca béná uni achúshi-nén anu cuanquin Jesús cacëxa:

—Mix camina upí uni 'ain. Usa 'ixun camina 'é ñuixunti 'ain, 'é 'ex nétetímoi Nucën Papa Diosan nétenu abé 'inuxun carana uisa ñu upí 'ati 'ain?

¹⁷ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina min 'éx isana upí 'ai quixun 'é Cain? Nucën Papa Diosaxëshi ca asérabi upí 'icën. Mix aín nétenu abé 'isa tanquin camina aín bana quicësabi oquin 'ati 'ain.

¹⁸ Cacëxun ca a béná unin cacëxa:

—¿Uisaia ax quicë banacama carana 'ati 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uni camina 'atima 'ain. Uni itsin xanubé camina 'itima 'ain. Uni itsin ñu camina mécamatima 'ain. Camina bëtsi unimi cémëi manántima 'ain.¹⁹ Min papa, min titan bana camina upí oquin cuaquin tanti 'ain. Mixmi bérúancacësabí oquin camina min aintsicama nuibaquin 'aquinsa 'icë 'a quinti 'ain.

²⁰ Cacëxun ca a béná unin cacëxa:

—Chamaratsu 'áishbi minmi 'é cacë banacama quicësabi oi 'iá 'aish cana usabii 'in. ¿Añu ñuribi carana 'acëma pan 'ain?

²¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mix Nucën Papa Dios cuéëncësabi oi 'isa tanquin camina cuanxun min ñucama maruquin curíqui bixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Usotancëx camina mix ñuñushi 'iti sinanima 'émi sinani 'ébë cuani uti 'ain. Usaquin 'atancëx camina Nucën Papa Diosan nétenu 'ianan usaquin 'acë cupí anuax cuéëinra cuéënti 'ain.

²² Usaquin catancëxun ca Jesusan aín ñua 'itsaira 'ain, a béná uni masá nütuiti uténbux cuancëxa.

²³ Usoquin cacëxa cuancëbétan ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'En cana asérabi micama Cain, 'aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'áishbi ñuñu 'itishi sinani Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.²⁴ Amiribishi cana mitsu Cain, camello, ax ca chaira 'aish xumuxan quini chamaratsu 'ain, anun atsínquiantima 'icën. A ñuina chaxa a quinin atsíncasmacësamaira oi ca 'aisamaira ñuñu unix Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

²⁵ Usaia quia cuati ca aín 'unánmicë unicamax, a banax ca asérabi 'icë quixun sináncasmai —asérabi a bana 'ain ca ui uníxbi Nucën Papa Diosnan 'inux iétilma 'icë —quiaç canancëxa.

²⁶ Usai quia isquin ca Jesusan cacëxa:

—Aisamaira ñuñu uníxa iétilsama 'áinbi ca an 'acasmati ñu 'áima 'ain Nucën Papa Diosan ñuñu uniribi ainan 'inun iémiti 'icën.

²⁷ Usaquin atu cacëxun ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nun cananuna mibë ninuxun nun ñucama éan. ¿Usa 'ain caranuna Nucën Papa Diosan nétenu 'aish uisa ñuñu 'iti 'ain?

²⁸ Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Asérabi cana 'en mitsu Cain, uni 'inux anuax uá, 'éx Nucën Papa Diosan

méníosabi oi nëtë iótécencëbë 'apuira 'ain camina, asérabi 'én bana cuacé 'aish mitsun 'ëbë cushi 'ixun Israelnën bëchicé mëcén rabé 'imainun rabé aín rëbúnqui judíoscamax cara atúan ñu 'acé cupí, uisai 'iti 'icé quixun cati 'ain. ²⁹Esquinribi cana mitsu cain, uinu 'icé unin cara 'ëx cuéencësabi oquin 'anuxun aín xucén, aín chirabacé, aín papa, aín titá, aín bëchicé, aín naé, añu ñu cara, abi éanxa, a unix ca éncé ñuñu 'icësamaira oi ñuñu 'iti 'icén. 'Ianan ca Nucén Papa Dios quicësabi oi aín nëtënu abé nëtëtimoi 'iti 'icén. ³⁰Usa 'aínbi ca béría uni —cha ca a uni 'icé —quixun sinánce uni a Nucén Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icén. 'Imainun ca bérí unin iscéxa ñuuma 'icé uni a Nucén Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a uníxa cha 'icé isti 'icén.

**An uvas bimi bicë unicama
ñui quicë bana**

20 ¹Esquinribi ca Jesusan aín 'unánmicé unicama cacëxa:

—Nucén Papa Diosan uni ainan 'imiti ax ca esaribi 'icén: Achúshi unix ca aín naé anu uvas 'apácéñu 'ixa. Usa 'aish ca pécaracëma 'aínshi, an a naé mënftoti uni bari cuanxa. ²Bariquin méraxun ca uti cara nëtë camabi cupíoti 'icé quixun atubétan ménítotancëxun aín naënuxuan ñu mëenun xuaxa. ³Xutancëx bari manámi 'ain cuantecënxun ca raíri uníxa ñu mëetiñuma 'aish anuxun unin ñu marucé anu bucucé isaxa. ⁴Isquin ca caxa: Mitsúxribi camina 'én naénu ñu mëei cuanti 'ain. Cuanxunmi ñu mëëia cana mitsun ñu mëccësabi oquin mitsu cupíoti 'ain. Cacëx ca ñu mëei cuanxa. ⁵Bari xamarucëbë cuantecënxun ca naé 'ibun uni raíriribi a mëti ñu 'áima 'ain bucucé méraquin aín naénu ñu mëenun quixun xuaxa. Bari cuanbucëbétanribi

ca usuribi oquin 'axa. ⁶Bari xupíbucëbë ribi cuanquin ca uni raíriribi ñu mëëima bucucé méraxa. Méraquin ca caxa: ¿Uisacatsi caramina mitsux ñu mëëima énuishi bucubaitin? ⁷Cacëxun ca a unicaman caxa: Uinu 'icé umínbia nu ñu mëëxunun cacëma 'aish cananuna énu bucüan. Cacëxun ca naé 'ibun caxa: Mitsúxribi camina 'én naénu ñu mëëi cuanti 'ain. ⁸Usa 'ain ca fiántabucëbë tan cuénxun naé 'ibun aín uni caxa: An 'é ñu mëëxuncé unicama cuéntancëxun camina camabi cupíoti 'ain. Axa tsíáncuatsini ucé uni acama pain camina cupíoti 'ain. Usotancëxun camina raíri unicamaribi cupíotancëxun axa béráma upuncé unicamaribishi cupíoti 'ain. ⁹Cacëxun ca axa bari xupíbucëbë ucé unicama cuéncëx aia achúshi nëtënu cupíocësa oquin 'inánxa. ¹⁰Usaquian cupíofia isquin ca an paían ñu mëenun bicë unicaman —nun cananuna a unicaman bicësamaira oquin curíqui cha biti 'ai —quixun sinánxa. Sinánxunbi ca bari xupíbucëbë ucécaman bicësaribi baxa. ¹¹Usoquin biquin ca ami manánquin ¹²an atu ñu mëëmicé uni caxa: Ènë unicaman ca bénénquinsi 'itsamashi ñu mëéaxa. Nun nu bari xamárutamainun 'anan bari atsíntamainunribi ñu mëëbaitiabi camina an chucúmashi ñu mëëcë unicamami 'acésaribi nu cupíon. ¹³Cacëxun ca an unicama ñu mëëmicé unin caxa: Èn cana mi paraniman. Mibétan ménítopuncësabi oquin cana mi cupíon. ¹⁴Èn mi 'inánce curíqui bax camina cuanti 'ain. Mi 'ináncesaribi oquin an 'é chucúmashi ñu mëëxuncé unicamaribi 'inánti cana cuéenin. ¹⁵¿'Èn curíquinëxa 'énanbi 'ain carana 'ëx cuéencësabi oquin an 'é ñu mëëxuncé unicama cupíotima 'ain? ¹⁶Èn uni itsi curíqui 'ináncebétan caramina nutsiquin masáquin sinanin? ¹⁶A unin —ñuumara

ca ax 'icë —quixun sináncë uni a ca Nucën Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a uníxa cha 'icë isti 'icën. 'Imainun ca unin iscéxa cha 'icë uni, a Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icën. 'Aisamaira unia ainan 'inúxa 'émi catamënum sinánmiciébia 'icébétanma ca axa 'émi catamëcë ashi Nucën Papa Diosan ainan 'inun 'imia.

—*Ex cana unin 'acëx bamati 'ai —quixun Jesusan aín unicama catécean*
(*Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34*)

¹⁷Anuaxa Jerusalénu Jesús cuancébë ca 'itsa uni 'imainun xanuribi abë cuancëxa. Usa 'ain ca cuënbiani atubéshi cuanquin Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa: ¹⁸—Mitsúmbi camina isin, bérí cananuna Jerusalénu cuanin. Anuxun ca, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë, 'é unin 'inánti 'icën, judíos sacerdotenén cushicamabë tan an Moisésnén cuënéo bana 'unáncë unicaman binun. 'Ináncëxun ca atun —a uni ca bamati 'icë —quixun catancëxun ¹⁹judíosma unicaman 'anun 'é 'inánti 'icën. 'É bëtsi bëtsi onan 'émi cuaianan 'é mëétancëxun 'ex bamanun i curúsocénu matásnun ca judíos unicaman 'é judíosma unicama 'inánti 'icën. Usoquian 'é 'acëx cana bamatan-cëx rabé nëtë 'iónxa pécaracébë baísquiti 'ain.

Jacobo 'imainun Juanën titan Jesús nucá
(*Mr. 10.35-45*)

²⁰Usa 'ain ca Zebedeonén bëchicë rabé, Juan 'imainun Jacobo, aín tita Jesús rapasu cuani a bëtánain rantin puruni tsobuquin abë banatisa tancëxa. ²¹Abë banatisa tania isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Añu caramina cuéenin?

Cacëxun ca cacëxa:

—Mixmi 'apu 'aish min nëtë upínu tsotan 'én tuacëx bëtsíxa min mëqueu tsómainun bëtsix min mëmiu tsónun camina 'imiti 'ain, mibëa 'apu 'inun.

²²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Sinánquinmaishi camina usaquin 'é Cain.

Caxun ca Jesusan Juan 'imainun Jacobo cacëxa:

—'É 'acësaribi oquian unin mitsu bëtsi bëtsi ocëxun caramina tanshiti 'ain?

Cacëxun ca —usaribi oquin cananuna tanshiti 'ai —quixun cacëxa.

²³Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Én 'acësaribi oquin camina bëtsi bëtsi ocë 'iti 'ain. Usa 'ainbi cana 'én, mix camina 'én mëqueu tsónan 'én mëmiu tsótí 'ai quixun ui unibi caiman. 'Én Papa Diosan cuni ca catí 'icën, uix cara anu tsótí 'icë quixun, an mëniosabi oía 'inun.

²⁴Usaquian aín titabëtan Zebedeonén bëchicë rabëtan Jesús caia cuati ca Jesusan 'unánmicë uni raíri, mëcën rabé, ax a rabémi nishacëxa. ²⁵Usaria isquin ca cuënxun Jesusan cacëxa:

—Mitsun camina 'unarin, judíosma 'apucaman ca aín unicama ax cuëncë sabi oquin téméraquinbi ñu mëénun 'amia. Aín cushi unin ca aín unicama ax quicësabi oquian 'anun 'amia. ²⁶Usa 'ainbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Uix cara bëtsi unisama 'iisa tania, an ca mitsúxmi upitax bucunum ñu mëéquin 'a quinti 'icën. ²⁷Uinu 'icë mitsux caramina aín cushi uni 'iisa tani, an ca mitsu ñu 'axúnti 'icën, ²⁸'én 'acësaribi oquin. Uni itsán ñu mëéxunun cana 'ex uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uáma 'ain. 'Ex cana unicamaxa upí 'ianan upitax bucuti oquin 'a quini uacën. 'Ex 'uchañuma 'aísh bamatsianxmabi cana camabi uníxa Nucën Papa Diosbë upí 'inun atun 'ucha 'énansa 'ain bamai uacën.

Bëxuñu uni rabéa Jesusan bëpéxcüa
(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)

²⁹Ésaquin catancëx ca Jesús abéa cuancë unicamabé Jerusalénu cuani Jericó émanu bëbacëxa. Bëbax anuaxribi cuania ca anu 'icé unicamanribi a nuibiancëxa. ³⁰Usaquian nuibiania ca bai amo tsóxun, uni rabé bëxuñu, an —Jesús ca aia —quixuan ñuicania cuati cuénishquin cacëxa:
—Davitan rëbúnqui, Nucën 'Ibu Cristo, nuibaquin ca nu 'aquin.

³¹Usaífa quia oquin ca anu 'icé unicaman banaxma isa nëténun quixun cacëxa. Cacëxbi ca nëtëtimá atúxa 'icësamaira oi munuma cuénishtécceni quiacëxa:

—Davitan rëbúnqui, Nucën 'Ibu Cristo, nuibaquin ca nu 'aquin.

³²Usaífa quia cuati niracëquin ca Jesusan a uni rabé unun quixun cacëxa. Cacëx aia ca Jesusan cacëxa:

—¿'En mitsu uisoti caina cuëenin?

³³Cacëxun ca cacëxa:
—Isnúnmì nu bëpéxcuti cananuna cuëenin.

³⁴Usaquian cacëxun nuibaquin ca Jesusan atu bëmëéacëxa. Bëmëécxuñshi ca isacëxa. Isi cuëenquiani ca Jesúsbë cuancëxa.

III. JERUSALENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUANAN ÑU 'A ÑUI QUICË BANA (21-25)

Jerusalénu cuania unicaman Jesús rabia
(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

21 ¹Jerusalénu cuani Betfagé éma 'urama 'ixun ca Olivos cacë matá anuxun aín 'unámicë uni rabé xuquin ²Jesusan cacëxa:
—Aúnu bësucë éma, anu ca cuantan. Cuanx anu bëbaquin camina burro xanu

achúshi tēceracacë, aín tuácëñun mérati 'ain. Mëraquin camina tububétsinquin bëti 'ain. ³Mitsúnmi tubuia isquian bëtsi unin mitsu ñucácëxun camina cati 'ain: Nucën 'Ibu ca énë burra aín tuácëñun a buánxunun quixun nu caxa.
Bënénquinsi ca mi bëmitécénti 'icën. Cacëxuñshi ca mitsu cati 'icën: Ca buántan.

⁴Usaífa 'iácamá ax ca Nucën Papa Diosan aín uni cuénëomiasabi oía 'iá 'icën. Ésai ca a bana quia:

⁵ Sión cacë éma, anu 'icé unicama camina cati 'ain: Bërif ca mitsuñ 'apu aia, uni chacama 'icésarima ca burro xanun tuánu tsotax aia.

⁶Usa 'ain Jesusan xucëx cuanxun a uni rabétan usaquian 'anúan Jesusan cacësabi oquin 'acëxa. ⁷Burro aín titacëñun aín tuá buántancëxun chupan catátacaquin burro camápucëbë ca anu 'iruax tsotax Jerusalénu cuancëxa.

⁸Usaífa burron cuancëbétan ca 'aisamaira unin anun Jesús cuanti bainu anúan mapúcë chupabi 'apámainun bëtsi bëtsi unin i péchi chuishcaxun anúan Jesús cuantinu 'apácëxa.

⁹Usobiani ca sharáquiani unicama cuancëxa, rafrinëxa récuénmainun ca rafrinëxribi Jesús caxu cuanquin a rabi cuëeni sharati quicancëxa:

—Davitan rëbúnqui Nucën 'Ibu ax ca upíira 'icën. Nucën 'Ibu Diosan xucëx ca énëx bërif aia. A ca camabi unin rabiti 'icën. Nucën 'Ibu Dios, naínu 'icë, arribinu cuëenquin rabinun ca 'acan.

¹⁰Usai 'iquiania bëbaia isi ca Jerusalénu 'icé unicamax —¿ui uni cara énëx 'ic? —quixat ratuti canancëxa. ¹¹Canaganía ca axa Jesúsbë 'icé unicaman cacëxa:

—Énëx ca Jesús, an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë, a 'icën, ax ca Galilea menu 'icé éma, Nazaret, anuaxa ucé 'icën.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesusan an ñu marucë unicama chiquíán
(*Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22*)

¹²Jerusalénu bëbatancëx ca Jesúsus anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsíancëxa. Atsínquinbi anuxuan ñu maruia isquin ca Jesusan a unicama chiquínquin an curíqui cambioquin bicë unicaman mesacama hashcaquín an numacuru marucë unicamax anu tsócë aribi hashcacëxa, anu tsóxma 'inun quixun. ¹³Usaquin 'aquin ca cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuënéo ca ésai quia: “Anuxun ‘é rabiti xubu ax ca anuaxa camabi unix ‘ëbë banati xubu ‘iti ‘icën”. Usaíá cuënéo bana quicë ‘ainbi camina mitsun anuxun ñu maruquin uni paránquin mëcamati xubusa ‘inun énxun ñu maruin.

¹⁴Usaquin catancëx anuax cuancëma pan ‘ixun ca Jesusan bëxuñu unicama ‘imainun axa aín niti bëtsicë unicamaribi anua aia pëxtüiacëxa. ¹⁵Unicama pëxcuia isanan anu ‘icë xucamax —Davitan rëbúnqui, Nucën ‘Ibu, ax ca upíira ‘icë —quiáxa cuëeni sharatia isi ca judíos unibunén ‘apucama ax nishacëxa.

¹⁶Nishquin ca Jesúsus ñucáquin cacëxa:

—¿Ené xucamaxa quicë bana caramina cuatiman?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Cana cuatin. ¿Mitsun caramina cuënéo bana axa éné ñui quicë a iscëma ‘ain? A bana ca ésai quia:

Xucamabëtan ca tuáracamanribi min ‘imicëxun upí oquin mi rabia.

¹⁷Usaquin cabiani ca Jesúsus Betania émanu ‘i cuancëxa.

**Jesusan higuera cacë i,
bimiñuma ‘inun ca**
(*Mr. 11.12-14,20-26*)

¹⁸Betanianu ‘inéti Jerusalénu cuantecëni ca Jesúsus panancëxa.

¹⁹Pananquiani cuanquin ca higuera cacë i, bai cuébí nicë, isbiani anu cuanquinbi tuánuma ‘áisha aín pëchishi ocëxa. Usa ‘icë isquin ca Jesusan cacëxa:

—Min camina tuatécëntima ‘ain.

Usaquian cacëxëshi ca higuera i chushi xanáncëxa. ²⁰Usaquian cacëxa xanáncë isquin ca aín ‘unánmicë unicaman Jesús cacëxa:

—¿Usa ‘aish cara éné higuera bënëtishi xananx? —quixun.

²¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—‘En cana asérabi mitsu cain, Nucën Papa Diosax ca cushiira ‘ianan ca ax quicësabi oquin ‘aia quixun ‘unánce ‘ixun camina —ca ‘atima ‘icë —quixun sinánquinma —ca asérabi ‘ati ‘icë —quixun sinánti ‘ain. Usaquin sinánce ‘ixunmi ‘en éné higuera ‘acësoquinshi ñu ‘aquinma éné matáribi “énuax ca parúmpapanu racati cuantan” quixun cacëx ca usai ‘iti ‘icën. ²²Mitsun —asérabi ca Nucën Papa Diosan ‘en cacëxun ‘é ‘axunti ‘icë —quixun sinania ca an mitsúnmi ñucácësabi oquin mitsu ‘axúnti ‘icën.

Jesús ca cushi ‘icë quicë bana

(*Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8*)

²³Jerusalénu xun ca Jesusan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu ‘icë unicama ‘unánmiacëxa. ‘Unánmia ca judíos sacerdotenén cushicama ‘imainun ampan caniacëcë unicaman anu cuanxun ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Uin banan caramina min usa ñu ‘ain? ¿Uin cara ésoquinmi ñu ‘anun mi cax?

²⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—‘Enribi cana mitsu bana itsi ñucatin. Ñucácëxunmi mitsun ‘é ñuixuncëxun cana ‘enribi mitsu cati ‘ain, uin banan carana ésaquin ‘ai quixun. ²⁵¿Uin cara Juan unicama nashiminun cacëx?

¿Nucën Papa Diosan cara cacëx? ¿Unin cara usaquian 'anun cacëx?

Usaquian Jesusan ñucáquin cacëxi ca usaquin cara cati 'icë quixun 'unanimatúxbi ñucacanani quicancëxa:

—¿Uisaquin caranuna cati 'ain? Nun nu —Nucën Papa Diosan ca cacëxa —quixun cati 'aínbi ca usaquin nun cacëxun nu —usa 'ain caramina uisa cupí aín bana cuama 'ai —quixun nu cati 'icén.²⁶ Nun nu —unían unicama nashiminun cacë ca Juan 'iacëxa —quixun cati, 'aíshbi cananuna 'apuma unicamami racuëtin. Acaman ca aín bana cuaquín —Nucën Papa Diosan ca asérabi aín bana unicama ñuixunun quixun Juan xuacëxa —quixun sinania.

²⁷Usai canantancëxun ca Jesús cacëxa:

—Uin xuccé cara 'iacëxa quixun cananuna 'unaniman.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnni 'én ñucacëxun 'ë ñuixuncëxunma cana 'ënribi uin cushin carana ñesaquin ñu 'ai quixun mitsu caiman.

Unin bëchicë rabé ñui quicë bana

²⁸Usaquin catancëxun ca Jesusan judíos unibunén 'apucama ñesaquinribi cacëxa:

—¿Uisai quicë cara énë bana 'ic? ésaí quicë. Achúshi unix ca bëchicë rabénu 'iaxa. 'Ixun ca achúshi caxa: Bérí nötëñ camina naënu ñu mëëi cuanti 'ain.

²⁹Cacëxun ca aín bëchicënëñ caxa: Cana cuaniman. Usaquin caxbi ca sinanabiani ñu mëëi cuanxa. ³⁰Usaribiquin ca aín bëchicë itsiribi aín papan caxa: Bérí nötëñ camina naënu ñu mëëi cuanti 'ain. Cacëxun ca: Cana cuanin, caxa. Caxbi ca cuancëma 'icén. ³¹¿Mitsun sináncëxun cara a uni rabé uinu 'icén aín papa cuëencësabi oquin ñu 'ax?

Cacëxun ca cacëxa: An —cana cuanima —quixun caxbi cuancë, an ca aín papa cuëencësabi oquin 'axa.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Én cana asérabi mitsu Cain, mitsun ainan isamina 'ai quixun caquinbi ax cuëencësabi oquin 'acëma 'aíshmi Nucën Papa Diosan nötëñu 'itima 'aínbi ca 'itsa uni an 'apu buánmiti curíqui bicë, 'imainun 'itsa xanu mitsun sináncëx 'uchañu, acamax sinananti 'ëmi sinánquin ax cuëencësabi oquin 'acë 'aish Nucën Papa Diosan nötëñu 'ití 'icén.³² Unicamaxa sinanati aín nuitu asérabi upí 'inun 'unánmia ucébi camina Juanén bana cuaisama tan. Mitsúnni aín bana cuaisama tanabi ca 'aisama uni, an 'apu buánmiti curíqui bicë 'imainun xanu 'uchañucamaxribi Juanén bana cuati sinanati upí 'iaxa. Usaía 'ia isquinbi camina sinanaquin aín bana cuacëma 'ain.

An naë bërúancë uni ñui quicë

(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

³³Usoquin caxun ca Jesusan, a usoquin unin 'ati ñuiquin, éné baranribi judíos unibunén 'apucama ñuixuancëxa:

—Bëtsi baranribi mitsu camainun camina cuati 'ain. Ca ésa 'icén. Achúshi unin ca aín naënu uvas 'apáxa. 'Apáxun cënétancëxun ca anuxun uvas baca biti xaxu quinioquin naëxa. 'Anan ca anuxun naë bërúanti xuburibi manámiira chajoruquin 'axa. 'Atancëxun bëtsi uni aín naëa bërúanxunun quixun ami ébiani ca 'ura menu 'i cuanxa.

³⁴Cuantancëxun ca uvas bimicëbëtan abéa 'icé an ñu mëëmicë uni raíri xuquin caxa: An naë bërúancë unicamanu cuantancëxun camina 'énan 'iti a mësúa 'ë bëxúnun mi 'inánun cati 'ain. ³⁵Cacëx cuanxa bëbäiabi ca an naë bërúancë unicaman axa ucé unicama bitancëxun bëtsi 'anan bëtsiribi ami mëparaméquin mëéanan bëtsiribishi maxaxan 'axa. ³⁶Usocëxa bimi bëíma panácëbëtan ca naë 'ibun an ñu

mëemicë uni raíri a 'itsaira xutécéanxa. Xucéxa bëbaiabi ca an naë bérúancë unicaman ax paían ucë unicama 'acésaribi oquin 'atimoxa.

³⁷Usoquian an naë bérúancë unicaman an xucë unicama 'acébétan ca naë 'ibun —ën bëchicë ènë ca usaribi oquin 'aquinma upí oquin biquin aín bana cuati 'icë —quixun sinánquin aira xuaxa. ³⁸Xucéx cuanxa bëbaia isi ca an naë bérúancë unicamax canani quiaxa: Aín papáxa bamacébë ca aín bëchicë ènëx naë 'ibu 'iti 'icën. Usa 'ain cananuna nux naë 'ibu 'inuxun ènë 'ati 'ain. ³⁹Canantancéxun bibianquin naë 'uri buánxun ca 'axa. ⁴⁰¿Usoquian aín bëchicë 'acé cara naë 'ibun uquin an naë bérúancë unicama uisoti 'ic?

⁴¹Nucácexun ca judíos unibunën 'apucaman Jesús cacéxa:

—Usa 'ain ca a unicama cënuquin 'ati 'icën. Usoquin 'atancéxun ca bëtsi unicama aín naë bérúanxunun quixun cati 'icën. Cacéx cuanxun ca a unicaman naënu 'icë bimicamaxa bimia aín bimi mësú naë 'ibu 'inánti 'icën.

⁴²Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—¿Nucén Papa Diosan bana cuénéo èsaí quicé a caramina mitsun iscémä 'ain?:

An maxax xubuacë unían biquinma racáncë 'aishbi ca a maxax bérí amia xubu cushicë 'icën, itá upímia xubu cushicë usaribiti. Usaíá 'inun ca Nucén Papa Diosan 'imiaxa. An usoquin mëníocëx ca nun iscëx asábiira 'icën".

¿Usaquian maxax ñuiquinbi 'ë ñuiquin cuénéo bana a caramina mitsun iscémä 'ain? ⁴³Cana mitsu cain, mitsúxmi judíos unibu 'aish Nucén Papa Diosan ainan 'iti caísa 'aishbi usai 'icébëma ca bëtsi unibunëx aín bana cuacë 'aish ainan 'iti 'icën. ⁴⁴Imainun ca a maxáxa an cuéencëma unicama usaribi an 'ë

cuéencëma uni 'icën. Maxáxmi tatiqui chacáquin ca maxáxmi réracaquin aín namicama chacaia. 'Imainun ca manánuax nipacéquin maxaxan uni chacaquin chëcaia.

⁴⁵Usoquian cacéxun cuati ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun fariseo unicamax —nu ñui ca bana itsi ñuicësa oi quia —quixun sinani ami nishacëxa. ⁴⁶Nishquin sipuaisa tanquinbi ca camabi unían, Jesusan ca asérabia Nucén Papa Diosan xucë 'ixun aín bana unicama ñuixunia quixun sinánçë 'ain, 'apucamax atumi racuéacëxa. Racuéquin ca Jesús biáma 'icën.

Unían aín bëchicë xanu biminuxun unicama camia bana

22 ¹Anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunuxun ca Jesusan judíos sacerdotenën cushicama 'imainun fariseo unicama bana itsi ñuicësa oquin ènë banaribi ñuiquin cacëxa: ²—Nucén Papa Diosnan 'iti ax ca ésa 'icën. Achúshi 'apun ca aín bëchicë xanu 'inánuixun an ñu mëemicë uni piti 'amiquin aín aintsicamaxa pi unun quixun camiti sinánxa. ³Sinánxun ca piti 'itsaira 'amimainuan camabi unin pi unun catánun quixun aín uni raíri xuaxa. Xucéx cuanxuan cacéxbi ca a cacë unicama uinu 'icë uníxbi uisama tanxa. ⁴Usaquin camicéxbia ucébétanma ca amiribishi aín ñu mëemicë uni raíriri xuquin a cacë unicama ésoquin caxunta-nun quixun caxa: Béráma cana a piti ñucama mënifomian. Usonan cana 'én vaca 'aracacë rémianan 'én ñuina réracacéribi rémian. Camabi ca mëníocë 'icën. Usa 'aíán camáxbi 'én xubunu 'én bëchicenéan xanu bicébétan, nubétan pi unun camina cati 'ain. ⁵Usaqian 'apun camicéxbi ca a camicë unicamax cuainsama tanxa. Cuainsama tanía bëtsix

aín naënu cuantamainun ca bëtsix
anuxuan ñu marucé xubunu cuanxa.
⁶Raírinën ca 'apúan ñu mëémicé uni
cuaniabi bixun mëéquin ténánquin rëaxa.
⁷Usoquian 'acébë ca 'apu xuamatí
nishaxa. Nishquin ca an aín ñu mëémicé
unicama 'acé unicama 'anan aín éma
nëenun quixun aín suntárucama xuaxa.
Cacëx cuanxun ca 'apun cacëabi oquin
'axa. ⁸Usoquian 'anun 'amitancéxun ca
'apun aín ñu mëémicé unicama caxa: Piti
ca mëníocé 'icén. Usa 'aínbì ca a 'én
camicé unicamax utima nuituñu 'aish
utima 'icén. ⁹Usa 'ain camina amiribishi
cuantancéxun mitsúnmi bainua méracé
unicamaishi pi unun quixun cati 'ain.
¹⁰Usoquian 'apun cacëx cuantécénquin
ca an ñu mëéxuncé unicaman bainua
méraquin upíma unicamacëñunbi upí
unicama timébëtsinquin bëaxa. Bëcëxun
ca xanu bicëbëtan pañuti chupa
pañucanxa. Pañutancëx atsini ca
'aisamaira 'aish a xubunuax tsitsiruaxa.

¹¹Usa 'icébë atsínquian 'apun iscëxbi
ca anu achúshi uni xanu bicëbëtan pañuti
chupa pañucëma 'iaxa. ¹²Usa 'icé isquin
ca 'apun a uni caxa: ¿Usa 'aish caramina
mix énu atsínuxun pañuti chupa pañuax-
mabi énu atsían? Cacëxbi ca a uni
banaima tsóaxa. ¹³Usa isquin ca 'apun an
mesanu piti nancé unicama caxa: Énë uni
camina métanitarian tatamitancéxun éman
bëánquibucénu buántancéxun niti 'ain.
Nicëx ca anuax anu 'icé unicamabé
témérai bëneti inti 'icén. ¹⁴Én mitsu bëri
ñuixuncé bana a sinánquin camina
'unánti 'ain, 'aisamaira uníxa ainan 'inx
'émi cataménun Nucén Papa Diosan
sinánmicëxbi 'icébëma ca axa 'émi
catamëcë unicama axëshi ainan 'ia.

Unión César curíqui 'inánuxun sinan bana
(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

¹⁵Jesusan bana ñuixunia cuatancëx,
'uri cuanquin ca fariseo unicama ami

manáncatsi quixun sinánquin, uisai cara
quia cuanuxuan an Jesús ñucáti uni xuti
sináncëxa. ¹⁶Sinántancëxun ca aín uni
raíri 'imainun axa Herodesmi sináncë
unibu Jesús ñucánun quixun xuacëxa.
Xucëx cuanxun ca a unicaman Jesús
cacëxa:

—Cananuna 'unarin, min banax ca
asérabi 'icén. Uisai cara Nucén Papa
Diosan uni 'iti 'icé quixun camina
cëmëquinma asérabi ñuin, unían min a
bana ñuia cuati cuéëncëbëtanmabi. Min
sináncëx ca camabi uni bëtsibëtan sënén
'icén. Usaquin sinánquin camina camabi
ñuñu 'imainun ñuñuma unicama
'imainun 'apuburibi uisai cara Nucén
Papa Diosan uni 'iti 'icé quixun
ñuixunin. ¹⁷Usa 'ixun camina nu cati
'ain, ¿Nucén Papa Diosax asérabi nun
cushi 'ain cara min sináncëx Romanu
'icé 'apu, César, a curíqui buánmiti asábi
'ic? ¿Cara asábima 'ic? ¿Usa caramina
sinanin?

¹⁸Cacëxun ca Jesusan, —uisai
caraisna qui quixun 'émi manánuixun
cuacatsi quixun ca 'é ñucatia —quixun
'unánquin cacëxa:

—'Émi manánuixun 'éx caraisna uisai
qui cuacatsi quixun camina 'é usoquin
cain. ¹⁹Usa cara isnun ca a César
buánmiti manë curíqui achúshi 'é
bëxun. Cacëxun ca bëacëxa. ²⁰Bëia
isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uin bëmánan tanquin 'acé cara
énëx 'ic? ¿Uin anë cara cuénëocé énëx
'ic?

²¹Cacëxun ca atun cacëxa:

—Ax ca Césarnën bëmánan tanquian
'acé 'imainun Césarnën anë 'icén.

Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ami mitsun 'atia César cuéëncé a
ñu camina 'ati 'ain, axa mitsun 'apu 'ain.
'Anan camina ami mitsun 'atia Nucén
Papa Dios cuéëncé a ñu 'ati 'ain, axa
mitsun Papa Dios 'ain.

²²Cacéxun cuati ratuti ca —cuisa uni cara ènëx 'icë? —quixun sinani a ñui ami manánti bana 'áfma 'ain Jesús ébiani cuancéxa.

**Unix cara bama 'aish baísquiti
'icë quicë bana**
(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

²³A nëténbi ca Jesúsnu saduceo unicamax cuancéxa. Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísquítima 'icë —quixun sináncëxa. Usaquin sináncë 'aish anu cuanxun ca Jesús ñucáquin cacéxa: ²⁴Nun cananuna 'unanin, Moisés ca quiacéxa: “Uni achúshi bëchicéñuma 'aish bamacébétan ca aín xucénan an casunancë xanu bixun ami bacé bëchiti 'icën”. Usoquian 'acëx ca aín bëchicë ax aín xucénan bëchicësa 'iti 'icën”. ²⁵Usa 'ain cananuna mi ñucatin. Nubë ca uni achúshi, mécën achúshi 'imainun achúshi 'anácañu 'iacéxa. Usa 'ixun ca atun apan an xanu biacéxa. Biáxbi ca bacé bëchiaxmabi bamacéxa. ²⁶Baman aín xucénan casunancë xanu biáxbi ca aín xucénaxribi bacé bëchiaxmabi bamacéxa. Usaribiti ca a xanu biáxbi aín xucén bëtsíxribishi bamacéxa. Usa 'ain ca a xucén camáxbi a xanu biáxbi bacé bëchicéñuma 'inun bamacéxa. ²⁷Acamaxa bamai cénúan ca a xanúxribi bamacéxa. ²⁸Camaxunbi ca a xanu biacéxa. ¿Usa 'ain cara anun unicamax baísquiti nëtén acama uinu 'icéxira aín bënë 'iti 'ic?

²⁹Cacéxun ca Jesusan cacéxa:
—Usama ca. Mitsun Nucén Papa Diosan bana cara uisaira quia quixun cuanan aín cushiribi 'unánquinma camina usaquin 'ë ñucatin. ³⁰Bama 'aish baísquiquin ca unin xanu bitima 'icën, aín ini bëchicérivi ca unin bënumitima 'icën. Usaribi ca naínu 'icë ángelcamaxribi 'icën. ³¹Mitsúnmi —bama 'aish ca uni baísquítima 'icë —quixun sinania

cana mitsu ñucatin, ¿Nucén Papa Diosan Moisés cuënëomia bana, ésaia quicë, a caramina iscëma 'ain? A banax ca ésai quia: ³²“Ex cana Abraham, Isaac, Jacob acaman rabicë Dios a 'ain”. A bana cuënëo isquin cananuna 'unanin, Nucén Papa Dios ax ca bama 'aisha baísquítima unicaman Diosma 'icën. Ax ca camabi aín unicaman rabicë Dios a 'icën. ³³Usaquian Jesusan bëtsi unin 'acësamaira oquin uni bana ñuixunia cuati ca anu 'icë unicamax —ësa bana cananuna cuama 'ai —quixun sinani ratuácéxa.

**Nucén Papa Diosan bana raíri
banasamaira axa quicësabi oi 'iti
Jesusan ñuia**
(Mr. 12.28-34)

³⁴Atun —uni bamacécamax ca baísquítima 'icë —quixun sináncë 'icëbia —ca usama 'icë —quixun upí oquin ñuixuncëxun ca saduceo unibunén Jesús ñucáquin catécänma 'icën. —Upí oquin ca ñuixuanxa —quixun sinánquin ca fariseo unicaman Jesús nëbëtsioracëxa. ³⁵Nëbëtsioraquin ca an Moisésnén cuënëo bana 'unáncë uni achúshinén —uisaquin cara 'ë cati 'icë —quixun sinánquin Jesús ésaquin ñucácéxa: ³⁶—¿Uinu 'icë Nucén Papa Diosan bana cuënëo quicësa oíira caranuna 'iti 'ain?

³⁷Quixuan cacéxun ca Jesusan ésaquin cacéxa:

—Axa quicësabi oíira 'iti bana ax ca ésai quia: “Min 'Ibu Diosmi camina asérabi cuéeni cémëima sinánti 'ain. Usa 'aish camina ami catamëti ax cuéencë sabi oíshi 'iti 'ain”. ³⁸Enëx ca axa quicësabi oíira 'iti bana a 'icën. ³⁹Bëtsi bana asaribi ca ènëx 'icën: “Mixmi bérúancacésaribi oquin camina min aintscama nuibanan axa 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain”. ⁴⁰Enë rabé bana quicësabi

oquian camabi unin 'anun ca Moisés 'imainun ax quicé bana an uni ñuixuncë unicama Nucën Papa Diosan cuénéo-miacëxa. Uisa bana cara cuénéo 'icé a ca Nucën Papa Diosmi sinánan uni rairiribi nuibacé 'ixun unin tania.

**Uin rëbúnqui cara Cristo 'icé quicé bana
(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)**

⁴¹Fariseo unicamaxa abé timécé 'icé ca Jesusan ñucáquin ésaquin cacëxa:

⁴²—¿Mitsun sináncëx cara Cristo, axa 'apu 'itía judíos unibunën caíncé, ax uisa uni 'ic? ¿Uin rëbúnqui cara ax 'iti 'ic?

Cacëxun ca cacëxa:

—Ax ca Davitan rëbúnqui 'iti 'icén.
Usa 'aish ca Davidbë sénen 'iti 'icén.

^{43,44}Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Davitax ca ésai quiacëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'én 'Ibu Cristo caxa: Axa mimi nishcë unicama 'én mi 'ibuamimainun camina mix 'ebé 'Apu 'aish 'én mëqueu 'iti 'ain. Axa aín rëbúnquin 'áinbi ca Cristo ñui David Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinámicëx —Cristo ax ca 'én 'Ibu 'icé —quiax quiacëxa. ¿Uisa 'aish cara David usai quiacëx? ⁴⁵¿Usaria David, Cristo ax ca 'én 'Ibu 'icé quiax quicé 'ain, cara Cristo ax uisari Davitan rëbúnqui 'iti 'ic?

⁴⁶Usaquian fariseo unicama ñucatia ca uínbí —usa ca a bana 'icé —quixun Jesús ñuixuanma 'icén. Usa 'ixun ca atun iscëxa bëtsi unin sinánsama 'aish usai quia oxun a unicama amiribishi ñucátëcëanma 'icén.

An Moisésnën cuénéo bana 'unáncë unicamacëñuan fariseo unicamaribi ñui Jesús quiá bana

(Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

23 ¹Usaquin catancëxun ca Jesusan anu 'icé unicamaxa 'aisamaira 'ain acamacëñunbi aín 'unánmicë

unicama ésaquin cacëxa: ²—An quirica cuénëocë unicama 'imainun fariseo unibunënribi ca sinania, atux isa, an Moisésnën cuénéo bana 'unánun mitsu ñuixunti, a 'icé quixun. ³Atun mitsu ñuixuncësabi oquin camina Moisésnën cuénéo bana 'ati 'ain. 'Anan camina atúan mitsu cacësabi oi 'iquinbi atúan a bana quicëma ñu 'acësaribi oquin 'atima 'ain, mitsuma paránxun 'amia, usa 'ain. Atux ca unicama bana ñuixunibí an uni ñuixuncë banaxa quicësabi oi 'ima.

⁴Moisésnën cuénéo banaishima atúンbi sináncë banaribi ca unicamax issa usai 'inun quixun ñuixunia. USAQUIN ñuixuncëbi ca a banacamax ax quicësabi oi 'iisama 'icén. Atúxribi ca usai 'ima.

Atúan ñuixuncë bana quicësabi oquin 'anun ca unicama 'aquinima. ⁵Añu ñu cara 'aia a 'aquin ca unicaman axira isa upí 'icé quixun sináñquinsa unin a rabinun quixun 'aia. 'Anan ca bëtsi unisama isa ax 'icé quixuan camabi unin isnun quixun chupa aín cuébí choquin cuécapuncë pañuia. Pañuanan ca cuénéo bana aín bémánanu 'anan aín pëñan mëmiu tècérëcaia, a unicamax ca a bana cuacé 'icé quixuan unin sinánum quixun. ⁶Pi timéxun ca anu aín cushicama tsóti anu tsónuxun caisia, atusaribi 'icatsi quixun. 'Ianan ca anu judíos unicama timéti xubunu unicambë timéti, anua aín cushicamax tsóti anu tsótishi cuëenia, camabi unínsa atu isnun quiax. ⁷Ianan ca anuxuan unin ñu marucë anuxuan a isquin bëtsi unin —ax ca nun cushi 'icé —quixun sináñquin atu mëcén 'inánquin biti cuëenia. Usai 'ianan ca unífan —an ca nu cuénéo bana ñuixunia —quixun cati cuëenia.

⁸Atúxa usai 'icébëbi camina mitsux unífan usaquin mitsu cati cuéentima 'ain. Mitsux camina xucéonanti 'ain. Mitsux camina achúshi 'ibuñushi 'ain, ax ca

Cristo 'icën. ⁹Uinu 'icë unibi camina ènë menua Nucën Papa caquin anétime 'ain, Nucën Papa Dios naínu 'icë, ax cuni ca asérabi mitsun Papa 'icë, usa 'ain. ¹⁰Ex Cristo 'aish cana 'ëxéshi mitsun 'Ibu 'ain. Usa 'ain camina, mix camina aín 'ibu 'ai quixuan bëtsi uni mitsu canun quitima 'ain. ¹¹Micama uinu 'icë cara upitaxmi bucunun mitsu ñu 'axunia ax ca mi raíribë sénénmaira 'aish upí 'icën. ¹²Anbia rabíquin —'ex cana cha 'ai —quixun sináncë uni a Ca Nucën Papa Diosan aín uni raíribë sénénmara 'imiti 'icën. Usonan ca cha 'iti sinania ax rabícëma uni a cuni Nucën Papa Diosan cha 'imiti 'icën.

¹³An Moisésnën cuénéo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsux camina an unicama paráncë a 'ain. Uisa cara oti 'icë usoquin ca Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën. Mitsun camina Nucën Papa Diosan bana 'unáncë 'ixunbi a bana quicësabi oquin 'anun 'aquinquinma unicama a bana bëtsi oquin ñuixunin. Mitsun camina a bana quicësabi oquin 'aiman. 'Aquinma camina uni itsírbia a bana quicësabi oquin 'axunma 'anun 'unánmin.

¹⁴Usai 'ianan camina casunamëcë xanun ñu bicuanquin cëñuin. Cëñuanan camina mitsux isamina upí 'ai quixun unin sinánun quiax, 'uran pain Nucën Papa Diosbë banain. Usa 'icë ca Nucën Papa Diosan, axa usai 'icëma uni 'acësamaira oquin mitsu 'ichoquin castícanti 'icën.

¹⁵An Moisésnën cuénéo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsux camina an unicama paráncë a 'ain. 'Ura cuanquin ui caramina 'unánmiti 'ai quixun bariquin méraxun camina Nucën Papa Diosmi sinánun 'unánmiquinma mitsun sináncésaribi oquin sinánun 'unánmin. Usaquinmi mitsun 'unánmicëx ca a unicamax

mitsúxmi 'icësamaira oi 'aisama 'ia. Mitsúxmi anuaxmi témérali manë tsi rëquirucë anu 'iti 'aínbi ca atux mitsúxmi 'icësamaira oi anuax témérali anu 'iti 'icën. Mitsúxmi usa 'icë ca Nucën Papa Diosan uisa cara mitsu oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

¹⁶Mitsun Nucën Papa Diosan bana unicama 'unánmiti 'ixunbi camina a bana uisai quicë cara quixun 'unaniman. Bëxuñu unin ca uni itsi anun cuanti bai 'unánmima. Usaribi camina mitsux 'ain. Mitsux camina ésaí quin: Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu sinánquin cana asérabi 'én mi cacësabi oquin 'ati 'ai quiax quiquinbi ca unin 'aisama tanquin 'atima 'icën. Usa 'aínbi ca unin —curi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icë a sinánquin cana asérabi 'én mi cacësabi oquin 'ati 'ai —quiax quiquin asérabi 'ati 'icën. ¹⁷Usai qui camina sinánñumasa 'ain, camina ñu 'unáncëma unisa 'ain. Anuxun a rabiti xubunuxuan unicaman a rabicëx ca Nucën Papa Dios cuëënia. Anu 'icë curi 'acë ñucama cupíma, aín unicaman anuxun a rabiti xubunuxun rabicë cupíshi ca Nucën Papa Dios cuëënia. ¹⁸Usaribiti camina mitsux ésaí quin: Anuxun Nucën Papa Dios rabiquin 'aracacë ñuina xarotia maxax bucúncë, a sinánquin cana asérabi 'én mi cacësabi oquin 'ati 'ai quiax quiquinbi ca unin 'aisama tanquin 'atima 'icën. Usa 'aínbi ca unin —anuxun Nucën Papa Dios rabiquin ñuina xaroti maxax bucúncë, anu 'icë ñuina sinánquin cana asérabi 'én mi cacësabi oquin 'ati 'ai —quiax quiquin asérabi 'ati 'icën. ¹⁹Usai qui camina sinánñumasa 'ain, camina ñu 'unáncë masa 'ain. Anuxun ñuina xaroti maxax bucúncë anuxun ca unicaman ñuina rëxun xaroquin Nucën Papa Dios rabia. Usaquin rabicëx ca Nucën Papa Dios cuëënia. Anu 'icë ñuina cupíma anuaxa

aín unicamax ami sináncë cupíshi ca ax cuéenia.²⁰ Camina 'unánti 'ain, anuxun ñu xarotia bucúncë maxax a sinánquin ca unin anua xaroti nancë ñu aribi sinania.²¹ Usaribi oquin ca axa aín bana ca asérabi 'icë quixun uni itsin 'unánun, —anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubu sinánquin cana asérabi mitsu cain —quicë uni, an a xubuishi sinánquinma anu 'icë Nucén Papa Diosribi sinánquin caia.²² Axa aín bana ca asérabi 'icë quixun bëtsi unin 'unánun —naí anu Nucén Papa Dios 'icë a sinánquin cana asérabi mitsu cain —quicë uni ax ca anu Nucén Papa Dios 'icë a 'imainun Nucén Papa Diosribi sinani quia.

²³ An Moisésnën cuénéo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsux camina an unicama paráncë a 'ain. Mitsu ca Nucén Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. Mitsun camina an Nucén Papa Dios anuxun rabiti xubunuxun ñu 'acë unicama ñu 'inanin, Moisés quiásabi oquin. Usa 'ixunbi camina a bana itsi, axa quicësabi oíira 'iti, a quicësa oquin 'aiman, Nucén Papa Diosmi upiti cataméanan ax cuéencësabi oquin upí sinánñu 'ixun unicama nubaquin, 'aquinsa 'icë, 'a quinti, acama. Usaquinmi mitsu 'acëx ca asábiira 'itsíanxa. Usoquin 'aquinmi mitsu ñu mésúribi 'inánti ca asábi 'itsíanxa.²⁴ Mitsun Nucén Papa Diosan bana unicama 'unánmiti 'ixunbi camina a bana uisai quicë cara quixun 'unaniman. Bëxuño unin ca uni itsi anun cuanti bai 'unanim. Usaribi camina mitsux 'ain. Ca ésa 'icën. Chupan xarpa bëpucébë ca anua aín chua, 'imainun sia acamax bérúmainun 'unpax upíshi xarpa 'ucë mëu 'ibutia. Sia 'eti rabanan usaquin 'aibi camina ñuina cha, camello, a 'ecësa 'ain.

²⁵ An Moisésnën cuénéo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama,

mitsun camina usabi oquin 'acë 'ixun unicama paranin. Paránquin camina Nucén Papa Diosaina mitsu nuitu upí isnun quixun xarpa 'imainun ñütë acama aín caxu chucaín. Usaquin 'aquinbi camina mitsu nuitu mëu upíma ñu sinanin. Uni paránquin camina aín ñua mitsu 'inánun quixun sinánmianan ñunshínquin mitsu cuéencë ñu biti acama sinanin. Mitsúxmi usa 'icë ca Nucén Papa Diosan uisa cara mitsu oti 'icë usoquin 'ati 'icën.²⁶ Fariseo uni, bëxuño unisa camina mix 'ain. Xarpa aín namé pain chucacéx ca aín caxuribi chuañuma 'iti 'icën. Usaribi oquin camina min nuitu pain upí 'inun mëníoti 'ain, min 'acë ñucamaxribi upí 'inun.

²⁷ An Moisésnën cuénéo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsu camina usabi oquin 'acë 'ixun unicama paranin. Anu uni maíncë me ax ca upí oquin mëníocë 'ianan éman upíra upí uxua 'inun roncë 'aíshbi 'ucë mëu, uni bamacënën xo 'imainun ñu chéquicë 'aisama 'icën.²⁸ Usaribi camina mitsux 'ain. Mitsúnmi bëtsi bëtsi ñu 'acë cupía unin mitsu upí isti 'ixunbi camina mitsu nuitu upíma 'ixun atu paranin.

²⁹ An Moisésnën cuénocë bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsu camina usai oquin 'acë 'ixun unicama paranin. Upíma isquin cara Nucén Papa Diosan mitsu uisoti 'icën. Mitsun raracaman an Nucén Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama anu maíncan, a me camina upí 'inun mëníoin. Méníonan camina anu uni upíburibi maíán me aribi upí 'inun mëníoin.³⁰ Usoquin 'ai camina quicanin, nux nucén raracamabë 'ixun cananuna atun an Nucén Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë unicama masóquin 'aia 'aquinma 'itsán.³¹ Usai quiquin camina 'unánin, asérabi camina mitsux

an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama an 'á, atun rëbúnqui 'ain. ³²Mitsux usa 'ixun camina mitsun raran 'ásaribi oquin 'aquin sénéonti 'ain.

³³'Atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsux runu an uni picë asa 'ain, mitsun raracama 'iásaribiti camina 'in. Mitsúxmi usai 'icé cupí ca Nucën Papa Diosan asérabi mitsux bamaia anuaxmi témérali manë tsinu mitsu 'imiti 'icën. ³⁴En cana unicama 'én bana 'unánquian a uni ñuixunun 'imianan rafriribi 'én bana unicama 'unánminun 'imicëbi camina ráiri 'ananan ráiri i curúsocénu matásun bamaminuxun 'ain. Raíri camina anu timéti xubu anuxun rishqu-nuxun 'ain. Raírinéan 'achushi émanu-xun bana ñuixunami mitsun bëtsi bëtsi océbëa bëtsi émanu cuancëbë anu mitsúxribi cuanxun camina usaribi oquin 'atécenxun 'ain. ³⁵Usa 'ixun camina mitsun raran 'ásaribi oquin 'ain. Abel pain ca 'uchañuma 'acëbi mitsun rara achúshinën 'acëxa. Usaribi oquin ca mitsun raran an Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'acé unicama bari itsi bari itsi inúmiquin 'acëxa. 'A 'áian ca raírinëribi Zácarías, Baraquíasnëñ bëchicë, a anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rapasunuxun 'acëxa. Usaribi oquin camina mitsun 'ain. ³⁶Usa 'ain cana asérabi mitsu cain, mitsun raracama 'ásaribi oquin ca Nucën Papa Diosan mitsu 'uchotti 'icën. Mitsúxmi usa 'icé ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icé usoquin 'ati 'icën.

Atun aín bana cuacëma cupía Jerusalénu 'icé unicama nuibati Jesús masá nuitua

³⁷Jerusalenu 'icé unicama, cana mitsu cain, mitsux camina an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'anan a an aín bana ñuixunun xucë unicamaribi maxaxan 'á, mitsun raracama axa 'iásaribi 'ain. ¿Uitishi

oquin carana mitsu nuibaquin bérúan-quin 'aquinsa tan? 'Atapanéan aín tuácama cuéntancëxun aín pëchin mapuxun bérúancësaribi oquin cana mitsu bérúanquin 'aquinsa tan. 'Aquinsa tancëxbi camina mitsux cuéëncëma 'ain. ³⁸Usa 'ain cana 'aquinquinma usabimi 'inun mitsu énti 'ain. ³⁹En cana mitsu cain, mitsun camina utécenia isquin —Nucën 'Ibu Diosan xucéxa ucé bérí aia. A ca camabi unin rabiti 'icé —quiax quiquin 'é rabiti 'ain. A nëtë utámainun camina 'é istécëntima 'ain.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubua rurucubúti bana

(Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)

24 ¹Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuaxa cuania ca aín 'unánmicë unicaman a rapasu cuanquin Jesús cacëxa:

—Ené xubux ca cahaira 'aish upí 'icën.

2Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ené xubu camina maxax 'acé 'aish upí isin. Usa 'aínbi cana mitsu cain, axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicaman énë xubu camáxbi aín maxáxcamaribi rurupacëbë rurucubúti 'icën.

Ax utécënti nëtë 'uramacuatsinia unin 'unánti Jesusan ñuiá bana

(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24; 17.22-24)

³Usaquin atu cabiani cuanx matá me Olivos cacë anu tsóbutia ca uni 'áima 'ain, aín 'unánmicë unicaman a nëbëtsioraquin cacëxa:

—¿Uínsaran cara mixmi quicësabi oi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín maxáxcama rurupacë 'iti 'ic? ¿Mix anun utécënti nëtë anúan énë mecamá cëñuti, a nëtëx ca 'uramacuatsinia quixun 'unánuxun caranuna uisa ñu 'ia isti 'ain? A camina nu ñuixunti 'ain.

^{4,5}Usaquian aín 'unánmicë unicaman ñucácxun ca Jesusan anun ax utécénti nöté ñuixunquin ésaquin cacëxa:

—Itsa unin ca, “Éx cana Cristo ‘ai” quiax quiquin ‘itsaira uni paránuxun ‘aia. Usoquian mitsuribi paránti rabanan camina bérúancati ‘ain. ⁶Mitsun camina uni itsán —bëtsi menu ‘icë unicamax ca bëtsibë ‘acanania —quixun ñuia cuanuxun ‘ain. Cuanan —raíri unicamaxribi ca raíribë ‘acanania —quixun ñuia cuatibi camina racuéstima ‘ain. Asérabi ca usai ‘iti ‘icën. Usaí ‘icébëbi ca ënë mecamca cëñúcëma pain ‘iti ‘icën. ⁷Bëtsi menu ‘icë unicamax ca bëtsi menu ‘icë unicamabë nishánani ‘acánanti ‘icën. Imainunribi ca bëtsi menu ‘icë ‘apun suntárucama bëtsi menu ‘icë suntárcamabë ‘acánanti ‘icën. Bëtsi bëtsi nöténu ‘icë unicamax ca a pití ñuñuma ‘inuxun ‘aia. Bëtsi bëtsi mecamax ca shaíquinuxun ‘aia. ⁸Usoquin pain témératancëxunbi ca ‘ëx utécéncëbétainra unin an ‘acésamaira oquin téméraxun ‘aia.

⁹Usoquin canan ca ésaquinribi Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Émi sináncëma uni raírinén ca uni itsán mitsu bëtsi bëtsi onun ‘inánuixun ‘aia. ‘Inánan ca micama raíri ‘anuxun ‘aia. Mitsúxi ‘emí catamëcë cupí ca camabi menu ‘icë unicamax ‘emí sináncëma ‘aish mitsumi ‘i nishnuixun ‘aia. ¹⁰Unían ami nishquin ‘atimocëxun ca ‘itsa unin ‘emí catamëti énti ‘icën. Usai ‘i abë nishánanquin ca uni raíri, bëtsi unin ‘atimonuxun binun ‘inánti ‘icën. ¹¹Usai ‘icébétan ca —‘en cana Nucén Papa Dios quicë bana unicama ñuixuni —quiquinbi anbi sináncë banaishi uni ñuixunuxun ‘aia. Usoquin ñuixunquin ca ‘itsaira uni paránquin Nucén Papa Diosmi sinánxma ‘inun quixun ‘imiti ‘icën. ¹²Usai ‘icébétan ca unin ‘aisamaira ‘atima ñu ‘ati ‘icën,

’anan ca bëtsibëa nuibanani ‘aquinanti a énuixun ‘aia. ¹³Usai ñu ‘icébétanbia ‘emí sinánquin éncëma unicamax ca Nucén Papa Diosan nöténu ‘ebë ‘iti ‘icën. ¹⁴Uicamax cara ‘emí catamëtia acamax ca Nucén Papa Diosan nöténu ‘ebë ‘iti ‘icë quixun ‘en mitsu cacë bana ënë ca ‘en unicaman camabi menu ‘icë unicaman cuanun ñuixunti ‘icën. Usoquian camabi menu ‘icë unicama ñuixuncëbë ca ‘ex utécéncëbë ënë mecamca cëñúnuixun ‘aia.

¹⁵Usaqin caxun ca Jesusan ésaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—An Nucén Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë uni Danielnëan a ñuquin cuënëo uni ax ca ‘atimaira ‘icëa unin timacé ‘aishbi aín suntárucamabë uti ‘icën. Danielnëan ñuia uni ax ca utancëx ami sinanimabi anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubu Jerusalénu ‘icë, anu ‘iti ‘icën. An ënë bana iscë uni an ca uisai quice cara quixun ‘unánti ‘icën.

¹⁶Usai ‘icébë ca unicamax ami racuëti Judea menu ‘icë émacamanuax abáquiani matánu cuanti ‘icën. ¹⁷Aín xubu éman ‘icë unicamaxribi ca abánuixun, aín ñu pain bitsi aín xubunu atsíntëcënimia ashiti cuanti ‘icën.

¹⁸Imainun ca aín naénuixun ñu mëëcë unicamaxribi abánuixun aín chupa bitsi xubunu cuanima naénuaxëshi abáti ‘icën. ¹⁹Usaí ‘icébë ca xanu tuñuixama ‘imainun aín tuá ‘icúcë xanucamaxribi abáquiani cuani nuibacanuxun ‘aia.

²⁰Usaími anun ñu mëëtima nötén ‘ianan mitañu ‘itin rabanan camina Nucén Papa Dios ñucáti ‘ain. ²¹Usai ‘i ca unicama Nucén Papa Diosan me uniotabacé ‘aían uínsaranbi ‘iásamairai témérati ‘icën, amiribishi usai témératë cëntimoí. ²²Anúan paë tani nötéxa cëñúcëbëma ca usabi ‘i camabi unix bamati ‘icën. Usa ‘aínbì ca Nucén Papa Diosan, aínan ‘inun an caíscë unicama

nuibaquin, atu cupí anúan unin paë tanquin témérati nétécama sénénmiti 'icën.

²³Anúan usoquin unicaman témérati nétë ucébëtan unin mitsu —ca is, énu ca Cristo 'icë —quixun canan —ca is, unu ca Cristo 'icë —quixun cacëxunbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain. ²⁴Anúan usoquin unicaman témérati nétë ucébëtan ca unin ax asérabi ama 'ixunbi —'ex cana Cristo 'ai —quixun paránti sinánquin unicama canuxun 'aia. Usaribiquin ca uni ráfrinën céméquin —'en cana Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunin —quixun unicama canuxun 'aia. Cana ca unicama paránti sinánquin, uni itsian 'acëma ñu 'anuxun 'aia. 'Aquin ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun caíscë unicamaribi paránti sinánuixun 'aia. ²⁵Usai 'icëma pan 'aínbì 'en mitsu cacë 'aish camina a ñucamaxa usai 'icébëbi ratútima 'ain. 'Ianan camina unínma mitsu parania bérúancati 'ain. ²⁶Usa ñucama 'icébëtan unin —Cristo ca uaxa. Ca anu uni 'icëma menu 'icë —quixun mitsu cacëxbi camina isi cuantima 'ain. 'Ianan unin —Cristo ca uaxa, ca xubu mëu 'icë —quixun mitsu cacëxunbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain. ²⁷Méríquin ca canacan anúan bari urucë 'imainun anúan bari cuabúcë, camabi naicamë'eo pécaia. Usaribi ca uni 'inx Nucën Papa Diosnuax uá, 'ex utécënti 'iti 'icën. ²⁸Unix ca quia —uinu cara ñuina bamacë 'icë anu ca xëté cëñúbuti 'icën. Usai ca 'iti 'icën.

Anun Jesús utécënti nétë ñui quicë bana
(Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-33; 17.26-30,34-36)

²⁹Usoquin canan ca ésaquinribi Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa: —Usaía témërai anun uni bënëti nétécama 'icébë ca bari bëánquinuxun 'aia, 'uxénribi ca pécanuxunma 'aia.

'Isparibi ca rëucunuxun 'aia, naícamë'eo shaíquicëbë ca anua 'icë ñucamaxribi shaíquinuxun 'aia. ³⁰Usaía 'icébëtan ca uni 'inx Nucën Papa Diosnuax uá, 'ex utécënia isti 'icën. Isi ca camabi menu 'icë ui unicamax cara Nucën Papa Diosmi sinánçëma 'icë, acamax masá nuituti bënëti inti 'icën. Usai 'iquin ca uni 'inx Nucën Papa Diosnuax uá, 'en nétë cuin mëúxun 'en cushin pécabëtsinia isnuixun 'aia. ³¹Manë banañu bana océbë uquin cana 'en ángelcama xuti 'ain, 'enan 'inun 'en caíscë unicama camabi menua 'ébëa 'inun 'ë timëxunun.

³²Enë ñu camina 'unarin, higuera i ax ca baricuatsíncëbë aín péchi rëucubutancëx amiribishi corutécënia. Usaria 'ia isquin camina —ca baritiacuatsinia —quixun 'unarin. ³³Usaribitía 'en mitsu ñuixuncë ñucama 'ia isquin camina 'unánti 'ain, anun 'ex utécënti nétë ca 'urama 'icë quixun. ³⁴Asérabi cana mitsu cain, béría enë nétënu bucucë unicamaxa bamacëma pain 'ain ca 'en mitsu ñuixuncë banacama quicësabi oi 'iti 'icën. ³⁵Naí, me, acamax ca cëñúti 'icën, 'aínbì ca 'en banaxa nétëmoi usabi 'ain camabi ñu 'ex quicësabi oi asérabi 'iti 'icën.

³⁶Añu nétëinra carana 'ex utécënti 'ain, uínsarainra cara usai 'iti 'icë quixun ca uínbì 'unanimia. Naínu 'icë ángelcamanbi ca 'unanimia, 'ex Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ixunbi cana 'enribi 'unanimia. Nucën Papa Diosan cuni ca 'unanimia.

³⁷Béráma Noé 'iá nétë usaribiti ca uni 'inx Nucën Papa Diosnuax uá, 'ex utécënti nétëni 'iti 'icën. ³⁸Anúan aín nuntinu 'iruti nétë utámäinun aín aintsibëtan Noénen anun iéti nunti cha 'amainun ca unicaman pianan xéanan xanu bianan aín bëchicë bënumianan an 'acësabi oquin cuëñquin ñu 'acëxa. Ca sinánma 'icën, Noenën ñuicësabi oi ca

asérabi 'iti 'icë quixun. ³⁹Uí 'aisamaira 'ibúcébë baca 'équian ñucamacéñun unicama buáncébétainshi ca —Noenén nu cacé bana ca asérabi 'icë —quixun 'unáncëxa. Noenén bana cuatíma unicama 'iásaribiquin ca unicaman 'én bana cuatima 'icën. Usai 'iquinbi ca 'ëx anun uti nëtë 'icébétainshi sinánti 'icën. ⁴⁰Ex ucébë ca éesaribi 'iti 'icën: Rabé unían aín naënuixun ñu mëëia achúshi 'ébëa 'inun bimainun ca achúshi anubi éncë 'iti 'icën. ⁴¹Usaribiti ca rabé xanúxa ñu rëni tsóce achúshi 'ébëa 'inun bimainun achúshi anubi éncë 'iti 'icën.

⁴²Uisa nëtën carana min 'Ibu 'aish 'ëx utécénti 'ai quixun 'unánquinmabi camina upí oquin sinánquin —'én 'ibu ca uti 'icë —quixun 'unani cuëñquin caínti 'ain. ⁴³Camina 'unanin, uínsaran cara aia quixun 'unáncë 'ixun ca xubuñu unin 'uxquinma an ñu mëcamacé uni caíntsianxa. Caíncëx uáxa ñu mëcamanuñ atsíntisa taniabi ca 'uxcëma 'ixun xubu 'ibun atsínmtsianma. ⁴⁴Usaribi oquin camina mitsúnribi 'é binuxun 'ëx uti caínti 'ain. Bëri ca utima 'icë quixunmi mitsun sináncébëbi cana uti 'ain. Usa 'ain camina camabi nëtën, aia binuxun 'é caínti 'ain.

An uni mëëxuncé uni rabé, upí 'imainun
upíma, ñuiçé bana
(Lc. 12.41-48)

⁴⁵Anun 'ëx utécénti nëtë ca éesaribi 'iti 'icën. Achúshi unin ca aín xubunu 'icécama upí oquin piminun quixun aín ñu mëëmicé unicama achúshi caísaixa. Caísquin ca —an ca asérabi 'én cacésabi oquin 'ati 'icë —quixun sinánxa. Sinánquin usoquian ñu 'anun quixun catancëx ca bëtsi menu cuanxa. ⁴⁶Cuanx anu 'itancëx utécéñquin ca an ñu mëëxuncé unin cara an cacésabi oquin 'aia quixun isti 'icën. Isquinbi an cabiancësabi oquin 'aia iscëx ca an a uni

ñu mëëxuncé uni ax chuámarua tani cuéenti 'icën. ⁴⁷En cana asérabi mitsu cain, an upí oquin ñu 'acë 'icë ca an ñu mëëmicé unin ésaquin cati 'icën: Minmi 'én cacésabi oquin upí oquin 'acë cupí camina cushi unisa 'ixun 'én ñucama minansa 'icë bërúanti 'ain. ⁴⁸Usa 'aínbì ca an a unix 'atima sinánñu 'ixun —an 'é ñu mëëmicé uni ca panatia —quixun sinánquin ⁴⁹abétan ñu mëëcë uni raíri mëëanan axa paéncë unicamabétan ñu pianan xéati 'icën. ⁵⁰Usai 'iquian, ca uti 'icë quixun sináncébëmabi ca an a ñu mëëmicé uni uti 'icën. ⁵¹Uquin ca usai 'ia isquin 'atimonan anu an uni paráncë unicama 'icë anua 'inun 'imiti 'icën. Anuax ca anu 'icë unicamax paé tani bënëti inti 'icën.

Mëcén rabé xanu ñuia Jesus quiá bana

25 ¹Aín 'unánmicé unicama bana ñuixunquin ca Jesusan aín uti nëtë ñuiquin ésaquinribi cacëxa:
—'Ex anun 'én unicaman 'apu 'inux uti nëtë ca ésa 'iti 'icën: Achúshi unían xanu biti 'ain ca an axa bënuti xanu nuibacé mëcén rabé xanucamax, an xanu biti uni ax aia bitsi, lamparín bibiani cuanxa. ²⁻⁴Mëcén achúshi xanucama ca sinánñuma 'ixun xénisa ñu anun aín lamparín érénti buáncëma 'icën. 'Aínbì ca raíri mëcén achúshi xanu aínsi sinánñu 'ixun aín lamparíncëñun xénisa ñuribi buánxa. ⁵Atúxa lamparín buani cuanbi ca an xanu biti uni panáxa. Panacébë ca 'uxcënan ténáncëx 'uxcanxa. ⁶Uxánbia imé naëx a uni aia isi ca raírinëx cuéncëni quiaxa: An xanu biti uni ca aia. Ca bitsi cuan. ⁷Quia sharatia bësuquin ca bënénquinshi a xanucaman aín lamparín mënóxa. ⁸Usocébétan ca sinánñuma xanucaman raíri xanucama caxa: Nun lamparíncëma ca bënaia. Mitsun xénisa ñu 'éish ca nu 'inan. ⁹Cacëxunbi ca sinánñu

xanucaman caxa: Nun xēnisa ñu sapi ca mitsun lamparín 'imainun nun lamparí nuribi 'aruti sēnēntima 'icēn. Mitsúnbi ca an xēnisa ñu marucé uninu cuanxun bitan.¹⁰ Cacéxa sinánñuma xanucama xēnisa ñu bitsi cuancébē ca an xanu biti uni uaxa. Aía atsíncébē ca sinánñu xanucamaribi abétan pinux xubunu atsíanxa. Atsíncébētan ca xēcué xēocaté cēinsama oquin xépuaxa.¹¹ Usaifa 'icébē uquin ca sinánñuma xanucaman émánxun —nu ca xēócxun —quixun caxa.¹² Cacéxunbi ca caxa: Asérabi cana 'én 'unaniman, ui caramina mitsux 'ain.

¹³ Usaquin catancéxun ca Jesusan cacéxa:

—Mitsúnribi camina aña nētēinra 'ianan uínsaran carana 'ex utécénti 'ai quixun 'unánquimabi —ca uti 'icé —quixun sinani cuëenquin 'ex uti caínti 'ain.

Bana itsi ñuicésaria Jesús curíqui ñui quia

¹⁴ Anúan ax utécénti nētē ñuixuntécen-quin ca Jesusan esaquin aín 'unánmicé unicama cacéxa:

—'Ex anun uti nētē ca esa 'iti 'icēn. Amanu cuanuxun ca achúshi unin aín ñu mēémicé unicama cuënxun aín curíqui anun ñu mēquéian curíqui itsiribi binun mētícaquin 'inánxa, a curíquinén ñu 'atancéxuan an bicé curíqui a 'inántecénun quixun.

¹⁵ Uisoquin curíquinén ñu 'ati cara 'unánxa usoquian anun ñu 'ati sēnēinshi ca 'inánxa. Achúshi ca 'itsa, mēcén achúshi mil curíqui 'inánxa. Bétsi uniribi ca 'itsatani, rabé mil curíqui 'inánxa. Bétsiribi ca 'itsamashi achúshi mil curíqui 'inánxa. 'Inántancéx ca amanu cuanxa.¹⁶ Cuancébētan ca an 'itsa, mēcén achúshi mil curíqui bicé uni an a curíquinén ñu bitancéxun maruquin bitécénquin usaribi mēcén

achúshi mil curíqui baxa.¹⁷ Usaribi oquin ca an 'itsatani, rabé mil curíqui bicé uni an bëtsi rabé mil curíquiribi baxa.¹⁸ Usa 'aínbi ca an 'itsamashi, achúshi mil curíquishi bicé uni an me naétancéxun a curíqui maíxana.

¹⁹ Usaquin 'an ca 'itsa 'uxé 'icébē an a unicama ñu mēémicé unix utécéanxa. Utécénguin ca uisaquin cara aín unicaman a curíquinén ñu 'axa quixun istisa tanxa.²⁰ Istisa tancébē uquin ca an 'itsa, mēcén achúshi mil curíqui bicé unin an bicé curíquicama bëxun caxa: Min camina mēcén achúshi mil curíqui 'é 'inan. Usa 'aínbi cana anun ñu bixun marutancéxun bëtsi mēcén achúshi mil curíquiribi bian. Acama ca ènèx 'icēn.²¹ Cacéxun ca an a ñu mēémicé unin caxa: Camina upí oquin 'én curíquinén ñu 'an. Minmi 'itsamashi 'aínbi a curíquinén upí oquin 'acé cupí cana mi 'itsaira anúnni 'é ñu 'axúnun 'inánti 'ain. Usa 'aish camina 'ex cuëncésaribi oi 'ébë cuëénti 'ain.

²² Usaquin cacébē uquin ca an rabé mil curíqui bicé uni an bicé curíquicama bëquin caxa: Min camina 'é rabé mil curíqui 'inan. Usa 'aínbi cana anun ñu bixun marutancéxun bëtsi rabé mil curíquiribi bian. Acama ca ènèx 'icēn.

²³ Cacéxun ca an a ñu mēémicé unin caxa: Camina upí oquin 'én curíquinén ñu 'an. Minmi 'itsamashi 'aínbi a curíquinén upí oquin 'acé cupí cana mi 'itsaira anúnni 'é ñu 'axúnun 'inánti 'ain. Usa 'aish camina 'ex cuëncésaribi oi 'ébë cuëénti 'ain.

²⁴ Usaquin cacébē uquin ca an achúshi mil curíqui bicé unin caxa: Mixmi unimi nishcésa 'icé cana mi 'unan. Uni itsin ñu 'apámítancéxun camina a bimi mináinshi 'inun min unicama bimin.²⁵ Usa 'ain cana racuquéiani cuanxun nētēmiti rabanan me naëxun anu maíñquin min curíqui

unéan. Min curíqui ami 'é 'ináncé a ca énèx 'icén, camina biti 'ain. ²⁶Cacéxun ca an ñu mëemicé unin caxa: Mix camina 'aisama 'ianan chiquish 'ain. Uni itsi ñu 'apámítancéxun a bimi 'énáinshi 'inun 'én unicama bimicé cana 'ai quixun camina sinanin. ²⁷Usaquin 'é 'unánquin camina 'én curíqui a banconu nanti 'ian. Anu nancé 'ain cana 'éx utécénquin 'én curíqui 'imainun curíqui itsiribi bitsfán. ²⁸Caxun ca aín uni itsi caxa: Mil curíqui 'én 'inan, a camina a uninua bixun axa mëcén rabé mil curíquiu uni a 'inánti 'ain. ²⁹Uisa ñu cara a 'ináncé 'icé anúan an cacésabi oquin ñu 'acé uni a ca aín 'ibun 'inántabaquin 'ináncésamaira oquin 'inántecénti 'icén. Usonan ca anúan aín 'ibu ñu 'axuncéxunma a 'ináncé ñu a aín 'ibun bicuanti 'icén. ³⁰Usa 'ain camina bicuanxun a curíqui bëtsi uni 'inánan an curíquinén upí oquin ñu 'acéma uni a éman bëánquibucé anua 'inun niti 'ain. Anuax ca anu 'icé unicamax paë taní témérai bënëti inti 'icén.

Camabi menu 'icé unicama Jesucristonén uisa cara otí 'icé usoquin 'ati bana

³¹Usaquin catancéxun ca Jesusan aín uti nëtë ñuixuntécénquin ésaquinribi aín 'unánmicé unicama cacéxa:

—Uni 'inxus Nucén Papa Diosnuax uá 'aish 'én cushínbì utécéanx cana 'Apura 'inuxun 'ain. Usa 'ain ca 'ébë 'én ángelcamaribi 'iti 'icén. ³²Éx usa 'ain ca camabi menu 'icé unicama 'én ángelcaman bëcëx 'én timécé 'iti 'icén. Anua timécé isquin cana 'én unicama amo séténánan 'enámma unicama amoribi séténati 'ain, an 'aracacé ñuina unin aín carnerocama amo bucunanan aín chivocama amo bucunacésaribi oquin. ³³Ñuina 'ibun ca aín carnero aín mëqueua 'inun 'imia. 'Imianan ca aín chivo aín mëmiua 'inun 'imia. Usaribi

oquin cana 'én unicama 'én mëqueuqa 'inun 'imianan 'enámma unicama 'én mëmiua 'inun 'imiti 'ain. ³⁴Usa 'itancéxun cana 'éx 'Apura 'ixun axa 'én mëqueu 'icé unicama cati 'ain: 'En Papa Diosan ca mitsu upí oquin sinánxunia. Mecama 'imainun anu 'icé ñucama unioquin ca an mitsu sinánxunquin anu mitsux abë 'iti mëníocëxa. Ax quiásabi oi camina bërí anu 'iti 'ain. ³⁵Éx 'acéñuma 'icé camina 'é piti 'ináncén. 'Ex 'umpax 'aisa tani shimaia camina 'é 'ináncén. Amanu nitsi cuanx 'éx anu 'iti 'áima 'ain camina ui cara quixun 'unánquinmabi 'éx anu 'iti 'é 'ináncén. ³⁶Chupañuma 'icé camina 'é chupa 'ináncén. 'Insíncé 'ain camina 'é isi cuancén. Sipuacé 'ain camina 'é isi cuancén. ³⁷Cacéxun ca 'én unicaman 'é cati 'icén: ¿Uisa nëtë caranuna mixmi 'acéñuma 'icé, nun piti mi 'ináncén? ¿Uisa nëtë caranuna mixmi shimagé, nun mi 'umpax 'ináncén? ³⁸¿Uisa nëtë caranuna amanu nitsi cuanxmi anu 'itiñuma 'icé mi anu 'iti 'ináncén? ¿Uisa nëtë caranuna chupañuma isquin mi chupa 'ináncén? ³⁹¿Uisa nëtë caranuna mixmi 'insíncé 'ianan sipuacé 'icé mi isi cuancén? ⁴⁰Cacéxun cana 'éx 'Apura 'ixun 'én unicama cati 'ain: 'En cana asérabi mitsu cain, mitsun 'én xucéncama achúshi, uni raíribé sénénmara 'icébi 'aquíñquin camina ashí 'aquincéma 'ain, camina 'éribi 'aquian. ⁴¹Usaquin catancéxun cana axa 'én mëmiu 'icé unicama cati 'ain: Mitsux 'én unibuma 'aish ca 'é 'ura cuantan. Cuanx ca mané tsi anua aín 'apubé ñunshin 'atimacama 'inun mënío anu 'itan. ⁴²Éx 'acéñuma 'icé camina 'é piti 'inánma 'ain. 'Ex shimagé camina 'é 'umpax 'inánma 'ain. ⁴³Amanu nitsi cuanx 'éx anu 'iti 'áima 'ain camina 'éx anu 'iti 'inánma 'ain. Chupañuma 'icé camina 'é chupa 'inánma 'ain. 'Insíncé

'ianan siyuacé 'ain camina 'é isi cuanma 'ain.⁴⁴ Cacéxun ca atun 'é cati 'icén:
 ¿Uisa nétén caranuna mixmi 'acéñuma
 'ianan shimapé 'ianan amanu nitsi
 cuancé anu mi 'iti 'áfima 'ain mi
 'aquianma 'ain? ¿Uisa nétén caranuna
 mixmi chupañuma 'icé mi chupqa
 'inanimá 'ianan mixmi 'insíncé 'ianan
 siyuacé 'ain mi isi cuanma 'ain?
⁴⁵ Cacéxun cana 'éx 'Apura' ixun acama
 cati 'ain: 'En cana asérabi mitsu cain,
 'én unicama achúshi, uni raírbé
 sénémara 'icébi, 'aquinquinma camina
 mitsun 'éribi 'aquinquincéma 'ain.
⁴⁶ Usaquin 'én cacéx ca acamax anuxuan
 xénibua 'aínbi témérati anu cuanti
 'icén. Cuancébé ca 'én unicamax Nucén
 Papa Diosan nétén xénibua 'aínbi 'ébé
 'i cuanti 'icén.

IV. BAMAXBIA JESUCRISTO BAISQUIA BANA (26-28)

Judíos unicamax Jesúsmi 'ésénan
 (Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

26 ¹Uran bana ñuixuntancéxun ca Jesusan aín 'unánmicé unicama
 ésaquin cacéxa: ²—Camina 'umanin,
 rabé néteté 'icébé ca Pascua anun carnero
 'ati néteté 'iti 'icén. A nétén ca unían
 binun uni itsin 'é 'inánti 'icén.
 'Ináncéxun ca i curúsocénu bamanun 'é
 matásti 'icén. Usaquin ca Jesusan aín
 'unánmicé unicama cacéxa.

³Usa 'ain ca judíos sacerdotenén
 cushicama 'imainun caniacéce unicama,
 anua atun cushiira Caifás ax 'icé, a
 xubunu timéacéxa. ⁴Anu timéaxa ca
 —anuxun caranuna uisoxun Jesús
 unían 'unánunmaishi biti 'ai —quiaz
 'ésénancéxa. ⁵'Esénani ca quicancéxa:

—Unicamaxma anun rabanan nëeti
 tsuáquiruia, usa 'ain cananuna anun
 carnero 'ati nétén bitima 'ain.

Betanianuxuan xanuxun

Jesúsmi ro tutuca

(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

⁶Betania émanu cuanx ca Jesús
 Simonan xubunu 'iacéxa. Simón ax ca
 an aín nami chéquímice 'insínñu
 'aíshbia pëxcúcé uni 'iacéxa. ⁷Anua
 mesanu pi tsotan ca xanu achúshinén,
 anu sanuira 'inínti ro 'aruti ñu bëi uxun
 a ro cupíra cupí 'icébi Jesusan maxcá a
 ron chabócéxa. ⁸Usoia isi ca Jesusan
 'unánmicé unicamax a xanumi nishi
 canancéxa:

—¿Uisati cara ro ñancábi cénuxa?

⁹Anun ñuñuma uni 'a quinti énë ro
 'itsaira curíqui cupí maruti ca 'ixa.

¹⁰Usai canania cuaquin ca Jesusan
 cacéxa:

—¿Uisati caramina énë xanu ami
 nishquin ñuin? Ésoquian 'é 'acé énëx ca
 asábiira 'icén. ¹¹Camabi nétén camina
 ñuñuma uni isin. Usa 'aínbi camina
 mitsun xénibuquin 'é istima 'ain.

¹²Bamacé maínuxun usoquin unin 'ati
 tanquin ca énë xanun 'é ron 'axa.

¹³Asérabi cana mitsu cain, uinuxun cara
 camabi menuxun 'én unibunén 'én bana,
 anúa uni Nucén Papa Diosnan 'iti, a
 ñuixunia, anuxun ca énë xanúan
 ésoquin 'e 'acé énéribi ñuixunti 'icén,
 camabi unían 'unánun.

Judasnénan Jesús uni 'inan

(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)

¹⁴Usa 'ain ca Jesusan 'unánmicé uni
 achúshi, Judas Iscariote, ax anua judíos
 sacerdotenén cushicama 'icé anu
 cuancéxa. ¹⁵Cuanxun ca cacéxa:

—¿'En Jesús mitsu 'inánun caramina
 uiti curíqui 'é 'inánti 'ain? Cacéxun ca
 atun Judas treinta curíqui 'ináncéxa.

¹⁶Ináncéxun ca Judasnë, uisaxun
 carana énë unicama Jesús bimiti 'ai
 quixun sináncéxa.

Jesúsbétan aín 'unánmicë
unicaman ashiquin piia
(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30;
I Co. 11.23-26)

¹⁷Anun chamiti ñucëñunma 'acé pán
anun piti nëtëa 'ain ca aín 'unánmicë
unicaman anu cuanxun Jesús ñucáquin
cacëxa:

—¿Uinuxuinra nun Pascua nëtëa a
piti ñu mi mënioxunti caramina
cuënin?

¹⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—Éma 'uri cuantancëx bëbaquin
camina 'én mitsu a ñuiquin cacé uni a
ësoquin cati 'ain: An nu 'unánmicë uni
an ca esaquin mi canun nu caxa, Anúan
bamanun 'ë bicanti nëtë ca uaxa. Usa
'ain cana min xubunuxun pain 'én
'unánmicë unicamabétan Pascua nëtëa
piti ñu piti 'ain.

¹⁹Usaquian cacëx cuanxun ca aín
'unánmicë unicaman an cacésabi oquin
an ñuicë xubu méraxun anuxun Jesúsbé
tan piti ñucama mëniocëxa.

²⁰Méniocë 'ain ca Jesúsbé aín
'unánmicë unicama mécën rabé
'imainun rabé acamax bëbaquishcëbë
piñux mesanu bucubuacëxa. ²¹Bucubu-
xuan abëtan piia ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana 'én mitsu cain,
micama achúshinën camina axa 'ëmi
nishë unicama 'ë 'inánuoxun 'ain.

²²Esaquian cacëxun oi masá nuitoquin
ca aín 'unánmicë unicama achúshi
achúshinën Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿'En carana uni mi 'inánti 'ain? ¿'E
cat?

²³Quia ca Jesusan cacëxa:
—An 'ëbétan manë xampami pán
chabóxun picë, an ca 'ë uni 'inánti 'icën.
²⁴Asérabi Nucën Papa Diosan bana
cuëñeosabi oi cana uni 'inux anuax uá,
'ëx bamati 'ain. Usa 'aínbì ca an
'atimonuxun binun uni 'ë 'ináncë uni, ax

'uchañuira 'aish uisoquin cara 'ati 'icë
usoquian Nucën Papa Diosan 'acé 'iti
'icën. Usai 'itima cupí ax unitima ca
'iacëxa.

²⁵Quia ca an a binun uni 'inánti Judas
an Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿'Ex carana a 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca usa 'icën, mixmi quicësa.

²⁶Usaquin cacëxuan aín 'unánmicë
unicaman pimainun ca Jesusan pán
biquin Nucën Papa Dios —asábi ca
—catancëxun, pán tucapaxun 'inánquin
atu cacëxa:

—Ënë ca pit. Mitsúnmi piti pán ënëx
ca 'ë 'icën.

²⁷Cacëxun a páncama pian ca Jesusan
uvas baca anu 'arucë xampa biquin,
Nucën Papa Dios pain —asábi ca
—catancëxun aín 'unánmicë unicama
'inánquin cacëxa:

—Camaxunbi camina ënë uvas baca
'ati 'ain. ²⁸Ën imi 'apati 'ëx bamacé cupí
ca 'aisamaira unix aín 'uchacama
térençë 'aish Nucën Papa Diosnan 'iti
'icën. Ënëx ca a 'apati 'ëx bamati a 'icën.
²⁹Ën cana mitsu cain, ésa uvas baca
cana énuoxun 'atéceniman. 'Ën Papan
nëtë anua axa aín unicaman 'Apu 'icë,
anuxun cuni cana mitsubétan 'atécénti
'ain.

—Ën 'unáncëma ca —quiaxa Pedro a ñui
quiti Jesusan ñuiá bana

(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

³⁰Nucën Papa Dios rabi cantatancëx
ca Jesúsbé aín 'unánmicë unicama
Olivos cacé matánu cuancëxa. ³¹Anu
quantancëxun ca Jesusan aín 'unánmicë
unicama cacëxa:

—Unin 'ë bicëbë camina mitsux
racuëti abati tsuáquit 'ain, Nucën Papa
Diosan bana cuëñeo ésaí quicësabi oi:
“An carnero bérúancë uni 'én 'acëbë ca
carnerocamax abati tsuáquit 'icën”.

³²Usai 'itancëxmi mitsux cuainsama pain 'ain cana 'ex pain baísquiquiani Galileanu cuauti 'ain.

³³Usaíá quia ca Pedronén cacëxa:
—Raírinëxa mi ébiani axa mimi nishcë unicamami racuëti abácëbëi cana 'exëshi mi ébiani abátima 'ain.

³⁴Quia ca Jesusan cacëxa:
—Asérabi cana mi Cain, mix camina usai quin, 'ixunbi camina énë ñantan 'atapa banatisama 'ain, min isamina 'é 'unáncëma 'ain quixun rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

³⁵Cacëxun ca Pedronén Jesús cacëxa:
—'Ex mibë bamanuxunbi cana, 'én cana mi 'unáncëma 'ai quixun uni parántima 'ain.

Ésaquian caia ca raírinénribi cacëxa.

**Jesús Getsemaní naënuax aín
Papabé bana**

(Mr. 14.32-42; Lc. 22. 39-46)

³⁶Olivos cacë matánu cuanbaiti Getsemaní cacë me mëníocë, anu bëbaquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ex 'uriak Nucën Papa Diosbë banamainun ca énu tsóxun 'é Cain.

³⁷Usaquin cabiani Pedro 'imainun Zebedeonén bëchicë rabé, Jacobocëñun Juan, acama buani cuanbí ca Jesús —uisai carana 'iti 'ai —quixun sinani masá nuituacëxa. ³⁸Usai 'iquin ca acama cacëxa:

—Cana 'aisamaira masá nuitutin. Micamax ca énu tiquit. 'Aíshbi camina 'émi sinani 'uxtima 'ain.

³⁹Cabiani 'urira cuani memi bëúmpucuti racábuquin ca aín Papa Dios cacëxa:

—Papan, mix cuëncëbëtan cana 'én bëri paë tantima 'ain. Usa 'aínbi cana 'ex cuëncësa oi 'itima 'ain, mix cuëncësa oíshi cana 'iti 'ain.

⁴⁰Usaquin catancëx cuanquin aín 'unánmicë unicama 'uxcë mëraquin ca bësúnquin Pedro cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina 'émi sinanima bënétishi 'uxan? ⁴¹Mitsux 'ex cuëncësoi 'iisa taníbi camina asérabi usai 'iman. Usa 'ain camina 'uchati rabanan 'uxti téai Nucën Papa Diosbë banati 'ain.

⁴²Usaquin cabiani cuantécënxun ca Jesusan Nucën Papa Diosbë banatécëñquin esaquin catécëancëxa:

—'En Papa Dios, mixmi 'én bëri paë tantima cuëncëbëma cana mix cuëncë sabi oi 'iti 'ain.

⁴³Cabëtsini uquinbi ca Pedro, Juan, Jacobo, acamaxa 'uxcënan ténántecëncëx 'uxcë mëratécëancëxa. ⁴⁴'Uxcënan ténántecëxa 'uxcë isquin ébiani cuantécënxun ca Jesusan usaribiquin aín Papa Dios catécëancëxa.

⁴⁵Catécëanx amiribishi utécënxun ca Pedro, Juan, Santiago, acama cacëxa:

—Asá ca. Bëri camina tantianan 'uxti 'ain. Anúan uni 'uchañucaman binun uni itsin 'é 'inánti nëtë ca uaxa.

⁴⁶Cuanun ca nirucuatsin. An 'é unin binun 'inánti uni ca aia.

Jesús bican

(Mr. 14.43-52; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴⁷Jesusan cacëbëbi ca aín 'unánmicë uni achúshi, Judas, ax uacëxa. Abë ca 'itsa uni, manë xëtocë bëanan imaxu téacë bëi uacëxa. Axa ucëcama ax ca judíos sacerdotenén cushicamabëtan caniacëcë unicamanribi Jesús binun quixun xucë 'iacëxa. ⁴⁸Usa 'ain ca buánquin Judasnén abë 'icë unicama cacëxa:

—'En bëtsucucaia isquin camina 'unánti 'ain, ax ca Jesús 'icë quixun. 'Unánquin camina a biti 'ain.

⁴⁹Usaquin unicama cacësabi oquin ca anua Jesús 'icë anu bëbaquin Judas Iscariotenén ax pain anu cuanquin çënu caina 'ain? —caquin Jesús bëtsucucaëxa. ⁵⁰Bëtsucucaçëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mix 'én 'unáncë uni 'aíshbi caramina uisacatsi 'é bari uan?

Caia ca abë ucë unicaman Jesús biacéxa.⁵¹ Bicébétan ca aín uni achúshinén aín mané xétocë aín xacánua biquin, judíos sacerdotecaman cushia an ñu mëexuncë uni mëequin aín pabí amocüa pábiscacéxa.⁵² Pabíscaíabi ca Jesusan cacéxa:

—Min mané xétocë a ca aín xacánu 'arutécen. Axa mané xétocén 'acanancë unicama ax ca anúnribi 'acé 'iti 'icén.⁵³ ¿Caramina 'unaniman, 'én cana 'én Papa aín ángelcama 'é 'aquinun xunun ñucáquin cati 'ain? 'En ñucácexun ca aín ángelcama uitishi cara 'é 'aquinun béríbi xuti 'icén.⁵⁴ An aín ángelcama 'é 'íeminun xucébë cana bamatima 'ain. Usa 'aínbì cana 'éx aín bana quiásabi oi 'iisa tancë cupí an aín ángelcama xunun caiman.

⁵⁵Usaquin catancéxun ca Jesusan axa anu ucë unicama cacéxa:

—¿Mané xétocë 'imainun imaxu téacë tuíanx caramina mécamacë uni 'acësoquin 'é binux ucan? Camabi nëtëñ 'én mitsu nëbëtsi tsóxun, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuiabi camina uisa 'ixunbi ésoquin 'é bicancéma 'ain.⁵⁶ Anuxun 'é bixunmabimi mitsun bérí 'é bicë énëx ca asérabia an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unin cuënéo bana quicësabi oi 'ia.

Usoquian atu caia cuabiani ca aín 'unánmicë unicamax Jesús ébiani abácëxa.

Judíos unin 'apucamanua Jesús buáncan

(Mr. 14.53-65; Lc. 22. 54-55, 63-71;
Jn. 18. 12-14, 19-24)

⁵⁷Usoquin bitancéxun Jesús buánxun ca a unicaman judíos sacerdotenén cushicaman 'apu, Caifás cacë, anua an Moisésnén cuënéo bana 'unáncë

unicamabë caniacéce unicama timéce, anu buáncéxa.⁵⁸ Jesúsa buántamainun ca 'uránxun nuibiantancëx Pedro a xubu rapasu me mëníocenù bérúax suntárucamabë tsoócëxa, uisa cara oia quixun iscatisi quiax.

⁵⁹Usa 'ain ca judíos sacerdotenén cushicamabë caniacéce unicama 'imainun camabi judíos unibunén 'apucama anu timéxun, uix caraisa asérabia usai 'íánmabi, cémëi atúan 'anun Jesúsmi manánti 'icë quixun cuaisa tancëxa.

⁶⁰Cuaisa tancébëa 'itsa unix cémëi Jesúsmi manáncëbì ca 'atima bana anúun 'acáun quixun Jesús 'uchotí 'áima 'iacéxa. Usaíta manáncëbë anu cuanquin ca cémë uni rabëtan 'apucama cacëxa:

⁶¹—Ené unix ca quiaxa: 'En cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupatancë xun rabé 'imainun achúshi nëtëinshi amiribishi nitsíruquin 'atécénti 'ain.

⁶²Usaíta quicébë niruquin ca judíos sacerdotenén cushicaman 'apu an Jesús cacëxa:

—¿Mi ñuia quicancébétanbi caramina nu uisaquinbi caiman? ¿Uisai qui cara éssai mi ñui quicanin?

⁶³Quixuan cacëxbi ca Jesús quiáma 'icén. Quiamoquin ca judíos sacerdoteñen cushicaman 'apun amiribishi catécéancëxa:

—Nucën Papa Dios axa bamatimois tóscë, an cuamainun ca nu ñuixun, 'mix caramina asérabi aín Béchicë, Cristo, axa utinu nun caíncë, a 'ain?

⁶⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Minmi 'é cacë, usa cana 'éx 'ain. Mitsun camina, uni 'inux anuax uá, 'é Nucën Papa Dios, cushiira, abë 'Apu 'aish aín mëqueu tsócé isanan 'éx naí cuin mëucúax utécenia isnuxun 'ain.

⁶⁵Usaí quia cuati xuamairai nishquin aín chupabi tucaquin ca judíos sacerdotenén cushicaman 'apun abë 'icë unicama cacëxa:

—Nucën Papa Diosmi ca 'atimati banaxa. Mitsun camina Nucën Papa Dios ñuia, 'atimati banaia cuacan.

⁶⁶¿Uisa caramina sináncanin?

Cacëxun ca camaxunbi cacëxa:

—Nucën Papa Diosmi ca 'atimati banaxa. Usa 'ain ca bamati 'icën. Axbi ca 'atimati banaxa.

⁶⁷Usai quiqian a 'urama 'icë uni raírinëñ bétushucamainun ca raírinëñribi Jesús mëéacëxa. Usoia ca raírinëñribishi bétashcacëxa. ⁶⁸Bétashcaquin ca cacëxa:

—Cristo cana 'ai quiax camina quin. Usa 'ixun ca uin cara mi mëéaxa quixun nu cat.

—⁶⁹En cana a uni 'unáncëma 'ai
—quixuan Pedronëñ ca
(Mr. 14.66-72; Lc. 22. 56-62;
Jn. 18. 15-18, 25-27)

⁶⁹Usaquian Jesús 'amainun ca Pedro xubu tanáin me mënñocë anu 'iacëxa. Anu 'icë ca xanu an 'apu ñu mëëxuncë ax Pedronu cuanquin: Mixribi camina Jesús, Galileanu 'icë uni, abë 'ion quixun cacëxa. ⁷⁰Cacëxun ca Pedronëñ anu 'icëcaman cuanun cacëxa:

—Mixmi a ñui quicë uni a cana 'én 'unaniman.

⁷¹Usaquian cabianía éman cuancëbétan ca xanu itsi, anribia 'apu ñu mëëxuncë, an a 'urama 'icë unicama cacëxa:

—Énë unix ca Jesús, Nazaretnu 'icë uni, abë 'ixa.

⁷²Cacëxun ca Pedronëñ amiribishi catëcëancëxa:

—En cana a uni 'unaniman. Nucën Papa Diosan ca 'unania, 'én mi cacë ènëx ca asérabi 'icën.

⁷³Usaquian cacëa panácëma 'aínshi ca anu 'icë uni raírinëñ anu cuanquin Pedro cacëxa:

—Mix camina Galileanu 'icë unix banacësari banain. Usa 'aish camina mix Jesúsbë nicë uni a 'ain.

⁷⁴Cacëxun ca Pedronëñ munuma banaquin cacëxa:

—Ex cémëia ca Nucën Papa Diosan 'é 'atimoti 'icën. An cuamainun cana mitsu cain, 'én cana a uni 'unaniman.

Usaía quicëbëshi ca 'atapa banacëxa.

⁷⁵Banacëbétan ca Pedronëñ ésaquian Jesusan cooncë bana sináncëxa: 'Atapa banatisama 'ain camina min isamina 'é 'unáncëma 'ai quixun rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

Usaquian Jesusan cooncë bana sinani ca Pedro éman chiquiti masá nuituirai bëunan mëscuti iancëxa.

Pilato Jesús 'ináncan

(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

27 ¹Pécaracuatsincëbë ca judíos sacerdotenëñ cushicamabë ampan caniacëcë unicamax timéax Jesús 'acatsi quiax 'ésénancëxa. ²Usai quitancëxun néaxun ca Poncio Pilato, a nëtënu 'icë unicaman cushi, anu buáncëxa.

Usaía Judas bama

(< W1.18-19)

³Usa 'ain ca Judas, an Jesús uni bimicë, ax Jesúsa 'anuxun bicancë isi sinanatéçéancëxa. Sinanabiani anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuanxun ca anu 'icë judíos unibunëñ cushicama treinta curíquia biixancë a 'inántecéancëxa. ⁴Inánquin ca cacëxa:

—En cana ñancánbi 'uchañuma 'icëbi a uni mitsu 'inan. Usa 'aish cana 'ex 'uchañuira 'ain.

Cacëxunbi ca cacancëxa:

—A ñu cananuna nun 'unaniman. Ax ca min 'uchabi 'icën, minbi camina mënñoti 'ain.

⁵Usaquian cacancëxun curíquicama anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu-xun pubiani cuanx ca Judas axbi tëtséqui bamacëxa. ⁶Judasnëan pubian-

cë a curíqui bitsi ca judíos unibunën cushicamax canani quiacëxa:

—Anun uni itsin 'aminun uni cupíocë 'aish ca ènë curíquinëx anu curíqui nancë ñu anu nainsama 'icën.

⁷Usai cananxunbi sinántecënxon ca a curíquinëbi an me ñutéocë uni aín me maruaxa, a mex isa amanuax ucë uni bamaia anu maínti 'iti 'icë quixun sinánquin. ⁸Bérí néténribi ca unix a me ñui quia —a mex ca uni 'aminuxun cupíocë curíquinën biá 'icë —quiax. ^{9,10}Usai ca 'iti 'icë quixuan Nucën Papa Diosan cacësabi oquin ca Jeremíasnën ésaquin cuénëocëxa: “Treinta curíqui judíos unibunéan Jesús atu 'inánun uni itsi 'ináncë, a curíqui bitécënquin ca anua mapú 'icë me a maruaxa. Usoquin Nucën 'Ibu Diosan 'ë cacësabi oquin cana cuénëoin”.

Jesús Pilato 'ináncan

(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

¹¹Usoxun ca judíos unima 'aíshbi anu 'icë unicaman cushi, Pilato cacë, anu Jesús buáncancëxa. Buania ca Pilatonën cacëxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana 'ëx a 'ain, minmi cacë, usa.

¹²Judíos sacerdotenën cushicamabëa ampan caniacëcë unicamax Pilatomi manáncëbëi ca Jesús banana 'icën.

¹³Usaía judíos unibunëx quicëbëtan ca Pilatonën Jesús cacëxa:

—¿Mimia manáncania caramina cuatiman?

¹⁴Cacëxbi banaquinma ca Jesusan a ñuia quicë bana achúshirabi —usama ca —quixun cámä 'icën. Ax banaiama oquin —¿uisa uni cara ènëx 'ic? —quixun sinani ca Pilato ratúacëxa.

Jesús ca bamati 'icë quixuan Pilatonénribi ca

(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

¹⁵Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nétëa sénéncëma pain 'ain ca Pilátön usabi oquin 'acë 'ixun a uni chiquíuan judíos unibunën ñucácë, a sipunua chiquínti sináncëxa. ¹⁶Usa 'ain ca anu sipuacë unicama a achúshi 'iacëxa Barrabás cacë, camabi unían uisa uni cara ax 'icë quixun 'unáncë. ^{17,18}—Nutsi ami nishquin ca judíos unibunën Jesús 'ënu bëaxa —quixun 'unáncuin Jesús chiquíntisa tanquin ca Pilatonën judíos unibunën 'apucamaxa timëtia cacëxa:

—¿Mitsux cuéencëbëtan carana ui uni mitsu chiquínxunti 'ain? ¿Carana Barrabás chiquínti 'ain? ¿Carana Jesús, Cristo cacë, a chiquínti 'ain?

¹⁹Pilatoa anuxun uni manania cuati, anu 'ain ca aín xanun achúshi uni xuquin Pilato ésoquin camiacëxa:

—Ënë uni cupí cana masáquin namáan. Ax ca 'uchañuma 'icën. Usa 'ain camina a 'anun uni 'inántima 'ain.

Ésaquian aín xanun camicë banaribi sinánquin ca Pilatonën Jesús chiquíntisa tancëxa.

²⁰Pilátonën —¿ui carana chiquínti 'ai?

—quixun ñucácëxbi ca judíos sacerdoteñen cushicama 'imainun ampan caniacë cë unicamax anu 'icë judíos unicama timëcamëocë a tsuquirumi quiacëxa,

—Camáxbi cananuna quiti 'ain, Barrabas chiquíanan ca Jesús 'ati 'icën.

²¹Usa 'ain ca Pilatonën —¿enë uni rabé carana uinu 'icë mitsu chiquínxunti 'ai?

—quixun ñucátëcënquin cacëxun —Barrabás camina nu chiquínxunti 'ai —quixun cacëxa. ²²Cacëxun ca Pilatonën cacëxa:

—¿Barrabás chiquíanan Cristo cacë ènë 'en uisoti caramina cuéenin?

Cacëx ca quicancëxa:
—Bamatanun ca i curúsocënu matás.
²³Quicania cuakin ca Pilatonën cacëxa:
—¿Añu ñu 'aisama cara 'ax?
Cacëxbi ca unicama munuma cuëncëni quitécëancëxa:
—Bamatanun ca i curúsocënu matás.
²⁴Usa 'ain ca mëníoisama 'inun sharati unicama tsuáquirumisari 'ia isi, atun ismainunbi, 'umpaxan mëchucaquin ca Pilatonën cacëxa:
—Ènë uníxa bamacébëbi ca 'én 'uchama 'icën. Mitsux cuëënxun camina 'ati 'ain.
²⁵Cacëxun ca anu 'icë unicaman cacëxa:
—Ca nun 'ucha 'imainun nun rëbúnquicamananribi 'iti 'icën. ²⁶Quicë bëtan ca Pilatonën Barrabás chiquíanan suntáru rishquimitancëxun i curúsocënu matásnun quixun atu 'ináncëxa.
²⁷Usomitancëxuan 'ináncëxun ca suntárucaman anua Pilato 'icë xubu mëúa 'icë anu Jesús buáncëxa. Buánxun ca suntárucaman raíri timëacëxa. ²⁸Timëxun ca Jesús ax isa 'apu 'icë quixun 'usánquin aín chupa pëmixun chupa minanën pucucësa a pañumianan ²⁹muxa mañuti otancëxun mañumianan aín mécën mëqueua tuínun tsati 'ináncëxa. Usotancëx aín bémánon rantin puruni tsóbuquin ca 'usánquin cacëxa:
—Judíos unicaman 'apu camina mix 'ain. ³⁰Caíta raírinëx ami tushuquimainun ca raírinënribi a 'ináncë tsati bitécënquin anun matáxcacëxa. ³¹Usoquin 'usántancë xun ca a pañumicë chupa pëmianan aín chupa pañumitécëancëxa. Pañumitancë xun ca i curúsocënu matásti buáncëxa.

Jesús i curúsocënu matáscañ (Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)

³²Jesús buani cuanquinbi ca suntáruñen Cirene cacë émanu 'icë uni, Simón cacë, a mëraquin cacëxa:

—Min camina anu Jesús matásti i curúsocë ènë 'íabianti 'ain.
Cacëxun ca a unin buánxuancëxa.
³³Buáncëbëtan Jesús buaunx ca Gólgota cacë menu bëbacancëxa. Gólgota quicë, ax ca mapuxosa qui quicë 'icën.
³⁴Anuxun ca vino mirra mucairacëñun mëscucë a isa xéanun quixun Jesús 'ináncëxa. 'Ináncëxunbi ca tantancëxun 'aisama tancëxa.
³⁵Usaífa 'ia anu matástancëxun ca suntárunen anuaxa Jesús bamanun i curúsocë nitsíancëxa. Nitsíntancëx ca uin cara isa aín chupa bëtsi bëtsi biti 'icë iscartsi quixun ñuratsu pain niquin tantancëx Jesusan chupa mëtíquiacëxa. Usa 'ain ca a Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni quiásabi 'iacëxa, ésaí quicë: “Èn chupa ca ñuratsu pain niquin tantancëx mëtíquiaxa”. ³⁶Bitancëx anu tsóxun ca unínma Jesús i curúsocënu nampatia quixun bérúancëxa. ³⁷Bérúanquin ca Jesusan maxcá manámi, uisa 'icë cara bamamiaxa quixun cuënëocë bana matásacëxa, ésaí quicë: “Ènëx ca Jesús, judíos unibunen 'apu, a 'icën”.
³⁸Jesús 'acésaribi oquian suntárunen i curúsocënu matásce ca an ñu mécamacë uni rabé 'iacëxa. Bëtsixa aín mëqueu 'imainun ca bëtsi Jesusan mëmiu 'iacëxa. ³⁹Usa 'ain ca anua matásce anun cuanquin a isi tencëti ami 'atimati banaquin, ⁴⁰unicaman Jesús cacëxa:
—Mix camina: 'Èn cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupatancëxun rabé 'imainun achíshi nëtéinshi amiribishi nitsínruequin 'atécënti 'ai quiax quian. Usa 'aish ca min cushínbì iét. Mix Nucën Papa Diosan Béchicë 'aish ca iéñux i curúsocënuax 'ibút.
⁴¹Usaribiti ca sacerdotenén cushicamabë an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama 'imainun ampan caniacëcë

unicama, acamax Jesús ñui 'atimati banai, ami cui ñesai canancéxa: ⁴²—An uni raíri iémicésaribi oi iétibi ca iéntima. Ax ca Israel unicaman 'apu 'icë quixúnun nun 'unánun bérí i curúsocénuax 'ibutibí ca 'ibutíma. ⁴³Ax isa aín Béchicë 'aish Nucén Papa Diosmi catamëtia ca quiaxa. Ax asérabi anun cuéncë 'ixun ca Nucén Papa Diosan bérí iémitsianxa, usa 'aínbi ca iémima.

⁴⁴Usaribi oquin ca aribia i curúsocénu matáscë an ñu mécamacé uni rabétabibi Jesúsa 'atimaquin ñuiacéxa.

Jesús bama

(Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

⁴⁵Usa 'ain ca bari xamárucébëbi me béránquiacéxa. Béránquiax ca rabé 'imainun achúshi hora bari péquitécéancéxa. ⁴⁶Usai 'icébë bari péquitécéntishi 'ain ca Jesúsa munuma cuénceni quiacéxa: “Elí, Elí, lama sabactani”. Usai quicë bana, ax ca —'en Papa Dios, 'en Papa Dios, ¿uisa cupí caramina 'é éan? —qui quicë 'icén. ⁴⁷Usai quia cuéncenia cuati ca anu 'icë unicama raírinëx quiacéxa:

—A unin ca unun quixun Elías cuéñia.

⁴⁸Usaíza 'icébë abácuatsini uquin ca anu 'icë uni achúshinën tsatimia xapu rémencë a bimi baca cachacëmi chabóxun Jesúsa cucúcaquian xéanun 'amiacéxa. ⁴⁹Usoquian 'ináncébëbi ca raírinëx quiacéxa:

—Méexunma ca én, Elías cara a iémi aia isti.

⁵⁰Usa 'ain ca munuma cuéncéntécenishi Jesúsa bamaçéxa.

⁵¹Jesús bamaçébë ca Nucén Papa Diosan 'imicëx anuxun a rabiti xubu mëu anun bëpáncë chupa aín manámiuciáxbi shimúqui amo rabé 'inun tuquiacéxa. Usai 'icébëa me shaiquicëbë ca maparacamaxribi tuquibuacéxa. ⁵²Tuquimainun ca

mapara quiniocë anu uni bamaçé mëníocécamá axribi turabéacéxa. Turabéçebë ca anuax Nucén Papa Diosnan 'aísha bama unicamax baísquiaçéxa. ⁵³Baísqui nirui anua racan anuax chiquítancéx ca Jesúsa baísquicëbë Jerusalénu cuancéxa. Cuancé ca 'itsa unin anuxun isacéxa.

⁵⁴Me shaíquimainuan usai bëtsi ñuribi 'ia isi ca suntárunen cushibëtan an unínma Jesúsa i curúsocénu nanpatia quixun a bérúancë suntárumacamáxribi 'aisamaira racuéacéxa. Racuëti ca —énë unix ca asérabi Diosan Béchicë 'ixa —quiax quiacéxa.

⁵⁵Jesús ñu 'axúnuxa Galileanuax abë ucé 'itsa xanúxribi ca anu 'iacéxa, anu 'ixun ca 'ura nixun isacéxa. ⁵⁶Anu ca María Magdalena 'imainun María itsi, Santiago 'imainun Josénen tita, a rabé 'imainun Zebedeoñen bëchicénen tita, acama 'iacéxa.

Jesús bamaçé mënío ñui quicë bana
(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

⁵⁷A nëté bari cuabutia bëbaquishcébë ca 'itsaira ñuñu uni Arimatea émanu 'icë, José cacë, ax ami sináncë 'aish, anuaxa Jesúsa bamaçé anu cuancéxa. ⁵⁸Cuantancéx anu cuanxun ca Pilato cacéxa:

—Jesús ca bamaxa, cana buántisa tanin.

Cacéxun ca Pilatonen aín suntáru-cama buántanun 'inánun quixun cacéxa.

⁵⁹Usaquieran cacéxun 'ináncéxun biquin ca Josénen sábana upí, anun rabúnbiam-quín buánxun ⁶⁰anua aín aintsi mënítotia bérí naëcë matá témú anu Jesúsa mënítotiaxun buáncéxa. Buánxun anu Jesúsa mënítotiaxun ca taránbian-xun maxax cha anun naëcë quini xépuacéxa. Usobiani ca cuancéxa.

⁶¹Usoquieran Josénen Jesúsa mënítotia ca María Magdalena 'imainun María itsi an 'urama tsóxun isacéxa.

**Suntárunéan anu Jesús
méníocë quini bérúan**

⁶²Anun ñu mëëtima nëtëñ 'ati ñu mënìoti nëtë 'inúon ca anun ñu mëëtima nëtëñ judíos sacerdotecaman cushicamabë fariseo unicama Pilato isi cuancëxa. ⁶³Cuanxun ca cacëxa:

—A cëmë unix ca bamacëma pain 'aish: 'Ex cana bamaxbi rabé 'imainun achúshi nëtë 'icébë baísquiti 'ai quiax quiaxa. A bana cananuna sinanin. ⁶⁴Usa 'ain camina anua a racáncë quini, a rabé 'imainun achúshi nëtë inútamainun min suntáru upí oquin mënìomiti 'ain, aïn 'unánmicë unicamána imé uxun isa baísquiaxa quinuxun bibianquin buania. Buánxun ca unicama paránti 'icën, Jesús isa baísquiaxa quixun. Usaquier paráncëbë ca béráma 'acésamaira oquin parántecëncë unicama 'iti 'icën. Usa 'ain camina a quini upí oquin mënìomiti 'ain. ⁶⁵Quia ca Pilatonën cacëxa:

—Énu ca 'én suntárucama 'icën. A buánxun camina mitsun cuéençesa oquin a quini upí oquin mënìomitancë xun bérúanmiti 'ain.

⁶⁶Usaquier cacëx cuanxun ca anu Jesús racáncë quini anun xëpúcë maxax cha a unían xëoacaia iscartsi quixun 'unántiocëxa. Usotancëxun ca an bérúanun quixun suntáru raíri anu éancëxa.

Jesús baísquia

(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

28 ¹Anun ñu mëëtima nëtëñ fiñtabuonxa pécaracëma 'aínshi ca María Magdalena 'imainun María itsi anu Jesús méníocë isi cuantecëancëxa. ²Cuanxa bëbacëbëi ca mecamá cushíinra shaíquiacëxa. Shaíquicëbëtan ca ángelnën Nucën 'Ibu Diosan xucëx uquin, anúan anu Jesús 'icë quini xëpúcë maxax cha taranacëxa.

Usotancëx ca anu tsóbuacëxa. ³A ángelnëx ca caná mëritia iscësa 'ianan aín chupa uxuira uxu 'iacëxa, matsu uxuira iscësaribi 'iacëxa. ⁴Usa 'icë isi ca anu 'icë suntárucamax 'aisamaira racuëti bérëi bamacësa 'iacëxa. ⁵Usaría suntárucamax racuëmainun ca ángelnën xanu rabé cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it. Cana 'unarin, mitsun camina Jesús, a i curüsöcënu matáséxancë, a barin. ⁶Ax ca énuma 'icën. Axa quicësabi oi ca baísquiaxa. Anua unin racáenxancë ca isi ut. ⁷Istancëx bénétishi cuanxun camina aín 'unánmicë unicama ésaquin cati 'ain: Jesús ca bamaxbi baísquiaxa. Ax pain ca Galilea menu cuanía. Mitsúnribi camina anu cuantancëxun anuxun a isti 'ain. Ésaquin mitsu canux cana énu 'ain.

⁸Usaquier ángelnën cacëxun, asérabi ca Jesús anuma 'icë quixun istancëx ca quininuax chíquiquiani racuëtibí cuéenquiani aín 'unánmicë unicama ñuixuni abáquiani cuancëxa. ⁹Bain abáquiani cuanquinbi ca Jesús aia isacëxa. A isia ratutia ca Jesusan —¿caramina ain? —cacëxa. Cacëx a tanáin rantin puruni tsóbuquin ca Jesús taméequin rabiacëxa. ¹⁰Rabicëxun ca Jesusan cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it. Cuanxun camina Galileanua cuanun 'én xucéantu cati 'ain. Anuxun ca 'é isti 'icën.

Suntárucaman judíos unicama ca

¹¹Jesús isbiania, a xanu rabëtax aín 'unánmicë unicama cai cuantamainun ca an anu Jesús méníocë me bérúancë suntárucama raírinén Jerusalénu cuanxun judíos sacerdotenén cushicamanu cuanxun atúan iscë ángel 'imainun Jesús 'áima 'icë, acama ñuiquin cacëxa. ¹²Usoquier cacëx ca 'apucamax uni caniacëcëcamabë bananux timéacëxa. Timéax acamaxbi

banaquin ca uisoti cara quixun sináncancëxa. Sinani canantancëxun ca suntárucama 'itsaira curíqui 'inánquin cacëxa:¹³—Mitsun camina “nuxnu 'uxan ca imé, aín 'unánmicë unicaman bibianquin Jesús buánxa” quixun paránquin unicama cati 'ain.

¹⁴Usoquinmi cacëxuan unicaman chaniocëbëtan mitsun 'apun cuacëbë cananuna nux abë banati 'ain. Nux abë banacëbë camina mitsux uisaríma asábi 'iti 'ain.

¹⁵Usoquian judíos unibunën 'apuca- man cacëx ca suntárucamax curíqui bibiani atúan cacésabi oquin unicama parani cuancëxa. Atúan usoquin cá cupí ca bérí nêténribi judíos unicama usai quia.

**Jesusan aín 'unánmicë
unicama ashiquin cá bana**

(*Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23*)

¹⁶Angelnën cacésabi oi cuanxúan xanucaman cacëx ca Jesusan 'unánmicë uni mécen rabé 'imainun achúshi, acamax Galileanu 'icé matá me anu

cuancëxa, anu cuanúan Jesusan cacë anu.¹⁷Cuanxun anua méraxun ca cuëenquin —énëx ca asérabi Nucën 'Ibu Jesús 'icé —quixun sinánquin rabiacëxa, raírinëan —asérabi ca Nucën 'Ibu Jesús 'icé —quixun sináncëbëtanmabi.¹⁸Usoquian rabicëxun ca Jesusan a rapasu cuanquin atu cacëxa:

—'En Papa Diosan ca naínxun 'anan menuxunribi añañ fñu carana 'aisa tani a

'ex cuëencësa oquin 'anun aín cushi 'ë 'inánxa.¹⁹Usa 'ain camina mitsun camabi menu cuanquin anu 'icé unicama 'ëmi cataménun sinánmiti 'ain. Usoquin sinánmiquin camina, 'ëmi ca catamëtia quixun 'unántioquin 'en Papa Diosmi sinani, 'ëmiribi sinánan aín Bëru Ñunshin Upími sinania, nashimiti 'ain.

²⁰Nashimianan camina 'en mitsu ñuixuncë banacama 'unánmiquin a banacama quicësabi oquin 'anun quixun atu 'unánmiti 'ain. Usaquin 'aquin camina 'unánti 'ain, 'ex cana camabi nêtén usaquin 'acé 'en unicamabé 'ain, 'ex utécënti nêtë sénéntamainun. Ashi.

MARCOSNÉAN 'A UPI BANA

I. GALILEA MENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUAN (1-10)

**Juan, an uni nashimicë, an anu uni
'icëma menuxun bana ñuixuan**
(Mt. 3.1-12; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

1 1Enëx ca upí bana, Nucën Papa
Diosan Béchicë, Jesucristo, a ñui
uisai cara axa uti 'iacëxa quiax quicë
'icën. 2An Nucën Papa Dios quicë bana
unicama ñuixuncë uni, Isaías cacë, an
ca Jesucristo ènë menu uti sinánquin
Nucën Papa Diosan sinánmicëxun
ësaquin cuënëocëxa:

A caxu mi cuanun cana uni xutin.
Ax pain cuanquin ca anun cuanti
bai mëníoquin racanacésaribi
oquin, camabi unían min bana
cuauan atun nuitua upí 'inun
sinanamiti 'icën. 3Anu uni 'icëma
menuxun munuma bana ñui ca a
unix èsai quia: Nucën 'Ibu ca aia,
camina axa anun uti bai mënío-
quin racanacésaribi oi aín bana
cuauux sinanati 'ain.

4 Isaíasnénan cuénëosabi oi ca Juan anu
uni 'icëma menuxun, anu cuancë
unicama nashimianan bana ñuixuni èsai
quiacëxa:

—Sinanaquin mitsun 'uchacama èni
Nucën Papa Diosmi sinani camina
nashimicë 'iti 'ain, mitsun ñu 'atima
'acécama téréncë 'inun.

5 Usa 'ain ca Judea menu 'icë unicama
'imainun Jerusalénu 'icë unicamaxribi
Juanén bana ñuixunia cuati cuancëxa.
Cuanxuan atun 'uchacama chiquinatia
ca Juanén Jordán cacë bana anuxun
nashimiacëxa.

6 Juanëx ca camello rani 'acë chupa
pañuanan ñuina xacábia 'acë anun
tsitècérëquicë 'iacëxa. Aín piti ca
curuchinti 'imainun buna répa 'iacëxa.
7 Usa 'ixun ca bana ñuixunquin Juanén
unicama cacëxa:

—Ë caxu ca 'ësamaira uni aia. Axa
upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ëx
asaribima 'aish ami rabini a 'urama
'itima 'ain. Usai 'iquin cana a tanáin
rantin purúnxun aín taxacabi tubuxun-
tima 'ain. **8** Ën cana mitsu 'umpaxan
nashimin, 'aínbi ca axira uquin uni aín
Bëru Ñunshin Upínu 'inun 'imiti 'icën.

Juanéan Jesús nashimia
(Mt. 3.13-17; Lc. 3.21-22)

9 Juanéan unicama nashimianan bana
ñuixunmainun ca Jesús Galilea menu
'icë éma, Nazaret, anuax Judea menu
cuaux anua Juan 'icë anu bëbacëxa.
Bëbacë ca Juanén Jordán bacanuxun
Jesús nashimiacëxa. **10** Usoquin Juanén
nashimicëx, bacanuax 'iruquian Jesusan
iscëxbi ca naí panárabéacëxa. Usacëbë
tan ca ñumacuru tinax uaxa Nucën Papa
Diosan Bëru Ñunshin Upí anu 'iruia
isacëxa. **11** Usaía 'icébëtan ca Jesusan
naínuaxa banaia cuacëxa, èsai qui:

—Mix camina 'ëx amiira sináncë bacë bëchicë 'ain. Mimi sinani cana chuáma-rua tani cuëenin.

**Ñunshin 'atimanën 'apun Jesús ñu
'aisama 'amitisa tan**
(Mt. 4.1-11; Lc. 4.1-13)

¹²Usaía 'icë ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitanbi anu uni 'icëma menu cuanti Jesús sinánmiacëxa.

¹³Sinánmicëx cuanx ca cuarenta nëtën anua pianancë ñuina 'icë menu 'iacëxa. Anua cuarenta nëtë 'icë ca ñunshin 'atimanën 'apu Satanasnën ñu 'aisama 'amicatsi quixun caraishiacëxa. Usoiabi ca an Nucën Papa Dios 'aquinçé aín ángelcaman anu uxun Jesús 'aquinçéxa.

**Galilea menuxuan 'atabaquin Jesusan
unicama bana ñuixuan**
(Mt. 4.12-17; Lc. 4.14-15)

¹⁴Juan, an uni nashimicë, a sipuacë 'ain ca Jesusan Galilea menu cuantecën-quin —aín 'ucha térençë 'aish ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun upí bana ñuibiancëxa. ¹⁵Ñubiani cuani ca ésai quiacëxa:

—Anun Nucën Papa Diosan ainan 'iti unicama aín uni 'imiti nëtë ca 'urama 'icën. Mitsux ami sináncë 'ixunmabi sinanati ca anun aín uni 'inux iéti bana sinan.

**Jesusan rabé 'imainun rabé
uni abë cuanun ca**
(Mt. 4.18-22; Lc. 5.1-11)

¹⁶Parúmpapa Galilea cuétani cuanquínbì ca Jesusan Simón 'imainun aín xucën, Andrés, an tsatsa bicë uni 'ixuan tsatsa ricania méracëxa. ¹⁷Méraquin ca cacëxa:

—'Én mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut. An tsatsa bicë uni 'icëbi cana 'ëmi cataménunmi uni sinánminun mitsu 'imiti 'ain.

¹⁸Usaquian Jesusan cacëxunshi aín rica ébiani ca abë cuancëxa.

¹⁹A uni rabé bibiani cuanquinbi ca Jesusan Zebedeonën bëchicë Jacobo 'imainun aín xucën Juan, nuntinu-xuan rica mëníoia méracëxa. ²⁰Méraquin cuënquin Jesusan abëa cuanun cacëxéhi ca nuntinubi aín papa Zebedocëñun aín papan ñu mëëmicë uni ébiani Jesúsbë cuancëxa.

**Uni achúshi ñunshin
'atimañu Jesusan pëxcüa**
(Lc. 4.31-37)

²¹Cuanx ca abëa nicë unicamabë Jesús Capernaúm émanu bëbacëxa. Bëbaxun ca anun ñu mëëtima nëtë 'ain anua judíos unicama timéti xubunu atsín-xun, anu 'icë unicama bana 'unánmiacëxa.

²²An xuá 'ixun ca Jesusan Nucën Papa Diosan cushínbi bana ñuixuancëxa. An Moisénen cuënéo bana 'unánçë unicaman banasamaira ca aín bana 'iacëxa. USAQUIAN Jesusan ñuia cuati ca a xubu anuxun Nucën Papa Dios rabiti, anu 'icë unicamax ratuti quiacëxa:

—Usa bana cuacëma cananuna 'ain.

²³Anu ca uni achúshi ñunshin 'atimañu axribi 'iacëxa. A unin ca munuma cuëncéñquin Jesusan cacëxa:

²⁴—Jesús, Nazaretnu 'icë, min caina nu uisa oti 'ain? ¿Mix caramina nu cëñui uan? 'Én cana mi 'unan. Mix camina ainan 'aish Diosnuax ucë a 'ain.

²⁵Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ca nëtët. 'Énë uninuax ca chiquit.

²⁶Usaquian cacëxéhi ca saquiquimí-quin bërërumi munuma cuëncení ñunshin 'atima a uninuax chiquiácexa.

²⁷Usoia isi ca anu 'icë unicama ratuácexa. Ratuti ca atúxbi canani quiacëxa:

—¿Usa bana cara énëx 'ic? 'Énëx ca nun cuacëma bana 'icën. 'Énë uni ca ñunshin 'atimanënbi aín bana cuatia.

Uninuax —ca chiquit —quixuan cacëx ca chiquitia.

²⁸Usoquier Jesusan 'acë ñuucama ñuiquin ca Capernaúmnu 'icë unicamainshima a 'urama 'icë Galilea menua 'icë émacamanuxunrabi camaxunbi chaniocëxa.

Pedronën nachia Jesusan pëxcüa
(Mt. 8.14-15; Lc. 4.38-39)

²⁹Anua judíos unicama timéti xubunuax cuanx ca Jesùsbë Santiago 'imainun Juan a rabëtaxribi Simón 'imainun Andrésnëñ xubunu bëbai anu atsíancëxa. ³⁰Atsinia ca Simonan nachia 'itsisan i 'insianx racatan anu 'icë unicaman Jesùs —Simonan nachi ca 'insianxa —quixun cacëxa. ³¹Cacëx anua racácë anu cuanquin ca Jesusan mëínquin biruacëxa. Birucëxëshi ca aín 'itsis nëtéquin atu pimiacëxa.

'Itsa uni ñucë Jesusan pëxcüa
(Mt. 8.16-17; Lc. 4.40-41)

³²A nëtéñbi ca bari cuabúcëbëa bëbáquishbucëbëtan a émanu 'icë unicaman, uni 'insíncëcamacëñun uni ñunshin 'atimañu acama an pëxcunun Jesùsnu bëacëxa. ³³Bécëbë ca a émanu 'icë unicamax anua Jesùs 'icë xubun xëcuënu timéacëxa. ³⁴Usaria ca Jesusan bëtsi bëtsi 'insínua unicama pëxcüacëxa, pëxcúanan ca 'itsa uninua ñunshin 'atima chiquíancëxa. Chiquíncëxuan ui cara ax 'icë quixun 'unáncëxun ca Jesusan uisaíbia a ñui banati cuëñquinma ñunshin 'atima banamiamma 'icën.

Galilea menuxun Jesusan bana ñuixuan
(Lc. 4.42-44)

³⁵Usoquin 'oonx ca pëcaracëma 'aínshi niruquiani anua uni 'icémamu cuanx Jesùs Nucën Papa Diosbë banacëxa. ³⁶Axa cuancë caxu ca Simón

abëa 'icëcamabë Jesùs bari cuancëxa.

³⁷Cuanxun mëraquin ca cacëxa:

—Camaxunbi ca mi baria.

³⁸Cacëxunbi ca Jesusan atu cacëxa:

—'Urama 'icë émacamanuxunrabi uni bana ñuixuni cuanun ca cuan. Usoquin 'anux cana Capernaúmuax upunin.

³⁹Usaqin cabiani cuanxun ca Galileanu 'icë émacamanu 'icë anua judíos unicama timéti xubucamanuxun bana ñuixuancëxa, ñuixuanan ca ñunshin 'atimacama uninua chiquíancëxa.

Jesusan an aín nami chëquimicë
'insínñu uni pëxcüa
(Mt. 8.1-4; Lc. 5.12-16)

⁴⁰Usa 'ain ca an nami chëquimicë 'insínñu unin cuanx a tanáin rantin puruni tsóbuquin Jesùs cacëxa:

—Mix cushi 'ixun camina 'aisa tanquin 'ë pëxcuti 'ain.

⁴¹Cacëxun ca nubaquin, aín mëcénan ramëquin Jesusan a uni cacëxa:

—Cana mi 'ati 'ain. Min nami ca upí 'itéceni motia.

⁴²Usaqian cacëxëshi aín ñucë nëtëti moquin ca 'insíncë uni an chuáma tancëxa. ⁴³Chuáma tania ca Jesusan a uni xuquin 'ëséquin cacëxa: ⁴⁴—'En mi pëxcucë ñuiquin camina uinu 'icë unibi catima 'ain. Caquinmabi camina cuanxun min nami pëxcúcë judíos sacerdote ismiti 'ain. Ismianan camina Nucën Papa Dios rabiquin Moisés quiásabi oquin a ñu 'inánti 'ain, camina asérabi pëxcúa quixuan camabi unin 'unánun.

⁴⁵Jesusan —'en mi pëxcucë ènë ñuiquin uni caxunma ca 'atan —cacëx cuanquinbia aín nami pëxcúcë ñuiquin chaniocëbë ca Jesùs, anu uni riquianti rabanan, uinu 'icë émanubi cuánma 'icën. Cuaníma anu uni 'icëma menu cuni 'icëbëbi ca camabi menuax cuanx uinu cara cuania anubi timéancëxa.

Usabi 'aish nicëma uni Jesusan pëxcüa
(Mt. 9.1-8; Lc. 5.17-26)

2 ¹Anu uni 'icëma menu 'itancëx ca Jesús Capernaúm émanu cuantë cëancëxa. Cuanxa anu 'ain ca unicaman —Jesús ca uax xubunu 'icë —quixun chaniocëxa. ²Chaniocëbë ca anua Jesús 'icë xubu tsitsirui, 'itsa uni timëcamë'eo-cëxa. Usari 'iquian anu uni niti 'áima 'inun xubu xécuëbi tsitsirucë, ca Jesusan anuxun atu bana ñiuixuancëxa.

³Ñuixuncëbétanbi ca rabé 'imainun rabé unin uni achúshi ñucë, nirucuáinquinbi tancëma, bacétinu racacé bëacëxa.

⁴Bëxun ca 'itsa unia tsitsiruan anun atsínmiti 'áima 'ain, tapitinën buánru-tancëxun, xubu manan tapuacé anua Jesús 'icë puntébi cha oquin bérúaratan-cëxun, aín bacétinuabi nanopácëxa.

⁵Nanpáquin ca —Jesusan ca ènë uni pëxcuti 'icë —quixun aín nuitu mëu sináncëxa. Sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan ñucë uni cacëxa:

—Min 'uchacama ca téréncë 'icë —quixun.

⁶Usoquin Jesusan caia cuauquin ca anu tsócë an Moisésnën cuénéo bana 'unáncë unicaman ésaquin sináncëxa:

⁷—¿Uisa 'aish cara ènë unix usai banain? Ènëx ca anúan Nucën Papa Diosaxëshi quiti banan banaia, ax ca 'aisama 'icën. Uinu 'icë uníni ca 'ucha téréntima 'icën. Nucën Papa Diosan cuni ca 'ucha térénti 'icën.

⁸Usaquian sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina mitsun usaquin sinanin? ⁹Èn cana ñucë uni ènë —min 'uchacama ca téréncë 'icë —quixun cananbi —niruquiani ca min bacéti bibiani cuantan —quixunribi cati 'ain. ¹⁰Nucën Papa Diosan cushínshi 'én ènë uni pëxuia isquin camina asérabi 'unánti 'ain, uni 'inux Nucën Papa

Diosnuax uá, 'én cana unin 'ucharibi térénti 'ai quixun.

Caquin ca racábucë uni cacëxa:
¹¹—Èn cana mi cain, niruquiani ca min bacéti bibiani min xubunu cuantan.

¹²Cacéxeshi niruquin aín bacéti bibiani ca a uni, anu 'icë unicaman ismainunbi cuancëxa. Usaría cuania isi ratuti ca Nucën Papa Dios rabi quicancëxa:

—Ésa ñu cananuna isáma 'ain.

Jesusan Leví aín uni 'inun ca
(Mt. 9.9-13; Lc. 5.27-32)

¹³Parúmpapa cuébía Jesús cuantécen-cëbë ca 'aisamaira uni anu timëcamë'eo-cëxa. Timëcamë'eoia ca Jesusan atu 'unánmiacëxa. ¹⁴Unánmitancëx cuanquínbi ca Jesusan Alfeonën bëchicë, Leví cacë, a anuxuan 'apu buánmiti curíqui bicë anua tsocë mëracëxa. Mëraquin ca Jesusan cacëxa:

—Èn mi 'unánminun ca 'ebë cuani ut.

Cacéxeshi ca Leví niruquiani Jesúsbë cuancëxa. ¹⁵Cuanquin ca Jesúscëun aín 'unánmicë unicama aín xubunuxun pi cuanun Levitan buáncëxa. Buania ca 'aisamaira unin atu nuibiancëxa.

Nuibiancëbë atúxribi atubé cuanx ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamabë an fariseocaman bana tancëma uni raírinëx-ribi anu cuanx Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicamabëtan pi bucüacëxa.

¹⁶Usoquian atubéstan piia isquin ca an Moisésnën cuénéo bana 'unáncë unicamabëtan fariseo unicaman Jesusan 'unánmicë unicama ñucáquin cacëxa:

—¿Uisa cupí cara an mitsu 'unánmicë unin 'uchañu unicamabëtan pianan an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamabë tanribi pin?

¹⁷Usai quia cuauquin ca Jesusan cacëxa:

—Paë tancëma uni, ax ca rucuturúan a ronti cuéenima. Paë tancë uni, ax cuni

ca rucuturúan a ronti cuéënia. Usaribiti cana 'éx an —'éx cana asábi 'ai —quixun sináncë unicama a 'émia cataménun cai uáma 'ain. Ama, an —'én nuitu 'aisama 'aish cana 'éxbi upí 'itima 'ai —quixun sináncë unicama a cuni upí 'inuxa 'émi cataménun cai cana 'éx uacén.

Unión Jesús pima samáti ñucá
(Mt. 9.14-17; Lc. 5.33-39)

¹⁸Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicé, aín 'unánmicé unicama 'imainun fariseo unicaman, Nucén Papa Dios sinani samáquin picébétanma, uni raífrinén anu cuanxun Jesús cacéxa:

—Juanén 'unánmicé unicamax ca Nucén Papa Diosmi sinani bëtsi bëtsi nëtén pima samatia. Usaribiti ca fariseonéan 'unánmicé unicamaxribi 'ia. ¿Usa 'aínbi cara uisacasquin min 'unánmicé unicaman samáquinma pin?

¹⁹Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—¿Anun xanu biti nëtén cara pi unun quixuan xanu biti unin camicé unicaman, an xanu biti uni axa atubé 'ain, masá nuituquin pima 'iti 'ic? Axa atubé 'ain ca pima 'itima 'icén. ²⁰Ca ésa 'icén: An xanu biti unin xanu biquin abëtan pi unun camicéx ca axa abë nuibanancé unicama masá nuitutima abë cuéënia. Xanu bibiani cuanquian a unin ébiantexun cuni ca axa abë nuibanancé unicaman masá nuituquin pitima 'icén. Usaribiquin ca 'én 'unánmicé unicama 'ébë 'ixun masá nuituti samáquinma piia. Unión 'é bicéxun 'én ébiantexun cuni ca masá nuituquin pitima 'icén.

²¹Catancéxun ca aín banaxa fariseo unicaman uni 'unánmicé banasama 'ain, aín banabé fariseonéan 'unánmicé bana mëscútí rabanan Jesusan ésaquinribi a unicama cacéxa:

—Ésaribi ca. Nun aintsi uinu 'icé xanúnbi ca chupa xëni, chupa sani iotan

aín tuquicé a 'unuima. Usocéxbi ca chupa xëni ax chéqui anun 'unucé ió ax nipacétia. Usai 'i ca aín tuquicé ax chaia. ²²Ésaribi ca. Ui unínbi ca ñuina xacá, anu 'umpax 'aruti chumusa oquin 'acé, axa xëni 'ain, anu ñu chécacé 'aruima. Anu 'arucéxunbi ca ñu chécacé ax cubini uruquin ñuina xacá xëni a tucaia. Axa tuquicébë ca chécacxun anu 'arucéxa cubíncë ñu ax tutuqui nëtétia. Usa 'ain ca ñu chécacé ñuina xacá chumusa oquin 'acé iónushi 'aruti 'icén.

Ésaquin ca an ñucáce unicama Jesusan cacéxa.

Anun ñu mëëtima nëténan Jesusan 'unánmicé unicama trigo bëru sirícaquin bia
(Mt. 12.1-8; Lc. 6.1-5)

²³Anun ñu mëëtima nëtén ca Jesús anu trigo 'apácé naénu 'icé bain cuancéxa. Cuancébë abë cuanquini ca aín 'unánmicé unicaman trigo bëru pëcécé sirícaquin biacéxa. ²⁴Bitsia isquin ca fariseo unicaman Jesús cacéxa:

—Ca is, ¿uisacasquin cara min 'unánmicé unicaman anun ñu mëëtima nëtén usaquin 'atima ñu 'ain?

²⁵Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—¿Mitsun caramina Davidnén ca 'acéñuma 'ixun axa abë cuancé unicamabétan ésoquin ñu 'acéxa quixun cuénéo bana a iscëma 'ain? ²⁶Abiatar cacé unia judíos sacerdotenén cushicaman 'apu 'ain ca Davidnén 'acéñuma 'ixun piisa tanquin, anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubu anu atsínxun anu 'icé pán, Nucén Papa Diosan isti oquin nancé, a bixun piacéxa. A panëxa judíos sacerdotenéinshi piti 'afán uni itsin piti 'icémabi ca sacerdotenén 'ináncexun bixun Davidnén piacéxa. Piquin ca axa abë 'icé unicama anribia pinun 'ináncexa.

²⁷Esquinribi ca Jesusan cacëxa:
—Unia ñu mëëtancëx tanti cushitë
cënti cupí ca Nucën Papa Diosan a nëtë
tantiti mënïocëxa. A nëtën ca tantiti 'icë
quixuinshi sinánun ca Nucën Papa
Diosan uni unioma 'icën. ²⁸Uni 'inx
Nucën Papa Diosnuax uá 'ixun cana 'ën
anun ñu mëëtima nëtën cara aña 'ati
'icë quixun uni cati 'ain.

**Jesusan anun ñu mëëtima nëtën aín
mëcën bamacë uni pëxcüa**

(Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)

3 ¹Anua judíos unicama timëti xubunu
cuantecëni ca Jesús anu atsíancëxa.
Anu atsíncëbë ca uni achúshi aín mëcën
amo 'icë bamacë anu 'iacëxa. ²Usa 'icë ca
anu 'icë fariseo unicaman anun ñu
mëëtima nëtën caraisa uni pëxcua
quixun ami manánuoxun iscartsi quixun
Jesús bérúancëxa. ³Bérúancëxunbi ca aín
mëcën bamacë uni Jesusan cacëxa:
—Nirucuatsini ca néri ut.
⁴Cacëxa ucëbëtan ca Jesusan fariseo
unicama cacëxa:
—¿Anun ñu mëëtima nëtën cara unin
ñu upí 'ati 'ic? ¿Cara ñu upíma 'ati 'ic?
¿Anun ñu mëëtima nëtën cara unin uni
itsi 'insíncë 'aquisti 'ic? ¿Cara bamata-
nun iséshiti 'ic?

Quixuan cacëxbi ca quiáma 'icën.
⁵Quiáma atu ñachai nishi masá nuitoquin
ca Jesusan —uisa cupí cara énë unicama
axa 'insíncë uni énëmi sinanima —quixun
sinánquin aín mëcën ñucë uni cacëxa:

—Ca mëshpat.
Cacëx mëshpatishi ca mëpëxcüacëxa.
⁶Usocëbë chiquíquiani cuanx ca fariseo
unicama axa Herodesmi sináncë
unicamabëtan Jesús ñui, uisoxun 'ati
cara quiax 'ésénancëxa.

Baca cuëbí unicama timëcamë'eo

⁷Usacëbë ca Jesús parúmpapanu
cuancëxa, cuancëbë ca aín 'unánmicë

unicamaxribi abë cuancëxa. ⁸Imainun ca
'aisamaira uni Galilea mecamanuaxa
ucë acamax a nuibiani anu Jesús 'icë
anu timëacëxa. ⁹Imainun ca Jesusan ñu
'aia ñuiquin chanioia cuacë 'aish
amanuax amanuax timëcuatsini ai,
Judea me, Jerusalén éma, Idumea me,
Jordán baca 'ucë manan 'icë me,
'imainun Tiro, Sidón a éma rabé 'urama
'icë mecamanuaxribi, camáxbi anu
timëcamë'ecëxa. ¹⁰Usa 'ain ca Jesusan
aín 'unánmicë unicama cacëxa,
'aisamaira uni tsitsíruquin chacati
rabanan manë nunti mënioxunun
quixun. ¹¹An 'itsa uni pëxcucë cupía
—én ticacëxunshi ca 'eribí pëxcuti 'icë
—quixun sinani, 'insíncë unicamax
anuxun a ticanux tsitsírucëbëtan ca
usaquin Jesusan aín 'unánmicë unicama
cacëxa. Cacëxun ca 'axúancëxa. ¹²Usaria
isi aín bëmánon cuani rantin puruni
tsóbuti munuma banaquin ca ñunshin
'atimanen 'ibuacë unicaman ñunshin
'atimanen quimicëxun Jesús cacëxa:
—Mix camina Diosan Béchicë 'ain.

¹²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—'Ex cana Diosan Béchicë 'ai quixun
asérabi uibi caxunma ca 'at.

**Aín 'unánmicë uni 'inúan Jesusan mëcën
rabé 'imainun rabé uni caísa**

(Mt. 10.1-4; Lc. 6.12-16)

¹³Usaquin cabiani matánu cuanxuan,
anuxun ainan 'inun uni caísquin,
achúshi achúshi cuëncëx ca abë 'inx
Jesúsnu cuancancëxa. ¹⁴Usaquin ca
Jesusan mëcën rabé 'imainun rabé uni
caísacëxa, abë 'iti 'imainun unia Nucën
Papa Diosan bana ñuixuntanun xuti.

¹⁵Caístancëxun ca atu anun uni ñucë
pëxcuanañ ñunshin 'atimacamaribi
uninua chiquínun aín cushi 'ináncëxa.

¹⁶Usa 'ain ca Jesusan mëcën achúshi
'imainun rabé uni caísacëxa. A caíscë
unicama ax ca 'iacëxa achúshinëx

Simón cacé 'icébia Jesusan Pedro caquin anécë. ¹⁷Imainun ca Zebedeoñen bëchicé Jacobobë aín xucën Juan 'iacéxa. A uni rabé ca Jesusan Boanerges caquin anëacëxa. Boanerges quicé banax ca caná banacésari banacé quicé 'icén. ¹⁸Raírinëx ca Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás acama 'iacéxa. Bëtsix ca Alfeonën bëchicé, Jacobo, 'iacéxa. Raírinëx ca Tadeo 'imainun Simón, axa judíos unibun rabanan nëeti banacé, aribi 'iacéxa. ¹⁹Bëtsix ca Judas Iscariote, an Jesúz uni 'inan, a 'iacéxa.

**Ñunshin 'atimanën cushínsa
Jesusan ñu 'aia quiáxa uni quia
(Mr. 12.22-32; Lc. 11.14-23; 12.10)**

Usaquin abé niti unicama caísbian-quin buani ca Jesúz anua 'icé xubunu cuantécéancëxa. ²⁰Cuanbia 'aisamaira uni amiribishi timétécéan ca atubé banaquin Jesúsbétan aín 'unánmicé unicaman piama 'icén. ²¹Usai 'ia cuabiani ca aín aintsi 'ibu ax —sapi ca ñunshianxa —quiquiani Jesúz bitsi cuancëxa. ²²Usa 'ain ca Jerusalénuax ucé an Moisésnën cuëñeo bana 'unánce unicama quiacëxa:

—Ené unibé ca ñunshin 'atimanën 'apu, Beelzebú 'icén. Usa 'ixun ca Beelzebúnën 'amicéxun ñunshin 'atima uninua chiquinua.

²³Ax ca ñunshin 'atimañu 'icé quiáxa Jerusalénuax ucé unicama quia cuaxun ca Jesusan cuënxun cacëxa:

—¿Uisa 'aish cara Satanás axbi: Ca chiquit, quiti 'ic? ²⁴Ésa ca. Achúshi menuxuan an 'apu 'imicé unibunén cushicaman bëtsi bëtsi oquin sináncé 'ain ca a menu bucucé unicama 'itsa 'aíshbi upitax bucui bëtsibé bëtsibé nuibananíma 'acánani cëñutia. ²⁵Usaribiti ca unicamax aín aintsisébë nuibananíma mëéanani tsuáqui nëtëtia.

²⁶Mitsux camina quin, ñunshin 'atimanën 'apu Satanás, Beelzebúribi cacé, an 'amicéxun isana ñunshin 'atima chiquinin. Usaími mitsux 'ë ñui quicé 'aínbi ca ñunshin 'atimanën 'apúan ñunshin 'atima raíri chiquincébë an 'amicéxuan ñu 'ati ñunshin 'atima 'áima 'iti 'icén. Usa 'ain ca ñunshin 'atimanën abé ñunshin 'atima chiquinima. ²⁷Ésa ca. Ui uníni ca cushi uni, aín xubunu atsínxun aín ñu bicuanima. Aín 'ibu a pain nëaxun cuni ca aín ñu bicuanti 'icén. Usaribi oquin cana 'én aín 'apusama cushiira 'ixun ñunshin 'atima chiquinin. ²⁸Asérabi cana mitsu cain, Nucën Papa Diosan ca unin 'atima ñu 'acé camabi térénti 'icén, amia 'atimati banacéribi. ²⁹Usa 'aínbi ca axa aín Bëru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacé uni aín 'ucha Nucën Papa Diosan téréníma, ax ca usabi téréntimo 'ia.

³⁰—Ax ca ñunshin 'atimañu 'icé —quiáxa quicé cupí ca Jesusan usaquin cacëxa.

**Jesusan ca amia sináncé unicama
aintsioia quicé bana
(Mt. 12.46-50; Lc. 8.19-21)**

³¹Usa 'ain ca unia bana ñuixuncébë uquin aín titabétan aín xucéantun émánxun Jesúz isa unun quixun anu 'icé uni camiacëxa. ³²Camicéxun ca a nëbëtsioratia tsóce unicaman Jesúz cacëxa:

—Min titabé ca min xucéantu éman 'icén. Ca mi istisa tania.

³³Cacéxun ca Jesusan cacëxa:
—¿Uicamax cara 'én tita 'imainun 'én xucéantu 'ic?

³⁴Usai quiquin bariaráquin isquin ca a rapasu tsócécamá cacëxa:

—Axa 'ëbë tsócécamá, énëx ca 'én tita 'imainun 'én xucéantu 'icén. ³⁵Uicamax cara Nucën Papa Dios cuëñecésabi oquin 'aia, acamax ca 'én xucén

'imainun 'én chirabacé 'imainun 'én tita 'icén.

**Bana itsi ñuicësoquin an
ñu 'apácë uni ñuicë bana**
(Mt. 13.1-9; Lc. 8.4-8)

4 ¹Amiribishi ca Jesusan parúmpapa cuébixun unicama 'unánmiacéxa.
'Unánmicëbëa 'aisamaira uni a nembétsiorati timécëbë ca Jesús parúmpapa cuébía bëspúcë manë nuntinu 'iruax tsóbuacéxa. Anua tsómainun ca unicama masinu parúmpapa cuébí bucuacéxa. ²Bucubucé ca Jesusan 'itsa bana 'unánmiacéxa. 'Unánmiquin ca bana itsi ñuicësoquin ñuiquin ésaquin cacéxa:
³—Ca cuat, 'én mitsu ñuixunmainun. An ñu bëru 'apácë uni ca aín naënú 'apáquين ñu bëru sacai cuanxa. ⁴Sacacéx ca rafrinéx anúan uni nicé me irunu nipacéaxa. Nipacéccë isbëtsini uxun ca ñuina péchiñunén 'eaxa. ⁵Raírinéx ca maparañu menu nipacéaxa. Nipacéax ca me céxtúma 'ain bënetishi coxa. ⁶Coóxbi ca uruquian barin xarocéx aín tapun 'áima 'ain, chushiaxa. ⁷Raírinéx ca muxañu menu nipacéaxa. Nipacéax coi ca 'iruaxa. 'Irxunbi ca muxan abé coquin mapurucéxun tuacéma 'icén. ⁸Usa 'aínbi ca raíri ñu bëru ax me upínu nipacéaxa. Nipacéax coi canitancexun ca upí oquin tuaxa. Tuacéx ca raíri aín bimi 'itsamashi, treintaishi 'ixa, raírinéxribi ca aín bimi 'itsa, sesenta, 'ixa, raírinéxribishi ca aín bimi 'itsaira, cien, 'ixa. ⁹An aín pabitan ènë bana cuacé unin ca aín nuitkañebi sinánquin cuati 'icén.

**Uisa cupí cara Jesusan bana itsi
ñuicësoquin bana ñuiacéxa quicé bana**
(Mt. 13.10-17; Lc. 8.9-10)

¹⁰Usaquin cacéxa raíri unicama cuancëbë atux béruxun ca a rapasu 'icé unicamabétan aín 'unánmicë unicaman Jesús cacéxa:

—Uisa cupí caramina bana itsi ñuicësoquin unicama bana ñuixuni quixun camina nu cati 'ain.

¹¹Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Uni itsán 'unaniamabi camina mitsun Nucén Papa Diosan sinánmicë xun an 'unánmicë ñu 'unanin. Usa 'aínbi cana uni raíri 'émi sinántisama tancé cupí bana itsi ñuicësoquin bana ñuixunin. ¹²Én 'aia isquinbi ca atun 'én cushi Nucén Papa Diosan 'é 'ináncé a sinanima. Atun pabitan 'én ñuixuncéxun cuaquinbi ca uisai quicé cara quixun 'unanima. Usai 'i ca acamax atun 'ucha térenun Nucén Papa Diosmi sinanatima. Usaíta atux 'inun cana bana itsi ñuicësoquin bana ñuixunin.

**Uisai quicé cara an ñu 'apácë uni ñui
quicé bana 'icé quixuan Jesusan ñuia**
(Mt. 13.18-23; Lc. 8.11-15)

¹³Usaquin catancéxun ca Jesusan ésaquinribi cacéxa:

—¿Mitsúnribi caramina an ñu 'apácë uni ñui 'ex quicé bana, uisai quicé cara quixun cuatiman? ¿'Ex bérí quicé bana ènë cuaquinma caramina uisaxun bëtsi banacamaribi 'én ñuia cuati 'ain? ¹⁴An ñu bëru 'apácë uni asaribi ca an Nucén Papa Diosan bana unicama ñuixuncé uni 'icén. ¹⁵Anúan uni nicé me iru anu nipacéccë ñu bëru asaribi ca bëtsi bëtsi uni 'icén. Usa 'ixuan Nucén Papa Diosan bana cuacébëbi bënetishi uxun ca ñunshin 'atimanén 'apu, Satanás, an sinánxma 'inun a cuacé banacama a manumia. ¹⁶Bëtsi bëtsi unix ca mapara ñu me bëxbá, anu nipacéccë ñu bëru asaribi 'icén. Nucén Papa Diosan bana cuati cuéenquin —a bana quicésabi oi cana 'iti 'ai —quixun bënenquinshi sinania. ¹⁷Usaquin sinánquinbi ca maparañu menu nipacéccë ñu bëru tapun 'itsañuma usuribi 'ixun Nucén Papa Diosan bana 'itsama nétéinshi sinania.

Sinánquinbi ca anbi masáquin sinánan Nucén Papa Diosan bana 'acébë ami nishquian unin 'atimocëxun a bana manuquin énia.¹⁸Muxaňu menua nipacëcë ñu bëru usaribi ca bëtsi bëtsi uni 'icën. A unicaman ca Nucén Papa Diosan bana cuaquin,¹⁹—a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun sinania. Usaquin sinánquinbi ca atun énë menu 'icë ñuishi sinánan —'itsa ñuñu 'aish cana cuënti 'ai —quixun sinani 'itsa ñuñu 'iisa tanan bëtsi ñuribi cuëenia. Usa 'aish ca Nucén Papa Diosan bana sináncëxbi ñu bëru 'apácëa coiabi chucun mapurucë usaribi 'aish bimiñu-masa 'ia.²⁰Imainun ca bëtsi bëtsi unix me upínuña ñu bëru nipacëcsa usaribi 'icën. A unicamax ca Nucén Papa Diosan bana cuaquin —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun aín nuitunén upí oquin sinánquin a bana quicësabi oi 'icë 'aish, ñu béruxa me upínuax upiti coi canitancëx upiti bimicësabiri 'icën. Raírinëx ca 'itsamashi, treinta, bimiñu 'ia, 'imainun ca raírinëxribi 'itsa, sesenta, bimiñu 'ia, 'imainun ca raírinëxribishi 'itsaira, cien, bimiñu 'ia.

**Nucén Papa Diosan unix ca lamparínsa 'icë quicë bana
(Lc. 8.16-18)**

²¹Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa:
—¿Lamparín bëxun cara unin ñu témù an bëpánun nanti 'ic? ¿Cara anu 'uxti témù nanti 'ic? Anu nanquinma ca anu lamparín nanti anu nanti 'icën, ¿usa cat?²²Uni itsin isnunma 'acë ñucama 'imainun uni itsin cuanunma quicë banacama abi ca 'unáncë 'iti 'icën.²³An aín pabitan énë bana cuacë unin ca aín nuitunébi sinánquin cuati 'icën.

²⁴Usaquin catancëxun ca ésaquinribi Jesusan cacëxa:
—Mitsun cuacë banacama upí oquin cuaquin camina a bana quicësabi oquin

'ati 'ain. An 'en a ñuixuncë bana uisai quicë cara quixun upí oquin sinánquin axa quicësabi oquin 'acë uni a ca 'en bana itsiribi Nucén Papa Diosan 'unánmiti 'icën.²⁵An 'en bana cuaquin a bana quicësabi oquin 'acë uni a ca 'en bana itsiribia cuanun Nucén Papa Diosan 'unánmiti 'icën. Usa 'aínbi ca an 'en bana cuaquinbi sináncëma uni a, an isa 'unánxa quixuan sináncë bana a camabi Nucén Papa Diosan manumiti 'icën.

Jesusan ñu bëru corucë ñuia

²⁶Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Nucén Papa Diosan axa ainan 'iti unicama aín uni 'imiti ax ca esa 'icën. Unían naënu 'apácëx,²⁷ca ñu bëru an imé 'uxtancëx bësutancëxun nëtén ñu 'amainun coi cania. Usaria ca uisai 'i cara usai cania quixun 'unaníma.

²⁸Menuax ca ñu 'apácë 'iruia. 'Irui ca aín rara ax chai cania. Canitancëxun ca tuaia. Tuai ca aín bimi ax xacáñu 'aish bëruñu 'ia.²⁹Usa 'aísha shaínquibutia ca anun biti nëtén aín 'ibun aín xacá xucapaquin aín bëru bitsia.

**Mostaza bëru ñui quicë bana
(Mt. 13.31-32; Lc. 13.18-19)**

³⁰Amiribishi ñuitéceni ca Jesús quiacëxa:

—¿Nucén Papa Diosan cara ainan 'iti unicama uisoquin aín uni 'imiti 'ic?
¿Uisa ñu itsiribi ñui caranuna a ñui quiti 'ain?³¹Ésa ca. Mostaza bëru, menu 'apácë, ax ca chamaratsuira 'icën, bëtsi ñu bëru chamaratsusamaira ca ax 'icën,³²aíshbi ca 'apácëx bëtsi ñu bëru canicësamaira 'ia. Usa 'aísha cani pëñanacëtiira chacëbë ca manan nuáncë ñuina aín pëían tupéoncënu na otancëx anu bucua. Usaribiti ca Nucén Papa Diosan unicama 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'ítanun uatia.

**Uisa cupí cara Jesusan bana itsi
ñuicësoquin bana ñuixuancëxa
quicë bana
(Mt. 13.34-35)**

³³Usoquin ca 'itsa oquin Jesusan bana itsi ñuicësoquin anu 'icë unicaman cuaisabi oquin bana ñuixuancëxa. ³⁴Bëtsi banánma ca usoquinshi Jesusan unicama ñuixuancëxa, 'ixunbi ca aín 'unánmicë unicama abéa 'icë uisai quicë cara a banacama 'icë quixun 'unánmiacëxa.

**Bëchun 'imainun suñúan Jesusan nëtëmia
(Mt. 8.23-27; Lc. 8.22-25)**

³⁵A nëtën ca bari cuabúcëbëa baquish-cëbëtan manë nuntinu tsóxun Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:
—'Ucë manan cuanun ca cuan.

³⁶Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman Jesús manë nuntinua tsócë buáncëxa. Baca cuébí unicama ébianía Jesús ampan sicaracëti cuancëbë ca rafrinëx-ribi nuntin sicaracëti cuancëxa. ³⁷Cuan-cëbëbi ca suñúan 'icuatsíncëbë parúmpapa bëchuni tucánqui 'umpax aín nuntinu 'iruacëxa. ³⁸Usai 'ia oquin ca aín 'unánmicë unicaman Jesús manë nunti tsipúnua chupami técpimëti 'uxcë bësúnquin cacëxa:

—¿Cananuna bamai quixun caramina sinaniman?

³⁹Cacëx bësuquinshi ca Jesusan suñúan —ca nëtët —canan parúmpaparibí —ca bucubut —quixun cacëxa. Cacëxshia suñúan nëtéishimainun ca baca bëchúnríbi nëtéacëxa. ⁴⁰Usoxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:
—¿Uisacatsi caramina racuëtin?
¿Nucén Papa Diosan ca asérabi nu bérúanquin 'aquinia quixun caramina sinaniman?

⁴¹Cacëx ca ratuti racuëti canancëxa:
—¿Uisa uni cara ènëx 'ic? Suñúnbí, bacánbi ca aín bana cuatia.

**Jesusan ñunshin 'atimañu uni pëxcüa
(Mt. 8.28-34; Lc. 8.26-39)**

5 ¹Parúmpapa 'ucë manan cuantancëx ca Gadara cacë menu bëbacëxa.
²Bëbatancëxa manë nuntinuax 'ibúquiani cuaniabi ca ñunshin 'atimañu uni, anu uni maíncënuax uquin, Jesús méracëxa. ³Anu uni maíncë, anu ca a unin 'uxti 'iacëxa. A uni ca uinu 'icë unínbi manë risínbí nëáma 'icën. ⁴Usa 'icë unin aín manë risin tanianan mëtanicëxunbi anun nëacé a tēcapacëxa. Axa unin cushisama 'icë ca uinu 'icë unínbi a nëama 'icën. ⁵Usai 'i ca nëtënbí, imébi anu uni maíncë anu 'ianan aín bashinuribi nitsi cuëncëni banai, maxaxan axbi rachacacëxa. ⁶Usa 'aish ca 'uránxun mérabëtsini, abácua-tsianx Jesús tanáin rантин puruni tsóbuacëxa. ^{7,8}Usaria ca Jesusan ñunshin 'atima cacëxa:

—Ñunshin 'atima, ènë uniuax ca chiquit.

Cacëxun ca munuma cuëncénquin Jesús cacëxa:

—Dios, naínu 'icë, aín Bëchicë Jesús camina mix 'ain. ¿Uisati caramina 'ë ubío? Diosan cuamainun cana mi Cain, 'ë témëramixunma ca 'at.

⁹Cacëxun ca Jesusan ñucácéxa:

—¿Uisa cara min anë 'ic?

Quia ca cacëxa:

—Nuxnu 'itsa 'ain ca 'ën anëx 'Excura 'icën.

¹⁰Caxun ca a menua xuxunma 'anun quixun bënéquin cacëxa. ¹¹Catancëxun ca 'aisamaira cuchi matá manan pushfan pi bucucë isquin cacëxa:

¹²—Cuchinu ca anu atsínun nu xut.

¹³Cacëxun ca Jesusan —ca cuantan —cacëxa. Cacëx ca ñunshin 'atima a uniuax chiquíquianx cuchinu atsíancëxa. Atsíncëbë ca cuchicama camáxbi 'aisamaira, rabé milsa 'aish,

tsuáquiquiani abáquiani cuanx
cuétúnuax parúmpapanu rëucubuti
bacamiqui cëñúacëxa.

¹⁴Usacébëtan ca an cuchi bérúancë
unicaman abáquiani cuanxun, éma
chanu 'icë unicama 'imainun éma
chucúmanu 'icécamaribi, xubu itsi, xubu
itsinu cuanquin ñuixuancëxa.

Ñuixunquian chanioia cuati ca uisai
cara a ñucama 'ixa quixun isi riquian-
cëxa. ¹⁵Riquianx anua Jesús 'icë anu
bëbaquin ca a uni anua 'aisamaira
ñunshin 'atima 'iá, a an isásama 'aish,
chupa pañuax sinan mënñíushi 'aish
tsócë isacëxa. Usa 'icë a uni isi ca
racuécancëxa. ¹⁶Usa 'ain ca an
iscëcaman, usai ca 'ixa quixun,
ñunshin 'atimañu unia pëxcucë 'imainun
cuchinua ñunshin 'atima atsincë, acama
axa riquiancë unicama ñuixuancëxa.
¹⁷Ñuixuncëxun ca camaxunbi bénéquin
atun nëtenuaxa cuantánun quixun Jesús
cacëxa.

¹⁸Cacëxa manë nuntinu 'iruiabi ca
Jesús ñunshínú 'icëa pëxcucë uni, an
abë cuancatsi quixun cacëxa.

¹⁹Cacëxunbi ca Jesusan abë cuanxma
'inun caquin cacëxa:

—Min xubunu ca cuantan. Cuantancë
xun camina min aintscama uisoxun
cara Nucën 'Ibu Diosan mi nuibaquin
pëxcüaxa quixun ñuixunti 'ain.

²⁰Usaquian cacëx cuanxun ca Decapoli-
lis cacë me, anu 'icë unicama uisaquin
cara Jesusan a 'axa quixun ñuixuancëxa.
Ñuixuncëxuan chanioia cuati ca
camáxbi ratúacëxa.

Jaironën bëchicë baísquimianan
xanu 'insincë Jesusan pëxcüa
(Mt. 9.18-26; Lc. 8.40-56)

²¹Usa 'ain ca 'ucë manánuax Jesús
manë nuntin anuaxa cuanpuncë nëcë
manan utécencëxa. Utécënbi ca
'aisamaira uni anu aia isi, Jesús

parúnpapa cuébíbi tiquiacëxa. ²²Anu
Jesús 'ain ca anua judíos unicama timéti
xubunu 'icë 'apu achúshi, Jairo cacë, ax
uacëxa. Uquin a mërai aín bémánon
rantin puruni ²³tsóbuquin ca Jesús
cacëxa:

—'En ini bëchicë ca bamaia. Usa 'ain
camina min mëcénan ramëquin
pëxcuxuni 'ëbë cuanti 'ain.

²⁴Cacëxa a unibë cuaniabi ca atúxribi
a nuibiani cuanquin 'aisamaira unin
Jesús chacatisira ocëxa. ²⁵A unicama
nëbëtsi ca achúshi xanu 'insincë 'iacëxa.
Usa 'aish ca a xanu mëcën rabé
'imainun rabé baritia imia 'aishbi aín
imi nëtécëma 'iacëxa. ²⁶A xanux ca
'aisamaira rucuturucamanuax pëxcúcasí
ro mëequin paë ténëquin aín ñucama
ñancábi cëñuibi pëxcúama 'icën.

^{27,28}Usa 'aish ca a xanu Jesús ñuicania
cuabiani —aín chupa ticaishi cana
pëxcúti 'ai —quixun sinánquin unicama
nëbëtsinë, a caxu cuanquin, Jesusan
chupa ticacëxa. ²⁹Ticaishi ca aín imicë
nëtécëxa. Usai nëtëquin ca aín nami
chuámarua tancëxa. ³⁰Usai 'icëbë ca
Jesús —'en cushin ca uni pëxcúaxa
—quixun aín sinanëbi 'unani, 'itsa uni
nëbëtsinuxun caxu bësuquin isi
quiacëxa:

—¿Uin cara 'en chupa ticax?

³¹Quia ca aín 'unánmicë unicaman
cacëxa:

—¿Mia unin chacatisira oia isibi
caina, uin cara 'en chupa ticaxa quiax
quin?

³²Cacëxun ca Jesusan uin cara isa aín
chupa ticaxa iscatisi quixun, amo
bariaráquin isacëxa. ³³Iscëbë ca axa
pëxcucë xanu, ax —an ca 'ë pëcüaxa
—quixun 'unani racuëti bérerui, anu
cuani aín bémánon rantin puruni
tsóbuquin, usai cana 'ia quixun
chiquinaquin Jesús cacëxa. ³⁴Cacëxun
ca Jesusan cacëxa:

—'En cana mi pëxcuti 'ai quixun asérabi sinani camina pëxcúan. Usai camina 'itéceniman. Chuámashi 'aish ca cuantan.

³⁵Usaquian Jesusan cacébétanbi ca aín xubunuax uquin unin anua judíos unicama timéti xubunu 'icé 'apu, Jairo, a cacéxa:

—Min bëchicé ca ñuixa. Ca 'áima 'icén. Usa 'ain ca Jesús ñancábi buánxunma 'at.

³⁶Caia cuakin ca Jesusan a 'apu cacéxa:

—Racuéaxma ca 'it. 'En cana mi 'a quinti 'ai quixun ca sinan.

³⁷Usaqin cabiani cuanbaiti a 'apun xubunu bëbaquin ca Pedro 'imainun Jacobo 'imainun Jacobonén xucén Juan, acamaishi abéa cuanun cacéxa.

³⁸Cabiani cuanx bëbaquian cuacéxbi ca a 'apun xubunuax 'aisamaira uni shaquiabati rarumabaçéxa. ³⁹Rarumabati ca xubunu atsínquin cacéxa:

—¿Uisacatsi caramina masá nuituti rarumati shaquiquin? Xu xanu ca bamacéma 'icén, ca 'uxaxa.

⁴⁰Esaquian cacéxunbi ca 'usáncancéxa. 'Usáncancéxunbi anu 'icé unicama xubu éman xutancéx ca Jesús xanun papa 'imainun aín tita 'imainun abé ucé uni, acamaishi buani, anua xu xanu 'icénu atsíancéxa. ⁴¹Atsínxun mëínquin biquin ca xu xanu cacéxa:

—“Talíta cumi”. Talíta cumi quicé ax ca: Xu xanu, mi cana cain, ca nirut, qui quicé 'icén.

⁴²Usaquian cacéxéshi ca a xu xanu mécén rabé 'imainun rabé baritiánu 'aish nirutancéx niacéxa. Usai nitsia isi ca aín bémánan pëqui ratúcancéxa. ⁴³Ratutia ca Jesusan anu 'icé unicama cacéxa:

—'En mitsu cacésabi oquin camina mitsúnmi iscé ñu 'ené uibi ñuixuntima 'ain —quixun canan ca —xu xanu ca pimit —quixun cacéxa.

Jesús Nazaretnu 'iá
(Mt. 13.53-58; Lc. 4.16-30)

6 ¹Anuax cuanx ca Jesús anuaxa canicé me anu cuancéxa. Cuancébë ca aín 'unánmicé unicama abé cuancéxa. ²Cuanx bëbaxun ca anun ñu mëétima nëtë 'ain, anua judíos unicama timéti xubunu atsínxun bana ñuixunquin 'unánmiacéxa. Usoquian bana ñuia cuati ca unicama aín patsanéx ratuti canancéxa:

—¿Uin cara énë uni usaquian bana ñuixi 'unánmiax? ¿Uisai quicé cara a ñuicé bana énëx 'ic? ¿Uisoquin cara uni itsin 'acéma ñu 'ain? ³Carpinteroishi ca énëx 'icén, Maríán tuá. Ax ca Jacobo 'imainun José 'imainun Judas 'imainun Simón aín xucén 'icén. Aín chirabacéca-maribi ca énu nubé 'icén, ¿usa cat? —quiax canancéxa.

Usai canani ca aín bana cuaisama tani ami nishacéxa. ⁴Ami nishcéxun ca Jesusan atu cacéxa:

—An Nucén Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé unión bana ñuixunia ca unin cuatia. Usa 'aínbi ca axa anuax canicé unión, anuaxbia canicé menuxun bana ñuixunia, anu 'icé unicama 'imainun aín aintsi 'ibucama 'imainun axa aín xubunu 'icécamanribi cuaisama tania.

⁵Usaquian ax quicésabi oquin aín bana cuatiamca ca Jesusan, uni itsián 'acéma ñu anu 'icé unicama 'axuanma 'icén. Uni 'insíncé 'itsama, ashi cuni ca aín mécénan raméquin pëxcüacéxa.

⁶An ca asérabi Nucén Papa Diosan cushínbi ñu 'aia quixuan sinaniama isi ca Jesús —¿uisa 'aish cara énë unicama esa 'icé? —quixun sinani ratuacéxa. Usai 'itancéx ca aín nëtënuax éma chucúmaracamanu cuanquin Jesusan unicama bana ñuixuancéxa.

**Bana ñuixunuan aín 'unánmicë unicama Jesusan xua
(Mt. 10.5-15; Lc. 9. 1-6)**

⁷Jesusan ca aín 'unánmicë uni mécën rabé 'imainun rabé a timéxun aín cushi anúan ñunshin 'atima uninua chiquínti 'inántancéxun bëtsi bëtsi émanua cuanun quixun rabé rabé xuacëxa.

⁸Xuquin ca 'éséquin cacëxa:

—Bain cuanquin camina ñu buántima 'ain. Pán, burasa, curíquibi buánquinma camina tsatishi buánti 'ain. ⁹Taxaca upíramashi camina tañubianti 'ain, 'imainun camina a pañuti chupa rabéma achúshishi pañubianti 'ain.

¹⁰Esauquínribi ca cacëxa:

—Uinu 'icë unin xubunu caramina anu 'inux atsini, anuishi camina fiantan ñantan 'uxti 'ain, anúnmi a émanuax cuanti nëtëa utámainun. ¹¹Uinu 'icë émanu 'icë unicaman cara mitsu biisama tanan mitsun bana cuaisama tamia, aín émanuax cuami camina anu 'icë unicaman, mitsun bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun 'unánun, mitsun taxacanu 'icë me cupúcé tacabiani cuanti 'ain. Ën cana asérabi mitsu cain, Sodoma émanu 'icë unicama 'imainun Gomorra émanu 'icë unicama ca aín bana cuaisama tancë cupí Nucën Papa Diosan castíancëxa. Usamaira oquin castíancë ca a émanu 'icë unicama an mitsu bicëma cupí ax 'iti 'icën.

¹²Usaquin caquian xucëx cuanquin ca —ainan 'inux camina Nucën Papa Diosmi sinanati 'ai —quixun caquin unicama bana ñuixuancëxa. ¹³Usonan ca ñunshin 'atima uninua chiquífanan uni 'insíncëcamaribi xëni ron ronquin pëxcüacëxa.

**Juan an uni nashimicë bana
(Mt. 14.1-12; Lc. 9.7-9)**

¹⁴Usa 'ain ca uni itsían 'acëma ñua Jesusan 'aia unicaman chaniocëxa.

Chanioia cuati ca Galileanu 'icë 'apu, Herodes, quiacëxa:

—Ax ca Juan, an uni nashimicë, a 'icën. Bamaxbi ca baísquiaxa. Usa 'ixun ca uni itsían 'acëma ñu 'aia.

¹⁵Usaí quicébëa raírinëx —ax ca Elías 'icë —quimainun ca raírinëxribi —ax ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxa béráma 'iásaribi uni a 'icë —quiax quiacëxa. ¹⁶Quia cuati ca Herodes quiacëxa:

—Ax ca Juan, a 'én tēbiscamia, a 'icën. Usa 'aish ca ax bëri baísquiaxa.

^{17,18}Herodesnën Juan tēbiscamia, ax ca esa 'iacëxa: Herodes an ca aín xucën Felipenën xanu, Herodías cacë, a biacëxa. Usa 'ain ca —minmi min xucënan xanu biti ca 'aisama 'icë —quixun Juanen Herodes cacëxa. Cacëxun ca Herodesnën Juan bimixun néamitancëxun sipuamiacëxa.

¹⁹Juan sipuacë 'aínbì ca ami nishquin Herodías an Juan 'amicatsi quixun sináncëxa. Usa 'ixunbi ca uisabi oma 'icën. ²⁰Herodías an ami nishquin 'amiti 'icëbi ca Herodesnën —Juan, ax ca mënì sinánñu 'aish upí uni 'icë —quixun sinani ami racuéquin unínma 'aia quixun bérúancëxa. Usa 'ixun ca aín bana uisai cara quia quixun upí oquin cuaquimabi an bana ñuia cuacëxa. Usa 'ain ca Herodíasnën Juan 'amiamma 'icën.

²¹Usa 'aínbì ca achúshi nëtë anun Juan 'ati nëtë 'iacëxa. Axa anun bacéan nëtë 'ain ca Herodesnën aín tucuricubu 'imainun aín suntárunën 'apucama 'imainun Galileanu 'icë aín cushi uniburibi abétan pi unun camiacëxa.

²²Camicëx uxuan Herodesbëtan acaman picëbë ca Herodíasnën tuá xanu xuntacu, ax anuax upiti bairani ransacëxa. Usai 'ia isi ca anu 'icë unicamax Herodesbë chuáma tani cuéëancëxa. Cuéëenquin ca Herodesnën xanu xuntacu cacëxa:

—Uisa ñu caramina cuëeni ca 'ë cat, cacëxun cana a mi 'inánti 'ain.

²³Caxun ca cacëxa:

—Mi cana paraniman, sinanatëcëntimoquin cana asérabi mi cain, añañ ñu caramina mi 'inánun 'ë ñucatin, 'ëx anu 'apu 'icë me ènëbi cana 'ëmi ñucacëxun amo 'icë mi 'inánti 'ain.

²⁴Cacëx cuanquin ca aín tita cacëxa:

—¿'Ea 'inánun carana añañ ñu ñucáti 'ain?

Quia ca aín titan cacëxa:

—Juan, an uni nashimicë, aín maxcá ca ñucatá.

²⁵Cacëx bënëtishi uquin ca cacëxa:

—Bëribí camina Juan, an uni nashimicë, a tëbiscamixun aín maxcá mané xampami 'ë 'inánti 'ain.

²⁶Ésaquian cacëx masá nuituiraquin ca Herodesnén 'aisama tancëxa. 'Aisama tanquinbi ca —sinanatëcëntimoquin cana mi cain —quixun cacë a sinánan anu 'icë unicamaribia cuacë cupí masá nuituiraquinbi xanu xuntacu parántisama tanquin, ²⁷bënëñquinshi aín suntáru achúshi Juanén maxcá isa bëxunun quixun xuacëxa. ²⁸Xucëx cuanxun sipunuabi tëbiscabëtsinquin mané xampami bëxun ca suntarünén xanu xuntacu Juanén maxcá 'ináncëxa. 'Ináncëxun buánxun ca xanu xuntacun aín tita 'ináncëxa.

²⁹Usocë cuabiani cuanxun ca aín 'unánmicë unicaman Juan bibianquin buánxun maíancëxa.

Jesusan cinco mil uni pán pimia

(Mt. 14.13-21; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

³⁰Usa 'ain ca aín 'unánmicë unicaman, an xucëx cuanx anu utécënxun, atúan 'acë ñucama ñuixuanan a uni 'unánmicë banacamaribi Jesús ñuixuancëxa.

³¹Ñuixuncëxun ca Jesusan 'aisamaira uni ampan ucë axa cuanmainun raírinëxribi aia, bana ñuixunquin piama

'icëni. Usai 'iquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Uri pain cuanun ca cuan, anua uni 'icëma menuax nuxëshi tanti cuanun ca cuan.

³²Cabiani ca manë nuntin a camáxbi anu uni 'icëma menu cuancëxa.

³³Cuania isquin —ax ca Jesús 'icë —quixun 'unánbiani atux pain men abáquianí bëtsi bëtsi émanuax cuanx ca anua cuantinuixun Jesús caini uni timëcamë 'éocëxa. ³⁴Manë nuntinuax 'ibúquian Jesusan iscëx ca anua timëcë unicamax an atu Nucén Papa Diosmi sinánun 'aquisti 'áima 'ain, 'aracacë ñuinanëxa an bérüanti aín 'ibu 'áima 'ain sináncasmai bënëcésaribi 'iacëxa. Usai 'ia isquin ca Jesusan unicama nuibacëxa. Nuibaquin ca ca 'itsa ñu ñuquin atu bana ñuixuancëxa.

³⁵Usaquin 'acëbëa bari xupíbucëbëtan ca aín 'unánmicë unicaman anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Bari ca xupíbutia, ènë mex ca anu uni 'icëma me 'icëni. ³⁶Atúan piti ñu ca 'áima 'icëni. Ènu 'iáxma unicama cuantánun camina cati 'ain. Cuanxuan 'uri 'icë émacama 'imainun a mecamana atun piti bitánun camina xuti 'ain.

³⁷Quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun ca atun 'inan.

Cacëxun ca atun cacëxa:

—¿Nun caranuna doscientos curíquiñen atu 'inánti pán maruti 'ain?

³⁸Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uiti pánñu caramina mitsux 'ain? Tain ca istan.

Cacëxun istancëxun ca cacëxa:

—Mécén achúshi pán 'imainun ca tsatsa rabé anu 'icëni.

³⁹Cacëxun ca Jesusan basinua bucubunun quixun unicama cacëxa.

⁴⁰Cacëx ca unicama cien uni cien uníxa tsómainun cincuenta cincuentanëxribi

tsóbuax bucüacëxa. ⁴¹Usai unicama bucubuan ca Jesusan mëcën achúshi páncëun tsatsa rabé bixun manámi bësuquin isquin Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun pán tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'ináncëxa, axa bucubucë unicama 'inánun quixun. Usaribi oquin ca tsatsa rabé aribi tucapaxun 'ináncëxa. ⁴²Ináncëxun bixun ca unicama camaxunbi pucháquin piacëxa. ⁴³Pucháquin piia sénéan ca usai 'iisa 'ámbia tèxecë páncëun tsatsa aín 'unánmicë unicaman mëcën rabé 'imainun rabé caquí buácaquin biacëxa. ⁴⁴An pucháquin picë unicamax ca 'aisamaira 'aish cinco mil nucë bëñë 'iacëxa.

**Jesús parúmpapa camánanën
niquiani cuan**
(Mt. 14.22-27; Jn. 6.16-21)

⁴⁵Usotancëxun ca an tsíánquianquin unicama cabianmainuan, atux pain manë nuntinu cënúruquiani 'ucë manan Betsaida émanu cuanun quixun Jesusan aín 'unánmicë unicama xuacëxa. ⁴⁶Xutancëxun anu 'icë unicama cabiani ca Jesús matánu Nucën Papa Diosbë banai cuancëxa. ⁴⁷Cuanx Nucën Papa Diosbë banacëbëa bari atsíncëbë ca baquíshacëxa. Baquíshcëbëa Jesús axëshi matánu 'imainun ca aín 'unánmicë unicamax manë nuntinu parúmpapa nëbëtsi 'iacëxa. ⁴⁸Usa 'aish ca suñúan cuainsamoquin bëcacëxun bamaira bamaxun inabacëxa. Usaía 'ia isbiani ca pëcaracëbë Jesús parúmpapa camánanën niquiani atunu cuancëxa. Cuanquin ca Jesusan atun nunti inuquinbi iétancëxa. ⁴⁹Parúmpapa camánanën niquiani Jesús cuania isi ca —ñunshin sapi ca —quixun sinani sharáru, aín bëmánan pëqui ratúcancëxa. ⁵⁰Camaxunbi a isia racuéira racuëtiabi ca Jesusan atu cacëxa:

—Camina cushicanti 'ain. Racuéaxma ca 'it, 'ë cana 'ain.

⁵¹Ésaquin cai manë nuntinu 'irucëbë ca suñúan nëtécëxä. Nëtécëbë ca aín 'unánmicë unicama ratuti —cuisa 'ain cara esa 'ia —quixun sinani sináncasma-cëxa. ⁵²Jesusan aín sinanënsi pán 'itsamia isquinbi uisaira cara aín cushi 'icë quixun sinanima ca suñúan nëtécëbë sináncasma-cëxa.

**Genesaret menuxuan Jesusan
'insíncë unicama pëxcüa**
(Mt. 14.34-36)

⁵³Parúmpapa 'ucë manan cuani Genesaret cacë menu bëbaquin ca anu aín nunti tècérëcacëxa. ⁵⁴Tècérëcaxa manë nuntinuax 'ibutia isquin ca anu 'icë unicaman —axa ucë ux ca Jesús 'icë —quixun 'unáncëxa. ⁵⁵Unani abáquiani, anu 'icë mecamanu cuanquin ca uni 'insíncëcama aín bacétinën, anu ca Jesús 'icë quixuan ñuia cuabétsinquin bëacëxa. ⁵⁶Uinu cara Jesús cuania, éma chucumara 'imainun éma chacamanuribi cara cuania, anuxun ca me mëníocënu uni 'insíncëcama Jesusan chupa ticanun quixun bëquin racáncëxa. Bëcëxun ca ñucë unicaman Jesus —min chupa cuébishi ca nu ticamit —quixun cacëxa. Ésaquin caquin ticáishi ca 'insíncë unicamax pëxcúacëxa.

**Aín nuitka upíma cupía unin
'atima ñu 'acë bana**
(Mt. 15.1-20)

7 ¹An Moisénën cuënëo bana 'unáncë unicamax Jerusalénuaxa ucë, abë ca fariseo unicamax Jesúsnu ai timéacëxa. ²Timéxun ca Jesusan 'unánmicë unicama raírinë aín rara quiásabi oi 'iquinma, mëchucaxunmashi piia isacëxa. ³Isquin ca sináncëxa: Nun cananuna nucën chaitiocë quiá bana a tani usabi 'icë 'ixun Nucën Papa Diosan

iscëx upí 'iti sinánquin nun mëcën upíira upiti mëchucaxunma pán piman, ⁴anua ñu marutinuax uxun cananuna nashixunma piman. Nun chaitiocëcaman 'ásabi oquin cananuna nun manë xampa, nun 'ó ñutë, nun manë ñutë, a 'imainun nun 'uxtiribi chucaian. Usonan cananuna ñu raíriribi nun chaitiocëcaman 'ásabi oquin 'ain. ⁵Usaquin sinánquin ca fariseo unibú 'imainun an Moisénen cuënéo bana 'unáncë unicaman Jesús cacëxa:

—¿Uisacasquin cara min 'unánmicë unicaman nucén chaitiocëcama quiá bana tanimin? Ca mëchucaxunmashi piia.

⁶Cacëxun ca Jesusan ésaquin atu cacëxa:

—Mitsúxmi cëmë 'icë mitsu ñuiquian Isaíasnën cuënéo bana ca ésay quia:

Ené unicaman ca aín cuébitanshi 'ë rabia, 'ixunbi ca aín nuitu mëu 'ë sinanima. ⁷Nucén Papa Diosan bana isa quixun ca unínbì ñuicë banaishi unicama ñuixunia. Usa 'ixun ca ñancábi 'ë rabia.

Isaíasnën cuënéo bana quicësabi oi camina mitsux 'in. ⁸Mitsun camina Nucén Papa Diosan bana quicësabi oquin 'ati a ñequin mitsun chaitiocëcaman sinan bana a tanquin axa quicësabi oquin 'ain, mëchucanan ñutë chucati, acama.

⁹Usai quiquin ca Jesusan ésaquinribi atu cacëxa:

—Mitsun chaitiocëcaman ñuia banaishi cuati cupí camina Nucén Papa Diosan bana ñequin a sinaniman. ¹⁰Moisés ca quiacëxa: "Min papa, min titan cacëxun ca aín bana cuat" quianan ca "an aín papa aín tita 'atimaquin ñuicë uni, a camina asérabi bamamiti 'ain". ¹¹Usa 'ainbi camina mitsux ésa quin: Unin ca aín papa, aín tita cati 'icën, ñu mi 'inánti 'ixunbi cana mi

'inaniman, ca Corbán 'icën, ca Nucén Papa Dios 'inánti 'icën, Nucén Papa Dios usai quiá 'afnmabi. ¹²Usai qui camina mitsux quin: Usai quicë unian aín papa, aín tita 'aquimima 'ianan ñu 'inántima ca asábi 'icë quiax. ¹³Usa 'ixun camina mitsúxmi quicë bana ashí 'unánmianan mitsun chaitiocëcama 'iáishi 'unánmi-quin unicama Nucén Papa Dios axa quiá bana énun quixun sinánmin. Usaribi oquin camina 'itsa ñu 'unánmiquin unicama Nucén Papa Dios quiá bana énun quixun sinánmin.

Usaquin ca Jesusan fariseo unicama 'imainun an Moisénen cuënéo bana 'unáncë unicama cacëxa.

¹⁴Catancëxun ca ésaquinribi Jesusan cuënxon unicama cacëxa:

—Camaxunbi ca 'én bana ñuimainun upí oquin cuat. ¹⁵An ñu aín cuébitan picë cupí ca Nucén Papa Diosan uni upíma isima. Ama. Aín nuitu 'atima 'ixun 'atima ñu 'anan 'atimati banacë, a cupí ca Nucén Papa Diosan uni upíma isia. ¹⁶An aín pabitan énë bana cuacë unin ca aín nuitunébi sinánquin cuati 'icën.

¹⁷Ésaquin catancëxun unicama ébiani cuanxa aín 'icénu atsincë ca aín 'unánmi-quin unicaman Jesús ñuicáquin cacëxa:

—Unian picë ñu ñui quicë bana ax cara uisai quicë 'icë ca nu ñuixun.

^{18,19}Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsúnribi caramina 'én cacëxun 'én bana cuatiman? Piti, ax ca unin nuitun atsinima. Picëx ca aín pucunushi atsíntancëx amiribishi chiquitia. ¿Usa cat? Usa 'ain ca Nucén Papa Diosan aín cuébitan ñu picë a cupí uni upíma isima.

Ésai qui ca Jesús, camabi ñu ca piti asábi 'icë, quiacëxa. ²⁰Catancëxun ca Jesusan ésaquinribi cacëxa:

—Aín nuituné 'atimaquin sinánquian ñu 'acë cupíshi ca Nucén Papa Diosan

uni upíma isia. ²¹Aín nuitu mëu ca unin 'atima ñu 'ati sinania, xanu cuaioti, uni itsin ñu mëcamati, uni 'ati, aín xanuma 'aínbi xanubé 'iti, ²²uni itsin ñu cuëenti, 'atima nuituñu 'iti, uni paránti, 'atima 'icébi ténéquinma ñu 'ati, nutsiti cémëquin uni ñuiti, rabíti, nuituñuma 'iti, acama. ²³Aín nuitunën sinánquian a ñucama 'acé unicamax ca Nucén Papa Diosan iscëx upíma 'icën.

Usaquin ca Jesusan unicama cacëxa.

Judíosma xanu Jesúsmi catamëa
(Mt. 15.21-28)

²⁴Anuax cuanx ca Jesús anua Tiro 'imainun Sidón 'icé menu bëbacëxa. Bëbatancëx ca, 'ëx cana énu 'ai quixunma unin 'unania quixun sinani achúshi xubunu atsíancëxa. Usaquin sinaniabi ca unicaman 'unáncëxa. ²⁵Usa 'ain ca —anu ca —quixun cuabëtsini ñunshin 'atimañu xanu tuacën titax uax Jesús tanáin rантин puruni tsóbuacëxa. ²⁶A xanux ca judíosma, Sirofenicia menu 'icé 'iacëxa. Usa 'ixun ca aín tuánuia isa ñunshin 'atima chiquínun quixun Jesús cacëxa. ²⁷Cacëxunbi ca —judíos unicama pain 'aquini cana uacën —quixun sinánquian Jesusan ésaquin cacëxa:

—Tuá xura pimiti bixunbi camun pimiti ca 'aisama 'icën. Tuá xuratsucun pain ca piti 'icën.

²⁸Cacëxun ca a xanun cacëxa:

—Usa ca. Usa 'aínbi ca cuénan témúxun tuá xuan rëupatia piti sani camunan piia.

²⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Upiti camina quian. Usa 'ain ca min tuánuax ñunshin 'atima chiquífaxa, camina cuanti 'ain.

³⁰Cacëx cuanx aín xubunu bëbaquin ca aín tuá anuaxa ñunshin 'atima chiquícé 'ain, anua 'uxcënu, mëní sinan 'aish, racacé mëracëxa.

Pabë 'aish banañuma uni Jesusan pëxcüa

³¹Usaquinianu Tiro éma 'icé menuax cuanx ca Jesús Sidón éma 'imainun Decapolis cacë me aribi rëxcëbiani, parúmpapa Galileanu cuantéçéancëxa. ³²Cuanía bëbacébëtan ca pabë 'aish banaibi upitiira banacëma uni bëxun unicaman Jesús aín mëcënan isa ramënun quixun cacëxa. ³³Cacëxun ca Jesusan unicama 'uri amo nitsinaxun aín pabínu, aín mëcën rëbu atsínmianan tushuquixun cuñunan aín mëcën rëbu chabóxun, aín ana mëeacëxa. ³⁴Usoquin mëei manámi bësuquin isi munuma uínquin ca cacëxa:

—“Efata”. Efata quicé ax ca —ca asábi 'it —qui quicé 'icën.

³⁵Usocëxiunshi pabë 'ixunbi bana cuanan ca upitiira banacëma 'aíshbi upiti banacëxa. ³⁶Usoquin a uni pëxcutancëxun ca Jesusan anu 'icé unicama uinu 'icé unibi ñuixunxunma 'anun quixun cacëxa. Usaquin cacëxunbi ca ñuiacëxa. Ñuia asérabi ñuixunxunma 'anun Jesusan catëcëncëxunbi ca a unicaman usai ca a uni pëxcúaxa quixun ñuiaraishiaccëxa. ³⁷Ñuiopian chanioia cuati ca unicamax ratuti quiacëxa:

—Camabi ñu ca an upí oquin 'aia, pabë unínbí ca an pëxcucëxun cuatia, banañuma uníxbi ca an pëxcucëx banaia.

Jesusan cuatro mil uni pán pimia
(Mt. 15.32-39)

8 ¹Usa 'ain ca 'itsa uníxa timëcamë 'éoçé 'ain a piti 'aíma 'ain, Jesusan aín 'unánmicé unicama cuënxon cacëxa:
2—Énë unicamax ca énu, rabé 'imainun achúshi nëtë 'ébë 'icën. Usa 'aish ca a atun piti ñuñuma 'icën. Usa 'ain cana 'én atu 'itsaira nuibaquin 'aquinsa tanin.
3—Én ñu naracamixunma atun xubunu

xucëxbi ca cuaníbi bainuax bëenanti 'icën, raírinéx ca 'uracéox uaxa.

⁴Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Énëx ca anu uni 'icëma me 'icën. Uisaxun caranuna énë unicama pimiti 'ain?

⁵Cacëxuan Jesusan —¿uiti pánnu caramina 'ain? —quixun ñucácëxun ca aín 'unánmicë unicaman —ënu ca mëcën achúshi 'imainun rabé 'icë —quixun cacëxa. ⁶Cacëxun ca Jesusan timëcamë'ecöe uni menu tsóbunun quixun cacëxa. Usoxun ca páncama bixun Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun tucapaxun pán, aín 'unánmicë unicama, an unicama mëticanun quixun 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca atúan pinun anu 'icë unicama 'ináncëxa. ⁷Usotancëxun ca tsatsa 'itsamararibi bixun Jesusan Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun aribi aín 'unánmicë unicama, an unicama mëticanun quixun 'ináncëxa. ⁸Usoquian 'ináncëx cëñútisa 'aíshbi ca a piti cëñúama 'icën, a unicaman pucháquin picëxbi. Camáxbia puchácëbétan ca Jesusan 'unánmicë unicaman mëcën achúshi 'imainun rabé caquí buácaquin piti tèxëcë biacëxa. ⁹An picë unicamax ca 'itsaira 'aish cuatro mil unisa 'iacëxa. Usoquin pimitancëxun ca Jesusan a unicama —cuanmainun ca cuan —quixun cacëxa. ¹⁰Cabiani ca Jesúsbë aín 'unánmicë unicama manë nuntinu 'iruquiani cuanx Dalmanuta cacë me, anu cuancëxa.

**Fariseo unicaman uni itsían 'acëma
ñu 'anun quixun Jesús ca**
(Mt. 16.1-4; 12.54-56)

¹¹Cuanxa bëbacëbë rícuatsinxun ca fariseo unicaman abë cuëbicánanquin, Nucën Papa Diosan cushin caraisa ñu 'aia iscatsi quixun, Jesusan aín

sinanënbi isa unían iscëma ñu naínya 'anun quixun cacëxa. ¹²Cacëxun ca munuma uínquin cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina ënu bucucë unicama, mitsun Nucën Papa Diosan cushin carana ñu 'ai iscatisi quixun, ñu itsi 'anun quixun 'ë Cain? Asérabi cana mitsu Cain, 'ëmi ñucácëxunbi cana 'aiman.

¹³Usaquin caxun ca atu ébiani manë nuntinu 'iruquiani parúmpapa 'ucë manan cuancëxa.

Fariseo unicaman bana cuatima bana
(Mt. 16.5-12)

¹⁴'Ucë manan cuanquin ca Jesusan 'unánmicë unicaman piti ñu manubiancëxa, manuanan ca pán achúshiratsushi buáncëxa. ¹⁵Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ésaquin 'ëséacëxa:

—Fariseo unibu 'imainun Herodesmi sináncë judíos unicamaxa anun pán chamiti ñusa 'icësa usaribi 'itin rabanan camina bérúancati 'ain.

¹⁶Cacëx ca atúxbi canancëxa:

—Nunu pán bëcëma cupí ca nu usaquin caia.

¹⁷Canania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsux, pán cananuna bëcëma 'ai quiax cananin? ¿'En ñu 'aia isunbi caramina ui carana 'ëx 'ai quixun 'unaniman, upí oquin caramina cuatiman? ¹⁸¿Bérüñuxunbi caramina isiman? Anun cuati pabíñuxunbi caramina mitsun nuitunén sinánquin upí oquin cuatiman? ¹⁹¿'En mëcën achúshi pán tucapaxun pimicëxun piquian cinco mil unin tèxëcë caina uiti caquí buácaquin pán bia quixun sinánquinma caina manuan?

Usaquier Jesusan cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Mëcën rabé 'imainun rabé caquí buácaquin cananuna bian.

²⁰Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—¿'En mëcën achúshi 'imainun rabé
pán tucapaxun pimicëxun piquian
cuatro mil unin tèxéocë caina uiti caquí
buácaquin pán bian?

Cacëxun ca cacëxa:
—Mëcën achúshi 'imainun rabé caquí
buácaquin cananuna bian.

²¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—¿Usoquin 'én 'aia isúnbi caramina ui
carana 'éx 'ai quixun 'unaniman?

**Bëxuñu unia Jesusan
Betsaidanuxun bëpëxcüa**

²²Usaqin cabiani cuanx ca Betsaida
cacë émanu Jesús bëbacëxa. Bëbacëbë
tan ca uni raírinën bëxuñu uni achúshi
anu bëquin a isa ramënun quixun
caquin bënëacëxa. ²³Usocëxun ca
Jesusan bëxuñu uni mëínbianquin éma
'uri buánxun, anuxun tushucaquin
cuñunan bëpachiquin aín mëcénan
ramëquin —¿caramina ñu isin?
—quixun ñucáquin cacëxa. ²⁴Cacëx
bëpëquiquin ca cacëxa:

—Cana isin, i sétécësa 'aish ca uni
chaninabatia.

²⁵Cacëxun ca amiribishi Jesusan aín
mëcénan bëmëtécéancëxa. Usocëx
bëpëquiquin ca upí oquin isacëxa.

²⁶Usaqin 'atancëxun aín xubunu
xuquin ca Jesusan cacëxa:

—Betsaida émanu camina cuantima
'ain, uibimi catima cupí.

—**Jesús ca Cristo 'icë —quiáxa
Pedro quiá bana**
(Mt. 16.13-20; Lc. 9.18-21)

²⁷Usobiani ca Jesús aín 'unánmicë
unicama buani Cesárea de Filipo cacë
éma a 'urama 'icë émacamanu cuancëxa.
Bain cuanquin ca Jesusan aín 'unánmicë
unicama ñucáquin ésoquin cacëxa:

—¿Ui caraisana 'éx 'ai quiax cara
unicama quin?

²⁸Cacëxun ca aín 'unánmicë unicama
cacëxa: Raírinëx ca quia, mix isamina
Juan, an uni nashimicë, a 'ain. Raírinëx
ca quia, mix isamina Elías a 'ain.
Raírinëxribi ca quia, mix isamina an
Nucën Papa Dios quicë bana unicama
ñuixuan uni itsi, a 'iti 'ain.

²⁹Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë
unicama cacëxa:

—¿Atúxa usai quimainun caramina
mitsux 'éx caraisana ui 'ai quiax quin?

Quia ca Pedronën cacëxa:

—Mix camina Cristo, axa utinu nun
caíncë, a 'ain.

³⁰Esaquian Pedronën cacëxun ca
Jesusan uibi Pedro quicë bana ñuixun-
xunma 'anun quixun aín 'unánmicë
unicama cacëxa.

—'Éx cana unin 'acëx bamati 'ai
—quiáxa Jesús quiá bana
(Mt. 16.21-28; Lc. 9.22-27)

³¹Esaquian catancëxun ca aín bamati
ñuiquin Jesusan aín 'unánmicë unicama
esaquin cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá,
'éx cana 'atimocë 'iti 'ain. 'Imainun ca
caniacëcëcamabë judíos sacerdotenën
cushicama 'imainun an Moisénën
cuénëo bana 'unáncë unicamax én bana
cuaisama taní 'émi nishti 'icën. 'Émi
nishquin ca 'é uni itsi 'amiti 'icën.
Usaquian 'é 'acëx bamatancë cana rabé
'imainun achúshi nítë 'icëbë baísquiti
'ain.

³²Atúan upí oquin cuaisabi oquin
ñuixunquín ca Jesusan usaquín cacëxa.
Usaría quia oquin ca Pedronën Jesús
amo nitsinaxun —usari camina quitima
'ai —quixun ñu caquin cacëxa. ³³Cacëx
cuainacëquin aín 'unánmicë unicama
isquin ca Jesusan Pedro ñu caquin
cacëxa:

—Min camina ñunshin 'atimanën
'apu, Satanás, an sináncësa oquin

sinanin. Usaquin sinánxunma ca 'at. ³En Papa Dios cuéencésabi oi 'iaxma 'ex 'inun quixun sinánquin camina unin sináncesa oquinshi sinanin.

³⁴Catancéxun ca anu 'icé unicamacé-nun aín 'unánmicé unicamaribi cuénxun Jesusan cacéxa:

—Uix cara 'en uni 'iisa tania an ca a 'ai bamanuxunbi 'émi cataméti quicé bana énquinma 'ati 'icén. ³⁵Uin cara aín cuéncesa oquin 'ai, énë nétenu upitax tsotishi sinania, ax ca Nucén Papa Diosnan 'itima 'icén. Usa 'aínbi ca uinu 'icé unin cara énë nétenuishi upitax tsotí sinánquinma uisai cara 'iquinbi 'émi cataméquin 'ex quicésabi oquin 'aia, ax Nucén Papa Diosnan 'aish aín nétenu abé 'iti 'icén. ³⁶Unix ca énë nétenuax 'itsaira ñuñu 'iti 'icén, 'áshbi ca Nucén Papa Diosmi sináncéma 'aish abé upíma 'ianan aín nétenu abé 'itima 'icén. Usa 'ain ca axa bamacébë aín ñucama ax ñancábia bicé 'icén. ³⁷¿Nucén Papa Diosbë bamatimoi tsónuxun cara unin añañ ñun cupíoti 'ic? Anun cupíoti ñu ca 'áima 'icén. ³⁸Ui unix cara 'énan 'icébia axa 'émi sináncéma unin 'usánti sinani 'énan 'itimi rabíanan 'én bana quicésai 'itimi rabinia, a uníxa 'énan 'itimi cana 'éxribi rabínti 'ain, uni 'inux anuax uá 'aish cuantancéx 'én Papa Diosbë 'Apu 'itancéx aín ángelcamabé utéceni.

9 ¹Jesusan ca esaquinribi cacéxa:
—Asérabi cana mitsu cain, axa énu 'ébë 'icé uni raírinén ca bamacéma pain 'ixun, 'émi catamézia ainan 'imicéxun, Nucén Papa Dios ca asérabi atun cushi 'icé quixun isti 'icén. Nucén Papa Diosan cushínbì ca usai 'iti 'icén.

Axbia Jesús bëtsia
(Mt. 17.1-13; Lc. 9.28-36)

²Usaquin aín 'unánmicé unicama catancéx ca mëcén achúshi 'imainun achúshi nétë 'icébë aín 'unánmicé uni

raíri ébiani, Pedrocéñun Jacobo 'imainun Juan, acamaishi buani Jesús matánu cuancéxa. Anu cuantancéx ca acaman ismainunbi Jesús bëtsiacéxa. ³Bëtsicébë ca aín chupa uxuira 'aish chabachabaquicésa 'iacéxa. Usa 'aish ca énë menu 'icé unínia chupa chacaquinbi uxuocésamaira 'aish uxuira 'iacéxa. ⁴Usa 'icé isanan ca Moisésbëa Elías chiquiracéti Jesúsbë banaia isacéxa. ^{5,6}Usai banaia isi 'aisamairai racuëti —uisai carana quiti 'ai —quiax sináncasmaquin ca Pedronén Jesús cacéxa:

—Nuxnu énu 'icé ca asábiira 'icén. ¿Uisa cara rabé 'imainun achúshi xubura mi 'axunti 'iti 'ic? Minan achúshi 'imainun Moisésnan achúshi 'imainun Elíasnanribi achúshi cananuna 'ati 'ain.

⁷Usaquian Pedronén cacébtainshia cuinan atu tupéoncexun ca Pedro, Jacobo, Juan, acaman cuin mëucüaxa éssai banaia cuacéxa:

—Enéx ca 'ex amiira sináncé, 'én bacé bëchicé 'icén. Aín bana ca cuacan.

⁸Quia cuati cuainacéquin amocüa iscéxbi ca uíbi 'áima 'imainun Jesúseshi anu 'iacéxa.

⁹Usaquian matánuax cuanquin ca Jesusan atu cacéxa:

—Mitsúnmí iscé énë ñucama camina uinu 'icé unibí ñuixuntima 'ain. Uni 'inux Nucén Papa Diosnuax uá, 'ex bamatancéx baísquicébétan cuni camina énë ñucama unicama ñuixunti 'ain.

¹⁰Usaquian Jesusan cacésabi oquin a ñucama ui unibí ñuixunímabi ca atúxbi cuni canani quiacéxa:

—¿Uisai quicé cara, bamatancéx cana 'ex baísquit 'ai, quicé ax 'ic? ¹¹Ésai canantancéxun ca Jesús ñucáquin cacéxa:

—¿Mixmi asérabi Cristo 'aínbi cara uisacatsi an Moisésnén cuënéo bana 'unáncé unicamax, Elías pain ca uti 'icé quin?

¹²Cacéxun ca Jesusan cacéxa:
—Elías ax pain ca uti 'icé quicé bana
ax ca asérabi 'icén. Uxun ca unicama
Nucén Papa Diosmia sinánun sinánmiti
'icén, usai quicé bana ca asérabi 'icén.
¿Usa 'aínbi cara axa Nucén Papa
Diosnuax uni 'inux uá a ñuicé bana uisai
quin? Ca quia, ax ca unin bëtsi bëtsi océ
témberati 'icén. ¹³Elías ax pain ca uti 'icé
quicé banax asérabi 'aínbi cana mitsu
cain, Elías pain ca uaxa. Ucébi ca judíos
unicaman atúxa cuëncésa oquinshi a
'atimoxa, a ñui Nucén Papa Diosan bana
cuënéo quicésabi oquin ca 'acanxa.

Nunshin 'atimañu tuá Jesusan pëcüa
(Mt. 17.14-21; Lc. 9.37-43)

¹⁴Aín uni rabé 'imainun achúshibé
matánuax anua aín 'unánmicé uni raíri
'icé anu cuanquinbi ca Jesusan isacéxa
'aisamaira unían aín 'unánmicé unicama
raíri nëbëtsioraxun, an Moisénen
cuënéo bana 'unánce unicamabétan
atubé cuëbicanánquin atu cananquinia.
¹⁵Usai cuëbicanánquinbi Jesús aia isi
camáxbi ratuti abáquiani riquianxun ca
—¿Caina ain? —quixun cacéxa.

¹⁶Cacéxun ca cacéxa:

—Cana ain. ¿Añu ñui caramina atubé
cuëbicanançin?

¹⁷Cacéxun ca anu 'icé uni achúshinén
Jesús cacéxa:

—Én bëchicé cana minu bëan.
Ñunshin 'atimanén 'imicéx ca banañuma
'icén. ¹⁸Uinuxun cara ñunshin 'atimanén
'imia anuax ca menu nipacézia. Usai 'i
aín cuñun bacux bëi cuëtséquiquin ca
aín xëta ñéréxaia, aín namíxbi ca
nimeti bërërui saquiquia. Usa 'ain cana
min 'unánmicé unicama 'ea chiquínxu-
nun can, cacéxunbi ca 'acasmaxa.

¹⁹Quia cuaquín ca Jesusan anu 'icé
unicama cacéxa:

—Mitsun camina Nucén Papa Dios ax
ca asérabi cushi 'icé quixun sinaniman.

¿Mitsúxmi 'émi cataménun carana uiti
nëtén mitsu 'unánmiti 'ain? ¿Uitishi oi
carana 'ex mitsu cupí masá nuituti 'ain?
'É ca a tuá bëxun.

²⁰Cacéxuan bëcëbétan Jesús isquin ca
ñunshin 'atimanén a tuá aín nami
nimémiquin bërërumiquin menu
nipacémiacéxa. Usocéx ca aín cuñun
bacux bëi menu taramécéacéxa. ²¹Usaía
'ia isquin ca Jesusan a tuacén papa
ñucácéxa:

—¿Uiti barin cara én tuá ésaí 'in?

Cacéxun ca cacéxa:

—Xuratsu 'aíshbi ca usai 'iacéxa.

²²Usa 'icé ca ñunshin 'atimanén
bamamicatsi quixun 'itsa oquin tsinu
'irumianan bacanuribi nipacémia. Usa
'ain camina min 'aisa 'icé nu a
pëcxuxunti 'ain.

²³Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Minmi 'é, ca 'axunti 'icé quixun
sináncëbétan cana 'ati 'ain. An 'émi
cataméquin, 'én cana asérabi 'axunti 'ai
quixun sináncé uni a cana uisa ñu cara
abi 'axunti 'ain.

²⁴Cacéxun ca munuma banaquin a
tuacén papan cacéxa:

—Min camina camabi ñu 'ati 'ai
quixun cana 'unánin. Usa 'aínbi camina,
upí oquinra 'unánun 'é 'a quinti 'ain.

²⁵Ésoquian cacébëa 'itsa uni anu
timëtia isquin ca Jesusan ñunshin 'atima
cacéxa:

—Ñunshin 'atima, an uni banañuma
'imianan pabé 'imicé, mi cana cain, énë
tuánuax ca ashiti chiquit. Chiquítancëx
camina amiribishi anu utécéntima 'ain.

²⁶Cacéx ca ñunshin 'atima munuma
cuëncéni amiribishi a tuá aín nami
nimémiquin bërërumi bamacësa 'itánun
nipacémí chiquíacéxa. Usocéxa racacé
isi ca —ca bamaxa —quicáncéxa.

²⁷Quia ratúcancébétanbi Jesusan aín
mëcénan mëínquin birucëx ca a tuá
niruacéxa. ²⁸Usoquin 'abiania xubunu

atsíncë ca aín 'unánmicë unicaman Jesús cacëxa:

—¿Uisa cupí caranuna nun a tuánu 'icë ñunshin 'atima chiquíncasman?

²⁹Usaquian cacëxun ca cacëxa:

—Nucën Papa Dios pain pima samáquin ñucáquin cuni ca unin esa ñunshin 'atima chiquínti 'icën.

**Jesúsan —'ex cana unin 'acëx bamati 'ai
—quixun catéccéan bana**
(Mt. 17.22-23; Lc. 9.43-45)

³⁰Anuax cuanx, Galilea menu 'icë bain cuanquín ca Jesusan ax cuaniama unin 'unania quixun atuishi aín bana ñuixunti cupí aín 'unánmicë unicama 'unánquibiancéxa. ³¹Unánquibianquin ca acamaishi buánquin esaquin cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ë ca unin, an raíri uni 'aminun uni 'inánti 'icën. 'Ináncéxun bixun ca 'ë 'ati 'icën. 'Acëx bamatancëx cana rabé 'imainun achúshi nëtë 'icëbë baísquinuxun 'ain.

³²Usaífa quiabi ca atun cuama 'icën. Cuatímabi ca upí oquian ñuixunun Jesús catimi racuéacëxa.

**Uix cara bëtsi unicamasamaira
'icë quicë bana**
(Mt. 18.1-5; Lc. 9.46-48)

³³Capernaúm émanu bëbatancëx anua 'iti xubunu atsíntancëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Añu ñui caramina bainuax cuëbicananpunin?

³⁴Cacëxunbi ca bain cuani —uinu 'icë nucama achúshinëxira cara nubë sénénma 'icë —quiax atúxbi ñucacanán-puni rabínquin cáma 'icën. ³⁵Usa 'ain ca tsóbxun Jesusan aín 'unánmicë unicama cuénxun cacëxa:

—Uix cara aín cushi uni 'iisa tania an ca cha 'iti sinánquinma, camabi uni upitaxa bucunun ñu mëéquinquin 'a quinti 'icën.

³⁶Usai quiquin ca Jesusan tuá achúshi bixun atu nëbëtsi nitsínxun 'icúquin atu cacëxa: ³⁷Uicaman cara 'émi sinánquin ñenë tuásaribi 'icëa —ñuumara ca —quixun unin sináncë uni a 'aquinsa 'icë nuibaquin 'aquinia, an ca 'eribì 'aquinia. Usaquin 'aquinquin ca 'eishima, an 'ë xuá, aribi 'aquinia.

**An nu ñuicëma uni, ax ca nubë
upí 'icë quicë bana**
(Lc. 9.49-50; Mt. 10.42)

³⁸Quia ca aín 'unánmicë uni, Juan, an Jesús cacëxa:

—Nun cananuna uni achúshinëan, Jesús ca ñenë uniuaxmi chiquítí cuëenia quixun caquinshi ñunshin 'atima uninua chiquinia isan. Isquin cananuna axa nubë nicëma 'icë, usoquin 'axunma 'anun can.

³⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—Usoquin 'axunma 'anun camina catima 'ain. Uin cara 'ën cushion uni itsian 'acëma ñu 'ati 'icë ax ca 'atancëx 'ë ñui 'atimati banatima 'icën. ⁴⁰Axa nu ñui quicëma uni ax ca nubë upí 'icën.

⁴¹Asérabi cana 'ën mitsu cain, uinu 'icë unin cara, Cristonan camina 'ai quixun sinánquin 'umpax mitsu 'inania, an ca aín cupí biti 'icën.

'Uchatí rabanan bérúanracati bana
(Mt. 18.6-9; Lc. 17.1-2)

⁴²Esquinribi ca Jesusan cacëxa:

—An uni 'imainun tuá 'émia sinánti ñenun quixun 'atima ñu 'amiquin 'uchamicë unix ca aín 'ucha chaira 'icën. Usa 'aish ca aín 'ucha cupfbi 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën. A unix ca anun ñu rënti maxax ami têtécérëcatancëxun parúmpapa nëbëtsi nicéxa uni nanécësamaira oi 'atimaira ocë 'iti 'icën.

⁴³Min mëcën anun 'aisama ñu 'ati cuëëncë 'ixun camina ashiquin manuquin énti 'ain. Usoquin 'ai camina

min mëcën tëaxun nicësa 'iti 'ain. Mix mëcën rabéñu 'aíshmi bënamëtima manë tsinu anuax témérai cuantima cupími min mëcën tëaxun niti ca asábi 'icën.⁴⁴ Anuax ca an nami picë xénacama bamaima, manë tsi axribi ca uisa nëténbi bënamëtima.⁴⁵ Min taë anun 'aisama ñu 'ati cuëencë 'ixun camina ashiquin manuquin énti 'ain. Usoquin 'ai camina min taë tëaxun nicësa 'iti 'ain. Mix taë rabéñu 'aíshmi manë tsinu anuax témérai cuantima cupími min taë tëaxun niti ca asábi 'icën.⁴⁶ Anuax ca an nami picë xénacama bamaima, manë tsi axribi ca uisa nëténbi bënamëtima.⁴⁷ Min bëru anun ñu isi 'atima ñu 'ati cuëencë 'ixun camina ashiquin manuquin énti 'ain. Usoquin 'ai camina min bëru achúshi échixun nicësa 'iti 'ain. Mix bëru rabéñu 'aíshmi manë tsinu anuax témérai cuantima cupími min bëru achúshi échixun niti ca asábi 'icën.⁴⁸ Anuax ca an nami picë xénacama bamaima, manë tsi axribi ca uisa nëténbi bënamëtima.⁴⁹ Nucën Papa Diosan usoquin 'acéxa upí isnut ca judíos unicaman 'aracacé ñuina xaronuxun tashíancëxa. Usaribi 'icëa Nucën Papa Diosan nu upí isnut cananuna nuxribi upíshi 'iti 'ain.⁵⁰ Ésa ca. Tashix ca asábi 'icën. Asábi 'aíshbia aín muca nëtëtia camina uisaxunbi amiribishi mucotécëntima 'ain. Mitsúxbi ca tashisa 'it. Bëtsibë nishananima ca nuibanani bucucan.

Uníxa aín xanubë énanántima

(Mt. 19.1-12; Lc. 16.18)

10 ¹Capernaúmnuax cuanx ca Jesús Judea me, Jordán cacë baca 'ucé manan, Perea cacë, bëbacëxa. Usaxun ca anua 'aisamaira uni timétécenia an 'acésabi oquin bana ñuixuancëxa. ²Usa 'ain ca fariseo unibunën anu timéxun Jesús uisai

caraisa quia ami manánuoxun cuacatsi quixun ñucáquin cacëxa:

—¿Unin aín xanu énti cara asábi 'ic?

³Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisaími mitsux 'inun cara Moisés quiacëx?

⁴Cacëx ca quiacëxa:

—Moisésnëan cuënëo banax ca èsai quin, “ënquin ca unin —ënë xanu ca bëri ‘en xanuma ‘icë —quixun quirica ‘atancëxun ‘inánquin aín xanu énti ‘icë” quiax.

⁵Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Judíos unicamaxa mitsusaribi masáquin sináncé 'ain ca Moisésnën usai quiquin a bana cuënëocëxa.⁶ Usa 'aínbi ca camabi ñu unioquin Nucën Papa Diosan bëbu 'imainun xanu uniocëxa.⁷ Usoquin unio 'ixun ca unin aín xanu biquin aín titacëun aín papa éni, aín xanubë énananquinma 'iquinti 'icën.⁸ Usa 'ain ca uni aín xanubë rabé 'aíshbi achúshisa 'icën.⁹ Usaíta achúshi-shi 'inúan Nucën Papa Diosan 'imia 'aish ca uni aín xanubë énanantima 'icën, uni itsírabi ca énananmitima 'icën.

¹⁰Usaquian cacë ca xubunuxun aín 'unánmicë unicaman amiribishi unin cara aín xanu énti 'icë quixun ñucátecéancëxa.¹¹ Nucácëxun ca Jesusan cacëxa:

—Aín xanu énxuan an xanu itsi bicë uni ax ca a èncë xanumi 'uchaia, aín xanuma 'aínbi xanu itsibë 'ia 'icésaribiti.¹² Usaribiti ca xanúxbi, aín bënë énxun uni itsi bitsi 'uchaia, axa aín bënë 'aímabi bëtsi unibë 'i 'icésaribiti.

Tuácama Jesusan

Nucën Papa Dios ñucáxuan

(Mt. 19.13-15; Lc. 18.15-17)

¹³Usa 'ain ca ainsa sinánxunquin nuibaquín ramënen quixun tuá xuracama Jesúsnu bëcancëxa. Bëiabi ca aín 'unánmicë unicaman an bëcécama ñu caquin cacëxa:

—Énu tuá xurácama bëxunma ca buántan —quixun.

¹⁴Usaquian caia isi nishquin ca Jesusan cacëxa:

—Cuantánun caxunma ca tuá xuracama 'énu unun én. 'Émi catamëtia Nucën Papa Diosan ainan 'imicë unicamax ca éné tuá xuracamasabibi 'icën. ¹⁵Asérabi cana 'én mitsu cain, uix cara tuá xuratsua an bërvúancë unimi catamëcësa usaribiti 'émi catamëcëma 'icë ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

¹⁶Usaquin caquin ca tuácama 'icúquin biquin ramëquin Nucën Papa Dios nucáxuancëxa.

Nuñuira béná uni ñuicë bana
(Mt. 19.16-30; Lc. 18.18-30)

¹⁷Baían Jesús cuancëbëbi ca achúshi uni abácuatsini uacëxa. Ai rantin puruni tsóbuquin ca ñucáquin cacëxa:

—Mix camina asérabi upí uni 'ain. Usa 'ixun camina 'é ñuixunti 'ain, 'é ex nötétimo Nucën Papa Diosan nöténu abë 'inuxun carana anú 'ati 'ain?

¹⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisati caramina 'éx isana upí 'ai quixun 'é cain? Uinu 'icé uníbxi ca upíma 'icën. Nucën Papa Diosaxëhi ca upí 'icën. ¹⁹Uisai cara aín bana cuénéo quia quixun camina 'unarin. Ca quia: "Uni camina 'atima 'ain. Uni itsin xanubë camina 'itima 'ain. Uni itsin ñu camina mëcamatima 'ain. Camina bëtsi unimi cëmëi manántima 'ain. Camina uni parántima 'ain. Min papa, min titan bana camina upí oquin cuaquin tanti 'ain".

²⁰Usaquian cacëxun ca unin cacëxa:

—Chamaratsu 'aíshbi minmi 'é cacë banacama quicësabi oi 'iá 'aish cana usabii 'in.

²¹Cacëxun ca Jesúsan a isquin nuibaquin cacëxa:

—Usari camina 'in. 'Ixunbi camina achúshi ñuishi 'acëma 'ain. Ca cuantan. Cuanxun camina min ñucama maruquin curíqui bixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Usotancëx camina ñuñushi 'iti sinanima 'émi sinani 'énan cupí bamanuxbi 'ébë cuani uti 'ain. Usaquin 'atancëx camina Nucën Papa Diosan nöténu 'ianan usaquin 'acë cupí anuax cuéenra cuéenti 'ain.

²²Usaquian Jesusan cacëxun cuabiani ca aín ñua 'itsaira 'ain, a uni masá nütitui uténbuax cuancëxa.

²³Usai 'icébëtan ca Jesusan ñachaquin isquin aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aíshbi ñuñu 'itishi sinani Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

²⁴Usai quicëbëa ratutiabi ca aín 'unánmicë unicama amiribishi catëcëan-cëxa:

—'Aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aíshbi —ñuñu 'aish cana asábi 'ai —quixun sinani Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. ²⁵Camello, ax ca chaira 'aish, xumuxan quini chamaratsu 'ain, anun atsíncipliantima 'icën. A ñuina chaxa a quinin atsíncipliantima 'icën. Oi ca 'aisamaira ñuñu uni Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën.

²⁶Usaía quia cuati ca aín 'unánmicë unicama, a banax ca asérabi 'icé quixun sináncasmai canancëxa:

—Asérabi a bana 'ain ca ui uníxbi Nucën Papa Diosnan 'inux iéntima 'icën.

²⁷Usai quia isquin ca Jesusan cacëxa:

—'Aisamaira ñuñu unixa iéntisama 'aínbì ca Nucën Papa Diosan 'acasmati ñu 'aíma 'icën. Usa 'ixun ca ainshí ñuñu uniribi ainan 'inun iémiti 'icën.

²⁸Quia ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nun cananuna mibë ninuxun nun ñucama éan.

²⁹Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Asérabi cana mitsu cain, uinu 'icë unin cara camabi uníxa 'émi catamëti Nucën Papa Diosnan 'inun 'aquinuxun aín xubu, aín xucën, aín chirabacë, aín tita, aín papa, aín bëchicë, aín naë éanxa, ³⁰a unix ca béráma 'icësamairai ènë nëtënu aín xubu, aín xucën, aín chirabacë, aín tita, aín bëchicë, aín naë a ñucamañu 'iti 'icën, bëtsi unían ami nishquin 'atimomainun. Usai 'ianan ca Nucën Papa Diosan nëtënu abë nëtëtimoi 'iti 'icën. ³¹Usa 'áinbi ca béría unin —cha ca a uni 'icë —quixun sináncë uni a Nucën Papa Diosan aín niftu 'unánquin ñuumara isti 'icën. 'Imainun ca bérí unin iscëxa ñuuma 'icë uni a Nucën Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a uníxa cha 'icë isti 'icën.

**Jesusan —'ëx cana unin 'acëx bamati 'ai
—quixun catëcëan bana**
(Mt. 20.17-19; Lc. 18.31-34)

³²Anuax cuanx bain Jerusalénu cuani ca aín 'unánmicë unicamaxa uisai cara 'iti 'icë quixun sináncasmai racuëti tsíánmainun Jesús rëcuénquiancëxa. Rëcuénquiania 'itsa unin a nuibiancëxun ca Jesusan abéa cuanun aín 'unánmicë unicama mëcën rabé 'imainun rabé cuénquin, usai cana 'iti 'ai quixun ñuixunquin, ésaquin cacëxa:

³³—Mitsúnbí camina isin, bérí cananuna Jerusalénu cuanin. Anuxun ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'é umin 'inánti 'icën, judíos sacerdotenëن cushicamacë-ñun an Moisésnén cuénéo bana 'unáncë unicama. 'Ináncëxun ca atun —a uni ca bamati 'icë —quixun catancëxun judíosma unicaman 'anun 'é 'inánti 'icën. ³⁴Ináncëxun ca 'émi cuaiaran tushucanan mëétancëxun 'é 'atti 'icën. Usoquian 'acëx bamatancëx cana rabé 'imainun achúshi nëtë 'icëbë baísquití 'ain.

Zebedeonën bëchicë rabëtan Jesús ñucá
(Mt. 20.20-28)

³⁵Usa 'ain ca Zebedeonën bëchicë rabé, Jacobo 'imainun Juan, an anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Nux cuëncësa oquinmi nun ñucacëxun min nu 'axúnti cananuna cuëënin.

³⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Añu ñu 'én mitsu 'axúnti caramina cuëënin?

³⁷Cacëxun ca cacëxa:

—Mixmi 'apu 'aish, min nëtë upínu tsotan, 'én xucëanaxa min mëcën amo tsómainun 'ëx min mëcën amo tsotí cana cuëënin.

³⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Sinánquinmaishi camina usaquin 'é Cain. 'É 'acësaribi oquin unin mitsu bëtsi ocëxun caramina tanshiti 'ain? 'É 'icësaribití téméraquinbi caina tanshiti 'ain?

³⁹Quia ca cacëxa:

—Usaribi oquin cananuna tanshiti 'ain.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Én 'acësaribi oquin camina bëtsi bëtsi ocë 'ianan paëira tanti 'ain. ⁴⁰Usa 'áinbi cana 'én, mix camina 'én mëqueu tsónan 'én mëmiu tsotí 'ai quixun ui unibi caiman. Nucën Papa Diosan cuni ca cati 'icën, uix cara anu tsotí 'icë quixun, an mëniosabi oía 'inun.

⁴¹Usaquin a rabëtan Jesús caia cuati ca Jesusan 'unánmicë uni raíri, mëcën rabé, ax Jacobo 'imainun Juanmi nishacëxa. ⁴²Usaria isquin ca cuënxun Jesusan cacëxa:

—Mitsun camina 'unain, judíosma 'apucaman ca aín unicama ax cuëncë sabi oquin téméraquinbi ñu mëenun 'amia. Aín cushi unin ca aín unicama ax quicësabi oquin 'anun 'amia. ⁴³Usa 'áinbi camina mitsux usai 'itimá 'ain.

Uix cara bëtsi unisama 'iisa tania, an ca mitsúxmi upitax bucunun ñu mëéquin 'a quinti 'icën. ⁴⁴Uinu 'icë micamax cara mitsun cushi 'iisa tania an ca mitsúxmi chuámarua upitax bucunun mitsu ñu 'axúnti 'icën, 'en mitsu 'acésaribi oquin. ⁴⁵Uni itsian ñu mëéxunun cana 'ex uni 'inx Nucén Papa Diosnuax uáma 'ain. 'Ex cana unicamaxa upí 'ianan upitax bu cuti oquin 'a quini uacën. 'Ex 'uchañuma 'aish bamatsianxmabi cana camabi uníxa Nucén Papa Diosbë upí 'inun atun 'ucha 'énansa 'ain bamai uacën.

Jesusan bëxuñu uni Bartimeo bëpëxcüa (Mt. 20.29-34; Lc. 18.35-43)

⁴⁶Usaquiani Jericó émanu bëbatancëx ca anuax aín 'unánmicë unicama 'imainun 'aisamaira uni Jesúsbë quantecéancëxa. Cuania ca bëxuñu uni, Bartimeo cacë, Timeonén bëchicë, an uni curíqui ñucácë, an bai amo tsóxunbi ⁴⁷—Nazaretnu 'icë Jesús ca aia —quiáxa quicania cuati cuénishquin cacëxa:

—Davitan rëbúnqui, Nucén 'Ibu Cristo, nuibaquin ca 'é 'aquin.

⁴⁸Usaía quia oquin ca anu 'icë unicaman banaxma isa nëténun quixun cacëxa. Cacëxbi ca nëtëtima ax 'icësamaira oi ñunshínrui munuma cuénishtëceni quiacëxa:

—Davitan rëbúnqui, Nucén 'Ibu Cristo, nuibaquin ca 'é 'aquin.

⁴⁹Usaía quia cuati niracéquin ca Jesusan —'énu unun ca cat —quixun cacëxa. Cacëxun ca unicaman bëxuñu uni cacëxa:

—Masá nuitkaáxma ca 'it. Mi ca cuénia, niruquiani ca anu cuantan.

⁵⁰Cacëxëshi niruquin anúan mapúcë chupa pëxun nibiani ca Jesúsnu cuancëxa. ⁵¹Usaria aia ca Jesusan cacëxa:

—¿'En mi uisoti caina cuéenin?

Cacëxun ca cacëxa:
—Isnúnni 'é bëpëxcuti cana cuéenin.
⁵²Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Camina cuanti 'ain. 'En mi bëpëxcuti sinani 'émi catamëti camina bëpëxcüan.

Usaquian cacëxëshi bëpëxcuquin ca isacëxa. Bëpëxcucëxun isi cuéenquiani ca Jesúsbë cuancëxa.

II. JERUSALENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUANAN ÑU 'A (11-13)

Jerusalénu cuania unicaman Jesús rabia (Mt. 21.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

11 ¹Jerusalénu cuani Betfagé 'imainun Betania éma rabé a 'urama 'ixun ca Olivos cacë matá anuxun aín 'unánmicë uni rabé xuquin Jesusan cacëxa: ²—Aminu bësucë éma anu ca cuantan. Cuanx anu bëbaxun camina burro, anua uni tsócëma pain, a anua tècérécacë mérati 'ain. Méraquin camina tububétsinquín bëti 'ain.

³Mitsúnni tubuia isquian bëtsi unin: ¿Uisoti caramina tubuin? —cacëxun camina cati 'ain: Nucén 'Ibun ca énë a buánxunun quixun nu caxa. Béríbi ca bémítëcënti 'icën.

⁴Usaquin caxuan xucëx cuanxun ca burro, bai amo xubu xëcié tanáin, tècérécacë méracëxa. ⁵Méraquin tubuia isquian ca anu 'icë unicaman cacëxa:

—¿Añu caina 'ain? ¿Uisati caramina burro tubuin?

⁶Cacëxun ca usaquin canun quixuan Jesusan cacësabi oquin cacëxa. Cacëxun ca —ca buántan —cacëxa. ⁷Cacëxun buántancëxuan chupan catátacaquin burro camápucëbë ca anu 'iruax tsotax Jesús Jerusalénu cuancëxa. ⁸Usaía burron cuancëbëtan ca 'aisamaira unin

anun Jesús cuanti bainu, anúan mapúcë chupabi 'apámaintun bëtsi bëtsi unin naë rësúnua i péchi chuíshcaxun anúan Jesús cuantinu 'apácëxa. ⁹Usobiani ca sharáquiani unicama cuancëxa.
Raírinëxa rëcuénmainun ca raírinëxribi Jesús caxu cuani a rabi cuëeni quicancëxa:

—Ënë unix ca upíra 'icën. Nucën 'Ibu
Diosan xucëx ca ënëx bërí aia. A ca
camabi unin rabiti 'icën. Nun a rabinun
ca 'acan.¹⁰ Nucën rara Davitan
rëbúnqui, ami sinania Nucën Papa
Diosan ainan nu 'imiti, a ca ënëx 'icën.
Nucën Papa Dios naínu 'icë, aribi
cuëenquin rabinun ca 'acan.

¹¹Usaía unicamax sharáquiamainun
cuanx ca Jesús Jerusalénu bëbacëxa.
Bëbaxun ca anuxun Nucën Papa Dios
rabiti xubunu atsínxun, camabi ñu
istancëx bari cuabúcébë Betania émanu
'i cuancëxa. Cuancëbë ca abë aín
'unánmicë unicamaxribi cuancëxa.

Jesusan higuera cacë i bimiñuma 'inun ca
(Mt. 21.18-19)

¹²Betanianu 'inéti Jerusalénu
cuantécení ca Jesús panancëxa.
¹³Pananquiani cuani ca 'uraxun higuera
nicé isbiami, bimíñu cara quixun isi
cuancëxa. Cuanquin isquinbi ca
tuánuma ñancáishi 'áisha aín péchishi
ocëxa, higueranën, tuatisama pan 'ain.
¹⁴Usa 'icé isquin ca Jesusan cacëxa:

—Min camina tuatécëniman.
Achúshira unínbi ca min tuá
cutécënima.
Quixuan caia ca aín 'unánmicë
unicaman cuacëxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua
Jesusan an ñu marucë unicama chiquian
(Mt. 21.12-17; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹⁵Usaquiani cuanx Jerusalénu bëbax
anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu

atsínxun ca Jesusan anuxun an ñu marucë unicama chiquíanan an curíqui cambioquin bicë unicaman mesacama chashcaquin an numacuru marucë unicamaxa anu tsóce aribi chashcacéxa, anu tsóxma 'inun quixun.¹⁶ Usonan ca uíxbia ñu buani anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínquianxma 'inun quixun atu cacéxa.¹⁷ Usaquin 'akin ca unicama 'unánmiquin cacéxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuënéo ca quia: “Anuxun ‘ë rabiti xubu ax ca anuaxa camabi uni ‘ëbë banati xubu ‘iti ‘icën”. Usaía cuënéo bana quicë ‘ainbi camina mitsun anuxun ñu maruquin uni paránquin mëcamati xubusa ‘inun ënuxun ñu maruin.

¹⁸Usaía quicébë camabi unían aín bana cuati rabanan racuëti ca judíos sacerdotenën cushicamabë an Moisés-nën cuënëo bana 'unáncë unicamax Jesús 'acatsi quijax 'ésénancëxa.

19 Usa 'ain ca ñantabucëbë Jesúsbë aín
'unánmicë unicama Jerusalénuax
cuancëxa.

Higuera chushi xanan (Mt. 21.20-22)

²⁰Uxnëti pécaracëbë Jerusalénu cuantëcënquin ca higuera an isónçësama 'icé aín tapúnmiabia chushicë isacëxa. ²¹Usa isquin ca Pedronën a higuera caia conxun Jesúscacëxa:

—Ca is. Minmi ñu concë higuera ca xanánxa.

²²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ax cushiira 'ixun ca Nucén Papa
Diosan ax quicésabi oquin 'aia quixun
sinani ca ami catamët. ²³Asérabi cana
mitsu cain, unían —sapi ca 'atima 'icë
—quixun sinánquinma —asérabi ca
Nucén Papa Diosan 'ati 'icë —quixun
sinánquin, ènë matá —énuax ca
parúmpapanu racati cuantan —quixun

cacëx ca usai 'iti 'icën.²⁴Usa 'ain cana mitsu cain,—asérabi ca Nucën Papa Diosan 'en cacëxun 'é 'axunti 'icë —quixun sinania ca an mitsúnmi ñucacésabi oquin mitsu 'axunti 'icën.²⁵Unibé 'aisama 'aish Nucën Papa Dios naínu 'icë abë banaquin camina axa mimi 'uchacé uni cupiti sinánquinma a pain manuti 'ain, usaribi oquian Nucën Papa Diosan min 'ucha térenquin manunun.²⁶Usa 'aínbi ca mitsúxmi uni itsimi nishcë a manutisama tania Nucën Papa Dios naínu 'icë, an mitsun ñu 'atima 'acé a térenxunquín manutima 'icën.

Jesusan cushi ñuicë bana
(Mt. 21.23-27; Lc. 20.1-8)

²⁷Jerusalénu cuantecéanx ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu Jesús cuantecéancëxa. Cuanx atsíntancëxa anu 'icë isquin ca judíos sacerdotenén cushicama, 'imainun an Moisésnén cuënéo bana 'unáncë unicama, 'imainun ampan caniacéccë unicama anu cuanxun ²⁸ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Uin banan caramina an ñu maruce unicama chíquón? ¿Uin cara usoquinmi ñu 'anun mi cax?

²⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Enribi cana mitsu bana itsi ñucatin. Ñucácexunmi mitsun 'é ñuixuncëxun cana 'enribi mitsu cati 'ain, uin banan carana esaquin 'ai quixun.³⁰¿Uin cara Juan unicama nashiminun cacëx? ¿Nucën Papa Diosan cara cacëx? ¿Unin cara usaquian 'anun cacëx? Ca 'é ñuixun.

³¹Usaquian Jesusan cacëxbi ca usaquin caranuna cati 'ai quixun sinani ñucacanancëxa:

—¿Uisaquín caranuna cati 'ain? Nun nu Nucën Papa Dios naínu 'icë an ca cacëxa quixun cati 'aínbi ca usaquin nun cacëxun nu —¿usa 'ain caramina uisa

cupí aín bana cuama 'ai? —quixun nu cati 'icën.³²¿Caranuna —unían 'imicëxun ca Juanén unicama nashimiacëxa —quixun cati 'ain? Usaquin cati 'aínbi ca camabi unin aín bana cuakin —Nucën Papa Diosan ca asérabi aín bana unicama ñuixunun quixun Juan xuacëxa —quixun sinania.

Usaquin sinani ca a 'apucamax 'apuma unicamami racuéacëxa.³³Usaí canantancëxun ca Jesús cacëxa:
—Uin xucë cara 'iacëxa quixun cananuna 'unaniman.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—Mitsúnmi 'en ñucacëxun 'é ñuixuncëxunma cana 'enribi uin banan carana esaquin ñu 'ai quixun mitsu caiman.

**Bana itsi ñuicësoquin Jesusan an naë
bérúancë unicama ñuia**
(Mt. 21.33-46; Lc. 20.9-19)

12 ¹Bana itsi ñuicësoquin ca Jesusan, a usoquin unin 'ati ñuiquin, ené banaribi 'apucama ñuixuancëxa:

—Esa ca. Achushi unin ca aín naënu uvas 'apáxa. 'Apáxun cénétancëxun ca anuxun uvas baca biti xaxu quimioquin naëxa. 'Anan ca anuxun naë bérúanti xuburibi manámira chaioruquin 'axa. 'Atancëxun bëtsi uni aín naëa bérúanxun quixun ami ébiani ca 'ura 'icë menu 'i cuanxa.²Cuantancëxun ca uvas bimicébtan abéa 'icë an ñu mëemicë uni achushi xuquin caxa:

—An naë bérúancë unicamanu cuantancëxun camina 'énan 'iti a mësúa 'é békúnun mi 'inánun cati 'ain.³Cacëx cuanxa bëbaiabi ca an naë bérúancë unicaman mëétancëxun ñuñuma cuantecéntanun xuaxa.⁴Usaquian 'an ca naë 'ibun aín ñu mëemicë uni itsi xutécéanxa. Xucëx cuanxa bëbaiabi ca aribi an naë bérúancë unicaman macuëxquin bëtsi bëtsi oquin 'atimati banaquin

ñu caxa.⁵ Usocébétan amiribishi xucébi ca bëtsiribi 'axa. A 'acan ca bëtsi xutancé xutancéxun raíriribi xuaxa. Xutiabi ca raíri 'atimonan raíriribi 'acanxa.

⁶ Usoquin aín unicama xuquinbi ca aira nuibacé aín bëchicé a xucéma 'icén. Xuxunmabi ca —'én bëchicé énë ca usaribi oquin 'aquinma upí oquin biquin aín bana cuati 'icé —quixun sinánquin aira xuaxa.⁷ Usoquin sinánquin xucéx cuanxa bëbacébë ca an naë bérúancé unicama canani quiaxa: Aín papáxa bamacébë ca aín bëchicé énëx naë 'ibu 'iti 'icén. Usa 'ain cananuna nux naë 'ibu 'inuxun énë 'ati 'ain.⁸ Canantancéxun 'atancéxun ca naë 'uri racáncanxa.

⁹ Usoquian aín bëchicé 'acé cara naë 'ibun a unicama uisoti 'icé quixun cana mitsu cain. Aín naënu cuanxun a unicama 'atancéxun ca bëtsi uni aín naëa bérúanxunun quixun cati 'icén.¹⁰ ¿Nucén Papa Diosan bana cuénéo ésaí quicé, a caramina mitsun iscémá 'ain?,

An maxax xubuacé unífan biquinma
racáncé 'aíshbi ca a maxax bérí
amia xubu cushicé 'icén, itá
upímia xubu cushicé usaribiti.

¹¹ Usaía 'inun ca Nucén Papa
Diosan 'imiáxa. An usoquin mënócio-
cëx ca nun nu iscëx upfíra 'icén.
¿Usoquian cuénéo bana a caramina
mitsun iscémá 'ain?

¹² An naë bérúancé unicama ñuicébë
ca judíos 'apucama atubi ñui isa quia
quixun 'unani Jesúsmi nishacéxa.
Nishquin 'atimonuxun biisa tanquinbi
—'itsa unin ca aín bana cuatia, usa 'ain
ca a unicamax numi nishti 'icé —quixun
sinani atumi racuéquin Jesús ébiani
riquiancëxa.

Unión 'apu curíqui 'inan
(Mt. 22.15-22; Lc. 20.20-26)

¹³ Usaquierian cuanxun ca atun cushica-
man uisai cara Jesús quiaxa quixuan atu

cacéx ami manáncatsi quixun, an Jesús cémexun ñucánun fariseo uni raíri 'imainun Herodesnén uni raíriribi xuacéxa.¹⁴ Xucéx cuanxun ca Jesús cacéxa:

—Cananuna 'unarin, min banax ca asérabi 'icén. Uisai cara Nucén Papa Diosan uni 'iti 'icé quixun camina céméquinma asérabi ñuin, unífan min a bana ñuia cuati cuéencébétanmabi. Min sinánchèx ca camabi uni bëtsibétan sénèn 'icén. Usaquin sinánquin camina camabi ñuñu 'imainun ñuñuma unicama 'imainun 'apuburibi uisai cara Nucén Papa Diosan uni 'iti 'icé quixun ñuixumin. Usa 'ixun camina nu cati 'ain, ¿Nucén Papa Dios asérabi nun cushi 'ain cara Romanu 'icé 'apu, César, a curíqui buánmiti asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic? ¿Caranuna curíqui 'inánti 'ain? ¿Caranuna 'inántima 'ain?

¹⁵ Cacéxun ca Jesusan —uisai caraisna qui quixun 'émi manánuoxun cuacatsi quixun ca 'é ñucatia —quixun 'unánquin cacéxa:

—'Émi manánuoxun 'éx caraisna uisai qui cuacatsi quixun camina 'é usoquin Cain. Uisa cara isnun ca 'apu buánmiti manë curíqui achúshi 'é békun.

¹⁶ Cacéxuan bëia isquin ca Jesusan cacéxa:

—¿Uin bëmañan tanquin 'acé cara énëx 'ic? ¿Uin anë cara cuénéocé énëx 'ic?
Cacéxun ca atun cacéxa:
—Ax ca Romanu 'icé 'apu, Césarnén bëmáñan tanquin 'acé 'imainun Césarnén anë 'icén.

¹⁷ Usaquin cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Ami mitsun 'atia César cuéencé a ñu camina 'ati 'ain, axa mitsun 'apu 'ain. 'Anan camina ami mitsun 'atia Nucén Papa Dios cuéencé a ñu 'ati 'ain, axa mitsun Papa Dios 'ain.

Usaquierian cacéxun cuati ca bëtsi unin banasama ca énën bana 'icé quiax sináncasmai ratúcancëxa.

Uni baísquiti ñui quicë bana
(Mt. 22.23-33; Lc. 20.27-40)

¹⁸Usa 'ain ca Jesúsnu saduceo unicama cuancëxa. Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sináncëxa. Usaquin sináncë 'aish anu cuanxun ca Jesús ñucáquin cacëxa: ¹⁹Nun 'unánun ca Moisésnën ésai quicë bana cuënöeçëxa, uni achúshinëxa bëchicëñuma 'aish bamacë bëtan ca aín xucënan aín casunancë xanu bixun, ami bacë bëchiti 'icën. Usoquian 'acëx ca aín bëchicë ax aín xucënan bëchicësa 'iti 'icën. ²⁰Usa 'ain cananuna mi ñucatin. Uni achúshi ca mécen achúshi 'imainun achúshi 'anácañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca atun apan an xanu biacëxa. Biaxbi ca bacë bëchiaxmabi bamacëxa. ²¹Baman aín xucënan casunancë xanu biaxbi ca aín xucën axribi bacë bëchiaxmabi bamacëxa. Usaribiti ca a xanu biaxbi aín xucën bëtsíxribishi bamacëxa. ²²Usa 'ain ca xucën camáxbi a xanu biaxbi bacë bëchicëñuma 'inun bamacëxa. Acamaxa bamai cëñúan ca a xanúxribi bamacëxa. ²³Camaxunbi ca a xanu biacëxa. ²⁴Usa 'ain cara anun unicama baísquiti nëtén acama uinu 'icéxira aín bënen 'iti 'ic?

²⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usama ca. Mitsun Nucën Papa Diosan bana cara uisaira quia quixun cuanan aín cushiribi 'unánquinma camina usaquin 'ë ñucatin. ²⁵Bama 'aish baísquiquin ca unin xanu bitima 'icën, aín ini bëchicë ca unin bënumitima 'icën. Usaribi ca naínu 'icë ángelcamax-ribi 'icën. ²⁶Mitsúnni —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sinania cana mitsu cain, ca usama 'icën. ²⁷Caramina Moisésnëan imaxu nëémëtia isa ñui quicë bana iscëma 'ain? Imaxu rëquirucënuax banaquin ca Nucën Papa

Dios Moisés ésaquin cacëxa: “²⁸Ex cana Abraham, Isaac, Jacob acaman rabicë Dios, a 'ain”. ²⁷A bana cuënöe isquin cananuna 'unánin, Nucën Papa Dios, ax ca bama 'aísha baísquitima unicaman Diosma 'icën. Ax ca camabi aín unicaman rabicë Dios a 'icën.

**A pain Nucën Papa Diosan bana
axa quicësabi oiira 'iti**
(Mt. 22.34-40)

²⁸Usaquian Jesusan saduceo unicama caia ca an Moisésnën cuënöe bana 'unáncë uni achúshinë uquin cuacëxa. Cuacëxuan saduceo unicaman ñucáce bana a upí oquin ñuia cuaxun ca an Jesús cacëxa:

—¿Uinu 'icë Nucën Papa Diosan bana cuënöe quicësa oíira caranuna 'iti 'ain?

²⁹Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Axa quicësabiira oi 'iti bana ax ca ésai quia: “Israel unicama, ca cuat. Nucën 'Ibu Dios ax ca achúshi 'icën.

³⁰Min 'Ibu Diosmi camina asérabi cuëeni cëmëima sinánti 'ain. Usa 'aish camina ami catamëti ax cuëencësabi oíshi 'iti 'ain". Ax ca a pain Nucën Papa Diosan bana ax quicësabi oíra 'iti a 'icën. ³¹Enéxribi ca a banasaribi 'icën: “Mixmi bëruancacësaribi oquin camina min aintsicama nuibanan 'aquinsa 'icë 'aquisti 'ain". 'Aíma ca axa quicësabi oíra uni 'iti énë bana rabësaribi bana 'icën. ³²Usaquian cacëxun ca an Moisésnën cuënöe bana 'unáncë unin cacëxa:

—Usa ca. Mixmi quicë bana ax ca asérabi 'icën, Nucën Papa Dios, ax ca achúshishi 'icën. Bëtsi Dios ca 'áma 'icën. ³³Cëmëima asérabi cuëni, ax cuëencësabi oi 'i ami sinánan unin axa bëruancacësaribi oquin aín aintsicama nuibanan 'aquinsa 'icë 'aquinçebë ca Nucën Papa Dios cuënia, judíos unían aín 'ucha cupí 'aracacë ñuina rëxun xarocëbëa 'icësamaira oi.

³⁴Usaquian a bana ñuiquin cacëxun ca Jesusan a uni cacëxa:

—Nucën Papa Diosan uni 'iisa camina 'ain.

Usaquian a uni caia cuaxun ca ui unínbì ñucatéecanma 'icën.

Uin rëbúnqui cara Cristo 'icë quicë bana
(Mt. 22.41-46; Lc. 20.41-44)

³⁵Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuixuni ca Jesús quiacëxa:

—¿Uisa 'aish cara an Moisésnëan cuënéo bana 'unáncë unicamax quia, Cristo ax ca Davitan rëbúnqui 'icë quiax? ³⁶Nucën Papa Diosan Bëru Nunshin Upitanbi ca David ësaquin quimiacëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'en 'Ibu caxa, "axa mimi nishcë unicama 'en mi 'ibuamimainun camina mix 'ëbë 'apu 'aish 'en mëqueu 'iti 'ain".

³⁷Usai qui ca David ax —Cristo, ax ca 'en 'Ibu 'icë —quiax quiacëxa. ¿Ësaia quia 'ain cara Cristo uisax Davitan rëbúnqui 'iti 'ic? Usaía quia ca 'aisamaira 'ixun unin cuëenquin cuacëxa.

Jesusan an Moisésnën cuënéo bana 'unáncë unicama ñuia
(Mt. 23.1-36; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

³⁸Cuatia ca bana ñuixunquin Jesusan ësaquin atu cacëxa:

—An usaía judíos unicama 'inun Moisésnën cuënéo bana 'unáncë unicamax 'icésaribití camina 'itima 'ain. Atux ca chupa chaxcé pañuax niti cuëeanan anuxun ñu marucë anuxuan unin —ax ca nun cushi 'icë —quixun sinánquin mëcën 'inánquin biti cuëenia. ³⁹Usai 'ianan ca anu judíos unicama timëti xubunu unicamabë timëti, anua aín cushicamax tsótí a anu tsotishi cuëenia, 'ianan ca pi timéxun anu aín

cushicama tsótí anu tsónuxun caisia, atusaribi 'icatsi quixun. ⁴⁰Usai 'ianan ca casunamëcë xanun ñu bicuanquin cënuia. Cënuanan ca ax isa upí 'icë quixuan unin sinánun quiax, 'uran pain Nucën Papa Diosbë banaia. Usa unicama ca Nucën Papa Diosan, axa usai 'icëma uni 'acësamaira oquin 'uchoti 'icën.

Xanu casunamëcënëan Nucën Papa Dios curíqui nanxúan ñui quicë bana
(Lc. 21.1-4)

⁴¹Usaquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama catancëx ca Jesús anu curíqui nanti ñu 'urama ami bësui tsóbuacëxa. Tsóxun ca anu nanti ñu anua unicaman curíqui nania isacëxa. Iscëxun ca 'aisamaira curíquiñu unicama an 'itsa curíqui nançëxa.

⁴²Nancëbë uquin ca xanu casunamëcë ñuñuma, anribi manë curíqui rabératsu nancëxa, axa cupímara 'icëbi. ^{43,44}Nancë bëtan cuëncëxa aia ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Itsaíra curíquiñu unicaman ca anun ñu maruquian têxecë curíqui anu curíqui nanti ñunu 'aruaxa. Usa 'aínbi ca xanu casunamëcë énén asérabi cuëenquin 'aisa tanquin anúan ñu marutibí 'áma 'itánun aín curíquicamaishi 'aruaxa. Usa 'ain cana asérabi mitsu cain, curíquiñu unicaman 'acësamaira oquin ca a xanun aín curíqui 'inánxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu upíira upí ñui quicë bana
(Mt. 24.1-2; Lc. 21.5-6)

13 ¹Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuaxa cuania ca aín 'unánmicë uni achúshinëن Jesùs cacëxa:

—Ca is, énë xubux ca maxax 'acë 'aish upíira upí 'icën.

²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Énë xubu camina maxax 'acé 'aish chaira isin. Usa 'aínbi ca énë xubucama aín maxáxcamaribi rurupacé 'iti 'icén.

Mecama cënúti nëtë 'iisama pain 'ain bëtsi bëtsi ñu 'iti bana
(Mt. 24.3-28; Lc. 21.7-24; 17.22-24)

³Usaquin cacéx abë cuanquin ca anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubu 'uria 'icé matá, Olivos, anu tsóbutia Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, acaman, unia 'áima 'ain, atúxéshi abë 'ixun Jesús cacéxa: ⁴—¿Uínsaran cara mixmi quicésabi oi anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubu énëx aín maxáxcama rurupacé 'iti 'ic? ¿Anúan usai 'iti nëtë ca 'uramacuatsimia quixun 'unánuxun caranuna uisa ñu 'ia isti 'ain? A camina nu ñuixunti 'ain.

^{5,6}Usaquier aín 'unánmicé unicaman nucácexun ca Jesusan anun ax utécénti nëtë ñuixunquin ésaquin cacéxa:

—Itsa unin ca, 'ex cana Cristo 'ai, quiax quiquin 'itsaira uni paránuoxun 'aia. Usoquier mitsuribi paránti rabanan camina bérúancati 'ain. ⁷Mitsun camina uni itsian —bëtsi menu 'icé unicamax ca bëtsibé 'acánania quixun ñuia cuanuxun 'ain. Cuanan camina —raíri unicamax-ribi ca raíribé 'acánania —quixun ñuia cuatíbi racuétima 'ain. Usaía 'icébëbi ca énë mecam cënúcëma pain 'iti 'icén. ⁸Bëtsi menu 'icé unicamax ca bëtsi menu 'icé unicamabé nishánani 'acánanti 'icén. ⁹Imainunribi ca bëtsi menu 'icé 'apun suntárucama bëtsi menu 'icé suntárucamabé 'acánanti 'icén. Bëtsi bëtsi mecam ca shaíquinuxun 'aia. Bëtsi bëtsi nëtënu 'icé unicamax ca a pití ñuñuma 'inuxun 'aia. Usoquin pain témératancéxunbi ca 'ex utécencébétainra, unin an 'acésamaira oquin téméraxun 'aia.

⁹Émi sináncëma uni raírinën ca 'apucamanu ami manánuoxun mitsu

buánti 'icén. Usonan ca anua judíos unicama timéti xubucamanuxun mitsu manë xon rishquiti 'icén. Mitsúmni 'én bana uni ñuixuncé cupí ca unin mitsumi nishqiun judíosma unicaman 'apunu mitsu buánti 'icén, ami mitsu ñui manánuoxun. Usai ca 'iti 'icé quixun 'unanx camina usaía 'icébë ratútima 'ain. Usocéxunbi camina a 'apucama 'é ñuiquin bana ñuixunti 'ain. ¹⁰Usaía 'icéma pan 'ain ca camabi menuxun uisai cara uni Nucén Papa Diosan 'iti 'icé quiáxa quicé bana unin ñuixunti 'icén. ¹¹A unicaman mitsu 'apunu buáncexun camina racuéquin —uisai carana quiti 'ai —quixun sinántima 'ain. Mitsúxmi banacébétanshia Nucén Papa Diosan mitsu sinánmicé banan camina cati 'ain. Nucén Papa Diosan Béru Ñunshin Upitan sinánmicëx camina quiti 'ain. ¹²Émi sináncëma unin ca axa 'émi sinania oquin aín xucénbí an uni 'aminun quixun 'apu 'inánti 'icén. Usaribi oquin ca aín papan ami nishquin aín bëchicébi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icén. ¹³Imainun ca useribi oquin aín bëchicénen ami nishquin aín papabi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icén. Mitsúxmi 'émi catamëcë cupí ca unicamax 'émi sináncëma 'aish mitsumi 'i nishnuoxun 'aia. Usa ñu 'icébétanbia 'émi sinánquin encëma unicamax ca 'én Papa Diosan nëtënu 'ébë 'iti 'icén.

¹⁴Usaquin caxun ca Jesusan ésaquin-ribi aín 'unánmicé unicama cacéxa:

—An Nucén Papa Dios quicé bana unicama ñuixuncé uni, Danielnén a ñuiquin cuénéo uni ax ca 'atimaira 'icéa unin timacé 'aíshbi aín suntárucamabé uti 'icén. Ái ca ax anua ax 'itima anu 'iti 'icén. An énë bana iscë uni an ca uisai quicé cara quixun 'unánti 'icén. Usai 'icébë ca unicama ami racuëti Judea menu 'icé émacamanuax abáquiani matánu cuanti 'icén. ¹⁵Aín xubu éman

'icë unicamaxribi ca abánuxun, aín ñu pain bitsi aín xubunu atsíntécenima ashiti cuanti 'icën. ¹⁶Imainun ca aín naënuwan ñu mëecë unicamaxribi abánuxun aín chupa bitsi, aín xubunu cuaníma aín naënuaxëshi abáti 'icën. ¹⁷Usaía 'icëbë ca xanu tuñucama 'imainun aín tuá 'icúcë xanucamaxribi abáquiani cuani nuibacanuxun 'aia. ¹⁸Usaími mitaňu 'itín rabanan camina Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. ¹⁹Usai 'i ca unicama Nucën Papa Diosan me uniotabacé 'aían uínsaranbi 'iásamairai témérati 'icën, amiribishi usai témératé cëntimo. ²⁰Anúan paë tanquin témérati nétéxa cëñúcëbëma ca usabi 'i camabi uni bamati 'icën. Usa 'aínbì ca Nucën Papa Diosan, ainan 'inun an caíscë unicama nuibaquín, atu cupí anúan unin paë tanquin témérati nétécamá sénénmiti 'icën.

²¹Anúan usoquin unicaman témérati nété ucëbëtan unin mitsu —ca is, énu ca Cristo 'icë —quixun canan —ca is, uno ca Cristo 'icë —quixun cacëxunbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain. ²²Anúan usoquin unicaman témérati nété ucëbëtan ca unin ax asérabi ama 'ixunbi —'ex cana Cristo 'ai —quixun paránti sinánquin unicama canuxun 'aia. Usaribiquin ca uni raírinén cémëquin —'én cana Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunin —quixun unicama canuxun 'aia. Canan ca unicama paránti sinánquin, uni itsian 'acëma ñu 'anuxun 'aia. Aquin ca Nucën Papa Diosan unicamaribi paránti sinánuwan 'aia. ²³Usai 'icëma pan 'aínbì 'én mitsu cacé 'aish camina a ñucama usai 'icëbëbi ratútima 'ain. 'Ilanan camina unínma mitsu parania bérúancati 'ain.

Anúan Jesús utécënti nété ñuicë bana
(Mt. 24.29-35; 42-44; Lc. 21.25-36)

²⁴Catancëxun ca Jesusan esaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Usaía témërai anun uni bënëti nétécamá 'icëbë ca bari bëánquinuxun 'aia, 'uxénribi ca pëcanuxunma 'aia. ²⁵Isparibi ca rëucunuxun 'aia, naícamë 'éo shaíquicëbë ca anua 'icë ñucamaxribi shaíquinuxun 'aia. ²⁶Usaía 'icëbëtan ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'én nété cuin mëúxun 'én cushin pëcabëtsinia unicaman isnuxun 'aia. ²⁷Ex uquin cana 'én ángelcama xuquin 'énan 'inun 'én caíscë unicama camabi menua, naínuaribi 'ébëa 'inun timéminuxun 'ain.

²⁸Énë ñu camina 'unanim, higuera i ax ca baricuatsincëbë aín pëchi rëucubutancëx amiribishi corutëcënia. Usaríia 'ia isquin camina —ca baritiacuatsinia —quixun 'unanim. ²⁹Usaribitia 'én mitsu ñuixuncë ñucamax 'icëbëtan camina 'unánti 'ain, anun 'ex utécënti nété ca 'urama 'icë quixun. ³⁰Asérabi cana mitsu Cain, énë néténu bucucë unicamax bamacëma pain 'ain ca 'én mitsu ñuixuncë banacama quicësabi oi 'iti 'icën. ³¹Naí, me acamax ca cëñúti 'icën, 'aínbì ca 'én banaxa nététimoi usabi 'ain camabi ñu 'ex quicësabi oi asérabi 'iti 'icën.

³²Añu nétéinra carana 'ex utécënti 'ain, uínsarainra cara usai 'iti 'icë quixun ca uínbì 'unanim. Naínu 'icë ángelcamanbi ca 'unanim, 'ex Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ixunbi cana 'énribi 'unanim. Nucën Papa Diosan cuni ca 'unania. ³³Mitsun uínsaran carana uti 'ai quixun 'unánçëma 'aish camina camabi nétén 'én uni 'aish 'émi sinánquin 'ex uti caínti 'ain. ³⁴Ca ésa 'icën. Uni achúshinén ca aín xubunuax amanu cuanuxun an ñu mëëxuncë unicama cuénxun, —utécëntamainun camina upí oquin ñu 'ati 'ai —quixun canan an xëcüé bérúancë uniribi aín xubu bérúainra onun quixun caia. Usaquin cabiani ca 'ura cuania. ³⁵A unicaman ca uínsaran cara

an atu ñu mëemicë uni uti 'icë quixun 'unanim. Usaribiquin camina mitsun 'ëx uti 'unaniman. Carana bëbaquishcë bë uti 'ain, carana imé naëx uti 'ain, carana 'atapa bënë banacëbë uti 'ain, carana pëcaracëbëa bari urucëbë uti 'ai quixun camina 'unaniman. Usa 'ain camina camabi nëtëñ 'ëmi sinánquin 'ëx uti caínti 'ain, ³⁶uquin atuna 'ëmi manúcë mitsu mërain, usa 'ain. ³⁷Esauquin 'én mitsu cacësaribi oquin cana axa 'ëmi catamëcë unicamaribi cain, camina 'ëmi sinánquin 'ëx uti caínti 'ai quixun.

III. Bamaxbi Jesucristo Baisquia Bana (14-16)

Judíos unicama Jesúsmi 'ésénan
(Mt. 26.1-5; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

14 ¹Anun carnero 'ati 'ianan anun chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nëtë 'itia rabé nëtë 'ain ca judíos sacerdotenëñ cushicamabétan an Moisésnëñ cuënéo bana 'unáncë unicaman, uisaxun caranuna 'anuxun Jesús, unicaman 'unánunmaishi, biti 'ai quiax canancëxa. ²Cananíbi ca quiacëxa:

—Unicamama anun rabanan nëëti tsuáquiruia, usa 'ain cananuna anun carnero 'ati nëtëñ bitima 'ain.

Betaníanuxuan xanun Jesúsmi ro tutuca bana
(Mt. 26.6-13; Jn. 12.1-8)

³Betania ñacánuax ca Jesús an aín nami chéquimicë 'insínñu 'aíshbia pëxcúcë, Simón, aín xubunua 'icë mesanu tsócëxa. Anu 'aísha mesanu tsotan ca xanu achúshinëñ anu sanuira sanu 'inínti ro, nardo cacë, 'arucë ñu a bëacëxa. A rox ca mëscucëma 'aish cupfira cupí 'iacëxa. Usa 'aínbi ca anua

'arucë ñu a ruruquin anun Jesusan maxcá chabócëxa. ⁴Usoia isi ca anu 'icë unicama ráirinëx a xanumi nishi canancëxa:

—¿Uisati cara ro ñancábi cëñuax?

⁵Anun ñuñuma uni 'a quinti trescientos curíqui cupí maruti ca énë ro 'ixa.

⁶Usai canania cuaquein ca Jesusan cacëxa:

—Ami nishquin énë xanu ñuixunma ca 'at. Esauquian 'é 'acë énëx ca asábiira 'icën. ⁷Camabi nëtëñ camina ñuñuma uni isin. Isquin camina 'aquinsa tanquin 'aquinquin ñu 'inánti 'ain. Usa 'aínbi camina mitsu xénibuquin 'é istima 'ain. ⁸An 'é usaquin 'aisa tanquin ca 'é 'axa.

Bamacë maínuñun usoquin unin 'ati tanquin ca énë xanun 'é ron 'axa.

⁹Asérabi cana mitsu cain, uinuñun cara camabi menuxun 'én unibunén 'én bana, anúan uni Nucën Papa Diosnan 'iti, a ñuixunia, anuxun ca énë xanúan ésoquin 'é 'acë énëribi ñuixunti 'icën, camabi unían 'unánun.

Judasnëan Jesús uni 'inan
(Mt. 26.14-16; Lc. 22.3-6)

¹⁰Usa 'ain ca Jesusan 'unánmicë uni achúshi, Judas Iscariote, ax anua judíos sacerdotenëñ cushicama 'icë anu

cuanxun —Jesúsmi binun cana mitsu a ismiquin buánti 'ai —quixun atu cacëxa.

¹¹Cacëxun cuati cuéenquin ca —curíqui cananuna mi 'inánti 'ai —quixun cacancëxa. Usaíá quicëbétan ca Judasnën —¿uisaxun carana énë unicama Jesús bimiti 'ai? —quixun sináncëxa.

Jesusan aín 'unánmicë unicamabétan ashiquin pía
(Mt. 26.17-29; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30;
I Co. 11.23-26)

¹²Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán anun piti nëtë ucëbëa, anun carnero 'ati

Pascua nëtë 'ain, ca aín 'unánmicë unicaman Jesús cacéxa:

—¿Uinuxuinra nun Pascua nëtën a pití ñu mi ménioxumi cuanti caramina cuëenin?

¹³Usaquian cacéxun xuquin ca aín 'unánmicë uni rabé cacéxa:

—Ëma 'uri anu ca cuantan. Cuanquin mëraquin camina achúshi unían ñutën 'umpax buanía a nuibianti 'ain.

¹⁴Nuibiani anua ax atsíncë xubunu atsínquin camina aín 'ibu ësaquin cati 'ain: An nu 'unánmicë uni an ca ësaquin mi canun nu caxa, ¿Uinuxun cara 'ebétan 'én 'unánmicë unicaman Pascua nëtën pití ñu pití 'ic? ¹⁵Usaquimí cacéxun ca an mitsu anuxunu pití, xubu namé cha, cata itsi manámi 'icë, anua mesa 'imainun anu tsótí acama méniocë, a mitsu ismiti 'icën. Ismicéxun camina anuxun pití ménioti 'ain.

¹⁶Usaquian cacéx cuanx Jerusalénu bëbaquin ca aín 'unánmicë uni rabëtan Jesusan cacésabi oquin a ñucama méracéxa. Méraxun ca anuxun a nëtën pití ñucama méniocëxa.

¹⁷Usaquian 'an ca Jesúsbë bëbaquish-cébë aín 'unánmicë unicama mécën rabé 'imainun rabé acamax anu bëbacéxa.

¹⁸Bébatancéxun mesanuxun piia ca Jesusan atu cacéxa:

—Asérabi cana 'én mitsu cain, an 'ebétan picé micama achúshinén camina axa 'ëmi nishcë unicama 'é 'inánuquen 'ain.

¹⁹Ësaquian cacéxun oi masá nuitkauin ca aín 'unánmicë unicama achúshi achúshinén Jesús ñucácéxa:

—¿'Én carana uni mi 'inánti 'ain? ¿'É cat?

²⁰Quia ca Jesusan cacéxa:

—Micama achúshi an 'ebétan manë xampami chabóxun pán picé an ca uni 'é 'inánti 'icën. ²¹Asérabi Nucën Papa Diosan bana cuënëosabi oi cana uni

'inux anuax uá, 'éx bamati 'ain. Usa 'aímbi ca an 'atimonuxun binun uni 'é 'ináncë uni, ax 'uchañuira 'aish uisoquin cara 'ati 'icë usoquian Nucën Papa Diosan 'acë 'iti 'icën. Usai 'itima cupí ax unitima ca 'iacéxa.

²²Usaquian cacéxun pimainun ca Jesusan pán biquin, Nucën Papa Dios —asábi ca —catancéxun, pán tucapaxun 'inánquin atu cacéxa:

—Ënë ca bit. Mitsúnmi pití pán énëx ca 'é 'icën.

²³Cacéxun a páncama pian ca Jesusan uvas baca anu 'arucë xampa biquin, Nucën Papa Dios pain —asábi ca —catancéxun atu 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca camaxunbi 'acéxa. ²⁴Aia ca cacéxa:

—¿'Én imi 'apati 'éx bamacë cupí ca 'aisamaira uni aín 'uchacama téréncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'iti 'icën. Énëx ca a 'apati 'éx bamati a 'icën. ²⁵Asérabi cana mitsu cain, énuquen cana uvas baca 'atéceniman. Nucën Papa Dios anua ax aín unicaman 'Apu 'icë, anuxun cuni cana 'atécénti 'ain.

Pedronën uni paran

(Mt. 26.30-35; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

²⁶Nucën Papa Dios rabi cantatancëx ca Jesúsbë aín 'unánmicë unicama Olivos cacé matánu cuancéxa. ²⁷Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacéxa:

—Unin 'é bicébë camina mitsux racuëti abati tsuáquiti 'ain, Nucën Papa Diosan bana cuënëo ésaí quiçésabi oi: “An carnero bérúancë uni 'én 'acébë ca carnerocamax abati tsuáquiti 'icën”.

²⁸Usai 'itancéxmi mitsux cuainsama pain 'ain cana 'éx pain baísquiquiani Galileanu cuanti 'ain.

²⁹Usaíquia quia ca Pedronën cacéxa:

—Raírinëxa mi ébiani abácébëi cana 'éxéshi mi ébiani abátima 'ain.

³⁰Quia ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana mi cain, mix camina usai quin, 'ixunbi camina énë ñantan rabëti 'atapa banatisama pan 'ain min isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

³¹Cacëxun ca Pedronën ñunshínquin Jesús cacëxa:

—'Ex mibë bamanuxunbi cana, 'ën cana mi 'unáncëma 'ai quixun uni parántima 'ain.

Ñesaquian caia ca usaquinribi camaxunbi cacëxa.

**Getsemaní naënuaxa Jesús
aín Papabé bana**
(Mt. 26.36-46; Lc. 22.39-46)

³²Olivos cacë matánu cuanbaiti Getsemaní cacë me mënñocë, anu bëbaquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ex Nucën Papa Diosbë banamainun ca énu tsóxun 'ë caín.

³³Usaquin cabiani Pedro, Jacobo, Juan, acama buani cuanibi ca —uisai carana 'iti 'ai —quixun sinani bënëti masá nuituacëxa. ³⁴Usai 'iquin ca acama cacëxa:

—Cana 'aisamaira masá nuitutin. Micamax ca énu tiquit. 'Aíshbi camina 'uxtima 'ain.

³⁵Cabiani 'urira cuani menu rantin puruni tsóbuquín ca, ax cuëéncëbë ca uisaíbi 'itimia 'icë quixun 'unani, abë banaquin aín Papa cacëxa: ³⁶—Papan, min 'aisama ñu ca 'áima 'icën. 'En usoquin paë tanun 'ë 'imixunma ca 'at. Usa 'aínbi cana 'ex cuëéncësa oi 'itimia 'ain, mix cuëéncësa oishi cana 'iti 'ain.

³⁷Usaquin catancëx cuanquin aín 'unánmicë unicama 'uxcë mëraquin ca Simón Pedro cacëxa:

—Simón, ¿caina 'uxan? ¿Ténëima caramina bënëtishi 'uxan? ³⁸Mitsux 'ëx cuëéncësa oi 'iisa tanibi camina asérabi

usai 'iman. Usa 'ain camina 'uxti tääi, 'uchati rabanan Nucën Papa Diosbë banati 'ain.

³⁹Usaquin cabiani cuantëcëanx ca Jesús amiribishi usaquinribishi cai aín Papabë banatécëancëxa. ⁴⁰Banatancëx utécënquinbi ca Pedro, Juan, Jacobo, acamaxa 'uxcënan ténántëcëncëx 'uxcë mëratécëancëxa. Mëraquian bësúncë xunbi ca uisaquin cara cati 'icë quixun sinánma 'icën. ⁴¹Usa 'ain amiribishi cuantëcëntancëx utécënquin ca cacëxa:

—Bëri camina tantianan 'uxti 'ain. Asá ca. Anúan uni 'uchañucaman binun uni itsin 'ë 'inánti nëtë ca uaxa. ⁴²Cuanun ca nirucuatsin. An 'ë uni 'inánti uni ca aia.

Jesús bican

(Mt. 26.47-56; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴³Jesusan cacëbëbi ca aín 'unánmicë uni achúshi, Judas, ax uacëxa. Abë ca 'itsa uni manë xëtocë bëanan imaxu téacë bëi uacëxa. Axa ucëcama ax ca judíos sacerdotenën cushicamabëtan an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun caniacëcë unicamanribi Jesús binun quixun xucë 'iacëxa.

⁴⁴Usa 'ain ca buánquin Judasnën abë cuancë unicama cacëxa:

—'En bëtsucuacaia isquin camina 'unánti 'ain, ax ca Jesús 'icë quixun. 'Unánquin a bixun camina bërúinra oxun buánti 'ain.

⁴⁵Usaquin unicama cacësabi oquin ca anua 'icë anu bëbaquin Judas Iscariotenë, —énu caina 'ain?

—caquin Jesús bëtsucucacëxa. ⁴⁶Usa oia ca axa ucë unicaman Jesús biacëxa.

⁴⁷Bicëbëtan ca anua 'icë unicama achúshinën aín manë xëtocë aín xacánuá biquin, judíos sacerdotenën cushicaman 'apun ñu mëëmicë uni mëëquin aín pabí amocüa pabiscacëxa.

⁴⁸Usocëbëtan ca Jesusan axa anu 'icë unicama cacëxa:

—¿Mané xëtocé 'imainun imaxu tēacé tuífanx caramina mëcamacé uni 'acësa oquin 'ë binux ucan? ⁴⁹Camabi nëtén 'ën mitsu nëbëtsinuxun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñiabi camina uisa 'ixunbi ésoquin 'ë bicancëma 'ain. Usa 'aínbì camina Nucën Papa Diosan bana cuëñeo quicësabi oquin 'ë ésoquin 'acanin.

⁵⁰Usoquian Jesús bicébë ca aín 'unánmicë unicamax a ébiani abácëxa.

Bëná uni abáa

^{51,52}Raíria abámainun ca bëná uni achúshinéinshi sábananën racúxun nuibiancëxa. Nuibiania aribi bicancëxbi ca sábana ébiani ñancáishi abácëxa.

Judíos unin 'apucamanua Jesús buáncan

(Mt. 26.57-68; Lc. 22.54-55, 63-71;
Jn. 18.12-14, 19-24)

⁵³Usoquin bitancëxun ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apunu Jesús buáncëxa. Anu ca sacerdotenën cushicamabë caniacëcë unicama 'imainun an Moisésnën cuëñeo bana 'unáncë unicama timécë 'iacëxa. ⁵⁴Jesús buántamainun 'uránxun nuibiantancëx ca Pedro a xubu rapasu me mëníocënu bérúax suntárucamabë tsi bimicënu sënamëti anu tsoóçxa.

^{55,56}Usa 'ain ca judíos sacerdotenën cushicamabë camabi judíos unibunën 'apucama anu timécun, uix caraisa atúan 'anun Jesúsmi manánti 'icé quixun cuaisa tancëxa. Cuaisa tancëbëa 'itsa uni cémëi Jesúsmi manáncëxbi ca 'atima bana anúan Jesús 'acánun quixun Jesús 'uchotí 'áima 'iacëxa. Bëtsi bëtsi uníxa cémëi quicëxbi ca bana mëscú 'iacëxa. ⁵⁷Usa 'ain ca uni raírinëx nirui cémëi ami manani ésai quiacëxa:

⁵⁸Nun cananuna ésai quia énë uni cuan: 'En cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu unin 'a, énë rurupatancëxun

rabé 'imainun achúshi nëtéinshi amiribishi bëtsi 'atécënti 'ain, unin 'acëma 'inun.

⁵⁹Usaíá quicëbëa raíri raírinëx bëtsi bana ñui quicëxbi ca mëscúcë 'iacëxa.

⁶⁰Usaíá quicëbëe niruquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apu an Jesús cacëxa:

—¿Usaíá mi ñui quicancëbétanbi caramina nu uisaquinbi caiman? ¿Uisai qui cara ésaí mi ñui quicanin?

⁶¹Quixuan cacëxbi ca Jesús uisaíbi banama 'icën. Quiama oquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun amiribishi catécæncëxa:

—¿Mix caramina Cristo, Nucën Papa Dios anu nun rabicë, aín Béchicë a 'ain?

⁶²Cacëxun ca Jesúsan cacëxa:

—'Ex cana a 'ain. Mitsux camina uni 'inux anuax uá, 'ë, Nucën Papa Dios cushiira, abë 'Apu 'aish aín mëqueu tsócé isanan 'ëx naí cuin mëucüax utécenia isnxun 'ain.

⁶³Usai quia cuati xuamaírai nishquin aín chupabi tucaquin ca sacerdotenën cushicaman 'apun abë 'icé unicama cacëxa:

—Bëtsi unían cacëxunmabi cananuna nunbi 'atimati banaia cuan. ⁶⁴Mitsúnribi camina Nucën Papaas Dios ñuia 'atimati banaia cuacan. ¿Uisa caramina sinánca-nin?

Quixuan cacëx ca camáxbi —ca bamati 'icé —quiacëxa. ⁶⁵Usai qui ami tushuququin ca raírinën bëmápxun mëequin cacëxa:

—Uin cara mi mëëia, ca 'ë cat.

Usaquian 'aia ca policíacamanribi Jesús bëtashcacëxa.

—'En cana a uni 'unáncëma 'ai

—quixuan Pedronën ca

(Mt. 26.69-75; Lc. 22.56-62;

Jn. 18.15-18, 25-29)

⁶⁶Usaquian Jesús 'amainun ca Pedro xubu tanáin me mëníocënu 'iacëxa. Anua

'ain ca an sacerdotenën cusicaman 'apu
nu mëëxuncë xanu uacëxa. ⁶⁷Uquinbi
tsimia sénamëtia isquin ca Pedro cacëxa:
—Mixribi camina Jesús, Nazaretnu
'icë, abë 'ion.

⁶⁸Cacëxun ca Pedronën cacëxa:
—'En cana a uni 'unáncëma 'ain.
Mixmi a ñui quicë uni a cana 'en
'unaniman.

Usaqian cabiania anun atsíncë xëcuënu
'icë éman cuancëbëbi ca 'atapa banacëxa.
⁶⁹Usa 'ain ca amiribishi Pedro istécënquin
a xanun anua 'icë unicama cacëxa:

—Énë unix ca axa abë nicë unicama
achúshi a 'icën.

⁷⁰Cacëxun ca Pedronën amiribishi
catéccëancëxa:

—'En cana a uni 'unaniman. Usaqian
cacëa panáncëma 'aínshi ca anu 'icë
unicaman Pedro catéccëancëxa:

—Mix camina Galileanu 'icë uni 'ain.
Usa 'aish camina anu 'icë unicama
banacësa 'ain. Asérabi camina mix
acama achúshi 'ain.

⁷¹Cacëxun ca Pedronën munuma
banaquin cacëxa:

—'Ex cémëia ca Nucën Papa Diosan 'e
'atimoti 'icën. An cuamainun cana
asérabi mitsu Cain, mixmi a ñui quicë
uni a cana 'unaniman.

⁷²Usaíta quicëbëhi ca 'atapa amiribishi
banatéccëancëxa. Banacëbëtan ca Pedronën
Jesusan ésaquin cacë a sináncëxa: Rabé
'atapa banatisama pan 'ain camina min
isamina 'e 'unáncëma 'ai quixun rabé
'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.
Usoquian Jesusan coónce bana sinani ca
Pedro masá nuituirai bëunan mëscuacëxa.

Pilato Jesús 'ináncan

(Mt. 27.1-2, 11-14; Lc. 23.1-5; Jn. 18.28-38)

15 ¹Pécaracuatsíncëbë ca judíos
sacerdotenën cusicamanabë
cianiçcë unicama 'imainun an Moisés-
nën cuënëo bana 'unáncë unicama

'imainun judíos cusicaman 'apucama-
ribi timéacëxa. Timéxun néaxun ca
Jesús Pilatonu buáncëxa. ²Buáncë ca
Pilátonën Jesús ñucácëxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman
'apu 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana 'ex a 'ain, mixmi
quicë, usa.

³Quicëbë ca sacerdotenën cusicamax
'itsa ñu ñuiquin Pilato cai Jesúsmi
manáncëxa. ⁴Usaqian cacancëxun ca
Pilátonën Jesús catéccëancëxa:

—Ca is. 'Aisamairai ca uni mimi
manania. ¿Usaíta quicëbëbi caina uisaíbi
quiman?

⁵Cacëxbia Jesús banacëbëma ca Pilato
—¿uisa uni cara énëx 'ic? —quixun
sinani ratuacëxa.

Jesús ca bamati 'icë

quixuan unicama quia

(Mt. 27.15-31; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

⁶Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán
piti nëtëa sénéncëma pain 'ain ca
Pilatonën usabi oquin 'acë 'ixun a uni
chiquínuan judíos unibunën ñucácë, a
sipuanua chiquínti sináncëxa. ⁷Usa 'ain
ca anua 'icë sipuacë unicama raíri ami
nishi tsuáquiruquian an uni 'acë 'iacëxa.
An uni 'acë a unicama achúshi ca
Barrabás 'iacëxa. ⁸Barrabás sipunu 'ain,
uquin ca unicaman Pilato cacëxa:

—Minmi camabi barin nu 'axuncësabi
oquin ca 'at.

^{9,10}Nutsi ami nishquin ca judíos
sacerdotenën cusicaman Jesús 'ënu
bëaxa quixun 'unánquin Jesús chiquín-
tisa tanquin ca Pilátonën cacëxa:

—¿'En judíos unicaman 'apu, Jesús,
énë chiquínti caramina cuëëncanin?

¹¹Usaqian cacëxunbi ca judíos
sacerdotenën cusicaman, anu
timécamë'ëocë unicama tsuáquirumi-
quin cacëxa:

—Ama, Barrabása chiquínun
cananuna cati 'ain.

¹²Usa 'ain ca Pilatonën atu cacëxa:

—¿Barrabás chiquíanan judíos
unicaman 'apu isa quixunmi cacáncë,
ënë 'én uisoti caramina cuéencanin?

¹³Quixun cacëxunbi ca cuenishi
munuma banaquin atun cacëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matas.

¹⁴Cuëncëni quia cuauquin ca Pilatonën
cacëxa:

—¿Añu ñu 'aisama cara ènèn 'ax?

Cacëxbi ca unicama munuma
cuëncëni quitécéancëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matas.

¹⁵Quicëbëtan ca Pilátonën unicamabë
upí 'iisa tanquin Barrabás chiquíanan
rishquimitancëxun i curúsocënu
matásnun quixun Jesús atu 'ináncëxa.

¹⁶Usomitancëxuan 'ináncëxun ca
suntárucaman anua Pilato 'icë xubu cha
mëúa 'icë anu Jesús buáncëxa. Buánxun
ca suntárucaman raíri timécëxa.

¹⁷Anuxun ca Jesús ax isa 'apu 'icë
quixun 'usánquin chupa minanëñ
pucucësa Jesús pañumiacëxa. Pañuman
ca mañuti otancëxun muxa
mañumiacëxa. ¹⁸Usotancëxun 'usani ca
munuma sharati quicancëxa:

—Chuámashi ca judíos unicaman 'apu
'it.

¹⁹Caquin ca Jesús tsatírabi matáxc
cëxa. Matáxcaia raírinëñ tushucamainun
ca raírinëribi 'usani ami cuaiquin
rantin puruni tsóbuquin rabicatsi
quixun 'acëxa. ²⁰Usoquin 'usántancëxun
ca a pañumicë chupa minanëñ pucucësa
a pëmianan aín chupa pañumitéc
cëxa. Pañumitancëxun ca i curúsocënu
matásti buáncëxa.

**Jesús i curúsocënu matáscañ
(Mt. 27.32-44; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)**

²¹Buánquinbi ca Cirene nëtënu 'icë
uni, Simón, Alejandro 'imainun Rufo aín

papa, aín naënuax anúan cuancë bai,
anun aia isquin suntárucaman anu Jesús
matásti i curúsocëa 'iábianun quixun
cacëxa. ²²Cacëxuan buáncëbëtan Jesús
buanx ca Gólgota cacë menu bëbacan
cëxa. Gólgota quicë, ax ca mapuxosa qui
quicë 'icën. ²³Anuxun ca vino, mirracé
ñun mëscucë, a isa xéanun quixun Jesús
'ináncëxa. 'Ináncëxunbi ca 'ama 'icën.

²⁴Usaía 'ia anu matástancëxun ca
suntárurunén anuaxa Jesús bamanun i
curúsocë nitsíancëxa. Nitsíntancëx ca
uin cara isa aín chupa bëtsi biti
'icë iscatis quixun ñuratsu pain niquin
tantancëx suntárucama Jesusan chupa
mëtíquiacëxa. ²⁵Manámiriquirua bari
urucëbëtan ca suntárucaman usoquin
'acëxa.

²⁶Uisa 'icë cara bamamiaxa quixun
cuénexuan nancë bana ax ca èsai quicë
'iacëxa: Ènëx ca judíos unicaman 'apu
'icën. ²⁷Usoquin Jesús 'anan ca suntár
ucaman an ñu mëcamacë uni rabérabi i
curúsocënu matástancëxun bëtsixa aín
mëqueu 'imainun bëtsix aín mëmu
'inun nitsíancëxa. ²⁸Usai ca 'iacëxa,
Nucën Papa Diosan bana cuënëo èsai
quicësabi oi: "Uni 'atimacamabë ca ax
'iaca".

²⁹Usa 'ain ca anua matásce anun
cuanquin a isi têncëti ami 'atimati
banaquin unicaman Jesús cacëxa:

—Mix camina, 'én cana anuxun Nucën
Papa Dios rabiti xubu rurupatancëxun
rabé 'imainun achúshi nëtéinshi amiribi
shi nitsíruquin 'atécënti 'ai quiax
quian. ³⁰Usa 'aish ca min cushínbì iéti i
curúsocënuax 'ibút.

³¹Usaribiti ca sacerdotenëñ cushica
mabë an Moisésnën cuënëo bana
'unáncë unicama Jesús ñui 'atimati
banai, ami cuai èsari canancëxa:

—An uni raíri iémicësribi oi iétili ca
iéstima.

³²Usai canani ca quiacëxa:

—Cristo, Israel unicaman 'apu, ax bérí i curúsocénuax 'ibutia isquin cananuna ax ca asérabi a 'icé quixun 'unánti 'ain.

Usaribiquin ca aribia i curúsocénu matáscé uni rabé anribi Jesús 'atimaquin ñuiacéxa.

Jesús bama

(Mt. 27.45-56; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

³³Usa 'ain ca bari xamárucébëi me békánquiacéxa. Békánquias ca rabé 'imainun achúshi hora 'icébë bari péquitécancéxa. ³⁴Usai 'icébë bari péquitishi 'ain ca Jesús munuma cuénceni quiacéxa:

—Eloi, Eloi, ¿llama sabactani?

Usai quicé bana, ax ca —'én Papa Dios, 'én Papa Dios, ¿uisa cupí caramina 'é éan? —qui quicé 'icén. ³⁵Usai quia cuéncenia cuati ca anu 'icé unicama ráfrinéx quiacéxa:

—An ca unun Elías cuénia, ca cuat.

³⁶Usaíta 'icébë abácuatsini uquin ca uni achúshinén tsatimia xapu rémencé, a bimi baca cachacémi chabóxun Jesús cucúcaquian xéanun 'amiacéxa.

'Amiquín ca raíri unicama cacéxa:

—Méexunma ca én, Elías cara a 'apati aia isti.

³⁷Usa 'ain ca munuma cuéncéntécenishi Jesús bamacéxa.

³⁸Jesús bamacébë ca Nucén Papa Diosan 'imicéx anuxun a rabiti xubu mëu anun bëpáncé chupa aín manámiuciúaxbi shimúqui amo rabé 'inun tuquiacéxa. ³⁹Usaíta bamaia ca suntárunén cushin aín bémánanu nixun isacéxa. Isi ca —asérabi ca énëx Diosan békicé 'ixa —quiax quiacéxa.

⁴⁰Acama 'imainun ca xanu raíriribi 'uránxun isi niacéxa. Abë ca María Magdalena 'imainun María itsi, José 'imainun Jacobo itsi aín tita 'imainun Salomé caquin anéçé xanu axribi 'iacéxa. ⁴¹A xanucamax ca Galileanuxun

an Jesús ñu 'axuncé a 'iacéxa. 'Imainun ca axa Jesúsbë Jerusalénu cuancé xanucamaxrbi anu 'iacéxa.

Jesús bama

(Mt. 27.57-61; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

⁴²Anun ñu mëetima nëtë 'isama pain 'ain ca anun ñu mënítoti nëtë ñantabuacéxa. ⁴³Ñantabucébë ca uacéxa Arimatea émanu 'icé uni, José. Ax ca judíos cushicaman 'apucama cushi achúshi 'ianan —upí uni ca —quixun camabi unin 'unáncé 'iacéxa. Usa 'aish ca anúan Nucén Papa Dios camabi unin 'apu 'iti nëtëa an caíncé 'iacéxa. Usa 'aish racuëtimaishi anua 'icénu atsínguin ca Pilato —Jesús ca bamaxa, cana buántisa tanin —quixun cacéxa.

⁴⁴Usaquian cacéxun ca Pilátönen —asérabi cara bamaxa —quixun ñucánuun suntárunén cushi camiacéxa. Camicéx aia ca —Jesús cara bamaxa —quixun ñucácéxa. ⁴⁵Ñucácéxuan —ca bamaxa —quixun cacéxun ca Pilátönen José Jesús buántanun quixun cacéxa.

⁴⁶Usaquian cacéx cuanquin ca sábana upí marutancéxun Jesús i curúsocénu nanpáquin Josénen anun rabúancéxa. Rabúntancéxun matá me témúa naéçé anu mënítancéxun ca tarábianxun maparanén quini xépuacéxa.

⁴⁷Usoquian 'aia ca María Magdalena 'imainun bëtsi María, Josénen tita, anribi uinu cara mëníoia quixun isacéxa.

Jesús baísquia

(Mt. 28.1-10; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

16 ¹Anun ñu mëetima nëtë ñantabucébëtan ca María Magdalena 'imainun Salomé 'imainun María itsi, Jacobonén tita, acaman anúan Jesús iméishi 'aí cuanti, sanu ro maruacéxa. ²Maruonx ca pécaracébëa bari urucëma 'aínshi anua Jesús

mëníoëxancënu cuantëcëancëxa. ³Cuani ca ésai canancëxa:

—¿Uin cara anun quini xépucë mapara nu racanaxunti 'ic?

⁴Usai cananquiani cuanx niracëquinbi ca anun quini xépuéxancë mapara axa anua naënxcenúma 'icë, racanacë isacëxa. ⁵Usa 'ain ca quinu atsíquini bëna uni achúshia tari uxua pañuax mëqueu tsóce isi ratúcancëxa.

⁶Ratutiabi ca cacëxa:

—Ratúaxma ca 'it. Mitsun camina i curúsocenúa matáséxancë Jesú, Nazaretnu 'icë, a barin. Ca énuma 'icën, ca baísquiaxa. Anua unin racáénxancë ca is. ⁷Isbiani cuanxun camina Pedroceñun aín 'unánmicë unicamaribi ésaquin cati 'ain: Ax pain ca Galilea menu cuania. Mitsúnribi camina cuantancëxun anua a isti 'ain, an mitsu cacésabi oquin. Usaquin camina aín 'unánmicë unicama cati 'ain.

⁸Usaquian ángelnën cacëxun, asérabi ca Jesú anuma 'icë quixun istancëx ratuti bérerui quinuax chiquiti ca abáquiani cuancëxa. Cuanquin ca racuéquin uibi uisaquinbi cáma 'icën.

**María Magdalenanéan Jesú isa
(Jn. 20.11-18)**

⁹Domingo nëtë pëcaracëbë ca Jesú baísquitancëx María Magdalena anua mëcën achúshi 'imainun rabé ñunshin 'atima chiquían, ami pain chiquiracëcëxa. ¹⁰Usai 'ia isbiani ca masá nuitutia bëunan mëscúcë axa Jesúsbë nicé unicama a cai cuancëxa. ¹¹Cuanxuan —Jesú cana asábi isan —quixun cacëxun cuaqueñbi ca a unicaman —usama ca —quixun sináncëxa.

**Ami sináncë uni rabémia
Jesú chiquiracëa
(Lc. 24.13-35)**

¹²Usai 'itancëxa émanuax bain cuancëbë ca Jesú a unicama rabémi,

bëtsi unisa 'aish, chiquiracëcëxa.

¹³Usaía ami chiquiracécexun isbianquian —Jesú cananuna isan —quixun atúnribi cacëxunbi ca raírinën —usama ca —quixun sináncëxa.

Jesusan aín 'unánmicë unicama

usaquian ñu 'anun ca

(Mt. 28.16-20; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

¹⁴Usai 'itancëx ca Jesú aín 'unánmicë unicama mëcën rabé 'imainun achúshi ami atúxa mesanu bucubuan chiquiracëcëxa. Atumi chiquiracéquin ca Jesusan atu cacëxa:

—An 'é baísquicë iscëcaman, asérabi 'ex baísquicë isun cacëxunbi camina, asérabi ca baísquiaxa quixun 'é sinántisama tan.

¹⁵Usaquin caxun ca atu cacëxa:

—Camabi menu cuanquin camina, 'émi catamëti, aín 'ucha téréncë 'aish ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun camabi unian 'unánun, bana ñuixunti 'ain. ¹⁶Ñuixuncëxun cuatia 'émi catamëtia nashimicë ax ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun iémicë 'iti 'icën. Usa 'aínbi ca axa 'émi catamësama tancë uni ax aín 'ucha cupí xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosbëma 'iti 'icën. ¹⁷Axa 'émi catamëcë unicaman ca Nucën Papa Diosan cushin uni itsin 'acëma ñu ésoquin 'ati 'icën: 'énan 'ixun ca 'én cushin uninua ñunshin 'atima chiquínti 'icën. Chiquínan ca bëtsi banan banati 'icën. ¹⁸Usai 'ianan aín mëcénan bicëxunbi ca runun 'atima 'icën. 'Imainun ca muca ñua xéacëxunbi uisabi otima 'icën. 'Imainun ca aín mëcénan ramëcëx uni ñucë pëxcúti 'icën.

**Jesú naínu cuan
(Lc. 24.50-53)**

¹⁹Usaquin aín 'unánmicë unicama catancëx ca Nucën 'Ibu Jesus, aín mëqueu 'aish Nucën Papa Diosbë cushi

'i, naínu cuancëxa. ²⁰Usai 'ian camabi menu cuanquin ca aín 'unánmicë unicaman —Nucën 'Ibu Jesucristomí catamëti aín 'ucha térëncë 'aish ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun

bana ñuixuancëxa. Usaquin bana ñuixunia ca Nucën 'Ibu Jesucristonënbí 'aquiquin, atúan ñuixuncë banax ca asérabi 'icë quixuan unin 'unánum, uni itsin 'acëma ñu 'amiacëxa. Ashi.

LUCASNËAN 'A UPI BANA

I. JESUS XURATSU PAIN 'AISH 'IA BANA (1-2)

1 ^{1,2}Teófilo 'én cana mi cain, an Jesús isanan aín bana ñuixuncé unicaman ca atun iscésabi oquin Jesusan ñu 'acéccama 'imainun an unicama 'unánmice ñucamaribi ñuiaxa. A unicaman ñuia cuaxun ca 'itsa unin upí oquin ménioquin a banacama cuënëoxa.
^{3,4}Teófilo, minribi camina a ñucama mi ñuixuncancéxun cuan. Minmi asérabi cara a bana 'icé quixun 'unánun cana 'énribi upí oquin an a ñucama 'unáncé unicama ñucáquin, uisaira cara 'jaxa quixun cuatancéxun, cuënëoxunquin mi ñuixunin.

Angelnéan an uni nashimiti uni,
Juan, axa bacénti ñuia

5Herodes Judea cacé menu 'apu 'ain ca Zacarías cacé uni judíos sacerdote achúshi 'iacéxa. An méniosabi oquin ca anuxun a rabiti xubunuxun, Abíasnén unicamabétan Zacaríasnén Nucén Papa Dios rabiquin ñu 'axuancéxa. Zacaríasnén xanu ax ca Aaronén rébúnqui, Elisabet cacé, 'iacéxa. ⁶Zacarías 'imainun Elisabet a rabétax ca Nucén Papa Diosan iscéx aín nuitu upí 'iacéxa. Upí 'ixun ca Nucén 'Ibu Diosan banacama cuakin an cacésabi oquin upí oquin 'acéxa. Usa 'ain ca uinu 'icé uníxbi a 'atimaquin ñui ami manánma

'icén. ⁷Usa 'ain ca Elisabet tuánuma xanu 'ianan a rabétaxbi xéniira 'iacéxa.

⁸Usabi oquin 'acé 'ixun ca achúshi nötén Abíasnén unicaman anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubu anuxun atun 'ati ñu 'aquin, ⁹uín cara anu Nucén Papa Diosan caíscé uníxeshi atsínti anu atsínquin tsépasa ñu xaroti 'icé quixun 'unánuixun Nucén Papa Dios ñucátance xun tancéxa, judíos sacerdotecaman 'acésabi oquin. Tancéxbi ca Zacarías 'iacéxa. ¹⁰Usa 'ain ca Zacaríasnén tsépasa ñu xaromainun judíos unicaman émánxun Nucén Papa Dios abé banaquin rabiacéxa. ¹¹Tsépasa ñu xaroquinbi ca Zacaríasnén anuxun tsépasa ñu xaroti a mëqueucüa an Nucén Papa Dios 'aquincé aín ángelcama achúshi ami chiquiracézia méracéxa. ¹²Mérai sináncasmai ca ratuti racuéiracéxa. ¹³Usai ami racuëtiabi ca ángelnén cacéxa:

—Racuéaxma ca 'it, Zacarías. Nucén Papa Diosan ca minmi a cacé banacama cuixa. Usa 'ain ca min xanu Elisabet an tuáñu 'iti 'icén. A tuá camina Juan caquin anëti 'ain. ¹⁴A tuá aín tita bacéncéx canicébë camina 'itsaira cuéënti 'ain. Usaribiti ca 'itsaira unix cuéënti 'icén, a uni cupí. ¹⁵Ax ca Nucén Papa Diosan iscéx uni itsisama 'iti 'icén. 'Ianan ca an vino 'imainun ñu cachacé xeätima 'icén. Aín titaxa bacéncéma pain 'aíshbi ca Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'iti 'icén, usabi 'inxu.

¹⁶Juan an ca amia manúcē 'icébi Israel unicama upí oquin atun 'Ibu Diosmi sinántécenquian a rabinun 'unánmiti 'icén. ¹⁷Juan ax ca Nucén 'Ibu Jesúsa unun ax pain récuéncuatsini uti 'icén. Ax ca Elías 'iásaribiti Nucén Papa Diosan cushiñu 'ixun unicaman upí oquin sináncésaribi oquin aín bëchicé sinánun sinánmiti 'icén. Sinánmianan ca an aín bana cuaisama tancé unicama sinanamiquin, Nucén Papa Diosmi sinánun 'imiti 'icén. Usoquian 'imicéxun ca axa Nucén 'Ibu Diosan xucéx ucébétan, Israel unibunén upí oquin aín bana cuati 'icén.

¹⁸Angelnén cacéxun ca Zacaríasnén cacéxa:

—'Ex cana xéniira 'ain, 'én xanuribi ca xéniira 'icén. ¿Usa 'ain carana uisaxun 'unánti 'ain, min 'é cacésabi oi ca asérabi 'iti 'icé quixun?

¹⁹Cacéxun ca ángelnén cacéxa:

—'Ex cana abé 'ixuan an cacésabi oquin Nucén Papa Dios ūn 'axuncé ángel, Gabriel, a 'ain. Usa 'icé ca an upí bana énë ñuiquin mi canun quixun 'é xuaxa. ²⁰'En mi cacéxunbimi usai ca 'iti 'icé quixun sináncéma cupí camina banañuma 'inuxun 'ain. Usa 'ain camina a ñucama sénéncébishi banatécénti 'ain. Min sináncébemabi ca 'én mi cacé ñu asérabi 'iti 'icén, anun usai 'iti nëtëa sénéncébë.

²¹Angelbë Zacarías banamainun ca an èmánxun chiquitia caíncé unicaman, uisacatsi cara panatia quixun sináncéxa. ²²Usaquin sinánquian caíncéx chiquíquin ca Zacaríasnén banacasma-quin aín mécénanshi sanánquin tanxuancéxa. Usaía 'icébétan ca unicaman —Nucén Papa Diosan ismicéxun ca anuxun a rabiti xubunu-xun ūn isaxa —quixun sináncéxa.

²³A nëtécama anun anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunuxun ūn 'ati

sénéncébë ca Zacarías aín xubunu cuantécéancéxa. ²⁴Usa 'ain ca Zacarías cuantécéan aín xanu Elisabet tuuacéxa. Tuui ca chiquitima mécén achúshi 'uxë aín xubu mëúishi 'iacéxa. Usai 'iquin ca sináncéxa: ²⁵Nucén 'Ibu Diosan ca 'é sinánxunquin unicaman 'é 'atimaquin ñuitécénxunma 'anun 'éx tuáñu 'inun mëníoxa quixun.

An Jesús tuuati ñuiquian ángelnén María ca

²⁶Elisabet mécén achúshi 'imainun achúshi 'uxë sénëni natubëncébétan ca Nucén Papa Diosan aín ángel, Gabriel, a Galilea menu 'icé éma, Nazaret, anu cuanxuan ²⁷unibë 'icéma pan xanu, María cacé, a istánun xuacéxa. A xanux ca Davitan rëbúnqui, José cacé uni, an binuxun cacé 'iacéxa. ²⁸Usa 'ain ca xucéx cuanx anua 'icénu atsínquin María cacéxa:

—Chuámashi ca 'it. Mi ca Nucén 'Ibu Diosan upí oquin sinánxunia, xanu raíri 'acésamaira oquin. Ax ca mibë 'icén.

²⁹Usaquin cacéxun cuaquinshi isquin ca Maríanén ratúquin sináncéxa

—¿uisoti cara 'é usaquin Cain? —quixun. ³⁰Usaquin sinaniabi ca ángelnén cacéxa:

—Racuéaxma ca 'it, María. Mi ca Nucén Papa Diosan upí oquin sinánxunia. ³¹Mix camina tuunuxun 'ain. Tuutancéx camina bëbu tuá bacénti 'ain. A camina Jesús caquin anëti 'ain. ³²Ax ca uni itsisama 'iti 'icén. A ñui ca

—Nucén Papa Dios manámi 'icé aín Bëchicé ca ax 'icé —quiax uni quiti 'icén. Nucén Papa Diosan 'imicéx ca aín rara David 'iásaribiti ax 'apu 'iti 'icén. ³³'Apu 'aish ca Israelnén rëbúnquinén 'apu nëtémimo 'iti 'icén. Ax ca cëñútimoi 'apu 'inuxun 'aia.

³⁴Cacéxun ca Maríanén ángel cacéxa: —'Ex cana unibë 'icéma pan 'ain. ¿Usa 'aish carana uisax usai 'iti 'ain?

³⁵Cacëxun ca ángelnën cacëxa:
—Nucën Papa Diosan Béru Ñunshin Upí ca minu uti 'icën. Manámi 'icë Nucën Papa Diosan sinanën camina tuñu 'iti 'ain.
Usaquian sinánxuncëxunmi tuacëx ca ax Nucën Papa Diosan iscëx upíira 'iti 'icën, —ax ca Nucën Papa Diosan Béchicë 'icë —quiax ca unicamax a ñui quiti 'icën.

³⁶Min xucën, Elisabet, anribi ca caniacéquimbi bëbu oquin tuaia. Ca tuaíma quicancébëbi ca aín tuá mécën achúshi 'imainun achúshi 'uxéinshi chaia. ³⁷Aíma ca Nucën Papa Diosan 'acasmati ñu 'icën.

³⁸Cacëx ca María quiacëxa:
—Ñeu cana 'ain, a Nucën 'Ibu cuéencë ñu 'axunti. Min cacësabi oi ca 'iti 'icën. Usaquian cacëx ca ángel cuancëxa.

María Elisabet isi cuan

³⁹Itsama nétë 'icëbë ca María bénétishi Judea menu 'icë éma achúshi, matánu 'icë, anu Elisabet isi cuancëxa. ⁴⁰Cuanx bëbai Zacaríasnën xubunu atsínquin ca Maríanën Elisabet —ënu caina 'ain? —quixun cacëxa. ⁴¹Usaquin Marianën cacëxuan Elisabetnën cuacëbë shi ca aín pucunuax aín tuá ubíacëxa. Usai 'icëbëtan ca Nucën Papa Diosan Béru Ñunshin Upitan upí oquin Elisabet sinánmiacëxa. ⁴²Sinánmicëx cuéenquin ca Elisabetnën munuma Marfa cacëxa:

—Nucën Papa Diosan mi sinánxuanxa, xanu raíri 'acësamaira oquin. Min tuáribi ca an upí oquin sinánxunia. ⁴³Mixmi Nucën 'Ibu ax uti nun caincë aín tita 'aish 'ë isi ucëbë cana cuëenibi rabinin. ⁴⁴En minmi cacëxun cuacëbë shi ca 'én pucunu 'icë tuá cuëeni ubíaxa. ⁴⁵Nucën 'Ibu Dios quicësabi oi ca asérabi 'iti 'icën. Ca usai 'iti 'icë quixun sinani camina cuëeinra cuëenti 'ain.

⁴⁶Elisabetnën usaquin cacëxun ca Maríanën cacëxa:
‘En cana Nucën 'Ibu Dios cuéenquin rabin. ⁴⁷En 'Ibu Dios an ainan

'inun 'ë iémicë, a sinani cana cuëeinra cuënin. ⁴⁸Ex ñuñuma 'aíshbi ami sináncë 'icë ca Nucën 'Ibu Diosan 'ë sinánxuanxa. Usoquin sinánxuncë 'ex 'ain ca camabi unix 'ë ñui —a ca Nucën Papa Diosan upí oquin sinánxuanxa —quiti 'icën. Axa énë nétënu bucucë unicaman rëbún-quinéxribi ca usai 'ë ñui quiti 'icën. ⁴⁹Nucën Papa Dios ax cushiira 'ixun ca 'én sináncëma ñu upíira upíä 'ë canun quixun aín ángel xuaxa. An ca aín sinan upíira 'aish uisa ñu 'atimabi 'ati sinanima. ⁵⁰Usabi oquin ca unicaman cara ami racuéanan aín bana cuatia acama nuibaquin 'aquinia. ⁵¹Cushiira 'ixun ca an unin 'acëma ñu 'axa. Axa —'ëx cana uni itsamaira 'ai —quixun sinani rabícë unicama ca an ñuña 'imiaxa. ⁵²Imianan ca 'apucamaribi 'apuma 'inun meu onan axa meu 'icë unicamaribi meuma 'inun 'imiaxa. ⁵³Panancë unicama ca pimiaxa. Pimianan ca ñuñu unicama ñu 'inántëcën-quimba ñancáishi cuantánun xuaxa. ⁵⁴Israelnën rëbúnquicama ainan 'inúan caíscë acama ca nuibaquin manuquinma 'aquinxa. ⁵⁵Usai ca xénibua 'aínbì 'iti 'icë quixun ca aín rëbúnquicama ñuiquin Nucën Papa Diosan nucën rara Abraham cacëxa.

⁵⁶Esai qui sénéntancëx rabé 'imainun achúshi 'uxé Elisabetbë 'itancëx ca María aín xubunu cuantëcëancëxa.

An uni nashimicë, Juan, bacéan

⁵⁷Usa 'ain ca Elisabet aín bacénti nétë sénéncëbë, nucë bénë tuá bacéancëxa. ⁵⁸Bacéncë —a ca Nucën 'Ibu Diosan nuibaquin tuánu 'inun 'imiaxa —quixun

'unánbiani a 'urama 'icécama 'imainun aín aintsi 'ibucamaxribi Elisabet isi cuanx ca abé banai cuééancëxa. ⁵⁹Usai 'itancëx ca Elisabet bacéncë achúshi semana 'imainun achúshi nëtë 'ain, judíos unibunéan 'acësoquin, a tuá judío 'icë 'unánti oi anu timéacëxa. Timéax ca aín papan anénbi anécatsi quiax quicancëxa. ⁶⁰Quicébëbi ca aín titax:

—Usama ca. Aín anëx ca Juan cacé 'iti 'icë —quiax quicacëxa.

⁶¹Quia ca cacancëxa:

—¿Uisa cupí cara Juan caquin anëcë 'iti 'ic? Uinu 'icë min aintsi 'ibúxbi ca usaquin anëcë 'áima 'icën.

⁶²Usaquin catancëxun ca aín papa usaquin anëti cara cuéënia quixun ñucáquin mëcénan 'unánti oquin sanánquin cacancëxa. ⁶³Usoquian cacancëxun ca aín papan anu cuénëoti ñua 'inánun quixun aín mëcénan tanquin cacëxa. Cacëxun 'ináncëxun ca —aín anë ca Juan 'icën —quiax cuénëocëxa. Usaquin cuénëocë isi ca uisa cupí cara usaquin anëia quiax sináncasmacancëxa. ⁶⁴Usaquin cuénëocëbëa sináncasmacancëbëhi ca Zacarías banatécëancëxa. Banatécénquin ca Nucën Papa Dios rabiacëxa.

⁶⁵Usai 'icëbë ca anu 'icë unicama sináncasmal ratúacëxa. 'Imainun ca Zacaríasbëa aín bëchicë usai 'icë banacama Judea menu 'icë matácamanu 'icë unicaman chanioia cuacëxa.

⁶⁶Chanioia cuax ca a tuá ñuiquian ñuicë banacama atun nuitu mëúishi sinánan, Nucën Papa Diosan ca abé 'ixun asérabi a sinánxunia quixun 'unani, —ënenë tuáratsu cara canitancëx uisa uni 'iti 'ic? —quiax canancëxa.

Zacarías canta

⁶⁷Usai quimainun ca a tuacén papa, Zacarías, ax aín Bëru Ñunshin Upíñu

'aish, Nucën Papa Diosan sinánmicëx cuééni quiacëxa:

⁶⁸—Nucën 'Ibu Dios, a Israel 'imainun aín rëbúnquicaman rabicë, a ca camabi unin rabiti 'icën. An ca aín unicama 'icë nu nuibaquin, an nuxnu ami sinánun nu sinánmiti a xuaxa. ⁶⁹An ca cushiira 'ixuan an nu iémiti axa unun mëníoxa. Ax ca an Nucën Papa Dios rabia David, aín rëbúnqui 'iti 'icën.

⁷⁰Nucën Papa Diosan ca béráma an ax quicë bana uni ñuixuncë uni upícaman —usai ca 'iti 'icë —quiax canun camiacëxa, ésaquin, ⁷¹an ca an nu nuibacëma unicaman ubítotima oquin nu iémiñana axa numi nishcë unicaman bëtsi bëtsi otima oquin nu iémiti 'icën. ⁷²Usaquin nu nuibaquin 'aquinquin ca Nucën Papa Diosan nucën raracama cásabi oquin nu ñu 'axunti 'icën. A bana, nucën raracaman rëbúnquinëx ca aín unibu 'iti 'icë quiax quicë, a ca manucëma 'icën. ⁷³Nucën Papa Diosan ca sinanatécenuxunma nucën rara Abraham cá banax ca ésaí quicë 'icën: ⁷⁴Abrahamnëñ rëbúnqui nun nu racuéquinma a rabinun ca axa numi nishcë unicaman ubítotima oquin an nu iémiti 'icën. ⁷⁵Usaquin iémicëxun cananuna an iscë nun nuitu upí 'ixun, ax cuéëncésabi oquin 'aquin, camabi nëtë nun bamati nëtë utámainun a rabiti 'ain. ⁷⁶Usa 'ain cana mixmi 'én bëchicératsu 'icë, mi cain, mi ñui ca unicamax, Nucën Papa Dios manámi 'icë an aín bana unicama ñuixunun xucë camina mix 'ai quiax quiti 'icën. Min camina, a Nucën 'Ibu Diosan xuti ax ucëma pan 'ain, mix pain

récuéncuatsincé 'ixun, aín bana cuanun quixun Israel unicama sinánmiti 'ain.⁷⁷ Min sinánmicé xun ca 'unánti 'icén, a cupí ca atun 'uchacama téréncé 'aish Nucén Papa Diosnan 'inun iémicé 'iti 'icé quixun.⁷⁸ Usoquin 'iminu xun ca Nucén Papa Diosan nu nubaquin, an nu iémiti, a aín nétenu 'icébi énë menu nubé 'inun xuti 'icén.⁷⁹ Xucéxun uquin ca axa aín 'ucha cupí Nucén Papa Diosbë upíma 'ianan —'en bamati ca 'urama 'icé —quixun sinani racuëti masá nuituti béánquibucén 'icésa unicama atun 'uchacama téréncuin Nucén Papa Diosnan 'inun 'imianan nuxnu Nucén Papa Diosbë upí 'aish ax cuééncésabi oi 'inun nu 'imiti 'icén.

Usai ca Zacarías Nucén Papa Diosan Béru Ñunshin Upitan sinánmicéx quiacéxa.

⁸⁰ Usa 'aish ca cani a tuá aín sinan upí 'iacéxa. Usa 'aish ca anúan Israel unicama bana ñuixunti nétëa sénéntamainun anu uni 'icéma menu 'iacéxa.

Jesús bacéan
(Mt. 1.18-25)

2 ¹Énë menua Jesús uti ca ésaí 'iacéxa: Romanu 'icé 'apu, César Augusto, aín bana ca cuacocancéxa, camabi unix ca aín ané quiricanu 'ai cuanti 'icé quixun. ²Cirenio cacé uni axa Siria nétenu 'icé unicaman 'apu 'ain ca a quirica 'atabaquin 'acancéxa. ³Usa 'ain ca camabi unix uinu 'icé émanuax cara bacéancéxa, anuxun aín ané quiricanu 'ai riquiancéxa. ⁴Usa 'ain ca José Galilea menu 'icé éma Nazaret cacé, anuax Belén cacé émanu cuancéxa. Belén ax ca Judea menu 'icé éma, anuaxa David

bacéan, a 'iacéxa. José, ax David aín rrebúnqui 'aish, ca aín ané 'ai Belénu cuancéxa. ⁵Cuanquin ca an binuxun 'unántiocé xanu, María, tuñu 'icé, anribia aín ané 'anun buáncéxa. ⁶Buáncéx cuanx Belénu bëbatancéxa María aín bacénti nétë sénéancéxa. ⁷Sénéncébë ca anu 'iti xubu anu 'aínbia 'aisamaira 'ixun unin tsitsiruan anuxun ñuina pimiti 'itinxua María bacéancéxa. Bacénxun ca chupan rabúnxun anuxun ñuina pimiti bunánti anu aín tuá racáncéxa.

Angelcaman an ñuina
bérúancé unicama ca

⁸Usa 'ain ca Belén 'urama 'icé pastonu an ñuina bérúancé unicama 'iacéxa. 'Ixun ca imé 'uxti téquin aín ñuina bérúancéxa. ⁹Anu 'ixun ca Nucén 'Ibu Diosan xucéx ángel achúshi atumi chiquiracézia isacéxa. Iscëbëtan ca Nucén 'Ibu Diosan pëcacén atu pëcacéxa. Usocébë ca ratuti racuéacéxa. ¹⁰Usariabi ca ángelnén atu cacéxa:

—Racuéaxma ca 'it. Micama cana upí bana ñuixunin. Énëx ca camabi unin cuati 'icén. Cuati ca chuáma tani cuéënti 'icén.

¹¹Énë nétén ca bacéanxa anuax David bacéan émanuax an camabi uni aín 'ucha téréncé 'aish Nucén Papa Diosnan 'inun iémiti. Ax ca Nucén 'Ibu Cristo, a 'icén.

¹²Énë isquín camina 'en mitsu cacé bana ax ca asérabi 'icé quixun 'unánti 'ain, cuanxun camina a Tuá chupan rabúnxuan anuxun ñuina pimitu racáncé isti 'ain.

¹³Quicébëhi rícuatsini timëti Nucén Papa Dios rabi ca ángelcamax quiacéxa:

¹⁴—iNaínu 'icé Nucén Papa Dios rabinun ca 'at! iÉnë nétenuaxa Nucén Papa Diosbë upí 'icé unicamax ca chuámashirua 'ican!

¹⁵Usoquin atu catancéxa ángelcamax naínu riquiancébë ca an ñuina bérúancé unicamax canancéxa:

—Taín isi Belénu cuanun ca cuan, nua Nucén 'Ibu Diosan camicëxuan aín ángelnën nu cacé énë isi.

¹⁶Cananquiani bënëtishi riquianxun ca María 'imainun José isanan aín Tuá anuxun ñuina pimitinu racáncë isacëxa.

¹⁷Isquin ca ángelnëan a Tuá ñuiquin cacé banacama ñuixuancëxa.

¹⁸Usaqian an ñuina bérúancë unin ñuia cuati ca an cuacé unicama ratuácéxa.

¹⁹Ratúquinbi ca Maríanën aín nuitu mëúishi énë ñucama manuquinma sináncëxa. ²⁰Usa 'ain ca an ñuina bérúancë unicama an a iscë ñucama 'imainun an a cuacé ñucama sinánquin Nucén Papa Dios rabi, pastonu amiribishi riquiancëxa. Riquianquin ca —ángelnëan nu cacésabi oi ca 'ixa —quixun sinánan ax ca upíira 'icé quixun sinánquin Nucén Papa Dios rabiacëxa.

Josébétan Maríanën Jesús anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunu buan

²¹María bacéncë achúshi semana 'imainun achúshi nëté 'ain ca atúan aín bëchicë 'acësabi oquin judíos uni raírinën Maríanën tuá judío 'icé 'unántiocëxa. 'Unántioquin ca María tuutisama pain 'aían ángelnën cacésabi oquin Jesús caquin anéacëxa.

²²Moisésnën cuënëo banaxa —bacéntancëxun ca camabi judío xanun usoquin aín tuá 'ati 'icé —quicësabi oquin ca Maríanën anúan bacéncë 'uxë sénéncëbétan aín récuën tuá Josébétan Jerusalénu buáncëxa, ax ca ainan 'icé Nucén 'Ibu Dios canuxun. ²³Moisésnën cuënëo bana ca ésai quia: "Camabi récuën bëbu tuá ax ca Nucén 'Ibu Diosnansi 'iti 'icén". Usa 'ain ca a bana quicësabi oquin Josébétan Maríanën Jerusalénu 'icé xubu, anuxun Nucén Papa Dios rabiti, anu Jesús buáncëxa.

²⁴Moisésnën cuënëo bana ca quia, anúan aín bëbu tuá bacéncë 'uxë

sénéncëbétan ca xanun an 'aracacé numacuru rabé buánti 'icén, numacuru itsi 'áima 'ain ca an 'aracacé paru numacuru buánti 'icén. A bana quicësabi oquin ca Maríanën Jesús buánan numacuru rabéribi judíos sacerdote 'inánxun buáncëxa.

²⁵Jerusalénu 'icé uni achúshi ax ca Simeón caquin anëcë 'iacëxa. A unix ca upí nuituñu 'ixun a rabianan Nucén 'Ibu Dios quicësabi oquin 'acé 'iacëxa. Usa 'ixun ca an Israel unibu chuámashirua 'imiti, axa uti caíancëxa. Usa 'ain ca abë Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí 'iacëxa. ²⁶An ca Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun ésoquin sinánquin 'unáncëxa: Bamacëma pain 'ixun cana 'én axa utia judíos unicaman caíncë, Cristo, a Nucén 'Ibu Diosan xucë isti 'ain.

²⁷Usa 'ain ca Simeón Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunu cuancëxa. Cuanx anu 'ain ca Josébë María, Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'anuxun Jesús buanx atsíancëxa. ²⁸Atsinia isquin a tuá 'icúquin biquin ca Simeónen Nucén Papa Dios rabiquin cacëxa:

²⁹'En 'Ibu Dios, a ñuiquinmi 'é cacé a cana isan. Usa 'ain ca 'ëx bamati asábi 'icén. ³⁰An camabi uni aín 'uchacama tériñquin minan 'inun iémiti a cana 'én bérúnbi isin.

³¹Ax ca usai 'iti 'icé quixuan camabi unin 'unánun camina aín uti mënion. ³²An ca Israel unibusima judíosma unicamaribi aín sinan upí 'inun 'imiti 'icén. Minan 'inúmmi caísa, Israel unibu, acama achúshi 'aish, a cupí ca camabi unin Israel unibu rabiti 'icén.

³³Simeónëxa Jesús ñui quia cuati ca Josébë María uisa 'aish cara usai 'iti 'icé

quiax sináncasmacëxa. ³⁴Sináncasmaibi ca Simeónen acama Nucën Papa Dios ñucáxuntancëxun Jesusan tita, María, cacëxa:

—Ené tuá cania aín bana cuaisama tani ca 'itsaira Israel uni Nucën Papa Diosbë upíma 'iti 'icën. Usai 'icëbëbi ca 'itsa uníxribi aín bana cuati abë upíira 'iti 'icën. Uisai cara Nucën Papa Dios cuëenia quixuan unicaman 'unánun xucë 'aínbi ca 'itsa unix aín bana cuati cuëenima a ñui 'atimati banati 'icën. ³⁵Usai 'ia isquin ca an uisoquin cara aín nuitu mëu sinania quixun Nucën Papa Dios 'imainun unicamanribi 'unánti 'icën. Usaía 'imainun camina mixribi, María, a sinánxuni masá nuituirati 'ain.

Usaquin ca Simeonën María cacëxa.

³⁶Anuribi ca achúshi xanu xéniira, Ana cacë, 'iacëxa. Ana ax ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë xanu 'iacëxa. Ax ca Asernën rëbúnqui achúshi, Fanuel cacë, aín bëchicë 'iacëxa. Xuntacu 'icëa bicëx ca aín bënëbë mëcën achúshi 'imainun rabé baritia 'iacëxa. ³⁷Mëcën achúshi 'imainun rabé baritia 'icëbë casunamëa 'aish ca ochenta y cuatro baritiañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca anuxun a rabiti xubunuax camabi nëtén abë banaquin Nucën Papa Dios rabiacëxa. A upí oquin sinánuxun ca bëtsi bëtsi nëtén piama 'icën. Nëténbi imébi ca usaquin Nucën Papa Dios rabiacëxa. ³⁸Josébë María a bëi atsíncëbë axribishi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsíñquin ca Anan Jesús isacëxa. Isi cuëenquin ca —asábi ca —caquin Nucën Papa Dios rabiacëxa. Rabiquin ca anu 'icë uni an anun Jerusalénu 'icécama 'imainun camabi judfós uni chuámarua 'inxu iéti nëtë caíncë unicama, a Jesús ñuquin —an nu iémiti a ca ènëx 'icë —quixun cacëxa.

Nazaretnu cuantëcëan

³⁹Usa 'ain ca Josébëtan Marífanën Nucën 'Ibu Diosan bana Moisésnën cuënéo ax quicësabi oquin 'atancëx Galilea menu cuantëcëni anu atux 'icë éma, Nazaret, anu bëbatëcëancëxa.

⁴⁰Anu cuanx ca Jesús Nazaret émanuax caniacëxa. Cani cushi 'ixun ca ñu upí oquin 'unáncëxa. Usai 'ia cania ca aín Papa Diosan upí oquin 'aquiñacëxa.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuua Jesús 'ia

⁴¹Usaía Jesús canimainun ca José 'imainun María camabi baritian, Pascua anun carnero 'ati nëtén Jerusalénu 'inxu cuancëxa. A nëtë ax ca aín raracama Egipto menuax 'atimocë 'aish bamaibi iéa, a sinánquin Nucën Papa Dios rabiquin carnero 'ati nëtë 'iacëxa. ⁴²Usai cuanquin ca mëcén rabé 'imainun rabé baritiañu 'icë Josébëtan Marífanën Jesús anun carnero 'ati nëtén Jerusalénu buáncëxa. ⁴³Anu cuanx anun carnero 'ati nëtë inúmibiani amiribishi Nazaret émanu cuantëcënquin ca Marífanën Josébëtan a ñubi sinanima cuanquin Jesús Jerusalénubi ébiancëxa. ⁴⁴Ébiani ca raíri unicamabé cuancësa sinani Josébë María achúshi nëtë bain cuancëxa. Cuanxun ca aín aintsi 'ibucamanua barianan an 'unáncë unicamanuaribi bariquinbi 'aímocëxa. ⁴⁵Aímobiani ca Josébë María amiribishi Jerusalénu bari cuantëcëancëxa.

⁴⁶Usa 'ain ca rabé 'imainun achúshi nëtë 'icébëtan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu tsóxuan, an Moisésnën cuënéo bana uni 'unáncë unicaman bana ñuixuncëxun cuaquin anribi atu bana ñucatia mëracëxa. ⁴⁷Jesusan bana cuati ca a unicama ratúacëxa. Ratuti ca —uisa 'ixun cara ènë tuacën ènë ñucama 'unánan nun ñucácëxunrabi upí

oquin ñuia —quiax sináncasmacéxa.
⁴⁸Usaía a unicamabé banai tsócé Jesús mériai ca Josébë María ratúacéxa. Ratúquin ca aín titan cacéxa:
 —¿Uisa 'aish caramina usai 'ian? Min 'unan papabétan cana mi méracatsi bénéquin barin.

⁴⁹Cacéxunbi ca Jesusan cacéxa:
 —¿Uisa cupí caina 'é barian? ¿'En Papa quicésabi oquin 'én ñu 'ati caramina 'unaniman?

⁵⁰Cacéxun cuauquinbi ca Josébëtan Maríanën uisoquin caquin cara usoquin caia quixun 'unánma 'icén.

⁵¹Usa 'ain ca José 'imainun Maríabé Jesús Nazaretnu cuantécéancéxa. Cuanx anuax caniquin ca aín 'unan papa 'imainun aín tita quicésabi oquin ñu 'acéxa. Usaía canimainun ca Maríanën Jerusalénuxa Jesús 'icécama a manuquinma sináncéxa. ⁵²Sinánmainun ca Jesús caniacéxa. Cani aín nami cushi 'ianan ca ñu upí oquin 'unáncéxa. Usa 'icé ca —ax ca upí tuá 'icé —quixun camabi unin cuéenquin nuibacéxa. Nuibamainun ca Nucén Papa Diosanribi a isi cuéenquin nuibacéxa.

II. GALILEA MENUXUAN JESUSAN UNICAMA BANA ÑUIXUAN (3.1-9.50)

Anu uni 'icéma menuxuan an uni nashimicé, Juanën uni bana ñuixuan
 (Mt. 3.1-12; Mr. 1.1-8; Jn. 1.19-28)

3 ¹Tiberio anun Romanuxun 'apu 'imicancé nétëa quince baritia 'icébë ca Poncio Pilato Judea menu 'icé unicaman 'apu 'iacéxa. Usai 'imainun ca Herodes Galilea menu 'icé 'apu 'iacéxa. 'Imainun ca Herodesnën xucën, Filipo, ax Iturea me 'imainun Traconité menu 'icé 'apu 'iacéxa. 'Imainun ca Lisanias cacé uni, ax Abilinia cacé menu 'icé 'apu 'iacéxa. ²Usaía 'imainun ca Anás

'imainun Caifás a rabétax judíos sacerdotecaman cushi 'iacéxa. 'Imainun ca Zacaríasnën bëchicé, Juan, axa anu uni 'icéma menu 'icé, a Nucén Papa Diosan aín bana sinánmiquian unicama bana ñuixunun quixun 'imiacéxa.
³'Imicéx cuani Jordán cacé baca rapasú 'icé mecamanu cuanquin bana ñuixuni ca ésaí quiacéxa:

—Sinanaquin mitsun 'uchacama éni Nucén Papa Diosmi sinani camina nashimicé 'iti 'ain, mitsun 'uchacama téréncé 'inun.

⁴Usai ca Juan quiacéxa, a ñuiquian an Nucén Papa Dios quicé bana unicama ñuixuncé, Isaíasnën cuënëosabi oi, ésaí quicé:

Anu uni 'icéma menuxun munuma bana ñui ca a unix ésaí quia:
 Nucén 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mëníoquin racanacé saribi oi aín bana cuanux sinanati 'ain. ⁵Matá nancéccamax ca natacacácé 'iti 'icén, aín bashicama 'imainun matácame ca bëtsibétan sénën 'iti 'icén, bai téntúncécamax ca racanacé 'iti 'icén, bainu 'icé quinicama ca natacacácé 'iti 'icén. ⁶Usoquian 'an ca ax uti 'icén. Axira ucébëtan ca camabi unin, uisaira oquin cara Nucén Papa Diosan, unicama 'aquinquin ainan 'inun iémiti 'icé quixun isti 'icén.

⁷Usa 'ain ca Juanën atu nashiminun 'aisamaira uni anu riquiancéxa. Riquianxa bëbacé ca Juanën cacéxa:

—Mitsux 'atima 'ixun uni paráncé 'aish camina mitsun raracama 'iásaribiti, runu an uni picé, asa 'ain. ¿Usa 'icé cara anúan Nucén Papa Diosan 'aisama unicama atumi nishquin masótí nötën masóce 'itin rabananmi sinananun quixun uin mitsu cax? ⁸Unían mitsu asérabi sinanacé 'ai quixun 'unánun

camina ñu 'aisama 'ati ñenquin upí ñuishi 'ati 'ain. —Nux Abrahamnén rëbúnqui 'aish cananuna Nucén Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun sinánxunma ca 'acan. Asérabi cana mitsu cain, 'aisa tanquin ca Nucén Papa Diosan éné maxáxbi bëtsi oquin Abrahamnén rëbúnqui 'imiti 'icén. ⁹Ésa ca. A réti aín mané rué tuíanx a rapasu niracëquin ca an upí oquin tuacëma icama rëtancëxun xanania unin tsin nëënia. Usaribi oquin ca bënénquinshi mitsúxmi sinanati ami sináncëma 'icé Nucén Papa Diosan mitsu 'ati 'icén.

¹⁰Juanéan usaquin ñuixunia cuaquein ca anu 'icé unicaman —¿Nucén Papa Dios cuëncésabi oi 'inuxun caranuna anu 'ati 'ai? —quixun Juan ñucáquin cacëxa. ¹¹Cacëxun ca Juanén cacëxa:

—Uix cara cutun rabéñu 'icé an ca cutúnñuma uni aín cutun achúshi 'inánti 'icén. Uix cara pitíñu 'icé an ca pitíñuma uni paná 'inánti 'icén.

¹²An 'apu buánmiti curíqui bicé unicamaxribi ca an atu nashiminun quiax Juanu cuancëxa. Cuanx bëbaxun ca cacëxa:

—¿Nucén Papa Dios cuëncésabi oi 'inuxun caranuna anu 'ati 'ain?

¹³Cacëxun ca Juanén cacëxa:

—Uiti curíquimi binun cara mi caxa, ashi camina 'apu buánminuxun biti 'ain.

¹⁴Suntárucamanribi ca anu cuanxun Juan ñucáquin cacëxa:

—¿Nunribi caranuna anu 'ati 'ain?

Nucácëxun ca cacëxa:

—Camina unin ñu 'imaínun aín curíqui mëcamatima 'ain, mëëxun 'anan camina paránxunribi unin ñu mëcamatima 'ain, camina cémëi ami manánxunribi unin ñu bitima 'ain. Mitsun ñu 'ati cupía 'apun curíqui 'ináncëxun camina 'atimati banaquinma cuëñquin ashi biti 'ain.

¹⁵Esoquian Juanén bana ñuixunia an cuacé unicaman ca —ënë uni sapi ca

Cristo, axa uti nun caíncé, a 'icé —quixun cuëñquin sináncëxa.

¹⁶Sinania ca Juanén anu 'icé unicama cacëxa:

—'Én cana mitsu 'umpaxan nashimin. Usa 'aínbi ca 'ësamaira uni 'ë caxu aia. Axa upíra 'aish cushiira 'ain cana 'ëx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi tubuxuntima 'ain. Axira uquin ca uni aín Bëru Ñunshin Upíñu 'inun 'imiti 'icén. 'Imiquin ca tsi rëquirucënan ñu 'acësoquin aín cushion aín nuitunua sináncé ñu 'atimacama a céniquin uni upí 'imiti 'icén. ¹⁷An ñu 'apácé unin 'acésaribi oquin ca 'ati 'icén. Ca ésa 'iti 'icén. Unin ca ñu bëru trigo 'apatia. 'Apátancëxun ca bimia bitsia. Bitancëxun ca bucúnxun chacaia. Chacaquian tacaia ca aín xacá suñun amo putia. Pucëbë ca aín bëru ax tiquia. Usai 'ia bërúanxun bixun bucúntancëxun ca aín xacácama tsi rëquirucé bënántisamanen nëënia. Usaribi oquin ca axa uti an aín 'acé ñucama 'unánquin, upí unicama abéa 'iti bianan 'atimacama a atun ñu 'atima 'acé cupí bimi xacá nëënti pucësa 'imiti 'icén.

¹⁸Usaquin bana ñuixuanan unicama 'ëséquin ca Juanén Jesús ñuiquin a cuatia cuëénun bana ñuixancëxa.

¹⁹Ñuixuanan ca 'apu Herodes cacé an aín xucénan xanu, Herodías cacé, a bianan bëtsi ñu 'atimaribi 'acé 'icé —minmi 'acé ñu ax ca 'aisama 'icé —quixun Juanén 'apu Herodes a cacëxa.

²⁰Usaquin cacëxunbi sinanaquinma ñu 'atimaira 'atécënquin ca Herodesnén Juan sipuanun aín unicama cacëxa.

**Juanéan Jesús nashimia
(Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11)**

²¹Sipuacëma pan 'ixun unicama nashimianan ca Juanén Jesúsribi nashimiacëxa. Nashimicëx aín Papa Diosbë banacëbë ca naí panárabéacëxa.

²²Usacëbë ca Nucën Papa Diosan Bëru Nunshin Upí numacuru iscësa 'aish uax anu 'iruacëxa. Usaíá 'icébëtan ca Jesusan naínuaxa banaia cuacëxa, ésai qui:

—Mix camina 'ëx amiira sináncë bacë bëchicë 'ain. Mimi sinani cana chuámarua tani cuëenin.

**Jesusan chaitiocëcama 'imainun
aín raracamaxa 'iá
(Mt. 1.1-17)**

²³Unicama pain bana ñuixuanan aquini ca treinta baritíañusa Jesús 'iacëxa. Unicaman sináncëx ca Josénëx aín papa 'iacëxa. José ax ca Elínën bëchicë 'iacëxa. ²⁴Elí ax ca Matatnën bëchicë 'iacëxa. Matat ax ca Levitan bëchicë 'iacëxa. Leví ax ca Melquín bëchicë 'iacëxa. Melqui ax ca Jananën bëchicë 'iacëxa. Jana ax ca Josénën bëchicë 'iacëxa. ²⁵José ax ca Matatías-nën bëchicë 'iacëxa. Matatías ax ca Amosnën bëchicë 'iacëxa. Amós ax ca Nahumnën bëchicë 'iacëxa. Nahum ax ca Eslinën bëchicë 'iacëxa. Esli ax ca Nagainën bëchicë 'iacëxa. ²⁶Nagai ax ca Maatnën bëchicë 'iacëxa. Maat ax ca Matafiasnën bëchicë 'iacëxa. Matafias ax ca Semeinën bëchicë 'iacëxa. Semein ax ca Josénën bëchicë 'iacëxa. José ax ca Judánën bëchicë 'iacëxa. ²⁷Judá ax ca Joananën bëchicë 'iacëxa. Joanan ax ca Resan bëchicë 'iacëxa. Resa ax ca Zorobabelnën bëchicë 'iacëxa. Zorobabel ax ca Salatielnën bëchicë 'iacëxa. Salatiel ax ca Nerín bëchicë 'iacëxa. ²⁸Neri ax ca Melquin bëchicë 'iacëxa. Melqui ax ca Adinën bëchicë 'iacëxa. Adi ax ca Cosamnën bëchicë 'iacëxa. Cosam ax ca Elmodamnën bëchicë 'iacëxa. Elmodam ax ca Ernën bëchicë 'iacëxa. ²⁹Er ax ca Josuénën bëchicë 'iacëxa. Josué ax ca Eliezernën bëchicë 'iacëxa. Eliezer ax ca Jorimnën bëchicë

'iacëxa. Jorim ax ca Matatnën bëchicë 'iacëxa. ³⁰Matat ax ca Levitan bëchicë 'iacëxa. Leví ax ca Simeonën bëchicë 'iacëxa. Simeón ax ca Judatan bëchicë 'iacëxa. Judá ax ca Josénën bëchicë 'iacëxa. José ax ca Jonanën bëchicë 'iacëxa. Jonán ax ca Eliaquimnën bëchicë 'iacëxa. ³¹Eliaquim ax ca Meleanën bëchicë 'iacëxa. Melea ax ca Mainanën bëchicë 'iacëxa. Mainán ax ca Matatanën bëchicë 'iacëxa. Matata ax ca Natanën bëchicë 'iacëxa. ³²Natán ax ca Davitan bëchicë 'iacëxa. David ax ca Isaíniën bëchicë 'iacëxa. Isaí ax ca Obednën bëchicë 'iacëxa. Obed ax ca Booznën bëchicë 'iacëxa. Booz ax ca Salan bëchicë 'iacëxa. Sala ax ca Naasoniën bëchicë 'iacëxa. ³³Naasón ax ca Aminadabnën bëchicë 'iacëxa. Aminadab ax ca Aramnën bëchicë 'iacëxa. Aram ax ca Esromnën bëchicë 'iacëxa. Esrom ax ca Faresan bëchicë 'iacëxa. Fares ax ca Judatan bëchicë 'iacëxa. ³⁴Judá ax ca Jacobnën bëchicë 'iacëxa. Jacob ax ca Isaacnën bëchicë 'iacëxa. Isaac ax ca Abrahamnën bëchicë 'iacëxa. Abraham ax ca Tarénën bëchicë 'iacëxa. Taré ax ca Nacornën bëchicë 'iacëxa. ³⁵Nacor ax ca Serugnën bëchicë 'iacëxa. Serug ax ca Ragaunën bëchicë 'iacëxa. Ragau ax ca Pelegnën bëchicë 'iacëxa. Peleg ax ca Hebernën bëchicë 'iacëxa. Heber ax ca Salan bëchicë 'iacëxa. ³⁶Sala ax ca Cainanën bëchicë 'iacëxa. Cainán ax ca Arfaxadnën bëchicë 'iacëxa. Arfaxad ax ca Semnën bëchicë 'iacëxa. Sem ax ca Noénën bëchicë 'iacëxa. Noé ax ca Lamecnën bëchicë 'iacëxa. ³⁷Lamec ax ca Matusalenën bëchicë 'iacëxa. Matusalén ax ca Enocnën bëchicë 'iacëxa. Enoc ax ca Jarednën bëchicë 'iacëxa. Jared ax ca Mahalaleelnën bëchicë 'iacëxa. Mahala-leel ax ca Cainanën bëchicë 'iacëxa. ³⁸Cainán ax ca Enosnën bëchicë 'iacëxa.

Enós ax ca Setnën bëchicë 'iacëxa. Set ax ca Adanën bëchicë 'iacëxa. Adán ax ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'iacëxa.

**Nunshin 'atimanen 'apúan Jesús
'atima ñu 'amiti sinan**
(Mt. 4.1-11; Mr. 1.12-13)

4 ¹Juanéan Jordán bacanuxun nashimicëbë abé 'ixun ca Nucën Papa Diosan Béru Ñunshin Upitan Jesús anu uni 'icëma menu cuanti sinánmicëxa. ²Cuanx ca cuarenta nëtëan anu 'iacëxa. Anua 'icë ca ñunshin 'atimanen 'apun ñu 'aisama 'amicatsi quixun caraishiacëxa. Anu 'ixun ca a nëtëcaman Jesusan ñu piama 'icën. Ñu piima ca panancëxa. ³Panancë isquin ca ñunshin 'atimanen 'apun 'atima ñu 'amicatsi quixun ésaquin cacëxa:

—Asérabi Diosan Bëchicë 'ixun ca énë maxax pán 'inun cat.

⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ésai ca Nucën Papa Diosan bana cuënéo quia: “Pán piishi ca uni tsótima 'icën”.

⁵Usotancëxun ca amiribishi tantécëncatsi quixun ñunshin 'atimanen 'apun aín bashi chairucë manan Jesús buáncëxa. Buántancëxun ca anuxun camabi me 'imainun a menu 'icë émacama cuainacëa bénénquinshi ismiacëxa: ⁶Ismiquin ca cacëxa:

—Ami iscë mecamá 'imainun ami iscë émacama 'imainun anu 'icë ñucama énë ca 'énan 'icën. Usa 'icë cana ui carana 'inántisa tani a, aín 'ibu 'imiquin, énë ñucama 'inánti 'ain. ⁷Rantin puruni tsóbuquinmi min dios 'icë 'e' rabiçëxun cana énë mecamá 'imainun énë menu 'icë émacama 'imainun anu 'icë ñucama mixmi aín 'ibu 'inun mi 'inánti 'ain.

⁸Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñunshin 'atimanen 'apu, énuax ca cuantan. Nucën Papa Diosan bana cuënéo ca ésai quia: “Min 'Ibu Diosëshi

camina rabiti 'ain. Rabiquin camina ashí ax cuéëncësabi oquin ñu 'axunti 'ain”.

⁹Usotancëxun ca amiribishi tantécëncatsi quixun ñunshin 'atimanen 'apun Jesús Jerusalénu buáncëxa. Buántancëxun ca anu 'icë anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín mascuan manáinra sënén buánruacëxa. Buánrutancëxun ca cacëxa:

—Mix asérabi Diosan Bëchicë 'aish ca énuax nuánquianx menu nipacët.

¹⁰Diosan bana cuënéo ca ésai quia:

Nucën Papa Diosan ca mia bérúanun quixun aín ángelcama xuti 'icën. ¹¹Atun bérúancëxi maxáxmi tachacaxma 'inun ca aín mécenan mi biti 'icën.

¹²Usoquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ésairibi ca Nucën Papa Diosan bana cuënéo quia: “Nucën 'Ibu Diosan cara 'e iémiti 'icë iscätsi quixun camina a tantima 'ain”.

¹³Usaquian Jesusan cacëx ca anúa Jesús tantécënti 'áima 'ain, ñunshin 'atimanen 'apu, tantécëni ucatsi quiax, Jesús ébiani cuancëxa.

Galilea menu Jesús cuantécëan

(Mt. 4.12-17; Mr. 1.14-15)

¹⁴Usaquian 'acëx ca Jesús, bëtsi ñu sinanima Nucën Papa Diosan Béru Ñunshin Upitan cushioquin sinánmicëxëshi, Galilea menu cuantécëancëxa. Cuanxa bëbaia ca Galilea 'imainun a 'urama 'icë mecamanu 'icë unicamanribi a ñuiquin chaniocëxa. ¹⁵Anua judíos unicama timécë xubu itsi xubu itsinu cuanquin ca Jesusan anu timécë unicama bana 'unánmiacëxa. Usoquin 'aia ca camaxunbi a rabiçëxa.

Jesús Nazaret émanu 'iá

(Mt. 13.53-58; Mr. 6.1-6)

¹⁶Anuaxa canicë Nazaret éma, anu ca Jesús cuancëxa. Cuanx bëbatancëx ca

anun ñu mëëtima nëtëa 'icëbë anua judíos unicama timécë xubunu cuancëxa, axa anun ñu mëëtima nëtëen 'icësabi oi. Cuanx atsíanx ca unicaman cuanan Nucën Papa Diosan bana cuënëo ñui níruacëxa. ¹⁷Niruia ca an a quirica bérúancë unin Isaíasnë cuënëo bana a atu 'axunun quixun 'ináncëxa. 'Ináncëxun biquin ca aín catanua ésaí quicë bana bariquin mëraquin atun cuanun quixun 'axuancëxa:

¹⁸Nucën 'Ibu Diosan xucëx 'énu uax ca aín Bëru Ñunshin Upí 'ébë 'icën. An ca aín Bëru Ñunshin Upí 'inánquin cushioquin ñuñuma unicama upí bana anúan atux Nucën Papa Diosnan 'i cuënenun ñuixuanan, axa masá nuitucë unicama upí oquin sinánminun 'e caxa. 'Imainun ca sipuacé 'aíshbia upitax chiquíncë 'inun 'imianan bëxuñu unicama bëxuñuma 'inun 'imianan bëtsi bëtsi ocë unicama bëtsi bëtsi ocëma 'iminun 'e caxa. ¹⁹'Imainun ca anúan atun 'Ibu Diosan níubaquin 'a quinti nëtë ca uaxa quixun unicama canun quixun 'e caxa.

²⁰Usaia quicë bana 'atancëxun mapuquin, an a quirica bérúancë uni 'inani ca tsóbuacëxa. Tsóbutia ca a xubunu timécë unicaman énquinma abi isacëxa. ²¹Usoquín iscëxun ca Jesusan cacëxa:

—Bërí ca anun énë bana quicësabi oi 'iti nëtë uaxa.

²²Cacëxuan cuati ca anu 'icë unicamax cuëni —aín bana ca asábi 'icë —quianan —axa quicë banax ca upíira 'aish uni itsin banasama 'icë —quiáx quiacëxa. Usai qui ca —Josénën bëchicë 'aíshbi cara usai banain? —quiáx canancëxa. ²³Canania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun sapi camina ésaia uni quicë bana anun 'e caisa tanin: "Mix rucuturu

'aish ca mixbi pëxcút". Usaquin caquin camina 'e cati 'ain: Minmi Capernaúm émanuxun ñu 'aia nun cuacé usuribi oquin camina anuaxmi canicë me énuxunribi 'ati 'ai quixun.

²⁴Canan ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun usaquin 'e cati sináncë 'aímbi cana asérabi mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían, anuaxa canicë menuxun bana ñuixunia, ca anu 'icë unicaman cuaisama tania.

²⁵Esauquinribi cana asérabi mitsu cain, béráma ca Elías an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'iacëxa. Elías anu 'ain ca rabé 'imainun achúshi bari 'itancëxa mécen achúshi 'imainun achúshi 'uxén 'uí 'ibúcébëma, piti 'áima 'ain, unicama 'acéñuma 'iacëxa. ²⁶Usai 'imainuan 'itsa casunamécë xanu 'aímbi ca raírima, Sidón cacë menu 'icë éma, Sarepta cacë, anu 'icë casunamécë xanu achúshi, ashia 'aquinun Nucën Papa Diosan Elías xuacëxa.

²⁷'Imainun ca Eliseonëxribi an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'iacëxa. Axa anu 'ain ca an nami chéquímecë 'insínñu uni 'itsa a nëtënu 'iacëxa. 'Itsa 'aímbi ca Siria cacë menu 'icë uni achúshi, Naamán cacë, ashia Nucën Papa Diosan 'amicëxun Eliseonén aín nami upí 'itécénun 'imiacëxa.

²⁸Jesusan usaquin cacëxun cuati ca anu 'icë unicamax xuanati ami nishacëxa.

²⁹Nishi níruquin ca a émanua chiquínbianquin anua a éma 'icë matá chairucé sénéncënu anuxun titicacatsi quixun Jesús buáncancëxa. ³⁰Usaquin sinánquian buáncancëxi ca Jesús a unicama nëbëtsinuax atu ébiani cuancëxa.

**Ñunshin 'atimañu uni Jesusan pëxcüa
(Mr. 1.21-28)**

³¹Nazaretnuax cuanx ca Galilea menu 'icë éma itsi, Capernaúm, anu cuancëxa. Cuanx bëbatancëxun ca anun ñu mëëtima nëtëen anua judíos unicama

timéti xubunu atsínxun, anu 'icë unicama bana 'unámmiacëxa. ³²An xuá 'ixun ca Jesusan Nucén Papa Diosan cushínbi bana ñiuixuancëxa. Usai banaia cuati ca anu 'icë unicamax ratuti —usa bana cuacëma cananuna 'ai —quiax quiacëxa.

³³Usa 'ain ca anu uni achúshi ñunshin 'atimañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca munuma cuéncenquin ésaquin cacëxa: ³⁴—Jesús Nazaretnu 'icë, ¿min caina nu uisoti 'ain? ¿Mix caramina nu cëñui uan? ³⁵—En cana mi 'unan. Mix camina ainan 'aish Diosnuax ucë, a 'ain.

³⁵Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ca nëtët. Ënë uniuax ca chiquít.

Usaquian cacëx ca ñunshin 'atima a uni menu nipacëmi, anu 'icë unicaman ismainunbi, chiquíacëxa, uisabi oíma.

³⁶Usoia isi ca anu 'icë unicamax ratúacëxa. Ratuti ca atúxbi canani quiacëxa:

—¿Uisa bana cara ènëx 'ic? Ënë unix ca ñunshin 'atimanënbia cuaisabi oi cushin banaia. Uniuax, ca chiquít, quixuan cacëx ca chiquitía.

³⁷Usoquian Jesusan 'acë ñucama ñuiquin ca Capernaúmnu 'icë unicamainshima a 'urama 'icë menua 'icë émacamanuxunribi camaxunbi chaniocëxa.

Simón Pedronën nachia Jesusan pëxcüa

(Mt. 8.14-15; Mr. 1.29-31)

³⁸Anua judíos unicama timéti xubunuax cuanx ca Jesús Simonan xubunu bëbai anu atsíncëxa. Atsinia ca Simonan nachia 'itsisan 'i 'insían, anu 'icë unicaman —Simonan nachi caramina nu pëxcuxuntima 'ai —quixun cacëxa. ³⁹Cacëx anua racácenu cuani, ami bësui ñanáquian, aín 'itsis nëténun cacëxëshi ca Simonan nachi pëxcúacëxa. USAquian Jesusan 'acëxëshi pëxcuti niruxun ca atu pimiacëxa.

Uni itsicamaribia Jesusan pëxcüa

(Mt. 8.16-17; Mr. 1.32-34)

⁴⁰Bari cuabucëbëa bëbaquíshbucëbë tan ca a émanu 'icë unicaman, uni 'insíncëcama bëtsi bëtsi 'insínñu an pëxcunun Jesúsnu bëacëxa. Bëia ca camabi, aín mëcénan ramëquin, pëxcüacëxa. ⁴¹Ñunshin 'atimanëxribi ca 'itsa uni 'insíncënuax chiquíacëxa. Chiquiti munuma cuénceni ca quiacëxa:

—Mix camina Diosan Bëchicë 'ain.

Quiabi ca Jesusan —ca nëtët —caquin ñunshin 'atima banamiquinma nëtëmiacëxa. Atúxa Jesús ax ca Cristo, a Nucén Papa Diosan xucë a 'icë quixun 'unáncë 'aishbi usai quiti ca Jesús cuéeanma 'icën. Usa 'ain ca atúxa quiabi nëtëmiacëxa.

Galilea menuxun Jesusan bana ñuixuan

(Mr. 1.35-39)

⁴²Usoquin 'oonx ca pëcaracëbë Jesús Capernaúmnuax cuanx anu uni 'icëma menu bëbacëxa. Axa cuancë a caxu a baribiani cuanx ca Capernaúmnu 'icë 'itsaira uni anua Jesús 'icë anu bëbaquin a méracëxa. Méraquin ca —nu ébiani camina cuantima 'ai —quixun cacëxa. ⁴³Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uicamax cara 'ëmi catamëtia acama ca Nucén Papa Diosan ainan 'imia quixun camabi uni ñuixunun ca Nucén Papa Diosan 'ë xuaxa. Usa 'ixun cana mitsuushima, camabi émanu 'icë unicamaribi a bana ñuixuni cuanti 'ain.

⁴⁴Usaquin ca Jesusan an Capernaúmnu 'icë unicama cacësabi oquin, Galilea menu 'icë émacamanu cuanxun, anua judíos unicama timéci xubucamanuxun uni bana ñuixuan-cëxa.

**Jesusan 'amicéxuan unin
tsatsa 'aisamaira bia**
(Mt. 4.18-22, Mr. 1.16-20)

5 ¹Parúnpapa Genesaret cuébía Jesús 'ain ca Nucén Papa Diosan bana ñuixunia cuaisa taní 'aisamaira uni chécaisaira oquin tsitsiruacéxa.

²Usaquian chécaisaira océxun ca mané nunti rabé, unifñuma, parúnpapa cuébí masi 'urama tēcérécacé isacéxa. Isanan ca an tsatsa bicé aín 'ibu rabé an anuax 'ibúxun atun rica chuacia isacéxa.

³Iscéxa anua 'icé mané nunti achúshinéx Simónan 'ain, anu 'iruquin ca Jesusan 'uriratsua buánun quixun Simón cacéxa. Cacéxuan buan, anu tsóbuxun, ca Jesusan baca cuébía timécé unicama bana ñuixuancéxa. ⁴Ñuixunquin sénéontancéxun ca Jesusan Simón cacéxa:

—Baca nébétsi 'uri ca mané nunti buánxun anuxun rican.

⁵Cacéxun ca Simonan cacéxa:
—Cananuna 'uxti téequin tsatsa biquinmabi 'uran ricánétin. Usa 'aínbi cana minmi 'ë cacéxun 'én rica saracaté cénti 'ain.

⁶Usoquin Jesusan cacéxun aín rica saracaquín bacanu népúquin ca tsatsa 'aisamaira biacéxa. Bicéxa tsatsa 'aisamaira 'ain ca aín rica téatisa 'iacéxa.
⁷Usáia 'ia isquín ca Simónbétan abé 'icé unicaman nunti itsinua 'icé unicama mécenan sanánquin —nu ca 'aquin ut —quixun cacéxa. Cacéx uxun ca camaxunbi tsatsa biquin puruquin nanéntisaira oquin a mané nunti rabé buácacéxa. ⁸Usoquian 'aia isi ratúquin ca Simón Pedronén aín bémánon rantin purúnquin —'ex cana 'uchaňu uni 'ain. Usa 'ain camina 'ë ébiani cuanti 'ai —quixun Jesús cacéxa.

⁹Simón Pedro 'icésaribiti ca abé 'icé unicama atun bicé tsatsacama isi ratuti

uisa uni cara Jesús 'icé quixun sinani sináncasmacéxa. ¹⁰Jacobo 'imainun Juan, Zebedeonén bëchicé, an Simón Pedrobétan tsatsa bicé, axribi ca ratuti sináncasmacéxa. Sináncasmaibi ca Jesusan Simón Pedro cacéxa:

—Racuéaxma ca 'it. Mix an tsatsa bicé uni 'ixunbi camina bérí 'én 'imicéxun Nucén Papa Diosan bana ñuixunquin uni 'émi sinánmiti 'ain.

¹¹Usaquian Jesusan cacéxun menu aín nunti rabé rancatancéxun a ébiani ca ami sinani Jesúsbë cuancéxa.

**Jesusan an aín nami chéquimicé
'insínñu uni pëxcüa**
(Mt. 8.1-4; Mr. 1.40-45)

¹²Jesús Galilea menu 'icé éma achúshinu 'ain ca axa an aín nami chéquimicé 'insinan 'aisamaira oquin aín nami chéquimicé uni anu 'iacéxa. A unin ca a mérail a tanáin rantin puruni bëúnpucuquin Jesús cacéxa:

—Mix cushi 'ixun camina 'aisa tanquin 'ë pëxcuti 'ain.

¹³Cacéxun aín mécenan raméquin ca Jesusan 'insíncé uni cacéxa:

—Cana mi 'ati 'ain. Min nami ca upí 'itéceni motia.

Usaquian cacéxéshi moti ca aín ñucé netéacéxa. ¹⁴Usaria pëxcutia ca Jesusan cacéxa:

—Én mi pëxcucé ñuiquin camina uinu 'icé unibi catima 'ain. Caíma cuanxun camina min nami pëxcúcé judíos sacerdote ismiti 'ain. Ismianan camina Nucén Papa Dios rabíquin Moisés quiásabi oquin a ñu 'inánti 'ain, camina asérabi pëxcúa quixuan camabi unin 'unánun.

¹⁵Usoquian Jesusan —'én mi pëxcucé énë ñuiquin uni caxunma ca 'atan —quixun canbi ca camaxunbi Jesusan 'acé ñucama 'imainun a 'insíncé uni pëxcucé aribi ñuiquin chaniocéxa.

Usaquian chaniocëbë ca 'aisamaira uni Jesusan bana ñuixunia cuaisa taní anu Jesús 'icénu riquiancëxa. 'Insíncë unicamaxribi ca a pëxcunun quiax anu riquiancëxa. ¹⁶Usaía ucëbëbi ca Jesús anu uni 'icëma menu aín Papa Diosbë banai cuancëxa.

**Nicëma uni Jesusan pëxcüa
(Mt. 9.1-8; Mr. 2.1-12)**

¹⁷Nëtë itsán xubunuxun Jesusan bana ñuixuncëbë ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuënéo bana uni 'unánmicë unicamaribi anu tsóce 'iacëxa. Acamax ca Galilea menu 'icë émacama 'imainun Judea menu 'icë émacama 'imainun Jerusalénuaxribi rícuatsince 'iacëxa. Usa 'ain ca bana ñuixuanan 'insíncë unicama pëxcunun Nucën Papa Diosan cushiocë Jesús 'iacëxa. ¹⁸Jesusan bana ñuixunmainun ca raírinën uni achúshi ñucë nirucuaínquinbi tancëma bacétinu racácë bëacëxa. Bëquin ca sináncëxa, —xubunu atsínmiquin cananuna anua Jesús 'icë anu nanopáti 'ai —quixun. ¹⁹Sináncëbëbi ca 'itsa unia tsitsíruan, anun atsínmiti 'áima 'iacëxa. Atsínmicasmaquin ca tapitinën buáruxun xubu manánxun aín tapuacé a bérúaratancëxun anun aín bacétinën bëpáquin, anu 'icë unicama nëbëtsi, Jesusan bëmánon nanopácexa. ²⁰Nanpáquin ca —Jesusan ca ènë uni pëxcuti 'icë —quixun aín nuitu mëu sináncëxa. Sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan ñucë uni cacëxa:

—Min 'uchacama ca téréncë 'icën.

²¹Usaquian caia cuaquin ca an Moisésnën cuënéo bana 'unánmicë unicama 'imainun fariseo unicaman sináncëxa: ¿Uisa uni cara ènëx 'ic? Ax ca anúan Nucën Papa Diosaxëshi quiti banan banaia. Ax ca 'aisama 'icën. Uinu 'icë uníni ca 'ucha téréntima 'icën. Nucën Papa Diosan cuni ca 'ucha térénti 'icën.

²²Usaquian sinania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina mitsun usaquin sinanin? ²³En cana uni ñucë —min 'uchacama ca téréncë 'icë —quixun cananbi —niruquiani ca cuantan —quixunribi catí 'ain. ²⁴Nucën Papa Diosan cushínbì 'én ènë uni pëxcuia isquin camina asérabi 'unánti 'ain, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'én cana unin 'ucharibi térénti 'ai quixun.

Caquin ca racábucë uni cacëxa:

—'Én cana mi cain, niruquiani ca min bacéti bibiani min xubunu cuantan.

²⁵Cacéxëshi niruquin aín bacéti bibiani ca Nucën Papa Dios rabibiani aín xubunu cuancëxa, anu 'icë unicaman ismainunbi. ²⁶Usai niruquiani cuania isi ratuti ca Nucën Papa Dios rabi —ësa ñu cananuna isáma 'ai —quiax quicancëxa.

**Jesusan Leví aín uni 'inun ca
(Mt. 9.9-13; Mr. 2.13-17)**

²⁷Usaquin 'atancëx anuax cuanquin ca Jesusan Leví cacë uni anuxuan 'apu buánmiti curíqui bicë anua tsóce méracëxa. Méraquin ca cacëxa:

—'Én mi 'unánminun ca 'ébë cuani ut.

²⁸Cacéxëshi niruquiani ca aín 'ati ñucama ébiani Jesúsbë cuancëxa.

²⁹Jesúsbë cuantancëxun ca Levitan, Jesúscëñun aín 'unánmicë unicamaribi canan piti 'itsa 'amitancëxun aín xubunuxuan abëtan pi unun 'itsa uni camiacëxa. Camicëx uxun ca Levísaribi 'itsa uni an 'apu buánmiti curíqui bicë 'imainun usa uni raíriribi, camaxunbi Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicama-bëtan mesanu tsóxun piacëxa. ³⁰Usaria isquin ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuënéo bana 'unánmicë unicaman atu 'atimaquin ñuiquin Jesusan 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsun an 'apu buánmiti curíqui bicé unicamabëtan pianan 'uchaňu unicama raíribëtan pianan xëain?

³¹Caia ca Jesusan cacëxa:

—Paë tancëma uni, ax ca rucuturuan a ronti cuëenima. Paë tancë uni, ax cuni ca rucuturuan a ronti cuëenia. ³²Usaribiti cana an —'ëx cana upí 'ai —quixun sináncë unicama a 'énan 'inun cai uáma 'ain. Ama, an —'én ñu 'atima 'acé cupí, 'én nuitu upíma 'aish cana 'ëxbi upí 'itima 'ai —quixun sináncë unicama a cuni, upí 'inúxa sinanati 'énan 'inun cai cana 'ëx uacën.

Uisacasquin cara aín 'unánmicë unicama samáquinma piia quixun Jesús ñucácan

(Mt. 9.14-17; Mr. 2.18-22)

³³Usai quia ca fariseo unicama 'imainun axa abë 'icë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—Juanéan 'unánmicë unicaman ca bëtsi bëtsi nëtëen Nucën Papa Diosbë banaquin pima samatia. Usaribiti ca fariseonéan 'unánmicë unicamaxribi 'ia. ³⁴Usa 'aínbi cara uisacasquin min 'unánmicë unicaman pianan xëain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿An biti xanua unin biti nëtëen caramina pi unun camicëxa ucé axa abë nuibanancë unicama masá nuituquian pima 'inun 'imiti 'ain? Camina 'imitima 'ain. ³⁵Ésa ca. An xanu biti unin xanu biquin abëtan pi unun camicëxa axa abë nuibanancë unicama masá nuitutima abë cuëenia. Xanu bíbiani cuanquian a unin ébiantcexun cuni ca axa abë nuibanancë unicaman masá nuituquin pitima 'icën. Usaribiquin ca 'én 'unánmicë unicama 'ëbë 'ixun masá nuituti samáquinma piia. Unían 'ë bicëxun 'én ébiantcexun cuni ca masá nuituquin pitima 'icën.

³⁶Usaquin canan ca aín banaxa fariseo unicaman uni 'unánmicë banasama 'ain,

aín banabë fariseonéan 'unánmicë bana mëscútí rabanan Jesusan ésaquinribi a unicama cacëxa:

—Ca ésaribi 'icën. Nun aintsi uinu 'icë xanúnbi ca aín chupa ió tääima, anun aín chupa xëni cëxeti. Tääquin aín sani bicëx ca chupa ió ax 'atimatia. ³⁷Imainun ca a chupa iotan sanix chupa xëni iscésama 'ia. ³⁸Ésaribi ca. Ui uníbi ca ñuina xacá anu 'unpax chumusa oquin 'acé, axa xëni 'ain, anu ñu chëcacé 'aruima. Anu 'arucëxunbi ca ñu chëcacé ax cubini uruquin ñuina xacá xëni a tucaia. Axa tuquicëbë ca chëcaxun anu 'arucëxa cubíncë ñu ax tutuqui nëtëtia. ³⁹Usa 'ain ca ñu chëcacé ñuina xacá chumusa oquin 'acé iónushi 'aruti 'icën.

³⁹Béráma chëcacé ñu 'axun —ax ca upí 'icë —quixun sinánquin ca unin béría chëcacé ñu 'aisama tania.

Usaquin ca Jesusan cacëxa.

Anun ñu mëetima nëtëan Jesusan 'unánmicë unicaman trigo bëru bia
(Mt. 12.1-8; Mr. 2.23-28)

6 ¹Anun ñu mëetima nëtëan Jesús anu trigo 'apácë naënu 'icë bain cuancëbë, abë cuanquinbi ca aín 'unánmicë unicaman trigo bëru pëcéce sirícaquin biquin, mëcënan shuquicëxa aín ènxë xucatia piacëxa. ²Usoia isquin ca fariseo raírinën atu cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina anun ñu mëetima nëtëen usaquin 'atima ñu 'ain?

³Atúan aín 'unánmicë unicama usoquin caia cuaukin ca Jesusan fariseo unicama cacëxa:

—¿Mitsun caramina Davidnën ca 'acënuma 'ixun axa abë cuancë unicamabëtan ésoquin ñu 'acëxa quixun cuëño bana a iscëma 'ain? ⁴Davidnën ca 'acënuma 'ixun piisa tanquín anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu 'icë pán, Nucën Papa Diosan isti oquin nancë, a bixun piacëxa. A panëxa

judíos sacerdotenëinshi piti 'aían uni itsin piti 'icémabi ca sacerdotenén 'ináncëxun bixun Davidnën piacëxa. Piquin ca axa abé 'icë unicama anribia pinun 'ináncëxa.⁵ Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ixun cana 'én anun ñu mëëtima nëtén cara añaú 'ati 'icë quixun uni cati 'ain.

Jesusan aín mëcén bamacé uni mëpëxcüa
(Mt. 12.9-14; Mr. 3.1-6)

⁶Anun ñu mëëtima nëtë itsin, anua judíos unicama timéti xubunu atsínxun ca Jesusan anu 'icë unicama bana ñuixuancëxa. Ñuixunmainun ca aín mëcén mëqueu bamacé uni achúshi anu 'iacëxa. ⁷A uni isquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman, anun ñu mëëtima nëtén caraisa uni pëxcuia quixun ami manánu-xun iscatisi quixun Jesús bérúancëxa. ⁸Usaquian sináncania 'unánquin ca Jesusan aín mëcén bamacé uni cacëxa: —Néri ai ca nëbëtsi énu niracët. Cacëx niruquatsini ca anu niracëacëxa. ⁹Anua nimainun ca Jesusan an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama cacëxa:

—Ésaquin cana mitsu ñucatin, ¿anun ñu mëëtima nëtén cara unin ñu upí 'ati 'ic? ¿Cara ñu upíma 'ati 'ic? Anun ñu mëëtima nëtén cara unin uni itsi 'insíncë 'a quinti 'ic? ¿Cara bamatanun iséshiti 'ic?

¹⁰Ésaquin caxun atu ñachatancëxun ca Jesusan aín mëcénmi ñucé uni cacëxa:
—Ca mëshpat.

Cacëx mëshpatishi ca mëpëxcüacëxa.
¹¹Usaquian 'aia isi xuamati nishi ca uisa caranuna Jesús oti 'ai quiax 'ésénani canancëxa.

Aín 'unánmicë uni 'inúan Jesusan mëcén rabé 'imainun rabé uni caísa
(Mt. 10.1-4; Mr. 3.13-19)

¹²Usa 'ain ca aín Papabé banai Jesús matánu cuancëxa. Quantancëx ca imé

'uxti tëai abé banacëxa. ¹³Usai bananëquin ca pëcaracëbëtan axa ami sináncë unicama timëxun, mëcén rabé 'imainun rabé caísquin —ënëcamax ca 'én 'unánmitancëxun uni bana ñuixunun 'én xutí 'icë —quixun cacëxa. ¹⁴Acamax ca 'iacëxa Simón 'icëbia Jesusan Pedro caquin anëcë, a 'imainun aín xucën Andrés, a 'imainun Jacobo 'imainun Juan, Felipe, Bartolomé,¹⁵ Mateo, Tomás, acama 'imainun Jacobo, Afleonën bëchicë, 'imainun Simón axa judíos unibun rabanan nëeti banacé,¹⁶ a 'imainun Judas, Jacobonën bëchicë, a 'imainun Judas Iscariote, an Jesús uni binun 'inan, acama 'iacëxa.

'Itsa uni Jesusan 'unánmia
(Mt. 4.23-25)

¹⁷Unánminuxun a unicama caístancëx ca matánuax taramécëbutancëx me sapánu 'iacëxa. Anu ca 'aisamaira uni Jerusalén, 'imainun Judea mecamuanuxribia ucé 'iacëxa. Imainun ca Tiro, Sidón a éma rabé 'urama 'icë me parúnpapa rapasu, anu 'icë menuaxribia ucé 'iacëxa. ¹⁸Acamaxa Jesusan bana ñuia cuati timëcamë'ëomainun ca 'insíncë unicamaxribi Jesusan pëxcunun quiax uacëxa. Timëtia pëxcüianan ca Jesusan ñunshin 'atimanën ubíocë unicamaribi pëxcüiacëxa. ¹⁹Jesusan aín cushíni 'itsa uni pëxcucé cupí ca anu 'icë 'insíncëcaman —én ticacëxuñshi ca 'eribi pëxcuti 'icë —quixun sinani a ticanux tsitsíruacëxa. Usaía 'ia ca Jesusan 'insíncë unicama pëxcüacëxa.

Uisai 'i cara uni cuëénti 'icë quicë bana
(Mt. 5.1-12)

²⁰Usa 'ain ca ami bësuquin Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Mitsux ñuñuma 'aíshbi 'émi catamë tia Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'aish aín nëtënu 'iti 'imicë cupí camina chuámarua taní cuëénin.

²¹Mitsux 'acéñuma pananquinbi camina 'unánti 'ain, mitsúxmi panani bénéáxma 'inun ca Nucén Papa Diosan mitsu 'inánti 'icén. Usai ca 'iti 'icé quixun 'unani camina chuámarua tani cuéënti 'ain.

Masá nuituti iníbi camina Nucén Papa Diosanbi ca 'é cuéënen 'imiti 'icé quixun 'unani chuámarua tani cuéënti 'ain.

²²Uni 'inux Nucén Papa Diosnuax uá 'én bana cuacé cupí unin mitsumi nishanan, mitsu cuéëenquinma 'atimaquin ūuiyanan, mitsun anémibi 'atimati banacéxbi camina chuámarua tani cuéënti 'ain. ²³Camina 'unánti 'ain, usaribi oquin ca an mitsu 'atimocé unin raracaman, an Nucén Papa Dios quicé bana uni ūuixuncé unicama bëtsi bëtsi oquin 'atimocéxa. Usaquin 'unani camina unin 'atimocéxbi —Nucén Papa Diosan ca nu sinánxunquin aín nëtënu abé upiti tsónun nu 'imiti 'icé —quixun sinani, chuámarua tani cuéënti 'ain.

²⁴Usa 'aínbi camina ūuñuira 'aish mitsux, usabii 'inuxmabi ashiti mitsun ūu cupí cuéëncé 'aish, Nucén Papa Diosan nëtënuax cuéënti 'áishbimi cuéëncéma cupí masá nuituirati 'ain.

²⁵Pitiňu 'imainun camabi ūuñu unicama, anúnmi mitsuš pitiňuma 'ianan ūuñuma 'iti nëtë ca uti 'icén. Ucëbë camina masá nuituirati 'ain.

Usaribiti mitsux bérí 'émi sinanima cuéëni cuaicé 'aínbi ca anúnmi mitsux rarumati inti nëtë uti 'icén. Ucëbë camina masá nuituirai inti 'ain.

²⁶Unicaman mitsu rabicéxbi camina masá nuituti 'ain. Camina 'unánti 'ain, usaribi oquin ca atun raracaman an Nucén Papa Diosan bana isa quixun uni paránquin bana ūuixuncé unicama rabiacéxa.

—Axa mimi nishcé uni camina nuibati 'ai —quicé bana
(Mt. 5.38-48; 7-12)

²⁷Canan ca ésaquinribi Jesusan aín 'unánmicé unicama cacéxa:

—Usai 'iti 'aínbi cana 'én banami cuatia ésaquin mitsu Cain, axa mimi nishcé unicama camina nuibati 'ain. Nuibanan camina ax 'aquinsa 'icé 'aquinti 'ain. ²⁸Axa mimi 'atimati banacé unicama camina Nucén Papa Dios a ami sinánun 'aquinun ūucáxunti 'ain. Nucánan camina an mi 'usáncé unicamaribi Nucén Papa Dios ūucáxunti 'ain. ²⁹Mia 'atimocéxunbi camina ami nishquin aríbi 'atimotima 'ain. Ésa ca. Mia bétáshcacéxun camina 'aisa tania amoribia mi bétáshcanun 'amiti 'ain. Min cutúan unin mi bicuancéxun camina biisa tania min camisetaribia binun bimiti 'ain. ³⁰An mi ūu 'inánun quixun ūucácé uni a camina 'inánti 'ain. An min ūu buáncé uni a camina min ūu bëxuntécenun quixun catima 'ain.

³¹Bëtsi uníxa mibë upí 'ianan mi 'aquintimi mix cuéëncé, usaribi oquin camina min bëtsi unibë upí 'ianan a 'aquinti 'ain.

³²An mitsu nuibacéma uni nuibatima 'ianan an mitsu nuibacé unicamaishi nuibacé 'ixun camina Nucén Papa Dios upí oquin cuéënmíman. 'Uchañu unínríbi ca 'aisama 'ixunbi usaribi oquin an a nuibacé uni nuibananquinia. ³³An mitsu 'aquincéma uni 'aquintima 'ianan an mitsu 'aquincé unicamaishi 'aquincé 'ixun camina Nucén Papa Dios upí oquin cuéënmíman. 'Uchañu unínríbi ca 'aisama 'ixunbi usaribi oquin an 'aquincé uni 'aquinanquinia. ³⁴Mitsun —a unínríbi ca 'é ūu 'inánti 'icé —quixun sinánquin an ūucáxexun ūu 'inánce 'ixun camina Nucén Papa Dios upí oquin cuéënmíman. 'Uchañu unínríbi ca

'uchañu uni itsán ñucácéxun ñu 'inania, —an ca 'eribí ñu 'inánti 'icé —quixun sinánquin. ³⁵Usa 'áinbi camina mitsun axa mitsumi nishcë uni nuiabaquin 'aquina 'icé 'a quinti 'ain. Unían mitsu ñu ñucácéxun camina —anribi ca 'ë 'inántima 'icé —quixun 'unánquinbi, 'inánti 'ain. Usaquin 'aia isquin ca Nucén Papa Dios, manámi 'icé, an cuéenun mitsu 'imiti 'icén. Mitsun usaquin 'ai camina asérabi afín bëchicé 'aish an sináncésaribi oquin sináncë 'iti 'ain. An ca uni 'aisama 'imainun an —asábi ca —quixun a cacéma uni aribi ñu 'inánan 'aquinia. ³⁶Nucén Papa Diosan unicama 'aquina tanquin nuibacésaribi oquin camina mitsúnribi unicama mitsua nuibacéxunmabi nubati 'ain.

**—Unían uni itsi 'uchoxma 'inun
—Jesusan ñuia
(Mt. 7.1-5)**

³⁷Bëtsi uni ami manánquin 'uchocéma 'icé ca Nucén Papa Diosan mitsuribi 'uchotima 'icén. 'Imainun ca 'uchoquinmi uni, bëtsi uni castícanmiciéma 'icé Nucén Papa Diosan mitsuribi 'uchoquin castícantima 'icén. Uni itsíxa mitsumi 'uchacéxunbi camina abé ménionanquin manumiti 'ain. Usoquin 'áimi unibé ménionania ca Nucén Papa Diosan mitsux ami 'uchacéxunbi mitsun 'ucha tériñquin manuti 'icén. ³⁸Uni itsi camina ñu 'inánti 'ain. Mitsúnni uni itsi ñu 'inánan 'a quince 'icé ca Nucén Papa Diosan mitsu ñu 'inánan 'a quinti 'icén. Mitsúnni 'inánan uni itsi 'a quincearibi oquin ca an mitsu ñu 'inánan 'a quinti 'icén. Unían uni itsán 'ináncéxun aín burasanu tséñcaquin ñu purucésamaira oquin ca Nucén Papa Diosan camabi ñu mitsu 'inánti 'icén.

³⁹Uisa unin cara uni itsi 'a quinti 'icé quixun 'unánmiquin ca Jesusan bana itsi ñuiçesoquin esaquin cacéxa:

—¿Bëxuñu unin cara bëxuñu uni itsi anun cuanti bai 'unánmiti 'icé? Buáncatsi quixun 'aíbi ca bëxuñu 'ixun uin cuanti cara quixun 'unanimia a rabétaxbi aman cuanx quininu nipacéti 'icén. ⁴⁰Unin ñu 'unánmicé uni an ca an a 'unánmicé uni 'unáncésaribi oquin 'unanimia. Usa 'áinbi ca an ñu 'unánmicé unían 'unánmicéxun ñu 'unántancéx asaribi 'iti 'icén.

⁴¹Bëtsi unin 'ucha 'itsamashi 'icé a sinánquinbi camina mitsun 'ucha 'aisamaira 'icébi sinaniman. Ësa ca. Bëtsi uníxa afín bëru xaménu i sani chamaratsuñu 'icésa 'áinbi camina mitsux i mo mitsun bëru xaménu 'icésa 'ain. ⁴²Uisa 'ixun caramina bëtsi unin bëru xaménu 'icé i sani chamaratsu a sinánquinbi axa mitsun bëru xaménu 'icé i mo sinaniman? ⁴³Mitsun bëru xaménu 'icé i mo ménioquin bicéma 'ixun caramina uisa cupí —i sani chamaratsu min bëru xaménu 'icé camina 'ë bimiti 'ai —quixun bëtsi uni cati 'ain? Mitsun pain mitsun bëru xaménu 'icé i mo a bitancéxun camina upí oquin isquin bëtsi uni aín bëru xaménu 'icé i sani chamaratsu bixunti 'ain.

**Uisa i cara quixun ca aín bimi isquin
unin 'unánti 'icé quicé bana
(Mt. 7.17-20; 12.34-35)**

⁴³Esaquinribi ca Jesusan afín 'unánmicé unicama cacéxa:

—Ësaribi ca. Aín íxa upí 'ain ca aín bimi 'aisama 'ima. Aín íxa xanáncë 'aish 'aisama 'ain ca aín bimix upí 'ima. ⁴⁴Aín bimi isquin ca unin 'unánti 'icén, a i cara upí 'icé, cara 'aisama 'icé quixun. Cuti bimi a ca aín bimi cutima i an tuaíma. ⁴⁵Iisaribi ca uni 'icén. Aín nuitu upí 'ain ca uni upí ñu ñui upiti banaia. Usa 'áinbi ca raíri unix aín nuitu upíma 'ain, upíma ñu ñui 'atimati banaia. Unix ca aín nuitu mëúa sináncésaribi oi aín cuébitan banaia.

—Ésa ca —quixuan Jesusan
rabé xubu ñuia
(Mt. 7.24-27)

⁴⁶ ¿Uisacasquin caramina —mix camina 'én 'Ibu 'ai —quixun 'é caquinbi 'én mitsu cacésabi oquin ñu 'aiman? ⁴⁷ An 'émi sinánquin 'én bana cuanan a bana quicésabi oquin 'acé uni ax cara uisa 'icé quixun cana mitsu cati 'ain. ⁴⁸ Ax ca unían xubu 'ati, anu itá nitsínti némionquin me naëcë usaribi 'icén. 'Uí 'ibúcébäa baca 'itsaira 'éia ami aín bai tucanquicébäi ca a xubu upí oquin 'acé 'aish shaíquima. ⁴⁹ Usa 'aínbi ca an 'én bana aín pabitan cuaxunbi a bana quicésabi oquin 'acéma uni ax ca an masinu xubu 'acé unisaribi 'icén. 'Uí 'ibúcébä, baca 'itsaira 'éi, ami aín bai tucanquicébä ca a xubu puxucuti 'icén. Usai 'i ca aín itácamaribi tsasíbuti 'icén.

Romanu 'icé capitán Jesusan pëxcüa
(Mt. 8.5-13)

7 ¹Unicaman cuanun bana ñuixuntancéx ca Jesús Capernaúm émanu cuancéxa. ²Capernaúm anu ca Romanu 'icé capitán achíshi 'iacéxa. An a capitán ñu mëëxuncé unix ca an nuibairacé 'aíshbi 'insíanx bamatisa 'iacéxa. ³Usa 'ain ca —an uni 'insíncé pëxcuti, Jesús, ax ca uaxa —quiáxa raíri unicama quía cuaxun, capitánen judíos caniacéecé uni raíri ñucáquin cacéxa:

—Jesúsnu cuanquin camina an 'én ñu mëëxuncé uni pëxcuia unun 'é caxunti 'ain.

⁴Cacéx cuanxun ca capitánen cacésabi oquin Jesús cacéxa. Caxun ca ésaquinribi cacéxa:

—A capitán ax ca upí uni 'icén. Minmi aín uni a pëxcuxunti ca asábi 'iti 'icén. ⁵An ca nuxnu judíos unibu 'icé nu nuibaquin nuxnu anu timéti xubu nu 'amixuanxa.

⁶Usaquian cacéx ca Jesús atubé cuancéxa. Cuanquian aín xubu raraobiancébétan ca capitánen aín 'unánce uni raíri xuquin ésaquin Jesús camiacéxa:

—Mixmi 'ësamaira 'ain cana mibé sénénma 'ixun 'én xubunumi unun mi camiman. ⁷Usa 'ixun cana mi isi cuanti 'ixunbi judíos uni caniacécesshi mia canun can. 'En unimi 'é pëxcuxuni unun quixun mi camixunbi cana mi camitécen, anuaxbimi 'én umia pëxcunun quiax quinun. ⁸Cana 'unan min banáxbi ca cushi 'icé quixun. 'En cana 'apun 'é cacésabi oquin 'ain. 'En suntárucamanribi ca 'én bana cuatia. 'En suntáru —ca cuantan —quixun 'én cacéx ca cuania.

—Ca ut —quixun 'én cacéx ca bëtsix aia. An 'é ñu mëëxuncé uni —ñu ca 'at —quixun 'én cacéxun ca 'aia. Usaribiti ca 'én ñu mëëmicé uni mixmi —ca pëxcúti 'icé —quicébäshi pëxcúti 'icén.

⁹Usaía capitánen xucé unicama quía cuati cuéeni cuainacéquin ca Jesusan an nuibiance unicama cacéxa:

—'En cana mitsu cain, 'éné uníxa 'émi catamécesaribitía 'ia cana judío uni achúsibi ca 'én bana cuatia. 'En suntáru —ca cuantan —quixun 'én cacéx ca cuania. —Ca ut —hibi iscéma 'ain.

¹⁰Usaía 'icébä xubunu cuantécénquin ca capitánen xucé unicaman a ñu mëëxuncé uni asábi 'icé, pëxcúcé isacéxa.

Casunamécé xanun tuá
bamacébi Jesusan baísquimia

¹¹Itsama nëtë 'icébä ca Naín cacé émanu Jesús cuancéxa. Cuancébä ca aín 'unánmicé unicama 'imainun 'aisamaira uniribi abé cuancéxa. ¹²Cuanx Naín émanu bëbaquin ca uni bamacéa, chupan rabúncé, bacétinén buáncania isacéxa. A unin titax ca tuá itsínuma 'ianan casunamécé xanu 'iacéxa. Abé ca

'aisamaira uni Naín émanuax a catícabiani cuancéxa. ¹³A isquin nuibaquin ca Jesusan a xanu cacéxa:
—Iánxma ca 'it.

¹⁴Caí anu cuanquian anun buáncë bacéti mëecébë ca an a buáncë unicamax niracéacéxa. Niracécbétan ca Jesusan cacéxa:

—Béná uni, cana mi cain, ca nirut.
¹⁵Usaquin cacéxéshi ca bamacé uni baísqui tsóracéti banacéxa. Usai 'icébétan ca Jesusan —ca asábi 'icén, ca mibé 'ítécénti 'icé —quixun aín titá cacéxa. ¹⁶Usaífa 'ia isi ratuti racuétibi cuéeni ca unicamax Nucén Papa Dios rabi quiacéxa:

—An Nucén Papa Dios quicé bana unicama ñuixunti uni aira ca énëx 'icé —quianan ca —Nucén Papa Diosaxbi ca aín unicama 'aquini uaxa —quiacéxa.

¹⁷Usaquier Jesusan 'acéa chanioia ca Judea menu 'icé unicama 'imainun axa Judea 'urama 'icé menu 'icé unicamanribi cuacéxa.

An uni nashimicé Juanéan
aín uni rabé Jesúsnu xua
(Mt. 11.2-19)

¹⁸Usa 'ain ca Jesusan 'acé ñucama ñuiquin aín 'unánmicé unicaman Juan cacéxa. ¹⁹Cacéxun ca Juanén aín uni rabé Jesúsnu cuantánun xuquin esaquin ñucáquin catánun quixun cacéxa: ¿Mix caramina asérabi axa uti nun caíncé a 'ain? ¿Ama mix 'ain caranuna bëtsíxa uti caínti 'ain? ²⁰Usaquier canun quixuan xucéx cuanx bëbaquin ca Jesús cacéxa:

—Juan an uni nashimicé an ca mi ñucánun quixun xuquin esaquin mi canun quixun nu caxa: ¿Mix caramina asérabi axa utinu nun caíncé a 'ain? ¿Mixmi ama 'ain caranuna bëtsi uníxa uti caínti 'ai? —quixun.

²¹Juanén xucé unicamaxa anu 'ain ca Jesusan 'itsa uni ñucé pëxcüanan

ñunshin 'atimanén ubíocé unicamaribi pëxcüanan bëxuñu unicamaribi bëpëxcüacéxa. ²²Usaquin 'axun ca Juanén a ñucánun quixun xucé unicama Jesusan cacéxa:

—Camina 'en unicama ñuixuniamí cuacé banacama ñuixuanan 'en ñu 'aami iscécama ñuixunquin Juan cai cuanti 'ain. Cuanxun camina cati 'ain: Bëxuñu unínbí ca bérí isia, aín niti bëtsicé uníxribi ca bérí upiti nitsia, an aín nami chéquimicé 'insínñu unix ca pëxcutia, pabé unin ca bana cuatia, bamacé uníxbí ca baísquia, ñuñuma unínribi ca anun Nucén Papa Diosnan 'inxu iéti bana cuatia. ²³Usaquin canan camina, 'ë ñui Nucén Papa Diosan xucéma ca ax 'icé quima ax 'ëmi sináncé unicamax ca chuámarua 'i cuéënia, quixunribi Juan cai cuanti 'ai —quixun ca Jesusan Juanén xucé unicama cacéxa.

²⁴Juan, an uni nashimicé, an xucé unicama cuancébétan ca Jesusan anu 'icé unicama 'aisamaira 'icé, Juan ñuiquin esaquin cacéxa:

—¿Usa uni isi caramina mitsux anu uni 'icémá menu cuancén? Bëtsi bëtsi oquin sináncé uni ax ca tutísha suñun bëcaciésa 'icén. ¿Usa uni isi caramina cuancén? ²⁵¿Ax usama 'ain caramina uisa uni isi cuancén? ¿Upíira 'aísha cupíira chupa pañucé uni isi caramina cuancén? Usama ca. Camina 'unánin, upíira 'aísha cupíira chupa pañucé 'ianan uisa ñu cara cuéënia a ñuñu unix ca anu 'apu 'icé xubunushi 'ia. ²⁶¿Usa uni isi cuanima caramina añu isi cuancén? An Nucén Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé uni a isi camina cuancén, ¿usa cat? Asérabi cana 'en mitsu cain, an Nucén Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé unicaman ñuixuncé bana 'iásamaira ca Juanén uni ñuixuncé bana 'icén. ²⁷Juan ñuiquier énë menu

ucëma pan 'icë 'ë cacë bana a ca Nucën Papa Diosan Isaías cuënëomiacëxa, ésai quicë:

A caxu mi cuanun cana 'ën uni xutin. Ax pain cuanquin ca anun cuanti bai mëníoquin racanacësabi oquin, camabi unían min bana cuanun atun nuitua upí 'inun sinanamiti 'icën.

²⁸Usaquin cuënëo bana ñuitancëxun ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—'En cana mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuixuncë bana 'iásamaira ca Juanén 'ë ñuicë bana 'iasha. Usa 'ain ca a unicama 'iásamaira Juan 'icën. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ën unicamax, unían ñuumara iscë 'aishbi Juan 'iásamaira 'icën.

²⁹An Jesús Juan ñui quicë bana cuacë unicama, 'imainun an 'apu buánmiti curíqui bicë unicamaribi a Juanén nashimicë, acamax ca —Nucën Papa Diosan mëniosabi oi ca asábi 'icë —quiax quiacëxa. ³⁰Acamaxa usai quicëbëbi ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana 'unancë unicaman, Juanén bana cuaisama taní an nashimicë 'iti cuéñcëma 'ixun, Nucën Papa Dios cuéñcësa oi 'iisama tanquin Jesusan banaribi cuaisama tancëxa. ³¹Juan ñuiquin catancëxun ca Jesusan ésaquinribi cacëxa:

—¿Enë nëtënu bëri bucucë unicamax cara uisa 'icë quixun cana mitsu cati 'ain. ³²Ca tuáratsucuxa cuaicësaribi 'icën. Cuainux timécë 'aishbia cuaitisa tantancë camáxbi tsotan ca ráfrinën raíri ésaquin caia: Cuai chirini cuéñun nun paca banocëbëbi camina masá sinani cuaitisama tan. Cuaitisama tancëbë nux —anpan caniacëcë unicama 'icésaribiti cananuna ini rarumati 'ai —quicëbëbi camina masá sinani usairibi 'iisama tan. ³³Usaribi ca

énë nëtënu bucucë unicamax 'icën. Juanéx ca ñu mëscú picëma 'ianan vino xéacëma 'icën. Usa 'icë ca unicaman —a unix ca ñunshin 'atimañu 'icë —quixun caxa. ³⁴Usaquian Juanén 'acësoquin 'aquinma 'ën camabi ñu pianan xëaia isquin ca unicaman ésaquin 'ë ñuia: A unix ca picën tapun 'ianan xëairacë uni 'icën. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicama 'imainun 'uchañu unicamabë nuibanania quixun.

³⁵Usaquian Juancéñun unin 'ë ñuicëbëbi ca Nucën Papa Dios, an enë menu unun 'ë xuá, an 'acë ñuicamax asábi 'icën.

—Usa ca —quixun ca axa ami sinancë unicaman 'unania.

Fariseo uni, Simón, aín xubunu Jesús 'iá

³⁶Fariseo uni achúshi aín anë Simón, an aín xubunuxun abëtan pi unun cacëx cuanx ca Jesús aín xubunu atsíntancëx abëtan pi tsoócéxa. ³⁷Anua 'ain ca a émanu 'icë xanu achúshi 'uchañu, —Jesusan ca fariseon xubunuxun piia —quixuan ñuicania cuati, xaxu 'acënu 'arucë sanuira 'inínti ro a bëi uacëxa.

³⁸Uxun ca a caxu uax aín taë 'icë anu nitsax inquin aín bëun Jesusan taënu tuscaquin tachabocëxa. USAQUIN 'aquin ca aín bunbi tatérëanan tatsucucaquin 'inínti ron 'acëxa. ³⁹Usoia isquin ca fariseo uni an Jesús pi unun cacë, an sinancëxa: Enë unix asérabi an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'ixun ca uin cara a tamëëtia quixun 'unánan an tamëëcë ax cara uisa xanu 'icë quixun 'unántsianxa. Enëx ca xanu 'aisama 'icën. ⁴⁰Usaquin sinania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Simón, cana mi achúshi ñu caisa tanin.

Cacëxun ca cacëxa:

—Asábi ca, 'ë ca cat.

⁴¹Cacëxun ca Jesusan ésaquin Simón cacëxa:

—Énëx ca ésa 'icën. Achúshi uni ca uni rabétan curíqui ribánxa. Achúshinén quinientos curíqui ribínmainun ca bëtsin cincuenta curíquishi ribánxa.

⁴²Ribínxunbia cupíocëxunma oquin ca a unin an ribíncë uni rabé a caxa: 'Émi cupíocëxambi ca asábi 'icën, cupíoima camina cuanti 'ain. Simón, ¿usa 'ain cara min sináncëx a uni rabé uinu 'icéxira bëtsix 'icésamaira oi a ribíncë unimi sinani cuénti 'ic?

⁴³Cacëxun ca Simonan cacëxa:

—Én sináncëx ca an 'itsaira curíqui ribíncë, ax bëtsixa 'icésamaira oi a unimi sinánti 'icën.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Usa ca.

⁴⁴Usaquin cai ami bësuquin xanu isquin ca Jesusan Simón cacëxa:

—¿Énë xanúan 'aia caina isin? 'Ex min xubunu atsiniami anun 'ex tachuca-nun min 'unpax 'inaniamabi ca énë xanun aín bëunan tachaboxun aín bun 'é tatérëanxa. ⁴⁵Minmi bëtsucacémabi ca an 'émi sinánquin énquinma 'é tatsucaxa. ⁴⁶Minmi xénin 'én maxcá 'acémabi ca an 'iníntisa xénin 'én taë 'axa. ⁴⁷Usa 'ain cana mi Cain, an 'itsaira 'é nuibatia isquin camina 'unánti 'ain, aín 'ucha 'itsaira 'aishbi ca térëncë 'icé quixun. An, 'én 'ucha ca 'itsamashi 'icé quixun sináncë uni, ax ca aín 'ucha térëncë 'aishbi 'itsamashi 'é nuibatia.

⁴⁸Ésoquin Simón catancëxun ca Jesusan a xanu cacëxa:

—Min 'uchacama ca térëncë 'icën.

⁴⁹Usoquian Jesusan caia cuati ca axa abé tsócé unicamax ratuti canancëxa:

—¿Uisa uni cara énëx 'ic? Anbi ca 'ucha térënia.

⁵⁰Usaía cananmainun ca Jesusan a xanu cacëxa:

—'En min 'ucha térënti sinani 'émi catamëti camina min 'ucha térëncë 'ain. Chuámashi 'aish camina cuanti 'ain.

An Jesús ñuu 'axuan xanucama

8 ¹Usotancëxun ca Jesusan éma chacamanu 'imainun éma chucúmaracamanuribi cuanquin, anu 'icé unicama bana ñuixunquin 'unánmia-cëxa. 'Unánmiquin ca —anúan Nucén Papa Diosan 'émi catamëtia uni ainan 'imiti nëtë ca uaxa —quixun caquin upí bana unicama ñuixuancëxa. Usocëbë ca aín 'unánmicé unicama mëcén rabé 'imainun rabé, acamax abé niacëxa.

²Imainun ca bëtsi bëtsi xanu ñunshin 'atimañu 'icëbia pëxcucë, acama 'imainun bëtsi bëtsi xanu 'insíncé 'icëbia pëxcucë, acamaxribi Jesúsbë niacëxa.

Acamax ca María, aín anë itsi Magdalena, anuaxa mëcén achúshi 'imainun rabé ñunshin 'atima chiquíçé, ³a 'imainun Juana, Chuza, an Herodes 'aquincé uni aín xanu, a 'imainun Susana, acama 'imainun an Jesús ñu 'inánquin 'aquincé xanu raíriribi 'iacëxa.

Bana itsi ñuicësoi an ñu
'apácé uni ñuicë bana
(Mt. 13.1-9; Mr. 4.1-9)

⁴Usa 'ain ca 'aisamaira uni Jesús nëbëtsiorati timëcamë 'eocëxa. A unicamax ca 'itsa émanuax anu riquian-cëxa. Usaía 'icëbétan ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin énë bana ñuquin ésaquin cacëxa: ⁵—An ñu bëru 'apácé uni ca aín naënu 'apáquin ñu bëru sacai cuanxa. Sacacëx ca raírinëx bainu nipacëaxa. Nipacëcë ca unin amáxa. Usa 'icé isbëtsini uxun ca ñuina pëchíñunën 'eaxa. ⁶Raírinëx ca maparañu menu nipacëaxa. Nipacëax coóxbi ca a mexa cëxtúma 'aish chabáma 'ain chushiaxa. ⁷Raírinëx ca muxaňu menu nipacëaxa. Nipacëax coi ca 'iruaxa. 'Iruxunbi ca muxan abé coquin mapurucëxun tuacëma 'icën. ⁸Usa 'aínbi ca raíri ñu bëru ax me upínu nipacëaxa. Nipacëax

coi canitancëxun ca upí oquin tuaxa. Tuacëx ca aín bimi 'itsaira, cien, 'iaxa.

Usaquin catáncëxun ca Jesusan munuma banaquin cacëxa:

—An aín pabitan énë bana cuacë unin ca aín nuitunënbi sinánquin cuati 'icën.

Uisa cupí cara Jesusan bana itsi ñuicësoquin bana ñuicacëxa quicë bana
(Mt. 13.10-17; Mr. 4.10-12)

*Uisai quicë cara ñu bëru 'apácë ñui quicë bana 'icë quixun ca aín 'unánmicë unicaman ñucácëxa.¹⁰ Ñucácëxun ca Jesusan ésaquín cacëxa:

—Uni itsían 'unániamabi camina mitsun Nucën Papa Diosan sinánmicë xun an 'unánmicë ñu 'unanin. 'En 'aia isquin ca atun 'en cushi Nucën Papa Diosan 'ë 'ináncë a sinanima. Atun pabitan 'en ñuixuncëxun cuaquinbi ca uisai quicë cara quixun 'unanimia. Usaía atux 'inun cana bana itsi ñuicësoquin bana ñuixunin.

Uisai quicë cara an ñu 'apácë uni ñui quicë bana 'icë quixuan Jesusan ñuia bana
(Mt. 13.18-23; Mr. 4.13-20)

¹¹Caxun ca Jesusan cacëxa:

—An ñu 'apácë uni ñui quicë bana ax ca ésaí qui quicë 'icën: Ñu bëru 'apácësaribi ca Nucën Papa Diosan bana 'icën.¹² Anúan uni nicë me iru anu nipacëcë ñu bëru, asaribi ca bëtsi bëtsi uni 'icën. Aín pabitan cuaquinbia —asérabi ca usa 'icë —quixun sináncë bëma anu uxun ca a bana aín nuitu mëu sinani Nucën Papa Diosnan 'inx iéaxma 'inun quixun uni ñunshin 'atimanën 'apun manumia.¹³ Maparañu me bëxbánua ñu bëru nipacëcë usaribi ca raíri uni 'icën. A unicaman ca Nucën Papa Diosan bana cuati cuëenquin —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun aín nuitunën sinania. Sinánquinbi ca

maparañu menu nipacëcë ñu bëru tapun 'itsañuma usaribi 'ixun, Nucën Papa Diosan bana 'acë cupí ami cuarianam ami nishquin unin 'atimocë xun, ténëquinma a bana manuquin énia.¹⁴ Muxañu menua ñu bëru nipacëcë usaribi ca raíri uni 'icën. A unicaman ca Nucën Papa Diosan bana cuaquin —a bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun sinania. Usaquin sinanibi ca énë menu 'icë ñuishishi sinánan 'itsa ñuñu 'aish cuëenti sinani, ñu béruxa me chucu muxañu menuax aín bimi upiti pëcécëma, usaribi a unicama 'icën.¹⁵ Me upínuña ñu bëru nipacëcë, usaribi ca raíri uni 'icën. A unicamax ca Nucën Papa Diosan bana asérabi cuacë 'ixun aín nuitunubi racanaquin upí oquin sinánquin, uisai cara ñu 'icëbétanbi énquinma a bana quicësabi oquin 'aia. Atux ca ñu bëru me upínu nipacëax cotancëx canitancëxun tuaia 'aisamaira bimiñu usaribi 'icën.

Ca ésa 'icë quixun lamparín ñuicë bana
(Mr. 4.21-25)

¹⁶ Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Uinu 'icë unínbì ca lamparín bimitancëxun ñu témù an bëpánum nanan anu 'uxti témúribi nantima 'icën. Usaquin 'aquinma ca axa xubunu atsíncë unicaman upí oquin isnum, anu lamparín nanti, anu nanti 'icën.¹⁷ Uni itsin isnumma 'acë ñucama 'imainun uni itsin cuanunma quicë banacama abi ca 'unáncë 'iti 'icën.¹⁸ An 'en bana cuaquin a bana quicësabi oquin 'acë uni a ca 'en bana itsiribia cuanun Nucën Papa Diosan 'unánmiti 'icën. Usa 'aínbi ca an 'en bana cuaquinbi sináncëma uni, a, an isa 'unánxa quixuan sináncë bana a camabi Nucën Papa Diosan manumiti 'icën. Usa 'ain camina mitsun cuacë banacama upí oquin cuaquin, a bana quicësabi oquin 'ati 'ain.

**Jesusan ca amia sináncë
unicama aintsi oia quicë bana
(Mt. 12.46-50; Mr. 3.31-35)**

¹⁹Ésaquian unicama bana ñuixuncëbë aí ca aín tita 'imainun aín xucéantu anua Jesús 'icënu bëbacëxa. Bëbaibi ca 'aisamaira unían anua Jesús 'icë a tsitsirucë 'ain, a 'uriishi 'iacëxa. ²⁰'Icë atu isquin ca unin Jesús cacëxa:

—Min titabë ca min xucéantu éman 'icën. Ca mi istisa tania.

²¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uicaman cara Nucën Papa Diosan bana cuanan aín bana quicësabi oquin 'aia, acamax ca 'én tita 'imainun 'én xucéantu 'icën.

**Bëchun 'imainun suñúan Jesusan nëtëmia
(Mt. 8.23-27; Mr. 4.35-41)**

²²Bëtsi nëtëan manë nuntinu 'iruia ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Parúnpapa 'ucë manan cuanun ca cuan.

Cacëx ca cuancëxa. ²³Cuani ca Jesús nuntinu 'uxacëxa. 'Uxánbi suñúan upí 'icuatsinquin bëcaquin parúnpapa bëchuancëbë ca 'unpax manë nuntinu 'iruacëxa. ²⁴Usaía 'icébë racuéquin ca aín 'unánmicë unicaman Jesús bësünquin munuma cacëxa:

—Cananuna nanëtin, ca bësut.

Cacëx bësuquin ca Jesusan suñúan —ca nëtët —canan bëchúnribi —ca bucubut —quixun cacëxa. Cacëxëshia suñúan nëtëishimainun ca baca bëchúnribi nëtëacëxa. ²⁵Usoxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan ca nu bérúanquin 'aquinia quixun caramina sinaniman?

Cacëx ratuti racuëti ca atúxbi canancëxa:

—¿Uisa uni cara ènëx 'ic? An cacëxun ca suñúanënbi, bacánbi aín bana cuatia.

**Nunshin 'atimañu uni Jesusan
pëxcüa, cuchi bacamiquia
(Mt. 8.28-34; Mr. 5.1-20)**

²⁶Usaquiani Galilea me 'ucë manan cuantancëx ca Gadara menu bëbacëxa.

²⁷Bëbatancëx nuntinuax 'ibúquiani cuaniabi ca ñunshin 'atimañu uni anu 'icë émanuaxa ucé an Jesús mëracëxa. A unix ca 'itsa baritian ñunshin 'atimañu 'aish chupa pañuima 'ianan xubunu 'ima anu uni maíncë anuishi 'icë 'iacëxa. ^{28,29}Itsa oquian ñunshin 'atimanën 'amicëxun ñu 'aia ca unin uni itsi ubíoxunma 'anun aín manë risin néacëxa. Usocëxbi ca manë risi técapabiani ñunshin 'atimanën 'imicëx anu uni 'icëma menu usabii 'icë 'aish cuancëxa. Usa 'áisha a mériai aín bëmánon rantin purúncëxun ca Jesusan ñunshin 'atima —ënë uninuax ca chiquit —cacëxa. Cacëx munuma cuëncénquin ca Jesús cacëxa:

—Dios, naínu 'icë, aín Bëchicë Jesús camina mix 'ain. ¿Uisati caramina 'ë ubíoin? É téméramixunma ca 'at.

³⁰Cacëxun ca Jesusan ñucácëxa:

—¿Uisa cara min anë 'ic?

Quia ca anu atsíncë ñunshin 'atimanëan 'itsaira 'ixun quimicëxun a unin cacëxa:

—'Ex cana 'Excuira caquin anëcë 'ain.

³¹Cacëbëtan ca ñunshin 'atimacaman, quini cha nëmíra, anu ñunshin 'atima 'icë, anu xuxunma 'anun quixun bënëquin cacëxa. ³²Catancëxun ca 'aisamaira cuchi matá manan pushían pi bucucë isquin cacëxa:

—Cuchinu ca anu atsínun nu xut.

Cacëxun ca Jesusan —ca cuantan —cacëxa. ³³Cacëx ca ñunshin 'atima a uninuax chiquíquianx cuchinu atsíncëxa. Atsíncëbë ca cuchicama camáxbi tsuáquiquiani abáquiani cuanx, cuétínuax parúnpapanu rëucubuti bacamiqui cëñúacëxa.

³⁴Usaía 'ia isbiani ca an cuchi bérúancé unicaman abáquiani cuanxun, éma chanu 'icé unicama 'imainun éma chucúmanu 'icécamaribi xubu itsi xubu itsinu cuanquin ñuixuancéxa.

³⁵Ñuixunquian chonioia cuati ca uisai cara a ñucama 'ixa quixun isi riquiancéxa. Riquiani Jesúsnu cuanx uxun ca a uni anuax 'aisamaira ñunshin 'atima chiquíce a an isásama 'aish, chupa pañuax sinan ménfíushi 'aish, Jesús tanáin tsócé isacéxa. Usa 'icé a uni isi ca racuécancéxa. ³⁶Usa 'ain ca an iscécaman uisai cara ñunshin 'atimañu uni pëxcúaxa quixun axa riquiancé unicama ñuixuancéxa. ³⁷Ñuixuncéxun ca a mecamanu 'icé unicaman racuéliraquin aín néténuaxa cuantánun quixun Jesús cacéxa. Cacéx mané nuntinu 'iruquiani ca cuancéxa. ³⁸Cuaniabi ca anuaxa ñunshin 'atima chiquíce uni an abé cuancatsi quixun Jesús cacéxa. Cacéxunbi ca Jesusan aín xubunua cuantánun quixun xuquin abé cuanxma 'inun cacéxa. ³⁹Caquin ca esaquin cacéxa:

—Min xubunu ca cuantan. Cuantancé xun camina min aintsi 'ibucama uisoxun cara Nucén Papa Diosan mi pëxcúaxa quixun ñuixunti 'ain.

Usaquian cacéx cuanxun ca aín aintsi 'ibushima a éma chanu 'icé unicama, uisoquin cara Jesusan a 'axa quixun ñuixuancéxa.

Jairo cacé unin bëchicé 'imainun xanu 'insíncé ñui quicé bana
(Mt. 9.18-26; Mr. 5.21-43)

⁴⁰Ucé manánuax Gadara menu 'icé unicama ébëtsini ca Jesús anuaxa cuanpuncé nécé manan utécéancéxa. Utécenia ca 'aisamaira uni parúnpapa cuébí riuqualsinxun caíancéxa. ^{41,42}Caíncéxa bëbaia ca anu júdios unicama timécé xubunu 'icé 'apu achúshi, Jairo

cacé, an anu cuani a tanáin rantin puruni tsóbuquin Jesús cacéxa:

—'En ini bëchicé ca aratsushi 'icén, mécén rabé 'imainun rabé baritiañu ca ax 'icén. Ca 'insinan 'i bamaia. A pëxcui camina 'én xubunu cuanti 'ain.

Cacéx abé cuania ca 'aisamaira unin Jesús chacatisaira océxa.

⁴³A unicama nēbëtsi ca achúshi xanu 'insíncé 'iacéxa. A xanux ca mécén rabé 'imainun rabé baritia imia 'aíshbi aín imi nêtécéma 'iacéxa. Bëtsi bëtsi rucuturuan roncexun a cupíóquin aín ñucama cënuibí ca pëxcúama 'icén. ⁴⁴Usa 'ixun ca —Jesusan ca 'é pëxcuti 'icé —quixun sinani, a caxu cuanquin aín chupa ticacéxa. Ticaíshi ca aín imicé nêtéacéxa.

⁴⁵Usai 'icébëtan ca Jesusan cacéxa:

—¿Uin cara 'é ticax?

Cacéxun ca a rapasu 'icé unicaman —'én cana mi 'acéma 'ai —quixun cacéxa. Camaxunbia usaquin cacébëtan ca Pedro 'imainun abé 'icé unicaman cacéxa:

—Mi ca 'aisamaira unin titicaquin chacatisaira oia. ¿Usa 'aínbi caramina, uin cara 'é ticaxa, quiax quin?

⁴⁶Usaquian cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—'En cushin ca uni pëxcúaxa quixun cana 'én sinanënsi 'unanin. Usa 'ain cana 'unanin, achúshi unin ca 'é ticaxa quixun.

⁴⁷Usai quia cuati, —an ca 'unania —quixun sinani racuëti bërërui, anu cuanx aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin ca axa pëxcúcé xanun, unicaman cuamainunbi, uisacasquin cara a ticaxa quixun ñuixuanan aín chupa ticaíshia pëxcúcé aribi Jesús ñuixuancéxa. ⁴⁸Ñuixuncéxun ca Jesusan cacéxa:

—'En cana mi pëxcuti 'ai quixun asérabi sinani camina pëxcúan. Chuámashi 'aish ca cuantan.

⁴⁹Usaquian Jesusan cacébétanbi ca aín xubunuax uquin unin anua judíos unicama timéti xubunu 'icé 'apu, Jairo, a cacéxa:

—Min bëchicé ca ñuaxa. Ca 'áima 'icén. Usa 'ain ca Jesús ñancábi buánxunma 'at.

⁵⁰Caia cuakin ca Jesusan cacéxa:
—Racuéaxma ca 'it. 'En cana mi 'a quinti 'ai quixun ca sinan. Usaqinmi sináncébë ca pëxcúti 'icén.

⁵¹Usaqin cabiani cuanbaiti a 'apun xubunu bëbaquin ca Pedro, Juan, Jacobo, acama 'imainun xu xanun papa 'imainun aín tita, acamaxëshi abë atsínun atsínmiquin, uni raíricama émáinshi bérúnun quixun cacéxa. ⁵²Usai xubunu atsínquian cuacéxbi ca ini bëunan mëscuti rarumabacéxa. Rarumabatiabi ca Jesusan cacéxa:

—Iánxma ca 'it. Xu xanu ca ñucéma 'icén, ca 'uxaxa.

⁵³Esaquian cacéxunbi, —ca ñuaxa, usa 'aish ca bérí 'áima 'icé —quixun 'unánquin ca 'usáncencéxa. ⁵⁴Usoquian 'usáncencéxunbi aín mécénan mëínquin biquin ca Jesusan munuma banaquin xu xanu cacéxa:

—Xu xanu, ca nirut.

⁵⁵Usoquian cacéxéshi ca baísqui nriuacéxa. Nirucébétan ca aín aintsi 'ibu —ca pimit —quixun Jesusan cacéxa.

⁵⁶Usoia isi ca aín papa aín tita cuéenri ratúira ratúacéxa. Ratutia ca Jesusan cacéxa:

—Mitsúnmì iscë ñu ënë camina uibi ñuixuntima 'ain.

Bana ñuixunuan aín 'unánmicë unicama Jesusan xua
(Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)

9 ¹Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë uni mécén rabé 'imainun rabé a timéxun cacéxa:

—Anúnmi uninua ñunshin 'atimacama chiquíanan uni 'insíncëca-

maribi pëxcunun cana 'ën cushi mitsu 'inanin.

²Usoquin catancëxun ca —Nucën Papa Diosan ca 'émi catamëcë unicama ainan 'imiti 'icé —quixun unicama ñuixuanan 'insíncëcama pëxcunun quixun aín 'unánmicë unicama xuacéxa.
³Xuquin ca cacéxa:

—Bain cuanquin camina ñu buántima 'ain. Tsati, burasa, piti, curíqui buanima camina ñancáishi cuanti 'ain. Rabé camina ami pañuti chupa buántima 'ain. ⁴Uinu 'icé unin xubunu caramina anu 'inux atsini, anuishi camina ñiantan ñantan 'uxti 'ain, anúnmi a émanuax cuanti nëtëa utámainun. ⁵Uinu 'icé émanu 'icé unicaman cara mitsu biisama tanan mitsun bana cuaisama tania, aín émanuax cuani camina anu 'icé unicaman, mitsun bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icé quixun 'unánun, mitsun taxacanu 'icé me cupítë tacabiani cuanti 'ain.

⁶Usaqin caquian Jesusan xucëx camabi émanu cuanquin ca anu 'icé unicama upí bana, anúan atux Nucën Papa Diosnan 'i cuéenun, ñuixuancéxa. Ñuixuanan ca uni 'insíncëcama pëxcüacéxa.

Juan, an uni nashimicë, ax bama
(Mt. 14.1-12; Mr. 6.14-29)

⁷Unicaman Jesusan 'acé ñucama chaniøia cuati ca Galileanu 'icé 'apu, Herodesnëx —ui cara ax 'icé —quiaz sináncasmacéxa. Raírinëx ca —Juan, an uni nashimicë, ax ca bamaxbi baísquiaxa —quiaz quiacéxa. ⁸Raírinëx —Elías ca utécéanxa —quimainun ca raírinëx —an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuan unicama achúshi sapi ca bama 'aíshbi baísquiaxa —quiaz quiacéxa. ⁹Usai quicëbë sináncasmai ca Herodes quiacéxa:

—'Enbi cana Juan tèbiscamian. ¿Usa 'aínbi cara a uni camabi unin chaniocë ax ui 'ic?

Quinquinbi 'unánquinma ca Jesús istisa tancëxa.

Jesusan cinco mil uni pán pimia
(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Jn. 6.1-14)

¹⁰Usa 'ain ca aín 'unánmicë unicaman, an xucëx cuanx anu utécénxun atun 'acé ñucama Jesús ñiuixuancëxa.

Ñuixuncëxun cuatancëxun ca Jesusan Bëtsaida éma 'urama anu aín 'unánmicë unicama buáncëxa. ¹¹Usa 'ain ca —anu ca Jesús 'icé —quixuan chanioia cuabiani, a nuibiani cuanx 'aisamaira uni anua Jesús 'icé anu cuancëxa. Usaíta 'itsa uni riquiania ca Jesusan acama nuibaquin, Nucën Papa Diosan ca axa 'émi catamëcë unicama ainan 'imiti 'icé quixun ñiuixuancëxa. Ñuixuanan ca 'insíncë unicama pëxcüacëxa.

¹²Usaquin 'acébëa bari cuabúcëbëtan ca aín 'unánmicë unicama mëcën rabé 'imainun rabé, an anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Énë mex ca anu uni 'icëma me 'icën. Ënu 'iamaxa unicama cuantánun camina cati 'ain. Cuanxuan 'uri 'icé émacama 'imainun a mecamana atúxa anu 'uxti barianan atun piti bitánun camina xuti 'ain.

^{13,14}Quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun ca piti 'inan.

Cacëxun ca anua 'aisamaira, cinco mil uni 'ain, aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Nun piti ñura ca mëcën achúshi pán 'imainun tsatsa rabéishi 'icën. Sapi cananuna unicama piti maruxuni cuanti 'ain.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Unicama basinu cincuenta cincuenta bucubunun ca cat.

¹⁵Cacëxun ca unicama tsóbunun cacëxa. ¹⁶Cacëxa unicama bucubuan ca Jesusan mëcën achúshi páncëñun tsatsa rabé bixun manámi bësuquin isquin

Nucën Papa Dios —asábi ca —catancë xun páncëñun tsatsa tucapaxun aín

'unánmicë unicama 'ináncëxa, axa bucubucë unicama 'inánun quixun.

¹⁷Jesusan 'ináncëxuan aín 'unánmicë unicaman mëtícacëxun ca unicama camaxunbi pucháquin piacëxa.

Pucháquin piia sénéan ca usai 'iisa 'aímabia tèxecë páncëñun tsatsa aín 'unánmicë unicaman mëcën rabé 'imainun rabé caquí buácaquin biacëxa.

Pedronéan —mix camina Cristo 'ai —quixun Jesús ca
(Mt. 16.13-28; Mr. 8.27-29)

¹⁸Nëtë itsán Jesús aín Papa Diosbë banamainun ca aín 'unánmicë unicama-xëshi abé 'iacëxa. Anu 'icé ca Jesusan aín 'unánmicë unicama ñucáquin cacëxa:

—¿Ui caraisana 'ëx 'ai quiax cara unicama quin?

¹⁹Cacëxun ca cacëxa:

—Raírinëx ca quia, mix ismina Juan, an uni nashimicë, a 'ain. Raírinëx ca quia, mix ismina Elías a 'ain. Raírinëxribi ca quia, mix ismina an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë unicamaxa bama a achúshinëxa baísquicë a 'ain.

²⁰Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Atúxa usai quimainun caramina mitsux 'ëx caraisna ui 'ai quin?

Quia ca Pedronëan cacëxa:

—Mix camina Cristo, Nucën Papa Diosan énu unun xuti, axa uti nun caíncë, a 'ain.

**'Ëx cana unin 'acëx bamati
'ai quiáxa Jesús quia**
(Mt. 16.20-28; Mr. 8.30-9.1)

²¹Ésaquian Pedronëan cacëxun ca Jesusan uibi Pedro quicë bana ñuixun-xunma 'anun quixun aín 'unánmicë unicama cacëxa. ²²Canan ca cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'éx cana 'atimocë 'iti 'ain. 'Imainun ca caniacécämabë judíos sacerdotenëن cushicama 'imainun an Moisésnën cuënöö bana 'unánce unicamax, 'én bana cuaisama tani, 'émi nishti 'icën. 'Émi nishquin ca 'é uni itsi 'amiti 'icën. Usaquinan 'é 'acëx bamatancëx cana rabé nötë 'iónxa pécaracëbë baísquiti 'ain.

²³Usa 'ain ca anu 'icë unicama Jesusan esaquin cacëxa:

—Uix cara 'én uni 'iisa tania an ca a 'ai bamanuxunbi 'émi catamëti quicë bana énquinma 'ati 'icën. ²⁴Uin cara aín cuëncësa oquin 'ai, 'én nötënu upitax tsótishi sinania, ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara 'én nötënu upitax tsótishi sinánquimma uisai cara 'iquinbi 'émi catamëquin 'éx quicësabi oquin 'aia, ax Nucën Papa Diosnan 'aish aín nötënu abë 'iti 'icën. ²⁵Unix ca 'én nötënu ux 'itsaira ñuñu 'iti 'icën, 'aíshbi ca Nucën Papa Diosmi sináncëma 'aish aín nötënu abë 'itima 'icën. Usa 'ain ca axa bamacë bë aín ñucama ax ñancábia bicë 'icën. ²⁶Ui unix cara 'énan 'itimi rabianan 'én bana quicësai 'itimi rabinia, a uníxa 'énan 'itimi cana uni 'inux anuax uá 'aish cuantancëx 'éxribi rabínti 'ain, 'én Papa Diosbë 'Apu 'itancëx aín ángelcamabë utëcëni. ²⁷Usa 'aínbi cana asérabi mitsu cain, axa énu 'ébë 'icë uni raírinën ca bamacëma pain 'ixun 'émi catamëtia ainan 'imicëxun, Nucën Papa Dios ca asérabi atun cushi 'icë quixun isti 'icën.

Jesús bëtsia

(Mt. 17.1-13; Mr. 9.2-8)

²⁸Usaquin aín 'unánmicë unicama catancëx ca mécën achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi nötësa 'icëbë aín 'unánmicë uni raíri ébiani Pedrocëñun Juan, Jacobo, acamaíshi buani Jesús matánu Nucën Papa Diosbë banai

cuancëxa. ²⁹Anu cuantancëx bëbatancëx aín Papa Diosbë banai ca aín bémánan bëtsiacëxa. Bëtsicëbë ca aín chuparibi uxuira 'aish ichu ichuquicë 'iacëxa. Usaí 'ia ca Pedro, Juan, Jacobo, acaman isacëxa. ³⁰Usa 'icë isanan ca rabé uni, Moisés 'imainun Elías, Jesúsbë banaia isacëxa. ³¹Atun iscëx ca a uni rabétax Nucën Papa Diosan cushian ichúquin pécacë nébëtsi 'iacëxa. Usa 'aish abë banaquin ca Jesús, unían bicëxa Jerusalé nuax bamatí, acama ñuiquin cacëxa. ³²Usa 'ain ca 'uxcénan ténáncëxi 'uxquinma Pedro 'imainun abë 'icë uni rabétañ Jesús bëtsicë isanan abë 'icë uni rabé aribi isacëxa. ³³Moisésbëtan Elíasnën a ébiana isquin ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nuxnu énu 'icë ca asábira 'icën. ¿Uisa cara rabé 'imainun achúshi xubura mitsu 'axúnti 'iti 'ic? Minan achúshi 'imainun Moisésnan achúshi 'imainun Elíasnanribi achúshi cananuna 'ati 'ain.

Upí oquin sinanima ca Pedro usai quiacëxa. ³⁴Usaíia quicëbëtainsi ca cuinan acama mapuacëxa. Usocëx ca Pedro, Juan, Jacobo, acamax racuéacëxa. ³⁵Racuéquin ca cuín mëucüaxa ésaí banaia cuacëxa:

—Énëx ca 'én nuibacë bacë bëchicë 'icën. Aín bana ca cuacan.

³⁶Ésaí banaia cuatancëxuan iscëx ca Jesúsbëhi anu 'iacëxa. Usaíia 'ia isanan cuaxunbi ca Pedro 'imainun Juan, Jacobo, acaman ui unibi ñuixuanma 'icën.

Nunshin 'atimanën bërérumericë

tuá Jesusan pëxcüa

(Mt. 17.14-21; Mr. 9.14-29)

³⁷Usaíia 'ion pécaracëbëa Jesús matánuax ubúcëbë ca 'aisamaira uni a bëñai cuancëxa. ³⁸A unicama achúshinëñ ca cuénishquin Jesús cacëxa:

—'Én bëchicë ca is. Bëchicë itsiñuma cana 'ain. 'Aisa tanquin camina 'é

pëxcuxunti 'ain. ³⁹Ñunshin 'atimanën 'imicëx ca 'itsai cuëncëni aín cuñun bacux bëanan aín namiribi nimëti béreruia. Usaquin 'ai ca 'én bëchicënuax chiquítisama tania. ⁴⁰Usa 'ain cana min 'unánmicë unicama 'ea chiquínxunun can, cacëxunbi ca 'acasmaya.

⁴¹Quia cuaquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Mitsun camina Nucën Papa Dios ax ca asérabi cushi 'icë quixun sinaniman.

Camina ami catamësama tanin. ¿Mitsúxmi ami catamënun carana uiti nëtën mitsu 'unánmiti 'ain? ¿Uitishi oi nëtën carara 'éx mitsu cupí masá nuituti 'ain?

Usaquin caquin ca a uni —'énu ca min bëchicë bët —quixun cacëxa.

⁴²Cacëxuan bëcëxa aia ca ñunshin 'atimanën menu nipacémiquin aín nami nimëtia bérerunun 'imitécéancëxa.

Usaquin 'imia chiquínxun caquin ñunshin 'atima chiquínxun ca Jesusan a tuá pëxcüacëxa. Pëxcuquin ca aín papa —ca asábi 'icën, ca 'iquin —quixun cacëxa. ⁴³Usaquin 'aia isi ca anu 'icë unicama —Nucën Papa Diosan cushínshi ca Jesusan usaquin 'axa —quixun sinánan —aín cushix ca bëtsi cushisamira 'icë —quixun sinani ratuácacëxa.

'Ex cana unin 'acëx bamati 'ai
quiáxa Jesús quitécéan
(Mt. 17.22-23; Mr. 9.30-32)

An ca bëtsi unian 'acëma ñu 'aia quixuan unicaman ñuimainun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama esaquin cacëxa:

⁴⁴—Camina upí oquin cuati 'ain. Cuaquin camina mitsun uisa 'ixunbi manutima 'ain, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'é ca unin an raíri uni 'aminun uni 'inánti 'icën.

⁴⁵Usaíá quiabi ca atun cuama 'icën.

Atúan cuaxunma 'anun ca Nucën Papa Diosan atu cuamiamama pain 'icën. Usa 'ain ca upí oquian ñuixunun Jesús catimi aín 'unánmicë unicama racuéacëxa.

Uix cara bëtsi unicamabëtan
sënénmaira 'icë quicë bana
(Mt. 18.1-5; Mr. 9.33-37)

⁴⁶Jesusan 'unánmicë unicamax ca —uinu 'icë nucama achúshinëxira cara nubë sënénma 'icë —quixun atúxi ñucacanáncëxa. ⁴⁷Ñucacanania atun sinan 'unánquin ca Jesusan tuá achúshi bixun a rapasu nitsíancëxa. ⁴⁸Nitsínxun ca aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Uicaman cara 'émi sinánquin énë tuásaribi 'icëa, ñuumara ca, quixun unin sináncë uni a 'aquinsa 'icë nuibaquin 'aquinia, an ca 'éribi 'aquinia. Usaquin 'aquin ca 'éishima, 'én Papa Dios, an énu unun 'é xua, aribi 'aquinia. An cha 'iti sinánquinma uni itsi 'aquincë uni a ca Nucën Papa Diosan bëtsi unibëtan sënénmaira isia.

An nu ñuicëma uni, ax ca
nubë upí 'icë quicë bana
(Mt. 9.38-40)

⁴⁹Esaquin Jesusan cacëxun ca aín 'unánmicë uni, Juan, an cacëxa:

—Nun cananuna uni achúshinëan, Jesús ca énë uninuaxmi chiquítu cuëenia quixun caquinshi ñunshin 'atima uninua chiquinia isan. Isquin cananuna nubë nicëma 'icë, usoquin 'axunma 'anun can.

⁵⁰Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usoquin 'axunma 'anun camina catima 'ain. Axa nu ñui quicëma uni ax ca nubë upí 'icën.

III. JERUSALENUA JESUS CUAN (9.51-19.28)

Jesusan Jacobo 'imainun Juan ñucá

⁵¹Anúan aín Papa Diosnu cuantécënti nëtë 'urama 'ain ca Jesusan Jerusalénu cuantécënti sináncëxa. ⁵²Cuanuxun ca uni raíri anpan récuéñquiani cuanun

xuacëxa. Xucëx cuanx Samaria menu 'icé éma achúshinu bëbaxun ca uinu cara Jesús aín 'unánmicë unicamabé 'uxti 'icé quixun bariacëxa.⁵³ Bariabi ca anu 'icé unicaman —ax ca Jerusalénu cuania —quixun 'unánquin aín émanu 'imiti cuëeanma 'icén.⁵⁴ Usaía 'ia oi nishquin ca Jacobobëtan Juanën Jesús cacëxa:

—¿Naínuax uxúan tsin atu cëñunun nu cati caramina cuéenin?

⁵⁵Cacëx cuainacëquin isquin ca Jesusan ñu caquin cacëxa:

—Usaquin cananuna 'atima 'ain. Mitsux 'énan 'ixunbi camina uisaira cara 'én uni 'iti 'icé quixun 'unaniman.

⁵⁶Nucën Papa Diosnuax uá, 'ex cana uni 'atimonux uáma 'ain. Atux upiti bucunun 'iéminux cana uacën.

Catancëx cuanx ca bëtsi émanu cuancëxa.

Abë cuainsa tancë uni raíri ñui Jesús quia
(Mt. 8.18-22)

⁵⁷Bain cuania ca achúshi unin Jesús cacëxa:

—Uinu caramina mix cuani anuribi cana 'ex mibë cuanti 'ain.

⁵⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñu péchiñunëx ca anua batsi oti nañu 'icén. Capa 'inúxbi ca aín anu 'uxti quiniñu 'icén. Usa 'aínbi cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ex anu 'uxtiñumabi 'ain. Usa 'ain sapi camina 'ébë cuantima 'ain.

⁵⁹Catancëxun ca Jesusan uni itsi

—'émi sinani ca 'ébë cuani ut —cacëxa. Cacëxun ca cacëxa:

—Mibë cuanti 'aínbi cana 'én papanu pain cuainsa tanin. A bamaia maíntancëx cana mibë cuanti 'ain.

⁶⁰Quia ca Jesusan cacëxa:

—Axa Nucën Papa Diosmi sinánti-sama tancë uni, an bamacë uni maínun éanan camina min, 'émi catamëtia ca

Nucën Papa Diosan uni ainan 'imia quixun unicama ñuixuni cuanti 'ain.

⁶¹Cacëbëtan ca uni itsínribi cacëxa:

—'Ex cana mibë cuanti 'ain, 'aínbi cana axa 'én xubunu 'icécama pain bérúanxa 'inun cai cuanti 'ain.

⁶²Quia ca Jesusan cacëxa:

—Enëx ca ésa 'icén. An vaca bënëñ buáncëxuan me tucabianmainun manë paránën xo tuíncë uni an ca amami amamia isquin 'atimaquin aín ñuina 'amia. Usaribiti ca uni Nucën Papa Dios cuëencésabi oquin ñu 'ati manuquin bëtsi bëtsi oquin sináncë ax aín uni 'iisama 'icén.

**Setenta unicama Jesusan
bana ñuixunun quixun xua**

10 ¹Usaía 'icëbëtan ca Jesusan bëtsi bëtsi me 'imainun bëtsi bëtsi émanu bana ñuixuni cuanti sináncëxa. Usaquin sinánquin ca aín 'unánmicë uni mëcén rabé 'imainun rabé acama xuquinma, uni raíri setenta caístancëxun rabé rabé, uinu cuanti cara an sinánxa anu atux pain cuanun xuacëxa. ²Xuquin ca cacëxa:

—Aisamaira uníxa 'émi sinánti 'aínbi ca an atu 'émi sinánun 'a quinti uni 'itsamashi 'icén. Usa 'aish ca naénu 'aisamaira ñu bimi 'aínbia an biti uni 'itsamashi, usaribi 'icén. Usa 'ain camina Nucën Papa Dios axa 'émi sináncë unicaman 'ibu, a ñucáti 'ain, an uni 'émi sinánun 'a quinti unia 'itsa xunun, bimi 'ibu unían an bimi biti uni xucësaribi oquin. ³Camina cuanti 'ain. 'En cana carnero 'inúan nëecë nëbëtsinu 'icësaribi 'inun mitsu xutin. Nëequin ca 'inúanen carnero binuxun bëaratia. Usaribi oquin ca axa mitsumi nishcë unin mitsu 'atimocatsi quixun sinánti 'icén.

Usaquian sináncëbëbi camina axa mitsumi nishcë uni ami nishi abë 'atimonantima 'ain. ⁴Burasacëñun

camina curíqui buántima 'ain, taxaca itsi camina buántima 'ain. Bain cuani camina niracéax 'uran unibé banatima 'ain. ⁵Anumi 'iti xubunu atsínquin camina anu 'icë unicamaxa chuámashi 'inun Nucén Papa Dios nucáxunti 'ain. ⁶A xubunu 'icë unin mitsubé upí 'ixun mitsun bana cuati ca mitsúxmi anu 'ain cuëeni chuámashi 'iti 'icën. 'Aínbi ca mitsubé upí 'iisama tanquian an mitsun bana cuaisama tancë unicamax usai 'itima 'icën. ⁷Camina xubu itsi xubu itsinu 'ibéquintima 'ain, anu paínnmi atsíncé xubu anuishi camina ñiantan ñiantan 'uxti 'ain. Anuxun camina piti ñu 'imainun xéati ñu a anu 'icë xanúan mitsu 'ináncéxun piti 'ain. An ñu méeñuncé uni a ca an ñu méeñmicé unin cupíoia. Usa 'ain camina atúan mitsu 'ináncé ñu a piishiti 'ain. ⁸Cuanx émanu bëbaia upí oquin mitsu biquian mitsun bana cuaisama tancébétan camina anu 'ixun uisa piti ñu cara mitsu 'inania a piti 'ain. ⁹Camina anua 'icë 'insíncé unicama pëxcuquin, 'ëmi catamëtia Nucén Papa Diosan anun a ainan 'imiti nöté ca 'urama 'icë quixun cati 'ain. ¹⁰Cuanx émanu bëbaia anu 'icë unicaman mitsu upí oquin biquinma mitsun bana cuaisama tancébétan camina anu 'itsa uni 'icë bai, anuxun ésaquin cati 'ain: ¹¹Nunu mitsu cacé bana cuatíma ca Nucén Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun mitsu 'unánun cananuna nun taxacanua 'icë mitsu émanu 'icë me cupúce térenbianin. Nux cuancé 'aínbi camina 'unánti 'ain, axa Jesúsmi catamécëcama Nucén Papa Diosan anun ainan 'imiti nöté ca 'urama 'icë quixun. ¹²En cana mitsu cain, Sodoma émanu 'icë unicama ca aín bana cuaisama tancë cupí Nucén Papa Diosan castíancëxa. Usamaira oquin castíancë ca a émanu 'icë unicama an mitsu bicëma cupí 'iti 'icën.

**Bëtsi bëtsi émanu 'icë unicaman
Jesusan bana cuaisama tan**
(Mt. 11.20-24)

¹³Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa:
—Corazín émanuax ucë unicama 'imainun Betsaidanuax ucë unicama, mitsu cana asérabi cain, mitsu émanuxun 'en cushínbi 'en ñu 'acésaribi oquin Tiro 'imainun Sidón anuxun 'en 'a 'ain ca anu 'icë unicama afn 'uchacama éni 'ëmi sinan 'itsíanxa. Aín 'ucha cupí masá nuituti sinanati ca chupa chéquicé pañuanan chimaputan mashquia 'itsíanxa. ¹⁴Usa 'ain ca anúan an camabi uni aín ñu 'acé isti nötén, Tiro 'imainun Sidónu 'icë unicama 'acésamaira oquin Nucén Papa Diosan mitsu 'ichoquin castícantí 'icën. ¹⁵Capernaúmnuax ucë unicama, cmitsun caramina sinanin, camina Nucén Papa Diosan nötén 'iti 'ai quixun? Camina anuma, anua uni 'aisamacama bamatancëx cuancé, anu 'iti 'ain.

¹⁶Caxun ca a xuti unicama ésaquinribi cacëxa:

—An mitsun bana cuacé uni, an ca 'en banaribi cuatia. 'Imainun ca an mitsu bana cuaisama tancë uni, an 'en banaribi cuaisama tania. An 'en bana cuaisama tancë uni, an ca Nucén Papa Dios, an én menu 'ë xua, aín banaribi cuaisama tania.

Setenta unicama axa Jesúsnu utécéan

¹⁷Bana ñuixunuan xucëxun ca a setenta unicaman ñuixunbëtsini utancëxun Jesúsmi usoquian ñu 'acécama ñuixunquin ésaquin Jesúsmi cacëxa:

—Minmi nu xucë ca ñunshin 'atimanënbi nun bana cuaxa, nun nu —ca chíquít —cacëx ca uniuax chíquáxa.

¹⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usa ca. Caná naínuax menu bennetishi 'ibúcésaria ñunshin 'atimanën

'apu Satanás naínuax nipacëtia cana isacën. ¹⁹Camina 'unánti 'ain, 'én cushi cana mitsu 'inan. 'Én mitsu 'inánce 'ain camina runu 'imainun nibanta amatibi asábi 'iti 'ain, uisoquin cara mitsu 'aisa tania, tanquinbi ca ñunshin 'atimanën mitsu 'atima 'icën, uisa ñunbi ca mitsu uisabi oima. ²⁰Ñunshin 'atimanën mitsun bana cuacë cupí cuéencësamaira oi camina mitsun anécamo ca Nucën Papa Diosan nétenu 'icë quiricanu 'acé 'icë quixun 'unani cuéeinra cuéenti 'ain.

Jesús cuéean

(Mt. 11.25-27; 13.16-17)

²¹Usaquin catancëxun ca Jesusan, aín Béru Ñunshin Upitan sinánmicëx upiti cuéenquin, aín Papa Dios cacëxa:

—Én Papa Dios, mixmi naí 'imainun menu 'icë ñucaman 'Ibu 'icë cana mi rabin. Ami uni 'unánmiti ñu a camina an ñu 'unánce unicama 'unánmiquinma an ñu 'unáinracëma unicama 'unánmian. Usaquinmi 'acé cupí cana mi rabin. Usaquin 'ati camina mix cuéean.

²²Usaquin aín Papa Dios catancëxun ca Jesusan anu 'icë unicama amiribishi cacëxa:

—Én Papa Diosan ca camabi aín sinan 'é 'unánmiauxa. Uinu 'icë unínbì ca uisa uni 'ianan aña 'ai carana 'ex uacën quixun 'unanimia. 'Én Papa Diosan cuni ca 'unania. Usaribi oquin ca uinu 'icë unínbì, uisa cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unanimia. Aín Béchicë, 'én cuni cana 'unanim, 'imainun ca a 'én uisaira cara ax 'icë quixun 'unánmisa tancë unicama anribi 'unania.

^{23,24}Catancëxun ca Jesusan uni raírinéan cuatima 'imainun atúinshi cuanun quixun aín 'unánmicë unicama esaquin cacëxa:

—Én cana mitsu Cain, 'ex ucëma pan 'ain ca béráma an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama

'imainun 'apu unicamanribi, Cristo ca uti 'icë quixun 'é ñuiquin cuénéo bana 'unánquin, uisai cara 'iti 'icë quixun istisa tanquinbi isáma 'icën. Uisa bana carana ñuixunti 'ai quixun cuaisa tanquinbi ca cuama 'icën. Usa 'aínbi ca an, mitsun 'acésaribi oquin, 'én ñu 'aia isanan 'én uni bana ñuixunia cuacë unicamax cuéeinra cuéenia.

Samarianu 'icë uni Jesusan ñuia

(Mt. 22.34-40; Mr. 12.28-34)

²⁵An Moisésnën cuénéo bana 'unánce uni achúshinën ca uisoquin caraisa caia quixun 'unáncatsi quixun sinánquin Jesús esaquin ñucácëxa:

—¿Añu carana 'ex ainan 'aish xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'inxun 'ati 'ain?

²⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Moisésnën cuénéo banax cara uisai quin? ¿Min iscëx cara uisai quin?

²⁷Cacëxun ca a unin Jesús cacëxa:

—Ca quia, “Min 'Ibu Diosmi camina asérabi cuéeni cémëima sinánti 'ain. Usa 'aish camina ami catameti ax cuéencë sabi oíshi 'iti 'ain. 'Ianan camina mixmi bérúancacésaribi oquin min aintsicama nuibanan axa 'aquinsa 'icë 'a quinti 'ain”.

²⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Upí oquin camina 'é can. Usoquin 'ai camina ainan 'aish xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'ain.

²⁹Usoquin cacëxun ca an Moisésnën cuénéo bana 'unánce unin amiribishi ñucátécëncatsi quixun Jesús catécéan-cëxa:

—¿'Én aintsicama 'acésaribiquin carana ui unicamaribi nuibaquin 'a quinti 'ain?

³⁰Cacëxun ca Jesusan esaquin cacëxa:

—Én ex ca ésa 'icën. Achúshi unix ca bain Jerusalénuax, Jericó émanu cuanxa. Cuaniabi ca an ñu mëcamacë unicaman bixun aín ñucama bianan aín chupaca-

maribi bianan bamatisoquin mëëxun racánbianxa.³¹ Usobiania an mëcamacé unicamax cuan ca judíos sacerdote achúshi, ax a bain uquin uni racácë mëraquin isaxa. Isquinbi ca ratáinshibianxa.³² Ratánbiana a sacerdote cuan ca bëtsi sacerdoteribi, Levitan rëbúnqui, ax uaxa. Uquin ca bai amo racácë uni isaxa. Isquinbi ca anribi a uni ratáinshibianxa.³³ Usoquian a rabétan ratánbiancëbëbi ca Samaria menu 'icë uni achúshi a baínribi uaxa. Uquin bai amo racácë isquin ca an cuni a uni nuibaxa.³⁴ Nuibaquin ca anu cuanxun ronquin xëni ro 'imainun vino anun 'axa. 'Atancëxun ca anua tèacëcamaribi chupa sanin tècérëcaxa. Usotancëxun anúan nicë aín ñuinanu 'arubianquin buánxun ca achúshi unin xubunu racánxa. Usoxun ca anuxun ronan pimiquin bérúanxa.³⁵ Usoquian 'oon pécaracëbë cuanquin ca a unin, curíqui 'inánquin xubu 'ibu caxa: Ènë uni camina 'ë bérúanxunti 'ain. Bérúanquinmi ènë curíqui cënuquin minanënribi 'aquinia cana utécënquin mi cupiótëcenti 'ain.

³⁶ Usoquin Samaritano ñuiquin catancëxun ca Jesusan an Moisénën cuénéo bana 'unáncë uni cacëxa:
—An ñu mëcamacé unicaman mëëtan-cëxun bai rapasu ébiance uni a ca rabé 'imainun achúshi unin méraxa.
—Mëraquin cara min sináncëxun a unicama uinu 'icëinra racácë uni a nuibaquin aín aintsi 'aquinçésaribi oquin 'aquinanx?

³⁷ Usaquin cacëxun ca cacëxa:
—An aín aintsi 'aquinçésaribi oquin axa racácë uni 'aquinçë ax ca axira tsiancuatsini ucë uni a 'ixa.
Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—Usa ca. Usaribi oquin camina minmi min aintsi nuibaquin 'aquinçésaribi oquin uni itsiribi nuibaquin 'aquinsa 'icë 'a quinti 'ain.

Marta 'imainun María ñui quicë bana

³⁸ Bain cuanía achúshi émanu bëbaia ca anu 'icë Marta cacë xanun aín xubunu Jesús atsíniacëxa.³⁹ Atsíntancëxuan bana ñuixunia ca Martanën xucëen, María, axribi anu 'ixun, a tanáin tsóxun Jesusan bana upí oquin cuacëxa.⁴⁰ Maríanën bana cuamainun ca Martanën Jesusan bana cuaquimina piti 'aruanañ bëtsi bëtsi ñu 'acëxa. 'Aquin ca anu cuanquin Jesús cacëxa:

—Caramina isiman, 'én xucënan ca 'ë 'aquinima, 'einshi cana ñu 'ain. 'Éa ñu 'aquin unun ca cat.

⁴¹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Marta, Marta, mix camina 'itsa ñu 'ati sinani bënëtin.⁴² Usa ñucama 'ati asábi 'aínbì ca 'én bana cuati, ax bëtsi ñu 'ati sináncësamaira oquin sínanti asábiira 'icën. Maríanën ca usaquin 'ati sinánxa. Usa 'ain cana 'én a 'axunma 'anun catima 'ain.

Nucën Papa Diosbë banaquin ésaquin cati Jesusan ñuia (Mt. 6.9-15; 7.7-11)

11 ¹ Nëtë itsin aín Papabë banatan-cëxa sénënia ca aín 'unánmicë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—Juanën ca aín 'unánmicë unicama Nucën Papa Diosbë banati 'unánmiaxa. Usaribi oquin camina nuribi abë banati 'unánmiti 'ain.

² Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosbë banaquin camina ésaquin cati 'ain:

'En Papa Dios, naínu 'icë, mix camina asérabi min sinan upíira 'ain. —Usa camina mix 'ai —quiax ca camabi uni mi ñui upí banáinshi banati 'icën. Aín 'Apu 'icëa camabi unin mi rabbiti cana cuëenin. Usaquin mi 'anun camina 'imiti 'ain. Min nëtënu-

xuan ángelcaman 'acésaribi oquian énë nötënxun unicaman mix cuëencésabi oquin 'ati cana cuëénin. Usaquian 'anun camina 'imíti 'ain. ³Bérí nötën camina nun piti anun nux tsótí a nu 'inánti 'ain. ⁴Unían nu 'atimocë xunbinu aribi 'atimoquinma a ñucama sinánquinma manucë 'ain camina nuxnu 'uchacécpama nu térenxunquín manuti 'ain.

Ñunshin 'atimanën 'apúan nu ñu 'atima 'amixunma 'anun camina nu bérúanti 'ain.

^{5,6}Ésaquinribi ca Jesusan aín 'unánmice unicama cacéxa:

—Enéx ca ésa 'icën. Micama achúshi-néx camina axa mibë nuibanancë unin xubunu imé naéx cuanxun cati 'ain: Mix camina 'ebé nuibanancë uni 'ain. Axa 'ebé nuibanancë uni itsi ca 'uracéox ubaiti bérí bëbaxa. 'Aínbi ca a 'én 'inánti piti ñu 'áima 'icën. ¿Usa 'ain caramina a piti ñu a 'inánun 'é 'inántima 'ain?

⁷Cacéxunbi ca unin aín xubu mëúxun mi cati 'icën: 'E ubioxunma ca 'at. Xécué ca xépucë 'icën. Imainun ca 'én bëchicé cama 'ebé 'uxi 'ibúaxa. Usa 'ain cana mi ñu 'inani niruiman. ⁸Catancéxunbi ca mibë nuibanancë cupí mi 'inani nirutisama tanquinbi —'éma ubiotecënia —quixun sinani niruxun min cuëncë ñucama mi 'inánti 'icën. ^{9,10}Usa 'ain cana 'én mitsu Cain, ui unin cara Nucén Papa Dios ñucáquin caia a uni ca Nucén Papa Diosan 'inania. Enéx ca ésa 'icën: Bari baríquin ca unin ñu mëraia. Imainun ca unán bëtsi unin xécué taxcaia cuaquin a xubunu 'icë unin xéocaxunia. Usaribi oquinmi mitsun ñucáquin cacéxun ca mitsun bana cuaquin Nucén Papa Diosan mitsux cuëncë ñu mitsu 'axunti 'icën. ¹¹¿Mix aín papa 'ixun caramina min bëchicé nén mi pán ñucácexun maxax 'inánti

'ain? Camina 'inántima 'ain. ¿Tsatsa mi ñucácexun caramina runu a 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¹²¿Atapa batsi mi ñucácexun caramina nibanti 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain. ¹³Mitsux 'atima uni 'ixunbi camina mitsun bëchicé upí ñu 'inanin. Mitsúnmi 'acésamaira oquin ca Nucén Papa Dios naínu 'icë, an a ñucácë uni aín Bérü Ñunshin Upí abéa 'inun 'inánti 'icën.

**Anun ñunshin 'atima chiquínti
cushi ñui quicë bana**
(Mt. 12.22-30; Mr. 3.19-27)

¹⁴An 'imicëxa uni achúshi banañuma 'ain ca Jesusan a uninua ñunshin 'atima chiquíancëxa. Usoquin chiquíncëbëa banaia isi ca anu 'icë unicama ratuacëxa. ¹⁵Usoquin Jesusan ñunshin 'atima chiquinia isi ca anu 'icë uni raírinëx quiacëxa:

—Nunshin 'atimanën 'apu, Beelzebú, an 'amicëxun ca énë unin ñunshin 'atima chiquinia.

¹⁶Quimainun ca raírinën, Nucén Papa Diosan cushin caraisa ñu 'aia iscatisi quixun, aín sinanënbia unin iscëma ñu naínu 'anun quixun cacéxa. ¹⁷Cacéxun ca Jesusan usaquin ca sinania quixun 'unánquin cacéxa:

—Ésa ca. Achúshi menuxuan an 'apu 'imicë unibunë cushicaman bëtsi bëtsi oquin sinánce 'ain ca a menu bucucë unicamax itsa 'aíshbi upitax bucui bëtsibë bëtsibë nuibananimá 'acanani cëñutia. Usaribiti ca unicamax aín aintisibë nuibananimá mëéanani tsuáqui nötëtia. ¹⁸Mitsux camina quin, ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, Beelzebúribi cacë, an 'amicëxun isana ñunshin 'atima chiquinin. Usaími mitsux 'é ñui quicë 'aínbi ca ñunshin 'atimanën 'apúan ñunshin 'atima raíri chiquíncëbë an 'amicëxuan ñu 'ati ñunshin 'atima 'áima 'iti 'icën. Usa 'ain ca ñunshin 'atimanën

abé ñunshin 'atima chiquinima.¹⁹ Èn ñunshin 'atimanen 'apun 'amicexun ñunshin 'atima uninua chiquincé 'ain, 'cara mitsun unibunen uin 'amicexun ñunshin 'atima uninua chiquinin? Mitsun unibunen ca mitsu cati 'icén, ñunshin 'atimanen 'apun 'amicexunma ca Nucén Papa Diosan 'amicexuinshi ñunshin 'atima uninua chiquintí 'icé quixun. Usaquin cacéxun camina 'unánti 'ain, mitsúnnmi 'é ñui quicé bana ax ca asérabima 'icé quixun.²⁰ Nucén Papa Diosan 'amicexun uninua 'én ñunshin 'atima chiquincé 'ain camina 'unánti 'ain, Nucén Papa Diosan ca axa 'émi catamécé unicama ainan 'iminuxun éné menu unun 'é xuaxa quixun.²¹ Ènëx ca ésaribi 'icén. Cushi unian anun 'acananti ñuñu 'ixun aín xubu bérúancébetan ca uinu 'icé unínbí aín ñu bicuantima 'icén.²² Usa 'áinbi ca asamaira cushi uni uquin a mëequin ñusmoquin axa anun 'acanancé ñucama, amia catamécé, acama bianan aín ñu raíriribi biquin aín unicama mëtícaquin 'inánti 'icén. Usaribi oquin cana 'én aín 'apusama cushiira 'ixun ñunshin 'atima chiquinin.²³ Èsaribi ca. Unian bérúanquin timécéma 'aish ca aín 'aracacé ñuina tsuáquia. Usaribi oquin ca an 'émia sinánun uni 'aquincéma uni an 'émi sinánxma 'inun uni 'imia.

**Anuaxa chiquicé uni anubia
ñunshin 'atima cuantécéan
(Mt. 12.43-45)**

²⁴ Èsaquinribi ca Jesusan cacéxa:
—Uniuax chiquítancéx anua 'unpax 'icéma menu cuani ca ñunshin 'atima anua 'iti bari nitsia. Bariquinbi mëraquinma ca sinania, —anuax 'éx chiquía, anubi 'i cana cuantécénti 'ai —quixun.²⁵ Sinánbia cuani bëbaquinbi ca xubua unin maénquin mëníocéx upí usuribi 'icé a unin nuitu isia.²⁶ Isbiani

cuauxun mëcén achúshi 'imainun rabé ñunshin 'atimaira mérabianquin buanx ca anuaxa chiquía uni anubi abé atsíntécenia. Usa 'ain ca anua ñunshin 'atimacama atsíncé uni ax béráma 'iásamaira 'ia.

**Asérabi upí sinánñu 'aish
cuéeinra cuéénti**

²⁷ Usaquin unicama ñuixunia ca xanu achúshinén munuma banaquin Jesús cacéxa:

—An tuutancéx bacénxun mi xuma 'amiá xanu ax ca cuéeinra cuéénti 'icén.

²⁸ Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Usa 'áinbi ca an Nucén Papa Diosan bana cuanan a bana quicésabi oquin 'acé uni, axira 'én titaxa cuééncésamaira oi cuéénti 'icén.

**'Atima unicaman Jesús uni
itsin 'acéma ñu 'anun ca
(Mt. 12.38-42; Mr. 8.12)**

²⁹ Itsa unia riucautini timécamé'ëocé bétan ca Jesusan cacéxa:

—Bérí bucucé unicama Nucén Papa Diosmi sináncéma 'ixun ca atun isnun uni itsin 'acéma ñu 'anun quixun 'é caia. Usa 'áinbi cana, 'éx cana asérabi Nucén Papa Diosnuax uá 'ai quixun atun 'unánun, bëtsi ñuribi atúan ñucacéxunbi 'aiman. Ènéishi cana mitsu cain, Jonás 'iásaribiti cana 'éx 'iti 'ain.³⁰ Nírive cacé éma chaira anu 'icé unicaman ca Jonasan Nucén Papa Dios quicé bana ñuixunia cuacéxa. Jonasan acama bana ñuixuansaribi oquin cana uni 'inux Nucén Papa Diosnuax uá 'én éné menu 'icé unicama Nucén Papa Dios quicé bana ñuixunin.³¹ Salomón cacé uni, axa 'apu 'ianan 'itsa ñu 'unáncé 'ain, ca 'ura menu 'icé 'apu xanu, ax aín bana cuati cuancéxa. Cuanx bëbatancéxun ca cuééñquin aín bana cuacéxa. Salomón 'iásamaira cana 'éx 'ain. 'Ex usa 'icébi ca

énë nëtënuia bucucë unicaman 'én bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucën Papa Diosan camabi unían ñu 'acé isti nëtëen, a xanun Salomónën bana cuacé 'ixun, énë nëtënu bucucë unicama 'én bana ñuixuncëxunbia cuacéma 'icé, 'uchotí 'icén. ³²Nínive cace émanu 'icé unicamax ca 'aisama 'icébia Jonasnën Nucën Papa Dios quicé bana ñuixuncë xun cuati sinanati ami sináncëxa. Jonás 'iásamaira cana 'éx 'ain. Usa 'icébi ca énë nëtënu bucucë unicaman 'én bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucën Papa Diosan camabi unían ñu 'acé isti nëtëen, Nnínivenu 'icé unicaman énë nëtënu bucucë unicama cati 'icén: Mitsun Jesusan bana ñuixuncëxunbi cuacéma 'aish camina nux 'iásamaira 'aisama 'ai quixun.

**Cristonën ca aín unicama upí
sinánñu 'imia quicé bana**
(Mt. 5.15; 6.22-23)

³³Ésaquinribi ca Jesusan cacéxa: —Uinu 'icé uníni ca lamparín bimitancëxun xubu amo unéquin nanima. ³⁴Imainunribi ca bunánti buinaxun anun mapuquin nanima. Usoquinma ca axa xubunu atsíncé unicaman upí oquin isnun bimitancëxun anu lamparín nanti anu nania. ³⁴Lamparínën pëcacébtan ca unin béruruñ cupíshi an pëcacé ñucama 'imainun xabá isia. Min béruruñ upí 'ain camina upí oquin isquin min ñu mëéti 'ati 'ain. Min béruruñ 'aisama 'ain camina xabá isquinma min ñu mëéti upí oquin 'atima 'ain, bëánquibucënxun 'acësoquinshi camina 'ati 'ain. Usaribiti camina Nucën Papa Diosan 'imicéx min sinan upí 'ianan an sinánmicé 'aish min sinan an pëcacésa 'ain. Usa 'aínbi camina an sináncësari oquin sináncëma 'aish bëánquibucënuñ nicësa 'ain. ³⁵Usa 'ain camina —anun 'én sinan upí 'iti ca

'áima 'icé —quixun sinánti rabanan bérúancati 'ain. Min —anun 'én sinan upí 'iti ca 'áima 'icé —quixun sináncë 'aish camina Nucën Papa Diosan sináncë saribi oquin sináncëma 'aish bëánquibucënuñ nicësa 'ain. ³⁶Usa 'aínbi camina Nucën Papa Diosmi sinania an 'imicéx min sinan upí 'ixun Nucën Papa Diosan sináncësari oquin sinanin. Usa 'ixun camina ax cuéencësabi oquin upí oquin ñu 'ati 'ain, lamparínëan pëcacéñ isquin upí oquin ñu 'acësari oquin.

**Fariseo unicamacëñuan an Moisésnën
cuënëo bana 'unáncë unicama
Jesusan ñu ca**

(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 20.45-47)

^{37,38}Unicama 'unánmia ca fariseo uni achúshinën Jesús aín xubunu xuan pi cuanun quixun cacéxa. Cacéx cuanx bëbatancëxbi ca judíos unicamaxa aín nuitu isa upí 'inun quixun sinani pinux pain mëchucacësari biti Jesús 'iama 'icén. Mëchucatíma ca mesanu pi tsóbuacéxa. Usai 'ia isquin ca fariseo unin —cuisacatsi cara mëchucacéma 'icé? —quixun sináncëxa. ³⁹Usaquin sinania 'unánquin ca Nucën 'Ibu Jesusan cacéxa:

—Mixmi fariseo uni 'icé cana mi Cain, mitsux fariseo uni 'ixun camina Nucën Papa Diosainsa mitsun nuitu upí isnun quixun, xarpa 'imainun mané ñutë, acama aín caxu chucain. Usaquin 'aquinbi camina mitsun nuitu mëu upíma ñu sinanin. Uni paránquin camina aín ñua mitsu 'inánun quixun sinánmianan ñunshínquin ñu 'atima 'ati sinanin. ⁴⁰Sinánñuma unisa camina mitsux 'ain. ¿Caramina 'unaniman, an ñutë 'acé uni an ca aín namé 'acësari oquin aín caxuribi 'aia quixun? ⁴¹Xarpa, ñutë chucati acama sinánquinbi camina unicama nuibaquin axa 'aquinsa 'icé 'aquinti 'ain. 'Aquinquin ca ñu 'inán.

Usaquin 'aia isquin ca Nucën Papa
Diosan mitsu upí isti 'icën.

⁴²Catancëxun ca esaquinribi Jesusan
atu cacëxa:

—Fariseo unicama, mitsu ca Nucën
Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin
'ati 'icën. Mitsun camina Nucën Papa
Dios anuxun rabiti xubunuxun ñu 'acë
unicama mitsun pitimi anun nëish ocë
robi mësú 'inanin, Moisés quiásabi
oquin. Usa 'ixunbi camina a bana itsi,
axa quicësabi oi 'iti, axa quicësa oquin
'aiman. Nucën Papa Diosmi upiti
sinánan upí sinánñu 'ixun uni 'a quinti,
acama camina 'aiman. Usaquinmi
mitsun 'acëx ca asábiira 'itsíanxa.
Usoquin 'aquinmi mitsun ro mësúribi
'inánti ca asábi 'itsíanxa.

⁴³Ianan camina anu judíos unicama
timëti xubunu unicamabé timëti, anua
mitsun cushicamax tsótí anu tsótishi
cuëenin, camabi unínsa mitsu isnun
quiax. Ianan camina anuxuan unin ñu
marucë anuxun isquian bëtsi unin —ax
ca nun cushi 'icë —quixun sinánquin
mëcën 'inánquin biti cuëenin. Usaími 'iti
cuëenquinma ca Nucën Papa Diosan
uisa cara oti 'icë usoquin mitsu 'ati
'icën.

⁴⁴Mitsux camina céméntapun 'ain.
Anu uni maíncë meesaribi camina
mitsux 'ain. A me 'unánti ocëma 'ain ca
uni ráirinëx anun niquin —uni bamacë
ca anu maíncë 'icë —quixun 'unanima. A
meesaribi camina mitsux 'ain. Unían
mitsun nuitu 'unánquinma upíisa quixun
sinánçë 'áishbi camina mitsun nuitu mëú
upíma 'ain. Usai mitsux 'iti cuëenquinma
ca uisa cara oti 'icë usoquin Nucën Papa
Diosan mitsu 'ati 'icën.

⁴⁵Usaquin cacëxun ca an Moisésnën
cuëño bana 'unánçë 'ixun unicama
'ësécë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—Usai fariseo unicama ñui quiquin
camina nuribi ñuin.

⁴⁶Quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsuribi upíma isquin ca Nucën
Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin
mitsuribi 'ati 'icën. Moisésnën cuëño
banaishima mitsúnbi sinánçë banaribi
camina unicamax isa usai 'inun quixun
ñuixunin. Usaquinmi ñuixuncëbi ca a
banacamáx mitsúxmi quicësabi oi 'iisama
'icën. Mitsúxribi camina usai 'iman.
Mitsúnmi ñuixuncë bana quicësabi oquian
'anun camina unicama 'aquiniman.

⁴⁷Upíma isquin cara Nucën Papa
Diosan mitsu uisoti 'icën. Mitsun
raracaman 'acëa an Nucën Papa Dios
quicë bana uni ñuixuncë unicama anu
maíncan, a me camina upí 'inun mëníooin.

⁴⁸Usaquinmi 'aia isquin ca, mitsun
raracaman 'á ñu, ax isa upí 'icë quixun
camina sinánçani quixun, camabi unin
'unania. ⁴⁹Nucën Papa Dios an camabi ñu
'unánçë 'aish ca usaíia 'icëma pan 'ain,
ësai quiacëxa: “En unicama raíri 'en bana
'unánquian a uni ñuixunun 'imianan
raíriribi 'en bana unicama 'unánminun
'imiabi ca unin raíri 'anan raíri bëtsi bëtsi
oti 'icën”. ⁵⁰Usoquin 'ati ca ènë nëtënuá
bëri bucucë unicamax 'icën. Usa 'ixun
camina mitsun raracaman 'ásaribi oquin
'ain. ⁵¹Abel pain ca 'acëxa. Usaribi oquin
ca mitsun raracaman an Nucën Papa Dios
quicësabi oquin 'acë unicama bari itsi
bari itsi inúmiquin 'acëxa. 'A'aían ca
ráirinëribi 'acëx Zacarías ax anuxun
Nucën Papa Dios rabiti xubu rapasu
bamacëxa. Mitsun raracaman 'ásaribi
oquin camina mitsun 'ain. Usa 'ain ca atu
'ásaribi oquin Nucën Papa Diosan mitsu
casticanti 'icën.

⁵²Esáquinribi ca Jesusan atu cacëxa:

—Mitsun Moisésnën cuëño bana
'unánçë 'ixun unicama 'ëséti 'ixunbi
camina uisai quicë cara a bana 'icë quixun
'unánminan, 'unánmiquinma camina
bëtsi oquin 'unánmin. Usa 'ain camina
mitsúnbi, a bana upí oquin cuaisama

tancë 'ixun, an a bana uisai quicë cara quixun 'unántisa tancë unicamanribia cuaxunma 'anun 'imin. Mitsúxmi usa 'icë isquin ca uisa cara oti 'icë usoquin Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën.

^{53,54}Usaquin catancéxa fariseonén xubunuax cuania ca an Moisésnén cuënöe bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman ami nishi, ami manán-catsi quixun sinánquin, uisai caraisa quia cuacatsi quixun, bëtsi bana ñuiquin 'aisamaira oquin ñucáquin Jesús ubíocëxa.

Cémëtima bana aín 'unánmicë unicama Jesusan ñuia

12 ¹Usomainun ca 'aisamaira uni timécamë'eo tsitsirui anu niti 'áima 'ain bëtsibë bëtsibë chácancéxa. Usaífa 'imainun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacéxa:

—Fariseo unibu atux anun pán chamiti ñusa 'icë usaribi 'itin rabanan camina bérúancati 'ain. Èsai quiquin cana èsoquin mitsu cain, bana ñuixunquin ca atun 'atimaquin unicama parania. Usaquinribi camina mitsun 'atima 'ain. ²Unían uni itsi paránxun ñu 'acéxbi ca unëtima camabi unían 'unáncë 'iti 'icën. Usaribiti ca unían ñu upí unéxun 'acébi camabi unían 'unáncë 'iti 'icën. ³Mitsúnmi 'én bana cuacé 'ixun imé uni itsi ñuixunquin cacé ax ca camabi unían 'unáncë 'iti 'icën, 'én mitsu cacécamami mitsun xubunuxun ñuicë ax ca camabi unían cuanun èmánxun ñuicë 'iti 'icën.

Uimi cara uni racuéti 'icë quiáxa Jesús quiá bana
(Mt. 10.28-31)

⁴Èbë nuibanancë unicama, cana mitsu cain, an uni bëtsi bëtsi oquin bamamicë unicamami camina racuétima 'ain. Usoquin 'aquinbi ca aín bëru ñunshin bamamitima 'icën. ⁵A

unicamamimi racuétima 'aínbi cana uimi caramina racuéti 'ai quixun mitsu cati 'ain. Nucën Papa Dios, an uni aín cushínbì bamamianan uni manë tsi anua 'inun 'imiti, amishi camina racuéti 'ain. ⁶Èn cana mitsu cain, camina asérabi ami racuéti 'ain. ⁶Isáratsu ca, cupíma 'icë, unin curíqui 'itsamaratsu anun maruquin mëcén achúshi biti 'icën. Chamaratsu 'áisha aín cupí 'itsamashi 'icébi ca Nucën Papa Diosan camabi 'isá achúshi achúshi manuima. ⁷An ca mitsuribi 'unánan uiti buñu caramina 'ai quixun 'unania. Mitsux camina 'isásamaira 'ain. Usa 'ain ca 'isá chamaratsucama 'acésamaira oquin Nucën Papa Diosan mitsu bérúanquin isia. Usa 'ain camina unían mitsu bamamisa tancëxbi racuétima 'ain.

—Èx cana Jesusan uni 'ai
—quiáxa ax unin cuanun quicë uni
(Mt. 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸Èsaquinribi ca Jesusan cacéxa:
—Èn cana mitsu cain, axa an 'én bana cuacéma unicaman cuanun 'é ñui ——Èx cana Jesusan uni 'ai —quicë uni, a ñuiquin cana, uni 'inux anuax uá 'én, aín ángelcaman cuamainun, Nucën Papa Dios —ax ca 'én uni 'icë —quixun cati 'ain. ⁹Usa 'aínbi cana axa 'émi rabini ——Èx cana Jesusan unima 'ai —quicë uni a ñuiquin aín ángelcaman cuamainun —ax ca 'én unima 'icë —quixun Nucën Papa Dios cati 'ain. ¹⁰Axa, uni 'inux anuax uá 'é ñui 'atimati banacë uni a ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha téreníti 'icën. Usa 'aínbi ca axa aín Bëru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacë uni aín 'ucha Nucën Papa Diosan térenima. ¹¹Unin mitsu anu judíos unicama timéti xubunu 'icë unicama 'imainun mitsun 'apucamami manánuoxun buáncëxun camina racuéquin —uisai carana quiti 'ai —quixun sinánan —uisa banan

carana cati 'ai —quixun sinántima 'ain.
12Nucën Papa Diosan Béru Ñunshin
 Upitan ca mitsúxmi banacébétansi
 usaquin caramina cati 'ai quixun mitsu
 sinánmiti 'icën.

'Itsaira ñuñu 'iti sinántima bana

13Anu 'icë unicama achúshinën ca
 Jesús cacëxa:

—Ñuquin ca 'én papocën aín ñu
 casunanxa. Usa 'ain camina 'én xucën
 apan an a ñucama raíri 'é 'inánun cati
 'ain.

14Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usai ca mibë min xucën 'iti 'icë
 quixun cana 'én ménótima 'ain. Ax ca
 'én 'atima 'icën.

15Usaquin caxun ca anu 'icë unicama
 Jesusan cacëxa:

—Ñu 'itsa 'ain cana Nucën Papa Diosan
 iscëx upí 'ianan upitax 'i cuéentí 'ai quixun
 camina sinántima 'ain. Usaquin sinanima
 camina 'itsa ñuñu 'iti sinánan uni itsin
 nüribi cuéentí rabanan bérúancati 'ain.

16Catancëxun ca bana itsi ñuicësoquin
 Jesusan esaquinribi cacëxa:

—Enëx ca esa 'icën. Ñuñu uni achúshi-
 néan aín naënu ñu bérü 'apácëx canitan-
 cëxuan tuacëx ca 'itsaira bimíñu 'ixa.

17A bimicama isquin ca a unin sinánxa,
 anu enë bimicama bucúnti ca 'áima
 'icën. ¿Añu carana 'ati 'ain? quixun.

18Sinántancëx ca quiaxa: Ésaquin cana
 'ati 'ain. 'En anu bimi bucúnti xubucama
 ca chamaratsu 'icën. Acama têncapatan-
 cëxun cana xubu chabu 'ati 'ain. 'Atancë
 xun cana anu 'én ñu bimicama 'imainun
 'én ñu itsiribi nanti 'ain. **19**'Atancëx cana
 quiti 'ain: Cana bucúan, enë ñucama
 'itsa 'aish ca 'itsa baritia 'icébëbi
 cëñútima 'icën. Usa 'ain cana tantishiti
 'ain. Cana pianan xéanan cuéenishiti
 'ain. **20**Usaquin sinania ca Nucën Papa
 Diosan caxa: Sinánñuma uni camina mix
 'ain. Enë ñantánbi camina bamain.

¿Bamacébë cara minmi bucúncë ñucama
 uinan 'iti 'ic? Ca minanma 'iti 'icën.

21Caxun ca Jesusan cacëxa:

—Usaribiti ca, Nucën Papa Dios
 cuëencësabi oquin 'ati sinánquinma axbi
 ñuñu 'iti sináncë uni ax 'iti 'icën.

**Nucën Papa Diosan ca aín
 unicama bérúancë bana**
(Mt. 6.25-34)

22Jesusan ca aín 'unánmicë unicama
 esaquin cacëxa:

—Cana mitsu cain, añu caramina piti
 'ain, añu chupa caramina pañuti 'ai
 quixun acama sinani camina masá
 nuitutima 'ain. **23**Mitsun pitisamaira
 camina mitsux 'ain, mitsun chupasa-
 maira camina mitsux 'ain. An mitsúxmi
 enë nêtënu tsóti oquin unio Nucën Papa
 Dios aïnshi ca ami piti ñu mitsu 'inánan
 ami pañuti chuparibi mitsu 'inánti 'icën.

24Mitsun camina 'iscucama 'unarin. An
 ca ñu 'apánan bimi bucunuxun bitsima.
 An anu bixun bimi nanti xubu ca 'áima
 'icën. Usa 'icébi ca Nucën Papa Diosan
 atun piti 'inania. An ñu pëchiu

'acësamaira oquin ca mitsumi sinánquin
 mitsu piti 'inánti 'icën. **25**Nucën Papa
 Diosainshi canimicë 'aish camina
 mitsúxbi canitisa taní masá nuitutibi
 canitima 'ain. **26**¿Mitsux usai 'itima
 'aishbi caramina uisacatsi bëtsi ñucama
 sinani masá nuitutin? **27**Camina isti 'ain,
 ro uacama ax ca ñu mëéanan chupa
 onuxun risi oímabi upíira upí 'icën. A ro
 uacama sinánquin cana mitsu cain, 'apu
 Salomón ax ca 'itsaira ñuñu 'ianan chupa
 upíira upí pañucé 'aishbi aín chupa ax ro
 uasaribi upíira upí 'íama 'icën. **28**Upíira
 upí 'itancëxbia xanania unin tsin nëéncëx
 ca a ro ua cëñutia. Usai 'inunbi ca Nucën
 Papa Diosan aín ua upíira upí 'imia.
 Usoquin 'acé 'ain camina 'unánti 'ain, ro
 ua 'acësamaira oquin ca an mitsúnni
 pañuti chupa mitsu 'inánti 'icën. Mitsux

usaquin sináncëma 'aish camina upiti Nucën Papa Diosmi catamécëma 'ain.
²⁹Añu ñu caramina piti 'ain, añu ñu caramina xëati 'ai quixun camina bëneti masá nuituquin sinántima 'ain. ³⁰An Nucën Papa Dios 'unáncëma unicaman ca ñuñu 'itishi sinánan aín piti bitishi sinánan aín chupa bitishi sinania. A unicaman usaquin sináncë 'aínbi ca mitsun Papa Diosan 'unania, mitsux chupañu 'ianan pitíñu 'aish cuni camina upitax bucuti 'ai quixun. ³¹Usa 'ain camina ainan 'ianan ax cuëencësabi oquin pain 'ati 'ain. Usaquin 'acébétan ca an anúnmi mitsux upitax bucuti ñucama aribi mitsu 'inánti 'icën.

**Aín nëtënuax Nucën Papa Diosbë
 'aish cuënti bana**

(Mt. 6.19-21)

³²Esaquínribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Mitsux camina 'énan 'ain. Usa 'aish 'itsairama 'aínbi ca mitsux ainan 'ianan aín nëtënu abë 'iti Nucën Papa Dios cuëenia. Usaquin 'unani camina racuétima 'ain. ³³Mitsun ñu maruquin curíqui bixun camina ñuñuma uni 'inánti 'ain. Ënë nëtënuaxa 'icësai ca Nucën Papa Diosan nëtë naínu 'icë ñucamax 'atimati cëñutíma, an ñu mëcamacë uni ca 'áima 'icën, 'imainun ca an cëñuti nacuáxbi anu 'áima 'icën. Usa 'ain camina mitsux ñuñushi 'iti sinánquinma ax cuëencësabi oquin 'ati 'ain. Usaquin 'atancëxmi aín nëtënu abë 'icë ca an mitsúnmì a cuëenminuxun 'acéçama cupíquin chuámarua áishmi xénibua 'aínbi cuëenun mitsu 'imiti 'icën. ³⁴Usa ñun cara cuëenia, a ñuishi ca unin sinania. Axa ënë nëtënu 'icë ñuñu 'iti cuëencë unin ca a ñuñu 'itishi sinania. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa —Diosan a cupíquin aín nëtënu xun chuámarua 'imiti cuëencë uni an Nucën

Papa Dios cuëenun ax cuëencësabi oquin 'atishi sinania.

Aín unicaman Jesùs uti caínti bana

^{35,36}Jesusan ca esaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ënëx ca esa 'icën. Achúshi unixa an xanu bicë unin camicëx, abëtan pi cuanx utëcënia ca an ñu mëëxuncë unicaman cainia. Caínquin ca an uni ñu mëëxuncë unicama an ñu mëëxunuxuan pañucë chupa pañuanan lamparíncama upí oquin bimitancëxun nania. Usoxun caíncëx uquian, xëcuë taxcaia ca cuëenquín bënénquinshi atsínmiquin xëocaia. Usaribití camina mitsux 'iti 'ain, 'ëx aia caini. ³⁷A caíncëxuan an ñu mëëmicë unicaman 'uxcëma 'icë mëracëx ca an uni ñu mëëxuncë unicamax cuëeinra cuëenti 'icën. Cuëenia ca an atu ñu mëëmicë unin mesanu tsónun caquin piti 'inánti 'icën. Usaquin 'acëx ca an ñu mëëxuncë unicamax cuëeinra cuëenti 'icën. Ca usai asérabi 'iti 'icën. ³⁸Imé naëx uanan pëcarati 'urama uquian a ñu mëëxuncë unin 'uxcëma mëracëx ca an a uni ñu mëëxuncë unicamax cuëeinra cuëenti 'icën. ³⁹Camina 'unanim, uínsaran cara aia quixun 'unáncë 'ixun ca xubuñu unin 'uxquinma an ñu mëcamacë uni caíntsianxa. Caíncëx uáxa ñu mëcamanux atsíntisa taniabi ca 'uxcëma 'ixun xubu 'ibun atsínmitsianma. ⁴⁰Usaribi oquin camina mitsúnribi 'ë binuxun 'ëx uti caínti 'ain. Bëri ca utima 'icë quixunmi mitsun sináncëbëbi cana uti 'ain. Usa 'ain camina camabi nëtëñ, aia binuxun 'ë caínti 'ain.

**An upí oquin uni ñu mëëxuncë uni
 'imainun an upí oquinma
 uni mëëxuncë uni**

(Mt. 24.45-51)

⁴¹Usaquin cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—¿Nuinshi cuati caramina bëtsi bana
ñuicësoquin ënë bana ñuiyan? ¿Cama-
xunbi cuati caramina ñuiyan?

⁴²Cacëxun ca ësoquinribi Jesusan
cacëxa:

—Ënëx ca ësaribi 'icën. Achúshi unin
ca aín xubunu 'icécama upí oquin
piminun quixun aín ñu mëëmicë
unicama achúshi caísaxa. Caísquin ca,
an ca asérabi 'én cacësabi oquin 'ati 'icë,
quixun sinánxa. Sinánquin usoquin ñu
'anun quixun catancëx ca bëtsi menu
cuanxa. ⁴³Cuanx anu 'itancëx utécënquin
ca, an ñu mëëxuncë unin cara an
cacësabi oquin 'aia quixun isti 'icën.
Isquinbi an cabiancësabi oquin 'aia
'iscëx ca an a uni ñu mëëxuncë uni ax
chuámarua tani cuëénti 'icën. ⁴⁴Ësoquin
cana asérabi 'én mitsu cain, an upí oquin
ñu 'acé 'icë ca an ñu mëëmicë unin
ësaquin cati 'icën: Minmi 'én cacësabi
oquin upí oquin 'acé cupí camina cushi
unisa 'ixun 'én ñucama minansa 'icë
bérunti 'ain. ⁴⁵Usa 'ámbi ca a unix
'atima sinánñu 'ixun, an 'é ñu mëëmicë
uni ca panatia quixun sinánquin abëtan
ñu mëëcë uni raíri mëëeanan xëai paénti
'icën. ⁴⁶Usai 'iquian, ca uti 'icë quixun
sináncëbëmabi ca an a ñu mëëmicë uni
uti 'icën. Uquin ca usai 'ia isquin
castícanan anua 'aisama unicama 'icë
anua 'inun 'imiti 'icën.

⁴⁷An uisaquin 'ati cara an a ñu
mëëmicë unix cuëënia quixun
'unánquinbi ax cuëëncësabi oquin 'ati
sináncëma 'ixun ax cuëëncësabi oquin
'axuncëma uni ax ca 'aisamaira oquin
mëëquin castícancë 'iti 'icën. ⁴⁸Usa
'ámbi ca an uisaquin 'ati cara an a ñu
mëëmicë uni cuëënia quixun upíra
oquin 'unánçëma 'ixun upí oquin ñu
mëëxuncëma uni ax 'itsamashi oquin
mëëquin castícancë 'iti 'icën. Usaribi
oquin ca Nucën Papa Diosan uni upí
oquin a ñu 'axunti 'unánmianan upí

sinan 'inántancëxun, —an ca 'é upí
oquin ñu 'axunti 'icë —quixun
sinánquin, usoquian a 'axunti cuëënia,
unian uni itsi 'itsa curíqui 'inántance
xun, —an ca 'é upí oquin ñu mëëxunti
'icë —quixun sináncësabib oquin.

**Usai 'ia ami catamëcëma unicamax
Jesucristomi catamëcë
unicamami nishti bana**
(Mt. 10.34-36)

⁴⁹Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:
—'Ex uá cupí ca unicamax bëtsibë
bëtsibë cuëbicanani nishanani tsuáquiruti
'icën. Usai 'i unicama bënëtishi tsuáquiruti-
bibi ca 'ia. ⁵⁰Usai 'ia 'inun cana 'én pain
'aisamaira oquin téméraquin paë tanti
'ain. Usaquin 'én téméraquin paë tanti
ashi sénéoncatsi cana bënëtin. ⁵¹¿'Ex uá
'ain ca camabi unix bëtsibë bëtsibë
nuibananti 'icë quixun caramina sinanin?
'En cana mitsu cain, ca usama 'icën. 'Ex
uá 'ain ca axa 'émi sinántisama tancë
unicaman axa 'émi sináncë unicama
nuibatíma, ami nishti 'icën. Usa 'ain ca
unicamax bëtsibë bëtsibë cuëbicanani
nishananti 'icën. ⁵²Achúshi xubunu mëcën
achúshi uni 'aish ca rabé 'imainun
achúshinëx rabémi nishti 'icën. Usaribili
ca rabëtax rabé 'imainun achúshimi nishti
'icën. ⁵³Aín papax ca aín bëchicë bëbumi
nishti 'icën. 'Imainun ca aín bëchicënëx
aín papami nishti 'icën. Aín titax ca aín
xanu tuámi nishti 'icën. 'Imainun ca aín
tuacëx aín titami nishti 'icën. Aín ñex ca
aín ñe xutami nishti 'icën. 'Imainun ca aín
ñu xutax aín ñemi nishti 'icën.

**Naí isquian, uisai cara nëtë 'iti
'icë quixun unin sinánti bana**
(Mt. 16.1-4; Mr. 8.11-13)

⁵⁴Ësaquinribi ca Jesusan anu 'icë
unicama cacëxa:
—Ësa ca. Anúan bari cuancë anua nëtë
cuin isi camina mitsux quin, 'uí sapi ca

'ibúti 'icën. Quiáxmi quicësabi oi ca 'ibutia. ⁵⁵Ené nätenuax suñu bëquicëbë camina mitsux quin, bëri ca bari cushionuxun 'aia. Quiáxmi quicësabi oi ca 'ia. ⁵⁶Naí 'imainun me isquin camina uisai cara nätë 'iti 'ia quixun 'unanin. Usa ñu 'unáncë 'ixunbi caramina uisa cupí 'én bana ñuixunia cuanan 'én 'aia isquin, 'unántisa 'ixunbi 'unaniman, 'ex cana asérabi mitsúnmi ax uti caíncë a 'ai quixun. Usaquin 'unántisinxunbi —usa ca —quixun 'unántisama tani camina cémë uni 'ain.

**Axa numi nishcë unibë nuibananti bana
(Mt. 5.25-26)**

⁵⁷Esauquinribi ca Jesusan cacëxa:
—¿Uisacatsi caramina bëtsibë upí 'inux mitsúbi ménionaniman? ⁵⁸Bëtsi unían mimi nishquin, mitsun cushion buáncëx, bain cuani camina anu bëbacëma pain 'aish, abë ménionanti 'ain. Ménionancëxunma ca mimi nishcë uni axa mi ñui ami manáncëxun min cushion mi sипuati 'icën. Usa 'aíshmi sипuacë 'iti rabanan camina bëbacëma pain 'aish a unibë ménionanti 'ain. ⁵⁹Cana mitsu cain, sипuacë 'ixun camina min cushi quicësabi oquin curíquinën cupíoti 'ain. A pain ancëquin cupíofi camina sipunubi 'iti 'ain. Usaquin 'atin rabanan camina min cushion bëbacëma pain 'aish axa mimi nishcë unibë ménionanti 'ain.

**Sinanatí Nucën Papa Diosmi
sinánuan Jesusan ca**

13 ¹Unicama bana ñuixunia ca anu 'icë uni raírinën Jesús esauquin cacëxa:

—Galilea menuaxa ucë uni raírinëan sacerdote 'inánti aín 'aracacë ñuina bëquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rapasunuxun rëtia ca Pilatonën an ñuina bëcë unicama 'amiaxa.

²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿A unicamaxa usai baman caramina sinanin, atux ca Galileanu 'icë uni raíri 'icësamaira oi 'uchaxa quixun? ³En cana mitsu cain, ca usama 'icën. Mitsúxribi mitsun 'ucha éni 'émi sinanacëma 'aish camina a judíos unicamax 'icësari-bitu bamai cëñúcë 'iti 'ain. ⁴¿Siloénu 'icë torre manáinra 'aish chaxcéira, ax atunu rurucubucëbëa bamacë dieciocho uni ax isa Jerusalénu 'icë uni raíri 'icësamaira oi 'uchaxa quixun caramina sinanin? ⁵En cana mitsu cain, ca usama 'icën. Mitsúxribi mitsun 'ucha éni 'émi sinanacëma 'aish camina atúxa 'icësari-bitu bamai cëñúcë 'iti 'ain.

Bimiñuma higuera ñuicë bana

—Catancëxun ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin esauquin cacëxa:

—Enëx ca ésa 'icën. Aín naënu 'apácë i, cara tuaxa quixun isi cuanxunbi ca naë 'ibun tuánumoxa. ⁷Tuánumoxun ca aín 'ibun an naë bérúancë uni caxa:

—Rabé 'imainun achúshi baritian cana, énë in cara tuaxa quixun isquinbi tuánumoin. Tuaímabi ca ñancábi anu nitsaxa. Usa 'ain camina rëti 'ain.
⁸Cacëxun ca an naë bérúancë unin caxa: Cara tuaia quixun isti camina énë barínshi énti 'ain. Usa 'ain cana a tanáin ménioquin ñuinacan pui tabucunti 'ain.
⁹Usaquin 'acëxun sapi ca bari itsin tuati 'icën. 'Acëxunbia tuaíama camina 'ë rëmiti 'ain.

**Anun ñu mëëtima nëtëan
Jesusan catúbucë xanu**

¹⁰Anun ñu mëëtima nëtëen ca anu judíos unibu timéti xubunuxun Jesusan bana ñuixunmainun ca achúshi xanu dieciocho baritian 'insíncë anu 'iacëxa. A xanux ca ñunshin 'atimanën 'imicëx catúbua 'aish chairucëma 'iacëxa. ¹²Usa 'icë isquin cuënxun ca Jesusan cacëxa:

—Min 'insin ca nëtëaxa, camina pëxcúcë 'ain.

¹³Caquian ramëcëxëshi ca chairui asábi 'iacëxa. Usai 'iquin ca Nucën Papa Dios rabiacëxa. ¹⁴Usa 'aínbi ca Jesusan anu ñu mëeti nëtëen xanu pëxcüan, axa anu judíos unicama timëti xubunu 'icë 'apu nishacëxa. Nishquin ca anu 'icë unicama cacëxa:

—Anun ñu mëeti nëtëx ca mëcën achúshi 'imainun achúshi 'icën. Anun ñu mëetima nëtëen camina utima 'ain, anun ñu mëeti nëtëinshi camina pëxcuce 'inux uti 'ain.

¹⁵Quia ca Nucën 'Ibu Jesusan cacëxa:

—Mitsux camina cémë 'ain. Mitsux, 'aracacë ñuina tècéracacënu 'ixun, camina nëtë camabi 'acésaribi oquin anun ñu mëetima nëténribi min ñuina 'unpax 'anun xëxánu buanin. ¹⁶¿Mitsun ñuinami usoquin 'acë 'ain carana mitsusaribi 'áisha Abrahamnien rébúnqui 'icë, ñunshin 'atimanen 'apun dieciocho baritian 'insínmicë xanu, éné anun ñu mëetima nëtë 'aínbi pëxutima 'ain? Cana 'ati 'ain.

¹⁷Usaquian cacëx ca axa Jesúsmi nishcë unicamax rabíancëxa. Rabímainun ca uni raíricamax Jesusan aín cushínbi ñu 'acëcama isi cuééancëxa.

Mostaza bëru ñui quicë bana

(Mt. 13.31-32; Mr. 4.30-32)

¹⁸Jesusan ca ésaquinribi cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan cara ainan 'iti unicama usoquin ainan 'imiti 'ic? ¿Uisa ñuribi ñui caranuna a ñui quiti 'ain?

¹⁹Énëx ca ésa 'icën. Mostaza bëru chamaratsu a ca unin bixun aín naënu 'apatia. 'Apácëx cani iisaribi 'inun pëñanacëcëbëtan ca manan nuáncë ñuinacaman anu noia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicamax 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Anun pán chamiti ñu ñuicë bana

(Mt. 13.33)

²⁰Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan cara ainan 'iti unicama usoquin aín uni 'imiti 'ic?

²¹Uisoquin cara 'ati 'icë quiax cana anun pán chamiti ñu ñui quin. Xanúan xuicëma pain 'ixun anun pán chamiti ñucëñun mëscucëx ca aín xëquion mësioti rëncë ax chaia. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicama 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Bai chucúma ñuicë bana

(Mt. 7.13-14, 21-23)

²²Jerusalénu cuani, éma chacamanu cuanan, éma chucúmacamanuribi cuanquin ca anu 'icë unicama Jesusan, bana ñuixunquin 'unánmiacëxa.

²³Unánmicëxun ca uni achúshinën ñucáquin cacëxa:

—¿Axa Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti unicamax cara 'itsama 'iti 'ic?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa: ²⁴—Bai chucúma anun atsínti ca sinan. Cana asérabi mitsu cain, 'itsa unix ca anun atsínti sinanibi anun atsíntima 'icën.

²⁵Ésa ca: Xubu 'ibun ca niruquin xubu xëcuë xëputi 'icën. Xëpucë camina mitsun éman nixun xëcuë taxcaquin —nu ca xëócxun —quixun cati 'ain. Cacëxunbi ca mitsu cati 'icën: Uinuax ucë caramina mitsux 'ai quixun cana 'unaniman. ²⁶Cacëxun camina mitsun cati 'ain: Nun cananuna mibëtan pianan xéan, min camina nun émanuxun nu bana ñuixuan. ²⁷Cacëx ca quiti 'icën: Cana mitsu can, uinuax ucë caramina 'ai quixun cana 'unaniman. Ñu 'atima 'acë 'aish camina mitsux 'ëbë 'ítima 'ain. Ca cuantan. ²⁸Usoquin 'én cacëx cuanx camina, Abraham, Isaac, Jacob, acama 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxa anua

Nucën Papa Dios 'icë anu 'ëbë 'ain, mitsux anuma 'aish masá nuituirai bënëti inti 'ain.²⁹ Imainun ca 'aisamaira judíosma uniaucüaxa bari urucë amiax uanan anúan bari cuabúcë amiaxribi 'imainun camabi nëtënuax unuxun 'aia. Ai ca axa 'ëmi catamëcë 'aish Nucën Papa Diosan nëtënu tsotax chuámarua 'aish cuënti 'icën.³⁰ A unin —ñuumara ca ax 'icë —quixun sináncë unicama a ca Nucën Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a unicamaxa cha 'icë isti 'icën. Imainun ca a unin iscéxa cha 'icë unicama a Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icën.

Jerusalénu 'icë unicama sinani Jesús ian
(Mt. 23.37-39)

³¹ A nëténbi anu cuanquin ca fariseo uni ráfrinén Jesús cacéxa:

—Herodesnën ca mi aín uni 'amitisa tania. Usa 'ain camina bënëtishi énuax cuanti 'ain.

³² Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Cuanxun camina uni paráncatsa, Herodes, a cati 'ain, cana 'ën 'acësabi oquin ñunshin 'atima unicamanua chiquíanan 'insíncë unicama pëxcuti 'ain. Usa 'ain cana 'ën 'ati ñucama sénéonti 'ain, bérí, iméishi, pëcaratécencëbétanribi nëtë camabi 'ën 'acësabi oquin 'aquin.³³ Usaía Herodes quicébëbi cana bérí cuanan iméishi cuanan pëcaratécencëbérí cuani Jerusalénu cuanti 'ain. Jerusalénuax ca an Nucën Papa Dios quicé bana uni ñuixuncë uni 'itsaira bamacéxa. Usaribiti cana 'ëx bëtsi émanuax bamaíma Jerusalénuax bamai cuanti 'ain.

³⁴ Ésaquinribi ca Jesusan cacéxa:

—Jerusalénu 'icë unicama, mitsu cana Cain, mitsux camina an Nucën Papa Dios quicé bana uni ñuixuncë unicama 'anán a an aín bana ñuixunun xucë unicamaribi maxaxan 'á, mitsu-

raracama axa 'iásaribi 'ain. ¿Uitishi oquin carana mitsu nuibaquin bérúanquin 'aquinsa tan? Atapanéan aín tuácama cuéntancëxun aín pëchín mapuxun bérúancësaribi oquin cana mitsu bérúanquin 'aquinsa tan. Aquinsa tancëxbi camina mitsu cuéëncëma 'ain.³⁵ Usa 'ain camina 'unánti 'ain, 'ën cana 'aquinquinma usabimi 'inun mitsu énti 'ain. 'En cana mitsu Cain, mitsu camina utécenia isquin —Nucën 'Ibu Diosan xucëxa ucé bérí aia, a ca camabi unin rabiti 'icë —quixax quiquin 'ë rabiti 'ain. A nëtë utámainun camina 'ë istéccentima 'ain.

**Jesusan aín quisí 'imainun
aín pëñan uácë uni pëxcüa**

14 ¹Anun ñu mëétima nëténan fariseo unicaman cushi achúshinén xubunuxun pi cuancë ca fariseo unicaman Jesús utúancëxa. ²Anu acamax 'imainun ca achúshi uni aín nami chaira 'inun uácë anu 'iacéxa. ³A isquin ca Jesusan an Moisésnën cuénéo bana 'unánquin unicama 'ësécë unicama 'imainun fariseo unicama ñucáquin cacéxa:

—¿Anun ñu mëétima nëtén uni pëxcuti cara asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic?

⁴ Nucácëxunbi ca cámá 'icën. Cacéxunma ca Jesusan aín nami uácë uni pëxcuquin, camina cuanti 'ai quixun cacéxa. ⁵Catance xun ca anu 'icë unicama cacéxa:

—¿Micama uinu 'icën caramina anun ñu mëétima nëténan mitsu burro, mitsu vaca bënë, anua 'unpax biti naëcë quinu nipacëtia bénénquinshi biquinma iséshiti 'ain? Iséshiquinma camina biti 'ain, ¿usa cat?

⁶ Ésoquin ñucácëxunbi ca cámá 'icën.

**An xanu bicë unían pi
unun camicë unicama**

⁷Pi unun quixuan unin camicë unicaman uxun, anua aín cushicama

tsótí anu tsónuxun caisia isquin ca Jesusan bana itsi ñuicésoquin, esaquin atu cacéxa:⁸—An xanu biti unían pi cuanun camicéx cuanx camina anua min cushi tsótí anu tsótima 'ain. Anumi tsotanbi sapi ca aribia camicé 'aish uni itsi misama cushiira ax uti 'icén, anu tsónux. ⁹Ucébétan ca an mi camicé unin minu uquin mi cati 'icén: Ènë uníxa ènu tsómainun camina mix 'uri unu tsótí 'ain. Cacéx camina rabiní, anua uni cushimacama tsótí, anu tsoti cuanti 'ain.¹⁰Usaquian mi cati rabanan camina anua uni aín cushimacama tsótí, anu tsótí 'ain. Anu tsócë ca an mi camicé unin minu uquin isquin mi cati 'icén: Camina anua uni cushicama tsótí, anu tsoti cuanti 'ain. An mi camicé unían usaquin mi caia isquin ca anu 'icé unicaman, mix camina cushi unisa 'ai quixun isti 'icén. ¹¹Usaribi oquin ca anbia rabíquin —'éx cana cha 'ai —quixun sináncë uni a Nucén Papa Diosan aín uni itsicamabétan sénéñmara 'imiti 'icén. 'Imainun ca cha 'iti sinani rabícëma uni, a cuni Nucén Papa Diosan cha 'imiti 'icén.

¹²Catancéxun ca an a camicé uni Jesusan cacéxa:

—Unicama pi unun camiquin camina axa mibë nuibanancë unicama 'imainun min xucéantu 'imainun min aintsi 'ibucama 'imainun ñuñiuni, acamaishi camitima 'ain. Usa unicaman bëtsi nötén miribi pi unun camicé 'aishmi atubë cuëeniabi ca Nucén Papa Diosan mi upí isima. ¹³Usa 'ain camina atuishi camiquinma ñuñuma unicama 'imainun axa aín quisi, aín pëñan bëtsicé 'imainun aín niti bëtsicé 'imainun bëxuñu unicama camiti 'ain. ¹⁴Usa unicaman ca min 'acésaribi oquin miribi pi cuanun quixun camitima 'icén. Camicëma 'icébi ca an iscéxmi upí 'icé, anúan bama unicamax baísquiti nötëe

'icébétan Nucén Papa Diosan aín nöténuaxmi cuëenun mi 'imiti 'icén.

**Pi unun quixun camicëxbia
unicama cuainsama tan**
(Mt. 22.2-14)

¹⁵Quia quaquin ca anuxun piia tsócë uni achúshinën Jesús cacéxa:

—An Nucén Papa Diosan nöténuuxun aín unicamabétan picé uni ax ca cuëeinra cuëénti 'icén.

¹⁶Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Ènëx ca ésa 'icén. Achúshi unin ca piti aín uni raíri 'amiquin, pi unun quixun unicama canun, aín uni itsi xuaxa. ¹⁷Usaquin piti méníocé 'ain ca xutécënquin esaquin camicé unicama catánun quixun caxa: Piticama ca méníocé 'icén. Usa 'ain ca camáxbi pi ucan. ¹⁸Usaquin caxun xucéx cuanxuan cacéxunbi ca cuainsama tanquin a paían cacé uni an esaquin caxa: Cana mibë cuanti 'ain, 'aínbì cana me maruan, a cana isi cuanin. Usa 'aish cana mibë cuantima 'ain. ¹⁹Bëtsi unin ca caxa: Cana mibë cuanti 'ain, 'aínbì cana mëcén rabé vaca bëñé maruan, a cana uisa cara quixun isi cuanin. Usa 'aish cana mibë cuaniman. ²⁰Bëtsi unin ca caxa: Cana mibë cuanti 'ain, 'aínbì cana xanu bitsin. Usa 'aish cana mibë cuantima 'ain. ²¹Usaífa quicébétan ca an ñu mëëxuncë uni anu cuantécënxon an a ñu mëëmicé uni ñuixuanxa, uisai cara an camicëxbi unicama quiaxa quixun. Ñuixuncéxun cuati nishquin ca an ñu mëëxuncë uni xutécënquin caxa: Camina bënëtishi cuantécënquin émanu 'icé bai chacamanu 'imainun bai chucúmacamanu cuanquin, anu 'icé ñuñuma unicama 'imainun axa aín quisi, aín pëñan bëtsicé 'imainun aín niti bëtsicé 'imainun bëxuñu unicama bëti 'ain. ²²Caquian xucéx cuanx utécënquin ca an ñu mëëxuncë unin

caxa: Minmi 'é cacësabi oquin cana unicama bëan, camáxbi ca uaxa, usa 'aínbi ca 'iti tsitsícëma pain 'icën.
²³Usaquin cacëxun ca an a ñu mëemicë unin caxa: Bai chacamanu cuanan a rapasu 'icë mecamantu cuanquin camina uisa uni caramina isi, a camabi pi unun quixun cati 'ain, 'itsa unia 'én xubunu atsini buáquitu cana cuëénin. ²⁴En cana mitsu cain, a pain 'én camicëxbia ucëma unicaman ca 'ébëtan pitima 'icën.

**An aín cuëencësa oishi 'iti encë
uni axa Cristonan 'iti**

²⁵Aisamaira uníxa abë cuania ca a isi cuainacëquin Jesusan ésoquin cacëxa:
²⁶—Uix cara 'én uni 'iisa tania an ca aín papa, aín tita, aín xanu, aín bëchicë, aín xucën, aín chirabacë, acama nuibacësamaира oi 'émi sinánti 'icën. Usai 'ianan ca ax upiti tsótishi sinanima 'émi sinani 'éx cuëencësabi oishi 'iti 'icën. Ui unix cara usai 'iisama tania ax ca 'én uni 'itima 'icën. ²⁷An asérabi 'émi catamëquín a 'ai bamanuxunbi 'émi catamëti bana quicësabi oquin 'acëma uni, ax ca 'én uni 'itima 'icën. ²⁸Enëx ca ésa 'icën: Torre énén ménma chaiorquin 'aisa tanquin ca 'anuxun pan unin upí oquin sinánquin añu ñucama cara a 'ati maruti 'icë quixun sinánan uiti curíquibëtan sënén cara a ñucaman cupí 'icë quixun sinánti 'icën. Cara aín curíqui a ñucama maruti sënén 'icë quixun ca isti 'icën. ²⁹Upí oquin sinánxunma 'aquin ca aín cimíntocama 'atancëxunbi anun aín cénë 'imainun aín mascuan 'aticama maruti 'áima 'ain, aín torre ancëcasmati 'icën. Sënénianma isi ca an a iscë unicamax a uni ñuixun 'usani quiti 'icën: ³⁰Torre 'aquinbi ca a unin ancëcasmaxun éanxa.

³¹Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa:
—Ésaribi ca. Aín suntárucamaxa 'apu itsin suntárucamabë 'acananun xucëma

pan 'ixun ca 'apun upí oquin sinánquin, —¿cara 'én suntárucaman diez mil 'ixun, 'apu itsin suntárucama veinte mil 'icë, abë 'acananquin ñuismoti 'ic? —quixun sinánti 'icën. ³²Usoquin pain sinánquinbi —ca 'atima 'icë —quixun sinántancëxun ca aín uni xuquin —cananuna 'acanantima 'ai —quixun, 'uracéo 'apu itsi a camiti 'icën.
³³Usaquin ñuquin cana ésaquin mitsu 'unánmin, an ax cuëencësari 'iti éinsama tanan aín ñucama cuëénquin éinsama tancë uni ax ca 'én uni 'itima 'icën.

**Mucañuma tashi ñuicë bana
(Mt. 5.13; Mr. 9.50)**

³⁴Canan ca ésaquinribi Jesusan cacëxa:

—Ésa ca. Tashix ca asábi 'icën. Asábi 'áishbia aín muca nëtëtia ca unin uisaxunbi amiribishi mucotécëntima 'icën. ³⁵Mucotécëncëma 'aish ca a tashix mucañuma ñancáishi 'icën. Ñu 'apácë tanáin tabucunuxun ñun puicëñun mëscuti 'áishbi ca a tashix mucañuma 'aish a puicëñun mëscucëxbi ñancáishi 'icën. Usa 'icë ca unin putia. An aín pabitan énë bana cuacë unin ca aín nuitunënbì sinánquin cuati 'icën.

**Axa nëtëcë carnero ñuicë bana
(Mt. 18.10-14)**

15 ¹An 'apu buánmiti curíqui bicë unicama 'imainun 'uchañu uni, acamax ca Jesusan bana ñuia cuati anu cuancëxa. ²Usoquian aín bana camaxunbi cuaisa tania isi ca fariseo unicama 'imainun an Moisésnén cuénéo bana 'unáncë unicamax nishi canancëxa, énë unin ca 'uchañu unicamabë timéxun abëtan piia.

³Usaria canania 'unánquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ésaquin cacëxa:

—Enëx ca ésa 'icën. ⁴¿Uinu 'icë micama achúshinën cara cien carneroñu

'áinbia achúshi nëtëtia baritima 'ic? Raíri noventa y nueve an anu uni 'icëma menuxun pasto piia ébianxun ca axa nëtécé a méranuxun bariti 'icën, ɿusa cat? ⁵Bariquin méraxun bitsi cuëenquin ca a 'iábëtsinti 'icën. ⁶Iábëtsini xubunu bëbaquin ca an nuibacé unicama 'imainun axa a rapasu 'icë unicama timëtancëxun cati 'icën: 'En carnero nëtécé cana méran. Usa 'ain cananuna cuënti 'ain. ⁷Asérabi cana 'én mitsu cain, achúshi uníxa sinanati ami sináncë bë ca Nucën Papa Dios 'imainun aín ángelcamaxribi cuëenia. Usa 'aish ca noventa y nueve uni an —'ëxbi cana asábi 'ai —quixun sináncë acama isía cuëencésamaira oi achúshinëxa 'aisama 'áishbi sinanati ami catamëtia isi Nucën Papa Dios cuëenia.

Curíqui nëtécé Jesusan ñuia bana

⁸Ésaribi ca. ɿXanu achúshinën cara mëcën rabé curíquiñu 'ixunbi, achúshi, nëtémixun lamparín bimixun, méranuxun munu upí oquin baritima 'ic? ⁹Barixun méraquin ca axa abé nuibanancé xanucama 'imainun axa a rapasu 'icë xanucama timëtancëxun cati 'icën, —'én curíqui nëtécé cana méran. Usa 'ain cananuna cuënti 'ain. ¹⁰'En cana mitsu cain, usaribiti ca achúshi uníxa 'aisama 'áishbi sinanati Nucën Papa Diosmi sináncëbë aín ángelcamax cuëenia.

Aín papan 'ináncëxuan bëná unin curíqui cëñua bana

¹¹Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa: —'Enéx ca ésaribi 'icën. —Achúshi unix ca rabé bëchicëñu 'ixa. ¹²Aín bëchicë 'anácanën ca aín papa caxa: Papan, min bamaquin casunancëxa 'énan 'iti ñucëñun camina 'énan 'iti curíqui a 'é 'inánti 'ain. Cacëxun ca aín papan atunan 'iti ñu aín bëchicë rabé

'inánxa. ¹³Ináncëx ca 'itsamashi nëtë 'icëbë aín 'anácanëx aín ñucamacëñun aín curíqui mënóbiani 'ura 'icë menu 'i cuanxa. Cuanxun ca upí oquin sinanima aín cuëncésari 'ianan anun bëtsi bëtsi ñu 'aisama 'aquin, camaishi aín curíqui cëñuaxa. ¹⁴Usoquin cëñutancëx ca, a nëtënu 'icë unicamax a piti ñuñuma 'aish panancëbë, a bëná uníxribi panancëxa. ¹⁵Usa 'aish ca a nëtënu 'icë cuchiñu uni a ñu mëéxunuxun ñucati cuanxa. Cuanxuan ñucácëxun ca aín cuchia pastonuxun bérúanun quixun caxa. ¹⁶Cacëxun ñu mëéxunibi pananquian cuchin piti abi piisa taniabi ca uinu 'icë uníbì piti 'ináncëma 'icën. ¹⁷Piti, chupa, ñuñuma 'aish sináncasma-tancëx sinanaquin ca sináixa: 'Itsaira ca 'én papan ñu mëémicë uni 'icën. 'Itsa 'ixunbi ca a piti ñua 'itsaira 'icë atun pucháquin piia. Piti 'itsanuxuan atun pucháquin pimainun cana 'ex énuax 'acëñuma bamain. ¹⁸Usa 'ain cana 'én papanu cuanti 'ain. Cuanx bëbaquin cana ésaquin cati 'ain: Papan, cana Nucën Papa Diosmi 'uchanan mimiribi 'uchan. ¹⁹Usa 'ain camina 'ex cana min bëchicë 'ai quiax quitima 'ain. An mi ñu mëéxuncë unisa camina 'é 'imiti 'ain.

²⁰Usaquin sinántancëx ca aín papanu cuanxa. Cuania ca 'uránxunbi aín papan méraxa. Mériai nuibati cuëeni abáquiani cuanxun ca 'icúquin biquin bëtsucaxa.

²¹Usaquin bicëxun ca aín papa caxa: Papan, cana Nucën Papa Diosmi 'uchanan mimiribi 'uchan. Usa 'ain camina 'ex cana min bëchicë 'ai quiax quitima 'ain. ²²Cacëxun ca aín ñu mëémicë unicama a aín papan caxa: Chupa upíra bëxun pañumianan camina mëñusuti mëñumiti 'ain, 'anan camina taxaca tañumiti 'ain. ²³Anan camina vaca bacé rëracacé bëxun rëti 'ain. A pi cananuna cuënti 'ain. ²⁴—Ca bamaxa —quixun 'én sináncëbëbi ca 'én

bëchicë ënëx 'ëmi bëbaxa. Usa 'aish ca nëtëa 'aíshbi bërí nubë 'icën. Ësai quicëbëtan ca 'atancëxun cuëenquin picanxa.

²⁵Usaíá 'imainun ca aín bëchicë apanën naënxun ñu mëëaxa. Ñu mëëbaiti xubu rarobëtsini uquinbi ca pacon bana océbëa sharati cuëenia cuaxa. ²⁶Cuaquin ca cuënxun an aín papa ñu mëëxuncë uni achúshi ñucáxa: ¿Uisacasquin cara usaquin 'ain?

—quixun ²⁷Cacëxun ca caxa: Min xucén ca uaxa, 'insíncëma asábi 'aish. Usa 'ain ca min papan cuëenquin vaca bacë rëracaçë rémixa. ²⁸Usaquian cacëxun cuati nishi 'atimaquin sinani ca xubunu atsíntisama tanxa. Usai 'icëbë uquin ca aín papan cuënquin atsíun quixun caxa. ²⁹Cacëxunbi ca aín papa caxa: 'Itsa baritian cana mi ñu 'axuan, min bana cana uisaquinbi parécëma 'ain. Usa 'icëbi camina 'ëx abë nuibanancë unicamabëtan cuëenquin pinun achúshi chivo bacératsubi 'ë 'ináncëma 'ain.

³⁰Usa 'ixunbi camina an min curíquicama xanu 'aisamabë 'iquin cëñucë min bëchicë ënëxa uan vaca bacë rëracaçë rémian. ³¹Usaquin cacëxun ca aín bëchicë apan aín papan caxa: Mix camina camabi nëtëen 'ëbë 'ain. Usa 'ain ca 'en ñucama ënëx camáxbi minan 'icën. ³²Min xucén —ca bamaxa —quixun 'en sináncëbëbi ca 'ëmi bëbaxa. Usa 'aish ca nëtëa 'aíshbi bërí nubë 'icën. Usa 'aían cuëenquin picánti ca asábi 'icën.

An ñu mëëxuncë unían uni upí oquin ñu 'axuncëma bana

16 ¹Jesusan ca aín 'unánmicë unicama esaquinribi cacëxa:
—Ësa ca. Ñuñu uni achúshinën ca aín uni achúshi aín ñua upí oquin bërúanun quixun caxa. Canbi ca uni itsin ami manánquin, an a uni ñu mëëmicë uni

caxa: Min unin ca min ñu bërúan-quinma nëtëmia quixun. ²Cacëxun cuatancëxuan unun quixun camicëxa ucë ca an a ñu mëëmicë unin aín uni caxa: Mimi ca uni manania. ¿Uisa cupí cara usa 'ic? Cana mi chiquínti 'ain. Cuanuxun camina anumi 'en mi bërúan-xunun cacë 'en ñucama cuëñéocë quiricacama 'ë bëxúnti 'ain. ³Cacëxun ca an ñu mëëxuncë unin sinánxa: ¿'Ë chiquíncëxun carana aña 'ati 'ain? 'Ëx cushiirama 'ixun cana me naëquin ñu mëëtima 'ain, 'ea ñu 'inánun uni catimi cana rabínti 'ain. ¿Aña carana 'ati 'ain? ⁴Ñeuax chiquítancëxun carana unían aín xubunu 'inun 'ë binun aña 'ati 'ai quixun cana sinanin. ⁵Sinántancëxun camicëxa aia ca a unin an a ñu mëëmicë uni ribíncë unicama achúshi achúshi ñucáquin ax pafan ucë uni caxa: ¿Uiti caramina an 'ë ñu mëëmicë uni ribinin? ⁶Ñucácëxuan —cien bidones xënin cupí cana ribinin —quixun cacëxun ca caxa: Bënétishi tsóbuquin ca anu minmi ribíncë ñucama cuëñéocë quirica ënë nianan min ribin ënëxa 'itsamashi 'itánun bëtsi quiricanu cincuentashi cuëñéot. ⁷Catancëxun ca aia bëtsiribi ñucáxa: ¿Uiti caramina min an 'ë ñu mëëmicë uni ribinin? Ñucácëxuan —cien burasa trigo aín cupí cana ribinin —quixun cacëxun ca caxa: Anu minmi ribíncë ñucama cuëñéocë quirica ënë nianan ca min ribin ënëxa 'itsamashi 'itánun bëtsi quiricanu ochentashi cuëñéot. ⁸Usaquin ca an a ñu mëëxuncë unin 'axa quixun 'unánquin ca an a uni ñu mëëmicë unin sinánxa: An 'ë ñu mëëxuncë unin ca uisai cara curíquiñuma 'aíshbi 'iti 'icë quixun sinánxun ñu 'aquin 'ë paránti sinánxa quixun.

—Esaquin catancëxun ca Jesusan cacëxa:

—An ënë menushi upitax bucuti sináncë unin ca aín cuëñcésari 'iti upí

oquin 'unania, Nucén Papa Diosmi sináncé unían 'acésamaira oquin. ⁹En cana mitsu cain, mitsun curíqui anun camina uni itsi 'aquinsa 'icé 'aquisti 'ain. 'Aquinçéx mitsubé nuibanancé 'ianan 'énan 'aish bamatancéxun ca mitsúxribimi 'ébë 'inun, 'én 'iti anuxun mitsu caínti 'icén.

¹⁰'Itsama curíquiñu 'ixunbia nétémiquinma upí oquin sinánquin, anun upí ñu 'acé uni an ca 'itsa curíquiñu 'ixun usabi oquin upí oquin sinánquin nétémiquinma anun upí ñu 'ati 'icén. 'Imainun ca 'itsama curíquiñu 'ixunbia nétémianan upí oquin sinánquinma anun 'aisama ñu 'acé uni, an 'itsa curíquiñu 'ixun usabi oquin nétémianan anun 'aisama ñu 'ati 'icén. ¹¹Usaribi oquin ca mitsun curíqui anun upí oquin sinánquin ñu 'aquinma nétémiananmi, mitsux cuéencësa oquinshi ñu 'acé 'icé Nucén Papa Diosan aín unicama 'unánmicësa oquin 'unánmima 'ianan aín unicama 'amicësa oquin ñu mëémítima 'icén. ¹²An mitsu cacësabi oquin 'aquinmami, aín ñu 'imainun aín curíqui nétémianan upí oquin bérúanxuncëma 'icé ca uínbi minan 'inun ñu 'imainun curíqui mitsu 'inántima 'icén.

¹³Énëx ca ésa 'icén: Achúshi unin ca rabé uni ñu mëëxuntima 'icén. Rabé uni ñu mëëxuncé 'ixun ca bëtsishi nuibaquin upí oquin ñu 'axuanan bëtsi nuibatima 'icén, ca achúshinën bana quaquin bëtsian cacëxun aín bana paréti 'icén. Usaribiti ca uni curíqui 'imainun bëtsi bëtsi ñumishi sináncé 'aish Nucén Papa Diosmi upiti sinanima.

¹⁴Usaífa quia quaquin ca fariseo unicama atux 'itsa curíquiñu 'iti cuéencë 'ixun, aín bana cuaisama tani a ñui 'atimati banaquin Jesús 'usáncëxa. ¹⁵Usáncëxun 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Mitsux isamina upí 'ai quixuan unin isnun quixun camina mitsux cuéencë ñuishi 'ain. Usa 'aínbi ca Nucén Papa Diosan mitsun nuitu mëúmi sináncé a 'unania. Ax isa upí 'icé quixuan unin sináncé uni a ca Nucén Papa Diosan aín nuitu 'unánquin upíma isia.

**Moisésnën cuénëo banacama 'imainun
Jesúsmi catamëti uni
Nucén Papa Diosnan 'iti bana**

¹⁶Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa:
—Juan ucëma pan 'ain ca Moisés 'imainun an Nucén Papa Dios quicë bana uni ñuixuncé unicaman 'é ñuiquin unicama ñuixuancëxa. A unicama caxu uquin ca Juanën 'é ñuiquin, axa utia judios unicaman caíncë, ax ca uaxa quiquin unicama ñuixuanxa. Usa 'ain ca 'énribi, 'émi catamëcë unicama ca Nucén Papa Diosnan 'iti 'icé quixun ñuixunia cuanan 'én ñu 'aia isi 'aisamaira unix Nucén Papa Diosnan 'iti sinanía.

¹⁷Naí 'imainun mecamca cëñúcëbëbi ca Nucén Papa Diosan bana aín unicaman cuénëo, axëshi —usai ca 'iti 'icé —quiá 'ain, usabi 'iti 'icén.

**Jesusan unin aín xanu éntima ñuia
(Mt. 19.1-12; Mr. 10.1-12)**

¹⁸An aín xanu énxun xanu itsi bicë uni ax ca 'uchaia, aín xanuma 'aínbi xanu itsibë 'ia 'icésaribiti. 'Imainun ca an uni itsin encë xanu bicë uni axribi 'uchaia, uni itsin xanubëa 'icësa 'aish.

Lázaro 'imainun ñuñu uni ñuicë bana

¹⁹Jesusan ca ésaquinribi cacëxa:
—Énëx ca ésa 'icén. Achúshi uni ñuñira 'aish chupa upíira upí minanen pucucësa 'imainun xapu 'acësa pañucë 'ianan 'aisamaira pití upíira upíñu 'ixun camabi nëtën upí oquin pucháquin picë 'iacëxa. ²⁰A unin xubu xécuë tanáin ca

ñuñuma uni, Lázaro, aín naminua 'itsaira cuñu, ax anu racácë 'iacëxa. ²¹Xubu tanáin racáxun ca mesa témúxun ñuñu unían piti texioncë rëupatia uni itsán a 'inánun quixun caíancëxa. Cainia ca 'uchíticama uxun aín cucama biáxcacëxa. ²²A ñuñuma uníxa bamaia ca ángelcaman anu Abraham 'icë anu buáncëxa, buáncëx ca Abrahambë 'iacëxa. Usa 'ain ca ñuñu uni axribi bamacëxa, bamacë ca maíncancëxa. ²³Usa 'ixun ca a ñuñu unin anua uni 'aisamaira paë taní témérati anu 'ixun 'uracéo Abrahamcë ñun Lázaro isacëxa. ²⁴Isi cuéncéquin ca cacëxa: 'È ca 'aquin, Abraham. 'Ex cana ènë tsinuax 'aisamaira paë tanin. Aín mëcén rëbu 'unpaxan chabóxuan 'én ana matsioi unun ca Lázaro xut.

²⁵Cacëxun ca Abrahamnën ñuñu 'iá uni cacëxa: Mix bamacëma pain 'aish camina Lázaronëxa ñuñuma 'ianan 'insíncë 'aish nuibacamainun mix 'itsa ñuñu 'ianan 'insíncëma 'aish upitax tsoócën. Usai 'iá 'aishbi ca bëri mixmi 'aisamaira paë taní témératimainun Lázaro ax asábira 'icën. ²⁶'Imainun ca anu mix 'icë 'imainun anu nux 'icë nëbëtsi nancéccë némínrä 'icën. Usa 'ain ca unix énuax anu cuainsa tanibi anu cuancasmati 'icën, 'imainun ca uni anuax énu uisa tanibi utima 'icën.

²⁷Usaquin cacëxun ca ñuñu unin cacëxa: Axa énu uisama 'ain camina Lázaro 'én papan xubunu xuti 'ain. ²⁸'Ex cana mëcén achúshi xucéñu 'ain. Atúxribi énu paë taní témérati uaxma 'inuan, uisa cara énu 'icë quixun atu canun camina Lázaro xuti 'ain. ²⁹Cacëxun ca Abrahamnën cacëxa: Atux ca Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuénëo bana anu 'icë quiricañu 'icën. A isquin ca 'unánti 'icën. ³⁰Cacëxun ca ñuñu 'iá unin cacëxa: A bana cuatímabi ca unían anu

uni bamacë 'icënuax cuanxun cacëxun cuati sinanati 'icën. ³¹Quiabi ca Abrahamnën cacëxa: Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuénëo bana isquinbi cuaisama tancë 'ixun ca anu uni bamacë 'icënuax cuancë unin banaribi cuaisama tanti 'icën.

**'Uchatí rabanan bérúanracati bana
(Mt. 18.6-7, 21-22; Mr. 9.42)**

17 ¹Jesusan ca aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Camabi nëtënu ca an uni itsi 'atima ñu 'anun quixun sinánmicë uni 'iti 'icën. Usa 'aínbì ca an sinánmiquin bëtsi uni 'atima ñu 'amicë, ax 'uchañuira 'aish 'aisamaira oquin castíncë 'iti 'icën. ²An 'énan 'áishbia 'émi cushiracëma pain 'icën, a uni 'uchamíce uni ax ca 'uchañuira 'icën. A unix ca anun ñu rënti maxax ami tétécérëcatancëxuan parúnpapa nëbëtsi nicëxa nanécessamaira oi 'atimaira ocë 'iti 'icën. ³Usaquin uni 'uchamiti rabanan camina bérúancati 'ain.

Axa mix 'icësaribiti Nucën Papa Diosmi sináncë uníxa mimi 'uchaia camina —ésa camina 'émi 'ucha —quixun caquin sinanamiti 'ain. Usocëxa sinanatia camina mimia 'uchacë a abë mënionanquin manumiti 'ain. ⁴Achúshi nëtëni, mëcén achúshi 'imainun rabé oi, mimi 'uchatancëxbi minu cuanxuan —cana mimi 'uchatëcë nima —quixun a unin cacëxun camina abë mënionanquin a manumiti 'ain.

**Axa ami catamëcë uni ca
Jesusan 'aquinia quicë bana**

⁵Aín 'unánmicë unicaman ca Nucën 'Ibu Jesús cacëxa:

—Nux Nucën Papa Diosmi catamëti 'icëbi camina asérabi, upitiira ami catamënen nu 'aquinti 'ain.

⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—Mostaza bérü ax ca chamaratsu
'icën. Asaribi 'aish 'itsamaratsushi
Nucën Papa Diosmi sináncë 'ixun, énë
ñu cana 'atima 'ai quixun sináncëbë
tanbi ca mitsúnmì a ñucácëxun mitsu
'axunti 'icën. Mitsux ami 'itsamashi
catamëcë 'ixunbimi énë i, énuax ca
échiquit, parunpapanu ca tacut, cacëx
ca usai 'iti 'icën.

**Aín unían Nucën Papa Dios
ñu 'axunti bana**

⁷Jesusan ca ésaquinribi aín 'unánmicë
unicama cacëxa:

—Ésa ca. Uinu 'icë unin cara an a ñu
mëëxuncë uni naënuñun ñu mëéanan
'aracacë ñuina bérúanbaiti xubunu aia,
néri uax ca mesanu pi tsót, quixun
caimá. ⁸Usaquin caquinma ca ésaquin
caia: 'En pitti 'aruanañ a xëati ñuribi
mënítancëxun ca pinun 'ë bëxun. 'En
pain pian camina minribi pianan xëati
'ain. Usaquin ca caia. ⁹An mi ñu
mëëxuncë unían min cacësabi oquin
'aiabimi 'aisamaira oquin —asábi ca
—quixun catima ca asábi 'icën.

¹⁰Usaribi oquin Nucën Papa Diosan a
'anun mitsu cacë ñu 'atancëx camina
mitsux raírbë ësai cananti 'ain:
“Cananuna an nu 'amicëxun 'ati
ñucamaishi 'an. Usa 'aían Nucën Papa
Diosan 'aisamaira oquin nu rabitimá ca
asábi 'icën”.

**Mëcën rabë axa an aín nami chëquímice
'insínñu unia Jesusan pëxcüa**

¹¹Jerusalénu cuani ca Samaria me
'imainun Galilea meribi nëtábiani Jesús
cuancëxa. ¹²Cuanx achúshi émanu
bëbaia ca axa an aín nami chëquímice
'insínñu uni mëcën rabë, an Jesús aia
bëñai cuanbì 'ura sëtéracéacëxa. ¹³Usai
sëtéracëquin ca munuma banaquin
cacëxa:

—Jesús, nu ca 'aquin.

¹⁴Cacëxun isquin ca Jesusan cacëxa:
—Ca cuantan. Cuanxun ca judíos
sacerdote usaími 'icë ismianan mitsun
nami ismitan.

Usoquin cacëx cuanbì ca atun nami
chëquicëcama pëxcúacëxa. ¹⁵Usaquin
pëxcucë isi cuéenquin ca acama
achúshinën Jesúsnu cuantëcënquin
Nucën Papa Dios munuma banaquin
rabiacëxa. ¹⁶Rabiquin ca a tanáin rantin
puruni tsóbuti bëúnpucuquin —ca asábi
'icë —quixun Jesús cacëxa. An usoquin
cacë uni ax ca Samarianu 'icë uni
'iacëxa. ¹⁷Usaquin isi ca Jesús quiacëxa:

—Mëcën rabë unicama cana pëxcüan.
¿Acama achúshinëxëshia —asábi ca
—quixun 'ë cai uánbì cara uinu raíri 'ic?
¹⁸¿Judíos unima, Samaritano, énëxëshi
cara Nucën Papa Dios rabiquin —ca
asábi 'icë —quixun 'ë cai uax?

¹⁹Usai quitancëxun ca Jesusan
Samarianu 'icë uni cacëxa:

—'En mi pëxcuti sinani 'ëmi catamëti
camina pëxcúan. Niruquiani ca cuantan.

**—Axa 'ëmi catamëcë unicama Nucën Papa
Diosan ainan 'imiti ca ésa 'iti 'icë
—quiáxa Jesús quicë bana**
(Mt. 24.23-28, 36-41)

²⁰—¿Uínsrainra cara anúan Nucën
Papa Dios aín unicaman 'apu 'iti nëtë 'iti
'ic? —quixun fariseo unicaman
ñucácëxun ca ésoquin Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosan, uni ainan 'imia
ca unin aín bérúnbì istima 'icën. ²¹Usa
'ain ca uni quítima 'icën, —ca is, énu ca
Nucën Papa Dios 'icën, unu ca —quiáx.
Nucën Papa Dios, ax aín 'Apu 'aish ca
axa 'ëmi catamëcë unicamabë 'icën.

²²Usoquin atu catancëxun ca Jesusan
aín 'unánmicë unicamaribishi cacëxa:

—Uni 'inux uá 'aish 'ëx Nucën Papa
Diosnu cuantancëx utécëncëma pan 'ain,
camina 'ëx anun mitsubë 'itécënti nëtë

istisa tanti 'ain. A nêtëcama achúshinën 'é istisaira tanquinbi camina mitsun 'é istima pan 'ain. ²³Unin ca 'é ñuiquin mitsu cati 'icën, —ca unu 'icë —canan —ca énu 'icë —quixun. Cacëxbi camina isí abë cuantima 'ain. ²⁴Méríquin ca canacan camabi naicamë'eo pécaia. Usaribi ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'éx utëcënti 'iti 'icën. ²⁵Ën Papantu cuancëma pan 'ixun cana unian bëtsi bëtsi ocëxun paë tanti 'ain. 'Imainun ca énë nêtënu bucucë unicaman 'é timaquin 'én bana cuaisama tanti 'icën. ²⁶Béráma Noé 'iá nêtë usaribiti ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'éx utëcënti nêtë 'iti 'icën. ²⁷Anúan aín nuntinu 'iruti nêtë utámainun Noénen anun iéti nunti cha 'amainun ca unicaman pianan xéanan xanu bianan aín bëchicë bënumianan an 'acësabi oquin cuëënquin ñu 'acëxa. Usaquierian 'amainun anúan Noé aín nuntinu 'iruti nêtë sénencëbë ca 'aisamaira 'uí 'ibúcëbë, baca 'aisamaira 'éi nuntaruquin ñucamacëñunbi unicama cëñuacëxa. ²⁸Noé 'aían 'iá usaribiti ca anun Lot 'iá nêtë 'iacëxa. Anu Lot 'icë éma, Sodoma cacë, anu 'icë unicaman ca pianan xéanan ñu maruanan, atun naënxun ñu 'apánan xubucama 'acëxa. ²⁹Usaquierian 'amainun ca anúan Lot anuax cuanti nêtë 'icëbétan, Nucën Papa Diosan tsi 'imainun azufre rëquirucë 'ibúmiquin acama cëñuacëxa. ³⁰Lot 'aían 'iá usaribiti ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'éx anun utëcënti nêtë, anúan camabi unin 'é isti, ax 'iti 'icën.

³¹A nêtë 'icëbë ca axa aín xubu éman tsóce unicamax aín ñucama aín xubunu 'aínbi a bitsi cuantécëntima 'icën. Aín naënxuan ñu mëecë unicamaxribi ca aín xubunu cuantécëntima 'icën. ³²Caxu bësuquin isi cara Lotnën xanu uisai

'iacëxa quixun camina manuquinma sinánti 'ain. ³³Uix cara aín cuëëncësa oquin 'ai énë nêtënu upitax tsótishi sinania ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara énë nêtënu upitax tsótishi sinánquinma 'éx quicësabi oquin 'aia ax ainan 'aish Nucën Papa Diosan nêtënu abë 'iti 'icën.

³⁴Ën cana mitsu cain, 'éx ucëbë ca ésaí 'iti 'icën: a iméa rabé uni anu 'uxtinu racácë, achúshi 'ebéa 'inun bicë ca achúshi anubi éncë 'iti 'icën. ³⁵Usaribiti ca rabé xanúxa ñu rëni tsóce, achúshi 'ebéa 'inun bimainun achúshi anubi éncë 'iti 'icën. ³⁶'Imainun ca rabé unian aín naënxun ñu mëëia achúshi 'ebéa 'inun bimainun ca achúshi anubi éncë 'iti 'icën.

³⁷Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Uinxu cara usai 'iti 'ic?

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Unix ca quia, uinu cara ñuina bamacë 'icë anu ca xëtë cëñúbuti 'icën. Usai ca 'iti 'icën.

**Casunamëcë xanu 'imainun
juez ñuicë bana**

18 ¹Aín unix ca atsani, abë cana banatisama tani quixun sinanima, nêtë camabi Nucën Papa Diosbë banati 'icë quixun 'unánmiquin ca bana itsi ñuicësoquin, ²Jesusan ésaquin aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ënëx ca ésa 'icën. Achúshi émanu 'icë uni an ca amia uni itsi manáncë xunbi 'aquinsama tanan Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ianan unicamaribi sinánquin 'aquincëma 'ixa. ³'Imainun ca a émanu 'icë xanu achúshi casunamë cë, an a uniu cuanquin —'é ubíoxunma 'anun camina axa 'émi nishcë uni cati 'ai —quixun caxa. ⁴Usaquierian cacëxunbi ca 'itsa nêtënu cuashiquin 'aquincëma 'icën. 'Itsa nêtënu cuashitancëxun ca ésaquin

sinánxa, —'éx cana Nucén Papa Diosmi sináncéma 'ianan unicamaribi sináncéma 'ain. ⁵Usa 'ixunbi cana énë casunaméce xanúan 'é ubíoxunma 'anun, an 'é cacésabi oquin 'axunti 'ain. Usaquin 'acéma 'aish cana 'ea ubíocéx 'aisamaira atsánti 'ain.

⁶Usaquin catancéxun ca esaquinribi Nucén 'Ibu Jesusan cacéxa:

—An amia uni itsi manáncéxunbi a xanu 'aquisama tancé uni a 'én mitsu ñuixuncé ax aín sinan upíma 'aíshbia quicé bana, a camina sinánti 'ain. ⁷¿An usaquin 'acé 'ain cara Nucén Papa Diosan axa ainan 'inúan an caíscé aín unicama an néténbi, imébi a ñucacé, acama bérúanquin 'aquintima 'ic? ¿Cara 'aquinquinma ténánpati 'ic? Usama ca. ⁸Én cana mitsu cain, ca asérabi bénénquinsi acama 'a quinti 'icén. ¿Usa 'aínbi carana uni 'inx Nucén Papa Diosnuax uá 'aish anu cuantancéx, 'éx utécenquin, unicama asérabi 'émi sinani 'émi catamëtia isti 'ain? Uisai cara 'iti 'icé quixun cana isti 'ain.

Fariseo 'imainun an 'apu buánmiti curíqui bicé uni ñuicé bana

⁹Uni raírinéxa —nuxbi cananuna Nucén Papa Dios quicésabi oi 'i —quixun sinani raíri unicama timai atumi nishia 'unánquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin ésoquin cacéxa: ¹⁰—Uni rabëtax ca Nucén Papa Diosbë banai anuxun a rabiti xubunu cuanxa. Achúshinéxa fariseo uni 'imainun ca bëtsix an 'apu buánmiti curíqui bicé uni 'ixa. ¹¹Cuanx, nitsax abé banaquin ca fariseo unin ésaquin Nucén Papa Dios caxa: Nucén Papa Dios, 'éx uni ráirisama 'ixun cana mi, asábi ca cain. Raírinéxa ca an uni paránquin aín curíqui bicé uni 'imainun upí sinánñuma uni 'imainun aín xanuma 'aínbia uni itsin xanubé 'icé uni, usa

'icén. Usa unicama 'aisama 'aínbi cana 'éx usai 'ima. An 'apu buánmiti curíqui bicé, énë uníxribia 'aisama 'aínbi cana 'éx usai 'iman. ¹²Éx cana camabi semana rabé nétén pima samatin. 'Én ñu mëequin bicé curíquia mëcén rabé 'icébi cana acama mësú, décima parte, a anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunu buánquin, sacerdote 'inanin. ¹³Fariseo uníxa usai quimainun ca an 'apu buánmiti curíqui bicé unin, 'uri niracéti manámi bësuima meuishi bësui, masá nuituquin aín nuitu mëeí abé banaquin, —Nucén Papa Dios, 'éx 'uchañu 'icé camina 'é nuibaquin 'én 'uchacama 'é térenxunti 'ai —quixun caxa. ¹⁴Usa 'ain cana mitsu cain, fariseo unima, bëtsi uni a usaquin cacéxun aín 'uchacama térençé, ax ca aín xubunu cuani Nucén Papa Diosan iscéx upí 'ixa. Usaribiquin ca an rabíquin —'éx cana bëtsi unibëtan sénénma 'ai —quixun sináncé uni a Nucén Papa Diosan aín uni raíribëtan sénénmara 'imiti 'icén. 'Imainun ca axa rabícéma uni a cuni Nucén Papa Diosan cha 'imiti 'icén.

Tuácama Jesusan

Nucén Papa Dios ñuixuan
(Mt. 19.13-15; Mr. 10.13-16)

¹⁵Usa 'ain ca ainsa sinánxunquin raménun quixun tuáratsucama Jesúsnu bëcancéxa. Bëia isquin ca Jesusan 'unánmicé unicaman an bëcécama ñu caquin, —tuá xuracama énu bëxunma ca buántan —quixun cacéxa. ¹⁶Caiabi ca Jesusan cacéxa:

—Cuantánun caxunma ca tuá xuracama 'énu unun én. 'Émi catamëtia Nucén Papa Diosan ainan 'imicé unicamax ca énë tuá xuracamasaribi 'icén. ¹⁷Asérabi cana 'én mitsu cain, uix cara tuá xuratsua an a bérúancé umimi catamëcsa usaribiti 'émi catamëcema 'icé ax ca Nucén Papa Diosnan 'itima 'icén.

Ñuñuira béná uníxa Jesúsbë bana
(Mt. 19.16-30; Mr. 10.17-31)

18Aín cushi uni achúshinën ca Jesús esoquin cacéxa:

—Mix camina asérabi upí uni 'ain. Usa 'ixun camina 'ë ñuixunti 'ain, 'ëx nêtétimo Nucén Papa Diosan nêtënu abë 'inuxun carana aña 'ati 'ai? quixun.

19Ñucácexun ca Jesusan cacéxa:

—¿Uisati caramina 'ëx isana upí 'ai quixun 'ë Cain? Uinu 'icë uníxbi ca upíma 'icën. Nucén Papa Diosaxëshi ca asérabi upí 'icën. **20**Uisai cara aín bana cuënéo quia quixun camina 'umanin. Ca quia: "Uni itsin xanubë camina 'itima 'ain. Uni camina 'atima 'ain. Uni itsin ñu camina mécamatima 'ain. Camina bëtsi unimi cémëi manántima 'ain. Min papa, min titan bana camina upí oquin quaquin tanti 'ain".

21Usaquian cacéxun ca aín cushi unin cacéxa:

—Chamaratsu 'aíshbi minmi 'ë cacé banacama quicësabi oi 'iá 'aish cana usabii 'in.

22Cacéxun quaquin ca Jesusan cacéxa:

—Usari camina 'in. 'Ixunbi camina achúshi ñuishi 'acéma 'ain. Cuanxun camina min ñuucama maruquin curíqui bixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Usotancëx camina ñuñushi 'iti sinanima 'ëmi sinani 'ëbë cuani uti 'ain. Usaquin 'atancëx camina Nucén Papa Diosan nêtënu 'ianan usaquin 'acë cupí anuax cuëeinra cuëenti 'ain.

23Usaquian Jesusan cacéxun cuati ca aín ñua 'itsaira 'ain, a uni masá nuituti uténbuacéxa. **24**Uténbutia isquin ca Jesusan cacéxa:

—Aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aíshbi ñuñu 'itishi sinani Nucén Papa Diosan 'itima 'icën. **25**Camello, ax ca chaira 'aish, xumuxan quini chamaratsu 'ain, anun atsínquiantima 'icën. A ñuina

chaxa a quinin atsíncasmacésamaira oi ca 'aisamaira ñuñu unix Nucén Papa Diosnan 'itima 'icën.

26Usai quia cuaquein ca anu 'icë unicaman cacéxa:

—Asérabi a bana 'ain ca ui uníxbi Nucén Papa Diosnan 'inux iétilma 'icën.

27Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Axbi iétilsama 'icëbi ca Nucén Papa Diosan usa uniribi iémiti 'icën.

28Usaquian atu cacéxun ca Pedronëن Jesús cacéxa:

—Nun xubucama 'imainun nun ñu camabi cananuna mibë ninuxun éan.

29Cacéxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacéxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, uinu 'icë unin cara camabi uníxa 'ëmi catamëti Nucén Papa Diosnan 'inun 'aquinuxun, aín xubu, aín xucéantu, aín papa, aín tita, aín xanu, aín bëchicë cama ébianxa, **30**a unix ca a encë ñuñu 'icésamaira oi ñuñu 'iti 'icën. Usai 'ianan ca Nucén Papa Diosan nêtënu 'aish abë nêtétimo 'iti 'icën.

Jesusan —'ëx cana unían 'acëx bamati 'ai

—quixun aín unicama catécéan
(Mt. 20.17-19; Mr. 10.32-34)

31Bain cuanquin ca 'itsa uni anu 'aínbì Jesusan aín 'unánmicë unicama abëa ninun quixun cuënbianquin cacéxa:

—Béri cananuna Jerusalénu cuanin. Cuanx bëbaxnu anu 'ain ca an Nucén Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían 'ë ñui quiásabi oi 'iti 'icën.

32Judíos unibunën ca judíosma unibunéan binun 'ë 'inánti 'icën. 'Ináncëxun bixun ca 'ëmi cuaiquin bëtsi bëtsi onan 'ë tushucati 'icën. **33**Usoquin bëtsi bëtsi oquin mëétancëxuan 'acëx cana bamatancëx rabé nëte 'iónxa pëcaracëbë baísquiti 'ain.

34Jesusan usaquin cacéxunbi ca aín 'unánmicë unicaman uisai cara quia

quixun cuama 'icën. Uisai qui cara usai quia quixunbi ca 'unánma 'icën.

**Jericónuxuan Jesusan
bëxuñu uni bëpéxcüa**
(Mt. 20.29-34; Mr. 10.46-52)

³⁵Cuanía Jericó éma 'urama 'ain ca bëxuñu uni achúshi bai amo anuxun uni curíqui ñucátinu tsoócëxa. ³⁶Tsóxunbi ca 'aisamaira unían ratábiancëxun cuaukin —¿cañu ñu cat? ¿Uisai caina 'icanin? —quixun unicama ñucácéxa. ³⁷Nucácéxun ca cacancëxa:

—Nazarettru 'icë uni, Jesús, ax ca uaxa, a cënë cuania.

³⁸Usai quia cuati cuénishquin ca cacëxa:

—Jesús, Davitan rëbúnqui, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

³⁹Usaía quia oquin ca ax paían récuénquiani cuancë unicaman banaxma isa nëténun quixun cacëxa. Cacëxbi ca nëtëtimaxa 'icésamaira oi munuma cuénishtéceni quiacëxa:

—Davitan rëbúnqui, nuibaquin ca 'ë 'aquin.

⁴⁰Usaía quia cuati niracëquin ca Jesusan —'énua unun ca bët —quixun anu 'icë unicama cacëxa. Cacëx aia ca Jesusan ñucáquin cacëxa: ⁴¹—¿'Én mi uisoti caina cuéenin?

Cacëxun ca cacëxa:

—Isnunmi 'ë bëpéxcuti cana cuéenin.

⁴²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca bëpéquit. 'Én mi bëpéxcuti sinani 'ëmi catamëti camina bëpéxcüan.

⁴³Usaquian cacëxëshi ca bëpéxcüacëxa. Bëpéxcucëxun isi cuéenquiani ca Nucén Papa Dios rabibiani Jesúsbë cuancëxa. Jesusan a uni bëpéxcutia isquin ca anu 'icë unicamanribi Nucén Papa Dios rabiacëxa.

Zaqueo ñui quicë bana

19 ¹Anu bëbaquiani ca Jesús Jericó éma 'uramaquiani cuancëxa.

²Usaía Jesús cuancëbëbi ca a émanu 'icë

uni achúshi Zaqueo caquin anëcë anu 'iacëxa. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicë unicaman cushi 'ianan 'itsaira curíquiñu 'iacëxa. ³Usa 'ixun ca uisa cara Jesús 'icë quixun istisa tanquinbi mëtúra 'ixun 'aisamaira unían tsitsíru-xun bëpáncëbétan iscasmacëxa.

⁴Usaquin iscasmati, abáquiani cuanx ca achúshi i, sicómoro cacë, bai anúan Jesús uti amoa 'icë anu ronruacëxa.

⁵Usaía anu 'icë ca Jesusan anun cuanquin manámi bësuquinbi mëraquin ésaquin cacëxa:

—Zaqueo, bënëtishi ca 'ibúcuatsini ut. Bérí cana min xubunu 'i mibë cuainsa tanin.

⁶Usaquian cacëxëshi chuámarua tani bënëtishi 'ibúquin ca Zaqueonén aín xubunu buánuxun Jesús biacëxa.

⁷Usaria isquin ca uni raíricaman —'uchañu unin xubunu ca Jesús 'icuania —quixun ñuiacëxa. ⁸Usa 'ain ca manámi chairuquin Zaqueonén Jesús cacëxa:

—¿'Én cana mi cain, bérí cana 'én curíquicama mësú usaribi 'énan 'inun bianan usaribi ñuñuma unicama 'inani cuanin. 'Inánan cana 'én aín curíqui mëcama uni, 'én ainan mëcama inumiquin rabé 'imainun rabé oquin 'inánti 'ain.

⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Bérí ca énë xubunu 'icë unicama 'ëmi catamëcë 'aish Nucén Papa Diosnan 'inux iéti 'icën, énë unírbia Abrahamnén rëbúnqui 'ain. ¹⁰Uchañu unicama ainanma 'icébi aín 'ucha téréncë 'ianan ainan 'inun iéminux, cana Nucén Papa Diosnuax uni 'inux uacën.

**Bana itsi ñuicësaria Jesús
curíqui ñui quiá bana**

¹¹Usa 'ain ca Jesusan Zaqueo caia cuaukin, Jerusalén 'urama 'ain, abë 'icë unicaman sináncëxa, —Jerusalénu

bëbatancëx ca Nucën Papa Diosan 'imicëx Jesúséshi judíos unibunën 'apu 'iti 'icé —quixun. ¹²Atúan usoquin sinania 'unánquin ca acaman cuamainun, bana itsi ñuicësoquin Jesusan ésaquin cacëxa:

—Ésa ca. Achúshi uni, 'apun rëbúnqui, an ca aín menu 'icé unicaman cushi 'iisa tanquin bëtsi menu 'icé 'apu cha anu cuanxun, a 'apu 'iminun quixun catancëx utécénti sinánxa. ¹³Sinántancë xun aín uni mëcën rabé camicëx ucé ca achúshi achúshi curíqui achúshi 'aíshbi 'itsa cupícé, camabi sénén 'inánxa. 'Inánquin, —'ex utécéntamainun camina ènè curíquinén ñu bitancëxun maruquin curíqui bitécénti 'ai —quixun caxa.

¹⁴Usaqin catancëxa cuanbi ca a menu 'icé unicama ami nishcë 'ixun, —a uni cananuna nun 'apu 'iti cuëénima —quixuan 'apu catánun quixun uni xuquin camiaxa. ¹⁵Usa 'aínbì ca 'apun, ax paían cuancë uni abi aín menu 'icé unicaman 'apu 'imiaxa. 'Imicëx ca aín menu utécéanxa. Ai bëbaquin ca uiti curíqui cara baxa quixun 'unántisa tanquin a curíqui 'inánbiancë unicama camiaxa. ¹⁶Camicëxa anpan ucé an ca aín 'apu caxa:

—Min curíqui anun ñu bixun maruquin cana mëcén rabé sénén 'inun curíqui bian. ¹⁷Cacëxun ca 'apun caxa: Upí oquin camina 'én curíquinén ñu 'an. 'Itsairamashi 'aínbimi a curíquinén upí oquin 'acé cupí camina mëcén rabé émanu 'icé unicaman cushi 'iti 'ain.

¹⁸Bëtsíxbi uquin ca caxa: Min curíqui anun ñu bixun maruquin cana mëcén achúshi sénén 'inun curíqui bian.

¹⁹Cacëxun ca 'apun caxa: Mix camina mëcén achúshi émanu 'icé unicaman cushi 'iti 'ain. ^{20,21}Cacëbë uquin ca bëtsíxbi caxa: Mixmi unimi nishcësa 'icé cana mi 'unan. Uni itsin ñu 'apámítancëxun camina a bimi mináin-

shi 'inun min unicama bimin. Usa 'ain cana mimi racuéquin, pañunan rabúnxun, min curíqui ami 'é 'inánçé, a nan. A cénë 'icén. ²²Cacëxun ca aín 'apun caxa: Mix camina 'aisama 'ain. Min bana cuaquein cana uisa uni caramina mix 'ai quixun 'unanin. 'Ex unimi nishcësa 'ixun uni itsin ñu 'apámítancëxun a bimi 'énáinshi 'inun 'én unicama bimicë isna 'ai quixun camina 'é 'unan. ²³Usaqin 'unánquin caramina uisacasquin a curíqui banconu nancëma 'ain? Anumi nancë 'ain cana 'én curíqui 'imainun curíqui itsiribi bitsían. ²⁴Caxun ca 'apun anu 'icé unicama caxa: A curíqui 'én a 'inan, a camina a uninua bixun, an mëcén rabé sénén 'inun curíqui bicë uni a 'inánti 'ain. ²⁵Cacëxun ca caxa: Nun a curíqui 'inánti 'afnbi ca ax mëcén rabé sénén 'inúan bicë curíquiñu 'icén.

²⁶Usaqin cacëxun ca aín 'apun caxa: Uisa ñu cara a 'inánçé 'icé anúan an cacésabi oquin ñu 'acé uni a ca aín 'ibun 'inántabaquin 'inánçesamaira oquin 'inántecénti 'icén. Usonan ca anúan ñu 'axuncëxunma a 'inánçé ñu a aín 'ibun bicuanti 'icén. ²⁷Axa 'émi nishi 'ex 'apu 'iti cuëéncëma unicama a camina énu bëxun 'én ismainunbi 'ati 'ain.

IV. JESUSAN JERUSALENUXUN BANA ÑUIXUANAN ÑU 'A (19.29-21.38)

Jesús Jerusalénu cuan
(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Jn. 12.12-19)

²⁸Usaqin bana itsi ñuicësoquin 'apu ñuicësoquin unicama cabiani ca Jesús Jerusalénu cuanti sinánbiani cuancëxa.

²⁹Jerusalénu cuani Betfagé éma 'imainun Betania éma 'urama 'ixun ca Olivos cacë matá anuxun aín 'unánmicë uni rabé xuquin, ³⁰Jesusan cacëxa:

—Aúnu bësucë ëma, anu ca cuantan. Cuanx anu bëbaquin camina burro, anua uni tsócëma pain, a anua tècérëcacë mérati 'ain. Méraquin camina tububëtsin-quin bëti 'ain. ³¹Mitsúmmi tubuia isquian bëtsi unin —çuisati caramina ènë burro tècérëcacë tubuin? —quixun mitsu ñucácëxun camina cati 'ain: Nucën 'Ibu ca ènë burro buánxunun quixun nu caxa.

³²Usaquin caquian xucëx cuanxun ca Jesusan atu cacésabi oquin burro méracëxa. ³³Méraquian tubuia ca burron 'ibucaman cacëxa:

—¿Uisoti caramina burro tubuin?
—quixun.

³⁴Ñucácëxun ca cacëxa:
—Nucën 'Ibun ca ènë burro buánxun nu caxa.

³⁵Usoquin cabianquin buántancëxun ca chupan camáputancëxun anu Jesus 'irumiacëxa. ³⁶Usoquian 'irumicëxa burron cuancëbétan ca unicaman anun Jesús cuanti bainu anúan mapúcë chupabi 'apácëxa. ³⁷Apácëbë anun cuani matá Olivos, anuax cuabútia 'urama 'ain ca anu 'icë unicaman 'aisamaira 'aish, cuëenquin, —uni itsin 'acëma ñucama Jesusan 'aia cananuna isa —quixun an 'acécama ñuiquin munuma banaquin Nucën Papa Dios rabiacëxa. ³⁸Rabi ca quiacëxa:

—Nucën 'Ibu Diosan xucëxa ucë, ènë 'Apux ca bérí aia. A ca camabi unin rabiti 'icën. Naínu 'icë Nucën Papa Diosaxribi ca cuëenia. Aribi ca camabi unin rabiti 'icën.

³⁹Usai quiquian axa ami sináncë unicaman Jesús rabia cuaquin ca fariseo unicama raírinën Jesús cacëxa:

—Axa mimi sináncë unicama sharáxma 'inun camina cati 'ain.

⁴⁰Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'En cana mitsu Cain, ènë unicaman 'é rabicëbétanma ca ènë maxáxcama ènén cuëncëni sharáquin 'é rabiti 'icën.

⁴¹Usai quiquianquin raro bianquin, Jerusalén isi ca Jesús nitéxeti bëunan mëscuti Jerusalén 'icë unicama cai quicësai quiacëxa: ⁴²—Nucën Papa Diosan 'imicëx camina asérabi chuámarua 'aish cuënti 'ai —quixun bérí nëténbi mitsun 'unánti cana cuënen. Usa 'ainbi camina mitsu nuitkaunenbi sinánquin cuaquinma 'unáncantima 'ain. ^{43,44}Nucën Papa Diosan mitsu sinánxunquin 'é mitsunu xucë 'icëbi ui carana 'éx 'ai quixun 'é 'unántsinxunbi 'unáncëma 'ain, ca anun mitsu 'atimoti nëtécama uti 'icën. Axa mitsumi nishcë unicaman ca mitsu èman chiquítisama oquin bëararanan mitsu a xubu 'acë maxáxcama rurupaquin rëúpanan unicamaribi cëñuti 'icën.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesusan an ñu marucë unicama chiquían (*Mt. 21.12-17; Mr. 11.15-19; Jn. 2.13-22*)

⁴⁵Jerusalén bëbatancëx anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínquin ca Jesusan anuxuan ñu marucë unicama chiquíancëxa.

⁴⁶Chiquíquin ca cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuëño ca èsaí quia: “Anuxun ‘é rabiti xubu ax ca anuaxa camabi unix ‘ébë banati xubu ‘iti ‘icën”. Usaífa cuëño bana quicë ‘ainbi camina mitsu anuxun ñu maruquin uni paránquin mëcamati xubusa ‘inun ènuxun ñu maruini.

⁴⁷Camabi nëtén ca Jesusan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuixunquin unicama 'unánmiacëxa. Usaífa 'ia ca judíos sacerdotenén cushicama 'imainun an Moisésnén cuëño bana 'unáncë unicama 'imainun aín cushi unicama a 'acatsi quiax ami 'esénancëxa. ⁴⁸Usai 'esénanquinbi ca 'apuma unicama aín bana cuati ami sináncë 'ain uisoxun 'ati cara quiax sináncasmacëxa.

**Uin banan cara Jesusan ñu 'aia
quixuan Jesús ñucácan**
(Mt. 21.23-27; Mr. 11.27-33)

20 ¹Achúshi nötën anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana 'unánmianan upí bana anúan uni Nucën Papa Diosnan 'iti ñuixunmainun ca judíos sacerdotenén cushicama 'imainun an Moisénën cuënëo bana 'unáncë unicama 'imainun anpan caniacécë unicama anu cuanxun ²ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Uin banan caramina min usa ñu 'ain? ¿Uin cara ésoquinmi ñu 'anun mi cax? Ca nu ñuixun.

³Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Énribi cana mitsu bana itsi ñucatin. ⁴È ca ñuixun, ⁴¿uin cara Juan unicama nashiminun cacëx? ¿Nucën Papa Diosan cara cacëx? ¿Unin cara usaquian 'anun cacëx?

⁵Usaquian Jesusan ñucáquin cacëxbi ca uisaquín cara cati 'icë quixun 'unanimia atúxbi ñucacanani quican-cëxa: ¿Usaquin caranuna cati 'ain? Nun nu, Nucën Papa Dios naínu 'icë an ca cacëxa, quixun cati 'aínbì ca usaquín nun cacëxun nu, usa 'ain caramina uisa cupí aín bana cuama 'ai quixun nu cati 'icën. ⁶Nun nu, unían unicama nashiminun cacë ca Juan 'iacëxa quixun cati, 'aínbì ca 'apuma unicaman nu maxaxan 'ati 'icën. Acaman ca aín bana cuaquin, Nucën Papa Diosan ca asérabi aín bana unicama ñuixunun quixun Juan xuacëxa quixun sinania. ⁷Usari canantancëxun ca Jesús cacëxa:

—Uin xucë cara 'iacëxa quixun cananuna 'unániman.

⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmi 'én ñucacëxun 'é ñuixun-cëxunma cana 'énribi uin banan carana ésaquin ñu 'ai quixun mitsu caiman.

**An naë bérúancë 'aisama unicama
ñuiquin Jesusan cá bana**
(Mt. 21.33-44; Mr. 12.1-11)

⁹Bana itsi ñuicësoquin ca Jesusan, a usoquin unin 'ati ñuiquin, éné baranibi unicama ñuixuancëxa:

—Ésa ca. Achúshi unin ca aín naënu uvas 'apáxa. 'Apátancëxun bëtsi uni aín naëa bérúanxunun quixun ami ébiani ca 'ura menu 'i cuanxa. ¹⁰Cuantancëxun ca uvas bimicëbétan abëa 'icë an ñu mëemicë uni achúshi xuquin caxa:

—An naë bérúancë unicamanu cuantancëxun camina 'énan 'iti a mésúa 'é bëxúnun mi 'inánun cati 'ain. Cacëx cuanxa bëbaiabi ca a uni an naë bérúancë unicaman mëétancëxun ñuñuma cuantecéntanun xuaxa. ¹¹Usoquian 'an ca naë 'ibun aín ñu mëemicë uni itsi xutécéanxa. Xucëxa bëbaiabi ca aribi an naë bérúancë unicaman mëequin bëtsi bëtsi oquin masóxa. Usotancëxun ca ñuñuma cuantánun aribi xuaxa. ¹²Usocë bétan ca bëtsiribi amiribishi xutécéanxa. Xucëbi ca aribile 'atimoxun, énuaxma ca cuantan, quixun caxun xuaxa.

¹³Usoquian 'acëbétan ca naë 'ibun sinánxa: ¿Añu carana oti 'ain? Cana 'éx amiira sinánce bacë bëchicë xuti 'ain. A sapi ca cuanía 'atimoquinma upí oquin biquin aín bana cuati 'icën. ¹⁴Usoquin sinánquin aira xucëxa bëbaia isi ca an naë bérúancë unicamax canani quiaxa: Aín papáxa bamacëbë ca aín bëchicë énëx naë 'ibù 'iti 'icën. Usa 'ain cananuna nux naë 'ibù 'inxun énë 'ati 'ain. ¹⁵Canantancëxun naë 'uri buánxun ca 'axa.

Usoquian aín bëchicë 'acë cara naë 'ibun an naë bérúancë unicama uisoti 'icë quixun cana mitsu cain. ¹⁶Aín naënu cuanquin a unicama 'atancëxun ca bëtsi uni aín naëa bérúanxunun quixun cati 'icën.

Usai Jesús quia cuati ca an cuacé unicamax:

—Usaía 'inun cuëeanxma 'itibi ca Nucén Papa Dios 'iti 'icé —quiax quiacéxa.

¹⁷Quia ca Jesusan atumi bësuquin isquin cacéxa:

—¿Usai 'itima 'ain cara uisai quicé énë cuënëo bana 'ic?, —ésai quicé:

An maxax xubuacé unfan biquinma racáncé 'afshbi ca a maxax bérí amia xubu cushicé 'icén, itá upímia xubu cushicé usaribiti.

¹⁸A maxáxa an cuëencéma unicama usaribi ca an 'é cuëencéma uni 'icén. Maxáxmi tatiqui chacáquin ca maxáxmi réracaquin aín namicama chacaia. 'Imainun ca manánuax nipacéquin maxaxan uni chaquaqin chécaia.

Unión César curíqui 'inánuxun sinan
(Mt. 21.45-46; 22.15-22; Mr. 12.12-17)

¹⁹An naë bérúancé unicama ñuicébë ca an Moisésnén cuënëo bana 'únancé unicama 'imainun judíos sacerdotecamax atubi ñui isa quia quixun 'unani Jesúsmi nishacéxa. Nishquin 'atimonuxun biisa tanquinbi ca —'itsa unin ca aín bana cuatia, usa 'ain ca a unicamax numi nishti 'icé —quixun sinani atumi racuéquin biama 'icén. ²⁰Bitsíma 'ixunbi ca Jesús bicatsi quiax 'éséñantancéxun ami manáñquin usai ca quiaxa quixun 'apu canuxuan, céméquin paránquin Jesús ñucátanun quixun uni raíri xuacéxa. ²¹Xucéx cuanxun ca Jesús cacéxa:

—Cananuna 'unanin, min banax ca asérabi 'icén, upí oquin camina unicama bana ñuixumin. Min sináncëx ca camabi uni bëtsibétan sénen 'icén. Usaquin sinánquin camina camabi ñuñu 'imainun ñuñuma unicama 'imainun 'apuburibi uisai cara Nucén Papa Diosan uni 'iti 'icé quixun ñuixumin. ²²Usa 'ixun

camina nu cati 'ain, ¿Nucén Papa Diosax asérabi nun cushi 'ain cara Romanu 'icé 'apu, César, a curíqui buánmiti asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic?

²³Cacéxun ca Jesusan, —uisai caraisna qui quixun 'émi manánuixun cuacatsi quixun ca 'é ñucatia —quixun 'unánquin ca Jesusan atu cacéxa:

—¿Uisa cupí caramina usoquin 'é Cain? ²⁴Uisa cara isnun ca 'apu buánmiti mané curíqui achúshi 'é békun. Cacéxuan bëia isquin ca Jesusan atu cacéxa:

—¿Uin bémánan tanquin 'acé cara énëx 'ic? ¿Uin anë cara cuënëocé énëx 'ic?

Cacéxun ca atun cacéxa:

—Ax ca Romanu 'icé 'apu, Césarnén bémánan tanquin 'acé 'imainun Césarnén anë 'icén.

²⁵Usaquin cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Ami mitsun 'atia César cuëncé a ñu camina 'ati 'ain, axa mitsun 'apu 'ain. 'Anan camina ami mitsun 'atia Nucén Papa Dios cuëncé a ñu 'ati 'ain, axa mitsun Papa Dios 'ain.

²⁶Usaía Jesús quia ca anu 'icé unicaman cuacéxa. Acamabétan an a ñucacé unicamanribi cuacéx ca a ñui Jesúsmi manánti bana 'áfma 'iacéxa.

—Aíma ca —quixun sinánan —upitishi ca quiaxa —quixun sinánquin ca an ñucacé unicaman a ñucatéceanma 'icén.

**Unix cara bama 'aish
baísquitima 'icé quicé bana**
(Mt. 22.23-33; Mr. 12.18-27)

²⁷Usacébë ca Jesúsnu saduceo unicama cuancéxa. Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísquitima 'icé —quixun sináncëxa. ²⁸Usaquin sináncë 'aish anu cuanxun ca Jesús ñucáquin cacéxa:

—Nun 'unánun ca Moisésnén ésai quicé bana cuënëocéxa, uni achúshinéxa

béchicéñuma 'aish bamacébétan ca aín xucénan aín casunancé xanu bixun, ami bacé bëchiti 'icén. Usoquian 'acéx ca aín bëchicéx aín xucénan bëchicésa 'iti 'icén.²⁹ Usa 'ain cananuna mi ñucatin. Uni achúshinéx ca mëcén achúshi 'imainun achúshi 'anácañu 'iacéxa. Usa 'ixun ca atun apan an xanu biacéxa. Biaxbi ca bacé bëchiazmabi bamacéxa.³⁰ Baman aín xucénan casunancé xanu biaxbi ca aín xucén axribi bacé bëchiazmabi bamacéxa.³¹ Usaribiti ca a xanu biaxbi aín xucén bëtsíxribishi bamacéxa. Usa 'ain ca xucén camáxbi a xanu biaxbi bacé bëchicéñuma 'inun bamacéxa.

³² Acamaxa bamai cëñúan ca a xanúxribi bamacéxa.³³ Camaxunbi ca a xanu biacéxa. ¿Usa 'ain cara anun unicamax baísquiti nëtén acama uinu 'icéxira aín bënë 'iti 'ic?

³⁴ Cacéxun ca Jesusan cacéxa:
—Énë menuxun ca unin xanu bitsia, bimainun ca unin aín ini bëchicé bënumia.³⁵ Usa 'afínbí ca bama 'aish baísquitancéxun Nucén Papa Diosan nëtén 'icé unicaman xanu bitima 'icén, aín ini bëchicébi ca bënumitima 'icén.³⁶ Bama 'aish baísquitancéx ca Nucén Papa Diosan bëchicé 'aish bamatéçéntimo tsótí 'icén, ángelcamaxa 'icésaribiti.³⁷ Uni bama 'aish ca baísquiti 'icé quixun nun 'unánun ca Moisésnén imaxu néemëtia iscé ñuiquin ésaquin cuénéo-céxa, Nucén 'Ibu Dios ax ca Abraham, Isaac, Jacob acaman rabicé Dios 'icé quixun.³⁸ A bana cuénéo isquin cananuna 'unánin, Nucén Papa Dios ax ca bama 'áisha baísquitima unicaman Diosma 'icén. Ax ca camabi aín unicaman rabicé Dios a 'icén. An iscéx ca aín uni camáxbi tsotia.

^{39,40} Usoquian cacéxun cuaxun ca saduceo unicaman amiribishi a ñucatéçéanma 'icén. Usaria isquin ca an Moisésnén cuénéo bana 'unánce-

unicama raírinén —upí oquin camina nu ñuixuan —quixun cacéxa.

**Uin rëbúnqui cara Cristo
'icé quixun ñuicé bana
(Mt. 22.41-46; Mr. 12.35-37)**

⁴¹ Cacéxun ca Jesusan cacéxa:
—¿Uisa 'aish cara uni quia, Cristo, ax ca Davitan rëbúnqui 'icé quiax?

^{42,43} David anbi ca Salmos quirica 'aquin ésoquin cuénéo-céxa:

Nucén 'Ibu Diosan ca 'én 'Ibu caxa,
axa mimi nishcë unicama 'én mi
'ibuamimainun camina mix 'ébë
'Apu 'aish 'én mëqueu 'iti 'ain.

⁴⁴ Usai qui ca David ax, Cristo, ax ca 'én 'Ibu 'icé quiax quiacéxa. ¿Esaiá quiá 'ain cara Cristo uisax Davitan rëbúnqui 'iti 'ic?

**An Moisésnén cuénéo bana
'unánce unicama Jesusan ñuia
(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54)**

⁴⁵ Usoquin canan ca anu 'icé unicaman cuanun, Jesusan ésaquin aín 'unánmicé unicama cacéxa:⁴⁶—An usaája judíos unicama 'inun Moisésnén cuénéo bana 'unánce unicamax 'icésaribiti camina 'itima 'ain. Atux ca chupa chaxcé pañuax niti cuééanan anuxun ñu marucé anuxuan unin, ax ca nun cushi 'icé, quixun sinánquin mëcén 'inánquin biti cuéenía. Usai 'ianan ca anu judíos unicama timéti xubunu unicamabé timéti anua aín cushicamax tsótí anu tsótishi cuéenía, 'ianan ca pi timéxun anu aín cushicamax tsótí anu tsónuxun caisia, atusaribi 'icatsi quixun.⁴⁷ Usai 'ianan ca casunamécé xanun ñu bicuanquin cëñua. Cëñuanan ca ax isa upí 'icé quixuan unin sinánun quiax, 'uran pain Nucén Papa Diosbë banaia. Usa unicama ca Nucén Papa Diosan, axa usai 'icéma uni 'acésamaira oquin 'ichoquin castícanti 'icén.

Xanu casunamécenéan
Nucén Papa Dios curíqui nanxúan
(Mr. 12.41-44)

21 ¹Usaquin anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunuxun unicama catancéxun anu curíqui nanti ñu ami bësuequin isquin ca Jesusan ñuñu unicaman aín curíqui nania isacéxa. ²Isanan ca xanu casunamécë ñuñuma anribia manë curíqui rabé nania isacéxa. ^{3,4}Isquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacéxa:

—Itsaira curíquiñu unicaman ca anun ñu maruquian tèxecë curíqui anu curíqui nanti ñunu 'aruaxa. Usa 'aímbi ca xanu casunamécë énën asérabi cuéenquin 'aisa tanquin anúan ñu marutibí 'áima 'ítanun, aín curíquicamai-shi 'aruaxa. Usa 'ain cana mitsu asérabi cain, curíquiñu unicaman 'acésamaira oquin ca a xanun aín curíqui 'inánxa.

Anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubu rurucubutía Jesusan ñuia
(Mt. 24.1-2; Mr. 13.1-2)

⁵Anuax cuania ca uni raírinën anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubu ñuiquin ésaquin cacéxa:

—Ax ca aín maxax upíira upí 'icën. ⁶Imainun ca bëtsi bëtsi unían upí ñu 'ináncë cupíribi ax upíira upí 'icën.

Cacéxun ca Jesusan cacéxa: ⁷—Énë xubu mitsun iscëx upí 'aísh maxax cha 'acë 'aíshbi ca axa Nucén Papa Diosmi sináncëma unicaman énë xubu camabi rurupacébë aín maxáxcamaribi rurucubutí 'icën. Usaíá anun 'iti nëtë ca uti 'icën.

Énë nëtëcama cénútisama pain 'ain cara uisai ñu 'iti 'icë quicë bana
(Mt. 24.3-28; Mr. 13.3-23)

⁷Usaquian Jesusan cacéxun ca a unicaman ñucáquin cacéxa:

—¿Uínsaran cara mixmi quicësabi oi anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubu énëx aín maxáxcama rurupacë 'iti 'ic? ⁸Anúan usai 'iti nëtë ca 'uramacuatsinia quixun 'unánu-xun caranuna uisa ñu 'ia isti 'ain?

⁸Usaquin ñucacéxun ca Jesusan anun ax utécénti nëtë ñuixunquin ésaquin cacéxa:

—'Itsa unix ca: 'Ex cana Cristo 'ai, quianan: Jesús utécénti nëtë ca uaxa quiax quiti 'icën. Usai quiqian mitsu paránti rabanan camina bérúancati 'ain. Aín banax ca asérabi 'icë quixun camina sinántima 'ain. ⁹Mitsun camina uni itsian, bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsibë 'acánania quixun ñuia cuanuxun 'ain. Cuanan, raíri unicamaxribi ca aín 'apumi tsuáquiruia quixun ñuia cuatfbi camina racuétima 'ain. Asérabi ca usai 'iti 'icën. Usaíá 'icébëbi ca énë mecamá cénúcëma pain 'iti 'icën.

¹⁰Caxun ca ésaquinribi cacéxa:

—Bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsi menu 'icë unicamabë nishánani 'acánanti 'icën. ¹¹Imainunribi ca bëtsi menu 'icë 'apun suntárucama bëtsi menu 'icë suntárucamabë 'acánanti 'icën. Bëtsi bëtsi mecamá ca shaíquinuxun 'aia. Bëtsi bëtsi nëtënu 'icë unicamax ca a piti ñuñuma 'inxun 'aia. ¹²Imainun ca 'itsa unix 'insinan cénúnxun 'aia. ¹³Usaíá anun 'iti 'icën, isi ca racuéira racuéti 'icën.

¹²Usaíá 'icëma pan 'ain ca mitsúxmi 'émi cataméti 'én uni 'icë cupí, unin mitsu bixun bëtsi bëtsi onan anu judíos unibunëx timéti xubunu 'icë unin mitsu 'uchonun buánan, mitsu sipuanan, 'apu cha 'imainun 'apu chucúmaribi mitsu ñui ami manánquin mitsu 'inánti 'icën. ¹⁴Usaquian 'acéxunbi camina 'é ñuiquin rabínquinma an mitsu bicë unicama cati 'ain. ¹⁵A unicama bémánanumi 'ain

cana 'énbi uisoquin caramina cati 'ai quixun 'unánmianan anúnmi cati bana mitsu sinánmiti 'ain. Sinánmicéxunmi cacéx ca axa mimi nishi mimi manáncë unicamax, asérabi ca a bana 'icë quixun 'unani minmi cacé banax ca cémë 'icë quiax quítima 'icën. Usa 'ain camina a unicama bémánanu cuancëma pan 'ixun ésaquin sinánti 'ain: Jesusan ca uisoquin carana cati 'ai quixun 'é sinánmiti 'icën. Usa 'ain cana 'énbi pain sinántima 'ain.

¹⁶Mitsúxmi 'énan 'icë cupí ca min papa 'imainun min tita 'imainun min xucéantu 'imainun min aintsi 'ibu 'imainun axa mibë nuibanancë unínribi uni itsán mitsu 'atimonun 'inánuxun 'aia. 'Ináncëxun 'atimoquin ca mitsu raíri 'ati 'icën. ¹⁷Mitsúxmi 'émi catamëcë cupí ca unicamax 'émi sináncëma 'aish mitsumi 'i nishnxun 'aia. ¹⁸Usa 'áñbi camina 'én bérúancë 'aish asábi 'iti 'ain, 'ex cuéencëbëma ca mitsun bu achúshirabi nétetíma 'icën. ¹⁹Téméraquinbi 'émi catamëti encëma 'aish camina 'én Papa Diosan nétenu 'ébë 'iti 'ain.

²⁰Anu 'icë unicamabé 'acananuxuan suntárucaman Jerusalén nèbésioratia isquin camina 'unánti 'ain, anun a éma cénuti nétë ca uaxa quixun. ^{21,22}A émanu 'icë unicamaxa ami 'uchacé cupí ca casticancë 'iti 'icë quixun ca Nucén Papa Diosan aín uni cuénöomiacëxa. Usai ca bérí 'iti 'icë quixun camina a suntárucama isquin 'unánti 'ain. Usai 'icëbë ca unicamax racuëti Judea menu 'icë émacamanuax abáquiani matánu cuanti 'icën. 'Imainun ca axa Jerusalénu 'icë unicamaxribi anuax cuanti 'icën. Axa Jerusalénuax 'ura nitsi cuancë unicamax ca racuëti Jerusalénu cuantecéntima 'icën. ²³Usai 'icëbë ca xanu tuñucama 'imainun aín tuá 'icúcë xanucamaxribi abáquiani cuani nuibacanuxun 'aia. A nétenu 'icë

unicamax ca 'aisamaira paë tani témérati 'icën. Aín 'ucha cupí atumi nishquin Nucén Papa Diosan casticancë 'aish ca usai 'iti 'icën. ²⁴Uni raíri ca unin abë 'acananquin 'anuxun 'aia, raírinëx ca bëtsi bëtsi menu buáncë 'iti 'icën. Usaquin 'aquin ca judíosma unicaman Jerusalén 'atimonan anu 'ixun aín cuéencësa oquin 'ati 'icën, atúan usoquin 'ati nétëa sénéncëbëtan.

**Usacuatsini ca Jesús
utécénti 'icë quicë bana**
(Mt. 24.29-35; 42-44; Mr. 13.24-37)

²⁵Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa:
—'Ex utécénti nétë ca 'urama 'icë quixun unicaman 'unánun ca naínu 'icë bari, 'uxé, 'ispä acamax bëtsiti 'icën. Usai 'imainuan parúnpapacama xuquirui bëchunia cuati ca camabi menu 'icë unicamax ratuti sináncasmái bénéti 'icën. ²⁶Naicamëéo shaíquicëbë ca anua 'icë ñucamaxribi shaíquinuxun 'aia. Acama isi ca unicamax, uisai cara 'iti 'icë quixun sinani racuëtan bamai sináncasmái bénéti 'icën. ²⁷Usai 'icëbëtan ca uni 'inux Nucén Papa Diosnuax uá 'ixun 'én, nétë cuin mèúxun, 'én cushin pécabétsinia, camabi unicaman isnuxun 'aia. ²⁸En mi ñuixuncë ñucama 'icëbëtan camina, anúnmi mitsus paë tani témérati nétë sénénti ca 'urama 'icë quixun 'unánti 'ain. 'Unani camina chuámarua tani cuëeinra cuëénti 'ain.

²⁹Usoquin catancëxun ca Jesusan icamaribí ñuquin ésaquin cacëxa:
—Mitsun iscëx ca higuera 'imainun uisa i cara, ³⁰acamax baricuatsíncëbë aín péchi rëucubutancë amiribishi corutecënia. Usaria 'ia isquin camina uni 'itsán mitsu cacéxunmabi mitsúnbi ca baritiacuatsinia quixun 'unani. ³¹Usaribitía 'én mitsu ñuixuncë ñucama 'ia isquin camina 'unánti 'ain, anúan

Nucën Papa Dios 'Apu 'iti nêtë ca 'urama 'icë quixun.³² Asérabi cana mitsu cain, béría ñë nêtënu bucucë unicamaxa bamacëma pain 'ain ca 'ën mitsu ñuixuncë banacama quicësabi oi 'iti 'icën.³³ Naí, me acamax ca cënúti 'icën, 'aínbi ca 'ën banaxa nêtëtimoi usabi 'ain camabi ñu 'ëx quicësabi oi asérabi 'iti 'icën.

³⁴ Usa 'ain camina mitsux cuëncë ñuishi 'anan paéanan énë nêtënu 'icë ñucamaishi sináncë 'itin rabanan bérúancacë 'iti 'ain. Usai bérúancacëma 'aish camina mitsúni sináncëbëmabi 'ëx ucëbë 'ësi rabínti 'ain.³⁵ Sinaniamabi rican mapuquin unin tsatsa bicësa usaribiti ca unin sináncëbëmabi anun 'ëx uti nêtë uti 'icën.³⁶ Usa 'ain camina 'ëx uti nêtë caini, 'en mitsu cacë ñucama énëxa 'icëbëbi 'ëmi catamëti éníma 'ëmi cushicë 'inuxun, nêtë camabi Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. Usai 'i, 'ëx utécencëbë 'ën bëmánanuax aña uchañumabi 'inuxun camina Nucën Papa Dios ñucáti 'ain.

³⁷ Usaquin anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun unicama bana ñuixuanan ca Jesús xupíbu xupíbucëbë imé Olivos cacë matánu 'i cuancëxa.³⁸ Usai anu 'inëti ca bari urucëbë bana ñuixuni Jesús anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuantëcëancëxa. Cuantëcënxuan bana ñuixunia cuati ca unicama riquiani timéacëxa.

V. BAMAXBI CA JESUCRISTO BAISQUIAXA QUIXUN ÑUI QUICË BANA (22-24)

Judíos unicama Jesúsmi 'esénan
(Mt. 26.1-5,14-16; Mr. 14.1-2, 10-11;
Jn. 11.45-53)

22 ¹Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nêtë, Pascua cacë, 'iisama pain 'ain, ²ca judíos sacerdote-

nën cushicama 'imainun an Moisésnë cuënëo bana 'unáncë unicama Jesús 'acatsi quixun sinanibi —'apuma unicamax ca aín bana cuacë 'aish numi nishti 'icë —quixun sinani atumi racuëquin uisoxun 'ati cara quixun sinani 'esénancëxa.

³ Usacëbë ca Jesusan 'unánmicë unicama mëcën rabé 'imainun rabé, acama achúshi, Judas Iscariote, anu ñunshin 'atimanën 'apu Satanás atsíancëxa.⁴ Usai 'iquian cuanxun ca ñunshin 'atimanën 'apun sinánmicëx judíos sacerdotenën cushicama 'imainun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icë suntárucamabë 'esénanquin —'ën cana Jesús mitsu 'inánti 'ai —quixun cacëxa.⁵ Usoquian Judasan cacëx ca cuëni —curíqui 'inánti ca —quiax canancëxa.⁶ Usoquian cacancëx —asábi ca —quixun catancëx cuanquin ca Judasan —'ëapuma unicaman isnunma carana uisaxun énë unicama Jesús bimiti 'ai? —quixun sináncëxa.

Ashiquian Jesúsbétan aín unicaman piá
(Mt. 26.17-29; Mr. 14.12-25; Jn. 13.21-30;
I Co. 11.23-26)

⁷ Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán anun piti nêtë achúshi ca Pascua nêtë anun carnero 'ati, a 'iacëxa.⁸ A nêtë 'icëbétan ca Jesusan Pedroçëñun Juan xuquin cacëxa:

—Énë nêtënu a piti ñu pinun camina nu mënioxuni cuanti 'ain.

⁹ Cacëxun ca cacëxa:

—'Uinuxuinra caranuna a piti mënïoti 'ain?¹⁰ Quia ca Jesusan cacëxa:
—Jerusalénu cuantancëx bëbaquin camina uni achúshinéan ñutën 'unpax buania mëratí 'ain. Méraquin nuibiani camina anua ax atsíncë xubunu atsínti 'ain.¹¹ Atsíñquin camina aín 'ibu esaquin cati 'ain: An nu 'unánmicë uni an ca esaquin mi canun nu caxa:

¿Uinuxun cara 'ébétan 'én 'unánmicë unicaman Pascua nétën piti ñu piti 'ic? ¹²Usaqinmi cacëxun ca an mitsu anuxunu piti xubu namé cha, cata itsi manámi 'icë, anua mesa 'imainun anu tsótí acama méníocë, mitsu ismiti 'icën. Anuxun camina a piti nu ménioxunti 'ain.

¹³Usoquian cacëx cuanx Jerusaléu bëbaquin ca Jesusan cacësabi oquin a ñucama méracëxa. Méraxun ca anuxun a nétën piti ñucama méníocëxa.

¹⁴Ménioquian sénéon ca Jesús aín 'unánmicë unicamabé pinux mesanu tsóbuacëxa. ^{15,16}Mesanu tsóxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—En cana mitsu cain, énë nétënu xun cana ésa piti mitsubé 'atécéniman. Nucën Papa Diosan nétënu xun cuni cana mitsubétan 'atécénti 'ain. Usa 'aish cana bamacëma pain 'aish a piti ñumi mitsun 'ébétan piti 'itsaira cuëean.

^{17,18}Catancëxun ca anu uvas baca 'arucë manë xarpa biquin, Nucën Papa Dios pain —asábi ca —catancëxun, aín 'unánmicë unicama 'inánquin cacëxa:

—En cana mitsu cain, ésaquin cana uvas baca énu xun 'atécéniman. Axa 'Apu 'aíán Nucën Papa Diosan nétënu aín unicamax abé 'icébétan cuni cana 'atécénti 'ain. Usa 'ain camina énë biquin camaxunbi 'ati 'ain.

¹⁹Catancëxun ca Jesusan pán biquin Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun pán tucapaxun 'inánquin atu cacëxa:

—Mitsúmí piti pán énëx ca 'é 'icën. Mitsun 'uchacama térençë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun 'é unin 'acë 'ain, camina 'émi sinánquin 'én mitsu bérí cacë énë énquinma usabi oquin 'ati 'ain.

²⁰Cacëxun piti piia sénenia ca Jesusan manë xarpa anu 'icë uvas baca biquin catécéancëxa:

—Enë uvas baca énëx ca 'én imi 'apati, 'ex bamacë cupía mitsun

'uchacama térençë 'aish ainan 'inun Nucën Papa Diosan méníocë, a 'icën. ²¹En mitsu camainun ca cuat. Uni itsin 'atimonuxun binuan an 'é 'inánti uni, an ca nubéstan énu xun piia. ²²Nucën Papa Diosan méníosabi oi cana uni 'inux anuax uá, 'ex bamati 'ain. Usa 'aínbí ca an 'atimonuxun binun uni 'é 'inancë uni, ax 'uchañuira 'aish uisoquin cara 'ati 'icë, usoquian Nucën Papa Diosan 'acë 'iti 'icën.

²³Jesusan usaquin cacëxun cuati ca aín 'unánmicë unicamax —ñucama uin cara usaquin 'ati 'ic? —quiax ñucacancëxa.

**Uiira cara bëtsibétan sénénma
'iti 'icë quicë bana**

²⁴Uix cara bëtsibétan sénénma 'iti 'icë quiax ca Jesusan 'unánmicë unicama cuébicanancëxa. ²⁵Usaíá quia ca Jesusan cacëxa:

—Judíosma 'apucaman ca aín unicama ax cuéencësabi oquian téméra-miquinbi ñu mëenun 'amia. Usaquin 'amibí ca bëtsi unicama cai, ainsa aín unicamaxa upitax bucunun 'imia quiax quia. ²⁶Atux usa 'aínbí camina mitsux usai 'itima 'ain. Uix cara mitsun cushi 'icë, ax ca cushima uni 'icésaribiti 'iti 'icën. An uni raíri bana 'inancë uni, an ca an aín bana cuacë uni usuribi 'ixun uni itsi ñu 'axunti 'icën. ²⁷An piti 'acë uni ax cara axa mesanu pi tsocë unibéstan sénén 'ic? An mesanuxun picë uni ax ca an piti 'acë unibé sénénmara 'icën. Usa 'aínbí cana 'ex an mitsu ñu 'axuncë a 'ain. ²⁸Mitsun camina unicaman bëtsi bëtsi oíabi 'é encëma 'ain. ²⁹Usa 'icë cana 'én Papa Diosan 'é 'apuira 'inun 'imicésaribi oími 'ébë cushi 'inun mitsu 'imin. ³⁰Usa 'ixunmi 'én nétënu xun 'ébétan pianan, Israelnén bëchicë mécen rabé 'imainun rabé, aín rëbúnquicamax cara atun ñu 'acë cupí,

uisai 'iti 'icé quixun canun cana mitsu 'imiti 'ain.

**Pedronén —'en cana a 'unanim
—quixun uni cati Jesusan ñuia
(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Jn. 13.36-38)**

³¹Usaquin catancëxun ca Jesusan Simón Pedro cacëxa:
—Simón, ñunshin 'atimanén 'apu, Satanásnën ca mitsu 'atimamitisa tanquin an usaquin 'anúan énum quixun Nucën Papa Dios ñucáxa. Usa 'ixun ca xanúan ñu bimi tacaquin shaícacésaribi oquin mitsu tanti 'icén. ³²Usa 'aínbì cana 'émi catamëti énxunma 'anun Nucën Papa Dios mi ñucáxuan. 'Émi 'uchaxbi sinanati 'émi cushiquin camina axa 'émi catamëcë uni raíri 'émia asérabi upiti catamënum 'a quinti 'ain.

³³Cacëxun ca Simón Pedronén cacëxa:
—Mi 'acésaribi oquin sipuanan unin 'anúnbì cana mi énimana.

³⁴Quia ca Jesusan cacëxa:
—Pedro, cana mi Cain, mix camina usai quin, 'ixunbi camina énë ñantan 'atapa banatisama 'ain, min isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

**Anúan unin Jesús 'atimoti nëtë 'iá
35 Jesusan ca aín 'unánmicë unicama
ësaquin cacëxa:**

—'Én mitsu uni bana ñuixunun xuquin, burasa, curíqui, taxaca, acama buanima camina cuanti 'ai quixun cacëx cuanx camina ñancáishi 'icëma 'ain, 'usa cat?

Cacëxun ca —ca usa 'icén, ñancáishi cananuna 'icëma 'ai —quixun cacëxa.
^{36,37}Canan ca ësaquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana 'ë
ñuiquian cuënéo quiásabi oi ca 'iti 'icén. A banax ca quia: "An ñu 'atima 'acë unicama achúshi ca ax 'icë quiax ca unicamax quiti 'icén". A bana quiásabi

oi ca unicamax 'ë ñui quiti 'icén. Usa 'ain camina bérí min bana ñuixuni cuanquin burasañu 'ixun a buánti 'ain. Curíquiñu 'ixun camina buánti 'ain. Manë xëtocënuma 'ixun camina min tari maruquin anun curíqui biquin maruti 'ain.

³⁸Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Ca is, énu ca manë xëtocë rabé 'icén.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ashi ca asábi 'icén.

Jesús Getsemaní naënuax

aín Papabé bana

(Mt. 26.36-46; Mr. 14.32-42)

³⁹Jerusalénuax cuani ca ax 'icësabi oi Jesús Olivos cacë matánu cuancëxa. Cuancëbë ca abé aín 'unánmicë unicamaxribi cuancëxa. ⁴⁰Anu cuanx bëbatancëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ñu 'atima 'atín rabanan camina mitsu bérúanun Nucën Papa Dios ñucáti 'ain.

⁴¹Usoquin cabiani unin nicéxa maxax 'ibúcë 'urasa cuanx ca rasant puruni, Jesús Nucén Papa Diosbë banacëxa.

⁴²Banaquin ca cacëxa:

—Papan, mix cuëéncëbétanma cana 'én bérí témératima 'ain. Usa 'aínbì cana 'éx cuëéncësa oi 'itima 'ain, mix cuëéncësa oíshi cana 'iti 'ain.

⁴³Usaquinian cacëbë naínuax anu uxun ca ángelnën Jesús 'aquinquin cushiocëxa. ⁴⁴Aisamaira masá nuituti bénéquin ca Jesusan amiribishi Nucën Papa Dios ñucátécëancëxa. Ñucati 'aisamairai bénëti ca nichati aín nichá ax aín imi menu tusquicësa 'iacëxa.

⁴⁵Nucën Papa Dios ñucátancëx nirucuatsini uquinbi ca aín 'unánmicë unicama masá nuituireia 'uxcé méracëxa. ⁴⁶Méraquin ca bësúnquin cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina usaira 'uxin?
Ca nirut. 'Uchati rabanan camina 'uxti
tēai Nucēn Papa Diosbē banati 'ain.

Jesús bican

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Jn. 18.2-11)

⁴⁷Usaquian Jesusan cacébēi ca
'aisamaira uni anu Jesús 'icē anu
uacéxa. Ucēbē ca a unicamabē aín
'unánmicē unicama achúshi, Judas, ax
récuéncuatsini a bētsucutanux uacéxa.
⁴⁸Aia ca Jesusan Judas cacéxa:

—¿Judas, uni 'inux Nucēn Papa
Diosnuax uá, 'ëa éné unicaman binun
caramina 'ë bētsucucati 'ain?

Cacéxunbi ca Judasnēn cámā 'icēn.

⁴⁹Usoi cara uaxa quixun isquin ca
abē 'icē unicaman Jesús fñucáquin
cacéxa:

—¿Éné unicama caranuna manë
xétocēn 'ati 'ain?

⁵⁰Usaqin caquin ca uni achúshinén
aín manë xétocēn sacerdotenén
cushicaman 'apun ñu mëemicē uni aín
pabí mëqueu 'icē pabiscacéxa.

⁵¹Usaquian aín pabí téaia oquin ca
Jesusan cacéxa:

—Usoxunma ca 'at. Caquin mécenan
paméquin ca aín pabí usabi 'itécénun
mómiacéxa.

⁵²Usotancéxun ca Jesusan sacerdote-
nén cushicama 'imainun anuxun Nucēn
Papa Dios rabiti xubunu 'icē suntáru-
cama 'imainun anpan caniacéccama,
an a bitsi ucé, acama cacéxa:

—¿Manë xétocē 'imainun imaxu
téacé tuínxun mëcamacé uni

'acësoquin 'ë binux caramina ucan?

⁵³Camabi nëtén anuxun Nucēn Papa
Dios rabiti xubunu mitsubé 'iabi
camina uisa 'ixunbi ésoquin 'ë
bicáncëma 'ain. Bérími mitsun
ésoquin 'anun ca Nucēn Papa Diosan
mitsu éanxa, ñunshin 'atimanén 'apun
cushínbi camina ésoquin 'ë 'ain.

—'Én cana a uni 'unáncëma 'ain

—quixuan Pedronén ca

(Mt. 26.57-58, 69-75; Mr. 14.53-54, 66-72;
Jn. 18.12-18, 25-27)

⁵⁴Usoquin bitancéxun ca a unicaman
Jesús buánxun judíos sacerdotenén
cushicaman 'apun xubunu buáncëxa.

Usoquin buania ca Pedronén
'uránxiunshi nuibiancéxa. ⁵⁵Buanx
bëbaquin a xubu rapasu 'icé me
mëníocé, anu tsi ticaia tsóbucamainun
ca Pedronéxribishi atubé tsóbuacéxa.

⁵⁶Usaía anu tsócé, tsin érénçexun pécaia
Pedro isquin ñachai ca anuxuan an ñu
mëecé xanux quiacéxa:

—Éné uníxribi ca a bicé unibé 'iasha.

⁵⁷Usai quia ca Pedronén cacéxa:

—Mixmi a ñui quicé uni a cana
'unaniman.

⁵⁸Usoquin can, basicëma 'aínshi ca
uni achúshinénribi Pedro isquin
cacéxa:

—Mix camina abé nicé uni a 'ain.

Cacéxun ca Pedronén cacéxa:

—'Ex cana ama 'ain.

⁵⁹Achúshi hora 'icébē ca bëtsíxribi
quiacéxa:

—Éné unix ca Galileanu 'icé uni 'icén.
Asérabi ca axribi a unibé 'iasha.

⁶⁰Usaía quia ca Pedronén cacéxa:

—Uisai qui caina usai quin, a cana 'én
'unaniman.

Quicébëhi ca 'atapa banacéxa.

⁶¹Banacébë cuainacéquin ca Nucēn 'Ibu
Jesusan Pedro ñachaquin isacéxa.

Ñachaçéxun ca Pedronén ésaquian
Jesusan a cacé bana sináncëxa: Éné imé
camina 'atapa banatisama pan 'ain, min
isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun 'ë
ñuiquin rabé 'imainun achúshi oquin
uni paránti 'ain. ⁶²Usaquian Jesusan
coónce bana sinani ca Pedro éman
chiquiti masá nuituirai bëunan
mëscüacéxa.

Suntárucama Jesúsmi cuaria
(Mt. 26.67-68; Mr. 14.65)

⁶³Usa 'ain ca an bérúancë suntárucaman Jesús 'usani ami cuaiquin mëéacëxa. ⁶⁴Usoquin 'anan ca aín bëru chupan bëmáputancëxun mëéquin —uin cara mi mëéaxa, ca ñuit —quixun cacëxa. ⁶⁵Usaquin 'anan ca ami 'atimati banaquin Jesús 'usáncëxa.

**Jesúsia judíos unibunën cushimañ
'apucamanu buáncan**
(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Jn. 18.19-24)

⁶⁶Pécaracuatsincëbë ca anpan caniacë cé unicama 'imainun judíos sacerdote-nën cushimaña 'imainun an Moisésnën cuëño bana 'unáncë unicamax anu timéacëxa. Timécbétan ca anu atun cushimañ 'apucama timéçë anu Jesús buáncëxa. Usoquian buáncëxa bëbaia ca 'apucaman Jesús cacëxa: ⁶⁷—Mix asérabi ax utinu nun caíncë, Cristo 'ixun camina, asérabi cana a 'ai quixun nu cati 'ain.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana a 'ai quixun 'én mitsu cacëxunbi camina 'én bana ca asérabi 'icë quixun sináncantima 'ain. ⁶⁸Usa 'ixun camina 'én mitsu ñuñucáquin cacëxunbi 'ë caíma 'ianan 'ë chiquínti sinántima 'ain. ⁶⁹Usa 'aínbi cana bérí 'én uni 'itancëxbi Nucën Papa Dios cushiira, aín nëtënuax aín mëqueu tsotax abë 'Apu 'iti 'ain.

⁷⁰Usoquian atu cacëxun ca camaxunbi ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Usa 'aish caramina asérabi Nucën Papa Diosan Béchicë 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnmì 'ë cacë, ax ca asérabi 'icë.

⁷¹Usai quia cuati ami nishi ca quican-cëxa:

—Itsa unix ca ami manánxa. Usa 'aínbi cananuna nunribi bérí nun pabitambi asérabi ax 'atimati banaia cuan.

Jesús Pilatonu buáncan

(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Jn. 18.28-38)

23 ¹Catancëx niruquin ca camaxunbi Jesús buánxun Pilátonu buáncëxa. ²Buanx bëbax aín bëmánon 'ixun ca Jesús ñuiquin ésaquin Pilato cacëxa:

—Ené unían judíos unicama nun caibu bëtsi oquian sinánun quixun 'unánmia cananuna nunbi cuan. Nun nu a César buánmiti curíqui 'inánxunma 'anun nu canan ca ax isa Cristo 'aish 'apu 'icë quixaxa.

³Usaquin cacëxun ca Pilátonen Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana 'ëx a 'ain, minmi cacë, usa.

⁴Jesusan cacëxun cuaquin ca Pilátonen sacerdotenen cushimaña 'imainun anu timéçë unicama cacëxa:

—'Én iscëx ca ené uni 'atima ñuñucámena 'icë.

⁵Usaía Piláto quicëbëbi Jesúsmi xuamati nishi ca munuma quicancëxa:

—An ca Galilea mecamanuxun unicama 'atimaquin 'unánmiquin tsuáquirumianan Judea mecamanuxunribi usoquin 'aia.

Pilátonen Jesús Herodesnu xua

⁶Ésaquin unicaman ñuia cuaquin ca Pilátonen —ënen unix cara Galileanu 'icë uni 'ic —quixun atu ñucácxëxa.

⁷Ñucácxuan —usa ca —quixun cacëxun cuaquin ca Pilátonen Jesús Herodesnu buántanun quixun xuacëxa. A me anua Herodes 'apu 'ain, anu 'icë uni ca Jesús 'icë quixun ñuia cuaxun ca —Herodes ca Jerusalénu uëxanxa —quixun 'unánquin anu buántanun quixun cacëxa. ⁸Buáncëx bëbacëa unicaman Jesús ñuia cuati ca

an uni itsin 'acëma ñu 'aia istisa tanquinbi iscëma 'aish, bérí a isi Herodes cuëéancëxa. ⁹Usai cuëénquia 'itsaira bana ñucácëxunbi ca Jesusan cáma 'icën. ¹⁰Caíma 'imainun ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënéo bana 'unáncë unicama munuma banai ami manáncëxa. ¹¹Usaria ca Herodesbétan aín suntárucaman Jesús 'atimonan a 'usánquin cuaoquin 'apúan pañucë chupa pañumitancëxun Pilátonua buántécéntanun quixun xuacëxa. ¹²Usa 'ain ca 'itsa baritía abë nishanancë 'aíshbi a nöténbi sinanati Pilátobë Herodes nuibanancëxa.

Jesús ca bamati 'icë quiáxa quican bana
(Mt. 27.15-26; Mr. 15.6-15; Jn. 18.39-19.16)

¹³Usa 'ain ca Pilatonën, judíos sacerdotenën cushicama 'imainun judíos 'apucama 'imainun unicama camiacëxa.
¹⁴Camicëxa ucë ca cacëxa:

—Mitsun, énë unin ca 'atimati banaquin unicama tsuáquirumia quixun cacëxun, cana mitsun ismainunbi a ñucán. Ñucáxun 'en iscëxbi ca an uisa ñubi mitsux ami manánquin 'e cacë, a 'acëma 'icën. ¹⁵Anu xucëxunbi ca Heródesnën amiribishi nunua bëtécenun xuaxa. Anribi ca aňu 'uchabia 'acëma 'icë 'unánxa. Usa 'ain ca nun iscëxun a cupía bamati, ñu 'atima 'acëma 'icën. ¹⁶Usa 'ain cana paë tanmitancëxuinshi cuantánun énti 'ain.

¹⁷Caquin ca anun pán chamiti ñucéñunma 'acë pán piti nötëa sénéncëma pain 'ain, usabiquin 'acë 'ixun, uni achúshi sipunua chiquínti sináncëxa. ¹⁸Usoquian Jesús chiquínti sináncëbëbi ca unicamax munuma sharáui quicancëxa:

—Ené uni ca 'at, 'anan ca Barrabás nu chiquínxun.

¹⁹An 'apu ñui 'atimati banaquin, Jerusalénu 'icë unicama tsuáquirumicë,

'ianan an uni 'acë cupí ca Barrabás sipuacë 'iacëxa. ²⁰Unicamaxa munuma sharáui quia cuati ca Pilátonëx amiribishi —nun iscëx ca a cupía bamati ñu 'atima 'acëma 'icë —quiax quitécéancëxa. ²¹Quicëbëbi ca munuma sharáui quicancëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matas, i curúsocënu ca a matas.

²²Usaíia quicaniabi ca rabé oquin cacësabi oquin Pilatonën amiribishi catécéancëxa:

—¿Añu ñu 'aisama cara énën 'ax? ²³En iscëx ca a cupía bamati ñu 'atima 'acëma 'icën. Usa 'ain cana paë tanmitancëxuinshi cuantánun énti 'ain.

²³Quicëbëbi ca useribiti amiribishi munuma sharáui quitécéancëxa, bamatanun i curúsocënu matáscë ca 'iti 'icë quiax. Usai quia ca Pilatonën atu sinanamicasmacëxa. ²⁴Sinanamicasmaquin ca Pilatonën atúan cacësabi oi ca 'iti 'icë quixun cacëxa. ²⁵Caxun ca Barrabás, an unicama tsuáquirumianan uni 'acë cupí sipuacë uni, a judíos unicaman ñucácsabi oquin chiquíancëxa. Usaquin chiquínanan ca Jesús, judíos unibunën 'apucamaxa cuëéncë sabi oquian 'anun quixun, aín suntárcama cacëxa.

I curúsocënu Jesús matáscan
(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32; Jn. 19.17-27)

²⁶Usoquian Pilatonën cacëxun Jesús buani cuanquinbi ca suntárunën Cirene nötënu 'icë uni Simón, ax aín naënuax anúan cuancë bai, anun aia isquin suntárunën biquin 'iámiquin, anua Jesús matásti i curúsocë, a Jesús caxu cuanquin buánxunun quixun cacëxa.

²⁷Usaíia 'ia ca 'aisamaira unin nuibancëxa, xanucamanribi nuibiani ca 'aisamaira masá nuituti bëunan mëscuti rarumacëxa. ²⁸Usai 'ia cuati cuainacë quin ca Jesusan atu cacëxa:

—Jerusalénu 'icë xanucama, 'ë sinani bëunan mëscuti rarumaxma ca 'it. Mitsu 'imainun mitsun tuácamashi sinani camina bëunan mëscuti inti 'ain.
²⁹Anúnmi mitsun témérati nëtë ca uti 'icën. A nëtë ucëbë ca unicamax ésai quiti 'icën, tuacëma xanux ca cuëenti 'icën, tuacëma 'ixun aín tuá xuma 'amicëma xanux ca xanu itsian 'acësaribi oquin paë tancëma 'aish cuëenti 'icën.
³⁰Anun usai 'iti nëtë ucëbëtan ca unicaman unétisa tanquin aín bashicama atunu réucubunun canan matá atu mapunun quixun cati 'icën.
³¹Ñu 'atima 'acëbia 'ë esóquin 'acë 'ain ca an ñu 'atima 'acë unicamax atun 'ë 'acësamaira oquin 'acë 'iti 'icën. Usoquian anun 'ati nëtë ca uti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun sinani camina bëunan mëscuti inti 'ain.

³²Usa 'ain ca uni rabé an 'atima ñu 'acë, aribi Jesúsbëa bamati suntárunën buáncëxa.

³³Usoxun ca suntárunën a buani cuanx, Mapuxo cacë me, anu bëbaquin anuaxa bamanun Jesús matástancëxun i curúsocë nitsíancëxa. Nitsíanan ca an 'atima ñu 'acë uni rabéribi i curúsocë matástancë xun, bëtsia Jesusan mëqueu 'imainun bëtsi Jesusan mëmiu 'inun nitsíancëxa.

³⁴Suntárunëan usoquin 'acëxun ca Jesusan Nucën Papa Dios cacëxa:

—Papan, ñené unicaman ca añu cara 'aia quixun 'unanima. Usa 'icë camina atun 'ucha térenquin manumiti 'ain.

Usa 'ain ca anu uni matásce i curúsocë cama nitsíntancëxun, suntárunën uin cara isa Jesusan chupa bëtsi bëtsi biti 'icë iscätsi quixun ñuratsu pain niquin tancëxa.
³⁵Usaquian Jesús 'aia ca unicaman isacëxa. Ismainun ca judíos unibunën 'apucamax Jesús ñui 'atimati banai ami cuai ésai canancëxa:

—An uni raíri iémicësaribi oi iétilbi ca iétilma. Ax asérabi Cristo a Nucën Papa

Diosan ñeu xunuxun caíscë 'aish ca axbi iéti 'icën.

³⁶Anu 'icë suntárucamanribi ca uquin ami cuaiquin bimi baca cachacë a xéanun quixun 'inánçexa.
³⁷Inánquin ca —mix asérabi judíos unicaman 'apu 'aish ca mixbi iët —quixun cacëxa.

³⁸Anua a matásancë i curúsocënu ca Jesús manámi esaquin cuénëocë bana matásce 'iacëxa: “Enéx ca judíos unicaman 'apu 'icën”. A banax ca griego banan cuénëocë 'ianan Romanu 'icë unin bana, latín cacë, anun cuénëocë 'ianan judíos unibunën bana, hebreo cacë, anúrribi cuénëocë 'iacëxa.

³⁹A Jesús 'acësaribi oquin i curúsocënu matásce uni rabé, achúshinën ca ami 'atimati banaquin 'usánquin Jesús cacëxa:

—¿Mix caramina Cristoma 'ain? Mix asérabi Cristo 'aish ca mixbi iët. Iéanán ca nuribi iémit.

⁴⁰Usoquian Jesús caia cuakin ca acënuan matásce unin bëtsi ñu caquin cacëxa:

—¿Mix usaribi oquin 'acë 'aíshbi caramina Nucën Papa Diosmi racuëtiman?
⁴¹Asérabi cananuna nux nun 'ucha cupí paë tanin. Usa nux 'aínbì ca ñené uni añu 'uchabi 'acëma 'icën.

⁴²Usoquin bëtsi catancëxun ca a unin Jesús cacëxa:

—Jesús, min nëtenuax 'apu 'ixun camina 'ë manutima 'ain.

⁴³Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana 'ën mi Cain, ñené nëténbi camina anu 'ëx 'icë anu 'ëbë 'iti 'ain.

Jesús bama

(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41; Jn. 19.28-30)

⁴⁴Usai 'imainun ca bari xamárucëbëbi me bëánquiacëxa. Bëánquiax ca rabé 'imainun achúshi hora 'icëbë bari pëquitëcëancëxa.
⁴⁵Usai bari bëánqui-

mainun ca Nucën Papa Diosan 'imicëx anuxun a rabiti xubu mëu anun bëpáncé chupax amo rabé 'inun tuquiacëxa.

⁴⁶Usaía 'icëbë ca munuma cuëncënishi Jesús quiacëxa:

—Papan, 'én cana 'én bëru ñunshin minmi binun mi 'inanin. Usaquin catancëx ca ashiti bamacëxa.

⁴⁷Usaía 'icécama isquin ca Romanu 'icé capitán Nucën Papa Dios rabi quiacëxa:

—Asérabi ca ènë unix 'uchañuma 'iasha.

⁴⁸Usaía quimainun ca axa Jesús 'ia isi timécë unicamaxribi masá nuitkati, atun nuitka mëëi shitáshquiquiani uténbuaax, atun xubunu cuancëxa. ⁴⁹Raírinëxa usai 'imainun ca an a 'unáncë unicama 'imainun axa Galileanuax a nuibëtsini ucë xanucamanribi 'ura nixun Jesús usai 'ia isacëxa.

Jesús bamacë mënón ñui quicë bana
(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Jn. 19.38-42)

⁵⁰Judea cacë menu 'icé éma, Arimatea, anu 'icë uni achúshi ca José cacë 'iacëxa. Ax ca upí uni 'aish upí sinánñu 'iacëxa. Ax ca judíos cushicaman 'apucama achúshi 'iacëxa. ⁵¹Usa 'aíshbi ca José an anun Nucën Papa Dios camabi unin 'apu 'iti nëtë uti caíncë uni 'iacëxa. Usa 'ixun ca raíri 'apucaman 'acésaribi oquin sinánquinma, atúxa Jesús 'acatsi quiax 'esénani —'ati ca —quiax quicëbëtanbi, an cámá 'icën.

⁵²Usa 'ixun ca Joséñen anu cuanxun Pilato cacëxa:

—Jesús ca bamaxa, cana buántisa tanin.

⁵³Usaquin cacëxuan —camina buánti 'ai —quiaxun cacëxun ca Joséñen Jesús i curúsocënu nanpátancëxun, sábana upitan rabúancëxa. Rabúbianquin ca anu uni bamaia mënótia matá me témú bëri naëcë, anu uni ñucë mëníocëma

pan, anu mënónuxun buáncëxa.

⁵⁴Usoquin anun ñu mëëtima nëtë 'atima cupí, a nëtë 'icëma 'ain, ca Joséñen Jesús mënónuxun buáncëxa. Buánxuan mënón ca anun ñu mëëtima nëtë 'iacëxa.

⁵⁵Usoquian buania nuibianxun ca Galileanuax abë uéxancë xanucaman uinuira cara Jesús mëníoia isanan uisaira oquin cara mëníoia quixun isacëxa. ⁵⁶Ibíani atun xubunu cuanxun ca anun Jesús sanu otí ro buánxun mëníocëxa. Mënótancëx ca Moisésñen cuénéo bana quicësabi oi, anun ñu mëëtima nëtë 'ain, tantiacëxa.

Jesús baísquia

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Jn. 20.1-10)

24 ¹Anun ñu mëëtima nëtë 'iónxa pëcaracëbëa bari urucëma 'aínshi ca axa Galileanuax Jesúsbë uéxancë xanucama anun sanu otí ro mëníoëxancë a buani raíri xanubë anua Jesús mëníoëxancënu cuantécëancëxa.

²Buani cuanx anu bëbaquinbi ca mapara, anun quini xépuéxancë, racanacë isacëxa. ³Usa 'icé istancëx cuani, quinu atsínquianxun isquinbi ca Nucën 'Ibu Jesús 'afmocëxa. ⁴Aímoi ratuti ca sináncasmacëxa. Usai ratúquian atun iscëxbi ca rabé uni, chupa chaba chabaquicë pañucë, a rapasu 'iacëxa. ⁵Usa isi ca xanucamax racuëti meu tétubuacëxa. Tétubutiabi ca a unin cacëxa:

—¿Usa cupí caramina mitsun anu uni bamacë mënótinua axa ashiti bamacëma uni barin? ⁶Ax ca ènuma 'icën, ca baísquiaxa. An Galileanuxun mitsu caéxancë bana camina sinánti 'ain. ⁷Ésaquin ca mitsu caéxanxa: Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icé, ca 'ë 'atima unin, uni itsán 'ë 'aminun 'inánti 'icën. Ináncëxun ca i curúsocënu bamanun 'ë matásti 'icën. Matásçex

asérabi bamatancëx cana rabé 'imainun achúshi nëtë 'iónxa pëcaratécencébë baísquiti 'ai quixun.

⁸Usaquian ángelnën cacëxun ca —asérabi ca Jesusan usaquin nu caëxanxa —quixun xanucaman sináncëxa. ⁹Usaquin sinánbiani anuax cuanxun ca atun iscëcama ñuianan ángelnën cacëcama ñuiquin, Jesusan 'unánmicë unicama mëcén rabé 'imainun achúshi a 'imainun an aín bana cuacë uni raíricamaribi ñuixuancëxa. ¹⁰Usaquian an Jesusan 'unánmicë unicama ñuixuncë xanucama ax ca 'iacëxa, María Magdalena 'imainun Juana 'imainun Jacobonët tita María, 'imainun axa atubé 'icë xanucamaribi. ¹¹Usaquian acaman ñuixuncëxunbi ca —cémëi ca quia —quixun sinánquin —usa ca —quixun sinánma 'icën. ¹²Usaifa rári 'imainun ca Pedronëxëshi abáquiani a quininu cuancëxa. Cuanx bëbái tétibúquini isquinbi ca anun Jesús rabúncë chupa ashi isacëxa. Isbiani ratúquiani uisai cara 'iáxa quixun sináncasmai ca aín 'icënu cuantécæn-cëxa.

**Emaús émanu bain cuanía usai 'iá
(Mr. 16.12-13)**

¹³A nëténbi ca an Jesusan bana cuacë uni rabé Jerusalénuax, axa mëcén rabé 'imainun achúshi kilometrosa 'ain, Emaús cacë émanu bain cuancëxa.

¹⁴Usai bain cuani ca a rabëtax usaía Jerusalénuax Jesús 'icë ñui cananquiancëxa. ¹⁵Usaifa cananquiancë bëbi ca Jesús a caxu cuani, atubé biránanquiani cuancëxa. ¹⁶Cuania isquin 'unántisa 'ixunbi ca —ënëx ca Jesús 'icë —quixun 'unánma 'icën. ¹⁷Unáncëxunmabi ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Añu ñui caramina cananquianin? ¿Uisacatsi caramina masá nuitutin?

¹⁸Cacëx niracëquin ca axa bain cuancë uni rabé, achúshi, Cleofas cacë, an Jesús cacëxa:

—¿Amanuax Jerusalénu ucë 'ixunbia uisa ñucama cara anu 'iáxa quixun ñuicania 'itsa unin cuanbi caramina mínschi cuacëma 'ain?

¹⁹Quixuan cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Añu ñui cara quicanx?

Quia ca cacëxa:

—Nazaretnu 'icë Jesús, a ñui ca quicanxa. An ca Nucën Papa Dios 'imainun unicamanribi iscëxun upí oquin Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuanan aín cushínbì uni itsin 'acëma ñu 'axa. ²⁰Usa 'icëbi ca nun sacerdote-nëni cushicamabëtan nun cushi raíricamanribi a Piláto 'inánxa, ax isa i curúsocënu matáscëx bamanun quixun. ²¹Nun cananuna Romanu 'icë unífan, nux Israel unibu 'icë, nu 'imainun nun nëtëcamaribi 'ibuacë 'aínbia nunainshi nun nëtë 'inun, an nu mënioxunti sinan, 'aínbi ca bamaëxanxa. ²²Usa 'aímbi ca nuxnu 'icësaribitía ami sináncë xanu raírinëni anu Jesús mëníoëxancënu pëcaracëma 'aínshi cuanxun isbëtsini uxun ñuixunquin nu ratupunia. ²³Cuanxunbi ca Jesús 'aímopunia. 'Aímobëtsini uxun ca nu capunia, ángel rabëtainsa iscëxun atu, Jesús ca bamacëma 'icë, ca baísquiaxa, caxa quixun. ²⁴Usaquin cacëx anua Jesús mëníoëxancënu cuanxunbi ca nubëa 'icë uni raírinëni xanún cacësabi oquin isquinbi Jesús mëraima 'ipunia.

²⁵Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Upí oquin camina sinaniman. An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unin cuënëo banax ca asérabi 'icë quixun camina sináncëma 'ain. ²⁶¿A bana quicësabi oi cara Cristo, ax aín Papabé 'Apu 'i cuancëma pan 'aish, paëtani témérati 'iáx?

²⁷Caxun ca Moisésnëan cuënéo bana 'imainun an Nucén Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribia cuënéo bana, uisa banacama cara a ñui quicë 'icë, a banaxa quicësabi oi ca 'iaxa quixun a uni rabé ñuixuancëxa. ²⁸Atu bana ñuixunbiancëx anua cuancë Emaús émanu abë bëbaquinbi ca a rabëtan, Jesús sapi ca cuanshitia quixun isacëxa.

²⁹Isquin ca cacëxa:

—Bari ca xupíbutia, ca baquishia, usa 'ain camina nun xubunu nubë 'i cuanti 'ain. Cacëx ca atubë cuanx aín xubunu 'i Jesús atsíancëxa.

³⁰Atsíntancëx mesanu a uni rabébë tsóbuxun ca pán bixun —asábi ca —Nucén Papa Dios catancëxun, tucapauquin atu 'ináncëxa. ³¹Usa 'ain ca, énëx ca Jesús 'icë quixun 'unántancëxunmabi pán tucapaxun 'ináncëxun pain —Jesús ca énëx 'icë —quixun 'unáncëxa. 'Unania ratúcebëishi ca Jesús nétéacëxa. ³²Nétécëbë ca canancëxa:

—An nubë banaquin cuënéo banacama nu ñuixuncëxun cananuna nun nuitu cuëeni shímëniocacësa tanpunin, ñusa cat?

³³Usaquin sinani bénétishi cuanx ca Jerusalénu cuantécëancëxa. Cuanx bëbaquin ca Jesusan 'unánmicë uni mécën rabé 'imainun achúshi, acamabéa Jesusan bana cuacë raíri unicamaribi timéccë méracëxa.

³⁴Méracëxun ca axa timéccë unicaman cacëxa:

—Nucén 'Ibu Jesús ca asérabi baísquitécëanxa. Usa 'icë ca Simonan ispunia.

³⁵Usaquier cacëxun cuaquein ca Emaúsnuax ucë uni rabëtan, usai ca bainuax nubë 'ipunia quixun canan —nua pán mëticasquin 'ináncëxuñshi cananuna ax ca asérabi Jesús 'icë quixun 'unánpuni —quixun cacëxa.

Aín 'unánmicë uni mécën rabé 'imainun achúshi an Jesús isa
(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Jn. 20.19-23)

³⁶Usaquin atu ñuixunía sénéncëma pain 'aínbi axbi chiquiracëti atu nëbëtsi niracëquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Chuámashirua ca 'ican.

³⁷Usoquian atu cacëx racuëti ratúquin ca —ñunshin ca —quixun sináncëxa.

³⁸Usaí 'i ami racuëtia isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina racuëtin?

¿Uisa cupí caramina 'ex cana asérabi Jesús 'ai quixun sinaniman? ³⁹Én mécën 'imainun ca 'én taë is. Isquin ca, 'ex cana Jesús 'ai quixun 'unan. Uisa cara 'én nami 'imainun 'én xo 'icë quixunmi 'unánun ca 'é ramët. Ñunshinax ca xoñuma 'ianan namiñuma 'icën.

⁴⁰Usaquin caquin ca mëshpáquin aín mécën ismianan aín taeribì ismiacëxa.

⁴¹Usoquian ismicëxbi ca —énëx ca Jesús 'icë —quiax cuëenibi sináncasmái ratuacëxa. Ratutia isquin ca Jesusan —mitsun a piti ñu cara 'áima 'ic? —quixun cacëxa. ⁴²Cacëxun ca tsatsa xuicé paná 'imainun buna rëpa téxera 'ináncëxa. ⁴³Ináncëxun biquin ca atun ismainunbi Jesusan piacëxa.

⁴⁴Pitancëx sénénxun ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ex bamacëma pain 'ixun 'én mitsu cacësabi oi ca 'iaxa. 'E ñuiquin cuënéo banacama Moisésnën 'a, 'imainun an Nucén Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënéo banacama, 'imainun Salmosribi, acamaxa 'é ñui quicë bana axa quicësabi oi ca 'iti 'icë quixun 'én mitsu cacësabi oi cana 'ian.

⁴⁵Usaquin caxun ca a ñuiquian cuënéo banacama upí oquian cuanun ñuixunquin anu timéccë unicama 'unánmiacëxa.

⁴⁶'Unánmiquin ca esaquin cacëxa:

—Ésai ca a bana quia, Cristo ca bamatancëx rabé iónxa pëcaratécencë bë baísquiti 'icën. ⁴⁷Usa 'ain ca aín unicaman Jerusalénu pain aín bana ñuitancëxun camabi menu cuanquin ésoquin caquin unicama ñuixunti 'icën, Nucën Papa Diosan atun 'atima ñu 'acëcama térëncë 'inuxun ca sinanaquin bëtsi oquin sinánti 'icë quixun. Ésaía a ñui cuënéo bana quicë a ñuixuntancë xun ca Jesusan atu cacëxa: ⁴⁸Mitsun camina 'ex 'ia iscë 'ixun, uisai carana 'ë ñuiquin cuënéo banacama quicësabi oi 'ia quixun unicama ñuixunti 'ain. ⁴⁹Axa uti ñuiquian 'en Papa Diosan 'ë cacë, a cana mitsunu unun xuti 'ain. Usa 'ain camina Nucën Papa Diosan aín cushi

mitsu 'inánun Jerusalénu bérúxun caínti 'ain.

Jesús naínu cuan
(*Mr. 16.19-20*)

⁵⁰Usa 'ain ca Jesusan Jerusalénuax cuanquin Betania éma 'urama, aín unicama buáncëxa. Buántancëxun aín mëcën rabé manámi oquin ca Nucën Papa Dios atu ñucáxuancëxa. ⁵¹Usaquin ñucáxuntancëxun acama ébiani ca anua Nucën Papa Dios 'icë anu cuancëxa. ⁵²Cuania rabbitancëx ca chuámashi tani cuéenquiani Jerusalénu cuantécëancëxa. ⁵³Cuantancëxun ca nëté camabi anuxun Nucën Papa Dios rabbiti xubunu cuanxun cuanxun, a rabiacëxa. Ashi.

JUANËAN 'A UPI BANA

Nucën Papa Diosan Bana uni 'iá

1 ¹Nucën Papa Diosan ñu unioisama pain 'aínbi ca aín Bana 'iacëxa. Aín Bana ax ca Nucën Papa Diosbë 'iacëxa, ax ca Nucën Papa Diosbi 'iacëxa. ²Usa 'ain ca ñu unicëma pain 'ain aín Bana, ax Nucën Papa Diosbë 'iacëxa. ³Aín Banáinshi ca camabi ñu uniacëxa. Nucën Papa Diosan Bana 'áima 'ia 'ain ca ñu 'áima 'ianan ñancáishi itsánxan. ⁴A bana anúan Nucën Papa Diosan nëtë 'inan 'aish ca camabi ñu 'imainun uníxribi ñené nëtënu bucuia. Usai 'i ca an 'imicëx unicama sinánñu 'icën. ⁵Ñunshin 'atimanën 'imicëxun unin 'aisama 'iti sinaniabi ca Nucën Papa Diosan Bana ax upíira 'ixun uni upí 'inun 'imia. Usaquian 'imia ca ñunshin 'atimanën a cuati uni upí 'iaxma 'inun quixun Nucën Papa Diosan bana a nëtënima.

⁶Uni achúshi ca 'iacëxa Juan caquin anëcë. A ca Nucën Papa Diosan ñené menua umun xuacëxa. ⁷Ax ca Nucën Papa Diosan Bana, an 'uchañura 'icëbi uni aín nuitka upí 'imiti, ax ucëbëa ami cataménun camabi uni a ñuixuni uacëxa. ⁸Juan, ax ca an uni aín nuitka upí 'imiti ama 'iacëxa. Usa 'aíshbi ca axa uti ainra uni aín nuitka upí 'imiti, a unicama ñuixunuan Nucën Papa Diosan ñené menu xucë 'iacëxa. ⁹An aín sinan upíira 'ixun uni upí 'imiti axa uti ñuiquin ca Juanëan unicama ñuixuancëxa.

¹⁰An aín sinan upíira 'ixun uni upí 'imiti ax ca ñené menu 'iacëxa. Usa 'ixun an Nucën Papa Diosbëtan camabi me 'imainun camabi ñucama unio 'icëbi ca unicaman, ui cara ax 'icë quixun 'unánma 'icën. ¹¹Ené nëtënu 'icë unicaman ca an unio 'ixunbi, atubë 'inúxa ucëbi biisama tancëxa. ¹²Usa 'ixunbi ca uicamax cara ami sinánan ami catamëtia, acama Nucën Papa Diosan bëchicëa 'inun 'imiacëxa.

¹³Unfan aín xanumi bëchicë tuá ax ca unishi 'ia. Unin bëchicënëxa usa 'aínbi ca usama Nucën Papa Diosan bëchicë cama 'icën. Ax ca aín cushínschia aín bëchicë 'imicë 'icën.

¹⁴Nucën Papa Diosan Bana a ca bëtsi tuásaribi 'inun xanun bacéancëxa, uni 'inun. Nucën Papa Diosan sinánsaribi 'ixun ca ñené menu 'icë unicama abë 'ixun nuibacëxa. Ax aín Bëchicë Achúshi 'aish aín Papa Diossalibi 'aish aín sinan upíira upí cananuna isacën. ¹⁵Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicë, an Nucën Papa Diosan Bana ñui munuma banaquin cacëxa:

—Enëx ca a ñuiquin ésaquin 'en mitsu caëxancë a 'icën: Axa 'ë caxu uti uni ax ca 'ésamaira 'icën. 'Ex 'icëma pain 'ain ax pain 'iá 'aish ca 'ésamaira 'icën.

¹⁶An ca aín sinan upíira 'ixun ax 'icësaribitnu nun sinan upí 'inun nuibaquin énquinma nu 'aquinia.

¹⁷Uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun ca Moisésnën nucën

raracama 'unánmiacëxa. Usa 'aínbi ca axira uxun Jesucristonën asérabi nuibaquin aín 'ucha térenquin Nucën Papa Dios cuéencësabi oía aín uni 'inun 'imiaxa. ¹⁸Uinu 'icë unínbì ca Nucën Papa Dios isáma 'icën. Aín Béchicë Achúshi, axa aín Papabë 'icë, an cuni ca uisa cara Nucën Papa Dios 'icë quixun nu 'unánmiacëxa.

*I. JESUCRISTONËAN GALILEA ME
IMAINUN JUDEA MENUXUN BANA
ÑUIXUAN (1.19-12.50)*

Juanëan Jesús ñuia

(Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

¹⁹Usa 'ain ca Jerusalén 'icë judíos unicaman ax caraisa ui 'icë quixuan Juan ñucatánun, sacerdotecamacéñun levita unicama xuacëxa. ²⁰Xucëx cuanx bëbaxuan ñucácëxun ca parántisama tanquin Juanëan cacëxa:

—'Ex cana Cristoma 'ain.

²¹Cacëxun ca cacëxa:

—¿Ama 'aish caina ui 'ain? ¿Elías caina 'ain?

Quixuan cacëxun ca cacëxa:

—'Ex cana ama 'ain.

Cacëxun ca ñucatéccëancëxa:

—¿An Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunti uni, axa uti a caina mix 'ain?

Cacëxun ca —ama cana 'ai —quixun cacëxa. ²²Usaquin cacëxunbi ca catéccëancëxa:

—¿Uiira caramina mix 'ain? An nu xucë unicamanu cai cuanun ca mix caramina ui 'ai quixun nu cat.

²³Cacëxun ca Juanëan cacëxa:

—'Ex cana axa anu uni 'icëma menuax munuma banacë uni a 'ain, ésai qui: "Nucën 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mënñoquin racanati 'ain". An énë bana cuénëo, Isaías, an Nucën Papa

Dios quicë bana unicama ñuixuncë, axa quiásabi oi cana 'ex 'in.

²⁴Axa usaquin Juan ñucati cuancë unicamax ca fariseo unicaman xucë 'iacëxa. ²⁵Usa 'ixun ca Juan catécéancëxa:

—¿Mix Cristoma 'ianan Elíasma 'ianan an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunti, axa uti ama 'ixunbi caina min uisa cupí unicama 'unpaxan nashimin?

²⁶Cacëxun ca Juanëan cacëxa:

—'En cana uni 'unpaxan nashimin, 'aínbi ca mitsúnmi 'unáncëma uni achúshi mitsubë 'icën. ²⁷Ax 'ésamaira 'aish ca mitsúnmi 'unánun 'ë caxu aia. 'Ex 'iisama pain 'ain, ax pain 'iá 'aish ca 'ésamaira 'icën. Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ex asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi tubuxuntima 'ain.

²⁸Jordán 'ucémanan 'icë Betábara cacë éma anuxuan unicama nashimicë, anu cuanx ca unían xucë unicama usai Juanbë banacëxa.

**Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí
bamati, Cristo, a ñuicë bana**

²⁹Usaquin unicama coónxun ca Juanëan Jesús aia isacëxa. Aia isi ca quiacëxa:

—Ca is, énëx ca unin 'ucha cupí carnero bamati 'aínbia ax bamacë cupí Nucën Papa Diosan camabi unin 'ucha térenti a 'icën. ³⁰Énëx ca a ñuiquin ésai quiquin 'en mitsu cacë a 'icën: Axa 'ésamaira uni ax ca 'ë caxu aia. 'Ex 'icëma pain 'ain ca ax pain 'iacëxa. Usa 'aish ca 'ésamaira 'icën. A ñuiquin 'en mi cacë, a ca ux 'icën. ³¹Énribi cana a 'unáncëma 'ain, 'aishbi cana Israel unicaman uisa uni cara quixun a 'unánun 'unpaxan uni nashimi uan.

^{32,33}Usaquin catancëxun ca, ésai ca 'iasha quixun Juanëan unicama ñuixuan-cëxa:

—'En a 'unáncëma 'icëbi ca Nucën Papa Diosan 'en 'unpaxan uni nashiminnun xuquin 'ë caxa: "Uni achúshinua 'en Bëru Ñunshin Upí ubútancëx 'iruia camina isnxun 'ain. Ainra ca uni 'en Bëru Ñunshin Upíbëa 'inun 'imiti 'icën". Usaquin ca 'ë caxa. An 'ë cacësabi oquin cana Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upía ñumacuru tinax naínuax ubútancëx a uninu 'iruia isan.³⁴ Usaquin isun cana —ax ca Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë —quixun camabi uni cain. Usaquin ca Juanën cacëxa.

**Jesusan aín 'unánmicë unia
'inun a pain caísa uni**

—³⁵Usaquian coon ca Juanbë aín 'unánmicë uni rabé 'iacëxa. ³⁶Abë 'icë ca Jesusan cuainia isquin Juanën cacëxa:

—Ca is, carnero 'icësaribiti unin 'ucha cupí bamanuan Nucën Papa Diosan xua a ca ux 'icën.

—³⁷Usaíá quia cuaquin ca Juanën 'unánmicë uni rabëtan Jesús nuibiancëxa. ³⁸Nuibiancëxun caxu bësuquin isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Añu caramina barin?

Cacëxun ca ñucácëxa:

—¿Uinu cara min 'iti 'ic, rabí? (Rabí quicë bana, ax ca an uni 'unánmicë uni qui quicë 'icën.)

—³⁹¿Uinu 'icë cara min 'iti 'ic? quixun cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Isi cuanun ca ut.

Cacëx cuanxun ca aín 'iti isacëxa, istancëx ca bari xupíbucëbëa baquíshti 'urama 'ain abë 'iacëxa.

—⁴⁰Juanën cacëxun cuaquian Jesús nuibiancë uni rabëtax ca bëtsix Simón Pedronën xucën Andrés 'iacëxa. ⁴¹Jesusan 'itinxun cuanxun ca Andrésnën aín xucën Simón Pedro bariquin méraxun cacëxa:

—Mesías cananuna isan.

Mesías quicë bana, ax ca Cristo, axa utia judíos unicaman caíncë a qui quicë

'icën. ⁴²Cabianquin ca aín xucën Jesúsnu buáncëxa. Buáncëx bëbaia isquin ca Jesusan bëñachaquin cacëxa:

—Mix camina Juanën bëchicë, Simón, a 'ain. 'Aíshbi camina Cefas caquin anëcë 'iti 'ain.

Cefas quicë bana, ax ca Pedro qui quicë 'icën.

**Jesusan Felipe 'imainun
Natanael abë cuanun ca**

—⁴³Usaquian Pedro coon pëcaracëbë, Galilea menu cuanti sinani cuanquinbi ca Jesusan Felipe mëracëxa. Mëraquin ca cacëxa:

—'En mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut.

—⁴⁴Felipe Betsaida émanu 'icë uni 'ain, ca Andrés 'imainun Pedroribi, anu 'icë uni 'iacëxa. ⁴⁵Usaquian Jesusan cacëx cuanxun ca Felipenën Natanael cacë uni bariquin mëraquin cacëxa:

—A ñuiquian Moisés 'imainun an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun uni bana ñuixuncë unicaman cuënëo, a uni cananuna mëran. Ax ca Jesús, Nazaretnu 'icë uni, Josénën bëchicë, a 'icën.

—⁴⁶Felipenën cacëxun ca Natanaelnën cacëxa:

—¿Nazaret émanu cara ñu 'unáncë uni 'iti 'ic?

Cacëxun ca Felipenën cacëxa:

—Usa ca mi isnun ca 'ëbë cuani ut.

—⁴⁷Cabianquin buáncëxa Natanael aia isi ca Jesús quiacëxa:

—U unix ca asérabi Israel uni upí 'icën, uni paráncëma ca ux 'icën.

—⁴⁸Quia ca Natanaelnën cacëxa:

—¿Uisaxun caramina 'ë 'unán?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mi caia Felipe cuancëma pan 'aínbi cana mi higuera tanáinua isan.

—⁴⁹Cacëxun ca Natanaelnën cacëxa:

—Mix camina Nucën Papa Diosan Bëchicë 'ianan Israel unicaman 'apu 'ain.

⁵⁰Cacéxun ca Jesusan cacéxa:
—¿Higuera tanáinua cana mi isan 'én
mi cacéxun caramina bérí, énëx ca
Nucén Papa Diosan Béchicé 'icé quixun
'é sinanin? Minmi 'é iscésamaira oquin
camina 'én ñu 'aia isnxun 'ain.

⁵¹Esaquínribi ca Jesusan Natanael
cacéxa:

—Asérabi cana mitsu cain, naí
panárábëcëbëtan camina uni 'inx 'éx
anuax uá, 'é manáminuaxa Nucén Papa
Diosan ángelcama cuaruanan ubutia
isnxun 'ain.

Unin xanu biti nëtéa Jesús Canánu 'iá

2 ¹Rabé nëté 'iónxa pëcaracébëtan ca
Galilea nëtënu 'icé éma, Caná cacé,
anuxun uni achúshinén aín bëchicé
xanu bimiti 'ain, aín aintsi 'ibucama pi
unun quixun aín uni camiacéxa. Anu ca
Jesusan titaribi 'iacéxa. ²Usa 'ain ca
Jesúsribi aín 'unánmicé unicamabé
aribia camicéx cuanx anu 'iacéxa. ³Anu
'ixun ca unicaman cénucéxa vino 'áima
'ain aín titan Jesús cacéxa:

—Vino ca 'áima 'icén, ca cénúaxa.

⁴Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—¿Uisati caramina 'é usaquin cain?
Anun 'én ñu 'ati nëté ca 'icéma pain 'icén.

⁵Cacéxun ca aín titan an pití 'inancé
unicama cacéxa:

—Én tuacéan mitsu cacésabi oquin ca
'at.

⁶Anu ca 'iacéxa mécén achúshi
'imainun achúshi maxax 'acé ñuté, anu
anúan judíos unicama mëchucati 'unpax
nanti. A ñutécama sapi ca veinte 'ianan
treinta galones 'unpax anu 'aruti 'iacéxa.
⁷Usa 'ain ca Jesusan an pití 'inancé
unicama cacéxa:

—Ñuténu ca 'unpax buácat.

Cacéxun ca usoquin 'acéxa. ⁸Usaquian
'aia ca cacéxa:

—Buácabianquin ca fiesta 'ibunu
buántan.

Cacéxun ca Jesusan cacésabi oquin
buáncéxa. ⁹Buáncéa fiesta 'ibun,
Jesusan 'unpax 'icébi vino océ, a
tanquin, uinua bëcë cara quixun
'unaniamabi ca an ñuténu buácabian-
quin buáncé unicama ainshi 'unáncéxa.
Usa 'ain ca fiesta 'ibun an xanu biti uni
cuënxon cacéxa: ¹⁰—An fiesta 'acé unin
ca vino upí pain 'inántancéxun a cénua
vino asábitanishi uni 'inania. Usa 'áinbi
camina min bérí 'atimatani pain
'inántancéxun vino upí 'inanin.

¹¹Usoquin ca Jesusan Galilea menu
'icé éma, Caná, anuxun aín sinanéinshi
'atabaquin uni itsin 'acéma ñu 'acéxa,
uni itsin cushisamaira ca aín cushi 'icé
quixuan unicaman 'unánun. USAQUIAN
ñu 'aia isi ca aín 'unánmicé unicama
ami cataméacéxa.

¹²Usaquin 'atancéx ca aín tita
'imainun aín xucéantu 'imainun aín
'unánmicé unicamabé Jesús Capernaúm
émanu cuancéxa. Cuanx bëbatancéx ca
'itsama nëtéinshi anu 'iacéxa.

An ñu marucé unicama Jesusan chiquían (Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18; Lc. 19.45-46)

¹³Pascua anúan judíos unicaman
carnero 'ati nëtéa 'urama 'ain ca Jesús
Jerusalénu cuancéxa. ¹⁴Cuanx bëbax
anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunu
atsínquinbi ca an ñu marucé unicaman
vaca bénë 'imainun carnero 'imainun
ñumacuru acama maruia isacéxa. Isanan
ca anuxun curíqui cambioquin bicé, anua
unicamaribi tsóce isacéxa. ¹⁵Acama isquin
ca anun rishquití itsi mëníoquin, anua 'icé
carnero 'imainun vaca bénë 'imainun an
marucé unicamaribi chiquíancéxa.

Chiquíanan ca an curíqui cambioquin bicé
unin curíqui reúquin, anua curíqui nancé
ñucama chashcacéxa. ¹⁶Usonan ca an
ñumacuru marucé unicamaribi cacéxa:

—Énua ca mitsun ñucama buántan.
Anuxun 'én Papa rabiti xubu camina

anuxun ñu maruti xubusa 'inun ésaquin 'atima 'ain.

¹⁷Usaquian Jesusan caia cuaquein ca aín 'unánmicé unicaman Nucén Papa Diosan bana cuénéo ésa quicé a sináncëxa: "Éx anun rabanan bamaquimbi cana anuxun mi rabiti xubu upí oquin béranti 'ain". Usaqin sinánquin ca —a banaxa quicësabi oquin ca 'aia —quixun sináncëxa.

¹⁸Usaqin 'aia isquin ca judíos unicaman Jesús cacëxa:

—¿Minmi ésoquin 'acé ax ca asábi 'icé quixúnun nun 'unánun caramina añañ ñu nun isnun 'ati 'ain?

¹⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnni tencapatiabi cana énë xubu 'én rabé 'imainun achúshi nétéinshi 'atécënti 'ain.

²⁰Cacëxun ca judíos unicaman cacëxa:

—Cuarenta y seis baritian ca nucén chaitiocécaman énë xubu 'acëxa. Usa 'aínbi ¿caramina min rabé 'imainun achúshi nétéinshi 'atécënti 'ain?

²¹Ésaquian atun cacé 'aínbi ca Jesús quicé bana ax, axbi ñuiacati quicé 'iacëxa. ²²Usa 'ain ca aín 'unánmicé unicaman bamaxa Jesús baísquitécéan usaquian judíos unicama cacé a bana sináncëxa. Sinánan ca —Nucén Papa Diosan bana cuénéo ca cémëma 'icé —quixun sinánan —Jesusan nu cacé bana axribi ca cémëma 'icé —quixun sináncëxa.

Unicaman sináncë ñucama Jesusan 'unan quicé bana

²³Pascua anun carnero 'ati nötén Jerusalénu 'ixuan Jesusan uni itsin 'acëma ñu 'aia isi ca 'aisamaira uni —an ca asérabi Nucén Papa Diosan cushin ñu 'aia —quixun sináncëxa. ²⁴Usa 'icébétanbi ca camabi unían aín nuitu mëu sináncë a 'unáncë íxun, Jesusan —asérabi ca 'émi sinanima —quixun

'unáncëxa. ²⁵An ca unían cacëxunmabi camabi unin sinan 'unáncëxa.

Nicodemoa Jesús isi cuan

3 ¹Fariseo uni achúshi ca Nicodemo caquin anécé 'iacëxa. Ax ca judíos unicaman 'apu achúshi 'iacëxa. ²Usa 'ixun ca anu ñantan cuanxun Jesús cacëxa:

—Unían mix camina cushiira 'ai quixun 'unánun camina uinu 'icé unínbia 'acëma ñu 'ain. Nucén Papa Diosa abëma 'ain ca uinu 'icé unínbì minmi 'acësoquin ñu 'atima 'icén. Usa 'ain cananuna 'unan, Nucén Papa Diosan ca minmi nu 'unánminun énë menu mi xuacëxa quixun.

³Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana 'én mi Cain, axa aín cushin bacéntécencëma uni ax ca Nucén Papa Diosnan 'itima 'icén.

⁴Usaquian cacëxun ca Nicodemonén cacëxa:

—¿Uisax cara béráma cania 'aish uni bacéntécënti 'ic? ¿Amiribishi cara aín titan pucunu atsianx bacéntécënti 'ic?

⁵Nicodemonén cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usama ca. Asérabi cana 'én mi Cain, 'unpax 'imainun Nucén Papa Diosan Béru Ñunshin Upitan bacéntécencëma uni ax ca Nucén Papa Diosnan 'itima 'icén. ⁶Axa xanunuax bacéncë, ax ca unishi 'ia; axa aín Béru Ñunshin Upitan bacéncë uni, ax ca Nucén Papa Diosan Béru Ñunshin Upínu 'ia. ⁷Nucén Papa Diosan cushin camina bacéntécencë 'ití 'ai quixun 'én mi cacëx ratúaxma ca 'it. ⁸Uinuax cara suñu bëequi banaquiania camina cuatin, 'ixunbi camina isima, uinuax cara a suñu aia, uinu cara cuania quixun. An ñu shaícaianu suñu iscëma usaribi oquin cananuna Nucén Papa Diosan Béru Ñunshin Upitan uni bacéntécënmia isiman.

⁹Cacëxun ca Nicodemonën Jesús catëcëancëxa:
—¿Uisa 'aish cara usai 'iti 'ic?
¹⁰Cacëxun ca Jesusan Nicodemo cacëxa:
—¿Mix an Israel unicama 'unánmicë 'ixunbi caramina 'en mi cacëxun uisai qui quicë cara quixun cuatiman?
¹¹Asérabi cana mi cain, nun 'unánce ñu ñuiyanan nun iscë ñuribi ñui cananuna nux quin. Quiabi camina nun bana ca asérabi 'icë quixun sinaniman. ¹²¿Enë menu 'icë ñu 'en ñuia cuakinma caramina uisaxun 'en naínu 'icë ñu ñuia cuati 'ain? ¹³Uinu 'icë unínbia anu 'icë ñu 'unánce 'áimabi cana 'en cuni anuax uá 'ixun 'unanan. ¹⁴Moisésnéan anu uni 'icëma menuxun manë 'acë runu, camabi unin isnun, i nitsínxun anu nansaribi oquin ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë, 'e unin 'ati 'icën,
¹⁵uinu 'icë unix cara 'ëmi catamëtia axa nëtëtimoi Nucën Papa Diosnan 'inun.

Nucën Papa Diosan ènë menu 'icë unicama nuibacë bana

¹⁶Camabi uni asérabi nuibaquin ca Nucën Papa Diosan aín Béchicë achúshi ènë menu xuacëxa, uicamax cara ami catamëtia axa nëtëtimoi abë 'inun.
¹⁷Nucën Papa Diosan ca aín Béchicë an ènë menu 'icë unicama aín 'ucha cupí 'uchonun xuáma 'icën. Ama, ènë menu 'icë unicama aín 'ucha térénquin ainan 'inun iéminun quixun ca xuacëxa. ¹⁸Aín Béchicëma catamëcë uni ax ca Nucën Papa Diosan 'uchocë 'ima. Usa 'aínbì ca axa ami catamëcëma uni ax aín Béchicë achúshi ami catamëcëma cupí Nucën Papa Diosan aín 'ucha cupí castícantishi 'icën. ¹⁹Axa ami sináncëma unicamax ca aín 'ucha cupí Nucën Papa Diosan castícantishi 'icën, atúan an aín sinan upíira 'ixun uni upí 'imiti ax uámbi ami catamësama tanquin 'atima ñu 'atishi

cuëëncë cupí. ²⁰An ñu 'atima 'acë unicaman ca an 'aia unin isti rabanan xabánuixun 'ati cuëënquinma bëánqui-bucënuixun ñu 'aia. ²¹Usa 'aínbì ca an Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin 'acë uni, an 'aia isquian —an ca Nucën Papa Diosan 'aquincëxun ñu 'aia —quixun unin 'unánun xabánuixun ñu 'aia.

Amiribishia Juanën Jesús ñuitécéan bana

²²Usa 'ain ca Jesusan aín 'unánmicë unicamabë Judea menu 'icë émacaman cuantancëx anu 'ixun uni nashimiacëxa. ^{23,24}Nashimimainun ca Juanënbì sipuacëma pain 'ixun Enón caquin anëcë éma, anua 'itsa 'unpax 'ain, anuxun uni riuatsincë nashimiacëxa. Enón cacë éma ax ca Salim caquin anëcë éma 'urama 'iacëxa.

²⁵Usa 'ain ca judío uni achúshinëx Juanëan 'unánmicë unicamabë, aín raraxa quiásabi oquin Nucën Papa Diosa cuëënen ñu 'ati ñui cuëbicanancëxa.

²⁶Usai cuëbicananquiani anu cuanxun ca Juan cacëxa:

—A ñuiquinmi nu cacë uni axa mibë Jordán 'ucë manan 'icë, Jesús, an unicama nashimicëbë ca camabi unix anu riuatsinía.

²⁷Cacëxun ca Juanën cacëxa:

—Uinu 'icë unínbì ca Nucën Papa Diosan 'imicëxunma usa ñu 'atima 'icën.

²⁸Mitsun camina, Cristoma cana 'ai 'ex quia cuan. Nucën Papa Diosan ca 'ë caxua ax unun 'ex pain récuënuatsini unun 'ë xuaxa. ²⁹Ésa ca. Ainan 'inúan unin bicëx ca xanu ainan 'ia. Ainan 'iti xanu bitsia uni cuëëni banaia cuati ca axa abë niceùníxribi cuëënia. Usaribiti cana 'ex

—unicaman ca Jesusan bana cuatia —quixunmi mitsun 'ë cacëxun cuati chuámarua tani cuëënin. ³⁰Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan usai ca 'iti 'icë quixun ñuiasabi oi, axira 'ësama cushiira 'ain camabi unix 'ë éanan anuishi cuanti 'icën.

Axa naínuax ucë uni ñuicë bana

³¹Axa naínuax uá, an unio ñucamabé sénénma cushiira 'aish ca bëtsi unisamaira 'icën. Unían bëchicëxa bacéncë uni an ca umishi 'ixun énë menu 'icë ñuishi ñuia. Axa Nucën Papa Diosnuax uá, ax ca an unio ñucamabé sénénma cushiira 'aish bëtsi unisamaira 'icën. ³²An ca an iscë ñucama ñuianan, an cuacé banacamaribi ñuia, ñuiabi ca uinu 'icë unínbì aín bana ca asérabi 'icë quixun sinanima. ³³Usa 'aínbi ca axa aín bana cuati ami catamécë uni, an —Nucën Papa Diosan banax ca asérabi 'icë —quixun sinánan —ca usa 'icë —quixun unicama ñuixunia. ³⁴Usai 'inun ca Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí ñionquinma aín Bëchicë 'inania. Usaquier 'ináncëxun ca an xuçéxa ucë uni, Jesús, an aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'ixun Nucën Papa Dios cuéencësabi oquin unicama bana ñuixunia. ³⁵Nucën Papa Diosan ca aín Bëchicë nuibaquin axa aín 'ibu 'inun camabi ñu a 'ináncëxa. ³⁶Axa aín Bëchicëmi catamécë uni, ax ca ainan 'aish Nucën Papa Diosbë nététimoí 'ia. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Diosan Bëchicëmi sinántisama tancé uni, ax ainanma 'aish Nucën Papa Diosbë nététimoí 'ima. A uni ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha cupí 'aisamaira oquin castícancé 'iti 'icën.

Samaritana xanubë Jesús bana

4 ¹Fariseo unicaman ca —Juanén 'unánmicë unicama 'itsaribi 'aínbi ca Jesusan 'unánmianan nashimicë unicamaxira 'aisamaira 'icë —quixuan ñuicania cuacéxa. ²Usa 'aínbi ca Jesusanma aín 'unánmicë unicaman cuni uni nashimiacëxa. ³Usaquier fariseo unicaman cuacéxun 'unánbiani ca Jesús Judea menuax amiribishi Galilea menu cuantécëancëxa.

⁴Anu cuanti sinani ca Jesús Galilea nétenu cuani Samaria 'abiani cuancëxa.

⁵Cuanx ca Jacobnén aín bëchicë José 'inan me 'urama 'icë éma, Sicar cacë, anu bëbacëxa. ⁶Bëbatancëx ca Jacobnén naëa 'unpax anu 'ain, Jesús 'uran cuanbaiti cuainsama tani, baria xamárucëbë, a rapasu tsóbuacëxa. ^{7,8}Tsóbutancëxa anu tsómainun ca aín 'unánmicë unicama a piti ñu bitsi Jesús ébiani cuancëxa. Cuan ca Samaria nétenu 'icë xanu achúshi 'unpax bitsi uacëxa. Chumu bëi aia isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿'É ca 'unpax 'anun 'inan?

9Cacëxun ca a xanun cacëxa:

—¿Uisati caramina mix judío uni 'ixunbi 'ëx samaritana xanu 'icëbi 'unpax 'inánun quixun 'ë cain?, judíos unicamax samaritano unicamabé nuibanancë 'aínmbi.

¹⁰Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Én mi 'unpax ñucácë 'aínbi camina ui carana 'ai quixun 'ë 'unaniman. 'É 'unánan añu cara Nucën Papa Diosan mi 'inánti 'icë quixun 'unáncë 'ixun camina 'ë ñucásian. Ñucácëxun cana anúnmi nététimoí Nucën Papa Diosnan 'iti 'unpax mi 'inántsian.

¹¹Cacëxun ca cacëxa:

—Anua 'unpax biti énëx ca némien 'icën. Anun 'unpax biti ñuñuma camina 'ain. ¿Uinua caramina anun 'ëx nététimoí Nucën Papa Diosnan 'iti 'unpax a biti 'ain? ¹²¿Nucën rara Jacóbsamaira caina mix 'ain? An ca énë anua 'unpax biti naéacëxa, naëxun ca 'acëxa, 'anan ca aín bëchicëribi 'amianan a rabucucë ñuinacamaribi 'amiacëxa. Jacobnén aín rébúnquicamanribia 'anun naëa 'icë cananuna nunribi énë 'unpax 'ain.

¹³Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—An énë 'unpax 'acë uni, ax ca amiribishi shimatëcënia. ¹⁴Usa 'aínbi ca

an 'én 'ináncexun 'unpax 'acé uni, ax amiribishi shimatécéntima 'icén. Me 'ucé mëúcuaxa chiquitia 'unpax xobucésaribiti ca 'én 'ináncé 'unpax nëtétima uninu 'iti 'icén. Usaíá 'icébë ca uni nëtétimo Nucén Papa Diosnan 'iti 'icén.

¹⁵Usaquian cacéxun ca xanun cacéxa:

—A 'unpax ca 'ë 'inan. Amiribishi shmai 'unpax bitsi utécénunma ca 'ë 'inan.

¹⁶Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Min bënë cuénbëtsini ca abë utan.

¹⁷Cacéx ca —'ëx cana bënëñuma 'ai —quiacéxa. Quia ca Jesusan cacéxa:

—Usa ca. Bënëñuma cana 'ai qui camina céméiman. ¹⁸Mix camina mëcén achúshi bënëñu 'iacén. Usa 'aínbi ca axa bérí mibë 'icé uni ax asérabi min bënëma 'icén. Usa 'ain ca —bënëñuma cana 'ai —quiazmi quicé ax céméma 'icén.

¹⁹Cacéxun ca xanun cacéxa:

—Bérí cana mix caina ui 'ai quixun 'unanim. Mix camina an Nucén Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé uni a 'ain. ²⁰Samaria unicama nun raran ca tucu énuxun Nucén Papa Dios rabiacéxa. Usa 'aínbi camina mitsux quin, Jerusalénu-xun ca unin Nucén Papa Dios rabiti 'icé quiax.

²¹Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Asérabi cana mi cain, anúnni énë tucunuxunmabi, Jerusalénu-xunmabi anumi mitsux 'icénu-xunbi, Nucén Papa Dios rabiti nëtë ca aia. ²²Mitsun camina ui caramina rabi quixun 'unaniman. Nun cananuna ui caranuna rabi quixun 'unanim. An uni Nucén Papa Diosnan 'inun iémiti, ax ca judío uni 'iti 'icén. An usaia 'inun mënío, a cananuna nun rabin. ²³Anúan an Nucén Papa Dios rabicé unix asérabi ami sinani ax cuéencésabi oi 'iti cuéenquin a rabiti nëtë ca aia, bérí ca a nëtë 'icén.

Usaquian unin a rabiti ca Nucén Papa Dios cuéenia. ²⁴Nucén Papa Dios, ax ca unima 'aish nami, imi, xo, acamañuma 'icén, a ca unin isima. Usa 'ain ca an Nucén Papa Dios rabicé unin asérabi ami sinani ax cuéencésabi oi 'iti cuéenquin a rabiti 'icén.

²⁵Cacéxun ca xanun cacéxa:

—Mesías, Cristo cacé, ax ca uti 'icé quixun cana 'unan. Ax uquin ca nun nu 'unánun camabi ñu ñuixunti 'icén.

²⁶Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—A cana 'ëx 'ain, abë camina banain.

²⁷Cacébëbi ca aín 'unánmicé unicama utécéancéxa. Uquin xanubéa Jesús banaia isi ratúquinbi ca uinu 'icé unínbi —lañu caramina cuéenin? —canan —lañu ñui caramina a xanubé banain? —quixun cáma 'icén. ²⁸Usa 'ain ca a xanun aín ñuté tsónbiani aín émanu cuanx bëbaquin anu 'icé unicama cacéxa: ²⁹—Ebë banaquin ca achúshi unin 'ëx usai 'icécama ñuquin 'ë caxa. Ènëx sapi ca asérabi Cristo 'icén, ca isi ut.

³⁰Usaquian xanun cacéxa ca a émanu bucucé unicama anua Jesús 'icé anu riuatsiancéxa.

³¹A xanúa cuancébétan ca aín 'unánmicé unicaman Jesús —camina piti 'ai —quixun cacéxa. ³²Cacéxunbi ca Jesusan cacéxa:

—Mitsun 'unáncéma pitiñu cana 'ëx 'ain.

³³Cacéx ca aín 'unánmicé unicamax —bëtsi unin sapi ca a piti bëxuanxa —quiaz canancéxa. ³⁴Canania isquin ca Jesusan cacéxa:

—An énë menu 'ë xuá axa cuéencésabi oquin 'anan an a 'anun 'ë ca, a sénéonu-xun 'ai cana 'ëx picësa 'ain. Usaquin 'ën 'acéx ca ax 'ën piti ñusa 'icén.

³⁵Èsoquian cacébëbia a émanu 'icé unicamax aia isquin ca Jesusan aín 'unánmicé unicama cacéxa:

—Mitsux camina quin, rabé 'imainun rabé 'uxé cëñúcëbäa shaínquibutia cananuna ñu bimi biti 'ain. Usa 'aínbi cana 'én mitsu cain, ca is, axa ucé unicama énëx ca anun biti nëtë sënénçëbétan aín 'ibun binuan bimi pëceti sënénçësaribi 'icën. ³⁶An uni 'émi cataménun 'aquincë uni an ca aín cupí bitsia. A unin 'aquincëxa 'émi catamëcë unicama ax ca xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'ia. Usa 'ain ca an paífan 'én bana uni ñuixuncë unicamabé an 'émi cataménun uni 'aquincë unicamaxribi cuéentí 'icën, atúan 'énan 'inun uni 'aquincë cupí. ³⁷Usa 'ain ca ésaí quicë banax asérabi 'icën: Bëtsi umian 'apácëxa pëcëtia ca bëtsi unin bimi bitsia. ³⁸Mitsúnmi bëtsi unian 'unánmicë unicama 'ëmia cataménun upí oquin 'akinun cana mitsu xuan. Uni raírinéan 'unánmicë 'icëbi camina mitsun a unicama upí oquin 'ëmia cataménun 'imian.

³⁹Usai Jesús aín 'unánmicë unicama-bé banamainuan a xanun cuanxun —a unin ca 'ëx usai 'icécama ñuiquin 'ë caxa —quixun cacëx ca a émanu 'icë samaritano uni 'itsáxira —Jesús ax ca Nucën Papa Diosnuax ucë 'icë —quixun sinani Jesúsmi sináncëxa. ⁴⁰Ami sinánquin a isi cuanxun ca Jesús cacëxa:

—Nubé pain camina 'i cuanti 'ain. Cacëx cuanx ca atubé rabé nëtë 'iacëxa. ⁴¹Ixúan, bana ñuia cuati ca samaritano 'itsáxira —asérabi ca ax Nucën Papa Diosnuax ucë 'icë —quixun 'unani ami sináncëxa. ⁴²Usai 'iquin ca a unicaman a xanu cacëxa:

—Minmi nu cacëxun cuaxunbi cananuna bérí nunbi aín bana cuaquin 'unanim, asérabi ca ax Cristo, an camabi menu 'icë uni Nucën Papa Diosnan 'inun iémiti, a 'icë quixun.

An 'apu ñu mëëxuncë unin bëchicëa Jesusan pëxcüa

⁴³Usa 'ain ca rabé nëtë anu 'itancëx Jesús anuax cuanx Galilea nëtënu bëbai cuancëxa. ⁴⁴Cuanux ca quiacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë uni a ca anuaxa canicë nëtënu 'icë unicaman aín bana cuaisama tania.

⁴⁵Usai quíax cuanxa Galilea nëtënu bëbaia ca anu 'icë unicaman upí oquin Jesús biacëxa. A unicamax Pascua anun carnero 'ati nëtë 'ain, Galileanuax Jerusalénu cuancë 'ixun ca an ñu 'aia iscë 'ixun a unicaman aín nëtënu bëbaia cuéenquin Jesús biacëxa.

⁴⁶Usa 'ain ca Galilea nëtënu 'icë éma Caná, anuxuan béráma 'unpax vino ocë, anu Jesús bëbacëxa. Bëbamainun ca 'apun uni achúshi aín bëchicénëx Capernaúm émanu 'insíncë 'iacëxa.

⁴⁷Usa 'ain ca Jesús Judea nëtënuax Galilea nëtënu bëbaia quixuan unin ñuia cuabiani cuanxun 'apun unin mëraquin Jesús cacëxa:

—'Én bëchicë ca 'insianxa, ca bamatisa 'icën. A camina 'ë pëxcuxuni cuanti 'ain.

⁴⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun camina 'én, uni itsin 'acëma ñu 'aiaishi istisa tanin. 'Én usa ñu 'acébétanma camina, ëx cana asérabi Nucën Papa Diosnuaxa uá a 'ai quixun sinántisama tanin.

⁴⁹Cacëxun ca 'apun unin cacëxa:

—'Én bëchicë ca nëtëtisairá 'icën.

Nëtécëmaishi camina a isi cuanti 'ain.

⁵⁰Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Min bëchicë ca ñuima, asábi ca, ca istan.

Cacëx ca —asérabi ca pëxcuti 'icë —quixun sinánbiani cuancëxa. ⁵¹Usa 'ain ca baían cuania mërananquinquin an ñu mëëxuncë unicaman cacëxa:

—Min bëchicë ca ñucëma 'icën, asábi ca.

⁵²Cacëxun ca a tuacën papan cacëxa:
—¿Uinu bari 'ain cara 'en bëchicë aín 'insin nëtéonx?

Cacëxun ca —iméishi bari cuainacécebë ca aín 'itsis nëtéonxa —quixun cacëxa. ⁵³Usaquian cacëxun ca a tuacën papan —Anu bari 'ain ca Jesusan 'ë, min bëchicë ca ñuima, ca pëxutia quixun 'ë coonxa quixun sináncëxa. Usaquin sinani ca aín xubunu 'icë unicamabë —asérabi ca Jesús Nucën Papa Diosnuax ucë 'icë —quiax ami sináncëxa.

⁵⁴Usaquin ca Jesusan Judea nëtënuax cuantancëxun Galilea menuxun béráma 'acësa oquin uni itsin 'acëma ñu 'atécancëxa.

'Ian Betesda cacë, a rapasunuxuan
Jesusan nicuainquinbi tancëma
uni pëxcüa

5 ¹Usotancëx ca anúan judíos unicaman Nucën Papa Dios rabiquin pitti nëtë 'ain, Jesús Jerusalénu cuantecëancëxa. ²Jerusalénu cënëa aín xëcuë achúshi, Oveja cacë, a bëtánain ca unin 'acë 'ian 'iacëxa. Ax ca hebreo banan Betesda caquin anëcë 'iacëxa. A 'ian rapasu, anua uni niti, anu ca mëcën achúshi itá nitsincë 'aish manan tapuñu 'iacëxa. ³Ax ca a témú bucuxuan uni 'insincëcama, bëxuñu 'imainun aín niti bëtsicë 'imainun racábucë, acaman ángelnén 'unpax cubínmia caíncë 'iacëxa. ⁴Caíncëxuan uisa nëtëna cara 'ibutia, a nëtëna 'ibúxun ángelnén a 'unpax cubínmicëbë caísa ax paían anu butucë, uisa 'insínñu cara, a uníxbi pëxcüacëxa. ⁵Usa 'ain ca anu 'icë uni achúshi treintiocho baritia 'insincë 'iacëxa. ⁶Ax anu racacé isquin ca —'uran ca ènë uni usai 'ixa —quixun 'unánquin Jesusan cacëxa:

—¿Caramina pëxcútisa tanin?

⁷Cacëxun ca 'insincë unin cacëxa:

—'Unpax cubíncë nëbëtsi an 'ë butúnti uni ca 'áima 'icën. Usa 'ain ca 'ex cuancëma 'aínshi 'ë rëtibiani cuanx, uni itsix pain 'unpax cubíncënu butuia.

⁸Quia ca Jesusan cacëxa:

—Niruquin anumi racacé min bacëti bibiani ca cuantan.

⁹Usaquian Jesusan cacëxëshi ca a uni aín 'insincë pëxcúacëxa. Pëxcúquin aín bacëti bibiani ca cuancëxa.

Anun ñu mëëtima nëtë 'aínbia anua racacé aín bacëti bibiani, ¹⁰cuania isquin ca judíos unicaman 'insincë 'aíshbia pëxcúcë uni cacëxa:

—Enë nëtëx ca anun ñu mëëtima nëtë 'icën. Enë nëtëna camina anumi racacé ñu 'iábiantima 'ain.

¹¹Cacëxun ca cacëxa:

—An 'ë pëxcucë uni an ca, anumi racacé min bacëti bibiani ca cuantan, quixun 'ë caxa.

¹²Quixuan cacëxun ca atun cacëxa:

—¿Ui uni cara min bacëti bibiani ca cuantan quixuan an mi cacë, ax 'ic?

¹³Cacëxunbi ca 'aisamaira uni anu 'aían Jesús 'uri cuan, ui unin cara a pëxcüaxa quixun 'unánma 'icën. ¹⁴Usa 'ain ca a pëxcucë uni a anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun mëraquin, Jesusan cacëxa:

—Ca is, bërí camina pëxcúcë 'ain. Usa 'ain camina mix 'iásamairai 'insintecënti rabanan amiribishi 'uchatëcëntima 'ain.

¹⁵Usaquian Jesusan cacëxun, ax ca Jesús 'icë quixun sinánbiani cuanxun ca a unin judíos unicama, —Jesusan ca 'ë pëxcüaxa —quixun cacëxa. ¹⁶Usa 'ain ca anun ñu mëëtima nëtëan uni pëxcucë cupí, judíos unicamax Jesús 'acatsi quiax 'esénancëxa. ¹⁷Esénaniabi ca Jesusan atu cacëxa:

—En Papan 'acësaribi oquin cana 'en 'ain.

¹⁸Usaía Jesús quia cuati ami nishquin ca judíos unicaman ésaquin sináncëxa, —Usai qui ca Nucën Papa Dios ax isa aín papa 'icë quianan ax isa Nucën Papa Diossalibi 'icë quia. Usaquin sinani ca anun ñu mëëtima nëtëni uni pëxcucë cupí ami nishanan, usaía quicë cupíribi ami nishquin, a 'acatsi quiax 'ésénancëxa.

Jesusan aín Papabëtan ñu 'a

¹⁹Usa 'ain ca Jesusan atu cacëxa: —Asérabi cana mitsu cain, 'ex Nucën Papa Diosan Béchicë 'ixunbi cana 'énbi ñu 'aiman. 'En Papan ñu 'aia isquin cuni cana 'énribi 'ain. 'En Papan bëtsi bëtsi ñu 'acébëtan cana 'ex aín Béchicë 'ixun 'énribi an 'acésaribi oquin 'ain. ²⁰'En Papan ca 'ëxira aín Béchicë 'icë nuibaquin an 'acé ñucama 'e ismia. An ca mitsúmni iscésamaira ñu, a isími mitsux ratúti, a 'e isminuxun 'aia. ²¹'En Papan ca uni bama abi baísquimitancë xun axa tsónun 'imiti 'icën. Usaribiquin cana 'ex aín Béchicë 'ixun 'imitisa tanquin 'énribi tsónun uni 'imiti 'ain. ²²'En Papax ca uicamax cara aín 'ucha térëncë 'icë quianan uicamaxribi cara 'uchañu 'icë quiax quima. Usa 'ixun ca 'ex aín Béchicë 'icë usoquin 'anun 'e cuni 'imiaxa, ²³a rabicésaribi oquían camabi unin 'eribi rabinun. An aín Béchicë 'icë 'e rabicëma, an ca 'en Papa an 'e xuá, aribi rabima.

²⁴Asérabi cana 'en mitsu cain, axa 'en bana cuati an 'e xuá ami sináncë uni, ax ca ainan 'aish nëtëtimoi Nucën Papa Diosnan 'ia. A cupía Nucën Papa Diosnan 'itima 'icébi aín 'uchacama térëncë cupí 'uchañuma 'aish ca bamatancëbi nëtëtimoi Nucën Papa Diosbë 'iti 'icën. ²⁵Usa 'ain cana asérabi mitsu cain, ca uti 'icën, anúan aín 'ucha cupí bamacësa 'ixunbi unicaman 'en bana cuati nëtë. 'En bana unin cuati

nëtë, a nëtë ca ñex 'icën. Usa 'ain ca an —asérabi ca aín bana 'icë —quixun 'e 'unánquin 'ex quicésabi oquin ñu 'acë unicama ax, aín 'ucha térëncë cupí Nucën Papa Diosnan 'aish, nëtëtimoi abë 'iti 'icën. ²⁶Usa 'inun ca Nucën Papa Diosan, éne nëtënu tsónan ainan 'aish aín nëtëuribi abë 'inun uni 'imia. An ca aín Béchicë 'énribi usaribi oquin uni 'iminun 'e 'imiaxa. ²⁷Uni 'inux anuax uá cupí ca uicamax cara aín 'ucha térëncë 'icë isanan uicamax cara 'uchañu 'icë isnun, Nucën Papa Diosan 'e 'imiacëxa. ²⁸Usa 'ain ca 'en mi ñuixuncëxun cuati ratuáxma 'it. Anúan 'ex ucébëtan 'en bana cuati, bama unicama baísquiti nëtë ca uti 'icën. ²⁹Baísqui ca anu maían anuax chiquítu 'icën. An upí ñu 'a unicamaxa Nucën Papa Diosbë nëtëtimoi 'inux baísquimainun ca an ñu 'atima 'á unicamax aín 'ucha cupí 'uchocë 'inux baísquiti 'icën.

Nucën Papa Diosan Jesús xuá ñui quicë bana

³⁰Ésaquinribi ca Jesusan cacëxa: —'En cana 'énbi sinánquin ñu 'aiman. 'En Papan 'e cacésabi oquin cana 'en, cara casticancë 'iti 'icën, cara casticancë 'itima 'icë quixun uni cain. 'Ex cuéencë soquin 'aquinma cana an 'e xuá, axa cuéencësabi oquin ñu 'ain. Usa 'ain ca 'en uni cacë banax asábi 'icën. ³¹'Exbi, usa cana 'ex 'ai quiax quia ca unin 'en bana ca asérabi 'icë quixun 'unántima 'icën. ³²Usa 'ainbi ca axa 'e ñui quicë ax Nucën Papa Dios 'icën. 'E ñuiquian a ñucánun quixun Juanu uni xuan. Xucëx cuanxun ca ñucáxá, ñucácëxuan Juanën 'e ñuiquian cacë bana ax ca cëmëma 'icën. ³³Mitsun camina 'e ñuiquian a ñucánun quixun Juanu uni xuan. Xucëx cuanxun ca ñucáxá, ñucácëxuan Juanën 'e ñuiquian cacë bana ax ca cëmëma 'icën. ³⁴Uisai cara uni 'e ñui quiti 'icë usai quicëbëtanbi cana 'énbi, 'en bana ca asérabi 'icë quixun 'unánin. 'En cana

Juanëxa 'ë ñui quicë banami sinánun mitsu sinánmin, a bana sinanimi Nucën Papa Diosnan 'inxu 'émi catamëti iénun. ³⁵Unían upí oquin isnuan bëánquibucë 'áinbi lamparínëن pëcacësaribi oquin ca Juanën 'ë ñuiquin uni bana ñuixuanxa. Usaquier ñuixuncëbë camina mitsux bënetishi aín bana cuati cuëean.

³⁶Juanëan 'ë ñuiquin mitsu cacë 'inxu camina an cacësabi oquin 'én 'aia isquin upí oquin 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca 'ë xuacëxa quixun. ³⁷Mitsun aín bana cuacëma 'inxum uisa cara ax 'icë quixun iscëma 'áinbi ca Nucën Papa Dios, an 'ë xuá, aín banax 'ë ñui asérabi quia. ³⁸Nucën Papa Diosan xucë 'icëbimi mitsun 'én bana cuacëma 'ain cana 'unarin, camina aín bana mitsun nuitunën sinánquin cuacëma 'ai quixun. ³⁹Uisari caramina ainan 'aish xënbua 'áinbi abë 'iti 'ai quixun 'unánxun camina Nucën Papa Diosan bana cuënëo upí oquin isin. Usa 'áinbi ca a bana 'ë ñuia quicë 'icën. ⁴⁰A banaxa usai 'ë ñui quicë 'áinbi camina ainan 'aish Nucën Papa Diosbë 'inxu 'émi catamëisama tanin.

⁴¹Unían 'ë rabiti cana sinaniman. ⁴²Ën cana mitsu 'unan. Mitsun nuitunëbi camina Nucën Papa Diosmi sinanima cana 'unarin. ⁴³Ëx 'én Papan xucëx uá 'icëbi camina mitsun 'én bana cuaisama tanin. Usa 'inxubí camina Nucën Papa Diosan xucëxbia axbi ucë unin bana cuati 'ain. ⁴⁴Nucën Papa Dios axëshi Dios 'inxu mitsu upíoti cuëñima camina mitsúxbi upíonani rabiananti cuëñen. ¿Nucën Papa Diosan mitsu upí oti cuëñëma 'aish caramina uisax 'émi catamëti 'ain? Camina 'itima 'ain. ⁴⁵Ën isana mitsumi Nucën Papa Dios manóin quixun sinánxunma ca 'at. Moisésnëan cuënëo bana, ax isa upí 'icë quiáxmi quicë, ax 'ë ñui quicë 'áinbimi 'émi sinancëma cupí camina 'uchocë 'iti

'ain. ⁴⁶Moisésnëan 'ë ñuiquin cuënëo 'ain camina an cuënëo bana ca aserabi 'icë quixun sinancë 'aish 'émiribi sinantsian. ⁴⁷Usa 'áinbi camina Moisésnëan cuënëo bana cuaisama tancë 'inxu 'ëx quicë bana cuatima 'ain.

Usaquin ca Jesusan judíos unicama cacëxa.

Jesusan 'itsa uni páncëñun tsatsa pimia
(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)

6 ¹Usatancëx ca Jesús parúnpapa, Galilea canan Tiberíadesribi cacë, a 'ucë manan cuancëxa. ²Cuancëbë ca an uni itsian 'acëma ñu 'anan uni 'insincë pëxcuia iscë unicama Jesús nuibiani cuancëxa. ³Usa 'ain ca anuax matánu mapéracétancëx aín 'unánmicë unicamabë Jesús tsóbuacëxa. ⁴Pascua anúan judíos unicaman carnero 'ati nëtë 'urama 'ain ca Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicama matánu 'iacëxa. ⁵Anuxun 'aisamaira uníxa a nuibëtsini aia isquin ca Jesusan Felipe cacëxa:

—¿Uinua caranuna a énë unicama pimiti pán biti 'ain?

⁶ An uisoquin cara 'ati 'icë quixun 'unánquinbi ca Jesusan uisai cara quia cuacatsi quixun usaquin Felipe cacëxa.

⁷Cacëxun ca Felipenën cacëxa:

—Doscientos curíqui cupí bicëxbi ca pán achúshi achúshi camabi uni 'inancëx sénéntima 'icën.

⁸Caia ca aín 'unánmicë uni itsi, Simón Pedronen xucën, Andrés cacë, an Jesús cacëxa: ⁹—Ënu ca xu achúshi 'icën. Ax ca cebada 'acé pán mëcën achúshi 'imainun rabé tsatsañu 'icën. 'Aishbi ca énëx 'itsaira uni pimitisama 'icën.

¹⁰Quixuan cacëxun ca Jesusan, anua basi 'itsaira 'ain, aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Unicama tsóbunun ca cat.

Usaquier Jesusan cacëxuan aín 'unánmicë unicaman cacëx ca 'aisamaira

uni, cinco mil unisa 'aish, tsóbuacëxa.

¹¹Tsóbuán ca Jesusan pán bixun, Nucën Papa Dios pain —asábi ca —catancëxun aín 'unánmicë unicama an unicama 'inánun quixun 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca axa tsócë unicama pán mëtícaquin 'ináncëxa. 'Inánan ca tsatsaribí usai 'iisa 'aínmabia anu 'icë pucháquian pinun unicama 'ináncëxa. ¹²'Ináncëxun piia camabi uni puchácëbétan ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Pán tēocëcëun ca tsatsa tēocëcama bit, masóxunma.

¹³Cacëxun ca mëcën achúshi 'icëbia unin piquin tēocë cebada 'acé pán a mëcën rabé 'imainun rabé caquí buácaquin biacëxa. ¹⁴Usaquian Jesusan 'aia isi ca anu 'icë unicamax quiacëxa:

—Asérabi ca ènë uni axa Nucën Papa Dios quicë bana uni fñuixuni utinu nun caíncë, a 'icén.

¹⁵Usai quiqian atun a 'apu 'iminuxun biisa tancëxun 'unani ca Jesús axëshi unicama ébiani matánu cuantëcëancëxa.

Jesús parúnpapa camánanén nia (Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

¹⁶Matánuía Jesús cuan ca bari atsíncëbëa bëánquicëbë aín 'unánmicë unicama parúnpapa cuëbi cuancëxa.

¹⁷Cuantancëx ca nuntinu cëñúruquiani, 'ucë manan 'icë Capernaúmnu cuani cuancëxa. Bari cuabúcëbë bëánquicëbë bia Jesús aiama obiani ca aín 'unánmicë unicamax cuancëxa. ¹⁸Cuancëbétanbi ca 'aisamairai bëquiquin suñúanén baca bëchúancëxa. ¹⁹Usocëbëbi parúnpapa cuébínuax cuani cinco kilómetrosa 'ixun ca aín 'unánmicë unicaman parúnpapabubi nieluatsinia aia Jesús isacëxa. Isi ca racuéira racuéacëxa. ²⁰Racuëtiabi ca Jesusan cacëxa:

—Racuéáxma ca 'it. 'È cana 'ain.

²¹Usaquian cacëx cuéenquin, nuntinu Jesús 'arubiani cuanx ca anu cuanti

sinánbiania cuancë parúnpapa 'ucë manan bénétishi bëbacëxa.

Unicaman Jesús baria

²²Jesusan 'unánmicë unicama parúnpapa 'ucë manan cuan ca an pán picë unicama anubi 'iacëxa. Usa 'ixun ca pëcaratancëxun sináncëxa: Achúshi nuntishi ca ènu 'iónxa, 'imainun ca aín 'unánmicë unicamaxa a nuntinu 'irucëbëbi Jesús nuntinu 'iruima 'iónxa.

²³Usaquian sinánmainun ca Tiberias émanuax uni raíriribi manë nunti ráfrinën cuanx, anuxuan Jesusan Nucën Papa Dios —asabi ca —catancëxun pán uni pimioncë, a 'urama bëbacëxa. ²⁴Usa 'ain ca axa anu bérúcë unicama an bariquinbi Jesúscëun aín 'unánmicë unicamaribi 'áimocëxa. 'Aímobiani ca axa Tiberiasnuax ucë manë nunticamanu cëñúruquiani Capernaúm émanuribi Jesús bari cuancëxa.

Aín unicamax ca ami catamëcë 'aish Jesúsbë 'ia quicë bana

²⁵Usa 'ain ca 'ucë manan cuanxun bariquin mëraquin Jesús cacëxa:

—¿Uinsaran caramina ènu uan?

²⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana 'én mitsu cain, 'én pán pimicëx puchonx camina a sinánbëtsini 'é bari uan. Ui carana 'éx 'ai quixunmi mitsun 'unánun, uni itsán 'acëma ñu 'én 'acé a isunbi camina ui carana 'éx 'ai quixun sinaniman. ²⁷Axa chëquiti piti binuxuinshi camina ñu 'atima 'ain. Usa 'ain camina ainan 'aish Nucën Papa Diosbë nêtétimoí 'inuxun 'émi catamëquin axa cuëëncësabi oquin 'ati 'ain. Usaími 'inun mitsu 'iminun ca 'éx uni 'inux anuax uá, Nucën Papa Dios, an 'é 'imiacëxa.

²⁸Cacëxun ca a cacë unicaman cacëxa:

—¿A 'acébëa Nucën Papa Dios cuéenun caranuna añu 'ati 'ain?

²⁹Cacéxun ca Jesusan cacéxa:
—Nucén Papa Dios ca cuëenia,
mitsúxmi an énu unun xuá 'aínmí 'émi
cataménun.

³⁰Cacéxun ca cacéxa:
—¿Nuxnu mimi sinánun caramina
añu nun isnun 'ati 'ain? ¿Añu caramina
'ati 'ain? ³¹Nucén raracaman ca anu uni
'icéma menuxun pánsa piti, maná cacé,
piacéxa, cuëño bana ésaí quicésa
oquin: “Nucén Papa Diosan ca naínuá
'ibúmiquin unicaman pinun, pán
'ináncéxa”.

³²Cacéxun ca Jesusan cacéxa:
—Én cana asérabi mitsu Cain, an
naínuá 'ibúmiquin unicama pán 'inan ax
ca Moisésma Nucén Papa Dios 'iacéxa.
An a pán 'inan 'aínbí ca Ñucén Papa
Diosan bérí 'ináncé ax ca anúan uni
asérabi upiti tsótí a 'icén. ³³Nucén Papa
Diosan uni 'inan piti ax ca axa naínuax
uá 'é 'icén. Usa 'aish cana 'éx an ainan
'aísha Nucén Papa Diosbé 'inun énë
nétenu 'icé unicama 'imiti a 'ain.

³⁴Cacéxun ca unicaman cacéxa:
—A piti camina camabi nétën nu
'inánti 'ain.

³⁵Cacéxun ca Jesusan atu cacéxa:
—Éx cana anúan uni asérabi upiti
tsótí a 'ain. Panánxun piisa tanan
shimaxun 'unpax 'aisa tania uni bénécé,
usaribitua ax Nucén Papa Diosbé upí
'iisa tani bénécé uni, ax ca 'émi cataméti
amiribishi bénétecéntima 'icén. ³⁶Axa
'émi cataméce uníxa usa 'aínbí cana 'én
mitsu cacé usuribi oquin mitsu
catéccen, mitsun 'én fiú 'aia isquinbi
camina ui carana 'éx 'ai quixun
sinaniman. ^{37,38}Ex cuëncésabi oquin
'ai cana uáma 'ain. An 'é xucé, axa
cuëncésabi oquinshi 'ai cana uacén.
Usa 'ain ca ui unicama cara Nucén Papa
Diosan 'énan 'inun sinánmia acamax ca
'émi cataméti 'icén. Axa 'émi cataméce
uni, a cana —camina 'énan 'itima 'ai

—quixun catima 'ain. ³⁹An 'é xuá 'én
Papa, ax ca an 'énan 'inun sinánmicé
unicamaxa abé 'iti cuëeni, achúshira
uníxbia abé 'ima 'iti cuëénima. Usa 'aish
ca an 'émi sinánmicé unicama bérúan-
tancéxun, énë nétë céñúcébétan 'én
baísquimiti cuëenia. ⁴⁰An 'é xuá ax ca
cuëenia, aín Béchicé, 'émi cataméce
unicamax nétetimoi abé 'iti. A unicama
cana 'én énë nétë céñúcébétan abé 'inun
baísquimiti 'ain.

⁴¹—Éx cana Nucén Papa Diosan
naínuá 'ibúmiquin uni 'inan piti, a 'ai
—quiáxa Jesús quicébë ca judíos
unicamax ami nishi Jesús nui ⁴²quican-
céxa:

—¿Josénen bëchicé, Jesús, ama cara
énex 'ic? Nun cananuna aín titá
'imainun aín papa 'unan. ¿Uisacatsi cara
—'éx cana naínuax uan —quiax quin?

⁴³Usaíá quia ca Jesusan cacéxa:

—Usai banaxma ca 'it. ⁴⁴Uinu 'icé
uníxbi ca axbi 'énan 'inux 'émi
cataméti 'icén. Én Papa, an 'é xuá,
an sinánmicéx cuni ca uni 'émi sinani
'énan 'inux 'émi cataméti 'icén. Émia
cataméce 'icé cana énë nétëa céñúcébë
tan baísquimiti 'ain. ⁴⁵An Nucén Papa
Dios quicé bana uni fiuixuncé unicama
achúshinén ca esaquin cuëñecéxa:
“Nucén Papa Diosan ca camabi uni
'unánmiti 'icén”. A unán cuëñeosabi oi
ca ui unicaman cara Nucén Papa Diosan
sinánmicéxun 'unania, acamax ca 'émi
catamétiá.

⁴⁶Uinu 'icé uníbi ca Nucén Papa Dios
iscéma 'icén. Axa anuax uá 'einshi cana
a isacén. ⁴⁷Asérabi cana 'én mitsu Cain,
axa 'émi sinani 'émi cataméce unicamax
ca ainan 'aish xénibia 'aínbí Nucén
Papa Diosbé 'ia. ⁴⁸Ex cana anúan uni
Nucén Papa Diosbé upí 'iti a 'ain.

⁴⁹Mitsun raracamax ca anu uni 'icéma
menuxun Nucén Papa Diosan 'ináncé
maná cacé nü pibi bamatimoi tsoóma

'icën. ⁵⁰Usa 'aínbi cana 'éxribi naínuax ucé pán unin piá usuribi 'ain. Aín nami cushi 'aish upí 'inuxun ca unin ñu piia, usuribiti ca uni upí 'aish xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'inux 'émi catamëti 'icën. ⁵¹Ex cana naínuax uá 'aish anúan uni Nucën Papa Diosbë 'iti a 'ain. Usa 'ain ca axa 'émi catamëcë uni ax ainan 'aish xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'ia. Uníxa ainan 'aish xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'inun cana 'ex bamatsianxmabi bamati 'ain.

⁵²Quixuan cacëx ca judíos unicama niucacanani quiacëxa:

—¿Usa 'ixun cara énë unin anu nun pinun nu pimiti 'ic?

⁵³Usai canania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana 'én mitsu cain, uni 'inux anuax uá 'ain, 'émi catamëquinma 'én nami picëmasa 'ianan 'én imiribi xéacëmasa 'aish camina asérabi xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'itima 'ain. ⁵⁴Ex bamacë cupí 'émi catamëti ca uni xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'iti 'icën. ⁵⁵Usa unicama cana 'én énë nëtë cénúcebëtan baísquimiti 'ain. Axa asérabi 'émi catamëcë uni ax ca 'én nami picësa 'ianan 'én imi xéacësa 'icën. 'En imi 'apati 'ex bamacë cupí ca usai 'iti 'icën. ⁵⁶Ui unix cara 'émi catamëti 'én nami pianan 'én imi xéacësa 'icë, ax ca 'ébë 'icën, 'éxribi cana abë 'ain. ⁵⁷Nucën Papa Dios, an 'é xuá, ax ca bamatimoi tsotia. Ax 'ébë 'ain cana an 'imicëx 'éxribi tsotin.

Usaribiti ca 'émi catamëquian an 'é picësa uni axribi 'én 'imicëx 'ébë 'aish 'ex 'icésaribiti tsótí 'icën. ⁵⁸Ex cana naínuaxa uá pitisa 'ai quiax cana 'ex quin. 'Ex cana mitsun raracamax ca maná cacë ñu pibi bamatimoi tsoómá 'icën. Usa 'aínbi ca an 'émi catamëquin 'é picësa uni ax ainan 'aish xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'icën.

⁵⁹Capernaúm émanuxun ca Jesusan anua judíos unicama timéti xubunuxun usai quiquin a banacama ñuiyuancëxa.

Anúan uni xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'iti bana

⁶⁰Usa 'ain ca an Jesusan bana ñuia cuacë unicama 'aisamaira 'ain raírinëx quiacëxa:

—Axa usai quicë bana ax ca cuaisama 'icën. ¿Uin cara a cuati 'ic?

⁶¹Usaí canania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsúnmi cuacëx cara énë bana cuaisama 'ic? ⁶²¿Énë bana cuaquinma caramina uisaxun mitsun 'ex anuax uá anu cuantëcënia isquin sinánti 'ain?

⁶³Ex énë menu 'aish uni 'icë cupíshima 'ex bamatancëx baísquiti cupí camina ainan 'aish xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'ain. 'En a ñuiquin mitsu cacë ñucama ax ca anúnni 'émi catamëti 'én sinánsaribi 'aish xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti, a 'icën. ⁶⁴Usa 'aínbi camina micama raírinëx asérabi 'émi sinani émi catamëcëma 'ain.

Ésaquin ca Jesusan bana ñuiyuinquín an cuacë unicama cacëxa, uicamax cara ami catamëtima quixun 'unánan uin cara a uni 'inánti 'icë quixun béráma 'unáncë 'ixun. ⁶⁵Catancënxun ca ésaquinribi Jesusan cacëxa:

—Usa 'ain cana mitsu can, Nucën Papa Diosan sinánmicëxma ca uinu 'icë uníxbi 'émi sinani 'émi catamëtima 'icën.

⁶⁶Usaquin cacëx ca an abë niquin aín bana cuacë unicama 'aisamaira 'áishbi raírinëxa tiquimainun raírinëxribi Jesús ébiani abë nitécënimá cuancëxa. ⁶⁷Usa 'ain ca atúxa cuan Jesusan mécen rabé 'imainun rabé aín 'unánmicë unicama a cacëxa:

—¿Mitsúxribi caramina cuainsa tanin?

⁶⁸Quixuan cacéxun ca Pedronën cacéxa:

—¿Ui uninu caranuna aín bana cuanux cuanti 'ain? Minshi camina anun nu Nucén Papa Diosbë nötétimoí 'iti bana nu ñuixunin. ⁶⁹Nux mimi cataméquin cananuna 'unan, mix camina axa uti nun caíncë, Cristo, Nucén Papa Dios, axa bamatimoí tsócé, aín Béchicë a 'ain.

⁷⁰Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—¿'En carana 'én 'unánmicë uni 'inun micama mécën rabé 'imainun rabé caísmá 'ain? Usai 'inun caísa 'aíshbi camina micama achúshinëx ñunshin 'atimanén 'apun sinánmicë 'ain. ⁷¹Usai ca Simonan béchicë, Judas Iscariote, an aín 'unánmicë unicama achúshi 'ixunbi a uni 'inánti, a ñui Jesús quiacéxa.

Aín xucéncaman —Jesús ca Nucén Papa Diosan Béchicë 'icé —quixun sinánma bana

7 ¹Usaquin bana ñuixuntancéx ca judíos unicamaxa a 'acatsi quiax 'ésénania 'unanx, Judea nöténu 'icé émacamanu cuainsama taní Galilea nöténu 'icé émacamanushi nitsi anubi Jesús 'iacéxa. ²Usa 'ain ca Nucén Papa Dios rabinuxa, judíos unicamax anun Jerusalénu timéti 'utana 'iti nöté, a 'urama 'ain, ³aín xucéantun Jesús cacéxa:

—Énuax ca Judea nöténu cuantan, anuxunmi ñu 'aia an min bana cuacé unicaman isnun. ⁴Camabi unían a 'unánti cuéenquin ca unin unéxun ñu 'aima. Usa 'ain camina ami 'acé ñucamribi Jerusalénu timéci unicaman isnun 'ai cuanti 'ain.

⁵Aín xucén 'ibu 'ixunbi aín bana cuaisama tanquin ca usaquin cacéxa. ⁶Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—'En anun usaquin ñu 'ati nöté ca ucéma pain 'icén. Usa 'ain ca mitsux

cuainsa taní cuantan, camabi nötéx ca mitsúnmi anun ñu 'ati asábi 'icén. ⁷Axa Nucén Papa Diosmi sináncëma unix ca mitsumi nishima, 'ëmi cuni ca nishia. ⁸'En —ñu 'atima camina 'ai —quixun cacé cupí ca atux 'ëmi nishia. ⁹Ex anun anu 'iti nöté ca 'icéma pain 'icén. Usa 'ain cana cuaniman. Mitsux ca cuantan.

⁹Quixun aín xucéantu catancéx ca Jesús Galileanu tiquiacéxa.

Anun anu timéti 'utana 'iti nötéan Jesús Jerusalénu 'iá

¹⁰Usaquin cacéxa aín xucéantu cuanbi ca Jesús atu caxu cuancéxa, unían —ax ca Jesús 'icé —quixun 'unánunmaishi.

¹¹Cuanx bébacé ca Jerusalénu timéci judíos unicaman —¿uinu cara a uni 'ic? —cananquin Jesús bariacéxa. ¹²Bari ñucacanania unicama raírinëx —ax ca upí uni 'icé —quicébëbi ca uni raírinëx, —usama ca. An ca camabi uni parania —quiacéxa. ¹³Quibi ca judíos unicaman 'apucamami racuëti, atúan cuati rabanan unéaxëshi canancéxa.

¹⁴Usaía quimainun ca anun Nucén Papa Dios rabinux timéci nötéa sénéncëma pain 'ain, Jesusan anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunu atsínxun bana ñuixuancéxa. ¹⁵Ñuixunia cuati ca judíosnén 'apucamax ratuti quiacéxa:

—¿Uisa 'ixun cara énë unin nun cushicaman 'acésaribi oquin quirica 'acé 'ixúnmabi uisai cara cuénéo banacama quia quixun 'unanx?

¹⁶Quia ca Jesusan cacéxa:

—'En uni ñuixuncé bana énëx ca 'ënbí sináncëma 'icén. An 'ë xuá, an 'ë sinánmicë ca énëx 'icén. ¹⁷Uinu 'icé unin cara Nucén Papa Dios cuéenun ñu 'aisa tania, an ca 'én carana Nucén Papa Diosan 'ë sinánmicë bana ñuín, carana 'ënbí sináncë bana ñui quixun 'unánti 'icén. ¹⁸Axa anbi sinanx banacé uni ax ca unían a rabinun quixun sinanishi

banaia. 'Aínbi ca an ñuiquin uni canun quixuan a xuá ashia unin rabiti cuéencé uni an cuni céméquin uni paranima.

¹⁹Moisésnën ca uisai cara Nucén Papa Diosan uni 'iti 'icé quixuan unin 'unánun aín bana cuénecëxa. ¿Usa cat? Usa 'aínbi camina achúshi unímbi a bana quicësa oquin 'aiman. ²⁰Ex Nucén Papa Diosan bana quicësabi oi uá 'icébëbi caramina uisa cupí 'é 'acatsi quin?

²⁰Cacëxun ca judíos unicaman cacëxa:
—Mix camina ñunshin 'atimañu 'ain.
¿Uix cara mi 'acatsi quin?

²¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—Anun ñu mëétima nëtëni 'én uni pëxcucé a camina sinanin. ²²Moisésnën ca —judíos unicamax ca chamaratsu 'icéishi judío 'icé 'unántiocé 'iti 'icé —quixun cuénecëxa. Cuénéoíbi ca ax pain usai ca uni 'iti icé quiax quiáma 'icén, aín rarax pain ca usai ca uni 'iti 'icé quiax quiacëxa. Anun aín bëchicé bacénxancé 'unántioti nëtë axa anun ñu mëétima nëtë aínbi ca a nëtëni unin aín bëchicé 'unántioia. ²³¿Mitsun bëtsi nëtëni 'accésaribi oquin anun ñu mëétima nëténribi Moisés quicësabi oquin 'ati cupí, tuá judío 'icé 'unánti océ 'aíshbi caramina uisa cupí anun ñu mëétima nëtëni 'én uni pëxcucëbë 'émi nishin?
²⁴Bëtsi unfan ñu 'aia isi camina bënétishi —an ca ñu 'atima 'aia —quiax quitima 'ain. Usai 'iquírima camina munu upí oquin sinánquin 'unánti 'ain, usoquin 'ati cara asábi 'icé, cara asábima 'icé quixun.

—²⁵Ex cana Nucén Papa Diosnuax uacën
—quiáxa Jesús quia bana

²⁵Usa 'ain ca Jerusalénu 'icé uni raírinëx quiacëxa:

—¿A 'acatsi quiáxa ami 'esénancé uni, ama cara énëx 'ic? ²⁶Ca is, camabi unin ismainuan cacëxunbi ca 'apucaman uisaquinbi caima. ²⁷Enëx ca asérabi

Cristo, ax utinu nun caíncé a 'icé quixun cara atun 'unánx? ²⁷Cristo aia ca unin 'unántima 'icén, uinuax cara aia quixun. Usa 'aínbi cananuna nun uinuax cara Jesúis énëx uaxa quixun 'unamin.

²⁸Ésaíá canania cuakin ca Jesusan anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunu-xun bana ñuixuni munuma banaquin cacëxa:

—Mitsun camina 'é 'unan, uinuax carana uan quixun camina 'unanim. Usa 'aínbi cana 'ex, 'éxbi ucëma 'ain. Aín banaxa nëtétimoí asérabi, an xucëx cana uacén. An 'é xuá a camina mitsun 'unaniman. ²⁹Anuax uá 'ixun cana 'én a 'unan. An ca énu unun 'é xuacëxa.

³⁰Usaquian cacëxun sipuanuxun biisa tanquinbi ca anúan a unin biti nëtëa sénéncëma pain 'ain achúshira unímbi biáma 'icén. ³¹Judíos unin 'apucaman ami nishquin Jesúis biisa tancëbëbi ca 'aisamaira unix ami sinani quiacëxa:

—¿Enë unian unin 'acëma ñu 'acësamaira oquin cara axa utinu nun caíncé, Cristo, ax uquin 'ati 'ic?

Fariseo unicaman Jesús binun quixun policía xua

³²Ésaíá 'aisamaira uni Jesúis ñui quia ca fariseo unicaman cuacëxa. Cuan ca acamabétan judíos sacerdotenén cushicaman sipuanuinsa bitánun quixun aín suntárucama xuacëxa. ³³Xucëxa cuancëbë ca anu 'icé unicama cai Jesúis quiacëxa:

—'Eora pain énu mitsubë 'itancëx cana an 'é xuá anu cuanti 'ain. ³⁴Uinu carana 'ex cuani, anu camina mitsux cuantima 'ain. Usa 'ain camina bariquinbi cuania 'é mératima 'ain.

³⁵Quicëbë ca judíos 'apucamax ñucacanani quiacëxa:

—¿Uinu cara énë uni nun mératimoí cuanti 'ic? Bëtsi bëtsi éma, anua griego banan banacé unicama 'icé, anua nun

aintsi raíri cuancë, anu sapi ca Jesús anu 'icë judíosma unicama bana 'unánmi cuanti 'icën. ³⁶¿Uisai quicë cara an esaquin nu cacë bana ënëx 'ic: "Uinu carana 'ëx cuani, anu camina mitsux cuantima 'ain. Usa 'ixun camina bariquinbi cuania 'ë mératima 'ain"?

Anúan unix Nucën Papa Diosbë 'iti bana

³⁷Anúan judíos unicama Nucën Papa Dios rabinux Jerusalénu timécë nétécamá sénénuxa pécacaré nëtë ax ca a nétécamasamaira 'iacëxa. A nëtën ca nirui munuma banaquín Jesusan esaquin unicama cacëxa:

—Ui unix cara uníxa shiman bamai 'unpax 'aisa tani bénécsaribi oi 'ënan 'iisa tani bénëtia a unix ca 'ë cai 'ëmi catamëti 'icën. ³⁸Axa asérabi 'ëmi catamëcë uni, an ca aín nuitunën 'ë 'unánan 'én cushiñu 'ixun uni itsribi 'ëmia catamënun 'aquinti 'icën, Nucën Papa Diosan bana cuënéo quicësabi oquin.

³⁹Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ca axa ami catamëcë unicamanu uti 'icë quixuan 'unánun ca Jesusan usaquin unicama cacëxa. Ax batatancëx baísquitançëx naínu cuancëma pain 'aían Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí aín unicamabë 'inun xucëma pain 'ain ca Jesusan usaquin unicama cacëxa.

Unían Jesús ñuiquin bëtsi bëtsi oquin sinan

⁴⁰Esaquian Jesusan cacëxun cuati ca axa timécamë'ëocë uni raírinëx:

—Enëx ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuni utinu nun caíncë a 'icë —quiacëxa.

⁴¹Quimainuan raíri —enëx ca Cristo, axa utinu nun caíncë a 'icë —quicëbëbi ca raírinëx quiacëxa:

—Cristo ca Galilea menuax ultima 'icën. ⁴²Nucën Papa Diosan bana cuënéo

ca quia, ax ca Davidnën rëbúnqui 'iti 'icën. Usa 'aish ca anuaxa David bacéan, Belén, anu 'icë uni ax 'iti 'icën.

⁴³Usa 'ain ca unin Jesús ñui quiquin bëtsi bëtsi oquin sinánçëxa. ⁴⁴Usaquin sinánquin ca bëtsi bëtsi unin sipuanuxun biisa tanquinbi Jesús biáma 'icën.

Judíos unicaman cushicamaxa Jesúsmi catamëisama tan

⁴⁵Usa 'ain ca Jesús binun xucëx cuanxbia ñancáishi aia isquin sacerdote-nën cushicamabëtan fariseocaman suntáru cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina bëcëma 'ain?

⁴⁶Quixuan cacëxun ca suntárucaman cacëxa:

—Axa ënë uni banacësari banacë uni ca 'áima 'icën.

⁴⁷Cacëxun ca fariseo unicaman cacëxa:

—Mitsuribi sapi ca an paránxa.

⁴⁸Achúshira nun 'apúni ca axa quicë aín banax ca asérabi 'icë quixun sinánçëma 'icën. Usaribi oquin ca achúshira fariseo uníni ca quicë banax ca asérabi 'icë quixun sinánçëma 'icën. ⁴⁹Usa nun 'apucama 'ain ca ënë unicamax Moisésnëan cuënéo bana 'unánçëma cupí 'aisama 'aish 'uchocë 'ianan uisa oquin cara Nucën Papa Diosan 'ati 'icë usoquin 'acë 'iti 'icën.

⁵⁰Usaquin fariseocaman caia cuaquein ca Nicodemo, ax paían béráma Jesúsnu imé cuan, axribi fariseo uni 'ixun cacëxa: ⁵¹—Nucën Papa Diosan bana Moisésnën cuënéo ca quia, unin ca añaü cara 'axa quixun upí oquin ñucáxunmashi bëtsi uni 'uchotima 'icën.

⁵²Cacëxun ca sacerdotenën cushicamabëtan fariseo unicaman Nicodemo cacëxa:

—¿Mixribi caramina Galilea menu 'icë uni 'ain? Nucën Papa Diosan bana cuënéo upí oquin isquin camina isti 'ain,

uisa 'aíshbi ca an Nucén Papa Dios quicé bana unicama ñuixuncé uni Galilea menu 'icé uni 'icéma 'icén.⁵³ Usaquian 'apucaman Nicodemo cacébë ca unicamax aín xubunu cuancéxa.

Aín bënëma 'aínbia uni itsibë 'icé xanu

8 ¹Cuancébë ca Jesús Olivos cacé matánu cuancéxa. ²Coon pëcaracé bëa amiribishi anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunu cuancé ca unicaman manaruquin nëpúaracéxa. Usocéxun ca atu nëbëtsi tsóxun bana ñuixuancéxa. ³Usaquian uni bana ñuixuncébétambi ca an Moisésnén cuénéo bana 'unáncé unicama 'imainun fariseo unicama raírinén, aín bënëma 'aínbia bëtsi unibë 'ia mérabétsinquin, achúshi xanu Jesúsnu bëacéxa. Békun atu nëbëtsi nitsínxun ⁴ca Jesús cacéxa:

—Ené xanúxa aín bënë 'aímabi unibë 'ia cananuna méraran. ⁵Moisésnén cuénéo bana ca quia, ésai 'icé xanu ax ca maxaxan 'acé 'iti 'icén. ¿Min caina usaquian sinanin?

—Ami manánuxon uisai cara isa quia cuacatsi quixun ca usaquin atun Jesús cacéxa. Cacéx meu bësui tétubuxun ca ñucácéxunbi uni caquinma aín mécén rëbun me cuénöcëxa. ⁷Usa 'ain ca cacéxunma oquian 'itsa oquin ñucácëx chairuquin cacéxa:

—Micama uinu 'icéx cara 'uchañuma 'icé an pain ca maxaxan 'ati 'icén, mitsúnribimi 'anun.

—Esoquin cai amiribishi tétubutécen-xun ca aín mécén rëbun me cuénöötë cëancéxa. ⁹Cuénöomainun ca unicamax Jesús quia cuax —'ex cana 'uchañumama 'ai —quixun sinani cuancéxa. Cuanía mécócamax pain cuancébë ca usaribiti bërí canicécamaxribi cuancéxa. Cuancébëa Jesúshesi anu 'imainun ca a xanuribi anu 'iacéxa. ¹⁰Usa 'ain ca chairuquin Jesusan xanu cacéxa:

—¿Axa mimi manáncé unicama cara uinu 'ic? ¿Achúshira unínbì cara mi maxaxan 'acéma 'ic?

¹¹Cacéxun ca xanun cacéxa:

—Achúshi unínbì ca 'ë maxaxan 'acéma 'icén.

Usaquian cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Enríbi cana mi 'choiman. Ca cuantan. Cuantancéxun camina amiribishi ñu 'atima 'atécéntima 'ain.

Jesusan aín unicama aín sinan 'ináncé bana

¹²Usa 'ain ca amiribishi Jesusan unicama cacéxa:

—An aín sinan upíira 'ixun uni upí 'imiti a cana 'ex 'ain. Axa 'ëmi catamëti 'ex cuéencésabi oi 'icé uni ax ca ñu 'atima 'acéma 'ianan aín sinan upí 'aish upiti tsotia.

¹³Cacéxun ca fariseo unicaman cacéxa:

—Mix camina mixbi, 'ex cana usa 'ai quin. Usaími quicé 'aish ca cémëimi quicé 'iti 'icén.

¹⁴Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Exbi 'ex cana usa 'ai quicéxbi ca 'en banax asérabi 'icén. Uinuax carana uan, uinu carana cuani quixun cana 'en 'unanin. 'En 'unáncé 'aínbi camina mitsun, uinuax carana 'ex uan, uinu carana cuani quixun 'unaniman. ¹⁵Unin sináncësa oquïnshi sinánquin camina mitsun bëtsi 'uchoin, 'aínbi cana 'en uni 'choiman. ¹⁶Usa 'ixunbi 'en uni

'ichoquin cacé 'ain ca 'en Papa, an 'ë xuá, anribi, usa ca quixun sinania. Usa 'ain ca 'en 'ichoquin cacé banax asérabi 'iti 'icén. ¹⁷Moisésnén cuénéo bana ca quia, achúshi unin banaxa bëtsix quicësaribi 'ain ca, a uni rabétan banax ca asérabi 'icé quixun unin 'unánti 'icén. ¹⁸Aserabi ca usa 'icén. 'Ex 'ebi ñuiácati, usa cana 'ex 'ai quimainun ca an 'ë xuá, 'en Papa, axribi 'ë ñui usai quia.

¹⁹Usaquian Jesusan cacëxun ca fariseo
unin cacëxa:

—¿Uinu cara min Papa 'ic?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun camina 'unaniman, ui
carana 'ëx 'ai quixun. 'En Paparibi
camina 'unaniman. Asérabi ui carana 'ai
quixun 'ë 'unánquin camina 'ën Paparibi
'unántsian.

²⁰Usaquin ca Jesusan anuxun Nucën
Papa Dios rabiti xubunuxun unicama
bana ñuixuancëxa, anu curíqui nanti ñu
rapasunuxun. Ñuixuncëxunbi ca anúan
unin a biti nätëa 'icëma pain 'ain,
achúshira umínbì biáma 'icën.

Anu 'ëx cuanti, anu camina mitsux
cuantima 'ai, Jesús quia bana

²¹Jesusan ca amiribishi unicama
cacëxa:

—'Ex cana cuantecënin. Cuancë
bariquinbi camina mitsun 'ë mëraiman.
Mëraima camina 'uchañu 'aish usabi
bamati 'ain. Anu 'ëx cuanti anu camina
cuantima 'ain.

²²Cacëx ca judíos unicama quiacëxa:

—Anu 'ëx cuanti, anu camina
cuantima 'ai quiax ca quia. ¿Usa 'aish
cara axbi bamati 'ic?

²³Quiáxa quia ca Jesusan cacëxa:

—Mitsux camina énë nätënu 'icë
unishi 'ain. 'Ex cana naínu 'icë 'ain.
Mitsux camina énë nätënu 'icë 'ain. 'Ex
cana énë nätënu 'icëma 'ain. ²⁴Mitsun,
ui carana 'ëx 'ai quixun 'unani 'ëmi
sináncëma 'aish camina 'uchañu 'aish
usabi bamati 'ain. Usaquin sináñquin
cana —'uchañu 'aish camina usabi
bamati 'ai —quixun mitsu can.

²⁵Cacëxun ca judíos unicaman:

—¿Ui caramina mix 'ain? —quixun
cacëxa.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ex carana ui 'ai quixun cana 'itsa
oquin mitsu can. A cana 'ëx 'ain. ²⁶Itsa

ñu ñuiquin cana mitsu cacëma pain 'ain,
uisa ñu 'ai caramina 'uchai quixunmi
'unánun. Caquinma cana an 'ë xuá axa
quicë banax asérabi 'ain, an 'ë cacëxun
'én cuacë, ashi énë nätënu 'icë unicama
ñuixunin.

²⁷Usaía Jesús quiabi ca, Nucën Papa
Dios ñui ca quia quixun a unicama
cuama 'icën. ²⁸Cuatiamca ca Jesusan
cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá
'icë 'ë inu matástancëxun camina ui
carana 'ëx 'ai quixun 'unánti 'ain.
'Unánan camina, 'ëmbi sinánquin
'aquinma cana 'ën Papan cacësabi oquin
ñu 'ai quixun 'unánti 'ain. 'En Papan 'ë
cacësabi oquin cana unicama Cain. ²⁹An
'ë xuá ax ca 'ëbë 'icën. 'En axa cuëencë
sabi oquin 'acé 'icë ca an 'ëxbi 'inun 'ë
éncëma 'icën.

³⁰Usaquian Jesusan cacëxun ca 'itsa
unin aín bana cuaxun, asérabi ca ax
Nucën Papa Diosnuax uá 'icë quiax ami
sináncëxa.

Nucën Papa Diosan unicama 'imainun
ñunshin 'atimanén sinánmicë
unicama ñuia bana

³¹Usa 'ain ca Jesusan axa aín bana
cuati ami sináncë judíos unicama cacëxa:

—'En mitsu cacë bana énë
manuquinma ax quicësabi oquin 'ai
camina asérabi 'én uni 'iti 'ain. ³²Usa
'iquin camina 'én cushi, anun mitsu upí
'iti, a asérabi 'unánti 'ain. 'Unanimi
mitsux 'ëx cuëencësa oíshi 'ia ca uínbì
uisa ñu 'atimabi mitsu 'amitima 'icën.

³³Cacëxunbi ca cacëxa:

—Nux cananuna Abrahamnén
rëbúnqui 'ain, uinu 'icë unínbì ca nucën
raracama 'imainun nucën chaitiocëca-
maribi uisa ñubia 'anun 'amiamma 'icën,
nuribi ca usoquin 'amicëma 'icën. ¿Usa
'ain caina uisa 'aish mix, uínbì ca uisa
ñubi nu 'amitima 'icë quiax quin?

³⁴Cacéxunbi ca Jesusan catécéancéxa:

—Asérabi cana 'én mitsu cain, an 'atima ñu 'acé unicama an ca 'éx cuéencésa oquin 'aisa tanquinbi aín sinan 'atima 'ixun ambi ñu 'atimashi 'aia.

³⁵Ca ésa 'icén. An uni ñu mëéxuncé unix ca an ñu mëémicé unin xubunubi 'ima. An uni ñu mëémicé unin bëchicénëx cuni ca aín papan xubunubi 'ia. ³⁶Usa 'ain camina mitsux Nucén Papa Diosan Béchicé 'ixun 'én 'imicéx uínbia uisa ñu 'atimabi 'amicéma mitsux 'iti 'ain.

³⁷Abrahamnén rëbúnqui camina 'ai quixun cana 'én mitsu 'unan. Usaquin 'én mitsu 'unáncé 'aíshbi camina 'én bana cuaisama tani 'é 'acatsi quiax 'émi 'esénanin. ³⁸'En Papan 'é ismicé ñu cana 'én mitsu ñuixunin. Ñuixuncéxunbi camina mitsun papan cacéxunmi cuacé ñuishi 'acanin.

³⁹Cacéxun ca atun cacéxa:

—Abrahamnëxéshi ca nucén rara 'icén.

Usoquian cacéxunbi ca Jesusan cacéxa:

—Mitsux asérabi Abrahamnén rëbúnqui 'ixun camina Abrahamnén 'ásabi oquin 'atsfán. ⁴⁰Abrahamnén 'ásabi oquin camina mitsun 'aiman. Nucén Papa Diosan 'é 'unánmicé ñu 'én mitsu ñuixuncéxbi camina 'é 'acatsi quiax 'esénanin. Usai ca Abraham an Nucén Papa Diosan unimi 'íama 'icén. ⁴¹Mitsun papan 'acésabi oquin camina 'ain.

Cacéxun ca a unicaman cacéxa:

—Nux cananuna papa itsiñuma 'ain. Nucén Papa Dios axéshi ca nun Papa 'icén.

⁴²Usaquian cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Nucén Papa Diosnuax cana 'éx énë menu uacén. 'Ex cana 'éxbi uáma 'ain, an ca énu unun 'é xuacéxa. Usa 'ain camina mitsux asérabi Nucén Papa

Diosnan 'aish 'émi sinántsian. ⁴³¿Uisa

cupí caina mitsun 'én cacéxun cuatiman? Mitsúmbi cuaisama tanquin camina 'én, bana ñuixuncéxunbi cuatiman. ⁴⁴Mitsun papax ca ñunshin 'atimanén 'apu 'icén. Ainan 'ixun camina axa cuéencésa oquinshi 'aisa tanin. An ca nëtë ióñubi uni 'ati sináncéxa. Ax ca cémë 'aish axa 'iásabi cémëia. Cémëi ca an sináncésa oquinshi sinani banaia.

Ainra ca céméntapun 'ixun unían uni itsi céméquin paránun 'imia. ⁴⁵Mitsux usaribi 'ixun camina 'én mitsu cacé banaxa asérabi 'icébi cuaisama tanin.

⁴⁶¿Uinu 'icé micaman caramina 'én isana 'atima ñu 'a quixun ñuiti 'ain? Camina 'atima 'ain. ¿Céméquinma 'én cacéxunbi caramina uisa cupí 'én banax ca asérabi 'icé quixun sinaniman?

⁴⁷Uicamax cara ainan 'icé an ca Nucén Papa Diosan bana cuatia. Usa 'aínbi camina mitsun, ainanma 'ixun, Nucén Papa Diosan bana cuatiman.

Abraham 'iisama 'aían Jesús pain 'íá bana

⁴⁸Usaquian cacéxun ca nishquin judíos unicaman Jesús cacéxa:

—Mix camina Samaria menu 'icé uni 'ianan ñunshin 'atimañuma 'ain. Ami sinánquin camabi unin 'én Papa Dios rabinun quixun cana an 'é sinánmicésabi oquin aín bana ñuiyanan ñu 'ain. Usa 'icébi camina mitsun 'én bana cuatiman.

⁵⁰Unían 'é, ax ca upí 'icé caquin 'é rabinun quiax cana quiman. Axa 'éa unin rabiti cuééanan, 'é ñui cara uni cémëia, cara cémëima quixun iscë, ax ca Nucén Papa Dios 'icén. ⁵¹Asérabi cana 'én mitsu cain, an 'én bana cuacé uni ax ca xénibua 'aínbi Nucén Papa Diosbë 'ia.

⁵²Quixuan cacéxun ca judíos unicaman Jesús cacéxa:

—Bérí cananuna upí oquin 'unanim, mix camina ñunshin 'atimañu 'ai quixun. Abraham 'imainun an Nucén Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé unicamaxribi ca bamacéxa. Usa 'aínbi camina mix quin, an min bana cuacé unix isa xénibua 'aínbi 'iti 'icé quiax.
53 ¿Mix caramina nucén rara Abraham-sáma 'ain? Ax ca bamacéxa. An Nucén Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé unicamaxribi ca bamacéxa. Usa 'aínbi camina mix quin, an min bana cuacé unix isa xénibua 'aínbi usabi 'iti 'icén.
¿Mix caramina, ui caina mix 'ai quixun sinanin?

54 Quia ca Jesusan cacéxa:

—'Ex rabiacacébétanbi ca, aín banax sapi ca asérabima 'icé quixun unin sinánti 'icén. Usa 'aínbi ca an 'é rabicé, ax 'én Papa 'icén, ami mitsun —ax ca Nucén Papa Dios 'icé —quixun ñuicé a. **55** Ax ca Nucén Papa Dios 'icé quiquinbi camina mitsun a 'unaniman. Mitsúnmí 'unanimamabi cana 'én a 'unan. **56** 'En 'unáncéma ca ax 'icé quixun mitsu cai cana 'ëxribi mitsusaribi cémë 'itsán. **57** 'En cana asérabi a 'unan. Usa 'ixun cana axa quicésabi oquin 'ain. **58** Mitsun rara Abrahamnëx ca 'éx aia isti sinani cuëéancéxa. Usai ca 'éx aia isi cuëéinra cuëéancéxa.

57 Usaquierian cacéxun ca judíos unicaman Jesús cacéxa:

—¿Mix cincuenta bariñu 'ixunmabi caramina Abraham isacén?

58 Quia ca Jesusan cacéxa:

—'En cana asérabi mitsu Cain, Abraham 'icéma pain 'ain cana 'éx 'iacén.

59 Usaquierian cacéxuan judíos unicaman anun 'acatsi quixun maxax bicébëbi ca Jesús uni xanpescabiani, anuxun Nucén Papa Dios rabbiti xubunuax cuancéxa.

Usabia bacéan bëxuñu
unia Jesusan bëpëxcüa

9 **1** Usocéx cuaíquin ca Jesusan usabia bacéan bëxuñu uni achúshi isacéxa. **2** Isia ca aín unánmicé unicaman Jesús ñucácéxa:

—'Ené uníxa bëxuñu bacénun cara uin ñu 'atima 'acéx, aín papa, aín titan cara 'acéx, énë uníni bi cara 'acéx?

3 Quixuan cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Bëxuñu ca ax 'icén. 'Aishbi ca aín 'ucha cupía 'icéma 'icén, 'imainun ca aín titá, aín papan 'ucha cupíribia 'icéma 'icén. Nucén Papa Diosan ñu 'aia unin isnun ca ax bëxuñu 'icén. **4** Béánquicébëtan ca unin ñu mëetima 'icén. Usa 'ain ca nëtén ñu mëëia. Usaribi oquin cana bamacéma pain 'ixun 'én an 'é xuá axa quicésabi oquin ñu 'ati 'ain. **5** 'Ené nëtén 'aish cana 'éx upí oquin sinánuan, an unicama 'imicé a 'ain, bëánquibucénu 'icésa 'ima xabánu 'icésa 'inun.

6 Usaquin aín 'unánmicé unicama catancéx, anu tushuquicéxuan chabóia me chamara bitancéxun ca anun uni bëshíacéxa, **7** bëshíquin ca cacéxa:

—'Ia cha, Siloé cacé, anu cuanx ca anuax bëchucatan. Siloé quicé bana ax ca cuanun xucé qui quicé bana 'icén.

Cacéxéshi cuanx bëchucacuatsini ca bëpëxcüax uacéxa. **8** Usaíá 'ian ca axa a rapasu 'icé unicama 'imainun an a uni bëxuñu 'icé iscé unicamaxribi quiacéxa:

—¿An tsóxun uni curíqui ñucacé uni ama cara énëx 'ic?

9 —A ca énëx 'icé —quiáxa bëtsix quicébëbi ca raírinéxribi —Ama ca, a iscésaribi ca énëx 'icé —quiax quiacéxa. Quiabi ca bëpëxcucé unin cacéxa:

—A cana 'éx 'ain.

10 Cacéxun ca ñucáquin cacéxa:

—¿Mix a 'aish caramina uisax bëpëxcüan?

11 Cacéxun ca cacéxa:

—Jesús cacé uni, an ca anu tushuquicéxuan chabóia me chamara bitancéxun 'é bëshíaxa, bëshíquin ca 'ian, Siloé cacé, anuax ca bëchucatan caxun 'é xuaxa. Xucéx cuanx bëchucacuatsínquin cana upí oquin isan.

12Cacéxun ca atun ñucácéxa:

—¿Uinu cara a uni 'ic?

Cacéx ca —uinu cara, cana 'unanima —quiacéxa.

Fariseo unicaman bëpéxcucé uni asérabi cara Jesusan usaquin 'axa quixun ñucá

13Usa 'ain ca an 'unánce unicaman bëpéxcucé uni fariseo unicamanu buáncéxa. 14Anun ñu mëetima nëtén anu tushuquicéxuan chabóia me chamara bitancéxun anun bëshíxun Jesusan bëxuñu uni a bëpéxcucé cupí, 15ca fariseo unicaman a uni ñucátécancéxa, uisax caraisa bëpéxcüaxa quixun. Ñucácéxun ca cacéxa:

—Me chabatan 'é bëshícxé bëchuaxun cana upí oquin isan.

16Quixuan cacéx ca fariseo uni rairinéx quiacéxa:

—A unin ca anun ñu mëetima nëtén ñu 'aia. Usa 'aish ca Nucén Papa Diosnuaxa ucé uni 'itima 'icén.

Quiáxa quicébé ca ráfri quiacéxa:

—¿An ñu 'atima 'acé unin cara ésaquin uni itsían 'acéma ñu 'ati 'ic?

Usari ca bëtsi bëtsi oquin sinani atúxbi quiacéxa. 17Usai Jesús ñui quiquin ca bëpéxcucé uni amiribishi ñucátécancéxa:

—¿Min sináncéx cara an mi bëpéxcucé uni ax uisa uni 'ic?

Cacéxun ca cacéxa:

—'Én sináncéx ca ax an Nucén Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé uni a 'icén.

18Usaquian cacéxunbi ca judíos unicaman, ènè unix ca bëxuñu 'iá 'aíshbi bëpéxcucé 'icé quixun sinántisama

tancéxa. Sinántisama tanquin cuënxun ñucácéxuan aín papabëtan aín tita cacéxun pain ca 'unáncéxa. 19Cuënxun ca aín papa ñucácéxa:

—¿Enéx cara min bëchicé 'ic, mitsúnni bëxuñua bacéan ñuicé, a cara ènèx 'ic? ¿Usa 'ixúnbi cara uisaxun bërí upí oquin isin?

20Usaquian ñucácéxun ca cacéxa:

—Asérabi ca ènèx 'én bëchicé bëxuñua bacéan a 'icén. 21Uisa 'ixun cara bërí upí oquin isia, uin cara usabia bacéan 'icébi bëpéxcüaxa cananuna 'unaniman. Ax ca mëcócë 'icén, ca ñucát, an ca mitsu ñuixunti 'icén.

22Judíos unicamaxa béráma 'ésenani —uinu 'icé unin cara, Jesús ax ca Cristo, ax utia judíos unicaman caíncé, a 'icé quixun ñuia, ax ca anua judíos unicama timéti xubunua atsíntecéntima oquin chiquíncé 'iti 'icé —quia 'unánxun ca usoquin cacéxa. 23Usai quia 'unánx atumi racuéquin ca a unin papabëtan aín titan —ax ca mëcócë 'icén, a ca ñucát —quixun judíos 'apucama cacéxa.

24Usaquian cacéxun ca a judíos unicaman amiribishi cuéntecénxun bëpéxcucé uni ñucátécancéxa:

—Nucén Papa Diosan ismainun ca nu asérabi ñuixun, ¿uisaxira caramina bëpéquian? A uni, Jesús, ax ca 'atima 'icé quixun cananuna 'unan.

25Cacéxun ca bëpéxcucé unin cacéxa:

—Ax cara 'atima uni 'icé quixun cana 'én 'unaniman. 'Ex bëxuñu 'ixúnbi 'én bërí iscé, ènëishi cana 'unan.

26Cacéxun ca cacéxa:

—¿Mi cara uisox? ¿Uisoquin cara mi bëpéxcüax?

27Cacéxun ca cacéxa:

—Ashiquin cana mitsu can, cacéxunbi camina cuaisama tan. ¿Uisati caramina 'é mitsun ñucatécen? Mitsúxribi sapi camina aín 'unánmicé uni 'iisa tanin.

²⁸Quia ca fariseo unicaman bëpëxcucë uni 'usánquin cacëxa:

—Mixmi aín 'unánmicë uni 'aímbi cananuna nun Moisésnëan usai nux 'inun quixun cuënöe bana 'unan. ²⁹Nun cananuna 'unan, Moisésbë ca Nucën Papa Dios banacëxa. Usa 'ixunbi cananuna uinuax cara a uni uaxa quixun 'unaniman.

³⁰Cacëxun ca bëpëxcucë unin cacëxa:

—¿An 'é bëpëxcucëbi caramina a uinuax cara uaxa quixun mitsun 'unaniman? ³¹Cananuna 'unaniman, an ñu 'atima 'acé unin bana ca Nucën Papa Diosan cuatima. An a ami sinánquin a rabianan axa cuëencësa oquinshi 'acé uni, aín bana cuni ca Nucën Papa Diosan cuatia. ³²Uínsaran néténbi ca unin, usabi bacéan uni bëxuñu ca unin bëpëxcüaxa quixun ñuia cuama 'icën. ³³Nucën Papa Diosan xuáma 'ixun ca an usaquin 'atsianma.

³⁴Cacëxun ca fariseo unicaman cacëxa:

—Mix camina 'uchañubia min tita bacéan 'aish usabi 'ain. ¿Usa 'ixunbi caramina min nu bana ñuiuinsa tanin?

Usaquin caquin ca bëpëxcucë uni anuaxa cuantánun quixun chiquíancëxa.

Jesúsmi sináncëma unicama bëxuñusa

³⁵Fariseo unicaman ca bëpëxcucë uni chiquíanxa quixuan unin ñuia cuaquin ca Jesusan bariquin méraxun a bëpëxcucë uni cacëxa:

—¿Axa uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, ami caramina sinanin?

³⁶Quixuan ñucácëxun ca cacëxa:

—'Éx ami sinánun camina ui cara ax 'icë quixun 'é cati 'ain.

³⁷Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Camina isin, an mi cacë, 'éx cana a 'ain.

³⁸Quixuan cacëxun ca cacëxa:

—Asérabi camina mix a 'ai quixun cana bérí 'unaniman.

Usaquin caquin ca ami sinánquin aín bémánont rantin purúnquin a rabiacëxa.

³⁹Rabicëxun isquin ca Jesusan cacëxa:

—'Én a uni 'unánmiti ñu 'unáncëma pain 'aish bëxuñusa 'ixunbi ca 'émi catamëquin bëxuñumasa 'ixun unin 'unánti 'icën. Usa 'aímbi ca an —'én cana ñu 'unani —quixun sináncë uni ax 'émi catamëtiama 'én 'unánmicëma 'aish usabi bëxuñusa 'iti 'icën. Usaía 'inun cana uacén.

⁴⁰Usaquin caia cuaquin ca anua 'icë fariseo unicaman Jesús cacëxa:

—¿Núrxribi caranuna bëxuñu 'ain?

⁴¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsun asérabi 'é ñui quicë bana 'unáncëma 'aish bëxuñusa 'aish camina 'uchocëma 'itsián. Usa 'aímbi mitsun —cana a bana cuati —quicë 'ixúnbì —asérabi ca a bana 'icë —quixun sinántisama tancë cupí camina 'uchacë 'iti 'ain.

An aín cénënxun carnero bérúancë uni

10 ¹Esäquinribi ca Jesusan fariseo unicama cacëxa:

—Asérabi cana 'én mitsu cain, axa anu carnero 'icë cénë aín xëcuën atsinima amo 'icë manámitan atsíncë uni ax ca an ñu mécamacë uni 'icën, mécamaxuan an ñu buáncë uni ca ax 'icën. ²Usa 'aímbi ca axa aín xëcuën atsíncë uni ax asérabi an carnero bérúancë uni 'icën. ³Axa ucébëtan an xëcuë xëócacë unin xëócacë bë atsínxuan an bérúancë unin aín anen cuéncëxun ca carnerocaman aín bana cuatia. Cuabétsinia aia ca cénëua éman buania. ⁴Usoxuan rëcuénquianquin buáncëxun ca carnerocaman aín bana cuaquin a caxu cuanquin nuibiania. ⁵A 'unáncëma uni, a ca carnerocaman nuima, usa 'aish ca an cuéncëbi aín bana 'unáncëma 'aish abatia.

⁶Usaquin caquian —an carnero bérúancë unisaribi cana 'éx 'ai —quixun

caquin Jesusan 'unánmisa tancéxunbi ca anu 'icë unicaman uisai quicë cara a bana 'icë quixun cuama 'icën.

**Jesusan upí oquin aín
unicama bérúancë bana**

⁷Usa 'ain ca Jesusan amiribishi cacéxa:

—Asérabi cana 'én mitsu cain, 'ex cana carneronén cénén xécuésaribi 'ain. ⁸'Ex ucéma pan 'afan anpáinra uá unicama ax ca an mécamacé unisa 'iacéxa. Usa 'ixun ca Nucén Papa Diosan bana isa ñuixunia quixun aín bana cuanun quixun uni paráncéxa. Usa 'icë ca atum bana unicaman cuaisama tancéxa. ⁹'Ex cana anua carnero 'icë cénénun anun atsínti xécuésaribi 'ain. Axa 'émi catamécë unicama ax ca Nucén Papa Diosnan 'inux iétia. Usa 'aish ca chuámashirua 'aish, carnerocama cénénuxa chiquíxun pasto pitancéx atsíntécencésaribi 'iti 'icën, 'en bérúancéx.

¹⁰Axa mécamacé unicama, ax ca mécamanan 'aracacé ñuina rëquin 'atimoi aia. Usa 'aínbi cana 'ex a unicaman 'acesa oquin 'aquimna 'émi catamétia upitax bucunun unicama 'imi uacéñ, bamatancéxribia xénibua 'aínbi Nucén Papa Diosbë 'inun. ¹¹'Ex cana ainra carnero upí oquin bérúancë asaribi 'ain. Ainra carnero upí oquin bérúancë, ax ca aín carnero bamati rabanan bamanuxunbi bëarati 'icën.

¹²Usa 'aínbi ca an curíqui biti cupíshí carnero bérúanquin ñu mëecé uni, ax 'inu aia isquin carnero ébiani abatia, ax asérabi aín 'ibuma 'aish. Abácébë uxun ca bëtsi biquin 'inun raíri tsuácaia. ¹³An carnero upí oquin bérúanti sinánquinma curíqui binuxuinshi ñu mëecé uni, ax ca carnerocaman rabanan nëétima abatia.

^{14,15}'Ex cana ainra carnero upí oquin bérúancë a 'ain. 'En Papan ca 'é 'unánxa,

'énribi cana a 'unan. Usaribi oquin cana 'én carnerocamaribi 'én 'unamin, atúnribi ca 'é 'unania. Usa 'aish cana 'ex bamatsianxmabi anun rabanan bamati 'ain. ¹⁶Bëtsi carneroñuribi cana 'ain. A 'aíshbi ca énë cénénü 'icëma 'icën. Aribi cana énë cénénü 'inun bëti 'ain. Acamanribi ca 'én bana cuati 'icën.

Usaquin 'én 'acéx ca 'én carnerocamax achúshi cénénushi 'iti 'icën, achúshishi ca an a bérúancë 'iti 'icën.

¹⁷Baísquitécéanx tsónux 'ex bamatsianxmabi bamati cupí ca 'én Papan 'é nuibatia. ¹⁸'Ex cuéeniamáca unin 'é bamamítima 'icën. Bamatsianxmabi cana 'éxbi cuéencë cupí bamati 'ain. 'Ex cuéencë cupí cana bamati 'ain, bamatancéx cana baísquitécénti 'ain. Usai 'inun ca 'én Papan 'é caxa.

¹⁹Usaquin cacéxun cuaxun ca a banan rabanan judíos unicaman bëtsi bëtsi oquin sináncëxa. ²⁰Sinani ca 'itsa uni —ñunshin 'atimañu ca a uni 'icën, ca ñunshianxa. ¿Uisa cupí caramina aín bana cuatin? —quiacéxa. ²¹Usa 'ain ca raírinéxribishi —ësai ca ñunshin 'atimañu uni banaima. Ñunshin 'atimanënbí ca bëxuñu uni bëpëcutima 'icë —quiaz quiacéxa.

Jesús cuéeanma bana

²²Anuxun a rabiti xubu ménítancé xun anun ami sinánquin —asábi ca —quixun cá, a nëté sinánquin Nucén Papa Dios rabinux ca judíos unicama mita 'ain Jerusalénu timéacéxa. ²³Usa 'ain ca Jesús anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubu amo 'icë, anua uni niti, Salomón cacé, anun niacéxa. ²⁴Nitsia ca judíos unicaman nëbëtsioraquin cacéxa:

—¿Uisati caramina nu chiquiracéquin caiman? Mix Cristo, axa utinu nun caíncë, a 'ixun ca nu upí oquin cat.

²⁵Cacéxun ca Jesusan cacéxa:
—Cana mitsu can, cacéxunbi camina 'ex cana a 'ai quixun sináncëma 'ain. 'En

Papan cacë 'ixun 'én ñu 'aia isquin ca unin, 'ex cana Cristo 'ai qui xun 'unánti 'icën. ²⁶'En 'aia isquinbi, camina 'émi catamécëma 'ixun, asérabi cana Cristo 'ai qui xun sinaniman. ²⁷Carneronéan an bérúancë unin bana cuacésaribi oquin ca axa 'émi catamécë unin 'én bana cuatia. Cuatia cana acama 'én 'unánin. Usa 'ixun ca 'én bana cuaquin a bana quicésabi oquin 'aia. ²⁸Acama cana nététimoi Nucën Papa Diosnan 'inun 'imíti 'ain. 'Imia ca uínbi atu 'é bicuantima 'icën. ²⁹Atux ca 'én Papa, axa uinu 'icë unibétanbi sénénmaira, an 'énan 'inun 'émi sinánmiquin 'é 'ináncë 'icën. Usa 'icë ca uínbi atu a bicuantima 'icën. ³⁰'Ex 'én Papabé rabé 'aíshbi cananuna achúshishi 'ain.

³¹Usaquian cacëxun ca judíos unicaman anun récätsi qui xun maxax biacëxa. ³²Bitsia ca Jesusan cacëxa: —'En Papan 'é 'amicécun cana mitsúnmi isnun 'itsa ñu 'an. ¿'En usoquin 'acë uinu 'icë ñu cupí caramina 'é maxaxan 'acatsi quin?

³³Esoquian cacëxun ca judíos unicaman cacëxa:

—Minmi upí ñu 'acë cupí cananuna mi maxaxan 'aiman. Mixmi Nucën Papa Dios ñui 'atimati banacë cupí cananuna mi 'ain. Mix camina unishi 'aíshbi mix isamina Dios 'ai quiax quin. A cupí cananuna mi 'ain.

³⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuénéo ca ésa quia: “Mitsúxbi camina dioscama 'ain”. ³⁵Cananuna 'unánin, Nucën Papa Diosan bana cuénéo a ca unin —asérabima ca —qui xun catima 'icën. Usa 'ain ca an asérabi ami sinánquin aín bana cuacë unicama Nucën Papa Diosan “'En bëchicë 'aish camina dioscama 'ai” qui xun cacëxa. ³⁶¿Nucën Papa Diosan éne menu uni 'inun 'é xuá 'aínbi caramina mitsun uisa 'ixun, aín Bëchicë

cana 'ai qui cana Nucën Papa Dios ñui 'atimati banai qui xun 'é Cain? ³⁷'En ñu 'acë ax 'én Papan cushínbi 'acëma 'ain camina 'ex cana Nucën Papa Diosnuax uá 'ai qui xun sinántima 'ain. ³⁸'Émi sinánquinmabi camina 'én, uni itsán 'acëma ñu 'aia isquin 'én Papa Dios ax ca asérabi 'ébë 'icë qui xun 'unánan 'éxri bi cana abë 'ai qui xun 'unánti 'ain.

³⁹Usaqin cacëxuan biisa tancancëxbi ca anuax cuani nétéacëxa.

⁴⁰Jordán 'ucë manan cuantécëntancëx ca Jesús anuxuan Juanén uni nashimia, anu 'iacëxa. ⁴¹Anua 'ain, a isi riqianxun axa quia cuati ca 'aisamaira uni quiacëxa:

—Juanéan uni itsán 'acëma ñu 'á 'aínmabi ca axa énë uni ñui quiá banacama ax asérabi 'icën.

⁴²Usaqin sinánquin ca anuxun 'itsa unin aín bana cuaxun —ax ca asérabia Nucën Papa Diosnuax uá 'icë —qui xun sináncëxa.

Lázaro bama

11 ¹Betania émanu 'icë uni Lázaro cacë, ax ca 'insínñu 'iacëxa. Aín chirabacë rabëtax ca Marta 'imainun María 'iacëxa. ²María ax ca an Nucën 'Ibu Jesús aín taë 'iníntisa ron chabóxun aín bun tatérëncë, a 'iacëxa. ³Usa 'ixun ca aín chirabacë rabëtan —axa mibë nuibanancë uni ca 'insíñxa —qui xuan Jesús catánun uni xuacëxa. ⁴Xucëx cuanxuan unin cacëx ca Jesús quiacëxa:

—Ca 'insíñxa 'aíshbi ca bamatima 'icën. Unían uisaira cara Nucën Papa Diosan cushi 'icë qui xun 'unánan, uisaira cara aín Bëchicënën cushiribi 'icë qui xun 'unánun ca a uni 'insíñxa.

^{5,6}Usa 'ain ca —Lázaro ca 'insíñxa —qui xun ñuia cuaxbi Jesús, ax Marta, María, Lázaro acama nuibacë 'aíshbi, anua unin usaquin cacë éma, anu rabé nété pain 'iacëxa. ⁷Rabé nété 'icëbëtan

ca Jesusan aín 'unánmicé unicama cacéxa:

—Amiribishi Judea nêtënu cuanun ca cuan.

⁸Cacéxun ca aín 'unánmicé unicaman cacéxa:

—¿Anu 'icé judíos unicamaxa maxaxan mi 'acatsi quiax 'esénaënzanbi caina amiribishi Judea nêtënu cuantécencatsi quin?

⁹Quixuan cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Achushi nêtëx ca doce horas 'icén, ¿usa cat? Barían pêcarupuncébë xabá 'ain ca unin upí oquin isquin chacáquinma upí oquin ñu mëëia. ¹⁰An pêcacéa 'áima 'ain ca imé nitsi chacánan unin ñu mëëima. Usaribiquin cana 'ex anun bamati nêtëma pan 'ain ñu 'ati 'ain.

¹¹Usaquin caquin ca Jesusan amiribishi aín 'unánmicé unicama cacéxa:

—Nuxnu abë nuibanancé Lázaro ca 'uxaxa. A bësuni cana cuanin.

^{12,13}Asérabi ca Lázaro bamaxa quixun 'unánquimbi ca —ca 'uxaxa —quixun cacéxa. Usaquier Jesusan cacéx ca atux, asérabi 'uxcë ñuisa quia quixun sinani, quiacéxa:

—'Uxcë 'aish ca pêxcúti 'icén.

¹⁴Usai quia ca Jesusan atúan upí oquin 'unánun cacéxa:

—Lázaro ca bamaxa, ca 'áima 'icén.

¹⁵Mitsúnni 'én cushi isti cupí cana 'ex anuma 'ian. Usa 'ain cana anu 'ex 'icéma cupí cuënen. Béri anu cuanun ca cuan.

¹⁶Cacéxun ca rabé bacéan 'icé Gemelo caquin anéccë, Tomás, an Jesusan 'unánmicé uni raíri cacéxa:

—Nuxribi abë bamai cuanun ca cuan.

**Jesús ax, anun baísquianan anun Nucén
Papa Diosbë uni 'iti bana**

¹⁷Usai quiquiani cuani bëbaquinshi ca Jesusan, matá témù naéccenú mëníoëxancé 'aish Lázaro rabé 'imainun

rabé nêtë 'icé ocëxa. ¹⁸Betania ax ca Jerusalénu bëbati tres kilometrosa 'iacéxa. ¹⁹Usa 'ain ca judíos unicama Martacéñun María aín rarébacé ñucë sinania, masá nuitutia isi riquianx raruai aín xubunu a rapasu bucüacéxa. ²⁰Tsóxunbi Jesús isa aia quixun ñuia cuabiani María xubunua tsóce ëbiani cuanquin ca Martanén Jesús aia bëñaquin biacéxa. ²¹Biquin ca cacéxa:

—Mixmi énu 'ain ca 'én rarébacé ñucëma 'itsfánxa. ²²Usa 'aínbi cana añu caramina ñucati a ca Nucén Papa Diosan mi 'axunti 'icé quixun 'unarin.

²³Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Min rarébacé ca baísquiti 'icén.

²⁴Usaquier cacéxun ca Martanén cacéxa:

—Ené nêtë cëñúcébë anun bama unicama baísquiti nêtëna ca baísquiti 'icé quixun cana 'unarin.

²⁵Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—'Ex cana an uni baísquimiti a 'ain, 'ianan cana anúan uni ainan 'aish Nucén Papa Diosbë 'iti a 'ain. Axa 'émi cataméccë uni, ax ca bama 'aishbi tsónux baísquiti 'icén. ²⁶Axa bamacéma pain 'aish ené menu tsoti, aín 'ucha cupí bamacésa 'aishbi 'émi cataméccë, acamax ca xénibua 'aínbi nêtétimoí Nucén Papa Diosbë 'iti 'icén, batatancéxbi. ¿Ésai 'ex quicé ené caina asérabi ca quixun sinanin?

²⁷Usaquier cacéxun ca Martanén cacéxa:

—Mix camina Nucén Papa Diosan Béchicé, Cristo, axa utinu nun caíncë a 'ai quixun cana 'unarin.

**Anu Lázaro mëníoëxancénuaxa
Jesús bëunan mëscúa**

²⁸Usaquin cabiani aín xubunu cuanquin ca Martanén aín xucén María amo nitsinaxun munu cacéxa:

—Unu ca Jesús 'icén, ca uaxa. Mi cuanun 'én mi canun ca quiaxa.

²⁹Cacéxun cuati ca María bénétishi níruquiani Jesúsnu cuancéxa. ³⁰Jesús Betania émanu bëbacéma pain 'aish, anuxun Martanén méracé anubi pain 'ain, ca anu María cuancéxa. ³¹Bénétishi níruquiania xubunuax cuania isquin ca axa abé xubunu bucucé judíos unicaman, —sapi ca anua aín rarébacé maíncénuax rarumati cuania —quixun sinánquin María níuibancéxa. ³²Cuancé bë anua 'icé anu bëbai a tanáin tsóbuquin ca Maríanén Jesús cacéxa:

—Mixmi énu 'ain ca 'én rarébacé nícema 'itsánxa.

³³María ini rarumamainuan abé ucé judíos unicamaxribi ini rarumati isi ca Jesús masá nuituti nitéxéacéxa.

³⁴Nitéxéquin ca Jesusan anu 'icé unicama cacéxa:

—¿Uinu caramina aín rarébacé méníoéxan?

Cacéxun ca cacéxa:

—Ca isi cuan.

³⁵Cacéx cuani ca Jesús bëunan méscúacéxa. ³⁶Usai 'ia isi ca judíos unicamax canancéxa:

—An ca Lázaro níuibairaxa, ca is. Usa 'aish ca anun rabanan bëunan mëscutia.

³⁷Usaí quicébë ca uni raírinéx quiacéxa:

—¿An uni bëxuñu bëpéxcucé uni énen cara níucéma 'aínshi uxun Lázaro iémicé 'itsánx?

Jesusan Lázaro bamacébi baísquimia

³⁸Usaí quicébë nitéxétecéni ca Jesús anua Lázaro méníoéxancé anu bëbacéxa. Anu Lázaro méníoécë ax ca matá me naéecë 'aish maxax cha achúshinén xépucé 'iacéxa. ³⁹Anu bëbaquin ca Jesusan atu cacéxa:

—Maxax ca racanat.

Caiabi ca bamaéxancé uni aín chirabacé Martanén cacéxa:

—Anúan níuxancé níetë ca rabé 'imainun rabé 'icén. Usa 'ain ca anéia.

⁴⁰Usaquin cacéxunbi ca Jesusan Marta cacéxa:

—Én cana mi can, asérabi 'émi cataméquin camina Nucén Papa Diosan aín cushin níu 'aia isti 'ain. ¿Usa cat?

⁴¹Cacébétan ca anu 'icé unicaman maxax racanacéxa. Racanamainun ca Jesusan manámi bësuquin Nucén Papa Dios cacéxa:

—Papan, camina 'én bana cuan. Usa 'ain cana mi asábi ca quixun cain. ⁴²Én cana 'unánin, min camina camabi níetén 'én cacéxun cuatin. 'Aínbi cana min camina 'é asérabi xuacén quixuan éné unicaman 'unánun, ésaquin mi cain.

⁴³Usaquin catancéxun ca munuma banaquin cacéxa:

—Lázaro, anuax ca chiquit.

⁴⁴Usaquin cacéxéshi ca axa bamacé uni tatanianan mëtanicé 'ianan aín bëmánanribi chupan bérábuncé 'aish nirui quiniguax chiquícuatsiancéxa. Chiquícuatsincébétan ca Jesusan abé 'icé unicama cacéxa:

—Cuantánun ca aín taë tubuanan aín mëcén tubuanan anun aín bëmánan rabúncé chuparibi mabit.

Jesús 'acatsi quixuan sináncan

(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

⁴⁵Usoquin 'aia isquin ca axa Maríabé cuancé judíos unicaman, Jesús ca asérabi Nucén Papa Diosnuaxa uá 'icé quixun sináncéxa. ⁴⁶Usaí 'imainun ca anu cuanxun raírinén fariseo unicama

—Jesusan ca uni bamacé baísquimiaxa

—quixun níuxuancéxa. ⁴⁷Níuxuncé abé timéxun ca sacerdotenén cushicama 'imainun fariseo unicaman judíos cushibunén 'apucama cacéxa:

—Énë unin ca uni itsán 'acéma níu 'itsaira 'aia. ¿Usa 'ain caranuna uisa oti 'ain? ⁴⁸Nun nu an usoquin níu 'aia iséshicébétanbi ca camabi unin ami cataméquin aín bana cuati 'icén.

Usocëbë uxun ca Romanu 'icë unin anuxun nun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupanan nu bëtsi bëtsi oquin nun aintsicamaribi bëtsi bëtsi nëtënuua cuanun tsuáquirumiti 'icën.

⁴⁹Cacëxun ca Caifás caquin anëcë uni, ax a barin sacerdotenën cushima-can 'apu, an axa timëcë unicama cacëxa:

—Mitsun camina bana sinaniman.

⁵⁰Nua unin bëtsi bëtsi oquin ancëcëxnu 'ura 'icë nëtëcamanu cuani tsuáquitu ca 'aisama 'icën. Usai 'imanu nux upitax bucuti cupía uni achúshi bamati ca asábi 'iti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun camina mitsun sinaniman.

⁵¹Usai qui ca anbi sinani quiáma 'icën; ax a barin judíos sacerdotenën cushima-can 'apu 'ixun ca Nucën Papa Diosan sinánmicëxun —judíos unicamaxa asábi 'inun ca Jesús bamati 'icë —quixun judíos 'apucama cacëxa. ⁵²Judíos unicamaxéshima bëtsi bëtsi nëtënuaxa ax Nucën Papa Diosmi sináncë unicamaxribia ainan 'aish achúshisa 'inúan Jesús bamati ñuiquin ca usaquin cacëxa. ⁵³Usaquian cacëx ca a nëtë judíos 'apucamax Jesús 'acatsi quiax 'esénancëxa.

⁵⁴Usa 'ain ca Jesús judíos unicaman istin rabanan Judeanuax anua uni 'icëma menu 'urama 'icë éma Efraín cacë, anu cuancëxa. Anua 'ain ca abë aín 'unánmicë unicama 'iacëxa.

⁵⁵Pascua, anúan judíos unicaman carnero 'ati nëtëa 'urama 'ain ca axa a 'urama unicamax Jerusalénu cuancëxa, anuax judíos unicama 'icésaribiti Pascua nëtë pinux Nucën Papa Diosan aín nuitka upí isnun mëniócati. ⁵⁶Cuantancëx bëbax ca Jesús bari, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu riquianx, a isímabi atúxbi ñucacánani ésai quiacëxa:

—¿Mitsun sináncëx cara Pascua nëtë 'ain, Jesús utima 'ic?

⁵⁷Usa 'ain ca sacerdotenën cushima-bétan fariseocamanribi anu 'icë unicama —Jesús mëraquin camina nun nu binun nu cati 'ai —quixun cacë 'iacëxa.

Achúshi xanúan Jesús 'inínti ron tachuca
(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

12 ¹Mëcën achúshi 'imainun achúshi nëtë anun carnero 'ati nëtë 'iisama pain 'ain, ca Jesús Betania émanu cuancëxa, a émanuxuan Lázaro bamacëbi baísquimicë anu. ²Cuanxa Jesús atun 'itinu bëban ca Martanën piti 'aruacëxa. Aruxuan 'ináncëxun ca Jesúsbétan Lázaro 'imainun anu 'icë unicaman mesanuxun piacëxa. ³Pimainun ca Maríanën 'itsaira cupicë 'inínti ro sanuira, nardo cacë, a medio kilosa bëacëxa. Bëxun anun tachabotancëxun ca Jesús aín bun tatérëancëxa. Usoquian 'acëxa xubu namé camabi tsitsirui bëqui sanuia ca xëcancëxa. ⁴Usoquian Maríanën Jesús 'aia isi ca aín 'unánmicë uni achúshi, Judas Iscariote, an uni Jesús 'inánti, ax quiacëxa: ⁵—¿Uisoti caranuna ènë ro maruxun aín cupí trescientos curíqui bixun ñuñuma unicama 'ináncëma 'ain?

⁶Asérabi ñuñuma unicama nuibati sinani ca usai Judas quiáma 'icën. Ax an curíqui mëcamacë uni 'ixun, anua Jesusan aín 'unánmicë unicamabétan curíqui 'arucë burasa bérúanquin, anua curíqui mëcamacë 'aish ca usai quiacëxa. ⁷Quia ca Jesusan Judas Iscariote cacëxa:

—Usabia 'inun ca èn. An ca anúan bamaia 'è 'ati a ro nanxa. A ro ca ènëx 'icën. ⁸Camabi nëtë camina a mitsun 'a quinti ñuñuma uni isin. Usa 'aínbi camina mitsun xënbuquin 'è istima 'ain.

Lázaromí unicama 'ësénan

⁹Usa 'ain ca —Jesús ca Betanianu 'icë —quixun cuabiani a isanan, bamacëbia

baísquimicé Lázaro aribi isi judíos unicamax riquiancëxa.^{10,11} Riquiani ca 'itsa uni an Lázaro baísquimicé cupí, Jesúsmi sináncëxa. Usa 'ain ca Jesusan bana cuaquian unicaman atun ñuicé bana cuaisama tancé cupí, sacerdotenén cushicaman Lázaroribi 'ati sináncëxa.

**Jerusalénu cuania unicaman Jesús rabia
(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)**

¹²Usa 'ain ca Pascua anun carnero 'ati nötén Jerusalénu uexancé unicamax timécamë'ecöe, an —Jesús ca Jerusalénu aia —quixun ñuicania cuacëxa. ¹³Cuabiani ca camaxunbi xëbin pëchi téquin bibiani, bain aia Jesús bëñaquin bitsi biránanquiani riquiancëxa. Riquiancëbëa ucëbë ca munuma banai sharati quicancëxa:

—Nucën Papa Dios rabinun ca 'acan. Nucën 'Ibu Diosan xucëx ca Israel unibunén 'apu énëx aia.

¹⁴Usaquian a rabicamainun ca Jesús burro mériai anu 'iruquiani Jerusalénu cuancëxa, usaquiania cuantia Nucën Papa Diosan bana unin ésaquin cuënëosabi oi:

¹⁵ Siñou 'icë unicama, racuéaxma ca 'ican. Mitsun 'apu ca burron caxunu tsotax aia.

¹⁶Usai 'ia isquinbi ca aín 'unánmicé unicaman, a ñuiquin cuënëo bana quiásabi oi ca 'ia quixun 'unánma 'icën. Baísquitancëxa Jesús naínu cuantécéan cuni ca a ñuiquian, usai ca 'iti 'icë quixun cuënëosabi oi ca 'ixa quixun 'unáncëxa.

¹⁷Usa 'ain ca an Jesusan Lázaro bamacé matá me naëcénu mëníoexancëbi cuënquin baísquimia isëxancé unicaman Jerusalénu aia ñuiacëxa. ¹⁸Ñuia cuabiani ca anu 'icë unicama —usoquin ca Jesusan uni itsin 'acëma ñu 'axa —quixun sinani a isti sinánbiani Jesús mërananquini riquian-

cëxa. ¹⁹Usaí 'icancëbë ca fariseo unicamax canancëxa:

—Camina iscanin, camabi unix ca ami sinani a isi cuanxa. Usaí 'ia isquin camina 'unáncanti 'ain, nun Jesús 'acatsi quiax 'ésénanquinbi cananuna añubi oiman.

**Griego banan banacé unían
Jesús istisa tan**

²⁰Judíos unicamax Pascua anun carnero 'ati nötén Jerusalénu cuanmai-nun ca griego banan banacé unicama raírinëxribi atubë Nucën Papa Dios rabi cuancëxa. ²¹Cuanxun ca Galilea menu 'icë éma itsi, Betsaida, anu 'icë uni, Felipe, a méraquin cacëxa:

—Jesús cananuna istisa tanin.

²²Quixuan cacëx cuanxun ca Felipenén Andrés pain cabiani a rabëtaxbi cuanxun —griego banan banacé unin ca mi istisa tania —quixun Jesús cacëxa. ²³Cacëxun ca Jesusan Felipeçenún Andrés cacëxa:

—Uni 'inx Nucën Papa Diosnuax uá 'aish cana 'ex bamatancëx baísquiti 'ain. A nötë ca bëri 'urama 'icën. ²⁴Asérabi cana 'én mitsu cain, me 'ucë mëu 'apácëma 'aish ca ñu bëru aín nami ax usabi 'imainun aín napu axribi nötëtima usabi 'ia. Me 'ucë mëu 'apácëxun cuni ca aín nami nötécëbëbi aín napu ax cotancëxun upí oquin tuaia. ²⁵Axa énë nötënu upiti tsótishi sináncë uni ax ca ainanma 'aish Nucën Papa Diosbë 'itima 'icën. Usa 'áñbi ca axa énë nötënu ax cuëencësa oishi upiti tsótishi sináncëma uni, ax ainan 'aish nötëtimoi xénibua 'áñbi Nucën Papa Diosbë 'ia.

²⁶Axa 'énan 'íisa tancé unin ca 'ex cuëencësabi oquin 'ati 'icën. Usoquin 'ai ca uinu carana 'ex 'ain, anuribi ax 'iti 'icën. An 'ex cuëencësabi oquin 'acë unicama a ca 'én Papan nuibaquin 'aquinia.

Jesusan aín bamati ñuia

²⁷Cana 'itsaira masá nuitutin.
¿Uisaquin carana 'én Papa cati 'ain?

¿Carana, Papan, bérí uisa cara ocaniabi ca 'é iémit quixun cati 'ain? Usama ca. Uisa cara oti 'icé usa oquin 'acánun cana uacén.²⁸ Papan, unicaman mix cuéencësa oquin mi rabinun ca uisashi cara, 'é ocancëxbi asábi 'iti 'icén.

Cacéxun ca naínuax banaquin aín Papan cacéxa:

—Atúan 'é rabinun cana mëníocén, mënío 'ixun cana 'éa rabinun sinánmité cénti 'ain.

²⁹Usai naínuax banaia cuax ca anu 'icé unicama raírinëx —caná ca banaxa —quiacéxa. Quimainun ca raírinëxribi —ángel ca Jesúsbë banaxa —quiax quiacéxa. ³⁰Quia ca Jesusan atu cacéxa:

—Énë banax ca 'én cuanun 'én Papa quicëma 'icén. Mitsúnmi cuanun ca quiaxa. ³¹Bérí ca énë nêténu 'icé unicama, cara 'émi sinanía, cara 'émi sinanía quixun Nucén Papa Diosan isti 'icén. Isanan ca an 'émi sináncëma unicama 'apu, ñunshin 'atimanén 'apuribi ax cushi 'icébi 'én unicama 'ibuatimoquin ñusmoti 'icén. ³²Ex unin i curúsocénu matáscë 'itancëxun cana camabi menu 'icé uni 'émia sinánun 'imiti 'ain.

³³Ésoquin ca uisai 'iax cara bamati 'icé quixun cacéxa.

³⁴Usaquian cacéxun ca unicaman Jesús cacéxa:

—An Nucén Papa Diosan bana cuénéo uni ñuixuncë unían a bana isquin unicama ñuixunia cananuna cuan, ax ca ésaí quia, Cristo ax ca nêtétimoí xénibua 'aínbi 'iti 'icén. ¿Usa 'aínbi caramina min, axa Nucén Papa Diosnuax uni 'inxu uá, ax ca i curúsocénu matáscë 'iti 'icé quixun nu Cain? ¿Ui cara Nucén Papa Diosnuaxa uni 'inxu uá ax 'ic?

³⁵Cacéxunbi ca Jesusan, 'émi camina sinánti 'ai quixun caquin ésaquin catéccéancëxa:

—'Itsama nêtéinshi ca an mitsu upí oquin sinánmiti, ax mitsubé 'iti 'icén. Usa 'ain camina ax cuancëma pan 'ain, an mitsu 'unánmicësabi oi 'iti 'ain, ax cuancëbëmi usabi 'inun. A an 'unánmicëma uni, an ca uisai cara 'iti 'icé quixun 'unanim. ³⁶Usa 'ain camina an mitsu upí oquin 'unánmiti, axa mitsubé 'aínshi, an 'acésaribi oquinmi mitsúnribi sinánun, aín bana ca asérabi 'icé quixun sinani ami catamëti 'ain.

Usaquin catancëx ca Jesús atun isnunma cuani nêtéacëxa.

Judíos unicama Jesúsmi sinántisama tan

³⁷Itsa oquin Jesusan uni itsin 'acëma ñu 'aia isquinbi ca judíos unicaman ax ca asérabi Cristo 'icé quixun sinánma 'icén. ³⁸Nucén Papa Diosan sinánmicë xun aín bana Isaíasnén cuénéosabi oi ca 'iacëxa. A banax ca ésaí quia:

Nucén 'Ibu, ¿Uinu 'icé unin cara, min bana nun ñuixuncëxun cuaquín, asérabi ca quixun sinanx? ¿Uinu 'icé unin cara minmi ñu 'aia isquin mix camina asérabi cushi 'ai quixun sinanx?

³⁹Uisa 'aish cara ami sinántisama tania quixuan unin 'unánun ca Nucén Papa Diosan bëtsi banaribi Isaías cuénéomiacëxa. Ax ca ésaí quia:

⁴⁰Nucén Papa Diosan ca acama atun nuitka miéu 'unántisama tanan atun pabitán cuaquínbi uisai quicë cara quixun 'unántisama tanun 'imiaxa. 'Imianan ca atun bérün isquinbi, 'ex cana cushiira 'ai quixun sinántisama tanía 'én iémisama 'inun 'imiaxa.

⁴¹Ésaquin ca Isaíasnén cuénéocëxa, an Nucén Papa Diosan 'imicëxun Jesusan usoquin ñu 'ati isanan bana ñuixunti iscë cupí.

⁴²Usa 'aínbi ca 'itsaira judíos uni 'imainun aín 'apu raírinëribi Jesús, ax ca Cristo, axa utia atun caíncë, a 'icé quixun

sináncëxa. Atun nuitu mëu usaquin sinanbí ca chiquiracëti banama 'icën, fariseo unicamami racuëti —atun sapi ca anua judíos unicama timëti xubunu nu atsínmitécëntima 'icë —quixun sinani. ⁴³Nucën Papa Dios cuëñum 'icësamairai ca a unicama fariseo unicamami racuëti atux cuëëncësa oíshi 'iacëxa.

**Jesusan bana cuaisama tancë
cupí uni 'uchocë 'iti**

⁴⁴Usa 'ain ca Jesusan munuma banaquin atu cacëxa:

—Axa 'émi catamëcë uni ax ca 'émishi catamëtima, Nucën Papa Dios, an 'é xuá, amiribi catamëtia. ⁴⁵An 'é iscë uni an ca Nucën Papa Dios, an 'é xuá, aribi isia. ⁴⁶An aín sinan upíira 'ixun uni upí 'imiti 'ex cana unicama ñu 'atima 'acé 'aishbi sinanati 'émi catamëti upí 'inun 'iminu xacén. ⁴⁷Uinu 'icë unin cara 'én bana cuauquinbi 'éx quicësabi oquin 'aima, a uni cana 'én 'uchojiman. 'Ex cana énë nëtënu 'icë uni 'uchoi uáma 'ain. Atúxa Nucën Papa Diosnan 'inux iénum cana uacén. ⁴⁸An 'é timaquin 'én bana cuaisama tancë uni ax ca 'én bana quicësa oquin 'acëma cupí, énë mecamä cénfuti nëtënu 'uchocë 'iti 'icën. ⁴⁹'Ex cana 'enbi sinánx banaiman. 'En Papa, an 'é xuá, an ca uisai carana banati 'ain, uisoquin carana uni 'unánmiti 'ai quixun 'é caxa. ⁵⁰'En cana 'unamin, an 'é cacé bana ax ca anúan uni ainan 'aish Nucën Papa Diosbë nëtëtimoi 'iti a 'icën. Usoquin 'unánxun cana 'én Papan 'é cacësabi oquin bana ñuin.

**II. BAMATANCËXA JESUCRISTO
BAISQUIA (13-21)**

Jesusan aín 'unánmicë unicama tachuca

13 ¹Pascua anun carnero 'ati nëtëa 'icëma pan 'ain ca Jesusan 'unáncëxa, anúan énë menuax aín

Papanu cuanti nëtë ca 'uramatia quixun. Jesusan ca énë menuxuan aín bana cuacé unicama camabi nëtënu upí oquin nuibacëxa. Usa 'ain ca Jesús ax an atu nuibacé cupí bamaia aín unicaman —asérabi nu an nuibati ca usai bamaia —quixun 'unánti nëtë 'uramacëxa.

²'Uramacébëtan ca ñunshin 'atimanën 'apun Judas Iscariote, Simonan bëchicé, a Jesús uni 'inánti sinámiciëxa. Usoquin sinánmicé 'ain ca a ñantan Jesusan aín 'unánmicé unicamabëtan piacëxa. ³Piquin ca —'én Papan camabi ñu 'ibuamianan énë nëtënu xuá 'aish cana anuribi cuantecënti 'ai —quixun sináncëxa.

⁴Usoquin sinani ca pitancëx niruacëxa. Niruxun aín cutun pëxun nantancëx ca anun ratérëmëti chupan tsitécérëquiacëxa. ⁵Usai 'itancëxun ca 'unpax manë xapanu 'aruxun aín 'unánmicé uni achúshi achúshi tachucatancëxun anun ratérëmëti chupan tatérëancëxa.

⁶Tatérëntancëxa aribishi tachucati aia ca Simón Pedronën Jesús cacëxa:

—¿Min caramina 'é tachucati 'ain?

⁷Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uisa cupí carana 'én ésoquin mitsu 'ai quixun camina bëri 'unaniman. Nëtë itsin cuni camina 'unánti 'ain.

⁸Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—'Ex mi meuira 'icë camina uisa nëtënbí min 'é tachucatima 'ain.

⁹Ésoquian cacëxun ca Jesusan catécéancëxa:

—'En mi chucacëma 'aish camina 'énan 'itima 'ai —quixun.

⁹Cacëxun ca Simón Pedronën:

—Usa 'ain ca 'én taëishi 'axunma 'én mëcën rabé 'imainun 'én maxcáribi chucat —quixun cacëxa.

¹⁰Cacëxunbi ca Jesusan amiribishi cacëxa:

—Nashicëxa aín namicama upí 'ain ca unin nashitécënquinma aín taëishi anun nicéxa chuaia chucati 'icën. Usaribiti

camina micamax nashicësa 'aish, nuitu upíñu 'ain, 'áishbi camina micama achúshinéxëshi min nuitu upíma 'ain.

¹¹Uin cara a uni 'inánti 'icë quixun 'unánquin ca —micama achúshinéxëshi camina min nuitu upíma 'ai —quixun cacëxa.

¹²Ésoquin caquin atu tachucatancëxun aín cutun bixun pañuax mesa rapasu tsóbutéçéntancëxun ca amiribishi catécéancëxa:

—¿Uisa cupí carana 'én ésoquin mitsu 'a quixun caramina 'unani? ¹³Mitsun camina 'éx isana mitsun 'Ibu 'ianan an mitsu 'unánmicë a 'ai quixun 'é Cain. Asérabi cana 'éx usa 'ain. ¹⁴'Ex mitsun 'Ibu 'ianan an mitsu 'unánmicë 'ixunbi cana mitsu tachucan. Usaribiti camina micamax bëtsibë bëtsibë tachucananti 'ain. ¹⁵Enéx ca a tanquinmi usaribi oquin 'acanun 'én mitsu 'acé 'icën.

¹⁶Asérabi cana 'én mitsu Cain, "an uni ñu mëéxuncë uni an ca an a ñu mëémicë uni inuíma". Usaribiti ca a xucë uni, ax an xucë abë sénénma 'icën.

¹⁷Ené banacama 'unánquin a bana quicësabi oquin 'ai camina chuámarua taní cuééncanti 'ain. ¹⁸Mitsux camina cuéénti 'ai quibi cana camabi mitsu ñui quiman. Ama. 'En caíscë unicama, mitsux caramina uisa uni 'ai quixun cana 'unani. 'En 'unáncësabi oi ca Nucën Papa Diosan bana cuéñeo, ésaí quicësabi oi, 'iti 'icën: "An 'ébëtan pán picë uni ax ca 'émi 'ixa". ¹⁹A unian aín sináncë ñu 'acëma pan 'ain cana mitsu can. Usaquin mitsu catancëx, 'éx usai 'icëbëtan, camina asérabi carana 'éx ui 'ai quixun 'unánuixun 'acanin. ²⁰Asérabi cana mitsu Cain, uin cara 'én bana ñuixunun 'én xucë uni aín bana cuatia an ca 'én banaribi cuatia. Usaribi oquin ca ui unin cara 'én bana cuatia an Nucën Papa Dios, an 'é xuá, aín banaribi cuatia.

Judasnën a uni 'inántia Jesús ñuia bana (Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21; Lc. 22.21-23)

²¹Usoquin catancëx masá nuituquin ca Jesusan upí oquin atun cuaisabi oquin atu cacëxa:

—Asérabi cana 'én mitsu Cain, mitsu achúshinën ca an 'atimonun uni 'é 'inánti 'icën.

²²Cacéxbi ca aín 'unánmicë unicama ui ñui cara quia quixun 'unanimi sináncasmai isanancëxa. ²³Usa 'ain ca aín 'unánmicë uni achúshi, aira Jesusan nuibacë, ax Jesús rapasu 'iacëxa. ²⁴Usa 'icë ca Simon Pedronën, ui ñui cara quia ñucánun quixun sanánquin mëtúnquin cacëxa. ²⁵Cacëxun ca axa a rapasu 'icë an Jesús cacëxa:

—¿Nucën 'Ibu, ui uni cara ax 'ic?

²⁶Cacëxun ca Jesusan pán chamara bixun cacëxa:

—A 'én pán chamara énë chabóxun 'ináncë uni, ax ca a 'icën.

Caxun ca pán chamaratsu chabóxun Simonan bëchicë, Judas Iscariote, a 'ináncëxa. ²⁷Ináncëxuan bitsiashi ca ñunshin 'atimanén 'apu, Satanásnën Judas bënénquinsi sinámmiacëxa. Usaquin sinánmia ca Jesusan Judas cacëxa:

—Añu caramina 'acasi ca bënénquinsi 'at.

²⁸Usaquin caia ca mesa rapasu 'icë unicaman uisoti cara Jesusan usaquin Judas caia quixun sináncasmaquin cuama 'icën. ²⁹Judas ax ca anu curíqui puruti ñusuti a niquincë uni 'iacëxa. Usa 'ain ca raírinén, Jesusan sapi isa Pascua nëtén piti ñu marutanun canan, ñuñuma uni ñu 'inántanun caxa quixun sináncëxa. ³⁰Usa 'ain ca pán chamaratsu bixun pitancëx sénénquiani Judas imé cuancëxa.

Axa quicësabi oi 'iti bana ió

³¹Chiquíquiania Judas cuancëbëtan ca Jesusan aín 'unánmicë uni raíri cacëxa:

—Bérí, bamatancëx, 'ex baísquicëbë tan ca unin 'unánti 'icën, 'ex cana asérabi Nucën Papa Diosan xuá a 'ai quixun. 'Unánan ca uisaira cushi cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unánti 'icéen piti ñu marutanun canan, ñn. ³²Uisaira cushiñu cara ax 'icë quixun 'unánquian unin a rabinun ca Nucën Papa Diosan uni 'inux anuax uá 'icë, 'e baísquimiti 'icën. Usocébétan ca 'ex cana asérabi aín Béchicé 'ai quixun 'unánquian unin 'eribí rabiti 'icën. Béríbi ca usai 'iti 'icën. ³³Xénibutíma cana bénétishi mitsubé 'iti 'ain. Mitsubé 'itancëx cuancë camina 'e barinuxun 'ain. Usa 'ain cana 'én judíos unicama cacésabi oquin bérí mitsuribi cain, anu 'ex cuancë anu camina mitsux cuantima 'ain. ³⁴Mitsun 'unáncëma bana ió ñeribí cana axa quicésabi oími 'inun mitsu cain, mitsúxbi camina bëtsibé bëtsibé nuibananti 'ain. 'En mitsu nuibacésaribi oi camina micamax bëtsibé bëtsibé upiti nuibananti 'ain. ³⁵Micamaxmi bëtsibé nuibanania isquin ca camabi unin, éné unicamax ca asérabi Jesusan 'unánmicë 'icë quixun 'unánti 'icën.

Pedronën a ñuiquin uni paránti Jesusan ñuia

(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)

³⁶Usaquian cacéxun ca Simón

Pedronën Jesús cacéxa:

—¿Uinu caramina cuanin?

Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—Anu 'ex cuanti, anu camina bérí 'ebé cuantima 'ain. Anúnmi cuanti nété sénéncëbë camina cuanti 'ain.

³⁷Cacéxun ca Pedronën cacéxa:

—¿Uisa cupí carana béríbi mibë cuantima 'ain? Unían 'e 'anúnbì cana mibë cuanti 'ain.

³⁸Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—¿Asérabi caramina unin mi 'acascëxi 'ebé cuanti 'ain? Asérabi cana

'én mi cain, 'atapa banatisama pan 'ain camina —'én cana a uni 'unanimia —quixun 'e ñuiquin rabé 'imainun achúshi oquin cati 'ain.

Nucën Papa Diosnan 'inux ca uni Jesúsmi catamëti 'icë quicë bana

14 ¹Usaquin catancëxun ca esaquinribi Jesusan aín 'unánmicë unicama cacéxa:

—Masá nuituaxma ca 'ican. Nucën Papa Diosmi camina catamëti 'ain. Nucën Papa Diosmi catamëti ca 'émiribi catamët. ²En Papan 'icénu ca anu 'iti 'itsa 'icën. Anu 'iti 'áma 'ain cana, anu 'iti ca 'áma 'icë quixun mitsu catsán. Usa 'ain cana anumi 'icánti a mitsu ménioxuni cuanin. ³Ménioxunbëtsini cana anumi 'ebé 'inun mitsu bitsi utécénu 'ain, 'ex anu 'icë anumi mitsux 'ebé 'inun. ⁴Ex anu cuanti a 'unánan camina ex anun cuanti bai aribi mitsun 'unarin.

⁵Cacéxun ca Tomásnën cacéxa:

—Uinu caramina cuanin, a cananuna 'unaniman. ¿Usa 'ixun caranuna uisaxun mix anun cuanti bai 'unánti 'ain?

⁶Cacéxun ca Jesusan cacéxa:

—'Ex cana anun cuanti bai, a 'ain. 'Ianan cana an Nucën Papa Diosan sináncë ñucama 'unánquian ax cuéencë sabi oquin 'acé, a 'ain. 'Ianan cana an uni anun tsótí nété 'ináncë, a 'ain. Uix cara Nucën Papa Diosnu cuainsa tania ax ca 'émi pain catamëti 'icën. ⁷Mitsun 'e upí oquin 'unáncë 'ixun camina 'én Paparíbi upí oquin 'unántsian. Usa 'ain camina bérí a 'unarin, a camina isan.

⁸Quia ca Felipenën cacéxa:

—Nucën Papa Dios ca nu ismit. Bëtsi ñuumá, ashi cananuna mi ñucatin.

⁹Cacéxunbi ca Jesusan cacéxa:

—¿Camabi nétén mitsubé 'iabi caramina uisa uni carana 'ai quixun 'e 'unaniman? An 'e iscë uni, an ca Nucën

Papa Diosrabi isia. ¿Usa 'aínbi caramina uisa cupí, nu ca Nucén Papa Dios ismit quin? ¹⁰¿'Ex cana Nucén Papa Diosbë 'ain, Nucén Papa Dios ax ca 'ébë 'icë quixun caramina sinaniman? 'En mi cacë bana énëx ca 'énbi sinani quicë banama 'icën. Ax 'ébë 'ixun ca Nucén Papa Diosan ax cuëncë ñu 'anun 'ë 'amia. ¹¹'Ex cana Nucén Papa Diosbë 'ai quianan Nucén Papa Dios ax ca 'ébë 'icë quia camina a banax ca asérabi 'icë quixun sinánti 'ain. 'Ex quicë bana ax ca asérabi 'icë quixun sinánquinmabi camina 'én ñu 'iammi iscë, acama cupí, 'ex cana asérabi Nucén Papa Diosnuax uá 'ai quixun 'unánti 'ain.

¹²Asérabi cana 'én mitsu cain, 'ex Nucén Papa Diosnu cuancë cupí ca axa 'émi catamécë uni, an 'én 'acë ñuribi 'ati 'icën, 'anan ca 'én 'acësamaira oquin ñu 'ati 'icën. ¹³Añu caramina 'én anén ñucácësa oquin 'ex cuëncësabi oquin ñucati, a cana mitsu 'axúnti 'ain, Nucén Papa Dios ca cushira 'icë quixuan 'én 'aia isquin unin 'unánun. ¹⁴Añu caramina 'ë sinánquin 'ex cuëncësabi oquin ñucati, a cana mitsu 'axúnti 'ain.

Jesusan aín Bëru Ñunshin Upí aín unicamanu xuti

¹⁵Asérabi 'émi sináncë 'ixun camina 'én mitsu cacësabi oquin ñu 'ati 'ain.

¹⁶Usaquimmi 'acébétan cana am mitsu 'aquinti a mitsubëa 'inun xunun Nucén Papa Dios ñucáti 'ain, axa xénibua 'aínbi mitsubë 'inun. ¹⁷Ax ca Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí 'icën, an Nucén Papa Diosan sináncë ñucama 'unáncë, a. A ca an Nucén Papa Diosan bana sináncëma unin ui cara ax 'icë quixun 'unántima 'icën, ca a istima 'icën. Usa 'aish ca atux Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'itima 'icën. Usa 'aínbi camina mitsun a 'unánti 'ain, axa mitsunu 'ianan xénibua 'aínbi

mitsubë 'icë cupí. ¹⁸'En cana mitsu 'ibuñumoima, cana mitsunu utécénin.

¹⁹Itsama nätë 'icébétan ca an Nucén Papa Diosan bana cuacëma unin 'ë istécëntima 'icën. Usa 'aínbi camina mitsun 'ë istécënxun 'ain. 'Ex pain Nucén Papa Diosbë 'icë cupí camina usaribiti mitsúxribi abë 'inxun 'ain. ²⁰A nätén camina 'unánuxun 'acanin, 'ex cana 'én Papabë 'ain, usaribiti camina mitsux 'ébë 'ain, 'exribi mitsubë 'imainun. ²¹An 'én bana 'unánquin ax quicësabi oquin 'acë uni ax ca axa 'émi asérabi sináncë uni a 'icën. Axa 'émi sináncë uni a ca 'én Papánribi nuibatia. Usaribi oquin cana 'énribi a uni nuibaquin uisaira carana 'ex 'ai quixun 'unánminuxun 'ain.

²²Cacéxun ca Judas Iscariote ama, bëtsi Judasnén Jesús cacëxa:

—¿Usa cupí caramina nu uisaira caramina mix 'ai quixun ismiquinbi an Nucén Papa Diosan bana cuacëma unicamaribi ismitima 'ain?

²³Cacéxun ca Jesusan cacëxa:

—Uix cara 'émi sinania, ax ca 'ex quicësabi oi 'iti 'icën. Usai 'ia ca 'én Papan nuibati 'icën. An nuibacëbë cana 'én Papabë 'exribi a unibë 'iti 'ain. ²⁴Axa 'émi sináncëma uni ax ca 'ex quicësabi oi 'ima. 'En mitsu cacë bana, énëx ca 'énbi sinanx quicëma 'icën. Ax ca Nucén Papa Dios, an 'é énu 'inun xuá, an 'ë sinánmicë 'icën. ²⁵Mitsubë énë nätén 'ixúinshi cana énë banacama mitsu ñuixunin. ²⁶Usa 'aínbi ca Nucén Papa Diosan 'ë cupíshi aín Bëru Ñunshin Upí, an uni 'aquinti, xuti 'icën. Xucéxun ca an camabi ñu 'unánmianan 'én ñuixuncë banacama manutimoquin mitsu sinánmiti 'icën.

²⁷'Ex cuancëbëbi camina chuámashirua bucucanti 'ain. 'En 'imicëx camina énë menu 'icë ñu sinani cuëencësamaira oi 'énan 'aish cuëeni chuámarua 'iti 'ain.

Usa 'ain ca masá nuituaxma 'ianan racuéaxma 'ican. ²⁸En mitsu, cana cuanin, cuantancéxbi cana mitsubé 'inux utéceni cuani quixun cacéxun camina camaxunbi cuacan. Asérabi 'émi sináncé 'aish camina mitsux, 'ésamaira 'én Papa anu cana cuani quixun 'én cacéx cuéentian. ²⁹Ené ñucama 'iisama pain 'ain cana mitsu ñuixuan, mitsúnmi énë ñucama 'ia isquin, asérabi cana 'ex Nucén Papa Diosan xuá 'ai quixun 'unánun.

³⁰Ené banacamaishi cana mitsu cain. An énë menu 'icé unicama ax cuéencésa oquian 'anun 'amicé 'apu ca aia. Usa 'ain cana bana itsiribi ñuiquin mitsu caiman. Uxunbi ca an 'é uisoima. ³¹Usa 'áinbi cana camabi unían 'ex cana 'én Papami sinani quixun 'unánun, an 'é cacésabi oquin 'ain. Enéishi cana mitsu cain. Cuanti ca nirut —quixun ca Jesusan aín 'unánmicé unicama cacéxa.

**Aín icéñun uvasnén pëñan
Jesusan bana ñuixuan**

15 ¹Usaquin catancéxun ca esaquinribi Jesusan aín 'unánmicé unicama cacéxa:

—Ésa ca. 'Ex cana uvas 'apácé aín i rarasaribi 'ain. 'Imainun ca 'én Papax an ñu 'apácé bérúancé unisa 'icén. ²Usa 'ixun ca an uinu 'icé 'én pëñanex cara bimiñuma 'icé a téaxun nia. Nianan ca uinu 'icé 'én pëñanex cara bimiñu 'icé a upíra oquian tuanun raménioa.

³Micaman 'én mitsu ñuixuncé bana cuacé cupí camina mitsun nuitu méniocé 'aish upí 'ain. ⁴'Ex mitsubé 'imainun ca mitsúxribi 'ébëbi 'it. Ésa ca: Uva pëñan péónxquicé 'aish aín i rarami upiti tacáshquicéma 'ixun ca upí oquin tuaima. Upiti aín rarami tacáshquicé 'ixun cuni ca upí oquin tuaia. Usaribiti camina mitsux asérabi 'ébë 'ima uvas tuáñumasaribi 'iti 'ain.

⁵'Ex cana uvas aín i rarasaribi 'ain. Aín pëñásaribi camina mitsux 'ain. Usa 'aish camina 'émi cataméanan 'émi upiti sinánan 'ex mibë 'ain, min sinan 'én sinánsaribi 'aish 'ex cuéencésabi oquin 'anan 'én bana quicésabi oi 'iti 'ain. 'Ex mitsubéma 'ain camina 'ex cuéencésa oi 'itima 'ain. ⁶Uva pëñan bimiñuma ax ca unin téaxun nicéx xanania. Xanania bucúnrutancéxun tsi réquirucémi nicéx ca xaratia. Usaribiti ca axa 'émi cataméti 'émi sináncéma unicamax 'iti 'icén.

⁷Mitsux 'émi cataméanan 'én bana manuima 'ex quicésabi oi 'icé 'ixunmi ñuicacéxun ca Nucén Papa Diosan mitsúnmi cacésabi oquin mitsu 'aquisti 'icén. ⁸Mitsun 'én sinánsaribi 'ixun upí ñu 'aia isquin ca unin 'unánti 'icén, mitsux camina asérabi 'én uni 'ai quixun. Usa 'ixun ca mitsu cupí unin Nucén Papa Dios rabiti 'icén. ⁹'En Papan 'é nuibacésaribi oquin cana mitsu 'itsaira nuibatin. 'En mi nuibamainun camina 'é manuima 'émi sinánti 'icanin. ¹⁰Ax quicésabi oi 'ia ca 'én Papa Diosan énquinma 'é nuibatia. Usaribitimí 'ex quicésabi oi 'ia cana 'énribi énquinma mitsu nuibatin.

¹¹'Ex 'icésaribitimí mitsúxribi chuámarua tani cuéeni bucucanun cana énë banacama ñuixunquin mitsu cain.

¹²Enéex ca asérabi ax quicésámi 'icanti bana a 'icén: 'En mitsu nuibacésaribiti camina bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain.

¹³Abéa nuibanancé uni axa bamati 'áinbi ca a uni bamati rabanan a nuibacé uni ax bamati 'icén. Usa unin ca uni itsin 'acésamaira oquin uni nuibatia.

¹⁴'En cacésabi oi 'i camina mitsux 'ébë nuibanancé uni 'ain. ¹⁵Usa 'ain cana 'én ñu mëemicé uni camina 'ai quixun mitsu caiman. An ñu mëexuncé unin ca uisoquin ñu 'ati cara an ñu mëemicé unin sinania quixun 'unanimia. 'Ebë

nuibanancé unicama camina 'ai quixun cana mitsu cain. Usa 'icé cana 'én Papan 'é cacé ñucama mitsu 'unánmian. ¹⁶Ex mitsun 'ibu 'inúnmí 'é caíscancéxunmabi cana 'énan 'inun mitsu 'énbi caísan. Usotancéxun cana mitsúnmi 'én sinánsaribi 'ixun upí ñuishi 'anun mitsu can, xénibua 'aínbia Nucén Papa Dios cuëenun. Usaquin 'aia ca 'ex cuëencé sabi oquinmi ñucácxun mitsu 'axúnti 'icén. ¹⁷Usa 'ain cana mitsu catécenin, camina bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain.

Jesúscénun aín unicamamia énë nétenu 'icé uni nisha

¹⁸Esaquínribi ca Jesusan aín 'unánmicé unicama cacéxa:

—Nucén Papa Diosan bana cuacéma unicamaxa mitsumi nishcexun camina sinánti 'ain, 'émi pain ca nishcancéxa quixun. ¹⁹Mitsun atun sinánsaribi 'icé ca an Nucén Papa Diosmi sinánquinma énë nätenu 'icé ñuishi sináncé unicaman mitsu nuibatsianxa. 'Aínbi camina mitsux 'én caíscé 'aish, atun sinánsama 'ain. Usa 'ain ca atun nuibatima mitsumi nishia. ²⁰'En esaquin mitsu cacé a camina sináncanti 'ain, "an uni ñu mëëxuncé uni an ca an a ñu mëëmicé uni inuimá". 'Émi pain nishquin ca unin 'é bëtsi bëtsi oia. Usaribi oquin ca 'énan cupí mitsu unin bëtsi bëtsi oti 'icén. Usa 'aínbi ca uni raírinén 'én bana cuati 'icén. Usaribi oquin ca 'énan cupí uni raírinén mitsun bana cuati 'icén.

²¹Nucén Papa Dios an 'é xuá a 'unáncéma 'ixun ca 'énan cupí raíri unin mitsu bëtsi bëtsi onuxun 'aia.

²²'En atu bana ñuixuni uáma 'ain ca atux usabi 'itsánxanxa. 'Aínbi cana 'ex uá 'ixun atu bana ñuixuan. Usa 'ain ca 'én bana 'unani 'émi cataméisama tancé cupí aín 'ucha térençéma 'aish atun 'uchabi 'icén. ²³Axa 'émi nishcë uni, ax ca 'én Papamiribi nishia. ²⁴Atúan isnun

'én uni itsin 'acéma ñu 'acéma 'ain ca atux usabi 'itsánxanxa. Usa 'aínbi ca 'én 'acé ñucama isaxa. A cupí ca 'émi nishanan 'én Papamiribi nishaxa. ²⁵Nucén Papa Diosan bana cuénéo ax ca 'é ñui ésai quia: "Én 'atima ñu 'acé 'aímabi ca 'émi nishcanxa". A bana quicésabi oi ca 'ia.

²⁶Unicamax 'émi nishcë 'aínbi ca aín Bérü Ñunshin Upí, an Nucén Papa Diosan sináncé ñucama 'unánan uni 'aquinccé, an uisa carana 'ex 'ai quixun mitsu 'unánmiti 'icén. Ax ca an Nucén Papa Diosan sináncé ñucama 'unáncé, a 'icén. A cana Nucén Papa Dios cuëencé sabi oquin mitsubëa 'inun xuti 'ain.

²⁷Mitsúnribi camabi nätén 'ébë 'ixun 'én bana ñuixunia cuanan 'én ñu 'aia iscé 'ixun camina 'é ñuiquin uisa carana 'ex 'ai quixun unicama 'unánmiti 'ain.

16 ¹Nucén Papa Diosmi manuax-
mami 'icánum cana énë bana mitsu ñuixunin. ²Mitsúxmi 'énan cupí ca anua judíos unicama timéti xubunu atsíntéceánxmami 'inun mitsu chiquíncanuxun 'aia. Nucén Papa Dios cuëencé sabi oquin isa 'aia quixun sinánquin ca unin mitsu bëtsi bëtsi oquin 'ati 'icén. Usai 'ia camina isti 'ain. ³Uisa näténbi Nucén Papa Dios 'imainun 'éribi 'unáncéma 'ixun ca usoquin mitsu 'ati 'icén. ⁴Usoquian unin 'atimocéxunmi a sinánun cana usai ca 'iti 'icé quixun mitsu cain.

Aín Bérü Ñunshin Upitan Nucén Papa Diosan unicama 'unánmiti bana

—Esaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicé unicama cacéxa:

—Camabi nätén mitsubë 'ixun ñuixunxunmabi cana cuanuxun bérü, unían bëtsi bëtsi océxunmi a sináncanun, énë banacama mitsu ñuixunin. ⁵Bérü cana an 'én xuá anu cuanin, abé 'i. Esaquin 'én cacéxunbi camina mitsu achúshi-

nënbi uinuira carana cuanin quixun 'ë ñucatiman. ⁶Ë ñucatímabi camina 'ën cacëx masá nuitucanin. ⁷Usai 'iabi cana asérabi mitsu cain, upitaxmi 'ë cupí 'icanun cana 'ëx cuanin. ⁸Ex cuancébëma ca an uni 'aquisti, Nucën Papa Diosan Béru Ñunshin Upí, ax mitsubë 'i utima 'icën. Usa 'aínbì cana 'ëx cuanquin a xutí 'ain. ⁹An ca Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicama atux ca 'uchañu 'icë quixun 'unánmianan, usai ca 'ëmi catamëti, uni upí nuituñu 'iti 'icë quixun 'unánmianan, Nucën Papa Diosan ca 'ëmi sináncëma unicama atun 'ucha cupí castícanti 'icë quixun 'unánmiti 'icën. ⁹Ëmi catamëti sináncëma cupí ca atux 'uchañuira 'icën. ¹⁰Ën Papanu cuancëmi mitsun 'ë istécencébëtanma ca atun uisai cara 'ëmi catamëcë 'aish uni upí 'iti 'icë quixun 'unánti 'icën. ¹¹An énë nêtënu 'icë unicama 'ibuacë ñunshin 'atimanén 'apu ca castícanuxun 'uchocë 'icën. Usa 'ain ca axa 'ëmi catamëcëma unicamanribi, usuribiti ca atux castícan-cë 'iti 'icë quixun 'unánti 'icën.

¹²Ën a mitsu ñuixunti bëtsi banacamaribi énu 'aínbì camina 'ën bëri ñuixuncëxunbi uisai quicë cara quixun cuacantima 'ain. ¹³Aínbì ca Nucën Papa Diosan Béru Ñunshin Upí, an Nucën Papa Diosan sináncë ñucama 'unáncë, an mitsubë 'ixun, 'ën mitsu ñuixunce banacama ax cara uisaira quicë 'icë quixun mitsu 'unánmianan uisa ñucamax cara upí 'icë mitsu 'unánmiti 'icën. An ca anbi sináncësa oquinma, Nucën Papa Diosan cacëxuan cuacë ñucamaishi mitsu 'unánmiti 'icën. 'Unánmianan ca uisai cara 'ën unicama énë nêtënuax 'ianan Nucën Papa Diosan nêtënuaxribi 'iti 'icë quixun mitsu 'unánmiti 'icën. ¹⁴An ca 'ën sináncë ñucama 'unánquin usuribì oquin mitsu 'unánmiti 'icën. An mitsu 'unánmicë cupí camina 'ë rabiti 'ain. ¹⁵Ën Papan

ñu ax ca 'ënanribi 'icën. Aín sinánsaribi ca 'ën sinan 'icën, 'ën cushix ca aín cushisaribi 'icën. Usa 'ain cana mitsu can, aín Béru Ñunshin Upí an ca 'ën sináncë ñucama 'unánquin usuribì oquin mitsu 'unánmiti 'icën.

**Masá nuitutancëbi ca aín unicama
chuámarua tani cuëënti 'icë
quiáxa Jesús quia**

¹⁶Ënu mitsubë 'itancëbi nêtëtia camina 'ë istima 'ain. 'Ixunbi camina 'itsama nêtëinshi 'ë istécencanti 'ain. Anu Nucën Papa Dios 'icë anu cana cuanin.

¹⁷Ësoquian cacëx ca aín 'unánmicë unicama raírinëx canancëxa:

—¿Uisai quicë bana cara, “ënu mitsubë 'itancëx nêtëtia camina 'ë istima 'ain. 'Ixunbi camina 'itsama nêtëinshi 'ë 'istécënti 'ai”, quianan, “anu Nucën Papa Dios 'icë anu cana cuanin” quicë énëx 'ic? ¹⁸Quianan ¿uisa cupi cara “itsama nêtëinshi” quiax quin? Cananuna cuatima —quiax canancëxa.

¹⁹A ñucácatsi quiáxa canania 'unánquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Ënu mitsubë 'itancëx nêtëtia camina 'ë istima 'ain. 'Ixunbi camina 'itsama nêtëinshi 'ë istécënti 'ai quixun 'ën mitsu cacë bana ñui caramina cananin?

²⁰Asérabi cana 'ën mitsu cain, 'ë cupí camina masá nuituti bëunam mëscúcanti 'ain. Mitsúxmi usai 'imainun ca an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicama cuëënti 'icën. Masá nuitutancëbi camina mitsux 'ë cupí chuámarua tani cuëënti 'ain. ²¹Anúan bacénti nêtënu ca xanu paë tani bënëtia. Usa 'aínbì ca nanipacétancëxun aín tuáratsu isi —cana bacéan —quixun sinani cuëëni, chuámashi tanquin, béráma paë tancë a manuia. ²²Usaribiti camina mitsux bëri masá nuitutin, 'aíshbi camina 'ë istécëni cuëënquin chuámashirua tanti 'ain, uinu 'icë unínbì sinanamitisama oi.

²³A nëtën camina uisai quicë cara 'ën mitsu cacë bana ñenex 'icë quixun 'ë ñucánuñunma 'ain. Asérabi cana mitsu cain, 'ëx quicësabi oquinmi a ñucácëxun ca Nucën Papa Diosan mitsu 'axunti 'icën. ²⁴Ñenan 'ixunbi camina 'ëx quicësabi oquin aña ñubi Nucën Papa Dios ñucáncëma pain 'ain. Ca ñucát. Ñucácëxun ca cuëéinra cuëénun an mitsu 'axunti 'icën.

Axa aín unicamami nishcë unicamasama cushiira ca Jesucristo 'icë quicë bana

²⁵Canan ca ñesaquinribi Jesusan cacëxa: —Bëtsi ñu ñuicësoquin cana 'ën 'unánmisa tancë banacama mitsu ñuixuan. Usa 'aínbi cana 'itsama nëtë 'icëbétan bëtsi ñu 'acësoquin ñuiquinma upí oquin cuaquinmi 'unánun Nucën Papa Dios ñuiquin mitsu ñuixunti 'ain. ²⁶Usacëbétan camina 'enan cupí Nucën Papa Diosan mitsu 'aquinun ñucáti 'ain. 'Eínsi mitsu a ñucáxunti caínquinma camina mitsúmbi abë banaquin a ñucáti 'ain. ²⁷An ca asérabi mitsu nuibatia. Mitsúxi 'ëmi sinánan 'ëx cana Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun sináncë cupí ca an mitsu nuibatia. ²⁸Nucën Papanuax cana énë nëtënu uacén. Uá 'aíshbi cana énë nëtënu amiribishi Nucën Papabë 'i cuantécenin.

²⁹Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Asábi ca, bërí camina bëtsi ñu ñuicësoquin ñuiquinma —usa ca —quixúnupí oquin 'unánun nu bana ñuixunin. ³⁰Bërí cananuna 'unanin, upí oquin camabi ñu 'unánquin camina bana ñuixuanan bëtsi ñuribi 'an. A cupí cananuna mi ñucátëcënquinma, asérabi ca usa 'icë quixun 'unánan mix camina asérabi Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun 'unánin.

³¹Esouquian cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿Usa 'ain caramina bërí pain 'ëx cana asérabi Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun 'unanin? ³²Unanibi camina bëribi camáxbi 'ë ebiani tsuáquiquiani amami amamitan cuanti 'ain. Usai camina bëribi 'ë ebiani cuancanin. Mistúxi 'ë ebiani cuancëbëbi cana 'ëshi 'ima, Nucën Papa Dios ax ca 'ëbë 'icën. ³³Émi catamëtími chuámashirua 'aish upitax 'icánun cana énë banacama mitsu ñuixuan. Énë nëtënuax camina mitsux 'ënan cupía mitsumi nishquin unin 'atimocë 'inuxun 'ain. Usai 'ibi camina bënëtimi 'ëmi cushicanti 'ain. An énë menu 'icë unicama 'ibuacë 'icëbi cana 'ën ñunshin 'atimanen 'apu ñusmon.

Aín 'unánmicë unicama Jesusan Nucën Papa Dios ñucáxuan

17 ¹Usaquin aín 'unánmicë unicama caíshi manámi bësui abë banaquin ca Jesusan aín Papa cacëxa:

—Papan, unían 'ë 'ati nëtë ca uaxa. Min camina 'ëx, min Bëchicë 'icë, bamacëbi 'ë baísquimiti 'ain, 'ë rabiquian camabi unin mix camina asérabi cushiira 'ai quixun 'unánun. ²Min camina ui unicama caramina min Bëchicë 'ëmi sinánmi, acamaxa xénibua 'aínbi minan 'aish mibë 'inun 'iminun 'ë can. ³Ui unin cara mixëshimi asérabi Dios 'icë, mi 'unánan minmi énë menu unun xuá, 'ë 'unánce, a unicamaxëshi ca xénibua 'aínbi minan 'aish mibë 'iti 'icën.

⁴Mi ñuiquin unicama ñuixuanan cana minmi a 'anun quixun énë menu 'ë xuá ñucamaribi 'aquin sénéon, minmi 'ë cacësabi oquin. ⁵Usa 'ain camina énë nëtëa unicëma pain 'ain 'ëx 'iásabi oi misaribi 'itécenun, minu cuania 'ë 'imitécení 'ain.

⁶Minmi usama 'icëbi 'ëmi sinánmicë, acama cana uisa caramina mix 'ai

quixun 'unánun bana ñuixuan. Min unio 'áisha minan 'icébi camina 'émia sinánun 'imia. Usaquinmi 'imicéx ca 'én min bana ñuixuncéxun cuati ax quicésabi oi 'ixa. ^{7,8}Min 'é cacésabi oquin cana énë unicama bana ñuixuan. Ñuixuncéxun ca —asérabi ca —quixun atun sinánquin asérabi cana 'éx minuax uá 'ai quixun 'unánan min camina 'é xuacé quixun 'unania. Usa 'ixun ca atun 'unania, 'én atu ñuixuncé banacama ax ca min 'é sinánmicé 'icé quixun.

⁹Atu sinani cana mibé banain. An min bana cuacéma unicama cana mi ñucáxuman. Minmi minan 'inun 'émi sinánmicé unicama énéishi cana mi ñucáxunin. ¹⁰Uicamax cara 'émi sinania acamax ca mimiribi sinania. Usaribiti ca uicamax cara mimi sinania acamax ca 'émiribi sinania. 'Én sinásaribi ca atun sinan 'icén.

¹¹Énë nétenu cana 'éx tiquiman, cana mibé 'i cuanin. 'Ex cuancébë ca atux énë nétenu béruti 'icén. Mix 'uchañuma 'aish upíra 'ianan cushiira 'ixun camina minmi minan 'inun 'émi sinánmicé unicama énë béranti 'ain. 'Ex mibé 'icésaribitia atux bëtsibé nuibanani achúshi sinánñuishi 'aish achúshisa 'inun camina atu béranti 'ain. ¹²Énë nétenu atubé 'ixun cana minmi 'é 'ináncé unicama min cushínbi bérúan. 'Én bérúancéxun ca acama achúshinébi 'émi sinánti éncéma 'icén. Usa 'áinbi ca achúshi uni axa usai 'iti 'ia, an cuni 'émi sinánti éanxa, a ñuia min bana cuénéo quicésabi oquin.

¹³Bérí cana anu mi 'icé anu cuanin. Énë nétenuax cuancéma pan 'ixun cana atu 'éx 'icésaribitia chuámarua tani cuéenun atun cuamainun mi ñucáxunin. ¹⁴'Én cana énécama min 'é sinánmicé bana upí, ashi ñuixunquin 'unánmia. 'Aínbi ca an énë bana cuacéma unicamax atumi nishia, 'éx 'icésaribitia

atux énë nétenu 'icé ñuishi sináncéma 'ain. ¹⁵Énë nétenuami atu binun quixun cana mi ñucatiman. An min bana cuacéma unicamaxa atumi nishcélétanbimi ñunshin 'atimanén 'apun 'ibuati rabanan bérúanun quixun cana mi atu ñucáxunin. ¹⁶'Én 'acésaribi oquin sinánquin ca atun, an min bana cuacéma unicaman sináncea oquin sinanima. ¹⁷Usa 'ain camina min sináncésaribi oquin sinánan min bana quicésabiira oíshi 'inun atu 'imiti 'ain. ¹⁸Minmi énë nétenu 'icé unicama mimi sinánun 'aquíun 'é xuásaribi oquin, cana énë unicama mimi sinánun unicama 'aquíun xutin. ¹⁹Atun min bana upí oquin 'unánquin mix cuéencé sabi oquinshi 'anun cana 'én mix cuéencésabi oquinshi 'ain.

²⁰'Ixunbi cana énë unicamaishi mi ñucaxuniman. Atúan bana ñuixuncéxun cuatía ax 'émi cataméti unicamaribi sinánquin cana mi ñucatin. ²¹An 'én bana cuati unicaman, 'émi cataméquin, bëtsin sináncésaribi oquin sinánti cupí cana mi ñucatin. Mixmi 'ébë 'imainun 'éx mibé 'icésaribitia nun sinásaribi 'aish atux nubé achúshisa 'inun cana mi ñucatin. Énë nétenu 'icé unicaman, asérabi camina min 'é xuacé quixun 'unánuan atux bëtsin sináncea oquinshi sinani, 'itsa 'áishbi achúshisa 'inun cana mi ñucatin. ²²Nux cananuna rabé 'áishbi achúshishi 'ain. Usaribitia atux 'itsa 'áishbi achúshisaishi 'inun cana 'éx misaribi 'ixun atúxribia 'ésaribi 'inun 'imian. ²³Mix 'ébë 'icésaribiti cana 'éx atubé 'ain, atúxa asérabi nuibanani bëtsin 'acésaribi oquin sinani achúshisa 'inun. Atúxa usa 'ain ca an min bana cuacéma unicaman 'unánti 'icén, asérabi camina min 'é xuacé quixun. 'Unánan ca, 'émi 'acésaribi oquin camina an 'én bana cuacé unicama nuiabati quixun 'unánti 'icén.

²⁴Papan, énë nëtë unitisama pan 'ain camina 'ë nuibaquin misaribi 'inun min cushi 'ë 'ináncën. Usa cana 'ëx 'ai quixun isnúxa minmi 'ë 'ináncë unicamax anu 'ëx 'icë anuribi 'ëbë 'iti cana cuënen. ²⁵Papan, upíira sinánñu camina 'ain. Usa 'icëbi ca an min bana cuacëma unicaman mi 'unanima. 'Aínbí cana 'én mi 'unan, an 'én bana cuacë unicamanribi ca asérabi camina min 'ë xuacë quixun 'unania. ²⁶'Ex atubé 'imainun min 'ë nuibacësaribitia atúxribi bëtsibë bëtsibë nuibanun cana uisaira caramina mix 'ain quixun atu 'unánmian. Usa 'ixun cana usabi oquin 'unánmiti 'ain.

Policíanean Jesús bia

(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)

18 ¹Ésoquin abë banaquin aín Papa Dios catancëx ca Jesús aín 'unánmicë uni mëcën rabé 'imainun achúshi acama buani Cédron cacë baca esquicë, a inubiani 'uri anu i 'apacë naëratsu, anu cuancëxa. ²A naëx ca anu Jesús 'imainun aín 'unánmicë unicamabéribi 'itsai timécë 'ixuan, Judas, an Jesús uni 'inánti, anribi 'unáncë 'iacëxa. ³Usa 'ain ca an 'unánxun Judasnén, judíos sacerdotenén cùshicamanabétan fariseo unicaman xucë policíaçenun suntárucamaribi buáncëxa. Buáncëxun ráirinéan buí érénce buánmainun ráirinéan anun 'acananti manë xëtocë 'imainun i téacé acama buanx ca Jesúsmi bëbacancëxa. ⁴Ami bëbaia ca, béráma usocanti 'unánxunbi 'ë uisoi cara aia quixun sinánquin mëramiquin Jesusan atu cacëxa:

—¿Ui caramina baricanin?

⁵Cacëxun ca —Jesús, Nazaretnu 'icë uni, a cananuna barin —quixun cacancëxa. Usaqin cacëxun ca Jesusan atu cacëxa:

—'Ex cana a 'ain.

Usai quimainun ca Judas, an Jesús atu 'inánti, ax atubé 'iacëxa. ⁶—'Ex cana ami mitsun baricë a 'ai —quixun Jesusan cacëx ca caxutan titiqui camáxbi menu nipacëacëxa. ⁷Usai 'ia ca amiribishi Jesusan ñucátëcëancëxa:

—¿Ui caramina baricanin?

Cacëxun ca:

—Jesús, Nazaretnu 'icë uni, a cananuna bari —quixun cacancëxa.

⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ex cana a 'ai quixun cana mitsu can. Usa 'ain camina mitsun 'ë bariquin 'ëbë 'icë unicama énë cuantánun énti 'ain.

⁹Atúan bixun 'atimocëxun aín unicaman ami sinánti énti rabanan ca Jesusan usoquin an biti unicama cacëxa, aín bana, "minmi 'ë 'ináncë unicama achúshinëxbi ca 'ëmi sinánti encëma 'icën" quicësabi oía 'inun. ¹⁰Usaqin cacëbétan ca Simón Pedronén manë xëtocënu 'ixun aín xacánu biquin sacerdotenén cùshicaman 'apun ñu mëemicë uni, Malco cacë, a aín pabí mëqueu 'icë biscacëxa. ¹¹Usoabi ca Jesusan Pedro cacëxa:

—Min manë xëtocë a ca aín xacánu 'arutécen. 'Ex énë unicaman bicëx 'aisamaira témérati 'én Papa cuéencëbë cana usai 'iti 'ain.

Judíos sacerdotenén cùshicaman

'apunua Jesús buáncan

(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)

¹²Usa 'ain ca suntárucama, aín comandante 'imainun judíos unibunén xucë policía acaman bixun Jesús néacëxa.

¹³Usotancëxun ca Anásnén xubunu buáncancëxa. Anás ax ca Caifásnén xanun papa 'iacëxa. 'Ianan ca a barin judíos sacerdotenén cùshicaman 'apu 'iacëxa. ¹⁴Caifás ax ca —nuxnu upitax bucunuan achúshi uni bamati ca asábi 'iti 'icë —quixuan an judíos 'apucama cacë a 'iacëxa.

**An 'unáncëma isa Jesús 'icë
quiax Pedro cémëa**
(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68; Lc. 22.55-57)

¹⁵Jesúsä suntáruren buáncëbë ca Simón Pedro 'imainun Jesusan 'unánmicë uni itsi, atu nuibiani cuancëxa. Axa Pedrobë cuancë uni ax ca sacerdotenën cushicaman 'apun 'unáncë 'aish, Jesúsbë a 'apun xubu, cénécëna me méniocë, anu atsíancëxa. ¹⁶Atsinia ca Pedronën éman bérúxun xécuénu xafancëxa. Usa 'ain ca ax paían Jesúsbë atsíncë uni, an sacerdotenën cushicaman 'apun 'unáncë 'ixun, an xécué bérúancë xanubë banatancëxun Pedro atsínmia-cëxa. ¹⁷Atsínmia ca an xécué bérúancë xanun Pedro cacëxa:

—¿Béría bécancë uni an 'unánmicë unicama a achúshima caramina mix 'ain?

Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—Ama cana 'ain.

¹⁸Catancëx ca matxi 'aían 'apun ñu mëemicë unicama policíacamabë tsi récaruax sénamëcëbë, Pedroribi atubë anuax sénamëacëxa.

**Sacerdotenën cushicaman
'apun Jesús ñucá**

(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Lc. 22.66-71)

¹⁹Usa 'ain ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apuira an, ui cara isa aín 'unánmicë unicama 'icë canan uisa bana cara isa 'unánmiauxa quixun 'unáncatsi quixun Jesús ñucácëxa. ²⁰Ñucácëxun ca Jesusan cacëxa:

—En cana camabi unían cuamainun, anua judíos unicama timécë xubucamannuxun ñuixuanan anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubu anua judíos unicama timécë, anuxunribi unéquinma unicama bana ñuixuan. ²¹¿Usa 'aínbì caramina uisa cupí 'ë ñucatin? An 'en cacëxun cuacë unicama ca ñucát. Atun ca anu carana 'en 'unánmia quixun 'unania.

²²Caia ca policía achushi a rapasu nicë an —émin caramina ésoquin sacerdotenën cushicaman 'apu éné Cain? —quixun caquin Jesús cuétashcacëxa.

²³Usocëxun ca Jesusan cacëxa:
—'Ex 'atimati banaia cuakin camina uisai carana quia quixun 'ë cati 'ain. Upiti banaia camina 'ë mëetima 'ain.

²⁴Usa 'ain ca Anásnën, Jesús némítancëxun policíacamá sacerdote-nen cushicaman 'apu, Caifás, anu buántanu quixun xuacëxa.

**An 'unáncëma isa Jesús 'icë
quiáxa Pedro cémëtëcëan**

(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72; Lc. 22.58-62)

²⁵Usomainun ca Simón Pedro tsimi sénamëti 'iacëxa. Sénamëtia ca ñucáncëxa:

—¿Mixribi caina éné unin 'unánmicë uni achúshima 'ain?

Cacëxunbi ca —ama cana 'ai —quixun cacëxa. ²⁶Quia ca an sacerdotenën cushicaman apu ñu mëexuncë uni achushi, aín aintsia pabisconcë, an Pedro cacëxa:

—¿Naënua carana miribi a unicënum isíma 'ion?

²⁷Cacëxun ca Pedronën amiribishi —ama cana 'ai —quixun catëcëancëxa. Usoquian cacëbëbi ca 'atapa banacëxa.

Policíanéan Jesús Pilátonu buan

(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Lc. 23.1-5)

²⁸Pécaracëma 'aínshia xabaracécbétan ca Caifásnën xubunu policíanen Jesús Romanuaxa ucé 'apu, Pilato, aín xubunu buáncëxa. Usa 'ain ca a 'apua aín caibuma 'ain, aín xubunu atsini 'uchaxuinsa Pascua nëtén 'ati ñu pitima 'icë quixun sinani judíos unicama anu atsínamma 'icén. ²⁹Usa 'ain ca Pilato aín xubunuax chiquíxun atu cacëxa:

—¿Añu ñu cupí caramina éné unimi manáncanin?

- ³⁰Cacéxun ca atun cacéxa:
—'Uchañuira 'icéma cananuna minu bëcë 'itsama.
- ³¹Cacéxun ca Pilátonën cacéxa:
—Mitsúnbì camina buántancéxun mitsun cuati bana quicésabi oquin, cara 'uchaxa, cara 'uchacéma 'icé quixun isti 'ain.
- Cacéxun ca atun cacéxa:
—Usa 'aínbì ca mitsun 'apux quia, judíos unicaman ca uni 'atima 'icé quiax. ³²—Usai cana i curúsocénu unin matáscëx bamanuxun 'ai —quiáxa Jesús quiásabi oi bamanun ca judíos unicaman usoquin Pilato cacéxa.
- ³³Usa 'ain ca judíos unicama cabiani aín xubunu atsíntécénxun cuéncéxa aia Pilatonën Jesús cacéxa:
—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?
- ³⁴Cacéxun ca Jesusan cacéxa:
—¿Minbi sinánquin caramina ésoquin 'éñucatin? ¿Bëtsi unin cara 'éñuiquin mi cacéma 'ic?
- ³⁵Cacéxun ca Pilátonën cacéxa:
—'Ex cana judíos unima 'ain. Min aintsinbi ca sacerdotenën cushicamabë tan énu mi bëaxa. ¿Añu ñu caramina 'an?
- ³⁶Cacéxun ca Jesusan cacéxa:
—Énë nétenu 'icé 'apu 'inux cانا uáma 'ain. 'Ex énë nétenu 'icé 'apu 'ain ca judíos unicaman 'é bitima cupí 'én unicama atubé 'acanantsianxa. Usa 'ain cانا énë nétenu 'icé 'apu 'inux uáma 'ain.
- ³⁷Cacéxun ca Pilátonën catéccéancéxa:
—¿Usa 'ain caramina asérabi 'apu 'ain? Quixuan cacéxun ca Jesusan cacéxa:
—'Ex cana 'apu 'ain, min 'é cacésabi oi. Usai 'inux cانا énë nétenu uacén, Nucén Papa Diosan sináncë ñuacama ñuiquin camabi uni canux. Uicaman cara uisaira cara a bana 'icé quixun 'unántisa tania, an ca 'én bana cuatia.
- ³⁸Cacéxun ca Pilátonën Jesús cacéxa:
—¿Uisa cara min Diosan sináncë 'ic?

Jesús ca bamati 'icé —quiáxa Pilato quia (*Mt. 27.15-31; Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25*)

Usaquin catancëx amiribishi éman chiquíquin ca Pilátonën judíos unicama cacéxa:

—'En iscëx ca énë uni 'atima ñu 'acéma 'icén. ³⁹Camabi baritia cana Pascua nétén mitsúxmi cuéencésabi oquin sipuacé uni achúshi chiquin. Usa 'ain ¿caramina 'én judíos unibunén 'apu chiquínti cuéñecanin?

⁴⁰Cacéxunbi ca amiribishi munuma cuéncéni banaquin judíos unicaman cacéxa:

—A 'axunma ca Barrabáseshi chiquin. Barrabás, ax ca an ñu mëcamacé uni 'iacéxa.

19 ¹Usa 'ain ca Pilátonën xubunu atsíntécénquín Jesús rishquinun quixun suntárucama cacéxa. ²Cacéxun rishquitancéxun ca 'apu isa quiax ami cuaiquin suntárurén muxa mañuti otancéxun mañumianan upí chupa minanén pucucësa aribi pañumiacéxa. ³Usotancéxun ca aín bëmánanu niracéquin 'usánquin —judíos unicaman 'apu ca chuámashi 'it —caquin tantáshcacéxa. ⁴Usocébë chiquíquin ca Pilátonën judíos unicama cacéxa:

—'En iscëx ca énë uni 'uchacéma 'icén. Usa 'icémi mitsun 'unánun cana a bëtécénin.

⁵Ésoquian cacébë ca Jesúsribishi muxa mañutioç mañuanan chupa minanén pucucësa pañucë 'aish chiquácëxa. Chiquícébétan ca Pilátonën judíos unicama cacéxa:

—A cénë 'icén, a uni.

⁶Cacéx ca sacerdotenën cushicama 'imainun policíacamamaxribi a isi munuma cuéncéni quiacéxa:

—I curúsocénu ca matas, i curúsocénu ca matas.

Cacéxun ca Pilátonën cacéxa:

—⁷En iscëx ca ënë uni 'uchacëma 'icën. Usa 'ain ca mitsúnbi buántancë xun i curúsocënu matástan.

⁷Esaquian cacëxun ca judíos unibunën Piláto cacëxa:

—Ënë unix ca 'ëx cana Nucën Papa Diosan Béchicë 'ai quia. Usa 'ain ca axa èsai banacë unix ca 'acé 'iti 'icé quiax Moisésnën cuënëo bana quicësabi oi bamati 'icën.

⁸Usa 'ain ca 'ëx cana Nucën Papa Diosan Béchicë 'ai quiax quia quixun judíos unicaman ñuia cuati Pilato aín bëmánan pëqui 'aisamaira racuéacëxa.
⁹Racuëti aín xubunu atsíntecënxun ca Jesús cacëxa:

—¿Uinu 'icë uni caramina 'ain?
Cacëxunbi ca cáma 'icën.

¹⁰Cacëxunma ca Pilátonën cacëxa:

—¹⁰—⁷En mi ñuacächunbi caramina 'eribi caiman? 'Ex cuëñequin cana mi chiquínti 'ain; 'ëx cuëñequin cana unian mi i curúsocënu matásnun 'amiti 'ain.
—A caramina 'unaniman?

¹¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Naínu 'icë Nucën Papa Dios cuëñecbétanma camina min 'ë uisabi otsíama. Usa 'ain ca an mi 'ë 'ináncë unicama ax mix 'icësamairai 'uchaxa.

¹²Usoquian Jesusan cacëxuan Pilátonën Jesús chiquínti sinaniabi ca judíos unicaman munuma cuénishoquin cacëxa:

—Min ënë uni chiquíánx camina Romanu 'icë 'apu Césarbë upí 'itimá 'ain. Uinu 'icë unix cara —'ëx cana 'apu 'ai —quia, ax ca Césarbë nishanancësa 'iti 'icën.

¹³Usaquian judíos unicaman cacëxun Jesús éman chiquímitancë ca Pilato anuxuan ami uni manáncëxun cuacë anu tsóbuacëxa. Anu tsótí ax ca me mëníoquian anu maxax nancë 'aish hebreo banan Gabata cacë, 'iacëxa.

¹⁴Pascua nëtë iméishi 'inun a nëtëni piti

anun mënítoti nëtëan bari xamárumainun ca anu tsóxun Pilátonën judíos unicama cacëxa:

—A cënë 'icën, mitsun 'apu.

¹⁵Cacëxun ca cuénishoquin cacëxa:

—Ca bamati 'icën, ca bamati 'icën. I curúsocënu ca matas.

Cacëxun ca Pilátonën cacëxa:

—¹⁶—⁷En carana mitsun 'apu i curúsocënu matásmiti 'ain?

Quia ca sacerdotenëni cushicaman cacëxa:

—Nun 'apu itsi ca 'áima 'icën. Césarnë xéshi ca nun 'apu 'icën.

¹⁶Usaquian cacancëxun ca Pilátonën atúnbia i curúsocënu matásnun quixun cacëxa. Usoquian Pilátonën cacëxun ca judíos unicama cuëñecësabi oquin suntárucaman Jesús buáncëxa.

I curúsocënu Jesús matáscañ

(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43)

¹⁷Buáncëxun ca Jesusan abi anua matásanti i curúsocë 'iábianquin Calvario cacë matá, hebreo banan Gólgota cacë, anu buáncëxa. ¹⁸Buanx bëbacë ca suntárucaman Jesús i curúsocënu matástancëxun nitsíancëxa. Usoquin ca rabé uniribi, bëtsi amo 'anan bëtsiribi amo i curúsocënu matástancëxun nitsíancëxa, Jesús a nëbëtsi 'inun. ¹⁹Usocamainun ca Pilátonën cuënëomitancëxun i curúsocënu èsai quicë bana matásmiacëxa: "Jesús, Nazaretnu 'icë, judíos unicaman 'apu". ²⁰Usa 'ain ca Gólgota matá anuxuan Jesús i curúsocënu matásancë, axa Jerusalén 'urama 'ain, raírinëxa umainun raírinëxribi cuanquin judíos unicaman a bana cuënëocë isacëxa. A banax ca hebreo banan 'anan, latín banan 'anan, griego banánribi cuënëocë 'iacëxa.

²¹Usoquian cuënëocë 'ain ca judíos sacerdotenëni cushicaman Piláto cacëxa:

—“Judíos unicaman 'apu ca” quixun cuënëoxunma ca 'at. Usoquinma ca

“axa, ’ëx cana judíos unicaman ’apu ’ai quicë, a ca ñenëx ’icë” quixun ’at.

²²Cacëxun ca Pilátonën cacëxa:

—’Én cuënëomicë bana ax ca usabi ’iti ’icën.

²³Usaquian ’an ca rabé ’imainun rabé suntáruren Jesús i curúsocënu matástancëxun mëtícananquin aín chupa biacëxa. Aín chupa bitancëx ca chupa itsi cëxéquinma tēpexuinshi pañucë, ²⁴a bitsi canancëxa:

—Tucatima ca. Uin cara a tarì biti ’icë quixun isti cananuna ñuratsu pain niquin tanti ’ain.

Nucën Papa Diosan bana cuënéo, axa ésai quiásabi oquin ca suntarucaman ’acëxa: “Ñuratsu pain niquin tantancëx ca ’én chupacama mëtícananxa”.

²⁵Jesús usocamainun ca aín tita ’imainun aín titan xucën ’imainun Cleofásnën xanu María ’imainun María Magdalena, acamax anua Jesús mastás-cë i curúsocë a ’urama ’iacëxa. ²⁶Usa ’ain ca Jesusan aín tita a ’uramanua isanan aín ’unánmicë uni achúshi aira nuibacë a, a rapasunua isquin cacëxa:

—Titan, ax ca min tuá ’iti ’icën.

²⁷Canan ca aín ’unánmicë uni aribi cacëxa:

—Ca is, ax ca min tita ’iti ’icë —quixun.

Usoquian Jesusan cacësabi oquin ca an María aín xubunu ’inun buáncëxa.

Jesús bama

(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49)

²⁸Usa ’ain ca Jesus, ’én ’ati ñucama cana cëñua quixun ’unani Nucën Papa Diosan bana cuënéo quicësabi oi, —cana shiman —quiacëxa. ²⁹Quia ca manë xanpanua vino cachacë buácacë ’ain, tsatimi rënmencë xapusa ñu ami chabótancëxun buárxun ’amiacëxa.

³⁰Amicëx ca Jesús vino cachacë ’atancëx, —’én ’ati ñu cana cëñuan —qui tétùbutishi bamacëxa.

Suntáruren Jesús manë xëtocën aín pichánpurunu ’á

³¹Pascua nëtëa iméishi ’iti ’ain ca a nëtëxa bëtsi nëtësamaira anun ñu mëetima ’ain, i curúsocënu matáscë unicama anubi ’iti judíos unicaman cuëeanma ’icën. Usa ’ixun ca Pilatonëan aín suntárucama i curúsocënu ’icë unicama aín xo tēcémianan i curúsocë nua biminun cacëxa. ³²Cacëxuan xucëx cuanxun ca suntáruren Jesúscënu matáscë uni rabé a bëtsi pain ’atancëxun bëtsiribi aín xo tēcénca.

³³Usobëtsini Jesúsrivi ’ai uxunbi ca asérabi bamacë isquin ’ama ’icën.

³⁴Aiamabi ca suntáru achúshinéinshi aín pichánpuru amoshi manë xëtocën chachiacëxa. Usocëx ca imi ’unpáxbë mëscúcë ’ibúacëxa. ³⁵Asérabi énë ñucama isá ’ixun cana énë bana cuënëoin. ’Én cuënëocë bana ñenëx ca asérabi cëmécëma ’icën. Usa ca quixun ’unánquin cana énë banacama mitsu cuënëoxunin, mitsúnribimi asérabi ca usai ’iacëxa quixun ’unánun. ³⁶Nucën Papa Diosan bana cuënëosabi oi ca énë ñucama ’iacëxa. Ax ca ésai quia: “Aín xo achúshibi ca tēcéminta ’icën”. A bana quicësabi oquin ca uínbí aín xo achúshibi tēcénma ’icën. ³⁷Èsairibi ca cuënéo bana quia: “Tarotancëxun ca an ’acëcaman isti ’icën”.

Jesús matá naëcënu mënífocan

(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)

³⁸Arimatea émanu ’icë uni, José, an ca Jesusan bana cuacë ’ixunbi judíos unicamami racuéquin uíbi —’ëx cana Jesusan bana cuacë ’ai —quixun cámä ’icën. Usa ’ixun ca bamacë Jesús buántisa tanquin Piláto —casábi cara ’iti ’ic? —quixun ñucácëxa. Ñucácëxun ca Pilatonën, —asábi ca, ca buántan —quixun cacëxa. Cacëxun ca bamacë

bibianquin Jesús buáncëxa. ³⁹Buánmainun ca Nicodemo axa imé cuanx Jesúsbë bana, anribi 'inínti ro mirra rocëñun áloe ro mëscucë, treinta kilosa bëacëxa. ⁴⁰Usoタンcëxun ca Josébëtan Nicodemonëñ judíos unibunéan bamacé maínuxun uni 'acésabi oquin, Jesús 'inínti ro mëscucë anun 'acé chupa, anun rabúancëxa. ⁴¹Usoquian Jesús mëníocë 'ain ca i curúsocë 'urama anu i 'apácë naératsu matánu 'iacëxa. Anu ca me naécë achúshi anu uni bamaia mëníotí 'acé 'aínbia anu uni mëníocëma pan 'iacëxa. ⁴²A quiníxa 'urama 'ain ca Pascua nëtë 'aían atux a nëtëñ tantiti cupí anu racántancëxun Jesús mëníocëxa.

Bamaxbi Jesús baísquia

(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

20 ¹Domingo nëtë pécaracëma 'aínshi ca María Magdalena ax anua Jesús mëníoëxancë quini isi cuancëxa. Cuanx bëbaquin iscëxbi ca anúan quini xëpuëxancë mapara ax racanacë 'iacëxa. ²Usobiani bënëtishi abáquiani cuanxun ca aín 'unánmicë uni aira Jesusan nuibacë, acëñun Simón Pedro cacëxa:

—Unin sapi ca Nucën 'Ibu quininu bibianquin buánxa, uinu cara buánxun racánxa cananuna 'unaniman.

³Cacëx ca Pedrobë Jesusan 'unánmicë uni itsiribi anua Jesús mëníoëxancë quininu abáquiani cuancëxa. ⁴Cuaníbi ca Pedro axa munu cuanmainun bëtsi axira pain récuénquiani cuanx quininu bëbacëxa. ⁵Bëbai xénirácëti tétúbuquin quini naísquinbi ca 'áimonan anun rabúëxancë chupa ashi anua isacëxa. Isíbi ca quininu atsíanma 'icën. ⁶Atsíncë bëma ca Simón Pedro ax tsíáncuatsinai ax pain quininu atsíancëxa. Atsínxun ca chupa anun Jesús rabúëxancë, ashi isacëxa. ⁷Isanan ca anun marábuënxan-

cë pañun aribi bëtsi chupabëma capúncësa 'aish amo racácë isacëxa.

⁸Iscëbëbi ca ax paían récuénquiansincë uni axribi quini mëu atsínxun —asérabi ca Jesús énuma 'icë —quixun isacëxa.

⁹A ñu isquinbi ca a rabëtan Nucën Papa Diosan bana cuënëo, bamatancëx ca ax baísquití 'icë quiáxa quicë, a uisai quicë cara quixun 'unánma 'icën. ¹⁰Unánquinmabi ca Jesús quininuma 'icë obiani aín xubunu cuancëxa.

María Magdalenanëan Jesús isa

(Mr. 16.9-11)

¹¹Usa 'ain ca a uni rabëtaxa cuanmainun utécéanx María quini rapasu niracëti aín namé isinx tétúbutí aín bëunan mëscuacëxa. ¹²Usai 'iquinbi ca quini mëucüa ángel rabé, chupa uxuira uxu pañuaxa, anu Jesús racáénxancënu aín maxcá 'icëu bëtsi 'imainun aín taë 'icëu bëtsiribishi tsóce isacëxa.

¹³Iscëxun ca ángelnëñ María cacëxa: —¿Uisacatsi caramina ini bëunan mëscutin? —quixun.

Cacëxunbi ca Maríanëñ catécéancëxa: —Unin ca quininu atsínxun 'en 'Ibu bacarubianquin buánxun amanu racánxa, uinu cara racánxa cana 'unaniman.

¹⁴Cai caxu bësui cuainacëquinbi ca Jesús a caxu nicë isacëxa, isquinbi ca —ax ca Jesús 'icë —quixun 'unánma 'icën. ¹⁵Unánçexunmabi ca Jesusan María cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina ini bëunan mëscutin? ¿Ui caramina barin?

Cacëxunbi ca an naë bérúancë uni quixun sinánquin Maríanëñ cacëxa:

—Min buánxun camina bitsi cuanun uinu caramina racan 'ë cati 'ain.

¹⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—María —ésaquinski.

Cacëx cuainacëquin ca Maríanëñ ratúquin, hebreo banan —Raboni

—cacëxa. A banax ca an uni ñu 'unánmicë qui quicë 'icën.¹⁷ Usaquian cacëxun ca Jesusan María cacëxa:
—'È ramëxunma pan ca 'at, èn Papanu cana cuancëma pain 'ain. Cuantancëxun ca esaquin 'ën xucëncama catan: An ca 'ë caxa, 'ëx cana 'ën Papa axa mitsun Paparibi anu cuanin. Ax 'ën Papa Dios 'aish ca mitsun Papa Diosribi 'icën.

¹⁸ Usoquian Jesusan cacësabi oquin ca María Magdalenanën aín 'unánmicë unicama atunu cuanxun:

—'Èn cana Nucën 'Ibu isan —quixun canan Jesús quicë banacama atu ñiu xuançëxa.

Aín 'unánmicë unicaman Jesús baísquicë isa

(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)

¹⁹ Anúan Marífanen Jesúspuncë domingo nëtë ñantánbucëbë ca aín 'unánmicë unicamax, xubu achúshinu timéax judíos unibumi racuëti 'áimaquin xëpuax 'iacëxa. Anua 'ain, atu nëbëtsi niracéquin ca Jesusan cacëxa:

—Cana uan, chuámashirua ca 'ican.

²⁰ Esóquin caquin ca aín mëcën rabé ismianan aín pichánpururibi ismiacëxa. Ismicëx ca aín 'unánmicë unicama Nucën 'Ibu isi shímëniocati cuëeancëxa.²¹ Cuëenia ca amiribishi Jesusan atu cacëxa:

—Chuámashirua ca 'ican. 'Èn Papan amia sinánun unicama 'aquinun 'ë xuásaribi oquin cana 'ëmia sinánunmi unicama 'aquinun mitsu xutin.

²² Canan ca cuëbitan atumi uínpuquin atu cacëxa:

—Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upínu ca 'ican.²³ Mitsuñmi téréncëx ca axa 'uchacë unin 'ucha téréncë 'ia. Usa 'aínbi ca mitsúñmi téréncëxma a unin 'ucha téréncëma 'ia.

Tomásnëan Jesús baísquicë isa

²⁴ Anua Jesús atubë 'imainun ca aín 'unánmicë uni achúshi Tomás, 'icëbi rabé bacéan 'icë Gemelo caquinribi anëcë, ax atubëma 'iacëxa.²⁵ Usa 'ain ca Jesús cuancë caxua aia, an Jesús iscëcaman Tomás cacëxa:

—Nucën 'Ibu cananuna isan.

Cacëxun ca Tomásnën cacëxa:

—Aín mëcën rabé anua rabun matáscancë isquin anu 'ën mëcën rëbun ticánan aín pichánpurunu 'ën mëcën atsíñmiquin tanxunma cana asérabi ca ax Nucën 'Ibu 'icë quixun sinaniman.

²⁶ Jesús baísquixancëa achúshi semana 'ain ca aín 'unánmicë unicama amiribishi achúshi xubunu timéce 'iacëxa. Usa 'ain ca xubu xépucë 'aínbi atu nëbëtsi niracéquin Jesusan aín 'unánmicë unicama —Cana uan. Chuámashirua ca 'ican —cacëxa.²⁷ Atu catancëxun ca Tomásribi cacëxa:

—Min mëcën rëbun ca énu ticat, 'ën mëcën rabéribi ca is. 'Èn pichánpurunu min mëcën atsíñmiquin ca tan. 'Èx cana ama 'ai quixun sinánxunma ca 'ëx cana asérabi Jesús 'ai quixun sinan.

²⁸ Cacëxun ca Tomásnën —mix camina asérabi 'én 'Ibu 'ianan 'én Diosribi 'ai —quixun cacëxa.²⁹ Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Tomás, bérí camina 'ë baísquicë isquin, asérabi cana 'én Papa Diosnuax uá 'ai quixun 'unarin. An 'ë isquinmabi, asérabi cana 'ëx a 'ai quixun sináncë uni, a ca Nucën Papa Diosan chuámashirua taní cuëenun 'imia.

Añu cupí carana ènë bana cuënéo quiáxa Juan quia

³⁰ Usa 'ain ca unin 'acëma ñu 'itsaira Jesusan aín 'unánmicë unicaman isnun 'acëxa, ènë quiricanu ca Jesusan 'á

ñucama camaira cuënëocëma 'icën.

³¹ Jesùs ax ca asérabi Cristo, Nucén Papa Diosan Béchicë 'icë quixun 'unanimi ami catamëti mitsux xénibua 'aínbi Nucén Papa Diosnan 'inun cana énë banacama cuënëon.

Aín 'unánmicë unicama mëcën achúshi 'imainun rabémia Jesùs chiquiracëtécéan

21 ¹Usai 'itancëxa aín 'unánmicë unicama Tiberias cacë parún-papa cuébí 'ain ca Jesùs atumi pëasquítéceni ésaí 'iacëxa: ²Anu ca Simón Pedro, Tomás 'icébi rabé bacéan 'icë Gemelo caquinribi anéccë, a 'imainun Natanael, Galileanu 'icë Caná cacë émanu 'icë, a 'imainun Zebedeonén bëchicë rabé acamabé Jesusan 'unánmicë uni rabéribili timécë 'iacëxa. ³Anuxun ca Simón Pedronén —cana tsatsa ricani cuani —quixun raíri cacëxa. Cacëxun ca —nuxribi cananuna mibë cuani —quixun cacancëxa. Cabiani nuntinu cénúruquiani coónxun ricánquinbi ca tsatsa achúshirabi biáma 'icën. ⁴Bitsíma 'inéti ñancáishi pécaraxun ca Jesùs masinua niceiscancëxa, isquinbi ca, ax ca Jesùs 'icë quixun 'unáncahma 'icën. ⁵Unáncëxunmabi ca Jesusan atu cacëxa:

—¿Tsatsa caramina bicancëma 'ain?

Cacëxun ca —cananuba bicëma 'ai —quixun cacancëxa. ⁶Usaquian cacëxun ca Jesusan —nunti rapasu mëqueu ca mitsun rica nanpat, anua camina tsatsa biti 'ai —quixun cacëxa. Cacëxun ax quicésabi oquin nanopáttancëxun ca rica niancëxa. Ninquínbi ca 'aisamaira 'ixúan tsatsan 'iéoia bérucasmacëxa. ⁷Usocëbë tan ca aín 'unánmicë uni achúshi, aira nuibacë, an —ax ca Nucén 'Ibu 'icë —quixun Pedro cacëxa. Cacëxunshi pëxúan nancë aín chupa bixun pañutan-cëx ca Pedro nuntiuax bacanu 'ibúquiani Jesùsnu cuancëxa. ⁸Cuanmai-

nun ca raírinëinshi Jesùsnu bëbatí cien metrosa 'ixun aíñ rica tsatsa buáquicë munuishi buani cuancëxa. ⁹Usa 'ain ca masinu atun nunti 'arutancëx cénúbu-cuatsini uquinbi tsi bëpubucëna tsatsa xuia isanan pánribi isacëxa. ¹⁰Isia ca Jesusan atu cacëxa:

—Bérími bicancë tsatsa 'itsamashi ca 'é bëxun.

¹¹Cacëxun ca Simón Pedronén nuntinu 'iruxun, ciento cincuenta y tres tsatsa chabu buáquicë 'icë, atun rica nériobëtsinquin masinu bëacëxa. Bëcëxbi ca tsatsa chabu 'itsaira 'aínbi atun rica narásquiama 'icën. ¹²Usoia ca Jesusan —ca pi ucan —atu cacëxa.

Cacëxunbi ca aín 'unánmicë unicama achúshinénbí, énëx ca Nucén 'Ibu 'icë quixun camaxunbi 'unánquin, —¿ui caramina 'ain? —quixun ñucáma 'icën.

¹³Usa 'ain ca Jesusan atu rapasu niracéquin pán bixun atu 'inántancëxun tsatsaribishi 'ináncëxa. ¹⁴Usai ca Jesùs bamaxbi baísquitancëx rabëti pain 'itancëx aín 'unánmicë unicamami amiribishi chiquiracëtécéancëxa.

Simon Pedronéan —'ex cana asérabi mimi sinanin —quixun Jesùs ca

¹⁵Pia sénéncë ca Jesusan Simón Pedro cacëxa:

—¿Jonásnën bëchicë, Simón, min ñucama sináncësamaira oi caramina 'émi sinánquin 'é nuibatin? Cacëxun ca cacëxa:

—'En 'Ibu, min camina 'unanin, 'én cana mi nuibatin.

Quia ca cacëxa:

—'En carnero bacë ca piminuxun 'at.

¹⁶Catancëxun ca amiribishi cacëxa:

—Jonásnën bëchicë, Simón,

¿caramina 'é nuibatin?

Cacëxun ca catécéancëxa:

—'En 'Ibu, min camina 'unanin, 'én cana mi nuibatin.

Quia ca cacëxa:

—’En carnero ca piminuxun ’at.

¹⁷Rabé oquin catancëxun ca amiribishi catécëancëxa:

—Jonásnën bëchicë, Simón,
caramina ’ë nuibatin?

Rabé ’imainun achúshi oquian —caramina ’ë nuibati —quixun cacëxun ca Simón Pedronën —cuisoti cara ’ë ’itsoquin ñucatia? —quixun sinani masá nuituquin cacëxa:

—’En ’Ibu, min camina camabi ñu ’unanin. Usa ’ixun camina ’ën cana mi nuibati quixun ’unanin.

Quia ca Jesusan cacëxa:

—’En carnero ca piminuxun ’at.

¹⁸Asérabi cana ’ën mi cain, béná ’aish camina minbi chupa pañuanan uinu caramina cuainsa taní anu cuancén. Usa ’aínbi ca xéniira ’aíshmi mëshpatia uni itsin chupa pañumixun uinu caramina cuainsama taní anubi mi buánti ’icën.

¹⁹An, usai cana bamati ’ai quixun ’unánan bamaibi ami sinánquin enquinma cana Nucën Papa Dios cuéenmiti ’ai quixun ’unánun ca Jesusan usoquin Pedro cacëxa. Catancëxun ca —’ëx cuéencëabi oíshi ca ’it —quixun cacëxa.

Aín ’unánmicë uni achúshi, a Jesusan nuibacë, a ñui quicë bana

²⁰Usoquian cacëx caxu bësui cuainacë quin ca Pedronën a nuibairacë aín

’unánmicë uni, Juan, an Jesús nuibiania isacëxa. Ax ca an abëtan pi a rapasu tsóxun —uin cara uni mi ’inánti ’icë —quixun Jesús ñucáëxan, a ’iacëxa.

²¹A uni isquin ca Pedronën Jesús ñucácëxa:

—¿Uisaira cara ènë uni ’iti ’ic?

²²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—’Imitisa tanquin ’ën ’imicëxa ’ëx utécëntamainun ènë unix ènë nëtënu tsócëbëbi camina uisa cupí cara usai ’ia quixun sinani bénëtima ’ëx cuéencësabi oíshi ’iti ’ain.

²³Usaquian cacëxun cuaxun ca an Jesusan bana cuacë unicaman —a uni sapi ca bamatima ’icë —quixun sinánxun chaniocëxa. Usa ’aínbi ca Jesusan —Juan ca bamatima ’icë —quixun Pedro cámara ’icën. Caquinma ca ésoquinshi cacëxa: “’Imitisa tanquin èn ’imicëxa ’ëx utécëntamainun ènë unix ènë nëtënu tsócëbëbi camina uisa cupí cara usai ’ia quixun sinani bénëtima ’ai” quixun.

²⁴)’Ex Jesusan ’unánmicë uni achúshi ’ixun cana ènë ñu camabi ñuiquin cuénëon. ’En cuénëocë banacama ènëx ca asérabi ’icë quixun cananuna ’unánin.

²⁵)’En mitsu ñuixuncë bana ènë ’imainun ca bëtsi ñucamaribi Jesusan ’acëxa. A ñucama ñuiquin achúshi achúshi cuénëocëxbi ca a quirica camabi menu sénëntima ’icën. Ashi.

JESUCRISTONËN CAISCË UNICAMA USAI 'IA

Aín Bëru Ñunshin Upí Nucën Papa
Diosan unibë 'iti

1 ¹Teófilo, 'én mi a pain buánmicë quiricanu cana Jesusan naínu cuainsama pain 'ixun 'á ñuicama a ñuiquin mi cuénéoxuan. ²An ca naínu cuainsama pain 'ixun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'aquincë xun an aín bana unicama ñuixunun xutia caísacëxa. Acamax ca aín 'unánmicë uni 'iacëxa. Caístancëxun ca aňu cara 'ati 'icë quixun 'unánmiacëxa. ³Usoquin ñu 'atancëx bamaxbi ca baísquiacëxa. Usai 'itancëxun ca, ax ca asérabi baísquiaxa quixuan an caíscë unicaman 'unánun, 'uxë achúshi 'imainun mécën rabé nêtëen nêtëax nêtëax atumi chiquiracëacëxa. Usai 'iquin ca uisairai cara uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun atu 'unánmiacëxa.

I. JERUSALEMUAXA AN NUCËN PAPA DIOSAN BANA CUACË UNICAMA TIMËA (1.4-8.3)

⁴Naínu cuainsama pain 'ixun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama, an uni bana ñuixunun xutia caíscë, a cacëxa:

—Jerusaléuax cuanxunma pan ca anuxunbi 'én Papa Diosan cacësabi oquin 'én mitsu ñuixuncë a pain caín.

⁵Asérabi ca Juanën uni 'unpaxan nashimiacëxa. Usa 'aínbi ca 'itsama nëtë

'icëma 'aínshi Nucën Papa Diosan aín Bëru Ñumshin Upí mitsubëa 'inun xuti 'icën.

Jesús naínu cuan

⁶Usatancëxun ca bëtsi nêtëen abë timéax bucuxun an uni bana ñuixunun xutia caíscë unicaman Jesús cacëxa:

—Nucën 'Ibu, nux cananuna Israelnën rëbúnqui 'ain, nun 'apu 'áishbi ca nun aintsimá 'icën. Usa 'ain ècaramina bëri nun aintsi achúshi nun 'apu 'inun mëníoti 'ain?

—Cacëxunbi ca Jesusan atu cacëxa:

—'Én Papa Diosan ca an sináncësabi oquin uinsaran cara usai 'iti 'icë quixun mëníocëxa. Uinsaran cara usai 'iti 'icë quixun camina mitsun 'unaniman. ⁸Usa 'aínbi camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upí mitsunu ucëbë aín cushiñu 'icanti 'ain. Aín cushiñu 'ixun camina mitsun 'én bana unicama ñuixunti 'ain, Jerusalén émanu, Judea mecamantu, 'imainun Samaria menu, 'imainun camabi menu cuanquin.

⁹Esauquín aín 'unánmicë unicama caishi ca atun ismainunbi manámiquishi naí cuinan mapucëx istécëntimo nêtéacëxa. ¹⁰Usai 'ia manámi bësuquin isabacébëbi ca uni rabé tari uxua pañucë atu nëbëtsi 'iacëxa. ¹¹Usa 'ixun ca atu cacëxa:

—Galileanu 'icë unicama, ¿aňuaquin caramina manámia isabatin? Jesús, axa bëri naínu cuancë, énëx ca mitsúnmi

cuania iscësa ësaribicuatsini utëcënuixun 'aia.

**Jesusan caíscë unicaman
atubë 'inun Matías caísma**

¹²Esauquian a uni rabëtan cacëx ca Olivete cacë matá anuaxa Jesús naínu cuancë, anuax aín 'unánmicë unicama Jerusalénu riquiancéxa. Olivete anuax Jerusalénu bëbatí ca rabé kilómetrosa 'iacëxa. ¹³Riquianx Jerusalénu bëbatancëx ca anua atux 'icë xubunu atsíanx manámia 'icë cata itsi anu cëñúruacëxa. Atux ca Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Alfeonén bëchicë Jacobo, Simón axa aín aintsin rabanan nëecë, a 'imainun Jacobonén xucën Judas, acama 'iacëxa. ¹⁴A unicamax ca atúxa 'icësabi oi 'i, Jesusan xucéantu 'imainun aín tita María 'imainun bëtsi xanucamabéribi timéax ami sinani Nucën Papa Diosbë banacëxa.

**Jesusan caíscë unicaman
atubë 'inun Matías caísma**

¹⁵Usa 'aish ca anu timéax Jesucristomi sináncë unicama ax ciento veinte xucénsa 'iacëxa. Usa 'ain ca Pedronén atu nëbëtsi níruxun cacëxa: ¹⁶—'En xucéantu, esauquin cana mitsu cain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan sinánmicëxuan Davidnën cuënéo bana quicësabi oi ca Judas, an Jesús uni bimicë, ax 'iixa. ¹⁷Judas ax ca nucamacëñunbia Jesusan aín bana ñuixunun caistancëxun 'unánmicë 'iixa. ¹⁸Usa 'ixunbi ca Jesús unin binun 'aquitancë xun a cupía bicë curíquinën me bitancëxbi, aín 'atima ñu 'acë cupí axbi ñumi natéequiquin aín pucucama antácai bamaxa. ¹⁹Usaía 'icë cuaxun ca Jerusalénu 'icë unicaman a me Acéldama caquin anéaxa, ax ca atun banan Imi Me quicë bana 'icën.

²⁰Salmos quiricanua cuënéo bana axa ésai quicësabi oi ca 'iixa:

Aín xubux ca éncë 'iti 'icën, anu ca uíxbi 'itima 'icën.

'Imainun ca ésairibi quia:

Bëtsi unin ca an éncë ñu mëeti 'ati 'icën.

²¹Enu ca an Jesusan nubë 'ixun ñu 'aia nubëtan iscë uni raíri 'icën. ²²Usa 'aish ca atux Juanéan nashimia 'aisha ax naínu cuantamainun nubë 'iixa. Usa cupí ca a unicama achúshinëxa Jesús ax ca bamatancëx baísquitécéanxa quixun nun 'acésaribi oquin unicama ñuixunun nubë birananti asábi 'icën.

²³Pedronén ésoquin cacëxun ca anu 'icë unicaman rabé uni, José, Barsabás caquin anéecë 'icébia Justo caquinribi anéecë, acëñun Matíasribi caísacëxa.

^{24,25}Usotancëxun abë banaquin ca Pedronén Nucën 'Ibu Dios cacëxa:

—An nubëtan mi ñu 'axunun min caíscë 'aishbi ca Judas mi ñu 'axuanxmabi aín 'ucha cupí anu ax cuanti anu cuanxa. Usa 'ain camina camabi unían aín nuitunën sináncë ñu 'unáncë 'ixun, min énë uni rabé uiira caramina Judasnën ñu mëeti 'anun caísa quixun nu ismiti 'ain.

²⁶Catancëxun ca uix cara 'iti 'icë isnxun ñuratsu pain niquin tancëxa, tancëxbi ca Matías 'iacëxa. Esauquian caíscë 'aish ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë uni mëcën rabé 'imainun achúshi, acamabé Matías biranancëxa.

**Nucën Papa Diosan Bëru
Ñunshin Upí aín unicamanu uá**

2 ¹Usa 'ain ca Pentecostés cacë netë ucëbë Jerusalénu 'icë achúshi xubunu timéax axa Jesucristomi catamëcë unicama bucüacëxa. ²Anu bucuxun ca suñúan upí 'icësai banacuatsinia naínuax aia cuacëxa. Cuacëxbi ca

anua bucucé xubu namé camabi tsitsiarati sharati banacéxa. ³Usai 'ishi ca tsi érénrucësa 'aish rëquiabati anu 'icé unicaman maxcánu cënúruacéxa. ⁴Usacébëhi ca Nucën Papa Diosmi cushii aín Béru Ñumshin Upitan 'imicëx anu 'icé unicamax bëtsi bëtsi banan banacéxa.

⁵Usa 'ain ca axa Nucën Papa Dios cuëencésabi oi 'iisa tancë judíos unicama, ax bëtsi bëtsi menuax Judea menu uax Jerusalénu tsoócëxa. ⁶A unicamax ca xubunu bucüaxa bëtsi bëtsi banan axa Jesucristomi catamëcë unicama banaia cuabiani a xubunu timénux riquiancéxa. Riquiani bëbai timëcamë'eoquin a xubunu 'icé unicamaxa banaia, atun banasabi camaxunbi cuati ca ratuti sináncasma-céxa. ⁷Sináncasmai ca atun bëmánan pëqui ratuti canancéxa:

—¿Galilea menuaxa ucé unishima cara axa xubunu timéax banacé unicama énëx 'ic? ⁸¿Usa 'icébì caranuna bëtsi bëtsi nëtënuax uá 'ixunbi atun bana nun banasabi 'icé cuatin? ¿Uisa 'aish cara usa 'iti 'ic? ⁹Nux cananuna Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Capadocia, Pontus, Asia, a mecamanuax ucé 'ain. ¹⁰Imainun cananuna Frigia, Panfilia, Egípto, 'imainun Africa menu 'icé éma raíri Cirene 'ucéa 'icé anuax ucé 'ain, 'imainun cananuna Roma émanu 'icé judíos unicama 'imainun raírinëx judíosma uni 'ixunbia an usai judíos uni 'iti Moisésnén cuénéo bana quicésabi oquin 'acé 'ain. ¹¹Imainun cananuna Creta cacé nasínu 'icé 'imainun Arabia cacé menu 'icé unicama 'ain. Usa 'ixunbi cananuna énë unicaman, uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan ñu 'aia quixuan ñuia nun banan quicésai quia cuatin.

¹²Usai 'icébë ca camáxbi ratuti sináncasmai canancéxa:

—¿Uisa 'aish cara usa 'iti 'ic?
¹³Usaia quicébëhi ca raírinëx ami cuai —ñu bata xéaxbi sapi ca paëncanxa —quiax canancéxa.

Timëcamë'eoquin unicama Pedronën ca

¹⁴Canancébë ca Pedro abë 'icé mëcën rabé 'imainun achúshi unibë nirui munuma banaquin cacéxa:

—Judíos unibu 'imainun Jerusalénu 'icé unicama, mitsúnmi 'unánun ca 'én mitsu camainun cuat. ¹⁵Mitsun sináncëxa énë unicamax paéncë 'aínbi ca bari xamárucëma pain 'ain asérabi paéncëma 'icén, ¹⁶An Nucën Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé uni, Joel cacé, an cuénéo bana quicésabi oi ca ésaí 'ia. A banax ca ésaí quia:

¹⁷Nucën 'Ibu Diosan ca caia: Mecama cénúcëma pain 'ain cana unicamanu 'én Béru Ñumshin Upí atubé 'inun xuti 'ain. Xucëxun ca Israel unicama, xanu 'imainun bëbu, anbi 'ex quia bana uni ñuixunuxun 'aia. 'Imainun ca bénábu unicamanribi 'én ismicëxun ñu isnuxun 'aia. Caniacéce unicamanribi ca 'én 'amicëxun namánuuxun 'aia.

¹⁸Usaribi oquin cana an 'én bana cuacé bëbu 'imainun xanu, abëa 'inun 'én Béru Ñumshin upí 'inánu-xun 'ain. 'Ináncëxun ca 'ë ñuquín uni ñuixunuxun 'aia. ^{19,20}Én 'imicëx mecamá cénúti nëtë 'icëma pan 'ain cana a isia ratutí ñu naínua unicama ismiti 'ain. Usonan cana menuaribí unin sináncëma ñu, imi 'imainun tsi 'imainun tsin cuin, acamaribi isminuxun 'ain. 'Imainun ca bari bëánquimainun ca 'uxë imisa 'inuxun 'aia. ²¹Usai 'icébë ca uinu 'icé unicaman cara aín 'Ibu Dios 'ë ñucatia, acamax ca 'énan 'inux iéccë 'inuxun 'aia.

Usai ca Joelnën cuënöö bana quia.

²²Usaquin canan ca Pedronën ésaquinribi cacëxa:

—Israel unicama, 'én mitsu camainun ca cuat: Jesús Nazaretnu 'icë, an ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun mitsúnmì ismainunbi, ax ca Nucën Papa Diosnuax uá 'icë quixuan unicaman 'unánun, uni itsian 'acëma ñuira 'axa. An 'acë ñucama camina mitsun 'unan. ²³Usoquian ñu 'acëbi camina mitsun unfan 'ináncëxun bixun 'aisama uni rabéçëñun i curúsocënu matásmitancëxun bamamian. Usai ca 'iti 'icë quixuan, énë nêtë unitisama pain 'ain Nucën Papa Diosan mëniosabi oi ca 'ixa.

²⁴Usoquian unin 'acëbi ca Jesús a Nucën Papa Diosan baísquimiaxa, uisatimoia tsónun. Ax asaribi cushiira 'icëa uinu 'icë unínbì ashiquin bamamisama 'icë ca Nucën Papa Diosan aín Béchicë baísquimiaxa. ²⁵David ax ca Jesús ñui ésai quiacëxa:

'En cana Nucën 'Ibu 'ëbëbi 'ia isan. 'Ex racuëti masá nuitununma ca ax 'én mëqueu 'icën. ^{26,27}Usa 'ain cana chuámashirua tani cuëeni bana upitainshi banan. 'Ex bamaxbi anu uni bamatancëx aín bëru ñumshin 'icë, anu 'én bëru ñumshin 'inun camina éntima 'ain. Usoquin camina, minan 'icë upí isquin bamacëbi 'én namicama chéquinun 'é 'imitima 'ain. Usa cupí cana, bamaxbi cana baísquiti 'ai quixun sinani mimi catamëti cuëénin. ²⁸Min camina upí nuituñu 'aish chuámashirua tsónun 'é 'unánmian. Usa 'ixun camina 'ëbë 'ixun chuámashirua tani cuëenun 'é 'imiti 'ain.

Usai quiquin ca David an Jesús ñuiquin cuënöocëxa.

²⁹'En xucéantu, asérabi ca nucën rara, David, bamatancëx me quinu mënioce

'iacëxa. Usoquian anu 'acan ax ca bëri nêténbi anu 'icën. ³⁰David, ax ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'iacëxa. Usa 'ixun ca paránu-xunma Nucën Papa Diosan —min rëbúnqui achúshinëx ca judíos unicaman 'apu, Cristo, 'inuxun 'aia —quixun cá bana a 'unáncëxa. ³¹Usa 'ixun ca David an béráma 'unánxun 'acësoquin, aín rëbúnqui Cristo axa bamatancëx baísquiti a ñui, bamatancëbi ca aín bëru ñumshin anu uni bamacëcama cuancë, anu éncëma 'ianan aín namicamaxribi chéquitima 'icë quixun ñuiacëxa. ³²Davidnën cuënöeo bana quicësabi oquin ca Nucën Papa Diosan Jesús bamacëbi baísquimiaxa quixun cananuna nucamanbi 'unan. ³³A ca Nucën Papa Diosan abë 'Apu 'iti aín cushinbi baísquimiquin an cásabi oquin aín Bëru Ñumshin Upí 'inánxa. Usa 'ain ca ami mitsun isanan cuacë ñucama, énëx aín Bëru Ñumshin Upitan 'imicëx ésai 'ia. ^{34,35}David ax ca naínu cuanma 'icën. Naínu cuanxunmabi ca an ésai quicë bana cuënöocëxa:

Nucën 'Ibu Diosan ca 'én 'Ibu Cristo caxa: Axa mimi nishcë unicama 'én mi 'ibuamimainun camina 'én mëqueu 'ianan 'ëbë 'apu 'iti 'ain.

³⁶Usa 'ain camina mitsux Israel unicama 'ixun asérabi 'unánti 'ain, mitsúnmì i curúsocënu matásmicë, a Jesúsbi ca Nucën Papa Diosan nucën 'Ibu 'imianan axa utin nun caíncë, Cristo, a 'imiaxa.

³⁷Ésoquian cacëxun cuati —'atimabi cananuna 'a —quixun sinani ratúquin ca Pedrocëñun abéa 'icë unicama ñucáquin cacancëxa:

—'En xucéantu, 'atimabi cananuna usoquin a 'an. ¿Upí 'inxus caranuna bëri uisai 'iti 'ain?

³⁸Cacëxun ca Pedronën atu cacëxa:

—'Atimoquin sinánxunbi camina sinanaquin, upí oquin Nucën Papa

Diosmi sinánti 'ain. Usai 'itancëx camina mitsun 'uchacama térencé 'inun Jesucristomi catamëti nashimicë 'icanti 'ain. Usai 'icébétan ca Nucën Papa Diosan aín Bérü Ñumshin Upí abëmi 'inun mitsu 'inánti 'icën. ³⁹Ené banamax ca mitsu 'imainun mitsun bëchicë cama 'imainun bëtsi unicamanribi cuati oquin Nucën Papa Diosan mënío 'icën. Amia sinánmisa tancë unicamanribi cuati oquin ca usoquin ménfocëxa.

⁴⁰Usoquin canan ca bana rafriribi ñuixunquin Pedronën 'ésèquin cacëxa:

—Ené nëtënu 'icë unían a 'unáncema 'aínbi camina mitsux Jesucristomi sinanati Nucën Papa Diosnan 'inux iéti 'ain.

⁴¹Usaquian Pedronën cacëxun cuauquin ca 'itsa unin —asérabi ca a bana 'icë —quixun sináncëxa. Sinani ca a nëtënbí nashimicë 'aish tres mil uniribishi axa Jesúsmi sináncë unicamabé 'iacëxa. ⁴²Usai 'itancëx ca an bana ñuixunuan Jesusan caíscë unicaman bana ñuia cuauquin upí oquin sinani camáxbi nuibanancëxa. Nuibanani ca camabi nëtën timéquin, enima Nucën Papa Diosbë bananan pán tècénpxaxun pi, camáxbi achúshinén sinánsashi 'aish a émanu bucüacëxa.

Axira pain Jesucristomi sináncë unicamaxa usai 'iá

⁴³Usa 'ain ca atun 'aia isía, a émanu 'icë unicamax ratúmainun aín bana ñuixunuan Jesucristonén caíscë unicaman uni itsin 'acéma ñu 'acëxa.

⁴⁴Usomainun ca axa —asérabi ca Jesusan cushínbi ñu 'aia —quixun sinani Jesucristomi catamëcë unicamax bëtsibë bëtsibë nuibanani camáxbi ñuñu 'inux atun ñu 'inánani 'aquinancëxa. ⁴⁵Usai 'iquin ca atun ñu maruanan aín me maruxun curíqui bixun ñuñuma unicama 'ináncëxa. ⁴⁶Camabi nëtën

anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu a rabinux timéanan ca atun xubunuribi timéxun Jesúsmi sinánquin tècénpxaxun pán pianan bëtsi ñuribi piquianani cuëeni bëtsibë bëtsibë nuibanancëxa.

⁴⁷Usaí 'ia isquin ca axa atubë timécëma unicaman —atux ca asérabi upí nuitoñu 'icë —quixun sináncëxa. Sinania ca uicamax cara ainan 'iti 'icë acamaxa Jesucristomi sinánun Nucën 'Ibu Diosan 'imiacëxa.

Aín niti bëtsicë uni pëxcúa

3 ¹Usa 'ain ca bari cuabúcëbë a las tres 'ain camabi nëtëan 'icësabi, Pedrobë Juan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu abë banai cuancëxa.

²Cuanz bëbaquin iscëbí ca uni achúshi aín niti bëtsicë, usabi bacéan, anu tsoócëxa. Camabi nëtëan bëxun bëxun tsóngcancëxun ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín xécuë Upíra cacë, anuxun unicama atsinia curíqui ñucáçëxa. ³Usa 'ixun ca anu tsóxun Pedrocëñun Juan atsini aia isquin, curíqui isa 'inánun quixun cacëxa.

⁴Cacëxunbi ca Juanbétan isquin Pedronën cacëxa:

—Nu ca is.

⁵Esaquian cacëxun ca —'ë sapi ca curíqui 'inánti 'icë —quixun sinani cuëenquin caíancëxa. ⁶Caíncëxunbi ca Pedronën cacëxa:

—Curíquiñuma cana 'ain. Usa 'aínbi cana bëtsi ñun mi 'a quinti 'ain. Jesucristo, Nazaretnu 'icë, an 'ë 'amicëxun cana mi cain, niruquiani ca cuantan.

⁷Caxun ca aín mëcën mëquenén mëínquin biruacëxa. Usocëxëshi ca aín uxútcuru 'imainun aín taë cushi niisa 'inun pëxcúacëxa. ⁸Pëxutishi munuma niruishi nitsi cuëeni chirini, Pedro 'imainun Juanbë anuxun a rabiti xubunu atsíquin ca Nucën Papa Dios

rabiacëxa. ⁹Usai 'iquin Nucën Papa Dios rabia nitsia ca camabi unin isacëxa. ¹⁰Isi ca, ènë unix ca an anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu xëcüë Upíira cacë, anu tsóxun uni curíqui fiucácë a 'icë quixun 'unani atum bëmánan pëqui ratúcan-cëxa.

Anun uni nicë, Salomón cacë, anuxuan Pedronën bana ñuixuan

¹¹A unin ca Pedrocëñun Juan ènquinma 'aracaraishiæcëxa. Usa 'aísha anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu amo anun uni nicë, Salomón cacë, anu a rabébëbi cuania isi ca ratuti abáquiani cuanx anu timécancëxa. ¹²Usaria isquin ca Pedronën anu timécëcama cacëxa:

—Israel unicama, ¿uisacatsi caramina ènë isi ratutin? ¿Uisacasquin caramina nu ñachaira ñachain? Nun cushínbi isanuna 'a quixun sapi camina sinánca-nin. Nux upí 'ixun isanuna ènë uni nimia quixun sapi camina sinánca-nin. ¹³Usama ca. Nucën Papa Dios, aira nucën rara Abraham, Isaac, Jacob acama 'imainun nucën raracama 'imainun nucën chaitiocëcaman rabia, an ca aín Bëchicë Jesús asaribi cushi 'inun 'imiaxa. Usa 'icëbi camina uni isa 'aminun quixun mitsun 'apucama 'ináncan. 'Ináncëa Pilatonën einsa tancëbëbi camina mitsux cuëencëma 'ain. ¹⁴Usai 'iquin camina axa ñu 'atima 'acëma 'aish upíira sinánñu, a chiquínun caquinma, an uni 'acë uni a chiquínun quixun mitsun Pilato can. ¹⁵Usoquin camina mitsun an unicama Nucën Papa Diosnan 'inúxa abë 'inun 'imiti, Jesus, a uni 'amian. Usoquinmi 'amicëxa bamacëbi ca Nucën Papa Diosan a baísquimiaxa. Bamacëa baísquimicë cananuna nun asérabi isan. ¹⁶Usa 'ain ca nux asérabi ami sináncë 'ixun —Jesusan ca ènë uni pëxcuti 'icë —quixunu nun sináncëbë, mitsúnmi a iscë 'ixun 'unáncë

uni ènëx upiti pëxcúaxa. Jesucristonëan pëxcutisa tancëbëtan nun 'aquincëx ca upitiira pëxcúaxa quixun camina iscanti 'ain.

¹⁷Ésoquin catancëxun ca Pedronën amiribishi cacëxa:

—'En xuceántu, cana mitsu cain, 'en cana 'unanim, asérabi ca ax Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë quixun 'unánxunmai-shi camina mitsun 'apucamabëtanh, mitsun Jesúsi uni 'amian, ¹⁸Usa 'aínbì camina mitsun, an sinánmicëxun uni ñuixuncë unicama Nucën Papa Diosan usaia Cristo 'iti ñuiquian cuëñëomia banaxa quicësabi oquin 'acan. A banax ca quia, Nucën Papa Diosan ènu unun xuá, Cristo, ax ca paë tani témérati 'icë quiax. ¹⁹Usa 'ain camina 'atimaquin sinánxunbi sinanaquin mitsun 'uchacama térëncë 'inun Nucën Papa Diosmi sinánti 'ain. Ami sináncëxun ca Nucën 'Ibu Diosan mitsun 'uchacama térëanán chuámarua 'inun mitsu cuëñëmmiti 'icë. ²⁰Usonan ca Jesús, axbi Cristo 'icë, a Nucën 'Ibu Diosanbi béráma méniosabi oi mitsun 'apu 'inun ènë menu utécenun quixun xuti 'icë. ²¹Ucëma pan 'aísha Jesucristo anu ax 'icë anu 'imainun ca Nucën Papa Diosan, an ax quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuëñëosabi oquin, camabi ñu sénéonti 'icë. ²²Moisésnën ca béráma nucën rara judíos unicama ésaquin cacëxa: "An 'ë 'imicësabibi oquin ca Nucën 'Ibu Diosan mitsun rëbúnqui achúshi an ax quia bana unicama ñuixunti 'imiti 'icë. 'Imicëxuan an atu cacësabi oi ca mitsun rëbúnquicama 'iti 'icë. ²³Uinu 'icë unin cara an ñuia, aín bana cuatima, ax ca Nucën Papa Diosnanma 'aish Israel unima 'iti 'icë".

²⁴Moisésnëan usaquin cuëñëosabi oquin ca Samuelnën pan 'acëbëtan an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni raírinënbibi, Cristo uti nëtë ñuiquin unicama ñuixuancëxa.

²⁵Ésoquin canan ca Pedronën ésaquinribi cacéxa:

—A unicaman axa uti ñuia, ax ucé cupí camina mitsúnribi chuámarua 'inuxun aín bana cuati 'ain. Usai 'iti oquin ca Nucén Papa Diosan béráma mitsun rara Abraham ésaquin cacéxa: "Min rëbúnqui achúshi cupí ca camabi menu 'icé unicamax cuéenixun 'aia".²⁶Nucén Papa Diosan ca aín Béchicé bamacébi baísquimitancéxun judíos unicama mitsunu pain xuaxa, mitsúnmi a isi ami sinanaquin ñu 'atima 'ati énun quixun.

**Unicaman Pedro 'imainun
Juanmi atun 'apucama manon**

4 ¹Usaquian Pedrobétan Juanén camainun ca judíos sacerdotecama 'imainun anuxun Nucén Papa Dios rabitu xubunu 'icé policíanen cushi 'imainun saduceo unicamax uacéxa.²An —bamaxbia Jesús baísquicé 'ain ca camabi uníxribi bama 'aíshbi baísquiti 'icé —quixun unicama ñuixuncé cupí ca axa ucé unicamax Pedro 'imainun Juanmi nishacéxa.³Nishi atúan bana ñuixuncébë uquin ca Pedrocéñun Juan bibianquin buáncéxa. Buánxun ca bari cuabúcëbäa imé 'ain, iméshiira ñucánuan pécaramatamainun sipunu atsínmiacéxa.⁴Usa 'aínbì ca an a ñuiquin bana ñuixuncéxun cuati Jesúsmi cataméccë unicamax 'itsaira 'iacéxa. Acamax ca xanucéñunma nucé bénecamaishi tupúncëx cinco milsa 'iacéxa.

⁵Sipuonx pécaramacébë ca judíos unibunën 'apucama 'imainun caniacéccë unicama 'imainun an Moisésnën cuénëo bana 'unáncë unicama, Jerusalénu timéacéxa.⁶Acamabë ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apu, Anás, a 'imainun Caifás, Juan, Alejandro 'imainun judíos sacerdotenën cushica-

man aintsi 'ibucamaribi anu timéccë 'iacéxa.⁷Anu timéxun ca Juancéñun Pedro sipunua bénun quixun suntáru xuacéxa. Xucéxuan chiquínbétsinquin bëxun suntáruntén axa timéccë unicama nübétsi nitsíncë ca anu 'icé 'apucaman ñucacéxa:

—¿Uían 'amicéxun caramina aín niti bëtsicé uni pëxcüan? ¿Uisa cushiñu 'ixun caramina 'an?

⁸Nucacéxun ca Nucén Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan quimicéxun Pedronën cacéxa:

—Judíos 'apucama 'imainun caniacéccë unicama, cananuna mitsu cain:⁹Aín niti bëtsicé unia pëxcúcë ñuiquin camina uisai cara pëxcúonxa quixun nu ñucatin.¹⁰Usa 'ain cananuna Israel unicaman 'unánun mitsu cain, Jesucristo, Nazaretnu 'icé mitsúnmi i curúsocénu matásmicébë bamacébia Nucén Papa Diosan baísquimicé, an 'imicéx ca mitsúnmi iscë énë uni pëxcúonxa.

¹¹Cuénëo bana axa ésaí quicé a camina 'unan, an maxax xubu 'acé unían a cuéenquinma raírishi caísun biquin racáncë maxax 'aíshbi ca a maxax bérí ami a xubu cushiçé 'icén, itá upímia xubucama cushiçé usaribiti. A banaxa quicésaribiti ca Jesucristo ami aín unicama cushiçé 'iti 'icé quixun ca Nucén Papa Diosan bérí méníoxa.

¹²Nucén Papa Diosan ca nuxnu nun 'uchacama téréncë 'aish abë 'inúan an nu iéminun Jesúséshi 'imiaxa. Usa 'ain ca an Nucén Papa Diosnan 'inun nu iémiti bëtsi uni 'áima 'icén.

¹³Usa 'ain ca Pedrobétan Juanén quirica 'unáinracéma 'ianan 'apuma 'ixunbi racuéquinma unicama bana ñuixunia isi judíos 'apucamax ratúacéxa. Usai 'iquin ca —énë uni rabëtax ca axa Jesúsbë nice a 'icé —quixun sináncéxa.¹⁴Usaqin sinánmainun ca a pëxcucé uni axribi atubë niacéxa. Nitsia isquin

ca uisoquinbi Pedrocëñun Juan cacanma 'icën.¹⁵ Caquinmabi Pedrocëñun Juan èmánxun caínun quixun chiquíntancëx ca atúxbi ñucacanani ésai canancëxa:¹⁶ —¿Uisa caranuna énë uni rabé oti 'ain? Ènëna ca uni itsin 'acëma ñu 'axa. Usoquian 'acë ca Jerusalénu 'icë unicaman 'unania. Usa 'ain cananuna, usama ca quixun catima 'ain.¹⁷ Caquinmabi cananuna uni raírinëan cuanúnma èsoquin a rabé cati 'ain, Jesús ñuiquian uinu 'icë unibi catécenxunma 'anun. Jesús ñuiquinmi uni bana ñuixuntécenia cananuna mitsu castícantí 'ai quixun cananuna cati 'ain.

¹⁸Usai canantancëxun ca Pedrocëñun Juan cuénxun cacëxa:

—Jesús ñuiquin camina uinu 'icë unibi bana ñuixuanan 'unánmitécëntima 'ain.

¹⁹Cacëxunbi ca Pedrobëtan Juanën atu cacëxa:

—Mitsúnbì ca sinan, ¿Nucën Papa Dios cara cuéenti 'ic, nun nu aín bana manuanan mitsu banaishi cuati?²⁰ An ñu 'aia isananu nun cuacé Jesusan bana ènë cananuna unicama ñuixuntécënti éntima 'ain.

²¹Usaquin cacëxun ca 'apucaman castícainsa tanquinbi, atun uni pëxcucë cupía unicaman Nucën Papa Dios rabicëbëtan 'ama 'icën. Usa 'ixun ca —ñuixuntécenia caranuna mitsu uisoti 'ai —quixuinshi catancëxun cuantánun èancëxa.²² Axa pëxcútisama 'aishbi pëxcúcë uni ax ca cuarenta baritia inúce 'iacëxa.

**Aín unicaman Nucën Papa Dios
aín cushia 'inánun ca**

²³Usa 'ain ca cuanxun Pedrobëtan Juanën —judíos sacerotenën cushicamabëtan ca caniacëcë unicaman nu usaquin caxa —quixun aín raíri ñuixuancëxa.²⁴ Ñuixunia cuaxun ca

camáxbi abë banaquin Nucën 'Ibu Dios cacëxa:

—Min camina naí, me, bacacama unionan camabi ñuribi uniocën.²⁵ Min Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx ca nucën rara David, an mi rabicë, ax ésai quiacëxa:

¿Uisa cupí cara judíosma unicamax tsuáquirui nishia? ¿Uisa cupí cara unicaman 'atimaquin sinanin? Atúan usaquin sináncëxbi ca ñancáishi 'iti 'icën.²⁶ Nucën 'Ibu Diosmi 'ianan ca aín Bëchicë Jesucristomiribi 'i ènë menu 'icë 'apucama tsuáquiruaxa, aín tucuricucamaxribi ca ami 'i timéaxa.

²⁷David quiásabi oi ca asérabi ènë èmanuax Herodesbë Poncio Pilato 'imainun judíosma unicama 'imainun Israel unicamaxribi, min Bëchicë upíira sinánñu, Jesús, ènë menu unúmi caísa, ami nishi tsuáquirui timéaxa,²⁸ usai ca 'iti 'icë quixunmi mëniosabi oi ca usai ami 'iaxa.²⁹ Usa 'ain camina a unicamaxa usai numi 'esénancë a bana min 'unánquin, racuéquinma nun min bana uni ñuixunun nu 'a quinti 'ain.

³⁰Aquianan camina min Bëchicë upíira sinánñu, Jesús, aín cushin, uni 'insíncë pëxcütanun uni itsin 'acëma ñu 'anun nu 'amiti 'ain.

³¹Usaquin abë banaquin Nucën Papa Dios catancëxa sénéncancëbë ca anua bucucancë xubu ax shaíquiacëxa. Usaí 'icébëshi aín Bëru Ñumshin Upí atunu ucébëtan ca an quimicëxun racuéquinma Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixuancëxa.

An Jesúsmi sináncë unicama ñu 'inánan

³²Usa 'ain ca axa Jesús ñui quicë bana cuati ami catamëcë unicaman, camaxunbi bëtsin sináncësa oquin sináncëxa. Camaxunbi ca sináncëxa,

—ën 'aracacé ñucamax ca 'énanshima, camabi uninansa 'icé —quixun.

³³Usaxun ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscé unicaman atun iscé 'ixun, Nucén 'Ibu Jesúz bamacé 'aíshbia baísquicé ñuiquin, racuéquinma upí oquin Nucén Papa Diosan 'aquincéxun unicama ñuixuancéxa. Usa 'ain ca an bana ñuixuncé unicamacéñun an aín bana cuacé unicamaribi upí sinánñu 'aish cuënen Nucén Papa Diosan 'imiacéxa.

³⁴Uinu 'icé uníxbi ca anun aín piti aín chupa marutiñuma 'íama 'icén. Naënu unicaman atun naë marumainun ca xubuñu unicamanribi atun xubu maruacéxa. ³⁵Maruxun curíqui bixun ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscé unicama 'ináncéxa. 'Ináncéxun bixun ca atun uinu 'icé unix cara anun aín piti, aín chupa maruti 'áfima 'icé, a curíqui mëtícaquin 'ináncéxa. 'Ináncéx ca uni achúshiratsubi ñuñuma 'íama 'icén.

³⁶Axa usai 'aquinanancé unicama achúshi ca Levitan rëbúnqui, José cacé, Chipre nasínu 'icé, 'iacéxa. Ax ca Jesusan caíscé unicaman Bernabé caquinribi anéce 'iacéxa. A banax ca an masá nuitutiabi cuëñmicé qui quicé 'icén. ³⁷Usa 'ixun ca Bernabénen aín naë maruxun curíqui bixun bëxun Jesusan caíscé unicama 'ináncéxa.

Ananíasbëa Safira 'ucha

5 ¹Usa 'aínbi ca bëtsi uni, Ananías cacé, aín xanu, Safira cacé, abëtan aín naë maruquin curíqui biacéxa.

²Bixunbi ca aín xanúan 'unáncébi, naë cupí bicé curíqui mësú aínanbi 'inun nanan acamaishi isa biaxa quixun paránquin mësúishi buánxun Jesusan caíscé unicama 'ináncéxa. ³Inania ca Pedronén cacéxa:

—Ananías, ¿uisacasquin cara ñumshin 'atimanén 'apu, Satanás, an 'ibuaquin, Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí

paráncësa 'ixunmi me cupími bicé curíqui mësú binun mi sinánmiax?

⁴Minan 'aish ca a me maruxunmi a cupí bicé curíqui mix cuëncésabi oquin 'ati asábi 'ixa. ¿Uisa cupí caramina cëmëti sinan? Mix usai 'icé ax ca unimishi cëmécëma 'icén. Camina Nucén Papa Diosmi cëmëan.

⁵Esai quia cuatishi ca Ananías nipacëti bamacéxa. An usai bamacé ñuicania cuacé unicamax ca racuéiracéxa. ⁶Bamacébë uxun ca anu 'icé bëná unicaman chupan rabúnbianquin buánxun Ananías maíancéxa.

⁷Usai 'ian rabé 'imainun achúshi hora 'icébë ca aín xanuribishi aín bënëa bamacé 'unánxmaishi uax xubunu atsíancéxa. ⁸Atsinia ca Pedronén cacéxa:

—Ë ca ñuixun. ¿Min me cupí caramina énë curíquicamaishi bian?

Cacéxun ca xanun cacéxa:

—Usa ca aín cupí 'ixa, ashi cananuna bian.

—Cacéxunbi ca Pedronén cacéxa:

—¿Uisaira 'ixun caramina Nucén Papa Diosan Bëru Ñumshin Upí parani ami 'uchati min bënëbëtan sinan? Bëná unicama ca min bënë maínbëtsini aia. Atun ca usaribitimi bamaia miribi buánti 'icén.

¹⁰Cacéxëshi ca Pedro tanáin nipacëti bamacéxa. Usai 'ia ca bëná unicama atsíñquinbi bamacé mëraxun bibianquin buánxun aín bënë rapasu maíancéxa.

¹¹Usacébë ca axa Jesucristomi catamëcë unicama 'imainun an ñuicania cuacé unicamaxribi racuéira racuéacéxa.

Jesusan aín bana ñuixunun caíscé unicaman uni itsin 'acëma ñu 'a

¹²Usa 'ain ca Jerusalénu 'icé unicaman, ax ca atubë 'icé quixun 'unánun Nucén Papa Diosan 'amicéxun, Jesusan caíscé unicaman uni itsin

'acëma ñu 'acëxa. Usocëbë ca axa Jesúsmi catamëcë unicamax Salomón cacë anun uni nicë, anubi 'i anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu camabi nëtén timéacëxa. ¹³Anu timéaxa 'icëbëbi ca ami racuëti uni raíri atubë 'iáma 'icën. 'Iquinmabi ca —atux ca atun nuitu asérabi upí 'icë —quixun sináncëxa. ¹⁴Usaía 'imainun ca bëtsi unicamaxribi 'itsaira, xanubëbi bëbuca-maxribi Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëcëxa. ¹⁵Usa 'ain ca camabi unin, uni 'insincëcama aín bacétinén bëxun bëxun, anúan Pedro uti bainu nancëxa, Pedro cuáncëbétan aín tupéoncëinshi pëxcúnun quixun. ¹⁶Usomainun ca Jerusalén 'urama 'icë émanu 'icë unicamanribi uni 'insincë 'imainun uni ñumshin 'atimañu a camabi bëacëxa. Bëcëx ca pëxcúcancëxa.

Pedrocëñun Juan 'atimocan

¹⁷Aisamaira uni Jesúsmi sinania isi ca judíos sacerdotenén cushicaman 'apu 'imainun abë 'icë saduceo unicama nishacëxa. ¹⁸Nishi ami tsuáquiruxun ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama bixun sipuacëxa. ¹⁹Usocëbi ca Nucën 'Ibu Diosan xucëx, imé uxun, aín ángel achúshinén sipu xëócacuñun chiquínquin cacëxa: ²⁰—Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuanxun camina Jesúsmi catamëcë 'aish ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quicé bana unicama ñuixunti 'ain.

²¹Ésoquian ángelnén cacésabi oquin ca pëcaracëbë cuanxun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu 'icë unicama bana ñuixuancëxa.

Bana ñuixunmainun ca sacerdotenén cushicaman 'apu 'imainun abë 'icë unicaman, judíos cushibunén 'apucama timémianan sipuacë unicama bënun quixun policía xuacëxa. ²²Xucëx cuanxunbi ca policíacaman sipunua

méráma 'icën. Usobëtsini utécënxun
²³ca cacëxa:

—Nun iscëx ca asérabi sipu cushioquin xëtásce 'iasha. An bérúancë suntáru-camaribi ca aín xëcuë tanáinbi nicë 'iasha. 'Aínbì ca nun xëocaquin iscëxbi uni achúshibi 'áima 'iasha.

²⁴Policía quia cuati ca sacerdotenén cushicaman 'apu 'imainun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icë guardianén 'apu 'imainun sacerdotenén cushicamax ratuti canancëxa:

—¿Uisashi oquin cara énë unin nu sináncasmamiti 'ic?

²⁵Usai 'ia ca uni achúshinén uxun cacëxa:

—Minmi sipuoncë unicaman ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu-xun unicama bana ñuixunia.

²⁶Ésoquin cacëx cuanxun ca policíamacabétan aín cushin, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsínxun, bana unicama ñuixuniabi a unicama biacëxa. Bixunbi ca unicaman maxaxan 'ati sinani racuëquin, mëequinma anua judíos cushicaman 'apucama timécë anu upí oxuinshi buáncëxa. ²⁷Usobëtsin-quian bëcancë ca sacerdotenén cushicaman 'apun cacëxa: ²⁸—Nun cananuna mitsu amiribishi Jesúz ñuiquin bana ñuixunxunma 'anun quixun can. Cacëxunbi mitsun nëtëquinma a bana uni ñuixunia chanioia ca Jersualén 'icë unicaman cuaxa. Usa 'aish camina nun isanuna uni Jesúz 'amia quiaxribi quicanin.

²⁹Ésai quia ca Pedrobétan Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicaman cacëxa:

—Unin cacësa oquin 'aquinbi cananuna Nucën Papa Dios, a 'ati cuëëncëma ñu a 'aquinma, a 'atia ax cuëëncë, a ñu cuni 'ati 'ain. ³⁰Aín Bëchicë, mitsun i curúsocënu uni matásmicë, a ca Nucën Papa Dios, a nun rabicësaribi oquin nucën raracaman

rabia, an baísquimiaxa.³¹ Usotancëxun ca abéa aín mëqueu 'Apu 'inun 'imiaxa. 'Imianan ca axa atun 'Apu 'aíán a cupíshi sinanati Israel unicama atun 'ucha térénce 'aish iécë 'inun 'imiaxa.³² Ax ca asérabi usa 'icë quixun cananuna nun camabi uni cain. Nucën Papa Diosan aín bana cuacë unicama 'inánce aín Béru Ñunshin Upí, anrabi ca —asérabi ca usa 'icë —quixun uni 'unánmia.

³³ Quia cuati nishquin ca judíos unibunën 'apucaman atu 'ati sináncëxa.³⁴ Usa 'aínbì ca 'apucama achúshi, fariseo uni, Gamaliel caquin anéçë, anu 'iacëxa. Gamaliel ax ca an usai judíos unicama 'iti Moisésnën cuënéo bana 'unánce 'icëa camabi unin aín bana tancë 'iacëxa. Usa 'ixun ca niruquin atu cacëxa:

—Ené unicama ca èman pain chiquin.

³⁵ Cacëxuan chiquíncëbetan ca ésoquin 'apucama cacëxa:

—Israel unicama, ené unicama 'anuxun camina upí oquin pain sinánti 'ain.³⁶ Mitsun camina sinánti 'ain, uni achúshi, Teudas cacë, an ca ax isa cushi 'icë quixun uni paráncëxa. Paráncëx ca cuatrocientos uni abé timéacëxa. Usa 'icëbia a uni 'acancëbë ca axa abé nicë unicamax tsuáqui abati nétéacëxa.

³⁷ Usocéxa nétéa 'aínbì ca anun camabi unin aín ané 'ati nétén, Judas cacë uni, Galileanu 'icë, axribi usuribiti ax isa cushi 'icë quixun uni parani céméacëxa. Usaria aribishi aín bana cuati ca 'itsa uni abé timéacëxa. Usa 'icëbia a uniribishi 'acancëbë ca axa abé nicë unicama tsuáqui nétéacëxa.³⁸ Usai 'ia sinánquin cana mitsu cain, ené unicama camina iséshiti 'icanin. Anbi sináncë banaishi uni ñuixuncë 'aish ca ñancáishi 'iti 'icën.³⁹ Aínbì, Nucën Papa Diosanbi 'unánmicëxun bana ñuixuanan ñu 'acë 'icë camina uisabi ocantima 'ain. Nucën

Papa Diosmi atumina nishcanin ca bérúanracat.

⁴⁰ Èsai quia cuakin ca —asérabi ca usa 'icë —quixun sináncëxa. Usaquin sinánquin ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama cuënxon rishquitancë xun, Jesús ñuiquin unicama bana ñuixuntécenxunma 'anun catancëxun, cuantánun xuacëxa.⁴¹ Xucëxun 'apucama èbiani ca —Jesúsnan cupí téméranun ca Nucën Papa Diosan nu caísa —quixun sinani cuëenquiani cuancëxa.⁴² Cuanxun ca 'apucaman ñuixuntécenxunma 'anun cacëxunbi ènquinma camabi nétén anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun 'anan anua atux 'icë xubucamanuxunribi, Jesús ax ca Cristo axa uti nun caíncë, a 'icë quixun uni bana ñuixancëxa.

An raíri 'a quinti mëcën achúshi
'imainun rabé uni caíscan

6 ¹ Usomainun ca amiribi amiribi an Nucën Papa Diosan bana cuati unicamax 'itsacëxa. Griego banan banacë unicama 'imainun hebreo banan banacë judíos unicamaribi ca Jesucristomi catamëcëxa. Usa 'aish ca axa hebreo banan banacë unicama ñui èsai griego banan banacë unicamax quiacëxa:

—Camabi nétén piti mëticaquinbi ca nun aintsi xanu casunamëcë a piti 'inanima.

² Èsai quia cuakin ca Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscë uni mëcën rabé 'imainun rabé an, axa Jesucristomi catamëcë unicama camicëxa timëtia, cacëxa:

—Nun Jesucristo ñuiquin Nucën Papa Diosan bana ñuixunquinma uni piti mëtícari ca upíma 'icën.³ Usa 'ain camina mitsu mëcën achúshi 'imainun rabé uni an piti mëticanun caísti 'ain. Aín sinan ca upí 'icë quixuan unin

'unáncë 'ianan Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan upí oquin sinánmicë 'ianan sinánñuira ca a unicama 'iti 'icën. Caístancëxun camina atúan uni piti mëtícanun cati 'ain. ⁴Usocëbétan cananuna nun abë banaquin Nucën Papa Dios unicama ñucáxuanan aín bana ñuixunti 'ain.

⁵Esquian cacëx ca camáxbi cuéeni —cananuna caísti 'ai —quiax canancëxa. Canantancëxun ca Esteban, Nucën Papa Diosmi catamëcë 'icëa aín Bëru Ñumshin Upitan sinánmicë, acëñun Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, 'imainun Nicolás, Antioquianu 'icë uni 'ixunbia an judíos unicamabétan Nucën Papa Diosan bana 'unáncë, acama caísacëxa. ⁶Caístancë xuan bëia ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicaman, mécenan ramëquin, Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa.

⁷Usa 'ain ca amiribi amiribia, Jesús ax ca asérabi Cristo 'icë quixun Jerusalénu-xun cuacocancëbë, ami sinani Nucën Papa Diosnan 'i unicamax 'itsacëxa. Usai 'icëbë ca judíos sacerdotecamaribi 'itsaxira Jesúsmi catamëacëxa.

Esteban bican

⁸Esteban axa upí sinan 'ianan Nucën Papa Diosmi cushicë uni an ca, an 'amicëxun uni itsin 'acëma ñu 'acëxa. ⁹Usa 'ain ca an uni itsin 'acëma ñu 'aia oi ami nishi, judíos unibunéan ñu mëemicë 'aishbia chiquicë unicamabë Alejandría, Cilicia, 'imainun Asia me acamanuaxa ucë unicamax timéax Estebanbë cérúanancëxa. ¹⁰Usai abë cérúanancëxunbia Estebanen atun 'acësama oquin Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan sinánmicëxun bana ñuia cuati ca nëtéancëxa.

¹¹Nëtëxunbi ca uni raíri esaquin cacëxa:
—Nun mitsu cupíomainun camina Esteban ñuiquin unicama cati 'ain, nun

cuacëx ca énë uni Moisescëñun Nucën Papa Dios ñui 'atimati banaxa quixun.

¹²Cacëx cuanxun ca camabi uni ñuixuanan caniacëcë unicamaribi 'imainun an Moisésnén cuëño bana 'unáncë unicamaribi ñuixunquin tsuácaruacëxa. Tsuácarucëx uxun ca Esteban bibianquin atun cushicaman 'apucamanu buáncëxa. ¹³Abë cérúanancë unicaman ca uni raíriribi cëmëi isa Estebanmi manánum quixun cacëxa. Cacëx cuanxun ca esaquin cacëxa:

—Énë unix ca Nucën Papa Diosan xubu upí ñuianan Moisésnén cuëño banaribi ñui nëtëtima 'atimati banaia.

¹⁴Nun cuacëx ca esaí Esteban quiaxa: Jesús Nazaretnu 'icë, an isa anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupanan, Moisésnén ax quicësabi oínu 'inun cuëño bana aribi bëtsi otí 'icë quiax.

¹⁵Usaí a unicamax a ñui quicëbétan atun cushicaman 'apucama 'imainun anu timécëcamanribi iscëxbi ca Estebanen bëmánan ángelnén bëmánansa 'iacëxa.

Bicëxuan Estebanen racuéquinma unicama ca

7 ¹Amia manáncania cuaxun ca sacerdotenén cushicaman 'apun Esteban ñucáçëxa:

—¿A unicaman mi ñuicë bana ax cara asérabi 'ic?

—Cacëxun ca Estebanen cacëxa:

—En aintsicama 'imainun caniacëcë unicama nun cushibu, 'en mitsu camainun ca cuat. Nucën rara Abraham-nëx ca Harán cacë menu 'iisama pain 'aish Mesopotamia menu 'iacëxa. Anua 'icë ca ax upíira 'ixun nucën rara Abraham Nucën Papa Diosan cacëxa:

³“Min mecenibì camabi min aintsi ébiani camina me itsinu 'én mi ismimainun cuanti 'ain”. ⁴Cacëx ca Caldea menuax cuanx Harán menu bëbax anu

tsoócéxa. Anuaxa aín papa bamacébë ca Nucën Papa Diosan ismiasabi oi, anumi bérí nöténbi bucucë, énë menu uacéxa. ⁵Usaía ucébi ca ainanbia 'inun me Nucën Papa Diosan 'inánma 'icën, anua aín taén amátitratsubi. 'Inánquinmabi ca sinanatécenuxunma ésaquin Abraham cacéxa: "Énë mecamana cana mi 'imainun min rëbúnquicamaribi 'inánti 'ain". Béchicénuma pain 'icë ca Nucën Papa Diosan usaquin Abraham cacéxa. ⁶Catancéxun ca ésaquinribi cacéxa: "Min rëbúnquicamax ca aín menuma, bëtsi unin menu tsónuxun 'aia. Anua tsócëbi ca anu 'icë unin cuatrocientos baritian min rëbúnquicama bëtsi bëtsi oquin ñu mëéminuxun 'aia". ⁷Ésaquinribi ca Nucën Papa Diosan Abraham cacéxa: "Cuatrocientos baritia 'icébétan cana an min rëbúnquicama bëtsi bëtsi oquin ñu mëémicë cupí, anu 'icë unicama téméraminuxun 'ain. Usocéxun ca a menuax cuanun min rëbúnqui xuti 'icën. Xucëx énë menu uxun ca 'ë rabiti 'icën". ⁸Usaquin caxun ca Nucën Papa Diosan Abraham ésaquinribi cacéxa: "Mi 'imainun min rëbúnquicamaribi 'énan 'icë 'unánti oquin camina min bëbù tuácama aín inshú maxacara téati 'ain". Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan cacésabi oquin Abrahamnën Isaac bëchitancéxun achúshi semana aín bacéncë nëtë 'icébétan 'unántiocëxa. Usaribi oquin ca Isaacnënribishi Jacob bëchitancéxun 'unántiocëxa. Usa 'ixun ca Jacobnënribi mëcén rabé 'imainun rabé oquin bëchitancéxun a camabi 'unántiocëxa. Jacobnën bëchicë mëcén rabé 'imainun rabé acamax ca nucën raracama 'iacëxa.

⁹Jacobnën bëchicë achúshi ca José cacé 'iacëxa. 'Icëbi ca ami nutsi nishquin aín xucéantun Egipto menu buántanun uni maruacëxa. ¹⁰Marucëxuan unin buáncëxa Egiptonu 'iabi ca Nucën Papa

Diosan abé 'ixun 'aqinquin bérúancëxa. Usoquian 'acéxa upí sinánnu 'ixun upí oquin bana cuacé 'icë nuibaquin ca Egiptonu 'icë 'apu Faraón, an anu 'icë unicaman cushi 'imianan an aín xubunu 'icë ñucama bérúantiribi 'imiacëxa.

¹¹Faraónen cacésabi oquian Josénen 'amainun ca Egipto mecamanu 'imainun Canaán mecamanuribi trigo 'áima 'iacëxa. Usa 'ain ca anu 'icë unicama 'acénuma 'aish nuibacacëxa. Nuibacácë bë ca nucën raracamaribi pitifüma 'iacëxa. ¹²Piti 'áima 'ain ca Jacobnën, Egiptonu ca trigo 'itsa 'icë quixuan ñuicania cuaxun aín bëchicë, nucën raracama, anua trigo bitánun quixun xuacëxa. ¹³Xucëxun bitsínquin bëxun trigo ancéax ca amiribishi bitécéni Egiptonu cuantécéancëxa. Cuanx bëbaia ca Josénen aín xucéantu isquin, 'ëx cana mitsun xucén 'ai quixun cacéxa. Usa 'ain ca acama isquin Egiptonu 'icë 'apu, Faraónen, Josénen aintsicama énëx ca judíos uni 'icë quixun 'unáncëxa.

¹⁴Atubé banaquin ca Josénen aín xucéantu cacéxa, aín aintsi 'ibucamacéñuan aín papa Egiptonu bënen quixun. Aín aintsi 'ibucamax ca setenta y cinco 'iacëxa. ¹⁵Usaquin Josénen cacésabi oi ca Jacob aín aintsi 'ibucamabë Egiptonu 'i cuancëxa. Cuanx anu tsotaxbia Jacobnëx pain 'iá 'ain ca aín bëchicë nucën raracamaxribi bamacëxa. ¹⁶Jacob bamacë ca aín me, Canaán, anu 'icë éma Siquem cacé, anu buántancéxun anuxunbi aín bëchicënén maíancëxa. A mex ca Abrahamnëan Hamor cacé unin bëchicécama curíqui 'inánquin marua 'iacëxa.

¹⁷Usaquin catancéxun ca ésaquinribi Estebanen cacéxa:

—Jacob, aín anë itsi Israel, a 'imainun aín bëchicécama Egiptonuax cénúa 'aínbì ca aín rëbúnquicama anubi bucüacëxa. A nëtë Egiptonuax cuanti

Nucën Papa Diosan Abraham ñuixuan, a nötë 'urama 'ain ca Jacobnën bëchicë nën rebúnquicama nucën rara 'iá, atux 'aisamaira 'inun uati bucüacëxa. ¹⁸Uati Egiptonu bucumainun ca bëtsi uni an José isáma, ax 'apu 'iacëxa. ¹⁹Usa 'ixun ca a 'apux uni paránti 'unáncë 'ianan upíma 'ixun, bëbuquin bëchicë tuácama bamatanuan 'ura racánun quixun nuçen raracama cacëxa. ²⁰Usomainun ca afn titan Moisés bacéancëxa. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosan iscëx upíra upí 'iacëxa. Bacéntancëxun ca aín titan aín papabëtan, rabé 'imainun achúshi 'uxën, 'ura racánquinma aín xubunuxunbi unëxun 'unónmiacëxa. ²¹Rabé 'imainun achúshi 'uxë 'icébétan, 'ura éncë méraxun bixun ca Faraónën bëchicë xuntacunén aín tuásá 'icë caniocëxa. ²²Cania ca Egiptonu 'icë unicaman atun 'unáncë ñucamaribi 'unánmiacëxa. Usa 'aish sinánñuira 'aish ca ax aín bana 'imainun aín ñu 'acéribi upí 'iacëxa.

²³Cuarenta baritiañu 'aish ca aín aintsi Israel unicama isti sinánbiani cuancëxa. ²⁴Cuanquin ca Egiptonu 'icë unin Israel uni achúshi ami mëparamë quin mëéquin 'atimoia méraxun, anun rabanan nëéquin, Egiptonu 'icë uni 'acëxa. ²⁵Usotancëxun ca aín aintsi 'aquinsa tanquin Moisésnën sináncëxa, 'én aintsin ca 'unania, Nucën Papa Diosan 'amicëxun cana atu téméraiabi iémiti 'ai quixun. Usaquin Moisésnën sinaniabi ca aín aintsicaman 'unánma 'icën. ²⁶Usoquin 'onx isi cuantécën-quinbi ca aín aintsi rabé mëéanania méracëxa. Méraquin ca énananmicas-quin cacëxa: ¿Uisacatsi caramina nuibananshitima min aintsbë mëéanania? ²⁷Cacëxun ca an bëtsi paëoquin mëecë an Moisés cushin titicaquin cacëxa: ¿Uin cara nun 'apu 'ixunmi nun 'acë ñucama mënionuxun isnun mi cax?

²⁸¿Min caramina Egiptonu 'icë unimi 'oncésaribi oquin 'ë rëisa tanin? quixun cacëxa. ²⁹Usaquin cacëx ratúquiani abax ca Moisés 'ura 'icë me, Madián, anu cuancëxa. Cuanx bëbxun ca aín nötë 'ámbi anu tsóquin xanu bitancëxun bëbu rabé oquin bëchiacëxa.

³⁰Usaquin catancëxun ca esaquinribi Estebanën 'apucama cacëxa:

—Cuarenta baritia Madián menu 'itancëx ca Sinaí cacë afn bashi 'urama, anu uni 'icëma me, anu Moisés 'iacëxa. Anu 'ixun ca imaxu anuax tsi rëquiruce mëúcuá ángel achúshi isacëxa. ³¹Usai 'ia isi ratutia —uisa cara —quixun ñachaquin isnxu a 'urama cuaniabi ca Nucën 'Ibu Diosan esaquin Moisés cacëxa: ³²“Éx cana min raracama aín Dios 'ain. Abraham, Isaac, Jacob acaman Dios cana 'éx 'ain”. Ésai quia cuati racuëti bëréruquin ca Moisésnën istisama tancëxa. ³³Usaía 'ia ca Nucën 'Ibu Diosan Moisés cacëxa: “Éx énu 'ain ca anumi nicë me énëx upíra upí 'icën. Usa 'ain ca min taxaca échit. ³⁴Egipto menuaxa 'én unicama téméraia isanan cana atúxa unin bëtsi bëtsi ocëx nuibacati banaiaribi cuan. Cuaxun acama téméraiabi iémi cana uan. Iéminuxun cana mi pain Egiptonu xutin”.

³⁵A afn aintsin titicaquin —¿uin cara nun 'apu 'ixunmi nun 'acë ñucama mënionuxun isnun mi cax? —quixun cacë, a Moisésbi ca Nucën Papa Diosan atun cushi 'ixuan aín aintsicama téméraiabi iéminun xuacëxa. Usoquin ca imaxunuax abë banaquian Moisés canun aín ángel camiacëxa. ³⁶Xucëxun ca Egiptonu cuanxun Moisésnën Israel unicama anua buáncëxa. Buánquin ca Egiptonuxun 'anan, parúnpapa Xonsa anuxun 'anun, cuarenta baritian anu uni 'icëma menuxunribi Nucën Papa Diosan 'amicëxun uni itsin 'acëma ñu 'acëxa.

³⁷Usaquin caxun ca ñesaquinribi Estebanén catéccéancëxa:

—Moisés ax ca an Israel unicama ñesaquin cá a 'icën: "An 'ë 'imicésaribi oquin ca mitsun rëbúnqui achúshi, an ax quicë bana unicama ñuixunti uni Nucën Papa Diosan 'imiti 'icën.

'Imicéxuan an atu cacësabi oi ca 'icanti 'icën". ³⁸Moisés ax ca axa anu uni 'icëma menuax Israel unicama nëbëtsi 'ianan, aín bashi Sinaí cacë a tanáinuax abë banacë ángelbë 'ianan nucën raracamabëribi 'iá 'iacëxa. 'ianan ca a aín unicamax usai 'iti bana Nucën Papa Diosan 'ináncë, a 'iacëxa. A bana, Israel unicama nun 'unánuan cuënëonun ca Nucën Papa Diosan Moisés usaquin cacëxa.

³⁹Usa 'ainbi ca Moisés quicësabi oquin 'aisama tanquin nucën raracaman Egiptonu cuantécënti sináncëxa.

⁴⁰Sinánquin ca Moisésnën xucën, Aarón, a cacancëxa: "An nu Egipto menua bëcë Moisés cara uisaxa cananuna 'unaniman. Usa 'ain camina dios raíri min nu unioxunti 'ain, an nu récuéñxunbianun".

⁴¹Usaquin caxun ca vaca tuá tanquin ñu uniocancëxa. Usotancëxun ñuina caniocë rëax ca atun mëcënanbi uniocë ñu a rabi cuéñencancëxa. ⁴²Usoia ca Nucën Papa Diosan atúnbia naínu 'icë ñu, 'ispä, 'uxë, bari acama rabinun quixun éancëxa, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman esaquin cuënëosabi oquian 'anun:

Israel unicama, anu uni 'icëma me anu cuarenta baritia 'iquin 'aracacë ñuina 'akinbi camina 'ë rabicanma 'ain. ⁴³Usaí 'iquin camina anuxun Moloc cacë dios rabiti xuburatsu niquianan mitsúnbi uniocë 'ispä tanquin uniocë ñu ax isa Renfán cacë dios ainan 'icë quixun rabinuxun buáncen. Usa 'ain cana mitsu 'ë

rabiquinmami usa ñuishi rabicë cupí mitsun nëtënu, Babilonia cacë éma 'ucë, anumi tsónun xuti 'ain.

Usaquin cuënëosabi oi ca 'iacëxa.

⁴⁴Usaquin catancëxun ca ñesaquinribi Estebanén cacëxa:

—Nucën Papa Diosan ca abë banaquin Moisés anu uni 'icëma menuxun cacëxa: Anuxun 'ë rabiti xubu 'akin camina cëxtú chupa 'ën mi ismicëxunmi iscë usabi oquin 'ati 'ain. Usoquian cacësabi oquin 'atancëxun ca Nucën Papa Diosan aín bana anu cuënëo maxax pará, a anu nanxun nucën raracaman bérüancëxa. ⁴⁵A xubu ca nucën raracaman anu uni 'icëma menuax cuanquin capúnquin mëñoquin bibianquin, anu atux tsóti menu cuanquin abi buáncëxa. Nucën Papa Diosan 'amicëxun ca a menu bucucë unicama nucën raracaman Josuébëtan abámitecëxa. Abámitecëxa: Anuxun 'ë rabiti xubu 'akin camina cëxtú chupa 'ën mi ismicëxunmi iscë usabi oquin 'ati 'ain. Usoquian cacësabi a aín menu tsómainun ca a chupa xuburibi anu 'iacëxa. 'Ain ca a xubunuxun bari itsi bari itsi buínquin nucën raracaman Nucën Papa Dios rabiacëxa, David axa 'apu 'itámainun. ⁴⁶David an ca nucën rara Jacobnëan aín rëbúnquicamabëtan rabia Nucën Papa Dios, ami sinánquin ax anu 'inun xubu chaira upí oquin 'axunti sináncëxa. ⁴⁷Usoquin sinánxunbia 'ama 'ain ca aín bëchicë Salomón an cuni a xubu 'acëxa. ⁴⁸Axuan 'ainbi ca Nucën Papa Dios, ax 'Apura 'aish, unin 'acë xubunu tsotima. Ésai ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë unian cuënëo bana quia:

⁴⁹Ésai ca Nucën 'Ibu Dios quia: 'Ex naínu 'icë 'Apura 'aish cushiira 'ain ca menu 'icë ñucamaribi 'énan 'icën. ¿Usa 'ex 'ain

caramina 'ëx anu tsónun uisa xubu 'ë 'axúnti 'ain? 'Ëx anu tantiti cara uinuira 'ic? ⁵⁰ 'Ën cushínbí carana éené ñucama 'ama 'ain?

⁵¹Usaquin caxun ca ésaquinribishi Estebanën cacëxa:

—Mitsux camina bana sinanima, nuitkañuma 'aish pabíñumasa 'iá 'aish usabi 'ain, Nucën Papa Dios 'unáncëma unisaribi 'aish. Camabi nétéan Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan mitsu sinánmicë 'itsianxbi camina an sinánmicë 'isama tanin. Mitsun rara 'iásaribiti camina mitsuks 'in. ⁵²An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama ca mitsun raracaman bëtsi bëtsi ocëxa. Bëtsi bëtsi onan ca axa, Nucën Papa Diosan Bëchicë Upíra ca uti 'icë quicë unicama aribi 'acëxa. A unicama quiásabi oía uá 'icëbi camina mitsun a bamamicasquin unían i curúsocënu matásnun 'inan. ⁵³Mitsux camina nun cuati bana ángelnéan Moisés cá, a 'unanibi a bana quicësabi oi 'icëma 'ain.

Esteban bama

⁵⁴Usaquián cacëxun cuati ca 'apucama xuamati Estebanmi nishacëxa. ⁵⁵Nishmainun ca naíu bësuquin aín Bëru Ñumshin Upitan cushiocë 'ixun Estebanën Nucën Papa Diosan cushi isanan asaribi 'áisha Jesús aín Papa mëqueu nicë isacëxa. ⁵⁶Isquin ca cacëxa:

—Ca is. Naí panárabécëtan cana axa uni 'inx anuax uá Jesús, a Nucën Papa Dios mëquea nicë isin.

⁵⁷Esai quiabi cuaisama tani pamumëti, munuma cuëncëni, ami qui abáquianxun ca bicancëxa. ⁵⁸Bibianquin ca Jerusalénua buánxun maxaxan 'acëxa. Aín cutun pain pëxun bëná uni, Saulo cacë, an bérúanun quixun nantan-

cëxun ca Esteban maxaxan 'acëxa.

⁵⁹Maxaxan 'acëxun ca Estebanën Nucën 'Ibu Jesús cacëxa:

—'Ën 'Ibu Jesús, mibë 'inun ca 'ë bit.

⁶⁰Catancëx rantin purúnxun ca munuma banaquin Nucën 'Ibu Jesús catëcëancëxa:

—Atúxa ésari 'uchaiabi camina 'enun rabanan uisabi otima 'ain.

Esai quíshi ca bamacëxa.

Jesucristomi catamëcë unicama Saulonën bëtsi bëtsio

8 ^{1,2}Usa 'ain ca Saulonën Esteban bamacëbétan —usoquin 'ati ca asábi 'icë —quixun sináncëxa.

Usoquian Esteban 'acáncë ca an Nucën Papa Diosan bana cuacë uni raírinën masá nuituti inquin Esteban bibianquin buánxun maíancëxa. Esteban usoquin rëtancëx atumi nishi tsuáquiruquin ca Jerusalénua ax Jesucristomi catamëcë unicama bëtsi bëtsi ocancëxa. Usaira ocancëx ca tsuáqui Judea me 'imainun Samaria mecamanuribi cuanan bëtsi bëtsi émanu tsoti cuancëxa. Usai 'icëbëbi ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicamaishi Jerusalénu bérúacëxa. ³Usa 'ain ca Saulonën Jesucristomi catamëcë unicama cëñutisa tanquin xubucama oi atsínquin bëbu 'imainun xanuribi nirínbianquin sipuanuxun buáncëxa.

II. ËMA RAIRINU 'ICË UNICAMAN NUCËN PAPA DIOSAN BANA CUA (8.4-12.25)

Samaria menuxun Jesucristomi catamëti bana unin ñuia

⁴Usa 'ain ca Jerusalénua tsuáquicë unicama an me itsi, me itsinu cuanquin Cristo ñuiquin unicama Nucën Papa Diosan bana ñuixuancëxa. ⁵Usocëbétan

ca Felipenënribi Samaria menu 'icë éma achúshi anu cuanxun Cristo ñuiquin unicama bana ñiuixuancëxa.

⁶Ñuixuncëbë timéquin ca camabi unin —asérabi ca usa 'icë —quixun sinánquin aín bana cuacëxa. Cuanan ca Felipenén uni itsin 'acëma ñu 'aiaribi isacëxa.

⁷Ñunshin 'atima cuëncëni anuax chiquíce uni isanan ca uni raíri aín xon nicëma 'imainun raíri aín niti bëtsicë acamaribi pëxcutia iscancëxa. ⁸Usaía 'icëbë ca a émanu 'icë unicama chuáma taní cuëeinra cuëeancëxa.

⁹A émanu ca ñubé 'ia uni achúshi, Simón cacë, ax 'iacëxa. Usa 'ixun ca a unin —'ex cana bëtsi unicamasamaira 'ai —quixun Samarianu 'icë unicama paráncëxa. ¹⁰Usoquian paráncëx ca camabi uni tuáratsubëbi —ënë unix ca Nucén Papa Diosan cushiñu 'icë —quiax ami sináncëxa.

¹¹Usoquian 'itsa baritian an paráncë 'ixun ca camabi unin aín bana cuacëxa. ¹²Usa 'aínbì ca Felipenén —Jesucristomi catamëti ca uni Nucén Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun ñuixuncëxun cuati —a banax ca asérabi 'icë —quixun sinani 'itsa uni 'imainun 'itsa xanuribi nashimicë 'iacëxa. ¹³Usaía 'icëbë ca Simónribi a bana cuaxun, asérabi ca ax 'icë quixun sinani nashimicë 'aish Felipebë niacëxa. Abë nitsi ca Felipenén uni itsin 'acëma ñu 'aia isi ratuti sináncasmacëxa.

¹⁴Usa 'ain ca Samarianu 'icë unínribi ca Nucén Papa Diosan bana cuaxa quixuan ñuicania Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscë unicaman Jerusalénu-xun cuacëxa. Cuaxun ca Pedrocëñun Juan anua cuantánun xuacëxa. ^{15,16}Xucancëx cuanxuan a rabëtan iscëxbi ca anu 'icë unicama Nucén 'Ibu Jesúsmi catamëti 'unpaxan nashimicë 'aishbi Nucén Papa Diosan Bëru Ñumshin Upíñuma pain 'iacëxa. Usa 'icë ca atúxribia aín Bëru Ñumshin Upíñu

'inun quixun Nucén Papa Dios ñucáxuancëxa. ¹⁷Ñucáxunquian Pedrobëtan Juanén aín mëcënan ramëcëx ca atux Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'icancëxa.

¹⁸Usa 'ain ca Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscë unicaman aín mëcënan ramëcëxeshi ca uni Nucén Papa Diosan Bëru Ñumshin Upíñu 'icë quixun isquin curíqui 'inántisa tanquin Simonan Pedrocëñun Juan cacëxa: ¹⁹—'En mëcënan ramëcëx uni aín Bëru Ñumshin Upíñu 'inun camina Nucén Papa Diosan cushi 'éribi 'inánti 'ai —quixun.

²⁰Cacëxunbi ca Pedronëñ cacëxa:

—Nucén Papa Diosan cushi ax ca cupíoquin bitima 'icën. Min usoquin sináncë cupí camina min curíquibëbi cëñúti 'ain. ²¹Nucén Papa Diosan iscëx ca min nuitu upíma 'icën. Usa 'ain camina min añu ñubi nubëtan ésoquin 'atima 'ain. ^{22,23}En iscëx camina mix 'atimaira nuituñu 'ain. Usaquin sinani camina 'én iscëx nuituñuma 'aish sinanatimoi 'icësa 'ain. Usa 'aishbi camina sinanaquin usaquin sinánti énquin min nuitu mëúmi 'atimaquin sináncë a cara mi téréñxunti 'icë mi tanun Nucén Papa Dios ñucáti 'ain.

²⁴Cacëxun ca Simonan Pedro cacëxa:

—Min 'é cacë bana usai 'ex 'iaxma 'inun camina mitsun Nucén 'Ibu Dios 'é ñucáxunti 'ain.

²⁵Usa 'ain ca Pedrobëtan Juanén usai ca Jesús 'iaxa quixun caquin an cacë banacama 'itsa uni ñuixuancëxa. Usotance xun, Samaria menu 'icë émacamanuxun —Jesucristomi catamëti ca uni Nucén 'Ibu Diosnan 'iti 'icë —quixun ñuixuntancëx ca Jerusalénu cuantécëancëxa.

Etiopía nëtënu 'icë uni
Felipenén bana ñuixuan

²⁶Usaía 'ian ca Nucén 'Ibu Diosan xucëxun ángelnëñ Felipe cacëxa:

—Jerusalénuax anun Gaza cacë
ëmanu cuanti bai anu camina cuanti
'ain.

Usoquian ángelnën anu cuantánun quixun cacë bai ax ca anun anu uni 'icëma menu cuanti bai 'iacëxa.²⁷ Angel-nën cacësabi oi ca Felipe cuancëxa. Cuanbí ca bainuax Etiopía menu 'icë uni achúshibë mérancëxa. A unix ca Etiopía menu 'icë 'apu, Candaces cacë xanu, a ñui 'axuanan aíñ ñuixamaribi bérúanxuncë 'iacëxa. Usa 'aish ca Nucën Papa Dios rabi Jerusalénu cuancë a uni 'iacëxa.²⁸ Usa 'ixun ca Jerusalénuax aíñ carro, caballonén buáncë, anun aíñ nötënu cuantéceni tsóxun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni Isaíasnën cuënéo bana isacëxa.²⁹ Isia méraia ca Felipe Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan cacëxa:

—A carronu ca cuantan.

³⁰Quia cuatíshi ca amiqui abáquiani cuancëxa. Cuanquin iscëxuan Isaíasnën cuënéo bana 'aia cuaquin ca cacëxa:

—¿A mi iscë bana a caramina uisai cara quia quixun cuatin?

³¹Cacëxun ca cacëxa:

—Cana cuatiman. ¿Uni itsin 'e 'aquincëxunma carana uisaxun 'unánti 'ain?

Ésoquin caquin ca Felipe abë tsotia 'irunun quixun cacëxa.

³²Usaquian cacëx 'iruax abë tsóxun Felipenén iscëx ca a umian 'acë banax èsai quicë 'iacëxa:

Unían 'anuxun buáncëbi ca carnero banaima. Carnero 'icësaribiti ca unin 'anuxun buáncëx ax banacëma 'icën. Aín rani unin têacëbi ca carnero banaima. Carnero 'icësaribiti ca ax banacëma 'icën.³³ Ax upí sinánñu 'icëbia témëramicancë bëbi ca uinu 'icë uníxbi anun rabanan nëëti banacëma 'icën.

Axa ënë menu utancëx bama 'ain ca a unin ñuiti aíñ rëbúnqui 'áima 'icën.

³⁴Esai quicë quiricanua istancëxun ca Etiopíanu 'icë unin Felipe cacëxa:

—Cana mi ñucatin, ¿ui ñui cara Isaías èsai quiacëx? ¿Axbi ñuicacati cara quiacëx? ¿Uni itsi ñui cara quiacëx?

³⁵Cacëxun ca Felipenén quiricanua iscë bana a ñuixunquin, —Jesús ñui ca quia —quixun canan —carnero 'icësaribiti ca Jesùs unin 'atimocëbi banana 'icë —quixun canan —Jesúsmi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun upí oquin ñuixuancëxa.

³⁶Ñuixunbiancëxun ca baca cuëbí 'urama cuanquin, a unin Felipe cacëxa:

—Énu ca baca 'icën. ¿Anuxun caramina 'e nashimitima 'ain?

³⁷Cacëxun ca Felipenén cacëxa:

—Asérabi Jesucristo min nuitkañebi sinanimi ami catamëtia cana mi 'ati 'ain.

Quixuan cacëxun ca a unin Felipe cacëxa:

—Jesucristo ax ca asérabi Nucën Papa Diosan Béchicë 'icë quixun cama 'unanim.

³⁸Usaqin caxun, aíñ carro nitsinamitancëx ca a rabëtaxbi 'ibúquiani bacanu cuancëxa. Cuanx bacanu nixun ca Felipenén Etiopíanu 'icë uni nashimiacëxa.³⁹ A nashimitancëx caman 'iruiaishia Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan buáncëx nötëtia ca a unin Felipe istécéanma 'icën. Istécéní mabi cuëenquiani ca aíñ menu cuancëxa.⁴⁰ Usobiania cuancë ca unin Azote cacë émanua Felipe méracëxa.

Anuax cuanxun, éma itsi éma itsinu cuanquin —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixun unicama ñuixunbianx ca Cesárea émanu bëbacëxa.

Sinanatia Saulo Jesúsmi catamëa
(Hch. 22.6-16; 26.12-18)

9 ¹Usa 'ain ca Saulo, axa Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëcë unicama cëñuacarsi quiax, atumi xuamati nishacëxa. Nishquin ca sacerdotenëن cushicaman 'apu anu cuanxun cacëxa: ²—Damasco émanuaxa ax Jesúsmi catamëcë unicama 'imainun xanucamaribi bixun néaxun, Jerusalénu bënun camina quirica 'axun 'ë 'inánti 'ain. 'Ináncëxun cana Damasconu cuanxun anua judíos unicama timëti xubucamanu cuanquin atu bariti 'ain.

³Usaquin cacëxuan quirica 'ináncëxun bibiani bain cuanxa, Damasco émanu bëbai cuaniabi ca naínxun nébëtsioraquin pëcaquin bëténancëxa. ⁴Usoquian pëcacëx menu nipacëquin ca ésaía quia cuacëxa:

—Saulo, Saulo, ¿uisati caramina 'ë bëtsi bëtsi oin?

⁵Ésai quia ca cacëxa:

—¿Ui caramina 'ain, Nucën 'Ibu Dios sapi camina 'ain.

Cacëxun ca cacëxa:

—'Ex cana Jesús, ami bëtsi bëtsi ocë, a 'ain. Ami tatíqui chacati nishquin i tapun, taën 'aquinmi paë tancësa, usuribiti camina mibi 'in.

⁶Usoquian cacëxun cuati ratúirai racuëti béreruquín ca Saulonën cacëxa:

—¿Añu ñu 'én 'ati caina cuëenin?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Niruquiani ca Damasco émanu cuantan. Anuxun ca unin añu caramina 'ati 'ain quixun mi cati 'icën.

⁷Usai quia cuauinbi a ñubi isíma ca Saulobë cuancë unicamax ratúiracëxa.

⁸Ratúmainun menuax nirui bëpëqui-quinbi ca Saulonën iscasmacëxa.

Iscasmatica ca abëa cuancë unicaman méïnbianquin Damasconu buáncëxa.

⁹Buáncëxunbi ca rabé 'imainun achúshi

nëtë bëxuñu 'ixun pima 'ianan xëama 'icën.

¹⁰Usaifa 'imainun ca Jesucristomi catamëcë uni achúshi, Ananías cacë, ax Damasconu 'iacëxa. Anu 'ixun ca namáquin cuacësa oquin ésaquian Nucën 'Ibu Jesusan cacëxun cuacëxa:

—Ananías.

Cacëxuñshi ca Ananíasnën cacëxa:

—Énu cana 'ain.

¹¹Cacëxun ca Nucën 'Ibu Jesusan cacëxa:

—Niruquiani camina bai, Tëntúñuma caquín anëcë, anu cuanti 'ain. Cuanxun camina Judasnën xubunu cuanquin anu 'icë uni ñucáti 'ain, Tarsonu 'icë uni Saulo cacë ax cara énu 'icë quixun. Anuax ca Saulo Nucën Papa Diosbë banaia. ¹²Banaquin ca namáquin iscësoquin, uni achúshi, Ananías cacë, aín xubunu atsínquin a bëpëxunun quixun aín mëcënan ramëcëxun isaxa.

¹³Usoquian cacëxun cuauin ca Ananíasnën cacëxa:

—Itsaíra unin ca 'ë caxa, a unin ca 'aisama ñu 'aquin, axa Jerusalénuax mimi catamëcë unicama bëtsi bëtsi oia quixun. ¹⁴Usa 'ixun ca axa minan 'aish mibë banacë unicama sipuanuxun buánun isa quirica 'axunun quixun sacerdotenëن cushicama caxa.

¹⁵Cacëxunbi ca Nucën 'Ibu Jesusan Ananías cacëxa:

—Racuéaxma ca cuantan. 'En caíscë 'ixun ca a unin judíos unicamaishima, bëtsi mecamanu 'icë unicamaribi aín 'apucamacëñunbi ñuixunquin 'ë ñuiquin bana ñuixunti 'icën. ¹⁶Usoquin 'ë ñuiquin bana ñuixunquin ca 'unánti 'icën, uisairai cara 'énan cupí téméraia quixun.

¹⁷Usoquian Jesusan cacëx ca Ananías anua Saulo 'icë xubunu cuancëxa. Cuanx atsínxun ca aín mëcënan ramëquin Saulo cacëxa:

—¹⁷En xucén Saulo, axa anúnmí ucé bainuax mibé banaëxancé, Nucén 'Ibu Jesús, an ca minu unun '¹⁸xuaxa, amiribishi istécéananmi aín Bérü Ñumshin Upínu 'inun.

¹⁸Esaquian Ananíasnén cacëbëshia aín bérunuax nü xacá tñbu réucucëbëtainshi ca Saulonén isacéxa. Usai '¹⁹nirutancéx ca Saulo nashimicé 'iacéxa. ²⁰Nashimicé 'ixun pitancéx amiribishi cushitéceni ca axa Jesucristomi catamëcë unicamabé Damasconu pain 'iacéxa.

Saulonén Damasconuxun bana ñuia

²¹Anu 'ixun ca anua judíos unicama timéti xubucamanuxun, Jesús ax ca asérabi Nucén Papa Diosan Béchicé 'icé quixun unicama ñuixuancéxa.

²²Usoquian Saulonén bana ñuixunia cuati ca unicama ratuti a ñui quiacéxa:

—Ené unix ca an Jerusalénu un ami catamëquin a iéminun Jesús ñucacé unicama témëramicé, a 'icén. Ax ca sacerdotenén cushicamanu buánuxun énu 'icé unicamaribi bitsi uaxa. ¿Usa cat?

²³Quicancébëtanbi ca Saulonén aín bana cushiira 'ixun Damasconu 'icé unicama sináncasmamiquin —Jesús ax ca asérabi Cristo, axa ené menu uti judíos unicaman caíncé a 'icé —quixun bana ñuixuancéxa.

Judíos unicama ami 'ésénancéx Saulo cuan

²⁴Usoquin atu bana ñuixunía 'itsa nétë anu 'icébë ca judíos unicama Saulo 'acatsi quiax '²⁵ésénancéxa. ²⁴A 'acatsi quiáxa '²⁵ésénancania ñuia ca Saulonén cuacéxa. Usa 'ain ca chiquitía 'anuxun néténbi 'anan imébi Damasconén cénë xëcuëcamanuxun bëaraquin caíancéxa.

²⁵Caíncania '²⁶unánquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman Saulo, caquí

chanu 'aruxun, cénë manámia 'icé xëcuén, imé nanopácancéxa. Nanpácex ca 'ibúquiani Saulo Jerusalénu cuancéxa.

Saulo Jerusalénu 'iá

²⁶Cuanx bëbaxa atubé 'iisa tancëxbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicamax Saulo isa Jesucristomi catamëcëma 'icé quixun sinani ami racuéacéxa. ²⁷Usa 'aínbi ca Bernabénén Saulo Jesusan aín bana ñuixunin caíscë unicamanu buáncéxa. Buánxun ca Saulo ismiquin ñuixunquin atu cacéxa:

—Saulonén ca bainua Nucén 'Ibu Jesús isaxa. Iscëx ca abë banaxa. Usaíta banan ca ami catamëti aín umi 'ixun Damasconu 'icé unicama, Jesús ca asérabi Cristo 'icé quixun ñuixuaxa.

²⁸Usoquian Bernabénén cacëxun ca atubéa 'inun Saulo biacéxa. Bicëxun ca Jerusalénu un Saulonén atubé niquin Nucén 'Ibu Jesús ñuiquin unicama bana ñuixuancéxa. ²⁹Ñuixunquin ca axa griego banan banacé judíos unicamabéribi bananan cuébicananquin racuéquinma —Jesús ax ca asérabi Cristo 'icé —quixun cacéxa. Usoquian cacëxun ca a 'acatsi quixun sináncancéxa. ³⁰Usai quicania '³¹unánxun ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman Saulo Cesárea émanu buánxun, Tarso émanu cuantánun xuacéxa.

³¹Usa 'ain ca Judea menu 'imainun Galilea menu 'imainun Samaria menuribi, axa Jesucristomi catamëcë unicama uínbi ubiocëma 'aish chuámarua bucüacéxa, usai '³²í ca Jesucristomi catamëti 'itsarui cushiacéxa. Usaí 'icébë ca raíri uniribi abë timéti Nucén 'Ibu Diosan bana upí oquin cuati, aín Bérü Ñumshin Upitan 'aquincéx 'itsarui Jesúsmi sináncéxa.

Eneas pëxcúa

³²Usaí 'imainun ca Pedro bëtsi bëtsi émanu cuani Lida émanuribi axa

Jesucristomi catamëcë unicama isi cuancëxa.³³ A émanuxun ca uni achúshi, Eneas cacë, ñuá 'aish nirucuaínquinbi tancëma 'aísha ocho baritia aín anu 'uxtinubi racácë, a méracëxa.³⁴ Méraquin ca Pedronën cacëxa:

—Eneas, Jesucristonën ca mi pëxcuia. Ca nirut, niruxun ca min anu 'uxti méníot.

Cacëxéshi ca niruacëxa.³⁵ Usai 'iáxa Eneas nitsia isi ca Lida éma 'imainun Sarona menu 'icë unicama, usama 'aíshbi sinanati Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëacëxa.

Dorcas cacë xanu baísquia

³⁶ Jesucristomi sináncamainun ca Jope cacë émanu 'icë xanu achúshi Tabita, aín ané itsi Dorcas, anribia Nucën Papa Diosan bana cuacë, ax 'iacëxa. A xanun ca ñu upíshi ' aquin usabi ocë 'ixun ñuñuma unicama ñu 'ináncëxa.³⁷ Usa 'ain ca Tabita ax 'insianx bamacëxa. Bamacë nashimitancëxun ca xubu cata itsi manámi buánxun anu racáncancëxa.³⁸ Jopenuaxa Tabita bamacëbëtan ca anu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicaman, Pedro ca Lidanu 'icë quixuan ñuñicania cuacëxa. Usa 'ain ca Lida éma axa Jope 'urama 'ain bënétishia unúan Pedro catánun rabé uni xuacëxa.

³⁹ Xucëx cuanxuan cacëxéshi ca Pedro uni rabé abébi Jopenu cuancëxa. Cuanx bëbaxa anu Dorcas racáncenù buáncancëx atsinia ca xanu casunamëcëcaman nélbésioracëxa. Nélbésiorati inquin ca ñutisama pan 'ixúan Dorcasnën 'acé cutúncëun chupacama Pedro ismiacëxa.⁴⁰ Ismicëxun anu 'icë xanucama éman chiquínun catancëx ca Pedro rantic purúanx tsóbuax Nucën Papa Diosbë banacëxa. Banatancëxun, anua racácë au bësuquin isquin ca cacëxa:

—Tabita, ca nirut.

Cacëxéshi bëpëquiquin Pedro isi nirui ca tsóracëcëxa.⁴¹ Usariashi ca Pedronën mëínquin biruacëxa. Birutan-cëxun ca axa Jesucristomi catamëcë unicamacëñunbi casunamëcë xanucamari bi cuënun axa baísquicë xanu atu ismiacëxa.⁴² Usoquin 'acëa cuacoia ca camabi unin Jope émanuxun cuacëxa. Cuati ca 'itsa uni Nucën 'Ibu Jesúsmi sinani ami catamëcëxa.⁴³ Usotancëx ca Pedro 'itsa nétén Jopenu, an ñuina xacá méníoti 'unáncë uni, Simón cacë, aín xubunu 'iacëxa.

Cornelio isia Pedro cuan

10 ¹ Cesárea émanu ca uni achúshi, Cornelio cacë, 'iacëxa. A unix ca cien suntárucama, Itálica cacë, aín cushi 'iacëxa.² A unix ca aín xubunua 'icë aín aintsi 'ibucamabëtan Nucën Papa Dios aín bana cuaquin rabicë 'iacëxa. Usai 'ianan ca ñuñuma judíos unicama 'itsa oquin curíqui 'ináncëxa. 'Inánan ca camabi nétén Nucën Papa Diosbë banacëxa.³ Usa 'ixun ca bëtsi nétén bari cuabutia, a las tres 'ain, namáquin iscësoquin ángel achúshi Nucën Papa Diosan xucëx anu aia upí oquin isacëxa. Iscëx anua 'icënu atsíñquin ca —Cornelio —caquin cuéancëxa.⁴ Cuéncëxun ami bësuquin isíbi racuëtan bamaquin ca cacëxa:

—¿Añu cat?

Cacëxun ca ángelnën cacëxa:

—Abé banaquinmi ñuñuma uni ñu 'ináncëcama ca Nucën Papa Diosan asábi isaxa.⁵ Usa 'ain camina min unicama Jope émanu xuti 'ain, anu 'icë uni achúshi Simón 'icébia Pedro caquinribi anécë, a énu bénun.⁶ Simón Pedro ax ca an ñuina xacá méníoti 'unáncë uni, Simón caquin anécëribi bëtsi uni, axa parúmpapa cuébí tsócé, aín xubunu 'icën.

⁷Esquin catancëx ángel cuan ca Cornelionën, an ñu mëëxuncë uni rabécëun ax 'icésaribitia ax Nucén Papa Diosmi sináncë suntáru achúshi aribi cuéancëxa. ⁸Cuénxun ca ángelnëan a cacécama ñuixuntancëxun Jopenu cuantánun xuacëxa.

⁹Xucëx pécaraquiani bain cuani Jope 'uramaquianmainun ca bari xamárucëbë Nucén Papa Diosbë banai Pedro tapitinën xubu mascuan cata itsi masapan oquin 'acé anu 'iruacëxa.

¹⁰Anu 'iruxun ca pitia 'aruxuncamainun panánxun piisa tanquín Pedronën namáquin iscësoquin isacëxa. ¹¹Iscëxa naí panarabécbë ca anuax chupa chaira, amácaso 'ítanun aín rëbucamanu rabé 'imainun rabé oquin técerëcacé 'aish meu ubúacëxa. ¹²A chupanu ca bëtsi bëtsi ñuina taén nicë, 'imainun axa men niríçë ñuina 'imainun péchiu ñuina acama 'iacëxa. A ñuinamax ca piti 'icëbia judíos unicaman pitima isa quixun cacé 'iacëxa. ¹³A ñucama ubutia isquinshi ca Pedronën ésai quia cuacëxa:

—Pedro, niruxun ca rëxun pit.

¹⁴Cacëxun cuaquin ca Pedronën cacëxa:

—'En 'Ibu, cana 'aiman, pitima ñu cana 'en uisa 'ixunbi picëma 'ain.

¹⁵Esquin caquinbi ca ésaia quia cuatécëancëxa:

—Nucén Papa Diosan upí 'inun mënïocë ñu camina 'atima ca quixun catima 'ain.

¹⁶Usaía rabé 'imainun achúshiti quia Pedronën cuacëbë ca a chupabé ñucamaribi naínu cuantécëancëxa.

¹⁷Usaía 'icëbë ca Pedro uisa cupí cara isa namáquin iscësoquin ñu isaxa quiax sináncasmacëxa. Usaía Pedro 'imainun ca Cornelionën xucë unicamax uinu cara Simonan xubu 'icë quixun ñucábianx aín xëcuén bëbacëxa.

¹⁸Bébaxun ca munuma banaquin, uni achúshi, Simón 'icëbia Pedro caquinribi anëcë, ax cara énu 'icë quixun ñucácëxa.

¹⁹A baricamainuan namácësoquin iscë ñucama a sinan sinaniabi ca Pedro Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan cacëxa:

—Rabé 'imainun achúshi unin ca mi baria. ²⁰Usa 'ain ca 'ibútancëx mënïocaquiani atubë cuantan. 'En cana atu xuan. Usa 'ain camina, judíos unima 'ain cana abë cuantima 'ai quima atubë cuanti 'ain.

²¹Cacëx 'ibúquin ca Cornelionëan xucë unicama Pedronën cacëxa:

—'Ex cana ami baricë a 'ain. ¿Añuai caina uan?

²²Cacëxun ca a unicaman Pedro cacëxa:

—Cornelio cacë suntárnunën cushi, ax upí uni 'ianan an Nucén Papa Diosan bana cuacé 'icëa upí uni 'icë judíos unicaman 'unáncë, a ca Nucén Papa Diosan xucë ángelnëan caxa, min bana cuanuxuan aín xubunumi cuanun mi caminun quixun.

²³Esquian cacëxun atsínmicëx ca a unicamax Pedrobë a xubunu 'iacëxa. 'Inëti pécaracëbë ca Pedro mënïocaquiani, axa a buani ucë unicama a 'imainun Jopenuaxa Jesúsmi sináncë uni raíricamabëribi Cesárea émanu cuancëxa.

²⁴Coonx ca Cesárea émanu bëbacëxa. Bëbamainun ca Cornelionën aín aintsi 'ibucamacëñun an 'unáncë unicamaribi aín xubunu cuanun quixun camiacëxa. Camicëxa timéan ca acamabétan Pedro caíancëxa. ²⁵Caíncëx bëbax aín xubunu atsinia éman chiquíquin bitsi, a tanáin rantin puruni tsóbuquin ca Cornelionën Pedro rabiacëxa. ²⁶Rabicëxunbi ca Pedronën Cornelio biruquin, —ca nirut, 'exribi cana misaribi unishi 'ai —quixun cacëxa.

²⁷Esquoquin catancëx Cornelio bëna quianx atsínquinbi ca Pedronën 'itsa uni timécë isacëxa. ²⁸Isquin ca atu cacëxa:

—Mitsun camina 'unanin, ax quicësabi oía judíos unicama 'iti bana ca quia, judíos unixa judíosma unibë timéanán aín xubunu atsínti ca 'aisama 'icë quiax. ²⁹Enribi a bana 'unáncë 'icëbi ca Nucën Papa Diosan uiñu 'icë unibi, 'aisama ca quixun ñuixunma 'anun 'ë 'unánmiaxa. ³⁰Usa 'ain cana min 'ë camicëx, judío uni 'aish, cana cuanima quixun sinanima bénétishi uan. Usa cupí cana uisoti caramina 'ë camia quixun 'unántisa tanin.

³⁰Cacëxun ca Pedro Cornelionën cacëxa:

—Rabé 'imainun rabé nëtë ca 'ëx anun ésañuribi baria cuabúcëbë, 'ëx 'icësabi ñubi piaxma 'en xubunuax Nucën Papa Diosbë banaëxancë 'icën. Banaquin iscëx ca uni achúshi aín chupa chaba chabaquicë 'aish 'ën bémánanu niracëxanxa. ³¹Niracëquin ca 'ë caëxanxa: Cornelio, mixmi abë banacëcama ca Nucën Papa Diosan cuaxa. Cuanan ca minmi ñuñuma uni ñu 'ináncë acamaribi 'unanx cuëenquin manuima. ³²Usa 'ain camina Simón 'icëbi Pedro caquin anëcë a bétanun min uni Jopenu xutí 'ain. Ax ca ñuina xacá mënñotí 'unáncë uni, Simón cacëribi, parún papa cuébña tsócé, aín xubunu 'icën. Ax ca uax mibë banati 'icën. ³³Cacëxun cana bénénquinshia mi bénun quixun uni xuéyan. Xucëxuan cacëx camina upí oquin sinánbëtsini atubë énu uan. Usa 'ain cananuna Nucën Ibu Diosan nu ismainun énu bérí 'ain, an mi sinánmicëxunmi nu ñuixuncëxun cuanux.

Cornelionën xubunuxun Pedronën bana ñuixuan

³⁴Esquoian cacëxun ca Pedronën Cornelio cacëxa:

—En cana bérí asérabi 'unanin, Nucën Papa Diosan ca judíosma unibu judíos unisaribi isquin camabi uni sënën isia. ³⁵Usa 'ixun ca an aín bana cuakin ñu upíshi 'acë unicama camabi menu ainan 'imia. ³⁶Nucën Papa Diosan ca Israel unicama aín bana ñuixunquian Jesucristo ax ca camabi unin 'ibú 'ixun an nu chuámarua 'imiti a 'icë quixun ñuixunun aín unicama xuaxa. ³⁷Mitsun camina upí oquin 'unanin, Juanën pain ca Jesucristo ñuiquin Nucën Papa Diosan bana ñuixunquian uni nashimiacëxa. Usoquian Juanën 'a ñucama a 'unánan camina Galilea menuax cara uisai 'iacëxa quixun 'unanin. ³⁸Camina 'unanin, Nucën Papa Diosan ca Jesús Nazaretnu 'icë a aín Bëru Ñunshin Upí abë 'inun 'inánquin aín cushiribi 'ináncëxa. ³⁹Ináncëxun ca ñu upíshi 'anan ñunshin 'atimañu unicamaribi pëxcüacëxa, Nucën Papa Dios abë 'ain. Jesusan Judea menu 'icë éma chucúmaracamanuxun 'anan Jerusalé nuxunribi 'acë ñucama a cananuna nun isacën. Usoquian ñu 'acëbi ca i curúsocënu matásquin unin 'acëxa. ⁴⁰Acëbi ca Nucën Papa Diosan rabé nëtë 'iõnxä pëcaracébétanshi baísquimiacëxa. Usaíá 'ia isnum ca nu mënñoxuancëxa. ⁴¹Jesús baísquicëbi ca camabi uníñra isama 'icën. Nun cuni cananuna Nucën Papa Diosan, Jesús ñuiquin unicama bana ñuixunun béráma caísa 'ixun, baísquicë isanan abëtan pianan xéacën. ⁴²Usa 'icë ca aín bana unicama ñuixunun xuquin nu ésaquín cacëxa: Nucën Papa Diosan 'imicëxun cana 'ën, uni bamacëmacama 'imainun bamacë unicamaribi, uisaira cara énë menuax 'iasha quixun 'unánquin, Nucën Papa Diosbë cara 'iti 'icë, cara 'itima 'icë quixun cati 'ain. Usaquin camina unicama ñuixunti 'ai quixun ca Jesusan nu cacëxa. ⁴³An

Nucën Papa Dios quicë bana uni
ñuixuncë unicamaxribi ca Jesùs ñui èsai
quiacëxa, camabi uni axa aín bana cuati
ami catamëcë, a ca aín 'uchacama
Jesusan térénxunia quixun.

**Abé 'inúan judíosma unicama Nucën Papa
Diosan aín Béru Ñunshin Upí 'inan**

⁴⁴Usoquian Pedronën atu bana
ñuixunmainun ca axa aín bana cuati
Nucën Papa Diosmi sináncë unicamanu
aín Béru Ñunshin Upí uacëxa. ^{45,46}Usa
'ain ca aín Béru Ñunshin Upitan
'imicëxun unin cuacëma banan
banaquin Nucën Papa Dios rabicancëxa.
Nucën Papa Dios rabicania cuati ca
Pedrobëa ucë Jesúsmi sináncë unicama
ax judíosma unicamaxribia Nucën Papa
Diosan Béru Ñunshin Upíñu 'icë isi
ratuti sináncasmacëxa. ⁴⁷Usaria ca
Pedronën cacëxa:

—Nux 'icésaribitia Nucën Papa Diosan
Béru Ñumshin Upíñu 'icë cananuna ènë
unicama, 'unpaxan nashimitima ca
quixun catima 'ain.

⁴⁸Esóquin catancëxun ca Pedronën a
unicama Jesucristomi catamëcë 'aísha
nashimicë 'inun cacëxa. Nashimicë 'ixun
ca Pedro a unicaman atubë pan isa 'inun
quixun cacëxa.

**Judíosma unicamaxribi Jesucristomi
catamëtia Jerusalénuñun 'unánCAN**

11 ¹Usa 'ain ca Jesusan aín bana
uni ñuixunun caíscë unicamabë
tan Judea menuxun axa Jesucristomi
catamëcë unicamanribi, judíos unishima
judíosma unicamaxribi ca Nucën Papa
Diosan bana cuati Jesúsmi catamëtia
quixun ñuicania cuacëxa. ²A ñucama
cuacamainun ca Pedro Jerusalénu
cuantecëancëxa. Cuanxa bëbacë ca axa
Jesúsmi catamëcë judíos unicama an,
judíosma uni Jesucristomi catamëcë ca
nux 'icésaribiti 'unántiocë 'iti 'icë quixun

sinánquin ami nishtisa tanquin Pedro ñu
cacëxa. ³Ñuiquin ca cacëxa:

—¿Uisa 'ixun caramina aín xubunu
atsíanan judíosma unicamabëtan pian?

⁴Cacëxunbi ca uisai cara ñu 'ixa upí
oquin ñuixunquin atu ésoquin cacëxa:
⁵—Jope émanuax Nucën Papa Diosbë
banaquinbi cana namáquin iscësa oquin
naí panárabëcëbäa anuax chupa cha
amácasä 'itánun aín rëbucamanu rabé
'imainun rabé oquin tècérécacë 'aish 'ë
'urama ubutia isan. ⁶Usaria ñachaquin
iscëxbi ca bëtsi bëtsi ñuina taén nice
'imainun axa 'acanancë ñuina 'imainun
men nirícë ñuina 'imainun pëchüi ñuina
acamaribi anu 'ixa. ⁷Anu 'icë isquinbi
cana ésaía quia cuan: Pedro, niruxun ca
rëxun pit. ⁸Cacëxun cana can: 'En 'Ibu,
cana 'aiman. Pitima ñu cana 'en uisa
'ixunbi picëma 'ain. ⁹Cacëxun ca
naínxun 'ë caxa: Nucën Papa Diosan
upí 'imicë ñu camina 'atima ca quixun
catima 'ain. ¹⁰Usaíra rabé 'imainun
achúshiti quia cuacëbë ca a chupabëbi
ñucama ax naínu cuantecëanaxa. ¹¹Cuan-
cëbëbi ca 'ëx anu 'icë xubunu rabé
'imainun achúshi uni bëbáxa, Cesárea
émanuxuan 'ë barinun xucancëx.

¹²Acamaxa bëbamainun ca Nucën Papa
Diosan Béru Ñunshin Upitan, judíos
unima ca quixun sinanima a unicamabë
cuanun quixun 'ë caxa. Usa 'ain cana
atubë cuan, 'imainun ca axribi Jesucris-
tomi catamëcë 'aish mëcën achúshi
'imainun achúshi uni ènëxribi 'ëbë
cuanxa. Cuanx cananuna an 'ë camicë
unin xubunu atsían. ¹³Atsinia ca
ésaquin nu caxa: 'En xubunu nice cana
ángel isan. Iscëxun ca 'ë caxa: Jope
émanu camina uni xuti 'ain. Xucëx
cuanxun ca uni achúshi Simón 'icëbia
Pedro caquinribi anëcë, a ènu bëti 'icën.
¹⁴Bëcëx uxun ca uisai caramina min
xubunu 'icë camabëbi Nucën Papa
Diosnan 'aish abë 'inxu iéti 'ai quixun

mi cati 'icën. ¹⁵Ésaquin ca ángelnën 'ë caxa quixun an 'ë camicë unin 'ë cacëxun cana 'ën Jesucristo ñuiquin anu 'icë unicama bana ñuixuan. Atu bana ñuixuncëbëbi ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upí nunua ucésaribiti atunu uaxa. ¹⁶Usai 'icëbëtan cana Nucën 'Ibu Jesús axa ésaí quiá sinan: Juanën ca uni 'unpaxan nashimiaxa. Usa 'aínbì camina axa mitsubë 'inx ucébë Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upíñu 'iti 'ain. ¹⁷Usa 'afán nu 'acésaribi oquin Jesucristomia catamëtia, atu aín Bëru Ñumshin Upí 'inanía cana 'ën 'inánxunma 'anun quixun Nucën Papa Dios catima 'ain.

¹⁸Ésaquin Pedronën ñuia cuati ca a ñu catécénima Nucën Papa Dios rabi quiacëxa:

—Bérí cananuna 'unanin, judíos unishima, judíosma unicamaribi ca Nucën Papa Diosan 'atimaquin sináncë 'aíshbi Jesucristomi catamëtia xénibua 'aínbì ainan 'inun sinanamia —quixun.

Antioquia émanuax Jesucristomi catamëcë unicama

¹⁹Esteban pain rëtancëxun ca Jesucristomi catamëcë unicama axa atumi nishcë unicaman bëtsi bëtsi ocëxa. Usocëx ca tsuáqui raírinëxa Fenicia menu cuantamainun raírinëribia nasí cha, Chipre cacë, anu cuantamainun raírinëribi Antioquia émanu cuancëxa. Cuanxun ca bëtsi unibuma judíos unibuishi, Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun bana ñuixuancëxa. ²⁰Ñuixunmainun ca Chipre 'imainun Cirene menuaxa Jesucristomi catamëcë uni raíri anribishi Antioquia émanu cuanx bëbaxun, Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun, judíosma uniribi bana ñuixuancëxa. ²¹Nucën 'Ibu Diosan cushiocëxuan

a unicaman aín bana ñuixuncëxun cuati ca 'itsa uni atúan bëráma ñu 'aisama 'acécama énquin sinanati, Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëacëxa.

²²Usaía 'icëa ñuia ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman Jerusalénu xun cuacëxa. Cuaxun ca Bernabé Antioquian cuantánun quixun xuacëxa.

²³Xucëx cuanx bëbaquin, Nucën Papa Diosanbia atu judíos uni 'icémabi chuámarua 'aísha upí nuituñu 'inun ainan 'imicë isi ca Bernabé cuéancëxa. Cuéenquin ca 'ëséquin cacëxa:

—Mitsúnni bëráma 'acë ñu 'atécénima camina Nucën 'Ibu Jesús ami éníma catamëti 'ain.

²⁴Ax upí nuituñu 'ianan Jesucristomi catamëcë 'aish Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upíñu 'ixuan Bernabénen usaquin cacëxun cuati ca 'itsaira uni Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëacëxa.

²⁵Itsaira axa Jesucristomi catamëcë unicama 'ain ca Tarso émanu, Saulo bari Bernabé cuancëxa. Cuanxun méraxun ca Antioquian bëacëxa.

²⁶Béax achúshi baritian anu 'iquin ca Saulobëtan Bernabénen axa Jesucristomi catamëcë unicamabë timéquin atu 'unánmicëxa. Usa 'ain ca Antioquian xun pain uni raírinëxa Jesucristomi catamëcë unicama Cristonën uni caquin anéacëxa.

²⁷Saulobëa Bernabé Antioquian 'ain ca an Nucën Papa Diosan sinánnicëxun unicama ñuixuncë uni raírinëx Jerusalé nuax Antioquian uacëxa. ²⁸Acama achúshinëx ca Agabo caquin anécë 'iacëxa. An ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñumshin Upitan 'unánmicë 'aish níruquin anu 'icë unicama cacëxa, camabi menu 'icë unix ca pitíñuma 'iti 'icë quixun. Axa usai quicësabi oi ca Claudio cacë uníxa 'apu 'ain 'iacëxa.

²⁹Usai 'icëbëa Judeanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamax atun pití

ñuñuma 'icé ñuicania cuaxun ca Antioquianu 'icé unicaman curíqui atu buánmiti sináncëxa, axa 'itsa curíquiñucaman uiti cara nainsa tania 'ati nanmainun uicamax cara 'itsamashi curíquiñu 'icé acamanribi uiti cara nainsa tania 'ati nantancëxun.³⁰ Sinánxun achúshi achúshinën 'itsaira curíquiñu an 'itsa nanmainun 'itsamashi curíquiñu anribi 'itsamashi nantancëxun a curíquicama Saulocëñun Bernabé 'inánquin cacáncëxa:

—Ené curíquicama camina Judeanuxuan an Jesucristomi catamëcë unicama bana ñuixuncë unicama a 'inánti 'ai —quixun.

Jacobo bama 'imainun Pedro sipuacan

12 ¹Usomainun ca 'apu 'ixun Heródesnën axa Jesucristomi catamëcë uni raíri bëtsi bëtsi omiacëxa. ²Bëtsi bëtsi omiquin ca Juanën xucën, Jacobo, a manë xëtocën 'amiacëxa. ³Usoquin 'acébëa judíos unicama cuëenia isquin ca Heródesnën Pedroribishia binun quixun aín suntárucama cacëxa. Anun chamiti ñucëñunma 'acé pán piti nëtë 'ain ca Heródesnën Pedro bimitancë xun sipuamiacëxa. ⁴Sipuamquin ca esaquin sináncëxa: Ené nëtécama inúcébëtan sipuua chiquíminuxun cana judíos unicaman ismainun uisa carana Pedro oti 'ai quixun isti 'ain. Usaquin sinánquin ca chiquíti rabanan Heródesnën Pedro sipuanun quixun cacëxa. Cacëxun ca dieciseis suntáru a bérúanun ménioquin policíanen rabé 'imainun rabé suntárunen paían bérúanun quixun sipuamiacëxa. Usoquin ca suntárucaman an paían bérúancëcamaxa cuancëbë cuancëbë uquin raírinëribi bérúancëxa. ⁵Usa 'ixun ca Pedro sipuua bérúancëxa. Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman nëtécuinma Nucën Papa Dios Pedro ñucáxuancëxa.

Nucën Papa Diosan Pedro sipuua chiquían

⁶Iméishi Heródesnën ñucánuan pëcaratamainun ca acëñunbi manë risin mëtécérëcacé 'ixuan suntáru rabëtan pararuamainun Pedro 'uxacëxa. 'Uxmainun ca an sipu bérúancë suntáru rabérribi xëcuë tanáin chiquitin rabanan bérúain niacëxa. ⁷Usa 'aínbi ca Nucën 'Ibu Diosan xucëxa aín ángel ucébëshi aín cushían sipu pécacé 'iacëxa. Usaía 'icébëtan aín pichánpurunu ratícaquin bësúnquin ca ángelnën Pedro cacëxa:

—Bënétishi ca nirut.

Quixuan cacébëshi ca anun mëtécerecacé manë risi tubutti nipacéacëxa.

⁸Usai 'icébëtan ca ángelnën cacëxa:

—Mi cuanun ca anúnmi tsitécérëquicë ménionan min taxaca tañut.

Usaquin cacëxa ménícatia ca ángelnën Pedro cacëxa:

—Min tarin rabumëxun ca 'ë nuibëtsin.

⁹Cacëx chiquíquin ca Pedronën asérabi ca an 'ë buania quixun 'unánquinmabi ángel nuibiancëxa. 'Unánquinmabi ca —namati cana ésaí 'i —quixun sináncëxa.

¹⁰Sinánbiani cuanquian an bérúancë suntáru ébianquin an 'urínxun bérúancë suntáru aribishi inubiancëbë ca anun éman cuantinua 'icé manë xëcuë axbi xëóquiacëxa. Usai 'icébë chiquíquiani cuanquin, bai itsi inúishi ca Pedro éni ángel nëtécëxa. ¹¹Nëtécëbë ca upí oquin sinani Pedro quiacëxa:

—Asérabi cana bérí 'unarin, judíos unicamax cuëéncësabi oquian Heródesnën 'ë 'ati 'icébi ca aín ángel xuquin Nucën 'Ibu Diosan 'ë iémixxa —quixun.

¹²Usaquin sinánbiani ca Juan 'icébi Marcosribi caquin anëcë uni, aín titi Marínanen xubunu cuancëxa, anuaxa timéax 'aisamaira uni Nucën Papa Diosbë

banacë, a xubunu. ¹³Cuanx bëbaquian xécuë taxcaia cuabëtsini ca xanu xuntacu, Rode, ax xéócai uacëxa. ¹⁴Uquinbi Pedro banaia cuati cuëeni ca xécuë xéocaima —Pedro ca éman nitsaxa —quixun cai amiribishi mëú abáquiancëxa.

¹⁵Abáquianquian cacëxunbi ca cacancëxa: —Sapi camina ñunshian —quixun. Usaquin cacëxi ca quiacëishiacëxa: —Asérabi ca Pedro 'icën.

Quia ca:

—Ama ca. Aín ángel sapi ca —quixun cacancëxa.

¹⁶Usaia cananmainun ca Pedronëن 'itsa oquin xécuë taxcacëxa. Usoquian 'acëbëtan xéócaquinbi Pedro mërai ca ratúcancëxa. ¹⁷Ratúcaniabi ca nëténun quixun aín mëcénan sanánquin, usoquin ca Nucën 'Ibu Diosan sipunua 'ë chiquinbëtsinquin bëaxa quixun atu ñuixuancëxa. Ñuixuntancëxun ca cacëxa:

—'Én mi cacë banacama ènë camina Jacobo 'imainun nun xuceántu ñuixunti 'ai —quixun.

Cabiani ca éma itsinu cuancëxa.

¹⁸Usaía 'ion pécaracëbë ca an bérioncë suntárucamax, uimi cara Pedro quiónxa quiax sináncasmal raíribë ñucacanancëxa. ¹⁹Usa 'ain ca —'áfima ca —quixuan ñuia cuaukin Pedro barinun quixun Herodesnën suntárucama cacëxa. Cacëxun bariquinbi ca mérrama 'icën. Méracébëtanma ca an Pedro sipunua bérioncë suntárucama a ñucatancëxun 'anun quixun raíri cacëxa. Usomitancëx ca Herodes Judea menuax Cesárea émanu tsoti cuancëxa.

Herodes bama

²⁰Usa 'ain ca Tiro 'imainun Sidón émanu 'icë unicamami Herodes nishacëxa. Herodes atumi nishcë 'ixunbi ca a isi cuanti sináncancëxa. Usaquin sinánbiani riquianxun ca an Herodes ñu 'aquincë uni, Blasto, abë pain banacëxa.

Abë banai mëniónanquin ca ésoquin cacëxa:

—Tiro 'imainun Sidón émanu 'icë unicama nux cananuna aín menua piti marui, Herodesbë nuibanani tsótisa tanin. Usa 'ain cananuna abë banatista tanin.

²¹Usaquin atun Blasto cacë bana cuaxun ca Herodesnën anúan a unicamabë banati nëtë mënñocëxa. Anúan abë banacanti nëtëa ucëbë ca 'apun pañucë chupa upfira pañuax anu 'apu tsótinu tsoócëxa. Tsotax ca a isía riucautincë unicaman cuanun banacëxa.

²²Banaia cuati ca sharáui quicancëxa:

—Axa banacë uni ènëx ca unima 'icën, ènëx ca achúshi dios 'icën.

²³Usaía quicancëbëbi ca Herodes: 'Ëx cana diosma 'ain, 'ë rabixunma ca Diosëshi rabican —quiama 'icën. Usa 'ain ca unicaman a rabicëbëtan, Nucën 'Ibu Diosan bënénquinshi xucëxuan, aín ángelnëن 'imicëx Herodes 'insancëxa. 'Insianx ca xënan picëx bamacëxa.

²⁴Usa 'ainbi ca 'itsaira uni Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëacëxa. Usai 'imainun ca camabi menuxunribi ami sinánquin Jesús ñuiquin cuacocancëxa. ²⁵Usaía 'imainun ca Saulobë Bernabé Jerusalé nxun a buáncë curíqui unicama 'inántancëx, Juan 'icëbi Marcosibi cacë a buani, Antioquianu cuantecëancëxa.

III. JUDIOS UNIBUNËXËSHIMA UNI ITSIRIBI JESUCRISTOMI CATAMËA (13-28)

Mecama oia Pablo Jesús ñuiquin bana ñui cuan (13.1-15.33)

Saulobëa Bernabé Jesús
ñui bëtsi nëtënu cuan

13 ¹Antioquianu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama raírinëx ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun

bana uni ñuixuncë uni 'iacëxa, raírinëx ca an aín bana unicama 'unánmicé 'iacëxa. Usa 'ain ca Bernabé 'imainun Simeón 'icëbi Tunan Uni caquinribi anécë, a 'imainun Cirene menu 'icë uni, Lucio, a 'imainun Manaén, axa Galilea menu 'icë 'apu Herodes, abë canicë, a 'imainun Saulo, acamax Antioquianu 'iacëxa. ²Usa 'ixuan achúshi nötën timéxun ñu piquinma Nucën 'Ibu Dios rabicëxun ca aín Béru Ñunshin Upitan atu cacëxa:

—Én caíscésabi oquian bana ñuixunun camina Saulocëñun Bernabé cati 'ain.

³Usaquian cacëxun piquinma Nucën Papa Dios ñucáxuntancëxun atun mécenā raméquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman Bernabécëñun Saulo, Nucën Papa Diosan bana uni ñuixunia bérúanx cuantánun caxun xuacëxa.

Pablobëtan Bernabénëñ Chiprenuxun bana ñuixuan

⁴Usaquian 'acëx ca Nucën Papa Diosan Béru Ñunshin Upitan xucëx Saulobë Bernabé Seleucia émanu cuancëxa. Cuanx ca anuax manë nuntin Chipre nasínu cuancëxa. ⁵Chiprenu 'icë éma Salamina anu bëbatancëxun ca anu judíos unicama timécë xubucamanuxun Jesucristo ñuquín Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixuancëxa. Bana ñuixunia ca Juanénribi 'aquiñcëxa. ⁶Salaminanu 'icë unicama bana ñuixuntancëx ca Chipre nasícamanu cuantancëx Pafos cacë émanuribi bëbacëxa. Anua ca judíos uni achúshi, Barjesús caquin anécë, ñubé uni a méracëxa. Barjesús ax ca cémëi —ëx cana an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a 'ai —quiacëxa. ^{7,8}Barjesús ax ca aín anë itsi Elimas cacë 'iacëxa. Elimas quicë ax ca ñubé qui

quicë bana 'iacëxa. Barjesús ax ca Sergio Paulo cacë 'apu an ñu mëëxuncë uni 'iacëxa. Usa 'ain ca Sergio Paulonëñ sinánñuira 'ixun Nucën Papa Diosan bana cuaisa tanquin Bernabécëñun Saulo unun quixun camiacëxa. Sergio Paulonëñ Nucën Papa Diosan bana sinántisa taniabi ca Barjesúsñen a bana sinánxma 'inun quixun cacëxa. ⁹Usa 'aínbi ca Saulo 'icëbi Pablo caquinribi anécë, an Nucën Papa Diosan Béru Ñunshin Upitan sinánmicëxun Barjesús ñachacëxa. ¹⁰Nachaquin ca cacëxa:

—Cémë camina mix 'ain. 'Ianan camina 'atima uni 'aish ñunshin 'atimanëñ sinánmicë 'ain. Usa 'ixun camina min ñu upí cuëeniman. Nucën 'Ibu Diosan banaxa cuaisa 'aish upí 'aínbi ćaramina min uisa cupí a cuaxunma 'anun quixun uni paranin? ¹¹Usa 'icë ca Nucën 'Ibu Diosan bérí mi castícania. An 'imicëx bëxuño 'ixun camina 'itsa nötën xabá isnuxunma 'ain.

Usaquian cacëxuñshi ca Barjesús bëxuño 'ixun iscasmacëxa. Iscasmaquin ca uin cara isa méisbianquin buánti 'icë quixun mancasmacëxa. ¹²Usaía 'icëbëtan ca Pablonëñ Nucën 'Ibu Jesús ñuia cuanan usaria Barjesús 'ia isi ratuti Sergio Paulo ami sinani Jesucristomi catamëacëxa.

Pisidia menu 'icë éma, Antioquía, anu Pablobë Bernabé cuan

¹³Pafos émanuax nuntin cuanx ca Pablobë axa abë cuancë unicamabë Panfilia menu 'icë éma, Perge, anu bëbacëxa. Bëbax ca raíri uni ébiani Juan Jerusalénu cuantecëcëxa. ¹⁴Cuancëbë Perge émanuax cuanx ca Pisidia menu 'icë éma Antioquía anu bëbacëxa. Bëbatancëx ca anuax anun ñu mëëtima nötën anua judíos unicama timéti xubunu atsíntancëx tsoócéxa. ¹⁵Tsotan anu 'icë unicamanribia cuamainun

Moisésnën cuënéo bana 'imainun an Nucën Papa Dios quicé bana uni ñuixuncë unicamanribia cuënéo bana 'atancëxun ca a xubunu 'icé 'apucaman Pablocëñun Bernabé cacëxa:

—'En xucéantu, mitsúnribi unicama 'esétisa tanquin camina cati 'ain.

¹⁶Cacëxun ca Pablónën niroquin an cacëxun cuanun quixun aín mécenan sanánquin ésaquin cacëxa:

—Israel unicama 'imainun an Nucën Papa Diosan bana sináncë unicama, 'en mi camainun ca 'en bana cuacan.

¹⁷Nucën Papa Dios, Israel unibunën Dios, an ca nucën raracama ainan 'inun caísacëxa. Caístancëxuan an 'imicëx ca Egípto menu pain tsoti anuax uácëxa. Uatia ca Nucën Papa Diosan aín cushínbi atu Egíptonua bëacëxa.

¹⁸Béquin ca cuarenta baritian anu uni 'icëma men aia, atux ami catamësama tancëxunbi bérúancëxa. ¹⁹Usaquin 'acëxa atux bëbacëbétan ca Nucën Papa Diosan Canaán menua 'icé mécén achúshi 'imainun rabé 'apu a aín unicamacëñunbi cëñuacëxa, a mecam ainan 'inun nucën raracama 'inánuxun.

²⁰Usaquin 'atancëxun ca cuatrocientos cincuenta barin Nucën Papa Diosan bëtsix paífan 'iá 'ain, 'aífan 'inun achúshi achúshi uni atun cushi 'imiacëxa, Samuelnëan anun axa quicé bana unicama ñuixunti nötëa 'ítämainun.

²¹Usaía 'icébëa Samuel anu 'ain ca Israel unicamax 'apuñu 'iisa tancëxa. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan Benjaminën rëbúnqui, Cis cacé unin bëchicë, Saúl, a cuarenta baritia 'apu 'imiacëxa.

²²Cuarenta baritia 'icébétan Saúl chiquíntancëxun ca Nucën Papa Diosan David Israel unicaman 'apu 'imiacëxa. David ñui ca Nucën Papa Dios quiacëxa: "En iscëx ca Isaínën bëchicë, David, ax 'en sinánsaribi 'icën. Usa 'ixun ca 'ëx cuëencësabi oquin 'ati 'icën". ²³David-

nën rëbúnquicama achúshi ca Jesús 'iacëxa. Amia catamëcëxuan Israel unicama aín 'uchacama térenquin ainan 'inun iéminun ca Nucën Papa Diosan a 'imiacëxa, ax usai 'iti ñui quiásabi oquin. ²⁴Jesús uisama pain 'ain ca Juanën Israel unicama bana ñuixunquin ésoquin cacëxa: 'Atimaquin sinanibi sinanati camina nashimicë 'iti 'ain.

²⁵Aín bamati nötëa 'urama 'ain ca ésaí Juan quiacëxa: Mitsun camina 'ëx isana Cristo 'ai quixun sinanin. Ama cana 'ain. 'Ex ama 'ain ca 'ë caxu 'ësamaira uni aia. Axa upfira 'aish cushiira 'ain cana 'ëx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi tubuxuntima 'ain. ²⁶'En xucéantu, mitsúxmi Abrahamnëen rëbúnqui 'aish raírinëx an Nucën Papa Diosan bana sináncë 'icé cana mitsu cain, Jesucristomi catamëti ca uni aín 'ucha térencë 'aish Nucën Papa Diosnan 'iti 'icé quiáxa quicé bana, enëx ca mitsúnribimi cuati 'icën.

²⁷Ésaquinribi ca Pablónën Pisidia menu 'icé éma, Antioquianu 'icé anua judíos unicama timëti xubunuxun cacëxa:

—Jerusalénu 'icé unicamabétan ca aín cushicamanribi Jesús, ax ca Cristo, axa uti atun caíncë, a 'icé quixun 'unánma 'icën. Anun ñu méetima nötëen 'icëbë timëxun an Nucën Papa Dios quicé bana uni ñuixuncë unicaman cuënéo bana iscë 'ixunbi ca uisai quicé cara quixun 'unanimabi —ax ca bamati 'icé

—quiacëxa, a bana quicësabi oi. ²⁸Jesús 'anuxun sináncancëbëbi ca an ñu 'atima 'acé 'áfma 'iacëxa, a cupía 'ati. Usa 'aínbì ca judíos unicaman ainsa Jesús 'aminun quixun Pilato cacëxa. ²⁹Usaí ca ax 'iti 'icé quiáxa a ñui cuënéo bana quiásabi oquin ca bamamiacëxa. Usa 'ain ca i curúsocënubam acébitancëxun mapara naëcënu nanxun

mëniocëxa. ³⁰Mëniocëbi ca Nucën Papa Diosan baísquimiacëxa. ³¹Baísquimicëx ca 'itsa nëtëن pain 'i, abëa Galilea menuax Jerusalénu cuancë unicamami 'itsai chiquiracëacëxa. Usa 'ain ca atun bëri a ñuiquin unicama ñuixumia.

³²Usa 'ain cananuna mitsúxmi cuëenun upí bana ènë mitsu cain, Nucën Papa Diosan nucën raracama a ñuiquin cá a ca axa ucë ax 'ixa quixun.

³³Salmos dos, anu ca Nucën Papa Diosan aña bëchicë cá bana 'icën, èsai quicë: "Mix camina 'én Bëchicë 'ain. Usa 'icë cana xénibua 'aínbimi 'ëbë 'inun mi 'imin". Usai 'inun ca Nucën Papa Diosan aña Bëchicë Jesucristo baísquimiacëxa. Usaquin ca 'acëxa quixun cananuna nun 'unarin. ³⁴A banacamanu nun, an ca aña Bëchicë aña nami chéquítimoquin baísquimiti 'icë quixun 'unánun ca Nucën Papa Diosan aña uni èsaquinribi cuënömiacëxa: "Én upí bana ñuiquin David cásabi oquin cana mitsu chuármura 'inun 'imiti 'ain". ³⁵Quianan ca èsairibi Salmos quiricanu quia: "Minan 'aish upí 'icë isquin camina bamacëbi 'én nami chéquinun ènquinma 'ë baísquimiti 'ain". ³⁶Usaquian Davidnën cuënöö 'aínbi cananuna 'unarin, Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin 'apu 'ixun aña menu 'icë unicama 'aquitancëx ca David bamacëxa. Bamacë ca anu aña aintsi maíam anuribi maíncancëxa.

Maíncëx ca chéquiacëxa. ³⁷David chéquia 'aínbi ca a Nucën Papa Diosan baísquimicë Jesús ax chéquima 'icën. ³⁸Én xucéantu, usa 'ain camina 'unánti 'ain, Jesús cupíshi ca uni aña 'uchacama térëncë 'iti 'icën. Ca usa 'icë quixun cananuna mitsu cain. ³⁹Usaía judíos unicama 'itia Moisésnën cuënöö bana cuatíbi uni aña sinan upí 'íama 'aínbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicamax aña 'uchacama térëncë 'aish Nucën Papa Diosan 'imicëx aña sinánribi upí 'icën.

⁴⁰Camina bérúancacanti 'ain, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënöö bana quicësabi oi mina 'in, a banax ca èsai quia:

⁴¹Mitsux, 'én banami cuacë 'aish, camina uisashiti caramina ratúanan cëñúti 'ai quixun sinánti 'ain. 'Ex Dios 'ixun cana mitsúnmi ismainun unin 'acëma ñu 'ati 'ain. A 'én 'aia isquian ñuicania cuaqueinbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain.

⁴²Usaquin caquin bana ñuixuntancëxa anu judíos unicama timéti xubunuax chiquitia ca abëa 'icécamacëun Pablo —anun ñu mëétima nëtë itsínribi camina ènë banacama nu ñuixuntëcënti 'ai —quixun unicaman cacëxa. ⁴³Usa 'ain ca unicamaxa a xubunuax chiquicë bë judíos uni raíri 'imainun judíosma 'ixunbi Nucën Papa Diosan bana sinánquin ax quicësabi oquin 'acë, acamax Bernabé 'imainun Pablobë cuancëxa. Cuania buánquin ca Pablobë tan Bernabénen 'ëséquin èsaquin cacëxa:

—Nucën Papa Diosan mitsu nuibacëx camina ami manutima ax cuëncësabi oi 'iti 'ain.

⁴⁴Usai 'iixan Pablobëtan Bernabénen anun ñu mëétima nëtën Nucën Papa Diosan bana ñuixuntëcënia cuati ca a émanu 'icë unicamax camáxëshi timécsa 'inun timéacëxa. ⁴⁵Usaí 'itsaira uni timéce isi ca judíos unicamax pishui Pablomi nishacëxa. Ami nishi ca —cémëi ca quia —quiax 'atimati Pablomi banacëxa. ⁴⁶Usa 'ain ca Pablobëtan Bernabénen racuéquinma atu cacëxa:

—Nun nu judíos uni 'icë mitsu pain Nucën Papa Diosan bana ñuixuncëxbi camina 'iti 'aishbi ainan 'iisama tanquin aña bana cuaisama tancanin. Usa 'ain cananuna judíosma unicama Jesús

ñuiquin bana ñuixuni cuanti 'ain.
⁴⁷Usaquinu 'ati ca Nucën 'Ibu Dios
cuëenia quixun cananuna 'unanin,
Jesucristo ñuiquin esoquin aín bana
cuënéo isquin:

Israel unicamaishima bëtsi unicama-
ribi aín sinan upí 'inun 'iminun
cana mi 'imian. 'Imianan cana aín
'uchacama térencé 'aísha 'énan
'inunmi camabi menu 'icé
unicama iéminun mi 'imian.

⁴⁸Usoquian caia cuati ca judíosma uni
raírinëx cuëni,—Nucën Papa Diosan
bana énëx ca asábi 'icé —quiacéxa. Usa
'aish ca uicamax cara Nucën Papa
Diosnan 'aish xénibua 'aínbi abé 'iti 'icé
acamax Jesucristomi catamëacéxa.

⁴⁹Usai 'imainun ca anu 'icé unicaman
Nucën 'Ibu Diosan bana a mecamantu-
xun ñuixuncania cuacéxa. ^{5⁰}Usa 'aínbi
ca judíos unicaman Pabloceñun Bernabé
ñui ami 'atimati banaquin bëtsi bëtsi
xanu Nucën Papa Diosmi sináncé 'ianan
—atux ca aín nuitka upí 'icé —quixun
unin cacé acama 'imainun a émanu 'icé
cushi unicamaribi Bërnabé 'imainun
Pablomia nishnun quixun tsuáquirumia-
céxa. Usocéxun ca Pabloceñun Bernabé
bëtsi bëtsi oquin aín nëtënuaxa cuanun
quixun xuacéxa. ^{5¹}Usa 'ain ca a
émanuax cuanquin —nun aín bana
cuatima ca Nucën Papa Diosan iscëx
'aisama 'icé —quixuan anu 'icé
unicaman 'unánun quixun aín taxacanu
'icé me cupúcé tacabiani, Iconio cacé
émanu cuancéxa. ^{5²}Cuanbi ca Antioquía
émanu 'icé axa Jesucristomi catamëcë
unicama aín Bëru Ñunshin Upínu 'aish
chuámashirua taní cuëeancéxa.

Pablobé Bernabé Iconio émanu 'iá

14 ¹Antioquianuax cuanx Iconio
émanu bëbax ca Pablobé Berna-
bé anua judíos unicama timéti xubunu
atsíancéxa. Atsínxuan bana ñuixuncëx

ca 'itsaira judíos uni 'imainun judíosma
uni acamaxribi ami sinani Jesúsmi
catamëacéxa. ²Catamëcëbëtanbi ca
Jesucristomi sinántisama tancé judíos
unicaman, judíosma unicama
'atimaquin sinánmiquin axa Jesucris-
tomi catamëcë unicamami nishnun
quixun tsuáquirumiacéxa. ³Usaí
'icancëbë ca Pablobé Bernabé anu pain
atubé 'iacéxa. 'Ixun ca Nucën 'Ibu
Jesúsmi catamëti racuéquinma a
ñuiquin upí oquin bana ñuixuancéxa.
Ñuixuanan ca —nu nuibaquin ca Nucën
Papa Diosan ainan 'inun nu iéminun aín
Bëchicë xuacéxa —quixun cacéxa.
Usoquin an atu ñuixuncë banax ca
asérabi 'icé quixuan camabi unin
'unánun ca Nucën 'Ibu Jesusan
'amicëxun uni itsin 'acëma ñu a rabëtan
'acéxa. ⁴Usa 'aínbi ca Iconio émanu 'icé
unicama raírinëxa —judíos uni 'ixun
cananuna Jesucristomi catamëti bana
cuatima 'ai —quimainun raírinëxribishi
—Jesusan aín bana ñuixunun caíscë uni
rabé énë bana ca upíira 'icé
—quiacéxa. ⁵Usax ca judíos uni raíri
'imainun judíosma uni raíriribi, acamax
Iconionu 'icé atun cushicamabé Pabloce-
ñun Bernabé ami nishquin ñu catancë
xun maxaxan 'anux 'ésénancéxa.
⁶Esénania ñuia cuabiani ca Licaonia
menu 'icé éma rabé, Listra 'imainun
Derbe, 'imainun a 'urama 'icé me
camanuribi cuancéxa. ⁷Cuanxun ca a
menu 'icé émacamanuxun —Jesucris-
tomi catamëti aín 'uchacama térencé
'aish ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icé
—quixun unicama bana ñuixuancéxa.

Listranuxuan Pablo maxaxan 'acan

⁸Usa 'ain ca uni achúshi aín niti
bëtsicë usabi bacéan 'aísha nicëma, ax
Listranu 'iacéxa. ⁹Usa 'ixun ca a unin
tsóxun Pablonéan bana ñuia cuacéxa.
Cuatia isquin ca Pablonén, énë unin ca

—Nucën Papa Diosan ca 'ë pëxcuti 'icë
—quixun sinania quixun 'unáncëxa.
10'Unánquin ca munuma banaquin
cacëxa:

—Cushi ca nirut.

Cacëxëshi nirui ca chirini niacëxa.

11Pablonean usoia isi ca anu 'icë
unicamax ratuti Licaonia menu 'icë
unicaman banan munuma banai
quiacëxa:

—Unisa 'aish ca dios rabé nunu uaxa.

12Quitancëx ca Bernabé ñui —ax ca
Júpiter 'icë —quianan Pablo ñui, an uni
bana ñuixuncë 'ain, —ax ca Mercurio
'icë —quiacëxa. 13Usai quiquin ca
anuxun Júpiter rabiti xubu axa a émanu
atsínti bainubi 'ain, an a rabicë
sacerdote achúshinën Pabloçenun
Bernabé rabinuxun, vaca bénëcamacë-
ñun ñu ua upí oquin xéocë bécexa.
Bétancëxun ca unicamabétan vaca
bénëcama a rëquin Pabloçenun Bernabé
rabbitisa tancëxa.

14Usaquin 'aisa tancëunbi 'unani ca
Pablobé Bernabé ratúacëxa. Ratuti atu
nëbëtsi cuanquin ca aín chupabi tucai
munuma banaquin cacëxa: 15—¿Uiso-
casquin caramina ésoquin ñu 'acanin?
Nuxribi cananuna mitsusaribi unishi
'ain. Usa 'aíshbi cananuna an mitsu
'aquincëxunmabimi ñancábi ñu rabicë, a
ënquin Nucën Papa Dios ashi rabinun
quixun mitsu cai uan. An bamatiomoi
tsóo 'ixun naí, me, bacacama 'imainun
anu 'icë ñucamaribi unio, a camina
sinánti 'ain. 16Béráma ca Nucën Papa
Diosan camabi baritian atun cuëéncësa
oquin ñu 'anun quixun unicama
ëancëxa. 17Usaquin énquinbi ca, ax ca
asérabi Dios 'icë quixun 'unánum, an
'acësabi oquin upí oquinshi camabi
menu 'icë unicama 'aquinquin, 'uí
'ibúmiquin ñu 'apácëcamaribi canimi-
quin bimimia. Usoquin an 'imicë cupí
cananuna ñu pi nux chuámarua bucuin.

18Pablobëtan Bernabénen usoquin
cacëbi ca a unicamax vaca bénë rëxun
atu rabicatsi quiax sinanaisama tancëxa.
Usai 'iquinbi munu sinanaquin ca
rabiamá 'icën.

19Usaia 'icëbë Antioquia 'imainun
Iconionuax uquin ca judíos unibunën
raíri sinanamiquin Pabloçenun Bernabé
maxaxan 'acëxa. 'Atancëxun —ca
bamaxa —quixun sinánquin ca
nirínbianxun éma 'uri racáncëxa.

20Usoquin 'acëa bamacësa sinánquin
axa Jesucristomi catamëcë unicaman
nëbëtsioracëbi ca níruquiani a
émanubi cuantëcëancëxa.

Usai 'ionx ca pëcaracëbë Pablobé
Bernabé, Derbe émanu cuancëxa.

21Cuanx bëbatancëxun ca —Jesucris-
tomi catamëti ca aín 'uchacama téréncë
'aish uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë
—quixun unicama bana ñuixuancëxa.
Ñuixunia cuati ca 'itsa uni Jesucristomi
catamëacëxa. Usaquin 'atancëx ca
Derbenuax Listranu cuantëcëanx
Icónionu cuanan Antioquianuribi
cuantëcëancëxa. 22A émacamanu 'iquiani
cuanquin ca axa Jesucristomi catamëcë
unicama cushioquin Jesucristomi
catamëti énxunma 'anun 'ëséanan nux
Nucën Papa Diosnan 'aish cananuna uni
itsán bëtsi bëtsi oce 'iti 'ai quixun cacëxa.
23Usoquin canan anua 'icë émacamanuax
axa Jesucristomi catamëcë unicamabë
timéquin ca atun cushi 'inun, axa asérabi
Jesucristomi catamëcë unicamaishi
anéacëxa. Anétancëx píma abé banaquin
ca —axa mimi catamëcë énë unicama
camina upí oquin ñu 'anun sinánmianan
bérúanti 'ai —quixun Nucën Papa Dios
atu ñucáxuancëxa.

**Sirianu 'icë Antioquianu
Pablobé Bernabé cuantëcëan**

24Usoquin 'atancëxun Pisidia menu
'icë Antioquianuxunribi bana ñuixuntan-

cëx ca anuax cuanx Panfilia menu bëbacëxa.²⁵ Panfilia menu 'icë éma Perge anuxun bana ñuixuntancëx ca Atalia émanuribishi cuancëxa.²⁶ Anuax ca Sirianu 'icë Antioquía émanu manë nuntin cuantecëancëxa. Ax ca anuxuan axa Jesucristomi catamëcë unicaman Nucën Papa Diosan 'amicëxun, atun ñu mëeti sénéonquin 'atánun quixun xucë, a éma 'iacëxa.²⁷ Usa 'ain ca bëbaxun axa Jesucristomi catamëcë unicama timëacëxa. Timëxun ca Nucën Papa Diosan 'amicëxuan 'acé ñucama ñuixuanan —judíos unicamaxéshima, judíosma unicamaxribi ca Nucën 'Ibu Diosan sinánmicëx Jesucristomi catamëtia —quixun ñuixuancëxa.²⁸ Ñuixuntancëx ca anu pain axa Jesucristomi catamëcë unicamabë Bernabé 'imainun Pablo 'itsa 'uxen pain Antioquianu 'iacëxa.

Jerusalénu timécan

15 ¹Usa 'ain ca judíos uni raíri Judea menuax Antioquianu cuanxun, axa Jesucristomi catamëcë unicama ésaquin cacëxa: Mitsux asérabi Nucën Papa Diosnan 'inux iétisa tani camina Moisés quiásabi oi 'unánti oracacé 'iti 'ain.² Usaá quicëbëi ca Pablóbë Bernabé —usama ca —quiax atubë canancëxa. Canantancëxun ca Pablocënum Bernabé 'imainun raíriribi Jerusalénu cuanxuan, anua 'icë an aín bana ñuixunuan Jesusan caíscë unicamacëñun axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushicama, —judíosma 'áishbi cara uni Jesucristo-nan 'iisa tani 'unántiocé 'iti 'icë —quixun ñuicátanun quixun xuacëxa.³ Xuquian Antioquianu 'icë unicaman —bérúanx ca cuantan —quixun cacëx cuani Fenicia me 'abiani cuanan Samaria me 'abiani cuanquin ca —judíosma unicamaxribi ca sinanati Jesucristomi catamëaxa —quixun

ñuixuancëxa. Usaquian ñuia cuati ca Fenicia 'imainun Samarianu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamax cuééinra cuééancëxa.

⁴Usaquin ñuixunbiani cuani ca raíribë Bernabé 'imainun Pablo Jerusalénu bëbacëxa. Bëbaia isquin ca axa Jesucristomi catamëcë unicamabëtan, atun cushicama 'imainun aín bana ñuixunuan Jesusan caíscë unicamanribi cuééinquín —¿caina ain? —caquin atu biacëxa. Bicëxun ca —nun nu bana unicama ñuixuncëxuan cuatia ca Nucën Papa Diosan 'itsa uni Jesucristomi sinánmiaxa —quixun ñuixuancëxa.⁵ Usa 'ain ca axa Jesucristomi catamëcë fariseo unicama raírinëx nirui quiacëxa:

—Judíosma 'áishbia ax Jesucristomi catamëcë unicamax ca 'unántiocé 'ianan usaá judíos unicama 'iti Moisén-nen cuénéo bana raíri quicësaribi oi 'iti 'icë —quiax.

⁶Usai quicëbëi ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama 'imainun axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushicama —uisa cara 'iti 'icë —quixun sinánux timëacëxa.⁷ Timëxun sinania 'uran canania oi niruqiuñ ca Pedronëñ atu cacëxa:

—'En xucéantu, camina 'unaniñ, Nucën Papa Diosan ca, Jesucristomi catamëtishi ca uni ainan 'inux iéti 'icë quixun judíosma unicama ñuixunun micama achúshi 'ë caísacëxa, usaquin 'en ñuixuncëxun cuatia atúxribi ainan 'inun.⁸ An camabi unian sinancë ñu 'unancë 'ixun ca Nucën Papa Diosan, a unicamax ca judíosma 'áishbi Jesucristomi asérabi sinánxa quixun 'unánquin, nu 'imicësaribi oquin aturibi aín Béru Ñunshin Upíñu 'inun 'imiaxa.⁹ Nuxnu judíos 'icëa nu 'imicësaribi oquin ca Nucën Papa Diosan judíosma unicama Jesucristomi catamëcë cupí aín 'uchacama térénquin aín sinan upí

'imiaxa. ¹⁰¿Usa 'aínbi caramina mitsux uisa cupí, usama ca quiax Nucén Papa Diosmi 'uchanan, judíosma unibu ca judíos unibu 'icésai 'iti 'icé quiax quin? Moisésnëan usai judíos unicama 'iti cuënéo bana cuacé 'aíshbi ca a banacama quicésabiira oi nucén raracamax 'íáma 'icén. Nuxribi cananuna atúxa 'iá usaribiti 'iacén. ¹¹Usa 'aínbi cananuna 'unánin, nun 'uchacama cupí ainanma 'aíshbi ami catamécexun ca nun 'uchacama térénquin Nucén 'Ibu Jesusan nu Nucén Papa Diosnan 'imiaxa. Judíosma unicamaxa ami catamëtia ca usaribi oquin ainan 'imiaxa.

¹²Pedronén cacéx ca anu 'icé uni camáxbi banaima nétéishiacéxa. Nétéishitancéxun ca Pablónëan Bernabé bétan uisaira oquin cara judíosma unicaman aín bana cuaxa quixun ñuixuanan uisaira oquin cara Nucén Papa Diosan, aín cushínbì, atu uni itsin 'acéma ñu 'amiaxa, quixun ñuixuncéxun cuacéxa. ¹³Usaqin caía Pablobë Bernabé sénéncébétan ca Jacobonén anu 'icé unicama cacéxa:

—'En xucéantu, 'en mitsu camainun ca cuat. ¹⁴Simón Pedronén ca nu ñuixuanxa, Nucén Papa Diosan cara uisaira oquin judíos unicamaishima, judíosma unicamaribi nuibaquin ainan 'inun 'imiaxa quixun. ¹⁵Usai ca 'iti icé quixun ca an Nucén Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé unicaman cuënéo-céxa. A banax ca ésaí quia:

¹⁶ Mitsu 'aquitécénquin cana aín rëbúnquinéxa 'apuma 'aínbi Davidnén rëbúnqui achúshi 'apu 'imiti 'ain. ¹⁷ Judíos unicamain-shima judíosma unicamanribia 'énan 'inuxun 'ë ñucácé cupí cana acaman 'apu, Davidnén rëbúnqui achúshi 'imiti 'ain. ¹⁸Usai cana mitsun 'Ibu Dios an ènè banacama béráma ñuiá 'ëx quin.

¹⁹Usa 'ain cana 'ën sinanin, judíosma unicama axa sinanati Nucén Papa Diosnan 'inux Jesucristomi catamécë, a cananuna usai judíos unicama 'iti Moisésnëan cuënéo bana quicésabi oquian 'anun catima 'ain. ²⁰Esaquinhshi caquin cananuna acama quirica buánmiti 'ain: Unínbìa uniocé ñu rabiquian 'acé ñuina a camina pitima 'ain, 'imainun camina min xanuma 'ain xanubë 'itima 'ain, 'imainun camina tëtsécacé ñuina pitima 'ain, 'imainun camina ñuina imi pitima 'ain. ²¹Nucén raracaman 'ásaribi oquin ca camabi émanuxun unin anua judíos unicama timéti xubunuxun anun ñu mëétima nétécaman, Moisésnëan cuënéo bana ñuixunia. Usa 'ixuan Moisésnëan usai judíos unicama 'iti cuënéo bana 'unáncé 'icé cananuna esaqin caquinshi atu quirica buánmiti 'ain.

²²Usaí Jacobo quia cuaquin ca Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama 'imainun axa Jesucristomi catamécë unicaman aín cushicamabétan sináncëxa, Antioquianua Bernabé 'imainun Pablobë cuantánun cananuna rabé uni caísti 'ai quixun. Usaqin sinánxun ca axa Jesucristomi catamécë uni rabé, Judas 'icébi Barsabásribi cacé, acéñun Silas caíscacéxa. ²³Caístancéxun ca atúan buánun quixun esaqin cuënéo-xun quirica 'ináncéxa:

“Nux Jesusan aín bana uni ñuixunun caíscë 'imainun axa Jesucristomi catamécë unicaman nun cushicamabé tan cananuna mitsu quirica buánmin. Mitsux judíosma 'aíshbimi Jesucristomi catamécë 'aish nun xucéantu 'icé, Antioquia émanu, 'imainun Siria menu, 'imainun Cilicia menu 'icé, cananuna esaqin mitsu cain. ²⁴Nun xucéxmabi cuanxun isa uni raírinën mitsubé banaquin, usai judíos unicama 'iti Moisés quiásabi oi camina 'iti 'ain

quixun caquin mitsu masá nuitumiaxa quixuan ñuicania cananuna cuan.²⁵Usa 'ain cananuna timéxun, axa nubé nuibanancé Bernabé 'imainun Páblobé cuanxuan mitsu isi cuanun rabé uni caístancéxun xuti sinan.²⁶Nun caíscé uni a rabétan ca ami nishquian unin 'aisa tancéxunbi Nucén 'Ibu Jesucristo usai 'ia ñuiquin racuéquinma unicama ñuixunia.²⁷Usa 'ain cananuna Judascé-ñun Silas xutin, Bernabé 'imainun Páblobéa cuanun. Xucéxun ca atun énë quirica quicésabi oquin mitsu ñuixunti 'icén.²⁸Nucén Papa Diosan Bérü Nunshin Upitan sinánmicéxun cananuna sinan, ca asábi 'iti 'icén, mitsúnmí Moisésnén usai judíos unicama 'iti cuënéo banacama quicésabi oquin 'aquinma énë ñuishishi 'ati:²⁹Unínbia uniocé ñu a rabiquian 'acé ñuina a camina pitima 'ain 'imainun camina ñuina imi pitima 'ain 'imainun camina tétscécacé ñuina pitima 'ain 'imainun ca aín xanuma 'ain uni xanubé 'itima 'icén. Énë banacama cuati camina mitsux asábi 'iti 'ain. Bérúanx camina 'icanti 'ain".

³⁰Usaquin quirica 'atancéxuan xucéx cuanx ca Antioquíau bëbacéxa. Bëbaia cuatía timëtia ca axa Jesucristomi catamécé unicama a buáncé quirica 'ináncéxa.³¹Ináncéxun a quirica uisai cara quia quixun istancéx ca cuëeni chuámashirua 'icancéxa.³²Usa 'ain ca an Nucén Papa Diosan sinánmicéxun bana uni ñuixuncé uni 'ixun Judas 'imainun Silasnén 'itsa oquin bana ñuixunquin anu 'icé unicama 'éséacéxa. 'Esécxun upí oquin Jesús sinani chuámarua taní ca unicama cuëéancéxa.³³'Itsa nëtén Antioquíau 'itancéxa Judasbé Silas an xucé unicamanu cuantécenia ca anua 'icé axa Jesucristomi catamécé unicaman —bérúanx camina cuanti 'ai

—quixun caquin xuacéxa.³⁴Usa 'aínbi ca Silanén Judas cuantámmainun ax bérúti sináncéxa.³⁵Usaquin sinántancéx bérúxun ca anuxun Páblobétan Bernabénén an Jesucristomi catamécé 'ixun aín bana ñuixuncé unicamabé tan —Nucén 'Ibu Jesúsmi catamëti ca uni Nucén Papa Diosnan 'iti 'icé —quixun bana ñuixunquin Antioquíau 'icé unicama 'unánmia-céxa.

Pablo mecamá oi cuantécéan (15.34-18.22)

³⁶Usa 'ain ca anu pain 'itancéxun Pablónen Bernabé cacéxa:

—Anuxunu Nucén 'Ibu Jesucristomi catamëti ca uni Nucén Papa Diosnan 'iti 'icé quixun bana ñuixuncé émacamanu cuanquin cananuna anua 'icé nun xucéantu uisa cara istéceni cuanti 'ai —quixun.

³⁷Cacéxun ca Bernabénén Juan 'icébi Marcosribi cacé uni, a buántisa tancéxa.

³⁸Buántisa taniabi ca Pablónen Bernabé cacéxa:

—Panfilia nëtenuax ca nubétan Nucén Papa Diosan bana unicama ñuixunima nu ébetsini uaxa. Usa 'ain cananuna a buántima 'ain.

³⁹Usaquin quirica 'atancéxuan xucéx cuanx ca Antioquíau bëbacéxa. Marcos buani ca Bernabé, mané nuntin Chipre nasínu cuancéxa.

⁴⁰Cuancébétan ca Pablónen Silas abéa cuanun caíscéxa. Caíscé ca axa Jesucristomi catamécé unicaman

—Nucén 'Ibu Diosan ca nuibaquin bérúanquin mi 'aquinia —quixun catancéxun xuacéxa.⁴¹Xucéx cuanquin ca Páblobétan Silasnén Siria menu cuanan Cilicia menuribi cuanquin a mecamantuaxa Jesucristomi catamécé unicama bana ñuixunquin Jesucristonan 'áisha cuéenun sinánmiacéxa.

Pablo 'imainun Silasbë Timoteo cuan

16 ¹Cuanx ca Pablobë Silas Derbe émanu cuanan anuribi cuani Listra émanu bëbacëxa. Anu ca axa Jesucristomi catamëcë Timoteo cacë uni 'iacëxa. Aín titax ca judío xamu 'ianan Jesúsmi sináncë 'iacëxa, 'imainun ca aín papax griego banan banacë 'iacëxa.

²Listra 'imainun Iconio émanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicaman —upí uni ca —quixun ñuicë ca Timoteo 'iacëxa. ³Usa 'ain ca abëa Timoteo cuanti cuéenquín Pablönén sináncëxa, —Timoteonén papax ca judío unima 'aish griego banan banacë 'icë quixun ca Listranu 'icë 'imainun Iconionu 'icë judíos unicaman 'unania. Usa 'ain ca Timoteo judíos unicaman aín bana cuaisama tanti rabanan judíos uni 'icësai 'unántiocë 'iti 'icë —quixun. Sinántancëxun 'unánti oracambianquin ca Pablönén Timoteo buáncëxa.

⁴Listranuax Timoteo buani bëtsi bëtsi émanu cuanquin ca anu 'icë unicama, uisaquin cara Jerusalénu 'icë Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicama 'imainun axa Jesucristomi catamëcë unin cushicaman caxa quixun bana ñuixuancëxa. Ñuixunquin ca atúxa quicësabi oquin camina 'ati 'ai quixun axa Jesucristomi catamëcë unicama cacëxa. ⁵Usaquian Pablobëtan Timoteonén bëtsi bëtsi émanu cuanquin bana ñuixuncëx ca axa ami catamëcë unicamax upiti Jesúsmi sináncëxa. Usai 'icëbëa camabi nëtén uni raírinëxribi ami sináncëbë ca axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aisamaira 'iacëxa.

**Namácësa oquian Pablönén
Macedonianu 'icë uni isa**

⁶Usaquiania cuania Asianuxun bana ñuixunxunma 'anun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx ca

Pablobë Silas 'imainun Timoteo Frigia cacë me 'imainun Galacia cacë menuribi cuancëxa. ⁷Cuanx anu bëbaquin Misia cacë me inubiani, Bitinia cacë menuribi-shi cuainsa taniabi ca Nucën 'Ibu Jesusan Bëru Ñunshin Upitan anu cuanxma 'inun sinánmicëxa. ⁸Sinánmicëx ca Misia inubianx Troas cacë émanu bëbacëxa. ⁹Bëbaxun ca Pablönén imé namáquin iscësoquin Macedonia menu 'icë uni achúshia nicë isacëxa. Iscëxun ca cacëxa: Macedonia énu uxun camina nu 'aquisti 'ain. ¹⁰Usoquian Pablón namáquin iscësa oquin isan cananuna nun Macedonia menuxun, Jesucristomi catamëti ca uni ainan 'iti 'icë quixun bana ñuixuni cuanti ca Nucën Papa Dios cuëenia quixun sináncën. Sinánquin cananuna bënénquinshi anu cuanuxun ñu mënïocën.

Pablobëa Silas Filipos cacë émanu 'iá

¹¹Manë nuntin Troasnuax cuanshiax Samotracia cacë nasínu bëbonx cananuna Neápolis émanu bëbacën.

¹²Anuax cuanx cananuna Filipos émanu bëbacën. Filipos ax ca Macedonia menu 'icë éma cha anuribia Romanu 'icë unicama 'icë 'iacëxa. Anu cananuna 'itsamashi nëtë 'iacén. ¹³A émanuax cananuna anun ñu mëëtima nëtén baca cuébí cuancë, anuaxa axa ami sináncë unicamax usabii 'icë 'aish Nucën Papa Diosbë banacë, anu. Cuanquinbi xanucama timécë isi anu tsóbuquin cananuna Jesúsmi catamëti bana atu ñuixuancë. ¹⁴A xanucama achúshi ca Lidia cacë 'iacëxa. Ax ca Tiatira émanu 'icë xanu 'ianan, an chupa upí minanëñ pucucësa marucë 'iacëxa. Usa 'aish ca ami sinánquin Nucën Papa Dios rabicë 'iacëxa. Usa 'ixuan Pablönén bana ñuia cuatia ca Nucën 'Ibu Diosan Jesucristomi catamëtía ainan 'inun sinánmicëxa. ¹⁵Sinánmicëx Jesucristomi

catamëti ca Lidia, aín xubunu 'icécama-bé, nashimicé 'iacéxa. Nashimicé 'ixun ca nu cacéxa:

—Mitsun, 'éx cana asérabi Jesucristo-nan 'ain quixun sinani camina 'én xubunu 'iti 'ain.

Usaquin nu caía nux anu 'iti cuéencé bëe cananuna anu 'iacén.

¹⁶Nëtë itsin anuaxa uni abë banacé anuax Nucën Papa Diosbë banai cuanquinbi cananuna xanu xuntacu achúshi ñunshin 'atimañu isacén. A xanun ca ñunshin 'atimanéan 'únamicé xun uisai cara 'iti 'icé quixun ñuacacéxun uni usai camina 'iti 'ain quixun ñuixuan-céxa. Usoquin 'aquin ca aín patróncama 'itsa curíqui bimiacéxa. ¹⁷A xanu xuntacunéx ca Pablocéñun nu nubiani munuma banai quiacéxa:

—Ené unicaman ca Dios, naínu 'icé 'Apuria a ñu 'axunia. Usa 'ixun ca anúnmì mitsun 'uchacama téréncé 'aish ainan 'iti bana mitsu ñuixunia.

¹⁸Usai quiquin ca 'itsa nëtén nu nuiacéxa. Usoquin 'uran ubíocéx cuainacéquin ca Pablonén ñunshin 'atima cacéxa:

—Jesucristonéan quimicéxun cana mi cain, ené xanunuax ca chiquit.

Quixuan cacéxéshi ca bënétishi ñunshin 'atima chiquácexa.

¹⁹Usai 'icébétan ca aín patróncaman, a xanuan an 'acésabi oquin ñu 'acébétanma ca curíqui bitima 'icé quixun sinánquin, Pablocéñun Silas biacéxa. Bibianquin ca anua 'apu 'icénu buáncéxa. ²⁰Buánxun ca an uni bëtsi unimi manania cuacé uni cacéxa:

—Ené uni rabëtan judfos uni 'ixun bana ñuixuncéxun cuati ca nun émanu 'icé unicamax tsuáquiruia. ²¹Tsuáquiru-miquian bana ñuixuncé 'aínbi cananuna nun romano uni 'ixun an ñuixuncé bana axa quicésabi oquin 'atima 'ain.

²²A xanun patróncaman usaquin an uni uni itsimi manania cuacé unicama caia cuati, ca camabi uni Pablo 'imainun Silasmi tsuáquiruacéxa.

Tsuáquirucébétan ca a unicaman, aín chupa pëmitancéxuan manë xon rishquínun quixun aín unicama cacéxa. ²³Usoquin cacéxun cushíinra 'itsa oquin rishquitancéxun ca sipuacéxa. Sipuatan-céxun ca an sipunu 'icé unicama bérúancé uni cacéxa, Pablocéñun camina Silas machiquitia upí oquin bérúanti 'ai quixun.

²⁴Usoquin 'anúan cacéxun ca sipu 'ucé mëúira atsínmixun i quini océn tabíata-xacéxa.

²⁵Usoquian 'acéx ca Pablobë Silas imé naëx Nucën Papa Diosbë bananan a rabi cantacéxa. Usaría 'ia ca anua 'icé sipuacé uni rafrinén cuacéxa. ²⁶Usaía 'icébëa me cushíinra shaíquicébë ca ami tapuocé icama shaíquicébëa xécuëca-maxribi xéoquimainun manë risi anun uni sipuacé tècérécacécamta tubucuti rëucüacéxa. ²⁷Usaía 'icébë bësuquinbi, xécuëcamta xéoquicé isquin ca an sipuacé unicama chiquítí rabanan bérúancé unin sináncéxa, —sipuacé unicama ca chiquíquiani cuanxa —quixun. Sinánquin ca axbi taroracáca-tsi quixun aín manë xëtocë biacéxa.

²⁸Bitsiabi ca Pablonén munuma banaquín cacéxa:

—Taroracaxma ca 'it. Camáxbi cananuna énu 'ain.

²⁹Cacéxiunshi, anun pëcaxun isti a aín uni ñuacáxun bibianx ca bënétishi abáquiani sipu mëú atsíancéxa. Atsini, bérëqui racuétan bamai ca Pablo 'imainun Silas tanáin rantin purúancéxa.

³⁰Usai 'itancéxun éman buánquin ca Pablo 'imainun Silas cacéxa:

—¿Añu carana 'én 'uchacama téréncé 'aish iénuixun 'ati 'ain?

³¹Quia ca cacéxa:

—Nucén 'Ibu Jesucristomi sinani ca ami catamët. Ami catamëti camina min xubunu 'icé min aintsi 'ibucamabébi mitsun 'uchacama téréncë 'aish Nucén Papa Diosnan 'iti 'ain.

³²Caxun ca a 'imainun aín xubunu 'icécamaribi Nucén 'Ibu Jesús ñuiquin bana ñuixuancëxa. ³³Ñuixuncëxuinsí ca imébi an sipuacé unicama bérúancë unin Pablo 'imainun Silas anua manë xon 'acé aín namicama chucaxuancëxa. Chucaxuncëbë ca an sipuacé unicama bérúancë unibë axa aín xubunu 'icécamaxribi Jesúsmi catamëti nashimi-cé 'iacëxa. ³⁴Usa 'ixun ca an sipuacé unicama bérúancë unin aín xubunu buánxun Pablocëñun Silas pimiacëxa. Usocëx ca a unibë aín xubunu 'icé aín aintsi 'ibucamaxribi Nucén Papa Diosmi catamëti ainan 'aish, chuámashirua taní cuëéancëxa.

³⁵Usaíá 'ian pécaracébëtan ca an uníxa uni itsimi manania cuacé unicaman policía xuquin cacëxa:

—An sipuacé unicama bérúancë uninu cuanxun camina a uni rabéa cuantánun énun quixun cati 'ain.

³⁶Usaquin caxun xucëx cuanxuan cacëxun ca an sipuacé unicama bérúancë unin Pablo cacëxa:

—An uníxa uni itsimi manania cuacé unicaman ca mi chiquínun quixun 'é camiaxa. Usa 'ain camina chuámashirua 'aish cuanti 'ain.

³⁷Usaquian an sipuacé unicama bérúancë unin cacëxun ca Pablonën policíacama cacëxa:

—Nux románo uni 'aish quiricañu 'icébi, añu caranuna 'a quixun nu ñucáxunmabi, ca camabi unían ismainun rishquimitancëxun nu sipuamionxa. ³⁸Usaquin 'amionxunbi cara bérí uni raírinën isnúnma nu chiquinin? Ax ca 'aisama 'icén. Atúxbi ca nu chiquini uti 'icén.

³⁸Ésoquian Pablonën cacëxun cuabiani cuantécën xun ca policíacaman an uni uni itsimi manania cuacé unicama cacëxa. Caquian, románo uni 'aish ca quiricañu 'icé quixun cacëxun cuati ca racuéacëxa. ³⁹Racuëti anu cuanxun ca Pablocëñun Silas cacëxa:

—Mix camina románo uni 'aish quiricañu 'ain quixun 'unánxunma cananuna mi 'ón.

Caquin éman buánxun ca —ënë émanuax camina cuanti 'ai —quixun cacëxa. ⁴⁰Usaquian cacëx sipunuax chiquíquianí ca Lidianën xubunu cuancëxa. Cuanx atsínquinbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicama anu timéecë isquin upí oquin 'ésétancëx anuaxribi cuancëxa.

Tesalónica émanuaxa unicama tsuáquirua

17 ¹Usaquianí cuani Anfípolis éma 'imainun Apolonia éma anun cuanx ca Tesalónica émanu bëbacëxa. Tesalónicanu ca anua judíos unicama timéti xubu achúshi 'iacëxa. ²Usa 'ain ca rabé 'imainun achúshi semana anu 'i, Pablo axa 'icésabi oi anun ñu mëëtima nëtë 'icébë 'icébë, anua judíos unicama timéti xubunu atsínxun, anua timëtia unicama cuënéo bana 'unánmiquin, Jesús ax ca asérabi Cristo 'icé quixun cai atubé canancëxa. ³Cuënéo bananu ñuicësabi oquin 'unánmianan ca — a bana quicësabi oi 'iti 'aish ca Cristo paë tantancëx bamatancëx baísquixaxa —quixun canan ca —'én mitsu ñuixuncë Jesús abi ca axa uti nun caíncë Cristo ax 'icé quixun ñuixuancëxa.

⁴Ñuixunia cuati ca judíos unicama ráíri, Jesús ax ca asérabi Cristo 'icé quixun sinani, ami catamëti Silas 'imainun Pablobë timéacëxa. 'Imainun ca griego banan banacé uni 'ixunbia

Nucën Papa Diosan bana cuacëcama, a 'imainun —ax ca aín nuitu upí 'icë —quixuan unin cacë xanucamaxribi Jesúsmi catamëacëxa. ⁵Usa 'aínbi ca judíos unicama, an Jesús sináncëma, ax ami nutsi Silas 'imainun Pablomi nishquin uni 'atima chiquishcama timëtancëxun a émanu 'icë unicama tsuáquirumiacëxa. Tsuáquirumi, Jasón cacë uni aín xubunu banaruquin barii ca, camabi unífan isnun éma nébétsi buánti ca Pablocëñun Silas chiquinti 'icë quiax quicancëxa. ⁶Usai quiquinbi méraquimma ca Jasóncëñun axa Jesucristomi catamëcë unicama raíri nirimbianquin a émanu 'icë unicaman 'apunu buáncëxa. Buami ca munuma sharati quicancëxa:

—An camabi menu 'icë unicama tsuáquirumicë uni rabëtax ca énu uaxa. ⁷Ucë ca Jasonën anua 'inun aín xubunu atsínmiaxa. A unicamax ca Romanu 'icë 'apu César quicë bana cuaisama taní, 'apu itsi ca Jesús 'icë quia.

⁸Pablocëñun Silas ñuicania cuati ca unicamabë a émanu 'icë 'apucamaxribi sharati tsuáquiruacëxa. ⁹Tsuáquiruabi ca Jasónbëtan raírinën a énun quixun curíqui 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca Jasóncëñun raíri cuantánun quixun éancëxa.

Pablobë Silas Berea émanu 'iá

¹⁰Usai 'icëbëtan ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman bënénquinshi imé Pablocëñun Silas Berea cacë émanu cuantánun quixun xuacëxa. Xucëx cuanx bëbatancëx ca anua judíos unicama timëti xubunu atsíancëxa. ¹¹Atsínxuan bana ñuixuncëbëtan ca anua 'icë judíos unicaman, Tesalónica émanua 'icécamasamaira 'ixun, cuëenquin Pablonëan Jesús ñuiquin Nucën Papa Diosan bana ñuixunia cuacëxa. Cuaquin ca asérabi cara

Pablonëan ñuixuncë bana ax 'icë quixun 'unáncasquin camabi nëtëن Nucën Papa Diosan bana cuënëo isacëxa. ¹²Usaquin 'ai ca atux 'itsáxira —asérabi ca —quixun sinani Jesucristomi catamëacëxa. Usai 'imainun ca griego banan banacë unicama 'imainun xanucamaribi —upí sinánñu ca —quixuan unin 'unáncë, acamax Jesucristomi catamëacëxa. ¹³Usaí 'icëbëbi ca Tesalónicanu 'icë judíos unicamax, Pablonëan Bereanuxun Nucën Papa Diosan bana ñuixuna ñuicania cuabiani anuribishi cuancëxa. Cuanxun ca Pablomia nishnun quixun anu 'icë unicamaribi tsuáquirumiacëxa. ¹⁴Tsuáquirumicëbë tanbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman bënénquinshi Pablo manë nuntián cuantánun quixun xuacëxa. Xucëbë ca Timoteobë Silas Bereanubi bërúacëxa. ¹⁵Bérúmainun ca an buáncë unicaman Pablo Atenas émanu buáncëxa. Buántancëxun a ébianía Bereanu cuantëcënia ca Pablonë a unicama Timoteocëñuan Silas bënétishi a isi unun quixun camiacëxa.

Atenas émanua Pablo 'iá

¹⁶A unicama cuan ca Pablonën Atenas émanuxun Timoteocëñun Silas aia caíancëxa. Caini a émanu niquin, unífan uniocë ñu a unin rabicë, a 'aisamaira isi ca Pablo masá nuituacëxa. ¹⁷Usa 'ixun ca anua judíos unicama timëti xubunu-xun, judíos unicama 'imainun judíosma 'ixunbia an Nucën Papa Dios rabicë unicamaribi, Jesús ax ca asérabi Cristo, axa uti judíos unicaman caíncë, a 'icë quixun sinánmisa taní cuënëo bana ñui atubë canancëxa. Usai 'ianan ca camabi nëtëن anuxun ñu marutinuaxribi anua 'icë unicamabë Jesús ñui canancëxa. ¹⁸Cananmainun ca raíri unicama usa isa uni 'iti icë quixun epicúreo cacë unicaman bana ñuia cuacë, 'imainun

estoico cacé unicamanribia bëtsi bana ñuia cuacé, a unicamaxribi uax Pablobë banacéxa. Abë banatancéx ca ráirinëx quiacéxa:

—¿Añu cara banañura 'ixun énë unin nu ñuixuinsa tanin?

Quicébe ca ráirinëx Pablonean Jesús ñuianan —bama 'aish ca uni baísquiti 'icé —quixun cacéxun cuax quiacéxa:

—Nun rabicé diosma, bëtsi dios ñui sapi ca quia.

¹⁹Usai quitancéxun ca Pablo bibianquin matá, Areópago cacé, anu buánxun cacéxa:

—Nun nu cuacéma a ñuiquinmi nu cacé bana énë cananuna upí oquin 'unántisa tanin. ²⁰Nun cuacéma ñu camina min ñuin. Usai qui quicé cara quixun cananuna 'unántisa tanin.

²¹Usa 'ain ca Atenasnu 'icé unicama 'imainun 'uracéox uax atubé 'icé unicama an uisa bana cara an cuacéma 'icé a cuaisa tancéxa. 'Imainun ca unian ñuia cuacéma ñuribi ñuiquin uni caisa tancéxa. Usai ca a unicamax 'iacéxa.

²²Usa 'ain ca Pablo Areópagonu timéé unicama nübetsinuax niruquin cacéxa:

—Atenasnu 'icé unicama, 'én iscéxun camina mitsun dioscama 'itsaira sinánquin a rabin. ²³Ex énë émanu 'icé bain niquin cana anuxunmi mitsun dioscama rabicé 'itsa isan. Isanan cana anuxun mitsun dios rabiquinmi anu ñu nanti ñu achúshinumi ésaquin cuénéocé isan: “Énëx ca anuxun nun 'unáncéma dios rabiti a 'icén”. ‘Unánxunmabimi rabicancé dios a cana 'én mitsu ñuixunin.

²⁴An ca me 'imainun anu 'icé ñucamribi uniocéxa. Ax ca naí, me acaman 'Ibu 'icén. Usa 'aish ca ax anuxun a rabiti unin 'acé xubunu 'ima. ²⁵Unin a ñu 'axuncéxmabi ca ax usabi 'iá 'aish usabi 'ia. An ca anun nux tsótí nëtë

'imainun suñu, piti, 'imainun camabi ñuribi nu 'inania.

²⁶An ca achúshi uni aín rëbúnquicamaxa mecamanu tsónun uniocéxa. Unioquin ca uiti barin cara aín rëbúnquicamax camabi menu tsótí 'icé quixun mënionan, anua aín me sënénccamaribi mënioxuancéxa.

²⁷Nucén Papa Diosan ca ami sinánquian a 'unánun uni uniocéxa. Uisaxun caranuna a 'unánti 'ai quixunu sináncéxbi ca Nucén Papa Dios nu 'urama 'icén. ²⁸Nucén Papa Dios cupí cananuna tsotin, a cupí cananuna nitsin, a cupí cananuna énë menu 'ain. Mistun aintsi ráirinëx ca ésaí quiacéxa: “Nux cananuna diosan rëbúnqui 'ain”. ²⁹Nux aín rëbúnqui 'ixun cananuna sinántima 'ain, ax ca unian 'acé curi 'acé ñuusa 'ianan uxua mané 'acé ñuusa 'ianan maxax 'acé ñuusa 'icé quixun. ³⁰Nucén Papa Dios 'unáncéma 'ixun ca unin anbia uniocé ñu rabiacéxa. Rabia isquinbi ca Nucén Papa Diosan iséshiacéxa. Iséshia 'ixunbi ca béri camabi menu 'icé uni 'atimaquin sináncé 'ixunbia sinananun quixun aín unicaman canun camia. ³¹Nucén Papa Diosan ca mëníoceca, anúan achúshi uni, Jesucristonén camabi uni, aín nuitka cara upí 'icé, cara upíma 'icé quixun isti nëtë. Usaquieran 'anun ca am caísacéxa quixuan camabi umin 'unánun, ca Nucén Papa Diosan Jesús bamacébi baísquimiacéxa.

³²Usaquieran bamatancéx ca Jesús baísquiacéxa quixun ñuia cuati ca uni ráirinëx Pablomi cuaiacéxa. Cuaimainun ca ráirinén Pablo cacéxa:

—Minmi ñuicé bana énëmi ñuitécenia cananuna bëtsi nëtë cuatécénti 'ain.

³³Usaquieran cacéx ca Pablo acama ébiani cuancéxa. ³⁴Cuancébë Pablobë cuani ca ráirinëx ami sinani Jesúsmi cataméacéxa. Acamax ca Dionisio,

Areópagonu 'icé uni a 'imainun xanu achúshi Damaris cacé a 'imainun raíriri 'iacéxa.

Pablo Corinto émanu 'iá

18 ¹Areópago cacé matánuxun bana ñuixuntancéx ca Pablo Atenas émanuax Corinto émanu cuancéxa. ²Cuanx bëbaxun ca judío uni achúshi, Aquila cacé, méracéxa. Ax ca Ponto cacé menuaxa bacéan 'iacéxa. Usa 'aish ca aín xanu Priscilabé Italia menu 'icé Roma émanu 'iacéxa. 'Icébebía anu 'icé 'apu Claudio ax —judíos unicamax ca camáxbi Romanuax cuanti 'icé —quicébë ca Corintonu tsoti cuancéxa. Usa 'ain ca Corintonu bëbatancéx Pablo Aquilacéñun Priscila isi cuancéxa. ³Aquila ax ca Pablónéan 'acésaribi oquian an chupa xubu 'acé uni 'iacéxa. Usa 'ain ca Pablónén aín xubunu 'ixun Aquilabétan chupa xubu 'acéxa. ⁴Usoquin 'anan ca anun ñu mëetima nëtécaman anua judíos unicama timéti xubunu cuanxun —Jesús ax ca asérabi Cristo, axa utia judíos unicaman caíncë, a 'icé —quixun bana ñuixuancéxa. Ñuixuncéxun ca judíos unicama raíri 'imainun judíosma unicama raírinénribi —Jesús ax ca asérabia Nucén Papa Diosan xuá a 'icé —quixun 'unánquin sináncéxa.

⁵Usa 'ain ca Timoteobéa Silas Macedonianuax Corintonu bëban Pablónén bëtsi ñu mëeti 'aqinma Jesús ñui quicé banaishi ñuixuancéxa. Ñuixuanan ca judíos unicama, Jesús ax ca asérabi Cristo axa utia atun caíncë a 'icé quixun upí oquin ñuixuancéxa. ⁶Cacéxbi ca aín bana timanan ami 'atimati banai ami nishacéxa. Usaíá 'ia ca Pablónén anuax ca cuania quixuan atun 'unánun aín chupa tacaquin cacéxa:

—Mitsúxbi 'iisama taní camina Nucén Papa Diosnan 'itima 'ain. Usaími 'icéxbi

ca 'én 'uchama 'icén. Mitsúnmi énë bana cuaisama tancébétan cana judíosma unicama ñuixuni cuanin.

⁷Catancéx anua judíos unicama timéti xubunuax chiquíquiani ca judíosma 'ixunbia an Nucén Papa Dios rabicé, Justo cacé uni, aín xubunu cuancéxa, axa anua judíos unicama timéti xubu rapasu 'ain.

⁸Usa 'ain ca anua judíos unicama timéti xubunu 'icé 'apu, Crispo, abé aín xubunu 'icé aín aintsi 'ibucamaxribi ami sinani Nucén 'Ibu Jesúsmi cataméacéxa. Usai 'imainun ca Pablónéan bana ñuixunia cuati, 'aisamaira Corintonu 'icé unicamaxribi ami sinani Nucén 'Ibu Jesúsmi catamëti nashimicé 'iacéxa. ^{9,10}Usa 'ain ca Pablónén namáquin cuacésa oquin esaquian Nucén 'Ibu Jesusan cacéxun imé cuacéxa:

—É cana mibë 'ain. Usa 'ain ca uinu 'icé unínbì mi paë tamiquin mëetima 'icén. Énë émanuax ca 'aisamaira uni 'énan 'iti 'icén. Usa 'ain camina racuéquin énquinma 'én bana ñuixunti 'ain.

¹¹Usaquian cacéxun ca Pablónén achúshi bari 'imainun mëcén achúshi 'imainun achúshi 'uxé Corintonu 'iquin unicama Nucén Papa Diosan bana ñuixuancéxa.

¹²Usaquian ñuixuncébëi ca Galión, axa Acaya menu 'icé unicaman 'apu 'ain, judíos unicamax Pablomi nishi tsuáquiruacéxa. Tsuáquiruquin bibianquin ca an uníxa unimi manania cuacé unicama timéccë anu buáncéxa. ¹³Buánxun ca Galión 'imainun abé 'icé unicama cacéxa:

—Ené unin ca usai judíos unicama 'iti Moisésnén cuënéo bana quicésama oquin Nucén Papa Dios rabinun quixun unicama caia.

¹⁴Quixuan cacébëa Pablo quicascébë tanbi ca Galiónén judíos unicama cacéxa:

—Énë uníxa ñu 'aisama 'acé 'ianan uni 'acé 'ain cuni cana mitsúmí a ñuiquin cacéxun cuatsian. ¹⁵Aínbi ca an mitsun cuati banaishi ñuixunquin, usai ca quia quixun ñuixunia. Usa 'ain camina mitsúmí méníoti 'ain. 'Én cana énë ñu mitsu ménioxuntima 'ain.

¹⁶Usaquin catancéxun ca Galiónen axa Pablomi manáncé unicama a cuantánun quixun cacéxa. ¹⁷Cacéx cuanquinbi ca anua judíos unicama timéti xubunu 'icé 'apu, Sóstenes, a bixun mëecancéxa. Usoia isquinbi ca Galionen caquinma iséshiacéxa.

Antioquianu cuantécéntancéxa Pablo amiribishi mecamo oi cuantécéan (18.18-21.26)

¹⁸Usocéx 'itsa nëtén pain Corintonu 'itancéx ca Pablo Siria menu cuanti sinani axa Jesucristomi cataméccé unicama —cana cuanin —cabiani, Priscila 'imainun Aquílabé mané nuntin cuancéxa. Cuanx Cencrea émanu bëbaxun ca Pablónen, —én Nucén Papa Dios cacésabi oi 'i cana sënèni —quixun sinánquin aín bu tématicéxa. ¹⁹Tématicéxa cuanx ca Efeso émanu bëbacéxa. Bëbax Priscila 'imainun Aquila ébiani cuanx anua judíos unicama timéti xubunu atsíanx ca anuax Pablo anua timéccé judíos unicamabé banai atubé usai Jesús 'iti ñuiquin Nucén Papa Diosan bana cuënéo ñu canancéxa. ²⁰Usaía 'ia judíos unicaman atubéa 'inun cacéxbi ca Pablo anu 'íama 'icén. ²¹Abé 'iquimá ébianquin ca atu cacéxa:

—Judíos unicama anun timéti nëtë sënèncébë atubé Jerusalénu 'itancéx cana Nucén Papa Dios cuëncébë mitsu isi utécénti 'ain.

Quixun cabiani ca Efesonuax cuancéxa. ²²Cuanx Cesárea émanu bëbax ca nuntiuax 'ibúquiani taén Jerusalénu cuancéxa. Cuanx bëbaxun

atu istancéxun axa Jesucristomi cataméccé unicama —cuanmainun ca 'it —cabiani ca Antioquianu cuancéxa.

²³Antioquianu 'éora pain 'itancéx ca Galacia menu 'icé éma 'imainun Frigia menu 'icé émacama oi cuanquin Pablónen axa Jesucristomi cataméccé unicama upiti Jesucristomi sinani ax cuéencésabi oi 'inun quixun caquin atu 'eséacéxa.

Efesonuxuan Apolosnén bana ñuixuan

²⁴Pablónen Galacia menu cuanx Frigia menuribi cuanquin axa Jesucristomi cataméccé unicama 'ésemainun ca Alejandría émanu 'icé judíos uni achúshi, Apolo, ax Efeso émanu cuanx anu 'iacéxa. Ax ca an Nucén Papa Diosan bana cuënéo upí oquin 'unáncé 'aish unicama upí oquin bana ñuixuncé 'iacéxa. ²⁵Nucén 'Ibu Jesús ñuixunquian 'unánmicancé 'ixun ca Apólosnén cuéeni banaquin, Jesús ñuiquin, upí oquin Efesonu 'icé unicama ñuixancéxa. Usaquin Jesús ñuiquin bana ñuixuanan, —aín 'uchacama chiquinatia ca Juanén uni nashimiaccéxa —quixun 'unánquinbi ca Apolosnén —Jesucristonén ca aín Béru Ñunshin Upí aín unicama abéa 'inun 'inania —quixun 'unánma 'icén.

²⁶Usa 'ain ca anua judíos unicama timéti xubunuxun Apolosnén racuéquinma bana ñuixunia cuauquin ca Aquílabétan Priscilanén 'uri buánxun Apolos, Jesúsmi cataméti ca uni usai 'ia quixun upí oquinra ñuixancéxa. ²⁷Usa 'ain ca Acaya menua Apolos cuainsa tancébtan axa Jesucristomi cataméccé unicaman —asábi ca —catancéxun atuan upí oquin Apolo binun quixun caquin axa Acayanuax Jesucristomi cataméccé unicama quirica cuënöoxuan-céxa. Cuënöoxunia quirica bibiani mané nuntin cuanx Acayanu bëbatancéxun ca Apolosnén anua 'icé a Nucén Papa

Diosan nuibaquin Jesúsmi sinánmicé unicama upí oquin 'aquiancéxa.
28'Aquianan ca unicaman cuamainun —Cristo ca ucéma 'icé —quixuan sinaniabi abé banaquin judíos unicama, Jesús ax ca asérabi Cristo, axa utia atun caíncé a 'icé quixun canan usai ca Cristo 'iti 'icé quiax ca Nucén Papa Diosan bana cuënéo quia quixun 'unánmiacéxa.

Pablo Efesonu 'iá

19 ¹Corinto émanua Apolos 'ain ca Pablo matá me sapáncama oi cuantancéx Efesonu bëbacéxa. Bëbaxun ca anu 'icé axa Jesucristomi sináncé unicama méracéxa. ²Méraxun ca nucácéxa:

—¿Mitsúxmi Jesucristomi sináncébë cara aín Bëru Ñunshin Upí mitsunu uax?

Quixuan ñucácéxun ca cacéxa:

—Nun cananuna Jesucristomi cataméti ca uni aín Bëru Ñunshin Upíñu 'ia quixun ñuia cuacéma 'ain.

³Usaía quia ca Pablónen atu cacéxa:

—¿AÑu sinani caramina nashimicé 'ian?

Cacéxun ca cacéxa:

—Juanéan uni 'unánmicé bana sinani cananuna nashimicé 'ian.

⁴Cacéxun ca Pablónen cacéxa:

—Atimaquin sináncé 'ixunbia sinanatia ca Juanén uni nashimiacéxa. Nashimiquin ca cacéxa, axa a caxu uti uni achúshi, Jesús, axa utia judíos unicaman caíncé, Cristo, ami sinánun quixun.

⁵Usaía Pablo quia cuati ca Nucén 'Ibu Jesúsmi cataméti a unicamax nashimicé 'iacéxa. ⁶Usa 'ain ca a unicama Pablónen aín mécénan ramécebë atunu Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí uacéxa. Usaría 'icébë unin 'unáncéma banan bananan ca a unicaman, usaquian Nucén Papa Diosan sinánmicé

bana unicama ñuixuancéxa. ⁷Anu 'icé uni nashimicécam a x mécén rabé 'imainun rabé unisa 'iacéxa.

⁸Usa 'ain ca Pablónen anu rabé 'imainun achúshi 'uxé 'iquin, anua judíos unicama timéti xubunuxun racuéquinma upí oquin Jesús ñuiquin bana ñuixuancéxa. Ñuixunquin ca, Jesucristomi cataméti ca uni Nucén Papa Diosnan 'iti 'icé quixuan 'unánun anu 'icé unicama ñuixuancéxa. ⁹Ñuixuniabi ca rafrinén masáquin sinánquin cuaisama tancéxa. Usaquin cuaisama tani ca anu timéce unicaman cuamainunbi —Jesús mi sinánti ca 'aisama 'icé —quiax quiacéxa. Usai quicébë, anuax chiquíquianquin ca Pablónen axa Jesucristomi cataméce unicama buani, Tirano cacé unían anuxun uni 'unánmicé xubu, anu cuancéxa. Cuanxun ca anuxun camabi nétén bana ñuixuancéxa. ¹⁰Usaquin ca Pablónen rabé barin anuxun bana ñuixuancéxa. Pablónen usaquin ñuixuncéxun ca Asianu 'icé unicama, judíos unicama 'imainun judíosma unicamanribi Nucén 'Ibu Jesús ñuiquin ñuixuncé bana cuacéxa. ¹¹Cuacébétan ca Pablónen anuxun Nucén Papa Diosan 'amicéxun uni itsin 'acéma ñu 'acéxa. ¹²Usa 'ain ca amia Pablo ratíquicé chupa 'imainun pañun abia anu buania mëei uni ñucécamax pëxcúacéxa, pëxcúmai-nun ca ñunshin 'atimacamaxribi uniuax chiquíacéxa.

¹³Nucén Papa Diosan 'amicéxuan Pablónen usoquin 'aia istancéxun ca an cuaínbéquini niquin uniuia ñunshin 'atima chiquíncé judíos unicama rafrinén, Nucén Papa Diosan 'amicéxuan Pablónen 'acésaribi oquin 'ati sináncéxa. Usaquin sinánquin ca uniu 'icé ñunshin 'atima cacéxa:

—Pablónen unicama ñuixuncé Jesús an 'amicéxun cana mi Cain, énë uniuax ca chiquit —quiaxun.

¹⁴Usaquian an ñu 'acé uni raírinëx ca judíos sacerdotenën cushima achúshi, Esceva cacé, aín bëchicë mëcén achúshi 'imainun rabé 'iacëxa. ¹⁵Usa 'ixuan cacëxunbi ca ñunshin 'atimanën Escevanën bëchicëcama cacëxa:

—Jesús 'imainun cana Pabloriga 'unan. Usa 'ixunbi cana ui caramina 'ai quixun mitsu 'unaniman.

¹⁶Quixun cai chiríñquianx anu 'iruquin ca ñunshin 'atimañu uni an cupinunma atu mëëacëxa. Mëequian cushíinra mëecëx ca chupañuma 'aish aín nami tëatéábu 'aish xubunuax chiquiti abácëxa. ¹⁷Usoquian 'acéa ñuia ca Efesonu 'icé judíos unicama 'imainun judíosma unicamanribi cuacëxa. Cuati racuéquin ca:

—Nucén 'Ibu Jesús, ax ca cushiira 'icé —quiquin a rabiacëxa.

¹⁸Usaí 'icébë uxun ca axa Jesúsmi catamëcë 'itsa unin —usrabi oquin cana 'én ñu 'atima 'acé —quixun chiquinacëxa. ¹⁹Usomainun ca an ñubéti 'unáncë unicaman anua ñubéti 'unáncë quiricama bëxun, camabi unían ismainun néeancëxa. Usa 'ain ca a quiricacaman cupí cincuenta mil curíquisa 'iacëxa. ²⁰Usaria 'imainun ca a ñuquin bana ñuia cuati Jesucristomi catamëti unicamax amiribi amiribi 'itsacëxa.

²¹Usa 'ain ca Pablonën Macedonia me 'imainun Acaya menu pain cuantancëx Jerusalénu cuanti sináncëxa. Jerusalénu cuanti sinani ca quiacëxa: Anu pain 'itancëx cana Roma émanuribi cuanti 'ain. ²²Usaquin sinánxun ca Pablonën an 'aquincë uni rabé, Timoteo 'imainun Erasto, a Macedonia menua cuantánun xuacëxa. Xutancëx ca Asia menua 'icé éma Efeso, anu 'éora pain í bérúacëxa.

Efesonu 'icé unicamaxa tsuáquirua

²³Efesonuaxa Pablo cuancëma pan 'ain ca Jesucristo ñuicë bana cuaisama

tani, a émanu 'icé unicamax tsuáquiruacëxa. ²⁴Usaí 'inun ca Demetrio, an uxua manë unioquin ñu chucúmaramaca 'ati 'unáncë, an tsuáquirumiacëxa. Demetrio an anuxun diosa Artemisa cacé rabiti xubu iscësa 'itánun chamaburatsu oquin manë uxua uniocëxa. Unioxun maruquin ca a 'imainun abëtan ñu 'acé unicamanribi 'itsaira curíqui biacëxa. ²⁵Demetriónen ca abëtan usoquin 'acé unicama 'imainun anribia usaribi oquin ñu 'acé unicamaxa, an camicëx timëtia cacëxa:

—Mitsun camina 'unanin, énë ñu ésoquin 'atancëxun maruquin cananuna anun nun ñu maruti curíqui bitsin.

²⁶Usa 'ainbi camina mitsun Pablo isanan an ñuicë banaribi cuatin. An ca Efeso émanushima, Asia menu 'icé émacama oquin, unian a rabinuxun 'acé ñu ax ca asérabi diosma 'icé quixun caquin, a rabixunma 'anun caquin 'aisamaira uni sinánmiaxa. ²⁷Usoquian sinánmicëxun ca unin nun nu uniocë uxua manë 'acé xuburatsu bitima 'icén. 'Imainun ca Diananëxa cushi 'ainbi unicaman anuxuan a rabicë xubu cha manuti 'icén. Diana axa Asiana 'icé unicama 'imainun camabi menu 'icé unicaman rabicë 'aishbi ca rabicëma 'iti 'icén.

²⁸Usaí Demetrio quia cuati ca nishi sharati tsuáquirui quicancëxa:

—Cushiira ca Diana 'icén. Efesonu 'icé unicaman rabicë diosa ca Diana 'icén.

²⁹Usari quicëbë ca Efeso émanu 'icé unicama sharati tsuáquiruacëxa. Tsuáquiruquin Macedonia menu 'icé uni rabé, Gayo 'imainun Aristarco, axa Pablobë nicë, a bixun nirínbianx ca anua unicama timécë xubunu abáquianx atsíancëxa. ³⁰Atsíncëbëa anu 'icé unicama cai axribi atsíntisa taníabi ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman —miribima bitsia atsíanxma ca 'it —quixun Pablo cacëxa. ³¹Camainun ca

an 'unáncë Asia menu 'icë 'apu raírinëribi anu timécanti xubunu atsíanxma 'inun quixun Pablo camiacëxa. ³²Usa 'ain ca axa timécë unicamax tsuáquirui, raírinëxa bëtsi ñu ñui quimainun raírinëxribi bëtsi ñu ñui banai sharácëxa. Sharáquinbi ca aín patsanën aña 'anux cara timéaxa quixun 'unánma 'icën. ³³Pablomia 'icésaribiti ca anua timécë unicamax anua atubë 'icë judíos unicamamiribi nishacëxa. Usaifa ami nishcëxun ca judíos unicama an Alejandro, uisai 'i cara timéaxa quixun an anua timécë unicama canun quixun cacëxa. Cacëxun ca Alejandronen aín mécenan sanánquin aín bana cuanun quixun cacëxa. ³⁴Cacëxbi ca —ax ca judío uni 'icë —quixun 'unani nêtëtima rabé horan pain munuma sharati quicancëxa:

—Cushiira ca Diana 'icën. Efesonu 'icë unicaman rabicë diosa ca Diana 'icën.

³⁵Usa 'ain ca sharatia nêténun cacëxbi nêtëtisama taniabi an 'apu quirica cuënöouxnce unin nêtëmiacëxa.

Nêtëmia ca cacëxa:

—Efesonu 'icë unicama, 'en mitsu camainun ca cuat. Ènë émanu 'icë unicamax ca an anuxun Diana rabiti xubu bérúanan a iscësa maxax naínuax nipacëcë bérúancë 'icën. Usa ca quixun ca camabi menu 'icë unicaman 'unánxa. ³⁶Usa 'ain ca, usama ca quiax uíxbi quitima 'icën. Usa 'ain camina nêtëti 'ain. Nêtéanan camina sinánxunmaishi ñu 'atima 'ain. ³⁷Mitsúnmi bëcë uni rabëtax ca mitsun rabicë diosa ñui 'atimati banacëma 'icën. ³⁸Usa 'ainbi ca Demetrio 'imainun an abëtan uxua mané 'acë ñu 'acë unicaman, unimi manántisa tanquin, an uníxa uni itsimi manania cuacë unicama cati 'icën. Canan ca 'apu raíriribi cati 'icën. Cacëbëtanbi ca Demetrio 'imainun abë 'icë unicamaxa ami manáncë unicaman-

ribi, an uníxa uni itsimi manania cuacë unicama cati 'icën. ³⁹Usa 'ain camina bëtsi ñuribi mëníoisa tanquin anúan 'apucama timéti nêtén anu timécë unicaman cuamainun cati 'ain. ⁴⁰Uisai 'i caranuna sharati quixuan ñucacancëxun a ñuiquin cati ca 'áima 'icën. Usa 'ain ca 'apumi nishínu 'icësa sináncanti 'icën.

⁴¹Usaquin catancëxun ca timécë unicama cuantánun quixun xuacëxa.

Macedonia me 'imainun Grecia menu Pablo cuan

20 ¹Usaquin cacëxa cuancëbëtan ca Pablomén axa Jesucristomi catamécë unicama camicëx aia 'éséanan bana ñuixuntancëxun —cuancenun ca 'ican —quixun atu cabiani Macedonia menu cuancëxa. ²Cuanquin ca a menua 'icë émacamanua 'icë axa Jesucristomi catamécë unicama, éñima Jesúsmi cataménun quixun caquin sinánniacëxa. Sinánmibiani ca Grecia 'icëbi Acayaribi cacë menu cuancëxa. ³Cuanx bëbax ca anu rabé 'imainun achúshi 'uxë 'iacëxa. Anu 'aish ca mané nuntin Siria menu cuanti sinánquinbi, judíos unicamaxa ami 'ésénania ñuia cuati sinanaçëxa. Sinanabiani ca Macedonia anu pain bain cuancëxa. ⁴Cuancëbë ca Berea émanu 'icë uni, Sópater, a 'imainun Tesalónica émanu 'icë uni rabé, Aristarco 'imainun Segundo, 'imainun Derbe émanu 'icë uni, Gayo, 'imainun Asia menu 'icë unicama, Timoteo, Tíquico, Trófimo, acamax Pablobë cuancëxa. ⁵Cuanx Macedonia menu bëbacëbë ca atux pain Troas émanuxun nu caini cuani nu ébiani rëcuénquiancëxa. ⁶Usa 'ain cananuna anun chamiti ñucëñunma 'acë pán anun piti nêtë inúmitancëx, nuxribi Filoposnuax mané nuntin cuanx, mécen achúshi nêtë 'icëbë Troasnu bëbacën. Bëbax cananuna mécen achúshi 'imainun rabé nêtë anu 'iacën.

Troas émanu Pablo iá

⁷Anu 'aish cananuna domingo nêtëñ
axa Jesucristomi catamëcë unicamabë
pán tucapaxun pi timéacën. Timéan ca
Pablönëñ, imëishinu cuanti 'ain, ñantón-
paquin 'uran bana ñuixuancëxa.
Usoquin ca imé naëx 'itámainun 'acëxa.
⁸Usoquin ca Pablönëñ xubu cata itsi
manáiñra 'icë, anua lamparín 'itsaira
tirfocë 'icë anunu timéçë, anuxun bana
ñuixuancëxa. ⁹Usaquian Pablönëñ
manámí 'icë xubu cata rabé 'imainun
achúshi, anuxun bana ñuixuncëbëí ca
béná uni achúshi, Eutico cacë, ax xubu
manámia 'icë xëcuë anu tsotax,
'uxcénan ténáncëx 'uxax éman nipacëa-
cëxa. Nipacëtía bamaia ca bicancëxa.
¹⁰Bicëbë xubunuax 'ibúquianquin béná
uni 'icúquin bitsi rantin purúnquin ca
Pablönëñ anua 'icë unicama cacëxa:

—Ratúaxma ca 'ican, ca uinacëtia.

¹¹Catancëx manan 'irutécénxun, pán
tucapaxun pianan pécaratamainun bana
ñuixuneti, ca Pablo atu èbiani cuancëxa.
¹²Cuancëbë ca béná uni Eutico axa
chuáma 'aish asábi 'icë buani
cuëenquiani cuancancëxa.

Troasnuaxa Pablo Miletou cuan

¹³Usa 'ain cananuna Pablönëan taëñ
cuainsa tanquin, anua bitsi cuanun
cacëx, nux pain rëcüéñquiani manë
nuntin Asón cacë émanu cuancën.
¹⁴Cuanx bëbaquin Asónua Pablo bibiani
cananuna abë nuntin Mitilene cacë
émanu cuancën. ¹⁵Mitilenenuax coonx
cananuna Quío cacë nasí rapasu
bëbacën. Bëbax anuax coonx cananuna
Samos cacë nasínu bëbacën. Bëbatancëx
cananuna anu 'icë éma Trogilio anuax
pain tantiacën. Tanti anu 'inëti cuanx
cananuna Mileto cacë émanu bëbacën.
¹⁶Anuxun ca Pablönëñ Pentecostés cacë
nëtë 'iisama pain 'ain Jerusalénu bëbatí

sinánquin 'uran Asia menu 'iisama
tanquin, Efeso éma 'urama 'aínbì anu
cuantima sináncëxa.

Efesonuaxa ax Jesucristomi catamëcë unin cùshicama Pablönëñ bana ñuixuan

¹⁷Usaqin sinánxun ca Miletounuxunbi
Efesonua 'icë axa Jesucristomi catamëcë
unin cùshicamaxa anu unun quixun
Pablönëñ camiacëxa. ¹⁸Camicëx aia ca
cacëxa:

—Asia menu utancëx carana mitsubë
'aish uisai 'ex 'ia quixun camina mitsun
'unanin. ¹⁹Ex mitsubë 'ixun cana
mitsúnmi 'ë rabiti sinánquinma axa
cuëencësabi oi 'iquin Nucën 'Ibu
Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuan.
Usoquin 'ai cana bëunan mëscúanan
judíos unicaman 'ë bëtsi bëtsi ocëx
'aisamaira téméran. ²⁰Usai 'iquinbi cana
ënquinma uisai caramina Nucën Papa
Dios cuëencësabi oi 'inux upí 'iti 'ai
quixun racuéquinma mitsu bana
ñuixuan. Usaqin nëtëquinma mitsúxmi
timéçë ñuixuanan cana mitsun xubuca-
manuxunribi mitsu bana ñuixuan.

²¹Ñuixunquin cana judíos unicama
'imainun judíosma unicamaribi Nucën
Papa Dios cuëencësa oi 'inux sinanatía
Nucën 'Ibu Jesucristomi catamënum
quixun can. ²²Usa 'ain cana Nucën Papa
Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë
sabi oi Jerusalénu cuani, uisai carana
anuax 'iti 'ai quixun 'unanimabi. ²³An
'unánmicëxun cana 'uninan, uinu 'icë
émanu carana cuani anuxun ca Nucën
Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ë
caia, anuax cana sипuocancë 'ianan
unian 'atimocëxun 'aisamaira oquin
téméranuxun 'ai quixun. ²⁴Usaqian
'unánmicëxbi cana 'ëx uisai carana 'iti
'ai quixun sinani bënetiman. Bamanu-
xunbi Nucën 'Ibu Jesusan cacësabi
oquin 'ai cuëenquin sénéonti cana
cuëenin, Nucën Papa Diosan ca

nuibaquin unicama ainan 'inun iémisa tania quixuan camabi unin 'unánun.

²⁵Usaquin sinánquinbi cana 'unanin, unicama carana Nucén Papa Diosan uni 'inun bana ñuixuan acaman ca 'é istécenuxunma 'aia quixun.

^{26,27}Mitsúnmi 'é istécencéxunmabi cana ésoquin mitsu Cain, uisai cara Jesucristo cupí aín unicamax, an méníosabi oi 'iti 'icé quixuan Nucén Papa Diosan 'é 'unánmicé, acama ñuiquin cana mitsushima camabi émanu 'icé unicamaribi ñuixuan. Usa 'ain ca 'én Jesucristo ñuiquin bana ñuixunia cuatibia ami catamécéma 'ain 'én 'uchama 'icén. ²⁸Usa 'ain camina mitsun mina ñu 'aisama 'ai bérúancati 'ain.

Bérúancanan camina axa Jesucristomi catamécé unicamaribia upí 'inun bérúanti 'ain. Nucén Papa Diosan Béru Ñunshin Upitan ca usoquinmi axa Jesucristomi catamécé unicama bérúanun mitsu 'imiaxa. A unicamax ca axa bama cupí Nucén Tbu Jesucristomi catamécé 'aish aín uni 'icén. ²⁹'En cana 'unanin, 'ex cuancébë ca uni raíri uti 'icén. Uxun ca axa ami sináncé unicama, Jesucristomi cataméti bana a énun quixun paránti 'icén. 'Inúanéan bëtsi biquin carnero tsuácacésaribi oquin ca a unin axa ami sináncé unicama Jesús manunun quixun parántisa tanti 'icén.

³⁰Esauquínribi cana 'unanin, axa Jesucristomi catamécé unicamabé timéccé unicama bëtsi bëtsin ca Nucén Papa Dios cuëncésabi oquin ñuixunquinma, cémë bana ñuixunti 'icén, a bana quicésabi oi isa 'inun quixun. ³¹Usa 'ain camina unin paráncéma 'inxunupí oquin sináinrati 'ain. Camina sinánti 'ain, rabé 'imainun achúshi barin cana ñantánbi nëténbi nëtéquinma bëunan mëscúquin mitsu 'éséan.

³²Béri cana an bérúanun Nucén Papa Dios mitsu ñucáxunin. An ca nuibaquin

mitsu ami cushionun 'imianan axa ami sináncé unicama 'imicésaribi oquin asérabi ainan 'aíshmi ax cuëncésa oíshi 'inun mitsu 'imiti 'icén. ³³'En cana curíqui ñucánan chupa uibi ñucácéma 'ain. ³⁴Mitsúnbi camina 'unanin, 'én mëcénanbi ñu mëexun cana 'én piti 'imainun 'én chupa bianan 'ex abë 'icécamaribi bixúan. ³⁵Usaquin ñu mëecé 'ixun cana mitsu 'unámia, mitsúnribimi usoquin 'anun, ñuñuma uni ñu 'inánuoxun. Usaquin 'ati sinani ca Nucén Tbu Jesús ésai quiacéxa: "A unin ñu 'ináncé uni ax cuëncésamaira oi ca an uni ñu 'ináncé uni ax cuëenia". A bana camina manuquinma sinánti 'ain.

³⁶Esauquín catancéx ca Pablo rantin puruni tsóbuti anu 'icé unicamabé Nucén Papa Diosbë banacéxa. ^{37,38}Banai sénénia ca —'é camina istécenuxunma 'ai —quia oi camáxbi masá nuituti abë 'icúcanani bëunan mëscúquin bérúanxa cuanun caquin mané nuntinu 'irumiquin Pablo buáncéxa.

Jerusalénu Pablo cuan

21 ¹Buáncéx 'iruax Efesonu 'icé unicama ébiani cuanx cananuna Cos cacé nasínu cuancén. Anuax coonx cananuna Rodas cacé nasínu cuanx, anuaxribi Pátara cacé émanu bëbacén. ²Bébaxun cananuna anua axa mané nuntin Fenicia menu cuanti uni raíri mëracén. Mérax cananuna a nuntin atubé cuancén. ³Cuanxun Chipre nasía mëmu 'icé inubiani cananuna Siria menu cuancén. Cuanx cananuna anu 'icé unicaman buáncé aín ñucama a nanpáxunti cupí Tiro émanu cuancén. ⁴Usai Tironu bëbaxun, axa Jesucristomi catamécé unicama mërax, cananuna mëcén achúshi 'imainun rabé nëtén atubé anu 'iacén. Nuxnu anu 'ain ca Nucén Papa Diosan Béru Ñunshin Upitan sinánmicéxun a unicaman uisai

cara Pablo 'iti 'icë quixun 'unánquin Jerusalénu cuanxma 'inun quixun cacëxa.⁵ Usaquian cacëbëbi cananuna a nêtécama inúcebë cuancën. A émanuax cuancëbë ca axa Jesucristomi catamëcë unicamax aín xanu 'imainun aín bëchicë bëbi nubë masinu cuancëxa. Cuanx cananuna rantin puruni tsóbuax masinuax Nucën Papa Diosbë banacën.⁶ Usai 'itancëxun atubë 'icucananquin —cuancenun ca bérúanx 'ican —quixun atu cai cananuna manë nuntinu 'iruacën. 'Irucëbë ca a unicamax aín 'icénu cuantecéancëxa.

⁷Anuax cuanx cananuna Tolemaida émanu cuancën. Cuanx bëbaxun axa Jesucristomi catamëcë unicama catancëx cananuna achúshi nêtén atubë 'iacën.⁸ Anuax pëcaratécencëbë cuanx cananuna Cesárea émanu bëbacën. Bëbax cananuna Felipenén xubunu abë 'i cuancën. Felipe ax ca an Jesús ñuiquin unicama bana ñuixuncë 'ianan mëcën achúshi 'imainuan rabé uni Jerusalénuax an piti mëticanun caíscan acama achúshi 'iacëxa. A Felipebë cananuna 'iacën.⁹Aín bëchicë ca rabé 'imainun rabé xanu bënënuma 'iacëxa. A xanucaman ca Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana uni ñuixuan-cëxa.

¹⁰Anu 'itsa nêtë 'icëbë ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana uni ñuixuncë uni achúshi Agabo cacë, ax Judea menuax bëbacëxa.¹¹Bëbax nu isi uxun anun Pablo tsitécérëquiçë, a biax anun tanéacanan anun mënëacati ca quiacëxa:

—Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ca ésari quia: Ènën 'ibu ca ésaribi oquin nêaxun Jerusalénu 'icë judíos unicaman judíosma unían binun 'inánti 'icën.

¹²Esaría Agabo quia cuauquin ca nubëtan Cesáreau 'icë unicamanribi,

Jerusalénu cuanxma 'inun quixun Pablo cacëxa.¹³Cacëxbi ca Pablo quiacëxa:

—¿Añu cupí caramina usai banai bëunan mëscúquin 'e masá nuitumin? Jerusalénuax Nucën 'Ibu Jesúsnan cupí 'e nêacancëxbi cana bënëtíma 'ain. Usoquin nêanan 'e 'acancëxbi cana asábi 'iti 'ain.

¹⁴Usai quia Jerusalénu cuancatsi quia cananuna Pablo sinanamicasmacën. Usa 'ain cananuna quiacën:

—Nucën 'Ibu Dios cuëncësabi oi ca 'iti 'icën.

¹⁵Usa 'ain cananuna ñu mënïobiani Cesáreanuax Jerusalénu cuancën.

¹⁶Cuancëbë ca nubë Cesáreanuax ax Jesucristomi catamëcë unicama raíri cuancëxa. Acaman ca Chiprenuax ucé uni Mnasón, axa 'itsa baritian Jesucristomi catamëcë, a 'unáncë 'ixun aín xubunu anunu 'inun nu buáncëxa.

Pablo Jacobo isi cuan

¹⁷Usa 'ain ca Jerusalénu bëbaia axa Jesucristomi catamëcë unicaman cuëenquin nu biacëxa.¹⁸Usaquian bicëx 'inéti cananuna pëcaracëbë Pablobë Jacobo isi cuancën. Abë ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushicamaribi 'iacëxa.¹⁹Icë —¿uisa caina 'ai?

—quixun catancëx atubë banaquin ca Pablónen uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan 'amicëxun, anua judíosma unicama 'icë émacamanuxun ñu 'axa quixun ñuixuancëxa.

²⁰Usaquian Pablónen ñuixuncëxun ca —asábi ca —quixun caquin Nucën Papa Dios rabiacëxa. Rabitancëxun ca Pablo esaquin cacëxa:

—Asábi ca. Usa 'aínbi camina 'unanin, 'aisamaira judíos unicamax ca Jesúsmi sinánxa. Sinánxunbi ca esaquinribi sinania, Moisésnëan usai judíos unicama 'iti cuënëo bana quicésabi oi cananuna 'iti 'ai quixun.²¹A unicamax ca quia,

min isamina bëtsi bëtsi menua judíos unicama, Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuënéo bana quicésabi oi 'iaxma 'inun quixun can. Canan isamina judíos unicaman 'acésaribi oquin bëbu tuá 'unántioxunma 'anun quixunribi can. ²²An usa bana cuacé unicamax ca mi ucé cuati timéti 'icén. ¿Usa 'ain caramina uisai 'iti 'ain? ²³Nun ésaquin cacésabi oquin camina 'ati 'ain. Énu ca rabé 'imainun rabé judíos uni, an Nucén Papa Dios cacésabi oi 'i sénénquian aín bu tteamitishi 'icén. ²⁴Énë uni buani camina abé judíos uni 'icésaribití 'inux mixribi nashi méníocati 'ain. Méníocanan camina a unicamaxa Moisésnën cuënéo bana usai 'iti quicésabi oi 'ianan aín bu téacé 'inun cupioquin méníocamiti 'ain. Minmi usoia isquin ca judíos unicaman 'unánti 'icén, mix camina Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuënéo bana quicésabi oi 'i quixun. 'Unánan ca mimia manáncé bana ax ca cémë 'icé quixun 'unánti 'icén. ²⁵Mixmi judío uni 'aish usai judíos unicama 'iti bana quicésabi oi 'iti 'ainbi ca nun sináncex judíosma unicamax usai 'itima asábi 'icén. Usaquin sinánquin cananuna ésaquin 'axun acama quirica buánmian: Judíos unicama usai 'iti banacama quicésa oquin 'akinma camina ésaquinshi 'ati 'ain, unínbia unicocé ñu rabiquian 'acé ñuina camina pitima 'ain, 'imainun camina ñuina imi pitima 'ain, 'imainun camina tetsécacé ñuina pitima 'ain, 'imainun ca bëtsi xanubé 'ima uni aín xanubéishi 'iti 'icén.

Roma émanua Pablo cuan ñuicé bana (21.27-28.31)

Anuxun Nucén Papa Dios rabiti
xubunuxun Pablo bican

²⁶Usaquin abéa 'icécamabétan Jacobonén cacésabi oquin, rabé

'imainun rabé uni a buonx ca Pablo judíos unicama 'icésaribiti nashi abé méníocacéxa. Méníocanan ca uisa nétén cara anun méníocati nétén sénénti 'icé quixun canan uisa nétén cara Nucén Papa Dios rabiquin ñuina rëti 'icé quixun anu 'icé sacerdotebétan méníoi anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunu cuancéxa.

²⁷Anun méníocati nétén mécén achúshi 'imainun rabé sénénti 'uramara 'ain ca judíos unicama raíri, Asianuax ucé, acaman Pablo anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunua isacéxa, isquian tsuácarucéxun Pablo biacéxa. ²⁸Bitsi ca munuma cuénishi quicancéxa:

—Israel unicama, nu ca 'aquin. Énë unix ca an camabi menu cuanquin judíos unicamamia 'inun quixun unicama ñuixuncé a 'icén. Usa 'ixun ca nun cuati bana Moisésnën cuënéo quicésabi oi 'iaxma 'inun quixun canan, anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubu énë 'atimaquin ñuiquinribi unicama caia. Usa 'ixun ca anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunu judíosma, axa griego banan banacé unicama raíriribi atsínmixa. Atsínmixun ca énë xubu upí 'atimamixa —quiax.

²⁹Jerusalénuaxa abé nitsia isbaiéxanx ca Efesonu 'icé uni, Trófimo, a Pablonén anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunu atsínmicésa sinani usai quicancéxa.

³⁰Usaíia quicébëe tsuáquirui abácuatsini uquin ca Jerusalénu 'icé unicaman biquin, Pablo anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubu éman nirínbianquin bénénquinshi xécuécama xépuacéxa.

³¹Usaquin 'ai Jerusalénu 'icé camabi uni tsuáquirucea ñuia ca comandantenén cuacéxa. ³²Usaquin cuaquin aín suntáru-camacéñun suntárunéen cushicama timétancéxun abáquianquin buanx ca comandante anua unicama 'icé anu bëbacéxa. Bëbaia isquin ca mëequinbi

Pablo éancëxa. ³³Usocëbë uquin ca Pablo biquin comandantenën aín suntárucama manë risi rabëtan tècérëca-nun quixun cacëxa. Caquin ca ui cara ax 'icë quixun ñucánan aña cara 'axa quixun ñucácëxa. ³⁴Ñucácëbëbia unicamax bëtsi bana ñui sharácëbë tan upí oquin cuakinma ca comandan-tenen anua suntáru bucucë xubunua buánun quixun cacëxa. ^{35,36}Cacëxuan buáncëbë, a caxu cuanquin catícabiani ca unicama sharati tsuáquirui quiacëxa:

—Ca bamati 'icën.

Usai quia tsuáquirucëbëtan ca uníma 'aia quixun suntárucaman atun xubunu 'icë tapitia 'urama 'ain Pablo 'icúquin birubianquin buáncëxa.

Unicamax ami manáncëxuan Pablönën ca

³⁷Usoquin buánxuan atun xubunu suntárucaman atsínmicëxunbi ca Pablönën comandante cacëxa:
 —¿Bananun caina 'ë 'imitima 'ain?
 Cacëxun ca comandantenën cacëxa:
 —¿Griego banan banati caina 'unan?
³⁸¿Mix caramina Egiptonu 'icë uni an bari itsin, 'apumi nishquin unicama tsuáquirumitancëxun uni 'auquín cuatro mil uni, anu uni 'icëma menu buáncë, ama 'ain?

³⁹Usaquin ñucácëxun ca Pablönën cacëxa:

—Éx cana judío uni 'ain, Cilicia menua 'icë éma cha, Tarso, anu 'icë.
 ¿Usa 'ain caramina 'én axa tsuáquirucë unicama canun 'ë camitima 'ain?

⁴⁰Cacëxun ca comandantenën —camina cati 'ai —quixun cacëxa. Cacëx tapitinu nixun mécenan sanáncëxa nétetia ca Pablönën hebreo banan banaquin ésaquin unicama cacëxa:

22 ¹Én aintsicama 'imainun caniacëcë unicama, uisai carana 'ia quixun 'én asérabi mitsu ñuixunmai-nun ca cuat.

²Caía, hebreo banan Pablo banaia cuati ca pascésarua 'inun nétéacëxa. Nétetia ca Pablönën cacëxa: ³—'Ex cana judíos uni, Cilicia menua 'icë éma Tarso, anuax bacéan 'ain. Usa 'ixunbi cana Jerusalén énuax caniquin, an uni 'unánmicë uni, Gamaliel, an 'unánmicë xun quirica 'unánquin, nucén raracaman cuatia Moisésnén cuénéo bana upí oquin 'unáncë. 'Imainun cana mitsúxmi 'icésaribiti Nucén Papa Diosan bana quicésabi oquin 'ati cuéëancë.

⁴Usa 'ixun cana axa Jesucristomi sináncë unicama bëtsi bëtsi ocën. Bëtsi bëtsi oquin 'anan cana bëbu 'imainun xanuribi néaxun téméramianan sipuanu-xun buáncë. ⁵Sacerdotnén cushicaman 'apubëtan ca caniacëcë unicamanribi 'unánxa, atun ca Damasconu 'icë judíos unicama 'inani cuanun quirica 'ë 'ináncëxa quixun. 'Ináncëx cana axa Jesucristomi sináncë unicama Jerusalén énuuxun téméraminuxun bitsi cuancë.

Pablönëan axa usai Jesucristomi catamëa ñuia bana (Hch. 9.1-19; 26.12-18)

⁶Bain cuani Damasconu bëbai cuanquin, 'én usai 'iti sináncëma 'aínbì ca bari xamáruti 'urama 'ain, naínuax cushiira pëqui ichúquin nébëtsioraquin 'ë pëcacëxa. ⁷Usaquin pëcacëx menu nipacëxun cana ésaquin 'ë cacë bana cuacén: "Saulo, Saulo, éuisoti caramina 'ë bëtsi bëtsi oin?" ⁸Ésaquin cacëxun cana cacén: "¿Ui caramina 'ain? Nucén 'Ibu Dios sapi camina 'ain". Cacëxun ca 'ë cacëxa: "Éx cana Jesús, Nazaretnu 'icë, ami bëtsi bëtsi ocë, a 'ain".

⁹Usaquin 'ë cacëbëtan pëquia isquinbi ca axa 'ebë cuancë unicaman 'ebëa banaia cuama 'icën. ¹⁰Ésaquin cacëxun cana cacén: "Mix camina 'én 'Ibu 'ain. ¿Usa 'aish caramina aña 'én 'ati cuéënin?" Cacëxun ca 'ë cacëxa: "Niruquiani camina Damasconu cuanti

⁹ain. Anuxun ca uisa ñu caramina 'ati 'ai quixun mi unin cati 'icën'. ¹⁰Usaquin cacëx menuax niruiabia axa pëquicë an bëténancëx bëxuňu 'ixun iscasmatio, axa 'ébë cuancë unicaman mëínbianquin buáncëx cana Damasconu bëbacën.

¹¹Anu ca uni achúshi, Ananías cacë, an Moisésnën cuënéo bana quicësabi oquin 'acé 'iacëxa. Usa 'aish ca a unix Damasconu 'icë judíos unicaman, ax ca upí nuituňu 'icë quixun ñuicé 'iacëxa. ¹²Usa 'aish ca 'é isi uacëxa. Uxun ca 'é cacëxa: Saulo, mix camina 'én xucën 'ain. Camina amiribishi istëncënti 'ain. Quixuan cacëxuinshi cana a isacën.

¹³Iscëxun ca 'é cacëxa: Nucën Papa Dios, a nucën raracamanribi rabia, an ca mi caísacëxa, aňu cara ax cuëenia quixun 'unánanmi aín Béchicë aín sinan upíira aribi 'unánan ax banaia cuanun. ¹⁴Usa 'ixun camina min ami iscë ñucama 'imainun usaquian mi cacëxunmi cuacë banacamaribi camabi menu 'icë unicama ñuixunti 'ain. ¹⁵Usaími 'inúan caíscë 'aish camina bënetishi nirui min 'uchacama térénun Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëti nashimicë 'iti 'ain.

Judíosma unicama bana ñuixunun Jesusan Pablo xua

¹⁶Usa 'ain cana Ananías quicësai 'itancëx Jerusalénu cuantécäencen. Cuanx cana Nucën Papa Diosbë banai anuxun a rabiti xubunu cuancën. Anu 'ixun cana namáquin iscësoquin Nucën 'Ibu Jesús isacën. ¹⁷Iscëxun ca esaquin 'é cacëxa: Jerusalénu 'icë unicaman ca mínni 'é ñuiquin cacëxunbi cuaisama tanti 'icën. Usa 'ain camina bëneti Jerusalénuax cuanti 'ain. ¹⁸Usaquin cacëxunbi cana Nucën 'Ibu Jesús cacën: Ënu 'icë judíos unicaman ca 'unánxa, 'én cana anua judíos unicama timéti xubucamanu cuanquin, axa mimi catamëcë unicama sipuanuxun buánan

mëëa quixun. ¹⁹Estébanën an mi ñuiquin uni bana ñuixuncë, a maxaxan 'acanmainun cana 'éx anu 'ixun cuëenquin an Esteban rëcë unicaman chupa bérúan. ²⁰Usaquin cacëxunbi ca Nucën 'Ibu Jesusan 'é cacëxa: Camina cuanti 'ain. Cana 'ura 'icë judíosma unicamami bana ñuixunun mi xuti 'ain.

Comandantenëx Pablobë bana

²¹Usaquin Pablonën ñuixuncëxun pascësaruwa 'aish sétexun cuatibi ca judíosma unicama ñuia quia cuati sharatëcëni quicancëxa:

—Ené uni ca bamati 'icën, 'áima 'inun.

²²Usa qui munuma banai sharati nishquin ca aín chupabi pëxun niquin me cupúcë bixun manámi mësuquin puacëxa. ²³Usaría unicama 'ia isquin ca comandantenën anua suntárucama bucucë xubunua Pablo atsíminun quixun aín suntárucama cacëxa. Canan ca, uisa cupí cara a ñui usai sharácania quixuan nu ñuixunun camina Pablo rishquiti 'ai quixun cacëxa. ²⁴Usaquin comandantenën cacëxuan rishquiminu-xun néamicëxunbi ca Pablonën anua 'icë capitán cacëxa:

—¿Mitsúni románo uni, aňu cara 'axa quixun upí oquin cuaxunmashi rishquiti cara asábi 'ic?

²⁵Esáfa Pablo quia cuabiani cuanxun ca capitánën esaquin comandante cacëxa:

—Ené unix ca románo 'aish quiricaňu 'icën. Usa 'ain camina uisaquin caramina 'aisa taní usoquin 'anuxun upí oquin sinánti 'ain.

²⁶Usaquin cacëx anu cuanquin ca comandantenën Pablo ñucáquin cacëxa:

—¿Asérabi caramina mix románo 'aish quiricaňu 'ain?

Cacëxun ca Pablonën cacëxa:

—Usa cana 'ain.

²⁸Cacëxun ca comandantenën cacëxa:

—Románo 'aish quiricañu 'inuxun cana 'én 'itsaira curíqui cupíocën.

Quia ca Pablónen cacëxa:

—'Én papan Romanu 'icé quiricañu 'ixun bëchia 'aish cana 'éx románo 'ain.

²⁹Usaía quia cuaquein ca axa a rishquinxu cuáncëcaman Pablo éancëxa. Ëncëbë ca comandantenëxribi, románo 'aísha quiricañu 'icébi cana Pablo nëamia quixun sinani, racuéacëxa.

Judíos cushin 'apucaman Pablo ñucá

³⁰Usa 'ain ca pécaracébétan comandantenën añu cupí cara Pablomi judíos unicama manania quixun 'unántisa tanquin, anúan nëacé manë risi tubunun quixun cacëxa. Canan ca sacerdotenën cushicama 'imainun judíos unibunën cushicaman 'apucama timénun quixun aín unicama cacëxa. Cacëxuan an cacësabi oquin timéan ca comandantenën Pablo axa timécë 'apucaman isnun chiquímacëxa.

23 ¹Usa 'ain ca suntárucaman bëcëxun isquin Pablónen judíos unibunën 'apucama cacëxa:

—Mitsux judíos uni 'aish camina 'én xucéantu 'ain. 'Icë cana mitsu cain, 'én cana ñu 'atima 'acëma 'ai quixun ca Nucën Papa Diosan 'é isia.

²Quiáxa quicébétan ca sacerdotenën cushicaman 'apu, Ananías, an a rapasu 'icé unicaman Pablo cuétashcanun quixun cacëxa. ³Caia ca Pablónen cacëxa:

—Unían, upí ca quixun mi sináncë 'aíshbi camina mix usama 'ain. Nucën Papa Diosainra ca 'émi 'amicësa usoquin mi 'ati 'icën. Moisésnën cuénéo bana quicësabi oquin uisa caramina 'é otí 'ai isti cupíshi camina anu tsotan. ⁴A bana quicësabi oquin 'é ñucáxunmabi caramina 'é mëenun quixun uni cain?

⁴Caia oquin ca a rapasu 'icé unicaman Pablo cacëxa:

—¿Usaquin caramina Nucën Papa Diosnan 'icébi min sacerdotenën cushicaman 'apu cain?

—Cacëxun ca Pablónen cacëxa:

—'Én aintsicama, Moisénen cuénéo bana ca quia: "Min aintsicaman 'apumi camina 'atimati banatima 'ain". Usa 'aínbì cana ax ca sacerdotenën cushicaman 'apu 'icé quixun 'unánquinma usaquin can.

⁶Usaquin catancëxun ca Pablónen anua timécë 'apucama, a raírinëxa saduceo uni 'imainun raírinëx fariseo uni 'icé 'unánçëxa. 'Unánquin ca munuma banaquin cacëxa:

—'Én aintsicama, 'éx cana fariseo uni 'ain, fariseo unin bëchicë cana 'éx 'ain. Usa 'ixun cana bama 'aish ca Cristo utécencëbë uni baísquiti 'icé quixun sinanin. 'Én usaquin sináncë 'ain ca 'émi manánchezia.

⁷Ésaía quia cuati acamaxbi cuébicantançë énananquin ca fariseo unicaman bëtsi oquin sinánmainun saduceo unicamanribishi bëtsi oquin sináncëxa. ⁸Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísquitim 'icé —quixun sinán —ángel 'imainun ca ñunshinribi 'áfma 'icé —quixun sinania. Sinánmainun ca fariseo unicaman —bama 'aish ca Cristo utécencëbë uni baísquiti 'icé —quixun sinán —ángel 'imainun ca ñunshinribi anu 'icé —quixun sinania. ⁹Usa 'aísha camáxbi cuébicanani sharámainun ca fariseo uni raíri, an Moisésnën cuénéo bana 'unánçë, an niruquin munuma banaquin cacëxa:

—Nun iscëx ca énë unix añu ñubi 'acëma 'icën. Sapi ca ñunshin banaia cuaxa, ángel banaia sapi ca cuaxa. An 'imicëxuan nu bana ñuixuncëxunbi énë uni 'atimoi atununa Nucën Papa Diosmíribi nishi, usa 'ain cananuna 'atimotima 'ain.

¹⁰Usaría 'aisamairai cuëbicanáncëbë ca comandante, unicaman Pablo 'ati sinani racuéacëxa. Usai 'iquin ca comandanenën —unicama nëbëtsinuabi bibianquin camina Pablo anunu 'icë xubunu buánti 'ai —quixun aín suntárucama cacëxa. Cacëxun ca suntárucaman anua atux 'icënu buánxun atsínmiacëxa.

¹¹Usaquian 'oon ñiantánbucëbëtan ca Nucën 'Ibu Jesusan a rapasu niracëquin Pablo cacëxa:

—Masá nuituti bënéaxma ca 'it. Jerusalén énuxunmi 'ë ñuiquin cacësaribi oquin camina Roma émanuxunribi 'ë ñuiquin unicama bana ñuixunti 'ain.

Pablo 'acatsi quiax unicama 'ésénan

¹²Usaquian Nucën 'Ibu Jesusan Pablo can pëcaran ca judíos unicama raírinëx timéax 'ésénani ésai canancëxa: Pablo 'axunma cananuna pima 'ianan añañ ñubi xéatima 'ain. Nun nux quicësabi oquin 'acëma 'icë ca Nucën Papa Diosan nu uisa cara oti 'icë usoquin nu 'ati 'icën. ¹³Axa usai 'ésénancë unicama ax ca cuarenta unibëtan sénénma 'iacëxa. ¹⁴A unicaman ca anu cuanxun sacerdotenën cushicamacëfun caniacëcë unicama ésaquin cacëxa:

—Nux cananuna, Pablo 'axunma cananuna añañ ñubi pima quiax canan. Nun nux quicësabi oquin 'acëma 'icëa Nucën Papa Diosan nu uisa cara oti 'icë usoquin nu 'anun cananuna quia. ¹⁵Usa 'ain camina 'apu raíribëtan paránquin mitsun ésaquin comandante cati 'ain: An ñu 'acë a upíira oquin 'unánu xun cananuna Pablo ñucâtécëntisa tanin. Nun nu ñucâtécënen camina pëcaracëbë tan min suntárucama bëmiti 'ain. Mitsúnmi usaquin cacësabi oquian comandanenën cacëxun aín suntárucaman bëia cananuna Pablo 'ati 'ain.

¹⁶Usai 'ésénaniabi ca Pablónen chirabacën tuacën cuacëxa. Cuabianxun ca suntárunen xubunu atsínxun Pablo ñuixuncëxa. ¹⁷Ñuixuncëxun cuaquin cuénxun ca Pablónen capitán achúshi cacëxa:

—Enë xu camina comandantebë ca banatisa tania anu buánti 'ain.

¹⁸Quixuan cacëxun bibianquin buánxun ca capitánen comandante cacëxa:

—Sipunua 'icë Pablo an ca cuénxun 'ë caxa, enë tuá camina comandantebë ca banatisa tania anu buánti 'ai —quixun.

¹⁹Cacëxun mëínbianquin 'uri buánxun ca comandanen a tuá ñucáquin cacëxa:

—¿Añu ñuiquin caramina 'ë caisa tanin?

²⁰Cacëxun ca cacëxa:

—Judíos unicaman ca Pablomi 'ésénanquin sinánxha, pëcaracëbëtanmi, atun isa aín ñu 'acë upí oquin istécénun, judíos 'apucamanu Pablo buántecënen cémëquin mi camicatsi quixun. ²¹Usaquian cacëxunbi camina an mi cacësabi oquin 'atima 'ain. Axa Pablomi 'ésénancë uni ax ca cuarenta unibëtan sénénma 'icën. Acaman ca 'anuxun unéxun Pablo cainia. Ésai ca quiaxa: Pablo 'axunma cananuna añañ ñubi pima 'ianan añañ ñubi xéatima 'ain. Nun nux quicësabi oquin 'acëma 'icëa ca Nucën Papa Diosan nu uisa cara oti 'icë usoquin nu 'ati 'icën. Usaquin Pablo 'acatsi quixun ca minni cacëxuan min suntárucaman Pablo buántishi unéxun cainia.

²²Quixuan cacëxun ca cuantánun xuquin, comandanen Pablónen chirabacën tuá cacëxa:

—A ñuiquinmi 'ë cacë bana enë camina uibi ñuixuntima 'ain.

Comandanen Félix Pablo buántanun aín suntárucama xua

²³Cacëxa a tuá cuancëbëtan ca capitán rabé cuénxun comandanen cacëxa:

—Doscientos taën nicë suntárucëñun camina setenta caballonën nicë suntárucëñun doscientos masibun tuíncë suntárucama bëánquitancëxa imé naëx 'iisama pain 'aían Cesáreanu cuanun méniocamiti 'ain. ²⁴Imainun camina anúan Pablo cuanun bëtsi caballoribi ménioti 'ain, anúnmi unínma 'aia bérúanxun, Pablo gobernador Felix anu buánun.

²⁵Usaquin aín capitán rabé catancë xun ca comandantenën Felix buánminu-xun esaquin quirica cuénëocëxa:

²⁶“Ex Claudio Lisiás 'ixun cana Felix, mixmi 'apu 'aish sinánñuira 'icë, mi quirica buánmin, camina biti 'ain. ¿Uisa caina 'ain? ²⁷Judíos unicaman bixun 'aisa taniabi cana énë uni, ax ca románo 'icë quixun 'unánquin, 'én suntárucama buánxun bian. ²⁸Añu cupí cara ami manancania quixun 'unántisa tanquin cana judíosnën 'apucamaxa timécenu Pablo buan. ²⁹Buánxun ñucácëxunbi ca Pablonëx isa usai judíos unicama 'itia Moisésnën cuénéo bana quicësabi oi 'ima quixun 'ë caxa. Cacëxun iscëxbi ca an 'acë ñu a cupí Pablo 'ati 'áima 'ianan a cupí sipuatibi 'áima 'ixa. ³⁰Judíos unicamaxa a 'acatsi quiax ami 'esénania ñuia cuaquin cana bënenquinshi minua cuanun Pablo xutin. Xuanan cana axa ami manáncë unicamaribi añu cupí cara ami 'esénania quixuan mi canun quixun minu xutin. Énéishi cana mi cain”.

³¹Ésoquian cuénëocë quirica buánquin ca comandantenëan cacësabi oquin, suntárucaman bibianquín Pablo imé Antípatris cacë émanu buáncëxa. ³²Buón pécaracëbë ca caballonën nicë suntárucamainshi Pablo buántamainun taën nicë suntárucamax anua 'icë Jerusalénu cuantécéancëxa. ³³Cuanta-mainun Pablo buanx ca caballonën nicë suntárucamaxëshi Cesárea émanu bëbacëxa. Bëbaxun anu Pablo buánquin

ca a ñuiquin cuénëocë quirica Felix 'ináncëxa. ³⁴Ináncëxun a ñuiquin 'acë quirica istancëxun ca Felixnën Pablo bësquin ñucáquin cacëxa:

—¿Uinu 'icë uni caina 'ain?

Cacëxun ca —'ex cana Cilicia menu 'icë uni 'ai —quixun Pablonën cacëxa. ³⁵Cacëxun ca Felixnën cacëxa:

—Axa mimi manáncë unicama ucébëtan cana mixmi quia cuati 'ain.

Caxun ca Herodesnën xubunixuan bérúanun quixun suntárucama cacëxa.

Felixnën ñucácëxuan Pablonen cá

24 ¹Mécen achúshi nötë 'icëbë ca sacerdotenën cushima 'apu, Ananías, abë caniacëcë uni raíri 'imainun Tértulo cacë uni, an banati 'unainracë, acamax Cesárea émanu cuancëxa. Cuanx bëbax ca Pablomi manánux Felixnu riquancëxa. ²Riquian, suntárunën Pablo bëcébëtan, ca Tértulonën Felix esaquin cacëxa:

—Mixmi 'apu 'ain cananuna upitax bucuin. Sinánñuira 'ixun camina min nuxnu upitax bucunun upí oquin bana ménioin. ³Mix camina usa 'ai quixun sinánquin cananuna camabi émanuxun camabi nötén, asábi ca quixun sinani, upitax bucuin. ⁴Usa 'ain camina mix upí nuitoñu 'ixun, nun 'itsaira ñuixunquinma bana 'itsamashi mi ñuixunmain-nun, nun cacëxun cuati 'ain. ⁵Énë unix ca nun iscëx an camabi menua judíos unicama bëtsi bana ñuixunquin ubíoquin tsuáquirumicë 'ianan nazareno cacë unicaman cushi a 'icën. ⁶Usa 'ixuan judíosma uni anu atsínmixun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu 'atimamiti 'icëbi cananuna Moisésnëan cuénéo nun cuati bana quicësabi oquin 'anuxun biixan. ⁷Bicëbi ca comandante Lisiásnën aín suntárubë cuanxun nu bicuáen-xanxa. ⁸Nu bicuantancëx ca axa Pablomi manáncë unicamainsa minu

uxun a ñuiquin mi cati 'icë quiax quiixanxa. Usa 'ain camina caisa tanquin Pablo ñucáti 'ain. Ñucácëxa quia cuaque camina minbi nuxnu a ñui quicë banacamax ca asérabi 'icë quixun 'unánti 'ain.

⁹Usaquian Tértulonén Felix can, ca abë ucë judíos unicamanribi Tértulo quicésabi oi ca asérabi 'iaxa quixun cacëxa. ¹⁰Esaquian cacéxun cuatancé xun ca Felixnén Pablo axribia bananun quixun aín mécenan sanánquin tanxuancéxa. Tanxuncéxun ca Pablonén cacéxa:

—Minmi 'itsa baritian énë menuxun uni itsi ñuia mimi uni manáncéxun cuacé 'icë cana racuétima cuéenquín uisai carana 'ia quixun mi cain. ¹¹Usa 'ain camina asérabi cara 'én mi cacé bana 'icë quixun 'unántisa tanquin bëtsi uni ñucáti 'ain. Anuxun Nucén Papa Dios rabinux 'éx Jerusalénu cuaénxancé ca mécén rabé 'imainun rabé nätësa 'icén. ¹²Anu 'icë ca anuxun Nucén Papa Dios rabinu xubu 'imainun anu judíos unicama timéti xubucama 'imainun émacamanuxunribi abë cuébicananquin 'én unicama tsuáquirumia uinu 'icë uníni bi iscémä 'icén. ¹³'Imainun ca énë unicamamaxa quicë bana énëx ca asérabi 'icë quixuan an mi cati uni 'áima 'icén. ¹⁴Usa 'ain cana mi cain, Nucén Papa Dios a 'én raracaman rabia, a cana 'énribi rabin. Aín bana, Moisénén cuénéo 'imainun an Nucén Papa Dios quicë bana uni ñuixuncé unicamanribi cuénéo, a banacamax ca asérabi 'icë quixun cana 'unan. Usa 'aish cana a banacama quicésabi oífa uá aín Béchicé amia ax 'ébë sináncë unicamabé ami catamëtin, judíos unicama raírinéxa ami sinántisama tancébëbi. ¹⁵Atúan sináncë saribi oquin cana, bama 'aish ca uni upícama 'imainun uni 'atimacamaxribi baísquiti 'icë quixun sinanin. ¹⁶Usaquin sináncë 'aish cana Nucén Papa Diosmi

'uchaima 'ianan uisa unimibi 'uchaima 'iisa tanin. Usai 'inuxun cana camabi nätën ñu 'atima 'aquinma ñu upishi 'ain.

¹⁷Usa 'ain cana 'itsa barin bëtsi bëtsi menu 'itancéx Jerusalénu utécéan.

Uquin cana nun aintsi ñuñumacama 'inánun quixuan uni raírinén 'é bëmicé curíqui bëan. Béanan cana 'én curíqui-ribi anuxun Nucén Papa Dios rabihi xubunuxun 'inánuxun bëan. ¹⁸Béxun 'inánux cana judíos unicama 'icésaribiti nashi méníocan. Anun méníocati nätë sénéncébë cana 'én bëcë curíquicama 'inani anuxun Nucén Papa Dios rabihi xubunu cuan. Anua ca axa Asianuax ucé judíos unicaman 'é méraxa. Axa 'ébë tsuáquiruti 'itsa uni ca anu 'áima 'iaxa.

¹⁹Asianuax ucé unicama ax 'émi manántisa tani ca énuxun mi 'é ñuiquin cai utsíanxa. ²⁰Usa 'ain ca atúxa ucéma 'ain, axa Tértulobé ucé énë unicaman mi cati 'icén, Jerusalénu xuan judíos 'apucaman 'é ñucácébëtan cara uisa ñu 'acé 'é isaxa quixun. ²¹Caquin ca, 'apucaman cuamainun, bama 'aish ca Cristo utécéncébë unicama baísquiti 'icë quixun 'én sináncë 'ain camina 'émi manáncani quiax 'éx quiixancé bana mi ñuixunti 'icén.

²²Usaifa Pablo quia cuaque cana Felixnén, Jesúsmi catamëti ca uni Nucén Papa Diosnan 'iti 'icë quixun 'unáncë 'ixun nätë itsin méníonuxun, Tértulo 'imainun abë ucé unicama ésaquin cacéxa:

—Comandante Lisias ax ucébëtan cana Pablo ñuimi quicë bana énë méníoti 'ain.

²³Catancéxun ca Felixnén aín capitán cacéxa:

—Chiquítí rabanan camina Pablo bérúanti 'ain. Bérúanquinbi camina añaú cara 'aisa tania a 'amianan axa abë nuibanancé unicaman a istisa tania ismianan añaú ñu cara cuéenia a 'axunun 'amiti 'ain.

²⁴Usa 'ain ca nëtë itsin Felix, judía xanua biá, Drusila cacé, abé utécéancéxa. Uxun ca Cristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icé quixun ñuia cuaisa tanquin Pablo camiacéxa.

²⁵Camicéx uxuan, Jesucristomi catamëtia uni, aín 'uchacama térené 'aish Nucën Papa Dios cuéencésabi oi 'iti bana ñuixuanan 'atima ñu 'atécéinsa tanquinbi ténëti banaribi ñuixuanan aín ñu 'atima 'acé cupfá unin paë tanquin témérati bana ñuixuncéxun cuati ratúquin ca Felixnén Pablo cacéxa:

—Camina cuanti 'ain. A 'én 'ati ñu 'áma 'ain cana amiribishi mi camitécénti 'ain.

²⁶Usaquin cacéxa cuan ca Felixnén —'én chiquínun ca Pablonén 'e curíqui 'inánti 'icé —quixun sináncéxa. Usaquin sinánquin camicéxa cuancébè cuancébè ca Pablóbè 'itsai banacéxa. ²⁷Usaquin rabé baritia inúnmi 'apu 'aíshbi chiquíquin ca Felixnén judíos unicambé upí 'iisa tanquin Pablo sipunubi éancéxa. Felix chiquícébè ca bëtsi uni Porcio Festo cacé, ax 'apu 'iacéxa.

Festonén Pablo ñucá

25 ¹Usa 'ain ca 'apu 'inux cuanx Festo Judea menu bëbacéxa. Bëbax ca rabé 'imainun achúshi nëtë 'icébè Cesárea émanuax Jerusalénu cuancéxa. ²Anua 'icé ca judíos sacerdotenén cushicama 'imainun judíos 'apucamanribi Pablomi manánquin Festo cacéxa, ³esaquin, —Nux cuéencé sabi oquin camina Pabloa Jerusalénu min unin bënen camiti 'ain. Bain aia 'acatsi quiax 'esénanxun ca Pabloa bënen quixuan caminun quixun judíos unicaman Festo usaquin cacéxa.

⁴Cacéxunbi ca Festonén cacéxa:

—Pablo ca Cesáreanu sipuocé 'icén. ⁵Ex cana 'itsama nëtéinshi énuax anu cuanin. ⁶Usa 'ain ca mitsun cushicamax

'ebé Cesáreanu cuanti 'icén. Cuanxun ca a unión ñu 'atima 'acé 'ain, uisa ñu cara 'axa quixun nu cati 'icén.

⁶Catancéx ca mécén rabé nëtësa 'icébè Festo Jerusalénuax Cesárea émanu cuancéxa. Coonx pëcaracébè, anua uníxa unimi manania cuacé uni tsótí, anu tsóboxun ca Pablo bëcánun quixun camiacéxa. ⁷Camicéxuan bëcébè ca Jerusalénuaxa riuquatsíncé judíos unicamax a nëbétiorati, énë unin ca 'atima ñuira 'axa quiacéxa. Usaíá quicancébèbi ca Pablo ñuia, usai quicancé bana ax ca asérabi 'icé quiáxa ax quiti uni raíri 'áma 'iacéxa. ⁸Usa 'ain ca Pablonén amia manáncancéxun ésaquin Festo cacéxa:

—'En cana Moisésnénan usai judíos unicama 'iti cuénéo bana quicésabi oi 'iaxma 'inun judíos unicama cacéma 'ain. Usa 'aish cana 'exribi a bana quicésabi oi 'ian. 'Ianan cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu judíosma uni atsínmicéma 'ain, atsínmima 'ianan cana Romanu 'icé 'apu, César, aín bana tanxunma 'anun uni cacéma 'ain.

⁹Quia ca Festonén judíos unicamabé upí 'iisa tanquin Pablo cacéxa:

—¿Mi ñuia quicancé bana énë 'én anuxun mi méioxunun caina Jerusalénu cuainsa tanin?

¹⁰Cacéxun ca Pablonén cacéxa:

—'Ex románo uni 'icé ca Romanu 'icé 'apu, Césarnén 'imicé an uníxa románo unimi manania cuacé uni ainshi 'e ñuia uni quicé bana méníoti 'icén. Usa 'ain camina 'ex románo 'aían 'émi uni manania minbi méníoti 'ain. Minbi camina 'unanin, judíos unicamami 'ex 'uchacéma 'ain ca 'én 'acé ñu a aín 'apucaman méníoti 'áma 'icén. ¹¹Axa quicésabi oquin nun 'ati bana quicésa oquin 'acéma 'icéa unin 'e bamamiti ca asábi 'itsíanxa. Usa 'aínbí ca uisa ñubi

'uchacëma 'icë atúxa 'ë ñui quicë bana asérabima 'ain, uinu 'icë unínbì atúan 'anun judios unicama 'ë 'inántima 'icën. Usa 'ain cana Romanu 'icë 'apu Césarnënbì uisa cupí cara uni 'ëmi manania quixun isti cuéenin.

¹²Usaquian cacëxun ca an a 'aquinçë unicamabë banatancëxun Festonën Pablo cacëxa:

—Césarnënbì uisa cupí cara uni mimi manania quixun isti cuéencë cupí camina Césarnu cuanti 'ain.

'Apu Agripanën Pablo ñucá

¹³Itsama nëtë 'icëbë ca 'apu Agripabë Berenice Cesárea émanu Festo isi cuancëxa. ¹⁴Cuanx anu 'itsa nëtë 'ia ca Festonën Pablo ñuiquin cacëxa:

—Énu ca sipuacë 'icëa Felixnën anubi ébiancë uni achúshi 'icën. ¹⁵Jerusalénu 'icë ca sacerdotenën cushimaabétan judíos caniacécëcaman a ñui ami manánquin 'ë caxa, 'ën a uni 'aminun quixun. ¹⁶Cacëxunbi cana can: Románo 'apucaman ca, amia uni manáncë uni a uisa 'ixunbi, ca bamati 'icë quixun caima, axa ami manáncë unicaman abë banaquin a uni aňu ñu cara 'axa quixun cacëma pain 'ain. ¹⁷Usa 'ain cana atúxa Jerusalénuax énu uónce nëtë pécaracë bétan, anua an uníxa unimi manania cuacë uni tsótì, anu tsóbuxun Pablo bëcanun quixun camian. ¹⁸Camiquin cana, 'atima ñuira sapi ca Pablónën 'axa quixun sinan. Sinánquin camicëxuan Pablo béanbi ca 'ën sináncësa oi axa ami manáncë unicamax quicëma 'icën. ¹⁹Quimabi ca ésai cuni quiaxa, nuxnu usai 'iti bana quicësabi oi 'ima 'ianan ca Pablónën, uni achúshi Jesúz cacë, ax isa bamaxbi baísquiacëxa quixun ñuia quiaxa. ²⁰Usa 'ain cana uisa carana énë uni oti 'ai quixun sinántancëxun, 'ëmi ñuia quicancë bana énë anuxun mi ménioxunun caramina Jerusalénu

cuainsa taní? quixun Pablo ñucan.

²¹Ñucátancëxun cana, César Augusto-nén ca 'ëmia uni manáncë bana istancëxun uisa cara oti 'icë quixun 'ë cati 'icë quixun 'ë cacë cupí, anun Césarnu xuti nëtë sénéntamainuan pipunubi 'inun quixun can.

²²Usaquian cacëxun ca Agripanën Festo cacëxa:

—'Ënribi cana a unían bana ñuia cuaisa tanin.

Quiáxa quia ca Festonën cacëxa:

—Iméishibi camina axa quia cuati 'ain.

²³Usaquian coon pécaracëbë ca suntárünèn cushima 'imainun a émanu 'icë unin cushimaabë Berenice 'imainun Agripa aín ñun curánanën méníocuatsini uacëxa. Ucëbétan ca Festonën Pablo bénun quixun aín suntárucama cacëxa. ²⁴Cacëxuan Pablo bëcëbétan ca Festonën axa ucëcama ésaquin cacëxa:

—'Apu Agripacëñun cana axa énu nubë timéë unicama Cain, énu ca a uni ñuia judíos unicamax, Jerusalénu 'imainun Cesáreuanuxribi, ami manani munuma banaquin, ax ca bamati 'icë quixun 'ë cacë ax 'icën. ²⁵Aínbi ca 'ën sináncëx a cupí bamati uisa ñubi 'acëma 'icën. Usa 'aínbi cana axbi, César Augustonënbì ca 'ëmia uni manáncë bana istancëxun uisa cara oti 'icë quixun isti 'icë quixun 'ë cacë cupí Césarnu xuti sinan. ²⁶Sináncëbì ca a ñuiquin, usai ca énë uni 'ixa quixun cati bana 'áima fáxa. Usa 'ain cana mitsúnmi ñucánuan a bénun quixun can. Agripa, mix nun 'apu 'ixun camina a ñucáti 'ain. 'Imainun ca énu 'icë unicamanribi a ñucáti 'icën, uisa ñu cara 'axa quixun. Ñucácëxa quia cuaxun cana aňu cara 'axa quixun caquin nun 'apuira César quirica buánmiti 'ain. ²⁷Aňu ñu 'aisama cara 'axa quixun

ñuixunxunmashi cana Césarnu sipuacé uni xutima 'ain. Xuáxbi cana nuitoñuma 'ixun aňu ñu 'acéma 'icébi a uni xucësa 'iti 'ain.

Usai cana 'ia quixuan Pablonën Agripa ca

26 ¹Festonën cacéxun ca Agripanën Pablo cacëxa:

—Mixribi camina banati 'ain.

Usaqian cacëx ca camabi unin cuamainun aín mécenan sanani ésai Pablo quiacëxa:

²—Agripa, 'émia judíos unicamax manáncë banacama ñuiquin uisai carana 'ia quixun mi cai cana cuéenin. ³Min camina judíos unicamaxa usabi 'icé 'aish, usai 'ia 'unarin. 'Imainun camina aňu ñu ñui cara quia quixunrbi 'unarin. Usa 'ixun camina 'én mi camainun bénéquinma cuati 'ain.

⁴Judíos unicaman ca uisai 'i carana 'én nêtenuax cania quixun 'unánan uisai carana Jerusalénuaxrbi 'ia quixun 'é 'unánxa. ⁵Usa 'ain ca atun 'unáncë 'ixun, 'ex cana 'itsa baritian fariseo uni 'ai quixun caisa tanquin mi cati 'icén. Nux fariseo 'aish cananuna nux judíos unicama raíri 'icésamairai Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuénéo bana quicësabi oi 'ain. ⁶An nucén raracama cásabi oquin ca Nucén Papa Diosan uni bamacama baísquimiti 'icé quicë banax ca asérabi 'icé quixun cana 'én sinarin. Usaqin 'én sináncë cupí ca éné unicamax 'é ñui 'émi manánxa. ⁷Nucén rara Israel, aín bëchicëcamax ca mécën rabé 'imainun rabé 'iacëxa. Aín bëchicë caman rëbúnquinën ca anúan Nucén Papa Diosan uni bamacama baísquimiti nêtë cainia. Anúan aturibi baísquimicë 'iti nêtë ca uti 'icé quixun sinánquin ca nêténi imébi ami sinánquin Nucén Papa Dios rabia. Usa 'ain cana mi Cain, usuribiti 'ex 'icé cupí ca éné unicamax 'émi manania. ⁸Mitsúnribi camina,

Nucén Papa Diosan ca uni bamacama baísquimiti 'icé quixun sinarin. ¿Usa cat?

**Ami catamëcëma 'ixuan Pablonën
Jesucristomi catamëcë unicama
bëtsi bëtsi o**

⁹Catancëxun ca ésaquinrbi Pablonën cacëxa:

—'Én cana sináncën, 'én Jesús Nazaretu 'icé ami catamëcë unicama bëtsi bëtsi oti isa Nucén Papa Diosan iscëx upí 'icé quixun. ¹⁰Usaquin sinánquin cana Jerusalénuun a unicama bëtsi bëtsi oquin téméraminan, sacerdotenëن cushicaman 'é cacësabi oquin axa Jesúsmi catamëcë uni 'aisamaira sipuacén. Sipuia unin atu 'acébëtan cana, asábi ca quixun sináncën. ¹¹Itsa oquin cana amia sinaniabi Jesucristomi catamëti énia, ami 'atimati bananun quixun aín unicama bëtsi bëtsi ocën. Anua judíos unicama timëti xubucamanubi cuanquin cana usoquin 'acén. Usonan cana ñunshinacéquin bëtsi bëtsi menu 'icé émacamanuribi cuanquin, anu 'icé axa Jesucristomi catamëcë unicama bëtsi bëtsi ocën.

**Usai cara Jesucristomi catamëcëxa
quixuan Pablonën ñuitécéan**

¹²Catancëxun ca ésaquinrbi Pablonën cacëxa: i —Damasco émanuxunrbi usaribi oquin 'anux cana sacerdotenëن cushicaman usoquin 'anun quixun 'é 'axuncë quirica buani cuancën. ¹³Cuanquin cana bari xamárucébë naínuax pëqui, barían pëcacësamaira oi ichuquin nëbëtsioraquin axa 'ebé cuance unicamacëñunbi 'é pëcacëxun isacén. ¹⁴Pëcacëx cananuna camáxbi menu nipacëacén. Nipacëxun cana hebreo banan ésai quia cuacén: “Saulo, Saulo, éuisoti caramina 'é bëtsi bëtsi oin? Ami

tatíqui chacati nishquin i tapun, taén 'aquinmi paé tancësa, usaribiti camina mibi 'in. Usaquin 'ë 'ai 'ëmi sinántisama tani camina mixbi 'atimóracatin".¹⁵ Ésai quia cana cacën: "¿Ui caramina 'ain? Nucën 'Ibu Dios sapi camina 'ain". Cacëxun ca 'ë cacëxa: "Ex cana Jesús, ami bëtsi bëtsi ocë, a 'ain.¹⁶ Ca nirut. Minmi 'ë ñuiquin, unicama canan bérími 'ë iscë ñuiyanan, minmi 'ën 'aia isti ñucamaribi ñuiquin, unicama canun cana mi cain.¹⁷ Usa 'ixun cana 'ë ñuiquinmi bana ñuixunun judíos unicama 'imainun judíosmacamanu mi xutin. Usaquinmi 'aia cana unían bëtsi bëtsi onan bamamisa taniabi mi bérúanti 'ain.¹⁸ Minmi 'ë ñuixuncëxa atux ñu 'atima 'atishi sinani béánquibucënu nicësa 'áishbi sinanaquin ñu upíshi 'ati sinánun cana mi xutin, ñunshin 'atimanén 'apu Satanásnën 'ibuacé 'áishbi sinanatía Nucën Papa Diosnan 'inun. Usai 'ëmi catamëcë 'áisha aín 'uchacama téréncë 'inun cana atunu mi xutin. Usa 'ain ca an mëniosabi oi atux aín unicamabë Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'icën".

Jesusan cacësabi oía Pablo 'iá

¹⁹ Pablönën ca ésaquinribi Agripa cacëxa: 'Apu Agripa, cana mi cain, usaquian Jesusan naínuxun 'ë cacëxun cana aín bana paréquinma an cacësabi oquin 'acën.²⁰ Aquin, Jesús ñuiquin, Damasconu 'icë unicama ñuixuntancë xun cana Jerusalén 'icë unicama ñuixuanan Judea menu 'icë émamacanuxunribi bana ñuixuan. Ñuixuanan cana judíosma unicamaribi ñuixunquin ésaquin can: 'Atimaquin sináncë 'áishbi sinanati camina Nucën Papa Diosnan 'iti 'ain. Usai ami sinánquin camina ñu 'aisama 'akinma ax cuéencësabi oquinshi 'ati 'ain, mix camina ainan 'ai quixuan camabi unin 'unánun.

²¹ Usaquin 'ën bana uni ñuixuncë cupí ca judíos unicaman anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bitancëxun 'ë 'aisa tanxa.²² Atúan 'ë 'aisa taniábia Nucën Papa Diosan 'ë 'aquinia 'ë 'acëma 'ixun cana 'ën 'acësabi oquin uni aín cushibu 'imainun cushimacamaribi, Nucën Papa Dios ñuiquin bana ñuixunin. Ën unicama ñuixuncë bana ax ca bëtsima, Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribia, usai ca 'iti 'icë quixun ñuia bana abi 'icën.²³ A banax ca ésa quia: Témératancëx ca Cristo bamati 'icën. Bamatancëxa baísquia 'ain ca usaribiti camabi uni bama 'áishbi Cristo utëcëncëbë baísquití 'icën. Usai baísquia 'ixun ca Jesusan judíos unicamaishima judíosma unicamaribi sinanati ami catamëtía aín sinan upí 'inun 'imiti 'icën.

Cristomi sinánun quixuan Pablönë Agripa cá

²⁴ Usaía Pablo an ñu 'acëcama ñui quicëbë ca Festo munuma banai quiacëxa:

—Pablo, camina ñunshían. Itsairami quirica 'acé cupí camina ñunshían.

²⁵ Cacëxunbi ca Pablönë cacëxa:

—Festo, 'ex cana ñunshíncëma 'ain.

'Ën ñuicë bana énëx ca sinánnuma uníxa quicësama 'icën, ax ca cémëi quicëma 'icën.²⁶ Apu Agripa énëna ca 'ex a ñui quicë ñucama énë upí oquin 'unánxa. Unían isnunma ñu 'acëma 'ixun cana 'én, an ca asérabi 'én ñuicë ñucama 'unánxa quixun 'unanin. Usa 'ain cana racuéquinma énë ñucama a ñuixunin.

²⁷ Usaquin Festo catancëxun ca Pablönë Agripa cacëxa:

—¿An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuënëo banax cara asérabi 'icë quixun caina sinanin?

'En cana 'unarin, asérabi ca a bana 'icë quixun camina sinanin.

²⁸Cacëxun ca Agripanën Pablo cacëxa:

—Bénéñquinshi camina 'ë Cristonën uni 'imitisa tanin.

²⁹Quia ca Pablönën cacëxa:

—Nucën Papa Dios cuëncésabi oi cana mishima an 'ëx quia cuacé unicamaxribia, 'ëx 'icésaribiti, bénétishi Cristonën uni 'iti cuëénin. Bénétishi 'iananbia abi munu sinanati Cristonan 'iti cana cuëénin. Mix 'ëx 'icésaribiti Cristonan 'aíshmi, 'ëx 'icésaribiti manë risin tecterécacëma 'iti, cana cuëénin.

³⁰Usaquian Pablönën cacëx ca Agripa 'imainun Festo 'imainun Berenice 'imainun abëa anu tsócëcama ax níruacëxa. ³¹Níruquiani 'uri cuanx ca canani quiacëxa:

—Ené unfan 'acë ñu 'atima ca 'áima 'icën. Usa 'aish ca a cupí sipuanan bamamiti an 'acë ñu 'áima 'icën. ³²Usai quiquin ca Agripanën Festo cacëxa:

—Chiquíntisa 'aíshbi ca ené unix Romanu 'icë 'apu, Césarnëinsa ené ñu ménioxunun anu cuancatsi quaxa.

Roma émanua Pablo cuan

27 ¹Usaquin anua César 'icë Italia menu nu xuti sinántancëxun ca Agripabëtan Festonën, Pablocënuan sipuacé uni raíriribi, an buánun quixun Julio cacë capitán a cacëxa. Julio ax ca Augusto cacë suntárucama achúshi 'icëxa. ²Usa 'ain cananuna parúnpapa cuëbí cuanx, Adramitio émanuaxa ucë manë nunti, axa Asia menu cuanti, anu 'iruacën. Nubé ca Macedonia menu 'icë éma Tesalónica, anua 'icë uni Aristarco, axribi cuancëxa. ³Usaquian coonx cananuna Sidón cacë émanu bëbacën. Anu bëbaxun ca abë upí 'ixun Julionën Pablo a émanua 'icë axa abë nuibanancë unicama isanan abë bananan, atun xubunuxun pitánun quixun cacëxa. ⁴Usa

'ain cananuna Sidónuax cuaniabia suñun anúnu cuancë amiax uquin bëcacëx, caxutanma nu buania quiax, nu mëmua 'icë Chipre nasí inubiani amotan cuancën. ⁵Cuanx cananuna Cilicia me ratábianx Panfilia meribi ratábianx Licia menua 'icë éma Mira cacë anu bëbacën.

⁶Mira émanuxun ca a capitánen Alejandría émanuax ucë manë nunti isacëxa. Isun ca anúnu nux Italianu cuanun aín 'ibubëtan ménfocëxa.

⁷Ménfocëbí cuanx 'itsa nëtë munu cuanquin cananuna Gnido cacë éma isacën. Isbiani cuaniabia anúnu cuancë amiax uquin nëtëquinma suñun bëcacëx cananuna Salmón éma inubiani Creta cacë nasí a rapasu cuancën. ⁸Cuanx cananuna numi 'iquian suñun bëcacëx cuëtsinan munu cuanx, Buenos Puertos cacë éma, Lasea cacë éma cha 'urama 'icë, anu bëbacën.

⁹Anu bëbaquiani cuancëbëa, mita rënimëbúcëbí ca parúnpapan cuanti 'aisama 'icëxa. Usa 'ain ca Pablönën axa nubé cuancë unicama ésaquin cacëxa: ¹⁰—'En sináncëx ca usabi cuanti 'aisama 'icën. Usabi cuani cananuna nunti 'imainun ñucama nëtémianan nuxribi cëñúti 'ain.

¹¹Cacëxi ca an manë nunti niquince unicaman cushi 'imainun nunti 'ibúxribi anu 'uran iisama tanmainun Julianëxribi Pablönën bana cuaisama tani cuancatsi quaxa bénéacëxa. ¹²Usa 'ain ca mita inúmi anu 'iti cuëñquinma, unicama aín patsanén ésaquin sináncëxa:

—Enuax cuanx caranuna Fenice éma, Creta nasí aúa bari cuabúcë, au cuanx mita inútamainun anu 'i cuanti 'ai quixun cananuna tanti 'ain.

Parúnpapa tucánquia

¹³Usaquin sináncëbëbia aín tsipúmixax suñu munuishi bëquicëbëtan ca an

manë nunti niquincë unicaman —cananuna cuanti 'ai —quixun sináncëxa. Sinánbianquin ca Creta nasí cuétsinan nu buáncëxa. ¹⁴Cuancébëbi ca suñúan matámiax bëquiacëxa. ¹⁵Usai 'iquian cuainsama oquin manë nunti tuíncëbë tan cananuna anbia nu buántanun quixun sináncën. ¹⁶Suñúan bëquiquin buáncëx cananuna nasí chucúma, Cauda cacë, a rapasu cuani ami catamëacën. Ami catamëquin cananuna nunti chamaratsu bëchunan buaniabi anun tècérëcacë itsi a biquin anun bëacën. ¹⁷Bëxun cananuna manë nunti chanu 'aruacën. 'Arutancëxun ca an manë nunti niquincë unicaman manë nunti cushioquin aín amo camabi runucaxun néeacëxa. Néatancëxun ca sináncëxa, Sirte cacë masi 'urama sapi cananuna 'ai quixun. Uinu 'icë unin cara a masi amatia, ax ca anu pëánquiax échiquitima 'icë quixun sinani ca anu cuainsama tancëxa. Usa 'ain ca racuëti amquisama tanquin, chupa ami suñu bëquicë, an nunti niquincë unin buánpacëxa. Buánpaquin ca suñúinshia nu buántanun quixun sináncëxa. ¹⁸Usaquiani coónbia suñúan nétécëbétanma ca an manë nunti niquincë unicaman ñu buáncëcama raíri parúnpapa nébétsi puacëxa. ¹⁹Usaquín 'ón cananuna nunribi nuntinua 'icë ñucama parúnpapa nébétsi puacén. ²⁰Usobiani cuanquin cananuna 'itsa nétën bari ísima, 'isparibi ísima, 'ianan suñúanen parúnpapa bëchúancë, ashi isquin —énuax cananuna bamati 'ai —quixun sináncën.

²¹Usa 'ain 'itsa nétën picëma 'ain ca Pablonën atu nébétsinuax niruquin unicama cacëxa:

—Én mitsu cacësabi oi Buenos Puertosnubi bérúax cananuna asábi 'ianan nun ñucama pucëma 'itsián.

²²Aínbi camina masá nuitutima

chuámashi 'icanti 'ain. Achúshi uníxbi cananuna bamatima 'ain, manë nuntixëshi ca nanéti 'icën. ²³Énë imé cama ainan 'ixun 'én a rabicë, Nucën Papa Diosan xucéxa ucë ángel isan. ²⁴Iscëxun ca 'é caxa: Pablo, camina racuëtima 'ain. Mi cupí ca micëñun axa mibë manë nuntinu 'icë unicamaribi bacamiquiti 'icëbi Nucën Papa Diosan iémiti 'icën. Iémicëx cuanx camina Romanu 'icë 'apu, Césarnu bëbati 'ain. ²⁵Angelnën 'é cacë sinani camina chuámarua 'icanti 'ain. 'Én cana 'unarin, Nucën Papa Diosan 'imicëx ca ángelnën 'é cacësabi oi 'iti 'icën. ²⁶Usa 'aínbi ca manë nuntixëshi nasinu 'irui anu ránquiti 'icën.

²⁷Usa 'ain cananuna rabé semana 'icëbë suñúanen amo amo oquin buáncëx, parúnpapa Adria cacë, anu 'iacën. Anuxun ca imé naëx an nunti niquincë unicaman —sapi cananuna menu bëbai —quixun sináncëxa. ²⁸Sinánxun ca parúnpapa némìn tanquin —ca treinta y seis metros 'icë —quixun isacëxa. Isax 'uri cuanxun tantëcënquin ca —ca veintisiete metros 'icë —quixun isacëxa. ²⁹Isax ca maparami 'ia manë nunti tuquiti sinani racuëquin aín tsipúnuxun rabé 'imainun rabé manë cha, tésë itsin tècérëcaxun, manë nunti anubi bëspúnun nipácëxa. Imé naëx nipátancëxun ca pëcaranun quiax bënëquin caíancëxa. ³⁰Caínquin ca an nunti niquincë unicaman manë nunti rëbunuxun tésë itsin tècérëcaxun manë nipácësa 'ítanun, nunti chucúmara a anun menu cuanuxun nanopáctisi quixun sináncëxa. ³¹Usoquian a unicaman 'aia oquin ca Pablonën Capitán Juliocëñun aín suntárucama cacëxa:

—Énë unicama manë nuntinu bérúcëbëma camina mitsux bacamiquiti 'ain.

³²Pablonën cacëxun ca suntárucaman anun nunti chucúma tècérëcace

itsicama téaxun, bacan buántanun
nipácëxa.

³³Usa 'ain ca pëcarati 'urama 'ain
Pablónën camaxunbia pinun quixun
ësaquin cacëxa:

—Rabé semana camina ñu pima
'ianan 'uxcëma 'ain. ³⁴Uinu 'icë uníxbi
ca nëtétilma 'icën. Camina usabi 'inuxun
'acanin. Usa 'ain camina min nami
cushinuxun piti 'ain.

³⁵Usaquin caquin ca Pablónën pán
bixun, acaman ismainunbi —asábi ca
—Nucén Papa Dios catancëxun, tucapa-
xun piacëxa. ³⁶Usaquin caquian piia
isquin ca masá nuitucé a nëtéquin
camaxunbi piacëxa. ³⁷Manë nuntinua
'icë unicamax cananuna doscientos
setenta y seis uni 'iacën. ³⁸Acaman ca
uiti cara piisa tania pitancëxun, manë
nuntia xanúntanun trigo sacocama
parúnpapanu puacëxa.

Manë nunti nanéa

³⁹Usa 'ain ca pëcaracébétan me
isquinbi uinu cara quixun an nunti
niquincé unicaman 'unánma 'icën.
'Unánquinmabi ca parúnpapa tsintúncé
nua masi isquin anu manë nunti 'aruti
sináncëxa. ⁴⁰Sinánxun ca anun técerëcacé
itsi téquin manëa nipácé a parúnpa-
panubi éancëxa. Éanan ca anun
puntëbianquin buánti manë nunti
tsipúnua 'icë inti, a anun técerëcacé
itsicama tubuacëxa. Tubutancëxun ca
manë nunti rëbunu nitsincé iimi, ami
'iquian suñun manë nunti buánun
quixun chupa buánruacëxa. ⁴¹Chupa
buánrucëbë bëqui, ami 'i cushiquin
buánxun, ca suñun baca xobucé rabé
nëbëtsia 'icë masinu ráncaisama oquin
manë nunti 'aruacëxa. Usa 'ain ca
ráncaisama 'ain ami 'i cushi xuquiquin
bacan manë nunti tsipun tucapacëxa.
⁴²Tucapacébétan ca sipuacé unicama
mënuquianx abáti rabanan suntáruc-

man 'acatsi quiacëxa. ⁴³Acatsi quiabi ca
aín capitán Julionén Pablribima 'aia
quixun sinánquin, sipuacé unicama
'axunma 'anun quixun aín suntárucama
cacëxa. Canan ca an mëñuti 'unáncëca-
max paían mënuquianx 'irumainuan,
⁴⁴an mëñuti 'unáncëma unicamaxribi
manë nunti panatan mënuquianx caman
'irutanun quixun cacëxa. Capitán
Julionén cacësabi oi mënuquiani cuanx
ca camáxbi caman 'irui cëñúruacëxa.

Malta cacë nasínuá Pablo 'iá

28 ¹Usai camáxbi bacamiquibi
iéxun cananuna —Malta cacë
nasí ca ènëx 'icë —quixun a isacën. ²A
nasínu 'icë unicaman ca nu nuibaquin,
'uí 'imainun matsu 'ain, ami nux sénamë
nun quixun tsi tícaquin érénuacëxa.
³Érénuacëbétan ca Pablónën mëchan
xanúncé bixun, tsi rëquirucénu niacëxa.
Nicëbë tsian xarocëxun tanbëtsini uquin
ca Pablo runun mëcháncëxa. ⁴Usoia isi
ca a nasínu 'icë unicamax ratuti èsai
canancëxa:

—Ènë unix ca asérabi an uni 'acé uni
'icën. Bacamiquibi iéaxbi ca aín 'ucha
cupí bamati 'icën.

⁵Canancébétanbi ca Pablónën runu
mëtúasquiquin tsinu niacëxa. Usofbi ca
Pablo uisaíbi 'iama 'icën. ⁶Usai 'ia isquin
ca aín mëcén ca uáti 'icë quixun anu 'icë
unicaman sináncëxa. Sinánan ca —ca
bamati 'icë —quixun sináncëxa.
Sinánxun 'uran caíncëxbia uatima 'ianan
bamaíama oi ca bëtsi oquin sinani
—ènë unix ca dios achúshi 'icë
—quiacëxa.

⁷Anunu 'icë a 'urama ca a nasínu 'icë
Publio cacë uni aín tucuricu aín me
'iacëxa. Usa 'ain ca a unin bitancëxun
aín xubunu 'inun quixun nu cacëxa.
Cacëx anu rabé 'imainun achúshi nëtë
abé 'ia ca pimianan nu 'aquiancëxa.

⁸Nux anu 'ain ca Publionén papa

'insinan 'ianan chixutanribi 'i, racácë 'iacéxa. Usa 'icéa ñuia cuati ca Pablo a isi cuancéxa. Cuanxun ca Nucén Papa Diosbë banatancéxun aín mécenan raméquin pëxcüacéxa.⁹ Usocébëa anu aia ca Pablonën a nasínu 'icé uni ñucécamaribi pëxcüacéxa.¹⁰ Usocébëtan ca a nasínu 'icé unicaman numi sinánquin nu 'aquiancéxa. 'Aquianan ca nuxnu cuancébëtan, manë nuntinu nun pibianti ñucamaribi nu 'aruxuancéxa.

Pablo Romanu bëba

¹¹ Usa 'ain cananuna rabé 'imainun achúshi 'uxén Malta nasínu 'iacén. Itancéx cananuna anuxun mita inúmia aín 'ibu anu 'ain, Alejandrínanuxuan bëcë manë nunti anun cuanux anu 'iruacén. A manë nuntin rëbunu ca uni rabétan bëmánan tanxun 'acé i 'iacéxa, ax ca Cástor 'imainun Pólux caquin anéçë 'iacéxa.¹² Malta nasínuax a nuntinu 'iruquiani cuanx cananuna Siracusa cacë émanu bëbacën. Bëbax cananuna anu rabé 'imainun achúshi nëtén 'iacén. ¹³ Itancéx cuanquin me ratábiani, parúnpapa cuébíushi cuanx cananuna Regio cacë émanu bëbacën. Bëbonx suñúan caxucüax uquin nu bëcacëx cuanx cananuna rabé nëté 'icébë Puteoli cacë émanu bëbacën.¹⁴ Bëbaxun cananuna anuxun axa Jesucristomi cataméçë uni raíri méracén. Méracé xuan abé 'inun cacëx cananuna anu achúshi semana 'iacén. Achúshi semana 'itancéx cananuna Roma émanu bain cuancén.¹⁵ Usa 'ain ca nuxnu cuania cuabétsini axa Jesucristomi cataméçë uni raíri Romanuax ricuatsini Apio Foro cacë émanuax nubë méranganani uacéxa. Imaínun ca raírinéxbiri Tres Tabernas cacë émanuax nubë mérangancéxa. Acamabënu mérangancébëtan ca Pablonën Nucén Papa Dios —asábi ca —caquin upí oquin sináncëxa.¹⁶ Usari 'i

cananuna Roma émanu bëbacën. Bëbacébëtan ca capitán Julionén an bëcë sipuacë unicama a guardianën cushi 'ináncëxa. 'Inánan ca Pablo bëtsi xubunua 'inun canan an bérúanun quixun suntáru achúshi cacéxa.

Romanuxuan Pablonën bana ñuixuan

¹⁷ Romanu bëbax, rabé 'imainun achúshi nëtë 'itancéxun ca Pablonën judíos uni aín cushicamaxa a isi unun quixun camiacéxa. Camicëx aía timëtia ca Pablonën cacéxa:

—'En aintsicama, cana mitsu cain, 'en cana judíos unicama uisa ocëma 'ain, uisa oíma cana nun chaitiocécama 'iásabi 'ian. Usai 'iabi ca Jerusalénxun judíos unicaman an sipuanun quixun romáños unicama 'é 'inánxa.¹⁸ Ináncë xun 'é ñucáxun ca 'unánxa, 'en ñu 'acé 'áima 'ain ca a cupía 'é 'ati 'áima 'icé quixun. Usa 'ain ca 'é chiquíntisa tanxa.¹⁹ Chiquíntisa taniabi ca judíos unicaman 'ea chiquínxunma 'anun caxa. Usaquian caia cana 'apucama can, Romanu 'icé 'apu, Césarnë ca 'ëmia manáncë banacama mënìoti 'icé quixun. 'ëmia atux manáncë banacama a ñuixunibi cana Césarmi judíos unicama ñui manántima 'ain.²⁰ Usa 'ixun cana mitsu isanan mitsubë banatisa tanquin, 'ëmi isi unun quixun mitsu camian. Judíos unicaman sináncésaribi oquin cana —bama 'aish ca uni baísquiti 'icé —quixun sinanin. 'En usaquin sináncë cupí cana manë risi ènén tècérëcacé 'ain.

²¹ Usaífa quia ca anua 'icé judíos unicaman Pablo cacéxa:

—Nun cananuna Judea menuxuan bëmicë quirica mi ñuiquian 'acé achúshiratsubi bicëma 'ain. Imaínun ca anuax ucé judíos unicamax mi ñuiquin, min isamina ñu 'atima 'ai quixun nu cacëma 'icén.²² Cananuna 'unanin,

mecama oquin ca axa Jesúsmi sináncë unicama ami nishquin unin ñuia. Usa 'ain cananuna minmi a uisaira cara a ñucama 'icë quixun ñuia cuaisa tanin.

²³Usa 'ain ca a nëtéan Pablonën bana ñuia cuacatsia quicë a nëtëن 'aisamaira uni anua Pablo 'icënu uacëxa. Aíá timëtia ca bari xamárutamainun ñuixuanan xupíopaquinribi bana ñuixuancëxa. Bana ñuixunquin ca uisari cara uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun canan —Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxribia, axa uti Cristo a ñui quiásabi oi ca Jesús uacëxa —quixun ñuixuancëxa. ²⁴Pablo quia cuaquian raíri unicaman —a banax ca asérabi 'icë —quixun cuamainun ca raírinén —a banax ca asérabima 'icë —quixun cuaisama tancëxa. ²⁵Usai 'i ca raírinëxa —asábi ca —quimainun uni raírinëxribi —usama ca —quicëbëtan, camaxunbi bëtsi bëtsi oquin sináncëxa. Usaía 'ia ca Pablonën ésaquin cacëxa:

—Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxuan Isaíasnën nucën raracama cá banax ca asérabi 'icën. A banax ca ésa quia:

²⁶ Camina anu cuanxun atúan cuanun ésaquin judíos unicama cati 'ain: Mitsun pabitan 'en bana ñuia cuaqueinbi camina uisai cara quia

quixun 'unántima 'ain. Mitsun bërun 'en 'aia isfbi camina 'ëx cushiira 'aínbì 'émi sinántima 'ain. ²⁷Atun nuitu mëu 'unántisama tanan ca judíos unicaman atun pabitan cuaqueinbi uisai quicë cara quixun 'unántisama tania. Atun bërúnbì 'en 'aia isquinbi ca 'ëx cushiira 'aínbì 'émi sinántisama tania. 'Émi sinanatia cana atu 'en uni 'inun iémitsian. Usa 'aínbì ca 'iisama tanxa.

²⁸Camina 'unánti 'ain, 'en mitsu ñuixuncë bana, Jesucristomi catamëtishi ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quiax quicë, a bana ñuixunia ca judíosma unicaman cuaxa. Usa 'aish ca atux a bana quicësabi oi 'iti 'icën.

²⁹Usaquin Pablonën cacëx ca judíos unicamax Pablonëan ñuicë banacama a ñui qui atúxbi cuébicananquiani atun xubunu cuancëxa.

³⁰Usa 'ain ca Pablo aín xubunu 'iquin xubu 'ibu cupíoi anu rabé baritia 'iacëxa. Anu 'ixun ca axa a isi ucé unicama nuibaquin biacëxa. ³¹Biquin ca uisari cara uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun ñuixuanan uisai cara Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëti 'iti 'icë quixun ñuixuancëxa, uinu 'icë unínbia ubíocëma 'ixun.

PABLONËAN ROMANU 'ICË UNICAMA BUANMIA QUIRICA

Romanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë
unicama Pablónën quirica buánmia

1 ¹Ex cana Pablo 'ain, an Jesucristo
quiásabi oquin aín bana uni ñuixun-
cë. Usa 'ixun cana mitsu quirica
buánmin. Nucën Papa Diosanbi ca
Jesucristomi catamëquin ainan 'inx
iéñun unicama aín bana ñuixunun 'ë
caíscëxa.

²Nucën Papa Diosan ca ainan 'inx
iéti bana an sinánmicëxun aín bana uni
ñuixuncë unicama béráma cuénëomia-
cëxa. ³A cuénëomia banax ca aín
Béchicë, Nucën 'Ibu Jesucristo ñui quicë
'icën. Aín 'unan papa ax ca Davidnën
rëbúnqui 'iacëxa. ⁴Usa 'icëbi ca
bamatancëx baísquicë cupía, Nucën
Papa Diosan Béru Ñunshin Upitan
'amicëxun unin 'unánti 'icën, Nucën 'Ibu
Jesucristo ax ca Nucën Papa Diosan
Béchicë 'ianan asaribi upí 'aish cushiira
'icë quixun. ⁵Jesucristo cupí ca Nucën
Papa Diosan nuibaquin nun nu uni aín
bana ñuixunun méniocëxa, camabi
menua an Nucën 'Ibu Jesucristomi
catamëquin an cacësabi oquin 'acë
unicama 'inun. ⁶Mitsúxribi camina
Nucën Papa Diosan Jesucristonan 'inun
caíscë 'ain.

⁷Ené quirica cana cuénëoxunin, Roma
ëmanuaxmi Nucën Papa Diosan
nuibaquin ainan 'inun caíscë 'aish ax
cuéencësabi oi 'icë, micamaishi. Nucën

Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucris-
tonën nuibaquin 'aquincëxmi chuáma-
rua bucucanti cana cuëénin.

Romanu cuantia Pablónën sinan

⁸Ésoquin pain cana mitsu cain, mitsu
camina asérabi Jesucristomi catamëti
quixun camabi menu 'icë unicaman
chanioia cuaquin, cana 'exribi Jesucris-
tonan 'ixun Nucën Papa Dios —asábi ca
—quixun caquin a rabin. ⁹En cana
Nucën Papa Dios cuéencësabi oquin
chiquishquinma aín Béchicë ñuiquin
unicama bana ñuixunin. An ca 'unania,
'en cana abë banaquin nëtë camabi
mitsu ñucáxunin. ¹⁰Mitsu ñucáxuanan
cana a ñucatin, béráma cuainsa taníbi
cuancëma cupí, bérí mitsu isi cuuanan
'ë 'quinun. ¹¹Mitsúxmi asérabiira
Jesucristomi cushicë 'inun 'aquinxun
cana mitsu isi cuainsa tanin. ¹²Ex
Jesucristomi cushicë 'ixun 'aquincëxmi
mitsúxribi ami cushicë 'ain mitsubë
cushionani cuéenniananux cana mitsu
isi cuainsa tanin.

¹³En xucéantu, cuainsa taníbi cana
cuancëma 'ain. Itsai cana mitsu isi
cuainsa tan quixunmi 'unánti cana
cuéénin. Mitsúxmi Jesucristomi
catamënum, bëtsi menu 'icë unicama
'aquincësaribi oquin mitsu 'aquin
cuainsa cana tan. ¹⁴Raëcë 'imainun
raëcëma unicama, 'imainun an quirica
'unáncë 'imainun an quirica 'unáncëma

unicama, a unicamanbi Jesucristo ñui quicë bana 'unánun cana an cacësabi oquin 'ën aín bana ñuixunin.¹⁵ Usa 'aish cana 'éx, Roma émanu 'icë mitsuribi anun Jesucristomi catamëti Nucën Papa Diosnan 'iti bana ñuixuinsa tanin.

Uisai cara Jesucristomi catamëti 'icë quicë bana 'icë quixun Pablonén ñuia

¹⁶Éx cana ènë bana unicama ñuixuni rabiniman. Axa a bana quicësabi oi Jesucristomi catamëcë uni a ca Nucën Papa Diosan aín cushínbi ainan 'inun iémia. Judíos unicama pain ñuixuntancë xun cana judíosma unicamaribi a bana ñuixunin.¹⁷ A bana 'unáncë 'ixúinshi cananuna 'unanin, uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan ainan 'inun nu iémia quixun. Nun 'ucha térénun Jesucristomi catamëtiashi ca ainan 'inun nu iémia. Usai ami catamëcë cupíshi cananuna Nucën Papa Diosnan 'iti 'ain. Usai ca 'iti 'icë quiax ca aín bana cuënëo ésai quia: "Ui unicama cara Nucën Papa Diosan upí isia, ax ca asérabi ami catamëti tsótí 'icën".

Unicaman Nucën Papa Dios 'unánma bana

¹⁸Cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca an aín bana quicësabi oquin 'aisama tancë 'ixun bëtsi uniribi ami sinánxma 'inun quixun paráncë unicama, a uisa cara oti 'icë usoquin castícanti 'icë quixun.¹⁹ Usa unicamax ca an unio ñucama isquinshi uisaira cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unántisa 'aíshbi ami sinanima.²⁰ Isquinmabi ca unin Nucën Papa Dios 'unánti 'icën, an unio ñucama isquin. Usa 'ain ca an camabi ñu unio cupí, unin Nucën Papa Dios, ax ca asérabi Dios 'icë quixun 'unánan ax ca nêtétimois usabi cushiira 'icë quixun 'unántisa 'aíshbi ami sináncëma 'icën. Usa 'aish ca,

'unáncëma 'aish cana ami sináncëma 'ain, a unicamax quitima 'icën.²¹ A unicaman, ui cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unánquinbi ca a sinánquin, —mix camina Nucën Papa Dios 'ai —quixun caiman. Nucën Papa Diosan ñu 'axuncëxunbi ca a unicaman —camina nu ñu 'axuan, ca asábi 'icë —quixun rabiquin cacëma 'icën.

Caquinma atun sináncësa oquinshi 'acë ñuishi 'acë 'ixun ca 'atima ñuishi 'ai sinánñuma unisa 'icanxa.²² —Éx cana sinánñu 'ai —quicë 'aíshbi ca sinánñumasa 'icën.²³ Usa 'ixun ca Nucën Papa Dios, ax cushiira 'aish bamatimoi tsóce, a rabiquinma ami manúanan axa bamati 'aínbi uni iscësa oquin ñu unionan ñuina péchiñu 'imainun axa men niricë ñuina, axa men nicë ñuina, acama iscësa oquin —ax ca nun dios 'icë —quiquin a rabinuxun unioia.

²⁴Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan atúxa upí 'iti 'aquieti éanan a unicaman aín cuëncësabi oquin ñu 'atima 'anun éanxa. Usaquian Nucën Papa Diosan encëxun ca atúnbi a 'ai rabínquinma 'atima ñuira 'axa.²⁵ Usa ñu 'aquin ca Nucën Papa Diosan bana cuaqueinma, unin céméquin ñuicë banaishi sinánxa. Nucën Papa Dios, an camabi ñu unio, a rabiquinma ca an unio ñuishi rabiaxa. Nucën Papa Dios ax ca xénibua 'aínbi aira unin rabicë 'iti 'icën.

²⁶Atúxa usa 'icë ca Nucën Papa Diosan atúan cuëncësabi oi 'iquian ñu 'atima 'anun éanxa. Xanúxribi ca bënënu 'iisama tani bëbúxmabi bëtsi xanubë 'ia.²⁷ Usaribiti ca nucë bënë uníxribi xanuñu 'iisama tani, xanúxmbabi bëtsi unibë ñunshini 'ia. Usai 'iquin ca uni itsi rabínmia. Usai 'i ca asérabi nucë bënë unin 'acësa oquin sinaníma axbi 'uchai Nucën Papa Diosmi sinántisama tania.

²⁸Usa unicama ca ami sinántisama tania Nucën Papa Diosan aín sinan

upíma 'ixun 'atima ñuira 'anun quixun éanaxa.²⁹ Usa 'ixun ca uisa ñucamax cara 'atima 'icë acama 'aia, bëtsi uni 'atimonan, ainanmabi uni itsin ñu biisa tanan, aín xanuma 'áinbi xanubé 'ianan, xanúxmabi bëtsi unibé 'ianan, bëtsi uni 'icësamaira oi ñuñu 'iisa tania. 'Ianan ca uni 'aisa tanan, bëtsibé cuëbicanánan, uni itsi paránan, uni itsimi 'atimati banaia. Usa 'aish ca a unicamax 'aisamairai banai uni itsimi manania.³⁰ Usai 'i ca uni itsi ñui céméanam ami sinanima Nucën Papa Diosmi manutia. Usai 'iquin uni itsi —'aisama ca —quixun ñuianan ca abi rabiacati cérúanan raíri unimi nëtëtima 'ësénanan aín tita aín papan bana cuaisama tania.³¹ Usa 'aish ca sinánnuma 'ianan, aín quicësabi oquin ñu 'acëma 'ianan uni itsi nuibacéma 'ianan abë nishananxbi uni itsibé mënfonainsama tanan 'aquinsa 'icëbi uni 'aquinima.³² Atun ca 'unania, Nucën Papa Diosan mëniosabi oi ca usa unicama ainanma 'aish xénibua 'áinbi abë 'itima 'icë quixun. Usaía Nucën Papa Dios quia a 'unánxunbi ca usa ñu 'aia. Atúinshi 'áima ca uni itsínribia usaribi oquin 'aia isti cuëenia.

**Unin sináncama
Nucën Papa Diosan 'unáncë**

2 ¹Mitsúmmi uni itsi 'uchocébétanbi ca uni raírinén 'unánti 'icën, mitsun camina usa ñu 'ati ca 'ucha 'icë quixun 'unanin. Usa 'ain camina minribi usa ñu 'atancëx —'unánxunma cana 'a —quitima 'ain.² Cananuna 'unarin, Nucën Papa Diosan ca uni aín 'ucha cupí uisa cara otí 'icë usoquin 'aquinbi, upí oquin sinánquin an mëniosabi oquin 'aia quixun.³ ³Bëtsi unimi, an ca ñu 'aisama 'aia quiax manánquinbi minribi usaribi oquin ñu 'acëbi ca Nucën Papa Diosan a unishi 'uchonan mi 'uchotima

'icë quixun caramina sinanin? Usama ca.⁴ Camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca mi nuibafranan, mi 'atima ñu 'acë 'icëbi 'atimoquinma mix sinanati ami sinánun cainia. ⁵Axa usa 'áinbi caramina min 'atima ñu 'acë éni ami sinántisama tanin?⁶ Usa 'áinbi camina min sinan 'aisama 'aish sinanaisama tan. Usai 'iquin camina énquinma camabi nëtëen 'atima ñuishi sinánquin usaquin 'ain. A cupí camina anúan Nucën Papa Diosan 'uchañu unicama aín 'ucha cupí castícantí, a nëtëen 'aisamairai oquin castícancë 'inuxun 'ain.⁶ A nëtëen ca Nucën Papa Diosan camabi uni uisaquin cara otí 'icë quixun isti 'icën, atun ñu 'acësabi oquin.⁷ Axa —Nucën Papa Diosan ca 'é upí isquin abë nëtëtimoi tsónun 'imiti 'icë —qui cuëencë uni, an ca énquinma Nucën Papa Dios cuëencë sabi oquin ñu 'aia. Usoquin an 'acë uni a ca Nucën Papa Diosan xénibua 'áinbi abë 'inun 'imia.⁸ Usoquin 'imianan ca uicamax cara ami sinántisama tanan aín bana quicësabi oquin 'aisama tanquin, atux cuëencësa oquinshi ñu 'atima 'aia, a unicama Nucën Papa Diosan ami nishquin castícantí 'icën.⁹ An castícancë 'aish ca an ñu 'aisama 'acë unicama aín 'ucha cupí, Nucën Papa Diosbë xénibua 'áinbi 'íma 'aisamairai témérati 'icën. Judíos unibunéxëshia témérati 'áinbi ca judíosma unibunéxribi aín 'ucha cupí témérati 'icën.¹⁰ Usa 'áinbi ca Nucën Papa Diosan an ainan 'ixun ax cuëencë sabi oquin 'acë unicama a uisa ñu cara 'icëbëbi bënëtima chuámarua 'inun 'imianan, abë aín nëtënu 'inun 'imiti 'icën. Judíos unibu 'imainun judíosma uniburibi ca an usaquin 'imiti 'icën.¹¹ An ca judíos unisaribi judíosma unicamaribi isia.

¹²An Nucën Papa Diosan bana Moisén-nen cuënöo, a 'unáncëma 'ixun ñu 'atima 'acë unicamax ca atun 'ucha

cupíbi ainanma 'aish Nucën Papa Diosbë 'itima 'icën. 'Imainun ca an Nucën Papa Diosan bana Moisésnën cuënéo 'unánquinbi a bana quicésabi oquin 'aquinma ñu 'atima 'acé unicama atux ca aín 'ucha cupí, a bana quiásabi oquin Nucën Papa Diosan 'uchocë 'iti 'icën.

¹³Aín bana 'unánquinbi a bana quicésabi oquin 'acéma uni a ca Nucën Papa Diosan upí isima. Usa 'aínbì ca an a bana 'unánquin ax quicésabi oquin 'acé unicama a cuni Nucën Papa Diosan upí 'icë isia. ¹⁴Usa 'ain ca judíosma unin Nucën Papa Diosan bana Moisésnën cuënéo 'unánquinmabi atúnbi sinánquin a bana quicésabi oquin 'acé 'ixun, uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë, uisa ñu 'ati cara upí 'icë quixun 'unania. ^{15,16}Usoquin upí ñu 'aia isquin ca uni itsin 'unánti 'icën, a unicaman ca asérabi aín nuitka mëu 'unania, uisa ñu 'ati cara asábi 'icë 'unánan uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë quixun. Anúan Nucën Papa Diosan camabi uni isti nëtén ca a unicaman aín nuitka mëúbi 'unánti 'icën, Nucën Papa Diosan cara 'ë upí isti 'icë, cara 'ë upíma isti 'icë quixun. A nëtén ca Nucën Papa Diosan camabi uni uisa ñu cara 'axa quixun 'unánan uisa ñu cara unéxun aín nuitka mëúbi sinánxa, a camabi 'unánquin, uisa cara oti 'icë usoquin 'anun Jesucristo 'amiti 'icën, 'én unicama ñuixuncésabi oquin.

**Moisésnën cuënéo bana 'unánquinbia
judíos unicaman 'acéma ñuicë bana**

¹⁷Usa 'aínbì camina —'ëx cana judío uni 'ai —quianan —usaífa judíos unicama 'inun Moisésnën cuënéo bana 'unáncë 'aish cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai quianan —judíosma unicamama, nuishi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun caíscacëxa —quixun sinani rabiacatin. ¹⁸Moisésnën cuënéo bana 'unáncë 'ixun camina uisa oquin

unin ñu 'ati cara Nucën Papa Dios cuëenia quixun 'unánan a banaxa quicésabi oquin 'aquin ca unin upí ñu 'aia quixun 'unánin. ¹⁹Usa 'aish camina, 'én cana an Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma unicama bëxuñusa 'aísha bëanquibucënu nicësa 'icëbi a bana 'unánmiti 'ai quin. ²⁰Moisésnën cuënéo bana ca uisai cara judíos uni 'iti 'icë quiax asérabi quia. A bana 'unani camina quin, 'én cana an énë ñucama 'unáncëma unicaman upí oquin cuanun 'unánmiti 'ain. ²¹¿Mitsun Nucën Papa Diosan bana 'unánquin uni itsi 'unánmiti 'ixunbi caramina uisa cupí a bana quicésabi oquin 'aiman? ¿Mitsun, unin ca uni itsin ñu mëcamatima 'icë quixun caquinbi caramina uisa cupí mitsúnribi ñu mëcamatin? ²²¿Mitsux, aín xanuma 'ain ca uni itsin xanubë uni 'itima 'icë quibi caramina uisa cupí mitsúxribi min xanuma 'aínbì uni itsin xanubë 'in? ¿Diosma 'icëbi ax isa dios 'icë quixun unin cacë, a rabiti ca 'aisama 'icë quixunbi caramina uisa cupí anuxun usa ñu rabiti xubunu atsíntancëxun anu 'icë ñu mëcamatin? ²³Mitsux —'én Moisésnën cuënéo bana 'unáncë 'aish cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun sináncë 'ixunbi a bana quicésabi oquin 'acéma 'ain ca uni itsin mitsun 'aia isquin sinánti 'icën, —Nucën Papa Diosan unix usai 'icë 'ain cana aín uni 'iisama tani —quixun. ²⁴Asérabi mitsu ñu ca Nucën Papa Diosan bana cuënéo ésaí quia: "Mitsux judíos unibu 'ixunbi ñu 'aisama 'aia isi ca judíosma unibunëx Nucën Papa Diosmi 'atimati banaia".

²⁵Mitsun Nucën Papa Diosan bana Moisésnën cuënéo quicésabi oquin asérabi 'acé 'ain ca mitsúxmi 'unántioraca ax asábi 'icën. Usa 'aínbì ca a bana quicésabi oquinmi 'acéma 'ain, mitsúxmi 'unántioraca ax ñancáishi

'icën. ²⁶Usaribi oquin ca unicama ax 'unántiocëma 'ixunbi ami catamëquin aín cuéencësabi oquin 'acë 'icë Nucën Papa Diosan upí isia, axa 'unántioracacë unicama 'acésaribi oquin. ²⁷Usa 'ain ca an 'unántiocëma 'ixunbi Nucën Papa Dios cuéencësabi oquin 'acë uni a Nucën Papa Diosan upí isti 'icën. Isanan ca an 'unántiocë 'ixunbi Nucën Papa Diosan bana 'unánquini a bana quiçësabi oquin 'acëma unicama Nucën Papa Diosan upíma isti 'icën. ²⁸Unántioracacë cupíshima ca uni judío uni 'icën. 'Imainun ca 'unántioracacë uni, ax 'unántioracacëshima asérabi Nucën Papa Diosmi catamëcë 'iti 'icën. ²⁹Axa aín nuitu mëu upiti Nucën Papa Diosmi sináncë uni ax ca asérabi judío uni 'icën. 'Unántioracacë uni ax ca Moisénen cuénëosabi oquin aín namishi usoquin 'acë cupíma aín nuitu mëu Nucën Papa Diosmi sináncë cupí asérabi judío uni 'icën. Usa uni ca unian upí isiamabi Nucën Papa Diosan upí isia.

3 ¹¿Usa 'ain cara judíos unicamax bëtsi unicamasamaira 'ic? ¿Unántioracacë 'iti ax cara fiñancáshima 'ic? ²Ca asérabi usama 'icën. Judíos unibu pain ca Nucën Papa Diosan aín bana 'ináncëxa. 'Inánquin ca camabi unin 'unánun a bana judíos uni raíri cuénëomiacëxa. ³¿Bëtsi bëtsi judíos unicaman Nucën Papa Diosmi sináncë 'ixunbi ñu 'aisama 'acë ax cara Nucën Papa Diosan 'ucha 'ic? ⁴Ca usama 'icën. Uníxa aín quicësa oquin 'anabí cémëti 'aínbi ca Nucën Papa Diosainshi asérabi camabi ax quiásabi oquin 'aia. Usa 'ain ca Nucën Papa Dios ñui aín bana cuénëo ésaí quia:

Camabi unin ca 'unánti 'icën, min bana ca asérabi upí 'icë quixun. Asábi cara quixun 'unántisa tanquín isquinbi ca min 'acë ñu asábiira isquin unin —mix

camina upí 'ai —quixun 'unánti 'icën.

⁵¿Nun nu ax cuéencësabi oquin 'aiama oquin, upí 'inun quixun an nu castícania isquian uni raírinën Nucën Papa Dios, ax ca aín sinan upíra 'icë quixun 'unáncë 'ain caranuna uisoquin sinánti 'ain? ¿An nu castícanë cupí ca Nucën Papa Dios upíma 'icë quixun caranuna sinánti 'ain? Usai quicë banax ca unin abi sináncësa 'icën. ⁶Usama ca. ¿'Atima ñu 'aiabi iséshicë 'ixun cara Nucën Papa Diosan uisaxun anúun 'ati nëtë sénéncëbétan unin cara upí ñu 'axa, cara upíma ñu 'axa quixun isti 'ic? ⁷¿Ami 'u, upí 'inun quixun an nu castícania isquian uni raírinën Nucën Papa Dios, ax ca aín sinachacë 'icë upí 'inun 'ë castícania isquian uni raírinën Nucën Papa Dios ax ca aín sinan upíra 'icë quixun 'unáncë 'aínbi cara uisacasquin Nucën Papa Diosan 'ë castícania? —quixun sapi ca bëtsi bëtsi unin sinania. ⁸¿Usa 'ain caranuna uisacasquin ñu 'atima 'aiman?, Nucën Papa Diosan sinan ca upí 'icë quixun unicaman 'unánun. Usai 'uchati ca asábi 'icë ca Pablo 'imainun abë 'icë unicama quia quiax ca bëtsi bëtsi uni nu 'atimoti sinani nu ñui quia. Usa ía ax quicë unicama a ca Nucën Papa Diosan 'ichoquin castícantí 'icën.

Camáxbi cananuna 'uchañu 'ain, quicë bana

⁹¿Nucën Papa Diosan cara judíos unicama bëtsi unicamasama upíra isin? Usama ca. Cana mitsu can, judíosma unicama 'icésaribití ca judíos unicamari aín sinan upíma 'aish 'uchañu 'icën. ¹⁰Nucën Papa Diosan bana cuénëo ca quia:

An ñu upíshi 'acë uni ca 'áima 'icën, achúshirabi. ¹¹An Nucën Papa Diosan bana cuacë uni ca 'áima

'icën. Axa Nucën Papa Diosan sinánmicë 'iisa tancë uni ca 'áima 'icën. ¹²Camabi unix ca Nucën Papa Diosmi manúaxa. Ami manúxun ca 'atima ñu 'atishi sinania. An upí ñuishi 'acë uni ca 'áima 'icën. Achúshirabi ca 'áima 'icën. ¹³Anu uni bamacë racáncë quini mapucëma 'ain ca anuax aín anéccë chiquitia. Usaribiti ca 'atima uni aín cuébnuax bana 'atima 'imainun cëmëi quicë bana chiquitia. Aín banan ca uni itsi ñui cëmëia. Usaquin ca amia cëmëcë uni masá nuitumia. Aín banax ca runun cuébínu 'icë muca, an uni paëocë, usaribi 'icën. ¹⁴Usa 'aish ca uni itsi ñui 'atimati bananan uni itsimi nishi banaia. ¹⁵Sinánnumasa 'ixun ca uni 'atishi sinania. ¹⁶Uinu cara cuania anuxunbi ca 'atimati banaquin masá nuitumianan uni 'atimamia. ¹⁷Ca uni itsibë nuibananí upiti 'iti 'unaníma. ¹⁸Axa nun cushi 'áinbi ca Nucën Papa Diosmi racuëti sinaníma.

^{19,20}Usa banacama ca judíos unibunën cuanun Nucën Papa Diosan aín unicama cuénëomiacëxa quixun cananuna 'unanin. Aín bana 'ináncëma pain 'ixun ca Nucën Papa Diosan judíos unicama ainan 'inun 'imiacëxa. Ainan 'imitancë xun ca uisaira cara ainan 'aish uni upí 'iti 'icë quixuan 'unánun aín bana judíos unicama 'ináncëxa. A bana isquin ca judíos unicamainshima camabi unin 'unánti 'icën, uisairai 'i cara Nucën Papa Diosan iscëx atun nuitu upíma 'icë quixun.

Cristomi catamëcë unicamaxa Nucën Papa Diosan iscëx 'uchañuma 'icë ñuicë bana

²¹Moisésnën usai judíos unicama 'iti cuénëo bana 'acë cupíma Cristo cupíshi

ca usaira oquin Nucën Papa Diosan uni upí 'imia quixun ca bérí camabi unin upí oquin 'unánti 'icën. Ca usai 'iti 'icë quixun ca Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamanribi cuénëocëxa. ²²Camabi uni an Jesucristomi catamëquin —aín quicësabi oquin ca 'én 'uchacama térénti 'icë —quixun 'unáncë, acama ca Nucën Papa Diosan upí isia. Jesucristomi catamëcë cupíshi ca an judíos uni 'imainun judíosma uniribi upí isia. ²³Camabi unix ca Nucën Papa Diosan iscëx 'uchañu 'icën. Upíira 'inuan Nucën Papa Diosan unio 'aíshbi ca usama 'icën. ²⁴Usa 'icëbi ca Jesucristo, camabi unin 'ucha cupí bama 'aian, cupíoma ami catamëtiahi Nucën Papa Diosan nuibaquin aín 'ucha térénquin uni 'uchañuma isia. ²⁵Ami catamëtia, uni aín 'uchacama téréncë 'inun ca camabi unin 'ucha cupíma Cristo bamanun Nucën Papa Diosan mëníocëxa. An Jesucristo bamati mënío 'ixun ca béráma 'iá uniribi, axa sinanatia Nucën Papa Diosan aín 'uchacama ashiquin manumiäcëxa. Usaquin an 'á cupí ca camabi unin 'unánti 'icën, Nucën Papa Diosan ca asérabi upíira upí 'ixun an usai ca 'iti 'icë quixun mëniosabi oquin 'aia quixun. ²⁶Usaribi oquin ca, Nucën Papa Diosan Jesucristo bamati mënío 'ixun, béríribi axa Jesucristomi catamëcë unicama aín 'uchacama térénquin manumia. Usaquin 'acë cupí ca camabi unin 'unánti 'icën, asérabi ca Nucën Papa Diosan upíira upí 'ixun an usai ca 'iti 'icë quixun mëniosabi oquin 'aia quixun.

²⁷An usai ca uni 'iti 'icë quicë bana quicësabi oquin 'acë uni, ax sapi ca rabíti 'icën, —'én nuitu ca Nucën Papa Diosan upí isia —quixun sinani. Usa 'áinbi ca axa Jesucristomi catamëcë unin 'unania, —Jesucristo cupíshi ca

Nucën Papa Diosan 'é upí isia —quixun. Usaquin 'unani ca rabítima. ²⁸Cananuna 'unanin, aín ñu upí 'acé cupíma, Jesucristomi sinani ami catamëcë cupíshi ca uni Nucën Papa Diosan aín 'uchacama térénquin an iscëx upí 'inun 'imia quixun.

²⁹¿Nucën Papa Diosan cara judíos unicamaishi aín uni 'imianan judíosma unicamaribi aín uni 'imitima 'ic? Ca aturibi ainan 'imiti 'icën. ³⁰Nucën Papa Dios ax ca achúshi 'icën. An ca judíos unicama 'acésaribi oquin judíosma uniribi Jesucristomi catamëcë cupíshi, an iscëx aín nuitu upí 'inun 'imia. ³¹¿Jesucristo cupíshi cana 'én 'ucha térénçë 'aish Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai quixun sinánquin caranuna Nucën Papa Diosan bana Moisésnën cuénéo ax ca cuatima 'icé quixun sinánti 'ain? Usama ca. Jesucristomi catamëtshi cananuna asérabi Nucën Papa Diosan bana quicësabi oíira 'iti 'ai quixun cananuna unicama ñuixumin.

Amia catamëtia Nucën Papa Diosan Abraham upí isa

4 ¹Usa 'ain sapi cananuna quiti 'ain, éuisa cupí cara nucën rara Abraham a Nucën Papa Diosan upí isacëx? ²Aín ñu 'acé cupía Nucën Papa Diosan upí iscë 'aish ca Abraham —'ebxí cana upí 'ai —quixax rabíia 'itsíanza. Usa 'ainbi ca Nucën Papa Diosan iscëx, a cupía Abraham rabíti ñu 'áima 'iacëxa. ³Abraham ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuénéo ésaí quia: "Ami sinánquian, an ca asérabi aín quicësabi oquin 'ati 'icé quixun 'unáncë 'aish ami catamëcë cupí ca Nucën Papa Diosan Abraham upí isacëxa". ⁴Usa 'ain ca énëx ésa 'icën. An uni ñu mëëxuncë uni a ca an ñu mëëmicë unin cupíoa. A curíqui ax ca 'ináinshicëma 'icën, ax ca aín ñu mëëcë

cupí 'ináncë 'icën. ⁵Usa 'ainbi ca axa ñu upí 'acéma 'aíshbi, Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin 'aia quixun 'unani ami sináncë uni a Nucën Papa Diosan ainan 'imia, an 'uchañu unibi ami catamëtia ainan 'imicë 'ixun. ⁶Upí ñu 'ananbi upíma ñu 'acé 'icëbi ca aín 'uchacama térénçexun Nucën Papa Diosan uni upí isia. Usaquiero iscë unix ca cuéenia quixax ca David ésaí quiacëxa:

⁷Ui unicama cara Nucën Papa Diosan térénquin aín 'ucha manuia, acamax ca chuáma taní cuéenia.

⁸Ui unicama cara Nucën 'Ibu Diosan aín 'ucha manuquin sinánmitécënimá, ax ca chuámarua taní cuéenia.

⁹¿Judíos unicamaishi ñui cara David usai quiacëx? Usama ca. Judíosma unicamaxribi ca aín 'uchacama térénçë 'aish usai cuéenti 'icën. Cananuna mitsu can, ax aín quicësabi oquin ca Nucën Papa Diosan 'ati 'icé quixun sinani ami catamëcë cupí ca Nucën Papa Diosan Abraham upí isacëxa.

¹⁰¿Uinsaran cara Nucën Papa Diosan a upí isacëx? ¿Unántioracacë 'icé cara Abraham Nucën Papa Diosan upí isacëx? Usama ca. 'Unántioracacëma pain 'icëbi ca Nucën Papa Diosan a upí isacëxa. ¹¹Nucën Papa Diosan ca Abraham ami catamëtia an upí iscë cupía 'unántioracanun cacëxa.

Usaquiero Nucën Papa Diosan Abraham cá cupí cananuna 'unanin, judíosma unicamax ca judíos unibú 'acésaribití, 'unántioracacëma 'aíshbi Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish Abrahamnën rëbúnquia 'icé quixun. ¹²Judíos unicamax Abraham 'iásaribití 'unántioracacë 'aíshbi ca axa Abraham 'iásaribití Nucën Papa Diosmi catamëcë cama axëshi asérabi Abrahamnën rëbúnquia 'icën.

An ca aín quicésabi oquin nu ainan 'inun iémiti 'icë quixun sináncë unishi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun iémia quicë bana

¹³Nucën Papa Diosan ca Abraham ésaquin cacéxa: "Mi 'imainun min rëbúnquicamax ca 'itsa 'aish 'énan 'ianan 'én mi 'inánti me anu 'iti 'icën". Axa usai ca uni 'iti 'icë quicë bana quicésabi oquin 'acé cupíma asérabi ami cataméccé cupíshi ca Nucën Papa Diosan usaquin Abraham cacéxa. ¹⁴Usai ca uni 'iti 'icë quicë bana quicésabi oquin 'acé cupíshi unicama Nucën Papa Diosan iscëx upí 'aish ainan 'ain ca, ami cataméccé cupíshi ca Nucën Papa Diosan uni upí isia quicë bana ax cémë 'itsianxa. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan aín rëbúnqui ñuiquin Abraham cá bana ax ñancáishi 'itsianxa. ¹⁵Cananuna 'unarin, usai ca uni 'iti 'icë quicë bana atúan cuati, a 'áma 'ain ca anun uni 'uchoti bana 'áma 'icën. Usa 'aínbi ca usai ca uni 'iti 'icë quicë bana 'unáncë 'ixunbi axa quicésabi oquin 'acéma 'aish uni 'uchocé 'iti 'icën.

¹⁶Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan Abraham 'imainun aín rëbúnquicamaxa atun ñu 'acé cupíma ami catamétishi asérabi ainan 'iti méníocéxa. Judíos unibu, an atun cuati bana quicésabi oquin 'acé, a unicamaishima, uicamax cara Abraham 'icésaribiti Nucën Papa Diosmi catamétia, a camabi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun 'imia. Usa uni 'aish cananuna nucamaxribi Abraham-nén rëbúnquisa 'ain. ¹⁷Nucën Papa Diosan bana a ñuiquian cuénéo ax ca ésa quia: "Mi cupífa min rëbúnqui 'itsaira 'inun cana mi aín rarami 'inun 'imin". Usaquin ca Nucën Papa Diosan amia cataméccé 'ixun Abraham cacéxa. Nucën Papa Dios ax ca an uni bamacébi tsótécenun baísquimiti 'ianan an aín sinanéinshi, 'áma 'icébi, ñu umiocé a 'icën.

¹⁸Nucën Papa Diosan "Min rëbúnqui ca 'aisamaira uni 'iti 'icë" quixun cacéxun ca Abrahamnén sináncëxa, Nucën Papa Diosan 'ë cacésabi oi ca 'én rëbúnqui 'aisamaira 'iti 'icë quixun. Uisai cara usai 'iti 'icë quixun 'unánquinmabi ca ami cataméquin, Nucën Papa Dios quicésabi oi ca 'iti 'icë quixun sináncëxa. ¹⁹Abraham cien baritiañusa 'aish cushima 'imainun ca aín xanu Sara axribi xéni 'aish tuatisama 'iacéxa. Usa 'ixunbi ca Abrahamnén —uisa 'aish carana bëchicénu 'iti 'ai —quixun 'unánquinmabi —Nucën Papa Diosan 'ë cacésabi oi ca asérabi 'iti 'icë —quixun sináncëxa. ²⁰Usai ca 'itima 'icë quixun sinánquinma, Nucën Papa Diosan ca asérabi aín quicésabi oquin 'ati 'icë quixun sinani ami cataméquin ca Abrahamnén Nucën Papa Dios rabiacéxa. ²¹Rabiquin ca, an ca asérabi cushi 'ixun ax quicésabi oquin ñu 'ati 'icë quixun sináncëxa. ²²Usai 'ia ax ami cataméccé cupíshi ca Nucën Papa Diosan Abraham asérabi upí uni 'icë isacéxa.

²³An iscëx ca ami cataméccé cupí Abraham upí uni 'icë quixun cuénéomia 'aínbi ca a banax Abrahamishi ñuiquinma, ²⁴nuribi ñuiquin Nucën Papa Diosan aín uni cuénéomia 'icën. Usa 'ain cananuna Nucën Papa Dios, an Nucën 'Ibu Jesús bamacébi baísquimia, an ca ami cataméccé cupíshi nu upí isia quixun 'unánti 'ain. ²⁵Nucën Papa Diosan ca nun 'uchacama téréncë 'aishnu upí 'inúan bamanun 'imitancéxun Jesucristo baísquimiacéxa. An usoquin 'á 'aínnu ami catamétia ca Nucën Papa Diosan nu upí isia.

Jesucristomi cataméccé cupífa uni Nucën
Papa Diosan iscëx upí 'aish
xénibua 'aínbi abé 'iti bana

5 ¹Usai nux Nucën 'Ibu Jesucristomi cataméccé 'icë, a cupí ca Nucën Papa Diosan nu upí isia. Usaquin iscëx cananuna abé upí 'ain, Jesucristo cupí.

²Jesucristomi catamëcë cupíshi cananuna uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan nu nuibaquin nu ainan 'inun 'imia quixun 'unanin. Usoquin 'unani cuëénquin cananuna, nux cananuna Nucën Papa Diosnan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'ai quixun 'unanin.

³Usaquin sinánquin cananuna uisai cara ñu 'icébétanbi ami sinánti éníma cuëénin. Cananuna 'unanin, téméraquinbi tanshiquin cananuna upiti Jesucristomi catamëti 'unánti 'ai quixun.

⁴Téméraíbi an 'imicëx masá nuitutima ami catamëcë 'aish cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. An iscëx upí 'ixun cananuna 'unánti 'ain, asérabi cananuna aín nëtënu abë 'iti 'ai quixun.

⁵An ca —asérabi camina 'ébë 'iti 'ai —quixun caquin nu paraníma. An ca aín Béru Nunshin Upí nubë 'inun nu 'inánxa. Nubë 'ixun ca nu 'unánmia uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan nu nuibatia quixun. An ca asérabi nu nuibatia quixun 'unánquin cananuna, nux cananuna asérabi aín nëtënu abë 'iti 'ai quixun 'unanin.

⁶Nucën Papa Diosan nu nuibaquin mëníosabi oi ca, nuxbi nun 'ucha térëni iéntima 'aínbì Cristo aín bamati nëtë ucëbë, unicaman 'ucha térënux bamacëxa. ⁷Uinu 'icë uníxbi ca bëtsi uni cupí bamatima 'icën, ax upí uni 'aínbì. Usa 'aínbì sapi ca asérabi upí uni 'icë axa bamati rabanan cuni bëtsi uni bamati 'icën. ⁸Usa 'aínbì ca Nucën Papa Diosan nuxnu 'uchañu 'icëbi nu nuibaquin nun 'ucha térënuxa Cristo bamanun mëníocëxa. Usaquin mënío sinánquin cananuna 'unanin, uisaira oquin cara nu nuibatia quixun. ⁹Cristo bama cupí nun 'ucha térëncë 'aish cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. Usa 'aish cananuna anúan Nucën Papa Diosan camabi unin ñu 'acë isti nëtënu an iscëx upí 'aish asérabi

'uchocëma 'iti 'ain. ¹⁰Nuxnu 'atimaquinshi sinani ami sináncëma 'icëbi ca aín Bëchicë bama cupí Nucën Papa Diosan nun 'ucha térënuin nu nuibaquin ainan 'imiaxa. Nu nuibaquin ainan 'imicë 'icë ca Jesucristo bamaxbi baísquicë ax nubë 'ixun nuxnu asérabi upí 'inun nu 'imia. ¹¹Usaquin 'imicëx cananuna —Nucën 'Ibu Jesucristo a cupí cana Nucën Papa Diosnan 'aish abë upí 'ai —quixun 'unani cuëénra cuëénin.

Adán 'iá 'imainun Jesucristo usai 'iá bana

¹²Usa 'ain ca an pain ñu 'atima 'á achúshi uni a cupíshi camabi unin ñu 'atima 'ati 'unánquin 'aia. Aín 'ucha cupí ca a uni bamacëxa. A uníxa 'atima ñu 'atancëx bama 'ain ca camabi uni atun 'ucha cupí aín bamati nëtë ucëbë Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamaia. ¹³Unian ax quicësa oquin 'ati bana 'áma pan 'aínbì ca unin ñu 'atima 'ati 'unáncëxa. Usa 'aínbì ca ax quicësabi oquin 'ati bana 'áma 'ain, anun uni 'uchoti bana 'áma 'iacëxa. ¹⁴Usa 'aínbì ca Moisés 'áma pan 'ain Adanën rëbúnquicama 'uchatancëx bamacëxa, Adanëxa Nucën Papa Diosan cacësa oi 'ima 'uchásari 'imabi. Adán cupí camabi uni 'uchacé 'aínbì ca axa a caxu uti a cupíira camabi unin 'ucha térëncë 'iti 'icën.

¹⁵Adán cupía unicama 'uchañu 'aínbì ca Nucën Papa Diosan a 'uchacama térëncë 'inun mëníocëxa. Adanëxa Nucën Papa Diosmi 'uchacé cupí ca 'aisamaira uni Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamaia. Usa 'aínbì ca achúshi uni, Jesucristo, a cupía 'aisamaira uni cupíoma abë nëtëtimoi 'inun Nucën Papa Diosan mëníocëxa. ¹⁶Achúshi uníxa 'ucha cupí ca camabi uni Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'iacëxa. Usa 'aínbì ca Nucën Papa Diosan atun 'uchacama 'itsaira 'icëbi acama térënuin nëtëtimoi abë 'inun uni iémia,

cupí ñucáquinmabi. Adanëxa 'uchatan-céx bama 'aían camabi uni usaribiti 'ucha 'aínbi ca Cristo cupíira, atun 'uchacama téréncë 'aish, abë upí 'inun Nucën Papa Diosan uni iémia.

¹⁷Achúshi unia 'uchá cupí ca camabi uni 'uchañu 'aish Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamaia. Usa 'aínbi ca uicama cara Nucën Papa Diosan nuibaquin atun 'ucha téréñquin upí isia, acamax Jesucristo cupí bëtsi sinánñu 'ixun, upí ñu 'atancéx Nucën Papa Diosbë nétëtimoi aín nétënu 'iti 'icën.

¹⁸Énëx ca ésa 'icën. Adán cupía camabi uni 'uchocë 'aínbi ca Nucën 'Ibu Jesucristonëن bamaquin camabi uníxa 'uchocëma 'ianan Nucën Papa Diosnan 'inun méniocëxa. ¹⁹Achúshi uni, Adán, axa Nucën Papa Dios quicësabi oi 'iáma cupí ca 'aisamaira uni 'uchañu 'icën. Usa 'aínbi ca bëtsi uni, Jesucristo, axira Nucën Papa Dios quicësabi oi 'iá cupí 'aisamaira uni Nucën Papa Diosan upí isia.

²⁰Unían —nux cananuna 'uchañuira 'aish upíma 'ai —quixun 'unánun ca Nucën Papa Diosan uisai cara uni 'iti 'icë quicë bana Moisés cuénomicëxa. 'Uchañuira 'icëbi uni nuibairaque ca Nucën Papa Diosan atun 'uchacama téréncë 'inun méniocëxa. ²¹Usoquin méniocëx ca camabi uni aín 'ucha cupí Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'aíshbi Nucën 'Ibu Jesucristo cupí aín 'ucha téréncë 'ianan bëtsi sinánñu 'ixun upí ñu 'atancéx Nucën Papa Diosan nétënu abë xénibua 'aínbi 'iti 'icën.

Ainan 'aish 'uchatécenuxma Cristo cupí Nucën Papa Diosnan 'iti bana

6 ¹¿Nux 'uchañuira 'icëbi ca Nucën Papa Diosan Jesucristo cupí nu upí isia quixun sinani caranuna uisari quiti 'ain? ¿Nucën Papa Diosan nu nuibaquin nun 'ucha téréntecenun caranuna

amiribi amiribi 'uchati 'ain? ²Usama ca. Nun 'ucha cupí Jesucristo bama 'ain cananuna nux 'uchatécenuxma abë bamacësa 'ain. Usa 'aish cananuna unin bamaquin aín 'ucha ashiquin encësa usaribi 'ain. ¿Usa 'aish caranuna uisa cupí 'uchaíshi tsotí 'ain? ³Cananuna usai 'itima 'ain. ¿Jesucristonëن uni ax ca nashimicë 'aish 'uchatécéntimoí Cristobë bamacësa 'icë quixun caramina 'unaniman? ⁴Nux nashimicë 'aish cananuna Jesucristo, nun 'ucha cupí bama 'ain 'uchatécéntimoí abë bamacësa 'ian. Usa 'aish cananuna bamacëbia Nucën Papa Diosan Jesucristo, aín cushinbi baísquimia cupí, usaribi 'aish bëtsi sinánñu 'ianan béráma 'icësai 'itécéntima oquin Nucën Papa Diosan 'imicë 'ain.

⁵Nubëa Cristo 'ain cananuna abë bamacësa 'aish axa bamatancéx bëtsi 'inun baísquicësaribi 'iti 'ain. ⁶Cananuna 'unanin, Cristonamma pain 'ixun cananuna énquinma nux cuëncësa oquinshi ñu 'atima 'acën. Usa ñu sinántecenuxunma cananuna Cristobë bamacësa 'ixun 'uchati sinántecéntima 'ain. Uni bamacë an ca ñu 'aisama 'ati sinántecénima. Usaribi oquin cananuna nux Cristobë bamacësa 'ixun ñu 'atima 'atécënti sinántima 'ain. ⁷Usa 'aish cananuna unían bamaquin aín 'ucha ashiquin encësa usaribi 'ain. ^{8,9}Cananuna 'unanin, bamaxbi baísquia 'aish ca Cristo uínsaran nétëni bamatécéntima 'icën. Axa bamatécënti ca 'áima 'icën. —Usa ca —quixun 'unánquin cananuna ésaquinribi 'unanin, nun 'uchacama éni Cristobë bamacësa 'aish cananuna abë baísquicësa 'aish xénibua 'aínbi abë 'iti 'ain. ¹⁰Cristo ax ca camabi unían ñu 'atima 'acëcama nétënu achúshitishi bamacëxa. Bamatancéx, bamatécëntimoí baísquia 'aish ca ax Nucën Papa Dios cuëncësabi oíra 'ia. ¹¹Usaribiti

camina mitsux Cristobë bamacësa 'ixun mitsun 'ucha ashiquin èncë 'aish, abë baísquicësa 'aish Jesucristo 'icësaribiti Nucën Papa Dios cuëencësabi oíira 'iti 'ain.

¹²Usa 'ixun camina 'uchañu 'aish 'atima sinánñu 'ixun mitsun sináncësa oquinshi 'aisama ñu 'atima 'ain.
^{13,14}Cristonanma 'ixun uisa ñu cara 'atima 'icë quixun 'unánquinbi 'á 'aíshbi camina Cristo cupí Nucën Papa Diosan uni 'aish usai 'iman. Usa 'aish camina mitsux Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'iá 'aíshbi bérí aín uni 'aish ax cuëencësabi oi 'iti 'ain. Usa 'ixun camina mitsun mëcën, mitsun taë, mitsun namicama anun ñu 'atima 'atishi sinánquin usoquinshi 'acën. Usoquin 'á 'ixunbi camina bérí mitsun mëcën, mitsun taë, mitsun namicama anun ñu upíshi 'ati sinánquin usoquinshi 'ati 'ain, usaquinmi 'acébëa Nucën Papa Dios cuëenun.

**An ñu mëemicë unin uni ñu
mëexuncësaribi oquin 'uchañu unin
ñunshin 'atimanen 'apu ñu
mëexuncë bana**

¹⁵¿Axa quicësabi oíuna 'iti bana quicësabi oquinu 'acë cupíma ami catamëtiaishi ca Nucën Papa Diosan 'én 'uchacama térënti 'icë quixun sinánquin, caranuna amiribi amiribi 'aisama ñu 'atécënti 'ain? Cananuna 'atima 'ain.
¹⁶Camina upí oquin 'unanin, mitsun uni itsi —'ex cana min uni 'iisa tani —quixun catancëxun camina aín uni 'ixun ax quicësabi oquinshi ñu 'axunti 'ain. Usaribiti ca uni ñunshin 'atimanen 'apu cuëencësa oquinshi 'acë 'aish aín uni 'icën. Aín uni 'aish ca Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'icën. Usa 'aínbì ca uni itsix Nucën Papa Dios cuëencë sabi oquin 'acë 'aish aín uni 'ianan an iscëx upí 'icën. ^{17,18}Mitsux ñunshin 'atimanen 'apu cuëencësa oquinshi 'acë 'iá 'aíshbi camina bérí usama 'ain. Camina a aín unicaman mitsu 'unánmicë bana Cristo ñuicë sinánan a bana

quicësabi oquin 'ain. Mitsun ñu 'atima 'ácamäa èncë 'ixun camina Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin ñu upíshi 'ain. Usaquinmi 'aia mitsu 'unánquin cana cuëenquin Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cain. ¹⁹Mitsúxmi unin sináncësa oquin sináncë 'icë cana mitsúnmi cuaisa banáinshi mitsu ñuixunin. Béráma camina mitsun mëcën, mitsun taë, mitsun namicama anun ñu 'atima 'atishi sinánquin usoquinshi 'acën. Usoquin 'á 'ixunbi camina bérí mitsun mëcën, mitsun taë, mitsun namicama anun ñu upíshi 'ati sinánquin usoquinshi 'ati 'ain, usaquinmi 'acébëa Nucën Papa Dios cuëenun.

²⁰Ñu 'atima 'atishi sináncë 'ixun camina mitsun béráma Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'ati sinánma 'ain.

²¹Nancábi camina usa ñu 'acën. Mitsúxmi usai 'iá sinani camina bérí rabinin. Usa ñucama 'ati an èncëma unix ca usabi 'aish ashiti Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'icën. ²²Mitsúnmi ñu 'atima 'atécënxunma 'anun Nucën Papa Diosan 'imicë 'ixun camina ax cuëencësabi oquin 'ain. Usoquin 'aia ca Nucën Papa Diosan mitsu an iscëxmi upí 'inun 'imia. 'Imianan ca nëtëtimoi abë 'inun mitsu 'imia. ²³Aín 'ucha cupí ca uni iéttimoai bamati 'icën. Usa 'aínbì ca axa aín 'ucha térënum Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë unicama a abë xenibua 'aínbì 'inun Nucën Papa Diosan iémia.

Usai ca uni 'iti 'icë quicë bana

7 ¹En xucéantu, mitsúnribi a bana 'unánce 'ixun camina 'unanin, bamacëma pain 'ixuinshi ca unin atúan ax quicësabi oquin 'ati bana axa quicësabi oquin 'ati 'icë quixun. Bamaxun cuni ca a bana quicësabi oquin 'atima 'icën. ²Esca ca. Nun ax

quicésabi oquin 'ati bana ca quia, bënëñu xanun ca aín bënë bamacëma pain 'icë éntima 'icën. Aín bënë bamacë bë cuni ca bénutisa tani bénuti 'icën.

³Aín bënë bamacëma 'aíñan bëtsi unibë 'iti ca 'ucha 'icën. Usa 'aíñbi ca aín bënë bamacëbëtan 'aisa tanquin uni itsi bënëoti 'icën. Usaquian bënëoti ca 'uchama 'icën.

⁴'En xucéantu, usuribi camina mitsux 'ain. Usai uni 'iti bana quicësa oíshi 'iá 'aíshbi camina bérí abë axa bamaxbi baísquicë Cristo ami catamëti, aín bana quicésabi oíshi 'in. Usa 'ixun camina ax cuéëncésabi oi 'iquin Nucën Papa Dios cuéëñmin.

⁵Ainanma pain 'aish nux cuéëncésabi oi 'iquin cananuna, ñu 'atima 'ati ca 'aisama 'icë quicë bana 'unánxunbi nun sinan upíma 'ixun, usa ñu 'acën. Usa ñu 'acë 'aish cananuna Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'iacën.

⁶Usai 'iá 'aíshbi cananuna nun, ax quicésabi oquin 'ati bana axa quicésabi oquin 'acë cupíma, Cristomi catamëtishi ainan 'ixun aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun bëtsi oquin sinánquin Nucën Papa Dios cuéëncésabi oquinshi 'ain.

Nun sinán upíma cupí cananuna 'atima ñu 'ai quicë bana

⁷A bana, uisa ñu cara 'ati 'icë, uisa ñu cara 'atima 'icë quicë, a banacama ca asábi 'icën. A bana 'áfima 'ain cananuna uisa ñuxira cara 'atima 'icë quixun 'unánma 'itsán. A bana "mix camina bëtsi unin ñu minan 'inun cuéëncë 'itima 'ai" quicëma 'ain cananuna usai 'iti ca 'aisama 'icë quixun 'unánma 'itsán.

⁸A bana usai ca uni 'itima 'icë quicë, ax asábi 'aíñbi cananuna nun sinan upíma 'aish, a bana 'unánce 'aíshbi usai 'icë cupí 'uchotí 'iacën. A bana, usai ca uni 'itima 'icë quicë, ax 'áfima 'ain ca anun nu 'uchotí bana 'áfima 'itsánxan.

⁹'En uisa ñu cara 'ati 'icë, uisa ñu cara 'atima 'icë

quicë bana 'unánma 'ixun cana ñu 'aisama 'aquinbi usaquin 'ati ca 'aisama 'icë quixun 'unánma 'ain. Usai 'itancëxunbi cana a bana 'unáncë.

'Unánquín cana ñu 'atima 'ati ax ca 'uchaira 'icë quixun 'unánxunbi 'acë 'aish 'en 'ucha cupí Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'iacën.

¹⁰Ésa ca. A isía ax cuéëncë sabi oi, usai aín uni 'inuan Nucën Papa Diosan 'inan bana, ax quicésabi oi 'icëma cupí 'uchocë 'aish cana Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'iacën.

¹¹A bana quicésabi oquin 'ai cana 'uchatima 'ai quixun sinanibì a bana quicésabi oíra 'icëma 'ixun cana, uisaira carana 'uchai quixun sinan bënëacën. A bana asábi 'aíñbi a bana cupí 'uchocë 'aish cana Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'iacën.

¹²Usa 'ain cananuna 'unánin, nun ax quicésabi oquin 'ati banax ca upí 'icë, a bana uisa ñu cara 'ati 'icë, uisa ñu cara 'atima 'icë quicë, ax ca asérabi upí 'icë.

¹³?A bana asérabi upí 'aíñbi caranuna a bana cupí Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'ain? Usama ca. Nun sinan upíma 'ixun ñu 'atima 'ai cananuna Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'iacën.

Usai 'iquin cananuna 'unáncë, 'uchati ca 'aisama 'icë quixun. Usa 'ixun cananuna uisa ñu cara upí 'icë, uisa ñu cara 'aisama 'icë quicë bana axa asérabi 'aíñbi ax quicésabi oquin 'acëma 'aish cananuna 'aisama 'ai quixun 'unáncë.

¹⁴Cananuna 'unánin, a bana uisa ñu cara 'ati 'icë, uisa ñu cara 'atima 'icë quicë, ax ca upí 'icë quixun. A bana asábi 'aíñbi cananuna Jesucristonamá 'aish nun sinan 'aisama 'ixun ñu 'atima 'atishi sináncë.

¹⁵Upí ñu 'aisa tanquinbi cananuna nun sinan upíma 'ixun 'aiman. A 'aquinma cananuna a nun 'aisama tancë ñu a 'ain. Uisa 'ixun carana 'en a 'aisa tancë ñu upí 'aquinma a 'en 'aisama tancë ñu 'atima a 'ai quixun cana 'unaniman.

¹⁶Ñu 'aisama 'acë 'ixunbi,

usaquin ñu 'ati ca 'aisama 'icë quicë bana 'unánquin, 'én usa ñu 'aisama tania isquin ca unin 'unánti 'icën, 'én sináncëx ca a bana upí 'aish cuati 'icë quixun.

¹⁷'Aisama tanquinbi cananuna ñu 'atima 'ain, nun sinan upíma cupí. ¹⁸Enex ca ésa 'icën. Cananuna 'unánin, nun sinan upíma 'ixun cananuna ñu upí 'atima 'ain. Nu upíshi 'aisa tanquinbi cananuna nun sinan upíma 'ixun 'aiman. ¹⁹Nun 'aisa tancë ñu upí a cananuna 'aiman. Nun 'aisama tancë ñu 'atima a cananuna 'ain. ²⁰Nun ñu 'atima 'atécëinsama tanquinbi 'acë ax ca nunbi cuéenquín 'acëma 'icën. Nun sinan upíma 'ixun 'acë ca ax 'icën.

²¹Nun 'unáncëx ca ésa 'icën: Nu upíshi 'ati sinánquinbi cananuna bénéñquinshi ñu 'atima 'atécënin. ²²Nun nuitu mëu cananuna asérabi Nucën Papa Dios cuéencësabi oquin 'aisa tanin, axa usaínu 'inun quicë bana ca upí 'icë quixun 'unánquin. ²³Usaquin 'unánquinbi cananuna nun sinan 'atima 'ixun bëtsi oquin sinanin. Usaquin sinánquin cananuna ñu 'atima 'atécënti sinanin. Sinántancëxun cananuna 'atécënin.

²⁴Usa 'aish cananuna masá nuituirai sináncasmair. ²⁵Nun sinan upíma 'aish Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamanima 'inun cara uin nu iémiti 'ic? ²⁶An nu iémiti ax ca Nucën Papa Dios 'icën, Nucën 'Ibu Jesucristo cupí. An ca nu iémiti 'icë quixun 'unánquin cananuna —asábi ca —quixun cain. Usa 'ain cananuna 'unánin, Nucën Papa Dios cuéencësabi oquin 'ati 'ixunbi cananuna nun sinan upíma 'ixun ñu 'atima 'ain. Usaquin 'axunma 'anun ca Nucën Papa Diosainshi nu iémiti 'icën.

Aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxa Nucën
Papa Diosan unicama bëtsi
sinánñu 'iti bana

8 ¹Usa 'ain ca uicamax cara Cristo Jesús abë 'icë, acama Nucën Papa Diosan 'uchointa. Usa unicamax ca

Cristonanma uni 'icësai ax cuéencësari-shi 'ima, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinámicësabi oi 'ia.

²Nuxnu ami catamëcë 'aish Cristo Jesúsbë achúshisa 'icë ca aín Bëru Ñunshin Upí nubë 'ixun ñu 'atima, a 'aia uni Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamatí, a 'atécënxunma 'anun nu 'imiaxa. ³Uisa ñux cara 'ati 'icë, uisa ñux cara 'atima 'icë quicë bana a 'unánquinbi ca aín sinan upíma 'ixun unin a bana quicësabi oquin 'atima 'icën. Usa 'aínbi ca unífan a bana quicësabi oquin 'anun quixun Nucën Papa Diosan aín Bëchicë, nusaribi uni 'inun, xuacëxa. Xutancëxun ca aín Bëchicë, 'uchañuma 'aishbia camabi unin 'ucha cupí bamanun 'imiquin uni, aín 'uchacama téreánan 'uchatécæanxma 'inun ménfocëxa. ⁴Nuxnu uisa ñu 'ati cara upí 'icë quicë banaxa quicësabi oquin 'anan, nunbi 'atima ñu 'ati sinánquinbi ténéquin a 'áima, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinámicësabi oi 'inun ca aín Bëchicë bamanun Nucën Papa Diosan 'imiacëxa.

⁵An Jesucristomi sinánquinma aín cuéencësa oquinshi 'ati sináncë unin ca énë nétenu 'icë ñuishi 'ati sinanía. Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi sináncë unin Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinámicë 'ixun an sinámicë sabi oíshi 'iti sinanía. ⁶An Nucën Papa Dios cuéencësoi 'iti sinánquinma énë nétenu 'icë ñuishi sináncë uni, ax Nucën Papa Diosanma 'aish abë 'itimoi bamatí 'icën. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinámicësabi oíshi 'iti sináncë uni, ax Nucën Papa Diosbë upí 'aish abë nététimo tsóti sinani chuámarua tani cuéenia. ⁷An énë nétenu 'icë ñuishi sináncë uni an ca Nucën Papa Dios cuéencësabi oi 'iti sinanía. Usa 'ixun ca asérabi aín bana 'unáncëma 'aish ami

nishcësa 'ixun añañ ñu cara 'aisa tania a ñu 'aia. Usaquin 'aquin ca Nucën Papa Diosan bana cuaisama tanan a bana quicësabi oquin 'aima. ⁸Usa 'ain ca axa ènë nëtënu 'icë ñuishi sinani atun cuëencësa oíshi 'icë unicama an Nucën Papa Dios cuëemima.

⁹Usa 'aínbi camina mitsux usama 'ain. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí mitsubë 'ain camina an ènë nëtënu 'icë ñuishi sináncë unin sináncësa oquin sinánquinma, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oquinshin sinanin. Uicamax cara aín Bëru Ñunshin Upínuma 'icë, acamax ca Cristonanma 'icë. ¹⁰Aín 'ucha cupí ca camabi uni bamaia. Usa 'aínbi camina mitsux, Cristo mitsubë cupí, Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. Usa 'ain ca mitsun namíxa bamacébëbi mitsun bëru ñunshin bamatimoi Nucën Papa Diosbë 'iti 'icë. ¹¹Nucën Papa Dios, an Jesús bamacébë baísquimia, aín Bëru Ñunshin Upí mitsubë 'ixun ca an Cristo Jesús bamacébë baísquimia anbi mitsuribi bamacébë Cristo utëcëncëbëtan baísquimiti 'icë, aín Bëru Ñunshin Upí mitsubë 'ain.

¹²En xuéantu, mitsu cana cain, nux Jesucristonan 'aish afn Bëru Ñunshin Upí nubë 'ain cananuna ènë nëtënu 'icë ñuishi sinani nux cuëencësa oi 'itima 'ain. ¹³Axa ènë nëtënu 'icë ñuishi sinani aín cuëencësa oíshi 'icë uni ax ca Nucën Papa Diosnanma 'aish abë 'itima 'icë. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oquin ñu 'atima 'ati èncë uni, ax cuni ainan 'aish Nucën Papa Diosbë 'iti 'icë.

¹⁴Uicaman cara an sinánmicëxun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësabi oquin 'aia, acamax ca asérabi Nucën Papa Diosan bëchicë 'icë. ¹⁵Usa uni camina mitsux 'ain. Mitsu aín bëchicë 'imiquin ca

Nucën Papa Diosan mitsúxmi béráma 'iásaribiti mitsun 'ucha cupí ami racuétécénun 'imicëma 'icë. Aín Bëru Ñunshin Upí an ca, ainan 'aish cuëenquinu Nucën Papa Dios, Paponun nu 'imia. ¹⁶Aín Bëru Ñunshin Upitanbi ca nun nuitu mëúxun nu 'unánmia, nux cananuna asérabi Nucën Papa Diosan bëchicë 'ai quixun. ¹⁷Aín bëchicë 'icë ca Nucën Papa Diosan ax quicësabi oquin nu 'aquianan aín nëtënu abë 'inun nu 'imiti 'icë. Ainan 'icë ca Nucën Papa Diosan Cristosaribi nu 'imiti 'icë. Cristonan 'ixunu téméraquinbi ax cuëencësabi oquin 'ati èncëma 'icë ca Nucën Papa Diosan nuribi aín quicësabi oquin aín nëtënu Cristobë 'inun nu 'imiti 'icë.

¹⁸En cana —asérabi ca usai 'iti 'icë —quixun 'unarin. Ènë nëtënuax Cristonan cupí téméracë 'ixunbi cananuna Cristobë aín nëtënu 'aish cuëenquin —'én témérati ca asábi 'ixa —quixun sinánti 'ain.

^{19,20}Cristo utëcëntamainun ca axbi 'iti 'áishmabi, usai 'itioquian Nucën Papa Diosan mëniosabi oi camabi ñu téméraran cëñutia. Unin 'ucha cupí usai téméraran chéquití 'ixunbi ca camabi ñu 'imainun camabi uníñribi anúinra 'ámai téméraran chéquití nëtë cainia. ²¹A nëtë ucëbëtan ca Nucën Papa Diosan aín bëchicëcama cuëeni Cristosaribi 'inun 'imiti 'icë. 'Imianan ca camabi ñuxa chéquitëcë nunma ió 'imiti 'icë. Uisairai cara Nucën Papa Diosan bëchicëcama Cristosaribi 'iti 'icë quixun ca camabi ñu, a Nucën Papa Diosan unio, an istisa tanquin Nucën Papa Diosan atu isminun quixun bënëquin cainia. ²²Cananuna 'unarin, nëtë ióñu a pain uniocëbì uni 'ucha cupía camabi ñu, uniribi, téméraran chéquití oquin Nucën Papa Diosan 'imiá 'aish ca bëri usai 'ia quixun. Usa 'ixunbi ca Nucën Papa Diosan ióotëcénun cainia, anun bacénti nëtéan xanun téméraquin aín bacénti caíncë,

usaribi oquin.²³Camabi ñun a Nucën Papa Diosan iótotécenun caínmainun cananuna nunribi Nucën Papa Diosan nu iótotécenun bénéquin cainin. Nucën Papa Diosan nu aín Bérü Ñunshin Upí nubë 'inun 'ináncë 'ain cananuna 'unanin, an ca asérabi camabi aín bana quicésabi oquin nu 'imiti 'icë quixun. Usaquin 'unánquin cananuna nun aín bëchicë 'aish aín nétenu bëtsi namiñu 'iti cainin.²⁴Nux Cristomi catamëti ainan 'aish abë nététimois tsónun iémiquin ca Nucën Papa Diosan usoquin cara nu 'imiti 'icë quixun isnuxun caínun nu iémiacëxa. Nua camabi an cacésabi oquin 'imicë 'ixun cananuna, bëtsi cananuna 'iti 'ai quixun sinánquin caíntsianxma.²⁵Usa 'aínbi cananuna usaquin nu 'imicëma pain 'ixun usai 'iti cainin. Cananuna —bëtsi cana 'iti 'ai —quixun sinánquinbi uisa caranuna 'iti 'ai quixun 'unánquinmabi a isnuxun —asérabi ca usai 'iti 'icë —quixun cuéenquin cainin.

²⁶Uisa caranuna 'iti 'ai quixun isnuxun cainia ca Nucën Papa Diosan Bérü Ñunshin Upí an nuxnu téméraabi nu 'aquinia. An nu 'aquinun quixun caquinbi cananuna usaquin cai carana Nucën Papa Diosbë banati 'ai quixun upí oquin 'unaniman. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan Bérü Ñunshin Upí anbi nu Nucën Papa Dios ñucáxunia. Usoquin nu 'aquinquin ca nun nu a Nucën Papa Dios ñucácëma banacama a nu ñucáxunia.²⁷An ca Nucën Papa Dios cuéencësabi oquin aín unicama a ñucáxunia. Usa 'ain ca Nucën Papa Dios, an camabi unin nuitu mëu sináncë ñu 'unáncë, an uisa ñu cara aín Bérü Ñunshin Upitan nu ñucáxunia a cuatia.

Uisai cara ainan 'inun Nucën Papa Diosan caíscë unicama 'iti 'icë quicë bana

²⁸Cananuna 'unánin, Nucën Papa Diosan ca uisa ñu cara 'ia abi, ax ami

sináncë unicamaxa an 'aquincëx, upí 'inun mënfoxunia, atúan ax cuéencësabi oquin ñu 'amainun. A unicama ax cuéencësabi oquin ainan 'inun sinánmicë 'ixun ca Nucën Papa Diosan usoquin 'aia.²⁹Ui unicama cara ainan 'iti 'icë quixun 'unánquin ca Nucën Papa Diosan aín Bëchicënëxa aín unicaman cushi 'inun atux aín Bëchicë 'icësaribiti 'inun mënfoçëxa.³⁰Uicamax cara usai ainan 'iti 'icë quixun 'unánquin ca Nucën Papa Diosan acama an sinánmicëxa ami catamëtia atun 'uchacama térénquin ainan 'imixa. 'Imiquin ca atux aín nétenu abë 'iti 'imixa.

³¹¿A ñucama sinánquin cananuna 'unánin, Nucën Papa Diosan bérúancë 'icë ca an éncëma 'icë uínbì uisashi cara oquinbi a nubë énanamima.³²An ca —én Bëchicë ca bamatima 'icë —quiquinma nun 'uchacama cupía bamanun énë nétenu aín Bëchicë xuacëxa. Usa 'ixun ca aín Bëchicë cupínu nux upitax tsónun nu 'imianan anun nu upitax tsótí ñucamaribi nu 'inánti 'icën.³³¿An ainan 'inun caíscë unicamaxa an iscëx upí 'ain cara uin Nucën Papa Dios —min unix ca 'uchaxa —quixun cati 'ic? Usaquin cacëxunbia an —ax ca 'uchañuma 'icë —quixun cati ca Nucën Papa Dios 'icën.³⁴¿Uin cara nu 'uchotí 'ic? Cristo bamacëbia Nucën Papa Diosan baísqimicë, an ca aín nétenu abë 'Apu 'aish aín mëque 'ixun, nu Nucën Papa Dios ñucáxunia. Ñucáxuncë 'ixun ca an asérabi nu 'uchotima 'icën.³⁵¿Uinu 'icë unin cara Cristocëñun nu énananmiti 'ic? Ca 'atima 'icën. Nuxnu téméranan masá nuituanan bëtsi unin bëtsi bëtsi ocë 'ianan 'acëñuma 'ianan chupañuma 'ianan bamatisa 'ianan unin 'aisa tancë 'iti, a ñucamanribi ca Cristocëñun nu énananmitima 'icën.³⁶Esai ca Nucën Papa Diosan bana cuénëo quia:

Nuxnu minan 'icë ca unin numi
nishquin nuibaquinma nu bëtsi
bëtsi oia. 'Aracacë ñuinacama
'anuxun 'acësa oquin ca nu 'aisa
tanquin bëtsi bëtsi oia.

³⁷Usa ñu 'icébétanbia Cristonën nu
nuibaquin cushiocëx cananuna ami
catamëti ëníma amiira cushiin, téméra-
cëma pain 'aíshnu 'icësamairai. ³⁸Usa
'ain cana asérabi 'unanin, Nucën Papa
Dioscëñun an nu ënananmiti ñu ca
'áima 'icën. Nux bamati 'imainun nun
tsótí 'imainun ángelcama 'imainun
ñunshin 'atimacama 'imainun uisa cushi
cara, acama 'imainun axa bëri uisai cara
'icë uisa ñucama cara, 'imainun axa
uisai cara 'iti, a ñucamanbi ca Nucën
Papa Dioscëñun nu ënananmitima 'icën.
³⁹Nunshin 'atimanën 'apucama
'imainun, uisa ñunshin cara, acama
'imainun ënë nëtënu 'icë 'apucamaribi
'imainun axa naí manámi 'icëcama
'imainun axa naí meu 'icëcamaribi,
'imainun uisa ñucama cara Nucën Papa
Diosan unio 'icë, acamanbi ca Nucën
Papa Dioscëñun nu ënananmitima 'icën.
Uisaira oquin cara an nu nuibatia
quixun ca Nucën Papa Diosan Jesucristo
ënë menu xuquin nu ismiacëxa.

Israelnën rëbúnqui ainan 'inun Nucën Papa Diosan caísá

9 ¹Cristonan 'ixun cana cëmëquinma
ënë banaribi mitsu Cain. Nucën
Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ë
'unánmicëxun cana 'én nuitu mëu
'unarin, 'én mitsu bëri caisa tancë bana
ënëx ca asérabi 'icë quixun. ²Esauquin
cana mitsu Cain, judíos unibu 'én
aintsicama Jesucristonanma 'icë, imébi
nëtënbí sinani cana 'aisamaira masá
nuitutin. ³Usai 'iti 'aínbi atúxa Cristonan
'inun 'ex aínanma 'aish Nucën Papa
Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'acë
'iisa cana tanin. ⁴Én aintsicama judíos

unibu atux ca 'ésaribi Israelnën
rëbúnqui 'icën. Israelnën rëbúnqui,
judíos unicama, ca Nucën Papa Diosan
aín uni 'inun caísacëxa. Caístancëxun
ca, asérabi ca ax Dios 'icë quixun
'unánun, Israel unicama aín cushi
ismianan aín pëcacë aribi ismiacëxa. An
ca atu ainan 'imiquin atúan uisai cara
ainan 'aish 'iti 'icë quixun 'unánun aín
banacama Moisés cuénöomicäxa.
Cuénöomicquin ca anuxun a rabiti xubu
'atancëxun cara uisoquin a rabiti 'icë
quixun canan uisaira oquin cara an atu
bëruanti 'icë quixun cacëxa. ⁵Israel
unicamax ca Abraham 'imainun Isaac
'imainun Jacob, Israelribi cacë, acaman
rëbúnqui 'icën. Uni 'aish ca Cristonën
'unánpaparibi Israelnën rëbúnqui
'iacëxa. Ax Diosribi 'aish ca camabi uni,
camabi ñuñ 'ibú 'ianan ángelcaman
'iburibi 'icën. A ca camabi unin xénibua
'aínbi rabiti 'icën. Usai ca 'iti 'icën.

⁶Israelnën rëbúnqui judíos unicama
camáxira Nucën Papa Diosnanma 'aínbi
cananuna sinántima 'ain, Nucën Papa
Diosan ca aín quicësabi oquin Israel
unicama ainan 'imiama 'icë quixun.
Israelnën rëbúnqui 'aíshbi ca axa Nucën
Papa Diosmi sináncëmacamax asérabi
Nucën Papa Diosnanma 'icën. ⁷Nucën
Papa Diosan ca Abraham cacëxa: "Min
bëchicë Isaac aín rëbúnquishi ca asérabi
min rëbúnqui 'aish 'én unibu 'iti 'icë"
quixun. —Min bëchicë itsi aín rëbúnquicam
ca 'én unibu 'iti 'icë —quixun ca
Nucën Papa Diosan Abraham cámá
'icën. "Isaacnën rëbúnquinéxéshi ca
'énan 'iti 'icë" quixun ca cacëxa. ⁸Usa
'ain cananuna 'unarin, ui uníxbi ca aín
chaiti cupíshi Nucën Papa Diosan uni
'itima 'icën. Nucën Papa Diosan aín
bana quicësabi oquin usaquin 'imicë
'aish cuni ca uni ainan 'aish asérabi
Abrahamnën rëbúnqui 'ia. ⁹Enëx ca
Nucën Papa Diosan, Isaac bëchitisama

pain 'icë, Abraham cá bana a 'icën: "Achúshi baritia 'icébëa Sara tuánu 'ain cana minu utécénin".

¹⁰Énëribi cananuna sinánti 'ain: Rebecanën tuá rabé ax ca nucën rara Isaacnënbia bëchicë 'iacëxa. ¹¹⁻¹³A tuá rabé bacéncëma pain 'ixun ñu 'atima 'ati 'unáncëma 'ianan ñu upí 'ati 'unáncëma pain 'ain, ca Nucën Papa Diosan Rebeca cacëxa: "A paínmi bacéncë tuá an ca canitancëxun aín 'anáca ñu 'axunuxun 'aia" quixun. A tuá rabé aín rëbúnqui ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo ésaíribi quia: "Esaúnién rëbúnqui 'acësamaira oquin cana Jacobnën rëbúnqui nuibatin". Usaquin sinánquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca aín cuëéncësabi oquinshi uni ainan 'inun caisia, aín ñu upí 'acë cupíma.

¹⁴¿Usaquian caíscë cupí caranuna —Nucën Papa Diosan ca 'atimaquin sinania —quiti 'ain? Cananuna usai quitima 'ain. ¹⁵An ca Moisés ésoquin cacëxa: "Axa 'ex cuëéncësabi oi 'én uni 'iti unicama a cana 'énan 'imiti 'ain. A 'ex cuëéncësabi oquin 'én nuibati unicama a cana nuibati 'ain". ¹⁶Usa 'ain cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca aín cuëéncësa oquinshi uni nuibaquin ainan 'inun caisia. —'É ca an caísti 'icë —quicë cupíma 'imainun a cuëénninxun ñu upí 'acë cupíma, aín cuëéncësa oquinshi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun uni caisia. ¹⁷Usaribi oi ca Faraón ñui Nucën Papa Diosan bana cuënëo ésaí quia: "Camabi unían 'én cushi 'unánun cana mi Egípto menu 'icë unicaman 'apu 'imin. Mixmi 'apu 'icébëtan 'én min menuxun ñu 'aia chanioia cuaquin ca camabi menu 'icë unin 'ex cana asérabi cushi 'ai quixun 'unánti 'icën". ¹⁸Nucën Papa Diosan ca aín cuëéncësabi oquin uni raíri nuibaquin ainan 'inun 'imia. 'Imianan ca uni raíri axa 'aisama 'icë usabia 'inun 'imia.

¹⁹Usaquian 'acë cupí sapi camina 'ë cati 'ain:

—¿Usa 'ain cara usabi 'inun 'imicë 'ixunbi uisa cupí Nucën Papa Diosan uni 'uchoin? ¿Usashia 'inuan 'imicë uni an cara usai 'inuan Nucën Papa Diosan 'imicë a bëtsioti 'ic? Ca 'atima 'icën.

²⁰Mitsúnmí 'ë usaquin cacëxunbi cana mitsu cain, ¿Mitsux unishi 'aíshbi caramina Nucën Papa Diosbë cuébicanánti 'ain? ¿Ñutë banati 'unan 'ixun cara —¿uisoti caramina ésoquin 'ë 'ai? —quixun an 'acë xanu cati 'ic? Ca catima 'icën. ²¹An ñutë ocë xanu an ca ax cuëéncësa oquin ñutë 'ati 'icën. 'Aisa tanquin ca bëtsi ñutë anun ñu xéati 'ati 'icën. 'Anan ca a mapúbi bëtsi ñutëribi anun ñu 'aruti 'ati 'icën.

²²Nucën Papa Diosanribi ca aín cuëéncësa oquin 'aia. Unin ñu 'aisama 'ati ca ax cuëéñima quixuan camabi unin 'unánun ca Nucën Papa Diosan an 'aisama ñu 'acë uni uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'ati 'ixunbi caínpainia.

²³Caínpainquin ca uisaira oquin cara an 'atima ñu 'acë 'icëbi uni nuibaquin aín sinan upí 'imiti 'icë quixun camabi unin 'unánun, ainan 'inun caísa 'ixun nu usaquin 'imia. ²⁴Raírinëxa judíos uni 'imainun raírinëxribi judíosma uni 'icëbi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun nu 'imiaxa. ²⁵Usoquinribi ca an aín uni, Oseas cacë, a ésoquin aín bana cuënëo-miacëxa:

Axa béráma 'én unima 'íá unibi cana —mitsux camina 'én unibu 'ai —quixun cati 'ain. 'Énanma 'icë nuibáma 'ixunbi cana —mitsux camina 'én nuibacë uni 'ai —quixun cati 'ain. ²⁶Anuxuan —mitsux camina 'én unima 'ai —quixun cá anuxunbi ca Nucën Papa Dios, axa bamatimoí tsóce, an —mitsux camina asérabi 'én bëchicë 'ai —quixun uni cati 'icën.

²⁷Isaíasnënribi ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun judíos unibu ñuiquin ésaquin cacëxa: "Israelnën rëbúnqui 'aisamaira, parúnpapa cuébí 'icë masisa, 'aíshbi ca acama 'itsamanéxëshi asérabi Nucën Papa Diosnan 'inux iéti 'icën". ²⁸Anúan usaquin 'ati nëtë ucébétan ca Nucën 'Ibu Diosan ènë menuxun unin 'acë ñucama istancëxun bénénquinsi camabi aín quiásabi oquin 'ati 'icën". ²⁹Ésairibi ca Isaíasnën cuënéo bana quia:

Nucën 'Ibu Dios, ax 'Apuira 'ixun,
Israelnën rëbúnquicama aín raíri
iémicëma 'ain cananuna Sodoma
'imainun Gomorra anu 'icë
unicama 'iásaribiti camáxbi 'áima
'itsán.

Judíos unicamaxa Jesucristomi catamëcëma bana

³⁰¿Usa 'ain caranuna uisai quiti 'ain?
Cananuna quiti 'ain, judíosma unibunën ca, judíos unibu ca usai 'iti 'icë quicë bana 'unáncëma 'ixun Nucën Papa Diosan aín nuitu upí isnun a bana 'ati sinánma 'icën. Sinánma 'icëbi ca aín 'uchacama térenun Jesucristomi catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosan aín nuitu upí isia. ³¹Judíosma unibu usa 'aínbi ca, judíos unibunëx ca aín nuitu upí 'icë quixuan Nucën Papa Diosan isnun Moisésnën cuënéo bana quicësabi oquin 'aquinbi a banacama quicësabi oquínra 'acëma 'icën. ³²Nucën Papa Diosan ca aín cuëncësabi oquin 'anun 'é 'aquisti 'icë quixun sinani ami catamëquinma —'énbi ñu upí 'aia ca 'é upí isia —quixun sináncë cupí ca Nucën Papa Diosan atu upí isáma 'icën. Judíos unibunën ca —Nucën Papa Diosan ca Cristo ènë menu xuti 'icë —quixun 'unánquinbi —ami catamëtishi ca unicama Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'iti 'icë quixun sinántisama tanxa. Bain cuanía uni bai nëbëtsi racácë

maxáxmi tatíqui chacácë usaribi ca usa uni 'icën. A maxáxsa ca Cristo 'icën. Judíos unicamax Nucën Papa Dios cuëncësabi oi 'iti 'aíshbi ca Cristomi sinántisama tancë cupí ax cuëncësabi oi 'ima. ³³Nucën Papa Diosan bana cuënéo ca maxax ñuicësa oquin Cristo ñui ésai quia:

Camina 'unánti 'ain, 'én cana Sión
cacë émanua, maxax achúshi
'inun mënfoin. Ami ca uni
raírinëx tatíquianan maxax cha
'ain chacati nipacëti 'icën. Usa
'aínbi ca axa ami catamëcë unicaman
'unánti 'icën, an ca asérabi
ax quicësabi oquin atu 'aquinia
quixun.

10 ¹En xucéantu, ésaquin cana
mitsu cain, Israel uni judíos
unicama Cristomi catamëtia ainan 'inun
iémiti cuëñquin cama Nucën Papa Dios
ñucáxunin. ²Cana mitsu cain, atun ca
asérabi Nucën Papa Dios cuëñmista
tania. Usa 'ixunbi ca uisoquin cara atun
a cuëñmiti 'icë quixun 'unánima. ³Uisai
cara unicama Nucën Papa Diosan iscëx
upí 'iti 'icë quixun ca 'unánma 'icën.
—'Énbi Moisésnën cuënéo bana
quicësabi oquin 'acë cupíshi ca an 'én
nuitu upí isia —quixun sinani ca Nucën
Papa Dios cuëncësabi oi Cristomi
catamëti sinántisama tanxa. ⁴Cristonëxa
ucébétan judíos unibunën asérabi ami
catamëti 'unánun quixun ca Nucën Papa
Diosan aín bana Moisés cuëñomiacëxa.
Ui unicamax cara Cristomi catamëtia a
ca Nucën Papa Diosan upí isanan ainan
'imia quixuan 'unánun ca a bana judíos
unibu 'ináncëxa. Usa 'aínbi ca ax ucébë
judíos unicama ami sinántisama tanxa.
⁵An usai ca uni 'iti 'icë quicë bana 'acë
cupí Nucën Papa Diosan a 'uchañuma
isti sináncë uni, a ñuiquin ca Moisésnën
ésaquin cuëñocëxa: "Nucën Papa
Diosbë upí 'inux Moisésnën cuënéo bana

quicésabi oi 'iti sináncē unin ca asérabi a banacama quicésabi oquin 'ati 'icēn".⁶ Usa 'aínbi ca unin ami catamëtia ca Nucén Papa Diosan uni upí isia quixun 'unánan Cristo ca uti 'icē quixun 'unánun aín bana cuënéo ésai quia: "Min nuitu mēu sinani camina quítima 'ain, ¿Uix cara naínu cuanti 'ic?" Cristo énē nētēnu bēnux. ⁷Esairibi ca quia: "Min nuitu mēu sinani camina quítima 'ain, ¿Uix cara anua uni bamacé 'icē anu cuanti 'ic?" anua Cristo bēnux. ⁸Usai quianan ca ésairibi quia: "A bana Cristo ñui quicé, a ñuia camina cuatin. A ñui camina banaín. Min nuitu mēu camina a bana sinanin". Usai quicé 'imainun cananuna nunribi Cristomi catamëti ñuia quicé bana unicama ñuixunin. ⁹A bana ca ésai quia:

—Jesús ca 'én 'Ibu 'icē —quianan bamacébi ca Nucén Papa Diosan a baísquimiacéxa quixun min nuitunén sinania ca Nucén Papa Diosan ainan 'inun mi iémiti 'icēn. ¹⁰Nun nuitu mēu, asérabi ca nun 'ucha térēnti 'icē quixun sinani Jesucristomi catamëtia, ca Nucén Papa Diosan nun 'ucha térēnquin nu upí isia. Usoquin an iscéxnu —Jesucristo ax ca asérabi 'én 'Ibu 'icē —quia ca Nucén Papa Diosan ainan 'inun nu iémia.

¹¹Cristo ñuiquian Nucén Papa Diosan bana cuënéo ca ésairibi quia: "Axa ami catamëcē unicaman ca, an ca ax quicésabi oquin 'é 'aquinia quixun 'unania". ¹²Judíos unicama 'imainun judíosma unicamaribi 'imainun uisa uni cara, axbi ca Cristomi catamëti ainan 'ia. Cristo ax ca camabi uni axa ami catamëcē aín 'Ibu 'icēn. Usa 'ixun ca an nucácē unicama upí oquin 'aquinan ax cuëncésamaira oquin ñu 'inania.

¹³Nucén 'Ibu Diosan bana cuënéo ca quia: "Uin cara an iéminun ñucatia a ca Nucén 'Ibu Diosan ainan 'inun iémiti 'icēn". ¹⁴¿Usa 'aínbi cara an Nucén 'Ibu

Diosan ca a iémiti 'icē quixun sináncēma unin a ñucáti 'ic? Ca ñucátila 'icēn. ¿Uisaxun cara uni itsin ñuia cuacēma 'ixun, Nucén 'Ibu Diosan ca 'é iémiti 'icē quixun sinánti 'ic? Ca sinántima 'icēn. ¿Uisaxun cara uni itsin ñuixuncéxunma cuati 'ic? Ca cuatima 'icēn.¹⁵¿Uisaxun cara unin uni itsin xucēma 'ixun uni raíri bana ñuixunti 'ic? Ca 'atima 'icēn. An aín bana ñuixuncé unicama ñui ca Nucén Papa Diosan bana cuënéo ésai quia: "En unibunëxa upí bana, —Nucén Papa Diosan ca aín 'ucha térēnquin abéa upí 'inun uni 'imia —quicé, a ñui aia unin iscëx ca upíira upí 'icēn".

¹⁶A bana cuënéo 'aínbi ca camabi uniínra a bana sináncēma 'icēn. Ésai ca Isaíasnén cuënéo bana quia: "Camabi uniínrama, 'itsama umfnshi ca nun ñuixuncé bana cuaquin —ca asérabi 'icē —quixun sinania". ¹⁷Usa 'ain cananuna 'unánin, uni itsían Cristo sinánquin aín bana ñuixuncéxun ca unin cuatia. Cuaquin ca —a banax ca asérabi 'icē —quixun 'unani Cristomi catamëtia.

¹⁸Unicaman cara a bana cuaxa quixun cana sinanin. Camaxunbi ca asérabi cuaxa, ésai Nucén Papa Diosan bana quicésabi oi:

Aín unicamax ca camabi mēnuxun bana ñuixuni cuanxa. Usa 'ain ca camabi menu 'icē unicaman a bana ñuixunia cuaxa.

¹⁹Esauquínribi cana sinanin, ¿Judíos unicaman cara a bana Cristo ñuicé cuaquin, uisai quicé cara a bana 'icē quixun 'unánma 'ic? Unántsinxunbia judíos unicaman a bana cuaisama tania oquin ca Nucén Papa Diosan judíos unibu caquin, Moisés esauquín cuënéo-miacéxa:

Judíosma unibunëxa mitsun aintsimá 'icébi 'én 'enán 'imicébë camina mitsux nutsi nishti 'ain.

Mitsúnmi a —sinánñuma ca
—quixun ñuicé unicama 'én 'énan
'imicébë camina mitsux 'émi
nishti 'ain.

²⁰Nucén Papa Diosan ca —judíosma
unibunéx ca 'émi sinánti 'icé —quixun
'unánquin Isaías esaquin cuénöomia-
cëxa:

Ax 'émi sinánma unínbi ca 'é
'unánxa. 'Énan 'inxuan an 'é
ñucáma unibi cana 'émi catamë
nun sinánmian.

²¹Usai judíosma unibu ñui quianan ca
Isaías judíos unibu ñuiribi ésai quiacëxa,
Nucén Papa Dios quicësabi oi: 'Én bana
cuaisama tanan 'émi sinántisama taniabi
cana judíos unibu énquinma —'én mitsu
'aquinun camina 'émi sinánti 'ai
—quixun can. Cacëxbi ca 'én bana
cuaisama tani 'émi sinántisama tanxa".

Judíos unicama raíri Nucén Papa Diosnan 'iti

11 ¹Usa 'ain cana sinanin, ejudíos
unibu cara Nucén Papa Diosan
aín bana cuaisama tania oquin éanax?
quixun. Usama ca. 'Exribi judío uni,
Abrahamnën xutan bëchicé, Benjamín,
aín rëbúnqui 'icébi ca Nucén Papa
Diosan 'é manuquinma upí oquin
sinánxunia. Usa 'ain cana 'unarin, an ca
judíos unicama éncëma 'icé quixun.
²Béráma ca Israelnën rëbúnqui judíos
unibu ainan 'inun Nucén Papa Diosan
caísacëxa. Usaquin 'á 'ixun ca a unicama
—'én unima ca —quixamí ami manúcëma
'icén. Nucén Papa Diosan bana cuénéo
isquin camina 'unarin, Nucén Papa
Diosbë banai ca Elías Israel unibumi
manani ésai quiacëxa: ³"'Én 'Ibu Dios,
axa mimi sinánëema unicaman ca an
min bana ñuixuncé unicama cënuuxa.
Cënuunan ca mi rabbitisama tanquin
anuxun mi rabiquin ñuina xaroti
acamaribi masóxa. 'Eishi ca 'acëma

'icén. Usa 'ixunbi ca 'eribí 'aisa tania".

⁴Usaquian cacëxunbi ca Nucén Papa
Diosan Elías cacëxa: "Mishima, siete mil
uníxribi ca 'én bérúancéx 'émi sinania.
Baal ax isa dios 'icé quixuan uni
raírinén rabíabi ca atun a rabicëma 'icé"
—quixun. ⁵Usaía béráma uni 'iásaribiti
ca béríribi judíos unicama aín patsan
Nucén Papa Diosmi sinánëema 'aínbi
raírinéx ainan 'inúan caíscé 'aish Nucén
Papa Diosmi sinania. ⁶A caíscëcama a
ca atun ñu upí 'acé cupíma, nuibaquin-
shi Nucén Papa Diosan ainan 'inun
caíscé 'aish ca acamax nuibaquinshia an
caíscé 'itsánma.

⁷Usa 'ain ca ésai 'iasha: Judíos
unibunéxa abé upí 'iisa taníbi ax
quicësabi oi 'i Jesucristomi catamëcëma
'aish abé upíma 'aínbi ca raírinéxéshi
Nucén Papa Diosan sinánmicëx Jesucristomi
catamëcë 'aish abé upí 'ia. Judíos
unicama aín patsanéxa ami sinántisama
tania oquin ca Nucén Papa Diosan atux
cuéencësa oía 'inun éanax. ⁸Nucén Papa
Diosan bana cuénéo ésai quicësabi oi ca
'iasha: "Usa unicamax ca usabia 'inun
éncë 'aish Nucén Papa Diosmi sinaníma.
An 'acé ñu isquinbi uisaíira cara aín
cushi 'icé quixun sinánëema 'aish ca
bëxuño unisa 'icén. Aín pabitan aín
bana cuaqueinbi a bana quicësa oquin
'aisama tancé 'aish ca pabé unisa 'icén,
Nucén Papa Diosan usaíra 'inun éncësabi
oi. Bérí nëténi ca usai 'ia". ⁹A
banacama quicësaribi oquin ca Davitan
usa unicama ñuiquin énë bana cuénéo-
cëxa:

A unicama ca Nucén Papa Diosan
ratuquinshi castícanuxun 'aia.
Usa 'aish ca ñuina, trampau
—énë ñun ca 'é maputi 'icé —qui-
xun 'unanimaiishi atsíncësaribi
'inun casticancé 'iti 'icén. Uisaíbi
cana 'itima 'ai quixun sinani bëtsi

unin pi unun quixun camicëx cuëénibi ca usai 'iti 'icën. Usai atux 'iti cana cuëénin.¹⁰ Béxuñu unin ca aín bëru upíma 'ixun uinu cara cuania quixun 'unanima. Usaribiti ca uni catúbu-cë ax aín caxu 'aisama 'ain téméraia. Usaribitia a unicama 'iti cana cuëénin.

Usaquin ca Davitan cuëénëocëxa.

**Judíosma unicama
Nucën Papa Diosnan 'iti**

¹¹ Usa 'ain cana sinanin, īaín 'ucha cupí cara Nucën Papa Diosan judíos unicamaira xēnibua 'aínbia aín unima 'inun éanxa? —quixun. Usama ca. Judíos unibu ami sinánëma 'ain ca Nucën Papa Diosan judíosma unibu ami sinánun sinánmia. Judíosma unibunëxa 'ëmi sinania isi ca judíos uniburibi usaribiti 'ëmi sinánti 'icë quixun sinánquin ca Nucën Papa Diosan judíosma unibu ami sinánun sinánmia.
¹² Judíos unicamaxa Cristomi catamëcëma 'aish Nucën Papa Diosnanma 'ain ca judíosma unicamax Cristomi catamëti Nucën Papa Diosnan 'ia. A isi ca Nucën Papa Dios cuëenia. Usai cuëéncësamaira oi ca judíos uniburibi asérabi Cristomi catamëtia isi cuëénti 'icën.

¹³ Anu 'icë judíosma unicama, cana mitsu Cain, 'én judíosma unicama aín bana ñuixunun Jesucristonën cacë 'ixun cana usaquin chiquíshquinma cuëéñquin 'ain.¹⁴ Én bana ñuixuncëxun judíosma unibunën cuatia isía 'én aintsi judíos unicamaxribi Cristomi catamëti iéti cana cuëénin.¹⁵ Judíos unibunëx Cristomi catamëcëma 'aish Nucën Papa Diosnanma 'ain ca judíosma unibu Cristomi catamëti Nucën Papa Diosnan 'ia. Usa 'aínbi ca judíos unicamaxribi Cristomi catamëcë 'aish, uni bamacë

'áishbi baísquicësa 'ain, Nucën Papa Dios cuëeinra cuëénti 'icën.¹⁶ Judíos unibunën ca aín ñu 'apácë an pain tancëma aín bimi anuxun a rabiti xubunu buáncëxa, Nucën Papa Diosan camabi aín bimi upí isnun quixun. Usaribi ca i aín tapun upí 'aish camabi aín pëñancamaribi upí 'ia. Usa ñu sinánquin cananuna 'unanim, judíos uni bëtsix bëtsíxa Nucën Papa Diosmi sinánë 'ain ca atúxa 'icësaribiti judíos unicama camáxbi Cristomi catamëtia Nucën Papa Diosan upí isti 'icën.

¹⁷ Ésa ca. I aín pëñan achúshi téatancë xun bëtsi i aín pëñan anu téacë anubi tacáshcacëx ca a i aín tapúnuaxa aín baca cuancë cupí aín pëñánsabi 'inun coti 'icën. Usaribi camina mitsux 'ain. Judíos unicama Nucën Papa Diosan bana 'unánë 'áishbi Cristomi catamëtisama tancë 'aish ca i pëñan téacësa 'icën. Usa 'imainun camina mitsux judíosma uni 'áishbi Cristomi catamëcë 'aish bëtsi i aín pëñan anua téacë anu tacáshcacësa 'ain.¹⁸ Usa 'áishbi camina rabiti —'ex cana judíos unicamaxmaira 'ai —qui cérútilma 'ain. Camina sinánti 'ain, aín tapúnmi cushicë cupí ca in pëñan cania. Usaribiti cana 'ex judíosma 'áishbi, judíos unibu cupí, Cristomi catamëti Nucën Papa Diosnan 'ain.

¹⁹ Usa 'aínbi sapi camina ésaquin sinanin, —judíos unima 'aishbi 'ex ainan 'inun ca Nucën Papa Diosan judíos unibu ainanma 'inun éanxa —quixun.

²⁰ Usa ca. Usa 'aínbi camina 'unánti 'ain, Jesucristomi catamëcëma cupí ca judíos unibu ainanma 'ia. Mitsux ami catamëcë cupíshí camina ainan 'ain. Usa 'ain camina —'ex cana judíos unibusamaira 'ai —quiak cérútilma 'ain. Judíos unibu 'icësaribiti Jesucristomi catamëcëma 'itin rabanan camina bérúancati 'ain.

²¹ Camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca ainan 'inun caísa 'ixunbi

judíos unibu ami catamëtiama aín 'ucha térëncëma 'ixun judíosma unibu 'aíshmi mitsux ami catamëcëxunma mitsun 'ucharibi térëntima 'icën.

²²Usa 'ain camina 'unánti 'ain, ax upí 'ixun ca Nucën Papa Diosan unicama nuibaquin upí 'imianan axa aín 'ucha éni ami catamëcëma uni uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. Usa 'ixun ca mitsúxmi a éníma ax quicësabi oquin 'ai, ami catamëtia oquin nuibaquin 'aquinia. Usai mitsux 'icësabi camina 'iti 'ain. Usai 'ima camina mitsúxribi judíos unibu 'icësaribiti ainanma 'iti 'ain. ²³Aín raracama 'iásaribiti ami sinántisama taníbia ami sinanatia ca Nucën Papa Diosan asérabi aín uni 'inun judíos uniburibi 'imiti 'icën, judíosma unibu 'imicësaribti oquin. ²⁴Mitsux judíosma uni 'aish aín unima 'iá 'icëbi ainan 'inun 'imicë 'ixun ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun caísa judíos unicama, amia catamëtia, ainan 'inun 'imiti 'icën, i pëñan téacé 'icëbi amiribishi aín raranu tacáshcatécencësa 'inun. Usa 'ain ca i itsi téaxun, bëtsi inu tacáshcacésamaira 'inun, aín pëñánbi aín raranu tacáshcaté cencëx asérabi upíra 'iti 'icën. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan judíos unibu ainan 'itécenun 'imiti 'icën.

Asérabia judíos unicama Jesucristomi catamëti bana

²⁵'En xuceántu, mitsux judíosma uni 'ixun —nux cananuna judíos unían 'acësamaira oquin Cristomi catamëquin Nucën Papa Diosan aín unicama 'unánmiti ñu 'unáncë 'ai —qui rabíaxma 'inun quixun cana esaquin unin 'unáncëma ñu a ñuiquin mitsu Cain: Judíosma unibu uicama cara Cristomi catamëti 'icë acamax pain ami catamëtomainun ca Nucën Papa Diosan judíos unicama aín patsan Jesucristomi catamëcëma 'aish usabi 'inun éanxa.

²⁶Judíosma unibu ami catamëcëbë ca judíos unibunëxribi ami catamëti 'icën, Nucën Papa Diosan bana cuënëo ésai quicësabi oi:

An unicama asérabi Nucën Papa Diosnan 'inun iémiti ax ca Siónu 'icë judíos unicama achúshi 'iti 'icën. An ca Jacobnën rëbúnqui judíos unicama ami catamëcëxun atun 'ucha térënquin atun nuitu upí 'imiti 'icën. ²⁷Émi catamëtia 'én atun 'uchacama térëncëx ca judíos unibu asérabi 'énan 'iti 'icën, 'én cásabi oi.

²⁸Nucën Papa Diosan ca unicamax Cristomi catamëtia ainan 'imiti 'icë quixun sinántisama tancë 'aish ca judíos unibunëx ami nishcësa 'icën, mitsux paínni judíosma uni 'aíshbi ainan 'itámainun. Usa 'ánni ca Nucën Papa Diosan atun rara —mitsun rëbúnqui ca 'énan 'iti 'icë —quixun cá 'ixun a bana manuquinma judíos unibu nuibatia.

²⁹Béráma judíos unibu —'énan ca mitsu 'imainun mitsun rëbúnqui 'iti 'icë —quixun Nucën Papa Diosan cá 'ain ca a banacama usabi 'iti 'icën. Nucën Papa Diosan ca —mitsux camina 'énan 'iti 'ai —quitancëxun bëtsioquin sinántecénima.

³⁰Mitsux judíosma unibu 'ixun aín bana 'unanima camina Nucën Papa Dios cuéëncësoi 'iáma 'ain. Usai 'iáma 'icëbi ca judíos unibu ami sinántisama tancë 'ain Nucën Papa Diosan ainan 'inun mitsu 'imiaxa. ³¹Judíos unima 'aíshmi ainanma 'icëbi ca Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'imiaxa. Usaribi oquin ca judíos unicama ami sinántisama tania ainanma 'aíshbi ami sinanía Nucën Papa Diosan ainan 'imiti 'icën. ³²Judíos unibu ainan 'inun caísa 'ixunbi ca Nucën Papa Diosan judíos unibu 'icësaribitia ami catamëtiama judíosma uniburibi ainanma isia.

Usaquin 'aquinbi ca an nuibaquin camabi uni Cristomi catamëtia ainan 'inun 'imia.

³³Uiti cushiira cara aín sinan 'icé quixun cananuna 'unántima 'ain. An ca camabi ñu 'unania. An 'unáncéma ñu ca 'áma 'icén. Uisaira 'ixun cara usoquin ñu 'aia quixun cananuna 'unaniman. ³⁴Ésai ca aín bana cuënéo quia: "Uinu 'icé unínbì ca Nucén 'Ibu Diosan sinan 'unaníma. Uínbì ca Nucén 'Ibu Dios —ësaquin camina 'ati 'ai —quixun 'unánmima". ^{35,36}Nucén 'Ibu Diosan ca camabi ñu ainan 'iti oquin uniocéxa. Usa 'ain ca aín bana cuënéo ésaíribi quia: "¿An aribi 'inánun quixun sinánquin cara unin Nucén 'Ibu Dios ñu 'inánti 'ic? Ca 'inántima 'icén". A ca aín unicaman xénibua 'aínbi rabiti 'icén. Usaquin ca 'ati 'icén.

Aín unicamaxa asérabi Nucén Papa Dios 'inanmécë 'iti bana

12 ¹Usa 'ain cana ësaquin mitsu cain, 'én xucéantu. Nucén Papa Diosan mitsu nuibaquin ainan 'inun caíscë 'ixun camina 'atima ñu 'akinma asérabi ax cuëencésabi oquinshi 'anan, ainanshi 'iti 'ain. Mitsúxmi usa 'iti ca Nucén Papa Dios cuëenia. ²An éné nöténu 'icé ñuishi sináncë unicaman sináncësa oquin camina sinántima 'ain. Usaquin sinánquinma camina sinanaquin uisairaimi upí 'iti cara Nucén Papa Dios cuëenia, usai 'iti 'unánan an 'aquincëx usai 'iti 'ain.

³Cristo ñuquin aín bana unicama ñuixunun Nucén Papa Diosan caíscë 'ixun cana mitsu cain, camabi unia Cristomi cushicë 'inun 'akinun mitsu caíscë 'ixun camina ui unínbì —'éx cana bëtsi unibétan sénénmaira 'iti 'ai —quixun sinántima 'ain. Uisa cara Nucén Papa Diosan mi 'imia, usa 'ixun camina —usaishi cana 'iti 'ai —quixun sinánti 'ain. Sinánñu 'ixun camina rabíquinma —Nucén Papa Diosan a 'anun 'ë 'ináncëxuinshi cana ñu 'ai

—quixun sinánti 'ain. ⁴Enëx ca esa 'icén. Unix ca aín taë, aín mécén, aín xo, aín bëru, aín pabí acamax 'itsa 'aínbi achúshi unishi 'icén. Unix ca aín taën nitsia, aín mécén anun ca ñu mëëia, aín bëru anun ca isia. Camabi unin nami ca anúan an bëtsi bëtsi ñu 'ati 'icén.

⁵Usaribiti cananuna nux 'itsa 'aishbi camáxbi Cristonan 'aish ax nubé 'ain achúshi unisa 'ain. An 'amicéxuan bëtsi bëtsi unin bana ñuixunmainun ca rafrinën bëtsi bëtsi ñu 'aia. Usoquin bëtsi bëtsi ñu 'aíbi cananuna camáxbi Cristonan 'aish achúshisa 'ain.

⁶Nucén Papa Diosan nu bëtsi bëtsi ñu 'anun caíscë 'ixun cananuna an 'imicésabi oquin upí oquin 'ati 'ain, usoquin nun 'ati ca Nucén Papa Dios cuëenia quixun 'unánquin. An aín bana ñuixunun caíscë 'ixun cananuna an sinánmicésabi oquin aín bana unicama upí oquin ñuixunti 'ain. ⁷Nun uni raíri 'akinun an 'imicë 'ixun cananuna upí oquin 'aquisti 'ain. Aín bana unicama 'unánminun an 'imicë 'ixun cananuna upí oquin unicama 'unánmiti 'ain. ⁸Axa upí 'inun uni raíri 'esénun quixun Nucén Papa Diosan 'imicë 'ixun cananuna upí oquin 'ëséti 'ain. Nun uni raíri ñu 'inánun quixun 'imicë 'ixun cananuna unin nu rabinun quixun sinánquinma cuëenquinshi 'inánti 'ain. Nux unin cushi 'inun 'imicë 'ixun cananuna nun unicama upí 'inun upí oquin bérúanti 'ain. Usoquin 'anun Nucén Papa Diosan 'imicë 'ixun cananuna uni 'aquinsa 'icë cuëenquin upí oquin 'aquisti 'ain.

Usai Jesucristomi catamëti uni iti bana

⁹Mitsux asérabi Jesucristomi catamë cë uni 'aish camina paránanima asérabi bëtsibë nuibananti 'ain. Ñu 'atima 'ati cuëenquinma usa ñu timai camina Nucén Papa Dios cuëencésabi oíshi 'iti 'ain. ¹⁰Camina bëtsibë bëtsibë

'aquianani nuibananti 'ain, mitsun xucénbë 'icésaribiti. Asamaira 'iisa tanquin 'atimoquinma camina bëtsi uni isquin upí oquin 'aquin 'ain.

¹¹Nucén 'Ibu Jesucristo cuéencésabi oquin 'aquin camina énquinma, chiquishquinma cuéenquin upí oquin 'ati 'ain.

¹²Nucén Papa Diosan ca ax quicésabi oquin mitsu 'aquianan abé 'inun mitsu 'imiti 'icé quixun sinani camina chuáma tani cuéeni bucuti 'ain. Téméraibi camina masá nuituti bénétima 'ain. Énima camina Nucén Papa Diosbë banati 'ain.

¹³Axa Cristomi catamécë uni ñuñuma 'aish 'aquinsa 'icé camina min ñu raíri 'inánti 'ain. 'Inánan camina axa min xubunu bëbacé uniribi pimianan anua 'uxtiribi 'inánti 'ain.

¹⁴Axa mitsumi nishcë uni a camina ami nishquinma axribi upí 'inúan 'aquinun Nucén Papa Dios ñucáxunti 'ain. Ami nishquin a 'atimonun quixun caquinma camina axa upí 'inúan 'aquinun Nucén Papa Dios a uni ñucáxunti 'ain.

¹⁵Axa chuámarua 'aish cuéencé uni abé camina cuéenti 'ain. Axa masá nuituti incé uni a camina abé masá nuituquin nuibati 'ain.

¹⁶Camina bëtsibë bëtsibë nishananíma nuibanishi upiti banati 'ain. Usai 'i camina cérúanania, axa uni itsibëtan sénénmara unibë upí 'aish abé upiti banati 'ain. Rabíquin camina —'én cana uni itsin 'acésamaíra oquin ñu 'unánin —quixun sinántima 'ain.

¹⁷An paían mimi nishquin 'atimocë xunbi camina uisa uni cara, abi mixribi ami nishquin aribi cupitima 'ain. Mitsun camina usa ñu 'ati ca upí 'icé quixuan camabi unin 'unáncé a ñucamaishi 'ati 'ain. ¹⁸Mitsux camina ax paían mimi nishcëxma uni raírimi nishtima 'ain. Usa

'aish camina atúxa mitsumi nishcëxbi mitsux abé nishananima 'ain. ¹⁹En xucéantu, axa mimi nishcë uni camina mitsúnribi cupitima 'ain, esaí Nucén Papa Diosan bana cuénéo quicé cupí: "Uix cara 'uchaia a cana 'énbi usaribi oquin cupiti 'ain". Usa 'ain camina unin mitsu 'atimocëxunbi, Nucén Papa Diosainshi ca cupiti 'icé quixun sinánti 'ain. ²⁰Mitsun a cupiima camina énë bana cuénéo ésai quicésabi oi 'iti 'ain: "Axa mimi nishcë uni 'acénuma 'icé camina piti 'inánti 'ain. Shimaia camina 'unpax 'inánti 'ain. Usaquinmi 'acéxun ca ax mimi nishtancëxbi rabini sinanaquin upí oquin sinánti 'icén".

²¹Mitsúxribi 'uchatin rabanan camina mitsu unin 'atimocëxunbi usaribi oquin cupitima 'ain. Usoquinmi nuibacëx ca ax sinanati 'icén.

13 ¹Camabi 'apux ca Nucén Papa Diosan 'imicé 'icén. An 'imicëma 'apu ca 'áima 'icén. Usa 'ain camina mitsun 'apucaman bana cuati 'ain. ²Usa 'ain ca an aín 'apu quicësa oquin 'acëma uni an Nucén Papa Dios quicësa oquinribi 'aima. Usai 'icé uni ax ca Nucén Papa Diosan bana 'imainun aín 'apúnribi cacësa oquin 'acëma cupí axbi 'uchai castíancë 'iti 'icén. ³An ñu upí 'acë uni ax ca aín 'apumi racuëtima. An ñu 'atima 'acë uni ax cuni ca aín 'apumi racuëtia, 'ë cara uisoti 'icé quixun sinani. 'Apucaman ca an ñu upí 'acë unicama upíoia. Usa 'ain camina mitsux 'apucamami racuëcëma 'iisa tanquin ñu upíshi 'ati 'ain. ⁴Nucén Papa Diosan ca 'apucaman camabi uníxa upiti bucunuan an ñu 'atima 'acë unicama, uisoquin cara 'ati 'icé usoquin 'anun mëníocëxa. Usa 'aínbi camina ñu 'atima 'acë 'aish 'apumi racuëti 'ain, uisa cara mi oti 'icé quixun sinani. Nucén Papa Diosan mëniosabi oquin ca 'apucaman an ñu 'atima 'acë unicama uisa cara oti

⁵icë usoquin 'aia. ⁵Usa 'ain camina 'apucaman bana cuati 'ain. Mitsu castícanti sinanishi ami racuécë cupíma camina mitsux Cristonan 'ixun ax cuéencésabi oquin mitsun 'apun bana cuati 'ain. ⁶Usaribi oquin sinánquin camina 'apu buánmiti curíqui 'inánti 'ain, 'apun méniosabi oquin. Usa 'iti oquin ca Nucën Papa Diosan méniocëxa.

⁷Nucën Papa Dios cuéencésabi oquin camina 'apu buánmiti curíqui buánmicë 'inun 'inánti 'ain. Mitsun émanu 'icë uniribia 'apun anécë 'ain camina an cacésabi oquin ñu 'ati 'ain, mitsun émacamaxa upí 'inun. Mitsun cushibë cuébicananquinma camina aín bana cuati 'ain. ⁸Uni camina ribíntima 'ain. Usa 'ixun camina a nuibacëma 'aish a ribíncësa 'itin rabanan, uni itsi upí oquinra nuibati 'ain. Asérabi uni nuibacë 'ixun ca unin uni itsi uisabi otima 'icën. ⁹Nucën Papa Diosan bana cuénéo ca ésai quia: "Uni itsin xanubë camina 'itima 'ain. Uni camina 'atima 'ain. Unin ñu camina mécamatima 'ain. Minanma, bëtsi unin ñu minan 'iti camina cuéentima 'ain". Ésai énë banacama quicë 'aínbì ca bëtsi banaribi axa quicësa oquinra 'ati ax ésai quia: "Mixmi bérúancacésaribi oquin camina min aintsicama nuibanan axa 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain". Énë bana quicësa oquin 'aquin camina bëtsi banacamaribi quicësa oquin 'ain. ¹⁰Mitsun aintsicama nuibanan amanu 'icë uniribi nuibacë 'ixun camina uisa unibi 'atimotima 'ain. Usa 'ain camina uni nuibacë 'ixun Nucën Papa Diosan bana camabi quicësabi oquin 'ain.

¹¹Ésoquinribi camina sinánti 'ain, nux ami catamëtabaquin cananuna —Jesucristo ca utécénti 'icë —quixun 'unáncen. Usaquin 'unan 'ixun cananuna 'unánin, axa utécénti nëtë ca 'uramatia quixun. Usa 'ain cananuna unían 'uxnëti

pëcaracëbë bësuquin, bari ca uruia quixun sinani bënétishi aín ñu mëëti 'ai cuancésaribi oquin, Nucën Papa Diosan a 'anun nu 'ináncë ñu 'ati 'ain.

¹²Jesucristo utécéncëma pan 'ain cananuna imé upí oquin isíma nicësa 'ain. Usa 'aishbi cananuna ax utécëncë bë abë 'aish xabánu nicësa 'iti 'ain.

Usaquin sinani cananuna ñu 'atima 'ati éni ami cushicë 'aish xabánu nicësa 'iti 'ain. ¹³Ami cushicë 'aish cananuna upitaxëshi niti 'ain. Paénti, paéanx cuéeni sharáti, uni aín xanuma xanu itsibë 'iti, ñunshínquin ñu 'atima 'ati, cuamianani nishananti, unimi nutsiti, a ñucama énquin cananuna usa ñu 'atima 'ain. ¹⁴Usa ñucama éni camina Nucën 'Ibu Jesucristonén mitsu usai 'inun quixun sinánmicësabi oi 'iti 'ain. Énë nëtënu 'icë ñuishi sináncë uni an ñu 'atima 'acësaribi oquin 'ati camina sinántima 'ain.

Axa nubë Jesucristomi catamëcë unicama ñuitima bana

14 ¹Axa Jesucristomi catamëcë unin uisai cara Jesusan uni 'iti 'icë quixun upí oquin 'unáncëma 'icëbi camina mitsubë timétisa tania cuéenquin biti 'ain. Uisai cara Jesusan uni 'iti 'icë qui camina abë cuébicanántima 'ain. ²Bëtsi bëtsi unin ca uisa ñux cara piti 'icë, a cananuna 'aisa tanquin piti 'ai quixun sinánquin usaquin piia. Bëtsi bëtsi unin ca camabi ñu piti ca asábi 'icë quixun 'unánquinma nami piquinma bëtsi ñuishi piia. ³An camabi ñu picë unin ca bëtsi unían an picë ñu piamoquin ñuitima 'icën. Usaribi oquin ca an camabi ñu picëma uni an bëtsi unían piia isquin ñuiquin —min camina ñu 'atima 'ai —quixun caquinma a uníxribi ca Nucën Papa Diosnan 'icë quixun sinánti 'icën. ⁴Mitsux camina bëtsi unin ñu mëëmicë uni a ñui —an ca

'atima ñu 'aia —quitima 'ain. Aín 'ibúinshi ca 'unánti 'icén, cara upí oquin 'aia, cara upí oquin 'aima quixun. Usaribi oi camina mitsux Nucén 'Ibu Diosan uni itsi ñui, —ñu aisama ca 'aia —quitima 'ain. Aín 'ibúinshi ca 'unánti 'icén. Nucén 'Ibu Diosan ca aín unicama ax cuëencésabi oíshia 'inun 'imiti 'icén.

⁵Enéx ca éesaribi 'icén. Uni raírinén ca sinánti 'icén, ené nêtëx ca bëtsi nêtësamaira 'aish anúan unin Nucén Papa Dios rabiti 'icé quixun. Sinánmai-nun ca uni raírinén —camabi nêtë ca sénén 'icé —quixun sinánti 'icén. Mitsun bëtsi bëtsi oquin sinanibi camina cuëbicanántima 'ain. Micama achúshi achúshinén camina 'en uisoquin 'ati cara Nucén Papa Dios cuëénti 'icé quixun sinántancéxun usoquinshi 'ati 'ain. ⁶Axa Jesucristomi catamëcë unin ca Jesucristoa cuëénun aín 'ati ñucama 'aia. An —ené nêtëa bëtsi nêtësama 'ain cana anun Nucén Papa Dios rabiti 'ai —quixun sináncë unin ca a nêtën ami upiti sinánquin a rabia. Bëtsi unin ca —anun Nucén Papa Dios rabiti ca camabi nêtë sénén 'icé quixun sinánquin usaquin rabia. An camabi piti ñu picë unin ca Nucén Papa Dios —asábi ca —caquin a rabiquin piia. Usaribi oquin ca an bëtsi bëtsi ñu picëma uni anribi bëtsi bëtsi ñuishi piquin Nucén Papa Dios —asábi ca —caquin rabiquin piia.

⁷Usa 'aish cananuna nux bamacëma pain 'aish Nucén 'Ibu Jesucristonan 'ain. 'Ianan cananuna bamatancëxribi ainan 'ain. ⁸Usa 'aish cananuna nux bamacëma pain 'aish Nucén 'Ibu Jesucristo cuëencésabi oi 'in. 'Ianan cananuna nux anun bamatí nêtë ucëbë ax cuëencésabi oi abë 'inux bamatí 'ain. Nuxnu tsotax 'icésaribiti cananuna bamatancëxribi aín uni 'ain. ⁹Aín unicamax bamacëma 'aish 'ianan bamatancëxribi ainan 'inun ca Cristo

bamaxbi baísquiacëxa. ¹⁰Anúan ax uti nêtë sénéncëbétan ca Cristonén uisai caranuna 'ia, uisa ñu caranuna 'a quixun nu isti 'icén. ¿Usa 'ain caramina uisacas-quin Nucén Papa Diosan uni itsixa miisaribi uni 'aínbi, a ñui manánti 'ain? Camina 'itima 'ain. ¿Uisacasquin caramina a ñuiti 'ain? Camina 'atima 'ain. ¹¹Nucén Papa Diosan bana cuënëo ca ésaí quia:

Nucén 'Ibu Dios ca quia: 'Ex bamati-
moi tsócë 'icé ca camabi nêtënu
'icé unicaman asérabi rabiquin 'ë
cati 'icén, mix camina asérabi
nun 'Ibu 'ai quixun. Canan ca
camabi unían cuanun 'ë rabiquin
—mix camina asérabi Dios 'ai
—quixun cati 'icén.

¹²Usoxun ca Nucén Papa Diosan nu achúshi achúshi uisa ñucama caranuna 'acén, uisai caranuna 'iacén, acama 'unánquin, uisa cara oti 'icé isti 'icén.

Uni 'uchamitima bana

¹³Usa 'ain cananuna nux Cristonan 'aish raíri ñui —an ca ñu 'aisama 'aia —quixun manántima 'ain. Usai ami manánquinma camina sinánti 'ain, uni raírinëxa —usa ñu piti ca 'aisama 'icé —quixun sinánxbi 'en piia isquin anribi pi 'uchatin rabanan cana 'en a ñu pitima 'ain. ¹⁴Nucén 'Ibu Jesúsnan 'ixun cana 'unanin, camabi piti ñu piti ca asábi 'icé quixun. Usa 'aínbi ca a uni —Nucén Papa Diosan sinánëx ca a ñux pitima 'icé —quixun sinánquinbi picë 'aish 'uchati 'icén. ¹⁵Usa 'ain ca axa —'en usa ñu pi cana 'uchati 'ai —quixun sinánquinbi mitsúnmí 'aia isquin anribi usa ñu pi 'uchacë, ax ca min 'ucha 'iti 'icén. Min a uni nuibacëma 'ixun camina usaquin 'an. Usa 'ain camina mitsun an picëma ñu piquin, anun rabanan Cristo bama 'icëbi, uni 'uchamitima 'ain. ¹⁶Usa 'ain camina mitsúnmí a ñu piia oquian

uni itsin —pitimabi ca a ñu piia
—quixun mitsu ñuitin rabanan —pitima
ca —quixuan an sináncë ñu a pitima
'ain. ¹⁷Aín ñu picë cupíma 'imainun aín
ñu picëma cupíma ca uni Nucën Papa
Diosbë upí 'icën. Aín Béru Ñunshin
Upitan sinánicë cupíshi ca unin Nucën
Papa Diosnan 'ixum upí ñu 'anan,
bëtsibë nishananíma nuibananan cuéëni
upí oquin sinani tsotia. ¹⁸Usai 'icë
unicamax ca Cristo cuéëncësabi oquin
'acë 'aish Nucën Papa Diosan iscëx upí
'ianan unínribia iscëx upí 'icën. ¹⁹Usa
uni 'ixum cananuna camáxbia bëtsibë
nuibananun uni raíri nuibaquin 'a quinti
'ain. 'Aquianan cananuna Cristomia
upiti sinánun bëtsibë bëtsibë sinánmia-
nanti 'ain.

²⁰Usa 'ain camina a Nucën Papa
Diosan ainan 'imicë uni a mitsun ñu
picë cupía 'uchanun 'imitima 'ain.
Asérabi camabi ñu piti asábi 'aínbi ca,
mitsúnmi a ñu piia isía bëtsi uni 'uchati
ñu a piti 'aisama 'icën. ²¹—Usaquin ñu
'ati ca 'aisama 'icë —quixun sináquinbi
usa ñu 'ai ca uni 'uchanan Cristomi
cushicëma 'ia. Usa 'ain camina nami
piti, ñu xëati, uisa ñu 'ati cara, a mitsun
'aia isía uni itsi 'uchati rabanan usa ñu
'atima 'ain. Usaquinmi 'atima ca Nucën
Papa Dios cuëënia. ²²A picëma 'ixunbi a
piña bëtsi uni 'uchati rabanan camina an
picëma ñu pitima 'ain. Usa 'ixunbi
camina min —usa ñu piti ca 'uchama
'icë —quixun min 'acësabi oquin sinánti
'ain, usoquin sinánti ca Nucën Papa
Diosan iscëx asábi 'icë quixun
'unánquin. Ui unin cara ñu 'aquin, —'én
ësa ñu 'ati ca asábi 'icën, —'én ësaquin 'ati
ca Nucën Papa Dios cuëënia —quixun
'unania ax ca chuámarua tani cuëënia.
²³Usa 'aínbi ca a uni —ësa ñu 'ati sapi
ca Nucën Papa Diosan iscëx asábima 'icë
—quixun sináquinbi a ñu 'ai 'uchaia.
Usaribiti ca an ñu piquin —ësa ñu piti

sapi ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama
'icë —quixun sináquinbi picë uni ax
'uchaia.

**Jesucristomi upiti sinánun
uni raíri 'a quinti bana**

15 ¹Bëtsi bëtsi ñu 'ati ca asábi 'icë
quixun nun 'unáncë 'ixunbi
cananuna uni itsán, usa ñu 'ati ca Nucën
Papa Dios cuéëníma quixun sináncë cupí
a ñu 'aisa tanquinbi 'atima 'ain.
²Cananuna nun 'unáncë unicamabë upí
'ianan axribia upiti Cristomia catamëti ami
cushinur 'aquínti 'ain. ³Usaribi ca Cristo
'iacëxa. Ax cuéëncësa oi 'iti sinanima ca
aín Papa Dios cuéëncësabi oíshi 'iacëxa.
Nucën Papa Diosan bana quicësa oía aín
Papabë banai Jesucristo ösai quicë ax ca
asérabi 'icën: "Mimia 'atimatí banaa
usaribiti ca unicama 'émiribi 'atimatí
banaxa". ⁴Cananuna 'unánti 'ain, Nucën
Papa Diosan ca nunribinu a 'unánti oquin
aín bana aín unicama cuëëomicäcëxa.
Usa 'ain cananuna a banacama cupí
'unánti 'ain, nux Cristomia cushicë 'icë ca
téméraquinbi eníma ami catamënum
'imianan, uisa ñu cara 'icëbétanbi nu
bérúanquin 'aquianan, aín nëtënu abë
'inun Nucën Papa Diosan nu 'imia quixun.
⁵Nucën Papa Dios, an aín unicama
téméraquinbi eníma ami catamënum
'imianan uisa ñu cara 'icëbétanbi atu
bérúanquin 'aquincë, an Cristo Jesús
cuéëncësabi oquin mitsu bëtsibë nishana-
níma nuibananquin, bëtsin sináncësabí
oquin sinánun 'a quinti cana cuéënin.
⁶Usai 'iquimmi mitsun, camáxbi
cuéëquin bëtsin sináncësa oquin
sináquin Nucën Papa Dios, Nucën 'Ibu
Jesucristonën Papa, a rabiti cana cuéënin.

**Judíosma unicaman Jesucristomi
catamëti bana cua**

⁷Cristonën nu ainan 'inun bicë 'ixun
cananuna a sináquin nunribi axa ami

catamëcë raíri uniribi nubë timétisa tania biti 'ain. Usaquin nun 'ati ca Nucën Papa Dios cuëenia. ⁸'En cana mitsu Cain, Cristo ax ca Nucën Papa Diosan atun raracama cásabi oquin énë menu judíos unibu 'aquinia uacëxa, judíos unicaman Nucën Papa Diosan ca aín quicésabi oquin 'aia quixun 'unánun. ⁹Judíos unibushima, judíosma unibunënbiri Nucën Papa Diosan ca nu nuiabaquin 'aquinia quixun 'unánquin a rabinun ca Cristo uacëxa. Judíosma unibunëna a rabi 'icë quixun ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuëñoë ésaí quia:

Judíosma unibubëtan cana mi rabiti 'ain. Mi rabi cana cantati 'ain.

¹⁰Ésairibi ca quia:

Judíosma unibu 'aishbi camina mitsux judíos unibubë Nucën Papa Dios rabi cuënti 'ain.

¹¹Ésairibi ca quia:

Mitsux judíosma unibu 'ixunbi camina Nucën 'Ibu Dios rabiti 'ain. Camabi menu 'icë unicama ca —mix camina cushiira 'ai —quixun caquin a rabiti 'icën.

¹²Nucën Papa Diosan bana Isaíasnënribi cuëñoë ca ésaí quia:

Davitan papa, Isaí cacë, aín rëbúnquin achúshi uax ca 'Apu 'aish judíosma unibunë 'Apuribi 'iti 'icën. An ca nu 'aquin 'icë quixun sinani ca judíosma unibunëx ami catamëti 'icën.

¹³Nucën Papa Diosan ca nu 'unánmia, an ca nu 'aquinan nux xénibua 'aínbi abë 'itioquin nu 'imia quixun. An mitsu ami catamëti cuëni chuámarua 'aish bucunun 'imiti cana cuënen. Mitsux usai 'iquin camina aín Béru Ñunshin Upitan sinánmicëxun Nucën Papa Diosan ca asérabi ax quicésabi oquin 'aia quixun upí oquin 'unánti 'ain.

¹⁴'En xuceántu, 'en cana 'unánin, mitsun camina bëtsibë bëtsibë

nuibanani 'aquinanquin Nucën Papa Diosan bana Cristonën ñuicë a upí oquin 'unánin. 'Unánan camina ami cushicë 'inux raíri unibë 'éséanánti 'unánin. ¹⁵Usai camina mitsux 'i quixun 'unánquinbi cana mitsúxmi manúti rabanan énë ñucama upí oquin mitsu cuëñoxunin. Nucën Papa Diosan ca 'e nuiabaquin, ¹⁶aín bana judíosma unibu ñuixunun quixun 'e cacëxa. Nucën Papa Diosan ca axa Jesucristomi catamëcë unicama ainan 'inun iémia quixun judíosma uniburibi 'unánminun ca an 'e 'imiacëxa. Nucën Papa Diosan 'e usaquin 'anun casabi oquin cana judíosma unicama, mitsuribi a bana ñuixunin, aín Béru Ñunshin Upitan sinánmicëxunmi upiti ami catamëquin a rabinun.

¹⁷Cristo Jesúsnën cushiocëxun cana Nucën Papa Diosan casabi oquin judíosma unibu bana ñuixuan quixun sinani cana cuënen. ¹⁸Judíosma unibunë Nucën Papa Diosan bana cuati ami catamënum ca Cristonën 'e a banacama ñuixunun 'aquinxa. An usaquin 'acë ñucamaishi cana unicama ñuixunin. 'E cushioquin ca Cristonën aín cushínbì 'én judíosma unibu upí oquin bana ñuixuanan atun aín cushi 'unánun uni itsin 'acëma ñuribi 'anun 'e 'imiaxa.

¹⁹Aín Béru Ñunshin Upía 'ebë 'ain usaquin 'anan cana Jerusalénuxun 'atancëxun anuaxbi cuanquin bëtsi me 'abiani cuantancë cuainacétancë Ilírico cacë me, anu bëbaquin, camabi menu 'icë unicama Cristo ñuiquin bana ñuixunquin sénéon. ²⁰A nëtënuixuan uinu 'icë unínbì Cristo ñuiquin ñuixuncëma, anu bana ñuixuni cuainsa cana tanin. Uni ráirinéan ñuixuncë uni a ñuixuntécen-quinma, anuxuan unin Jesucristo ñuiquin bana ñuixuncëma nëtë, anu bana ñuixuni cuainsa cana tanin, ²¹Nucën Papa Diosan bana cuëñoë quicésabi oía ésaí 'inun:

An Cristo ñuiquin bana ñuixunia cuacëma unibunëx ca ami sinánti 'icën. An a ñuicë bana cuacëma unibunën ca a bana cuati 'icën.

Romanu cuantia Pablonën sinan

²²Usaquin an Cristo ñuicë bana cuacëma unibunën cuanun bëtsi bëtsi menu bana ñuixuni cuancë cupí cana mitsu isi cuanti sinanibi cuancëma pain 'ain. ²³Cuanxunma cana anu 'ex cuancë nëtëcamanuxun bana ñuixunquin sénéon. 'Itsa baritian cana mitsu isi cuainsa tan. ²⁴Usa 'ain cana bérí cuanti sinanin. Cuanx 'itsama nëtëishi mitsubë 'iquiani España nëtënu mitsúnmi 'e aquinmainun cuanti cana sinanin. ²⁵Jerusalénu pan cana axa Jesucristomi catamëcë unicama 'inánti curíqui buani cuanin. ²⁶A curíqui ca Macedonia 'imainun Acaya nëtënuaxa ax Jesucristomi catamëcë unicaman Jerusalénu 'icë ñuñuma unicama a buánmiti timéaxa. ²⁷Judíos unibunën ñuixuncë cupí ca judíosma unibunën Nucën Papa Diosan bana cuacëxa. Usa 'ain ca judíosma unibunën judíos unibu 'a quinti asábi 'icën. Usaquin sinani cuëenquin ca ñuñuma 'áisha ax Jerusalénuax Jesucristomi catamëcë unicaman binun buánmiti atun curíqui mësú 'inánxa. ²⁸A curíquicama buánquin Jerusalénu 'icë unibu 'inámbiani España nëtënu cuanquin cana mitsu isbianti 'ain. ²⁹Cana 'unanin, 'ex mitsubë 'ain ca Cristonén cushioquin ami sinani cuëenun nu 'imiti 'icën.

³⁰En xucéantu, 'ex 'icésaribitimi mitsux Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ianan aín Béru Ñunshin Upitan 'unánmicë 'aish 'ebé nuibanancë 'icë cana mitsu cain, Cristomi catamëcëma 'ianan Nucën Papa Diosan bana cuacëma 'aish ca 'itsa uni 'émi nishia. Usa 'ain camina asérabi ami cushicë 'ixun 'e Nucën Papa

Dios ñucáxunti 'ain. ³¹Uisabi 'e oxunma 'anuan Judea nëtënu 'icë axa Jesucristomi catamëcëma unicama sinánminun camina Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. Ñucánan camina 'en Jerusalénu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama 'inánti buáncë curíquia atun cuëenquin binuan sinánminun Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. ³²Usaquin ñucácëx Nucën Papa Dios cuëencëbë cuanxun mitsu isi cana chuámarua tani cuëenti 'ain. Mitsucë-ñuan 'e Jesucristonén cushiocë 'aish cana ami sinani cuëenti 'ain. ³³Nucën Papa Dios, an aín unicama bénëtíma chuámarua 'inun 'imicë, ax mitsubë 'ixun mitsuribi usaquin 'imiti cana cuëenin. Usai ca 'iti 'icën.

Bëtsi bëtsi uni camina 'e caxúnti 'ai quixun Pablonën ca

16 ¹Nucën chirabacë, Febe, a ñuiquin cana mitsu cain, ax ca asérabi aín nuitu upí 'icën. An ca Cencrea émanuxun axa Jesucristomi catamëcë xanucama 'aquianxa. ²Usa 'icë camina mitsúxi Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish bëtsibë bëtsibë 'aquianancë sabi oquin Feberibi upí oquin bixun ax cuëencësabi oquin 'a quinti 'ain, an 'itsa xanu 'aquianan 'éribi 'aquincë cupí.

³Priscila 'imainun Aquila, an 'ebéatan Cristo Jesús ñuiquin bana ñuixuncë, a camina bérúanxa 'inun 'e caxunti 'ain.

⁴Atun ca, —Pablo 'a quini sapi cananuna bamati 'ai —quixun 'unánquinbi 'e bamati 'icëbi 'aquinquín iémiaxa.

Usaquin 'e 'acë cupí cana —asábi ca —quixun cain. 'Eínshima ca judíosma unicama a 'én bana ñuixuncë, acamanribi, Priscilabéatan Aquilanén 'e 'aquincë cupí, —asábi ca —quixun cai cuëenia.

⁵Axa Jesucristomi catamëcë 'aish Priscila 'imainun Aquilanén xubunu timécëcamaribi camina bérúanxa 'inun 'e caxunti 'ain. Acama 'imainun camina,

⁸én nuibacé Epeneto, ax paíán Acaya menuax Cristomi catamécë, aribi bérúanxa 'inun 'é caxunti 'ain. ⁹María an mitsu 'itsa oquin 'aquincé, aribi camina bérúanxa 'inu 'é caxunti 'ain. ¹⁰Adrónico 'imainun Junias, ¹¹en aintsi rabé, axa 'éceñun sипuacé 'icé, a camina bérúanxa 'inun 'é caxunti 'ain. —Atux ca asérabi upí uni rabé 'icé —quixun ca a Jesucristonén bana ñuixunun caíscé unicaman ñuia. ¹²Ex Cristomi sináncëma pain 'ain ca atux pain Cristomi sináncëxa.

¹³Amplias axribi Nucén 'Ibu Jesucristo-n 'aish 'én nuibacé 'icé, a camina bérúanxa 'inun 'é caxunti 'ain. ¹⁴Urbano an nubétan Cristo Jesús ñuiquin bana ñuixuncé, a 'imainun Estaquis, ¹⁵én nuibacé, aribi camina bérúanxa 'inun 'é caxunti 'ain. ¹⁶Apeles, camaxunbia asérabi Cristonan 'icé 'unáncancé, a 'imainun Aristóbolonén xubunu 'icécamaribi camina bérúanxa 'inun 'é caxunti 'ain. ¹⁷Én aintsi Herodión, a 'imainun Narcisonan xubunu 'icécama, axa Nucén 'Ibu Jesucristomi catamécë, aribi camina bérúanxa 'inun 'é caxunti 'ain. ¹⁸Trifena 'imainun Trifosa, a xanu rabé Nucén 'Ibu Jesucristomi catamécë 'ixun téméraquinbi ax cuéencésabi oquin 'acé, aribi camina bérúanxa 'inun 'é caxunti 'ain. Nucén chirabacé Pérsida, a nun sináncé, anribi téméraquinbi upí oquin Nucén 'Ibu Jesucristo cuéencésabi oquin ñu 'acé, aribi camina bérúanxa 'inun 'é caxunti 'ain. ¹⁹Rufo, axa asérabi Nucén 'Ibu Jesucristo cuéencésabi oi 'icé uni, a 'imainun aín tita, a 'énribi titocé, a camina bérúanxa 'inun 'é caxunti 'ain. ²⁰Imainun camina Asíncrito, Flegonte, Hermas, Patrobas, Hermes 'imainun acamabé 'icécama axa Jesucristomi catamécë, acama bérúanxa 'inun 'é caxunti 'ain. ²¹Imainun camina Filólogo, Julia, Nero 'imainun aín

chirabacé, 'imainun Olimpas, 'imainun acamabé 'icécama axa Jesucristomi catamécë, acama bérúanxa 'inun 'é caxunti 'ain.

²²Jesucristo cupí mitsu nuitu upí 'aish camina bëtsibé bëtsibé nuibanani bérúanx 'inun cananti 'ain. Camabi émanu 'icé axa Cristomi catamécë unicamax timéxun ca mitsu bérúanxmi 'icánun 'én mitsu canun 'é caxa.

²³Én xucéantu, cana mitsu cain, bëtsi bëtsi unix Jesucristomi catamécë 'aish mitsubé timéçé 'ixunbi ca an mitsu bana ñuixuncé unin 'unánmicésabi oquin 'aima. Usa unin ca uni raíri bëtsibé bëtsibé cuébicanámiquin 'atimaquin sinánun 'imia. Usai 'icé uni abé camina nitima 'ain. Abé camina énánanti 'ain. ²⁴Usa unin ca Nucén 'Ibu Jesucristo cuéencésabi oquin 'aquinma aín cuéencésa oquinshi 'aia. Atux ca an Nucén Papa Diosan bana upí oquin 'unáncëma unicamabé upiti banaibi cëmëia. Usaquin paránquin ca aín bana cuanun uni sinánmia.

²⁵Camabi unin ca mitsu, asérabi camina mitsux Jesucristo cuéencésabi oi 'i quixun 'unania. Usaquin mitsu ñuicania cuati cana cuéenin. Usa 'ain cana mitsúxmi ñu 'atima 'aquinma ñu upíshi 'anux upí sinánñu 'iti cuéenin. ²⁶Usaquin mitsu 'acébétan ca Nucén Papa Dios, an aín unicama chuámarua 'imiti, an ñunshin 'atimanén 'apu mitsu ubiotécénxunma 'anun bënénquinshi ñusmamiti 'icén. Nucén 'Ibu Jesucristo-n mitsu nuibaquin 'aquincéx mitsux upí 'iti cana cuéenin.

²⁷Timoteo, an 'ebétan Cristo ñuiquin bana ñuixuncé, abétan ca Lucio, Jasón, Sosípater, acamax 'én aintsi 'ixun bérúanxmi 'inun mitsu canun quixun 'é caxa.

²⁸Ex Tercio 'ixun Pablo 'amicëxun éné quirica cuénéoquin cana 'éxribi

Jesucristonan 'ixun bérúanxmi 'inun mitsu cain.

²³Ex cana Gayonén xubunu 'in. Ënë xubunu ca axa Jesucristomi catamëcë unicama timëtia. Gayo, anribi Jesucristonan 'ixun ca bérúanxmi 'inun mitsu canun quixun 'ë caxa. Erasto, an ënë emanu 'icë curíqui anun uni cupioti a bérúancë uni, a 'imainun nucën xucën, Cuarto, anribi ca mitsúxmi bérúanx 'inun quixun mitsu canun 'ë caxa.

²⁴Nucën 'Ibu Jesucristonén nuibaquin 'aquincëxmi mitsux chuámarua 'iti cana cuëenin. Usai ca 'iti 'icën.

Pablonéan Nucën Papa Dios rabia bana

²⁵Cananuna Nucën Papa Dios asérabi rabiti 'ain. Mitsux ainan 'aish Jesucristomi catamëtia ca an mitsu upfíra upiti ami sinánun mitsu cushioti 'icën. Usoquin ca 'ati 'icë quixun ca aín unicaman mitsu 'unánmiaxa. Ënribi

cana usoquin unicama ñuixunin. Ënë mecamä unicoma pain 'ixun ca Nucën Papa Diosan, usai ca Jesucristo 'iti 'icë quixun sináncëxa. A ñucama unin 'unánma 'aínbi ca bérí Jesucristo ucë cupí unin 'unánti 'icën. ²⁶Nucën Papa Diosan sinánmicëxun ca aín unicaman, Cristo ca uti 'icë quixun cuënöocëxa. Usai ca 'iti 'icë quixun ca Nucën Papa Dios, axa bamatimoit tsócë, an mëníocëxa. A bana cuënéo 'icëbi ca uisai quicë cara ax 'icë quixun unin 'unánma 'icën. 'Unánma 'aínbi ca bérí camabi nätënu 'icë unicaman Cristomí catamëquin aín cuëencésabi oquin 'anuxun 'unánti 'icën. ²⁷Nucën Papa Dios, ainschia camabi ñu 'unáncë, axëshi ca Dios 'icën. A cananuna asérabi cuëenquin nätétimoquin rabiti 'ain, nux Jesucristo cupí ainan 'ixun. Usoquin cananuna asérabi 'ati 'ain. Ashi, Pablo.

PABLONËN CORINTONU 'ICË UNICAMA A PAIN BUANMIA QUIRICA

Corintonuaxa Jesucristomi catamëcë
unicama Pablónen quirica cuënëoxuan

1 ¹Ex Pablo 'ixun cana mitsu quirica buánmin, camina biti 'ain. Nucén Papa Dios cuëncésabi oquin aín bana unicama ñuixunun ca Jesucristonén 'é caísacëxa. An caísa 'ixun cana Sóstenes-bétan mitsu quirica buánmin. Axribi ca Jesucristomi catamëcë 'aish nucén xucén 'icén. ²Mitsúxmi Corinto émanuax Jesucristomi catamëcë 'icë, cana cuënëoxun énë quirica mitsu buánmin. Mitsux Cristo Jesúsmi catamëcë 'aish camina Nucén Papa Diosnan 'ain. An ca ax cuëncésabi oíshi 'inun mitsu caísacëxa. Camabi menu 'icë unicama, an Nucén 'Ibu Jesucristo aín 'uchacama térenxunun quixun ñucácë, a unicama usai 'inun caíscésaribi oquin ca Nucén Papa Diosan mitsu caíscacëxa. Jesucristo ax ca a unicaman 'Ibu 'ianan nun 'Iburibi 'icén. ³Usa 'aíshmi mitsu Nucén Papa Diosbétan Nucén 'Ibu Jesucristonén nuibaquin 'aquincëx chuámarua bucucanti cana cuënen.

**Cristo cupí nuibaquin Nucén Papa
Diosan uni 'a quinti bana**

⁴Cristo Jesús cupía mitsu nuibaquin ainan 'imicë cupí cana camabi nëtén Nucén Papa Dios —asábi ca —cain.

⁵Cristobé 'aíshmi aín sinánsaribi 'icë ca Nucén Papa Diosan an aín unicama

'unánmiti ñu 'unánmiquin upí oquin sinanimi upiti bananun mitsu 'imiaxa.

⁶Usa 'aish camina mitsux an Cristo ñui quicë bana 'unánquin, a bana quicésabi oquin 'acé 'ain. ⁷Usa 'ixunmi Nucén 'Ibu Jesucristo utécénti nëtë cainia ca Nucén Papa Diosan aín unicama 'aquincésaribi oquin ami 'unánun mitsu 'aquinia.

⁸Nucén 'Ibu Jesucristo utécénc'bétan uinu 'icë unínbì mitsu ñuiquin —a unix ca 'atima ñu 'acé 'icë —quixun canúnma ca Nucén Papa Diosan mitsúnmì ami catamëquin 'atima ñu 'axunma 'anun énquinma mitsu béranti 'icén. ⁹Nucén Papa Diosan ca ax quicésabi oquin ñu 'aia. Mitsúnmì aín Béchicë, Nucén 'Ibu Jesúsbë 'ixun, an sináncésaribi oquin sinánun ca mitsu caísacëxa.

I. PABLONËAN CORINTONU 'ICË UNICAMA 'ÈSËA BANA (1.10-6.20)

**Axa Jesucristomi catamëcë unicama bëtsi
bëtsi oquin sinántima bana**

¹⁰Mitsux Jesucristomi sináncë 'aish camina 'én xucéantu 'ain. Usa 'icë cana Nucén 'Ibu Jesucristo cuëncésabi oquin mitsu ésoquin cain: Bëtsin sináncésaribi oquin sinani camina bucucanti 'ain. Masáquin sinani camina bëtsibé nishanancantima 'ain. Nishananíma nuibananshiti camina camaxunbi bëtsin sináncësa oquinshi sinani upitax

bucucanti 'ain. ¹¹'En xucéantu, cana mitsu cain, Cloénën aintsi 'ibun ca mitsux ismina bëtsibë bëtsibë ubíonan ubíonani bucui quixun è caxa.

¹²Usoquian cacéxun 'en sináncëx ca ésa 'icën: mitsu raírinëx ca ax isa 'en 'unánmicë 'icë quia. Quimainun ca raírinëxribi ax isa Apolonën 'unánmicë 'icë quimainun, raírinëxribishi ax isa Pedronën 'unánmicë 'icë quimainun raírinëxribishi ax isa Cristonën 'unánmicë 'icë quia. ¹³¿Mitsun sináncëx cara Cristo 'itsa 'ic? Cristo ca 'itsama 'icën, ax ca achúshishi 'icën. 'Ex cana mitsun ñu 'aisama 'acécama térencë 'inun i curúsocënu bamama 'ain. 'Emi catamëtima Cristomishi catamëti camina nashimicë 'ian. ¹⁴'En mitsu achúshibi nashimicëma cupí cana Nucën Papa Dios —asábi ca —cain. Crispó 'imainun Gayo a rabéishi cana nashimian. ¹⁵Usa 'ain camina mitsux Cristomi sinanima —Pablonan 'aish cana nashimicë 'ai —quiax quitima 'ain. ¹⁶A 'imainun cana axa Estéfanasnëñ xubunu 'icécamaishi nashimian. 'En sináncëx ca bëtsi uniribi a 'en nashimicë 'áima 'icën. ¹⁷Cristonën ca uni nashimian 'é cámä 'icën. Uni aín 'uchacama térencë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun iéminux ca Cristo i curúsocënu bamacëxa quixun camabi uni canun ca Cristonën 'é 'imiacëxa. An quirica 'unánçë unicamaxa quicësai unin cuaisama banan banaquinma unin cuaisabi oquin, upí oquin aín bana ñuixunun ca 'é cacëxa.

Cristonëx ca Nucën Papa Diosan cushiñu 'ianan aín sinánsaribi 'icë quicë bana

¹⁸Cristo ca unin 'ucha cupí i curúsocënu bamacëxa quixun ñuicë bana a ca an Nucën Papa Dios cuéñencëma unicaman —a banax ca cémë 'icë —quiax ñuiquin 'usania. Usa 'ainbi ca

axa Nucën Papa Diosbë 'inux iéti unicaman a bana cuaquein, aín cushion 'imicëx cananuna nun 'uchacama térencë 'aish Nucën Papa Diosnan 'ai quixun 'unania. ¹⁹Ésai ca 'iti 'icë quiax ca Nucën Papa Diosan bana cuénëo ésai quia:

'En sinanëinshi cana ñu 'unani quixun sináncë unicama ax ca 'en 'imicëx aín sinan ñancáishi 'iti 'icën. 'En cana ñu 'unani quixun sináncë uni ax ca 'en 'imicëx ñu 'unánçëma unisa 'iti 'icën.

²⁰Sinánñu uni 'imainun an quirica 'unánçë uni 'imainun an ènë menu 'icë ñuishi ñuiti 'unánçë uni acaman, ñu 'unánçë cana 'ai, quixun sináncë 'ainbi ca Nucën Papa Diosan sinan abë sénénmaira 'icën. Usa 'ain ca usa unicaman aín sinánsamaira Nucën Papa Diosan sinan 'icë quixun isti 'icën.

²¹Nucën Papa Diosan upí oquin sinánquin mëniosabi oi ca uni anbi aín sinanëbi sinani Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'ainbi ca aín bana cuati ami catamëcë unicama ainan 'inun 'imia, raírinëxa —a bana ca ñancáishi 'icë —quicébétanbi.

²²Judíos unicaman ca, nun cananuna asérabi Nucën Papa Diosan cushionbi ñu 'ai quixun 'unántisa tanquin unin 'acëma ñunu 'aia istisa tania. Usai atux 'imainun ca griego banan banacë unicaman unían 'unánçë ñu camabi 'unántisa tania. ²³A unicamaxa usa 'ainbi cananuna nun i curúsocënu matásce Cristo, a ñuiquin unicama bana ñuixunin. A bananu nun unicama ñuixuncébë ca judíos unicamax rabini, uisa 'aish caraisa Cristo i curúsocënu bamati 'icë quixun sinani, ami catamësama tania. Usaía judíos unicama 'imainun ca judíosma unicaman —Diosan Béchicë ca i curúsocënuax bamacëxa —quiax ñuiquin 'usania. ²⁴A

unicama usai 'imainunbi ca uicama cara Nucën Papa Diosan Cristomi cataménun sinánmicë 'icë acama, judíos unicama 'imainun griego banan banacë judíosma unicamanribi, —Cristo cupíshi ca Nucën Papa Diosan upí oquin sinánquin nun 'uchacama térénquin ainan 'inun nu iémia —quixun 'unania. ²⁵Nucën Papa Diosan Cristo i curúsocénuaxa bamanun éncë, ax ca 'aisama 'icë uni quicébétanbi ca axa usai quicë unicaman sináncésamaira oquin sinánquin Nucën Papa Diosan Cristo nun 'ucha cupí i curúsocé nuax bamanun éancëxa. —Ax cushima 'ixun ca Diosan Jesucristo bamanun éanxa —quixun sinánccerbétanbi ca Nucën Papa Diosan unin cushima maira 'ixun iémitsinxunbi camabi unin 'ucha cupíya bamanun Cristo 'imiacëxa.

²⁶En xucéantu, mitsu camina ésoquin 'unánti 'ain: mitsu camina raírinéxeshi unin 'unáncë ñu 'unáinracé 'ain, raírinéxeshi camina 'apusa 'ain, raírinéxeshi camina uni itsibétan sénénmaira unin bëchicë 'ain. Itsamanë xëshi camina usa uni 'ain. Usa 'icébi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun micama caísaxa. ²⁷Nucën Papa Diosan ca unían sináncëxa ñu 'unánma unicama ainan 'inun caísaxa. Caísuan anbi atu 'unánmia isi ca an ñu 'unáncë unicama ax rabinia. Usaribi oquin ca unin iscëxa cushima unibu Nucën Papa Diosan ainan 'inun caísaxa. Caísuan anbi atu sinánmicëbë ca unin iscëx cushi unicama ax —nun sináncésamaira oquin ca atun sinania —quixun 'unani rabinia. ²⁸Ainsa ñu 'unánxa quixuan sináncë unicaman, —Diosan 'amicéxun ca aín unicaman nun sináncésamaira oquin sinania —quixun istánun ca Nucën Papa Diosan axa énë nötënu 'icë unían ñu 'unánma isa quixun sináncë unibu ainan 'inun caísaxa. ²⁹Uinu 'icë unímbia —'enbi cana ñu 'unáncë 'ai —quixun sinánunma ca

Nucën Papa Diosan énë nötënu 'icë unían sináncëxa ñu 'unánma unicama ainan 'inun caísaxa. ³⁰Nucën Papa Diosan 'imicëx camina ami catamëti Cristo Jesúsbë 'ianan an sinánmicë 'ain. Usa 'aish camina Cristo Jesús cupía, ax cuéencësabi oquinshimi 'anun Nucën Papa Diosan iémicë 'ain. ³¹Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësabi oquin, "Uinu 'icë unix cara rabítisa tania ax ca axbi rabiacatima —Nucën 'Ibu Diosan 'imicëx cana asábi 'ai —quixun sinánquin ashi rabiti 'icën".

Cristo i curúsocénu bama bana

2 ¹En xucéantu, Nucën Papa Diosan bana mitsu ñuixuni cuanxun cana an quirica 'unáncë unicamaxa quicësai unin cuaisama banan banaquinma mitsu ñuixuan. ²Mitsubë 'ixun cana bëtsi bana ñuixunti sinánquinma, Jesucristo, unin i curúsocénu matáscë, ashi mitsu ñuixunti sinan. ³Mitsubë 'ex 'ain ca 'en nami 'aisama 'ixa. Mitsúnmì 'én bana cuaisamasa sinani cana racuëti bëréan. ⁴An ñu 'unáncë unían aín sinanénsi sinánquin bana ñuicësa oquin cana Jesucristo ñuiquin mitsu ñuixuncëma 'ain. Ama, aín Bëru Ñunshin Upitan 'aquincéxun cana Nucën Papa Diosan cushínshi ñuixunquin Jesucristomi cataménun mitsu sinanamian. ⁵Unión aín sinanénbì sináncë banami catamëcë cupíma, asérabi aín cushían Nucën Papa Diosan sinanamicë mitsu 'inun quixun cana usaquin bana ñuixuan.

**Aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxuan
unin Nucën Papa Diosan 'unánmicë ñu
'unánti bana**

⁶Axa Jesucristomi catamëcë unicaman aín bana quicësabi oquin 'aia cananuna a unicama uisaira cara aín banacama quia quixun ñuixunin. Nun banax ca énë nötënu 'icë axa Cristomi

catamëcëma unicaman ñuicë bana ama 'icën. 'Ianan ca aín 'apucaman ñuicë bana ama 'icën. Acaman banaxa cushi 'icëbi ca xëniбуquin unin sinamima. ⁷Usa bana ñuixunquinma cananuna Nucën Papa Diosan énë me uniocëma pan 'ixunbi sinan bana a ñuixunin. A bana quicësabi oi ca Jesucristo cupí uni aín 'uchacama térëncë 'aish xënibüa 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'iti 'icën. Usa 'icëbi ca béráma Nucën Papa Diosan, unicaman a bana 'unánun sinánmiama 'icën. Bérí cananuna an nu cacësabi oquin unicaman 'unánun a bana ñuixunin. ⁸Ènë menu 'icë 'apucaman ca a bana 'unánma 'icën. A bana 'unánxun ca Nucën 'Ibu Jesús, Diossalibi cushi, a i curúsocënu matásmiama 'itsianxa. ⁹Nun nu ñuicë banax ca Nucën Papa Diosan bana cuénëosaribi 'icën. A banax ca ésa quia:

Uinu 'icë unínbi ca iscëma 'icën,
uinu 'icë unínbi ca a ñui quia
cuacëma 'icën, uinu 'icë unínbi ca
aín sinanë sinancëma 'icën,
uisairai cara an a nuibacë uni abë
'aish 'iti 'icë quixun, Nucën Papa
Diosan mënësabi oi.

¹⁰Nucën Papa Diosan mënëcëxun ca unin 'unáncëbétanmabi aín Bérí Ñunshin Upitan nu 'unánmiaxa. An ca camabi ñucama 'unania, Nucën Papa Diosan sinancë ñucamaribi ca 'unania.

¹¹Uinu 'icë unínbi ca bëtsi unían sinancë ñu 'unanimia, a unínshi ca an aín nuitu mëu sinancë ñu 'unania. Usaribi oquin ca unin Nucën Papa Diosan sinancë ñu 'unanimia. Aín Bérí Ñunshin Upitáinshi ca Nucën Papa Diosan sinancë ñu 'unania. ¹²Nucën Papa Diosan ca nu axa Jesucristomi sinancëma unían sinancësaribi oquin sinánun 'imicëma 'icën. Ama, uisaira oquin cara an nu 'imiti 'icë quixun nun 'unánun ca Nucën Papa Diosan aín Bérí

Ñunshin Upí nubë 'inun nu 'inánxa.

¹³Nunbi sinancë bana cananuna unicama ñuixuniman. Nucën Papa Diosan Bérí Ñunshin Upitan 'amicëxunu sinancë bana ashi cananuna axa aín Bérí Ñunshin Upíñu unicama a ñuixunin.

¹⁴An sinánmicëma uni an ca Nucën Papa Diosan Bérí Ñunshin Upitan sinánmicë ñu 'unanimia. A ñucamax ca an iscëx 'usani ami cuaitisa 'icën. Unin ca a ñu 'unánti 'icën, Nucën Papa Diosan Bérí Ñunshin Upitan 'unánmicë xuinshi. ¹⁵Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan Bérí Ñunshin Upitan sinánmicë uni an, unin 'acë ñucama 'imainun aín banacama, asérabi cara upí 'icë quixun 'unania. Usa 'aínbi ca uni itsin, a unin Nucën Papa Diosan Bérí Ñunshin Upitan sinánmicëxun 'acë ñu cara asérabi an sinánmicëxun 'acë 'icë quixun 'unanimia, Nucën Papa Diosan Bérí Ñunshin Upitan sinánmicëma 'ixun. ¹⁶Aín bana cuénëo ca quia: "¿Uin cara Nucën Papa Diosan sinan 'unanax? ¿Uin cara a 'unánmiti 'ic? An usaquin 'unánti uni ca 'áima 'icën". Usa 'aínbi cananuna nun Nucën Papa Diosan Bérí Ñunshin Upitan sinánmicëxun Cristonëan sinancësaribi oquin sinanin.

**An Nucën Papa Diosan bana uni
ñuixuncë uni ñuicë bana**

3 ¹Èn xuceántu, èx mibë 'ixun cana
axa aín Bérí Ñunshin Upitan
sinánmicëx upiti Nucën Papa Diosmi
catamëcë unicama 'unánmicësa oquin
mitsu 'unánmiama 'ain. Ama, an énë
menu 'icë ñuishi sinánquin éncëma pan
unisa 'icë cana mitsu 'unánmiacën,
bérími Cristo 'unáncë 'icë. ²Tuá xuratsu
aín titan ñu pain pimiquinma aín xuma
pain 'amicësa oquin, cana a pain 'unánti
banaishi mitsu 'unánmiacën, Cristonéan
mitsu 'unánmiti ñumi asérabi 'unánti-

sama pain 'icë. Béríbi camina usabi 'ain.
³Usai 'aish nutsi cuamianani nishanan-quin camina Cristonanma unin sináncësa oquinshi sinanin. Usa 'i camina an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicamaxa 'icësai 'in. ⁴Usa 'aish camina raírinëxa —'ëx cana Pablonën 'unánmicë 'ai —quimainun raírinëx —'ëx cana Apolónen 'unánmicë 'ai —quin. Usai qui camina Cristonanma unin sináncësa oquinshi sinanin.

⁵¿'Ex Pablo 'aish carana min sináncë uisa uni 'ain? ¿Mitsun sináncë cara Apolo uisa uni 'ic? Nucën Papa Diosan nu sinánmicësabi oquin mitsu bana ñuixuncëishi cananuna nux 'ain. Nun aín bana ñuixunia cuati camina Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëacén.

⁶Enëx ca ésa 'icën: Unían ñu bérü anu 'apatia ca a me bëtsi unin 'umpaxan chabóia. Usoiabi ca Nucën Papa Diosainshi ñu bérü comia. Usaribi oquin cana 'én mitsu Nucën Papa Diosan bana ñuixunquin 'unánmiacén. ⁷'En mitsu 'unánmicë bana a ca Apolónen mitsu ñuixuntëcëancëxa. Usoquinu nu rabëtan ñuixuniabi ca Nucën Papa Diosainshi Jesucristomi catamëun mitsu sinánmiacëxa. ⁸An ñu bérü 'apácë uni 'imainun an a me 'unpaxan chabócë uni anbi ca ñu comima. Nucën Papa Diosan cuni ca comia. Usaribi oquin ca unin aín bana ñuixuniabi Nucën Papa Diosanshi uni Jesucristomi catamëti ainan 'inun 'imia. ⁹Ainra paían uni bana ñuixuncë uni asaribi ca anribia uni bana 'unánmitëcëncë uni ax 'icën. Uisoquin cara aín ñu mëëti 'axa istancëxun ca Nucën Papa Diosan a unicama cupíoti 'icën. ¹⁰Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin cananuna nucaman mitsu Jesucristomi sinánun aín bana ñuixuancë, unían ñu bérü 'apácësari bi oquin. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan unían 'apácë ñu bérua comicësari oquin Jesucristomi upiti catamëun mitsu 'imia.

'Imainun ca ésa 'icën: Xubuoquin ca unin amia cushiti itácama pain nitsíntancëxun i puruia. Usotancëxun ca aín mascuáncama 'aia. Usoquian 'acëx ca xubu upí 'ia. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan mitsu upí oquin 'acë xubu achúshisa 'inun 'imia. ¹¹An xubu 'ati 'unáncë unin ca itá upí pain caístance xun nitsinia. Usaribi oquin cana 'én pain mitsu Jesucristomi catamëun 'unánmiacén. Usa 'ain ca uni itsán, ami xubu 'ati nitsíncë itámia unin i purucësa 'itánun mitsu Cristomi catamëun bana ñuixunquin mitsu 'unánmia. Usa 'ain ca uicaman cara mitsu 'unánmia an Jesucristo cuëëncësabi oquinshi mitsu 'unánminux, bëtsi bana mitsu ñuixunti rabanan bérúancati 'icën. ¹²¹³Unión bëtsi bana ñuixuncëbi ca 'én a ñuquin ñuixuncë banaishi cuati Jesucristomi catamëti uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icën. ¹⁴Jesucristonën uni, an uni bana ñuixuncë, an ca Nucën Papa Diosan 'aquincëxun aín bana upí oquin 'unánquin, Jesucristomi catamëtia Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi 'inun unicama 'unánmiti 'icën. Usa 'ainbi ca uni raírinë, usaquin 'unánmiquinma unicama Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi 'inun 'unánmima. Usa 'ain ca utëcënquin Jesucristonën uin cara aín bana upí oquin 'unánmiauxa quixun isnuxun 'aia. An upí oquin 'unánmicë unin 'unánmicë unicamax ca upí 'aish maxax upí 'imainun curi 'imainun uxu manë tsin nëënquinbi picëma usaribi 'iti 'icën. An upí oquinma 'unánmicë unin 'unánmicë unicamax ca i, pëi, basi xo acama nëënquin tsin picë usaribi 'iti 'icën. ¹⁵An a ñuquin bana ñuixuncëxun cuati ami catamëquian unin Jesucristo quicësabi oquin 'acë 'ain ca an atu bana ñuixuncë uni a Nucën Papa Diosan, upí oquin camina uni 'é ñuquin bana ñuixuancë quixun caquin cuëënquin upí

oquin cupíoti 'icën. ¹⁵Usa 'aínbi ca an aín bana cuacé unicama asérabi Jesucristomi catamëquin ax quicésabi oquin 'ati 'unánmiamma cupí, an atu bana ñuixuncé uni a Nucën Papa Diosan, upí oquinmi 'én bana uni 'unánmiamma 'icë cana mi cupíoima quixun cati 'icën. Usa 'aish ca a uni —ñancábi cana uni 'unánmiacé —quixun sinani, cupí bitsimabi iéti 'icën, tsin néëncëxbia uni iéccesaribi.

¹⁶¿Mitsun caramina 'unaniman, anua Nucën Papa Dios 'icë a camina mitsux 'ai quixun? Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ax ca mitsunu 'icën. ¹⁷Aín Bëru Ñunshin Upí anu 'icë unicamax ca Nucën Papa Diosan iscëx upíira 'icën. Usa uni camina mitsux 'ain. Usa 'ain ca ui unin cara usa unicama sinanamiquin bëtsi bana ñuixunquin ami manumia, a Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

¹⁸Uni itsían mitsu sinanamiti rabanan camina bérúancati 'ain. Mitsun camina —'énbi ñu 'unáncé cana 'ai —quixun sinántima 'ain. Usaquin sinanima camina Jesucristonén sinánmicë 'inux ñu 'unáncëma unisa 'iti 'ain. ¹⁹Abia unin sináncé bana ax ca Nucën Papa Diosan iscëx ñancáishi 'icën. Nucën Papa Diosan bana aín unin cuënéo, ax ca ésaí quia: "Ui unin cara bëtsi uni parania, a uni ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun bëtsi unínribi usuribi oquin cupiti 'icën". ²⁰Esairibi ca aín bana quia: "An ñu 'unáncé unicama anbi sináncé banax ca ñuuma 'icë quixun ca Nucën 'Ibu Diosan 'unania". ²¹Usa 'ain camina uin cara mi 'unánmia a unin 'unánmicëxbi rabítima 'ain. Uisa ñu cara aín unicama Nucën Papa Diosan 'unánmia, a camina mitsunribi 'unánti 'ain. ²²É 'imainun Apolo 'imainun Pedro, nucaman mitsu ñuixuncé banacama camina camaxunbi 'unánti 'ain. Nucën Papa Diosan ca énë

menu 'icë ñu mitsu 'inania. An 'imicëx camina énë menu upiti bucuin. An 'imicëx camina bamatancëxbi abë upiti bucuti 'ain. Bëri camina an 'imicëx asábi 'ain, usabi camina 'iti 'ain, xénibua 'aínbi. ²³Ianan camina Cristonan 'ain. Cristo ax ca Nucën Papa Diosnan 'icën.

Usaía an aín bana ñuixunuan
Cristonén caíscë uni 'iá bana

4 ¹Mitsun camina 'unánti 'ain, nux cananuna an 'amicëxun Cristomí cataménun unicama aín bana ñuixuncëishi 'ain. Usa 'aish cananuna unífan 'unánma 'icëbi, usai Cristomí catamëti ca uni ainan 'inux iéti 'icë quixuan Nucën Papa Diosan sinan bana, a uni ñuinun 'imicë 'ain. ²Uinu 'icë unin cara uni ñu mëëxunia an ca —upí oquin ca ñu mëëxunia —quixuan an ñu mëëmicë unin 'unánun upí oquin ñu mëëti 'icën. Usaribi ca an Nucën Papa Diosan bana ñuixuncé uni 'iti 'icën. ³Usa 'aínbi cana 'én mitsúxmi 'é ñui 'émi manáncé bana 'imainun an uni ñui uni itsimi manáncëxun cuacé 'apucaman 'é 'uchocë bana, abi taniman. Uisa uni carana 'ex 'ai quixun cana 'énbi sinaniman, Nucën 'Ibu Jesucristonén cuni ca 'unania. ⁴En ñu 'atima 'acé 'én chiquinacëma ca 'áma 'icë quixun 'én sinaniabi ca Nucën 'Ibu Jesucristonén cuni carana asérabi ñu 'aisama 'acëma 'ai quixun 'unania. ⁵Usa 'ain camina Jesucristo utécëncëma pain 'ain, uisa uni cara uni itsi 'icë quixun sinántima 'ain. Utécënxun ca Nucën 'Ibu Jesucristonén, camabi uni an unéxun ñu 'acëcama 'imainun aín nuitu mëúa sináncé ñucamaribi, an upí oquin 'unánun 'unánmiti 'icën. 'Unánmicëbétan ca Nucën Papa Diosan ui unicaman cara aín 'ucha térençé 'ixun ñu upí 'axa, a usuribi oquin —upí oquin camina 'a —quixun caquin cuéenmiti 'icën.

⁶En xucéantu, Apolobë 'ex 'icësaribi-timi mitsux bëtsi bana sinanima Nucën

Papa Dios quicésabi oíshi 'inun cana énë ñucama ñuiquin mitsu cain. —An mitsu 'unánmicé unin 'unánmicésamaira oquin ca an nu 'unánmicé unin nu 'unánmia —quixun camina bëtsi uni catima 'ain.

⁷¿Uin cara mitsu raíri, bëtsi unicama 'icésamaira oími upí 'inun 'imiaxa? Nucén Papa Diosan 'imicéxma camina upí 'itsianma. Nucén Papa Diosan 'imicéx upí 'ixun Ʉcaramina uisa cupí —'ëxbi cana upí 'ai —quixun rabíquin sinanin?

⁸Mitsun camina ésaquin sinanin, —nun cananuna upí oquin Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicéxun camabi ñu 'unanin —quixun. Usa 'aish camina nun bëtsi ñu mitsu 'unánmiti cuéeniman. Mitsun sinani camina mitsúxbi 'apusa 'ain, Jesucristo utécencéma 'áinbi. Mitsúxmi 'apu 'ain cananuna nuxribi cuéeni 'apu 'itsán.

⁹Usami mitsux 'áinbi ca 'én sináncéxun Nucén Papa Diosan nu uni raíri meuira 'imiaxa, aín bana ñuixunun Jesusan caíscé nux 'icébi. Unían —'uchañu 'aish ca bamati 'icé —quixun ñuicé unisa cananuna nux 'ain. Nuxnu usaquin unin ñuicé 'icé ca unicama 'imainun ángelcamanribi 'isia. ¹⁰Cristonén cacésabi oquin 'acé cupí mitsun iscéx nux ñuumara 'imainun camina mitsux aín bana 'unáncé 'ain. Mitsun sináncéxa nun bana racuëti banacësa, 'imainun ca mitsun bana cushi 'icén. Usa 'icé nu timaquin nu ñuianan ca mitsuishi unin nuiia. ¹¹Bëri néteñbi cananuna béráma 'íasaribiti 'acéñuma 'ianan shimanán chupa upíñuma 'ain. 'Imainun ca unin nu bëtsi bëtsi oquin 'atimoia. Usa 'aish cananuna anu 'iti xubuñumabi 'ain. ¹²Atsánxunbi cananuna nun piti binuxun nun mécenán ñu mëein. Numia 'atimati banaabi cananuna nun Nucén Papa Dios a unicama ñucáxunin. Nu bëtsi bëtsi océxunbi cananuna tanshitin. ¹³Nu ñui 'atimati banaabi

cananuna nun abë nuibainsa tanquin upí oquinshi 'ëséin. Unin sináncéx cananuna nux 'aisama 'icéa unin pucé chinan usaribi 'ain, béríribi cananuna unin nu sináncéx usa 'ain.

¹⁴Mitsúxmi masá nuitunun cana énë ñucama mitsu cuéñeo xuniman. Mitsúxmi 'én bëchicësa 'icé cana nuibaquin upí 'inun mitsu 'ëséin. ¹⁵Itsa unin Cristo ñuiquin mitsu ñuixununbi cana 'én pain Jesucristo mitsu ñuixuancén. 'Én ñuixuncéxun cuati camina ami cataméacén. Usa 'ain cana 'ëxéshi mitsun papasa 'ain. ¹⁶'Én pain Jesucristonén bana mitsu ñuixuncé 'aish camina 'ex 'icésaribit 'iti 'ain.

¹⁷Mitsúxmi 'ex 'icésaribit 'inun cana Timoteo mitsu istánun xuan. 'Én bana ñuia cuati axribi asérabi Nucén 'Ibu Jesucristomi cataméccé 'aish ca 'én nuibacé bëchicësa 'icén. Mitsunu cuanxun ca uisai carana 'ex Jesucristomi cataméccé 'aish 'i, a mitsu ñuixunti 'icén. Camabi émanuaxa timéccé axa Jesucristomi cataméccé unicama a cana usai cana 'ex Jesucristomi cataméti 'i quixun 'unánmin. ¹⁸Mitsu raírinëx camina 'ex sapi isna anu cuanti racuëti quixun sinani cérutin. ¹⁹Usaquin sináncébëbi cana Nucén 'Ibu Jesucristo cuéñecébë 'itsama néte 'icébë mitsu isi cuanti 'ain. Cuanxun cana a unicaman cara aín cuébitainshi banaquinma asérabi ax quicésabi oquin 'aia quixun isti 'ain. ²⁰Axa —'ex cana Nucén Papa Diosnan 'ai —quicé uni ama, an aín bana quicésabi oquin 'acé uni ax cuni ca asérabi Nucén Papa Diosnan 'icén. ²¹¿'Én mitsu ñu cai cuanti caramina cuéenin? ¿'Én ñu caquinma mitsu nuibaquin upí oquinshi cai cuanti caramina cuéenin?

Ax aín xanuma 'áinbi xanubé
'icé uni ñuicé bana

5 ¹'Én cana ésoquian chanioia cuan, micama achúshinëx ismina min papan xanubé 'in. Usai 'iti ca 'aisama

'icën. An Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma uníxbi ca usai 'ima. ² An usa ñu 'acé uni mitsubë 'áinbi caramina mitsun —nux cananuna asábi 'ai —quixun sinanin? Usaquin sinanima camina mitsux —nux cananuna 'aisama 'ai —quixun sinaníti rabínti 'ain. Rabínquin camina a uni mitsubë 'inúnma chiquinti 'ain. ³ Èx mitsubëma 'ixunbi cana mitsubë tan 'acésaribi oquin ènuxunbi sinanin. 'Exbi anu 'ixun 'acësa oquin cana —a uni ca 'aisama 'icë —quixun sinanin. ⁴ Usa 'ain camina ami sinánquin an cushiocëxun Nucën 'Ibu Jesucristo cuëencësa oquin 'anux timéti 'ain, 'enribi an cushiocëxun, an ca mitsu 'aquinia quixun sinánxunmánum. ⁵ Timéxun camina a uni ñunshin 'atimanén 'apun uisoquin cara 'ati 'icë usoquian 'anun énti 'ain. Usaquin 'acéxa sinanacé ca a uni bamacébi aín bérü ñunshin Nucën 'Ibu Jesusan utécénquin upí isti 'icën.

⁶ Bëtsi bëtsi ñu 'aisama 'áibi camina mitsux rabinima —nux cananuna asábi 'ai —qui cuëenin. Usai 'iti ca 'aisama 'icën. ⁷ Caramina 'unaniman, "anun pán chamiti ñun ca chamaratsu 'ixunbi xuicëma pain 'icë páncama choia?" Usaribi oquin ca anu 'icë uni achúshinén 'uchaxbi sinanacéma 'ixun anu 'icë unicama usaribit 'inun 'imiti 'icën. ⁸ Usa 'ain camina an a 'ai 'uchati ñu 'acé uni a ñua 'atécénuxunma ashiquin ènun sinánmiti 'ain. Béráma judíos unicamax carnero imi atun xëcuënu 'unánti oquin shiax, bamati 'áishbi iéa, usaribiti cananuna Cristo bama cupí iéan. Béráma axa iéce unicaman anun chamiti ñucëñunma 'acé pán piá usaribi 'inuxun camina mitsun Cristonan cupí uisa 'uchabi 'atécéntima 'ain. ⁹ Usa 'ixun cananuna nun 'ása oquin 'atimaquin sinánquinma upí oquinshi sinánan cémë 'ixun uni paránquinma, —nun 'ucha téréncë 'áishnu Nucën Papa Diosnan 'inun ca Cristo bamacéxa

—quixun sinánti 'ain. Usa 'ixun cananuna ñu 'aisama 'ati sinanima asérabi Cristomishi sinani ax cuëencësabi oíshi 'iti 'ain.

¹⁰ Mitsu buánminuxun 'en cuëñecë quirica itsi anu cana ésaquin mitsu cacën, ainanmabi xanu cuëñbëquincë uni 'imainun xanúxmabi uni itsibë 'icë uni abë niaxma 'inun. ¹¹ Camabi unibë niaxma 'inun quixun cana mitsu caiman. Ënë nëtënu 'icë ñuishi sinancë unicaman ca ainanmabi xanu cuëéanan, uni itsin ñu cuëéanan, ñu mëcamanan, Nucën Papa Diosmi sinánquinma unin 'acé ñu rabia. Camabi menu ca usa uni 'icën. Usa unibubë 'iisa tanquinmabi camina uinu 'icë menuabi usa uni isíma 'ítima 'ain. ^{12,13} Èsaquinshi cana mitsu caisa tanin. Axa —'ex cana Jesucristomi sinancë 'ai —quibi cémecë unibë camina nitima 'ain. Jesucristonainsa quiquinbia ainanmabi xanu cuëñbëquincë uni 'imainun xanúxmabi uni itsibëribi 'icë uni 'imainun bëtsi unin ñu cuëñcë uni 'imainun Nucën Papa Diosmi sinánquinma unin 'acé ñu rabicë uni 'imainun ñuianancë uni 'imainun paéncë uni 'imainun mëcamacë uni, usa unibubë camina nitima 'ain, abétanbi camina pitima 'ain. ^{12,13} Èn cana axa Jesucristomi sinancëma unicama 'ichoquin —mix camina 'aisamaira uchañu 'ai —quixun catima 'ain. Nucën Papa Diosan cuni ca atu 'uchoti 'icën. Usa 'áinbi camina mitsúbi ax mitsubë Jesucristomi catamëcë 'ixunbia 'atima ñu 'aia 'unánquin a uni 'uchoti 'ain. Usoquin 'aquin camina axa mitsubë 'icë uni aín 'ucha cupí mitsubë 'iavaxma 'inun chiquinti 'ain.

Axa Jesucristomi sinancë uníxa,
an Nucën Papa Diosan bana
'unáncëma 'apumi manántima bana

6 ¹ Mitsux Jesucristonën uni 'áishbi mibëa Jesucristomi sinancë unibë nishanantancëxun camina axa Cristomi

sináncëma 'apumi manánquinma, mitsúnbì an Nucën Papa Diosan bana cuacë uni raíribëtan mënñoti 'ain.

²Jesucristo nun 'apu 'inux ucébëtan ca aín unicaman abëtan camabi unin uisa ñu cara 'axa quixun isti 'icën. ¿Mitsux Jesucristobë 'apu 'iti 'ixun caramina unian bérì 'acë ñu 'unánquin mënñoxuntima 'ain? ³Angelnénribi cara ñu upí 'axa quixun cananuna isti 'ain. Angelcaman cara ñu upí 'axa quixun 'unánti 'ixun cananuna asérabi énë nêtënu 'icë unin cara ñu upí 'aia quixun 'unánti 'ain. ⁴¿Mitsux Jesucristonén uni 'aíshbi mibëa Jesucristomi sináncë unibë nishanantancëx caramina axa ami sináncëma uninu ami manani cuanti 'ain? ⁵Usai 'itimimi rabínun quixun cana usaquín mitsu cain. ¿Mitsúxbi caramina usa ñu mënñonantima 'ain? ⁶¿Axa Jesucristomi catamëcë uníxa bëtsi ñui ami manani, axa Jesucristomi sináncëma 'apunu cuanti cara asábi 'ic?

⁷An mitsubëtan Jesucristonén bana 'unáncë unimi manánbëquinti ax ca 'aisama 'icën. Ami manánquinmami an uisa cara mi oceñunbi tanshiquin min ñua mëcamatiabi iséshiti ca asábi 'iti 'icën. ⁸Usai 'iti asábi 'aínbì camina mitsu uní itsimi 'uchaquin aín ñu mëcamanan bëtsi bëtsi ñuribi 'ain, abëtanmi Jesucristonén bana cuacë unibi camina usoquin 'ain.

⁹¿Aín nêtënu abë 'iisa 'aíshbi ca an ñu 'aisama 'acë uni aín nêtënu Nucën Papa Diosbë 'itima 'icë quixun caramina 'unaniman? Camina 'unánti 'ain, ainanmabi xanu cuéencë unicama 'imainun an Nucën Papa Diosmi sinánquinma unin 'acë ñu rabicë unicama 'imainun aín xanuma 'aínbì bëtsi unin xanubë 'icë uni 'imainun xanúxmabi uni itsibë 'icë uni, ¹⁰'imainun an ñu mëcamacë uni 'imainun an bëtsi unin ñu cuéencë uni, 'imainun axa

ñuianancë uni 'imainun paéncë uni 'imainun an uni paránxun aín ñu bicë uni, acamax ca Nucën Papa Diosan nêtënu 'itima 'icën. ¹¹Usa uni camina mitsu raírinëx 'iacën. Iá 'aínbì ca mitsun ñu 'atima 'acécama téréncë 'ain mitsun nuitu upí 'icën. Usa 'aish camina Nucën 'Ibu Jesucristo cupí, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx, an iscëx ainan 'ain.

Nun namia Jesucristonan 'ain 'uchotima bana

¹²Asérabi ca énë bana quia, "unin ca aín cuéencësoquin ñu 'atí 'icën". Usa 'aínbì cana 'éx upí 'iisa tanquin camabi ñuira 'atima 'ain. Unin ca aín cuéencësoquin ñu 'atí 'icën. Usa 'aínbì cana unian ñunshínquin 'acësoquin ñu 'atima 'aisama tanin. ¹³Ésaía uni quicë ax ca asérabi 'icën: Piisa tanquin nun picë ñu ax ca nun pucunu atsíntancëxun nun nami cushioia, Nucën Papa Diosan mënñosabi oquin. Usa 'aínbì cananuna énë menuxunu 'acësa oquin Nucën Papa Diosan nêtënu 'ixun usa ñucama sinántecéniman. Usa 'aínbì ca unin usai 'iti sinánquinbi ténéquin aín nami 'uchotima 'icën, aín xanuma 'aínbì xanu itsibë 'ianan unix uni itsibë 'iquin. Unían ainan 'ixun ax cuéencësa oquinshi sinánun ca Nucën 'Ibu Diosan camabi uni uniocëxa. ¹⁴Usoquin nu unio 'ixun ca an Nucën 'Ibu Jesús baísquimiasaribi oquin aín cushínbi nuribi baísquimiti 'icën.

¹⁵¿Caramina, mitsux camina Jesucristonan 'ai quixun 'unaniman? ¿'Ex Jesucristonan 'aíshbi carana 'éx 'atima xanubë asaribi 'inux 'iti 'ain? Uisa 'aíshbi cana 'itima 'ain. ¹⁶¿Axa xanu 'atimabë 'icë uni ax ca abë achúshisa 'icë quixun caramina 'unaniman? Nucën Papa Diosan bana cuéñeo quicësabi oi ca uni xanubë rabé 'aíshbi achúshisa

¹⁷icën. ¹⁷Usa 'aínbi ca uinu 'icë unix cara Nucën 'Ibu Jesucristonan 'icë, an sináncésaribi oquin sinani abë achúshisa 'icën.

¹⁸Usa uni 'imainun usa xanumi camina 'unánti 'ain. Aín xanu 'áimabi xanu itsibë 'icë uni 'imainun xanúxmabi uni itsibë 'icë uni an ca abi aín namibi 'uchoquequin 'atimamia. Ñu raíri 'aisama 'aquinbi ca unin usoquin aín nami 'uchoiceima. ¹⁹¿Aín Béru Ñunshin Upí a Nucën Papa Diosan mitsu 'ináncë, ax ca minu 'icë quixun caramina 'unaniman? Mitsux camina anu ax 'icë, a 'ain. Usa 'ain camina miishima 'ain, ax ca min 'Ibu 'icën. ²⁰Nucën Papa Diosan ca mitsúxmi ainaínshi 'iti oquin aín Béchicë bamati oquin méníocëxa. Ainan 'aish camina mitsux cuéencësa oi 'ima ax cuéencësabi ofishi 'iti 'ain. Usa 'ixun camina mitsun nami 'imainun mitsun sinan upí 'ixun Nucën Papa Dios cuéencësa oquinshi ñu 'ati 'ain. Usaími mitsux 'ia isquin ca raírinën —upí ca Nucën Papa Dios 'icë —quixun 'unánti 'icën.

II. CORINTONU 'ICË UNICAMAN ÑUCÁCËXUAN PABLONËN CA (7-16)

Unin cara xanu biti 'icë quixuan
Corintonu 'icë unicaman ñucácxuan
Pablonen ca

7 ¹Mitsúnmì 'é quirica bémiquin ñucácë banacama a ñuiquin cana ésaquin mitsu cain, unin xanu bitima ca asábi 'icën. ²Usa 'aínbi ca camabi unin xanu cuéenia. Usa 'ain ca xanu itsi cuéenti rabanan camabi uni xanuñu 'iti 'icën, camabi xanúxribi ca bénënu 'iti 'icën. ³Nucën Papa Diosan méníosabi oi ca uni aín xanubë 'iti 'icën. Usaribiti ca xanu aín bénëbë 'iti 'icën. ⁴Xanux ca axéshima 'icën, ax ca aín bénënanribi

'icën. Usaribiti ca uni axéshima 'icën, ax ca aín xanunanribi 'icën. ⁵Usa 'ain ca xanun aín bénë aín nami 'aisa tancëxun timatima 'icën. 'Imainun ca unírabi aín xanu aín nami 'amitisa tancëxun timatima 'icën. A rabëtaxbi upiti Nucën Papa Diosbë banatisa tani cananquin méníotancëx cuni ca énánanti 'icën. Ñunshin 'atimanën 'apúan 'atimaquin sinánmicëx ténétisama tani 'uchati rabanan biránantécënxibi ca bénëtishi énánanti 'icën.

⁶Unían asérabi xanu binun quixun cana 'én caiman. Biisa tanquin ca biti 'icën. ⁷Én sináncëx ca camabi uni 'ésaribi xanuñuma 'iti asábi 'icën. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan achúshi achúshi uni, xanuribi, uisai cara 'iti 'icë quixun méníofia.

⁸Ésaquin cana mitsu cain, xanuñuma unin xanu bitima ca asábi 'icën, 'ex 'icésaribiti. 'Imainun ca bénënuma xanu 'imainun casunamëcë xanu bénutima asábi 'icën. ⁹Usa 'aínbi ca xanuñuma 'iti ténétisama tanquin unin xanu biti 'icën, xanúxribi ca bénënuma 'iti ténétisama tani bénuti 'icën.

¹⁰Bénënu xanu ñuiquin cana ésaquin Cain, an ca aín bénë éntima 'icën. Én sinanënbi caquinma cana Nucën 'Ibu Jesusan sinánmicëxun usaquin Cain. ¹¹Aín bénë énquinbi ca xanun uni itsi bitima 'icën. Biisa tanquin ca aín bénë bitécënti 'icën. Usaribi oquin ca unin aín xanu éntima 'icën.

¹²Énë banaribi ñuiquin cana Nucën 'Ibu Jesusan 'é sinánmicëma, 'énbi sinánquin, ésaquin mitsu cain: axa Jesucristomi catamëcë unin ca aín xanúxa Jesucristomi catamëcëma 'áshbi abë upí 'ixun einsama tancëxun éntima 'icën. ¹³Usaribi oquin ca xanuxun ax Jesucristomi catamëcë 'ixun aín bénë Jesucristomi catamëcëma 'icëbi an einsama tancëxun éntima 'icën. ¹⁴Usa

'ain ca aín xanu Jesúsmi catamëcë 'ixun aín bënéribi Jesúsmi sinánun sinánmiti 'icën. Sinánmianan ca aín tuácamaribi Jesucristomi sinánun sinánmiti 'icën. Usaribi oquin ca aín bënén Jesúsmi catamëcë 'ixun aín xanuribi Jesúsmi sinánun sinánmianan aín bëchicë Nucën Papa Diosan bana 'unánmiti 'icën. Usaquinmi 'aquincëx ca mitsun bëchicë cama ax an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unin bëchicësa 'itima 'icën.

¹⁵Usa 'aínbì ca axa Jesúsmi catamëcëma unin aín xanu Jesúsmi catamëcë 'icë eënsa tanquin énti 'icën. Usaía 'icëxbi ca aín xanun 'uchama 'icën. Usaribi oquin ca axa Jesúsmi catamëcëma xanun aín bënë Jesúsmi catamëcë 'icë eënsa tanquin énti 'icën. Usaía 'icëxbi ca aín bënén 'uchama 'icën. Nucën Papa Dios ca nuxnu nun xanubé 'atimonani cuébicanani tsoti cuéënimma. ¹⁶Camina 'unaniman, mix xanu 'ixunmi ami sinánmisa tancëx cara min bënë Jesucristomi sinánti 'icë quixun. Camina 'unaniman, mix bëbu 'ixunmi ami sinánmisa tancëx cara min xanu Jesucristomi sinánti 'icë quixun.

¹⁷Nucën 'Ibu Dios cuéëncësabi oi camina a nétéan an mitsu ainan 'imicë, usafbi 'iti 'ain. Usoquin cana camabi émanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama cain. ¹⁸Ènëx ca ésa 'icën. Mitsux judíos uni 'icë Nucën Papa Diosan Jesúsmi catamënum sinánmicëx camina mitsux judíos unicama 'icësaribiti 'unánti ocë 'aish usabi 'iti 'ain. Usaribiti mitsux judíosma uni 'aish Jesúsmi catamëti ami sinántancëx camina judíos uni 'icësaribiti 'inux 'unánti oracatima 'ain. ¹⁹Unánti oracacë 'ianan 'unánti oracacëma 'ixunbia aín bana quicësabi oquin 'aia cuni ca Nucën Papa Diosan uni upí isia. ²⁰Uisai cara Nucën Papa Diosan ainan 'inun 'imicëma pain 'aish 'iixa, usaíbi ca

ainan 'aish uni 'iti 'icën. ²¹Mixmi an uni ñu mëëxuncë uni 'icë Nucën Papa Diosan ainan 'imicëxun camina bënéquinma min 'acësabi oquin an mi ñu mëëmicë uni ñu mëëxunti 'ain. Usa 'aínbì camina an mi 'aisa tanquin chiquíncëx anuax cuanti 'ain. ²²Uni an uni ñu mëëmicë uninan 'ixun ca aín 'ibu cuéëncësabi oquin 'aia. Usa 'aíshbi ca Nucën 'Ibu Jesucristonën ainan 'inun 'imicë 'ixun a unin an ñu mëëmicë uni ñu mëëxuníbi, Nucën 'Ibu Jesucristomi catamëcë 'ixun upí oquin 'acë 'aish, abi 'axuncësa 'ia. Usaribi oquin ca uni an uni ñu mëëxuncëma a Nucën Papa Diosan ainan 'inun Cristomi sinánmicë 'ixun, ax aín bamati nëtë sénéntamainun Cristonën uni 'ixun ax cuéëncësabi oquinshi 'aia. ²³Mitsúxmi ainainshi 'iti oquin ca Nucën Papa Diosan aín Bëchicëbi camabi uni cupí bamati oquin mënïocëxa. Usa 'ain camina uinu 'icë unínbia Jesucristo cuéëncësoquinma ax cuéëncësoquinshi 'acë 'itima 'ain. ²⁴Èn xucéantu, cana mitsu catëcën, uisai caramina Nucën Papa Diosan Jesucristomi sinánmicëma pan 'aish 'ia, usabii camina 'iti 'ain, Nucën Papa Dios cuéëncësabi oi.

²⁵Nucën 'Ibu Jesusan sinánmicëma 'ëxbi cana, bënëñuma xanu 'imainun xanuñuma uni ñuquinmi mitsun 'ë ñiucacë a ñui ésaí quin, Nucën 'Ibu Jesusan aín bana unicama ax cuéëncë sabi oquin ñuixunti 'imicë 'aish. ²⁶Axa ami catamëcëma unicaman ca axa Jesucristomi catamëcë unicama ami nishquin bëtsi bëtsi oia. Usaquin 'acëx cananuna upitax bucuiman. Usa 'ain ca 'én sináncëx, xanuñuma uni ax usabi 'iti 'icën, bënëñuma xanu axribi ca usabi 'iti 'icën. ²⁷Xanuñu 'ixun camina a énti sinántima 'ain. Xanuñuma 'ixun camina xanu biti sinántima 'ain. ²⁸Unin xanu biti, ax ca 'uchama 'icën. Usaribiti ca

xanu bënuti ax 'uchama 'icën. Usa 'aínbi ca an xanu bicë uni 'imainun axa bënucë xanu, ax an Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicaman 'atimocëx 'aisamaira témérati 'icën, an xanu bicëma uni 'imainun bënucëma xanu 'icësamaira oi.

²⁹En xucéantu, ésaquin cana mitsu caisa tanin, xénibuirai cananuna tsótima 'ain. Usa 'ain ca uni xanuñu 'aíshbi xanuñumasa 'iti 'icën. ³⁰Axa rarumacë uni an ca aín raramatishi sinántima 'icën. Axa bëtsi unicamabë timéax cuëncë unicamax ca axa cuëëncëma unicamasaribi 'iti 'icën. An ñu bicë uni axribi ca ñuñu 'aíshbi ñuñumasa 'iti 'icën. ³¹En nätenuanu iscë ñu ënëx ca cëñutia. Usa 'ain ca ënë nätenuxuan an ñu bicë uni ax ñu bicëma unisa 'iti 'icën.

³²Mitsúxmi ënë nätenu 'icë ñu 'aisamaira oquin sinani masá nuituti bënéti cana cuëéniman. Xanuñuma unin ca Nucën 'Ibu Jesús cuëëncësa oquinshi 'ati sinania, axa cuëéntanun. ³³Usa 'aínbi ca xanuñu uni an ënë nätenu 'icë ñuñu 'iti sinania, aín xanu cuëéntanun. ³⁴Usaribi oquin ca bënëñuma xanun Nucën Papa Diosan iscëxun ñu upíshi 'ati sinánan aín sinan upí 'ixun Nucën 'Ibu Jesús cuëëncësa oquinshi 'ati sinania, ax cuëéntanun. Usa 'aínbi ca bënëñu xanu an ënë nätenu 'icë ñuishi sinania, aín bënë cuëéntanun.

³⁵Mitsu ënë nätenu 'icë ñucama 'aisamaira sinánxma 'inun caquin cana mitsu masá nuitumisama tanin. Mitsúxmi chuámarua 'iti cupíshi cana usaquin mitsu can, mitsúxmi bëtsi ñumi sinanima Nucën 'Ibu Jesús cuëëncësabi oíshi 'i cuëénun.

³⁶Usa 'aínbi ca unin aín bëchicë xanu, aín bënuti sénencëbétan, 'iisa tania bënumiti 'icën. Ax ca 'uchama 'icën. Usaía 'iti ca asábi 'icën. ³⁷Usa 'aínbi ca uni itsin upí oquin sinánxun, aín

bëchicë xanu bënumisama tanquin axribia bënutisama tania, a bënumitima 'icën. Usaía 'iti ca asábi 'icën. ³⁸Usa 'ain ca unin aín bëchicë bënumiti asábi 'icën. 'Imainun ca unian aín bëchicë bënumitima ax asábiira 'icën.

³⁹Bënëñu xanu an ca usai uni 'iti quicësabi oquin, bamacëma 'icë aín bënë éntima 'icën. Aín bënë bamacëbë cuni ca 'iisa tani bënuti 'icën, Nucën 'Ibu Jesús cuëëncëbë. ⁴⁰Usa 'aínbi ca 'én sináncëx bënëñu 'aish 'icësamairai bënëñuma 'aish chuámarua tani cuëénti 'icën. En sináncëxun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan usaquin 'ë sinánmiauxa.

Unin 'acë ñu rabiquin ñuina 'acë piti
ñuiquian Pablonen ca bana

8 ¹Unian unínbì 'acë ñu rabiquin 'aracacë ñuina 'acë a namix cara piisa 'icë quixunmi 'ë ñucacë bana, a ñuiquin cana ésaquin mitsu cain. En 'unáncësaribi oquin camina mitsun asérabi 'unan, Nucën Papa Diosëshi dios 'ain ca unin 'acë ñu rabiquin ñuina récë a nami ax bëtsi namisaribi 'aish piti 'icën. Usaquin sinani ca uni raíri ainra isa ñu 'unánxa quixun sinani, a nami pi, bëtsibë céruranánia. Usa 'aínbi ca raírinëx, a namix ca bëtsi namisaribi 'aish piti 'icë quixun 'unánxunbi an picëma unicama nuibaquin 'uchamisama tanquin piima, Jesucristonén sinánsaribi 'ixun. ²An —'en cana ñu 'unan —quixun sináncë uni an ñu 'unánxunbi ca asérabi uisai 'iti cara quixun upí oquin 'unánima. ³Usa 'aínbi ca axa asérabi ami sináncë uni a Nucën Papa Diosan ainan 'icë 'unania.

⁴Unínbì 'acë ñu rabiquin ñuina récë aín nami piti cara asábi 'icë quixunmi 'ë ñucacë bana a ñuiquin cana ésaquin mitsu cain. Cananuna 'unan, unin 'acë ñu ax ca ñuishi uniocë 'aish asérabi

diosma 'icën. Nucën Papa Dios ax ca achúshi 'icën, bëtsi dios ca 'áima 'icën. ⁵Raíri unin ca sinania, 'aisamaira ca dios 'icë quixun. Usa 'aish ca naínu 'icë 'imainun menu 'icéribi 'icën. Ax ca dios 'icë quianan ax ca nun 'ibu 'icë quiax quia. ⁶Usaqian sináncëbétanbi cananuna nun 'unarin, achúshi ca Nucën Papa Dios 'icën. An ca camabi ñu uniocëxa. Ainan 'inun ca nuribi uniocëxa. 'Imainun ca Nucën 'Ibu achúshi, Jesucristo, ashí 'icën. An ca aín Papabétan camabi ñu unionan nuribi uniocëxa.

⁷Usa 'aínbi ca axa Jesúsmi catamëcë uni raírinë —unían rabinuxun 'acë ñu ax ca ñuishi 'aish anu nun rabiti dios, ama 'icë —quixun upí oquin 'unaníma. 'Unánquinma ca usabi oquin unin 'acë ñu rabicë 'ixun, Jesucristomi catamëquinbi a ñu rabiquin ñuina rëxun aín nami piia. Piquinbi ca —unían a ñu rabiquin rëcë ñuina nami pi sapi cana 'ucha —quixun sinania. ⁸Nucën Papa Diosan iscëx ca an ñu picëma uni 'icësaribi an ñu picë uni 'icën. Usa 'ain cananuna nun ñu picë cupí 'ianan nun ñu picëma cupí Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ima. ⁹Aisa tanquín camina uni itsin usa ñu rabiquin ñuina 'acë aín nami piti 'ain. Usa 'aínbi camina an upí oquin —a ñux ca unin 'acë 'aish ñuishi 'icë —quixun 'unáncëma uni a 'uchamiti rabanan sinánti 'ain, —cana pitima 'ai —quixun. ¹⁰Enëx ca ésa 'icën. Min a rabinuxun unin uniocë ñu a rabiquinma camina —a rabiquian unin rëcë ñuina nami a piibi cana Nucën Papa Diosmi 'uchaima —quixun sinánquin, anuxun a ñu rabiti xubunuxun a nami piti 'ain. Usa 'aínbi ca minmi a nami piia iscë cupí an —unin uniocë ñux ca ñuishi 'icë —quixun upí oquin 'unáncëma uni, an a ñu rabiquin a nami piti 'icën. ¹¹Min a nami piquin camina, minun rabanan

'icësaribitia anun rabananribi Cristo bama uni, a 'uchamin. ¹²Usaqin piquin camina axa mibë Jesúsmi sináncë uni, an —unin uniocë ñu ax uníbi 'acë 'aish cushiñuma 'ain ca a rabiquin unin 'acë ñuina namix bëtsi namisaribi 'icë —quixun 'unáncëma 'ixunbi anribi pinun sinánmin. Sinánmi ami 'uchai camina Cristomiribi 'uchain. ¹³Usaqin 'én a nami piquin axa Jesúsmi sináncë uni itsi 'uchamiti rabanan cana xénibua 'aínbi unin 'acë ñu rabiquin pitia 'acë ñu a pitima 'ain.

An Jesucristomi catamënum uni bana ñuixuncë uni ca cupí biti 'icë quicë bana

9 ¹Nucën 'Ibu Jesusan aín bana uni ñuixunti caísa cana 'ëx 'ain. An caíscë unicaman 'acësaribi oquin cana 'énribi Nucën 'Ibu Jesús isacén. 'Én aín bana ñuixuncë cupí camina mitsúxribi ami catamëtin. Usa 'ain camina mitsúnbí 'unánti 'ain, 'ëx cana asérabi a usaquin 'anúan Nucën Papa Diosan caísa 'ain. ²—Jesucristonë aín bana uni ñuixunun 'imicëma ca Pablo 'icë —quixuan uni itsin sináncëbétanbi camina mitsun —an 'imicë ca —quixun 'unánti 'ain. 'Én aín bana ñuixunia cuati camina mitsux Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëtin. Usa 'ain camina asérabi 'unánti 'ain, an ca 'é aín bana ñuixunun xuaxa quixun.

³An 'é ñuicë unicama cana ésaquin Cain: ⁴—An 'én bana ñuixuncëxun cuacë unicaman 'é piti 'ináncëxun 'én biti ca asábi 'icën. ⁵A Jesusan aín bana ñuixunun caíscë uni raíri 'imainun Nucën 'Ibu Jesusan xucéantu 'imainun Pedro, acaman aín xanu abë cuanun buáncësaribi oquin cana 'énribi 'aisa tanquín xanu buánti 'ain. ⁶¿Axa mitsubë 'icë uni raírinë 'acësaribi oquin 'énribi Bernabébétan 'én mécenan ñu mëequinma, Nucën Papa Diosan

banaishi ñuixunti cara asábima 'itsíanx? Ca asábi 'itsánxa. ⁷Suntárunén ca anbi aín ñu maruima, 'apun cuni ca a 'inania. Usaribi oquin ca an ñu 'apácë unin an 'apácë ñuxa tuaia, aín bimi bixun piia. Usaribi oquin ca an vaca bérúancë unin vaca xuma bixun xéaia. ⁸'Enbi 'én sinanén sináncëma ca énë bana 'icën. Moisésnén cuënéo banaribi ca usai quia. ⁹Moisésnén cuënéo bana ca ésai quia: "Trigo bimima rëucubutia piia quixun camina vaca bénë cuëtanitima 'ain". Axa tëecë cupía an piti ca asábi 'icën. Vaca bénëxéshi ca usai 'iti quixun ca Nucën Papa Diosan Moisés énë bana cuënëomiamma 'icën. ¹⁰Numiribi sinánquin ca usaquin Moisés cuënëo-miacëxa. Unin ca ñu bérü 'apánuxon me méníoia. Méníquin ca —'apácëx canitancëxuan ñu bérün tuaia cana aín bimi biti 'ai —quixun sinania. Usaribi oquin ca unin trigo bimi biquin, —énë bimi cana pinuxun 'ai —quixun sinania. ¹¹Nun mitsúxmi Jesúsmi cataménun Nucën Papa Diosan bana ñuixuncë xunmi mitsun nun piti ñu nu 'inánti ca asábi 'icën. ¹²Nun cananuna bëtsi unin 'acësamaira oquin mitsu 'unánmian. Usa 'ain ca bëtsi unimi 'ináncësamaira oquin mitsun nu ñu 'inánti asábi 'itsánxa.

Usa 'aínbi cananuna a ñubi mitsunua bicëma 'ain. Mitsun nun Jesucristo ñuicë bana cuaisama tanti rabanan cananuna ñuñuma 'ixunbi mitsu ñu ñucacëma 'ain. ¹³Camina 'unanin, Nucën Papa Diosan méníosabi oquin ca anuxun a rabiti xubunuxun an ñu 'acë unicama 'imainun sacerdotecamanribi Nucën Papa Dios rabiquin 'acë ñuina aín nami paná piia. ¹⁴Usaribi oquin ca Nucën 'Ibu Jesusan méníocëxa, an a ñuiquin aín bana uni ñuixuncë unicama a ca an aín bana cuacë unicaman anúan aín ñu biti 'inánti 'icën. ¹⁵Usa 'aínbi cana 'én Jesusan bana unicama ñuixun-

quinbi añu ñubi bicëma 'ain. Béríribi cana 'émi ñu 'inánun quixun énë quirica mitsu buánmiman. Bana ñuixuncë cupí cana aña ñubi bicëma 'ai quixun 'én mitsu cacë, a bana cémë 'iti cana cuëeniman. 'Acëñuma 'aish 'ex bamacë bëbi ca a bana cémëma 'iti 'icën.

¹⁶'En Jesusan bana unicama ñuixuncë cupí cana rabiacátima 'ain. iAín bana ñuixunun Jesucristonén 'é cacë 'ixunbi an cacësa oquin 'acëma 'aish carana uisai 'icë 'itsán! ¹⁷Nucën Papa Diosan ca Jesucristo cupía unicama ainan 'inun iémiti 'icë quicë bana, a 'ëxbi cuëenquin ñuixuncë 'ixun cana cupí biti sinántsian. 'Ixunbi cana 'enbi sináncëma, an 'é a bana ñuixunun 'é cacë cupí, an cacësabi oquinshi 'ati 'ain. ¹⁸'En cupí biti asábi 'aínbi cana cupí biquinma unicama Jesucristo ñuicë bana ñuixunin. Ñuixuni cana curíqui bitsi cuëencësamaira oi mitsúnmi 'é cupíquinmashi a bana cuati cupí cuëenin.

¹⁹'Ea unin ñu mëemicëma, 'aishbi Nucën Papa Dios cuëencësabi oíshi 'iquin cana an camabi uni ñu mëëxuncë unisa 'ixun, Cristomi cataménun unicama aín bana ñuixunin. ²⁰Judíos unicamabë 'aish cana atu Jesucristomi sinánmisa tanjí judíos uni 'icësai 'in. Usaí judíos unicama 'inun Moisésnén cuënéo bana quicësabi oi 'icë cupíma Nucën Papa Diosmi catamëcë cupíshi cana iéti 'ai quixun 'unánquinbi cana an usai judíos unicama íti Moisésnén cuënéo bana cuacë unicama Jesucristomi sinánmisa tanquin a bana quicësaríbi oquin 'ain. ²¹Usa 'aínbi cana judíosma uni, an Moisésnén cuënéo bana 'unáncëma, acamabë 'ixun Jesucristomi sinánun 'unánmiti cupí atux 'icësaribiti 'inux, usaíta judíos unicama 'inun Moisésnén cuënéo bana manucësa 'ian. Usai 'ibi cana Jesucristonan 'aish Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi 'in.

²²Jesucristomi catamëcë 'ixunbi upí oquin ami catamëti 'unáncëma unicama Jesucristomi upiti catamënun quixun cana atun sináncë ñu timaqinma bana ñuixunin. Camabi uni cana uisai cara atux 'ia usairibi 'iquin, Cristomi upiti catamënun 'aquinin. ²³Jesucristomi catamëtia Nucën Papa Diosan ainan 'inun iéminun cana unicama bana ñuixunin, Jesucristomi catamëcëbë atubë cuëenuxun.

²⁴Camina 'unarin, cuai ca uni uix pain cara bëbatí 'icë isnux, camáxbi abatia. Camáxbi abácëbétanbi ca ax paían bëbacé ainshi ñu bitsia. Usaribiquin camina Jesucristobë tsótí sinani cuëenquin ax quicésabi oquinshi 'ati 'ain. ²⁵Uni axa cuaiticama ax ca aín nami cushi 'inux bachuaquin tania. Aín namia cushi 'iti cupí ca ñu 'atima 'aima. Usai 'itancëx abati ax pain bëbaquin ca ñu bitsia. Usai 'iquian bicëxbi ca a ñu chëqui 'atimatia. Usa 'aínbi cananuna nux Jesús cuëencésabi oi 'inux camabi nëtén upí 'iti 'ain. Usai 'itancëx cananuna an 'imicëx asaribi upí 'aish uinsaranbi nëtétimo abë tsótí 'ain. ²⁶Amanu amanu sinánquinma cana Jesucristo cuëencésabi oquin upí oquin 'ati sinanin. Bëxuñu uníxa abati amo amotan cuancésari cana 'iisama tanin, 'imainun cana unia suñubë mëéanancësa 'iisama tanin. ²⁷En Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixuncë 'ixunbi ax cuëencésabi oi 'ima 'ëxbi cëmëia ca an aín bana ñuiaxma 'inun 'ë cati 'icën. Usaquian 'ë cati rabanan cana 'én nami ñu 'atima 'ati cuëncëbétanbi 'áima Jesucristo cuëencésabi oíshi 'in.

Unión a rabinuxun unicö ñu rabitima bana

10 ¹En xucéantü, énëmi mitsun 'unánun cana mitsu cain:
—Nucën raracamaxa Egiptonuax cuania

ca Egiptonu 'icë suntárucaman 'atin rabanan Nucën Papa Diosan nëtë cuin bëararamiacëxa. Usaquiani ca Nucën Papa Diosan parúnpapa téarábëoquin aín nëbëtsi ésquimiquin me racáncëbë anun 'ucë manan sicaracéacëxa.

²Usaquin nëtë cuinan bëararacë 'aish parúnpapa sicaracétancëx ca nucën raracamax Nucën Papa Diosmi catamëti Moisésbë upí 'aish an buácx abë cuancëxa. ³Cuanquin ca camaxunbi Nucën Papa Diosan 'ináncë piti piacëxa. An 'ináncë 'unpáxribi ca camaxunbi xëacëxa, xaxúnpapanuaxa shaquibutia. ⁴Xaxunuaxa chíquicë 'unpáxsaribi 'ixun ca Cristonë abë cuanquin atu cushiocëxa. Usa 'ain ca anuaxa 'unpax chíquicë xaxusa Cristo 'iacëxa. ⁵Usa 'aínbi ca ax quicësa oquian 'aima oquin, usaíá atux 'iti cuëenquinma Nucën Papa Diosan anu uni 'icëma menuxun 'itsamashi bérútamainun aín patsan cëñúmiacëxa.

⁶Nun atun ñu 'aisama 'ati cuëéansaribi oquin cuëenunxunma, nun a 'unánti oi ca usai 'iacëxa. ⁷A unicama raírinëan 'ásaribi oquin camina unin 'acë ñu rabitima 'ain. Atu ñuiquin ca Moisésnën ésaquin cuénëocëxa: "Aín paé bata xëanan pi bucubutancëx cuëni ca ransacëxa". ⁸Usai 'ianan ca a unicama raírinëx aín xanuma xanu itsibë 'i 'uchatancëx achúshi nëtéinshi 'itsaira veintitrés mil uni bamacëxa. A unicama raírinëxa aín xanuma xanu itsibë 'i 'ásaribiti cananuna 'itima 'ain. ⁹Atúnbi —Nucën Papa Diosan sapi ca nu 'atimotima 'icë —quixun sinánquin ñu 'aisama 'atancëxbi ca runun picëx a unicama bamacëxa. A unicamaxa Nucën Papa Diosmi 'uchasaribi oi cananuna usaquinribi sinani Nucën 'Ibu Jesúsmi 'uchatima 'ain. ¹⁰Usaribitia a unicama raírinëx a ñu 'atimati banaia ca Nucën Papa Diosan cëñúmiacëxa. A unicama

'iásaribiti cananuna Nucén Papa Dios
ñui 'atimati banatima 'ain.

¹¹Nucén raracama usai 'iá, anu nun Jesucristomi catamëti ainan 'ixun 'unánun ca Nucén Papa Diosan Moisés cuënöomicäexa. ¹²Nux cananuna usai 'itima 'ai quixun sinanibi camina bérüinraoracati 'ain, usai atu mina 'in. ¹³Ñu 'atima 'ati sinánquinbi camina 'unánti 'ain, mitsúinshima uni itsírribi ca usaribi oquin sinani téméraia quixun. Usa 'aínbi ca Nucén Papa Diosan, ax quicésabi oquin mitsu 'aquinquin, ñunshin 'atimanén mitsu 'aisamaira oquin tanun ènima. An ca ami catamëquinmi min ñu 'atima 'ati sinánce ènun mitsu cushioquin, uisaxun caramina énti 'ai quixun mitsu sinánmiti 'icén.

¹⁴En nuibacé xucéantu, unínbi 'acé ñu a camina ami 'unánquin rabitima 'ain. ¹⁵Mitsúxmi sinánñu uni 'icé cana usaquin mitsu cain. Usa 'ixun camina 'en mitsu cacëxun cuaquein ènë banax ca asérabi 'icé quixun 'unánti 'ain.

¹⁶Timéxun cananuna, Jesucristo ca nun 'ucha cupí aín imi 'apati i curúsocénuax bamacëxa quixun sinánquin —asábi ca —quixun Nucén Papa Dios cain. Catancëxun cananuna manë xanpanua bimi baca xéequin —Cristo aín imi 'apati bama cupí cananuna nun 'ucha téréncë 'ai —quixun sinanin. Pánribi téaxun tucatancëx mëtícanantancëxun piquin cananuna camaxunbi —Cristo ca nun 'ucha cupí i curúsocénuax bamacëxa —quixun sinanin. ¹⁷Itsa uni 'ixunbi cananuna camaxunbi a pán piquin, —nux cananuna camáxbi Cristonan 'aish achúshisa 'ai —quixun sinanin.

¹⁸Camina 'unanin, an a rabiquin ñuina 'acé Israel unicaman ca Nucén Papa Dios rabia. 'Imainun ca an a ñuina nami picé unicamanribi Nucén Papa Dios

rabia. ¹⁹Usaquin caquin cana unían a rabinuxun uniocé ñu ax ca cushi 'icé quixun mitsu caiman. 'Imainun ca a rabiquian 'acé ñuina nami axribi bëtsi namisama 'icé quixun cana mitsu caiman. ²⁰Esáquin cana mitsu cain, judíosma unibunëx Nucén Papa Dios sináncema 'ixun ñuina 'axun unin 'acé ñu rabiquin ca Nucén Papa Dios rabiquinma ñunshin 'atima rabia. Usaribiquin ñunshin 'atima rabimi mitsux aín uni 'iti cana cuéeniman. ²¹Nucén 'Ibu Jesucristo ca nun 'ucha cupí bamacëxa quixun sinánquin uvas bimi aín baca 'acé 'ixun camina uni itsibëtan ñunshin 'atima rabiquin xéati ñu xéatima 'ain. Nucén 'Ibu Jesucristo sinánquin uvas bimi aín baca 'anan pán picé 'ixun camina ñunshin 'atima sinánquin a rabiquin 'ati ñu pitima 'ain. ²²Nucén 'Ibu Jesús nishmiquin camina ñunshin 'atima rabitima 'ain. Nuxnu cushima 'imainun ca axira nubë sénénmaira 'aish cushi 'icén.

Ainanshia 'inun 'aquinma bëtsi uniribi sinánquin unin ñu 'ati bana

²³Ené banax ca asérabi 'icén, “Unin ca aín cuéencësa oquin ñu 'ati 'icén”. Usa 'aínbi cananuna nux asábi 'iisa tanquin camabi ñuira 'atima 'ain. Asérabi ca “unin aín cuéencësa oquin ñu 'ati 'icé” 'aínbi cananuna nux Jesusan bana quicésabi oi 'iisa tanquin camabi ñuira 'atima 'ain. ²⁴Axa Jesúsmi sinánce unin ca 'énanshi ca quixun sinánquin ñu 'atima 'icén. Bëtsi uniribia upí 'inun 'aquisti sinánxun ca ñu 'ati 'icén.

^{25,26}Mecama 'imainun menu 'icé ñucama ax ca Nucén 'Ibu Diosan unio 'aish ainan 'icén. Usa 'ain camina anuxun nami maruti anu 'icé nami maruxun piishiti 'ain. Uinua bëcë cara quixun camina ñucátilma 'ain. —A pi sapi cana 'aisama 'iti 'ai —quixun camina sinántima 'ain.

²⁷Axa Jesucristomi catamëcëma unían abëtanmi pi cuanun quixun cacëx camina cuainsa taní cuanti 'ain. Cuanxun camina —uinua bëcë cara a nami 'icë —quixun ñucáquinma piishiti 'ain. —A nami pi sapi cana 'aisama 'iti 'ai —quixun camina sinántima 'ain. ²⁸Mitsun piti 'aínbia uni itsin mitsu —ënë namix ca unin 'acë ñu rabiquin piti 'acë 'icë —quixun mitsu cacëxun cuni camina pitima 'ain. An mitsu cacë uni an Jesucristomi catamëcë 'ixunbi, camabi nami ca bëtsi namisaribi 'icë quixun upí oquin 'unáncëma 'ixun, —ënë nami pi cana Nucën Papa Diosmi 'uchain —quixun sináncë 'ain camina a nami pitima 'ain. ²⁹—A piti ca asábi 'icë —quixun mitsun sináncëbétanbi an mi cacë unin —usa ñu 'én piti ca 'ucha 'icë —quixun sináncëbétan camina pitima 'ain.

Sapi camina 'é ñucáti 'ain, uisacasquin carana uni itsfan, ñë nami piti ca 'ucha 'icë quixun sináncë cupí 'én pitima 'ai quixun. ³⁰¿Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun caxun 'én piabi cara unin 'ichoquin, —Nucën Papa Diosmi 'uchaquin camina pia —quixun 'é cati 'ic? ³¹Ënëx ca ésa 'icën. Nu píquin, ñu xëaquin, añu ñu caramina 'ai, usa ñu 'aqin camina Nucën Papa Dios cuëenur a sinánquin 'ati 'ain. ³²Usoquin camina uiun 'icë unibi, judíos uni 'imainun judíosma uniribi, 'imainun axa Jesucristomi catamëcë unicamaribi, Nucën Papa Diosmi 'uchati sinánmitima 'ain. ³³Ënribi cana camabi uníxa 'én 'aia isi cuëenun ñu 'ain. Ën cuëencë ñu 'atishi sinánxun cana ñu 'aiman. Jesucristomi catamëtía iénun camabi uni 'aquínti sinánxun cana ñu 'ain.

11 ¹Ex Cristo 'iásaribiti 'icésaribiti camina mitsúxribi 'iti 'ain.

Axa Jesucristomi catamëcë unicama timéccbë usai xanucama 'iti bana

²Ën xucéantu, mitsun 'é manuquinma camina 'én mitsu ñuixuncë bana

quicësabi oquin 'ain. Usaími 'ia cuaquin cana —asábi ca —quixun mitsu cain.

³Ënë banaribi cana mitsúnmi 'unánun ésaquin mitsu cain, Cristonén aín Papan bana cuacésaribi oquin ca camabi unin Cristonén bana cuati 'icën. Usaribi oquin ca camabi xanun aín bënë bana cuati 'icën. ⁴Axa Jesucristomi catamëcë unicama timéccbëtan ca nucë bënë unin Nucën Papa Diosbë banaquin aín mañuti mañutima 'icën. Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan sinánmicë bana uni ñuixunquin aín mañuti mañutima 'icën. Usoquian unin aín mañuti mañucëx ca 'aisama 'iti 'icën. ⁵Usa 'aínbi ca xanux abë bananan Nucën Papa Diosan sinánmicë bana ñuixuni mapúcë 'iti 'icën. Usaí 'icëxma ca 'aisama 'aish maxcúcë xanusa 'ia. ⁶Axa mapútisama tancë xanu ax ca maxcúcë 'iti 'icën. Usa 'aish ca maxcútimi rabíanan, maruñusa 'aish rabíntisama taní mapúti 'icën. ⁷Nucën Papa Diosan ca asaribi 'itánun uni uniocëxa. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan asaribi 'inun unio 'aish uni mapútilma 'icën. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan an uni 'a quinti oquin xanu uniocëxa. ⁸Nucën Papa Diosan ca xanun putu bixun uni uniomma 'icën. Usaquin 'aqinma ca nucë bënë unin putu bixun xanu uniocëxa. ⁹Xanunan 'iti oquin ca Nucën Papa Diosan bëbu uniomma 'icën. Bëbunan 'iti oquin ca xanu Nucën Papa Diosan uniocëxa. ¹⁰Ën uni 'aqinquin ax quicësabi oquin 'anun ca Nucën Papa Diosan 'é uniocëxa quixun sinani ca xanux mapúcë 'iti 'icën, ángelcaman —a upí sinánñu ca —quixun isnun. ¹¹Usa 'aínbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman ésaquin 'unánti 'icën, bëbu uni ashi 'ixunbi ca camabi ñu aín cuëencësa oquin 'atima 'icën. Usaribi-quin ca xanun ashi 'ixunbi camabi ñu aín cuëencësa oquin 'atima 'icën. ¹²Béráma ca Nucën Papa Diosan xanu

unioquin unin putu bixun uniocëxa. Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan mëníosabi oquin xanúinshi uni tuaia.

¹³Mitsúnbí camina upí oquin sinánquin 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosbë banaia xanu mapútima cara asábi 'icé quixun. ¹⁴Cananuna 'unan, uni aín bu chaxcéira 'aish ca rabin 'iti 'icén. ¹⁵Usa 'aínbi ca usabiiti oi unia 'aish xanux aín bu chaxcé 'icén. Usabi anun mapútima oquin ca Nucën Papa Diosan mëníocëxa. Usa 'aish ca xanunanëx upí 'icén. ¹⁶Axa énë bana cuati cuëbicanancé unicama cana cain, usai ca xanu 'iti 'icé quixun cananuna camabi uni cain. Axa Jesucristomi catamëcë unicama timécëcamanribi ca —usai ca 'iti 'icé —quixun sinania.

Pán pianan uvas baca 'aquin Jesucristo asérabi sinánquin 'ati bana

^{17,18}Ésaquian mitsu ñuicania cana cuan, mitsux isamina Jesucristo sinánquin pán pianan bimi baca 'anux timéaxbi camáxbi nuibananima bëtsibë bëtsibë nishananin. Usaquin ñuicania cuaque cana sinan, usai sapi camina 'icani quixun. Usa 'aish camina ñancábi timécanin. Timéaxbi camina anuaxira nishanancanin. Usaquin Jesucristo sinánquin pán pianan bimi baca xëaibi camina asérabi ami sinánquinmi 'acëma cupí 'uchain. Usoquinmi ñu 'aia cana mitsu, upí oquin camina 'ai quixun caiman. ¹⁹Usaquin bëtsi bëtsi oquin sinania raírinëx cuamiananmainunbi raírinëx nishananima isquin ca unin isti 'icén, uicamax cara asérabi Cristonan 'icé quixun. ²⁰Camáxbi timéxun nuibananquinma piquin camina asérabi Nucën 'Ibu Jesucristo sinánquin 'aiman. ²¹Usa 'ixun camina uni raíri ténánan micama raírinën mitsun bëcë ñu pin. Uni raírinëxa 'acënuma 'aish panántamainun camina

micama raírinëx 'aisamaira oquin pitancëx paénin. ²²Mitsux camina anuxun pianan xëati xubuñu 'ain. Axa Jesucristomi catamëcë unicamabë timéaxmi usai mitsux 'icëbë ca uni raírinëx Nucën Papa Dios timai ainan 'iisama tanti 'icén. Usami ocëx ca anu 'icé ñuñuma unicamax ñuñuma 'aish rabinia. ¿Uisoquin carana mitsu cati 'ain? ¿Usáimi 'ia carana uisa 'ixun mitsu —asábi camina 'ai —quixun cati 'ain? Cana catima 'ain.

Jesucristo sinánquin pán pianan uvas baca 'ati bana

(Mt. 26.26-29; Mr. 14.22-25; Lc. 22.14-20)

²³Nucën 'Ibu Jesusan 'ë cacë bana ñuquin cana ésaquin mitsu can, anúan uni itsin 'anun quixun unin a 'inánti, a ñantan ca Nucën 'Ibu Jesusan pán biacëxa. ²⁴Bitancëxun ca aín Papa —asábi ca —catancëxun tècénpxun mëtícaquin cacëxa: "Énë ca pit. Mitsúnmi pití pán énëx ca 'ë 'icén, axa minun rabanan bamati a. Ésoquin piquin camina 'ë sinánquin 'ati 'ain". ²⁵Usaribi oquin ca pitancëx sënénxun xanpanu 'icé uvas baca biquin cacëxa: "Ex 'én imí 'apati bamati cupí ca mitsúxmi ainan 'iti 'én Papa Diosan mëníocëxa. Énë sinánquin camina ésoquin bimi baca 'aquin 'ë sinánquin 'ati 'ain". ²⁶Usa 'ain ca Nucën 'Ibu Jesucristo utécéntamainun aín unicaman ésoquin pán 'imainun bimi baca 'ati 'icén. Usaquin aín unicaman 'aia isquin ca unin 'unánti 'icén, atun 'ucha cupía Jesucristo bama 'ain ca a sinánquin usoquin 'aia quixun.

Asérabi Jesucristomi sinánquin pán 'imainun uvas baca 'ati bana

²⁷Usa 'ain ca uix cara Nucën Papa Dios cuéëncésabi oi 'íma 'ianan —Jesucristo ca nun 'uchacama térénux aín imí 'apati

bamacëxa —quixun sinánquinma a manucé 'ixunbi usoquin pán 'imainun bimi baca 'aia, a unix ca Nucën 'Ibu Jesucristomi 'uchaia. ²⁸Usa 'ain camina pán 'imainun bimi baca 'anuxun, mitsux caramina asérabi ami sinani Nucën Papa Dios cuëncésabi oi 'i quixun upí oquin sinánti 'ain. ²⁹Nucën 'Ibu Jesucristo ca nun 'uchacama cupí bamacëxa quixun sinánquinmabi usoquin pán 'imainun bimi baca 'ai 'uchacé cupí camina castícançé 'iti 'ain. ³⁰Usai 'uchacé cupí camina Nucën Papa Diosan 'imicëx raíri cushima 'ianan 'insínñu 'ain. Usa 'aish ca raíriribi bamaxa. ³¹Usa 'aínbi ca nun 'uchacama ménioçé 'ixun —asérabi ca Jesucristo cupí Nucën Papa Diosan iscëx 'én nuitu upí 'icë —quixun sinánquinu pán 'imainun bimi baca 'aia, Nucën Papa Diosan nu 'uchotima 'icën. ³²Usa 'aínbi ca asérabi ami sinánquinmabi usoquin a ñu 'aia, Nucën Papa Diosan nu 'ichoquin, axa ami sinánçëma unicama-bënu nuxribi 'uchocé 'itin rabanan, usoquin 'atéceníma 'inuxun 'unánun, uisai caranuna 'i usaínu 'inun nu castícania.

³³En xucéantu, Jesucristo sinánquin pán 'imainun bimi baca 'anux timëti camina pinux caínanpanti 'ain. ³⁴Usai 'iimi upiti timëtiama isquian Nucën Papa Diosan mitsu castícantí rabanan camina panancé 'ixun mitsun xubunu-xun piti 'ain. Usa 'ain cana mitsu isi cuanxun uisai caramina 'icani, a mitsu ménioxunti 'ain.

Aín cushi 'ináncëxun ca Nucën Papa
Diosan unicaman bëtsi bëtsi ñu 'aia
quixuan Pablónen ca

12 ¹En xucéantu, mitsúnni
'unánun cana esaquin mitsu
cain, axa Jesucristomi catamëcë
unicaman ca aín Bëru Ñunshin Upitan
'amicësabi oquin bëtsi bëtsi ñu 'ati 'icën.

²Camina 'unanin, mitsux Jesucristomi catamëcëma pan 'aish camina unán 'acé ñu banañumabia, ax isa dios 'icë quixun unin cacé ñu rabi axa Jesúsmi sinánçëma unibubé niacën. ³Usa 'aínbi camina bëri Jesúsmi catamëcë 'ixun 'unánti 'ain: Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx cuni ca uni "Jesús ca Nucën 'Ibu 'icë" quia.
'Imainun ca axa "Jesús ca 'aisama 'icë"
quicé unicama ax Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëma 'icën.

⁴Nucën Papa Diosan ca atúan bëtsi bëtsi ñu 'anun quixun aín unicama sinánmiquin usaquian 'anun aín cushi 'inania. Achúshi 'ixunbia aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxun ca axa Jesúsmi catamëcë unicaman bëtsi bëtsi ñu 'aia. ⁵Bëtsi bëtsi ñu 'anánbi ca camaxunbi achúshi, Nucën 'Ibu Jesús, ashi rabiquin ñu 'axunia. ⁶Usa 'ain ca atúan ñu 'anun aín unicama bëtsi bëtsi sinan 'inanibi Nucën Papa Dios ax achúshi 'icën. ⁷Nucën Papa Diosan ca aín unicama achúshi achúshi, anúan aín unicama raíri upiti Jesucristomi sinánun quixun 'aquinun 'inania. 'Ináncëxuan aín Bëru Ñunshin Upíñu 'ixun upí oquin ñu 'aia isquin ca unicaman 'unánti 'icën, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxun ca 'aia quixun.

⁸Nucën Papa Diosan ca aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxa, uni raíri sinánñuira 'aish upiti bananun quixun 'imia. 'Imianan ca uni raírinëxa aín nuitu mëu racanaquin uisai cara quiti 'icë quixun sinántancë upiti bananun quixun 'imia. ⁹Nucën Papa Diosan ca aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëxuan uni raírin ami catamëquin —Nucën Papa Diosan ca asérabi 'é 'aquinia —quixun 'unánquin upí ñu 'anun 'amia. 'Amianan ca aín Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxuan bëtsi bëtsi unin uni 'insincé pëxcunun

quixun 'amia. ¹⁰Aín Béru Ñunshin Upitan 'amicëxun ca bëtsi bëtsi unin, uni itsán ca bëtsi unin Nucën Papa Diosan sinámicësabi oquin aín bana unicama ñuixunia. An 'imicëxun ca bëtsi bëtsi unin, uni itsán bana ñuia cuaque, asérabi cara Nucën Papa Diosan sinámicëxun bana ñuia quixun 'unania. An sinámicëxun ca bëtsi bëtsi unix Nucën Papa Dios rabi, uni itsán cuacëma bana banaia. Banacébétan ca Nucën Papa Diosan aín Béru Ñunshin Upitan sinámicëxun bëtsi unin uisai quicë cara a bana 'icë quixun uni ñuixunun 'unánmia. ¹¹Usaqin 'aquin ca aín Béru Ñunshin Upí ax achúshi 'ixunbi, Nucën Papa Diosan unicama bëtsi bëtsi ñuia 'anun 'imia, ax cuéencësabi oquin.

Aín unicamaxa Jesucristonan 'aish achúshisa 'icë quicë bana

¹²Enëx ca esa 'icën. Aín taë, aín mécën, aín xo, aín pucu, aín bëru, aín pabí acamaxa 'itsa 'aínbi ca uni achúshishi 'icën. Usaribiti ca Cristo achúshishi 'icën. ¹³Nux Cristonén uni 'aish cananuna esa 'ain: raírinëx judíos uni 'imainun raírinëxribi axa griego bana banacé uni 'imainun raírinëxribi an ñu uni mëëxuncé uni 'imainun cananuna raírinëxribi an uni ñu mëëxuncéma uni 'ain. Usa 'aíshbi cananuna nucamax Nucën Papa Diosan Béru Ñunshin Upitan sinámicë 'ianan Cristonan 'aish achúshisa 'ain. Abënu 'inun ca Nucën Papa Diosan aín Béru Ñunshin Upí nucama 'inánxa.

¹⁴Unia achúshi 'aínbi ca aín taë, aín mécën, aín xo, aín pucu acamax 'itsa 'icën. ¹⁵Aín taëx banati 'unán 'ixun ca catsánxa: "Ëx aín mécénma 'aish cana 'ëx a uninanma 'ain". Usa 'aínbi ca ax aín mécénma 'aíshbi ax a uninan 'icën. ¹⁶Aín pabitax banati 'unán 'ixun ca

catsánxa: "Ëx aín béruma 'aish cana 'ëx a uninanma 'ain". Usa 'aínbi ca aín béruma 'aíshbi ax a uninan 'icën.

¹⁷Béruñushi 'ixun ca unin uisaxunbi cuatima 'icën. Pabíñushi 'ixun ca unin uisaxunbi xétilma 'icën. ¹⁸Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan an sinámicësabi oquin pabí, bëru, taë, quisi, pucu acamañua 'itánun uni uniocëxa.

¹⁹Pabíshi 'aish ca uni unima 'itsánxa. Béruishi 'aish ca uni unima 'itsánxa. Taéishi 'aish ca uni unima 'itsánxa.

²⁰Usa 'ain ca uni taë, pabí, bëru, acamañua 'aíshbi achúshishi 'icën.

²¹Unin bëru banati 'unán 'ixun ca a unin mécën: "Mixmi 'áma 'aínbi 'ëxéshi 'aíshbi cana asábi 'itsán" quixun catima 'icën. Usaribiti oquin ca unin maxcatax banati 'unán 'ixun a unin taë: "Mixmi 'áma 'aínbi cana 'ëxéshi 'aíshbi asábi 'itsán" quixun catima 'icën. ²²Béru, mécën, maxcá, acama 'imainunbi nun nami raíri anu bérúinra ocëma acamaxa 'áma 'ain cananuna uisa 'aíshbi tsotsianma. ²³Imainunribi cananuna nami an bëpánti chupa pañuin.

Pañuanan cananuna nun namicamaira unin isti rabanan rabíñquin, chupan mapuquin bérúinroin. ²⁴Acama bérúanquinbi cananuna nun bëru, nun mécën acama unínma isia quixun mapuima.

Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan méniosabi oi nun namicama asábi 'icën. A mapucécamax ca anu mapucémamacasaribi 'icën. ²⁵Usa 'ain cananuna —amo 'icëxa 'aisama 'imainun ca amo 'icëxéshi nun nami upí 'icë —quixun sinántima 'ain. Camabi nun namix ca upí 'icën. ²⁶Nun mécénaxa paëia ca camabi nun namin tania. Usaribiti ca nun pabitax paëia camabi nun namin tania. Usaribiti cananuna unían —min bu, min bëmána, min pëñan ca upí 'icë —quixun cacëx nun namicamabébi chuámarua tani cuéenin.

²⁷Usa ca ñenex 'icën. Aín taë, aín mécën, aín pabí acamaxa 'itsa 'afnbi ca uni achúshishi 'icën. Usaribiti ca Cristobë aín unicama achúshishi 'icën.

²⁸Nucën Papa Diosan méniosabi oquin ca axa Jesucristomi catamécë unicama bëtsi bëtsi ñu 'aia. Raíri unix ca aín bana ñuixunuan Jesucristonëن caíscë 'ia. Raíri unin ca Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunia. Raíri unin ca axa Jesúsmi catamécë unicama aín bana 'unánmia. Raíri unin ca uni itsin 'acëma ñu 'aia. Raíri uníribi ca uni ñucë pëxcuia, raíri unin ca unicama 'aquinia, raíri unix ca Nucën Papa Diosan bana cuatia timécë unicama aín cushi 'ia, raíri uníxribi ca Nucën Papa Dios rabi unían cuatima banan banaia.

²⁹Usa 'aíshbi ca camáxira aín bana uni ñuixunuan Jesusan caíscë 'ima, camáxira ca an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë 'ima, camáxira ca an axa Jesúsmi catamécë unicama aín bana 'unánmicë 'ima, camáxira ca an uni itsin 'acëma ñu 'acë 'ima.

³⁰Camáxira ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banacë 'ima, camáxira ca uníxribi ca anun uni 'insincë pëxcuti cushiñu 'ima, camáxira ca axa Nucën Papa Diosan a sinánmicë ñu

Unicama camina nuibati 'ai quixuan Pablönën ca

13 ¹Ex bëtsi bëtsi banan bananan anun ángel banacë banánribi banacëxbi ca uni nuibacëma 'aish 'én bana rata tancácsa ñancáishi 'icën. ²En Nucën Papa Diosan a sinánmicë ñu

ñuiquin unicama ñuixuanan, camabi ñu 'unánquin uni itsin 'unáncëma ñuribi 'unánan, —Nucën Papa Diosan ca 'é 'a quinti 'icë —quixun sinánquin aín cushion aín bashibi amanu tacuabi, ca uni itsi nuibaquin 'acëma 'icë Nucën Papa Diosan 'é upí isima. ³En ñucama ñuñuma uni 'inánan upí ñu 'acë cupí bëtsi unin nëencëx bamaabi ca uni nuibati 'icëma 'icë, Nucën Papa Diosan 'é upí isima.

⁴An uni raíri nuibacë unin ca bëtsi unia abë upíma 'icëbi ami nishquinma upí oquinshi caia. Usa 'aish ca bëtsi unibë upí 'ia. An uni raíri nuibacë uni ax ca bëtsimi nutsim. Ca —bëtsi unibë sénénmaira cana 'ai —quixun sinanima. Ca rabiacatima. ⁵Ca nishcësashi 'aish aín cuëncësa oíshi 'ima. Aín cuëncësa oquinshi ñu 'acë ca 'ima. Ca bénétishi nishima. Ami nishquian unin 'atimocë xunbi ca axribi ami nishquinma tanshitia. ⁶Ñu 'atima unin 'acëbë ca cuëënima. Usa 'aish ca upí ñu cuati cuni cuëënia. ⁷An uni nuibacë unin ca amia nishcëxunbi uni, axribi ami nishquinma —sapi ca sinanati 'icë —quixun cainia. Axa upíma 'aínbi ca ami nishíma usabi abë upí 'ia.

⁸Enë nëtëcama cëñúcëbëtan camaxunbi a 'unáncë cupí ca uinu 'icë unínbì Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuntécëntima 'icën, uinu 'icë uníxbi ca Nucën Papa Dios rabi unin cuatima banan banatima 'icën, unían bëtsi uni 'unánmiti ca 'áima 'iti 'icën. Usai 'iti a 'áima 'aínbi ca nux nuibananti ax cëñutima, bamatancëxribi cananuna Nucën Papa Diosan nëtënu 'aish anuaxribi bëtsibë nuibananti 'ain. ⁹Enë nëtënu cananuna 'unánquinbi camabi uisai caranuna 'iti 'ai quixun 'unaniman. Usa 'ixun cananuna camabiira 'unáncëma 'ixun nun 'unáncë shi ñuixunin. ¹⁰Usa 'aínbi cananuna enë

menuxun 'acësamaira oquin aín nëtënu-xun upíira oquin an sinánmiti ñuicama 'unánuxun 'ain.

¹¹Xuratsu 'aish cana 'ëx tuá xuratsu 'icësari banacën. Usa 'ixun cana tuá xuratsunën sináncësa oquin sináncën. Xuratsu 'ixun cana xuratsunëan cuacësa oquin cuacën. Usa 'ixunbi cana canitan-cëxun xura 'aish 'ëx 'iá acama éancën. ¹²Espejo upíirama 'aínu upí oquin anun ñu iscëma usaribi oquin cananuna uisaira cara Nucën Papa Diosan sinan 'icë quixun camaira 'unaniman. Usa 'aínbì cananuna aín nëtënu 'ixúinra 'unánti 'ain. Bérí cana camabiira 'unaniman. Usa 'ixunbi cana 'unánti 'ain, an 'ë 'unáncësari oquin. ¹³Bëtsi ñuicama cëñúcëbëbi cananuna nux cëñútimoi abë 'aish Nucën Papa Diosmi catamëti 'ain. —Cananuna énë Nucën Papa Diosan nëtënuax cëñútimoi 'iti 'ai —quixun 'unani cananuna cuëeinra cuëenti 'ain. Anu 'aish cananuna camáxbi cëñútimoi bëtsibë nuibananti 'ain. Nucën Papa Diosmi catamëti cuëeanan abë nëtëtimoi 'iti sinani cuëeníbi cananuna bëtsibë nuibanancë cupíira cuëeinra cuëenti 'ain.

Unin 'unáncëma banan banati ñui quicë bana

14 ¹Usa 'ain camina manúquinma unicama nuibati 'ain. Nuibanan camina Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan mitsu bëtsi bëtsi ñumi 'anun 'amití cuëenti 'ain. Bëtsi ñu 'ati cuëencësamaira oi camina an mi sinánmicëxun aín bana upí oquin unicama ñuixunti cuëenti 'ain. ²Axa Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banacë uni, ax ca unin uisai cara quia quixun cuanunmabi Nucën Papa Dios rabi an cuanun banaia. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx ca ax unin cuacëma banan banaia. ³Usa

'aínbì ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun aín bana unicama ñuixuncë uni an axa Jesucristomi catamëcë unicaman ami catamëquin an cacësabi oquin 'anun 'unánmia. 'Unánmianan ca ñu upíshia 'anun cushioquin 'ësëia. 'Éséanan ca masá nuitutiabi sinanamiquin upí oquin sinánmia. ⁴Axa Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banacë uni ax ca axbi Jesucristo upiti sinania. Usa 'aínbì ca an Nucën Papa Diosan sinánmicëxun aín bana unicama ñuixuncë uni an axa Jesucristomi catamëcë unicaman ami catamëquin an cacësabi oquin 'anun 'unánmia.

⁵Mitsúxmi unin cuacëma banan banati cana 'ëx cuëénin. Usa 'aínbì cana mitsúxmi usai banati cuëencësamaira oi mitsúnmi Nucën Papa Diosan sinánmicë xun aín bana unicama ñuixunti cuëénin. Unin cuacëma banan banaquinbi uisai quicë cara a bana 'icë quixun ñuixuncë xunma ca bëtsi unin uisai quicë cara quixun 'unántima 'icën. Nucën Papa Diosan 'imicëxuinho ca unin 'unánti 'icën. Usa 'ain ca ami catamëcë unicama Jesucristo cuëencësabi oi 'inun 'aquinu-xun an a bana 'unáncë unin uisai quicë cara quixun raíri ñuixunti 'icën. ⁶Én xucéantu, ésaquin cana mitsu cain.

Mitsu isi cuanx Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banaquinbi, an 'ë sinánmicë ñu mitsu ñuixuncëma 'ianan usai ca axa Jesúsmi sináncë uni 'iti 'icë quixun caíma, 'ianan Nucën Papa Diosan bana mitsu upí oquin sinánmicë 'ësëima, 'ianan aín bana ñuiquin mitsu 'unáncëma 'aish cana upitimi Jesúsmi sinánun mitsu 'aquinëma 'itsian.

⁷Énëx ca ésa 'icën. Unían paca 'imainun arpasa, a upí oquin banaocëbë tanma ca uni itsin uisai quiquin cara bana oia quixun 'unanimia. ⁸Bëtsian upí oquin manë xo bana ocëbëma ca

suntárucama —cananuna 'acananti 'ai —quixun 'unanimia mëniocatima 'icën.
 ⁹Usaribi oquin ca mitsúxmi Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banacëbë tan uínbi a bana cuatima 'icën. Usa 'aish camina ñancábi banati 'ain. ¹⁰Camabi menuax ca uni bëtsi bëtsi banan banaia. Usaíá quiabi ca an a bana 'unáncë uni an a bana cuatia. ¹¹Usa 'aínbi ca an cacëxunbi 'én aín bana uisai cara quia quixun cuacëbëtanza —ax ca 'én aintsima 'icë —quixun sinánti 'icën.
 ¹²Enribi cana —'én aintsima ca énë uni 'icë —quixun sinánti 'ain. ¹³Mitsux asérabi bëtsi bëtsi ñu 'anun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'iisa tanquin camina aña 'aquin caramina camabi uníxa Jesucristomi upiti sinani ax cuéëncésabi oi 'inun sinánmiti, a ñuishi 'ati 'ain.

¹³,¹⁴Ex unin cuacëma banan banaquin cana Nucën Papa Dios rabiquinbi uisai carana qui quixun 'unaniman. Usa 'ain ca axa unin cuacëma banan banacë uni, an unicama ñuixunuxun uisai cara a banacama quia quixuan a 'unánminun Nucën Papa Dios ñucáti 'icën. ¹⁵Usa 'aish cana 'én nuitu mëu a sinánquin Nucën Papa Dios rabi 'én cuacëma banan banaibi 'én cuacë banánribi banati 'ain. A rabi cana 'én cuacëma banan cantanan 'én cuacë banánribi cantati 'ain. ¹⁶Unin cuacëma banan banaquinmi Nucën Papa Dios rabiabi ca min bana cuaquinma an Nucën Papa Diosan bana upí oquin 'unáncëma unicaman mibétan Nucën Papa Dios rabiti sinántima 'icën. ¹⁷Minmi a banan Nucën Papa Dios rabicë axa asábi 'aínbi camina bëtsi uniribi upitia Jesúsmi sinánun 'aquiniman. ¹⁸Mitsúxmi 'icësamaira oi cana 'ex Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banain. 'Én usai banati 'unáncë cupí cana Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cain.

¹⁹Usa 'aishbi cana axa Jesucristomi catamécë unicama timécë 'ain, unin cuacëma banan 'itsaira banati cuëëncë samaira oi unian cuacë banan banati cuëënin. A banan 'itsamashi banaquinbi unicama atun cuaisabi oquin 'unánmiti ca asábi 'icën.

²⁰En xucéantu, tuáratsunën sináncësa oquin camina sinántima 'ain. Nu 'atima 'ati 'unáncëma 'aísha tuártatu 'icësaribiti camina 'iti 'ain. 'Iananbi camina bëtsi ñucama sinánquin uni apanën upí oquin sinánçésabi oquin sinánti 'ain. ²¹Nucën Papa Diosan bana cuénéo ca ésaí quia: "Bëtsi banan banaquin cana énë unicama ñuixunti 'ain, bëtsi nëtënu 'icë unin ca én 'imicëxun atu cati 'icën. Usaquian cacëxbi ca 'émi sinántima 'icë quiax ca Nucën 'Ibu Dios quia". ²²Axa Jesucristomi catamécë uníxa unin cuacëma banan banaia cuaquinbi ca raírinën uisai cara quia quixun 'unánquinma a bana sinanima. An sinaniamabi ca Jesucristomi sinánçëma unin a bana cuaquin sinánti 'icën, Nucën Papa Diosan 'imicëx sapi ca banaia quixun. Usa 'aínbi ca an sinánmicëxuan Nucën Papa Diosan bana ñuixuncë uníxa banaia cuati aín unicama upiti Jesucristomi sinánti 'icën. Usa 'aínbi ca axa ami catamëisama tancë unicaman a bana cuaquinbi asérabi ca usa 'icë quixun sinanima. ²³Aín bana cuacë 'aishmi mitsux timéax camáxbi Nucën Papa Dios rabi unin cuacëma banan banacëbë ca an mitsúxmi usai 'ia 'unáncëma uni raíri 'imainun axa Jesúsmi sinánçëma uni raírinëx atsñiti 'icën. Atsñquin mitsúxmi usai banaia cuaquin ca —sapi ca ñunshianxa —quixun sinánti 'icën. ²⁴Usa 'aínbi ca timéunmi mitsun Nucën Papa Diosan sinánmicëxun bana ñuicëbë, axa Jesucristomi catamécëma uni 'ianan mitsúxmi usai 'ia 'unáncëma

uni, ax atsínxun mitsúnmi ñuia cuauquín —a banax ca asérabi 'icén, 'atima ñu cana 'én 'a —quixun sinánti 'icén.
 25—'Én unéxun 'acé ñuribi ca Nucén Papa Diosan isaxa —quixun sinánquin ca a ñucama chiquinaquin Nucén Papa Dios rabiti 'icén. Rabianan ca —asérabi ca Nucén Papa Dios mitsubé 'icé —quití 'icén.

Timéáx sharáruima banati bana

26—'En xucéantu, timéáx camina ésai 'iti 'ain. Rafrinéx camina 'iisa tani cantati 'ain, rafrinén camina Nucén Papa Diosan bana ñuixunti 'ain, rafrinén camina añu cara Nucén Papa Diosan mitsu sinánmiauxa a ñuquin cati 'ain, 'iisa tani camina rafrinéx unin cuacémá banan banati 'ain, rafrinén camina uisai quicé cara a bana 'icé quixun ñuixunti 'ain. Timéxun caramina uisa ñu 'a i a'i camina camáxbi ami upiti sinani Jesucristo cuéencésabi oi 'inun sinánmiananti 'ain. 27Usa 'ain camina unin cuacémá banan Nucén Papa Dios rabi banatista tani, rabétaxéshi banati 'ain. 'Ianan camina rabé 'imainun achúshtaxéshi banati 'ain. Usa 'aishbi camina achúshi achúshtaxéshi banati 'ain. Banaquin camina uisai quicé cara a bana 'icé quixun unicama ñuixunti 'ain. Min ñuixuniamca ca bëtsi unin uisai qui caramina quia quixun ñuixunti 'icén.
 28An uisai quicé cara a bana 'icé quixun ñuixunti 'áma 'ain camina uni timéce anuax Nucén Papa Dios rabi unin cuacémá banan banatima 'ain. Usari banaima camina min nuitka mëúishi ami sinani Nucén Papa Dios rabi abé banati 'ain. 29Usaribi oquin camina Nucén Papa Diosan sinánmicéxun aín bana ñuixuinsa tanquin rabéxuinsa unicama ñuixunti 'ain. Ñuixuanan camina rabé 'imainun achúshixuinsi ñuixunti 'ain. Ñuixunia camina rafrinén —a unin

banax cara asérabi Nucén Papa Diosan sinánmicéxa quicé 'icé —quixun cuati 'ain. 30Usa 'aínbi ca an bana ñuixuncé uni, uni itsínribia bana ñuixuinsa tania isi, néteti 'icén. 31Usoquin camina uicamax caramina Nucén Papa Diosan sinánmicé 'ain, an achúshi achúshixun bana ñuixunti 'ain. Usoquin bana ñuixuncéx camina camaxunbi upí oquin Nucén Papa Diosan bana 'unani ami cushicé 'iti 'ain. 32,33Nucén Papa Diosax ca aín unicamaxa timéáx an bana ñuixuncé unian ñuixuncéxun bana cuatima raíri sharárui banati cuéenima. Usa 'ain ca raíri unin bana ñuixuinsa tanquinbi ténepaínti 'icén.

Uinu cara timézia, anuax ca axa Jesucristomi cataméce unicamaxa ésai 'ia. Usa 'ain camina usaribiti mitsux 'iti 'ain. 34Axa Jesucristomi cataméce unicama timéce 'ain ca xanu banatima 'icén. Usa 'ixun ca bëbu uníxa banaashi cuati 'icén, Nucén Papa Diosan bana cuéño quicésabi oquin. 35Bana upí oquin 'unántisa tanquin ca aín xubunu-xun xanun aín bëne ñucáti 'icén. Axa Jesucristomi cataméce unicama timéce anuax xanux banati ca upíma 'icén.

36Camina 'unánti 'ain, mitsu pain ca Nucén Papa Diosan aín bana 'unánun 'imíama 'icén. —Nuinschi cananuna aín bana 'unani —quixun camina sinántima 'ain. 37Micama am Nucén Papa Diosan sinánmicéxun uni bana ñuixuncé 'imainun a aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicé unicama, mitsun camina 'unánti 'ain, 'én mitsu cuéñéoxuncé banacama, énèx ca an 'é sinánmicéxun 'acé 'icé quixun. 38Ui unin cara usaquin sinánquinma —anbi sinani ca Pablo quia —quixun sinania, a uni camina —asérabi ca aín bana 'icé —quixun sinántima 'ain.

39—'En xucéantu, cana mitsu Cain, an Nucén Papa Diosan sinánmicéxun aín

bana uni ñuixuncë 'iti camina sinánti 'ain. Usa 'ixunbi camina Nucën Papa Dios rabia unin cuacëma banan banaxma 'inun uni catima 'ain. ⁴⁰ Usa 'aínbi camina micamax timéax sharári banatima, bëtsix paían quimainun caini upí oquin sinani banati 'ain.

Bamaxbi Jesús baísquia

15 ¹En xucéantu, 'én mitsu ñuixuncë Jesucristo ñui quicë bana, anúan unicama ainan 'inun Nucën Papa Diosan iémitti, a bana cana mitsu sinánmitécëinsa tanin. A bana upí oquin cuati camina Jesucristomi catamétancëx ax quicësabi oi 'in. ²En mitsu ñuixuncë bana manucëma 'ianan a bana quicësabi oi 'i camina min ñu 'atima 'acécamä éni Nucën Papa Diosnan 'inun iémicë 'ain, asérabi cémëima ami catamécë 'aish.

³ Jesusan aín bana ñuixunun caíscë unicaman 'é unánmicë bana, a paínni 'unánun quixun cana esaquin mitsu cacën: Nun ñu 'aisama 'acë nu térenxunux ca Cristo bamacëxa. Usai ca 'iti 'icë quiax ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia. ⁴ Bamacëa maíncancëxbi ca rabé nëtë 'iónxa pécaracëbë baísquiacëxa. Usaía 'iti ñuiquin ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun aín unin cuënëocëxa. ⁵ Baísquitancëx ca Pedromi chiquiracéanan aín 'unánmicë unicama, mëcén rabé 'imainun rabé uni, amiribi chiquiracéacëxa. ⁶ Usai 'itancëx ca 'aisamaira, quinientos uni timéecë acamamiribi chiquiracéacëxa. A unicamax ca raíri bamacëxa. Aín patsanëx ca bamacëma paín 'aish tsotia. ⁷ Usai 'ianan ca Jacobomiribi chiquiracéanan an aín bana ñuixunun caíscë unicamamiribi chiquiracëtécëancëxa.

⁸ Acamami chiquiracétancëx ca 'emiribi chiquiracéacëxa. ⁹ Ex aín 'unánmicë uni 'icémabi ca an 'é ami sinánun sinanamiacëxa. Usa 'ain ca

acamami pain chiquiracëa 'aish 'emiribi chiquiracëacëxa. ⁹ Ex axa Jesucristomi catamécë unicama bëtsi bëtsi océ 'aish cana 'ex Jesusan aín bana ñuixunun caíscë uni raíribë sénénma 'aish acama meuraira 'ain. Usa 'aish an caíscë uni 'iisama 'icëbi ca 'é aín bana ñuixunun cacëxa. ¹⁰ Nucën Papa Diosan nuibaquin 'imicëx cana 'ex béráma 'iásama 'ain. Nancáma ca 'é aín uni 'imiacëxa. 'Imicëxun cana aín 'unánmicë unicaman 'acësamaira oquin a ñuiquin unicama ñuixuan. Ñuixunquinbi cana 'enbi 'acëma 'ain, Nucën Papa Diosan aín cushin 'amicëxuñshi cana 'an. ¹¹ A aín bana ñuixunun Jesusan caísa unicaman ñuixuncë banasaribi ca 'én unicama ñuixuncë bana 'icë. Nun a bana ñuixuncëxun cuati camina —a banax ca asérabi 'icë —quixun sinani Jesucristomi catamécë.

Bama 'aíshbi ca uni baísquiti 'icë quicë bana

¹² ¿Nun mitsu —Cristo ca bamaxbi baísquiacëxa —quixun ñuixuncëxbi caramina uisa 'aish mitsu raírinëx uni isa bama 'aish baísquitima 'icë quin?

¹³ Bama 'aísha Jesucristo utécencëbë uni baísquitima 'ain ca Cristo baísquiamá 'itsianxa. ¹⁴ Cristo baísquiamá 'ain ca nun ñuixuncë bana cémë 'itsianxa. Mitsúxmi Jesucristomi catamécë axribi ca ñancáishi 'itsianxa. ¹⁵ Cristo baísquiamá 'ain cananuna —Nucën Papa Diosan ca Cristo baísquiamiacëxa —qui cémëtsian. Unicamaxa ax utécencëbë baísquitima 'ain ca Cristoribi baísquiamá 'itsianxa. ¹⁶ Uni bama 'aíshbi baísquitima 'ain ca Cristoribi baísquiamá 'itsianxa. ¹⁷ Cristo baísquiamá 'ain ca mitsúxmi ami catamëti ax ñancáishi 'itsianxa. Usa 'ain camina mitsun ñu 'aisama 'acécamä térençëma 'aish usabi 'itsian. ¹⁸ Cristo

baísquama 'ain ca axa ami catamëti bama unicamax abëma 'itsánxan. ¹⁹Aín nëtënuaxribi cana ainan 'iti 'ai quixun sinanima, énë nëtënuaxëshi Cristonan 'iti sináncë 'aish cananuna uni ráiri 'icësamaírai masá nuituti bënëtsian.

²⁰Usama ca. Bamatancëxbi ca Cristo asérabi baísquiacëxa. Cristo baísquia usaribiti ca axa ami catamëcë unicama bama 'aíshbi ax utécencëbë baísquinuxun 'aia. ²¹Achúshi uni 'uchaa cupí ca camabi uni bamaia. Usaribiti ca achúshi uni baísquia cupí axa ami catamëcë cama bama 'aíshbi ax utécencëbë baísquiti 'icën. ²²Adanëñ ñu 'atima 'a cupí ca aín rébúnquicama ñu 'atima 'ai bamaia. Usa 'aínbì ca Cristonan 'aish uni bama 'aíshbi baísquiancë tsotí 'icën. ²³Nucén Papa Diosan mëniosobi oi ca Cristo pain baísquiacëxa. Baísquiancëx naínu cuan 'aísha ax utécencëbë ca aín unicama baísquiti 'icën. ²⁴Nucén Papa Dios axëshia 'Apura 'inun, ca Cristonén utécenquin ñunshin 'atima 'imainun an Nucén Papa Dios quicësama oquin énë nëtënuun uni sinánmicë cushicama cëñuti 'icën. ²⁵Nucén Papa Diosan 'imicëxun ca Cristonén 'Apu 'ixun axa ami nishcë unicama 'ibuaquin ax quicësabi oquian 'anun 'imiti 'icën. ²⁶Usotancëxun ca uni bamatima oquin 'imiti 'icën. ²⁷Nucén Papa Diosan 'imicëx ca Cristo camabi uni, camabi ñu aín 'ibu 'ia. Usai ca Nucén Papa Diosan bana cuënöo quia. A bana quicësabi oi Cristo ax Nucén Papa Diosan 'imicëx camabi uni, ñu, acaman 'ibu 'aíshbi ca ax Nucén Papa Dios, an camabi ñun 'ibu a 'imicë, aín 'ibuma 'icën. ²⁸A camabi uni 'imainun camabi ñun 'Ibu 'imicë 'ixun, ca Cristonén Nucén Papa Dios —mix camina 'én 'Apura 'ai —quixun canuxun 'aia. Usai 'icëbë ca Nucén Papa Dios aín unicama 'imainun uisa ñu cara, aín cushi 'iti 'icën.

²⁹¿Uni bama 'aish Cristo utécencëbë baísquitima 'ain cara uisax uni raírinëx axa Jesucristomi catamëcë unicama bama abë 'iti sinani nashimicë 'iti 'ic? Ca 'itsánxma. ³⁰Bama 'aísha uni baísquitima 'ain carana uisa cupí unfan 'é bëtsi bëtsi ocëxunbi Jesucristo ñuiquin bana ñuixuan. Cana 'acëma 'itsán. ³¹Ën xucéantu, Nucén 'Ibu Jesucristonén 'amicëxun 'én micama a ñuiquin bana ñuixuncëx camina ami sinan. Mitsúxmi ami sináncë cupí cana cuëeinra cuëenin. Usa cupí cana cuëni quixun 'unáncësariibi oquin cana 'unaniñ, 'éx Jesucristonan cupí cana uinu carana 'ai, uinu carana cuani anuax sapi cana bamati 'ai quixun. ³²Efeso émanu 'icë unicamax pianancë ñuinasa 'aish, 'émi nishcëxunbi Cristo ñuiquin a unicama bana ñuixunia ca acaman 'é bëtsi bëtsi oxa. Usa 'aínbì ca bamatancëxa Cristo baísquama 'aínbì 'éx unin bëtsi bëtsi ocë 'inuxun bana ñuixuncë ax ñancáishi 'itsánxan. Unia bama 'aish Cristo utécencëbë baísquitima 'ain cananuna uni raírinëxa quicësaribiti ésai quitsán: "Bëtsi nëtënbì cananuna ashití bamati 'ain. Usa 'ain cananuna bamacëma pain 'ixun pucháquin pianan xéai nux cuëncësa oíshi 'iti 'ain".

³³Atimati banacë unínma mi parania ca bërtúancat. Ésaíá uni quicë bana ax ca asérabi 'icën: "Upí 'ixunbi 'atimati bëtsi banaia cuaquin ca unin 'atimaquin sinánquin ñu 'atima 'ati 'icën". ³⁴Micama raírinén uisai 'iti cara Nucén Papa Dios cuëenia quixun sináncëma 'ixun camina ñu 'atima 'ain. Ñu 'atima 'acë 'aíshmi rabínun quixun cana ésaquin mitsu cain. Usa 'ain camina ami sinanati ax cuëencë sabi oi 'iquin ñu 'atima 'atima 'ain.

**Uisai cara uni bama 'aíshbi
baísquiti 'icë quicë bana**

³⁵Raíri unix sapi ca quiti 'icën:
—¿Uisai cara uni bama 'aish Cristo

utécëncëbë baísquiti 'ic? ¿Baísquias cara uisa uni 'iti 'ic?" ³⁶Usaífa quicé uni ax ca bana cuacëma unisa 'icën. Ënëx ca ésa 'icën. Unían 'apácëx ca ñu ënxë aín íxa cotanun aín nami chéquia. ³⁷Trigo 'apánan bëtsi ñuribi 'apáquin ca unin aín i 'apáquinma aín bëruishi 'apatia. ³⁸An ménfósabi oquin ca Nucën Papa Diosan ñu ënxë 'apácë anua aín i comiquin canimia. Bëtsi bëtsi ñu ënxë ca aín íxa uisa cara, usa 'ítanun canimia. ³⁹Camabi ñux ca mëscú 'icën. Unix ca ñuina iscésama 'icën. Men nicé ñuinanëx ca ñu péchiñuñu iscésama 'icën, ñu péchiñuñu iscésama 'icën. Naínu 'icë ñux ca upí 'icën, 'emainun ca menu 'icë ñuxribi upí 'icën. Usa 'aíshbi ca naínu 'icë ñun upí ax menu 'icë ñun upí iscésama 'icën. ⁴⁰Naínu 'icë ñux ca menu 'icë ñuña iscésama 'icën. Naínu 'icë ñux ca upí 'icën, 'emainun ca menu 'icë ñuxribi upí 'icën. Usa 'aíshbi ca naínu 'icë ñun upí ax menu 'icë ñun upí iscésama 'icën. ⁴¹Usa 'ain ca barín pécacé ax bëtsi 'icën. 'Uxén pécacérivi ca bëtsi 'icën. Usaribiti ca 'ispan pécacé bëtsirivi 'icën. Usa 'ixun ca camabi 'ispan bëtsin pécacésaribi oquin pécaima. Usa 'aíshbi ca camáxbi upí 'icën. ⁴²Usaribiti ca uni bama 'aish baísquicé, ax bamaçëma pain 'aish uni 'icésaribiti 'itima 'icën. Uni bamacé maíncë ax ca aín nami, aín xo acamax chéquia. Usa 'aíshbi ca baísquitancëx chéquitëcënux bamatécëntima 'icën. ⁴³Bamacé maíncëx 'aisama 'itancëxbi ca baísqui upíra upí 'iti 'icën. Bamacé maíncëx aín cushi 'áima 'itancëxbi ca baísqui cushi 'iti 'icën. ⁴⁴Ënë menua tsócë unicamax ca aín nami, aín xo, acamax chéquiti 'icën. Usa 'aíshbi ca bama 'aish baísquitancëx aín nami, aín xo, acamax bëtsi 'aish chéquitima 'icën. Axa chéquiti nami, xo acamañu 'iá 'aíshbi ca axa chéquitima nami, xo, acamañu 'inuxun 'aia.

⁴⁵Acama ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo ésai quia: "Nucën Papa

Diosan a pain unio uni, Adán, ax ca sinánñu 'ianan banañu 'ianan an ñu 'ati 'iacëxa". Usa 'aínbì ca Cristo, Adánsaribi uni 'ixunbi am Nucën Papa Diosnan 'inun uni iémiquin abë chéquítimoí nëtétimoia tsónun 'imiti, a 'icën. ⁴⁶Axa chéquitima namiñu pain ca uni 'itima 'icën. Axa chéquiti namiñu pain 'itancëx ca uni axa chéquitima namiñu 'iti 'icën. ⁴⁷A pain unio uni ax ca me 'acë 'iacëxa. A caxua ucë ax ca me 'acëma, naínuaxa ucë, Nucën 'Ibu Jesucristo, 'iacëxa. ⁴⁸A pain unioce uníxa me 'acë 'iásaribi ca ènë menu 'icë unicama 'icën. Usa 'aínbì ca uicamax cara ainan 'icë acamax naínu 'icë Jesucristo, asaribi 'iti 'icën. ⁴⁹A pain me 'acë uni ax ca namiñu 'ianan xoñu 'iacëxa. Usa cananuna nuxribi 'ain. Usa 'aíshbi cananuna nux ainan 'aish Jesucristonënamisaribi 'iti 'ain. ⁵⁰Ën xucéantu, ésaquin cana mitsu cain, nucën nami, nucën xo, acamax ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'itima 'icën. Aín nëtënu 'icë ñucamaxa chéquitima 'ain ca chéquiti ñucamax anu 'itima 'icën. ⁵¹Unin 'unánma ñu cana mitsúnmi 'unánun quixun ésaquin ñuin, camáxira cananuna bamatima 'ain. Bamacëma 'aíshbi cananuna camáxbi bëtsi 'iti 'ain. ⁵²Nuxnu bëriquicé usariishi cananuna bënetishi aín manë banañua banocëbëishi bëtsi 'iti 'ain. Usai 'i cananuna bama 'aish amiribishi bamatécëntimoí baísquiti 'ain. Usai 'emainun cananuna bamacëmacama nuxribi bëtsi 'iti 'ain. ⁵³Nun nami, nun xo, acama chéquiti 'aíshbi cananuna bëtsi 'aish nun nami, nun xo acama chéquitima 'ain. Usari ca nun nami, nun xo acamax bamati 'aíshbi amiribishi bamatécëntimoí 'iti 'icën. ⁵⁴Nun nami, nun xo, acama chéquiti aíshbia bëtsi 'aish chéquitima 'ianan nun nami, nun xo, acamax bamatécëntimoí 'icë 'ain ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo

quiásabi oi 'iti 'icën. A bana ca ésai quia: "Bama 'aíshbi ca baísqüiax uni batatécentimo tsótí 'icën".⁵⁵ Usaía 'icébë ca bamaquin anun unin paë tanti 'áima 'iti 'icën. Bama 'aíshbi ca uni batatécentimo tsótí 'icën".⁵⁶ Aín 'ucha cupí ca unicama chéquinx bamaia. Nucën Papa Diosan bana cuénéo anua ca unin 'unania, uisa ñu 'ati cara 'ucha 'icën, uisa ñu 'ati cara upí 'icë quixun. A bana quicësoi 'ima ca uni 'uchaia.⁵⁷ Usa 'aínbì cananuna Nucën 'Ibu Jesucristo cupí nun 'uchacama téréncë 'aish bamatimi racuëtima ax utécencébë baísqüitancëx batatécentimo tsótí 'ain. Usaquin 'unánquin cananuna cuéenquin Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cain.

⁵⁸ En nuibacé xucéantu, uisa ñu cara 'icébëbi camina éníma ami catamëti Nucën 'Ibu Jesucristo cuéencésabi oi 'iquin aín bana unicama ñuixunti 'ain. Camina 'unarin, usaquinmi Cristonéan cushiocëxun 'acë ax ca ñancábimi 'acëma 'icën. Usaquin 'unánquin camina énquinma mitsu 'acësamaira oquin nëtë camabi 'ati 'ain.

Axa Jerusalénu 'icë Jesucristomi catamëcë unicama curíqui buánmia

16¹ Axa Jesucristomi catamëcë unicama curíqui 'inánti ñuquinmi 'ë ñucácexun cana mitsu cain, 'en Galacia menu 'icë unicama cacësabi oquin camina mitsúnribi curíqui 'inánti 'ain.² Domingo nëtëcaman camina mitsu achúshi achúshinén mitsúnmi bicë curíqui uiti caramina 'inánuxun nanti 'ai quixun upí oquin sinántancëxun min xubunuxun nanti 'ain.³ Ex bëbacëbétan 'atima cupí camina usaquin 'ati 'ain.⁴ Mitsúnmi nancë curíquia an Jerusalénu buánti camina uni raíri caísti 'ain. Usa 'ain cana bëbaquin, 'en a unicama mitsúnmi nancë curíqui acëñun uisa cupí cara atux cuania quixun caquin

cuénéo xun quirica 'inánquin, Jerusalé nua a buani cuantánun xuti 'ain.⁴ Exribi cuanti asábi 'ain ca a unicamax 'ebë cuanti 'icën.

Pablo Macedonia me 'imainun Corinto émanu cuanti sinan

⁵ Macedonia mecamanu cuanti cana sinanin. Anu cuantancëx cana anuax mitsu isi cuanti 'ain.⁶ Cuantancëx bëbatancëx sapi cana mitsunu pan 'iti 'ain, anuxun mita inúmi. Itancëx anuax cuania camina 'en cuanti 'ë mënío xuncanti 'ain.⁷ Inúquinshi mitsu isti cana cuéeniman. Nucën 'Ibu Jesucristo cuéencébë cana mitsubë 'ëora pain 'i cuanti 'ain.^{8,9} Efeso énuxun 'en a ñuquin bana ñuixunia cuati cuéenii ca 'itsa uni Cristomi catamëtia. Usaía 'icébëtanbi ca 'itsa uniribi 'en ñuicë bana cuaisama tanquin timanan 'en ñuixunxunma 'anun 'e 'imitisa tania. Usa 'ain cana Pentecostes nëtë utámainun Efeso éma énu pan 'iti sinanin.

¹⁰ En 'acésaribi oquin ca Timoteonén Nucën 'Ibu Jesucristo ñuquin unicama bana ñuixunia. Usa 'ain camina axa bëbaia upí oquin biti 'ain, mitsubë 'aísha upí oquin sinami cuéenun.¹¹ Usa 'ain camina a ñui uisaibi banacantima 'ain. Axa nucën xucéantu raíribë aia cana cainin. Usa 'ain camina mitsubë 'itancëxa énu unun anúan uti ñu 'inánan upí oxun xuti 'ain.

¹² Nucën xucën, Apolo, a ñuquinmi mitsu 'ë ñucácë, a ñuquin cana mitsu cain, a cana axa Jesucristomi catamëcë uni raíribëa mitsu isi cuantánun quixun can. Cacëxbi ca bëri cuainsama tanxa. Usa 'ain ca uinsaran cara cuanti 'icë quixun isti 'icën.

Pablonéan ashiquin bérúanxa 'icánun quixun ca

¹³ Mina 'atima ñu 'ai quiax bérúanca-quin camina uisa ñu cara 'icébëbi

manutima Jesucristomi catamëti 'ain.
Ami catamëti camina unimi racuëtima
an cushiocë 'iti 'ain. Upí sinánñu unían
sináncësa oquin camina sinánti 'ain.
¹⁴Usa ñu caramina 'ain a 'aquin camina
uni nuibaquin 'ati 'ain.

¹⁵En xucéantu, camina 'unanim
Acaya menu 'icë raírinëxa 'icëma pan
'ain ca Estéfana 'imainun aín xubunu
'icëcamax Jesucristomi catamëacëxa.
Ami sinánquin ca axa Jesucristomi
catamëcë unicama 'aquinquin ñu
'axunia.—Esaquin nun 'ati énëx ca nun
ñu mëeti 'icë —quixun ca sinánxa. ¹⁶A
unicamabé upí 'ianan camina aín bana
cuati 'ain. An 'acësariibi oquin ñu 'acë
unicama 'imainun an unicama
'aquinquin ñu mëëcë unicama camina
abë upí 'ianan aín bana cuati 'ain.
¹⁷Estéfanas, Fortunato, Acaico acamaxa
mitsunuax 'ë isi ucëbë cana cuëean.
'Ebëma 'ixunmi mitsun 'ë 'axuntima
'aínbi ca a unicaman 'ë ñu 'axuanxa.
¹⁸Mitsúnni xucéxa ucëbë cana cuëean.
Usaribiti camina mitsúxribi acama 'ënu

unun xuti cuëean. Usa unicama camina
ax ca upí uni 'icë quixun 'unánti 'ain.

¹⁹Asia menu 'icëcama axa Jesucristomi
catamëcë, acaman ca bérúanxmi
'inun mitsu camia. Aquila 'imainun
Priscila 'imainun aín xubunu
timëcëcama, an ca Nucën 'Ibu Jesucristomi
sináncë 'ixun bérúinroxmi 'icánun
quixun 'ë mitsu camia. ²⁰Axa Nucën
'Ibu Jesucristomi catamëcë uni
raíricamanribi ca mitsu bérúanxmi
'icanun camia. Jesucristo cupí mitsun
nuitu upí 'aish camina nuibanani
bérúanxa 'inun bëtsibë bëtsibë cananti
'ain.

²¹Ex Pablo 'ixun 'enbi cuëñoquin
cana bérúanx mi 'icanun cain.

²²Ui unin cara Nucën 'Ibu Jesucristo
sinaníma ax ca Nucën Papa Diosan iscëx
'aisama 'icën. Nucën 'Ibu Jesucristo axa
uti cana 'ëx cuëenin.

²³An mitsu upiti bucunun nuibaquin
'a quinti cana cuëenin. ²⁴Mitsúxribimi
'esaribi Cristo Jesúsnan 'icë cana
micama sinanin. Ashi, Pablo.

PABLONËN CORINTONU 'ICË UNICAMA BUANMITÉCËAN QUIRICA

Corintonuaxa ax Jesucristomi catamëcë
unicama Pablónen quirica cuënëoxuan

1 ¹Ex Pablo 'ixun cana mitsu quirica buánmin, camina biti 'ain. Nucén Papa Dios cuëëncésabi oquin ca Jesucristonén 'én a ñuiquin aín bana uni ñuixunun 'é caísacëxa. An caísa 'ixun cana Timoteobétan mitsu quirica buánmin. Axribi Jesúsmi catamëcë 'aish ca nun xucén 'icén. Mitsúxmi Corinto émanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama 'imainun Acaya menu 'icécama axa Jesucristo cupí Nucén Papa Diosan iscëx upí 'icë, micama cananuna énë quirica buánmin. ²Usa 'aínmì Nucén Papa Dios 'imainun Nucén 'Ibu Jesucristonén nuibacëx chuámarua bucucanti cana cuëënin.

**Téméraibi ca Nucén Papa Diosan nu
'aquinia quixuan Pablónen ca**

³Nucén Papa Dios ax ca Nucén 'Ibu Jesucristo aín Dios 'ianan aín Papa 'icén. Camabi unin ca a rabiti 'icén. Ax ca Nucén Papa Dios 'icén. Ax ca an nuibaquin upí 'inun nu 'imianan nu masá nuitutiabi upí oquin sinánmiti, a 'icén. ⁴Uisa ñu cara 'ia 'icébënu a cupí témérai masá nuitutiabi ca Nucén Papa Diosan upí oquin sinánun nu 'imia. An nu usaquin 'imicë cupí cananuna bëtsi uni nux 'icésaribitía témérai masá nuitutiabi, 'é 'aquincésaribi oquin ca

Nucén Papa Diosan mi 'a quinti 'icë quixun caquin 'a quinti 'ain. Usaquinu uni itsi 'aquinun ca Nucén Papa Diosan nuxnu masá nuitutiabi upí oquin sinánun nu 'imia. ⁵Jesucristonan cupí cananuna axa témerasaribi oi 'aisamairai témérain. Usa 'icëbi ca Nucén Papa Diosan, nuxnu Jesucristonan cupí, upíira oquin nu 'aquinia. ⁶Mitsúnni —Nucén Papa Diosan ca nu nuibatia —quixun 'unánan Jesucristomi catamëti mitsun 'ucha térencë 'aish aín uni 'inun cananuna téméraquini bái aín bana mitsu ñuixuan. Mitsúnni Nucén Papa Diosan ca mitsu téméraibimi cuëënen 'imiti 'icë quixun 'unánun ca an nuxnu téméraquini bái tanshiti cuëënen nu 'imia. Usaquin 'unánquin camina mitsun nux 'icésaribitía téméraquini bái Jesucristomi catamëti énquia tanshiti 'ain.

⁷Cananuna 'unanin, nux 'icésaribitía mitsux masá nuituti téméraibi camina Nucén Papa Diosan upí oquin sinánmicë 'ain. Usa 'ain cananuna, uisa ñu cara 'icébëbi camina Jesucristomi catamëquín énima quixun sinani, masá nuitutíma cuëënin.

⁸En xucéantu, mitsúnni 'unánun cana mitsu cain, Asia menuxun 'aisamaira oquin téméraquin cananuna sinan, cananuna ténëtima 'ai quixun. Usa 'ain cananuna bamati sinan. ⁹Asérabi cananuna bamai quixun cananuna sinan. A ñucamax ca ésaquin nun

sinánun 'iasha: Nuxbi cananuna iéntima 'ain, Nucén Papa Dios, an uni bamacébi baísquimiti, ainshi ca nu iémiti 'icé quixun.^{10,11} Nuxnu bamati 'icébi ca Nucén Papa Diosan nu iémixa. Usa 'ixun ca usabi oquin nu 'ati 'icén. Cananuna 'unanin, mitsúnmí a nu ñucáxuncéxun ca an 'acésabi oquin nu iémiti 'icén. Itsa unían a nu ñuixuncé xuan, an nu iémianan nu 'aquinçé cupí, nun upí oquin bana ñuixunia cuati ca ami sinánquin 'aisamaira unin cuëenquin, asábi ca quixun caquin Nucén Papa Dios rabiti 'icén.

I.—ASERABIA NUCÉN PAPA DIOSAN CAISCÉ 'IXUN CANA BANA ÑUIXUNI —QUIXUAN PABLONÉN CA (1.12-7.16)

*Usa cupí cara Pablo Corintonu
cuna 'icé quicé bana*

¹²Cananuna asérabi 'unanin, Nucén Papa Diosan 'imicéx nun nuitu upí 'ixun cananuna unicama paránquinma ñu upíshi 'a quixun. Unicaman ca usaínu 'ia nu isaxa. Uni itsán nu iscésamaira oquin camina usaínu 'ia mitsun nu isacén. Usaquin sinani cananuna cuëeinra cuëenin. Nunbi unin sináncésa oquin sinani cananuna usai 'icéma 'ain. Nucén Papa Diosan nu nuibaquin 'aquinçéxéshi cananuna usai 'ian.^{13,14} Nun cananuna mitsúnmí énë bana cuaisama oquin 'axun mitsu paránuixun quirica buánmicéma 'ain. Nucén 'Ibu Jesús ucébemi mitsux abé 'icé isi cananuna —nun bana ñuixuan cupí ca atux Jesucristobé 'icé —quixun sinani cuëeinra cuëénti 'ain. Nux cuëencésaribi oi camina, —Plobobétan ca abé 'icé unicaman nu 'unánmiacéxa —quixun sinani, nu nuibati cuëénti 'ain. Usai ca 'iti 'icé quixun 'unánquinmi mitsun upíira oquin 'unánti cana cuëenin.

¹⁵ Mitsúxmi usai nubé cuëénti 'unánx cana mitsu isi rabéti cuanti sinan, mitsúxmi nubé isanani cuëénun.¹⁶ Macedonia menu cuanquin mitsu isbiantancéxun Macedonia menuax utécenquinribi mitsu isti cana sinan. Anu 'icémi Judea menu cuanun mitsun 'é 'aquisti cana sinan.¹⁷ ¿Sinánxunmashi carana usaquin mitsu can? Jesucristonma unix ca —cana 'atima 'ai —quixun 'unaniyi —cana 'atí 'ai —quia. ¿Mitsúnmí sináncéx carana 'éx usa uni 'ain?¹⁸ Usama cananuna nux 'ain. Nucén Papa Diosan ca 'umania, nux —cana-nuna cuanti 'ai —quiquin cananuna —asérabi cananuna cuanti 'ai —quixun sinan.¹⁹ Nucén Papa Diosan Béchicé Jesucristo, a 'ébétan Silvano 'imainun Timoteonén mitsu ñuixuncé, an ca —cana 'atima 'ai —quixun 'unánquinbi —cana 'atí 'ai —quixun uni cámá 'icén. An ca axa quicésabi oquin 'aia.²⁰ Nucén Papa Dios quicésabi oi ca camabi ñu Cristo Jesús cupí sénéoncé 'iti 'icén. Usaquin 'unánquin cananuna Jesucristo cupí, aín bana cuaquin —ca usai 'iti 'icé —quixun Nucén Papa Dios rabin.²¹ Nucén Papa Dios ax ca an micama 'acésaribi oquin nuribi Cristomí cataméccé 'aish ax cuëéncésabi oi 'inun 'imicé a 'icén. 'Imianan ca nuxnu asérabi ainan 'inun nu 'imiacéxa.²² Nux ainan 'aish cananuna xénibua 'áñbi abé 'iti 'ai quixunu 'unánun ca Nucén Papa Diosan aín Béru Ñunshin Upí nubéa 'inun nu 'ináncéxa.²³ Nucén Papa Diosan ca 'én nuitu mieu 'én esaquin sináncé 'unania, mitsu nuibaquin mitsúxmi upí 'icé isti cuëéni cana mitsu isi cuanti sinanibi cuancéma pain 'ain. Nucén Papa Diosan ca 'unania, usa ca quixun.²⁴ Jesucristomí upiti sinani camina mitsux ami cushicé 'ain. Mitsúxmi usai 'ia cananuna nun cacésa oími 'inun mitsu caiman.

Jesucristomi upiti catamëcë 'aíshmi chuámashirua tani cuëeni upitax bucunun quixuinshi cananuna mitsu 'aquinsa tanin.

2 ¹Mitsu masá nuitumiti rabanan cana mitsu isi bënëtishi cuantécëntima sinan. ²‘En mitsu masá nuitumia cara uin ‘ë upí oquin sinánmiti ‘ic? ‘En sapi cana mitsu masá nuitumia, usa ‘aínbi camina mitsúinshi ‘ë upí oquin sinánmiquin ‘ë cuëenmiti ‘ain. ³Mitsu isi cuaniami ‘ë masá nuitumiti rabanan cana cuanquinma mitsu usaía quicë quiricashi buánmian. Buánmiquin cana sinan, ‘ëx cuani masá nuitutíma cuëenia isi camina mitsúxribi upí oquin sinani cuëenti ‘ai quixun. ⁴Mitsu buánminuxun a quirica cuënëoi cana mitsu sinani masá nuituti bëunan mëscuti ‘ian. Mitsu xumi masá nuitunun quixun cana a quirica ‘acëma ‘ain. ‘En cana asérabi mitsu nuibati quixunmi ‘unánun cana usaquin ‘an.

Axa numi 'uchacë uni aín 'ucha manumiti bana

⁵Aisamaira oquin mitsu masá nuitumitisama tanquinbi cana mitsu cain, an ñu ‘atima ‘acé unin ca ‘eishima micamaribi masá nuitumiaxa. ⁶Timéxunmi mitsun ‘ën mitsu cacësa oquin ‘acé uni a camina usashi oxun énti ‘ain. ⁷Usaquin ‘acëxa sinanatia camina aín ‘acé ñu manuquin a nuibaquin aín masá nuitucë nëtémiquin, upí oquian sinánun ‘aquinti ‘ain, axa ‘aisamaira masá nuituti rabanan. ⁸Usaquin ‘aquin camina axribia mitsubë timénun canan mitsun camina a nuibati quixuan ‘unánun abë upónanti ‘ain. ⁹Asérabi caramina Jesucristo cuëncë sabi oquin ‘aquin, ‘ën mitsu cacë bana quaquin ‘ati ‘ai quixun ‘unánuoxun, cana a quirica mitsu buánmian. ¹⁰Usoquin ‘aquinmi mitsun aín ‘ucha manuquin,

aribi manumicëbétan, cana ‘enribi aín ‘ucha manuin. Axa ‘ëmi ‘uchacëbi cana mitsúnmi aín ‘ucha manucë cupí, ‘enribi aín ‘ucha manuan, Cristo cuëncësabi oquin. ¹¹Usoquin manucëma ‘icë ca ñunshin ‘atimanën ‘apu, Satanás, an nu ‘atimaquin sinánmiquin ‘atimamiti ‘icën. Usa ca ax ‘icë quixun cananuna ‘unán. An usoquin nu ‘atimaquin sinánmiti rabanan cananuna aín ‘ucha manui a unibë upí ‘iti ‘ain.

Troasnuaxa Tito isíma Pablo bënéa

¹²Troas émanuxun Cristo ñuiquin bana ñuixunux bëbatancëxun, ax cuëncësabi oquin ‘ën ñuixuncëxun cuati ca unicama cuëeanxa. ¹³Cuëenia ñuixunti ‘aíshbi cana nucën xucën Titobë méranaxma bënëti, anu ‘icë unicama ébiani, Macedonia menu cuan.

Cristomi catamëti aín unicama cushi ‘iti bana

¹⁴Ñunshin ‘atimanëan nu ‘atimaquin sinánmisa tanan aín bana ñuixunxunma ‘anun ‘imitisa taniabi ca Nucën Papa Diosan, Cristo Jesús cupí, nun ‘acësabi oquinu aín bana ñuixunun nu ‘imia. An ca aín ‘acësabi oquin nu ‘aquinia quixun ‘unánquin cananuna —asábi ca —quixun caquin a rabin. Uinu caranuna cuani, anuxun ca nun nu Cristo Jesús ñuiquin aín bana ñuixunia, a banax ca asérabi upíra ‘icë quixun unin sinania. ¹⁵Nun Cristo ñuiquin aín bana unicama nuibaquin ñuixuncëbë ca Nucën Papa Dios cuëenia. Nun nu ñuixuncëxun cuatia raíri uni ainan ‘inun iémicë ‘imainuan raíri unix ami sinántisama tani iémicëma ‘aínbi ca Nucën Papa Dios nun nu a unicama nuibaquin aín bana ñuixuncëbë cuëenia. ¹⁶Axa ami sinántisama tancë unicamax ca nun nu Cristo ñuixuncëxun cuatíbi cuëenima, xénibua ‘aínbi Nucën Papa Diosbëma ‘iti

'icën. Usa 'aínbi ca axa ami sinántisa tancë unicamax nun nu Cristo ñuixuncë xun cuati, ami catamëti —usai 'inux iéemicë 'aish cana xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'ai —quixun 'unani cuëenia. ¿Usoquin unicama sinánmiquin bana ñuixunti cara uin 'ati 'ic? ¹⁷Itsa unin ca curíqui biti cupíshi Nucën Papa Diosan bana ñuixunquinbi a bana quicësa oquin ñuquinma bëtsi oquin ñuixunia. Usa 'aíshbi cananuna nux a unicamasama 'ain. Usa 'ixun cananuna Cristonan 'ianan Nucën Papa Diosan nu aín bana ñuixunun caíscë 'ixun, axa cuëencësabi oquin aín bana unicama ñuixunin.

**Anun uni upí 'aish ainan 'iti
Nucën Papa Diosan mënío bana**

3 ¹¿Esaquinu mitsu cacëxun caramina nux cananuna nubi rabiacati quixun sinanin? Usama ca. Uni raírinën 'acësa oquin cananuna mitsu isi cuanquin, uisa uni caranuna nux 'ai quixun 'acë quirica buántima 'ain. 'Anan cananuna usa quiricami nu 'axunun quixun mitsu catima 'ain. ²Usaquin 'acë quirica isquinmabi ca nun nu mitsu bana ñuixuncë cupí unin mitsu isquin nux caranuna uisa uni 'ai quixun 'unánti 'icën. ³Nun cananuna usoquin mitsu 'unánmia quiáxa quicë bana ax ca quiricanu tintan 'anan maxax paránu 'acëma 'aíshbi Cristo cupía Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan mitsun nuitunu 'imicë 'icën.

⁴Nucën Papa Diosan ca Cristo cupí mitsu aín bana ñuixunun nu 'aquinanxa quixun 'unánquin cananuna usaquin sinanin. ⁵Nun cushínbì cananuna Cristo ñuquin mitsu bana ñuixuan quixun cananuna sinaniman. Nucën Papa Diosan 'amicëxuñshi cananuna mitsu aín bana ñuixuan. ⁶Moisésnën usaía judíos unicama 'iti ñuquin cuënéo bana

ca quia, a bana quicësabi oi 'icëma 'aish ca uni Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamati 'icën. Usa 'aínbi ca a banama bana ió, a ñuixunun Nucën Papa Diosan nu 'imiaxa. A banax ca quia, aín Bëru Ñunshin Upitan 'imicëx ca uni ainan 'aish xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë upí 'iti 'icën.

⁷Aín bashinuax maxax paránu Nucën Papa Diosan cuënëocë bana a 'unánquian unin, 'uchati ca 'aisama 'icë quixun sinánti, a bëi atu 'inanai aia ca Moisés Israel unicaman aín bémánan ichúquin bëténancëxun ami racuëquin ñachama 'icën. Usai 'ia iscasmacëxbi ca aín ichúcë ax munuira munu nëtëbuacëxa. ⁸A bana Nucën Papa Diosan Moisés 'inan, asamaira ca —Cristo cupí ca uni aín 'uchacama térençë 'ianan Nucën Papa Diosnan 'aish aín Bëru Ñunshin Upíñu 'ia —quicë bana ax 'icën. ⁹Moisésnën uni 'inan banaxa upíra upí 'aínbi ca a bana quicësabi oquin 'acëma 'aish uni Nucën Papa Diosan 'uchocë 'ia. Usa 'aínbi ca a ñui quicë bana cuati Cristomi catamëti aín 'ucha térençë 'aish uni Nucën Papa Diosan 'uchocë 'ima. Usa 'ain ca Moisésnën cuënéo banasamaira 'aish Cristo ñui quicë banaxa upí 'ia. ¹⁰Moisésnën uni 'inan banaxa 'iásamaira oi ca Cristo ñui quicë bana upí 'icën. ¹¹Nucën Papa Diosan 'ináncë bana uni 'ináncëbë ichutibi ca Moisésnën bémánan bënëtishi aín ichúcë nëtëbuacëxa. Usa 'ainbi ca Cristo ñuicë bana axira bëtsi banasamaira upí 'ain usai ami catamëtia uni upí 'iti ax nëtëtimia.

¹²Cristo ñui quicë banaxa nëtëtimoi upí 'ain, usai 'i ami catamëtia ca uni upí 'iti nëtëtimia quixun asérabi 'unánquin cananuna rabíñquinma unicama ñuixunin. ¹³Aín bémánan ichúcë axa nëtëtimia Israel unibunën isia quiax ca Moisés bémápucüacëxa. Moisés usai 'ia

'áinbi cananuna nux usai 'ima. ¹⁴Israel unibunën ca uisashi oquin cara Nucën Papa Diosan atu upí 'imitisa tancëxunbi 'unánma 'icén. Usa 'aish ca bémápuccesa 'iacëxa. Bérí nöténribi ca a bana isquinbi cuatima. Cristomi catamëquin cuni ca unin, uisashi oquin cara Nucën Papa Diosan Moisés 'inan bana quicësabi oi 'inun aín unicama 'imiti 'icé quixun 'unánti 'icén. ¹⁵Bérí nöténbi ca Moisésnën cuënëo bana isquinbi uisashi oquin cara Nucën Papa Diosan aín unicama 'imitisa tania quixun 'unanimia. ¹⁶Usa 'áinbi ca, Nucën 'Ibu Jesús ca asérabi Cristo 'icé quixun sinánami catamëquin cuni 'unánti 'icén. ¹⁷Nucën 'Ibu Jesucristonën sináncesaribi oquin ca Nucën Papa Diosan Bérí Nunshin Upitan sinanía. Usa 'ain ca axa Jesucristomi catamëcë unin Nucën Papa Diosan Bérí Nunshin Upitan 'imicëxun, upí oquin uisashi oquin cara Nucën Papa Diosan aín unicama 'imiti 'icé quixun 'unánan, Nucën Papa Dios quicësabi oi 'cuëenia. ¹⁸Usa 'ain cananuna bémápuccësama 'ixun, Jesús ca asérabi Cristo 'icé quixun 'unani ami catamëti ainan 'ain. Barían pëcaquin espejo ichucësabibi oquin ca Jesucristonëbi asaribi 'inun aín upí nu 'inania. Usaquian nu 'acëx cananuna bérámanu 'á ñucama euncubiani Jesucristo cuëençesabi oi bëtsi sinánñu 'aish, asaribi 'in. Aín Bérí Nunshin Upitanbia 'imicëx cananuna usai 'in.

4 ¹Ésoquin cana mitsu cain, 'uchañuira 'icébi nuibaquin sinanamixun ca Nucën Papa Diosan aín bana uni ñuixunun nu 'imiaxa. Usa 'ain cananuna masá nuituquin énquinma aín bana uni ñuixunin. ²Uni itsimi unéxunu 'acé ñucama énquin cananuna a 'áinu rabínti ñu 'atimaribi 'aiman. Uni paránti sinánquinma cananuna Nucën Papa Diosan banaribi bëtsi oquinma ax

asérabi quicë banaishi uni ñuixunin. Usaquin ñuixunia cuaquin ca camabi unin 'unánti 'icén, Nucën Papa Diosan iscëxun cananuna ax quicësabi oquin aín bana ñuixuni quixun. ³Nun nu Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icé quixun uni ñuixuncë 'áinbi sapi ca axa Jesucristomi catamëti iétisama tancë unicaman a banax ca upí oquin cuaisama 'icé quixun sinánti 'icén. ⁴Usaquin sináncë unicaman ca ñunshin 'atimanën 'apúan sinánmicëxun, uisairai cara aín 'ucha térençë 'aish Nucën Papa Diossalibi, Cristo, ainan 'iti 'icé quixun 'unanimia. ⁵Nuxbi ñuiaquaqun cananuna unicama bana ñuixuniman. Usoquin cananuna —Jesucristo ax ca Nucën 'Ibu 'icé —quixun unicama bana ñuixunin. Nuxbi ñuiaquaqunma cananuna Jesús, an nu nuibacë, an nu sinánmicësabi oquin aín bana mitsu ñuixunin. ⁶Nucën Papa Dios axa béráma, "Béánquibucë ca pëquiti 'icé" quiá, anbi ca Cristonëan nun ntitu mëúxun nu chuámashi tani cuëenquinu uisaira upí cara Nucën Papa Dios 'icé quixun 'unánun 'imiaxa.

Jesucristomi catamëtishi uni upiti tsóti bana

⁷Nun cushínbì 'atsínxunmabi cananuna an 'amicëxuinshi ax cuëencë sabi oquin 'ati 'ai quixuan unicaman 'unánun ca Jesucristo cupí Nucën Papa Diosan nux abé upí 'ixúnú aín cushínbì ñu 'anun nu 'imia. ⁸Unian nu 'atimocëxbi cananuna Nucën Papa Diosan nu 'aquincë cupí asábi 'ain. Uisa ñu cara 'icébëbi cananuna sináncasmái bënëtiman. ⁹Unin bëtsi bëtsi oíabi ca Nucën Papa Diosan nu énima. Unin bamatanun quixun mëécëxbi cananuna bamaiman. ¹⁰Uinu caranuna cuani anuax cananuna Jesús 'iásaribiti, camabi nötén témërai unin bëtsi bëtsi

ocë 'ain. Usaínu 'iabia Jesusan nubë 'ixun nu 'aquinia ca camabi unin isti 'icën.¹¹ Jesusan ca nu iémiquin 'aquinia quixun camabi unin isnun ca nun aín bana ñuixuncëbë uni raíri nétetima nu bamamicatsi quiax 'ésénania.¹² Aín bana ñuixuncë cupí nu bamamisa tani uni numi esénanmainunbi camina mitsux nun nu ñuicë bana cuati Jesúsmi catamëti nétetimoí Nucén Papa Diosnan 'inxu iéce 'ain.

^{13,14} Cananuna 'unanin, Nucén Papa Dios, an Nucén 'Ibu Jesús bamacëbi baísquimia, an ca usuribi oquin nuribi ainan 'icë Cristo utécencëbétan baísquimiti 'icën. Baísquimitancëxun ca mitsubënu abë aín nétenu 'inun nu 'imiti 'icën. Usaquin 'unánquin cananuna —ainan 'inun an nu iémicë 'ixun ca Nucén Papa Diosan nu 'aquinia —quixun unicama cain, béráma Nucén Papa Diosan 'amicëxun aín unin esaquin cuénösabi oquin: "Nucén Papa Diosan ca 'ë 'aquinia quixun 'unánquin cana camabi uni —usa ca —quixun can".¹⁵ Nun téméraquinbi mitsu bana ñuixuncëx camina 'itsaxira Nucén Papa Diosan nuibaquin 'aquinçëx ainan 'aish cuéenin. Usai 'iquin camina mitsun 'itsaxuinra Nucén Papa Dios —asábi ca —caquin a rabin, Nucén Papa Dios cuéenun.

¹⁶ Usa 'ain cananuna masá nítuquimia aín bana ñuitiribi éniman. Nucén nami axa abiira abi xénibucëbë tanbi ca Nucén Papa Diosan camabi nétén ami catamëti cuéenun nu cushioia.¹⁷ Cananuna 'unanin, énë nétenuaxnu téméracé 'aínbi ca a ñucamax bénétishi cénutia. Téméracëbi ca nun sináncësamaira oquin Nucén Papa Diosan nux téméracé cupínu abë 'aish chuámarua tani cuéeinra cuéenun nu 'imiti 'icën.¹⁸ Usa 'ixun cananuna nun bérúnbi iscë ñu 'aisamaira oquin sinánquinma unin iscëma ñu, uni

nuibati, cémëi banatima, upí sinánñu 'iti, acama sinanin. Nun bérunku nu iscë ñucamax ca cénuti 'icën. Usa 'aínbi ca unin aín bérunku iscëma, nun nuitu mëúnu sináncë ñucamax, Nucén Papa Dios rabiti, uni 'a quinti, acamax cénúntima 'icën.

5 ¹ Cananuna 'unanin, béráma unin 'á 'aísha xubu chéquicësaribiti ca nun nami anu nun bérunku ñunshin 'icë ax 'ia. Usaína nun nami 'iti 'aínbi ca Nucén Papa Diosan chéquitimoínu anu abë 'iti a aín nétenu nu mënioxuanxa. Ax ca unian 'acëma 'icën.² Usai cananuna Nucén Papa Diosan nétenu 'iti 'ai quixun 'unani cananuna asérabi énë nétenuax anu cuainsa tani bénétin.³ Anuax cananuna énë namima bëtsi namiñu 'iti 'ain.⁴ Énë nétenu 'aish cananuna paë tani masá nuituti bénétin. Usa 'aish cananuna énë namiñuma bëtsi nami batamita, axa usabii 'iti, aañu 'iti cuéenin.⁵ Usaínu 'inúan an nu 'imicë ax ca Nucén Papa Dios 'icën. An ca, usai cananuna 'iti 'ai quixúnu 'unánun aín Bérunku Ñunshin Upí nubëa 'inun nu 'ináncëxa.

⁶ Usa 'ain cananuna an ca aín quicësabi oquin nu 'imiti 'icë quixun sinani, Nucén Papa Diosmi catamëti bénétiman. Énëribi cananuna 'unanin, énë nétenu 'aish, nun nami, nun xo acamax ió 'icëma pain 'aish, cananuna Nucén 'Ibu Jesúsbë aín nétenuirama pan 'ain.⁷ A isímabi cananuna énë nétenuax ami catamëti ax cuéencësoi 'in.⁸ Usa 'aish cananuna —an ca abë 'inun nu 'imiti 'icë —quixun 'unani chuámashi tani cuéenin. Usai 'i cananuna énë nétenu 'ima Nucén 'Ibu Jesúsbë aín nétenu 'iisa tanin.⁹ Usa 'ain cananuna énë nétenu 'aish 'icësaribiti aín nétenuxunribi ax cuéencësa oquin ñu 'ati cuéentí 'ain.¹⁰ Utécencëxun ca Cristonén unicama achúshi achúshi uisaquin cara énë nétenuxun ñu 'axa

quixun isti 'icën. Usoquin ca, atun ñu 'acë cara upí 'icë, cara upíma 'icë quixun isti 'icën. Atun ñu 'acësabi oquin istancëxun ca raíri ax cuéencësabi oquin 'acë, axa cuéenun 'imianan raíri an aín bana quicësabi oquin 'acëma uni a usoquin cara 'ati 'icë usoquin 'ati 'icën.

**Uisai cara uni chuámarua
'iti 'icë quicë bana**

¹¹Usaquin ca Nucën 'Ibu Jesucristonén unicama ashúshi achúshi isti 'icë quixun 'unánquin cananuna ami racuéquin camabi uníribi 'unánun a ñucama ñuiquin bana ñuixunin. An nu sinánmicësabi oquin cananuna bana ñuixuni quixun ca Nucën Papa Diosan 'unánxa. Usaquinu 'aimi mitsúnribi 'unánti cana cuéenin. ¹²Nuxbi rabíacatéceni banaquinma cananuna mitsun uisa caranuna nux 'ai quixun 'unánquin axa nu ñui banacë unicama canun quixun usaquin mitsu can. A unicaman ca —nux cananuna upí 'ai —quixun uni sinánmisa tanquinbi aín nuitu upí 'iti sinanima. ¹³Uni raírinéan, nux cananuna ñunshíncësa 'ai quixun sinánmainunbi cananuna Nucën Papa Dios ax cuéencësabi oquin ñu 'ain. Usaribi oquin cananuna raíri unírbia, nux cananuna ñunshíncëma asábi 'ai quixun sinánmainun, mitsúxmi upiti Nucën Papa Diosmi sináncë 'inun, aín bana mitsu ñuixunin. ¹⁴Cristonén ca camabi uni 'itsaira nuibatia quixun 'unánquin cananuna a sinánquin —usa ca —quixun atu cain. Cananuna 'unán, ax achúshi 'aíshbi ca Nucën Papa Dios cuéencësabi oi camabi unin 'ucha cupí bamacëxa. Usaía Cristo 'iá 'ain, cananuna téméraíbi nux cuéencësabi oi 'ima, ax cuéencësabi oi 'iti 'ain. ¹⁵Aín unicamaxa éné nöténuax atux cuéencësa oi 'ima, ax cuéencësabi oi 'inun ca Cristo, axa atu cupí bamatancëx

baísquia, ax camabi unin 'ucha cupí bamacëxa. ¹⁶Béráma uni isquin, ax ca unishi 'icë quixun sinan 'ixunbi cananuna bérí, uisa uni cara, —axribi ca Jesucristonan 'iti 'icë —quixun sinanin. Usaribi oquin —Cristo ax ca unishi 'icë quixun sinan 'ixunbi cananuna bérí Cristo ax ca asérabi Nucën Papa Diosan Béchicë, an nu ainan 'inun iémicë, a 'icë quixun 'unánin. ¹⁷Usa 'ain ca uinu 'icë unix cara Cristomi catamëtia ax Cristobë 'aish bëtsi uni 'icë. Usa 'ixun ca béráma 'acësa oquin sinántecënim. Bëtsi oquin ca sinanía.

¹⁸Nucën Papa Diosan 'imicë ca axa Cristomi catamëcë uni usai 'ia. Cristo cupí nux abë upí 'inun ca Nucën Papa Diosan nu 'imiacëxa. 'Imianan ca camabi uníxa abë upí 'inun aín bana ñuixunun nu 'imiacëxa. ¹⁹Enëx ca ésa 'icën: Nucën Papa Diosan ca Cristo cupíä camabi uni abë upí 'inun mëníocëxa. Ménionan ca atun ñu 'atima 'acëcama a sinántecënuunma térenxuanan, nun aín bana anun unicama abë upí 'inun ñuixunun nu cacëxa. ²⁰Nux Cristonén 'imicë 'ixun cananuna an sinánmicësabi oquin mitsu ésaquin cain, Nucën Papa Dios anbia mitsu cacësa 'inun: Nucën Papa Diosbë upí 'inx camina min 'uchacama térençë 'inun Jesucristomi catamëti 'ain. ²¹Cristo axa aíñu 'uchañumabi 'icëbi ca nun 'uchacama térençë 'inúan, nun 'ucha bitsi 'uchañuirasa 'inun Nucën Papa Diosan 'imiacëxa, nux an iscëx 'uchañuma 'inun. Nuxnu abë 'imainuan Cristo axribi nubë 'icëbétanu ax cuéencësabi oquin 'anun ca Nucën Papa Diosan nun 'uchacama a 'ináncëxa.

6 ^{1,2}Nucën Papa Diosan bana cuéñeo ca ésai quia:

Anúnmi 'ë ñucácë nötén cana min bana cuan. Cuaquin cana anúnmi 'énan 'inx iéti nötén mi iémian.

A bana quicésabi oi ca béríribi anúan mitsun ñucácxun cuati nëtë a 'icën, béríbi ca anúan mitsu ainan 'inun iémiti nëtë 'icën. Usa 'ain cananuna Nucën Papa Diosbëtan mitsu cain, an mitsu bana cuanan 'aquinsa tancëxun camina an mitsu 'aquinun axa cuéencésabi oquin a ñucáti 'ain.

³Uinu 'icë unínbia nun bana —'aisama ca —quixun caquin cuaisama tanunma cananuna ñu 'atima 'aquinma Nucën Papa Dios cuéencésabi oquinshi 'ain. ⁴Bëtsi bëtsi onan numi nishquin unin téméramicë 'ianan uisa ñu cara 'icébëbi bénéquinma tanshiquin Nucën Papa Diosan bana ñuixunia isquin ca camabi unin 'unánti 'icën, nux cananuna asérabi Nucën Papa Diosan uni 'ai quixun.

⁵Unían nu mëéanan sipuanan raíri uni numi tsuáquirumaimainun 'aisamaira oquin ñu mëéanan, 'uxti téanan 'acéñuma 'aish panance 'ixunbi cananuna bénéquinma tanshitin. ⁶Usa 'ixun ñu 'aisama 'ati sinánquinma Nucën Papa Diosan bana 'unáncë 'ixun ami nishíma unibë asérabi upí 'ianan Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë 'ianan, paránquinma asérabi uni nuibanan ⁷bëtsi bana ñuiquinma, an cushiocéxuinshi aín bana ñuixunia isquin ca nux cananuna asérabi Nucën Papa Diosan uni 'ai quixun camabi unin 'unánti 'icën. An iscëx nun nuitu upí 'ixun cananuna racuéquinma uni itsiribi Cristomi sinánun 'a quinti 'ain. Usoquin 'aia ca numi manánquinbi unin 'unánti 'icën, nun cananuna ñu 'aisama 'acéma 'ai quixun. ⁸Raíri uni nu ñui —a unicamax ca aín nuitu upí 'icë —quimainun raírinëxribishi nu ñui 'atimati banaia. Usaribitia raírinëx nun isanuna Nucën Papa Diosan bana upí oquin ñuixuni quimainun ca raírinëxribishi nun isanuna Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma 'ai quia. Usaribiti ca raíri

uníxa —Pablonën bana ca asérabi 'icë —quimainun raírinëxribishi —a banax ca cëmë 'icë —quia. ⁹—Uínbì 'unáncëma ca a uni 'icë —quia nu ñui quicancébëbi ca raíri —nun 'unáncë ca Pablo 'imainun abë 'icë unicama 'icë —quia. Bamatisa 'aíshbi cananuna iéan. Usai 'ínu upiti ami catamëti 'unánti cupía Nucën Papa Diosan nu castícan-céxbi cananuna bamacëma 'ain. ¹⁰Masá nuitucë 'afshbi cananuna chuámaruaishi 'ain. Ñuñuma 'ixunbinu Cristo ñuiquin bana ñuixuncëx ca an a bana cuacë unicamax uni ñuñu 'icësamaira oi chuámarua tani cuéenia. Ñuñuma 'icëbi ca Cristonën nubë 'ixun ax cuéencésabi oínu anun 'inun nu ñu 'inanía.

¹¹Corintonu 'icë nucën xucéantü, asérabi mitsu nuibaquin cananuna nux 'icécama 'imainun nun sináncë ñucamariibi mitsu ñuixuan. ¹²Itsaira mitsu nuibaquin nun cacësaribi oquin mitsu nuibaquin cati sináncëbëtanbi camina nu cacëma 'ain. ¹³Usa 'icë cana unían aín bëchicë cacësaribi oquin mitsu cain, 'en mitsu 'acësaribi oquin camina 'eribi nuibacanti 'ain.

Nux cananuna anu Nucën Papa Dios 'icë a 'ai quicé bana

¹⁴An ñu upíshi 'acë unin sináncësaribi oquin ca an ñu 'aisama 'acë unicaman sinaníma. Usa 'ain camina mitsux Jesucristomi catamëcë 'ixun axa Jesucristomi catamëcëma unicamabëtan atun cuéencësa oquin ñu 'atima 'ain. Nëtëx ca imébë mëscutíma. Usaribiti ca Cristonën unicamax Cristonanma unicamabë nuanantima 'icën. ¹⁵¿Cristonën cara ñunshin 'atimanën 'apúan sináncësa oquin sinanin? Usaquin ca sinaníma. ¿Axa Cristomi catamëcë unin cara axa Cristomi catamëcëma unin sináncësaribi oquin sinanin? Usaquin ca sinaníma. ¹⁶¿Anuxun Nucën Papa Dios

rabiti xubunuxun cara atúnbi 'acé ñu unin rabiti 'ic? Ca 'atima 'icén. Nucén Papa Dios, ax bamatimoi tsócë, a aín unicaman rabicë, ax ca mitsunu 'icén, axa ésaí quiásabi oi:

'Ex cana atubëbi 'ianan uinu cara atux cuania anuribi atubë 'iti 'ain.

'Ex cana aín Dios a atun rabiti a 'ain, atux ca 'én unibu 'iti 'icén.

¹⁷Esairibi ca Nucén 'Ibu Diosan bana quia:

Axa 'émi sináncëma unicamabë 'ima 'ianan camina atun sináncësaribi oi 'icantima 'ain. Usai 'iquin camina 'ex cuëencëma ñu 'atima 'ain. Usai 'ia cana 'énan mitsu 'imiti 'ain. ¹⁸Imianan cana mitsun Papa 'iti 'ain. 'Icëbë camina mitsux, bëbu 'imainun xanucamaxribi, 'én bëchicë 'iti 'ain. Usai cana mitsun 'Ibu Dios, cushira, 'ex quin.

7 ¹En nuibacë xucéantu, a banacama nun cuanun ca Nucén Papa Dios quiacëxa. A banacama 'unánquin cananuna nun sinanën upíira oquin sinánan nun nuitaribi upí 'ianan nun 'acé ñuribi upí 'inun camabi nëtëñ béráncati 'ain. Usai 'i cananuna aín bana cuati ainanshi 'aish ax cuëencësabi oíshi 'iti 'ain.

Corintonu 'icë unicamaxa sinana bana

²Mitsun nuitunënbi camina upí oquin sinánquin nu nuibati 'ain. Mitsu achúshibi cananuna uisa ocëma 'ain, mitsu achúshibi cananuna 'atimaquin sinánmicëma 'ain, mitsu achúshibi cananuna paráncëma 'ain. ³Uchoquin cana mitsu caiman. Béráma cacësabi oquin cana mitsu catëcënин, cana 'aisamaira mitsu nuibatin. Mitsux cuëencëbë cana 'exribi cuëenin, mitsux masá nuituti téméracëbë cana 'exribi masá nuituti téméracësa 'ain. ⁴Mitsun

camina upí oquin 'ai quixun sinani cana cuëenin. Usa 'aish cana, nux téméra-quinbi mitsun upí oquin 'aia cuati, chuámarua taní cuëenin.

⁵Macedonia menu uax cananuna upíma 'aish masá nuituan. Énuax cananuna

'aisamaira téméran, numi uni nishcë cupí 'ianan mitsucénun Titoribi sinani masá nuituti. ⁶Usai 'iabi ca Nucén Papa Dios, an uni témérai masá nuitutiabi chuámarua 'inun 'imicë, an Tito mitsunuax énu unun mënófoxun nu chuámarua 'imiaxa.

⁷Tito ucë cupíshima, an mitsu ñuiquin 'ë cacë bana aribi cuati cananuna chuámarua taní cuëean. Mitsunuax uxun ca Titon nu caxa, axribi masá nuituti cuanxbisa mitsu isi cuëeanxa quixun. Nux mitsu isi cuanti cuëeananmi 'én mitsu quiricanu cacë ñucama sinani masá nuitutími 'itsaira 'émi sináncë, acama Titon ñuia cuati cana cuëean.

⁸A quirica buánmixun cana mitsu masá nuitumian. Usa 'aínbì cana, a quirica buánmiti ca 'aisama 'icë quixun pain sinánxunbi bëri 'unarin, 'aisamairai camina masá nuitucancëma 'ai quixun.

⁹Mitsúxi 'én buánmicë quirica isi masá nuitucë cupíma, mitsúnmi masá nuitutan-cëxunbi sinanacë cupí cana cuëenin.

Nucén Papa Dios cuëencësabi oi camina usai 'ican. Usa 'ain ca nun mitsu buánmicë quirica an uibi 'atimaquin sinánmicëma 'icén. ¹⁰Aín 'uchacama cupí masá nuitutan-cëxa uni sinanati ca Nucén Papa Dios cuëenia. Sinanatancë ca aín 'ucha téréncë 'aish Nucén Papa Diosnan 'inux iéçë 'ia. Usai 'itancëx cuëenquín ca —'ex 'én

'uchacama sinani pan masá nuituti ca asábi 'íaxa —quixun sinánti 'icén. Usa 'aínbì ca uni raíri aín ñu 'atima 'acé cupí masá nuituquínbi acama éni ami sinanacëma 'aish Nucén Papa Diosnan 'ima. ¹¹Nucén Papa Dios cuëencësabi oi masá nuitutan-cëxun camina 'én mitsu cacë bana upí oquin sinan. —Sinanima cananuna usai 'ia

—quixun sinánan —ami rabínquinma an 'aisama ñu 'acé uni 'axunma 'anun cacéma 'aish cananuna 'aisama 'ai —quixun sinani racuéquin camina upí oquin méníoti sinan. Camina 'én mitsu isi cuanti cuééanan, an ñu 'aisama 'acé uni upí 'inun 'é mitsu cacésabi oquin 'aquin. Mitsun camina 'én mitsu cacé ñucama upí oquin ménio quixun cana 'unanin.¹² Én mitsu quirica buánmiquin cana an ñu 'atima 'acé uni ashi sinánquin cuéñecéma 'ain, ami ax 'uchacé uni aribishi sinánquin cana 'acéma 'ain. Nucén Papa Diosan iscéxun camina asérabi nu nuibaquín nun bana cuati quixunmi mitsun 'unánun cana a quirica mitsu buánmian.¹³ Usa 'ain cananuna acama sinani masá ntitúima chuámarua tani cuééan.

Tanan cananuna Titóxribia usaími 'icancé bana ñui cuéenia isi cuéenra cuééan. Mitsun camina Tito chuámarua tanquian upí oquin sinánun 'imian.¹⁴ Mitsunua cuantánun Tito caquin cana —a unicamax ca upí 'icé —quixun mitsu rabiquin can. Nun nu Tito ñuiquin mitsu cacé bana axa cémema 'ain ca nun mitsu ñuiquin Tito cacé banacamaxribi cémema 'ixa.¹⁵ Mitsúnni axa bëbaia aín bana cuaisa tanquin nuibaquin bicé, a sinánan an cacésabi oquinmi mitsun 'acé ñucama aribi sinánquin, ca an asérabi mitsu nuibatia.¹⁶ Usa 'ain cana, mitsun camina asérabi upí oquin sinánquin ñu 'ai quixun sinani cuéenin.

II. AXA JERUSALENUAX JESUCRISTOMI CATAMÉCÉ UNICAMA CURIQUI BUANMITIA PABLO QUIA (8.1-9.15)

'Aquinsa 'icé uni upí oquin 'aquinti bana
8 ¹En xucéantu, mitsúnni 'unánun cana mitsu caisa tanin, Macedonia nöténu 'icé unicamax ca ainan 'aish ésai

Nucén Papa Diosan sinánmicéx 'ia.

² Amia uni nishmainun bëtsi ñu cupíribi téméraquinbi Jesucristomi catamëti éníma ca chuámaruaishi 'aish bucua. Chuámarua 'ixun ca ñuñuma 'ixunbi cuéenquin ñuñu unin 'acësa oquin curíqui 'inánxa.³ Énbi cana uisoquin cara atun curíqui 'inánxa quixun 'unan. Cuéenquin ca a 'inánti a 'inánanbi ainan 'itia nancé aribi 'inánxa.⁴ Itsa oquin ca ésoquin nu caxa:

—Nunribi cananuna axa Jerusalénuax Jesucristomi catamëcë unicama 'aquinquin curíqui 'inántisa tani —quixun.⁵ Nun sináncësamaira oquin 'aquin ca Nucén 'Ibu Jesús pain —nux minan 'ixun cananuna mix cuéñecésabi oquin 'ati 'ai —quixun catancéxun Nucén Papa Diosan sinánmicésabi oquin nun bana cuanan nun nu Jerusalénu buánun atun curíqui nu 'inánxa.

⁶ Macedonianu 'icé unian 'acé sinánquin cananuna an béráma mitsúnni Jerusalénu buánmiti curíqui biquinbi sénéonma cupí, a sénéonquin bitsia isía cuanun quixun Tito xutin.⁷ Raírinéan 'acësamaira oquin camina upí oquin sinani Jesucristomi catamëanan, Nucén Papa Diosan bana 'unánquin a bana uni 'unánmiti 'unánan, asérabi chiquishquinma cuéenquin ñu 'anán, asérabi nu nuiban. Usaquin 'axun camina raírinéan 'acësamaira oquinribi Jerusalénu 'icé unicama nuibaquin atu buánmiti curíqui timéquin nanti 'ain.

⁸ Usoquin 'ati cuéenquinmabimi 'anun quixun cana mitsu caiman. Macedonianu 'icé unicaman ca cuéenquin axa Jerusalénuax Jesucristomi catamëcë unicama curíqui 'inania quixunmi 'unánun quixuinshi cana mitsu can. Usoquin 'unánquin camina 'unánti 'ain, caramina asérabi Jerusalénu 'icé unicama nuibati 'ai quixun.⁹ Uisaira oquin cara Nucén 'Ibu Jesucristonén nu

nuibatia quixun camina 'unanin. Mitsúxmi chuámarua 'ianan aín nétenu xénibua 'aínbi abé 'iti cupí ca ax aín Papan nétë upí ébëtsini énë menu ñuñuma 'inux uacéxa.

¹⁰Usa 'ain cana 'én mitsu cacé cupímami mitsúxbi cuéenquin Jerusalénu 'icé unicama curíqui 'inánti sinan 'icé ésaquin mitsu cain: bëtsi baritian camina mitsun curíqui 'inánti sinan cuééancén. Usaquin sinánxun atu 'inánti curíqui biquinbi camina sénéoncanma 'ain. ¹¹Sénéonma 'ixun camina bérí sénéoncanti 'ain. Uiti curíquiñu caramina 'icanin, a camina mitsúnbi sinánquin, mésu 'inánti 'ain. Mitsúxmi a 'ati sinan cuééansabi oquin sénéonquin 'inani camina cuééncanti 'ain. ¹²Curíquiñu 'ixun unin 'inántisa tanquin 'inánti ax ca Nucén Papa Diosan iscëx asábi 'icén. Usaribiti ca curíquiñuma 'ixun unin 'inántisa tanquinbi 'ináncëma, axribi Nucén Papa Diosan iscëx asábi 'icén.

¹³Atu curíqui 'inántancëxi mitsux curíquiñuma 'inun cana mitsu caiman. Mitsux 'icésaribitia atúxribi ñuñu 'iti cupíshi cana mitsu cain. ¹⁴Usa 'ain camina mitsux bérí ñuñu 'ixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Usaribi oquin ca atúxribi ñuñu 'ixun mitsu ñuñuma 'icé 'inánti 'icén. Usai 'i ca camabi uni ñuñu 'iti 'icén. ¹⁵Usaribi oi ca Nucén Papa Diosan bana cuénéo ésaí quia: "An piti 'itsa bicé, ainan ca têxécëma 'icén. 'Imainun ca an 'itsamashi bicé, anribi pucháquin piasha".

Titocënum abé 'icé unicama ñui quicë bana

¹⁶Nucén Papa Diosan sinánmicëxun ca 'én 'acésaribi oquin Titon mitsu nuibaquin 'aquinsa tania. An usaquin Tito sinánmicë cupí cana Nucén Papa Dios —asábi ca —cain. ¹⁷'En mitsu isi cuantánun cacëx ca axribi cuainsaira

tani cuééanxa. Usa 'aish ca ax cuééncë sabi oquin mitsu 'aquinuxun isi cuania.

¹⁸Bëtsi uniribi —an ca upí oquin Cristo ñuiquin bana ñuixunia —quixuan camabi émanuxun 'unáncancë, aribi cananuna Titobë cuanum xutin. ¹⁹A uni ca camabi émanuxun axa Jesucristomi catamëcë unicaman énë ñu mëeti nu 'aquinia nubë cuanun caísaxa. Mitsúnmi usoquin 'ináncë isquian unicaman Nucén 'Ibu Jesús rabinun cananuna énë curíqui bixun Jerusalénu 'icé unicama 'inani cuanin. ²⁰Unán nunan 'inun a curíqui biisa sinánquin nu ñuñiti rabanan ca a uni nubë cuania. ²¹Nun cananuna énë curíquicama mëcamaquinma upí oquin buánti 'ai quixun Nucén 'Ibu Diosan ismainuan unicamanribi 'unánti cananuna cuéénin.

²²Tito 'imainun 'én mitsu ñuixuncë uni, acëñun cananuna bëtsi uniribi mitsunu cuanun xutin. Ax ca Cristomi catamëcë 'aish nun xucén 'ixun nu upí oquin ñu 'axúanxa. Mitsun camina Jerusalénu 'icé unicama curíqui buánmisa tani quixun 'unani ca axribi mitsu 'aquiní cuainsa tania. ²³An 'unáncëma unicaman —ui cara Tito 'icé —quixun ñucácëxun camina cati 'ain, —an Pablobëtan ñu mëéquin mitsu 'aquisti uni ca ax 'icé —quixun. Canan camina abé cuancëcamaribi ñuiquian —ui cara —quixun ñucácëxun cati 'ain, acamax ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman xucéxa cuancë 'icé quixun. Cristonén 'imicë 'ixuan atun upí oquin ñu 'aia isquin ca —usa ca Cristonén uni 'icé —quixun camabi unin 'unania.

²⁴Usa 'ain camina énë unicama upí oquin biti 'ain. Mitsun usaquin 'aia cuauquin ca camabi émanuaxa ax Jesucristomi catamëcë unicaman 'unánti 'icén, mitsun camina acama nuibati quixun. 'Unánan ca nux mitsu ñui quicë bana ca asérabi 'icé quixun 'unánti 'icén.

Axa Jerusalénuax Cristomi catamëcë unicama buánmiti curíquia Pablonën ñuia

9 ^{1,2}Cana 'unarin, 'en cacëxunmabi camina mitsúnbì cuëenquin axa Jesucristomi catamëcë unicama curíqui buánmiti sináncancë. Usaquinmi sináncë cupí cana mitsu ñuiquin —bëtsi baritian ca Acaya menu 'icë unicaman curíqui timëti sinánxa —quixun Macedonia menu 'icë unicama cain. Usaquin 'en ñuia cuaquein ca Macedonianu 'icë unicaman mitsun 'acésaribi oquin 'ati sinánxa. ³Usa 'aínbi cana 'en mitsu ñuiquin atu cacé bana cëmë 'iti rabanan, énë unicama mitsunu cuanun xutin, 'ex quicësabi oía mitsun curíqui méniocë 'iti cupí. ⁴Macedonianu 'icë unian 'ébë mitsunu cuanxun iscëxbi nun sináncësabi oquin mitsun 'acëma 'ain cananuna rabínti 'ain. A ñucama mitsun sináncësabi oquin 'acëma 'aish camina nux 'icësamairai rabíncanti 'ain. Usaínu 'itima cupí cana énë unicama mitsunu cuanun xutin. ⁵Usa 'ain cana énë unicama atux pain cuanxuan, mitsun sinánsabi oquin curíqui timëti 'aquinun quixun rëcuéonquin xuti sinan. Usoquin mitsun 'aia ca axa 'ébë cuancë unicaman 'unánti 'icën, nun sinánmicë xunmabi camina mitsúxbi cuëenquin curíqui Jerusalénu 'icë unicama 'inani quixun.

⁶Ésa ca quixun camina sinánti 'ain, an ñu bëru 'itsama 'apácë uni, an ca aín bimiribi 'itsamaribi bitsia. Usaribi oquin ca an ñu bëru 'itsa 'apácë uni an aín bimiribi 'itsa bitsia. ⁷Usa 'ain camina mitsúnbì mitsun nuitu mëu upí oquin sinántancëxun 'inánti 'ain. Sinánquinbi 'inántisama tanquin camina 'inántima 'ain. Usaribi oquin camina uni itsian mi cacëxuishi 'inántima 'ain. Nucën Papa Diosan ca an asérabi cuëenquin uni ñu 'ináncë uni a nuibatia. ⁸Nucën Papa

Diosan ca camabi ñu anúnmi mitsux ami sinani cuëeni bucuti mitsu 'inánti 'icën. 'Inánan ca anúnmi usaribi oquin bëtsi uniribi 'aquinun mitsu 'inánti 'icën. ⁹Usa 'ain ca axa ami sináncë uni ñui Nucën Papa Diosan bana cuënéo ésairibi quia:

Upí oquin sinánxun ca ñuñuma uni ñonquinma 'itsaira 'inánxa.
Usoquian 'acë a ca Nucën Papa
Diosan manuquinma xënibua
'aínbi sinania.

¹⁰Nucën Papa Dios, an 'apáti ñu bëru uni 'ináncë, an ca 'apáxuan aín bimi piti oquin uni 'inania. Usaribi oquin ca anun uni itsi 'a quinti ñu mitsuribi 'inánti 'icën, camabi néténmì anun upí oquin uni 'aquinun. ¹¹Usa 'ain ca ñonquinmami anun uni itsi 'aquinun Nucën Papa Diosan camabi ñu mitsu 'inánti 'icën. An 'ináncëxunmi mitsun buánmicë curíqui nun 'ináncëxun biquin ca Jerusalénuaxa ax Jesucristomi catamëcë unicaman —asábi ca —caquin Nucën Papa Dios rabiti 'icën. ¹²Usoquin 'aquinquin cananuna anum aín cuëencë ñuñu 'inun 'inanin. Usaquin 'inánquin cananuna —asábi ca —caquin rabia Nucën Papa Diosmi sinánun acama 'aquinin. ¹³Usoquin mitsun 'aquinçexun ca a unicaman —mitsun camina Cristonan 'ixun aín cuëncësabi oquin 'ai —quixun sinánquin Nucën Papa Dios rabiti 'icën. Rabianan ca mitsun camina atu 'imainun uni raíribi ñonquinma ñu 'inani quixun sinánquin Nucën Papa Dios —asábi ca —cati 'icën. ¹⁴Usaribi oquin ca, Nucën Papa Diosan nuibaquin 'aquinçexunmi mitsun curíqui 'ináncë cupí, atun mitsu nuibaquin Nucën Papa Dios ñucáxunti 'icën. ¹⁵¿Nucën Papa Diosan aín Bëchicë achúshi nu iéminuxa bamanun xuá, a sinani caranuna uisairai quiti 'ain? A sinánquin cananuna cuëenquin —asábi ca —caquin 'itsaira rabin.

**III. JESUCRISTONËN AÍN BANA
ÑUIXUNUN CAISCÈ UNI ÑUIQUIN
PABLONËN CA (10.1-13.14)**

—Aín bana ñuixunun Jesusan cá cana 'ëx
'ai —quiáxa Pablo quia

10 ¹Ex Pablo 'icé Cristonën sinánmicëxun an 'acésaribi oquin mitsu nuibaquin upí oquin cati cana cuéenin. Uni rafrinëx caísa quia, 'ëx mitsubë 'aish isana mitsu ñu caíma upitishi banaain. Bëtsi émanuxun quirica buánmiquin cuni isana ñu caquin cacësa oquin mitsu cain. ²Usai quicébétanbi cana mitsu cain, mitsu isi cuanquin, 'ën isna axa 'ëbë nicé unibétan, Nucén Papa Diosan sinánmicëma, nunbi sinánxun bana uni ñuixuni quixuan an nu ñuicé unicama, abë banaquin cati cana sinanin. ³En mitsu isi cuanxun ñu caquin catima cupía upitishi bananun camina a unicama uisa caranuna nux 'ai quixun upí oquin 'unánmiti 'ain. ⁴Asérabi cananuna nux unishi 'aishbì ënë nëtënu 'icé unicama 'icésaribiti 'acanániman. ⁵Usa 'aish cananuna ënë nëtënuaxa anun suntáru 'acánancë ñu anúrribi nux 'acanániman. Nucén Papa Diosan cushínshi cananuna axa ami nishcë unicama usai 'iaxma 'inun nëtémiti 'ain. ⁶Usaribi oquin cananuna unían 'atimaquin nu ñuicé bana, 'imainun unin anbi sinánquin, Nucén Papa Diosan bana cuaxunma 'anun caquin 'atimaquin sinánmicë banacamaribi, Nucén Papa Diosan cushínshi ñancáishi 'itánun nëténti 'ain. Usa 'ain cananuna aín cushímbia 'imicëxun Cristo cuéencë sabi oquinshi 'ati sinanin. ⁷En mitsu cacë ñucamami mëníoquin sénéoncëbë mitsunu cuanquin cananuna an Nucén Papa Diosan bana cuaisama tancë unicama sinananun 'ësëquin, atun

'aisama ñu 'acë a éinsama taniabi émiti 'ain.

⁷Mitsun camina uisaira caranuna nux 'ai quixun isti 'ain. Asérabi camina Cristonan 'ai quixun sinánquin camina 'unánti 'ain, nuxribi cananuna Cristonan 'ai quixun. ⁸Nucén 'Ibu Jesucristonën ca aín bana mitsu ñuixunun 'ë cacëxa, masá nuitumiquin 'ichoquin ñu caquinma ax quicësabi oquin 'anun mitsu 'unánminun quixun. Usoquin 'anuan Jesucristonëbi 'imicë 'aish cana 'itsa oquin mitsu caíbi rabiniman. ⁹Racuéoti cupí cana mitsu quirica buánmi quixunmi sináncañti cana cuéeniman. ¹⁰Uni rafrinëx caísa quia, 'ën quiricanu cuénéocë bana ax cushi 'aínbi isana 'ëx mitsubë 'aishushima 'ianan 'ëx quicësa oquin unin 'aisama 'ai quiax. ¹¹Axa usai quicë unin ca 'unánti 'icén, 'uránxun quiricanën cacësa usaribi oquin cananuna mitsubë 'ixun mitsu cati 'ain. 'Anan cananuna quiricanu nun mitsu cacësabi oquin 'ati 'ain.

¹²An nu ñuicé unicamax ca atúxbi rabiacatia. Usairibi cananuna nux 'itima 'ain. Atun sinánçësabi oi ca 'ia, atux ca bëtsibë tanánantishi cuéenia. Upí oquin sinanima ca usai 'ia. ¹³Atux ca atun sinánçësabi oi 'ia. Usa 'aínbi cananuna nun Nucén Papa Diosan nu mënioxuncë sabi oquinshi 'ain. An mënioxuncësabi oquin cananuna mitsuribi aín bana ñuixuan. ¹⁴Nunbi sinánçë cupíma, Nucén Papa Diosan nu mënioxuncë cupíshi, cananuna mitsun émanu cuanxun aín banami 'unánun mitsu ñuixuan. Nucén Papa Diosan mëniosabi oquin cananuna nun pain mitsu Cristo ñuiquin bana ñuixuancén. ¹⁵Bëtsi unin 'aquincë cupía uni Jesucristomi sinania cananuna —'ën bana ñuixuncë cupíshi ca usai 'iaxa —quixun caiman. Usa 'aínbi cananuna mitsúnmi Cristomi catamëquin énquinma ax quicësabi

oquin 'acé cupí, aín bana mitsu 'unánmitéceni cuainsa tanin, Nucén Papa Dios cuéencébë. ¹⁶Usoquin mitsu amiribishi 'unánmitécéntancéx cananuna mitsu 'ura 'icé émacama, anua unin bana ñuixuncéma, acamanu cuanquin Cristo ñuquin bana ñuixuni cuanti sinanin, nun 'unánmixunmabi uni itsían 'unánmicé, nun 'unánmicé isa quixun catima cupí.

¹⁷Ui unin cara —'én cana upí oquin 'ai —quixun sinania, an ca —Nucén 'Ibu Jesusan 'amicéxiunshi cana upí oquin 'ai —quixun sinánti 'icén. ¹⁸Axa rabiacacé uníxma, axa Nucén 'Ibu Jesucristonén iscéx upí 'icé uni, ax cuni ca asérabi upí 'icén.

Pablo 'imainun Jesucristonén 'imicéxun isa aín bana ñuixunia quicé unicama

11 ¹Sinánñuma uni 'icésai 'ex rabbiti banaiabi mitsun 'én bana cuati cana cuéenin. Usai banaiabi 'én bana cuatibi camina 'icanin. ²Cristonainshi 'inun cana mitsu aín bana ñuixuan. Usa 'ixun cana xanúxa bëtsi unin bana cuatima aín bënén banaishi cuati ami sináncesaribi oi, mitsux bëtsi bana quicésa oíma Cristo quicésabi oíshi 'iti cupí, mitsu cain, Nucén Papa Diosan 'é sinánmicéxun. ³Ax céméti 'unan 'ixun ca runun Eva paráncéxa. Usaribi oquin sapi ca anu 'icé unicaman mitsu parania quixun cana 'itsa sinanin. Cristomi asérabi upiti cataméccé 'ixunbi sapi camina bëtsi oquin sinánquin aín bana énti 'ai quixun cana sinan. ⁴Mitsun camina uni itsían nun 'acésabi oquin Jesusan bana ñuixunquinma, a bana bëtsi oquin ñuixuncéxun cuatin. Cuanan camina Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicéma, bëtsi ñunshinan sinánmicé unicaman mitsu ñuixuncéxun a bana cuatin. Cuanan camina Jesucristo cupía Nucén Papa

Diosan nu iémiti a bana pain cuaxunbi 'enquin bérí bëtsi bana, unin ñuixuncé, aribishi cuacanin. ⁵Mitsúnmi, 'esamaira isa a unicama mitsun aín bana cuacé, ax 'icé quixun sináncébëbi, cana 'én sináncéx 'ex atu meuma 'ain. ⁶Ex upíra upiti banati 'unáncé 'ixunmabi 'én ñuicé bana ax ca asérabi 'icén, nun mitsu ñuixuncé banacama quicésabi oi 'ia camina nu iscan.

⁷Én añubi ñucáquinma mitsu anun Nucén Papa Diosnan 'iti bana ñuixuncé cupí, sapi camina, mitsux ismina 'ex meura 'imainun 'é manámi 'ai quixun sináncanin. ¿Mitsun sináncéx cara añubi ñucáquinma 'én mitsu bana ñuixunti 'aisama 'iax? ⁸Mitsu bana ñuixunti cupí cana bëtsi émacamanuxuan axa Jesucristomi cataméccé unicaman 'ináncéxun curíqui bian. ⁹Mitsubé 'aish ñuñuma 'ixunbi cana mitsu ñu ñucácéma 'ain. Macedonianuaxa ucé axa Jesucristomi cataméccé unicaman cuni ca 'én cuéencé ñucama 'é 'inánxa. ¹⁰En mitsu 'acésabi oquin cana mitsu ñu ñucátima 'ain. ¹¹Cristonan 'aish céméquinma cana mitsu cain, Acaya menu 'icé unicamaxa atúinsa 'é ñu 'inánxa quitin rabanan cana a ñubi bitima 'ain. ¹²¿Uisacatsi carana usai banain? Mitsun sapi camina sinanin, 'én cana mitsu nubatima quixun. Nucén Papa Diosan ca uisaira oquin carana 'én mitsu nubati quixun 'unania.

¹²Usoquinmi sináncancébétanbi cana 'én 'acésabi oquinshi 'ati 'ain. Mitsubé 'icé unicama, an nun ñuicé banama bana itsi ñuicé, acamax ca quia, nux cananuna Pablo 'imainun abé 'icé unicama 'icésaribi 'ain, abé sénénribi 'aish. Nun 'acésaribi oquin ca Pablónen curíqui bitsia. A unicamaxa usai quitin rabanan cana curíqui bitsiman. ¹³A unicamax ca —Cristo unicama ñuixunun ca Nucén Papa Diosan nu

'imiaxa —quiax quia. Usai quibi ca asérabi usama 'icén. Céméquinshia an uni paráncë ca atux 'icén.¹⁴ Usaquin uni parania isfbi camina ratúcantima 'ain. Nunshin 'atimanén 'apu, Satanás, anrabi ca aín bana isa Diosan banasaribi 'icé quixun sinánmisa tanquin uni parania.¹⁵ Usaribiti ca ñunshin 'atimanén 'apúan sinánmicë uni, ax bëtsi unían iscëx an ñu upí 'acé unisa 'icén. Usa 'aishbi ca asérabi Nucén Papa Diosmi sinánquin ñu 'acéma 'aish Nucén Papa Diosnanma 'icén.

Jesusan bana ñuixuncë cupí Pablo téméra

¹⁶Amiribishi cana mitsu cain, mitsúnmi —sinánnuma ca —quixun 'é sinánti cana cuéeniman. —Sinánnuma ca —quixun 'é ñuiquinbi camina 'én mitsu cacéxun cuati 'ain, an 'é ñuicé unicamaxa 'icésaribiti 'itsamashi 'ex rabiacamainun. ¹⁷Nucén 'Ibu Jesucristo-nén ca rabiakanun 'é cacéma 'icén. Sinánnuma uni 'icésaishi cana rabiacatin. ¹⁸Itsaira uníxa ñené nöténü 'icé ñuishi sinani rabiacacésaribi oi cana 'exribi rabiacati 'ain. ¹⁹Mitsun, nux sinánnuma 'imainun ismina mitsux sinánñuira 'ai quixun sinánquinbi camina a unicamax banaia cuéenquin cuatin, atúxa sinánnuma 'icébi. ²⁰A unicaman atun cuéençesa oquin 'acéxurbi camina mitsun tanshitin. Atun ca mitsu ñu mëemianan, paránxun mitsun ñu bianan, mitsux camina meu 'aish atubé sénénma 'ai quixun canan, mitsu bëtashcaia. Usaquin 'acéxunbi camina tanshitin. ²¹Nux cushima 'ixun cananuna mitsu usoquin 'acéma 'ai quixun sapi camina sinánchanin.

Uni sinánnuma banacësa 'aishbi cana a unicama rabiacacésaribi oi 'ex rabiacati 'ain. ²²¿Atúxeshi cara hebreo banan banacë uni 'ic? 'Exribi cana usuribi 'ain. ¿Atúxeshi cara Israelnén

rëbúnqui 'ic? 'Exribi cana usuribi 'ain. ¿Atúxeshi cara Abrahamnén rëbúnqui 'ic? 'Exribi cana usuribi 'ain.²³ ¿Atun cara Cristo ñuiquin bana ñuixunin? Sinánnuma uni quicësai cana quin, atun 'acësamaira oquin cana 'én 'acén. Atux 'icësamairai cana bana ñuixuni téméra-cën, atu 'acësama oquin ca 'é 'itsa oquin sipuacancëxa, atu 'acësama oquin ca 'é 'itsa oquin rishquicancëxa, 'itsai cana bamaibi iéacén. ²⁴Mécén achúshi oquin ca judíos unicaman 'é treinta y nueve oquin rishquiacëxa. ²⁵Rabé 'imainun achúshi oquin ca 'é manë xon rishqui-cancëxa. Achúshi oquin ca 'é maxaxan 'acancëxa. Rabé 'imainun achúshiti ca 'éx anun cuancë manë nunti nanëti nëteacëxa. Achúshi oi cana manë nunti nëtecëbë achúshi imé 'imainun achúshi nëtenribi parúnpapa nëbëtsinuax mënuacén. ²⁶En nicënuax cana 'aisamaira téméracën, bacan cuani 'ianan men cuaniribi. Bëtsi nëtén cana bacamiquisa 'iacén, bëtsi nëtén cana an ñu mëcamacë unin 'aisa 'iacén. Bëtsi nëtén ca judíos unibu 'imainun judíosma unibu, acamanribi 'é bëtsi bëtsi oti sinánçexa. Bëtsi nëtén ca éma chanu 'icé unicamaribi 'émi tsuáquiruacëxa. Bëtsi nëtén cana anu uni 'icéma menuax téméracën. Bëtsi nëtén cana parúnpapanuax téméracën. Bëtsi nëtén ca axa —Cristonan cana 'ai —quibi cémecë unicamaxribi 'émi nishacëxa. ²⁷Nu mëei cana téméracën. 'Uxti téanan cana 'acénuma 'aish panancë 'ianan, shimanan, chupañuma 'aish matsin bamatisa 'iacén. Usai cana téméracën. Usa 'aish cana usabii 'in.

²⁸Ené ñucama 'imainun cana camabi nëtén, camabi émanu 'icé axa Jesucristomi catamëcë unicama cara asérabi Jesucristomi catamëtia quixun sinani bënëtin. ²⁹Ui unix cara ami catamëcë 'aishbi Jesucristomi manutia a uni cupí

cana 'éxbi Jesucristomi manucësa 'aish masá nuitutin. Usa 'aish cana unfan axa Jesucristomi catamëcë uni 'uchamicëbë 'éribia usoquin 'acësa 'aish rabíanan an a uni 'uchamicë unimi nishin. ³⁰Ex rabiacátisa tani cana —'énbi sinánxun ñu 'atima 'icëbi ca Nucën Papa Diosan 'ë 'aquieranxa —quixun sinánquin a rabi rabiacáti 'ain. ³¹En mi cacë ax ca cémëma 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan 'unania. Ax ca Nucën 'Ibu Jesucristo aín Dios 'aish aín Paparibi 'icën, a ca camabi unin nötétimoquin rabiti 'icën. ³²Ex Damasconu 'ain ca an Aretas cacë 'apu ñu mëexuncë unin a 'apun suntárucama 'ea chiquitia binun quixun, a éma aín cénen xëcuëcama bëaramiacëxa. ³³Usoquieran bëaracancë 'aínbi ca caquí chanu 'aruxun, cénë manámia 'icë xëcuë chamaratsunën 'é éman 'apácancëxa. Usocëx cana 'iacëacën.

Namácësa oquian Pablonën isa

12 ¹Ex rabiacacë 'aishbi ca ²ñancáishi 'iti 'icën. Usa 'aínbi cana 'én namáquin iscësa oquin Nucën 'Ibu Jesucristonën ismicë ñu 'imainun an 'é sinánmicë ñu a ñuiti 'ain. ²En cana ésaía 'ia ñu 'unanin. Axa Cristomi catamëcë uni achúshinëx ca naí cata rabé 'ucë cuancëxa, Nucën Papa Diosan 'imicëx. Aín namibébi cara cuancëxa, aín bëru ñunshínshi cara cuancëxa cana 'unaniman. Nucën Papa Diosainshi ca 'unánxa. Usai a uni 'iá ca catorce baritia 'icën. ³A uni cara aín namibé cuancëxa, cara aín namibéma cuancëxa quixun cana 'unaniman. Nucën Papa Diosainshi ca 'unánxa. ⁴En cana 'unarin, an 'imicëx ca a uni Nucën Papa Diosan nöténu cuancëxa. Cuanxun ca uinu 'icë unínbia ñuitima bana cuacëxa, cuanan ca uinu 'icë unínbia chiquinaquin uni ñuixuntima bana cuacëxa. ⁵Exbi énë ñu

ñui rabiacátisa 'aishbi cana 'éxbi rabiacatiman. 'Énbi sinánxun ñu 'atima 'icëbi ca Nucën Papa Diosan 'ë 'aquieranxa quixuinshi sinani cana rabiacatin. ⁶Rabiacátisa tani 'ex quicëxbi ca 'én bana, cémëma 'aish sinánnuma uni banacësa 'itima 'icën. Usa 'aínbi cana rabiacatima 'ain. ⁷Ex rabiacatiamabi camina 'én 'acë ñucama isanan 'én bana cuaque mitsun uisa uni carana 'ex 'ai quixun 'unánti 'ain. Usaribi oquin camabi unin 'é 'unánti cana cuéenin.

⁷Insíncë 'aish 'én nami paëi 'ex ubiti téméracë 'aínbi ca Nucën Papa Diosan 'ex aín nöténu cuanxun ñu iscë cupí rabiacáti rabanan usoquin 'é 'iminun ñunshin 'atimanen 'apu éanxa. ⁸Rabé 'imainun achúshi oquin cana Nucën 'Ibu Jesucristo 'én ñucë énëa 'é tèreçaxunun quixun ñucan. ⁹Nucácëxunbi ca 'é caxa: "En mi nuibaquin 'aquinçexun 'unani camina usashi 'iti 'ain. An —cushima cana 'ai —quixun sináncë uni, a cana 'én cushínbì upí oquin ñu 'anun 'aquinin". Usoquin ca Nucën 'Ibu Jesucristonën upiti ami catamëquin ñucë 'ixunbi ñu 'anun 'é 'aquinia quixun 'unani cana 'ex ñucë 'aishbi cuéenin. ¹⁰Usa 'aish cana Cristo ñuquin aín bana unicama ñuixuncë cupí uni 'émi 'atimati banacë 'ianan ñuñuma 'ianan unin bëtsi bëtsi oëc 'ianan numi uni nishmainun bëtsi ñu cupíribi téméraquinbi bënëquinma tanshitin. Usa 'aish cushima 'ixunbi cana Cristonën cushiocë xun ax cuéencësabi oquin cushiñu 'ixun ñu 'ati 'ain.

Corintonu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicamami sinania Pablo bënéa

¹¹Mitsúnmi 'é rabiçëma cupí cana sinánnuma uni banacësari rabiacan. Mitsúxira 'é rabi upiti banatisa 'ixunbi camina —Pablosamaira 'aish ca an

Pablo ūnicë unicama ènëx Nucën Papa Diosan uni 'icë —quixun sinánan 'én bana isa ñancáishi 'icë quixun sinánquin a unicaman mitsu ūnixuncë bana cuacanin. Usaquinmi mitsun sináncë bëbi cana 'ëx a unicama meuma 'ain, 'ënbi 'aquinma, Nucën Papa Diosan aín cushion 'amicéxuñshi 'én 'acë cupí.

¹²Mitsubë 'ixun cana téméraquinbi tanshiquin, Cristo ūniquin bana ūnixuanan, uni itsin 'acëma ñu 'acën. 'Én 'aia isquin camina, 'ëx cana asérabi Nucën Papa Diosan aín bana ūnixunun caíscë 'ai quixun 'unancë. ¹³'Én bëtsi bëtsi èmanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama 'acésaribi oquin cana mitsu nuiban, mitsúxmi atusaribi 'icë. Usa 'aínbi sapi camina mitsúxmi curíqui 'inánti sinántisa tancëxunbi 'én bicëma cupí masáquin sináncanin. 'Én mitsun curíqui bicëma axa 'aisama 'ain camina 'ëmi masáquin sinánquinma a ñu manucanti 'ain.

¹⁴Rabëti cana mitsu isi cuan. Amiribishi mitsu istéceni cuanti cana sinanin. 'Én 'acésabi oquin cana curíqui 'inánanmi 'ë ñu 'ináncañun mitsu ūnucámita 'ain. Mitsun 'ë ñu 'inánquin-mabimi mitsun 'ë nuibati ashi cana cuënin. Aín bëchicénën ca uni curíqui timëxuntima 'icën. Aín papan cuni ca aín bëchicë curíqui timëxunti 'icën. Usa 'ain cana 'ëx mitsun papasa 'ixun mitsun curíqui bitima 'ain. ¹⁵'Éx asérabi mitsu nuibati téméraquinbi cana Cristo cupí mitsux upí 'inun mitsu aín bana ūnixunquin, 'én curíqui cëñúanan 'én cushi cëñúquinbi 'aquin 'ain. 'Én mitsu asérabiira nuibacëxunbi sapi camina 'én 'acésaribi oquin mitsun 'ë nuibatiman.

¹⁶Micama raírinëx caísmiña 'én isna mitsúxmi 'ë 'itsairá nuibaquin 'aquinun quixun mitsu paránquin bana ūnixunquin ñu ñucácmëa 'ai quiax quin. ¹⁷¿An mitsu paránun carana uni xuan?

Cananuna xucëma 'ain. ¹⁸Mitsu istánun cana Titocéñun axa Cristomi catamëcë uni itsiribi xuan. ¿Titon cara mitsu paranx? Titobëtan ca axa abë 'icë unin mitsu paráncëma 'icën. 'Én 'acésaribi oquin sinánquin ca atun ñu 'axa.

¹⁹Nun usaquin mitsu cacëxun oquin mitsun nu nuibanun quixun isanuna ésaquin mitsu cai quixun sapi camina sináncanin. 'Aíshbi ca usama 'icën. 'Én nuibacë xucéantu, cana mitsu cain, ami catamëti ax quicësabi oíshi 'inun cananuna Cristo cuëñcësabi oquin mitsu 'aquina tanquinshi 'én ñucama mitsu ūnixuan. Asérabi ca usa 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan 'unania.

²⁰'Én mitsu isi cuanxun iscëxbi sapi camina 'én sináncësama 'icanti 'ai quixun cana sinanin, 'ëxribi mitsun sináncësama 'imainun. Usa 'ixun cana sinanin, mitsux sapi camina nutsi cuamianani cuëbicananan, bëtsibë bëtsibë nishánancë 'ianan, bëtsimi manáncë 'ianan, minainshi ñu 'ati sinánan bëtsi unibë ūnianancë 'ianan, rabiacaquin upí oquin sináncëma uni 'ain. ²¹Mitsu isi cuantécenia sapi ca aín bana cuacë 'aíshbimi usai 'icancébëtan Nucën Papa Diosan mitsu cupí 'ë rabínmiti 'icë quixun cana sinanin. 'Imainun cana sinanin, mitsu raírinën ñu 'aisama 'ai mitsunanmabi xanu itsibë 'ianan xanusa unibë 'ianan ūnushinacë quin ñu 'atima 'aquin, a ñucama manuquin sinanacëma cupí sapi cana bëunan mëscuti 'ai quixun.

Pablonéan ashiquin 'ëséanán
bérúanxa 'inun ca

13 ¹Mitsu isi rabëti cuan 'aíshbi cana amiribishi mitsu isi cuantë cënti 'ain. Camabi ñu ca unin, rabé unian ñuia cuapánti 'icën. Rabé 'imainun achúshi unian ñuiaira ca asérabi ca quixun 'unánti 'icën. ²Mitsu

isi cuanx anu 'ixun cana mitsu can, 'én mitsu istéenci uxun iscéxa an ñu 'atima 'acé unicama 'imainun raíri uníxribi sinanatíma usabi 'ain, cana atu 'éséquin cushion cati 'ain. Usoquin 'én mitsu cacésabi oquin cana 'ura 'ixunbi énë quiricanén mitsu catécenin. ³Mitsun camina upí oquin 'unántisa tan, carana Cristonén sinánmicésabi oquin unicama bana ñuixuni quixun. 'Ex mitsu isi amiribishi cuanxun, an ñu 'aisama 'acé unicama cushion cacébétan, camina 'unánti 'ain, Cristo ax ca asérabi 'ébë 'icé quixun. Cristo ax ca cushionúmama 'icén. Usa 'ixun ca mitsu sinanamianan ami catamétimi upí 'inun 'imiquin, aín cushion mitsu ismiti 'icén. ⁴Cristo ax ca uni itsi 'icésai i curúsocénu matásce 'iacéxa. Usai 'iá 'aíshbi ca bérí Nucén Papa Diosan cushion uisatimoi tsotia. Usa 'ain cananuna nux Cristo 'iásaribiti 'iquin uisa cara unin océxunbi cupiquinma tanshiti cushionasa 'ixunbi an 'imicéxun Nucén Papa Diosan cushion mitsu 'aquinin.

⁵Mitsúmbi camina sinánti 'ain, caramina asérabi Cristomí cataméti ax cuéencésabi oi 'i quixun. Upí oquin ca sinan. ¿Caramina 'unaniman. Jesucristo ax ca asérabi mitsubé 'icé quixun? Asérabi Cristonanma 'ain ca ax mitsubéma 'icén. ⁶Cristo ca asérabi nabé 'icé quixunmi mitsun 'unánti cana cuéenin. ⁷Mitsun —usama ca —quixun nu sináncébétanbi cananuna ñu 'atima 'axmami 'icanun quixun Nucén Papa Dios mitsu ñucáxunin. Nun cananuna mitsu upí oquin 'unánmia quixuan unin

sinánti cupíma, mitsúnmi upí ñu 'ati cupíshi, cananuna Nucén Papa Dios mitsu ñucáxunin. ⁸Cristonén bana quicésama oquin cananuna 'aiman. Aín bana quicésabi oquinshi cananuna 'ain. ⁹Nux cushionasa 'ixunbi 'aquinçexmi mitsux upí 'ain cananuna cuéenin. Mitsun ñu 'atima 'acécamá méníocé 'aish upíshi 'inun cananuna énquinma Nucén Papa Dios mitsu ñucáxunin. ¹⁰Nucén 'Ibu Jesucristonén, mitsu 'atimoquinma an iscéx upí 'inun 'aquinun 'é cacé 'ixun, cana mitsu isi cuantecénxunmashi énë quirica mitsu buánmin, cuanxun 'én iscéxmi 'aisama 'icania cushion banaquin masá nuitumi-quin mitsu catin rabanan.

¹¹Én xuéantu, chuámashi camina 'icanti 'ain. Añu ñucama cara 'aisama 'icé camina méníocuin sinántécéntima 'ain, 'én mitsu cacé banacama cuati camina bëtsin sináncésabi oquin sinani nishananíma nuibananishi 'icanti 'ain. Usai 'ia ca Nucén Papa Dios, an aín unicama nuibaquin bënétima chuámarua 'inun 'imicé, ax mitsubé 'iti 'icén. ¹²Jesucristo cupí mitsun nuitu upí 'aish camina chuámarua 'inux bëtsibé bëtsibé cananti 'ain. ¹³Axa 'ébë 'icécamá Cristonén 'imicé 'aish aín sinan upíira upí acamanribi ca mitsu chuámarua 'aishmi bérúanx 'icanun 'é camiaxa.

¹⁴Mitsux 'uchacébi Nucén 'Ibu Jesucristonén nuibaquin iémicé 'icéa Nucén Papa Diosanribi nuibamainuan aín Béru Ñunshin Upí axribi mitsubé 'icébëmi chuámarua bucucanti cana cuéenin. Ashi, Pablo.

PABLONËAN GALACIANU 'ICË UNICAMA BUANMIA QUIRICA

Galacia menuaxa ax Jesucristomi
catamëcë unicama Pablónen quirica
cuënëoxuan

1 ¹Ex cana Pablo 'ain. Unin ca Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixunun 'ë caísama 'icën. Nucén Papa Dios, an a bamacé 'icébi baísquimicé, abétan ca Jesucristonén aín bana ñuixunun 'ë caísacëxa. ²Enu 'icë axa ami catamëcë unicamabétan cana Galacia mecamanu 'icë émacamanuaxmi Jesucristomi catamëcë 'icë, enë quirica mitsu cuënëoxunin. ³Nucén Papa Diosbétan Nucén 'Ibu Jesucristonén mitsu nubaquin 'aquinçexmi chuámarua 'aish bucucanti cana cuéenin. ⁴Enë menu 'icë ñuishi 'atia an sináncë unicaman 'acésaribi oquin ñu 'atima 'ati rabanan nu iémi ca ax bamatsianxmabi nun 'ucha cupí bamacéxa, Nucén Papa Dios cuéencésabi oi. ⁵Nucén Papa Dios ax ca unicaman xénibua 'aínbi rabicé 'iti 'icën. Usaquin ca 'ati 'icën.

Jesucristomi catamëtishi ca uni Nucén Papa Diosan iscëx upí 'icë quicé bana

⁶Cristonén nuibacé 'aishmi ainan 'inúan Nucén Papa Diosan caískuin sinánmicé 'ixunbimi mitsun aín bana ñquin bëtsi bana cuacébétan, cana uisacatsi caramina usari 'icani quixun sinanin. ⁷Anúan uni aín 'ucha téréncé 'aish Nucén Papa Diosnan 'inux iéti bëtsi

bana ca 'áima 'icën. Usa 'aínbi ca uni rafrinën mitsu 'atimaquin sinánmiquin a bana bëtsi oisa tanquin bëtsi oquin ñuia. ⁸Uin cara nun nu Cristo ñuiquin mitsu ñuixuncé Nucén Papa Diosnan 'inux anun uni iéti bana, abi ñuixunquinma bëtsi bana mitsu ñuixunia, a ca Nucén Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. Usoquin ca 'ë 'imainun naínuax ucé ángelribi, bëtsi bana uni ñuixuncé 'icë, 'ati 'icën. ⁹En cacésaribi oquin cana mitsu catécénin, ui unin cara nun ñuixuncéxunmi cuacé a banama bëtsi bana mitsu ñuixunia, a ca Nucén Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

¹⁰¿Esaquin mitsu caquin carana unían 'ëx cana asérabi upí 'ai quixun 'ë rabiti sinan? Usaquin sinánquinma cana Nucén Papa Diosan 'ë upí isti sinan. ¿Carana unicamabé upí 'iti sinan? Cana usaquin sinaniman. Nucén Papa Diosma unishi cuéenmiti sinani cana Cristonén unima 'itsfán.

Uisax cara Pablo an Jesucristonén bana uni ñuixuncé uni 'iacëxa quicé bana

¹¹En xuéantu, mitsúnmi 'unánun cana esaquin mitsu cain, Jesucristo ñui quicé bana 'en mitsu ñuixuncé ax ca unínbia sináncé banama 'icën. ¹²A bana cana unin ñuia cuacéma 'ain. Uinu 'icë unínbí ca a bana 'ë 'unánmicéma 'icën. Jesucristonénsi ca a bana 'ë

'unánmiaxa. ¹³En judíos unicama cuéncësa oquin anu 'aia unin ñuia camina cuacën. 'En cana axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aisamaira oquin bëtsi bëtsi ocën, Jesucristomi sinánti bana énun quixun. ¹⁴Usoquin 'anan cana judíos unin sináncësa oquinshi sináncën. 'En aintsi 'ébë sénénburibi an 'acésamaira oquin cana uni apáncaman 'é 'unánmicësa oquinshi 'en chaitinën ñuíasabi oquin 'aisa tancën, 'ex asérabi judío uniira 'ixun. ¹⁵Usai 'iabi ca Nucën Papa Diosan, 'én titan pucu mëücüabi 'é aín bana ñuixunun caísa 'ixun nuibaquin asérabi ainan 'inun 'é sinánmiquin, ¹⁶aín Béchicëmi catamëti 'unánmianan, atúxribia ami cataménun judíosma unicamaribi bana ñuixunun 'é 'imiacëxa. Usaquin 'anúan 'imicëxun cana uibi uisai carana 'iti 'ai quixun ñucáma 'ain. ¹⁷En a 'unáncëma pain 'aían a pain aín bana ñuixunun Cristonën caísa uni camabi ñucati cana Jerusalénu cuánma 'ain. Anu cuánima cana Arabia cacë menuishi cuantancëx Damásconu cuantecëancën.

¹⁸Rabé 'imainun achúshi bari inúcébë pain cana Jerusalénu Pedro isi cuancën. Cuanx cana anu abë rabé semana 'imainun achúshi nëtë 'iacën. ¹⁹Aribia Nucën 'Ibu Jesusan aín bana ñuixunun caísa uni raíri isquinmabi cana Jacobo, Nucën 'Ibu Jesusan xucën, ashi isacën. ²⁰En a cuénquoquin mitsu cacë bana énëx ca cémëma 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan 'unania.

²¹Jerusalénu 'itancëx cana Siria me 'imainun Cilicia menu cuancën. ²²Usa 'ain ca Judea menu 'icë émacamanu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicaman 'é 'unánma 'icë. ²³Unánquinmabi ca esaquian 'é ñuicania cuacëxa: An nu bëtsi bëtsi o uni, an ca bëri Jesucristomi cataménun quixun unicama bana

ñuixunia, ami catamëtia énun quixun unicama bëtsi bëtsi o 'ixunbi.

²⁴Usaquian 'é ñuia cuakin ca Nucën Papa Dios rabiacëxa.

Jesucristonën aín bana ñuixunun caíscë ráirinéan cuéñquin Pablo bia

2 ¹Usa 'ain cana catorce baritia 'icëbë Tito buani, Bernabébë Jerusalénu cuantecëancën. ²Nucën Papa Diosan 'é sinánmicësabi oi Jerusalénu cuanx bëbax cana anu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unin cushicamabëshi banacën. Banaquin cana 'én judíosma unicama Jesucristo ñuiquin ñuixuncë banacama ñuixuancën, usaquin cana unicama ca quixun caquin. 'En usaquin bana ñuixunti cara atun sináncëx asábi 'icë quixun 'unánuixun cana 'én judíosma uni ñuixuncë banacama chiquinaquin cacën, 'én uni ñuixuncë bana axa 'ex cémëi banacësa 'aish ñancáishi 'itin rabanan. ³En usoquin judíosma uni bana ñuixuncë chiquinaxuncëxun ca —asábi ca —quixun sináñquin —griego uni 'icë camina Tito judíos unicama 'icësaribitia 'inun 'unántioracamiti 'ai —quixun 'é cámá 'icën. ⁴Usa 'aínbi ca a cushi unicaman 'é uisaquin cacëbëmabi, nuxnu anu timéanbi ax isa Jesucristomi catamëcë 'icë quibí cémëcë unicama, axribi anu atsíancëxa. A unicamax ca, judíosma unicama ca Jesucristomi catamëcë 'aish judíos unicama 'icësai 'inun 'unántioracacé 'iti 'icë quixun nu sináñmisa tani, uisa cupí caranuna judíosma unicama 'unántiocë 'inun 'imicëma 'ai quixun isi uacëxa. A unicaman, judíosma uniribi ca 'unántio-cë 'iti 'icë quixun caquin nu sináñmisa tancëbëtanbi ca axa Jesucristomi catamëcë unin cushicaman Tito, 'unántioracamicëma 'icëbi nu uisaquinbi cámá 'icën. ⁵A unicaman judíosma unicamax ca judíos unicama 'icësa 'iti

'icë quixun nu sinánmisa tancëxunbi cananuna, mitsúnmí Jesucristomi catamétishi ca uni iéti 'icë quixun asérabi 'unánti cupí, atun nu cacësa oquin sinánma 'ain.

⁶—Axa ami sináncë unicaman cushi 'inun Jesucristonén 'imicë ca atux 'icë —quixun unin cacë 'ixunbi ca a unicaman bëtsi ñu 'anun 'ë cáma 'icën. A unicamax nun cushi 'aínbi cana 'én 'unanin, Nucén Papa Diosan ca aín nuiyu 'unánquin, camabi uni asérabi uisa uni cara quixun 'unania. ⁷Bëtsi ñu 'anun 'ë caquinmabi ca a cushi unicaman, judíos unicama bana ñuixunuan Pedro 'amicésaribi oquin ca Nucén Papa Diosan judíosma unicama bana ñuixunun 'ë 'amiaxa, quixun 'unáncëxa. ⁸An judíos unicama Jesucristo ñuquin bana ñuixunun Pedro 'imia 'ixun ca 'éribi judíosma unicama bana ñuixunun 'imiacëxa.

⁹Nucén Papa Diosan usaquin 'ë 'imicë 'icë 'unánquin ca Jacobo, Pedro, Juan, acaman atux Jesucristomi catamécë unicaman cushi 'ixun Bernabéçenun 'ë aín mëcén 'inánquin, —asérabi camina nu 'acésaribi oquin Cristo ñuquin aín bana ñuixunun Nucén Papa Diosan caíscë 'ai —quixun canan —nun nu judíos unicama bana ñuixunmainun camina mitsun judíosma unicama bana ñuixuni cuanti 'ai —quixun nu cacëxa. ¹⁰Canan ca ésoquinshi nu cacëxa, —camina ñuñuma uni 'aquití 'ai —quixun. Usoquin 'ati cana sináncën.

Antioquianuxuan Pablónen Pedro ñu ca

¹¹Usa 'ain cana 'éx Antioquía émanu 'ixun Pedro Jerusalénuaxa ucë upí oquian asérabi Jesusan bana 'aimoquin ñu cacë. ¹²Jacobonéan xucéxa uni raíri ucëma pain 'ain ca Pedronén judíosma unicamabëtan piacëxa. Usaquin 'axunbi ca Jacobonéan xucë unicama ucëbëtan

atubëtan piquinma, judíosma unicama éancëxa, axa Jerusalénuax ucë unicaman a ñu cati rabanan. ¹³Pedronéan usaquin 'aia isquin ca axa Jesucristomi catamécë judíos unicama raírinëribi, judíosma unicama axribi Jesucristomi sináncë 'icëbi, atubëtan piquinbi éancëxa. A unicamaxa usai 'ia isi ca Bernabénëxribi usaribiti 'iacëxa.

¹⁴Acamaxa —judíos uni cupíma Jesucristomi catamétishi ca uni iéti 'icë —quixun 'unanibi usai 'ia isquin cana axa Jesucristomi catamécë unicama timécenuxun Pedro ésaquin cacën: ¿Mix judío uni 'aishbi judíoma uni 'icésai 'iquinbi caramina uisa cupí judíosma unia judíos unicama 'icésai 'inun quixun cain?

Judíos unicamaxa judíosma unicama 'icésaribiti Nucén Papa Diosnan 'iti bana

¹⁵É 'imainun 'ebé 'icë unicamax cananuna judío unin rëbúnqui 'aish judío uni 'ain. Nux cananuna an Nucén Papa Diosan bana 'unáncëma judíosma unicamasaribima 'ain. ¹⁶Usa 'ixunbi cananuna 'unanin, Moisésnën usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun cuënëo bana quiásabi oquian ñu 'acë cupíma Jesucristomi catamécë cupíshi ca uni Nucén Papa Diosan aín 'uchacama térénquin ainan isia. Usaquin 'unani cananuna nuxribi Nucén Papa Diosan iscëx upí 'inux Jesucristomi cataméacën. Usai ca unicama 'iti 'icë quicé bana 'acë cupíma ca Nucén Papa Diosan uni ainan 'icë upí isia.

¹⁷Nun 'ucha sinánquin cananuna nun 'ucha térénquin nu iéminun Cristo Cain. ¿Usaquin caquin caranuna Cristonén ca nu 'uchañu 'imia quixun Cain? Usama ca. ¹⁸—Nun 'acë upí ñu a cupíma Jesucristomi catamécë cupíshi cananuna Nucén Papa Diosan iscëx abé upí 'ai —quixun 'unáncë 'ixunbi, amiribishi

—’én upí ñu ’acé cupí cana Nucén Papa Diosan iscëx upí ’ai —quixun sináncé ’aish cana Nucén Papa Diosan iscëx ’uchañumama ’ain. ¹⁹Moisésnén usai ca judíos unicama ’iti ’icé quixun cuënöeo bana quicësabi oquin sénéonquin ’acëma ’aish cana iéntimo bamati ’iacén. Usai ’icébi ca Jesucristomi catamëcë cupíshi Nucén Papa Diosan ax cuëncë sabi oi ’inun, ’én ’uchacama térénquin ’é ainan ’inun iémiacëxa. ²⁰Uchatécenu-xunma ashiquin ’én ’uchacama éni cana Cristobë bamacësa ’ain. Usa ’aish cana ’éshima, Cristo ax ’ébë ’ain, aín cushínbì ax cuëncësa oíshi ’in. Nucén Papa Diosan Béchicë, axa ’é nuibati bamatsianxmabi ’én ’ucha cupí bama, ami catamëti cana ax ’ébë ’ain, ax cuëncësabi oi ’in. ²¹Moisésnén usai ca judíos unicama ’iti ’icé quixun cuënöeo bana quicësabi oquin ’acé cupí ca Nucén Papa Diosan uni ainan ’icé upí isia quixun sináncé ’aish cana Cristo bama ax ca ñancáishi ’icé quicësa ’itsán. Usa ’aínbi cana, Nucén Papa Diosan ca aín Béchicë ñancábi bamanun xuacëxa quixun sinanima, asérabi ami catamëtin.

Moisésnén cuënöeo bana quicësabi oi ’icé cupíma Jesucristomi catamëcë cupíshia uni upí ’iti bana

3 ¹Gálatas unicama, mitsux camina sinánñumasa ’ain. Unin ’ucha cupía ax i curúsocënu bama Jesucristo ñuiquin cananuna mitsu upí oquin bana ñuixuancén. Ñuixuncëbi ca uni raírinën bëtsi bana ñuixunquin, Jesucristo ñui quicë bana cuaxunma ’anun quixun mitsu paránxa. ^{2,3}Camina ’é cati ’ain, ¿Moisésnén usai ca judíos unicama ’iti ’icé quixun cuënöeo banami cuacë cupí cara Nucén Papa Diosan aín Béru Ñunshin Upí mitsubéa ’inun mitsu ’ináncëx? Usama ca. Jesucristo ñui

quicë bana cuatími ami catamëcëxuinski ca aín Béru Ñunshin Upí mibéa ’inun mitsu ’ináncëxa. ¿Usa ’ixunbi caramina mitsu Nucén Papa Diosan Béru Ñunshin Upitan mitsu upí ’imiti sinántancëxunbi —’én ñu upí ’acé cupíshi ca Nucén Papa Diosan ’é upí isia —quixun sinanin? Usaquin sinani camina sinánñuma unicamasa ’ain. ⁴¿Ñancábi caramina cémëishi téméraibi Jesucristomi sináncén? Mitsúxmi usai ’icé ax ñancábimi usai ’icëma ’itibi ca ’ia. ⁵Nucén Papa Diosan ca aín Béru Ñunshin Upí ’inánan uni itsán ’acëma ñu mitsu ’amia. ¿Usa cupí cara mitsu usoquin ’amia? An ca usaquin ’aia, mitsúnmi Moisésnén usai judíos unicama ’iti cuënöeo bana cuacë cupíma mitsúxmi Jesucristo ñui quicë bana cuati, ax ca asérabi ’ébë ’icé quixun sinani, ami catamëcë cupí.

⁶Abrahamnén ca sináncëxa, Nucén Papa Diosan ca ax quicësabi oquin ’ati ’icé quixun. Usaquin sináncé cupí ca Nucén Papa Diosan Abraham aín nuitu upí ’icé isacëxa. ⁷Usa ’ain camina mitsu ’unánti ’ain, an ax quicësabi oquin ca Nucén Papa Diosan ’aia quixun sinani ami catamëcë unicamax ca axa ’iásaribiti Nucén Papa Diosmi catamëcë ’aish Abrahamnén rëbúnqui ’ia.

⁸—Judíos unicamaishima camabi uni cana axa Jesucristomi catamëtia nuibaquin aín nuitu upí isti ’ai —quixun ’unánquin ca Nucén Papa Diosan an Abraham esaquin cacë bana aín uni cuënëomiacëxa: “Mi cupí ca camabi menu ’icé unicama ’én ’imicëx aín nuitu upí ’aish chuámarua taní cuënti ’icén”. ⁹Usa ’ain ca ui unicamax cara Abraham ’iásaribiti —Nucén Papa Diosan ca aín quicësabi oquin ’aia —quixun sinani ami catamëtia ax ca Abraham ’iásaribiti Nucén Papa Diosan ’imicëx aín nuitu upí ’aish chuámarua taní cuënti ’icén.

¹⁰Usa 'aínbi ca ésairibi a bana usai ca judíos unicama 'iti 'icé quixun cuënéo ax quia: "Ui unicaman cara camabi cuënéo bana quicésabi oquinra 'acéma a ca Nucén Papa Diosan uisa cara oti 'icé usoquin 'ati 'icén". A bana asérabi 'ain cananuna 'unanin, a bana quicésabi oquin 'acé 'aish cana Nucén Papa Diosan iscëx 'uchañuma 'ai quixun sináncë unix ca a banacama quicésabi oquinra 'acéma 'icé Nucén Papa Diosan uisa cara oti 'icé usoquin 'acé 'iti 'icén. ¹¹Nucén Papa Diosan bana cuënéo ca ésaribiti quia: "Ui unicama cara Nucén Papa Diosan upí isia, ax ca asérabi ami catamëti tsotí 'icén". Usaquin cuënéo bana 'unánquin cananuna 'unanin, Moisésnén usai ca judíos unicama 'iti 'icé quixun cuënéo bana 'acé cupíma ca Nucén Papa Diosan uni ainan 'icé upí isia, quixun. ¹²Moisésnén cuënéo banax ca quia: "Nucén Papa Diosbë upí 'inx Moisésnén cuënéo bana quicésabi oi 'iti sináncë unin ca asérabi a banacama quicésabi oquin 'ati 'icén". Usai quibi ca, ami catamëtishi ca uni Nucén Papa Diosbë upí 'icé quima.

¹³A bana, usai ca judíos unicama 'iti 'icé quixun Moisésnén cuënéo, a banacamaxa quicésabi oquiuinra 'acéma 'icé, nu uisa cara oti 'icé usoquin 'ati 'ixunbi ca Nucén Papa Diosan nu ' aquinma, Cristo, nun 'ucha cupí téméramia cupí, nu ami catamëtia uisotima 'icén. Camabi unin 'ucha cupí ca 'uchañira uni 'icésari Cristo i curúsocënu bamacëxa, Nucén Papa Diosan bana cuënéo ésai quicésabi oi: "Ui unix cara i curúsocënu matáscé 'icé ax ca asérabi 'uchañira 'aish Nucén Papa Diosan uisaira cara oti 'icé usoquin 'acé 'iti 'icén". ¹⁴Nucén Papa Diosan Abraham cásabi oía judíosma unicamaxri Nucén Papa Diosnan 'inun ca Cristo Jesús 'uchañira uni 'icésari bamacëxa. Ax usai bama cupí ca axa ami catamëcë

unicama Nucén Papa Diosan aín Bëru Ñunshin Upí 'inania, ax quiásabi oquin.

**Moisésnén cuënéo bana 'imainun Nucén
Papa Diosmi catamëti quicé bana**

¹⁵En xucéantu, esa ca énë bana 'icén. Achúshi umian, usa ca énë ñu 'iti 'icé quixun quiricanu cuënëocë 'icé ca uinu 'icé uníbi a bana térécaquin bëtsi otécëntima 'icén. ¹⁶Usaribi ca Nucén Papa Diosan Abraham cá bana 'icén. An ca Abraham aín rëbúnqui achúshi ñuiquin, a cupí ca camabi menu 'icé unicama an iscëx upí 'aish cuëenti 'icé quixun cacëxa. Usaquin Nucén Papa Diosan Abraham cá bana ax ca "aín rëbúnquicama" ñui quima, "aín rëbúnqui achúshi" ñui quia. Usa 'ain ca aín rëbúnqui achúshi a ñuia quíax Cristo 'icén. ¹⁷Esá ca a bana 'icén.

Nucén Papa Diosan ca aín rëbúnqui achúshi ñuiquin, a cupí ca camabi menu 'icé unicama an iscëx upí 'aish cuëenti 'icé quixun caquin Abrahambétan ashiquin mënïocëxa. Usaquin mënío 'ixun ca cuatrocientos treinta baritia inúcëbétan Nucén Papa Diosan usai ca judíos unicama 'iti 'icé quicé bana Moisés cuënëomiacëxa. Usaquin cuënëomiquinbi ca an Abrahambétan mënío bana ñancáishia 'inun Nucén Papa Diosan térécamo 'icén. ¹⁸Moisésnén usai ca judíos unicama 'iti 'icé quixun cuënéo bana quicésabi oquin 'acé cupía uni Nucén Papa Diosan iscëx upí 'ain ca an Abrahambétan mënío bana ñancáishi 'itsánxa. Usa 'aínbi ca usama 'icén. A ñuiquian an Abrahambétan mënío achúshi uni a cupíshi ca uni ami catamëtia Nucén Papa Diosan upí isia.

¹⁹?An Abraham cá bana xénibua 'aínbi asérabi 'ain cara uisacasquin Nucén Papa Diosan usai judíos unicama 'iti bana cuënëonun Moisés cacëx? Uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icé quixuan unin

'unánti cupí ca a bana judíos unicama 'ináncëxa. Abrahamnën rëbúnqui, Cristo, axa utia Abraham ñuixuan, a utámainuan a bana quicësabi oquin pain 'anun ca Nucën Papa Diosan a bana Moisés cuénöomiacëxa. Nucën Papa Diosan cacëxuan ángelcaman a cacë bana ca Moisésnën cuénöo bana 'iacëxa.²⁰ An cacë bana ñuiquin judíos unicama canun Moisés 'iminuxbi ca Nucën Papa Dios achúshi, ax Abrahambëbi banacëxa, uni itsi camima.

Uisa cupí cara Nucën Papa Diosan usaía uni 'iti bana Moisés 'ináncëxa quicë bana

²¹ ¿'Ex ésai qui carana Nucën Papa Diosan Abraham cá banaxa bëtsi 'imainun ca an Moisés cá banáxribi bëtsi 'icë quin? Usama ca. Moisésnën cuénöo bana quicësabi oquin 'acë cupíia uni aíñ nuitka upí 'aish Nucën Papa Diosnan 'ain, ca a bana 'acë cupíshi uni Nucën Papa Diosan iscëx upí 'itsianxa.²² Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan bana cuénöo —camabi unin ca ñu 'atima 'aia —quia. A banaxa asérabi 'ain ca axa Jesucristo cupí ami catamëcë unicamaxëshi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti 'icën, an aíñ rëbúnqui achúshi ñuiquin Abraham cásabi oi.

²³ Ami catamëtinu iéti Jesucristoa utámainun ca judíos unicaman Moisésnën cuénöo bana quicësabi oquin 'ati 'iacëxa.²⁴ Usa 'ain cananuna an bérúancë xanun bana tuacën tancësaribi oquin, Moisésnën cuénöo bana tanquin, a bana quicësabi oquinshi 'aquin, uisa ñu 'ati cara asábi 'icë, uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë quixun 'unáncën, aminu catamënuan Cristo utámainun. Usai 'ia 'aíshbi cananuna Cristo uá 'ain, ami catamëtia nun 'ucha térençë 'aish Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain.²⁵ Nux ami catamënuan Cristo uá 'ain cananuna ami catamëquin an bérúancë xanun

bana tuacën tancësaribi oquin Moisésnën cuénöo bana tancë cupíma, Jesucristomi catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain.

²⁶ Usa 'ain camina mitsux Cristo Jesúsmi catamëti abë 'aish Nucën Papa Diosan bëchicë 'ain.²⁷ Ami catamëtia ainan 'icë nashimicë 'aish camina unian aín chupa xëni 'aisama pëquin chupa ió pañucë usaribi 'aish mibëa Cristo 'ain min nuitka upíira 'ain.²⁸ Judíos unicama 'imainun axa griego banan banacë judíosma unicama, an uni ñu mëëxuncë unicama 'imainun an uni ñu mëëxuncëcëma unicama, bëbu 'imainun xanu, acamáxbi camina Jesucristonan 'aish Nucën Papa Diosan iscëx bëtsisaribi 'aish achúshisa 'ain. Jesucristonan 'ixun camina camaxunbi bëtsin sináncësaribi oquin sinanin.²⁹ Mitsux Cristonan 'aish camina axa 'iásaribiti Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish Abrahamnën rëbúnqui 'ain. Usa 'aish camina Nucën Papa Diosan aíñ rëbúnqui ñuiquin Abraham cásabi oi aíñ uni 'ain.

4 ¹ Esaquin cana mitsu cain, aíñ papa bamacébëtan ca aíñ ñucama ainan 'icëbi canicëma pain 'ixun aíñ bëchicë nën bitsima. Canitancëxun cuni ca biti 'icën. Usa 'aish ca a tuá aíñ papan ñucama axa ainan 'aínbi a ñucama bicëma pan 'aish, an aíñ papa ñu mëëxuncë unisaribi 'icën.² Aíñ papan anúan aíñ ñu biti mënio nëtë sénéntamainun ca aíñ papan caíscë unin aíñ bëchicë bérúanan aíñ chupa acama aíñ papan curíquien bixunti 'icën.³ A tuásaribi ca Jesucristo ucëma pan 'ain judíos unicama 'iacëxa. Usa 'ixun ca Moisésnën cuénöo bana quicësabi oquin 'anan aíñ nuitka upí 'inúan unin sináncë ñuishi 'ati sináncëxa.⁴ Usa 'aínbi ca aíñ uti nëtë sénéncëbëtan Nucën Papa Diosan aíñ Bëchicë ènë nëtënu xuacëxa. Achúshi xanúixa bacéncëx canitancëx ca

judíos unicama 'icésaribiti Moisésnën cuénéo bana, usaía judíos unicama 'iti, a 'unáncé 'iacéxa. ⁵Ax ca judíos uni 'aíshnu nux Moisésnën cuénéo bana cuacé 'icé, an 'imicéxéshi nun 'uchacama térénce 'aish Nucén Papa Diosan bëchicé 'inun nu 'iminux uacéxa.

⁶Mitsux camina asérabi aín bëchicé 'ai quixunmi 'unánun ca Nucén Papa Diosan aín Bëchicénen Bëru Ñunshin Upí mitsubéa 'inun xuacéxa. Usa 'ain camina aín bëchicé 'ixun —'én Papa Dios camina mix 'ai —quixun Nucén Papa Dios cain. ⁷Usa 'aish camina an uni ñu mëexuncé uni 'icésai 'ima xubu 'ibu unin bëchicé 'icésai asérabi Nucén Papa Diosan bëchicé 'ain. Mixmi aín bëchicé 'icé ca Cristo ax quiásabi oquin mitsun 'uchacama térénquin an iscëxmi upí 'inun 'imianan aín Bëru Ñunshin Upí mitsubé 'inun 'inania.

Axa Jesucristomi cataméti unicamamia Pablo sinan

⁸Béráma camina —Nucén Papa Dios ca asérabi Dios 'icé —quixun 'unáncéma 'ixun Diosma ñucama rabiquin bëtsi bëtsi ñui 'acén. ⁹Usaqin bëtsi ñu rabiá 'ixunbi camina an sinánmicéxun —Nucén Papa Dios ax ca asérabi Dios 'icé —quixun 'unanin. ¿An mitsu ainan 'imicéxunbi caramina uisa cupí mitsúnni béráma rabia ñucama rabitécénti sinan? ¹⁰Nucén Papa Diosan mitsu upí isnun quiax camina bérámami quiásaribiti nëtë ñui —énë nëtëx ca bëtsi nëtësama 'icé —quianan 'uxé ñui —énë úxëx ca bëtsi 'uxésama 'icé —quianan bari ñui énë barix ca bëtsi barisama 'icé —quin. ¹¹Usaqin sinanimi 'én mitsu 'unánmicé banacama manucësa 'ain cana —sapi cana ñancábi mitsu 'unánmia —quixun sinanin.

¹²Ën xucéantu, mitsux judíos unima 'ixun camina Moisésnëan cuénéo bana

'unáncéma 'ixun a bana quicësabi oquin 'ama 'ain. Ënribi cana —a bana quicësabi oquin 'acé cupí cana Nucén Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun bërí sinaniman. Usa 'ain camina mitsúxribi 'ex 'icésaribiti Nucén Papa Diosan iscëx upí 'inux asérabi Jesucristomishi cataméti 'ain. ¹³Ex mitsubé 'ain camina 'émi 'icéma 'ain. ¹³Camina 'unarin, 'én nami 'aisama 'ixun cana bëtsi menu cuanti sinánquinbi anuxuinshi Jesucristo ñuiquin mitsu bana ñuixunta-baquin ñuixuancén. ¹⁴Ëx 'ñucé 'aish upíma 'icé isquinbi camina 'é timáma 'ain. Usa 'ixun camina Nucén Papa Diosan xucé ángel bicësa oquin upí oquin bianan Jesucristo 'acësa oquin 'é biacén. ¹⁵Ë isi camina cuéëancén. ¿Usai 'íá 'aíshbi caramina bërí uisacatsi usama 'ain? Usama 'aínbi cana 'unarin, usoti 'icé cuni camina mitsun bëru échíxun 'é 'inan 'itsán. ¹⁶Ën mitsu asérabi cacë bana sinánquin caramina 'ex cana mitsumi nishi quixun sinanin? Usama ca.

¹⁷An mitsu bana itsi 'unánmicé unicamax ca cémëquin parani mitsubé upiti banaia. Usai 'iquinbi ca asérabi mitsu 'aquinti sinaníma. Mitsúnni 'é sinánquinma atuishi sinánquin aín banaishi cuati ca cuéënia. ¹⁸Usa 'aínbi cana mitsu cain, paránquinma unin upí oquin ñu 'aquincëxmi mitsux abé nuibananti ca asábi 'icén. Usaribi oquinmi mitsubé 'icé 'acësaribi oquin mitsubé 'icémabi 'é sinánti ca asábi 'iti 'icén. ¹⁹Mitsux camina 'én bëchicësa 'ain. Usa 'ain cana mitsúnni Cristo 'unáncéma pain 'ain 'iásaribiti mitsúxmi asérabi ami upiti cataménun quixun sinani, masá nuituti bënëtin, bacénuixun paë tania xanu bënëcësaribi oi. ²⁰Ëx anu mitsubé 'iti cana cuéënin. ¹⁸Ex anu 'ixun cuni cana mitsubé banaquin, upí oquin mitsun sinan 'unánquin, mitsu upí

oquin 'ésétsian. Mitsubëma 'ixun cana uisai caramina 'icani quixun 'unaniman. Usa 'ain cana uisaquin carana mitsu cati 'ai quixun 'unaniman.

Agarcëñun Sara ñuicë bana

²¹Mitsux Moisésnën cuënöe bana quicësabi oquin 'ati cuëencë 'ixun camina 'én ñucácëxun 'é cati 'ain, ècaramina uisai cara a bana quia quixun upí oquin 'unáncëma 'ain? ²²A banax ca quia, Abraham ca rabé bëbu bëchicënu 'iacëxa. Bëtsin titax ca Abrahamnën xanúan ñu mëemicë, Agar cacë xanu, 'iacëxa. Bëtsix ca Abrahamnën xanun tuábi 'iacëxa. ²³An Abrahamnën xanu ñu mëëxuncë xanun tuacëx ca camabi tuásaribi 'aish unin bëchicëishi 'iacëxa. Usa 'aínbi ca bëtsix Abrahamnën xanu, Sara, ax tuacëma 'aíshbi Nucën Papa Diosan Abraham cásabi oi tutancëx bacéancëxa. ²⁴Énëx ca ésa 'icën. Énë xanu rabé 'imainun tuá rabé ñui quicë bana isquin cananuna bëtsi bana rabéribi sinánti 'ain, ésay quicë: A bana achúshinëx ca Cristo ñui quicë 'icën. A bana ca asérabi 'icë quixun sinani Cristomi catamëcë unicamax ca Saran rëbúnquisa 'icën. Bëtsix ca Nucën Papa Diosan Moisés cuënëomia bana a ñui quicë 'icën. Aín bashi Sinaí, anuax 'itsa nëtë abë banaquin ca Nucën Papa Diosan usai ca 'én uni 'iti 'icë quixun Moisés cacëxa. A bana quicësabi oquin aín unicaman 'anun 'inan 'aínbi ca 'itsa unin, a 'acë cupíshi cana Nucën Papa Diosan uni 'ai quixun sinania. Usaquin sináncë unicama ax ca Agarnën rëbúnquisa 'icën. ²⁵Aín bashi Sinaí ax ca Arabia menu 'icën. Aín bashi Sinaínu-xuan abë banaquin Nucën Papa Diosan Moisés, usai ca aín unicama 'iti 'icë quixun cá bana 'acë cupí cana Nucën Papa Diosan uni 'ai quixun sináncë unicamax ca Jerusalénu 'icë unicamasa

'icën. Usaquin sináncë unicamax ca Agarnën tuá 'iásaribi 'icën. Usa 'aish ca ésa 'icën. Nucën Papa Diosan, min xanun ca mi tuaxunuxun 'aia cá bana sinánquinma ca Abrahamnën bëchicënu 'iti cuëenquinshi Agar cacë xanumi bëchiacëxa. Usa 'aish ca a tuá a Nucën Papa Diosan Abraham ñuixuan, ama 'iacëxa. ²⁶Itsa uníxa Agarnën tuá 'iásaribi 'aínbi cananuna usama 'ain. Nux cananuna Nucën Papa Diosan nëtënu 'icë Jerusalén anu abë 'iti uni 'ain. ²⁷Abrahamnën xanu ñui ca cuënöe bana ésay quia:

An tuacë xanun rëbúnquinëxa 'icësamaira oi ca —'én cana tuaima —quixuan an sináncë xanu aín rëbúnqui 'aisamaira 'iti 'icën. Usa 'ain camina mix tuatima 'aish tuánuma xanu 'aíshbi —tuáñu cana 'iti 'ai —quixun 'unani cuëenti 'ain; tuacën paë tancëma xanu 'aíshbi camina tuá 'imainun rëbúnquiñu 'icë cupí chuámarua tani cuëenti 'ain.

²⁸Én xucéantu, Nucën Papa Diosan Abraham cacësabi oquin ca Isaac aín titan tuacëxa. Usaribiti cananuna nux Nucën Papa Diosan mënñosabi oi Cristo cupí ainan 'ain. ²⁹Béráma ca Agarnën tuá, axa camabi tuá 'icësaribi unin bëchicëshi 'inun aín titan tua, an, Isaac, Nucën Papa Diosan cacësabi oquian Abrahamnën bëchicë, a bëtsi bëtsi ocëxa. Usaribi oquin ca an Nucën Papa Diosnan 'inuxun, usai ca judíos unicama 'iti 'icë quicë bana 'acë unin, axa Nucën Papa Diosnan 'inux Cristomi catamëcë unicama bëtsi bëtsi oia. ³⁰Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan bana cuënöe ésay quia: "Aín xanúan ñu mëemicë xanun tuacën rëbúnquinëx ca Nucën Papa Diosan cásabi oi Abrahamnën xanun tuacën rëbúnquisaribi 'itima 'icën. Usa 'ain ca aín xanúan ñu mëemicë xanubë

aín tuá ashiti Abrahamnén xubunuax utécéntimo cuanti 'icén".³¹En xućéantu, usa 'ain cananuna nux Agarnén tuá 'iásaribima 'aish Saran tuásá 'ain.

Jesucristonan 'ixun béráma 'á ūucama sinántecéntima bana

5 ¹Nun Moisésnén usai ca judíos unicama 'iti 'icé quixun cuénéo bana quicésabi oquin 'acé cupíma cananuna Cristomi cataméccë cupíshi Nucén Papa Diosnan 'ain. Usa 'ain camina asérabi Cristomi cataméquin a énti sinántima 'ain. Usai judíos unicama 'iti Moisésnén cuénéo bana quicésabi oquin 'acé cupí cana Nucén Papa Diosnan 'ai quixun camina sinántecéntima 'ain.

²Pablo 'ixun 'én mitsu camainun ca cuat, Nucén Papa Diosnan 'inux cana judíos unicama 'icésai 'unántioracati 'ai quixun sinanibi camina Cristomi cataméccëma 'aish Nucén Papa Diosnan 'itima 'ain. ³Cana mitsu catécénin, uicaman cara —'unántioracacéma 'aish cana Nucén Papa Diosan iscéx 'én nuitu upí 'inux 'unántioracacé 'iti 'ai —quixun sinania, a umicaman ca 'unántioracacé 'iti ashima camabi usai ca judíos unicama 'iti 'icé quixun Moisésnén cuénéo bana quicésabi oquin 'ati sinánti 'icén. ⁴Uicaman caramina —Moisésnén usai ca judíos unicama 'iti 'icé quixun cuénéo bana quicésabi oquin 'acé cupí ca ainan 'icé Nucén Papa Diosan 'e upí isia —quixun sinani, mix camina upí 'inux ami catamétancéxunbi Cristo éncë 'ain. Usa 'aish camina Nucén Papa Diosnanmasa 'ain. ⁵Usa 'aínbi cananuna nun, ami cataméti énquinma aín Béru Ñunshin Upitan 'imicéx cananuna Nucén Papa Diosan iscéx upí 'iti 'ai quixun sinanin. ⁶Nux asérabi Jesucristonan 'aish cananuna 'unántioracacé

unicama 'icésaribití 'unántioracacéma 'áishbi Nucén Papa Diosan iscéx upí 'ain. Jesucristomi cataméccë 'ixúan an uni nuibacé uni ax ca Nucén Papa Diosan iscéx upí 'icén.

⁷Mitsux camina upiti Jesucristomi sináncen. ¿Ui unin cara Jesusan banami énum quixun mitsu sinanamia? ⁸Nucén Papa Dios an mitsu ainan 'inun sinánmicé, an ca Jesusan bana énum quixun mitsu sinánmicéma 'icén. ⁹Unix ca quia, "Anun pán chamiti ūu an ca xanpanu 'icé pán 'atti ūu acéñun mescucéxun camabi chamia". Usaribi 'ixuan an uni paráncé unin ūuixuncéxun ca camabi unin aín bana cuatia. Usa unin sapi ca mitsu paránxa. ¹⁰Usa 'aínbi cana mitsúxi Nucén 'Ibu Jesucristomi cataméccë 'ain esaquin sinanin, mitsu camina 'én 'acésaribi oquin —Moisésnén cuénéo bana cupíma Jesucristomi cataméccë cupíshi cananuna Nucén Papa Diosan iscéx upí 'ai —quixun 'unanin. Usa 'aínbi ca an mitsu 'atimaquin sinanamisa tancé uni, uisa uni cara, abi Nucén Papa Diosan castícantí 'icén.

¹¹En xućéantu, cana mitsu Cain, 'én —Nucén Papa Diosan iscéx upí 'inux ca uni 'unántioracacé 'iti 'icé —quixun caquin, unicama bana ūuixuncé 'aish cana judíos unicaman bëtsi bëtsi ocëma 'itsian. I curúsocénuaxa ax bama, Jesucristo, ami catamétishi ca uni upí 'iti 'icé quixun a bana 'én ūuicébëma ca uni 'émi nishtsíanma. ¹²An mitsu 'unántioracanun quixun ubíocé unicama aín namiribi téatibi ca 'ia.

¹³En xućéantu, mitsu ūu 'acé cupíma Cristomi cataméccë cupíshi an iscéx upí 'inun ca Nucén Papa Diosan mitsu caísaxa. Usa 'ixun camina mitsux cuéencésabi oquin ūu 'atima 'ati sinántima 'ain. Usaquin 'áima camina bëtsibé nuibanani asérabi 'aquiananti 'ain. ¹⁴Nucén Papa Diosan bana ca quia:

—“Mixmi bérúancacésaribi oquin camina min aintsicama nuibanan axa ’aquinsa ’icé ’a quinti ’ain”. A bana quicësa oquin ’acé ’ixun camina bëtsi uni nuibati ’ain, mix bérúancacésaribi oquin. Usoquin ’acé ’ixun camina Nucén Papa Diosan bana raírinëxa quicësabi oquin ’acé ’iti ’ain. ¹⁵Usa ’aínbi bëtsibë nishanani cuamianani camina mitsux Jesucristonën unimasa ’iti ’ain. Usai ’itin rabanan camina bérúinraocati ’ain.

**Unin sináncësa oquin sinanima Nucén
Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan
sinánmicë ’iti bana**

¹⁶En cana mitsu cain, mitsux cuëencë sabi oquin ñu ’atima ’aquinma camina Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicësa oquinshi sinánquin ñu ’ati ’ain. ¹⁷Nun sináncësa oquinshi ènë nëtënu ’icé ñu ’aquin cananuna Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí cuëencësama oquin ’ain. Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ax ca nun sináncësa oquinu ñu ’ati cuëenima. Usa ’ixun camina mitsux an sinánmicë ’ixun mitsun cuëencë ñu ’atima ’ain. ¹⁸Mitsun aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun sinánquin ñu ’acé ’aish camina usai ca uni ’iti ’icé quixun Moisésnën cuënéo bana quicësamaira oi ’icé ’aish ’uchocëma ’iti ’ain.

¹⁹Camina ’unanin, unin ca ’aisa tanquìnbi ténëquinma aín cuëencësa oquin ésa ’nucama ’aia quixun: aín xanuma ’aínbi xanubë ’iti, xanúxmabi uni itsibë ’iti, ’imainun ñunshínquin ñu ’atima ’ati. ²⁰Anan ca ’aia, Nucén Papa Diosmi sinánquinma unin ’acé ñu rabiti, ñubé ’iti, bëtsibë nishánanti, cuamianani nishánanti, ñuñanánti, unimi pishui nishti, bënétishi unimi nishti, anbi ñu ’acatsi quixun sináncë ’iti, ’imainun uni raíri, raíri unibë nishanánquin amanu amanu sinánun sinánmiti,

acamaribi. ²¹’Imainunribi ca ’aia, bëtsi unin ñu cuëenti, uni ’ati, paénti, picéntapun ’iti, acama. Usa ñucama ca unin aín cuëncësa oquin ñu ’aquin ’aia. Usa ’ain cana én mitsu cacésaribi oquin mitsu catécénin, usa ñua an ’acé unicamax ca aín unima ’aish Nucén Papa Diosan nëtënu abë ’itima ’icén.

²²Usa ’aínbi ca Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun an sináncë uni ax ésaí ’ia: unicama nuibacé, chuámarua ’aish cuëncë, uisa ñu cara ’icébëbi chuámarua ’aish bënécëma, an ’atimocëxunbi uni cupicëma, cuéméninshi banacé, upí nuituñu, ’imainun Jesucristomi upiti catamëcë, ²³rabicëma, aín cuëencësari ’iisa tanquìnbi ténëcë. Usa uni ñuia, ax —usai ’itima ca —quicë bana ca ’áima ’icén. ²⁴Cristo nun ’ucha cupí i curúsocénu bama ’ain cananuna nun nu ñunshínquin ’asaribi oquin ’atécénuxunma ñu ’atimacama éan. ²⁵Usa ’ain cananuna nux aín Bëru Ñunshin Upitan ’imicë Nucén Papa Diosan uni ’ixun, aín Bëru Ñunshin Upitan an nu sinánmicësabi oquin ’ati ’ain.

²⁶Usa ’ain cananuna —’ex cana bëtsi unisama ’ai —quiax rabítima ’ain, cananuna cuëbicanani unibë nishanantima ’ain, ’imainun cananuna bëtsimi nutsitima ’ain.

Bëtsibë ’aquinananti bana

6 ¹En xucéantu, axa Jesucristomi catamëcë unían manúxun ñu ’aisama ’aia camina mitsux asérabi Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicë ’ixun axa upí ’inun quixun nuibaquin ’a quinti ’ain, rabíquin —’ex cana ’uchañuma ’ai —quixun sinánquinma. Mixribi usai ’itin rabanan camina bérúancatí ’ain. ²Min ñuishi ’ati sinánquinma camina uni raíriribi ami sinánquin ’aquinsa ’icé ’a quinti ’ain.

Usai camina bëtsibë bëtsibë 'aquierananti 'ain. Usai 'i camina Cristo quiásabi oi 'iti 'ain.

³Ui unin cara asérabi upí 'ixunmabi ax isa upí uni 'icé quixun sinania, ax ca aín sinanéinshi cémëia. ⁴Ñu ' aquin ca aín unin —¿Cristo cuëncésabi oquin carana 'ai? —quixun sinánti 'icén. Usai 'i ca unían a cuënti sinanima —Cristo cuëncésabi oi cana 'i —quixun sináncé cupí a uni chuámarua tani cuënti 'icén. ⁵Cristonan 'ixun ca unin uisa cara aín sinan 'icé quixun sinánan uisa ñu cara 'ati 'icé quixun anbi sinánti 'icén.

⁶An Nucën Papa Diosan bana 'unánmicé uni a ca a 'unánmicé unin cupíoquin uisa ñuñu cara, a mësú 'inánti 'icén.

⁷Camina upí oquin 'unánti 'ain, Nucën Papa Dios parani ca uni ami cuaitima 'icén. Ënëx ca ésa 'icén: An 'apácé ñu bëru aín bimibi ca unin biti 'icén. ⁸Usaribiti ca axa aín 'uchacama énima aín cuëncésa oíshi 'icé uni ax ainanma 'aish xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'íma. Usa 'aínbi ca an aín Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxun sinánquin ñu upí 'acé uni ax Nucën Papa Diosnan 'aish xénibua 'aínbi abë 'ia. ⁹Usa 'ain cananuna Nucën Papa Dios cuëncésabi oquin 'aquin atsánquin éntima 'ain. Usoquin ñu upí oquin 'ai cananuna ax quiásabi oi an 'aquincé 'ianan aín nëtënu abë 'iti 'ain. ¹⁰Usa 'ain cananuna ax nubë Jesucristomi catamëcë unicama 'a quinti 'ain. 'Aquieran cananuna 'a quinsa 'icé uni raíriribi camabi 'a quinti 'ain.

Pablonéan ashiquin 'ëséanan berúanxa 'inun ca

¹¹En mëcénanbi chaira letranën mitsu cuëñoxuncé bana èné camina isti 'ain. ¹²An —camina 'unántioracacé 'iti 'ai —quixun caquin mitsu 'unánmicé

unicaman ca judíos unicama cuëñmiti cupíshi usaquin 'unánmia. I curúsocë nua ax bama, Cristo, ami catamëtishi ca uni iéti 'icé quicë, a bana cupí bëtsi bëtsi océ 'itin rabanan ca —mitsux camina 'unántioracacé 'iti 'ai —quia.

¹³Axa 'unántioracacé unicamanbi ca camabi Moisésnën usai ca judíos unicama 'iti 'icé quixun cuëñeo banacama quiçésabi oquiuira 'aima. Usa 'ixunbi ca atun 'unánmicé cupí camina mitsux judíos uni 'icésaribiti 'unántioracacé 'ai quiax rabiácati sinánquin usaími 'inun quixun mitsu 'unánmia. ¹⁴Usa 'aínbi cana 'ëxbi rabiacaquinma, i curúsocëna ax bama 'aíam a cupí uni iéti, Nucën 'Ibu Jesucristo, ashi rabin. Cristo i curúsocëna bama cupí cana a 'én 'atia Nucën Papa Dios cuëncëma ñucama éni, usa ñu 'atécénti cuëñiman. 'Imainun ca unin a 'atia Nucën Papa Dios cuëncëma ñu 'ë 'amitima 'icén.

¹⁵Nux asérabi Cristonan 'aish cananuna, axa usabi 'unántioracacé unicamaxa 'icésaribiti 'unántioracacéma 'aishbi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. Ainan 'icëa Cristonën nu 'imicëxun bérámanu 'ása oquin sinántecëñquinma bëtsi oquin sináncé cupíshi cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. ¹⁶Axa usai 'icé unicamacënuan uicamax cara asérabi aín uni 'icé, acama Nucën Papa Diosan nuibaquin aín 'ucha téreanán chuámashirua 'imiti cana cuëñin.

¹⁷Nucën 'Ibu Jesúsnan 'icé unin bëtsi bëtsi océ cupí, 'én nami tëacé mocë, aín bérucama isquin ca ui uni cara, anbi, 'ëx cana asérabi Nucën 'Ibu Jesusan uni 'ai quixun 'unánti 'icén. 'Unánquin ca uisa uni carana 'ai quixun 'ë ñucátëcëntima 'icén.

¹⁸En xucéantu, Nucën 'Ibu Jesucristo-néan nuibaquin mitsu asaribi 'aishmi upí 'inun 'a quinti cana cuëñin. Usai ca 'iti 'icén. Ashi, Pablo.

PABLONËAN EFESONU 'ICË UNICAMA BUANMIA QUIRICA

Efeso émanuax ax Jesucristomi catamëcë
unicama Pablónen quirica cuënëoxuan

1 ¹Ex cana Pablo, Nucën Papa Dios
cuëëncësabi oquin aín bana
ñuixunun Jesucristonén caísa 'ain. Usa
'ixun cana Efeso émanuaxmi Cristo
Jesúsmi sinani ami catamëti Nucën
Papa Diosnan 'icë énë quirica mitsu
buánmin. ²Nucën Papa Diosbëtan
Nucën 'Ibu Jesucristonén mitsu
nuibaquin 'aquincëxmi chuámarua 'aish
bucucanti cana cuëënin.

*I. AIN UNICAMAX CA CRISTOBË
ACHUSHISA 'ICË QUIXUN PABLONËN
CA (1.3-3.21)*

Cristonan cupía Nucën Papa Diosan uni
nuibaquin 'a quinti

³Nucën Papa Dios ax ca Nucën 'Ibu
Jesucristo aín Dios 'ianan aín Papa 'icën.
A rabinun ca 'acan. Aín nêtënxun nu
sinánxunquin ca nuxnu Cristonan cupí
nuibaquin 'aisamaira ñu nu 'aquinquin
upí oquin sinánmianan nu cuëënmia.
⁴Mecama uniocéma 'ixunbi ca Nucën
Papa Diosan Cristo cupínu an iscëx
'uchañuma 'ianan ainanshi 'inun nu
caísacëxa. ⁵Axa cuëëncësabi oquin ca nu
nuibaquin Jesucristo cupí aín bëchicë
'inun nu caísacëxa. ⁶Usaquin ainan
'inun caístancëxun an nu nuibaquin, aín

nuibacë Bëchicë nubë 'aínu ainan 'aish
upí 'inun nu 'imicë 'ixun cananuna ami
catamëquin, xënibua 'aínbì a rabin. ⁷An
ca nun 'ucha cupínu ainanma 'icëbi
Cristo bama 'ain, nun ñu 'aisama
'acécama térénquin ainan 'inun nu
iémiaxa, an nu nuibaquin. ⁸Usa 'ixun ca
nuibaíraquin uisairai cara uni ainan 'iti
'icë quixun upí oquin 'unánun nu
'imiaxa. ⁹Unin 'unánma 'icëbi ca nu
'unánmiaxa, uisa cupí cara ax cuëëan-
sabi oquin Cristo énë nêtënuaxa
bamanun xuacëxa quixun. ¹⁰Ésaquin ca
nu 'unánmiaxa: An ca anúan ax utécënti
nêtëa sénéncëbëtan Cristo xutí 'icën, an
unio ñucama, naínu 'icë 'imainun menu
'icë aín 'ibua 'inun.

¹¹Nux Cristonan cupí aín uni raíri
'acésaribi oquin nu axa cuëëncësabi oi
'ianan aín nêtënu abë 'iti nu 'iminuxun
ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun nu
caísacëxa. Usai nux 'inun ca Nucën Papa
Diosan camabi ñu ax cuëëncësabi oquin
'aquin méníocëxa. ¹²Nun nu an sinánmi-
cëxun upí oquin ñu 'aia isquian uni
raírinëribi a rabinun ca nux pain
Cristomi catamëcë 'aíshnu ax cuëëncë
sabi oi 'inun nu caísacëxa. ¹³Mitsúxribi
camina —Jesucristo cupí ca uni aín
'ucha térénçë 'aish Nucën Papa Diosnan
'iti 'icë —quixun ñuicë bana cuati
Cristomi catamëacën. Cristomi
catamëtia ca Nucën Papa Diosan ax
quicësabi oquin aín Bëru Ñunshin Upí

mibëa 'inun mitsu 'ináncëxa, mitsúxmi asérabi ainan 'icé 'unánti oquin.¹⁴Aín Bëru Ñunshin Upí axa nubë 'ain cananuna 'unanin, anúan Nucën Papa Diosan an caíscë aín unicama biti nëtë sénéncëbë cananuna aín nëtënu abë 'iti 'ain, ax quiásabi oi. Ax cushiira 'ixuan nuibaquin 'imicëxunu a rabinun ca usai 'iti 'icën.

**Efesonu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama Pablonën Nucën Papa Dios
ñucáxuan**

¹⁵Usoquin Nucën Papa Diosan 'aquincëxmi mitsux asérabi Nucën 'Ibu Jesúsmi catamëanan axa ami sináncë unicamabë nuibanania ñuicania cana cuan.¹⁶Usa 'ain cana énquinma —asábì ca —quixun caquin rabianan abë banaquin Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin.¹⁷Nucën 'Ibu Jesucristonën Dios 'ianan 'Apuira, Nucën Papa Dios, a cana an 'unánmicëxunmi upí oquin sinánquin a 'unáncanun quixun mitsu ñucáxunin.¹⁸'Imainun cana mitsu ñucáxunin, an 'imicëx caramina uisairai ènë nëtënuax Jesucristosaribi 'aish upí sinánñu 'iti 'ai quixunmi mitsun 'unánun. Ñucánan cana uisairai caramina aín nëtënu abë 'aish, axa ami catamëcë unicamabë 'iti 'ai quixunmi 'unánun mitsu ñucáxunin.^{19,20}Usaribi oquin cana mitsu ñucáxunin, uisaira cara aín cushi anúan axa ami catamëcë unicama 'aquisti a 'icë quixunmi mitsun 'unánun. A cushínbì ca bamacëbì baísquimixun Cristo aín nëtënu aín mëqueu 'aish abë 'Apu 'inun 'imiacëxa. A cushíinra ca Nucën Papa Diosan nu 'aquinia.²¹Usai 'inúan 'imicëx ca Cristo ax, a unin iscë 'apu 'imainun a unin iscëma 'apuribi 'imainun uisa cushi cara, 'imainun uisa 'apu cara, uisaquin caquin anëcë cara, acamabë sénénmaira 'icën. Usa bërifì 'aish ca ènë nëtë cénúcëbëribi

usai 'iti 'icën.²²Nucën Papa Diosan ca camabi ñu, uni, ángel, acaman 'ibu 'inun Cristo 'imiacëxa. 'Imianan ca axa ami catamëcë unicaman 'iburibi 'inun 'imiacëxa.²³Axa ami catamëcë unicamax ca 'itsa 'aíshbi camáxbi Cristonan 'icën. Usa 'ain ca an abë 'ixun an sináncësaribi oquian sinánun aín unicama 'imia. Ax ca uinubi 'áimama 'icën. Abë 'ixun ca Cristonën aín unicama an iscëx aín nuitu upí 'ixuan ax cuëëncësa oquinshi 'anun aín cushi 'inania.

**An nuibacë cupí ca uni Nucën Papa
Diosnan 'ia quicë bana**

2 ¹Mitsun ñu 'atima 'acë cupí ainanma 'aíshmi uni bamacësa 'icëbi ca Nucën Papa Diosan mitsu xénibua 'aínbì abë 'inun ainan 'imiaxa.²Ènë nëtënu 'icë ñuishia an sináncë unicaman sináncësa oquinshi sinánquin camina ñu 'aisama 'acën, ñunshin 'atimanën 'apu cuëëncësabi oquin. An ca an Nucën Papa Diosan bana cuaisama tancë unicama ax cuëëncësabi oquin 'anun sinánmia. Usaribiti camina mitsux an sinánmicë 'iacën.³Nuribi cananuna camaxunbi nun sináncësa oquinshi sinánan nun sinan 'atima 'ixun nux cuëëncësabi oquin 'acën. Usai 'icë 'aish cananuna raíri unicamasaribi 'aish numi nishquian Nucën Papa Diosan castícantí 'iacën.⁴Usai 'iá 'icëbi ca Nucën Papa Diosan nu 'aisamaira nuibaquin,⁵nux nun 'ucha cupínu ainanma 'aish bamacësa 'iá 'icëbi ainan 'aish upiti tsónun nu 'imiaxa, nuxribi bama 'aíshbi Cristobë baísquicësa 'inun.⁶Nux Cristo Jesúsbë baísquicësa 'inun 'imianan ca Nucën Papa Diosan nuxribi ènë nëtënuaxbi Cristo Jesúsbë, aín nëtënuribi abë 'inun nu 'imiaxa.⁷Jesucristonan 'aíshnu usai 'icë isquian camabi unin uisaira oquin cara an nu

nuibatia quixun nëtë xënibucëbtanbi isnun ca Nucën Papa Diosan usaínu 'inun mënïocëxa. ⁸Nuibaquin ca asérabi cuëenquin mitsúxmi Cristomi catamëti cupíshi mitsu ainan 'inun iémiaxa. Mitsúnmi ñu upí 'acé cupíma ca Jesucristo bama cupíshi Nucën Papa Diosan ax cuëenquinshi mitsu ainan 'inun iémiaxa. ⁹An ca an ñu upí 'acé cupí ainan 'inun uni iémima. Usa 'ain ca uinu 'icé unínb —'én upí ñu 'acé cupí cana iéa —quixun rabíquin sinántima 'icén. ¹⁰Cristo Jesús nubé 'inúan an 'imicëxun ñu upíshi 'anan nun sinan bëtsi 'inun ca an mëniosabi oquin nu 'imiaxa.

**Cristo cupía judíos unicama 'icésaribiti
judíosma unicamaribi Nucën Papa
Diosnan 'iti**

¹¹Usa 'ain camina manúltima 'ain, mitsux judíos unima, uni itsi 'aish camina axa 'unántioracacé judíos unicaman —a unibunëx ca 'unántioraca-cëma 'icé —quixun ñuicé 'iacén.

¹²Judíos unima 'aish camina Cristo ñui quicé bana cuacëma 'iacén. Judíos unicaman 'unan 'áinbi camina mitsun Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma 'ianan an Cristo ñuiquin Abraham cá bana a 'unáncëma 'iacén. Usa 'ixun camina Nucën Papa Diosan ca nuibaquin uni 'aquianan ainan 'imiti 'icé quixun 'unáncëma 'aish mitsux cuëncësa oíshi tsótí sináncén. ¹³Usai 'iá 'aíshbi camina camabi unin 'ucha cupía Cristo bama 'ain, ami catamëcë 'aish ainan 'ain. Usa 'aish camina Nucën Papa Dios 'unáncëma 'iá 'aíshbi bërí a 'unani ainan 'ain. ¹⁴Cristonën ca judíos uni 'icésaribitia judíosma uniribi Nucën Papa Diosnan 'inun 'imiaxa, camáxbia raíri unisaribi 'inun. Judíos unicamaxa judíosma unicamabë nuibanancëma 'aish nishanancësa 'iá 'icé ca bërí

Cristonën judíos uni 'imainun judíosma uniribia ainan 'aish camáxbi bëtsibë nuibananun 'imiaxa. ¹⁵Ax camabi unin 'ucha cupí bamaquin ca Cristonën nux judíos uni 'ixun Moisésnën cuënëo bana quicësabi oquin 'acé cupíma ami catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosnan 'iti mënïocëxa. Usouni 'icésaribitia judíosma uníquin ca nux judíos uni 'aish 'icésaribitimi mitsúxribi ami catamëcë cupí ainan 'inun 'imiaxa. Usa 'ain cananuna camáxbi ainan 'aish sénën 'ain. ¹⁶Ax camabi unin 'ucha téréncë 'iti cupí i curúsocënuax bamax baísquiquin ca Cristonën judíos unicama Nucën Papa Diosnan 'inun mënïocëxa. Usoquian 'acé cupí ca axa ami catamëcëcamax Nucën Papa Diosnan 'aish, judíosma unibë judíos uni nishánantécëntima 'icén. ¹⁷Ax ñëtënu utancëxun ca Cristonën bana ñuixunquin, camabi unix ca ami catamëti Nuncën Papa Diosan iscëx upí 'iti 'icé quixun cacëxa. Usa 'ain ca judíosma uni, an Nucën Papa Diosan bana 'unáncëma, 'imainun judíos uni, an Nucën Papa Diosan bana 'unáncë 'ixun a ñuia quicé bana cuati, Cristomi catamëti Nucën Papa Diosnan 'ia. ¹⁸Usai Cristomi catamëti Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'aish cananuna camáxbi, judíos uni ucën Papa Diosnan 'iti mënïocëxa. Usoquin ca nux judíos un' imainun judíosma uníxribi, Nucën Papa Diosbë banati 'ain. ¹⁹Usa 'ain camina judíosma uni 'aíshmi Nucën Papa Dios 'unáncëma 'aish 'iásaribima 'ain. A ñuiquian Nucën Papa Diosan Abraham cá, Cristo, a camina mitsun bërí 'unanim. Usa 'ain cananuna mitsúxmi judíosma uni 'imainun nuxribi judíos uni 'aish, ainan cupí aín ñëtënu abë 'iti 'ain. ²⁰Mitsux camina an aín bana uni ñuixunun Jesusan caíscë unicama 'imainun an Nucën Papa Dios

quicé bana uni ñuixuncé unicaman ñuasabi oi, Jesucristomi catamëti ami cushicé 'ain. Usa 'aish camina unin maxax xubu oquin ami cushiti pain nantancëxun raíriribi bucúnrucésaribi 'ain, Cristo a pain nancé maxáxsa 'ain.

²¹ Amia catamëtia ca Nucén 'Ibu Jesucristonén aín unicama ax cuéencé sabi oía 'inun 'imia. Usaquin 'imicéxa, asérabi ami catamëcë aín unicama abé ca Nucén Papa Dios 'ia.

²² Mitsun émanu 'icé axa Jesucristomi catamëcë unicama-béribi ca aín uni raíribëa 'icésaribiti Nucén Papa Dios 'ia, aín Bëru Nunshin Upía aín unicamabé 'ain.

**Judíosma unicama Jesucristo ñuiquin bana ñuixunuan Nucén Papa Diosan
Pablo caísa**

3 ¹Mitsúxmi judíosma uni 'aíshbi Cristo Jesúsmi sinánun aín bana mitsu ñuixuncé cupí cana 'ex, Pablo 'aish, sипuacé 'ain. Usa 'ixun cana mitsu Nucén Papa Dios ñucáxumin. ²Mitsúnbi camina 'ea ñuicania cuauquin 'unánti 'ain, mitsu nuibaquin ca Nucén Papa Diosan Cristo ñuiquin aín bana mitsu ñuixunun 'é cacëxa quixun. ³A bana uisai quicé cara quixun unin 'unánma 'icébi ca bérí unin 'unania. Nucén Papa Diosanbi ca 'eribi 'unánmiala. 'Itamashi pain cana an 'é 'unánmicë bana mitsu ñuixunquin cuéñeon. ⁴'En mitsu buánminuxun cuéñeoë bana ènè isquin camina 'unánti 'ain, 'en cana uisai quicé cara Cristo ñui quicé bana 'icé 'unani quixun. ⁵A bana ca béráma Jesucristo ucéma pain 'ain, uisai cara quia quixun uni Nucén Papa Diosan 'unánmiala 'icén. Usa 'aínbì ca bérí aín Bëru Nunshin Upitan an aín bana ñuixunun caíscé unicama uisai cara a bana quia quixun 'unánmiala. ⁶Unin 'unánma 'aínbì ca a bana èsai quia, judíosma unicama 'icésaribiti ca judíosma

unicama, Cristo Jesús bama cupí ami catamëti Nucén Papa Diosan uni 'ianan abé aín nëtënu 'iti 'icén, ax quiásabi oi.

⁷Éxbi usai 'itima 'icébi ca ax asérabi cushi 'ixun Nucén Papa Diosan Cristo Jesús ñui quicé bana unicama ñuixunun 'é 'imiacëxa. ⁸Ex axa ami catamëcë uni raíribë sénénmara 'icébi ca Nucén Papa Diosan nuibaquin, judíosma unicama Cristo ñui quicé bana 'unánminun 'é 'imiaxa, uisaira oquin cara Cristonén aín unicama nuibaquin 'aquinia quixuan ènè nëtënu xun aín unicaman 'unánracëma 'icébi. ⁹Nucén Papa Dios, an camabi ñu unio, an ca —Cristo ca uti 'icé —quixun béráma mënío 'ixunbi Cristo ucémapan 'ain, a ñui quicé bana uisai quicé cara quixuan unin cuanun 'unánmiala 'icén. 'Unánmiala 'ixunbi ca bérí a bana unicama 'unánminun Nucén Papa Diosan 'é caxa. ¹⁰Axa ami catamëcë unicamaxa an 'imicëx upí isquian naínu 'icé ángelcama, aín cushicamanribi uisaira cushiñu 'ianan uisaira sinánñu cara ax 'icé upí oquin 'unánun ca Nucén Papa Diosan aín unicama usai 'inun mëniocëxa.

¹¹Usaquin aín unicama 'iminuxuan usabi 'iti oquin an mëniosabi oquin ca Nucén Papa Diosan aín Béchicé, Nucén 'Ibu Jesucristo, a ènè nëtënu xuacëxa. ¹²Cristo cupí cananuna racuëtima uisa ñu cara, Nucén Papa Diosbë banati 'ain, an ca Cristomí catamëcë cupí nun bana cuatia quixun 'unani. ¹³Usa 'ain camina 'ex mitsu bana ñuixuncé cupí téméraia ñuicania cuatíbi racuëti masá nuitutima 'ain. 'En téméraquinbi Cristo ñui quicé banacama mitsu ñuixuncëxi ami catamëtia Nucén Papa Diosan mitsu ainan 'imicé 'aish camina masá nuitutima cuéënti 'ain.

**Uisaira oquin cara Cristonén aín unicama
nuibatia quicé bana**

¹⁴Usa mitsux 'ain cana Nucén 'Ibu Jesucristonén Papa, Nucén Papa Dios, a

rantin purúnquin mitsu ñucáxunin. ¹⁵Ax ca menu 'icé unicama 'imainun naínu 'icé ángelcamaribi an unio 'aish acaman 'Ibu 'icén. ¹⁶Ax upíira 'aish cushiira 'ixúan aín Bérü Ñunshin Upitan mitsun niftu mieu sinánmiquin, ax cuéencésabi oquinmi 'anun mitsu cushionun, cana a mitsu ñucáxunin. ¹⁷Imainun cana Cristomi catamëtia an mitsubë 'ixun an cushiocë 'aish, uisai cara 'íbi bëtsibë bëtsibë nuibananquinmi, ¹⁸axribia ami sináncë unicamabétan, uiti chairea aín sinan 'ixun cara Cristonén camabi menu 'icé unicama, 'apucama 'imainun 'apuma unicamacéñunbi ñumaraira unibi nuibatia quixun mitsun niftu mieu 'unánun mitsu ñucáxunin. ¹⁹Nun nu camaira 'unántisama 'icébimi mitsun, uisaira oquin cara Cristonén mitsu nuibatia quixun, aín cushi an mitsun niftu upí 'imiti axa asérabi mitsubë 'ain 'unánun cana Nucén Papa Dios mitsu ñucáxunin.

²⁰Ax cushiira 'aish nubë 'ixun ca Nucén Papa Diosan nun ñucácesamaira oquin nu 'axúanan nun sináncésamaira oquinribi sinánxunquin nu 'a quinti 'icén. ²¹Usa 'icé ca Cristo Jesús cupí aín unicama xénibua 'aínbì a rabiti 'icén. Usaquin ca 'ati 'icén.

II. ÉSAI CA NUCÉN PAPA DIOSAN UNITI 'ICÉ QUIXUN PABLONÉN CA (4-6)

**Aín Bérü Ñunshin Upitan 'imicëxun
Nucén Papa Diosan unicama bëtsin
sináncésaribi oquin sinánti bana**

4 ¹Usa 'ain cana 'ex ainan 'ixun Nucén 'Ibu Jesucristo ñuiquin bana ñuixuncë cupí sipuacë 'ixun mitsu cain, an caíscë aín unicamaxa usai 'iti oquian Nucén Papa Diosan mënóisabi oi camina ax cuéencésabi oíshi 'iti 'ain. ²Cuamiananima camina upí sinánñu

'aish upiti banati 'ain. Bënëtishi nishíma camina bëtsibë nuibanan 'aquiananti 'ain. ³Nucén Papa Diosan Bérü Ñunshin Upitan 'aquincëx camina bëtsin sináncë saribi oquin sinani achúshi sinánsa 'aish, éníma bëtsibë bëtsibë nuibanan 'ain. Usai 'iti sinani camina usaíbi 'iti 'ain. ⁴Jesucristonan 'aish ca aín unicama achúshisaishi 'icén. An atu 'aquincë Nucén Papa Diosan Bérü Ñunshin Upí ax ca achúshishi 'icén. Usa aín ca bëtsin 'unáncésaribi oquin aín unicaman 'unania, Nucén Papa Diosan ca aín nöténu abë 'inun nu caísacëxa quixun. ⁵Nucén 'Ibu Jesucristo axëshi ca aín unicaman 'Ibu 'icén. Ax ca achúshi 'icén, amishi catamëti cananuna camáxbi nun 'ucha téréncë 'aish ainan 'ain. Jesucristomishi catamëcë cupí cananuna nashimicë 'ain. ⁶Nucén Papa Dios axëshi ca aín unicaman Dios 'ianan aín unicaman 'Ibu 'icén. Usa 'ixun ca ax cuéencésabi oquian ñu 'anun aín unicama 'aquinia. Ax ca aín unicamabë 'icén.

⁷Usa 'ain ca axa ami catamëcë unicama bëtsin sináncésaribi oquin sináncë 'icébi ax cuéencësa oquian bëtsi bëtsi ñu mëeti 'anun Cristonén nu 'imiaxa. ⁸Usa ca 'iti 'icé quiax ca Nucén Papa Diosan bana cuénéo ésaí quia:

Capitanéan abë 'acánanquin axa ami nishcë unicama ñusmoxun cuéen-quin aín unicama an bicë ñu 'ináncésabi oquin ca Cristonén bamax baísquitancëx naínu cuantécéntancëxun cuéenquin aín unicama an 'ati ñu 'ináñquin bëtsi bëtsi ñu 'anun 'imiaxa.

⁹¿Usa 'ain cara Cristo naínu cuantécéan quicë bana uisai quicë 'ic? Ax ca ésaí quia, aín Papan nöténuax éné menu utancëx ca anu cuantécéancëxa, quiax. ¹⁰Axa énë nöténu uá, axbi ca anuxun aín unicama camabi aín cushi

anúan aín cuëncësa oquin 'ati a 'inánux abé 'Apu 'i aín Papan nêtenu quantécéancëxa. ¹¹An ca ax cuëncësa oquian bëtsi bëtsi ñu 'anun aín unicama 'imia. Bëtsi bëtsi unix ca aín bana ñuixunuan 'imicë 'icën. Raírinën ca Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunia. Raírinën ca axa Jesucristomi catamëcëma unicama amia catamënum upí oquin 'aquinia. Raírinën ca axa ami catamëcë unicama upiti Jesucristo cuëncësabi oi ínun áquinia. Raírinën ca usai cara Nucën Papa Diosan bana cuénëocama quia quixun uni 'unánmia. ¹²Axa ami catamëcë unicaman upí oquin sinánax ax cuëncësabi oquin ñu upíshi 'ati 'aquinun ca Cristonëن aín unicama bëtsi bëtsi ñu 'anun 'imia. ¹³Usai 'aquinanani cananuna nishánanima nuibananí uisa ñu cara 'icébëbi asérabi ami catamëti 'ain. Ainan 'ixun Nucën Papa Diosan Bëchicë a asérabi 'unani cananuna an 'imicëx aín sinánsaribi 'iti 'ain. Usa 'aish cananuna camáxbi nun sinan upíra upí 'aish ax cuëncë sabi oi 'iti 'ain. ¹⁴Usai 'i cananuna bérámanu 'íásaribiti bérí 'itima 'ain. Bérí cananuna tuáxunratsunën unín paráncëxun sinánbëquincësa 'aish unín bëtsi bëtsi bana ñuixunquin paráncëxun amanua amanua sinani usaribi 'itima 'ain. An uni paráncë unicaman cémëquin nu paránquin ñu 'atima 'anun quixun 'imicëx usai 'iá 'aishbi cananuna bérí usai 'itécëntima 'ain. ¹⁵Nuxnu ainan 'aian aín unicaman 'Ibu, Cristo, ax nubé 'ain cananuna nêtë camabi an nu 'unánmicësabi oquin 'ai, aín sinánsaribi 'iti 'ain. Usa 'aish cananuna bëtsibë bëtsibë nuibananquin, cémëquin uni itsi paranima, Cristo cuëncësabi oíshi 'iti 'ain. ¹⁶Nun namicama amanua amanua 'aish nun mëcën, nun taë, nun pëñan, nun bëru, acama upiti tacáshquiama 'aish cananuna unima 'itsian. Usa 'aishbi

ca uni camabi aín namia upiti unia 'ain, asábi 'icën. Usaribiti ca axa Jesucristomi catamëcë unicamax amanu amanu sinánquinma Cristonëن 'aquincëx camaxunbi bëtsin sináncësa oquin sináncë 'iti 'icën. Usai 'i ca Cristonëx cuëncësabi oi bëtsibë bëtsibë nuibananí, an sináncësaribi oquin sinani Cristosaribi 'ia.

Cristonan 'aísha uni bëtsi 'iti bana

¹⁷Nucën 'Ibu Jesucristonëن 'e sinánmicësabi oquin cana mitsu cain, axa Nucën Papa Diosmi sináncëma uníxa 'icësaribiti 'iá 'aishbi camina usai 'itécëntima 'ain. A unicamax ca Nucën Papa Dios cuëncësa oíma atúmbia sináncësa oíshi 'i bucua.

¹⁸Usa 'aish ca bëánquibucë 'ain mancas-matia uni bënécësaribi oi 'ia. Cristo ñui quicë bana cuaisama tancë 'ixun ca ainan 'iti 'unáncëma 'aish Nucën Papa Diosnan 'itsianxbi ainanma 'icën. ¹⁹A 'ai ñunshíncë 'ixun ca rabíñquinma uisa ñu 'atima cara 'aisa tania a 'aia. Aín xanuma 'aínbí xanubé 'iti, xanúxmabi uni itsibë 'iti, usa ñucama 'ati cuëenia.

²⁰Usaía atux 'icébëtanbi ca Cristonën usaími 'inun mitsu sinánmicëma 'icën.

²¹Mitsúxmi a rabi timéçë 'ain cara Jesús usai mitsux 'iti cuëenia quixun 'unánmicë 'ixun camina 'unanim, Jesusax ca mitsúxmi a unicama 'icësaribiti 'iti cuëenia quixun. ²²Usaribiti 'iquin camina béráma mitsux cuëncësabi oquin ñunshínquin ñu 'atima 'acën. Usaquin 'aquin camina mitsun sinan upíma 'ixun ñu 'atima 'aquinbi, ax ca

'aisama 'icë quixun sinani rabíñma 'ain. Usai 'iá 'ixunbi camina ñu 'atimami 'á, acama énti 'ain. ²³A éni camina Nucën Papa Diosan 'imicëx bëtsi sinámnú 'iti 'ain. ²⁴Bëtsi sinámnú 'imicëx camina an iscëx asérabi upí 'ianan unínribia iscëx upí nuitka 'iti 'ain, Nucën Papa Dios cuëncësabi oi.

²⁵Usai 'iquin camina cémëquin uni parántima 'ain. Camáxbi cananuna Cristonan 'ain. Usa 'ain camina abé banaquin min aintsicama asérabi banáinshi caquin parántima 'ain.

²⁶Unibé nishanantancëxbi camina 'uchati rabanan xénibutíma a nöténbí bënétishi manúti 'ain. ²⁷Nishtancëxbimi manuiama ca ñunshin 'atimanén mitsu masá sinánmiquin mitsun nuitu upíma 'imiti 'icén. Usaquin 'atin rabanan camina mitsun nishcë bënénquinshi manuti 'ain.

²⁸An ñu mëcamacé uni an ca usaquin 'atécéntima 'icén. Usaquin 'atécën-quinma ca chiquíshquinma aín mëcénanbi upí oquin ñu mëeti 'icén, cupí bixun anun ñuñuma uniribi 'a quinti sinánquin.

²⁹'Atimati banaima upitishi banaquin camina uni Jesucristomia upiti cataménun 'a quinti 'ain. Mitsúxmi usai banaia cuati Jesucristomi upiti catamëtia Nucén Papa Diosan nuibaquin 'aquincëx ca cuënti 'icén. ³⁰'Atimati banaquin camina Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí masá nuitumiquin rabínmitima 'ain. Axa mibé 'inun 'inánquin ca Nucén Papa Diosan mitsu ainan 'inun 'unántioxa, Jesucristo utécencëbëmi aín nöténu abé 'iti oquin.

³¹Usa 'ain camina uinu 'icé unibëbi nishanantima 'ain, uni itsimi camina xuamati nishtima 'ain, unibë camina ñu canantima 'ain, uni ñui camina 'atimati banatima 'ain, uisa ñu cara 'atima 'icé a camina 'atima 'ain. ³²Usai 'ima camina abé nuibanani uni itsibé 'a quiananti 'ain. Mitsumi nishquian unin 'atimocëxbi camina abé tanánantima 'ain. Usai 'ima camina uisa cara mi ocëxbi a manui abé upí 'iti 'ain. Mitsun ñu 'aisama 'acécamama manuia, Nucén Papa Dios Cristo cupí mitsubé upí 'ain, camina usuribiti uni itsibé 'iti 'ain.

Uisai cara Nucén Papa Diosan unicama 'iti 'icé quicé bana

5 ¹Mitsux aín bëchicé 'icé an nuibacé 'aish camina usai 'iti sinani Nucén Papa Dios 'icésaribiti 'iti 'ain. ²Nucén Papa Dios cuëëncësabi oquin judíos unin aín 'ucha cupí rëcéxa carnero 'iásaribiti ca bamatsianxmabi Cristo nu nuibati nun 'ucha cupí bamacëxa, ami catamëtishinu iénun. Cristonéan nu usoquin nuibacé 'ain camina mitsúxribi usuribiti bëtsibé bëtsibé nuibananti 'ain.

³Nucén Papa Diosnan 'ixun camina mitsun uisa ñuix cara 'atima 'icé a 'ati sinántima 'ain. Mitsun xanuma 'aínbi xanubé 'iti, xanúxmabi uni itsibé 'iti, minanmabi uni itsin xanu 'imainun ñu cuëënti, usa ñu 'ati sinanima 'ianan camina usa ñu ñui banatima 'ain. ⁴Anun tupuananti 'atima banan camina banatima 'ain, uni 'imainun xanu rabínmi camina 'usánani banatima 'ain, cuaíntapun 'aish camina 'atimati banatima 'ain. Usai 'iquinma camina a rabiquin Nucén Papa Dios —asábi ca —quixun cati 'ain.

⁵Camina asérabi 'unánti 'ain, axa aín xanuma 'aínbi xanubé 'icé uni, axa xanúxmabi unibé 'icé uni, an ainanma uni itsin ñu cuëëncé uni, a unicamax ca Nucén Papa Diosmabi, uníbi 'acé ñuishi rabicësa 'icén. Usa unicamax ca Nucén Papa Diosan nöté anua Cristoribi 'icé anu abé 'itima 'icén. ⁶Uni raírinéan —ñu 'atima 'acé 'aishbi camina Nucén Papa Diosan nöténu 'iti 'ai —quixun cacëxunbi camina mitsun, —cémëi ca quia —quixun sinánti 'ain. An aín bana cuaisama tanquin usa ñu 'acé unicama a ca ami nishquin Nucén Papa Diosan castícantí 'icén. ⁷Usaribi 'itin rabanan camina an usa ñu 'acé unicamabé 'itima 'ain.

⁸Béráma Nucén Papa Diosan bana 'unáncëma 'aish umán bëánquibucënu-

xun ñu 'atima 'acësa 'iá 'ixúnbi camina bérí Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ixun ax cuëncésabi oquin ñu upíshi 'ain. Usa 'aish camina bérí xabánu nicësa 'iti 'ain. ⁹Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish ca uni upí sinánñu 'ianan asérabi banáinshi bananan ñu upíshi 'aia. Usaribi camina mitsux 'iti 'ain. ¹⁰Añumi 'ati cara Nucën 'Ibu Jesucristo cuëenia a camina upí oquinra 'unánti sinánti 'ain. ¹¹Ax békánquibucénu nicësa uni an ca axa cuëncësa oquinshi ñu 'aquin, Nucën Papa Diosmi sinánquinma uni itsiribi ami sinánun 'aquitri sinanima. Usaá ax 'icë unicama camina atun 'acësaribi oquin 'aquinma, —usaquin ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun upí oquin 'unánmiquin 'ëséti 'ain. ¹²Usa ñua a unicaman unéxun 'acë, ax ca a cuati rabínti 'aish ñuitisama 'icën. ¹³Usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë quixun unéquinma cacëxun ca camabi unin —asérabi ca usaquin 'ati 'aisama 'icë —quixun 'unánti 'icën. ¹⁴Usa 'ain ca èsai Nucën Papa Diosan bana cuënö quia:

¹⁵Uxcësa 'aíshbi bësucësa 'inux ca Cristomi catamët. Ainanma 'aish min 'ucha cupí bamacësa 'aíshbi ca Cristomi catamëti iét. Usa 'icë ca min ñu 'aisama 'acëcama èmianan mix asaribi upí 'inun 'imiti 'icën.

¹⁵Sinánñuma unisa 'ima an Nucën Papa Diosan bana 'unáncë unisa 'ixun camina ax quicësabi oquin ñu upíshi 'ati 'ain. ¹⁶Ax cuëncësa oquinshia unin ñu 'atima 'acébëtanbi camina mitsun ñancáishi nété inúmi 'iquinma Jesucristomi sináncë 'ixun, ax cuëncësabi oquinshi 'ati 'ain. ¹⁷Sinánñuma camina 'itima 'ain. Uisa ñumi 'ati cara Nucën 'Ibu Jesucristo cuëenia, a camina 'unánti 'ain. ¹⁸Mitsux camina paéntima 'ain. Paéncë uni ax ca uisai cara banatisa tania usai bananan, aña cara 'aisa tania

a 'aia. Usai 'ima camina Nucën Papa Diosan Bérí Nunshin Upitan mitsubë 'ixun anbi upí oquin cushiocë 'aish upiti bananan upí ñuishi 'ati 'ain. ¹⁹Usa 'aish camina mitsun nuitu mëu Nucën 'Ibu Jesucristo rabianan Nucën Papa Diosan bana sinani, bëtsibë bëtsibë bananan cantati 'ain. ²⁰Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ixun camina usoquian 'aquianan, an nu 'imicëcama, a sinánquin, Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun caquin rabiti 'ain. ²¹Nucën Papa Diosnan 'aish camina bëtsibë nishananima an cacëxun aín bana cuati, uni raíribë nuibananti 'ain.

Ësai ca uni aín xanubë nuibananti 'icë quicë bana

²²Xanun aín bénenan 'ixun aín bana cuati 'icën, Nucën 'Ibu Jesucristo cuëncësabi oquin. ²³Cristo ax ca an aín unicama aín 'ucha térenquin Nucën Papa Diosnan 'inun iémicë a 'icën. An iémicë 'ixun ca aín unicaman aín bana cuatia. ²⁴Aín unicaman Cristo cuëncë sabi oquin ñu 'acësaribi oquin ca xanun aín bana cuaquin aín bénë cuëncësabi oquin 'ati 'icën.

²⁵Ainan 'inun unicama nuibati ca Cristo bamatsianxmabi bamacëxa. Usoquin ca an aín unicama nuibatia. Usaribi oquin ca bëbuxun xanuñu 'ixun aín xanu nuibati 'icën. ²⁶Aín unicama aín nuitu upí 'imiquin ca Cristonëan ax aín sinan 'aisama 'icëbi bëtsi oquin aín sinan upí 'imia. Usoquin ca ax quicësabi oquian 'anun aín bana 'unánmiquin aín unicama aín nuitu upí 'aísha chucacësa 'inun 'imia. ²⁷Usoquin 'imitancëx utécënxun ca aín unicama uisa 'uchañumabi 'ianan Nucën Papa Diosan iscëx atun ñu 'atima 'acë éni upí 'icë isti 'icën. ²⁸Cristonëan aín unicama nuibaquin bérúancësabi oquin ca unin aín xanu nuibati 'icën. Uinu 'icë uníxbi ca aín namimi nishima. Usaribi oquin ca unin

ami nishquinma aín xanu nuibati 'icën. An aín xanu nuibaquin bérúancë uni ax ca axbi bérúancacësa 'icën.²⁹ Uinu 'icë uníxbi ca aín namimi nishima. Aín nami upí 'aish cushi 'iti cupí ca chupa pañuanan ñu upí oquin pianan axbi aín nami bérúanracati upitax tsotia. Usaribi oquin ca Cristonën aín unicama bérúanquin upitax tsónun 'imia.³⁰ Nux asérabi ainan 'aish ax cuéencësabi oi 'ianan ami catamëti abë achúshisa 'icë ca usoquin nu bérúanquin 'aquinia.³¹ Nucën Papa Diosan bana cuénéo ca ésaí quia: "Usa 'ain ca unin aín papacëñun aín tita énquin abë énanantimoquin aín xanu bitsia. Usa 'aish ca a rabëtaxbi achúshisa 'ia".³² A bana béráma cuénéo ax ca unin cuaisamasa 'icën. Usa 'aishbi ca 'én sináncëx a bana uníxa usai aín xanubë 'iti ñui quicë 'aishbi Cristonëx ca usaribit aín unicamabë achúshisa 'icë quicë 'icën.³³ Usa 'aínbì cana mitsu cain, min namimi bérúancësaribi oquin camina mitsu xanuribi nuibaquin bérúanti 'ain. Usaribi oquin ca xanúnribi ami sinánquin aín bënën bana cuati 'icën.

6 ¹Papañu titañu tuácama, ésaquin cana mitsu cain, min papan bana, min titan bana cuaquin camina an mi cacësabi oquin 'ati 'ain, Nucën 'Ibu Jesucristo cuéencësabi oquin. Mitsux usai 'iti ca asábi 'icën.^{2,3} Ax quicësabi oquin 'atia Nucën Papa Diosan 'inan bana achúshinëx ca ésaí quia: "Chuámarua 'aish xénibuti énë menu tsónuxun camina min papan bana, min titan bana upí oquin cuaquin, an mi cacësabi oquin 'ati 'ain". Bëtsi bëtsi bana ax quicësabi oquin 'ati 'aínbì ca énë banaxëshi ésaí quia: Usai 'i ca uni chuámarua 'aish xénibuti énë menu tsótí 'icën.

⁴Bëchicëñu unicama, mitsuribi cana cain, min bëchicë camina nishmitima 'ain. Min bana paréquinma min cacësabi oquin 'anun camina canioti 'ain.

Usoquin canioquin camina a ñuixunquin Nucën 'Ibu Jesucristo cuéencësabi oquian 'anun 'unánmiti 'ain.

⁵An uni itsi ñu mëëxuncë unicama, mitsun camina upí oquin sinánquin an mi ñu mëëmicë unia cuééntanun paránquinma an cacësabi oquin 'ati 'ain, Cristoribimi 'axuncësa 'ítanun.

⁶An mi iscëxuinshi camina axa cuééntanun quixun uni ñu mëëxuntima 'ain. Usoquin 'axunquinma camina an iscëxunmabi Cristonën uni 'ixun chiquíshquinma cuéenquin upí oquin uni ñu mëëxunti 'ain, Nucën Papa Dios cuéencësabi oquin.⁷ —Énë ñu cana unishi 'axunima, Nucën 'Ibu Jesucristo-ribi cana 'axuni —quixun upí oquin sinánquin camina an mi ñu mëëmicë uni ñu mëëxunti 'ain.⁸ Camina 'unarin, an upí oquin ñu 'acë uni a ca Nucën 'Ibu Jesucristonën, uisa ñu upí cara 'axa, usaribi oquin cupíoti 'icën, an uni ñu mëëxuncë uni 'imainun an uni ñu mëëmicë uniribi.

⁹An uni itsi ñu mëëmicë unicama, mitsun camina an mi upí oquin ñu 'axuncësaribi oquin uni upí sinánñu 'ixun ami nishquin ñu caquíhma ñu mëëmiti 'ain. Camina 'unarin, Nucën 'Ibu Jesucristo aín nëtënu 'icë, ax ca mitsu 'Ibu 'ianan ami ñu mëëmicë unicaman 'Iburibi 'icën. An ca aín unicama bëtsibë sénén isia.

Ñunshin 'atimanéan ñu 'atima 'anun sinánmicëxbia uni Cristomi catamëti bana

¹⁰En xucéantu, énë banaribi cana mitsu ñuixunin. Ax mibë 'ixúan mi sinánmicë sabi oquin 'ai camina Nucën 'Ibu Jesucristomi asérabi catamëti 'ain. Usaími 'ia ca aín cushímbi mitsu cushioti 'icën.

¹¹Ñunshin 'atimanéan paránquin mitsu ñu 'atima 'amitisa tancëxbi camina an mitsu 'ibuati rabanan uisoquinra cara an mitsu cushioti 'icë, usaquin Nucën Papa Diosan

cushiocé 'inux upí oquin sinani ami catamëti 'ain. ¹²Nux cananuna suntárunéxa 'acanancésaribití 'in. Usai 'ibi cananuna unibé 'acanaman. Nun nuitu mëúishi cananuna 'acanáncesa 'ain, ñunshin 'atimanënu 'ibuati rabanan. Aín 'apubé cushiquin ca ñunshin 'atimacaman nu ñu 'atima 'anun nu 'amitisa tania. Atun an énë menuxun ñu atima 'acé unicama 'ibuacé 'ixun ca nuribi ñu 'atima 'amitisa tania. ¹³Ñu 'atima 'anun an sinánmicé xunbi 'aquinma ñunshin 'atima abáminux cushi 'iti cupí camina manutima, uisoquinra cara am mitsu cushioti 'icé usaquian Nucén Papa Diosan cushiocé 'inux upí oquin sinani ami catamëti 'ain. Usai cushicé 'ixúnmi abámícxuan ñunshin 'atimanënu mitsu tantécencéxbi usabi Nucén Papa Diosmi catamëcé 'aish camina uisabí 'itima 'ain. ¹⁴Ñunshin 'atima nun nuitu mëúnu abé 'acanancé an tanquinbi uisabi otima cupí camina Nucén Papa Diosmi catamëcé 'aish Romanu 'icé suntárunéan amia catamëti aín manë chupa pañucésa 'iti 'ain. Aín manë chupa pañuquin ca anúan tsitéceré quiti anun tsitéceréquianan, aín shican bëpánti manë chupánribi shimapucüanan, aín taxacaribi tañuanan, aín manë mañuti mañuanan, aín manë pará tuíanan aín manë xétocéríbi tuinia. Suntáru aín manë chupami catamëcé 'aínbi camina mitsúxribi mitsun nuitu mëu upiti 'acananux manë chupa ami catamëti pañucésa 'iti 'ain. Uni paráncéma 'ianan cémëima asérabi banan banacé 'aish camina suntáru aín manë chupa pañuax upiti tsitéceréquicésa 'iti 'ain. Ñu 'atima 'ati éncé 'ixun upí ñuishi 'ati sináncé 'aish camina suntáru aín shican bëpánti manë chupan shimapucucésa 'iti 'ain. ¹⁵—Cristo cupí nun 'ucha téréncé 'aish cananuna Nucén Papa Diosbé upí 'ai —quixun uni ñuixunux mëníocacé 'aish camina suntárunéan aín taxaca tañucésa 'iti 'ain.

¹⁶Ñunshin 'atimanëan uisashi oquin cara tanquinbi mitsu uisabi otima cupí camina Jesucristomi sinani, an ca 'é bérúanquin 'é 'aquinia quixun 'unani, ami catamëti 'ain. Usa 'aish camina suntárunéan 'acanánquin anua pia atsínti rabanan, aín manë pará ami catamëti tuíncésaribí 'iti 'ain. ¹⁷Mitsun camina asérabi 'unánti 'ain, Jesucristo cupí mitsun 'uchacamá téréncé 'aish camina Nucén Papa Diosan iscëx upí 'aish ainan 'ai quixun. Usaquin 'unani camina suntáru manë mañutinën mapucésa 'iti 'ain. Aín Bérú Ñunshin Upitan 'unánmicéxun Nucén Papa Diosan bana cuénéo upí oquin 'unani camina ñunshin 'atimami racuétima 'ain. A banami catamëti camina suntárunéan aín manë xétoé ami catamëquin tuíncésa 'iti 'ain. ¹⁸Usai 'iquin camina aín Bérú Ñunshin Upitan sinánmicésabi oquin aña caramina 'ai a ñu 'ai Nucén Papa Diosbé bananan an mitsu 'aquinu ñuicáti 'ain. Usai abé bananux camina atsanima ami manúaxma 'ianan axa Jesucristomi catamëcé unicamaribi Nucén Papa Dios ñuicáxunti 'ain. ¹⁹Ñucáxuanan camina aín bana unicama racuéquinma ñuixunuan uisoquin carana ñuixunti 'ai quixun 'é sinánminun Nucén Papa Dios 'é ñuicáxunti 'ain, Cristo ñui quicé bana a béráma unin upí oquin 'unánma 'icébi bérí unin 'unánun. ²⁰Cristo ñuiquin bana ñuixunuan Nucén Papa Diosan 'imicé 'aish cana a ñuiquin uni bana ñuixuncé cupí sipuacé 'ain. Sipuacé 'ixunbi an 'é cacésabi oquin racuéquinma a bana upí oquin ñuixunun camina 'é Nucén Papa Dios ñuicáxunti 'ain.

Bérúanx 'inúan Pablonen Efesonu 'icé unicama ca

²¹Mitsúnni uisai carana 'éx 'i quixun 'unánun ca Tíquiconén minu cuanxun mitsu ñuixunti 'icén. Axribi ainan 'aish nun nuibacé xucén 'ixun ca Nucén 'Ibu

Jesucristo ñuiquin upí oquin uni bana
ñuixunun 'é 'aorianxa. ²²An uisai
caranuna 'i quixun nu ñuia cuatími
masá nuitutíma cuëenun quixun cana a
mitsunu cuanun xutin.

²³Nucën Papa Diosbétan Nucën 'Ibu
Jesucristonën 'imicéxmi mitsux 'ëx

'icësaribiti ami catamëcë 'aish ami sinánan
bëtsibë bëtsibë nuibanani chuámarua 'aish
upitax buuti cana cuëenin. ²⁴Mitsúxmi a
manutëcéntimo Nucën 'Ibu Jesucristomi
catamëcë 'icëa, Nucën Papa Diosan
nuibaquin mitsu 'a quinti cana cuëenin.
Ashi, Pablo.

PABLONËAN FILIPOSNU 'ICË UNICAMA BUANMIA QUIRICA

Palonëan sipunuxunbi Filposnuaxa
Jesucristomi catamëcë unicama quirica
cuënëoxuan

1 ¹Ex Pablo 'ixun cana Timoteobëtan mitsu quirica buánmin. Jesucristonén casabi oquin aín bana uni ñuixuncé cananuna nux 'ain. Micamaxmi Filpos émanu 'aish Jesucristomi sinania cana mitsun cushicama 'imainun an axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aquinçë unicamaribi énë quirica buánmin.
²Nucén Papa Diosbëtan Nucén 'Tbu Jesucristonén nuibacëxmi mitsux chuámarua 'aish bucucanti cana cuëenin.

Axa Jesucristomi catamëcë unicama Pablónëan Nucén Papa Dios ñucáxuan

³Mitsux camina upiti Jesucristomi catamëcë 'ai quixun sinánquin cana —asábi ca —quixun caquin Nucén Papa Dios rabin. ⁴Abë banaquin cana upí oquin sinani cuëenquin mitsu ñucáxuin. ⁵En mitsubë timéxun bana ñuixuntabacëxun camina 'en 'acésaribi oquin, Jesucristomi catamëquin uni raíriribi amia cataménun 'aquinin. Usa 'ain cana —asábi ca —quixun caquin Nucén Papa Dios rabin. ⁶Cana 'unarin, an mitsu Jesucristomi cataménun sinánmicë 'ixun ca axa utécénti nëtë 'itámainun Nucén Papa Diosan Jesucristosaribi 'aish upí 'inun mitsu 'imia. ⁷Sipuacë 'icëa, 'apun

ñucácëxun cana 'én, Jesucristomi catamëti Nucén Papa Diosnan 'iti bana ax ca asérabi 'icë quixun can. Usaquin 'én 'amainun camina mitsúnribi nuibaquin Nucén Papa Dios 'ea 'aquinun quixun ñucan. Usa 'ain ca 'ea 'aquinçë saribi oquin Nucén Papa Diosan mitsuribi téméraabi nuibaquin 'aquinia. Usaími mitsux 'icébëtan cana nuibaquin mitsu sinánquin Nucén Papa Dios —asábi ca —caquin mitsu ñuixunin.

⁸Nucén Papa Diosan ca 'unania, Jesucristonén unicama nuibacësaribi oquin cana 'én mitsu nuibaquin 'aisamaira sinani quixun. ⁹Usa 'ain cana mitsu nuibaquin Nucén Papa Dios mitsu ñucáxunin, mitsúnmi 'acésamaira oquinmi upí sinánñu 'ixun ax cuëncé sabi oquin 'ati 'unánquin uni nuibanun.

¹⁰An 'unánmicëxunmi fiu 'atima 'aquinma fiu upíshi 'ati 'unánun cana Nucén Papa Dios mitsu ñucáxunin. Usai 'iquinmi ax cuëncësa oquinshi 'acë 'icë ca Cristonén utécéñquin mitsu 'ichoquinma upíshi isti 'icën. ¹¹Jesucristonén 'aquinçëxunmi mitsun ñu upíshi 'aia isquín ca unin —Nucén Papa Dios ax ca asérabi upí 'icë —quixun caquin a rabiti 'icën.

—'Eishima, Cristo 'ebë 'ain cana abëtan ñu 'ai —quiáxa Pablo quia

¹²En xucéantu, mitsun 'unánun quixun cana esaquin mitsu cain, 'ë

sipuacancé cupí ca 'itsa uni Jesucristomi sinania quixun. ¹³Apun suntárucama 'imainun camabi unínribi ca 'unania, Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncé cupí cana sipuacé 'ai quixun. ¹⁴Ex usai 'ia 'unánce cupí ca axa Cristomi cataméccé uni aín patsanén, atun 'acésamaira oquin Jesucristomi cataméquin, racuéquinma Nucén Papa Diosan bana uni ñuixunia. ¹⁵Usa 'ain ca raírinén 'émi nutsiquin, 'én bana 'acésamaira oquin isa unin aín bana cuanun quixun, Cristo ñuiquin bana ñuixunia. Ñuixunmainunbi ca raírinén asérabi, an Jesucristomi cataménun uni 'aquinti sinánquin upí oquin bana ñuixunia. ¹⁶Axa 'émi nutsicé unicaman ca 'ex sipunu 'ain, Jesucristomia sinánun ñuixunquinma aín cuéencésa oquinshi uni bana ñuixunia, 'ex a cuati bëénun quixun. ¹⁷Usa 'aínbi ca raírinén 'é nuibaquin, Jesucristomi cataméti Nucén Papa Diosnan 'iti bana ax ca asérabi 'icé quixun énxunun cati cupí cana 'ex énu 'ai quixun 'unánquin, upí oquin a bana ñuixunia. ¹⁸Atúan uisaquin cara uni bana ñuixuinsa tania, usoquin ñuixuncéxbi ca asábi 'icén. Usaquian Jesucristo ñuiquin 'itsa unin bana ñuilia unin ñuilia cuati cana cuéenin.

'Inan cana 'ex 'icésamairai cuéentí 'ain, ¹⁹mitsúnmi Nucén Papa Dios 'é ñucáxuncéxuan Jesucristonén Béru Nunshin Upitan 'aquincéx cana chuámarua chiquítí 'ai quixun sinani. ²⁰Usa 'ain cana 'ex Jesucristomishi cataméти uni iéti bana, a ñui rabínquinma, 'én 'acésabi oquin ñuitisa tanin. Usoquin 'ai cana nétë camabi ami cataméti asaribi 'iisa tanin, ax ca asérabi upíira 'icé quixun 'unania camabi uni ami cataménun. Bamacéma 'ixun 'én bana ñuixuncé cupí 'iananbia, 'ex bamacébëbi uni 'én aín bana ñuixuncé cupí Jesucris-

tomi sinánti cana cuéenin. ²¹Ainan 'aish cana énë nätenuax abé 'aish cuéeinra cuéenin. Usai 'itancéx bamatancéx cana énë nätenuax 'icésamairai abé aín nätenu 'aish cuéeinra cuéentí 'ain. ²²Usa 'aínbi cana 'ex bamacéma pain 'ixun uni Cristo ñuiquin bana ñuixunquin énimana. Usoquin 'én ñuixuncéx ca uni Cristomi sinanati 'icén. Usa 'ain cana uisairai 'iti carana cuéeni quixun 'unaniman. ²³Uisaira carana 'iti 'ai quixun sinani cana sináncasmáin. Bamatancéx énë nätenuax 'icésamairai Cristobé aín nätenu chuámarua 'iti sinani cana anu 'iisa tanin. ²⁴Usa 'aínbi ca mitsúnmi upí oquin Jesucristo 'unánun mitsu 'aquinti cupí 'ex énë nätenu pain 'iti asábi 'icén. ²⁵Asérabi ca usa 'icé quixun sinánquin cana 'unarin, Jesucristomi upiti sinánun 'aquieran ami cataméti cuéenun mitsu 'aquinti cupí cana 'éora pain énë menu 'iti 'ai quixun. ²⁶Usa 'aish cana mitsúxmi Cristo Jesúsmi upiti cataméti cuéenun mitsu isi cuantécénti 'ain.

²⁷Ésaíshi 'iti camina sinánti 'ain, ainan 'aish camina Cristo quiásabi oi 'iti 'ain. 'Ex mitsu isi cuananbi, cuanquinmabi cana, mitsux camina bëtsibé nuibanani Jesucristomi cataménun 'aquieranani quixuan unin ñuia cuaisa tanin.

²⁸Cuanan cana mitsumi nishquian unin 'atimocéxunbi camina racuéquin a éníma Jesucristomi cataméti quixuan unin ñuia cuaisa tanin. Mitsu xmi usai 'icébëtan ca Nucén Papa Diosan sinánmicéxun axa mimi nishcë unicaman 'unánti 'icén, ainanma 'aish ca atux nététimoí usabi 'inux bamati 'icé quixun. 'Unánan ca mitsux camina ainan 'inux iéce 'aish Nucén Papa Diosbé 'iti 'ai quixun 'unánti 'icén. ²⁹Nucén Papa Diosan ca Cristomi cataménun mitsu 'imiaxa. 'Imianan ca ami cataméti unin mitsumi nishquin 'atimocéxbimi cuéenun mitsu 'imiaxa.

³⁰Usaribi oquin ca 'eribi 'imiaxa. Jesucristonan cupía unin 'é 'atimoia camina isacén. Béríribi cana témérai quixun 'én mitsu quirica buánmicéxun camina 'unanin. ³¹Ex 'icésaribiti camina mitsúxribi témérain.

**Bamatancéx baísquia 'icéa Cristo
camabi unin rabiti bana**

2 ¹Mitsux an 'aquincéx Cristomi cushionan an nuibacéx cuééni, Nucén Papa Diosan Béru Nunshin Upíñu 'ianan 'é nuibacé 'aish, ²camina 'é cuéenminux ésaí 'iti 'ain, bëtsin sináncé saribi oquin sinani asérabi camáxbi bëtsibé nuibananquin amanua sinánquinma achúshi oquinshi sinani 'iti 'ain. ³Bëtsi uni 'a quinti sinánquinma camina minánshi 'iti ñu 'atima 'ain. ³Ex cana bëtsi unisama 'ai quixun sinani rabíquinma camina —uni raírinéx ca 'éx 'icésamairai upí 'icé —quixun sinánti 'ain. ⁴Mitsúxéshi chuámarua 'aish cuéenuxun ñu 'atishi sinánquinma camina uni ráiriribi chuámarua 'i cuéenun 'a quinti 'ain.

⁵Jesucristonéan 'ásaribi oquin camina sinánti 'ain. ⁶Aribi 'aish Nucén Papa Diosbé 'ixunbi ca —anu 'éx asaribi 'aish 'én Papa Diosbé 'icé énë nëtë cana ébiántima 'ai —quixun sinánma 'icén. ⁷Aín nëtë ébëtsini utancéx uni 'aish ca aín Papa cuéencésabi oquin camabi uni 'aquinux énë menu 'iacéxa. ⁸Aín Papa cuéencésabi oi ca bamatsianxmabi i curúsocénuax bamacéxa, 'uchañuira uni 'icésaribiti. ⁹Usaía 'icé cupí ca Nucén Papa Diosan Jesucristo, unicama 'imainun ángelcamabëtan sénénmaira 'imiacéxa. Bëtsi unicamasamaira ca a uni Jesús caquin anéçé, a 'icén. ¹⁰Usa 'ain ca a ñuicé a bana cuakin, camabi nëtënu 'icé unicama 'imainun naínu 'icé ángelcama 'imainun anua uni bamacé anu 'icécamanribi ami racuéquin a

rabiti 'icén. ¹¹Usa 'ain ca camaxunbi —Jesucristo ax ca asérabi camabi menu 'icé uni 'imainun ñucaman 'Ibu 'icé —quixun cati 'icén, Nucén Papa Dios ax ca asérabi Dios 'icé quixun 'unánquin.

**Axa Jesucristo cataméccé unicaman, upí
'inun bëtsi unicamaribi 'a quinti bana**

¹²En nuibacé xucéantu, a ñucama 'unani camina 'éx mitsubé 'ain, 'én Jesucristo ñuiquin mitsu cacé bana quicésabi oi 'ian. Usa 'ain camina 'éx mitsubé 'ain 'icésamaira oi 'éx mitsubéma 'ain, 'én mitsu cásabi oi 'ití 'ain, Nucén Papa Dios cuéencéma ñu 'atimi racuëti. ¹³Nucén Papa Diosanbi ca ñu upí 'áimi ax cuéencésabi oi 'inun mitsu sinánmia. Sinánmianan ca a 'atimi sináncé ñu a 'anun mitsu aín cushi 'inania.

¹⁴Usa 'ain camina aña ñu caramina 'ai a ñui quianan cuébicanánquinma nëtëxunshi 'ati 'ain, ¹⁵bëtsi unicaman, mitsúxmi ñu 'aisama 'áima Nucén Papa Dios cuéencésabi oíshi 'ia isnun. Usai 'ia ca 'aisama 'áisha ax ami sináncéma unicaman, Nucén Papa Diosan bëchicé 'áishmi mitsun nuitu upí 'icé isti 'icén. Usa 'aish camina mitsux 'ispacaman bëánquibucé 'icébi pëcacé usaribi 'ain, ¹⁶—Jesucristomi cataméti ca uni Nucén Papa Diosan 'ia —quixunmi unicama bana ñuixuncé cupí. Mitsu xmi usa 'ain cana 'én Cristo ucébétan —ñancábi cana téméraquinbi Cristo ñuiquin Filipo snu 'icé unicama bana ñuixuanma 'ai —quixun 'unani cuéenquin upí oquin sinánti 'ain. ¹⁷Mitsun camina téméraquinbi Jesucristomi cataméquin ax cuéencésabi oquin 'aquin Nucén Papa Dios rabin. Mitsu xmi usai 'icébé cana 'én mitsu 'aquincé cupí mitsux 'icésaribiti cuéenin. Cristomi sináncé cupí sapi cana bamati 'ai quixun 'unanibi cana masá nuitutíma mitsúxmi 'icésaribiti

cuëenin. ¹⁸Ex usai cuëencëbë camina mitsúxribi —Jesucristonan 'iti ca asábi 'icë —quixun sinani cuëenti 'ain.

Timoteo 'imainun Epafroditu 'ia bana

¹⁹Nucën 'Ibu Jesús cuëencëbëtan Timoteo mitsu istánun 'itsama nëtë 'icëbëtan xuti cana sinanin. An mitsu isbëtsíntancëxun uisa caramina 'icani quixun ñuixuncëxun cuati cana cuëenti 'ain. ²⁰Timoteonënsi ca 'én 'acësaribi oquin mitsu sinania. Usaquian an sináncë bëtsi uniribi ca 'áma 'icën.

²¹Énu 'icë uni raírinën ca aín cuëencë ñu 'atishi sinánquin a 'anúan Cristo Jesús cuëencë ñu 'atí sinanima.

²²Acamaxa usa 'aínbí camina Timoteonënsi ca Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'aia quixun 'unanan. An ca 'ébëtan Cristo ñuquin bana ñuixuanxa. Aín bëchicënëan aín papa 'aquincësaribi oquin ca Timoteonënsi 'é 'aorianxa.

²³Usaquin cara an 'ëmia uni manáncë xun cuacë 'apun 'é caia quixun cuatancë xun Timoteo xuti cana sinanin.

²⁴Sinánan cana Nucën 'Ibu Jesucristonënsi 'aquincëx 'itsama nëtë 'icëbë mitsu isi cuanti sinanin.

²⁵Nun xucën Epafroditu, ami mitsun 'éa 'aquinun xucë, a mitsu cananun xuti ca asábi 'iti 'icë quixun cana sinan. Suntárunéan téméraquinbi aín capitánen bana tancësaribi oquin ca Epafroditonënsi Jesucristonënsi bana quicësabi oquin racuéquinma 'anán 'ébëtan unicama bana ñuixuanxa.

²⁶Mitsúnni a 'insíncë cuacë a 'unani ca mitsu isi cuanti sinani bënëtia. ²⁷Insíncë 'aish ca asérabi bamatisa 'iaxa. Usa 'icëbi ca Nucën Papa Diosan pëxcúmialxa. ²⁸Ex a sinani masá nuitutancëx axa bamacëbë 'aisamairai masá nuituti rabanan ca 'éribi nuibaquin Nucën Papa Diosan pëxcúmialxa, 'én upí oquin sinánun. ²⁹Usa 'aínmí a sinani

masá nuitutibí —ñucëma ca —quiax a istéceni cuëenti cupí cana bënënquinshi mitsu cananun xutin, 'enribi upí oquin sinánuxun. ³⁰Usa 'ain camina cuania, axa Nucën 'Ibu Jesucristonan cupí cuëenquin upí oquin bicanti 'ain. Usa unicama camina —upí uni ca ax 'icë —quixun sinánquin aín bana cuati 'ain.

³⁰Ex 'ura 'icëmi mitsu 'é 'aquiniamabi ca —sapi cana bamati 'ai —quixun sinanibi Epafroditonënsi énu uxun 'é 'aorianxa. Asérabi ca Jesucristo cuëencë sabi oquin 'acë cupí bamaibi iéaxa.

Jesucristomi catamëtisia uni upí 'iti bana

3 ¹En xucéantu, esaquinribi cana mitsu Cain, mitsu Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish camina chuámashirua taní cuëenti 'ain. En cacësabi oquin mitsu catéceni cana atsaniman, mitsu upí 'iti cupí. ²An ñu 'aisamashi 'atí sináncë uni 'imainun axa 'atimati banacë unicama 'imainun an —Nucën Papa Diosan uni 'inux cananuna 'unántioracacë 'iti 'ai —quixun sináncë uni, acaman mitsu cacësa oi 'itin rabanan camina bérúancati 'ain. ³Atúxa judíos uni 'icë 'unántiocë 'aínbí cananuna nux asérabi Nucën Papa Diosan uni 'ain, aín Béru Ñunshin Upitan 'imicëx. Usa 'ixun cananuna a rabianan Cristo Jesúsmi catamëcë 'ixun cuëenquin 'unanan, nux 'unántioracacë cupíma Cristo Jesúsmi catamëcë cupíshi cananuna Nucën Papa Diosan uni 'ai quixun. ⁴Ex 'unántioracacë cupí cana judíos uni 'aish upí 'ai quixuan atun sináncë 'aínbí cana 'ex 'iisa taní atúxa 'icësamairai rabítsian. Uinu 'icë unínbí ca 'én 'acësamaira oquin usai judíos unicama 'iti Moisésnënsi cuënéo bana quicësabi oquin 'acëma 'icën. ⁵Ex mëcën achúshi 'imainun rabé 'imainun achúshi nëtë 'icë ca judíos unin bëchicë

'icë 'é 'unántiocëxa. Usa 'aish cana Benjamín en rëbúnqui 'aish 'én aintsi 'icésaribiti hebreo banan banain, 'én papa 'én tita 'icésaribiti. Usa 'aish cana 'éx Moisésnén cuënöö bana fariseo unicaman 'unánmicésabi oi 'iacën. ⁶Judíos unicaman cuati Moisésnén cuënöö bana axëshi ca asábi 'icë quixun ñunshínquin sinánquin cana —axa Jesucristomi catamëcë unicamax ca 'aisama 'icë —quixun sinánquin atu bëtsi bëtsi ocën. Axa quicésabi oquin 'ati Moisésnén cuënöö banacama quicésabi oquin cana 'én 'acën. Usa 'ain ca a ñuiquian 'é 'uchoti ñubi 'áima 'iacëxa. ⁷—Usa ñucama 'acë cupí cana Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun sinan 'ixunbi cana bérí Cristo 'unánquin usai 'éx 'iá ax ca ñancáishi 'icë quixun 'unarin. ⁸Judíos unicama Nucën Papa Diosan uni 'icë 'unántiocë 'aish 'iásamaira ca Nucën 'Ibu Jesucristo amishi catamëti upíira 'icën. Usa 'ain cana 'én 'á ñucama ñu 'atima pucësa oquin éni Jesucristonan 'inxus amishi catamëtin. ⁹Usa 'aish cana usai judíos unicama 'iti Moisésnén cuënöö bana quicésabi oquin 'acë cupíma axa 'ébë 'inun Cristomí catamëcë cupíshi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ain. Usa 'icë ca an axa Cristomí catamëcë aín unicama 'acésaribi oquin Nucën Papa Diosan 'é upí isia. ¹⁰Usa 'ixun cana Jesucristonén sináncésaribi oquin sinánan, anun Jesucristo baísquimia aín cushi anúan Nucën Papa Diosan 'é cushiocë 'iti cuënen. Nucën Papa Dios cuëncésabi oi témératancëx ca Jesucristo bamacëxa. Axa témérasa usaribiti 'éxribi ainan cupí témérati ca asábi 'icën. Cristo bamasa-ribi oquin 'én 'uchacama 'atécëntimo-quin éncë 'iti cana cuënen. ¹¹Usa 'itancëx axa bamaxbi baísquiasaribi oi 'éx bama 'aishbi asaribi 'inxus ax utécëncëbë baísquiti cana sinanin.

Aín nëtënu abë 'inxus Jesucristosaribi 'iti cupí ax cuëncésabi oi 'iti bana

¹²Usa 'aínbi cana asérabi asaírama pain 'ain. Asaírama 'ixun cana asérabi an 'acésaribi oquiuinra sinaniman. Usa 'ixunbi cana 'unarin, axa quiásabi oi asaribi 'inun ca 'é iémiacëxa quixun. Usaquin 'unánquin cana asaribi 'inxusun, énquinma aín bana quicésabi oquin 'ain. ¹³En xucéantu, 'éx cana —asaribi cana 'ai —quiman. Usaquin sinánquinmabi cana 'én 'á ñucama sinántecënquinma, asérabi ami catamëti ax cuëncësa oíshi bérí 'iti sinánan, uisai caranuna asaribi 'iti 'ai quixun sinánquin an 'é sinánmicë ñuishi upí oquin 'ain. ¹⁴Usoquin 'atancëxun cananuna uisaira caranuna aín nëtënu abë 'aish asérabi asaribi 'iti 'ai quixun isti 'ain. Isanan cananuna uisaira oquin cara Cristo Jesúsnan 'icë Nucën Papa Diosan nu 'imiti 'icë quixun isti 'ain.

¹⁵Usaquin cananuna nun Nucën Papa Diosan bana asérabi 'ati 'unancë 'ixun sinánti 'ain. Usaquinmi mitsun sinaniamca Nucën Papa Diosan mitsuribi usaquin sinánun 'unánmiti 'icën. ¹⁶Usa 'ain cananuna uisai 'inun cara Nucën Papa Diosan nu 'unánmixa, uisai 'iti 'ain.

¹⁷En xucéantu, mitsun camina 'éx usai 'ia 'unarin. Usa 'ain camina 'éx 'icésaribiti 'iti 'ain. 'Ianan camina mitsúribimi usai 'inun nux 'ia an iscë unicamaxa 'icésaribiti 'iti 'ain. ¹⁸Usaquin caquin cana béráma 'itsa oquin cásaribi oquin bëunan mëscuquin ésaquin mitsu catécënin, 'itsa unin ca 'én mitsu cacésabi oi 'iquinma axa unin 'ucha cupí i curúsocënu bama, Cristo, a ñui quicë banacama cuaisama tania quixun. ¹⁹Atúan ñunshínquin aín cuëncésabi oquinshi ñu 'aia isquian unin —ñu 'aisama ca 'aia —quixun ñuicëxbi rabínquinma an 'acésabi oquin 'ai ca

rabitia. Jesucristomi sinánquinma ca énë menu 'icé ñuishi sinania. Usaíá 'icé cupí ca ainanma 'aish xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'itima 'icén.²⁰ Atúxa usai 'imainunbi cananuna nux Nucën Papa Diosan nétenu abé 'iti 'ain. Usa 'ain cananuna a nétenuaxa Nucën 'Ibu Jesucristo, an nun 'ucha térénquin Nucën Papa Diosnan 'inun nu iémicë, axa uti cuéenquin cainin.²¹ Nux bamai chéquití 'icébi ca ax uquin nu axa bamax baísquiasaribi oquin, asaribi 'inun, nu bëtsi oti 'icén. Usonan ca aín cushi anun ax camabi ñun 'ibu 'iti anúrribi nu bëtsi oti 'icén.

**Nucën 'Ibu Jesucristonan
'aish cuéenti bana**

4 ¹Én xucéantu, mitsu nuibaquin sinánquin mitsu istisa tani cana cuéenin. ²En mitsu ñuixuncéxmi Jesucristomi catamécë cupí cana cuéeinra cuéenin. Mitsux usai 'icébë cana cupí bitsi cuéencésaribi oi cuéenin. Usa 'ain cana nuibaquin mitsu cain, mitsun 'acésabi oquin camina énquinma Nucën 'Ibu Jesucristomi cataméquin an cacésabi oquin 'ati 'ain.

²Evodiácéñun cana Síntiqueribi cain, mitsux cuamianancé 'aishbi camina Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aish cuamiana-nima bëtsin sináncésabi oquin sinani nuibananti 'ain. ³An 'ébétan Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncé a cana ésoquin cain, énë xanu rabé camina bëtsibë upí 'inun 'a quinti 'ain. Atun ca 'é 'imainun Clemente, 'imainun anribia 'én 'acésaribi oquin aín bana ñuixuncé a unicamabétan, Jesucristomia sinánun unicama 'aquiánxa. An usoquin uni 'a quincé unicaman ané ca Nucën Papa Diosbë 'itioquian aín nétenu 'icé quiricanu cuénéo 'icén.

⁴Mitsux camina Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ai quixun sinani camina camabi nétén uisa ñu cara 'icébëbi chuámarua

tani cuéenti 'ain. Usai 'inun caxunbi cana mitsu catécénin, chuámarua ca 'ican.⁵ Uisa ñu cara 'icébëbi nishímami upí sinánñu 'icéa camabi unin mitsu isti cana cuéenin. Nucën 'Ibu Jesús anun utécénti nétë ca 'uramatia.

⁶Usa 'ain camina uisa ñu cara 'icébëbi bénétima 'ain. Bénéquinma camina abé banaquin Nucën Papa Dios a ñucama ñuiquin cati 'ain. An mitsu 'aquinun ñucáquin camina ami cataméquin —asábi ca —quixun rabiquin cati 'ain.⁷ Usaquinmi cacéxun cuauquin ca Nucën Papa Diosan mitsu nuibaquin bénétima chuámarua 'inun mitsu 'imiti 'icén, uisa 'aish cara aín uni usai 'ia quixuan uni raírinén 'unáncébétanmabi. Usaquin 'imianan ca Jesucristobë 'icé mitsun sinan 'imainun mitsun nuitu upí 'inun bérúanti 'icén.

Upí ñuishi sinánti bana

⁸Én xucéantu, ésaquinshi cana mitsu Cain, unían esa ñu 'aia isquin camina mitsun —ax ca asábi 'icé —quixun sinánti 'ain, cémëma banacama 'imainun —upí ca —quixun ñuicé ñucama, 'imainun uni itsi paránquinma upí ñu 'acé, 'imainun ñu 'atima 'ati sinánquinma upíshi 'iti sináncé, 'imainun bëtsibë upiti nuibananti, acama 'imainun rabiquian unin —upí ca a uni 'icé —quixun mitsu ñuixuncé, acama. 'Imainun camina uisa ñu 'ati cara upí 'icé, uisa ñu 'ati ñui cara —asábi ca —quixun uni quiti 'icé, acama sinánti 'ain.

⁹Én mitsu 'unánmicé banacama quicésabi oquin 'anan camina, 'én 'unánmicéxunmi 'acésabi oquin 'anan 'én mitsu ñuixuncéxunmi cuacé banacama quicésabi oquinribi 'anan 'én 'aíami iscésabi oquin 'ati 'ain. Usoquinmi 'acébë ca Nucën Papa Dios, an aín unicama bénétima chuámarua 'inun 'imicé, ax mitsubë 'iti 'icén.

**Filiposnu 'icë unicaman
Pablo curíqui 'inan**

¹⁰Mitsúnmi 'ë nuibaquin curíqui buánmiquin 'a quinti sinántecencébë cana Nucén 'Ibu Jesucristo —asábi ca —quixun cai cuéenin. Béráma ca a curíquimi mitsun 'ë bémici 'ainbi an bëti uni 'áma 'ixa. ¹¹Usa 'ain cana uni ucébëmabi asábi 'ian. Nuñu 'aish 'icésaribiti cana ñuñuma 'aíshbi bénétiman. ¹²Nuñuma 'iti 'unánan cana 'aisamaira ñuñu 'itiribi 'unanin. Uisa ñu cara 'icébëbi bénétima 'unánan cana pitíñu 'aish puchácë 'ianan pitíñuma 'aish 'acéñuma 'itiribi 'unan. 'Aisamaira ñuñu 'ianan ñuñuma 'itiribi cana 'unan. ¹³Usa 'ixun cana uisa ñu cara 'icébëtanbì ténéquin Cristo cuéencésabi oquin 'ati 'ain, usai 'inun an cushiocë 'ixun. ¹⁴Usa 'ainbi ca mitsúnmi 'ex téméraia 'aquinquin 'ë curíqui bémici asábi 'ixa.

¹⁵Mitsux Filipos émanu 'icë uni 'ixun camina 'unanin, anuxun Jesucristo ñuiquin ñuixuntabaquin bana ñuixuntancë Macedonia menuax cuania, camina mitsúinshi curíqui bémiquin 'ë 'aquiancén, 'én mitsu 'aquincé a sinánquin. Axa bëtsi émanuax Jesucristomi sináncë unicaman ca 'ë 'aquianma 'icén. ¹⁶Ex Tesalónica émanuax cuancëma pan 'icë camina mitsun curíqui timétancëxun 'ë buánmiacén. Achúshi oquinshima, camina buánmitancëxun amiribishi 'ë buánmitécéan-cén, 'én cuéencë ñu anun binun.

¹⁷Mitsúnmi 'ë curíqui 'ináncë ashi sinanima cana 'émi 'aquincé cupími mitsux Nucén Papa Diosan iscëx upí 'iti cuéenin. ¹⁸Émi bémici curíquicama cana bian. Anun 'én cuéencë ñu bitiribi ca tèxëaxa. Epafroditonëna mitsúnmi bémici curíquicama 'ë 'inánxa. Mitsúnmi ainan cupí nuibaquin 'ë usaquin 'inania isi ca Nucén Papa Dios cuéeanxa. ¹⁹A 'én rabicë Nucén Papa Dios, an ca ami cuéencë ñu mitsu 'inánti 'icén. Jesucristonéan mitsu ainan 'inun 'imicë 'icë ca Nucén Papa Dios ax camabi ñuun 'Ibu 'ixun mitsúnmi cuéencë ñu a 'inánan mitsu 'a quinti 'icén. ²⁰Axa asérabi Nucén Papa Dios a ca camabi ain unin rabiti 'icén, nötë xénibua 'ainbi. Usaquin ca asérabi 'ati 'icén.

**Bérúanx 'inuan Pablonën
Filiposnu 'icë unicama ca**

²¹Anu 'icë axa Jesucristonan 'aísh Nucén Papa Diosan unicama aribi, camina bérúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain. 'Ebëa 'icë axa nubë Jesucristomi sináncë nucén xucéantunribi ca bérúanxmi 'icánun quixun mitsu canun 'ë caxa. ²²Axa Jesucristomi catamëcë énu 'icë unicamabéatan ca atúxribi Jesucristonan 'ixun Romanu 'icë 'apu Césarnën xubunu 'icécamanribi bérúanxmi 'icanun mitsu canun 'ë caxa.

²³Nucén 'Ibu Jesucristonéan nuibaquin 'aquincëxmi mitsun nuitu upí 'iti cana cuéenin. Usai ca 'iti 'icén. Ashi, Pablo.

PABLONËAN COLOSASNU 'ICË UNICAMA BUANMIA QUIRICA

Pablónëan Colosasnuax Jesucristomi catamëcë unicama quirica cuënëoxuan

1 ¹Ex cana Pablo, Nucën Papa Dios cuëençésabi oquin aín bana uni ñuixunun Jesucristonén caísa 'ain. Usa 'ixun cana axribi Jesucristomi sinancé 'aísha nucën xucénsa 'ain, Timoteobëtan mitsu quirica buánmin. ²Colosas émanuaxmi Cristomí sinani ami catamëti Nucën Papa Diosnan 'icë, cana ènë quirica mitsu buánmin. Nucën Papa Diosan mitsu nuibaquin upí oquin sinánxuncëxi chuámarua bucucanti cana cuëenin.

*I. CRISTONËXA CUSHIIRA 'AISH UPIRA
'AIN CA ASARIBI AÑU ÑUBI 'AIMA 'ICË
QUICË BANA (1.3-2.23)*

Axa Jesucristomi catamëcë unicama Pablónëan Nucën Papa Dios ñucáxuan

³Mitsu ñucáxuni abë banaquin cananuna nun 'acésabi oquin, Nucën 'Ibu Jesucristonén Papa, ax Nucën Papa Dios 'icë, a —asábi ca —quixun cain.

⁴Usa 'ixun cananuna Jesucristomi asérabi catamëtími Nucën Papa Diosan unicamabë nuibanania ñuicania cuan.

⁵Nucën Papa Diosan méníosabi oi aín nëtënu abë 'iti sinani camina usai 'icanin. Jesucristomi catamëti aín 'uchacama térëncë 'aish ca uni ainan

'aish xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti 'icë quixuan aín unin mitsu ñuixuncé xun camina a bana cuauquin upí oquin 'unáncan. ⁶Nucën Papa Diosan ca usaquin nu nuibatia quixun unin ñuia mitsun cuacé a banabi ca bëtsi bëtsi menu cuanquin 'itsaira unin ñuia. Usa 'ain ca unin ñuia cuatishimi mitsux 'icésaribit camabi menu 'icë uni a bana cuati —asérabi ca —quixun sinani Jesucristomi catamëtia. ⁷A bana ca nun nuibacé Epafrasnën, axribi nubëtan uni bana ñuixuncé 'ixun nux cuancëbëtan-mabi ñuixunquin upí oquin mitsu 'unánmiaxa. ⁸An ca Cristonan 'aish camina mitsux bëtsibë bëtsibë nuibanani upitax bucui quixun nu caxa.

⁹Epafrasnëan mitsu ñuiquin nu cacé bana cuaxun cananuna ènquinma Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunin. Uisaími 'iti cara Nucën Papa Dios cuëenia, a mitsu 'unánminun ñucáxuanan cananuna an aín unicama 'unánmiti ñucama mitsu 'unánminun a ñucatin.

¹⁰Mitsux usai 'i camina Nucën 'Ibu Jesucristonan 'aísha uni 'icësai 'iti 'ain. Usa 'aish camina ax cuëençésabi oquinshi 'aquin, uisa ñu cara upí 'icë ashi 'anan, asérabi mitsun nuiu mëu upí oquin Nucën Papa Dios 'unánti 'ain.

¹¹Anan cananuna ax cushiira 'ixúan, uisa ñu cara 'icëbëbi bënëtimi cuëenquín tanshinuan mitsu 'aquinun quixun a mitsu ñucáxunin. ¹²Usoquin

cananuna uisaira oquin cara aín unicama cuéenmiti 'icé quixun 'unánquinmi mitsun a —asábi ca —canun, Nucén Papa Dios mitsu ñucáxunin.

¹³Ñu 'atima 'atishi sinánan nux cuéencésabi oíshi 'iisa taniabi ca Nucén Papa Diosan aín nuibacé Bacé Béchicé nan 'inun nu 'imiaxa. ¹⁴Nun 'uchacama cupínu abé 'itima 'icébi ca aín Béchicé bamacé cupí Nucén Papa Diosan nun 'ucha térenquin ainan 'inun nu íemiacéxa.

**Cristo bama cupía uni
Nucén Papa Diosbë upí 'iti**

¹⁵Uinu 'icé unínbia Nucén Papa Dios istima 'aínbi ca unían uisa cara Nucén Papa Dios 'icé quixun 'unánun assaribi 'aish aín Béchicé énë menu uacéxa. Añu ñubi unitisama 'ain ca axira pain aín Papabé 'icéxa. ¹⁶Nucén Papa Diosan uniomicéxun ca aín Béchicénen naínu 'icé ñucama 'imainun menu 'icé ñucamaribi 'anan bëtsi bëtsi ñu unin aín bértnbi iscë 'imainun unin iscëma ñucamaribi uniocéxa. Usonan ca ángelcama 'imainun uisa cushi cara, acamaribi uniocéxa, ainan 'aish ax cuéencésabi oi 'inun. ¹⁷Ñucama uniocéma pan 'aish ca axira pain 'iacéxa. 'Ixun ca uniotancéxun, usabia 'inun camabi ñu méniocéxa. ¹⁸Cristo axira ca axa ami catamécë unicaman cushi 'aish amiira aín unicama catamécë 'icén. Ësa ca Cristobé aín unicama 'icén. Mécénñu, taéñu, xoñu, nuituñuribi 'aíshbi ca uni achúshi 'icén. Usaribiti cananuna Jesucristonan 'aish 'aisamaira 'aíshbi abé achúshisa 'ain. Aín unicamaxa usaribiti 'iti oi axira pain bamatancéx baísquia 'aish ca an unio ñucamabé sénénmaira 'icén. ¹⁹Nucén Papa Dios cuéencésabi oi ca Jesucristo ax asaribi cushiira 'ianan upíira sinánñu

'iacëxa, uni 'aíshbi. ²⁰Aín nuitu 'aisama 'aísha uni abé upí 'itima 'aínbi ca Nucén Papa Dios cuéencésabi oquin Cristonén i curúsocénu bamaquin énë menu 'icé ñucama 'imainun naínu 'icé ñucamaribi an iscëxa upí 'inun méniocéxa.

^{21,22}Mitsun Nucén Papa Diosmi sináncëma 'ixun ñu 'aisamaishi 'acé 'aish camina abé upíma 'aish ami nishcësa 'iacén. Usai 'iá 'icébi ca Cristo uni 'aish bama cupími abé upí 'inun Nucén Papa Diosan mitsu 'imiaxa. Mitsúxmi upíra sinánñu 'ianan 'uchañuma 'aish Nucén Papa Diosnansi 'inun ca Cristo bamacéxa. ²³Usa 'inuxun camina camabi nétén Cristomishi catamécë 'ixun sinánbëquinquinma ainan 'aíshmi aín nétenu abé 'iti ashi manuquinma sinánti 'ain. Usai 'i ca uni asérabi Nucén Papa Diosnan 'icé quixunmi cuacé bana ca camabi menuxunribi ñuicania. Ënribi cana unicama a bana ñuixunin.

**Nucén Papa Diosan Pablo axa
Jesucristomi catamécë unicama aín bana
ñuixunun 'imia**

²⁴Mitsux ainan 'inun 'ëx téméracé cupí cana cuéenin. Usai 'i cana Cristonén camabi uni ainan 'inun téméra 'ain, 'exribi camabi menu 'icé unicama a 'unánti cupí téméraíbi cuéeinra cuéenin. ²⁵Aín unicamabé tanmi mitsúrribi upí oquin aín banacama cuanun a bana ñuixunun ca Nucén Papa Diosan 'ë 'imiacéxa.

²⁶Uínsaran néténbi uinu 'icé unínbia a bana 'unánima 'icébi ca bérí aín unicama, an iscëxa upí 'icé, Nucén Papa Diosan 'unánmia. ²⁷Uisaira upí cara a bana 'icé quixun ca Nucén Papa Diosan aín unicama 'unánmisa tancëxa. A banax ca judíosma unicamananribi 'icén. A banax ca ésai quia, Cristo ax ca mitsubé 'icén. Axa mitsubé 'ain camina aín néténuribi abé 'iti 'ain.

²⁸Nun cananuna Cristo ashi ñuiquin aín unicama ñuixunin. Ñuixunquin cananuna aín unicaman upí oquin cuanan, Cristonan 'aish ax cuëncésabi oíshi 'inun quixun upí oquin 'ëséquin, aín unicama 'unánmin. ²⁹Usaía aín unicama 'inun quixun cana Cristonën 'ë cushiocëxun ënquinma aín bana ñuixunin.

2 ¹Ené ñucama 'unánun cana ésoquin mitsu cain: Mitsúnmí 'acésaribi oquian Laodiceanu 'icé unicama 'imainun bëtsi bëtsi émanu 'icé unicamanribi 'ë iscémá 'ixunbi cana mitsu 'imainun aturibi sinánquin Nucén Papa Dios 'itsaira ñucáxunin. ²Mitsúnmí Cristomi cushicë 'aish bëtsibë bëtsibë nuibanani achúshisaishi 'ianan upí oquin a 'unáncëma 'ixunbi bérí Cristo 'unánquin, uisaira oquin cara mitsu 'aquinti 'icé quixun 'unánun, cana mitsu Nucén Papa Dios ñucáxunin. ³An camabi ñu 'unáncë 'ixun ca ainan cupíshi Cristonën aín unicama 'unánmia.

⁴Cristonan 'icéa bëtsi unin paránquin mitsu 'atimaquin sinanamiti rabanan cana mitsu ésaquin cain, ⁵mitsu 'ura 'aíshbi 'ën sináncënëinshi mitsubë 'icësa 'aish cana mitsúxmi uisa ñu cara 'icébëbi a éníma Cristomi catamëti ami cushicë 'icé cuati cuëenin.

⁶Usa 'ain camina ainan 'iisa tania Nucén 'Ibu Jesucristonën mitsu ainan 'imicë cupí axa mitsun 'ibuira 'ain, upitiira ami catamëti abë 'i ax cuëencë sabi oíshi 'iti 'ain. ⁷A upí oquin 'unánan uisa cara ax 'icé quixun 'unani camina aín unían mitsu caccésabi oi, ami upiti catamëcanti 'ain. Usai 'iquin camina camabi nëtén Nucén Papa Dios —asábi ca —quixun cati 'ain.

Cristonan 'aísha uni bëtsi 'icé quicë bana

⁸An uni bëtsi bëtsi bana ñuixunquin paráncë unicaman mitsu, Cristomi

catamëcë 'icëbi, ami manúnun quixun paránti rabanan camina bérúancati 'icanin. A unicaman ca Cristo ñuixunma atúnbi sinánxuan unin ñuicë bana 'imainun énë nëténu 'icé ñu sinánti, a banacamaishi uni 'unánmia.

⁹Cristonëx ca uni 'icë, 'aíshbi ca uisaira cara Nucén Papa Dios 'icé usaribi 'icë. ¹⁰Ax cushiira 'ixuan an 'imicëxma ca ángelcama 'imainun ñunshíncamaribi 'imainun uisa ñun cushi cara, acamaxbi ñancáishi 'iti 'icë. Usa 'ain ca Cristobëmi achúshisa 'ain, aín cushi anúmmi Nucén Papa Dios cuëncésabi oquin 'ati ax mitsubë 'icë. ¹¹Mitsux usai Cristobë achúshisa 'aish camina Nucén Papa Diosnan cupí 'unántioracacésaribi 'ain. Judíos unicamaxa chamaratsu 'aish 'unántiocë usa 'aíshmabi camina Cristonënbia mitsun sinan upí 'imianan ñu 'aisama 'ati émicë 'aish, Nucén Papa Diosnan cupí 'unántiocësa 'ain. ¹²Mitsun, Nucén Papa Diosan ca bamacëbi Cristo baísquimiacëxa quixun 'unánquin, an ca a cushínbì 'ë iémiti 'icé quixun 'unani camina ax 'iásaribiti nashimicë 'aish Cristobëbi bamacë acëñun maíncëx abëbi baísquiasa 'ain. ¹³Mitsun cuëencësa oquinshi ñu 'áimi bamacësa 'ianan judíos unicamaxa 'icésaribiti 'unántiorcacëma 'aish ainanma 'icëbi ca Nucén Papa Diosan a cupíshi mitsun 'uchacama térenxunquin Cristobë baísquicësa mitsu 'imiaxa. ¹⁴Usa 'ixun ca Nucén Papa Diosan nun 'uchacama térenxunquin, nun nu Moisénën cuënëo bana quicésabi oquin 'acëma 'icëbi Cristo i curúsocënu bama cupí, nun 'uchacama sinántecënu xunma nu térenxuancëxa. ¹⁵Usonan ca Cristonën i curúsocënu bamaquin uisa ñunshinax cara uisaira cushiñu 'icé, abi camabi unían 'unánun ñusmoquin cushiñuma 'imiacëxa.

Nucën Papa Dios cuëncésabi oi 'iti bana

¹⁶Atúan 'acésaribi oquinmi ñu pianan ñu xéaima 'ianan camabi nëtë ca bëtsi nëtésaribi 'icë quixun sinánan 'uxë isicbëa atux 'icésai 'ima 'ianan anun tantiti nëtën atux 'icésaribit iama oquian unin ñuicexunbi camina tantima 'ain. ¹⁷Uisai cara Cristo ucë 'ain 'iti 'icë quixuan unin sinánun ca ènë ñucama 'iacëxa. Usa 'afnbi cananuna Cristo uá 'ain ainan 'ixun, uisa caranuna Cristobë 'iti 'ai quixun 'unarin. ¹⁸Atúnbi ca —'ëx asama 'ixun cana Nucën Papa Diosma ángelcamaishi rabiti 'ai —quixun sinánquin atúnbi sináncë ñu ñui rabíquin unicana bana ñuixunia. Usa 'ain camina Cristonan 'iti éntin rabanan atúan mitsu ñuixuncë bana a tantima 'ain. ¹⁹A unicaman ca ami sináncëma 'ixun Cristonéan ésaquin aín unicama 'imiti a sinanima. An ca aín unicama asaribi upí 'inun Nucën Papa Dios cuëncésabi oquin 'imia. Aín mëcén, aín xo, aín imi acamañu 'áishbia uni achúshi 'icésaribi oquin ca Cristonén aín unicamaxa 'itsa 'áishbi bëtsin sináncë sabi oquin sináncë 'aish achúshisa 'inun 'imia.

²⁰¿Mitsux 'uchatécenuxma Cristobë bamacësa 'áishbi caramina uisa 'aish bérámami unin ñuicë ènë nëtënu 'icë ñuishi sinánquin rabicësa 'ítécení?

²¹Axa usai 'icë unicamax ca ésa quia: —Nucën Papa Diosbë upí 'inuxun camina bëtsi bëtsi ñu ramántima 'ain, camina bëtsi bëtsi ñu pítima 'ain, camina bëtsi bëtsi ñu min mëcénan bitima 'ain. ²²Usoquian ñuicëxbi ca a ñucama cëñutia, a banacamax ca unían sinánxun ñuicëshi 'icën. ²³—Usaquin 'én ñu 'acë ax ca asérabi 'icë —quixun sinánquin an usashi oquin ñu 'acë uni a isquin ca uni itsin sinánti 'icën, ax isa asérabi sinánñuira 'icë quixun. Usa

'aínbi ca usaquin ñu 'aíbi aín nuitu usabi upíma 'ia.

II. AXA JESUCRISTOMI CATAMËCË UNICAMAX CA ÉSAI TTI 'ICË QUICË BANA (3.1-4.6)

3 ¹Cristonan 'aish camina mitsux axa bamax baísquicésaribi 'ain. Usa 'ain camina ax, asaribi cushiira 'aish aín Papa mëqueu tsócë, ax cuëncésabi oi 'itishi sinánti 'ain. ²Camina ènë menu 'icë ñuishi sinánquinma Cristo cuëncësa oishi 'iti sinánti 'ain. ³Mitsun 'ucha cupía Cristo bama 'ain camina 'uchatécéntimo abë bamacësa 'ain. Usa 'aish camina axa baísquitancë abë 'ain, mitsúxribi aín Papabë 'ain, mitsux Cristobë 'aish. ⁴Cristo, anun nux tsótí, axa upíra 'ianan cushiira 'aish utécencë bë camina nëtétimo abë 'ianan asaribi upíshi 'iti 'ain.

Béráma 'acësa oquin ñu 'aisama 'atécéntima bana

⁵Usa 'ain camina bérámami 'acansa oquin Nucën Papa Diosnanma unicaman 'acësa oquin ènë menu 'icë ñuishi 'ati sinántécéntima 'ain. Unix ca aín xanuma 'aínbi bëtsi xanubë 'itimia 'icën. Usaribiti ca xanu aín bénëma 'aínbi bëtsi unibë 'itimia 'icën. 'Imainun ca uni xanúxmabi bëtsi unibë 'itimia 'icën. 'Imainun camina ñunshinacéquin 'atima ñu 'ati cuëntima 'ain. Camina ñuñu 'itishi sinántima 'ain. Ñuñu 'itishi cuëncë unix ca Nucën Papa Dios rabima, a cuëncë ñuishi rabicësa 'icën. ⁶Usai 'iia, ax cuëncésabi oi 'iisama tancë unicama ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin castícanti 'icën. ⁷Jesucristo 'unáncëma pain 'ixun camina mitsúnribi usa ñucama 'acën. ⁸Usa 'ain camina béráma 'á 'ixunbi ènë ñucamaribi énti 'ain: Bëtsi unibë nishánanti, 'imainun bénétishi

nishti, 'imainun bëtsi unibë 'atimonanti, 'imainun bëtsi unimi 'atimati banati.

⁹Acama éanan camina béráma 'atimaquin sinan 'ixunbi bérí Cristonén sináncesa oquinshi sinánCANIN. Usa 'aish camina cémëi paranántima 'ain.

¹⁰Mitsun bëtsi oquin sinánquin camina Cristonén sináncesa oquin sinánti 'ain. Usai 'iquinmi a upí oquin 'unánun ca an unio 'ixun Nucén Papa Diosan mitsu 'imia. ¹¹Judfósma unicama 'imainun judfós unicama, 'unántioracacé unicama 'imainun 'unántioracacéma unicama, bëtsi menu 'icé unicama 'imainun raécéma unicama, an uni ñu mëëxuncé unicama 'imainun an uni ñu mëëxuncéma unicama, a unicamaxbi ca Cristonan 'aish bëtsibë sénén 'icén. A unicamaxbi ca Cristo abë 'ain Cristonainshi 'icén.

¹²Itsaira nuibaquin ca Nucén Papa Diosan ainan 'aish an iscëx upí 'inun mitsu caísacëxa. Usa 'ixun camina mitsúnribi bëtsi uni nuibaquin upíoti 'ain. Usoquin 'anan camina —ëx cana bëtsi unisamaira 'aish upí 'ai —quixun sinántima 'ain, masáquin sinani camina bënétishi unimi nishima 'ain. ¹³Mimi nishquan unin 'atimoçexunbi aribi 'atimoíma camina usaquian mi 'acé ñucama a manui abë upíshi 'iti 'ain. Nucén 'Ibu Cristonéan térenxunquin mitsu 'uchacama manucesaribi oi camina axa mimi 'uchacé uni aín 'ucha manumi abë upí 'iti 'ain. ¹⁴Ésai 'inux camina bëtsibë nuibananti 'ain. Bëtsibë nuibanancé 'aish camina 'itsa 'ixunbi bëtsin sináncesa oquinshi sinánan 'én mitsu cacésabi oi 'icanti 'ain. ¹⁵Usa 'aíshmi 'itsa 'aíshbi achúshisaishi 'aish chuámashirua 'inun ca Nucén Papa Diosan mitsu ainan 'imiacëxa. Usa 'inúan an mitsu 'imicëx camina usai 'iti 'ain. Usai 'iquin camina cuéenquin a —asábi ca —quixun cati 'ain.

¹⁶Bëtsi bana 'acésamaira oquin Cristonéxa a ñui quicë bana sinani camina axa quicësa oíshi 'icanti 'ain.

'Ianan camina a bana upí oquin 'unani 'unánmianani 'éséanani 'icanti 'ain.

'Ianan camina a rabi Nucén Papa Diosan banan cantanan mitsúnmi 'acé bananribi a rabi cantati 'ain. Camina Nucén Papa Dios min nuitu mëu sinánquin —asábi ca —caí cantati 'ain. ¹⁷Uisa ñu caramina 'ain, a upí oquin 'anan camina banairibi upiti banaquin mitsux Nucén 'Ibu Jesúsnan 'ixun a 'axuncësa oquin 'ati 'ain. 'Anan camina Cristonan 'ixun Nucén Papa Dios —asábi ca —cati 'ain.

Cristonén unix ca bëtsi unibë ésai 'iti 'icé quicë bana

¹⁸Asérabia ax Nucén 'Ibu Jesucristomi sináncë xanux ca aín bënénan cacëxun cuati 'atimaquin sinanima abë upíshi 'iti 'icén. Bënénu xanucama, mitsux camina usai 'iti 'ain. ¹⁹Imainun camina xanuñu unicama, mitsúnribi mitsun xanu nuibanan, masá sinánquin timatima 'ain. ²⁰Papañu tuácama, mitsúnribi camina mitsun papabétan mitsun titan cacéxun a cuébíquinma afn bana cuaquean an cacésabi oquin ñu 'ati 'ain. Usaími mitsux 'ia isi ca Nucén 'Ibu Jesucristo cuéenia. ²¹Béchicéñu unicama, mitsun camina min bëchicénan 'atima ñu 'aia isquin a 'axunma 'anun caquinbi 'aisamaira oquin ñu catima 'ain, usaquimmi cacëxuan masá nuituquin —cana upí oquin ñu 'ati 'unanima —quixun sinánti rabanan. ²²An uni ñu mëëxuncé unicama, mitsúnribi camina an mi ñu mëëmicë unían cacésabi oquin 'ati 'ain. 'Aquin camina axa cuéenun an iscëbétan upí oquin 'an an iscëxunmabi, 'én 'Ibu Dios ca èn ñu mëëti 'én upí oquin 'ati cuéenia

quixun sinánquin upí oquin 'ati 'ain.
²³Uisa ñu caramina 'ain, abi camina
 'aisabi tanquin —unishima 'én 'Ibu
 Jesucristoribi cana énë ñu 'axuni
 —quixun sinánquin upí oquin 'ati 'ain.
²⁴Usaquin ñu 'aquin camina 'unanin,
 ax Nucën 'Ibu 'ixun ca Cristonën
 mitsun a ñu mëëxuncé cupí, cuëenmi-
 quin aín nëtënu abé xénibua 'aínbi
 tsónun mitsu biti 'icë quixun. ²⁵Usa
 'aínbi ca an 'aisama ñu 'acé uni, a aín
 'ucha cupí uisa cara oti 'icë usoquin
 Nucën Papa Diosan 'ati 'icën. Usa 'ain
 ca 'apu uni, 'imainun 'apuma uni, uisa
 uni cara, acamaxbi 'aisama ñu 'acé
 'aish an ñu 'acé usaribi oquin castícan-
 cé 'iti 'icën.

4 ¹Mitsux an uni ñu mëëmicé uni
 'ixun camina an mi ñu mëëxuncé
 unibé upí 'ianan upí oquin cupíoti 'ain.
 Usa 'ixun camina uni ñu mëëmiquin
 sinánti 'ain, —ëxribi cana Nucën Papa
 Dios naínu 'icë an ñu mëëmicé 'ai
 —quixun.

²Ami manúquinma ábi sinani
 camina atsánquin éníma Nucën Papa
 Diosbë banati 'ain. —Asábi ca
 —quixun cai camina abé banati 'ain.
³Abé banaquin camina nun unían
 'unánma bana Cristo ñui quicé
 ñuixunuan 'aquinun Nucën 'Ibu Dios
 ñucáti 'ain. A bana uni ñuixuncé cupí
 cana sipuacé 'ain. ⁴Atúan cuaisabi
 oquin, unicama aín bana ñuixunquin
 'unánminun camina 'é Nucën Papa
 Dios ñucáxunti 'ain, 'én ax cuëencé
 sabi oquin 'anun.

⁵Uisa nëtëñ caramina axa Cristomi
 sináncéma unibé 'ain, a nëtë ñancáishi
 inúmima camina upí oquin sinani abé
 banati 'ain. ⁶Unibé banai camina upí
 oquian sinánun upí sinánñu 'aish
 upitishi banati 'ain. Usa 'ixun camina
 mia ñucácexun caramina usoquin cati
 'ain quixun 'unánti 'ain.

III. BËRUANX 'INUAN PABLONËN CA (4.7-18)

Bëruanxa 'inuan Pablónen Colosasnu 'icë unicama ca

⁷Nun nuibacé xucén Tíquico, an upí
 oquin 'é 'aquinan 'ébétan Nucën 'Ibu
 Jesús ñuiquin uni bana ñuixuncé, an ca
 mitsu isi cuanxun nun 'acé 'imainun 'éx
 usai 'icécamaribi mitsu ñuixunti 'icën.

⁸'Ex cana usa 'ai quixun caquian mitsu
 upí oquin sinánminun cana a mitsu isi
 cuanun xutin. ⁹Imainun cana mitsubéa
 Colosasnu 'icë uni Onésimo, axribia
 Jesucristomi catamécé 'aish nubé
 nuibancé, aribi xutin. Usa 'ain ca a
 uni rabétan énuxon nun 'acé 'imainun
 énuaxnu 'icécama mitsu upí oquin
 ñuixunti 'icën.

¹⁰Acéñun 'é sipuacancé Aristarco,
 'imainun Bernabénen sècénané, Marcos,
 anribi ca bérúanx 'inun mitsu camia. A
 ñuiquin 'én cacé 'ixun camina Marcos
 mitsu isi cuania upí oquin bicanti 'ain.

¹¹Imainun ca Jesús, Justo caquinribi
 anécé, anribi mitsu bérúanx 'inun
 camía. Cristomi catamécé judíos
 unicamama, rabé 'imainun achúshi
 éneínsi ca 'ébétan Nucën Papa Diosnan
 'iti bana ñuixuanxa. Atun ca 'é upí
 oquin sinánmiaxa. ¹²Axribia Colosasnu

'icë uni, Epafras, anribi ca bérúanxmi
 'inun quixun mitsu camía. An ca Cristo
 cuëencésabi oquin 'anan camabi nëtëñ
 Nucën Papa Dios mitsu ñucáxunia, ami
 sinánti énquinmami ax cuëencésabi
 oquinshi upí oquin 'anun. ¹³Cana mitsu
 cain, 'énbi cana 'unánin, Epafrasnë ca
 mitsu 'imainun axa Laodicea 'imainun
 Hierápolis émanuax Jesúsmi sináncé
 unicama 'itsaira sinánquin, camabi
 nëtëñ énquinma Nucën Papa Dios
 ñucáxunia. ¹⁴Lucas an uni roncé, axa

nubë nuibancë, abëtan ca Demasnën-ribi bérúanxmi 'inun quixun mitsu camía.

¹⁵Laodiceanuaxa ax Jesúsmi catamëcë unicama 'imainun camina Ninfascëñun aín xubunua 'icë axa Jesúsmi catamëcë camaribi bérúanxa 'inun 'ë caxunti 'ain.
¹⁶Mitsun pain timéxun istancëxun camina enë quirica Laodiceanuaxa Jesúsmi catamëcëcamanribia isnun atu buánmiti 'ain. 'Imainun camina Laodiceanu 'icë unicaman isnun 'ën

buánmicë quirica itsi aribi mitsúnribi bixun isti 'ain. ¹⁷Arquipo aribi camina Nucën 'Ibu Diosan 'ináncë ñu mëeti a enquinma upí oquin 'axunun cati 'ain.

¹⁸Ex Pablo 'ixun cana 'ën mëcénanbi cuénéoquin bérúanxmi 'icánun quixun mitsu cain. Usa 'ain camina 'ëx cana unin sipuacë 'ai quixun manúquinma sináncanti 'ain. Nucën Papa Diosan nuibacëxmi chuámashirua 'aish cuëeni upitax bucucanti cana cuëeni. Ashi, Pablo.

PABLONËAN TESALONICANU 'ICË UNICAMA A PAIN BUANMIA QUIRICA

Pablónëan abë 'icë unicamabëtan
Tesalónicanuaxa ax Jesucristomi
catamëcë unicama quirica cuënëoxuan

1 ¹Ex Pablo 'ixun cana Silvano
'imainun Timoteobëtan Tesalónica
ëmanuaxmi Nucën Papa Dios 'imainun
Nucën 'Ibu Jesucristonan 'icë, mitsu ènë
quirica buánmin. Nucën Papa Dios
'imainun Nucën 'Ibu Jesucristonéan
nuibaquin chuámarua 'áishmi bucunun
mitsu 'a quinti cananuna cuëenin.

I. USAI CA AX 'IAXA QUIXUAN PABLONËN ÑUIA BANA (1.3-3.13)

Tesalónicanu 'icë unicaman ca upí oquin
Jesucristo ñuicë bana cuatia quixuan
Pablónen ca

²Mitsúxmi asérabi Nucën 'Ibu
Jesucristomi cushicë 'ain cananuna
camabi nëtën abë banaquin —asábi ca
—quixun cain. ³Nucën Papa Diosbë
banaquin cananuna mitsúnmì amiira
pain catamëquin ax cuëéncsabi oquin
'anan, upí oquin unicama nuibaquin
'aquianan, a èníma, Nucën 'Ibu Jesucristonén
ca ax quicësabi oquin nu 'imiti
'icë quixun manucëma cupí —asábi ca
—quixun a cain. ⁴Nun xucéantu, asérabi
ca Nucën Papa Diosan nuibaquin ainan
'inun mitsu caísaxa quixun cananuna
'unanim. ⁵Jesucristomi catamëti ca uni

Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun
bana ñuixunquin cananuna nun
cuëbitainshi banaquinma, aín Bëru
Ñunshin Upitan nu sinánmicëx Nucën
Papa Diosmi cushicë 'ixun aín bana
mitsu ñuixuan. Nun ñuicë banax ca
cëmëma 'aish asérabi 'icë quixun
'unáncë 'ixun cananuna upí oquin a
bana mitsu ñuixuan. Mitsúxmi upí 'iti
cupí cananuna mitsubë 'aish usái 'ia
quixun camina 'unáncanin.

⁶Nux 'icésaribiti 'ianan Nucën 'Ibu
Jesús 'iásaribiti téméraibi camina
mitsux Jesucristo ñuicë bana cuati
ainan 'aish Nucën Papa Diosan Bëru
Ñunshin Upitan 'imicëx cuëeinra
cuëean. ⁷Téméraibi usari 'i camina
mitsux Macedonia menu 'icë 'imainun
Acaya menu 'icë axa Jesucristomi
catamëcë unicaman cuacëx upíra
sinánñu 'ain. Usaími 'ia mitsu cuaukin
ca —usai ca Jesucristonan unicama 'iti
'icë —quixun sináncania. ⁸Usaími
mitsux 'icébëtan ca Macedonia 'imainun
Acayanu 'icë unicamainshima, bëtsi
bëtsi menu 'icë unicamanribi Jesucristo
ñuicë bana 'unánan mitsúxmi asérabi
Nucën Papa Diosnan 'icë cuixa. Nun
ñuixuncëxunmabi ca camabi unin, uni
raírinéan camabi menuxun mitsu
chanioia cuaukin, mitsux camina
asérabi Nucën Papa Diosmi upiti
catamëti quixun 'unania. ⁹Usa 'ixun ca
nun cacëxunmabi mitsúnmi nu upí

oquin bicë a ñuia. Ñuianan ca mitsux ismina unínbia 'acé ñuishi rabia 'ixunbi a énquin, axëshia Dios 'aish bamatimoi tsócë Nucën Papa Dios, ashi rabianan ax quicësabi oi 'i quixun ñuia.¹⁰ Acama ñuianan ca mitsun camina Nucën Papa Diosan Bëchicë Jesús bamacëbia anbi baísquimia, axa naínuax uti caini quixunribi ñuia. Ax ca an Nucën Papa Diosan, uni aín 'ucha cupí casticancëbë tanbi, ainan 'icë nu iémiti a 'icën.

**Tesalónica émanu 'icë unicama
Pablonën bana ñuixuan**

2 ¹Nun xucéantu, mitsúnbì camina, nun bana ñuixuncëxun asérabi cuaxun 'unanin, nux cananuna mitsu isi ñiñancábi cuancëma 'ai quixun. ²Filipos émanuxun ca nu ñui 'atimatí banan bëtsi bëtsi oquin unin nu témérämiaxa quixun camina 'unanin. Usai témératan-cëxunbi cananuna Nucën Papa Diosan 'aquincëxun mitsuribi Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun a bana ñuixuan, 'aisamaira uníxa numi nishcëxunbi. ³Nun cananuna Jesucristo ñuiquin bëtsi oquin uni bana ñuixuncëma 'ain. 'Imainun cananuna 'atimaquin sinanx banaquin uni parancëma 'ain. ⁴Usama ca, Nucën Papa Diosanbi ca asérabi caranuna aín bana uni ñuixunti 'ai quixun upí oquin 'unántancëxun —atun ca asérabi 'ati 'icë —quixun sinánquin aín bana unicama ñuixun nu cacëxa. Usaquin 'anun cacë 'ixun cananuna an —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'inxu iéti 'icë —quixun unicama ñuixunin. Usaquin 'aquin cananuna Jesucristo ñuiquin unicama cuéenmiti sinánquinma, Nucën Papa Dios, an camabi unin nuitu 'unáncë, axëshia cuéentanun uni bana ñuixunin.

⁵Mitsúnbì camina 'unanin, uisa 'aíshbi cananuna mitsúnmì nux cuéencësa

oquin nu ñu 'axúnun quixun sinani cémëi banacëma 'ain. Mitsun curíqui binuxun cananuna mitsu paráncëma 'ain. Nucën Papa Diosanbi ca usai 'ia nu isaxa. ⁶Uisa néténbi cananuna, raíri unicamanribia 'amainum camina mitsúnribi nu rabiti 'ai quixun sináncëma 'ain. Unin ca nun nu asérabi Cristonën xucë 'ixun aín bana ñuixuncëxun upí oquin a bana cuaquin nun cacësabi oquinshi 'ati 'icë quixun 'unánxunbi cananuna unfan nu rabiti sináncëma 'ain. ⁷Nun cananuna xanúan aín tuá chamara 'icë anun cuéenquin 'acësa oquin, itsaira nuibaquin mitsu 'aquier. ⁸Usa 'ixun cananuna 'tsaira nuibaquin, Jesucristomi catamëti iéti banaishi ñuixunquinma Nucën Papa Diosan nu 'unánmicië ñucamaribi mitsu 'unánmisaira tan. Usa 'ixun cananuna nuibairaquin mitsu 'tsaira sinanin.

⁹Nucën xucéantu, mitsun camina 'unanin, nun cananuna pitíñuma 'ianan nun curíqui cëñuti rabanan témérai atsánquinbi ñu mëean. Micama uinu 'icë uníxbia nu ñu 'ináncasi bënénunma cananuna nétén 'anan, iméribi nun cuéencë ñu biti cupí usoquin 'an. 'Anan cananuna Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quixun caquin mitsu bana ñuixuan. ¹⁰Mitsun camina 'unanin, Nucën Papa Diosanribi ca 'umania, nux cananuna mitsúxmi Jesucristomi catamëcë 'ain mitsubë 'ixun uisa ñu 'atimabi 'aima upí 'ia quixun. Usai 'ia ca uinu 'icë unínbì nu 'uchocëma 'icën. ¹¹Usaribi oquin camina 'unanin, unfan aín bëchicë 'acésaribi oquin cananuna mitsu achúshi achúshi upí oquin sinánmiquin 'ësëa quixun.

¹²Mitsúxmi Nucën Papa Dios, axa upíira, ax mitsubë 'ain, aín nétë upí anu abë 'iti sinani, an sinánmicësabi oíshi aín uni 'aish 'inun quixun cananuna mitsu upí oquin 'ësëquin 'unánmian.

¹³Nun Nucën Papa Dios cuëncésabi oquin aín bana ñuixuncéxun cuaquin camina —a banax ca unínbí sináncéma 'icén, asérabi Nucën Papa Diosan sinánmicéxun ca nu ñuixuncania —quixun sinan. A banax asérabi ainan 'ain camina mitsux a cuati Nucën Papa Diosnan 'ain. Mitsux usai 'ia 'unánquin cananuna nétéquinma a —asábi ca —quixun caquin rabin. Mitsúni —a banax ca asérabi 'icé —quixun cuatia ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun mitsu 'imiaxa.

¹⁴Nucën xucéantu, mitsux camina Judea menuaxa Jesucristomi cataméti Nucën Papa Diosan unicamax 'icésaribi 'ain. Acama ca aín aintsi 'ixunbi judíos unicaman bëtsi bëtsi ocëxa. Usaribi oquin ca mitsuribi mitsun aintsinbi bëtsi bëtsi oxa. ¹⁵Aín raran béráma an Nucën Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé uni raíri 'ásaribi oquin ca Judeanu 'icé unin Nucën 'Ibu Jesús 'acëxa. Usa 'ixun ca nuribi nun bana cuaisama tanquín aín émanuax cuantánun quixun bëtsi bëtsi ocëxa. Usa 'aish ca Nucën Papa Dios cuëncësa oquin 'ati sinanima unicama-miribi nishia. ¹⁶Nun judíosma unicama Cristomi sinánun bana ñuixuinsa tanabi ca usaquinu bana ñuixunun nu éncéma 'icén. Usai 'ia aín 'ucha cëxtutia ca Nucën Papa Diosan 'aisamaira oquin castícantí 'icén.

Tesalónicanu 'icé unicama isía Pablo cuainsa tan

¹⁷En xucéantu, mitsubé énanantancé xun cananuna isquinmabi mitsu 'itsaira sinanin. Usa 'aish cananuna mitsu isi cuainsaira tanin. ¹⁸Cuanti cananuna sinan. Raírinëxa cuancébëmabi, cana 'éxëshi 'itsai mitsu isi cuainsa tan. Usa 'aínbi ca ñunshin 'atimanén 'apun nux cuanti bëaraxa. ¹⁹¿Nucën 'Ibu Jesucristo ucëbétan añu isti caranuna cuëenin?

Abë 'icé mitsu isi cananuna cuëeinra cuéenti 'ain, nun mitsu aín bana ñuixuncé cupí camina abë 'ai quixun sinani.

²⁰Nun 'aquincéxmi upiti Jesucristomi catamécançé cupí cananuna cuëenquin upí oquin sinanin.

3 ¹Mitsu istécencéma 'aish cananuna uisa caramina 'ai, caramina asérabi Jesucristomi sinaní quixun sinaní bénéan. Bénéti nuxëshi Atenas émanu bérúanan ^{2,3}nucën xucën Timoteo mitsu istánun quixun xuti cananuna sinan. Anribi ca ami sináncé 'ixun —Jesucristomi cataméti ca uni ainan 'iti 'icé —quixun Nucën Papa Diosan bana nubëtan camabi uni ñuixuanxa. Usa 'ixun ca cuantancéxun an mitsúxi Jesucristonan 'aish téméraibi ami manuaxma 'inun upí oquin 'éséquin mitsu cushioti 'icén. Mitsúni camina 'unánin, Nucën Papa Diosan unicamax ca bëtsi uníán bëtsi bëtsi océ 'iti 'icé quixun. ⁴Anan cananuna mitsubé 'ixun, unin ca nu bëtsi bëtsi oti 'icé quixun mitsu can. Usai cananuna 'ia quixun camina 'unánchanin. ⁵Mitsux usai téméraia cuati bénéquin cana mitsu caramina asérabi Jesucristomi cataméti encéma 'ai quixun ismún Timoteo xuan. Mitsu sapi ca ñunshin 'atimanén 'apu, an uni paránquin 'aisama ñu 'ati sinánmicé, an Jesús ñuicé bana énun quixun sinanamiaxa quixun cananuna sinan. Usa 'ixun cananuna nun nu mitsu bana ñuixuncé ax ca ñancáishi 'iti 'icé quixun sinan.

⁶Usa 'aínbi ca Timoteonén mitsunuax uxun nu caxa, mitsu camina asérabi Jesucristomi cataméanán bëtsibé bëtsibé nuibanánquin, nun mitsu 'acésaribi oquin 'itsaira istisa tanquin nu sinaní quixun. ⁷Nun xucéantu, usaími mitsu asérabi Jesucristomi catamézia cuaquin cananuna unin nu bëtsi bëtsi omainun raíri ñu cupíribi téméraquinbi masá

nuituquinma upí oquinshi sinani cuéenin.⁸ Usa 'aish cananuna mitsúxmi Nucén 'Ibu Jesúsmi asérabi sinania cuati mitsu sinani masá nuitutancéxunbi upí oquin sinani cuéeinra cuéenin.⁹ Mitsu sinani cuéenquin, Nucén Papa Dios —asábi ca —caquin rabiquinbi, cananuna uisaira oquin caranuna rabiquin a cati 'ai quixun 'unaniman.¹⁰ Jesucristomi cataméquin aín cuéencé sabi oi 'ianan upí oquinra a 'unánun mitsu 'aquinri cuanúan nu 'iminun quixun cananuna nétén 'anan iméribi abé banaquin Nucén Papa Dios fiucatin.

¹¹Nucén Papa Dios abétanbia Nucén 'Ibu Jesucristonén mitsu isi cuanti nu 'a quinti cananuna cuéenin.¹²Mitsúxmi béráma 'icésamairai upitiira bëtsibé nuibananquin raíri uniribi nuibuanan, Nucén 'Ibu Jesucristonén mitsu 'a quinti cananuna cuéenin, usai 'iquinmi nun mitsu 'acésaribi oquin mitsu camabi uni nuibanun.¹³Usoquian an 'aquinçéxmi asérabi a 'inaméccé 'aish ami cushicé 'icéa, Cristo aín unicamax utécencébétan, Nucén Papa Diosan añu 'uchañumabi 'icé mitsu isti cananuna cuéenin.

II. 'ATIMA ÑU 'AXUNMA 'ANUN QUIXUAN PABLONÉN 'ESÉA BANA (4-5)

Nucén Papa Dios cuéencésabi oi 'iti bana

4 ¹Nucén xucéantu, Nucén 'Ibu Jesú cuéencésabi oquin 'eséquin cananuna ésaquinribi mitsu cain, uisai 'ianan caramina uisaira oquinribi Nucén Papa Dios cuéentanu 'ati 'ai quixunu mitsu 'unánmicésabi oquin 'aquinbi camina mitsu 'acésamaira oquin camabi nétén 'ati 'ain.

²Nucén 'Ibu Jesusan cacésabi oquin nun mitsu cacé bana camina mitsu

'unanim. ³Nucén Papa Dios ca cuéenia mitsúxmi ainan 'aish ax cuéencésabi oíshi 'iti. Ax ca cuéenia mitsu xanuma, xanu itsibé 'itima 'ianan xanúxmabi bëtsi unibé 'itima. ⁴Ax ca cuéenia, mitsúxmi xanu bitancéxun masóquinma abé nuibananquin upí oxun 'iquinti.⁵Ca cuéenia, mitsúxmi an Nucén Papa Dios 'unáncéma unicamaxa ñunshini aín cuéencésa oíshi xanubé 'icésaribiti 'itima,⁶'ianan aín xanubé 'i bëtsi unimi 'uchatima. Usaía ax 'icé uni a ca aín 'ucha cupí, Nucén 'Ibu Jesucristonén uisa cara oti 'icé usoquin 'ati 'icén, nun mitsu ñuixuncésabi oquin.⁷Nucén Papa Diosan ca usaquin ñu 'atima 'anux ainan 'inun nu 'imicéma 'icén. Ama. Ax cuéencésabi oquin 'ai upíshi 'inun ca nu ainan 'imiaxa.⁸Usa 'ain ca, ui unin cara nun mitsu 'unánmicé banacama énë cuaisama tania an, unin banana, Nucén Papa Dios, an aín Béru Ñunshin Upí nu 'ináncé, aín bana timaia.

⁹Nucén Papa Diosan 'unánmicéxunmi upí oquin 'unáncé cupí cana, axa Jesucristomi cataméccé unicamax ca bëtsibé bëtsibé nuibanananti 'icé quixun mitsu cuénóxuniman.¹⁰Usai 'iti 'unani camina mitsux Macedonia menu 'icé axa Jesucristomi cataméccé unicamax nuibananin. Usa 'icébi cananuna mitsu 'icésamairaimi camabi nétén upitiira nuibananun quixun mitsu cain.

¹¹Camina upítaxéshi bucuquin uni raíri ubíoquinma mitsu ñu mëétishi mitsúxmi 'ai bu cuti 'ain, nun mitsu cacésabi oi.¹²Usai 'i camina axa Jesucristomi sináncéma unicaman upí uni 'icé 'unáncé 'ianan, ñuñumaribi 'icantima 'ain.

Nucén 'Ibu Jesucristo utécénti bana

¹³Nucén xucéantu, bamacé unicamax cara uisai 'iti 'icé quixun 'unáncéma mitsu 'i cananuna cuéeniman, an énë

ñu 'unáncëma unicamaxa aín aintsi bamacébë 'icésaribítimi mitsux 'aisamaira masá nuitutima cupí.¹⁴ Jesú ax ca bamatancëx baísquiacëxa quixun 'unáncë 'ixun cananuna, a 'imiasaribi oquin ca axa ami catamëcë 'aish bama unicama Jesucristo utécencëbétan Nucën Papa Diosan baísquimiti 'icë quixun 'unanan.

¹⁵ Usa 'ain cananuna Nucën 'Ibu Jesusan nu cacésabi oquin mitsu cain, ax ucébëa aín uni bamacamax baísquicëma pan 'ain cananuna bamacëmamacama nux Nucën 'Ibu Jesucristobë 'itima pan 'ain.¹⁶ Nucën Papa Dios axbi quicébétan, aín ángelcaman cushi an munuma banaquin aín manë banañu, anun Nucën Papa Dios rabiti, a bana obëtsinmainun ca Nucën 'Ibu Jesucristo axbi naínuax unuxun 'aia. Usai 'icébë ca axa Jesucristomi catamëcë 'aish bama unicamax pain baísquiti 'icën.¹⁷ Usacé bë cananuna Nucën Papa Diosan 'imicëx, bamacëmacama nuxribi atubëbi biranani manámiquiquianx, nëtë cuin méúcüax, Nucën 'Ibu Jesúsbë biranunu xun 'ain. Usaquiani cuanx cananuna Nucën 'Ibu Jesucristobë xénibua 'aínbi énánantimoí 'inuxun 'ain.¹⁸ Usa 'ain camina énë bana, abëmi 'icë unicamabë masá nuituaxma 'inun quixun ñuixuni, sinánmiananti 'ain.

5 ¹Nucën xucéantu, uisa nëtë 'ianan cara uínsaran Nucën 'Ibu Jesucristo utécénti 'icë quixun cananuna mitsu cuénóexuniman. ²Mitsun camina upí oquin 'unanan, unán sinánmabia an ñu mécamacë uni imé ucésa usaribi ca anúan Nucën 'Ibu Jesucristo uti nëtë 'iti 'icën. ³Axa Jesucristomi sináncëma unicamaxa: "Chuámashi cananuna bucuin, uisa ñunbi ca nu uisotima 'icë" quicébëbi ca anúan cëñúcanti nëtë atun sináncë 'aímabi unuxun 'aia. Xanu tuñunën ca anúan ax bacénti nëtë

sénéncëbétan paë taníma 'ima. Usaribiti ca axa usai banacë unicama anúan cëñúti nëtëa ucébë iétilma 'icën.⁴ Usa 'aínbi camina mitsux axa Jesucristomi sináncëma unicama 'icésai 'ima. Usa 'aish camina mitsux aín nëtë sénéncëbëa Nucën 'Ibu Jesucristo ucébë ratútima 'ain, an mécamacë unian aín ñu mécamaquín ratucëxa uni 'icésai camina 'icantima 'ain.⁵ Nucën Papa Diosnan 'aish camina mitsux an nëtën upí ñu 'acë unisa 'ain. Cananuna an imé ñu 'atima 'acë unicamasama 'ain.⁶ Usa 'aish cananuna uni raírisaribi 'uxcësa 'itima 'ain. Cananuna manúcëma 'aish upí oquin sináncë uni 'iti 'ain.⁷ Axa 'uxcë unicamax ca imé 'uxia. Usaribiti ca axa paéncë unicama 'uxanan imé paënia.⁸ Usa 'aínbi cananuna nux Nucën Papa Diosan uni 'aish camabi nëtën upí oquin sináncë 'iti 'ain. Cristonén ca ax quicésabi oquin 'ë 'aquinia quixun sinánquin cananuna ami catamëquin uni raírribi nuibati 'ain, ñunshin 'atimanéan nu ñu 'atima 'anun sinánmitima cupí. Cristomi catamëquin raíri uniribí nuibacë 'aish cananuna suntárunéan 'acánani ami catamëti cupí anun aín shican bëpánti manë chupa pañucësa 'ain. Usai 'iquin, Jesucristo utécencëbë cana asaribi upí 'iti 'ai quixun sináncë 'aish, cananuna axa ami nishcë unán 'ati rabanan suntárunén aín maxcá manë mañutinén mapucésaribi 'ain.⁹ Nucën Papa Diosan ca nun 'ucha cupí numi nishquin castícanuxun nu caíscëma 'icën. An ca Nucën 'Ibu Jesucristo cupíshi upí 'inun iéminuxun nu caísaxa.¹⁰ Jesucristo ax ca nuxnu bamacëma pain 'aish abë 'ianan bamatancëbi abë tsónun nu cupí bamacëxa.¹¹ Ènë ñucama sinani camina ami catamëti Jesucristomi cushicë 'inux upiti bëtsibë bëtsibë sinánmiananti 'ain, mitsúxmi 'icésabi oi.

**Pablonéan axa Jesucristomi catamëcë
unicama 'ésëa bana**

¹²Nucën xucéantu, cananuna mitsu cain, mitsun cushicama 'imainun an mitsu 'aquincëcama 'imainun an mitsu Nucën 'Ibu Jesús ñuiquin 'ésëcë unicama acaman mitsu cacësabi oquin 'anan camina atun bana cuati 'ain. ¹³Atúan upí oquin mitsu 'aquincë cupí camina acama nuibaquin, asérabi ca upí uni 'icë quixun sinánquin, atun bana cuati 'ain. Camina bëtsibë bëtsibë nishánamea upí onani chuámashi bucucanti 'ain.

¹⁴Nucën xucéantu, énë ñucamaribi 'anun cananuna mitsu cain, an ñu mëétisama tanquin uni itsi ubíocë unicama, a camina sinananun 'ésëti 'ain. Jesucristonan 'áishbi upiti ami catamëcëma unicama a Jesucristomi upiti catamënen sinánmianan camina an Jesucristonan 'ixunbi an ñu 'atima 'ati sináncë unicama aribi upí 'inun 'a quinti 'ain. 'Aquianan camina camabi uni ami nishquinma nuibaquin upí 'inun 'a quinti 'ain.

¹⁵Mitsu uinu 'icënbì camina bëtsi uni mimi nishquian 'atimocëxun ami nishquin aribi cupiquin nishananquintima 'ain. Usai 'ima bëtsibë bëtsibë 'aquiananquin camina camabi uni 'a quinti 'ain.

¹⁶Masá nuitutíma camina camabi nëtén cuëeni chuámashi 'icanti 'ain. ¹⁷Usai 'i camina camabi nëtén Nucën Papa Diosbë banacanti 'ain. ¹⁸Uisa ñu cara 'icébëtanbi camina mitsun Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun cati 'ain. Jesucristomi catamëcë 'ixunmi

mitsun usaquin a cati ca Nucën Papa Dios cuëenia.

¹⁹Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëxuan unin upí ñu 'aia camina émitima 'ain. ²⁰Nucën Papa Diosan sinánmicëxuan unin ñuixuncë xun camina a bana cuaisama tantima 'ain. ²¹Unían bana ñuixuncëxun camina, Nucën Papa Diosan sinánmicëx cara quia quixun pain cuati 'ain. Cuacéxa usa 'icë camina aín bana upí oquin cuati 'ain. ²²Uisa ñucamax cara 'atima 'icë, acama énquin camina uisa ñu 'atimartsubi 'atima 'icanin.

²³Nucën Papa Dios, an nu bënëtima chuámarua 'imiti, an mitsu upíshi 'inun 'imianan mitsun sinan, mitsun nuitu 'imainun mitsun namíxbia uisa 'uchañumabi 'inun mitsu 'imiti cana cuëenin, utécenquian Nucën 'Ibu Jesucristonan usa 'icë mitsu isti cupí. ²⁴Nucën Papa Dios, an ainan 'inun mitsu caíscë, an ca mitsu usoquin 'imiti 'icë, ax quicësabi oquin.

**Upí oquin sinánxunquian ashiquin
Pablonën bérúanxa 'inun ca**

²⁵Nucën xucéantu, camina nu sinánquin Nucën Papa Dios nu ñucáxunti 'ain.

²⁶Jesucristo cupí mitsun nuitu upí 'ixun camina axa Jesucristomi catamëcë unicama bérúanxa 'inun cati 'ain.

²⁷Nucën 'Ibu Jesucristonan uni 'ixun cana an 'ë sinánmicësabi oquin mitsu cain, énë quirica camina axa ami catamëcë unicaman cuanun ñuixunti 'ain.

²⁸Mitsu Nucën 'Ibu Jesucristonan nuibaquin 'aquincëxmi mitsux upitax bucuti cana cuëenin. Ashi, Pablo.

PABLONËAN TESALONICANU 'ICË UNICAMA ARIBI BUANMITËCËAN QUIRICA

Pablonean abë 'icë unicamabëtan
Tesalónicanuaxa ax Jesucristomi
catamëcë unicama quirica cuënëoxuan

1 ¹Ex Pablo 'ixun cana Silvano
'imainun Timoteobëtan, Tesalónica
ëmanuaxmi Nucën Papa Dios 'imainun
Nucën 'Ibu Jesucristonan 'icë, mitsu ènë
quirica buánmin. ²Nucën Papa
Diosbëtan Nucën 'Ibu Jesucristonën
nuibaquin chuámarua 'áishmi bucunun
mitsu 'aquieti cananuna cuëenin.

I. JESUCRISTO UTËCËNTIA PABLONËN ÑUIA BANA (1.3-2.17)

Cristo utëcëncëbëtan Nucën Papa Diosan,
'uchañu unicama uisa cara oti 'icë quixun
isti bana

³Nucën xuceántu, mitsu sinánquin
cananuna nëtéquinma —asábi ca
—quixun caquin Nucën Papa Dios rabin.
Mitsux camina béráma 'icésamairai
Jesucristomi catamëanan bëtsibë bëtsibë
nuibananin. Usaími mitsu 'icëbëtan
nun Nucën Papa Dios —asábi ca
—caquin rabiti ca asábiira 'icë, anbi
mitsu upfira oquin sinánmicë cupí. ⁴A
rabianan cananuna camabi èmanuxun
axa Jesucristomi catamëcë unicamaxa
timëcë mitsu ñuiquin èsaquin cain,
mitsux camina unían ubíonan bëtsi bëtsi
ocëx téméraquinbi tanshianan, uisa ñu

cara 'icëbëtanbi èníma Jesucristomi
catamëti quixun. ⁵Ainan cupí usai
témératancëxi mitsu aín nëtënu abë
'inuan an mëníocë cupí camina 'unánti
'ain, Nucën Papa Dios ax ca asérabi aín
sinan upí 'icë quixun.

⁶An mitsu nishquin mitsu téméra-
micë unicama a usaribi oquin Nucën
Papa Diosan témératimi ca asábi 'icën.
⁷Usoquin 'anan aín ángelnën cushicama-
bëtan, tsi rëquirucësa 'ixuan pëcacë
nëbëtsi, Nucën 'Ibu Jesús naínuax
ucëbëtan, an nucëñun unían témérati-
cë 'icëbi mitsu chuámarua 'imiti ca
asábi 'icën. ⁸Aín ángelnën cushicamabë
utancëxun ca Nucën 'Ibu Jesusan ui
unicaman cara ami catamëisama tancë
'ixun Nucën Papa Dios 'unáncëma 'icë,
acama uisa cara oti 'icë usoquin 'ati
'icën. ⁹Usoquian xénibua 'afíni
cëñúntimoquin 'aisamaira oquin castícan-
cë unicamax ca Nucën Papa Diosan nëtë
upí, aín cushían pëcacë, anu Nucën 'Ibu
Jesúsbëma 'aish, a 'ura 'ianan aín cushion
'aquincëma 'iti 'icën. ¹⁰Usai ca 'iti 'icën,
a nëtë anúan Nucën 'Ibu Jesucristo uti,
aín unicaman —upíra ca Nucën 'Ibu
Jesucristo 'icë —quixun ami sinani
cuëenquin a rabinun. Mitsúnribi nun aín
bana ñuixuncëxun cuati ami catamëcë
'ixun camina aín unicamabëtanbi
cuëenquin a rabiti 'ain.

¹¹Usai 'iti cupía ainan 'inun caíscë
'ixun usai ca aín uni 'iti 'icë quixun an

sináncésabi oi 'inun mitsu 'iminun cananuna Nucén Papa Dios mitsu nêtë camabi ñucáxunin. Ñucáxuanan cananuna ax cuéencésabi oquinmi mitsun upí ñu 'aisa tancë acama 'anan ami catamëtia an mitsu sinánmicéxunmi upí oquin 'anun aín cushínbí mitsu cushionun quixun a ñucatin.

¹²Usaquinmi mitsu 'acébëtan ca Nucén 'Ibu Jesucristo, ax asérabi upí 'ianan cushiira 'icé 'unánquin unin rabiti 'icén. Rabicébëtan ca mitsúxribi Jesucristosa 'icé unin isti 'icén. Nucén Papa Dios 'imainun Nucén 'Ibu Jesucristo an mitsu nuibaquin 'imicëx camina mitsux usa 'iti 'ain.

Axa uti cémëi paránanti 'unáinracë uni achúshi ñuicë bana

2 ¹Nucén xucéantu, Nucén 'Ibu Jesucristo uti 'imainun nux abë biranani timéti ñuiquin cananuna énë bana mitsu cain. ²Aín uti nêtë ñuiquin ca unin —Nucén Papa Diosan 'unánmicë xun cana 'unarin, anúan Jesucristo uti nêtë ca uaxa —quixun mitsu cati 'icén. Camainun ca raírinénribi —aín uti nêtë ca asérabi sénënia —quixun bana ñuixunquin mitsu cati 'icén. Raírinénribishi ca —Pablonën ca nu, anúan Nucén 'Ibu Jesucristo uti nêtë ca sénënia quixun quirica bëmiala —quixun mitsu cati 'icén. Usaquier cacëxbi camina bënëti ratuti sináncasmatima 'ain. ³Usai quicé bana ñuia cuakinbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain. Jesucristo uti nêtë ucëma pan 'ain ca 'aisamaira unin Nucén Papa Diosan bana cuaisama tanti 'icén. Usaía 'icëbë ca aína unicama paránquin aín bana cuanun quixun 'aisama ñu 'amiti uni achúshi, axa aín 'ucha cupí 'aisamaira oquin casticancë 'iti, ax uti 'icén. ⁴A unin ca camabi uni Nucén Papa Dios 'imainun atúan rabiquin, ax ca nun dios

'icé quixun cacë, a ñucama énquin aishi rabinun cati 'icén. Canan ca anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunubi atsianx —ëx cana Dios 'ai —quixun sinani tsotí 'icén.

⁵¿Mitsubë 'ixun 'én usai ca 'iti 'icé quixun mitsu ca, a caina sináncaiman? ⁶Mitsun camina 'unarin uisa cupí cara 'aisama uni ax aín uti nêtë sénëncëma 'aínshi aima quixun. ⁷A unia ucëma pan 'aínbi ca anúan 'atima unin uni paránquin ñu 'atima 'ati a cushínribi unin bérí nêténbi ñu 'atima 'aia. An aín uti bëaracë axa nêtëcëbë cuni ca uti 'icén. ⁸Usoquin éncëx pain aia cémën tapun 'atima uni a camabi unin isiabi ca Nucén 'Ibu Jesusan axira uquin aín cuébitan uíncenéinshi 'aquin aín cushían pëcabëtsincë anúinshi cëñuti 'icén. ⁹Cémëi paránanti 'unáinra uni ax ca ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, an 'imicëx aín cushibë uti 'icén. Uquin ca cushiira 'ixun unían 'acëma ñu 'itsairá aín cushínbí 'aquin uni paránti 'icén.

¹⁰Usonan ca Jesucristomi catamëisama tancë cupía xénibua 'aínbi Nucén Papa Diosnan 'itima unicama, a atun 'ucha cupíbi paránuixun uisa ñu cara 'aisama 'icé abi 'ati 'icén. ¹¹Nucén Papa Diosanbi ca a unían paráncë unicama a —asérabi ca a bana usa 'icé —quixun sinánun usoquin 'imiti 'icén. ¹²An Jesucristo ñuicë bana cuatíbi ainan 'isama tancë 'ixun atun cuéencë ñuishi 'aquin 'atima ñu 'acé unicama, axa atun 'ucha cupíbi casticancë 'inun ca usai 'iti 'icén.

Nucén Papa Diosan ainan cupía iénun caíscë unicama

¹³Nucén xucéantu, usa 'aínbia Nucén 'Ibu Jesucristonën nuibaquin mitsu ainan 'imicë cupí cananuna Nucén Papa Dios —asábi ca —éñquinma cati 'ain. Mecama unioisama pain 'ixunbi ca Nucén Papa Diosan ainan 'inux iéti

mitsu sinánxuancëxa. Usa 'aish camina aín Béru Ñunshin Upí an ax cuëencësa oíshi 'inun mitsu sinánmicë, a cupí 'ianan asérabi Jesucristo ñuicë bana sináncë cupí, ainan 'ain. ¹⁴Nucën Papa Diosan ca nun nu —Jesucristomi catamëti ca uni ainan 'iti 'icë —quixun aín bana ñuixuncëxmi ami catamëti, asaribi upí 'aish aín nëtënu abë 'inun mitsu caísaxa.

¹⁵Nucën xucéantu, usa 'ain camina, mitsu Jesucristomi catamëti éntima 'ain. Énima 'ianan camina nun nu mitsu ñuixuncë banacama 'imainun nun nu mitsu buánmicë quiricanu 'icë banacama maribi cuaque manuima a banacama quicësabi oi 'iti 'ain. ¹⁶Usa 'ain cana Nucën 'Ibu Jesucristo 'imainun Nucën Papa Dios an nuibaquin nux chuámashi tani cuëénun 'imianan xénibua 'aínbi abë 'inun nu 'imicë, ¹⁷anbia, mitsu upí oquin sinánnian Jesucristomi catamëti énquinma ax cuëencësabi oquin upí banaishi ñuianan ñu upíshi 'anun 'a quinti cuëénin.

II. PABLONËN 'ËSËA BANA (3)

Nucën Papa Dios camina nu ñucáxunti 'ai quixuan Pablónen ca

3 ¹Nucën xucéantu, ésaquinribishi cananuna mitsu cain, camabi menu 'icë unicaman nun Jesucristo ñuquin bana ñuixunia cuanun camina Nucën Papa Dios nu ñucáxunti 'ain, nun mitsu bana ñuixuncëxun cuaqueinmi —a banax ca upíira 'icë —quixun caquin mitsun 'acésaribi oquin atunribi sinánun. ²Imainun camina an 'atima ñu 'acë 'aisama unicaman nu ubíoxunma 'anun Nucën Papa Dios nu ñucáxunti 'ain. Camabi uníxira ca Jesucristomi catamëcëma 'icën, ³usa 'aínbi ca Nucën 'Ibu Jesusan aín quicësabi oquin mitsu

ami catamënum cushioquin, ñu 'atima 'axunma 'anun béranti 'icën.

⁴Cananuna 'unanin, Nucën 'Ibu Jesucristonën 'aquincëxun camina mitsúnni nun cacëxun bérí 'acésabi oquin énquinma 'ati 'ai quixun. ⁵Nucën 'Ibu Jesucristonéan —Nucën Papa Diosan ca asérabi mitsu nuibatia —quixun upí oquin 'unánan, ax 'icésaribit uisa ñu cara 'icébëbi bénéquinma tanshi 'unánun mitsu 'a quinti cananuna cuëénin.

Axa Jesucristomi catamëcë unicaman ca ñu mëeti 'icë quixun Pablónen ca

⁶Nucën xucéantu, Nucën 'Ibu Jesucristonën nu sinánmicësabi oquin cananuna mitsu cain, ui unin cara Jesucristomi catamëcë 'ixunbi nun mitsu 'unánnicë sabi oi 'iisama tanan ñu mëétisama tania, abë camina énananti 'ain.

⁷Mitsúnni camina 'unánin, uisai caramina nux 'icésaribit 'iti 'ai quixun. Mitsubë 'aish cananuna ñu mëéima 'icëma 'ain. ⁸Cupíquinma cananuna unin piti picëma 'ain. Nun mitsun piti 'imainun mitsun curíqui cëñuti rabanan cananuna nëtënu 'anan iméribi témérai atsánquinbi ñu mëean. ⁹Mitsúnni nu cupíquin mitsun piti 'imainun mitsun curíqui 'ináncëxun nun biti ca asábi 'itsíanaxa. Usa 'aínbi cananuna, mitsúnnibimi nun 'acésaribi oquin 'anun, nun cuëencë ñu binuxun nunbi ñu mëean. ¹⁰Mitsubë 'ixun cananuna ésoquin mitsu can, an ñu mëétisama tancë uni an ca pitima 'icë quixun. ¹¹Ésaquian mitsu ñuicania cananuna cuan, micama raírinëx ismina ñu mëéimabi bana ñuibéquinishi nitsi quixun. ¹²Usa unicama cananuna Nucën 'Ibu Jesucristonën nu sinánmicësabi oquin 'ëséquin cain, atun cuëencë ñu binuxun ca uni itsi ubíquinma atúnbi ñu mëeti 'icë quixun.

¹³Nucén xucéantu, camina unicamaxa chuámarua bucunun ñu upí 'ati, a 'aisama tanquin éntima 'ain. ¹⁴Ui unin cara nun cuënöocë bana ènë ènxun nux quicësabi oquin 'aisama tamia, a unibë camina nitima 'ain, axa rabíntanun. ¹⁵Aíshbi camina abë nishananima 'ain. Nishananquimma camina nun bana quicësaribi oquin 'anun 'ésëti 'ain, nun xucénu 'acësaribi oquin.

**Upí oquin sinánxunquian ashiquin
Pablónen bérúanxa 'inun ca**

¹⁶Nucén 'Ibu Jesucristo, an aín unicama bënëtima chuámarua 'inun

'imicë, anbia mitsúxribimi uisa ñu cara 'icëbëbi camabi nëtë chuámarua 'inun mitsu 'imiti cana cuëenin, axbi mitsubë 'iquin mitsu bérúanti cana cuëenin.

¹⁷Ex Pablo 'ixun cana 'én mëcënanbi cuënëoquin bérúanxmi 'icanun quixun mitsu cain. Ènë isquin camina 'unánti 'ain, ènëx ca Pablónen cuënëocë 'icë quixun. Èsoquinshi cana cuënëoin. ¹⁸Nucén 'Ibu Jesucristonén nuibaquin 'aquincëxmi mitsux upitax bucuti cana cuëenin. Ashi, Pablo.

PABLONÉAN TIMOTEO A PAIN BUANMIA QUIRICA

Pablónéan Timoteo quirica cuénéoxuan

1 ¹Ex cana Pablo, aín bana uni
ñuixunuuan Jesucristonén caísa 'ain.
Usa 'inun ca Nucén Papa Dios, an nu
ainan 'inun iémicë, abétan Jesucristo,
an nu asaribi 'iminunu nun caíncë an
méníocëxa. ²Timoteo, 'én cana énë
quirica mi buánmin. ³Ex ami sináncësa-
ribi oi mix Jesucristomi sináncë 'aish
camina 'én bëchicësa 'ain. Nucén Papa
Dios 'imainun Nucén 'Ibu Jesucristo, an
nu ainan 'inun iémicë, an nuibaquin
min 'uchacama téréncë cupími ainan
'aish chuámarua 'iti cana cuéenin.

Unin cémëquin ñuicë bana cuatima bana

³Ex Macedonia menu cuantámai-
nunmi Efeso émanu bërúnun quixun
cana mi can, anuxunmi an Nucén Papa
Dios cuéncësabi oquin 'unánmiquinma
bëtsi bana uni ñuixuncë unicama
usoquin 'axunma 'anun quixun canun.
⁴Usa 'ain camina a unicama cati 'ain,
uni raírinéan nun rara tsóa 'imainun
uisai cara nun rara 'iacëxa quixun ñuicë
banacama a cuaxunma 'anun quixun.
Usa banacama cuati ca uni ñancábi
cuébicanania. Usa 'ain ca an a
banacama ñuicë unicaman Jesucristomi
catamëquin Nucén Papa Dios cuéncë
sabi oquin 'anun nu 'aquinima.

⁵Nucén Papa Dios ca cuéenia aín
unicamaxa ésaí 'inúnu 'unánmiti: aín

nuitu upí 'ianan aín 'uchacama téréncë
'ixun 'atécénti sináncëma 'ianan
Jesucristomi asérabi catamëcë 'ixun
unicama nuibati. ⁶Usaí 'inun 'unánmi-
nun ca Nucén Papa Dios cuéenia quixun
sinanima ca bëtsi bëtsi uni amanu
amanua sinani banaia. Usa 'ixun ca
Nucén Papa Dios cuéncësabi oía 'inun
aín unicama 'aquinima. ⁷Nucén Papa
Diosan bana unicama 'unánmisa
tanquin ñuixunquinbi ca a bana —uisai
cara quia —quixun cuatima. ⁸Imainun
ca a ñuixuncë banacama —asérabi ca
usa 'icë —quixun ñuixunquinbi uisai
quicë cara quixun a bana anbi cuatima.

⁸Camabi unia upí 'iti oquin ca Nucén
Papa Diosan aín bana uni 'ináncëxa. Usa
'ain ca a bana quicësabi oi 'iquin unin
'unánti 'icën, a banax ca upíra upí 'icë
quixun. ⁹Cananuna 'unanin, aín nuitu
upí 'ixun ca unin usai ca uni 'itima 'icë
quixun cuéneo bana isquinmabi ñu
'aisama 'aima. ¹⁰Aínbi ca an ésa ñu 'acë
unicaman —usaquin 'ati ca 'aisama 'icë
—quixun 'unánti cuéneo ca a bana 'icën:
an Nucén Papa Diosan bana cuéncëma,
'imainun an aín bana tancëma, 'atima
'aish 'aisama sinánñu, 'uchañuira, an
Nucén Papa Diosmi racuéquinma aín
bana quicësabi oquin 'acëma, 'imainun
an aín papa 'acë, an aín tita 'acë, an uni
itsi 'acë, acama 'imainun, ¹⁰aín xanuma
'aínbi xanubë 'icë unicama, aín bënëma
'aínbi unibë 'icë xanucama, xanúxmabi

unibë 'icë unicama, an ñu mëcamacë unicama, cëmëcë unicama, axa anun Nucën Papa Diosbë upí 'iti bana, énëxa quicë ñucama cuëëncëma unicama. Ésa ñu 'acë unicaman —usai 'iti ca 'aisama 'icë —quixun 'unánun ca Nucën Papa Diosan uni aín bana 'ináncëxa.¹¹ Axa usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë quicë bana, usuribiti ca Jesucristo ñui quicë bana, a uni ñuixunuan Nucën Papa Diosan 'ë caíscë, ax quia.

Nuibaquian ainan 'imicëxun unin Nucën Papa Dios —asábi ca —cati bana

¹²Nucën 'Ibu Jesucristonëن ca 'én an cacësabi oquin 'ati 'unánxun, aín bana ñuixunun caxun, usoquin 'anun 'ë cushioxo. Usa 'ain cana a ñucama sinánquin —asábi ca —quixun a Cain. ¹³Jesús ñui 'atimati bananan 'atimaquin sinánquin aín unicama téméradianan 'atimaquin ñuia 'icëbi ca 'ë aín uni 'imiacëxa. ¹⁴Ex Jesucristomi catamëcëma pan 'ianan ax ca Nucën Papa Diosan Béchicë 'icë quixun 'unáncëma 'ixun usoquin 'a 'icë ca Nucën Papa Diosan nuibaquin 'én 'uchacama 'ë térénxuancëxa. ¹⁴Térénxuanan ca Cristo Jesúsnan 'aish abë achúshi sinánñushi 'ixun, unicama upí oquin nuibanan upiti ami sinánun 'imiquin Nucën 'Ibu Diosan 'ë cushioxo.

¹⁵Énë banax ca asérabi 'icën. Usa 'ain ca camabi unin —asérabi ca —quixun 'unánti 'icën: Camabi uni aín ñu 'aisama 'acë cupía témérati 'icëbi Nucën Papa Diosnan 'inun iéminux ca Cristo Jesús énë menu uacéxa. Uni itsi 'icësamairai 'uchacë 'icëbi ca ainan 'inun 'ë iémiacëxa. ¹⁶Ex 'uchañuira 'icëbia Jesucristonëن 'ëmi nishquinma ainan 'ë 'imicë cupí ca axa ami catamëti xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti unicaman 'unánti 'icën, usuribi oquin ca Jesucristonëن aribi Nucën Papa Diosnan 'inun

'imiti 'icë quixun. Atúan usaquin 'unánun ca Nucën Papa Diosan nuibaquin 'ë ainan 'imiacëxa. ¹⁷Usa 'ain cananuna Nucën Papa Dios, axa usabi 'Apuira 'iá 'aish cëñútimoi usabi 'iti, a unin aín bérúnbi iscëma, 'ianan an camabi ñu 'unáncë, axëshia Dios, a xénibua 'aínbi rabiti 'ain. Usai ca 'iti 'icën.

¹⁸Timoteo, 'én bëchicësa 'icë, cana mi Cain, Nucën Papa Diosan sinánmicëx ca aín unicama mi ñuia quiacëxa, —Timoteonëx upí 'ixun ca Nucën Papa Diosan bana unicama ñuixunti 'icën. Mi ñuia usai quicë unicaman bana sinánquin camina ami catamëquin, Jesucristo cuëëncëma ñu 'aqinma 'aisama ñu 'ati sinánquinbi ténëquin upí ñuishi 'ati 'ain. ¹⁹Usa 'aínbi ca —ësa ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun 'unánquinbi usaquin 'acë 'aish uni ráfri Jesucristobë upiti nitsima. ²⁰Usai ca Himeneo 'imainun Alejandro 'ixa. A uni rabé cana Nucën Papa Dios ñui 'atimati banatécenunma ñunshin 'atimanëن 'apu Satanasnëan témérani-nun éan.

Camabi uni Nucën Papa Dios ñucáxunti bana

2 ¹Énë ñucama pain ñuiquin cana mi Cain: Timoteo, min camina axa Jesucristomi catamëcë unicaman, uni ráfri upiti bucunun 'imianan aín cuëëncë ñuribi bianan ami catamëanuan sinánminun, Nucën Papa Dios ñucáxun 'ë caxunti 'ain. Canan camina atúan Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun canun cati 'ain. ²Usonan ca camabi nëtënu 'icë 'apucama 'imainun 'apun anëcë unicamaribi Nucën Papa Dios ñucáxunti 'icën, nuxnu upí sinánñu 'ianan ubiónananim chuámashirua 'aish ax cuëëncësabi oi 'i bucunun. ³Usoquin Nucën Papa Dios camabi uni ñucáxunti ca asábi 'icën. Nucën Papa

Dios, an nu ainan 'inun iémicë, ax ca usoquian aín unicaman 'ati cuéenia. ⁴Ax ca camabi unían ainan 'inux iéquin ax cuéencésabi oi 'iti 'unánti cuéenia. ⁵Nucën Papa Dios ax ca achúshishi 'icën. An abéa camabi uni upí 'inun 'imiti axribi ca achúshishi 'icën, a uni ca Jesucristo ax 'icën. ⁶Camabi uníxa aín 'ucha téréncë 'aish Nucën Papa Diosnan 'inun ca 'itsianxmabi bamacéxa. Usai ca 'iacéxa quixun ca aín unicaman Nucën Papa Diosan ménfósbabi oquin unicama ñuixunia. ⁷Usa 'ain cana an 'imicë 'ixun judíos unicamaishima judíosma unicamaribi Jesucristomi catamëtía Nucën Papa Dios cuéencésabi oi 'inun 'unánmin. Usaquin uni 'unánminun ca Nucën Papa Diosan 'ë caíscéxa quixun ñuixunquin cana Cristonan 'ixun céméquin paránquinma mi can.

⁸Esa cana 'ëx cuéenin, uinu cara axa Jesucristomi catamëcë unicama timëtia anuax ca nucë bënë unix upí oquin sinani, unimi nishi abë cuébicananima, aín mëcén manámi oi Nucën Papa Diosbë banati 'icën. ⁹Usaribiti ca axa Jesucristomi catamëcë xanucamaxribi ax tanxëshi ménfocati 'icën, 'aisamaira cupicë ñu, chupa, curi, 'imainun perla, acama ca pañutima 'icën. Aín buribi ca unin isnun quixun 'aisamaira oquin ménítima 'icën. ¹⁰Usai 'iquinma ca usoquin cara axa Nucën Papa Diosmi catamëti ami cushicë xanun ñu 'ati 'icë, usoquinshi aín nuitu upí 'ixun 'anan nuibaquin 'aquinsa 'icë raíri 'aquitri 'icën. ¹¹Axa Jesucristomi catamëcë unicama timëcë 'ain ca xanuxun banaquinma nucë bënë unían Nucën Papa Diosan bana ñuixunia cuaque, a banaxa quicésabi oquin 'ati sinánti 'icën. ¹²Cana mi cain, axa Jesucristomi catamëcë unicama timëcëbétan ca xanuxun bana ñuixuntima 'icën, nucë bënë unían aín bana tanquin an

cacésabi oquin 'anun quiax ca quitima 'icën. Usai 'ianan ca unífan Nucën Papa Diosan bana ñuixuncëbë banatima 'icën. ¹³Nucën Papa Diosan ca uni achúshi, Adán, a pain uniotancëxun xanu achúshi, Eva, aribi umiocéxa. ¹⁴Uniocébi ca ñunshin 'atimanën 'apúan sinánmicë xun runun Adánma, Eva paránquin ñu 'atima 'amiacéxa. Usocéx ca 'uchacéxa. ¹⁵Usa 'aínbì ca uinu 'icë xanun cara tuáñu 'ianan Jesucristomi catamëcë 'ixun, bëtsibë nuibananquin upí sinánñu 'ixun 'atima ñu sinánquinma, tuáñu xanúan 'ati ñucama upí oquin 'aia, a xanux Nucën Papa Diosan upí oquin 'aquinçë 'iti 'icën.

Axa Jesucristomi catamëcë unin cushicamaxa usai 'iti bana

3 ¹Ené bana ca asérabi 'icën: Axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'iisa tancë uni an ca 'unánti 'icën, énë ñu mëeti ca upíira 'icën. —Usa 'ain cana upíira oquin 'ati 'ai —quixun sinánti 'icën. ²Usa 'ain ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi ax esa uni 'iti 'icën: Ca 'iti 'icën, —aisama ca —quixun unin ñuicëma, xanu achúshi ñuishi, upí sinánñu, cuabé banacëma, upí oquin sináncë 'ixun ñu 'atima 'acëma. 'Ianan ca a isi aia cuéenquin uni bicë 'ianan Nucën Papa Diosan bana 'unánmiti 'unáncë 'iti 'icën. ³Paéncëma 'ianan ca unibë mëeananti sinánñuma 'iti 'icën. Usa 'aish ca bënëtima cuémennishi unibë bananan curíquiñu 'iisa tani bënëtima 'icën. ⁴Aín xubunu 'icë aín aintscamaxa upí 'inun bérúanti ca 'unánti 'icën. An upí oquin 'unánmicë xuan aín bëchicënén aín bana cuacé ca 'iti 'icën. ⁵Aín xubunu 'icë aín aintscamaxa upí 'inun bérúanti 'unáncëma 'ixun ca unin axa Jesucristomi catamëcë unicama upí 'inun bérúantima 'icën. ⁶Béríratsu ami

catamëcë uni ax ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'itima 'icën. Usa 'ixunbi ca —'ëx cana bëtsi unisamaira 'ai —quixun sinánti 'icën. Usaribiquin rabíquin —'ëx cana Nucën Papa Diossalibi 'ai —quixun sináncë cupí ca Nucën Papa Diosan ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, aín nëtënu chiquíancëxa. Usaribitía rabítí rabanan camina axa béríratstu ami catamëcë uni axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'imitima 'ain. ⁷Axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi ax ca axa Jesúsmi sináncëma unínbia —ax ca upí nuitkañu 'icë —quixun 'unáncë 'iti 'icën. Usama 'icë ca unia a ñui 'atimati banamainun ñunshin 'atimanën 'apúnribi ñu 'atima 'amiti 'icën.

**An axa Jesucristomi catamëcë unicama
'aquincë unicamaxa usai 'iti bana**

⁸Axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'icësaribiti ca an atu 'aquincë unicamaxrabi 'iti 'icën. Upí uni ca quixuan unin 'unáncë ca 'iti 'icën. 'Ianan ca cémëma 'ixun aín quicësabi oquin ñu 'acé 'iti 'icën. Paéncëma 'ianan ca curíqui binuxun uni paráncëma 'iti 'icën. ⁹Usa 'ixun ca Jesucristomi catamëquin Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicë ñucama upí oquin 'unani an 'imicësabi oi 'iti 'icën. Usai 'i ca —'én cana Nucën Papa Dios cuëëncëma ñu 'aima —quixun 'unáncë 'iti 'icën. ¹⁰An axa Jesucristomi catamëcë unicama 'a quinti uni caísnxun camina uisa uni cara, uisoquin cara ñu 'aia quixun pain istancëxun caísti 'ain. ¹¹An axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aquincë unin xanux ca —upí xanu ca —quixuan camabi unin 'unáncë 'iti 'icën, ca cémëi bëtsimi manáncëma 'iti 'icën, paéncëma 'ianan ca aín ñu 'ati upí oquin 'acé 'iti 'icën. ¹²An axa Jesucristomi catamëcë

unicama 'aquincë unix ca achúshi xanuñuishi 'iti 'icën. Aín bëchicë 'imainun aín xubunu 'icë aín aintsicama upí 'inun bérúanti ca 'unánti 'icën. ¹³Usa uni 'ixuan axa Jesucristomi catamëcë unicama upí oquin 'aquinia isquin ca camabi unin —atus ca upí uni 'icë —quixun ñuiti 'icën. Usaquian ñuicëxun ca ami cushicë 'aish racuéquinma Cristo Jesús unicama ñuixunti 'icën.

**Uni itsínma axa Jesucristomi catamëcë
unicamainshi 'unáncë bana**

^{14,15}En cana bënétishi mi isi cuanti sinanin. Usa 'ixunbi cana 'ëx bënéquiancëbétanmami, usai ca Jesucristomi catamëcë unicama bucuti 'icë quixun 'unánun, quirica pan mi buánmin. Axa Jesucristomi catamëcë unicamax ca Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, aín uni 'icën. Aín unicama cupíshi ca camabi unin uisa cara Nucën Papa Dios 'icë quixun 'unánan uisax cara uni ainan 'iti 'icë quixun 'unánti 'icën. Atu cupíshi ca bëtsi unicaman énë ñucamax ca asérabi 'icë quixun manutima 'icën. ¹⁶Asérabia unin 'unáncëma ñu Nucën Papa Diosan aín unicamaishi 'unánmicë 'ain ca nun ñuicë bana énëx asérabi 'icën:

Jesucristo ax ca Diosribi 'aish énë menuax uni 'iacëxa. Jesucristo-nén ca aín nuitka upí 'ixun upí ñuishi 'aia quixun ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan unicama sinánmiacëxa. 'Imainun ca Jesucristonëx ángelnénribia iscë 'iacëxa. Usa 'ain ca a ñuiquin aín unicaman camabi menuxun uni 'unánmia. A ñuicë banax ca asérabi 'icë quixun sinani ca camabi menuax, uni ami catamëtia. Usa 'aish ca énë menu 'itancëx aín Papabë 'i aín nëtënu cuancëxa.

**An Nucën Papa Diosan banamabi bana itsi
uni ñuixuncë uni ñuicë bana**

4 ¹Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan ca nu upí oquin 'unánun 'unánmia, Jesucristo utécénti nëtë 'urama 'ain ca ñunshin 'atima, an uni paráncë, acaman sinananmicëxun, uni raírinën 'atima ñu 'aquin Jesucristomi catamëti énti 'icë quixun. ²Usai 'iquin ca axa cémecë unin bana cuati 'icën. A cémecë unicama an ca céméntapun 'aish céméquín, usai banati ca 'aisama 'icë quixun 'unaníma. Usa unicamax ca aránpi 'itsisan mëpëpëcácexa mocënu ñun naxcacéxunbia paë tancëma unisaribi 'icën. ³A unicamax ca axa Nucën Papa Diosmi catamëcë unicaman isa xanu bitima 'icë quianan bëtsi bëtsi ñuribi pitima 'icë quiax quia, an 'ináncëxun aín unicama an aín bana 'unáncë 'ixun a —asábi ca —caquin piti oquian camabi ñu Nucën Papa Diosan unio 'aínbì. ⁴Nucën Papa Diosan unio camabi ñux ca upí 'icën. Usa 'ain ca aín unicaman —pitima ca —quixun timaquinma Nucën Papa Dios —asábi ca —caquin piti 'icën. ⁵Aín banaxa —asábi ca camabi piti ñu 'icë —quiax quicë cupí cananuna an nu ñu 'ináncëxun, Nucën Papa Dios —asábi ca —quixun caquin piti 'ain.

**An Jesucristo cuëencësabi oquin bana
ñuixuncë uni ñuicë bana**

⁶Én mi cacë bana énë axa Jesucristomi catamëcë unicama ñuixuncë 'aish camina an Jesucristo cuëencësabi oquin bana ñuixuncë 'iti 'ain. 'Ianan camina ami ñuixuncë bana upí oquin 'unánquin a banaxa quicësabi oquin 'ati 'ain. ⁷Usai 'iquin camina unían aín rara usai 'iá bana ñuicëbétanbi, usaribi oquin 'aquinma, upíra oquin sinánquin Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'ati 'ain.

⁸Énëx ca ésa 'icën. Camabi nëtëni cuai aín nami bachura 'ianan cushi 'aish ca uni upiti cuai cuëënia. Usai cuëencësabimaira oi ca camabi nëtëni upíra oquin sinánquin Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'ai, uni énë menuax upitax bucui cuëëanan usai 'itancëx Nucën Papa Diosan nëtënuaxribi abë 'aish cuëënti 'icën. ⁹Usai ca 'iti 'icë quicë banax ca asérabi 'icën. Usa ca quixun ca camabi unin upí oquin 'unánti 'icën. ¹⁰Nucën Papa Dios, axa bamatimoj tsócë, an camabi uni ainan 'inun iémisa tanquin Jesucristomia ax catamëcë unicama iémicë, an ca axa quicësabi oquin énë menuxun 'imianan aín nëtënuaxribi aín unicama upitax 'inun 'imiti 'icë quixun cananuna 'unánin. Usa 'ixun cananuna nun 'acësaribi oquian camabi unin 'unánun, téméranan uni numi 'atimati banacë 'ixunbi unicama Nucën Papa Diosan bana ñuixunin.

¹¹Én mi cacë banacama énë camina axa Jesucristomia catamëcë unicama usaquian 'anun quixun caquin 'unánmiti 'ain. ¹²Usoquin 'anan camina mix mëcò unima cupía unin timaquin min bana cuaisama tanti rabanan upí uni 'iti 'ain. Mixmi 'icësaribitia axa Jesucristomia catamëcë unicamaxribi upí 'inun camina upiti bananan, upitishi 'ianan, unicama nuibanan, uisa ñu cara 'icébëbi Jesucristomia catamëanan, min xanuma 'ain xanubë 'itima 'ain. ¹³Éx mi isi cuanmainun camina axa Jesucristomia catamëcë unicama timécënu Nucën Papa Diosan bana, min 'accësabi oquin camamaxunbia cuanun cushin banaquin 'ati 'ain. Atúxa upiti Jesucristomia catamënu camina bana ñuixunquin upí oquin sinánmiti 'ain. ¹⁴Axa Jesucristomia catamëcë unicamaxa timécë 'aínan atun cushicaman aín mëcén minu nanxun, Nucën Papa Diosan sinánmicëxun mi cá bana a camina manutima 'ain. Atúan

cacësabi oquinmi 'anun ca Nucën Papa Diosan mi cushioti 'icën.

¹⁵—An ca Jesucristomi catamëcë 'ixun, upí oquin ñu 'aia —quixuan unicaman mi isnun camina upí oquin sinánquin 'én mi cacë banacama quicësabi oquin ènquinma 'ati 'ain.
¹⁶Amanu amanua sinanima camina a bana quicësabi oi 'ianan a banaxa quicësabi oquin uni bana ñuixunti 'ain. Usaquin 'aími mix iécé 'imainun ca an mínni a bana ñuixuncëxun cuacë unicamaxribi Nucën Papa Diosnan 'inux iécé 'iti 'icën.

Axa Jesucristomi catamëcë unicamabë usai 'iti bana

5 ¹Uni apan camina ñu catima 'ain. ²Nu caquinma camina min papami 'acësaribi oquin uni apan upí banaishi ñuixunquin 'éseti 'ain. Min xucénmi 'acësaribiquin camina bëná unicamaribi nuibaquin 'éseti 'ain. ³Min titami 'acësaribi oquin camina nuibaquin xanu xënicama 'éseti 'ain. 'Anan camina min chirabacëmi 'acësaribi oquin xanu xuntacucamaribi 'atimaquin sinánquinma upí oquin sinánquin 'éseti 'ain.

³Casunamëcë xanucama camina an ñu 'a quinti 'áima 'ain, 'a quinti 'ain. ⁴Usa 'aínbì ca xanu casunamëcënëx tuánu 'ianan babañu 'icë aín tuábëtan aín baban 'a quinti 'icën, chamará 'icë ca aín papabëtan aín titan téméraquinbi nuibaquin tuá canioia, usa cupí. Usa 'ain camina uni 'imainun xanu, aín tita, aín papa 'imainun aín xubunu 'icë aín aintsicamaribi 'aquianan ñu 'axunti 'unánmiti 'ain. Usoquian 'ati ca Nucën Papa Dios cuëenia. ⁵An ñu 'a quinti 'áima 'ain ca xanu casunamëcënëx Nucën Papa Diosmishi catamëtia. Usa 'aish nötéñbi, imébi èníma abë banaquin ca Nucën Papa Dios raíri uni ñucáxunia.

⁶Casunamëcë xanu axa xanu raíri 'a quinti sinanima, aín cuëñcësarishi 'icë, ax ca bamacëma pain 'aíshbi bamacësa 'icën. ⁷Usa 'ain camina 'én mi cacë banacama ènëxa quicësabi oía 'inun, axa Jesucristomi catamëcë unicama 'unánmiti 'ain, unían —aín aintsi 'ibu ca upí oquin 'aquinima —quixun ñuiti rabanan. ⁸Uni 'imainun xanu Jesucristomi catamëcë 'ixunbia, an aín xubunu 'icëcama 'imainun aín aintsi 'ibucamaribi ami sinánquin 'aquinçëma, ax ca Jesucristomi catamëcëmasa 'icën. Usa 'aish ca axa Jesucristomi catamëcëma uníxa 'icësamaira oi 'atimaira 'icën.

⁹An ñu 'a quintia 'áima 'ain ca xanu casunamëcë, axa Jesucristomi catamëcë unicaman 'a quinti 'icën. 'Aquinçëxun ca atúinshia ñu 'axunun caínquinma, anribi axa Jesucristomi catamëcë unicama 'a quinti 'icën. Usaquin 'anun aín anë quiricanu 'acë xanu, ax ca sesenta baritiañuma pan 'itima 'icën. Casunamë cëma 'aish achúshi bënëñuishi 'iá ca 'iti 'icën. ¹⁰Upí oquian ñu 'aia unin 'unáncë ca 'iti 'icën. Cara aín tuá upí oquin canioxa, cara uni 'imainun xanu a isi aia upí oquin biaxa, cara axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aquinxa, cara axa téméracë unicama chuámarua 'inun 'aquinxa, 'imainun cara uisa ñu upíribi 'axa quixun 'unáncë 'aish ca aín anë 'acë 'iti 'icën.

¹¹Usa 'ain camina casunamëcë xanu xutani 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama an 'aquinun 'imitima 'ain. Usa xanux ca Jesúsmi manuti amiribishi bënutisa tanti 'icën. ¹²Usari 'i ca —'én cana axa Jesucristomi catamëcë unicama 'a quinti 'ai —quixunbi 'aquiníma 'uchati 'icën. ¹³Ianan ca usa xanux ñu mëétisama tani chiquishi, bëtsi bëtsi xubunu atsínbëquinquin bana ñuibëquini niti 'icën. Nianan ca a

ñuitima ñuribi ñuiti 'icën. ¹⁴Usaía 'itima cupí cana cuëenin, xutani 'aísha ax casunamëcë xanux ca bënuti 'icën. Bënutancëxun tuatancëxun ca aín tuá 'imainun aín xubunu 'icë ñucama upí oquin bérúanan, aín bëneribí 'a quinti 'icën. Usaorian 'acébë ca axa Jesucristomi sináncëma unicama a xanu ñui 'atimati banatima 'icën. ¹⁵Usai 'iquinma ca casunamëcë xanu rafrinën Nucën Papa Diosmi sinánti énxun ñunshin 'atimanën 'apu Satanasnëan sinánmicë sabi oquinshi 'aia.

¹⁶Usa 'ain cana mi cain, bëbu 'imainun xanu axa Jesucristomi catamëcëcaman ca aín aintsi 'ibu casunamëcë 'icë upitaxa 'inun bérúanti 'icën, axa Jesucristomi catamëcë unicaman isa a bérúanun quixun sinánquinma. Usa 'aímbi ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman, an 'a quinti aín aintsi 'ibu 'áma 'ain, xanu casunamëcë 'a quinti 'icën.

¹⁷Aín cushían upí oquin 'aquincëxun ca axa Jesucristomi catamëcë unicaman ami sinánquin nuibaquin aín bana cuati 'icën. Usa 'ixun ca bëtsi 'acësamaira oquin an bana ñuixuanan upí oquin 'unánmicë, ami sinánquin nuibanan upíra oquin aín bana cuati 'icën.

¹⁸Moisésnëan cuénéo bana ca quia: "Trigoma rëucubutanun amáquín piia quixun camina vaca bënié cuétanitima 'ain". Jesusaxribi ca ésaí quiacëxa: "An ñu mëëxuncë uni a ca an ñu mëëmicë unin cupíoia". Usaribiti ca an Nucën Papa Diosan bana ñuixuncë uni an aín cupí bití asábi 'icën.

¹⁹Axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushia, usai ca 'ia quixun uni achúshinën ñuia camina cuashiti 'ain. Rabé unían ñuia camina cuapánti 'ain. Rabé 'imainun achúshi unían ñuiaíra camina —asérabi ca —quixun 'unánti 'ain. ²⁰Usa 'ixuan asérabi énquinma

'aisama ñu 'aia camina axa Jesucristomi catamëcë unicama timécënu xun sinanatánun 'éseti 'ain, usaquinmi caia cuaorian axa Jesucristomi catamëcë uni rafrinën —'enribi cana usaquin 'atima 'ai —quixun sinánun. ²¹Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristo 'imainun aín ángel upícaman ribia ismainun cana ésaquin 'anun mi cain: Min aintsi 'ibu 'imainun uisa uni cara, anbia axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'ixunbi ñu 'aisama 'aia camina axa Jesucristomi catamëcë unicama timécënu xun sinanamiquin cati 'ain, 'en mi cacësabi oquin. ²²Upí oquin aín nuitka 'unánxunmaishi camina uni axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'imitima 'ain. Upí oquin pain uisa uni cara quixun istancëxun camina min mëcën anu nanquin anëti 'ain. Isunmabi upíma uni anéaxbi camina usaribiti upíma 'iti 'ain. Usaquin ñu 'ati rabanan camina bérúancati 'ain.

²³Min pucu 'aisama 'iquin camina 'unpáxëshi 'aquinma vino chamara 'unpáxcënum mëscuxun 'ati 'ain.

²⁴Uni rafrinënán unéquinma ñu 'aisama 'aia ca a unicama policianën buáncëma 'aínshi unin isia. Isanabí ca uni rafrinënribi unéxun ñu 'aisama 'aiabia policianën a unicama buáncëbétan cuni unin 'unania. ²⁵Usaribiquin ca unían ñu upíshi 'aia camabi unin isia. Usaorian iscëma 'aíshbi ca unin upí oquin 'acé ñu ax raíri unían 'unáncëma 'itima 'icën.

6 ¹An uni ñu mëëxuncë uni, ax Jesucristomi catamëcë 'ixun ca an ñu mëëmicë uni ñuiquinma upíxu shi ñu mëëxunti 'icën, unían Nucën Papa Dios ñuianan aín banaribi 'atimaquin ñuiti rabanan. ²A rabëtaxbi Jesucristomi catamëcë 'ixun ca an uni ñu mëëxuncë unin —an é ñu mëëmicë uni cana upí oquin ñu mëëxunima —quixun sinántima 'icën. Usai 'iquinma ca an ñu

mëëmicë uni axa Jesucristomi catamëcë 'aish aín nuibacë xucénsa cupí, bëtsi uni 'acësamaira oquin ñu mëëxunti 'icën. Usai 'inun camina camabi uni ñuixun-quin 'unánmiti 'ain.

**Jesucristomi catamëcë uni
ñuñu 'isa taní bënëtima bana**

³Ui unin cara unínbì sináncë bana uni 'unánmiquin Nucën 'Ibu Jesucristonën ñuicë bana, anun uni iéti, a 'imainun an sinánmicëxuan aín unicamanribi ñuicë bana cuasama tania, ⁴a unin ca rabiaca-quinbi añu ñubi 'unáncëma 'icën. Usa unin ca abë cuëbicanantishi cuëenquin —usama ca, èsaira ca bana 'icë —quixun raíri unicama cuëbicananquinia. Usai 'i ca a unicamax nutsianan, nishánanan, ñuianani 'atimati banaia. Usa 'ixun ca uinu 'icë unínbì ca asérabi bana ñuima quixun sinania. ⁵Usa 'aish ca a unicamax usaíshi 'iquin uisa ñu 'ati cara upí 'icë, uisa ñu 'ati cara upíma 'icë quixun 'unanimia nëtëtima nishánani cuamiana-nia. Usai 'icë unicaman ca Nucën Papa Diosan bana 'aquin isa unin curíqui biti 'icë quixun sinania. A unicamabë camina nitima 'ain. ⁶Axa ñuñu 'isa taní bënëtima Jesucristomi catamëcë uni ax cuni ca upí oquin sinani cuëenia. ⁷Ñuñu cananuna bacéanma 'ain. Usaribiquin cananuna bamaquianquin uisa 'ixunbi nun ñuicama buaniman. ⁸Usa 'ain cananuna pitíñu 'ianan chupañu 'aish cuëenquin 'aisamaira ñuñu 'iti sinántima 'ain. ⁹Axa 'aisamaira ñuñu 'iti cuëencë uni a ca ñunshin 'atimanén 'apun ñu 'aisama 'anun sinánmia. Sinánmicëxun ca a unicaman, uni sinánñuman 'acësaribi oquinshi 'ati 'icën. Atúan usoquin sináncë cupí ca an 'aisama ñu 'atishi sináncë unicamax, aín sinan ñancáishi 'aish xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'itimoi bamanuxun 'aia. ¹⁰Axa ñuñu 'ianan 'aisamaira curíquiñu

'iti cuëencë uni an ca masáquin sinan sinánquin, uisa ñu cara upíma 'icë abi 'aisama sinánñu 'ixun 'aia. Usa 'ain ca raíri unin Jesucristomi sináncë 'ixunbi 'aisamaira ñu biti cuëenquin, Jesucristo manubianxun ñu 'aisama 'aia. Usa 'aish ca masá nuituti nitsia.

**Jesucristonan 'ixun ñu 'atima 'ati
sinánquini bi tënëti bana**

¹¹Uni raírinéan 'aisamaira ñuñu 'ianan curíquiñu 'iti cuëencë cupí 'atima ñu 'acébëbi camina mix Nucën Papa Diosmi catamëcë 'aish atumi 'unánti 'ain. 'Unánquín camina upí sinánñu 'ixun Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin 'anan, ami catamëti unicamabë nishána-nima nuibananan, uisa ñu cara 'icébëbi bënëtima 'ianan, rabbitima cuëméninishi banati 'ain. ¹²Ñunshin 'atimanén 'atimamitisa tancëxunbi tënëquin camina Nucën Papa Diosmi catamëcë 'ixun ax cuëencësabi oquinshi ñu 'ati 'ain. Usoquin 'atancëxmi xénibua 'aínbi aín nëtënu abë 'inun ca an mi caísacëxa. Asérabi cana 'ëx usai 'i quiax camina 'itsa unían cuamainun quiacén. ¹³Nucën Papa Dios, an camabi ñu unio, a 'imainun Jesucristo, Poncio Pilatonën ñucácëxun chiquinaquin —'Apu 'inux cana uacë —quixun cá, ax cuëencësabi oquin cana mi cain, ¹⁴Nucën 'Ibu Jesucristo utëcënti nëtë 'itámainuan xénibua 'aínbi uínbi min camina ñu 'atima 'acë quixun sinánti rabanan camina ñu 'aisama 'aquinma, 'ën mi cacë bana bëtsi oquinma ax quicësabi oquinshi 'ati 'ain. ¹⁵Aín nëtëa sénéncëbétan ca Nucën Papa Dios, ax achúshishi 'icëa camabi unin ashi rabbiti, 'ianan cushiira cushi 'aish, 'apucaman 'Apu 'ianan 'ibucaman 'Ibu, anbi Nucën 'Ibu Jesucristo utëcénun xuti 'icën. ¹⁶Nucën Papa Dios axëshi ca cëñutima usabi 'ia. Ax ca uíxbi bëbaquiantisama

oquian pēcacé nēbētsi 'icēn. Uínu 'icē unínbi ca a isáma 'icēn. Istisama ca ax 'icēn, uínbi ca a isima. Ax cushiira cushi 'icē ca xēníbua 'aínbi camabi unicama 'imainun ángelcamanribi a rabiti 'icēn. Usaquin ca 'ati 'icēn.

¹⁷Axa Jesucristomi cataméccé uni, 'itsa curíquiñu 'imainun 'itsa ñuñu 'icē camina esaquin cati 'ain: Curíquiñu 'ixun camina —"ex cana ñuñuira 'aish bëtsi unisama 'ai —quixun sinántima 'ain. Curíqui 'imainun ñucamaxribi ca nëtëti 'icēn. Usa 'ain camina min curíquimi catamëquin —uínbi ca 'é uisoima, añu ñu carana 'aisa tani a cana 'ati 'ai —quixun sinántima 'ain. Usaquin sinánquinma camina Nucën Papa Dios an bamatimoi tsócë 'ixun, anun nux chuámarua bucunun camabi ñu nu 'ináncé, amishi catamëti 'ain. ¹⁸Canan camina esaquinribi atu cati 'ain, énquinma upí ñuishi 'anan ca uix cara ñuñuma 'aish 'aquinsa 'icë aribi ñonquinma 'aquínti 'icë

quixun. ¹⁹Usoquin 'acé 'aish ca ñuñu uni ax Jesucristonén 'acésaribi oquin sináncë 'aish énë menuxun pain Nucën Papa Dios cuëenmitancëx, bamatancëxribi xëníbua 'aínbi chuámarua abë 'iti 'icēn.

Ashia Pablonën Timoteo cá bana

²⁰Timoteo, cana mi cain, bana itsi ñuixunquinma camina Jesucristo ñuicë banaishi bëtsi oquinma unicama ñuixunti 'ain. Jesucristo ñui quicë bana isa quixunbi ca bëtsi bëtsi unin asérabi a bana quicësa oquin ñuixunquinma bëtsi bana ñuia. A banax ca an ñu 'unáncë unicaman asérabi isa quixun ñuicë 'aishbi ñancáishi 'icēn. A bana camina cuatima 'ain. ²¹Raírinén ca a bana cuaquin Nucën Papa Diosmi sinánti éanax.

Nucën Papa Diosan nuibaquin mi 'aqinmainun ca bérúanx 'it. Ashi, Pablo.

PABLONËAN ARIBI TIMOTEO BUANMITÉCÉAN QUIRICA

Pablonean Timoteo quirica cuënëoxuan

1 ¹Ex cana Pablo, aín bana
ñuixunuan Jesucristonén caísa 'ain,
Nucën Papa Dios cuëencésabi oquin.
—Jesucristomi catamétishi ca uni
Nucën Papa Diosnan 'iti 'icé —quixun
unicama canun ca Jesucristonén 'é
'imiacéxa. ²Timoteo, 'én bëchicésa 'icé
nuibaquin cana énë quirica mi buánmin.
Nucën Papa Dios 'imainun Nucën Ibu
Jesucristo, an nu ainan 'inun iémicé, an
nuibaquin min 'uchacama térencé
cupími ainan 'aish chuámashirua 'iti
cana cuënin.

Cristo ñuiquin uni cati bana

³Nucën raracaman 'asaribi oquin
'enribi asérabi a 'inamécé 'ixun rabicé,
Nucën Papa Dios, a cana imébi nöténbi
abé banaquin mi ñucáxunquin —asábi
ca —quixun cain. ⁴Mixmi bëunan
mëscúcé aribi manucéma 'ixun cana
chuámarua tani cuëeinra cuëenuxun mi
istécëinsa tanin. ⁵Imainun cana mixmi
asérabi Jesucristomi sinania 'én mi iscé
a manuiman. Min chichi, Loida,
'imainun min tita, Eunice, axa 'icésari-
biti camina mix asérabi Jesucristomi
sináncé 'ai quixun cana 'unarin.

⁶Usa 'ain cana manúaxmami 'inun mi
cain, 'én mëcén minu nancëbëtan ca
Nucën Papa Diosan aín bana ñuixunun
aín cushi mi 'ináncéxa. A cushia minuax

nöténunma camina bënamëbutibia tsí
réquirutécencésa 'inuxun, ami
catamëquin aín bana ñuixunti 'ain.
⁷Ainan 'aishnu racué 'inun ca Nucën
Papa Diosan nu 'imiamma 'icén. An ca nu
ainan 'imiacéxa, aín cushiñu 'ixunu
nuibaquin unicama 'aquianan upí oquin
sinánquin ñu 'anun.

⁸Mix ainan 'aish camina —'ex cana
Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ai —quixun
uni catimi rabíntima 'ain. 'Imainun
camina Jesucristonén bana uni ñuixunia
'é sipuacancé cupí rabíntima 'ain. Usai
'iquinma camina miribia uni Nucën
Papa Diosan bana ñuixuncé cupí, unin
témëramicëxunbi rabíntquinma tanshití
'ain, Nucën Papa Diosan ax cuëencésabi
oquin mi cushiomainun. ⁹Nucën Papa
Diosan ca nu iémiquin ainan 'imiacéxa,
nuxnu ax cuëencésabi oíshi upí 'inun.
Nun ñu upí 'acé cupíma, axbi nuxnu
ainan 'iti cuëenquinshi, ca nu nuibaquin
Jesucristo cupí nu ainan 'imiacéxa.
Camabi ñu uniocéma pain 'ixun ca
Nucën Papa Diosan nuibaquin, Cristo
Jesusan nu iémiquin mëniocéxa. ¹⁰Mënio
'ixun ca camabi unían —an ca nu
nuibatia —quixun 'unánuan nu iémítí
Jesucristo xuacéxa. Xuá 'aish ca axa ami
catamécé unicamaxa ax utécencébë
usaribiti 'iti oi bamatancéxbi baísquia-
céxa. Usa 'ain cananuna 'unarin, ainan
'aish ca uni aín nöténu cëñútimo abé
'iti 'icé quixun.

¹¹Usaía Jesucristo ñui quicé banacama camabi judíosma unicama ñuixuanan aín bana quicésabi oía 'inun 'unánminun ca Nucén Papa Diosan 'ë 'imiacéxa. ¹²An 'imicéxun usoquin 'acé cupía bëtsi bëtsi ocancéxbi cana rabiniman. Ami cataméquin cana 'unarin, ax cushira 'ixun ca Nucén Papa Diosan, 'ëx a 'inaméccé 'icé bérúanquin aín bana bëtsi oquin ñuiquinma upí oquinshi unicama 'unánminun 'ë 'a quinti 'icén. 'A quianan ca anúan ax utécénti nëtén uquin an 'én 'acé ñuicama upí isti 'icén.

¹³En mi ñuixuncé banacama quicésabi oquin camina manuquinma 'ati 'ain. 'Anan camina ainan 'icéa Cristo Jesusan mibé 'ixun cushiocéx ami cataméti camabi uni nuibacé 'iti 'ain. ¹⁴Aín Béru Ñunshin Upí an nubé 'ixun nu sinánmicé, an 'aquincéxun camina Nucén Papa Dios cuéencésabi oíshi 'ianan Jesucristo ñuicé banaishi ñuixunti 'ain.

¹⁵Camina 'unan, Asia menuax ucé unicamabétan ca Figelo 'imainun Hermógenes, axribi anuax ucé 'ixun, anribi 'ë ébianxa. ^{16,17}Usa 'aínbi ca Onesiforónen 'ëx masá nuitucasíabi 'ë 'eséquin 'ë cuéenmiaux. Romanu ax bérí ucé 'ixun méracatsi bénéquin bariquinbi 'acasmantançexun 'ë mérax ca 'ëx sipunu 'aínbi rabinima 'itsai 'ë isi uaxa. Usa 'ain cana Nucén 'Ibu Diosan Onesiforónen xubunu 'icécamá nuibaquin 'a quinti cuéenin. ¹⁸Imainun camina 'unarin, Efeso émanuxunribi ca Onesiforónen ñu nu 'itsa oquin 'axuanxa. Usa 'aína Nucén 'Ibu Jesucristo utécencébétan Nucén 'Ibu Diosan a upí isti cana cuéenin.

Aín cushían cacésabi oi suntáru 'icésaribiti Jesucristonan 'aish, 'iti bana

2 ¹Timoteo, 'ën bëchicésa 'icé cana mi Cain, Jesucristonéan nubé 'ixun nuibaquin nu 'inánti aín cushi a bitsi

camina ami cushicé 'iti 'ain. ²Axa timéccé unicama 'én caiami cuacé banacama, a camina, an asérabi uni raíri 'unánmii-sabi sinámñu uni caístancéxun usaribi oquian 'anun 'unánmiti 'ain.

³Suntárunean upí 'ixun aín cushían cacésabi oquin téméraquinbi 'acésaribi oquin camina mix, Jesucristonén uni 'ixun, téméraquinbi an cacésabi oquin 'ati 'ain. ⁴Suntáruneen ca suntáruma unicamabétan ñu mëequinma atun 'ati ñuishi 'aia. Usa 'ixun ca aín comandante cuéenminuxun aña 'anun cara caia a 'atishi 'ixun cainia. Usaribi oquin camina min 'Ibu, Jesucristo, ax cuéencésa oquinshi 'ati 'ain. ⁵Enéx ca éesaribi 'icén. An pelota 'acé unicamax ca usaquín pelota 'ati 'unáncéma 'aish ñancábi cuaia. Usai 'iquin ca aín cupí bitsima. ⁶Ésaribi ca. An ñu mëecé unírabi ca aín naénu ñu 'apáxun mëníoquin, ax paían 'icécamá a ainan 'inun cuéenquin bitsia. ⁷En mi cacé banacama éne camina upí oquin sinánti 'ain. Sinania ca Nucén 'Ibu Jesucristonén upí oquinmi cuanun mi 'unánmiti 'icén.

⁸Axa bamaxbi baísquia Jesucristo, Davidén rébúnqui, a camina manuquinma sinánti 'ain. A ñui quicé bana anun uni Nucén Papa Diosnan 'inux iéti, a ca 'én unicama ñuixuncé enéx 'icén. ⁹A bana ñuixunia oquin ca unin 'ë sipuaquin téméraramianan 'uchañu uni 'acésaira oquin 'ë manë risin tècérécaxa. Usoquin 'ë 'aquinbi ca uinu 'icé unírabi Nucén Papa Diosan bana cénúima. A bana cuati ca 'itsa uni Jesúsmi sinania. ¹⁰An sinánmicéx ca 'itsa uni Nucén Papa Diosnan 'inux Cristo Jesúsmi sinánti 'icén. Acamaxa aín 'uchacama téréncé 'ianan Cristo Jesúsbé 'aish xénibua 'aínbi Nucén Papa Diosnan 'inun cana unán téméramicé xunbi tanshiti cuéenquin a bana ñuin.

¹¹Ésaía quicë bana ñëx ca asérabi 'icën:

Nun 'uchacama éni Cristobë bamacësa 'itancëx abë baísquicësa 'aish cananuna abë 'iti 'ain.
¹²Nucën Papa Dios ainan cupí téméraquinbi encëma 'aish cananuna abë 'apusa 'iti 'ain. Usa 'áinbi ca nuxnu —'ëx cana Jesucristonën unima 'ai —quicë bë axribi nu ñui —ax ca 'ën unima 'icë —quití 'icën.
¹³Axa quicësabi oquinu 'acébétanmabi ca ax cëmëma 'ixun asérabi ax quicësabi oquin Nucën Papa Diosan 'aia.

Upí oquin 'unáncë 'ixun Nucën Papa Diosan bana uni ñuixunti

¹⁴Atúan a bana manuxunma 'anun sinanamiquin camina axa bëtsibë cuébicánani —usama ca, ésaíra ca bana 'icë —quiax cuamianáncë unicama, a Nucën 'Ibu Dios cuëncësabi oi usai 'iaxma 'inun quixun cati 'ain. Usai cuamiananti ca 'aisama 'icën. Usa bana quaquin ca uni itsin 'atimaquin sinánti 'icën.
¹⁵Nucën Papa Diosan iscëxun camina aín bana upí oquin 'unáncë 'ixun rabfíñquinma unicama ñuixunti 'ain.
¹⁶Énë nëtënu 'icë ñuishi ñuia, ax 'aisamairai banacë unicamasaribi camina 'itima 'ain. Usai ax banacë unicamax ca Nucën Papa Diosmi sinanima camabi nëtënu 'uchaia.
¹⁷Nunu 'irutancëx chaaquin ca cun, nucën nami tsitsiaráquin paé oia. Usaribi oquian upíma unicaman 'aisama bana chanioquin ñuia ca 'aisamaira unin cuatia. Usa uni ca Himeneo 'imainun Fileto 'icën.
¹⁸A uni rabëtax ca Nucën Papa Diosan banamabi cëmë bana ñui, anun baísquiti nëtë isa inúacëxa. Usa 'áinsa uni bama 'aish baísquítima 'icë quixun caquin, uni raíri uisa cara 'iti 'icë

quixun sináncasmamia.
¹⁹Unían bëtsi bëtsi ñu sináncë 'áinbi ca sinanatécéntima oquian, xénibua 'áinbi usabi 'iti oquin, Nucën Papa Diosan 'inan bana, ñëx ésaí quia: "Uicamax cara asérabi ainan 'icë quixun ca Nucën 'Ibu Diosan 'unania". Quianan ca ésaíribi quia: "Uicamax cara —'ëx cana Cristonan 'ai —quia, an ca ñu 'aisama 'ati énti 'icën".

²⁰Ñuñu unin xubu chanu ca curi 'acë xanpa 'imainun uxu manë 'acë xanpa 'imainun i 'acë xanparibi 'imainun mapú 'acë xanparibi 'icën. Usa 'ain ca curi 'acë 'imainun uxu manë 'acë upíira anúinshi aín 'ibun piti 'icën. Usa 'áinbi ca i 'acë 'imainun mapú 'acë ñu ax anun ñu 'arutishi 'icën.
²¹Usaribiti ca an Nucën 'Ibu Diosbëtan upí ñu mëeti 'acë uni ax aña ñu 'atimabi 'ati sináncëma 'iti 'icën. Usa 'aish ca uisa ñu upíá 'anun cara Nucën 'Ibu Dios cuëenia, a cuëenquin 'anuxun caínti 'icën.

²²Bëna unicaman ñunshínquin ñu 'acë, usaribi oquin 'ati sinántima cupí camina atumi 'unánti 'ain. Usai 'i camina axa aín nuitu upí 'aish Nucën 'Ibu Diosbë banacë unicamabëtan upí ñuishi 'anan Jesucristomí catamëti, abë nuibanani pécananíma chuámashi 'iti 'ain.
²³Sinánñuma unían 'acësa oquin camina unia cuébicánancë bana a cuatima 'ain. Usai cuébicánani ca unicama bëtsibë nishánani upitax 'ima.
²⁴An Nucën 'Ibu Dios ñu 'axuncë unicaman ca abë cuébicanánquinma camabi uni upíoti 'icën. Nucën Papa Diosan bana 'unáncë 'ixun ca bëtsi uniribi anribia 'unánun 'unánmiti 'icën. 'Ianan ca ami uni nishcëxbi axribi unimi nishtima 'icën.
²⁵Usa 'ixun ca ami nishquinma an Nucën Papa Diosan bana cuaisama tancë unicama munu upí oquin 'ësëquin 'unánmiti 'icën. 'Unánmi-quin ca —Nucën Papa Diosan 'imicëx ca

sinanati Jesucristomi catamëti 'icë —quixun sinánti 'icën. ²⁶Usaquian 'aquincëxa sinanacébëtan ca ñunshin 'atimanen 'apun ax cuëencësabi oquin ñu 'atima 'anun 'imicë 'ixunbi a uni énti 'icën.

**Jesucristo utécénti nëtëa 'urama
'ain usai uni 'iti bana**

3 ¹Ésaquinribi camina 'unánti 'ain, anúan Jesucristo utécénti nëtëa 'urama 'ain ca aín unicamax 'aisamaira téméraxunxun 'aia. ²Usaifa 'icëbë ca ésa uniribi 'iti 'icën: an ainanshia 'inum ñu cuëencë, curíquishi biti cuëencë, axa rabiacati —'ëx cana uni itsisama 'ai —quicë, Nucën Papa Diosmi 'atimati banacë, an aín titá aín papan banabi cuacëma, axa ñu 'ináncëxbi —asábi ca —canancëma, axa Nucën Papa Diosmi sinántisama tancë. ³Usa 'aish ca bëtsibë nuibanainsama tanan aín ami nishcë uniribi abë mënionantecëinsama tanti 'icën. Usai 'iquin ca cëmëi bëtsimi manánan ñunshinacéquín aín sinánce ñuishi 'ati 'icën. 'Anan ca sinánñuma 'ixun raíri uni téméraramiti 'icën. Usai 'iquin ca uisa ñux cara upí 'icë a 'aisama tanti 'icën. ⁴Aín quicësabi oquin ca ñu 'atima 'icën. Nuituñuma 'ixun ca ax cuëencësabi oquinshi ñu 'ati 'icën. Usai 'i cérúquin ca aña cara Nucën Papa Dios cuëénti 'icë quixun sinánquinma ax cuëencësoquinshi ñu 'ati 'icën. ⁵—Uni raírinëxa 'icésaribiti cana 'ëx Nucën Papa Diosmi sinani nitsi —quiquinbi ca an sinánmicéxunma aín bana quicësabi oquin 'atima 'icën.

Usaía ax 'icë unicamami 'unani camina bérúancati 'ain. ⁶A unicama raírinéan xubu itsi xubu itsinu atsínbëquinquin, bana ñuixunquin paráncëxun ca anua 'icë an ñu 'atima 'acë xanucaman sinánnumasa 'ixun, aín bana cuatia. Upí oquin sinánquinma ca

a xanucaman bëtsi bëtsi oquin sinania. ⁷Usa 'ixun ca bëtsi bëtsi bana cuaquinbi uisai cara Jesucristomi catamëti 'icë quixun 'unanima. ⁸Usa unicaman ca Janesbëtan Jambresnën Moisésnën 'acë ñu ax ca cëmë 'icë quixun uni sinánmiasaribi oquin Nucën Papa Diosan bana ax ca cuatima 'icë quixun unicama sinánmia. Aín sinan upíma 'aish ca Nucën Papa Diosan iscëx ainanma 'icën. ⁹Usa 'aínbì ca —céméntapun 'aish ca sinánñuma uni 'icë —quixun sinánquin unin aín bana 'uran sinánquinma manuti 'icën, béráma unin Jannes 'imainun Jambresnën bana manuasaribi oquin.

**Ashiquin usai 'inun
Pablonën Timoteo cá bana**

¹⁰Min camina 'én bana ñuia upí oquin cuanan uisai carana 'ëx 'i abi 'unánan aña carana 'aisa tani quixun 'unan.

'Unánan camina 'unan, 'én cana Nucën Papa Diosmi catamëquin, aín bana cuaisama taniabi ami nishquinma uni upí oxuinshi bana ñuixuan quixun. Camina 'unan, téméraquinbi énquinma cana atu nuibaquin Nucën Papa Diosan banaishi sinánquin unicama ñuixuan.

¹¹Min camina 'unan, axa 'émi nishcë unicaman ca bëtsi bëtsi oquin 'aisamaira 'ë téméraramixa. Uisai carana 'ëx Antioquia, Iconio, Listra, a émacamanuax 'ia quixun camina 'unan. Anuax témérai bamati 'icëbia Nucën 'Ibu Jesusan 'aquincëx cana iéan.

¹²Asérabi ca axa Cristo Jesús quicësabi oi 'iisa tancë unicama unin bëtsi bëtsiocëx témérati 'icën. ¹³Usaía 'imainun ca 'aisama unicama 'imainun an uni paráncë unicama, ax bëtsi unífan paráncë 'ixun atúnribi usaribi oquin uni paráncë 'aish axa 'iásamaira 'iti 'icën.

¹⁴Usa 'aínbì camina a énima mínni 'unáncë bana quicësabi oi 'iti 'ain.

—Asérabi ca —quixun sinánquin camina a bana 'unan. Uicaman cara mi 'unánmiaxa quixun camina 'unanim. ¹⁵Chamará 'ixunbi 'á 'ixun camina Nucén Papa Diosan bana 'unanim. A banacama 'unánquin camina uisai caramina 'iti 'ai quixun 'unánan, uisari caramina Jesucristomi catamëti Nucén Papa Diosnan 'inux iéti 'ai quixun 'unánti 'ain. ¹⁶Camabi Nucén Papa Diosan banax ca anbia sinánmicéxuan aín unicaman cuénéo 'icén. Usa 'ain cananuna a bana isquin 'unánti 'ain, uisaira oquin cara Nucén Papa Diosan nu ainan 'imia quixun 'unánan, uisaira 'i caranuna 'uchai quixun 'unánan, uisax caranuna 'uchatancéxbi Nucén Papa Diosbë upí 'itécenti 'ai quixun 'unánan, uisai 'i caranuna asérabi Nucén Papa Diosan iscëx upí 'iti 'ai quixun.

¹⁷Usaquin 'unani ami catamëcë 'ixuan aín unicaman bëtsi unicamaribi 'unánminun ca Nucén Papa Diosan aín bana aín unicama cuénéomiacëxa.

4 ¹Nucén Papa Dios 'imainun Nucén 'Ibu Jesucristo, ax 'Apuira 'aish uxuan uni bamacémamacama 'imainun uni bamacécamaribi, uisa cara oti 'icé quixun isti, an cuemainun cana mi Cain, ²minmi ñuixuncéxuan min bana cuanan, cuatiababi camina uni bana ñuixunti 'ain. Ñuixunquin camina Jesucristo ñuicé banax ca asérabi 'icé quixun 'unánmiquin amia sinánun 'a quinti 'ain. 'Aquianan camina an ñu 'aisama 'acé unicamaribi 'ëseanán camabi uni Jesúsmi catamëcë 'áisha upí 'inun 'ëséti 'ain. Min cacéxun cuacébëma bënéquinma camina minmi upí oquin 'unánce bana ñuixunquin uni 'ëséti 'ain. ³Jesucristo utécénti nëtë 'urama 'ain ca unin Nucén Papa Diosan bana anúan atux upí 'iti a cuaisama tanti 'icén. A bana cuaisama tanquin ca unin, ainsa atúan cuaisa tancë bana ñuixunun

quixun bëtsi unicama bariti 'icén. ⁴Nucén Papa Diosan bana cuaisamaira tanquin ca unán anbi sinánquin ñuicé banaishi cuati 'icén. ⁵Usa 'áinbi camina min upí oquinra sinánxun ñu 'ati 'ain. Téméraquinbi tanshiquin camina énquinma —Jesucristomi catamëti ca uni Nucén Papa Diosnan 'iti 'icé —quixun caquin uni bana ñuixunti 'ain. Nucén Papa Dios cuéencésabi oquin camina sénéonuxun énquinma min ñu mëeti 'ati 'ain.

⁶Nucén Papa Dios cuéenminuxun cana aín ñu mëeti 'an. Usa 'ain ca 'én bamati nëtë 'urama 'icén. ⁷Uisa ñuishi cara 'icébë téméraquinbi cana Nucén Papa Diosan bana énquinma uni ñuixunquin Jesucristonéan 'ë cacésabi oquin 'aquin sénéon. Usonan cana asérabi Nucén Papa Diosmi sinánti éníma aín bana quicésabi oi 'ian. ⁸Usa 'ixun cana Nucén 'Ibu Jesucristonén utancéxun, upí oquin ax cuéencésabi oquin 'én 'acé cupí cara uisaira 'ë 'imiti 'icé quixun isti 'ain. An ca asérabi aín quicésabi oquin 'ati 'icén. Usa 'ixun ca 'eishima, an axa uti cuéenquin caíncë unicamaribi, utancéxun uisaira oquin cara aturibi 'imiti 'icé usoquin 'imiti 'icén.

Ësaquinribia Pablónen Timoteo cá bana

⁹Bënétishi camina 'ë isi uti 'ain. ¹⁰Demas ax ca énë menu 'icé ñuishi 'aisamaira cuéeni, 'ë ébiani Tesalónica émanu cuanxa. Crescente axribi ca Galacia menu cuanxa. Cuanmainun ca Titoxribishi Dalmacia menu cuanxa. ¹¹Lucaséshi ca 'ëbë 'icén. Usa 'ain camina Marcos barixun mérabëtsínquin 'ëa Nucén Papa Diosan bana ñuquínun bëti 'ain. ¹²Tíquico cana Efeso émanu xuan. ¹³Uquin camina Troas émanu Carponén xubunu 'én nanbëtsíncë tari a 'ë bëxunti 'ain. Bëxuanan camina 'én quiricacama 'ë bëxuanan quirica

catacama aribi manuxunma 'é bëxunti 'ain, a cana cuëénin.

¹⁴Alejandro, an manë ñu uniocë uni, an ca 'ëmi manánxun 'itsaira 'é téméra-miaxa. Usa cupí ca uisa cara oti 'icë usoquin Nucën 'Ibu Diosan 'ati 'icën.

¹⁵Nun nu Nucën Papa Diosan bana ñuixuncëbë ca a bana ñui 'atimati banaxa, Usa 'ain camina mix an ñuicë bana cuati rabanan abë nitima 'ain.

¹⁶É ñuia ami uni manáncëxuan, 'atabaquin amia uni manáncë 'apun camicëx cuanxun, 'én usai cana 'i quixun chiquinaquín caiabi ca uinu 'icë unínbì 'énun rabanan 'apu cacëma 'icën. Camáxbi ca 'é ébiani cuanxa. Usa 'é océbi Nucën Papa Diosan uisabi oxunma 'atibi ca 'iti 'icën. ¹⁷Acaman éniabia Nucën 'Ibu Jesucristonën 'aquinia ca a 'apun 'é uisabi ocëma 'icën. Usoquin ca 'inúan nëécënëan piisa tancëxbia ñuina abácësaribi oquin, unin 'aisa taníabi Nucën 'Ibu Jesucristonën 'é iémixa. Usoquian iémitancëxun cushiocëxun cana aín bana ñuitëcëan, judíosma unicamánbia cuanun. ¹⁸Usaquin ca Nucën 'Ibu

Jesucristonën 'é 'aquieranxa. Usaribi oquin ca 'é 'aquitinctëcënquin uisa cara ocaniabi 'é 'aquieti 'icën. 'Aquitancë xun ca 'ëx aín nëtënu abë tsónun 'é 'imiti 'icën. Upíira 'icë ca cëñútimoque un Nucën Papa Dios rabiti 'icën. Usai ca 'iti 'icën.

Upíequin sinánxunquian ashiquin Pablonën bëruanxa 'inun ca

¹⁹Prisca 'imainun Aquila camina bëruanxa 'inun 'é caxunti 'ain. 'Imainun camina Onesiforonën xubunu 'icëcamari bëruanxa 'inun 'é caxunti 'ain.

²⁰Corinto émanu Erasto bërúmainun cana Trófimo aín nami upíma 'icë, Mileto émanu ébian. ²¹Mitabúcéma 'áinshi camina bënetishi uti 'ain. Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, acama 'imainun an Nucën Papa Diosan bana 'acë unicamanribi ca bëruanxmi 'inun quixun mi camia.

²²Mibë 'ixuan Nucën 'Ibu Jesucristonën mi cushiomainuan Nucën Papa Diosan mibë 'icëcamacëñun mi nuibaquin 'aquinçë camina bëruanx 'iti 'ain. Ashi, Pablo.

PABLONÉAN TITO BUANMIA QUIRICA

Pablonéan Tito quirica cuënëoxuan

1 ¹Ex cana Pablo, an Nucën Papa Dios cuëncésabi oquin 'anan Jesucristonéan a ñuiquin aín bana ñuixunun caísa 'ain. Usa 'aish cana 'ëx, uisai cara a Nucën Papa Diosan ainan 'inun caísa unicama Jesucristomi catamëti upí 'iti 'icë quixun 'unánmicë uni 'ain. ²Usa 'ixun cana ainan 'aish ca uni xénibua 'aínbi aín nötënu abë 'iti 'icë quixun unicama 'unánmin. Ax asérabi cémëma 'aish ca Nucën Papa Dios béráma, me 'imainun camabi ñu uniosama pain 'aíshbi, ésai ca 'én unicama 'én nötënu 'ëbë 'iti 'icë quiacexa. ³An mëníosabi oquin ca anúan unicama énë ñucama 'unánti nötëa 'icëbëtan aín unicaman bana ñuixuncëxun camabi unin cuanun mëníoquin, 'énribi uni aín bana ñuixunun Nucën Papa Diosan 'ë caíscëxa. An ca Cristomi catamëtia ainan 'inun unicama iémia. ⁴Tito, 'én cana énë quirica mi buanmin. ⁵Ex ami sináncésaribi oi mixribi Jesucristomi sináncë 'aish camina 'én bëchicësa 'ain. Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristo, an nu ainan 'inun iémicë, an nuibacëxmi ainan 'aish chuámarua 'iti cana cuënin.

Creta nasínxun Titon usoquin ñu 'a

⁵Anuax uquin cana nun nu sénéoncëma ñucama ami sénéonun

Creta nasínu mi ébëtsian, anuxunmi 'én mi cacësabi oquin émacamanu cuanquin, uicamax cara axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'iti 'icë quixun caístancëxun anënun. ⁶Axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'inun camina ésa uni caísti 'ain: Unin —'aisama ca —quixun ñuicëma ca 'iti 'icën. Usa 'ianan ca xanu achúishiñuishi 'iti 'icën. ⁷Ianan ca aín bëchicëcamaxribi upí oquin bana cuacë 'iti 'icën. Aín bëchicëcamax ca —bana cuacëma 'ixun ca 'aisama ñu 'aia —quixuan unin ñuicëma 'iti 'icën. ⁸Usa 'icëmi mitsun caíscë unicaman ca atun cushi 'ixun aín unicama Nucën Papa Dios cuëncésabi oquin béranti 'icën. Usa 'aish ca upí ñuishi 'ai —ñu 'aisama ca 'aia —quixuan unin ñuicëma 'iti 'icën. ⁹Ianan ca bëtsi uni ñuuma ca quixun sinánquin ashi ñu 'axunun cacë 'itima 'icën. ¹⁰Ianan ca bënëtishi masáquin sinani nishtima 'icën. ¹¹Ianan ca paéntima 'icën. ¹²Ianan ca unibë mëéananti sinánñu 'itima 'icën. ¹³Ianan ca curíquiñu 'inxun uni paránti sinántima 'icën. ¹⁴Usai 'iquinma ca a isi aia cuëñquin uni biti 'icën. Añu ñuicamax cara upí 'icë ashi 'ati ca sinánti 'icën. Upí oquin sináncë 'ixun ñu 'atima 'acëma ca 'iti 'icën. Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi ca 'aisama ñu 'aíma upíshi 'iti 'icën. ¹⁵Atun ca nun ñuixuncë bana upí oquin cuacë 'ixun bëtsi uniribi a bana cuanun 'unánmiti 'icën.

'Unánmianan ca a bana ca cémë 'icë quixuan an sináncë unicamaribi sinanamiti 'icën.

¹⁰Itsa unix —'ëx cana Nucën Papa Diosan bana cuati —quicë 'aíshbi ca a bana quicésabi oi 'ima. Usa 'ixun ca uni parania. Uni itsíxa usari 'icësamaira oi ca judíos unicama raírinëx 'ia. ¹¹A unicaman ca curíqui biti cupíshi unicama parántisa tanquin bëtsi bana ñuixunquin, bëtsi uni 'imainun aín xubunu 'icëcamaribi, atun sináncësa oquian sinánquen quixun sinánmia. A unicama camina amiribishi uni parántë cénaxma 'inun cati 'ain.

¹²Cretanu 'icë uni achúshi, ax isa banati 'unánce 'icë quixuan aín aintsciman cacë, ax ca aín aintsciman ñui ésaí quiaxa: "Cretanu 'icë unicamax ca usabi cémecë 'ianan, ñuina pianancësa 'ianan ñu mëétisama tancë 'ianan 'aisamaira oquin picë 'icën". ¹³A unfan aín aintsi ñuicë bana ax ca asérabi 'icën. Usa 'ain camina a unicama 'ëséquin Nucën Papa Diosan bana upí oquin cuatía a bana quicésabi oi 'inun upí oquin sinanamiti 'ain. ¹⁴Unin sináncësa oquinshia judíos unicaman anbi sinánxun ñuiá bana cuaxunma 'anun camina sinánmiti 'ain. Sinánmianan camina an Nucën Papa Diosan bana cuaisama tancë unin cémequin ñuicë banaribi cuaxunma 'anun upí oquin sinánmiti 'ain.

¹⁵Enëx ca ésa 'icën. Ui unix cara aín sinan upí 'icë an ca ñu upíma isquinbi upí oquinshia sinania. Usa 'aínbì ca ui unix cara Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ianan aín sinan upíma 'icë, an upí ñu isquinbi 'atima ñuishi sinania. Aín nuitu 'aisama 'ixun ca usa unin 'atimaquin sinania. ¹⁶Atúxa —'ëx cana Nucën Papa Diosan uni 'ai —quiabi ca an ñu 'aisama 'aia iscë unicaman —usama ca —quixun 'unania. Atúan ñu 'aisama 'acë cupí ca unin atu cuëénima.

A unicaman ca bana cuacëma 'ixun ñu upí 'ati sinanima.

Uisai cara uni upí 'iti 'icë quicë bana

2 ¹Usa 'aínbì camina, an upí oquin min bana cuacë unicama a Nucën Papa Dios cuëénçesabi oishía 'inun bëtsi bana ñuixunquinma Jesucristo ñuicë banaishi upí oquin ñuixunti 'ain. ²Uni apan, anpan mécócama, ax ca paéncëma 'ianan upí oquin sinánquin ñu 'anan ñu 'aisama 'acëma 'iti 'icën. 'ianan ca Nucën Papa Diosan bana quicésabi oi 'ianan bëtsibë nuibanan an uisa ñu cara 'icëbëbi bënëquin Nucën Papa Diosmi catamëti éntima 'icën.

³Xanu apáncama camina usuribi oquin cati 'ain, ami sinani ca Nucën Papa Dios cuëénçesabi oi upí nuituñu 'iti 'icë quixun. Bëbu 'imainun xanunbi ca cémë bana ñuitima 'icën. Ca paéntima 'icën. Atúan aín sinan upí 'ixun ñu upí 'aia isquin ca atun xanu tuácama 'imainun atun ñe xutacamanribi usuribi oquin 'ati 'icën. ⁴Xanu apáncaman ca ésaí 'iquin aín tuá 'imainun aín ñe xutacamaribi ésaía 'inun 'unánmiti 'icën: atun bënë nuibanan ca atun tuáribi nuibaquin bërtuanti 'icën. ⁵Ñu 'aisama 'acëma 'ianan ca bëcántapun 'itima 'icën. 'ianan ca aín xubu upí oquin bërtuancë 'ianan upiti abë cananquin bëtsi xanu 'aquincë 'iti 'icën. Aín bënë bana ca cuati 'icën. Uníma Nucën Papa Diosan bana ca upíma 'icë quixun caia, usa 'ain ca an aín bana cuacë xanucamax usai 'i upí 'iti 'icën.

⁶Usaribi oquin camina uni bënácaramaribi upí oquin sinánquian ñu upíshi 'anun cati 'ain. ⁷Imainun camina minribi min 'aia isquian usuribi oquin unin 'anun upí ñuishi 'ati 'ain. Atu 'ëséquin camina amanu amanua sinánquimma upí oquin Nucën Papa Diosan bana quicésabi oquin 'unánmiti

'ain. ⁸Unánmiquin camina upí oquin 'unánquin Nucén Papa Diosan bana quicésabi oía 'inun upí oquin unicama ñuixunti 'ain, bëtsi unían —min bana ca 'aisama 'icé —quixun ñuiti rabanan. Usoquinmi 'acébë ca axa mimi nishtisa tancë unicama ax a cupía mi ñuiti bana 'áima 'ain, rabínti 'icén.

⁹Anan camina an uni ñu mëëxuncë unicamaribi 'eséquin an a ñu mëëmicë unin bana paréquin cuébíquinma, an cacésabi oquin 'anun cati 'ain. ¹⁰Anan camina a unicama ésaquin 'unánmiti 'ain, an iscëxun 'anانبia an ñu mëëmicë unían iscëxunmabi, ñu mëcamaquinma upí oquinshi ñu mëenun. Atúxa usai 'icébëtan ca camabi unin —Nucén Papa Dios, an uni ainan 'inun iémicë, aín unicamax ca asérabi upí 'icé —quixun 'unánti 'icén.

¹¹Nucén Papa Diosan ca camabi uni nuibaquin 'aquinquin abëa upí 'inun 'iminuxun aín Béchicë énë menu xuacëxa, unían uisaira oquin cara an atu nuibatia quixun 'unánun. Usa ca Nucén Papa Dios 'icé quixun 'unáncë 'ixun camina 'én mi cacésabi oquin unicama 'unánmiti 'ain. ¹²Nucén Papa Diosan ca nu 'unánmia, nux aín uni 'aish cananuna abë upí 'aish ax cuéencëma ñu 'ati éni, upíshi 'ianan axa ami sináncëma unicamaxa 'icësai 'iti sinanima, 'ianan ami cushicë 'ixun, aíñu ñuquicama nun 'ati cara cuéenia ashi 'ati 'ai quixun. ¹³Usaquin 'unánmianan ca nu 'unánmia, nux ainan 'ixun cananuna ax quiásabi oía an nu iémicë Jesucristo, ax Nucén Papa Díosribi 'aish, aín cushibëbi utécënti nëtë caínti 'ai quixun. ¹⁴Jesucristo ca 'itsianxmabi nu cupí bamacëxa, nun 'uchacama térenxunquin Nucén Papa Díosbë upí 'inun iémianan nun sinan upí 'ixunu bëtsi ñu sinántecënquinma ax cuéencësabi oquinshi 'anun.

¹⁵Én mi cacë banacama énë camina unicama 'unánmiti 'ain. Atúxa, asérabi ca a bana icë quixun sinani racuëtima Jesucristomi cushicë 'inun 'eséanan camina atúan 'aisama ñu 'axunma 'anun caquin 'esëti 'ain. Usoquin 'aquin camina ui unínbì mi timaquin min bana cuaisama tanun 'imitima 'ain.

Usaia axa Jesucristomi catamëcë unicama 'iti bana

3 ¹Axa Jesucristomi catamëcë unicama camina manuaxma 'inun ésaquinribi cati 'ain: Aín 'apucama 'imainun aín cushicaman bana cuaquin ca atun cacésabi oquin 'ati 'icén. Uisa ñu cara upí 'icé a ca chiquishquinma 'ati 'icén. ²Uinu 'icé unimibi ca 'atimati banatima 'icén. Bëtsi unibë cuébicanancëma 'ianan ca upí sinánñu uni 'aish rabiti cuamianantima 'icén.

³Nuxribi cananuna sinánñuma 'aish Nucén Papa Diosan bana quicésabi oi 'íama 'ain. Usa 'aish cananuna ñu 'atimaishi 'anúan bëtsi unin sinánmicë xun 'anan nunbi sinani nux cuéencësabi oi ñunshini 'iacén. 'Aisama ñuishi 'anan cananuna bëtsi unimi nutsianan numia uni nishcëx abë nishanancén. ⁴Usaínu 'iá 'icëbi ca Nucén Papa Dios, an nu ainan 'inun iémici, an, an ca upíra 'ixun nu nuibatia quixun nu 'unánmiacëxa. ⁵Usoquin ca nun ñu upí 'acë cupíma, nuibaquinshi nu ainan 'inun iémiacëxa. Iémiquin ca bacéntecëncësa 'inun nun 'uchacama térenquin aín Béru Ñunshin Upitan nu bëtsi occëxa. ⁶Jesucristo, an nu iémicë, a cupíshi ca Nucén Papa Diosan aín Béru Ñunshin Upí nubëa 'iti oquin nu 'ináncëxa. ⁷Usa 'ixun cananuna anbia nuibaquin nu 'aquinquin upí 'imicë cupí, abënu xénibua 'aínbi tsóti, a caínti 'ain. ⁸Énë banacamax ca asérabi upí 'icén. Usa 'aíán ax quicésabi oi camabi

uni 'iti ca asábiira 'icén. Usa 'ain camina axa ami catamécë unicama Nucén Papa Dios cuëncésabi oi 'iquian ènquinma ñu upíshi 'anun upí oquin 'éséti 'ain. ⁹Bëtsi bëtsi unix ca sinánxmaishi aín rara 'iá bana ñui bëtsi unibë cuëbicanánan, usaía judíos unicama 'itia Moisésnén cuënöö bana uisai quicë cara quixun ñui cuamianani bëtsibë nishánania. Usaía 'iabi camina mixribi usai 'iquinma atu iséshiti 'ain. Usai 'iquin upí oquin sinani banacëma 'ixun ca unin bëtsi uni upitaxa 'inun 'aquinima.

¹⁰Uinu 'icë unin cara axa Jesucristomi catamécë unicama bëtsin sináncësa oquian sinánunma amanu amanu sinánmia, a camina usai 'iaxma 'inun quixun caquin 'éséti 'ain. Cacéxbia sinanatiama camina amiribishi catécënti 'ain. Cacéxunbia cuatiama camina mitsubëa 'inúnma énti 'ain, ¹¹ax upí sinánñu 'iá 'aíshbi ca bérí usama 'icë quixun 'unánquin. Aín ñu 'aisama 'acë sinanaquin èncëma cupí camina usoquin 'ati 'ain.

Ësaquinribia Pablonën Tito cá bana

¹²Nicópolisnuxun mita inúmiti cana sinanin. Usa 'ain, Artemas carana xuti 'ain, Tíquico carana xuti 'ain, xucëbë camina panatima Nicópolisnu 'ë isi uti 'ain. ¹³Ucëma pain 'ixun camina an bana 'unánquin unicama 'ësëcë uni, Zenas, abëtan Apolonën cuanuxun aíñ ñu ménioia 'a quinti 'ain. 'Aquiyanan camina cuania uisa ñu cara cuënia a 'inánti 'ain. ¹⁴Usa 'ain camina axa Jesucristomi sináncë unicaman upí ñuishi 'anan bëtsi uniribi 'aquinisa 'icë 'aquinun sinánmiti 'ain, usaquin 'aquier uni raíriribi Jesucristomi catamënen 'aquinun.

Upí oquin sinánxunquian ashiquin Pablonën bérúanxa 'inun ca

¹⁵Ëbë 'icëcaman ca camaxunbi bérúanxmi 'icanun mitsu canun quixun 'ë caxa. Uicaman cara nuxnu Jesúsmi sináncë 'icë nu nuibatia acama camina bérúanxa 'inun cati 'ain. Nucén Papa Diosan micama nuibaquin 'aquinçëxmi upitax 'iti cana cuëenin. Ashi, Pablo.

PABLONÉAN FILEMON BUANMIA QUIRICA

Pablónëan Filemón quirica cuënëoxuan

¹Filemón, 'ex Pablo, Jesucristo
ñuiquin uni bana ñuixuncé cupí sipuacé
'ixun, cana axribi Jesucristomi catamëcë
'áisha nucén xucén 'ain, Timoteobëtan
mi quirica buánmin. Minribimi nubëtan
Jesucristo ñuiquin bana ñuixuncé 'icë
cananuna ènë quirica mi cuënëoxunin.
²Usa 'ain cananuna axa Jesucristomi
catamëcë 'aish min xubunu timëcë
unicama 'imainun nucén chirabacësa,
Apia, 'imainun Arquipo, anribia
nubëtan téméraquinbi Jesucristo
ñuiquin uni bana ñuixuncé, acaman
cuanun ènë quirica mi buánmin.
³Mitsúxmi Nucén Papa Diosbëtan Nucén
'Ibu Jesucristonén nuibaquin 'aquincëx
chuámarua 'iti cana cuëenin.

Ainan 'aish aín unicamabë nuibananan Filemón upiti Jesucristomi sinan

^{4,5}Nucén Papa Diosbë banaquin cana
camabi nétë mi sinánquin a mi ñucáxu-
nin. Ñucáxuanan cana, mitsux isamina
Nucén 'Ibu Jesúsmi upiti sinani ami
catamëti, aín unicamabë nuibananin
quixun ñuicania cuaquin Nucén Papa
Dios —asábi ca —caquin a rabin. ⁶Mix
Jesucristomi catamëquinmi ax cuëencé
sabi oquin 'acé cupí, ca uni raírinëxribi
ami catamëaxa. Acaman uisaira oquin
cara Jesucristonén aín unicama 'aquinia
quixun 'unánun cana aturibi Nucén
Papa Dios ñucáxunin. ⁷En xucén, cana

mi cain, axa anuax Jesucristomi
catamëcë uni raírinëan masá nuitucé
'ixunbi minmi nuibaquin 'aquincëxun
upí oquin sinania ñuia cuaquin cana
cuëenquin upí oquin sinan.

Onésimo binuan Pablónën Filemón ca

⁸Cristonéan 'e aín bana ñuixunun
'imicë 'ixun, 'ex cuëencësabi oquinmi
'anun 'én mi cati ca asábi 'icén. ⁹Usa
'áinbi cana —'e nuibaquinshi camina éx
cuëencësabi oquin 'ati 'ai —quixun
sinánquin mi cain. 'Ex cana Pablo,
caniacëcë uni 'aish, Cristo ñuiquin uni
bana ñuixuncé cupí sipuacé 'ain. ¹⁰Usa
'ixun cana Onésimo ñuiquin mi cain.
Enë sipunuxun 'én aín bana ñuixuncé
xun cuati ca Onésimo Jesucristomi
catamëaxa. Ax bérí Jesucristonan 'aish
ca 'én bëchicësa 'icén.

¹¹Béráma ca Onésimo min ñu mëemicë
uni 'ixun 'aquinisa 'ixunbi mi 'aquincëma
'icén. Usa 'ixunbi ca bérí 'ea 'aquincësaribi
oquin miribi 'a quinti 'icén. ¹²Minu
cuantecënen cana a xutin. 'En nuibairacë
'aish ca ax 'én taná bëchicësa 'icén. Usa 'icë
camina upí oquin biti 'ain. ¹³Jesucristo
ñuiquin uni bana ñuixuncé cupí sipuacé
'icëa, min 'aquiniamabi an ènuxun 'e ñu
'axunun bërtinti cana sinan. ¹⁴Usa 'ixunbi
cana mi ñucácëma pain 'ixun a bérúncëma
'ain. 'Ex cuëenquinbi, 'én mi ñucácëxunma-
bimi mix cuëenquin a 'e ñu 'amixunti cana
sinanin. ¹⁵Enanantecëntimoí milbë 'iti cupí
sapi ca Onésimonén mi èanxa. ¹⁶Min ñu

mëemicë unishi 'iá 'aíshbi ca bérí Onésimo Jesucristomi catamëcë 'aish min xucénsa 'iti 'icën. 'En cana a nuibatin. Usa 'icëbi camina miinra 'en 'acésamaira oquin a nuibati 'ain, min émanu 'icë cupishima, Jesucristomi catamëcë 'aísha min xucénsa 'icë.

¹⁷Usa 'ain camina —'ex cana Pablo bënuibanancë 'ai —quixun sináncë 'ixun minmi 'e bicësaribi oquin a biti 'ain. ¹⁸An min ñu mëcamanan mi ribíncë 'ain camina 'en mi a cupionú 'e cati 'ain. ¹⁹'Ex Pablo 'ixun cana 'en mëcénambi cuénéoquin mi cain, 'en Jesucristo ñuiquin cacë cupí ainan 'ixunmi min 'e cupíoti asábi 'aínbí cana Onésimonéan mi ribíncë a mi cupíoti 'ain. ²⁰Usa 'ain camina mix Jesucristonan 'aish 'en xucénsa 'ixun, Jesucristomi catamëcë unin 'acësoquin upí oquin sinánquin, 'ëxibi ainan 'icë upí oquin sinani cuëenun 'e 'imiti 'ain.

²¹'En cacësa oquinshi 'aquinma camina minbi 'en mi cacésamaira oquin 'ati 'ai quixun sinánquin cana mi buánminuxun ñené quirica cuénéoin. ²²Nucën Papa Diosmi 'e ñucáxuncëx cana mitsu isi cuanti 'ai quixun cana sinanin. Usa 'ain camina anu 'ex 'i cuanti 'e meníoxunti 'ain.

**Upí oquin sinánxunquian ashiquin
Pablonën bérúanxa 'inun ca**

²³Epafrasnën ca 'ecéñuan Jesucristonan cupí sipuacancë 'ixun bérúanxmi 'inun mi canun 'e caxa. ²⁴Imainun ca an ëbétan bana uni ñuixuncë unicama Marcos, Aristarco, Demas, Lucas, acamanribi bérúanxmi 'inun mi canun quixun 'e caxa.

²⁵Nucën 'Ibu Jesucristonéan nuibaquin 'aquinçëxmi min sinan upí 'aish chuámarua 'iti cana cuënin. Ashi, Pablo.

UNIAN HEBREO BANAN BANACË UNICAMA BUANMIA QUIRICA

I. CRISTONËX CA ANGELCAMA 'IMAINUN MOISESBËTAN SËNÉNMAIRA 'ICË QUICË BANA (1-4)

Aín unicama pain xutancëxuan Nucën
Papa Diosan aín Béchicëira xua

1 ¹Béráma ca Nucën Papa Diosan
nucën raracaman aín cushi 'unánan
uisai cara aín uni 'iti 'icë quixun
'unánun, Nucën Papa Dios, an sinánmi-
cë bana uni ñuixuncë unicamabë
bananan namámiquin canan, bëtsi bëtsi
ñu ismiquin canan, bëtsi bëtsi ñu
'aquinribi atu ismiacëxa. ²Béráma
usaquin nucën raracama 'unánmia 'aínbi
ca an xucëxun aín Béchicë anbi aín
Papan bana unicama ñuixuancëxa.
Nucën Papa Diosan ca aín Béchicë
camabi ñu uniomiacëxa. Usa 'ain ca an
camabi ñu, naíu 'icë ángelcama
'imainun, ènè menu 'icë unicama
'imainun, camabi ñu unio 'icë aín Papan
a 'ibuamiacëxa. ³Nucën Papa Dios ax ca
unin sinásamaira 'aish upíira 'icën. Usa
'ain ca aín Béchicë Jesucristo axribi
asaribi 'icën. Usa 'ain ca uisa cara ax
'iacëxa quixun 'unánquin unin 'unánti
'icën, aín Papa Dios ax ca asaribi upí
'icë quixun. An unio 'ixun ca an unio
ñucama, aín banánbia usabi 'inun 'imia.
Usa 'aish ca camabi unin 'ucha térëncë
'inun bamax baísquitancëx, aín Papan

nëtënu cuan 'aish aín mëqueu abë 'Apu
'icën. ⁴Nucën Papa Diosan Béchicë ax ca
aín Papa cuëncësabi oi 'icë cupí, aín
ángelcamasamai upíira 'icën. Usa 'ain ca
aín Béchicë Jesucristo axribi asaribi
'icën. Usa 'ain ca uisa cra 'aish aín
Papabë 'Apu 'icën. Usa 'aísha ax aín
Papabë 'Apu 'ain ca ángelcama abë
sënénma 'icën.

Nucën Papa Diosan Béchicë, ca
ángelcamabëtan sënénmaira
'icë quicë bana

⁵Nucën Papa Diosan ca uinu 'icë
ángelbi cáma 'icën:

Mix camina 'en Béchicë 'aish
xénibua 'aínbi 'ebë 'iti 'ai
quixun. 'Imainun ca uinu 'icë ángelbi
ñuima, Jesúsëshi ñui, Nucën Papa Dios
ésairibi quiacëxa:

'Ex cana aín Papa 'iti 'ain. Ax ca 'en
Béchicë 'iti 'icën.

⁶Usa 'aish ca aín Béchicë aratsushi 'icëbi
ènè menu xuti ésai quiacëxa:

'En ángelcaman ca a rabiti 'icën.

⁷Angelcama ñui ca Nucën Papa Dios
ésai quiacëxa:

'En 'amicëxun ca 'en ángelcaman 'en
cacësabi oquin ñu 'aia. Usa 'ain
cana 'aisa tanquin suñusa 'imianan
'aisa tanquin tsi rëquirucësa 'imin.
Usa 'ixun ca 'ë ñu 'axunia.

⁸Usai quiquinbi ca aín Béchicë aira
ésaquin caia:

Mixribi Dios 'aish camina usabi 'itioi
'én nêténu 'Apu 'ain. Mix 'Apu
upífira 'áian min banaribi upí 'ain
ca min 'ati ñucamaribi upí 'icën.
⁹Unían upí ñuishi 'ati cuéëanan
camina atúan 'aisa tancë 'atima
ñu a cuéëncëma 'ain. Usa 'icë
cana 'éx Dios 'aish min Dios 'ixun,
unicama 'imainun ángelcamaribi
'acésamaira oquin, cuéëinra
cuéënun mi 'imian.

Usaquin canan ca Nucën Papa Diosan
ësaquinribi aín Béchicë caia:

Mix camina camabi ñu aín 'ibu 'ain.
Min camina béráma mecamá
'imainun naí 'imainun anu 'icë
ñucamaribi unicén. ¹¹A
ñucamax ca nêtéti 'icën.
Nêtécebëbi camina mix nêtétima
'ain. Chupa 'icésaribit ca a
ñucama xénibuti 'icën. ¹²Usa
'icëmi min, chupa xéni 'acésaribi
oquin capúncëxi ca me 'imainun
naí iótécencë 'iti 'icën. Acamaxa
usai 'icébëbi camina mix usabi
'in. Mix camina usabi 'iá 'aish
usabi 'iti 'ain.

¹³Uínsaranbi ca uinu 'icë ángelbi Nucën
Papa Diosan ésoquin cáma 'icën:

Axa mimi nishcë unicama 'én mi
'ibuamimainun camina mix 'ébë
'Apu 'aish 'én mëqueu 'iti 'ain.

¹⁴Camabi ángelnëx ca an Nucën Papa
Dios ñu 'axuncë 'icën. Usa 'ixun ca an
xucëxun, uicamax cara an mëniosabi oi
Nucën Papa Diosnan 'inxu iéñuxun 'aia,
acama 'aquinia.

Jesucristomi catamëti iéñisama tantima bana

2 ¹Usa 'ain cananuna Nucën Papa
Diosan Béchicë ñui quicë bana a
upí oquinra béméquin cuati 'ain, a bana
manuquinma ax quicësabi oquin
'anuxun. ²Béráma ca ángelcaman

'aquinmainun Nucën Papa Diosan nucën
raracama ñuixunun quixun, Moisés aín
bana 'ináncëxa. Usa 'ain ca raírinën a
bana quicësabi oquin 'amainunbia an a
bana quicësabi oquin 'acëma unicama, a
Nucën Papa Diosan atun 'ucha cupíbi
castícancëxa. ³¿Asérabi usa 'ain
caranuna nux —Jesucristomi catamëtia
uni Nucën Papa Diosnan 'inun iéti bana
a cuatfbi, a bana quicësabi oi 'icëma
'aish uisa tancëx iéti 'ain? A bana anun
nun 'ucha térençë 'aish Nucën Papa
Diosnan 'inxu iéti, a ca Nucën 'Ibu
Jesucristonén pain unicama ñuixuan-
cëxa. Usa 'ain ca an cuacë uni raírinën,
a bana ca asérabi 'icë quixun 'unánquin,
nuribi 'unánmiacëxa. ⁴A unicama ca
Nucën Papa Diosan uni itsin 'acëma ñu
'anun 'amiacëxa, an aín bana ñuixunia
cuacë unicaman, asérabi ca aín bana 'icë
quixun 'unánun. 'Imianan ca atu bëtsi
bëtsi ñua 'anun aín Bëru Ñunshin Upí
'ináncëxa, ax cuéëncësabi oquin.

Axa ami catamëti unicamasaribia Jesucristo 'iá bana

⁵Aín unicama cara uisai 'iti 'icë quixun
ñuiquin cana mitsu cain, Nucën Papa
Diosan ca ángelcama —mitsux camina
'én unicaman 'apu 'iti 'ai —quixun cáma
'icën. ⁶Usama 'aínbi ca béráma Nucën
Papa Diosan bana cuéñeo ésay quia:

Nucën Papa Dios, áxa aíñu 'icë
caramina uni sinánxunin? ¿Axa
aíñu 'ain caramina axa chéquiti
unicama 'aisamaira oquin
sinanin? ⁷Min camina usabi
'inuxmabia ángelcamabë
sénénmara 'inun uni 'imiacën.
Usa 'imiquinbi camina minan
'aísha mibë xénibua 'aínbi
'itioquin 'imianan min unio
ñucamaribi 'ibuamiacën. ⁸Usonan
camina unicama camabi ñu aín
'ibu 'inun 'imiacën.

Usa 'ain ca camabi ñun 'ibu 'inun 'imiquin Nucën Papa Diosan añañ ñubi an 'ibuacëma 'itimoquin unicama uniocëxa. Usa 'aínbi cananuna 'unanin, camabi ñuira ca unin 'ibuacëma pain 'icën. ⁹Usa 'aínbi cananuna Jesús 'unanin. A ca Nucën Papa Diosan, usabi 'inuxmabi énë menu uni 'aish ángelcama meura 'inun xuacëxa. Unicama nuibaquian Nucën Papa Diosan sinánsabi oi ca ax camabi unin 'ucha cupí bamacëxa. Usa 'icëbi ca paëtani bamacë cupí baísquimitancëxun Nucën Papa Diosan aín nëtënu abë 'Apu 'inun 'imiacëxa. Usa 'icëbi ca paëtani bamacë cupí baísquimitancëxun Nucën Papa Diosan aín nëtënu abë 'Apu 'inun 'imiacëxa.

¹⁰Nucën Papa Diosan ca camabi ñuaín 'inun uniocëxa. Usoquin 'á 'aish ca, an aín bana cuacé aín bëchicëcamaxa aín nëtënu abë 'iti cuëenia. Usa 'ixun ca axa uni 'aish téméraran paëtani bamacë cupíshi Nucën Papa Diosan aín 'inun uni iéminun Jesucristo 'imiacëxa.

¹¹Jesús, an aín unicama Nucën Papa Diosan iscëxa upí 'inun 'imicë a 'imainun an usaquin 'imicë unicama, acaman Papa ca Nucën Papa Dios 'icën. Usa 'ain ca Jesús aín unicama sinani rabinima, atux ca 'én xucéantu 'icë quia, ¹²aín bana quiricanu cuënéo quicësabi oquian aín Papa ésaquin cásabi oi:

Usa camina mix 'ai quixun cana 'én xucéantu ñuixunti 'ain. Min unicamaxa timécë, abétan cana mi rabiti 'ain.

¹³Ésaribitia Jesús quiá ca cuënéo bananu 'icën:

'Ex cana 'én Papa Diosmi catamëtin. Ésaribi ca cuënéo bananu 'icën:
'Ex cana énu 'ain, 'én Papa Diosan 'é 'inancë aín bëchicëcamabë.

¹⁴Achúshi unin bëchicëcamax ca aín xucénsaribi 'ia. Usaribiti ca Nucën Papa

Diosan bëchicëcamaxa uni 'ain, axribi uni 'inux Jesús uacëxa. Uni 'aish ca, an ñu 'atima 'ati sinánmicë 'áisha Nucën Papa Diosbë uni 'itima 'icëbi ñunshin 'atimanen 'apu a ñusmonux bamati cupí, Jesús uni 'iacëxa. ¹⁵Usai 'iquin ñunshin 'atimanen 'apu ñusmoquin ca Jesusan axa ami catamëcëma 'aish aín bamati sinani racuécë unicama, ax aínan 'aish aín bamatimi racuécimoquin mëniocëxa. ¹⁶Usa 'aish ca Jesús ángelcama 'aquinti sinani uni 'inux uáma 'icën. Uicamax cara Abraham Nucën Papa Diosmi catamëasaribiti ami catamëtia acama 'aquinti sinani ca Jesús uni 'inux uacëxa. Asérabi ca usa 'icë quixun cananuna 'unanin. ¹⁷Ésaquin nu 'aquinti cupí ax nusaribi uni 'ixun, ñunshin 'atimanen 'apun tancëxun 'unánan paëtani témérati 'unan 'ixun ca Jesusan aín unicama Nucën Papa Dios upí oquin ñucáxunia. Usa 'aish ca nun 'ucha térénux bamati cupí nusaribi uni 'iacëxa. ¹⁸Ax téméraran ñunshin 'atimanen 'apun tancëxunbi ñu 'atima 'áma 'ixun ca an, a ñunshin 'atimanen 'apun ñu 'atima 'anun quixun sinánmicë aín unicamaribi usoquin 'axunma 'anun cushioti 'icën.

**Moisésbétan sénénmaira ca
Cristo 'icë quiax quicë bana**

3 ¹Én xucéantu, mitsux aínanishi 'inun Nucën Papa Diosan 'imicë 'ixun camina, Nucën Papa Diosan a ñuixunti unicama ñuixunun énë nëtënu xuá 'ixuan an aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxuncë, Cristo Jesús, a uisa uni cara 'iacëxa quixun upí oquinra 'unánti 'ain. ²Béráma ca Jesús ucëma pain 'ain, Moisésnén nucën raracaman cushi 'ixun, Nucën Papa Diosan cacësabi oquin upí oquin ñu 'acëxa. Usaribi oquin ca Jesusan, aín Papan usaquin 'anun caíscë 'ixun, an cacësabi oquin camabi ñu

'acëxa. ³Nucën Papa Diosan Moisescë nun judíos unicama ainan 'inun caísa 'aínbi, ca a unicama asérabi Nucën Papa Diosnan 'imiti Jesucristo axira 'icën. Usa 'ain ca Moisésbë sénémaira Jesucristo 'icën. Ënëx ca ésa 'icën. An 'acé xubu rabicësamaira oquin ca an xubu 'acé uni a unin rabia. Usaribi oquin ca Moisés 'imainun judíos unicama 'acësamaira oquin unin Jesucristo rabiti 'icën. ⁴Ésa ca. Uisa 'afshbi ca xubu abi uníma. Unin 'acëx cuni ca 'ia. An 'acé uni ax ca aín 'ibu 'icën. Usaribi oquian an Moisés 'imainun judíos unicama ainan 'itioquin ménionan camabi menu 'icé ñucama unio ax ca Nucën Papa Dios 'icën. ⁵Nucën raracama judíos unibu 'ain ca Moisés atun cushi 'iacëxa. Aín cushi 'ixun ca Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin upí oquin ñu 'accëxa. Uisairai 'i cara ainan 'iti 'icé quixuan judíos unicaman 'unánuan atu ñuixunun quixun Nucën Papa Diosan cacësabi oquin ca Moisésnën nucën raracama 'itsa ñu ñuixuancëxa. ⁶Usa 'aímbi ca Nucën Papa Diosan unicaman cushi ax aín Béchicë, Cristo, an aín Papa Dios cuëencësabi oquin 'acé, a 'icën. Usa 'aish ca Cristo ax nun cushionri 'icën, nun nu ami catamëti ñequinma cuëenquin abë aín nëtënu 'iti sináncë 'ain.

Nucën Papa Diosan unicamaxa abë chuámarua 'iti bana

⁷Usa 'ain ca a bana Nucën Papa Diosan Béru Ñunshin Upitan 'amicëxun unin cuënéo, ax ésa quia:

Béría Nucën Papa Diosan mitsu cacëxun cuaquein ⁸camina cuacëmasa otima 'ain, mitsun raracama 'ásaribi oquin. Atux ca Nucën Papa Diosan 'aquincëxbi an cacë bana cuaisama tani 'atimati banai, —Nucën Papa Diosan ca nu uisabi oima

—quicësa 'iacëxa, anu uni 'icëma menuax. ⁹Ésai ca Nucën Papa Dios quia: Anuax ca 'én cuarenta baritia atu bérúanquin ñu 'axuncë xun isíbi mitsun raracama 'émi sinanima 'atimati banacëxa.

¹⁰Usai 'ia oi atumi nishi cana ésa quiacën: Ënë unicaman ca bëtsi bëtsi ñu sinani 'émi sinánquin 'ex cuëencësoi 'iti 'unántisama tanxa.

¹¹Quianan cana atumi nishi sinanatécëntimo esaribiti quiacën: Atux ca a 'én atu ñuixuncë me anu chuámarua bucunux bëbatima 'icën.

¹²Ën xucéantu, mitsúxribimi usai 'itima cupí camina bérúancati 'ain, 'atimaquin sinánquin Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, a ami catamëquinma éntin rabanan. ¹³Usai 'ima camina micama uinu 'icëxbi 'atima ñu 'atishi sinani Nucën Papa Diosmi manúti rabanan, camabi nëtëen, axa Jesucristomi catamëcë unicamabë ami upiti sinámiananti 'ain, ënë nëtëa cëñútisama pan 'aínshi. ¹⁴Anun nux aín nëtënu 'iti nëtë sénéntamainun cananuna ami catamëtabatínu 'iásabi 'i ami catamëti 'ain. Usai 'i cananuna camabi nëtëen Cristobë 'ain.

¹⁵Ésairibi ca Nucën Papa Diosan bana cuënéo quia:

Béría Nucën Papa Diosan mitsu cacëxun cuaquein camina cuacëmasa otima 'ain. Mitsun raracama 'iásaribiti camina 'itima 'ain. Atux ca Nucën Papa Diosan 'aquincëxbi an cacë bana cuaisama tani 'atimati banacëxa.

¹⁶¿Uicamax cara Nucën Papa Diosan bana cuaqueinbi cuacëmasa oi ax quicësabi oi 'iisama tancë? Moisésnëan Egipto menua bëcë unicamax ca usai 'iacëxa. ¹⁷Émainun cara uicamax Nucën Papa Dios cuarenta baritian

nishacëx? Axa aín 'ucha cupíbi an anua bëbatí ñuixuncë menu bëbaima, anu uni 'icëma menuax cëñúa unicamami ca Nucën Papa Dios nishacëxa.¹⁸ 'Imainun cara uicamaribi Nucën Papa Diosan sinántëcëntimoquin, an atu ñuixuncë menu ca chuámarua tani bucunux bëbatima 'icë quixun cacëx? An a timaquin aín bana cuaisama tancë unicama ca Nucën Papa Diosan usaquin cacëxa.¹⁹ Usa 'ain cananuna a ñucama sinánquin 'unanin, atúan aín bana ca asérabi 'icë quixun sináncëma 'ianan ami catamécëma cupí ca Nucën Papa Diosan a unicama anua chuámarua tani 'itia ñuixuncë menu bëbamiamma 'icën.

4 ¹Usa 'ain cananuna Nucën Papa Diosan ainan 'inun nu 'imiti nêtë inúcéma 'aínshi, ainan 'iti sinánti 'ain. Mitsu raírinéxmi Nucën Papa Diosnanma 'itin rabanan camina bérúancati 'ain.² A me anu chuámarua 'iti ñui quicë bana a ca nucën raracaman cuacëxa. Cuaquinbi ca —asérabi ca a menunu 'inun nu buánti 'icë —quixun sinánma 'icën. Usa 'aish ca a ñuixuan menu bëbama 'icën. Anu nucën raracama bëbama 'aínbi ca Nucën Papa Diosan nucën rara cásaribi oquin nux Jesucristomi catamëti aín nêtënu abë 'inux iéti bana ñuiquin nuribi caxa.³ Nucën raracama ñuiquin cuénéo bana ca ésaí quia:

Atumi nishi cana sinanatécëntimoí a unicama ñui quiacë: Atux ca a 'én atu ñuixuncë me anu chuámarua bucunux bëbatima 'icën.

Atúxa usai 'iá 'aínbi cananuna nux Nucën Papa Diosmi catamëti ax nubë 'ain chuámarua 'i cuéñen. Usaínu 'itioquin ca Nucën Papa Diosan camabi ñu unioquin méniocëxa,⁴ aín bana cuénéo ésaí quicësabi oquin:

Camabi ñu mécën achúshi 'imainun achúshi nêtë cëñuquin uniotancëx ca Nucën Papa Dios nêtë itsin

tanti —'ë ñu uniocëcama ca asábi 'icë —quixun isi upí oquin sinani cuéñancëxa.

⁵Nucën raracama ñui ca Nucën Papa Diosax ésaribiti quiacëxa:

Atux ca 'én atu ñuixuncë me anu 'ébë chuámarua 'aish cuéñi bucunux bëbatima 'icën.

⁶Usa 'ain ca énë nêtënu 'icë unicama Nucën Papa Diosmi catamëti abë upí 'aish chuámarua 'iti, 'aíshbi raírinéx ami sináncëma pain 'icën. Usaribiti ca atun pain cuaquinbi a bana quicësabi oquin 'acëma 'aish a Nucën Papa Diosan ñuixuncë menu bëbama 'icën.⁷ A paían ñuixuncë unicaman aín bana cuama 'ain ca énë nêtënu 'icë unicaman cuati oi Nucën Papa Dios amiribishi quitécëni, bérí camina 'émi catamécanti 'ai quiax quiacëxa, ésaí:

Béría Nucën Papa Diosan mitsu cæçun cuakin camina cuacémasa otima 'ain.

Usaquin ca Davitan, Josuénéan judíos unicama Nucën Papa Diosan ñuixuan menu bëbaquián 'ain, a xénibucëbétan cuénéocëxa.⁸ A unicama Nucën Papa Diosan anu chuámarua 'aish bucuti ñuixuncë menu bëbáma 'aínbi ca aín bëchicëcamax Josuénéen buáncëx anu bëbacëxa. Josuénéan anua atux chuámarua 'aish bucuti menu buáncëx bëbatancëxuan ax quicësabi oquin 'ai ami catamécë 'ain ca Nucën Papa Dios amiribishi anun uni chuámarua 'iti bana ñui quitécéanma 'itsianxa.⁹ Usa 'ain cananuna 'unanin, Nucën Papa Diosan ca aín unicamaxa ainan 'aish ax cuéñencë sabi oi énë menu chuámarua 'itancëx aín nêtënuira chuámarua 'aish bucuti oquin méniocëxa quixun.¹⁰ Uicamax cara ax cuéñëcsa oíshi 'iti sinani bénëti a éni, ami catamëti Nucën Papa Dios cuéñëcsabi oi 'ia, ax ca Nucën Papa Dios ñucama uniotancëx cuéñansaribi oi

¹¹ia. ¹¹Nucën Papa Diosan atu ñuixuncë menu bëbáma unicama usaribiti nuxribi ami catamécëma 'itin rabanan cananuna ainan 'aish upí oquin sinani ami cataméquin énima bérúancati 'ain.

¹²Cananuna 'unanim, Nucën Papa Dios ax ca bamatimoi tsotia. Ax ca cushiira 'icën. Usa 'ixun ca aín bananu 'aia nu 'unánmia, nun caranuna asérabi upí oquin sinani, caranuna upí oquin sinanima quixun. 'Unánmianan ca uisa cupí caranuna usoquin 'ai quixun nu 'unánmia. ¹³Axa an unio 'aish Nucën Papa Diosmi unéti uisa ñubi ca 'áfima 'icën. An uni aín nu 'acé cupí, uisa cara oti 'icé quixun 'unánçë, Nucën Papa Dios, an ca camabi ñua unin 'aia 'unánan aín nuitu mëúa chiquinaquimma sinánçë ñubi 'unania.

An aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxuncë, Jesucristo ñuicë bana

¹⁴Jesús ax ca Nucën Papa Diosan Béchicë 'ianan, an nu Nucën Papa Dios ñucáxuncë 'aish aín Papa Diosan nëtënu abébi 'icën. Usa 'icé cananuna ami cataméquin aín bana cuati éntima 'ain. ¹⁵Jesús an nu Nucën Papa Dios ñucáxuncë, ax ca uni 'aish nux 'icésaribiti téméraíbi 'uchama 'icën. Usa 'ixun ca nuribi téméraran ñunshin 'atimanën 'atima ñu 'amitisa tanibabi nuibaquin nu 'a quinti 'icën. ¹⁶Asérabi ca usa 'icé quixun 'unánquin cananuna ami racuéquinima, an nu nuibacë Nucën Papa Dios a nun 'uchacama térénquin nu 'aquinun ñucáti 'ain, an nu nuibacë cupí. Usaquin cananuna anúnu uisai cara 'icé nëtëni, nuibaquin nu 'aquinun ñucáti 'ain.

II. LEVITAN RËBUNQUI 'IASAMA CA CRISTO 'ICÉ QUICË BANA (5-8)

5 ¹Nucën Papa Diosan méniosabi oquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun, judíos unicaman

'ucha 'imainun aín 'ucharibi térénçë 'inun 'aracacë ñuina 'axunquin Nucën Papa Dios ñucáxunia. ²Usa 'ixun ca axribi uni 'icëa ñunshin 'atimanën 'apun ñu 'atima 'anun quixun tancëxun 'unan 'ixun uni itsi usaribiti 'ia 'a quinti 'unania. An ca, —usa ñu 'ati ca 'aisama 'icé —quixun 'unánquinma an ñu 'acé unicama 'imainun, —usa ñu 'ati ca 'aisama 'icé —quixun 'unánquinbi 'acé unicama aribi, ami nishquinma atux upí 'inun 'a quinti 'icën. ³Axribi ñu 'atima 'acé 'ixun ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun judíos uni raírinën 'uchacama 'imainun aín 'uchacamaribi térénçë 'inun quixun 'aracacë ñuina 'aia.

⁴Ui uníxbi ca axbi 'iisa tani judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'itima 'icën. Nucën Papa Diosan 'imicëx cuni ca usai 'iti 'icën, Nucën Papa Diosan —Aaronen ca 'én unicama 'é ñucáxunti 'icé —quixun Moisés cásaribi oi.

⁵Usaribiquin ca Cristonën anbi judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'iti sinánma 'icën. Nucën Papa Dios an

Mix camina 'én Béchicë 'aish xénibua 'aínbi 'ebé 'iti 'ai, quixun cacé, anbi ca Cristo judíos sacerdotenën cushicaman 'apu 'imiacëxa. ⁶Esairibi ca cuëño bananu Nucën Papa Diosan aín Béchicë cá bana quia:

Mix camina nëtétimoí usabi sacerdote, an 'én unicama 'é ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec 'iásaribi.

⁷Jesusan ca énë menu 'aish abé banaquin aín Papa ñu ñucácexa. Ñucáquin ca axa bamatimoquin a iémiti cushiñu 'icé 'unánquin, munuma banaquin cacëxa. Usaquier ax cuëncë sabi oquin 'aquinun quixun ñucáce cupí ca Nucën Papa Diosan Jesucristo 'aquiancëxa. ⁸Usa 'ain ca Cristonën, ax aín Béchicë 'aishbi témérace 'ixun,

Nucën Papa Dios cuëncësabi oquinshi 'ati 'unáncëxa. ⁹Ax téméraibi aín Papa Dios cuëncësabi oi 'iá 'ixun ca an aín bana cuaquin ax quicësabi oquin 'acë unicama a aín 'ucha térenquin Nucën Papa Diosnan 'aish xénibua 'aínbi abë 'inun iémina. ¹⁰Ax ca ésaquian Nucën Papa Diosan cá, a 'icën, —mix camina sacerdote, an 'én unicama 'é ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec 'iásaribiti.

Jesucristomi catamëquin éncë 'icë 'aish 'unánmitécëinsa bana

¹¹Usa 'ánu mitsu énë banacama ñuiuinsa tancëxunbi camina mitsun asérabi upí oquin a bana cuaisama tanin. ¹²Mitsúinra a ñuicë bana a 'unáncë 'ixun uni itsi 'unánmisa 'aíshbi camina mitsúnmi béráma cuacë bana Jesucristo ñui quicë, a 'unánmitécëinsa 'ain. Énë ñu upí oquin cuacëma 'aish camina mitsux tuáratsu ñu iru piisama pain 'ixun aín titan xuma 'acësa 'ain. ¹³Béráma cuacë bana 'unánmitécëinsa 'aish camina an aín titan xuma 'acë tuásaribi 'ain, uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun 'unáncëma 'aish. ¹⁴An Nucën Papa Diosan bana upí oquin sinánquin an cacësabi oquin 'acë uni, an ca upí oquin 'unania, uisa ñu 'ati cara Nucën Papa Diosan iscëx asábi 'icë, uisa ñu 'ati cara 'aisama 'icë quixun. 'Unánquin ca usoquin 'aia. Usa unix ca tuá xuratsusama 'aish uni apánsa 'icën.

6 ¹Usa 'ain cananuna tuá xuratsu 'icésaima uni apan 'icësai 'inxun a paínu cuacë bana Cristo ñui quicë, aíshima bëtsi ñuribi 'unánti 'ain. Cananuna a paínu 'unan banacama ésaí quicë, a fuitécëntima 'ain: numbi ñu 'atima 'acë cupí Nucën Papa Diosnanma 'aish bamati 'aíshbi sinanati Nucën Papa Diosmi catamëtishi iéti, ²'imainun Jesús sinani nashimicë 'iti, 'imainun Jesúsnan 'ixun axa ami catamëcë uni itsinu nun

mëcën nanquin Nucën Papa Dios ñucáxunti, 'imainun camabi uníxa baísquia ca Nucën Papa Diosan an 'acë ñucama 'unánquin uisa cara oti 'icë quixun cati, acama. ³Ésa banacama mitsu ñuixuntécënquinma cananuna Nucën Papa Dios cuëncëbëtan bëtsi ñu mitsu ñuixunti 'ain.

⁴Ui unicamax cara Jesucristomi catamëcë 'ixun, ax ca abë 'icë quixun 'unáncë, 'ianan Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan aín nuitka mëu sinánmicë 'ianan, ⁵Nucën Papa Diosan bana ca upíira upí 'icë quixun sinánquin cuanan, Nucën Papa Diosan cushi, anun cana aín nëtënu 'iti 'ai quixun sináncë, ⁶'ixunbi ami sinánquinbi éni uni raírinëñ cuatánun —'ex cana Jesucristomi sinántécënimá —quia, a unix ca an Nucën Papa Diosan Bëchicë i curúsocénu matáscë uníxa 'iásaribi 'icën. Usai 'icë uni ax ca amiribishi Jesucristomi sinanatécënimá. ⁷Usa unicamax ca anu ñu 'apáti meesaribi 'icën. Ésa ca. Nucën Papa Diosan, menu 'uí 'itsa 'ibúmicëxun chabócëx ca ñu bëru 'imainun unían 'apácë ñu cotancëx tapunia, tapúanan ca tuaia. Usaíá 'inúan Nucën Papa Diosan 'imicëxa 'ia ca an ñu 'apácë uni an aín naënu 'icë ñu pinuxun bitsia. ⁸Usa 'aínbi ca bëtsi me camabi ñu 'atima, muxa, chucu, acama anu coi canicëbë anu upí ñu 'iruima. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosan iscëx a me 'aisama 'icën. Usa 'icë ca aín 'ibun axa corucë ñucama nëenia.

Xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'iti cupí bënëtimá chuámarua 'iti

⁹Én nuibacë xucéantu, uni raírinëñ ca Nucën Papa Diosan Bëchicëmi catamëtancëxunbi énia quixun ñuixunquinbi cananuna 'unánin, mitsu camina Jesucristo cupí ainan 'inun iémicë 'ixun éncëma 'aish asérabi Nucën

Papa Diosan upí oquin 'aquíncë 'ai quixun.¹⁰ Nucën Papa Dios, an ca aín sinan upí 'ixun, mitsúmni aín unicama nuibaquin upiti bucunun 'aquianan béríribi usoquin mitsun 'aia, manuquinma sinania.¹¹ Usa 'aínbi cananuna anúnmi Nucën Papa Diosan nêtënu 'iti nêtë utámainunmi mitsun 'acësabi oquin chiquishquin énquinma Nucën Papa Dios cuéñcësabi oquin 'ati cuëénin. Usaquin 'aquin camina Nucën Papa Diosan nêtënu cëñútimoi abë 'iti sinánquin caínti 'ain.¹² Mitsuñxi chiquish 'iti cananuna cuëéniman. Cananuna cuëénin, Nucën Papa Diosan aín quicësabi oquin 'aquincëxa aín uni raírinëx a éníma ami catamëti upiti 'ia isími usaribiti 'iti.

¹³ Nucën Papa Diosbë ca camabi uni 'imainun ángelcamaribi sénénfima. Usa 'ixun ca anbi sinanatécëntimoquin Abraham cacëxa:¹⁴ "Ésoquin cana asérabi 'ati 'ain. Cana mi upí oquin sinánxunquin bëchicënu mi 'imianan min rëbúnqui 'itsaira 'inun uámiti 'ain".¹⁵ Usaquin cacëxun ca Abrahamnën —Nucën Papa Dios quicësabi oi ca 'iti 'icë —quixun sinánquin bénéquinma, caíñcëxa. Caíñcëbë ca Nucën Papa Dios quicësabi oi Abrahamnën xanu tuutancëx Isaac bacéancëxa.¹⁶ Énëx ca ésa 'icën. Unix ca uni itsian aín bana isa asérabi 'icë quixun 'unánun quiáx, aín 'apu axa asamaira 'ain, a ñui ésaí quia: Nun 'apúnbì ca 'unania, 'én mi cacë bana énëx ca asérabi 'icën. Usai quicëbë tan ca an aín bana ca asérabi 'icë quixun 'unánquin abë cuébicanántima 'icën.¹⁷ Usaribiti ca Nucën Papa Dios axribi, axa ami catamëti ainan 'iti unicama —aín quicësabi oi ca asérabi 'iti 'icë —quixun 'unánun, —xenibua 'aínbia sinanatécëntimoí usabi 'iti ca énë bana 'icë —quiáx quiacëxa.¹⁸ Usa 'ain cananuna an ca ax quicësabi oquin 'aia

quixun 'unánan, axa —sinanatécëntimoquin cana mitsu cai —quicë cupí ca an asérabi usoquin 'ati 'icë quixun 'unánin. Usaquin 'unánquin cananuna 'unánin, nun nu an nu 'aquinun ñucácë 'ixun ca nu asérabi 'aquisti 'icë quixun. 'Unán cananuna ami catamëquin —aín bana quicësabi oi cana asérabi ainan 'aish aín nêtënu abë 'iti 'ai —quixun 'unánin.

¹⁹ Énëx ca ésaribi 'icën. An manë nunti niquincë unicaman ca aín manë nuntia bëchunan tucáncaquin amami amami buánti rabanan, manë cha manë risin tècérëcaxun, an cushioquin tuínum quixun baca nëbëtsi nipatia. A manë chan tuíncë cupí ca nunti amanu amanu cuanima. Usaribiti cananuna Cristo anu Nucën Papa Dios 'icë anu cupí nun amanu amanu sinánbëquínquinma Jesucristomi sinánti éntima 'ain.²⁰ Cristo axa anua Nucën Papa Dios 'icë anu 'ain cananuna nuxribi anu abë 'iti 'ain. Ax ca nêtëtimoi xenibua 'aínbi usabi sacerdotenë cushioncaman 'apu 'aish, an aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxunti a 'icën, Melquisedec 'iásaribiti.

**Jesús ax ca Melquisedec 'iásaribiti
an aín unicama Nucën Papa Dios
ñucáxuncë 'icë quicë bana**

7 ¹ Mitsux Abrahamnën rëbúnqui 'ixun camina 'unánin, Melquisedec ax ca Salem cacë menu 'icë unicaman 'apu 'iacëxa. Ax ca sacerdote, an unicama Nucën Papa Dios manámi 'icë a ñucáxuncë 'iacëxa. Usa 'ain ca bëtsi menu 'icë 'apucaman Abrahamnën xucënan bëchicë Lot cacë, aín nêtënu 'icë unicamabë 'acánanquin ñusmotancë xun aín ñucamacëñunbi 'itsa uni 'imainun xanu 'imainun tuáribi buáncëxa. Usoquin 'acë cuabiani aín unicama buani cuanxun ca Abrahamnënribi a suntárucama ñusmoxun

abámianan anu 'icë 'apucaman buáncë unicamacéñun camabi ñu bitëcëancëxa. Bibiani cuantëceni ca Abraham Melquisedecbë méraranancëxa. Abë mérarananquin ca Melquisedecnën, Nucën Papa Diosan ca Abraham 'aquinanxa quixun 'unanquin —an ca mi upí oquin sinánxunia —quixun caquin, a Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa. ²Usaquin cacëxun ca Abrahamnën an bëcë ñucama mësú Melquisedec 'ináncëxa. Melquisedec quicë bana ax ca "upí 'apu ca ax 'icë" qui quicë bana 'icën. Melquisedec ax ca Salem cacë menu 'icë unibu aín 'apu 'iacëxa. Salem quicë bana ax ca "bëtsi unibubë 'acananima ca chuámarua bucua" qui quicë bana 'icën. Usa 'ain ca Melquisedec 'acánanti sináncëma 'apu 'iacëxa. ³Melquisedec a ca uix cara aín papa 'iacëxa, uix cara aín tita 'iacëxa, aňu nëtén cara bacéancëxa, aňu nëtén cara bamacëxa, uicamax cara aín rara 'iacëxa, abi unin 'unánma 'icën. Usa 'ain ca judíos unibunëx —Melquisedec ax ca bamama 'icë —quia, Nucën Papa Diosan Béchicenëx ca nëtétimoí xénibua 'aínbi sacerdote, an unicama Nucën Papa Dios ñucáxuncë 'icën, uni Melquisedec ñui quiásaribiti.

⁴Abraham a pain nucën rara, anbi ca abéa 'acánancë unicama ñusmoxuan bicë ñu mësú ax 'apu 'icë, Melquisedec, 'ináncëxa. Usa 'ain cananuna 'unarin, Abraham ax ca Melquisedec meu 'iacëxa quixun. ⁵Moisés cuënëomiquin ca Nucën Papa Diosan —ësai ca 'iti 'icë —quixun caquin ésaquin cacëxa:

—Abrahamnën rëbúnqui achúshi, Leví cacë, aín rëbúnquicamaxa sacerdote 'icë ca Abrahamnën rëbúnquicama raírinën aín ñucama mësú 'inánti 'icë —quixun. A uni camáxbi Abrahamnën rëbúnqui 'aish aín aintsi 'ixunbi sacerdotecama usaquin aín ñu 'inánun ca Nucën Papa Diosan mëníocëxa. ⁶Usa

'aínbi ca Melquisedec, Levitan rëbúnqui 'ixunmabi, Abrahamnën aín ñucama mësú 'ináncëxun biacëxa. Nucën Papa Diosan upí oquin sinánxuncë, Abraham, a ca Melquisedecnën aín ñu biquin —an cacësabi oquin usoquin ca Nucën Papa Diosan mi 'axunti 'icë —quixun caquin Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa. ⁷Úni itsían Nucën Papa Dios ñucáxuncë uni ax ca an Nucën Papa Dios ñucáxuncë uni meu 'icën. Uinu 'icë unínbì ca —usama ca —quixun caima. Usa 'ain ca Abraham Melquisedec meu 'iacëxa. ⁸Levitan rëbúnqui, judíos sacerdotecama, a judíos unicama raírinën aín ñu mësú 'ináncë, acamax ca uni 'aish bamaia. Usa 'aínbi ca Abrahamnën aín ñu mësú Melquisedec, a ñuia uni —ax ca bamama 'icë —quicë, a 'ináncëxa. ⁹Usa 'ain ca ésoquinribi sinánti asábi 'icën: Levitan chaitiocë Abraham, an ca Melquisedec aín ñu mësú 'ináncëxa, ax a meu 'ixun. Usa 'ain ca Levitan rëbúnqui, sacerdotecama, a judíos unicaman bëri aín ñu mësú 'ináncë, acamaxribi Abrahambëtan aín ñu mësú Melquisedec 'inánsa 'icën. ¹⁰Levitan rëbúnquicama 'áima pain 'aishbi ca Abrahambë 'icësa 'iacëxa, aín rëbúnqui 'aish. Usa 'ain cananuna 'unarin, Melquisedec, ax ca Levitan rëbúnqui, sacerdotecama, acamabë sënénmaira cushi 'iacëxa quixun.

¹¹Béráma ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun Moisésnën, uisai cara judíos unicama 'iti 'icë quicë bana cuënëocëxa. A bana Levitan rëbúnquicama, sacerdotecama 'ixun, judíos unicama 'unánminun ca Nucën Papa Diosan mëníocëxa. Usa 'ixuan Levitan rëbúnquien 'aquincëx judíos unicama asérabi aín nuitu upí 'aish Nucën Papa Dios quicësabi oi 'icëbë ca sacerdote itsi Aarón 'iásama, Melquisedec 'iásaribi, Jesús uáma 'itsíanxa. ¹²Usa 'ain ca

usaquin judíos unicaman 'ati bana, Levitan rëbúnquicama sacerdote 'ixun judíos unicama 'unánmicë, a 'unanibi aín sinan upíma 'ain, a énquin bëtsi bana Jesús ñui quicë unin cuanun Nucën Papa Diosan mënñocëxa.¹³Nucën 'Ibu Jesús a ñui Nucën Papa Diosan bana cuënéo quicë, ax ca judíos uni 'aíshbi Levitan rëbúnquima Judanën rëbúnqui 'iacëxa. Judanën rëbúnquinëx ca judíos sacerdote 'iti 'icë quiax ca Moisésnën cuënéo bana quiáma 'icën.¹⁴Camabi unin ca 'unania, Nucën 'Ibu Jesús ax ca Judanën rëbúnqui 'iacëxa quixun. Usa 'aínbi ca Moisés sacerdote ñui, Judanën rëbúnquinëx ca sacerdote 'iti 'icë quiax quiáma 'icën. Levitan rëbúnquishi ca usai 'iti 'iacëxa.

¹⁵Usa 'ain cananuna upí oquin 'unanim, Nucën Papa Diosan ca Melquisedec 'iásaribitia sacerdote 'inun Jesúsëshi,¹⁶ax bamaxbi bamatécëntimoí baísquicë 'icë, a sacerdote 'imiacëxa, Moisésnën cuënéo bana, Judanën rëbúnqui ca sacerdote 'iti 'icë quicë 'aímabi.¹⁷A ñuiquin ca Nucën Papa Diosan ésaquin cacëxa:

Mix camina nëtétimoí usabi sacerdote, an 'én unicama 'é ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec 'iásaribi.

^{18,19}Usai ca judíos unicama 'iti 'icë quicë bana upí 'aínbi ca anun unin sinan upí 'íama 'icën. Usa 'aínbi cananuna bëtsi bana, Jesús ñui quicë, a cupí asérabi nun 'uchacama térençë 'ianan nun sinan upí 'aish Nucën Papa Diosnan 'ain.

²⁰Aín Béchicë an aín unicama a ñucáxunti oquin ca Nucën Papa Diosan sinanatécëntimoquin mënñocëxa.

²¹Levitan rëbúnquinëx ca 'én unicama 'é ñucáxunti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan sinanatécëntimoquin cámë 'icën. Usa 'ixúnbi ca an sinanatécëntimoquin caquin, Jesús asérabi an unicama a

ñucáxunti 'imiacëxa, aín bana cuënéo ésaí quicësabi oquin:

Nucën 'Ibu Diosan ca sinanatécëntimoquin aín Béchicë ésaquin cacëxa: Mix camina nëtétimoí usabi sacerdote, an 'én unicama 'é ñucáxunti, a 'ain, Melquisedec 'iásaribi, quixun.

²²Usa 'ain ca an Moisésnën cuënéo bana cuacé uni 'iásamaira oi an Jesús ñuicë bana cuacé uni Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ia.²³Levitan rëbúnqui sacerdotecama ca ax pain 'itancëxa bëtsix bamacëbë bamacëbë sacerdote 'icë 'aish 'itsaira 'iacëxa.²⁴Usa 'aínbi ca ax bamatimoi tsóce 'aish usabi sacerdote 'ixun Jesusan cuni aín unicama Nucën Papa Dios ñucáxunia.²⁵Ui unicaman cara a cupí abë upí 'iisa tanquin Nucën Papa Dios ñucatia, a ca Jesusan xëníbua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'inun iémia. A unicama Nucën Papa Dios ñucáxunux ca bamatimoi tsotia.

²⁶Usa 'aífan Jesús axira nun sacerdote 'iti ca upíira 'icën. Nucën Papa Diosan iscëx upíira 'ixun ñu 'atima 'acëma 'ianan ñu 'atima 'ati sináncëma 'ianan ax upíira sinánñu 'aish ca aín Papabé 'Apuria 'icën.

²⁷Ax ca Levitan rëbúnqui 'icësai 'íama 'icën. Atun ca camabi nëtén aín 'ucha pain térenan judíos unicaman 'uchacamaribi térenun Nucën Papa Dios ñucáxunia, ñuina rëtancëxun xaroquin. Usama ca Jesús 'icën. Axbi ca camabi unin 'ucha cupí ñuina rëxun xarocësa 'ítanun bamatsianxmabi achúshitishi bamacëxa.

²⁸Usa 'ain ca Moisésnën cuënéo bana quicësabi oi Levitan rëbúnqui, 'uchañu 'aíshbi an judíos unicama Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ia. Usa 'aínbi ca an Moisés 'inan bana xëníbucëbëtan, Nucën Papa Diosan sinanatécëntimoquin caquin, aín Béchicë Jesús, axa asérabi 'uchañuma 'iá 'aish usabi 'uchañuma 'ia, an aín unicama a ñucáxunun 'imiacëxa.

Jesús ñui quicé bana

8 ¹Ené banaxa bëtsi banasama 'icémi mitsun 'unánun cananuna énë ñuiquin mitsu cain, an Nucén Papa Dios aín unicama ñucáxunti, Jesús, ax ca usa 'aish bëri aín nëtënu abé 'aish, Nucén Papa Diosbë 'Apu 'icén. ²Tabernáculo cacé xubu unin 'acé anuxuan Levitan rëbúnqui achúshinën judíos unicama Nucén Papa Dios ñucáxuncé 'ámbi ca anuxunma, aín nëtë anu Nucén Papa Dios 'icé, anuxunbi Jesusan nu Nucén Papa Dios ñucáxunia, Nucén Papa Diosan méníosabi oquin. ³An unicaman 'ucha Nucén Papa Diosan térénun ñuina rëcë xaronux ca sacerdotenén cushicaman 'apu an Nucén Papa Dios aín unicama ñucáxuncé 'ia. Usaribiti ca Jesús unicaman 'ucha térénçé 'inun ñuina rëtíma, a cupía unicaman 'ucha térénçé 'inun bamatsianxmabi bamacéxa. ⁴Bërlíbi nubé 'aish ca Jesús sacerdote 'itsianxma. Levitan rëbúnqui-nexéshi Moisés quiásabi oi sacerdote 'ixun ca ñuina rëtancéxun xaroquin judíos unicama Nucén Papa Dios ñucáxunia. ⁵—Jesucristo ax unicaman 'ucha térénçé 'inun bamax baísquitancé xun ca énu 'ëbë 'ixun unicama 'ë ñucáxunti 'icé —quixun sinánquin ca Nucén Papa Diosan béráma Jesucristo ucéma pain 'ain —Levitan rëbúnquinën ca tabernáculo xubunuxun judíos unicaman 'ucha térénçé 'inun ñuina rëxun xaroquin unicama 'ë ñucáxunti 'icé —quixun méníocéxa. Tabernáculo xubu 'ati ñuiquin ca Nucén Papa Diosan Moisés "aín bashinuxun 'én mi ismicésabi oquin camina a xubu 'imainun anu 'icé ñucama 'ati 'ai" quixun cacéxa. Usa 'ain cananuna 'unánin, Jesucristo aín nëtënu abé 'ixun nu a ñucáxunti sinánquin ca judíos sacerdotenén tabernáculonu 'icé

ñucama 'anun Nucén Papa Diosan méníocéxa. ⁶—Nucén Papa Diosan Moisés cuénëomia bana quicésabi oi 'i ca uni Nucén Papa Diosnan 'iti 'icé —quiáxa ax quicé bana, asamaira ca —Jesúsmi catamétishi ca uni Nucén Papa Diosnan 'iti 'icé —quicé bana, ax 'icén. Usa 'ain ca Levitan rëbúnquinën unin 'ucha térénçé 'inun 'ásamaira oquin Jesusan nun 'ucha térénquin Nucén Papa Diosbë upí 'inun nu 'imia.

⁷Usai ca judíos unicama 'iti 'icé quixun Moisésnën cuénëo bana quicésabi oquin 'ai aín nuitu upí 'ain ca bëtsi bana Jesús ñui quicé a Nucén Papa Diosan méníoma 'itsianxa. ⁸Nucén Papa Diosan ca judíos unicama an cacésabi oi 'iama isacéxa, aín bana cuénëo ésaí quicésabi oquin:

Nucén 'Ibu Dios ca quia, usai ca judíos unicama, Israelnën rëbúnqui 'iti 'icé quixun Moisés cuénëomia bana 'inan, 'ixunbi cana 'itsa bari inúcébétan bëtsi bana judíos unicama 'inánti 'ain. Anun 'én a bana 'inánti nëtë ca uti 'icén. ⁹A banax ca judíos unicama Egipto menua buánquin uisai cara atux 'iti 'icé quixun 'én Moisés cá banasama 'iti 'icén. Judíos unicama 'aquinsa tanquinbi cana atúan 'én bana cuaquin 'én cacésabi oquin 'acéma cupí atu éancén. ¹⁰Usa 'ixunbi cana 'ëx mitsun 'Ibu Dios 'ixun mitsu cain, usai ca judíos unicama 'iti 'icé quixun caquin 'én a pain 'inan bana sénéncébétan cana bëtsi bana judíos uni Israel unicama 'inánti 'ain. Ésai ca a bana quiti 'icén: 'En cana 'én cacé bana 'én unicaman manuquinma sinánan aín nuitu mëu upí oquin 'unánun 'unánmiti 'ain. 'Ex cana aín Dios 'aish atúan rabicé 'iti 'ain.

'Imainun ca atux asérabi 'én unicama 'iti 'icën.¹¹ Ën unicaman ca 'é 'unánti 'icën. Ñu 'unáncëma 'imainun ñu 'unáncë uni, apan 'imainun xucamanribi ca 'é 'unánti 'icën. Usa 'ain ca uinu 'icë unínbì bëtsi uni, aín xucénbì, abë 'icë unibi cacéxunmabi atúnbi 'é 'unánti 'icën.¹² Usaía ax 'icë uni a cana ñu 'atima 'acébi nuibaquin aín 'uchacama térénti 'ain.

Térénxun cana manuquin aín 'uchacama sinántecéntima 'ain.

¹³ Ësaíá Cristo cupí aín unicama aín nuitka upí 'iti ñui ca Nucën Papa Dios —'én béráma usai ca judíos unicama aín 'ucha téréncë 'iti 'icë quixun Moisés cuénëomia bana a camina énti 'ai —quiax quia. Usa 'aish ca a bana sénéntishi 'icën.

III. LEVITAN RËBUNQUINËN ÑU 'ACÉ CUPI UNI TASAMAIRA OI CA JESUS CUPI UNI AIN 'UCHA TËRËNCÉ IA (9-10)

Anuax judíos sacerdotecama
Nucën Papa Diosbë baná tabernáculo
ñuianan Jesucristo anu
Nucën Papa Dios 'icë ñuicë bana

9 ¹Béráma ca Nucën Papa Diosan judíos unicaman usoquin a rabinun quixun caquin, anuxuan Levitan rëbünquinën judíos unicama a ñucáxunti tabernáculo cacë xubu 'anun quixun cacëxa. ²An Moisés cacésabi oquin ca judíos unicaman tabernáculo 'aquin, amo rabéa aín namé 'itánun nëbëtsi chupan bëpáncëxa. Anu paín atsínti anu ca anu lamparín nanti 'imainun curi mesa, anu uni itsin pitima pán nancë, acama 'iacëxa. Anu uni aín 'ucha téréncëma 'ianan upiti mënóca-cëma 'aish atsíntima 'ain ca a 'iti Cata

Upí cacë 'iacëxa. ³Cata Upí a 'ucë ca bëtsi cata 'iacëxa. Ax ca Cata Upíra cacë, 'iacëxa. ⁴Tabernáculo nëbëtsi rabé oquin bëpáncë chupa rapasu ca anuxun tsépasa ñu sanutanun xaroti nancë 'iacëxa, a Cata Upíra cacë, a rapasus. A Cata Upíra cacë, anu ca bunánti, curin ratacacacë 'aish anúnrabi aín naménu rocë 'iacëxa. A bunántinu ca curi 'acë chumu, anu maná cacë piti ñu 'itsamashi purucë, 'imainun Aaronén tsati 'aishbi coo, a 'imainun maxax parúsha rabé, anu usai ca aín uni 'iti 'icë quixun Nucën Papa Diosan cuénëo, acama 'iacëxa. ⁵A bunánti aín mapútinu ca querubín rabé, Nucën Papa Diosan suntárusa oquin curi uniocë, bësúnarabë oquin tsóngë 'iacëxa. A nëbëtsiuax ca aín pëcacë 'ucë mëucüax Nucën Papa Dios banacëxa. Anu ca judíos sacerdote-nen cushicaman 'apun 'aracacë ñuinanen imi ánscacëxa, Nucën Papa Diosan atun 'uchacama térénum. Ënë ñucama camina 'unáncan. Usa 'ain cananuna camaira ñuquin mitsu caiman.

⁶Usaquin tabernáculo xubunu 'icë ñucama mënío 'ain ca anu pain atsíncë cata, ax Cata Upí cacë, anu atsínxun judíos sacerdotenén an 'ati ñu 'aia, lamparín mënóti, pán mesanu nanti, acama, Nucën Papa Diosan mëniosabi oquin. ⁷Acamax ca tabernáculo cata, anu pain atsínti, anuishi atsinia. Usa 'aínbi ca cata itsi, Upíra cacë, anu judíos sacerdotenén cushicaman 'apu axéshi camabi baritian achúshi oíshi atsinia. Anu atsíñquin ca 'aracacë ñuinanen imi buania, aín 'uchacéñuan judíos unicaman 'uchacamaribi Nucën Papa Diosan térénum quixun ánscaquin. ⁸Nun nu a ñucama sinania ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan nu ésaquin 'unánmia, anu pain atsínti cata anuxun atun 'acésabi oquian camabi

nëtën ñu 'acëbë ca judíos unicamax Cata Upíira cacë, anu Nucën Papa Dios 'icë, anu abë bananux atsinima. ⁹Usai ca 'ia quixun 'unánquin cananuna sinanin, Moisés quicësabi oquin ñuina rëxun xaroquinbi ca a unicaman, aín nuitu ca Nucën Papa Diosan iscëx asérabi upí 'icë quixun 'unanima. Usaribi cananuna nux 'ai quixun cananuna sinanin. ¹⁰Nucën Papa Diosan ca usoquin judíos unibunën 'ati ñuquin bëtsi ñuina nami pitima 'imainun amiribi amiribi mëchucati, usa ñucama 'anun quixun mëníocëxa. Usai a banacama quicësabi oi 'ibi ca atun nuitu upí 'ima.

An Jesucristo xuisama pain 'aían judíos unibunën usa ñucama 'anun ca Nucën Papa Diosan mëníocëxa.

¹¹Usa 'ain ca Cristo ènë menu uá 'aish anu Nucën Papa Dios 'icë, anu cuantëcëancëxa. Ènë menuax cuantëcëan 'aish ca anua Nucën Papa Dios 'icë, anu 'icë sacerdote, an Nucën Papa Dios nu ñucáxuncë, a 'icën. Anu ax sacerdote 'icë ax unin 'acëma 'aish ca ènë nëtënu 'icë tabernáculosamaira 'icën. ¹²Tabernáculonu 'icë cata Upíira cacë, anua sacerdotenën cushima 'apun chivo 'imainun vaca bacë rëxun aín imi buan 'aínbi ca Jesucristo aín imi 'apati bamatancëx baísquiax, anuira Nucën Papa Dios 'icë anu cuancëxa. Anu ashiti cuan 'ixun ca nun 'uchacama térëncë 'aishnu xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'inun nu 'imia. ¹³Judíos unicaman ca aín 'ucha cupí chivo ímainun vaca bacë, tabernáculo xubunu buánxun rëxun judíos sacerdotenën a xaroxúnun 'inánia. Ináncëxun ca sacerdotenën a ñuinacan imi bianan aín nami xaroxun aín chimapu bixun a unicamanu sácaia. Usoquian 'acëx aín 'ucha térëncë 'aishbi ca 'uchatëcënimia 'inúan 'acëma 'icën. ¹⁴Ñuina rëcë aín imi cupí uni 'icësamaira oi cananuna

Cristo bama cupí nun 'ucha térëncë 'aish upí 'iti 'ain. Nucën Papa Diosan Béru Nunshin Upí, axa usabi 'iá 'aish usabi 'icë, ax abë 'ain ca Cristo, ax 'uchañuma 'aishbi bamatsianxmabi, nun 'uchacama térëncë 'inun bamacëxa. Xénibua 'aínbi abë 'itimoinu bamatí 'icëbi ca nun 'uchacama térëñquin, ax aín imi 'apati bama cupí, Nucën Papa Dios, axa bamatimoi tsócë, a rabinu ax cuëëncë sabi oi 'inun nu 'imia.

¹⁵Usa 'ain ca Nucën Papa Dios quiásabi oi, an Cristomi catamënum sinánmicë unicama xénibua 'aínbi abë 'inun Cristo bamacëxa. An Moisésnën cuëñeo bana cua nucën raracaman 'ucharibi ca Cristo bama cupí, térëncë 'icën. Usa 'ain ca Moisésnën cuëñeo bana 'iásama Cristo ñui quicë bana 'icën. ^{16,17}Unin ca uin cara ax bamacëbëtan aín ñu biti 'icë quixun ñuquin, —usai ca 'iti 'icë —quicë quirica mëníoia. Usa 'aínbi ca a uníxa bamacëma pain 'ain, aín ñu bëtsi uninanma 'icën. Aín 'ibúxa bamacëbë cuni ca aín ñucama asérabi bëtsi uninan 'ia. ¹⁸Usaribi oquin ca 'aracacë ñuina aín imi 'apati bamacëbëtanshi Nucën Papa Diosan judíos unicama aín 'uchacama térëñquin manúmiacëxa.

¹⁹Nucën Papa Diosan cacësabi oquin ca Moisésnën a banacama ñuquin judíos unicama catancëxun vaca bacë imicëñun chivo imi bixun 'unpáxcëñun mëscutancëxun ro, hisopo cacë, aín xo, xónsa carnero rani 'acë risi anun tècérëcacë a chabóquin, cuëñeo banami 'anan unicamamiribi ánsacëxa.

²⁰Anscaquin ca judíos unicama cacëxa: "Ènë imi ánsacëce isquin camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca asérabi ax quiásabi oquin mitsun 'ucha térëñquin, mitsúxmi aín uni 'imainun ax mitsun Dios 'ixun mitsu sinánxunia" quixun.

²¹Usaribi oquin ca Moisésnën taberná

culo xubu 'imainun aín Cata Upí anu 'icé ñucama anun Nucén Papa Dios rabiquin ñu 'ati, acamamiribi a ñuina imi ánsacacéxa. ²²Usa 'ain ca usoquin ca judíos sacerdotenén 'ati 'icé quixun Moisésnén cuënöe bana quicésabi oquin, anun Nucén Papa Dios rabiti ñucama ami imi ánsacacé 'iacéxa, a ñuxa Nucén Papa Diosan iscëx upí 'inun. Ñuina bamacébëma ca judíos unin 'ucha téréncëma 'iá 'itsíanaxa. Usaribiti ca Jesús bamama 'ain unin 'ucha téréncëma 'itsíanaxa.

Bamax Cristo baísquia cupíshi unin 'ucha téréncë 'iti 'icé quicé bana

²³Usaria Jesucristo anua Nucén Papa Dios 'icé anu atsínti tani ca unin 'acé tabernáculo xubu aín Cata Upíira cacé, anu judíos sacerdotenén cushicaman 'apu atsíancéxa. Usai Jesucristo 'iti 'ain ca a ñucama Nucén Papa Diosan upí isnun 'aracacé ñuinanén imi anu a sacerdotenén ánsacacéxa. Usa 'aínbí cananuna ñuinanén imi ánsacacé cupíma, Jesucristonéxbi aín imi 'apati bama cupíshi anua Nucén Papa Dios 'icé anu nux abé 'iti 'ain. ²⁴Ax ca tabernáculo, anua Nucén Papa Dios 'icé tanquian unin 'acé, anuma, anua Nucén Papa Dios 'icé anubi atsíancéxa, anuxuan nu Nucén Papa Dios ñucáxuncé anu. ²⁵Judíos sacerdotenén cushicaman 'apu ax ca tabernáculo xubu aín Cata Upíira anu camabi baritia achúshitishi, aín imima, 'aracacé ñuinanén imi ánscai atsinia. Usa 'aínbí ca Cristo, anua Nucén Papa Dios 'icé, anu 'itsai atsínama. ²⁶'Itsai atsínu ca 'itsai bama 'itsíanaxa. Usa 'aínbí ca Cristo aín uti nëté sénéncëbë uni 'inux uá 'aish bamatsian-xmabi achúshitishi unin 'ucha cupí bamacéxa. ²⁷Ené nëtënu 'icé camabi unix ca achúshitishi bamati 'icén. Usa 'icé ca aín ñu 'acécama 'unánquin Nucén

Papa Diosan uicamax cara aín nëtënu abé 'iti 'icé quixun canan uicamax cara anu abé 'itima 'icé quixun cati 'icén. ²⁸Usaribiti ca Cristo énë menuax achúshitishi bamacéxa. Ax 'uchañuma 'aíshbi ca camabi unin 'ucha ainansa 'aish téréncë 'inun bamacéxa. Bamatancéx baísquitancéx ca aín Papa Diosnu cuan 'aish amiribishi énë nëtënu utécénti 'icén. Camabi unin 'ucha cupí bamatécéni aima ca an aín uti caíncé unicama abéa 'inun bitsi utécénuxon 'aia.

10 ¹Jesucristoa énë menu utancéx unicaman 'ucha cupí usai 'iti tanquian judíos unicaman aín 'ucha cupí castíancéma 'inuxun 'aracacé ñuina 'anun ca Nucén Papa Diosan mëníocéxa. Usoquin mëníocé 'ain ca judíos unicaman Nucén Papa Diosbë upí 'iisa tanquin camabi baritia 'aracacé ñuina 'axun xaroia. Usoquin 'acé 'aínbí ca aín nuitka asérabi 'uchatécéntimoquin upí 'inun mëníocéma 'icén. ²Aín 'ucha téréncë 'ianan aín nuitka asérabi upí 'imicé 'ain ca judíos unicaman Nucén Papa Diosan isnun quixun 'aracacé ñuina amiribi amiribi 'á 'itsíanaxa. Usoquin 'aracacé ñuina 'acé cupía aín 'ucha téréncë 'aish aín sinan asérabi upí 'ain ca 'aracacé ñuina rémitécénti sináncéma 'itsíanaxa. ^{3,4}Vaca bacé 'imainun chivo rëxun xaroanan aín imi ánsacacé 'aínbí ca a unicama aín sinan ashiquin upí 'inun mëníocéma 'icén. Usa 'ain ca judíos unicaman camabi baritia ñuina rémiquin —'én sinan ca asérabi upíma 'icé —quixun sinántécenia. ⁵Usa 'ain ca Cristonén énë nëtënu uquin aín Papa Dios esaquin cacéxa:

Ñuina unin rëxun xaroti cuëénquinma camina 'ëx uni 'aish unicaman 'ucha cupí bamati mënión. ⁶Aín 'ucha cupía unin ñuina rëxun mi xaroxuncé a

camina cuëeniman. ⁷Usa 'ain cana mi can: 'En Papa Dios, mix cuëencésabi oquinshi 'anux cana ènë nötënu ain, min bana cuënéo quicésabi oi.

⁸Moisésnén cuënéo bana, aín 'ucha téréncë 'inun ca unin ñuina rëxun xaroti 'icë quicë 'aínbí ca Cristonén aín Papa Dios cacëxa, "aín 'ucha cupía unin ñuina rëxunmi xaroxuncë a camina cuëeniman". ⁹Catancëxun ca Cristonén ésaquinribi aín Papa Dios cacëxa: "En Papa Dios, mix cuëencésabi oquinshi 'anux cana ènë nötënu ain". A bana cuënösabi oi utancëxa Cristo camabi unin 'ucha cupí bama 'ain ca bérí unin aín 'ucha cupí ñuina rëxun xarotëcëntima 'icën. ¹⁰Jesucristo aín Papa Dios cuëencésabi oi, bamatsianxmabi achúshitishi bama 'ain cananuna nux Cristo bama cupí Nucën Papa Diosan iscëx nun 'ucha téréncë 'aish asérabi ainan 'ain.

¹¹Judíos sacerdotecaman ca camabi nötënu 'uchañu unían bëxuncëxun aín 'ucha téréncë 'inun 'aracacë ñuina rëxunia. Usoquian 'acëbëbi ca aín nuitka upíma usabi 'ia. ¹²Usa 'aínbí ca Jesucristo achúshitishi camabi unin 'ucha téréncë 'inun bamax baísquitancëx anu aín Papa 'icë anu abë 'Apu 'aish aíñ mëqueu 'i cuancëxa. ¹³Anu 'aish ca axa ami nishcë unicama a Nucën Papa Diosan 'ibuamimainun anua Nucën Papa Dios 'icë anu 'icën. ¹⁴Usa 'ain ca achúshitishi bama 'ixun axa ami catamëcë unicama aín 'ucha téréanan nötëtimoa abë upí 'inun 'imia. ¹⁵Usa ca quixun ca aín Béru Ñunshin Upitan nu 'unánmia, ésaí ca Nucën Papa Diosan bana cuënéo quia quixun nu sinánmi-quin:

¹⁶Ésoquin cana 'ëx mitsun 'Ibu Dios 'ixun mitsu cain, usai ca judíos unicama 'iti 'icë quixun caquin 'ë

a pain 'inan bana sënéncebëtan cana bëtsi atu 'inánti 'ain. Ésaí ca a bana quiti 'icën: 'En cana 'én cacë bana 'én unicaman aín nuitka mëu upí oquin 'unánan manuquinma sinánun 'unánmiti 'ain.

¹⁷Quianan ca ésaibí a bana quia: Aín ñu 'atima 'acécama térénxun cana manuquin aín 'uchacama sinántecëntima 'ain.

¹⁸Usa 'aífan unin 'ucha sinántecëntimo-quin téréncë 'inun Cristo bama 'ain ca unin aín 'ucha téréncë 'inun 'aracacë ñuina rëxun xarotëcëntima 'icën.

Cristonan cupí abë banaquin Nucën Papa Dios éntima ñui quicë bana

¹⁹En xucéantu, Jesucristo aín imi 'apati bama cupí nun 'uchacama téréncë 'ianan Nucën Papa Diosnan 'aish cananuna —Cristo cupí ca Nucën Papa Diosan nux banaia cuati 'icë —quixun sinani racuëtima abë banati 'ain.

²⁰Bamax baísquitancëx aín Papan nötënu abë 'i cuan 'ixuan, Jesusan nu 'aquincëx cananuna ax bamatimoi tsocë Nucën Papa Dios, abëbi banati 'ain, nucën rara judíos unicama 'iásamai.

²¹An Nucën Papa Diosan unicama a ñucáxuncë ax ca Jesús 'icën. ²²A cupí nun 'uchacama téréncë 'aish cananuna uisa ñu cara 'aisama 'icë quixunu 'unánquin mëníocë 'aish asérabi ax cuëencésabi oi 'iisa tani Nucën Papa Diosbë banati 'ain, an ca cuati 'icë quixun 'unani. Ax Nucën Papa Diosbë banai tabernáculo xubunu atsínxu ca sacerdote aín 'ucha téréncë 'ianan upiti nashi mëníocacëxa. Usaribiti cananuna Jesucristo cupí chucacësa 'áisha nun nuitka, nun sinan upí 'ain Nucën Papa Diosbë banain. ²³—Nucën Papa Diosan ca aín quicésabi oquin nu upí 'imianan nux aín nötënu abë 'inun 'imia —quixun 'unánquin cananuna asérabi ami

catamëquin aín bana énquinma an nu
cacësabi oquin 'aquin bëtsi uniribi
—Nucën Papa Diosan ca ax quicësabi
oquin, usoquin nu 'aquinia —quixun
ñuixunti 'ain. ²⁴Camaxunbi cananuna
uisai caranuna bëtsibë bëtsibë nuibana-
nan Nucën Papa Dios cuëencësabi oquin
ñu 'anum 'aquinanti 'ain quixun sinánti
'ain. Sinántancëxun cananuna asérabi
usoquin 'ati 'ain. ²⁵Usabi 'icë aísha bëtsi
bëtsi uni axa Jesucristomi catamëcë
unicamabë timétisama tancébëbi
cananuna nux usai 'ima, aín unicamabë
timéanan bëtsibë bëtsibë Jesucristomia
cataménun 'aquinanti 'ain, Jesucristo
utécënti nëtë ca 'urama 'icë quixun
sinani.

²⁶Jesucristomi catamëcë 'ixunbi nunbi
'aisa tanquin énquinma ñu 'atima
amiribi amiribi 'ai cananuna nun 'ucha
térenun Jesucristomi catamëti
cuëencëma cupí nun 'ucha térencëma
'aish usabi 'iti 'ain. ²⁷Usa 'icë, anun an
camabi unin ñu 'acë isti nëtë Nucën
Papa Diosan ax cuëencësa oi 'iisama
tani ami nishcë unicama 'acésaribi
oquin nuribi 'ichoquin manë tsinu
'imicëx cananuna nux abë 'itimoí 'iti
'ain. ²⁸An usai ca judíos unicama 'iti 'icë
quixun Moisésnén cuënëo bana
quicësabi oquin 'acëma uni a ñuia, rabé
'imainun achúshi uni —asérabi ca usa
'icë —quicëbëtan ca nuibati
sinanaquinma a uni uni itsin 'aia. Rabé
uníxeshia a ñui usai quicëbëtanribi ca
usaquin 'aia. ²⁹A unia usoquin 'ásamaira
oquin ca axa aín Béchicë 'imainun aín
Bérü Ñunshin Upími 'atimati banacë uni
a Nucën Papa Diosan castícantí 'icën.
Nucën Papa Diosan Béchicë, axa
unicama 'uchañu 'icëbi íéminux aín imi
'apati bama, a ami 'atimati banan
Nucën Papa Diosan Bérü Ñunshin Upí
an uni nuibaquin 'aquinçé ami 'atimati
banacë, a unicamax ca an Moisésnén

cuënëo bana 'acëma unia 'acësamaira
oquian Nucën Papa Diosan castícancë
'iti 'icën. ³⁰Cananuna 'unanin, ésai ca
Nucën 'Ibu Dios quiacëxa quixun: "Uix
cara 'uchaia, a cana 'ënbi uisaira oquin
carana 'ati 'ai usoquin 'ati 'ain". Ésairibi
ca quiacëxa: "Uinu 'icë 'én unicaman
cara 'ëx quicësabi oquin 'acëma 'icë a
cana 'én uisa carana oti 'ai usoquin 'ati
'ain". ³¹Usa 'ain cananuna nun 'ucha
éncëma 'aish, Nucën Papa Diosan ca ax
cushiira 'ixun uisaira oquin cara 'ati 'icë
usoquin nu 'ati 'icë quixun sinani ami
racuëti 'ain.

³²Jesucristomi catamëtabatia, unin
mitsu bëtsi bëtsi oquin téméramicë
xunbi camina bénéquinma tanshiacën.
Usáimi mitsux 'ia a camina sinánti 'ain.

³³Mitsu raírinëx camina unin mitsumi
cuaiquin 'itsa unin ismainun mëcë
'iacën. Usai 'imainun ca axa Cristomi
catamëcë uni raírinën mitsux usai 'icë
isi masá nuituquin énquinma 'aquin-
cëxa. ³⁴Usa 'ixun camina Jesucristomi
catamëcë cupía sипuacë unicama
nuibaquin 'aquinancë. Mitsumi
nishquian mitsun ñu bicancëbëbi
camina masá nuitutíma usabi cuëéancë-
cën. —Énë nëtënuax ñuñu 'aish cuëéncë
samaira oi cana Nucën Papa Diosnan
'aish aín nëtënu nëtétimoí abë 'iti 'ai
—quixun sinani camina cuëéancë.

³⁵—Usai cana 'iacë —quiax
manúquinma camina min 'acésabi oquin
Jesucristomi catamëti éntima 'ain. Ami
catamëcë 'aish camina a cupí nëtétimoí
abë Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ain.
³⁶Jesucristo ucëbë ax quicësabi oi
Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'inxun
camina uni itsán mitsu téméramicëbë
a taníma usabi Cristomi catamëquin ax
cuëencësabi oquin 'ati 'ain. ³⁷Ésai ca
Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia:

Xénibutíma ca ax bénétishi uti 'icën.
A nun caíncë ax ca nëtébutima

uti 'icën. ³⁸Ën iscéxa ax upí 'icë 'ën unicamax ca téméraibi 'émi catamëti tsótí 'icën. Usa 'aínbi cana an 'aquinbi racuéquin 'ën bana éncë uni a isi cuéentima 'ain".

³⁹Usaía an aín bana 'aquinbi éncë uni ax Nucën Papa Diosan nétenu abë 'ítima 'aínbi cananuna nun ami catamëquin éncëma 'aish, asérabi Nucën Papa Diosnan 'aish aín nétenu abë 'iti 'ain.

*IV. CRISTO UCËMA PAIN 'AIN CA JUDIOS UNI RAIRINËX ASERABI
NUCËN PAPA DIOSMI CATAMËACËXA
QUIAX QUICË BANA (11-13)*

**Usaía judíos unicaman rara raírinëx
Nucën Papa Diosmi catamëa bana**

11 ¹Nun Nucën Papa Dios isquinmabi cananuna asérabi ca anu 'icë quixun 'unanin. Aín bana ca cémëma asérabi 'icë quixun sinánquin cananuna 'unanin, an ca aín quicësabi oquin 'ati 'icë quixun. Usaquin ca axa ami catamëcë unicaman 'unania.
²Nucën Papa Diosan ca axa quicësabi oquin 'ati 'icë quixun sinánquian, ami catamëquin nucën raracaman ñu 'aia isi ca Nucën Papa Dios cuéencëxa.

³Ënë nétëcamax ca Nucën Papa Dios quicébeshi an sináncësabi oi uniacëxa. Uisa ñu 'aíma 'aínbi ca an unin iscë ñucama uniocëxa. Usoquin unioia isáma 'ixunbi cananuna a bana acama ñuiquin cuénéo a isquin, usai ca 'iacëxa quixun 'unanin.

⁴Bérí néténma ca Adanën bëchicë, Abel, an ami sinánquin Nucën Papa Dios quicësabi oquin a rabiquin 'aracacé ñuina rexun xaroxuancëxa. Usomai-nunbi ca aín xucën Cainan aín cuéencësa oquinshi aín ñu bimishi Nucën Papa Dios xaroxuancëxa. Cainan

usoia isi ca Nucën Papa Dios cuéeanma 'icën. Abelnëan 'axuncëxun isi cuni ca cuéencëxa. Abel bama 'aínbi cananuna —Abelnëan ca asérabi Nucën Papa Diosmi catamëquin ax quicësabi oquin 'acëxa —quixun sinanin.

⁵Ënënsaran néténma ca Enoc cacë uni, amia catamëcë cupía anun Nucën Papa Dios cuéencë 'iacëxa. Usa 'icë ca ènë menuax bamaima aín nétenu 'inun Nucën Papa Diosan buáncëxa. Buáncë ca unin mërama 'icën. Usoquin buáncëma pain 'aish ca Nucën Papa Dios Enocnën cuéencëxa quiax ca aín bana cuénéo quia. ⁶Uicamax cara Nucën Papa Diosbë banatisa tania, uicamax cara ainan 'iisa tania, an ca —Nucën Papa Dios ca asérabi anu 'icë —quixun sinánti 'icën. Sinánan ca —an ca 'én ñucácëxun cuati 'icë —quixun sinánti 'icën. Usaía ax asérabi ami catamëcë uni anun cuni ca Nucën Papa Dios cuéenia. Axa ami catamëcëma unin ca Nucën Papa Dios cuéenmima.

⁷Ënënsaran néténmaribi ca Noénën ami catamëquin —Nucën Papa Dios quicësabi oi ca 'iti 'icë —quixun 'unáncëxa. 'Unáncë 'icë ca Nucën Papa Diosan Noé cacëxa, —camabi uníxa 'aisamairai 'uchacé cupí cana unfan usai ñu 'iti sináncëbétanmabi camabi me baca mapumiquin cëñuti 'ai —quixun. Nucën Papa Diosan bana ca asérabi 'icë quixun 'unánquian ca Noénënshi, 'itsa 'u' 'ibúcëma pain 'aínbi aín manë nunti chaira anua aín aintsi 'ibucama atsínmiti 'acëxa, Nucën Papa Diosan a cacësabi oquin. An usoquin 'aia iscë unicama ca —énë menu 'icë unicama 'aisamairai 'uchacé cupí ca Nucën Papa Diosan cëñuti 'icë —quixun Noénën ñuixuancëxa. Nucën Papa Dios quicësabi oi ca 'iti 'icë quixun sinánquian Noénën, an cacësabi oquin 'aia isi ca Nucën Papa Dios cuéencëxa.

⁸Bérámaribi ca Abraham cacé uni aribi ami catamécé 'icé Nucén Papa Diosan cacéxa:

—Camina min me ébiani, bëtsi me 'ura 'icé, anu 'i cuanti 'ain. Min rëbúnquicamanan ca a me 'iti 'icén. Cacéx ca Abraham uinu cara a me 'icé, uisa me cara quixun 'unánxmabi, aín me, Ur cacé, anuax cuancéxa, Nucén Papa Diosan ca an cacésabi oquin 'ati 'icé quixun 'unani. ⁹Nucén Papa Diosmi catamécé 'aish ca Abraham a me, a Nucén Papa Diosan a fñuixuncé, anu bëbatancéx anu tsoócéxa. Anu 'aish ca aín menumabia uni tsócësa 'iacéxa. Anu 'aishbi ca upí oquin xubuoíma, chupa 'acé xubunuishi 'iacéxa. Usaribití ca aín bëchicé Isaac 'imainun Isaacnén bëchicé Jacob, acamaxribi 'iacéxa. —Abraham, mix camina 'énan 'iti 'ain, min rëbúnquicamaribi ca 'én uni 'iti 'icé —quixun ca Nucén Papa Diosan Abraham cacéxa. Usaribi oquin ca Nucén Papa Diosan Abrahamnén bëchicé, Isaac, 'imainun Isaacnén bëchicé, Jacob, cacéxa. ¹⁰Usaquin cacéxun ca Abrahamnén 'unáncéxa, —Nucén Papa Diosan, usai ca 'iti 'icé quixun ménio 'ain cananuna énë menu tsócé 'aishbi Nucén Papa Diosnan 'aish, an sináncësabi oquin ménio aín nëté anu 'iti 'ai quixun. Usaquin sinani ca cuééancëxa.

¹¹Abrahamnén xanu, Sara, anribi ca Nucén Papa Diosan Abraham cacésabi oquin, caniacéquinbi tuacéxa, Nucén Papa Dios quicësabi oi cana 'iti 'ai quixun sináncé cupí. Usai tuutancéx ca Sara bëbu tuá, Isaac cacé, bacéancëxa. ¹²Usa 'ain ca, Abraham caniacécerá 'aishbi bëchicénu 'iacéxa. Aín bëchicé nén rëbúnqui ca 'itsaira 'iacéxa. Naínu 'icé 'ispacama cananuna tupúncasmati 'ain. Parúnpapa cuébí 'icé masiribi cananuna tupúntima 'ain. Usaribití ca

Abrahamnén rëbúnqui 'aisamaira 'aish unin tupúntisama 'iacéxa.

¹³Abraham, Sara, Isaac, Jacob, acamax ca Nucén Papa Diosan fñuisa oi 'icéma pan 'ain bamacéxa. Usa 'aínbí ca aín bamati nëté sénéntamainun masá nuituquinma cuéenquin, Nucén Papa Diosan nu cacésabi oi ca nun rëbúnqui 'iti 'icé quixun 'unáncéxa. Usaquin 'unani ca ésaí quicësa 'iacéxa: nux énë menu 'icé 'aishbi cananuna uníxa aíñ menumabia bëtsi menu cuanúxbi tsócësa 'ain. ¹⁴Usaia quiása 'ain cananuna 'unánin, a unicamax a menu bucuxunbi ca —énë menu 'iti unima, bëtsi menu 'iti uni cananuna nux 'ai —quixun sináncëxa. ¹⁵Anuaxa cuancé me, Ur cacé, anu cuantecéinsa tani ca Abraham anu cuantecécan 'itsianxa. ¹⁶Cuantecénti 'aishbi ca anu cuantecéinsama tancéxa. A menu 'icésamaira oi bëtsi nëté, upfira a Nucén Papa Diosan atu mëníoñuncé, anu 'iti ca cuééancëxa. Usa 'ain ca Nucén Papa Dios —'ex cana atun Dios 'ai —quixun sinani cuéenia. Usai cuéenquin ca anua atux abé 'iti nëté mëníoñocëxa.

^{17,18}Abraham ca —asérabi ca Nucén Papa Diosan aíñ quicësabi 'oquin 'ati 'icé —quixun 'unani ami catamécéxa. Ésaí ca 'iacéxa. Nucén Papa Diosan ca Abraham cacéxa: "Min bëchicé Isaacnén rëbúnqui ca asérabi 'itsaira 'ianan 'énan 'iti 'icé" quixun. Usa 'aínbí ca Nucén Papa Diosan —asérabi cara Abrahamnén 'én cacésabi oquin 'ati 'icé —quixun 'unántisa tanquin, Abraham cacéxa —min camina 'aracacé fñuina 'axunquinma, min bëchicé Isaac abi 'ë rabiquin 'ë 'axunti 'ai —quixun. Cacéxun ca usoquin anuxun 'atinu Isaac buáncëxa. ¹⁹Buánquin ca sináncëxa: —'En bëchicé achushi, Isaac, aín rëbúnqui ca asérabi 'itsaira 'iti 'icén, Nucén Papa Diosan 'ë cacésabi oi. Usaía

'inun ca bamacëbi baísquimiti 'icë —quixun. Usaquin sinánquian Nucën Papa Diosan cacësabi oquin Abraham-nën 'ati 'aishbi ca Nucën Papa Diosan xucëxun ángelnën Abraham cacëbë Isaac bamati 'aishbi iéacëxa.

²⁰Usa 'ain ca Isaacnëribi, —Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin 'ati 'icë —quixun 'unánquin, aín bëchicë rabé, Jacob 'imainun Esaú, —Nucën Papa Diosan ca an 'é cacësabi oquin mitsu 'a quinti 'icë —quixun caquin atu Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa.

²¹Jacobnëribi, —Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin 'ati 'icë —quixun 'unánquin ca aín bamati sénencëbétan, xéni 'aish, aín tsatimi cëpíxun aín xuta Josénën bëchicë rabé, —Nucën Papa Diosan ca an 'é cacësabi oquin mitsu 'a quinti 'icë —quixun caquin atu Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa. ²²José, Egípto menu 'ixun ca —ax quicësabi oquin ca Nucën Papa Diosan nun rëbúnqui Egípto menua nun nëtë, Canaán, anu 'itëcénun buánti 'icë —quixun sinánquin aín aintsi cacëxa: Ènë nëtënuax nun nëtënu cuanquin ca mitsu rëbúnquinén 'én xoribi buánxun anu maínti 'icë quixun.

²³Itsa baritia Egípto menu Jacobnën rëbúnquicama 'icëbë ca a menu 'icë 'apu, Faraón cacë, ax Jacobnën rëbúnquimi nishacëxa. Nishi ca bëbu tuácama bërí bacéncë —ax ca bamati 'icë —quiacëxa. Quicëbétanbi ca achúshi bëbu tuá, Moisés cacë, aín papabé aín titi Nucën Papa Diosmi catamëti, Faraónmi racuéquimma —énë tuá ca upíra upí 'icën, usa 'ain cananuna 'apun bana tanquinma unëti 'ai —quixun sinánçëxa. Usaquin sinánxun ca rabé 'imainun achúshi 'uxén Moisés unéacëxa. ²⁴Usaquin unëcë 'icë ca a 'apun bëchicënen Moisés aín tuásä 'inun caniocëxa. Usa 'ainbi ca Moisés canitancë a 'apun bëchicënen

tuásä 'iisama tancëxa. ²⁵Ca sinánçëxa, Egíptonu 'icë 'apu énëbë 'aish cana aín xutasa 'aish 'ex camabi ñuñu 'iti 'ain. Usa 'ainbi ca Egípto menu 'icë unicama énë Nucën Papa Dios cuëncësama oquin ñu 'atimashi 'ati cuënënia. Usaquin 'anan ca axa Nucën Papa Diosmi sinánçë unicamaribi 'atimoia. Usaquin sinani ca ax Egíptonu 'icë 'apun xutasa 'itsánxbi aín aintsi judíos unicama, a Nucën Papa Diosan ainan 'inun caíscë, acamabé téméraibi 'iti cuëncëxa. ²⁶Cuëñquin ca sinánçëxa, Egíptonu 'icë unicamax ñuñu 'aish cuëncësamaira oi cana 'ex Nucën Papa Diosmi sinánçë 'aish téméraibi cuënti 'ain. Cristonan 'icëa unin 'atimocëx téméraibi aín unicama cuëncësaribi oi ca Moisés téméraibi Nucën Papa Diosan unicamabé 'i cuëncëxa. Ax ca —Nucën Papa Diosan ca ax quicësabi oquin nu ainan 'aish aín nëtënu abë 'inun 'imia —quixun 'unani ami catamëti cuëncëxa.

²⁷—'En bérünbi isquinmabi cana Nucën Papa Dios ca asérabi 'ëbë 'icë quixun 'unani —quixun sinani ca Moisés ami catamëti Egípto menuax Madian cacë menu cuancëxa, racuëtima ax cuancëbëa 'apu nishtánunbi.

²⁸Madianuax Egípto menu cuantecëntancëxun ca Moisésnën —Nucën Papa Diosan ca ax quicësabi oquin asérabi 'ati 'icë —quixun sinánquin, an cacësabi oquin judíos unicaman xubucama 'unánti oquin, aín xëcuë éman carnero imi shimiacëxa, Nucën Papa Diosan ángelnën atun récuén bëchicëcama 'atin rabanan. ²⁹Egípto menuax cuani ca judíos unicama —Nucën Papa Diosan ca ax quicësabi oquin nu 'aquinia —quixun sinani parúmpapa Xonsa cacë, a nëbëtsi me racácëbë sicaracëacëxa, me èsquicënu cuancësabiquiani. Atúxa usai cuancëbë ca axa atu catícabiani cuancë

Egiptonu 'icë suntárucamax —nuxribi cananuna usai sicaracéti 'ai —quixun sinanx cuanibi, 'unpax anu racátécencë bë bacamiquiacéxa.

³⁰Judíos unicama Egiptonuax cuantancëx anu atux cuancë me anu bëbatancëxun, a mecamá 'ibuanux ca Nucën Papa Diosmi catamëti aín quicësabi oi judíos suntárucama siete nëtë, Jericó cacë éma ratanarati cuainácëti niacéxa. Nicébë ca Nucën Papa Diosan sinanënsi, a éma anun cénëcë, ax rurucubuacéxa. ³¹A cénë rurucubúcëbëa anu 'icë unicama an Nucën Papa Diosan bana cuacëma 'aish cénúmainun ca 'atima xanu Rahab cacë, axëshi 'iacacéxa, an Nucën Papa Diosmi sinánquin judíos unibunën xucë uni rabé 'aquincë cupí.

³²¿Uisaquinribi carana mitsu cati 'ain? Gideón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel, acama 'iá 'imainun an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaribi mitsu ñuixunquinbi cana sénéontima 'ain. ³³Raíri unírribi ca Nucën Papa Diosmi catamëquin —an ca nu 'aquinia —quixun 'unánquin bëtsi 'apun suntárucamabé 'acananquin ñusmocéxa. Raíri uniribi 'apu 'ixun ca Nucën Papa Diosmi sinánquin a unicama upiti bucunun, upí oquin 'aquiñacéxa. Ami sinania ca a unicama ax quicësabi oquin Nucën Papa Diosan 'aquiñacéxa. Raírribi ca ami nishquian, unin 'inun pinun quixun aín cénënu niabi, Nucën Papa Diosan sinanën 'inúnbi piama 'icën. ³⁴Axa Nucën Papa Diosmi catamëcë uni raírribi ca tsi rëquirucé an nëëntanun quixun anu niabi Nucën Papa Diosan sinanën tsinbi uisabi oma 'icën. Raíri unírribi ca suntárunën 'ati 'aishbi Nucën Papa Diosan sinanën iéacéxa. Raírinëx-ribi 'insíncë 'aish cushima 'aishbi ca Nucën Papa Diosan sinanën cushi 'iacéxa. Nucën Papa Diosan 'imicëxun ca

suntárunën cushiira 'ixun abë 'acanancë bëtsi 'apun suntárucama abámiacéxa.

³⁵Bëtsi bëtsi xanun ca aín tuá bamacë 'icëbi Nucën Papa Diosan sinanën baísquia biacéxa.

Raíri unin ca unin Nucën Papa Diosan bana énun quixun bëtsi bëtsi oquin paë tanmicëxunbi, ami sinánquin éníma —'ëx masócë 'aish bamaibi cana Jesucristobë 'iti 'ai —quixun sinánquin ami catamëti énquinma tanshiacéxa. ³⁶Raíri uni ca Nucën Papa Diosmi catamëcë cupí unin ami cuaianan rishquiacéxa. Raíri ca unin manë risin néaxun sipuacéxa. ³⁷Nucën Papa Diosmi catamëcë uni raíri ca unin maxaxan rëacéxa. Raíri ca Nucën Papa Diosmi sinánxma 'inun quixun unin bëtsi bëtsi océxa. Raíri ca unin téarabëocéxa. Raíri ca manë xëtocën 'acéxa. Raírinëx ca chupañuma 'ixun carnero rani pañuanan chivo rani pañuax cuáinbëquini niacéxa. Ñuñuma 'aish nuibacacë 'ianan ca bëtsi bëtsi océ 'iacéxa. ³⁸A unicama aín nuitu upíira 'aish énë nëtënu 'ima Nucën Papa Diosan nëtënuira 'iisa 'aishbi ca anu uni 'icëma menu nitsi aín bashinuribi cuáinbëquini xubuñuma 'aish bashi quininu 'iacéxa. ³⁹A unicama ñuiquin cuënëo bana isquin cananuna 'unarin, Nucën Papa Diosmi ca asérabi catamëacéxa quixun. Ami catamëquinbi ca uisaira oquin cara Nucën Papa Diosan, Cristo cupí, aín unicama 'imiti 'icë quixun 'unánma 'icën. ⁴⁰A ñucama 'unánma 'aishbi ca utancëxa Cristo bama cupí nux 'icësaribiti, axa béráma ami sinan unicamax Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ianan asérabi ainan 'aish nubé aín nëtënu nëtëtimoi 'iti 'icën. Usai 'icëbë ca camáxbi Nucën Papa Diosan aín unicama cásabi oi 'inxun 'aia.

Jesús mi cananuna catamëti 'ai quicë bana

12 ¹A unicamaxa 'iásaribiquin ca nubé 'icë 'itsa unin téméra-quinbi —Nucën Papa Diosan ca asérabi

aín quicésabi oquin nu 'a quinti 'icé —quixun 'unánquin ami cataméquin énima. Atúxa 'icésaribiti 'inuxun cananuna an nu 'atimaquin sinánmicé a ñucama éanan an usabi 'itioquin nu 'atima 'imicé ñucamaribi énti 'ain. Acama énquin cananuna bénéquinma añañu 'én 'ati cara Nucén Papa Dios cuëenia quixun sinánquin upí oquin 'atí 'ain. Cuai bëtsibé upiti abáti cupí ca unin an iéocé ñu nania, usaribiquin cananuna upí oquin nun 'atí ñu 'anuxun, uisa ñun cara nu 'atimaquin sinánmia, a énti 'ain. ²Jesús, a cupí nux ami cataméce 'aish ainan 'ianan asaribi upí 'aish aín nétenu abé 'iti, ax 'iásaribiti 'inuxun cananuna uisai cara ax 'iacéxa quixun sinánti 'ain. 'Uchañuira uni 'acésa oquin ca unin i curúsocénu a matásti 'icé quixun 'unánxbi ca énë menu uacéxa, —énë ñucama inúcëbë unicama upí 'iti ménítancéx cana 'én Papa Diosbë 'i cuëentécenti 'ai —quixun 'unani. Usai bamax baísquia 'aish ca Nucén Papa Diosan nétenu abé 'Apu 'icén.

³Téméraquin —axa ami sináncéma unicaman ca 'ex Jesucristonan 'icé cupí 'e bëtsi bëtsi oia —quixun sinánquin ami cataméti éntin rabanan camina —usaribi oquian ami nishquin unin 'acéxunbi ca Jesucristonén tanshiacéxa —quixun sinánti 'ain. Usaquin sinani camina ami catamézia unin bëtsi bëtsi océxun oquin a énti sinanima ami cushiti 'ain. ⁴Mitsux 'uchati rabanan témérana Jesucristonan cupí bëtsi bëtsi océ 'aíshbi camina bamacéma 'ain.

^{5,6}¿A bana mitsúxi aín bëchicé 'icéa 'éséquin Nucén Papa Diosan cacé a caramina manuan? ésaí quicé:

'En bëchicé 'icé cana mi Cain, Nucén 'Ibu Diosan ca an nuibacé unicama 'ixunbia ñu 'atima 'aia oquin amiribishi 'atécénxunma

'anun quixun 'unánmiquin usoquin cara 'ati 'icé usoquin 'aia. Uicama cara aín bëchicé 'inun 'imiaxa acama ca usoquin 'aia. Usa 'ain camina ñu 'aisama 'aia Nucén 'Ibu Diosan mi uisa cara mi océxbi aín bana cuaisama taní bénétila 'ain. 'ianan camina masá nuituti sináncasmaquin, uisai carana 'iti 'ai quixun sinántima 'ain.

⁷Camabi unin ca aín bëchicé ñu 'atima 'aia oquin upí 'inun quixun 'unánmia. Usa 'ain camina mitsun Nucén 'Ibu Diosan ñu 'atima 'aia oquin uisa cara océxunbi a taní masá nuituquinma upí oquinshi sinánti 'ain, an ca mitsúxi aín bëchicé 'icé cupí usoquin 'aia quixun 'unánquin. ⁸Nucén Papa Diosan ca aín unicama ñu 'atima 'aia oquin amiribishi 'atécénxunma 'anun quixun 'unánmiquin uisa oquin cara 'ati 'icé usoquin 'aia. Usoquin mitsu 'acéma 'aish camina mitsux asérabi ainanma 'aish aín bëchicéma 'ain. ⁹Nux xu 'ixun ñu 'atima 'aia oquin ca amiribishi 'atécénxunma 'anun numi nishquinmabi nu 'unánmiquin nucén papan nu mëéacéxa. Mëécxunbi cananuna ami nishquinma ax cuéencésabi oquin 'acéen. ¹⁰Usa 'ain caranuna uisa cupí Nucén Papa Diosan nux abé upí 'inun quixun, uisa oquin cara nu 'ati 'icé usoquin 'acéxunbi upí oquin sinántima 'ain? ¹¹Nux canitancéxnu upí 'inun quixun ca aín sináncesa oquin 'unánmiquin usoquin nucén papan nu 'acéxa. Usa 'aínbi ca Nucén Papa Diosan asaribi upí 'iminuxun upí oquin nu 'unánmia. Cananuna 'unánin, Nucén Papa Diosan usoquin nu 'acéxun taní cananuna masá nuitupanin. Usai 'itancéxbi cananuna usaquian nu 'acé a inúcëbë Nucén Papa Diosbë upí 'iquin upí oquin sinani cuéenti 'ain.

**Jesucristo ñui quicë bana
timati rabanan bérúancati**

¹²Usa 'ain camina téméraibi masá nuituquinma upí oquin sinani ami cushi Cristomi catamëti 'ain. ¹³Usa 'ixunmi mitsun aín cuëncësa oquin 'aia isquin ca raíri uniribi ami catamëti upí oquin 'unáncëma 'aíshbi a éníma mitsux 'icësaribiti 'iti 'icën. Usaía atux 'inun camina Jesucristomi catamëquin aín cuëncësa oquin 'ati 'ain.

¹⁴Nishananima camina upitaxëshi bucuti 'ain. Aín 'ucha éncëma unix ca Nucën Papa Diosbë 'itima 'icën. Usa 'ain camina nishananima upitax bucuerdo uisa 'uchabi 'ati sinántima 'ain. ¹⁵Nucën Papa Diosan ax cuëncësabi oquin mitsu 'aquincëma 'itín rabanan camina an mitsu 'unánmicësabi oi 'inux bérúancati 'ain. Usai 'iquin camina uni raíri 'aisama nuituñu 'inun 'atimaquin sinánmitima 'ain. ¹⁶Uni aín xanubëishi 'itioquin ménio 'ain ca micama ui uníxbi aín xanuma 'ain, xanu itsibë 'itima 'icën, bëbúxribi ca xanúxmabi uni itsibë 'itima 'icën. Nucën Papa Dios ca uni 'imainun xanuribi usai 'iti cuëenima. Usai 'itin rabanan camina camáxbi upí sinánñu 'inun 'aoriananti 'ain. Esaúnén ca Nucën Papa Diosan cacë bana sinánquimma, ax rëcuën 'ixunbi aín piti cuëncë cupíshi aín xucén aín rëcuën 'imiacëxa. Ax piti cuëncë cupía Esaú 'iásaribiti camina 'itima 'ain. ¹⁷Camina 'unanin, 'itsa baritia 'icëbë ca Esaú aín papan rëcuën bëchicë 'itécénti sináncëxa. Usaquin sinani masá nuituti ínibi ca 'íama 'icën. Usa 'ain ca Esaúma, aín xucén Jacob, axa aín rëcuën bëchicësa 'icë, aín papan Isaacnén upí oquin sinánxunquin Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa.

¹⁸Mitsux camina aín bashi Sinaí, anuxuan nucën raracaman Nucën Papa Diosan bana cua, anu cuánma 'ain.

Anuaxa canacamë'eo sharaquimainun ca a bashix nëtë cuinan mapucë bëánquibucë 'iacëxa. Aín bashicamä-nubi ca tsi rëquirucë tínbu 'iacëxa. Anu camina mitsux 'íama 'ain. ¹⁹Manë bana ocë sharatia camina cuama 'ain.

Cuatíma 'ianan camina Nucën Papa Dios banaiaribi cuama 'ain. Nucën Papa Dios banacëbëa 'aisamaira ñu 'ia isquin ca nucën raracaman racuéquin Moisés cacëxa:

—Nux bamatima cupí camina minbi Nucën Papa Diosan cacëxun nu cati 'ain. ²⁰Bananuxun ca Nucën Papa Diosan cacëxa: "Uinu 'icë uníxbi ca aín bashi tanáin cuantima 'icën, ñuinacaxribi ca cuantima 'icën. Uni 'imainun ñuina ax anu cuancëcamax ca maxaxan rëanan masibunën 'acë 'iti 'icën". A bana sinani ca nucën raracamax racuéacëxa. ²¹Usaía 'aisamaira ñu 'ia isi ca Moisésnëxribi quiacëxa: "Éxribi cana racuëti bérëin".

²²Mitsux camina aín bashi Sinaí anuaxa Nucën Papa Dios baná anu cuanma 'ain. Béráma camina mitsux Nucën Papa Dios rabinux Sión cacë matá, anua Jerusalén 'icë, anu cuancën. Usai 'iá 'aíshbi camina Jesucristonan 'aish, uinu caramina 'ai anuax, Nucën Papa Dios axa bamatimoí nañu 'icë Jerusalén aín nëtënu tsócë, abë banain. Anuxun ca 'itsaira 'ixun aín ángelcama timéxun a rabia. ²³Anuribi uicamax cara ainan 'icë, aín anë 'acë, acamanribi ca a rabia. Anu ca ax 'Apura 'ixuan an camabi unin 'acë ñu iscë, Nucën Papa Dios, ax 'icën. Anuribi ca Nucën Papa Diosan ainan 'icë upí 'imicë 'aísha bamacë unicama aín bëru ñunshin 'icën. ²⁴Anuribi ca ax aín imi 'apati bama 'ixuan an nuxribinu anu 'inun méniocë, Jesús, ax 'icën. —Cain, an Abel 'acë uni, ax ca cupicë 'iti 'icë —quiax Nucën Papa Dios quicëbë ca usai 'iacëxa. Usa 'aínbi ca Jesús bamacë cupí uínbí an 'acë uni

cupiamá 'icén. Usoquian Jesús unin 'á 'ixunbi ca aribi cupiquinma uicamax cara ami catamëtia, a aín 'ucha sinántecéntimoquin térenia.

²⁵Cananuna 'unanin, Moisésnén Nucén Papa Diosan bana ñuixuncéxbia an a bana timaquin cuaisama tancé, nucén raracamax ca casticancé 'iacéxa. Moisésnén ñuiá banasamaira ca Jesucristo ñui quicé bana, Nucén Papa Diosan naínu 'ixun nu 'inan, ax 'icén. Usa 'ain ca nucén raracamaxa 'iásamaira oi an Jesucristo ñui quicé bana timaquin cuaisama tancé unicama iéntima 'icén. Usa 'ain camina asérabi Jesucristo, Nucén Papa Diosan a aín nöténu xua, a ñui quicé bana timaquinma upí oquin cuati 'ain. ²⁶Béráma ca Moisésbëa Nucén Papa Dios banacébë mecamá shaíquia-céxa. Usa 'aínbì ca Nucén Papa Dios ésaibiri quia: "Mecama amiribishi shaícatécenquin cana ashi 'aqinma naínu 'icé ñu, bari, 'uxé, 'ispa acamaribi shaícati 'ain". ²⁷Nucén Papa Diosa "cana amiribishi ñucama shaícatéceni" quiá 'ain cananuna 'unanin, usoquin shaícacéx ca a ñucama cénúcé 'aish 'áíma 'iti 'icén. Acama 'áíma 'aínbì ca uisai cara aín unicama abé 'iti 'icé quixun an méníosabi oi 'iti 'icén. ²⁸Ax xénibua 'aínbì cénútimoi nucén 'Apuira 'ain cananuna nux nötétilma anu abé 'ianan aín unicamabé 'iti 'ain. Usai 'iti sinánquin cananuna Nucén Papa Diosmi sinánquin aín bana cuakin —asábi ca —caí cuëenquin a rabiti 'ain, ax cuëncé sabi oquin, ²⁹ax upíra 'ixun ca rëquiru-quin tsin 'acésaribi oquin ñu 'aisama-cama cénuti 'icé quixun sinánquin.

Usaquian aín unicaman Nucén Papa Dios cuëenmiti bana

13 ¹Mitsux Jesucristonan 'aish camáxbi xucénsa 'aish camina mitsux 'icésabi bëtsibé bëtsibé

nuibanani 'iti 'ain. ²Mitsun 'unáncëma unibi camina mitsun xubunu bëbaia cuëenquin biti 'ain. Usai 'iquin ca raírinën 'unánquinmabi ángel, unisaribi 'icé, biacéxa.

³Mitsúxribi atubé sipuacé 'aish téméracësa 'ixun camina axa Jesucristonan cupí sipuacé unicama manuquinma a sinánquin 'a quinti 'ain. Mitsúxribi usaribi uni 'ixun camina —usrabi oquin ca unin 'é 'ati 'icé —quixun sinánquin unían bëtsi bëtsi océ uni a 'a quinti 'ain.

⁴Min xanuma 'ain camina xanu itsibé 'itima 'ain. Xanu minan 'iti bitancéxun camina abé nuibananquin upí oxun 'iquinti 'ain. Aín xanuma 'ain bënëñuma xanubé 'iti 'imainun uni itsin xanubé 'iti ca Nucén Papa Dios cuëenima. Cuëenquinma ca usa uni 'imainun usa xanuribi 'ichoquin uisa cara oti 'icé usoquin 'ati 'icén.

⁵Aisamaira curíquiñu 'iti camina sinántima 'ain. Nucén Papa Diosan "En cana mi 'aqinquin éntima 'ai" quixun cacé a sinani camina mitsux 'aisamaira ñuñuma 'aíshbi masá nuituti bënëtilma cuëenti 'ain. ⁶Usaquin sinánquin cananuna énë bana cuëño quicésabi oquin sinánti 'ain:

Nucén 'Ibu Diosan ca 'é 'quinia.

Usa 'ain cana unin uisa cara océxbi racuëtilma 'ain.

⁷Jesucristo ñuiquin mitsu bana ñuixuncé unicama camina manuquinma sinánti 'ain. —Atun ca Jesucristomi catamëquin upí ñuishi 'aia —quixun sinani camina usaribiti 'iti 'ain.

⁸Jesucristo ax ca usabi 'iá 'aish béríribi usabi 'aish, usabi 'iti 'icén. ⁹Usa 'ain camina uni itsán mitsu bëtsi bëtsi bana ñuixunquin Jesucristomi sinánti énum quixun cacéxunbi éntima 'ain. A unicamax ca —bëtsi bëtsi ñu piquinbi camina bëtsi bëtsi ñu pitima 'ai —quia. Atúxa usai quia a bana cuatibi ca uni

aín nuitu upí 'ima. Usa 'ain camina —Cristo cupíshi ca Nucén Papa Diosan nu nuibaquin nun 'ucha téréanan nux ainan 'inun 'imia —quixun 'unani amishi cushicantí 'ain.

¹⁰Nun nu —Jesucristo bama cupí ca nun 'uchacama téréncé 'icé —quixun 'unáncé 'aínbi ca judíos sacerdotecaman 'aracacé ñuina rëcë aín nami picé 'aishbi, ami catamécéma 'ixun, —Jesucristo bama cupí cana 'én 'uchacama téréncé 'ai —quixun 'unanimia. ¹¹Unicaman 'ucha téréncé 'inun ca sacerdotenén cushicaman 'apun, 'aracacé ñuina rëcë aín imi, anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubu 'ucë mëu, Cata Upíra cacé, anu buánxun anuxun ánscaia. Usoquin 'anan ca a ñuinacan namicama a éma 'ura buánxun nëenia. ¹²Usaribiti ca Jesús, Jerusalén 'uri aín imi 'apati i curúsocénu, camabi uníxa aín 'ucha téréncé 'aish Nucén Papa Diosnan 'inun, bamacéxa. ¹³Usa 'ain cananuna Jesús, axa éma 'uracéox 'uchañuira uni 'icésari bama, a nuxnu ainan 'icéa uni itsin téméramianan 'usáncexunbi, ainan 'iti éntima 'ain. ¹⁴Énë nëtënu ca axa cëñutima usabi 'icébenu anu 'iti éma 'áima 'icén. Usa 'ain cananuna axa cëñutima nëtë Nucén Papa Diosbënu anu 'iti a cainin. ¹⁵Usa 'ain cananuna Jesucristo cupí camabi nëtën abë banai cuëenquin Nucén Papa Dios nun cuëbitan rabianan —mix camina asérabi nun 'Apu 'ai —quixun caquin a rabiti 'ain. ¹⁶Rabianan camina uni raíri 'aquinquin fiu upí 'ati manutima 'ain. Nuñuma uniribi camina nuibaquin min nu mësú 'inánti 'ain. Unión usaquin 'aia isi ca Nucén Papa Dios cuëenia.

¹⁷Mitsun cushicaman ca mitsúxmi upiti Jesucristomi sinánun mitsu 'aquinia. Usaquin mitsu 'aquinuan Nucén Papa Diosan caíscé 'ixun ca an cacésabi oquin upí oquin 'aisa tania, ax cuëentanun. Usa

'ain camina aín bana cuaquin atux quicésabi oquin 'ati 'ain. Mitsun usaquin 'aia isquin ca atun masá nuituquinma cuëenquin mitsu 'aquininti 'icén. A unicaman bana cuaquinbimi an cacésa oquin 'aiana isi ca Nucén Papa Dios cuëéntima 'icén.

¹⁸Cananuna 'unarin, ñu 'atima 'aquinma upí ñuishi 'aisa tania ca Nucén Papa Diosan nu upí isia quixun. Usa 'icé camina nu Nucén Papa Dios ñucáxunti 'ain. ¹⁹Ex mitsubé 'itéceni bënétishi cuanun camina manúquinma Nucén Papa Dios 'é ñucáxunti 'ain.

Upí oquin sinania bérúanx 'inuan Pablónen ca

²⁰Nucén Papa Dios, an aín unicama abë upí 'inun 'imicé, an ca Nucén 'Ibu Jesucristo, an aín unicama bérúainracé, a bamacébi baísquimiacéxa. An Jesús aín imi 'apati bamacé cupí nun 'uchacama térénquin nux xénibua 'aínbi ainan 'inun 'imicé, ²¹anbia an iscéxmi upí 'inun 'imianan ax cuëéncésabi oquinmi upí ñuishi 'anun mitsu 'imiti cana cuëénin. 'Ianan cana an, Jesucristo cupí, ax cuëéncésabi oquin nu 'imiti cuëénin. A ca aín unicaman xénibua 'aínbi énquinma rabiti 'icén. Usaquin ca 'ati 'icén.

²²Én xucéantu, 'én mitsu 'éséquin, 'itsamashi cuënöoxuncé banacama énë camina upí oquin sinánquin cuati 'ain.

²³Mitsun camina 'unánti 'ain, nucén xucén, Timoteo, a ca sipuacé 'icébi chiquíncanxa. 'Itixa bënétishi bëbaia cana mitsu isi cuanquin a buánti 'ain.

²⁴Anu 'icé Jesucristomi catamécé unicama 'imainun mitsun cushicama a camina bérúanxa 'inun 'é caxunti 'ain. Italianuax ucë unicamanribi ca mitsu bérúanxmi 'inun mitsu camia.

²⁵Nucén Papa Diosan nuibaquin 'aquinçexmi chuámarua 'aish bucuti cana cuëénin. Ashi.

SANTIAGONËAN JUDIOS UNICAMA BUANMIA QUIRICA

Aín menuma 'icë judíos unicama
Santiagonën quirica cuénëoxuan

1 ¹Éx cana Santiago, an Nucën Papa
Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesucristo-
tonën cacésabi oquin ñu 'acé 'ain.
Israelnën bëchicë mëcën rabé 'imainun
rabé aín rébúnqui 'áishmi bëtsi bëtsi
menu tsótí cuan 'icë cana mitsu énë
quirica buánmin.

**Nucën Papa Diosan sinánmicë 'áisha aín
unicamax bëtsi sinánñu 'iti**

²En xucéantu, cana mitsu cain, uisai
caramina 'iti 'ain, uisa ñu cara mitsumi
'icébëbi camina upí oquinshi sinani
cuéentí 'ain. ³Camina 'unanin, usai 'i
bënéquinma tanshiquin camina uisa ñu
cara 'icébëbi bënétima upiti Jesucristo-
tomi catamëti 'unánti 'ain. ⁴Mitsux usai
'inux camina éníma Jesucristomi sinani
uisa ñu cara 'icébëbi masá nuitutima
ami catamécanti 'ain.

⁵Uisaira caramina ami cushiti 'ai
quixun 'unáncëma 'ixun camina Nucën
Papa Dios ñucáti 'ain. Ñucácexun ca an
mi usaími 'iti 'unánmiquin cushioti
'icën. An ca an a ñucácë unimi
nishquinma cuéenquin upí oquin
'unánmia. ⁶Ixunbi camina —Nucën
Papa Diosan sapi ca 'én cacëxun
cuatima 'icë —quixun sinánquinma,
—an ca asérabi 'én cacëxun cuati 'icë
—quixun sinánquin ñucáti 'ain. An cara

'é 'aquinti 'icë, cara 'é 'aquintima 'icë
quixun sináncë uni ax ca suñun
bëcacéxa parúnpapa amami amamiqui
tucánquicësa 'icën. ⁷Mitsux usa 'ixun
camina Nucën Papa Diosan ca 'én bana
cuatia quixun sinántima 'ain. ⁸Usaquin
sinánbëequincë unix ca an sináncësabi oi
'ima cémëbëquinia.

⁹Uicamax cara unían —ñuumara ca
—quixun iscë 'iaxbi Jesucristomi
catamëtia, Nucën Papa Diosan 'aquincëx
béráma 'iásama 'icë, ax ca cuéentí 'icën.
¹⁰Imainun ca ñuñuira ax Jesucristomi
catamëti ñuñumaibi cuéentí 'icën. Axa
ñuñuira uni ax ca ro uáxa upípura upí
'itancëxbi aín upí bënétishi nétécésaribi
'icën. ¹¹Barin uruquin pécaquin xarocëx
ca ro uá chushia. Usari 'i ca ro uá
réucuti aín upí nététia. Usaribiti ca
ñuñu uni ax curíquiñuira 'iti sinánxun
ñu 'aíbi 'iti 'icën.

**Usa ñu cara 'icébëtanbi Jesucristomi
catamëti éntima**

¹²An uisa ñu cara 'icébëbi
bënéquinma tanshiquin Jesucristomi
catamëti éncëma unicama a ca usaíá ax
ami sináncë unicama 'iti ñuia quiásabi
oquin Nucën Papa Diosan aín néténu
abé 'aish chuámarua 'aish cuéenun 'imiti
'icën. ¹³Usa 'ain ca ui unin cara 'atima
ñu 'ati sinania, a unin —Nucën Papa
Diosan ca usaquin 'anun 'é sinánmia
—quixun sinántima 'icën. Nucën Papa

Dios a ca uímbi 'atima ñu 'anun sinánmita 'icën. Usa 'ixun ca anribi uinu 'icë unibi 'atima ñua 'anun sinánmima. ¹⁴Unían ñu 'atima 'acë ax ca Nucën Papa Diosan 'amicëma 'icën. Abi aín sinan 'atima 'ixun ca usoquin 'aia. ¹⁵Usaquian sináncë cupí ca unin ñu 'atima 'aia. Ñu 'atima énquinma amiribi amiribi 'ai 'uchacë cupí ca bamai Nucën Papa Diosbë 'itima 'icën.

¹⁶Én nuibacé xucéantu, uinu 'icë unínbi paráncë camina 'icantima 'ain. ¹⁷Camabi uisa ñu cara upí 'icë, ax ca Nucën Papa Dios naínu 'icë, an bari, 'uxë, 'ispa acama unio, an camabi uni 'ináncë 'icën. A ñucamaxa bénaméanan békánci 'aínbi ca Nucën Papa Dios axira usabi 'iá 'aish usabi 'icën. ¹⁸An ca unían aín bana ñuixuncëxun cuatínu ainan 'inun nu 'imiaxa, nux pain 'icë cupíraíri uníxribi Jesucristomi catamëcë 'aish camabi ñu an uniosamaira 'inun.

Asérabi Jesúsmi catamëtia usai uni 'iti bana

¹⁹Én nuibacé xucéantu, usa 'ain camina Nucën Papa Diosnan 'ixun mitsun unífan bana ñuia upí oquin pain cuati 'ain. Cuati camina mitsux munu pain sinántancëx bananan bénétishi nishtima 'ain. ²⁰Axa nishcë unix ca Nucën Papa Dios cuéencësabi oi 'ima. ²¹Usa 'ain camina ñu 'atima 'aisamaira oquinmi mitsun 'acë a éanan uisa ñucama cara 'aisama 'icë énti 'ain. A énquin camina ami cuacë Nucën Papa Diosan bana a mitsun nuitu mëu racanaquin upí oquin sinánti 'ain. Mitsúnmi cuacë bana énéxa quicësabi oquin, Jesucristomi catamëcë 'ixun, 'acë 'aish camina Nucën Papa Diosnan 'inux iécantí 'ain.

²²Usa 'ain camina mitsun pabitainshi cuauquinma upí oquin sinánquin a bana

quicësabi oquin 'ati 'ain. Usoquin 'acëma 'aish camina —'ex cana Nucën Papa Diosnan 'ai —quixun sinanibi cémëcë mitsux 'iti 'ain. ²³Axa Nucën Papa Diosan bana aín pabitainshi cuati, a bana isi ax quicësabi oi 'icëma uni ax ca an aín bémánan espéjonën iscë unisaribi 'icën. ²⁴—Uisa carana 'ai —quixun istancëxbi ca mëníocatima manúquiani usabi cuania. ²⁵Usa 'aínbi ca an a bana cuauquin manuquimma sináncë uni, ax a bana quicësabi oquin énquinma 'acë 'aish chuámarua taní cuéenti 'icën. A banax ca anúnu upí 'ianan, ñunshin 'atima cuéencësa oi 'ima Nucën Papa Dios cuéencësabi oi 'inux iéti a 'icën.

²⁶Ui unix cara —'ex cana Nucën Papa Diosan bana cuacë 'ai —quibi sinánxmaishi 'aisamairai banaia a unix ca Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi 'ima cémëia. ²⁷An Nucën Papa Dios cuéencësabi oquin 'acë unin ca ésaquin 'ati 'icën: Papañuma titánuma tuácama 'imainun casunamëcë xanucamaribi 'aquinsa 'ianan masá nuitutia isquin ca 'a quinti 'icën. 'Aquinan ca an Nucën Papa Diosmi sinánquinma énë menu 'icë ñuishi sináncë unin 'acésaribi oquin ñu 'aisama 'atima 'icën.

Raíri unishi nuibanan raíri 'atimotima

2 ¹Én xucéantu, mitsux Nucën 'Ibu Jesucristo, ax Diossalribi upí, ami catamëcë 'ixun camina raíri unibëishi nuibananquin raíri uni timatima 'ain. ²Énëx ca ésa 'icën. Ñuñu uni axa upiti mëníocan, upí chupa pañuanan, curi manë mëñuax, anu mitsux timécënu atsínmainun ca ñuñuma uníxribi chupa 'atimará pañuax atsínti 'icën. ³Atsiniamí mitsun ñuñu uni a upí oquin biquin: Anu tsótí upí énu ca tsót quixun canan ñuñuma uni aribi: 'lisa taní nianan ca menu tsóbut cati, ax ca 'aisama 'icën.

⁴Usoquin 'aquin camina camabi uni sénén nuibaquinma 'atima sinánfū 'ixun raírishi nuibanan raíri uni 'atimoin.

⁵'En nuibacé xucéantu, 'en mitsu camainun ca cuat. Nucén Papa Diosan ca axa énë menuax ñuñuirama unicama a caísia, atúxa ami upiti cataméccé 'ianan aín nöténu abé 'inun, an nuibacé unicamax ca usai 'iti 'icé quiáxa aín bana quicésabi oquin. ⁶Usa 'aínbi camina mitsun ñuñuma uni a —'aisama ca —quixun timaquin rabínmin. Ñuñuirira uni an ca mitsu paránquin ñu mëémianan téméramiquin mitsumi manánquin, an uníxa ami bëtsi uni ñui manáncexun cuacé uninu buania. ¿Atux cara usama 'ic? ⁷Usaquin 'ai ca Cristo, ax upí 'ixuan an mitsu ainan 'imicé a ñui 'atimati banaia. ¿Atux cara usama 'ic?

⁸Aín bana raírinéxa quicésoi 'icésamaira oi a bana quicésoi 'iti Nucén Papa Diosan banax ca ésai quia: "Mixmi upiti bérúancacésaribi oquin camina min aintsicama nuibanan axa 'aquinsa 'icé 'aquinti 'ain". A bana quicésabi oquin 'acé 'ixun camina mitsun Nucén Papa Dios cuëncésabi oquin 'ain. ⁹Usa 'aínbi camina mitsun, raíri unishi nuibanan raíri uni nuibacéma 'ixun, 'uchaquin Nucén Papa Diosan bana cuënöo quicésabi oquin 'aiman. ¹⁰Ésa ca. An camabi aín bana cuënöo quicésabi oquin 'aquinbi Nucén Papa Diosan bana achúshi quicésa oquin 'acéma uni, an ca camabi Nucén Papa Diosan bana cuënöo quicésa oquin 'acémasa 'aish 'uchaia. ¹¹Nucén Papa Dios axa "Min xanuma 'ain camina xanubé 'itima 'ain" quiá, axbi ca "Uni camina 'atima 'ain" quiacéxa. Usa 'aínbi ca an aín xanuma 'ain, xanubé 'iquinmabi uni 'acé uni an Nucén Papa Diosan bana quicésabi oquin 'aima.

¹²Usa 'aínbi camina mitsux Nucén Papa

Diosan, anun camabi unían ñu 'acé isti nötén, mitsux caramina Jesucristomi cataméti axa cuëncésabi oi 'ia quixun isti cupí, upitishi bananan upíshi 'iti 'ain. ¹³Anúan an camabi unin ñu 'acé isti nöté anun ca Nucén Papa Diosan, an bëtsi uni nuibaquin 'aquincéma unicama a aín 'ucha cupí uisa cara oti 'icé usoquin 'ati 'icén. Usonan ca an bëtsi uni nuibaquin 'aquincé unicama ashi uisabi otima 'icén.

Jesucristomi cataméccé 'ixuan unin ñu upíshi 'ati

¹⁴'En xucéantu, an "ëx cana ami cataméti Jesucristonan 'ain" quiquinbi, Jesusan bana quicésabi oquin upí ñuishi 'acéma uni ax ca aín bana ñancáishi 'icén. ¿Usa unix cara Jesucristonan 'aish iéti 'ic? Ca 'itima 'icén. ¹⁵Ésa ca. Axa Jesucristomi sináncé uni, bëbu 'imainunbi xanu, chupañuma 'ianan a piti ñuñuma isquin, ¹⁶sapi camina mitsu achúshinén cati 'ain: Bérúanx ca cuantan, mina matsi ca mapút, pucháquin ca pit quixun. Usaquin caquinbi aňu ñubi 'ináncéma 'aish camina min bana ñancáishi 'aish banáinshi quicé 'ain. ¹⁷Usaribiti ca uni Jesucristomiisa cataméttia quiquinbi uni itsi nuibaquin 'aquincéma 'aish asérabi Jesucristomi cataméccema 'icén.

¹⁸Unin sapi ca uni itsi cati 'icén: Mixmi Jesucristomi cana cataméti quimainunbi cana 'en upí ñu 'ain. Mixmi —Jesucristomi cana cataméti —quicébétanbi cana minmi upí ñu 'aia iscéma 'ixun asérabi camina usa 'ai quixun sinántima 'ain. Usa 'aínbi cana 'en ñu upí 'acé 'ixun mi ismiti 'ain, 'ëx cana asérabi Jesucristomi cataméccé 'ai quixun. Usaía a uni quicé ax ca asérabi 'icén. ¹⁹Min camina Nucén Papa Dios ax ca achúshishi 'icé quixun sinanin. Usaquin sinánti ca asábi 'icén. Usaquinmi sináncé 'aínbi ca ñunshin

'atimacamanribi —usa ca —quixun 'unani ami racuëtan bamai béreruia. ²⁰¿Mix sinánñumasa 'ixun caramina 'unaniman, Jesucristomi cana catameti quiquinbi uni itsi nuibaquin 'aquinçëma 'aish ca a uni Jesucristomi catamëcëmasa 'icën? ²¹Ésa ca. Nucën rara, Abraham, an ca Nucën Papa Dios rabinuxun an cacësabi oquin aín bëchicë Isaac 'ati méniocëxa. Usaquin 'aia isi ca Nucën Papa Dios —Abrahamnén ca 'én bana cuauquin 'én cacësabi oquin 'aia, usa 'aish ca 'énan 'icë —quiax quiacëxa. ²²Nucën Papa Diosan a cacësabi oquin Abrahamnén 'á cupí camina 'unanim, Abrahamnëx ca asérabi Nucën Papa Diosmi catamëcë 'iacëxa quixun. Usa 'ixun an cacësabi oquin 'acé 'aish ca Abraham asérabi ax 'icësamaira oi Nucën Papa Diosmi sináncëxa. ²³Nucën Papa Diosan bana cuënëo axa a ñui quicësabi oi ca Abraham 'iacëxa, ésay quicë: "Nucën Papa Diosan ca aín quicësabi oquin 'ati 'icë quixun 'unani ca Abraham ami catamëcëxa. Usaíá 'icë cupí ca Nucën Papa Diosan iscëx Abraham upíira uni 'iacëxa". Usa 'icë ca Abraham unin, Nucën Papa Diosbë nuibanancë uni caquin anéacëxa.

²⁴Usa 'ain camina mitsun 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca ami sináncë cupíshima, ami sinánquian ax cuëencë sabi oquin ñu upí 'acé cupíribi, uni —ax ca asérabi upí 'icë —quixun isia. ²⁵Usaribi oquin ca Rahab cacé xanu ax 'aisama 'ixunbia Israel uni rabé Jericó émanu 'icë unicaman 'atin rabanan, aín xubunu unëxun bëtsi bain cuantánun xucë, a cupí Nucën Papa Diosan upí isacëxa. ²⁶Cananuna 'unanim, bamatan-cëx ca bëru ñunshínñuma 'aish uni aín nami ñancáishi 'icën. Usaribi ca uni ax isa Jesucristomi catamëtia quiquinbi uni itsi nuibaquin 'aquinçëma 'aish, aín banax ñancáishi 'icën.

Upitishi cananuna banati 'ai quicë bana

3 ¹Én xucéantu, mitsux camina camáxëshiira an axa Jesucristomi catamëcë unicama 'unánmicë uni 'itim 'ain. Camina 'unanim, usa uni 'ixunbi 'atima ñu 'ai camina raíri unicama 'acësamaira oquin 'uchocë 'iti 'ain.

²Camaxunbi cananuna ñu 'aisama 'ain. Axa uisaíbi 'atimati banacëma uni ax ca asérabi upí uni 'icën. A unin ca 'atimati banatisa tanquinbi tënëti 'unáncë 'ixun uisa ñu 'atima 'ati cara sinania, abi tënëti 'icën. ³Ésa ca. Caballo niquinquin cananuna anun nitsinanbaní anun buinati itsi aín cuëbínu técerëcain.

Usoxun cananuna nun cuëencësa oquin niquinti 'ain. ⁴Usaribi ca manë nunti 'icën. Chaira 'icëbi ca suñun bëcaquin buania. Usa 'icëbi ca an niquinçë unin, uinu cara cuainsa tania ami oquin anun chibítí axa chairama 'aínbi anúinshi puntëbianquin buania. ⁵Usaribi ca nun ana anúnu banacë ax 'icën. Chamaratsu nun cuëbí 'aínbi cananuna uisa ñuishi ñui cara, anun banain. Tsi chamaratsu bimicëunbi ca chaira 'icëbi naé rëquiquiani chaquin cëñuia. Usaribi oquin ca nun anáxa chamará 'aínbi uisa banaratsu cara unin uni itsi ñuiabi, a bana chanioquin tsuácaruia, camabi menuxuan unin cuanun. ⁶Tsi chamaratsu usaribi ca nun ana, a cupínu nun cuëbitan banacë, ax 'icën. Chamaratsu 'aínbi cananuna anun 'atimati banati 'ain. Usai banacë cupí nun sináribi 'atima 'ixun cananuna ñu 'atimaribi 'ain. Usa 'ixun ca anúnu 'atimati banacë 'ixun nun bamati nëtë utámainun usabi nu 'imiti 'icën. Ñunshin 'atimanëñ 'apu anbi ca uni 'atimati banati sinánmia.

⁷Unin ca camabi ñuina axa piánancë 'imainun ñuina pëchii 'imainun men niricë ñuina 'imainun baca mëu 'icë ñuina a camabi aín cuëencësa oquin 'ati

'icën, usoquin ca 'aia. ⁸Usa 'aínbi ca unin aín cuébitan 'atimati banati ashí ténëtima 'icën. Usa 'ain ca uni usabi 'atimati banaia. Usa 'aish ca a unin bana anun uni bamati muca rosaribi 'icën. ⁹Nun ana amúnu banacë, anúnbí cananuna Nucën 'Ibu Dios rabin, anúrbí cananuna uni, a Nucën 'Ibu Diosan asaribi oquin unio 'icëbi ami nishquin ami 'atimati banaquin ñu cain. ¹⁰Nun cuébitanbi cananuna Nucën Papa Dios rabin. Rabianan cananuna nun cuébitan 'atimati banain. 'En xucéantu, usai 'iti ca 'aisama 'icën. ¹¹¿Anuaxa me mëúcüax 'unpax chiquícë, anuax cara bata 'unpax 'imainun muca 'unpáxribi uti 'ic? Ca utima 'icën. ¹²'En xucéantu, chigueranén cara aceitunanén bimisa oquin tuati 'ic? Ca 'atima 'icën. ¹³Uvasnënríbi cara higueranén bimisa oquin tuati 'ic? Ca 'atima 'icën. Usaribiti ca anuaxa me mëúcüax 'unpax chiquícë anuax tashiñu 'unpáxbëbi bata 'unpax utima 'icën. Usaribiti cananuna nun cuébitan Nucën Papa Dios rabianan 'atimati banatima 'ain.

Aserabi ñu 'unáncë 'iti bana

¹³Micama uinu 'icëx caramina sinánñuira 'ianan upí oquin bana cuacë 'ain camina céruti rabíquinma ñu upíshi 'ati 'ain. Usaquinmi 'aia isquin ca —a unix ca asérabi sinánñu 'ianan upí oquin bana cuacë 'icë —quixun unin 'unánti 'icën. ¹⁴Usa 'aínbi camina mitsux unimi nishcë 'ianan uni itsimi sinánanima nutsi mixëshi ñuñu 'iti cuéencë 'ixun, rabiácaquín —'ex cana ñu 'unáncë 'ai —quixun sinántima 'ain. Usaquin sináncë 'aish ca min bana cémecë 'icën. ¹⁵Usaquin sináncë unix ca Nucën Papa Diosan sinánmicëma 'icën. Ax ca an ènë menu 'icë ñuishi sináncë unin sináncësa 'icën. Nunshin 'atimanén sinánmicë ca usa uni 'icën. ¹⁶Axa nishanan ami

sinanima uni itsimi nutsianan axëshi ñuñu 'iti cuéencë uni an ca upí oquin sinánmicëma 'ixun camabi 'atima ñu 'atishi sinania. ¹⁷Usa 'aínbi ca Nucën Papa Diosan sinánmicë unin upí oquinshi sinánquin upí ñu 'aia. Ca unibë nishananquinma nuibananquin bëtsi unian cacëxun cuaque upí oquin bana sinánan uni itsiribi nuibaquin axa 'aquinsa 'icë 'aquinia. Usa unin ca cémëma 'ixun paránanquinma aín quicësabi oquin 'aia. ¹⁸Axa unibë nishananimma upitishi banacë unicama an ca chuámarua 'ixun upí ñuishi 'aquin uni raíriribi chuámarua 'inun 'imia.

An ènë menu 'icë ñuishi sináncë unicamasaribi 'itimá bana

4 ¹¿Usa cupí caramina mitsúxbi nishananan ñu cananin? Mitsúnbi bëtsi bëtsi ñu 'atimaquin sinani camina usai 'icanin. ²Mitsun cuéencë ñu bicasi bënëquinbi bicëma 'ixun camina binuxun ami nishquin uni itsi 'acësa 'ain. Usa 'ixun bëtsi uni 'icësaribiti ñuñu 'iisa tani bënëquinbi bicasmati camina nishananan mëeananin. Usai 'iquinbi camina Nucën Papa Diosmi ñucácëma cupí mitsun cuéencë ñu bitsiman. ³Ñucáquinbi camina ami ñucácë ñu a bitsiman, ax cuéencësabi oquinmami mitsux cuéencësa oquinshi Nucën Papa Dios ñucácë cupí. ⁴Nucën Papa Diosmi manúxunmi mitsun cuéencësa oquinshi 'aia cana esaquin mitsu cain: ¿Mitsun caramina 'unaniman, ènë menu 'icë ñuishi sináncë 'aish ca uni Nucën Papa Diosbë upíma 'icë quixun? Uinu 'icë unin cara ènë menu 'icë ñuishi sinania ax ca ainanma 'aish Nucën Papa Diosmi nishcësa 'icën. ⁵Nucën Papa Diosan bana cuénéo ax ca ésaí quia: "Nucën Papa Diosan ca ainan 'icë nu ñuñaia. Usa 'ain ca an nubë 'inun nu 'ináncë aín Bëru Nunshin Upí ax bëtsi ñu 'aquinmanu ax

cuëncësa oquinshi 'ati cuëenia". A banax ca asérabi 'icën. Usa ca ax 'icë quixunu 'unánti oquin ca Nucën Papa Diosan aín uni usoquin cuëñomiacëxa. ⁶An nu sinánmicë ñuishí nun 'anun ca Nucën Papa Diosan nu 'a quintancëxun nuibaquin nua 'a quincë usamaira oquin 'a quintecënia. Usa 'ain ca aín bana ésai quia: "Nucën Papa Diosan ca axa rabíce unicama a timaná axa —'ex cana usa 'ai —quiax rabícema unicama nuibaquin 'aquinia". ⁷Usa 'ain camina Nucën Papa Diosan bana cuati ami catamëti ax cuëncësabi oishi 'iti 'ain. Usai 'iquin camina ñunshin 'atimanéan 'atima ñu 'ati mitsu sinánmisa tancëxunbi a ñu 'ati ténëquin 'atima 'ain. Usai 'ia ca ñunshin 'atimanéan ubioquinma mitsu énti 'icën. ⁸Asérabi upiti ami sinani Nucën Papa Diosbë banaquin camina an nuibaquin sinánmicëxun, ax ca mitsubë 'icë quixun mitsun nuitu mëu upí oquin 'unánti 'ain. An ñu 'aisama 'acë unicama, cana mitsu Cain: Unia aín mëcén chuañuma 'inun mëchucacësaribiquin ca min sinan upí 'inun min ñu 'atima 'acécama én.

—Nucën Papa Diosnan cana 'ai —quicë 'ixunbi ainanma unicaman 'acësaribi oquin énë menu 'icë ñuishí sinánce unicama, mitsúxribi ca sinanat, Nucën Papa Dios cuëncësabi oíshimi 'inun. ⁹—Nucën Papa Dios cuëncësabi oi cana 'ima —quixun sinani ca masá nuituti 'in. Cuëeni cuaicë 'aishbi ca a éni masá nuituti bëunan mëscut. Chuámarua taními cuëncë a éni ca masá nuitut. ¹⁰—'Ex cana an iscëx 'aisamaira 'uchañu 'ai —quixun sinánquinmi cacëxun ca Nucën 'Ibu Jesucristonén mitsun 'uchacama térenquin upíira 'aishmi cuënen mitsu 'imiti 'icën.

Ñuiquin uni itsi 'atimotima

¹¹En xucéantu, cana mitsu Cain, Jesucristomi sinánce 'aish camina

axribia ami sinánce unicamabë ñuianantima 'ain. Axa abéa Jesucristomi sinánce uni ñui —ax ca 'aisama 'icë —quicë uni ax ca —Nucën Papa Diosan banax ca 'aisama 'icë —quicësa 'icën. Usai qui camina mitsux Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'aíma a banax ca cuatima 'icë quicësa 'ain. ¹²Usai ca uni 'iti 'icë quicë bana nu 'inan ax ca achúshi, Nucën Papa Dios, ashi 'icën. A bana 'inan 'ixun ca unin cara a bana quicësabi oquin 'aia quixun isti 'icën. Usa 'ixun ca axa xénibua 'aínbì abë 'iti unicama a iémianan axa abë 'itima unicama a xénibua 'aínbì abë 'itimoquin énti 'icën. ¿Usa 'aínbì caramina minmi uni itsi 'atimonun mix añu 'ain?

Uisai caranuna iméishi 'iti 'ai quixun cananuna 'unanimia quicë bana

¹³Énë banaribi 'én mitsu camainun ca cuat. Micama raírinëx camina ésai quin: —Béri cuanima cananuna iméishi anuxun ñu 'ai bëtsi émanu cuanti 'ain. Cuanx bëbatancëxun cananuna achúshi barin anu 'iquin ñu bitancëxun maruquin 'itsa curíqui biti 'ain. ¹⁴Usai quiquinbi camina uisai caramina iméishi 'iti 'ai quixun 'unaniman. Uisa cara nun tsótí 'icë cananuna 'unaniman. Ax ca 'ibútancëxa curu nëtë bënetishi nëtéce usaribi 'icën. ¹⁵Usai quima camina ésai quiti 'ain: Nucën 'Ibu Dios cuëncëbë, bamacëma 'ixun cananuna nun sinánce ñu 'ati 'ain. ¹⁶Usa 'aínbì camina mitsux —'énbi cana usaquin ñu 'ati 'ai —quiax cérúanan rabitin. Usai 'iti ca 'aisama 'icën. ¹⁷Ésa ca: An usaquin 'ati ca upí 'icë quixun 'unánquinbi usaquin 'acëma uni ax ca 'uchaia.

Ñuñu uni usai 'iti ca 'aisama 'icë quicë bana

5 ¹Ñuñuira unicama, mitsúrribi camina 'én cacëxun cuati 'ain. Mitsúxmi 'aisamaira ñuñu 'ianan

curíquiñu 'aish, a cupí témérati sinani camina masá nuituti inti 'ain. ²Mitsun curíqui 'imainun mitsun ñucamaribi ca chéquiisa 'icën, mitsun chupa upíburibi ca nacuaxan piisa 'icën. ³Mitsun manë ñu curi 'acë 'imainun manë uxua 'acë, mitsun curíquicamaribi ca puibuisa 'icën. Usa 'aish ca a ñucama chéqui nététi 'icën. Tsin nénçexa ñu nétécësa usaribitia mitsun ñucama nétémainun camina mitsúxribi témérati 'ain. Nucën 'Ibu Jesucristo utécénti 'urama 'aínbi camina ñuñu 'itishi sinánquin mitsunainshia 'inun ñu bucúruan. ⁴An mitsu naënxun ñu mëëxuncë uni camina cupíocëma 'ain. Cupíocëma 'aish ca mitsu ñui banaia. Usaquin mitsu ñuia ca ángelcaman 'apu, Nucën 'Ibu Dios, an cuaxa. ⁵Ené menuax camina 'aisamaira ñu upíñu 'aish mitsux cuëncësabi oi 'ian. Usa 'aish camina aín 'ibúan 'aracacé ñuina anun 'ati nété sénéncëbétan 'anuxun réracamicësa 'ain. ⁶Mitsun camina 'uchañuma unibi 'ichoquin 'an. Usoquinmi 'acëxunbi ca atun mitsu cupicëma 'icën.

Uisai cara ñu 'icëbëbi bénëtimu Nucën Papa Diosbë banati

⁷En xucéantu, Nucën 'Ibu Jesucristo utámainun camina téméraibi bénéquinma anúan uti nété caínti 'ain. An ñu 'apácë unin ca ñu 'apátancëxun anun aín bimi biti nété sénéntamainun cainia. Usa 'ixun ca mitabutancëxa sénéncëbétan ñu 'apátancëxun bénéquinma canitancëxuan tuaia aín bimi binuxun cainia. ⁸Usaribi oquin camina mitsun, —Nucën 'Ibu Jesucristo anun utécénti nété ca 'urama 'icë —quixun sinánan masá nuituti bénëtimu cuëenquin caínti 'ain. ⁹En xucéantu, Nucën Papa Diosan anun camabi uni aín nuitu 'unánquin uisoquin cara ñu 'axa quixun isti nété

'urama 'ain, camina mitsúxmi an 'uchocëma 'inun, uni raíribë ñuianani nishantanima 'ain. ¹⁰En xucéantu, camina an Nucën 'Ibu Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'iásaribiti 'iti 'ain. Atun ca téméraquinbi bénéquinma tanshiacëxa. ¹¹Uicaman cara téméraquinbi bénéquinma tanshitia ax ca upí oquinshi sinani cuëenia quixun cananuna 'unanin. Mitsun camina Johnëxa 'aisamaira téméraibi Nucën 'Ibu Diosmi catamëa a bana ñuia cuan. Cuacë 'ixun camina 'unáncanin, uisaira oquin cara Nucën 'Ibu Dios an nuibaquin uni 'aquincë 'ixun a uni 'aquiancëxa quixun.

¹²En xucéantu, bëtsi banacama cuaquinbi camina ené banaira sinánti 'ain. Mitsux camina mitsun bana isa asérabi 'icë quixun unin cuanun —naitambi cuamainun cana mi cain —quianan —menbi cuamainun cana mi cai —quitima 'ain. Uisa ñubi cara, a ñui camina —cana asérabi mi cai —quiax quitima 'ain. Usai quima camina asérabi banáinshi banati 'ain, Nucën Papa Diosan mitsu 'uchotima cupí.

¹³Micama uinu 'icëx caramina masá nuituti bëtsi sinani camina Nucën Papa Diosbë banati 'ain. Micama uinu 'icëx caramina cuëeni chuámarua tani camina Nucën Papa Dios rabi cantati 'ain. ¹⁴Uix cara ñucë 'icë, anribi ca Jesucristomi catamëcë unicaman cushicama camiti 'icën, xëni ron 'aquian, an pëxcunun Nucën 'Ibu Jesucristo ñucáxuni unun. ¹⁵Asérabi ca an ené uni pëxcuti 'icë quixun sinánquinmi a ñucáxuncëxun ca Nucën 'Ibu Jesucristonën ñucë uni pëxcuti 'icën. Pëxcüanan ca aín 'uchacama térenxunti 'icën. ¹⁶Usa 'ain camina mitsúnmi min 'atimaquin sináncë a ñuixuananquin abëmi Jesucristomi catamëcë uni raíribë mia usa ñucama

mëníoxunun Nucën Papa Dios ñucáxuananti 'ain. Upfira oquin sinánquin ñucácë cupí ca Nucën Papa Diosan upí oquin uni 'a quinti 'icën.¹⁷ Elías, an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë uni, an ca nusaribi uni 'ixunbi 'uía 'ibuaxma 'inun Nucën Papa Dios ñucácëxa. Usa 'ain ca an ñucácësabi oi rabé 'imainun achúshi baritia, 'imainun achúshi mëcën 'imainun achúshi 'uxën 'uía 'ibuama 'icën.¹⁸ Usaíá 'icëbëtan Nucën Papa

Dios amiribishi ñucátécëncëbëa, 'uía 'ibútécëncëbë ca menu 'icë ñucama cotëcëni bimiacëxa.

¹⁹ Èn xucéantu, micama achúshinën Nucën Papa Diosan bana èncë 'icëbi bëtsi uni sinanamiquin ami catamëtëcë nun 'imicëbëtan,²⁰ camina 'unánti 'ain, ui unin cara usoquin uni 'uchañu 'icëbi sinanamia, an ca a uni Nucën Papa Diosnan 'inun iécë 'ianan aín 'uchacama téréncë 'inun 'imiti 'icë quixun. Ashi, Santiago.

PEDRONËAN A PAIN BUANMIA QUIRICA

Axa bëtsi bëtsi menuax Jesucristomi
catamëcë unicama Pedronën quirica
cuënëoxuan

1 ¹Ex cana Pedro, aín bana unicama
ñuixunuan Jesucristonën caísa 'ain.
Mitsun nëtënuax bëtsi bëtsi menu tsótí
cuan 'aíshmi Ponto, Galacia, Capadocia,
Asia, Bitinia, a nëtëcamanu 'icë cana
ënë quirica mitsu buánmin. ²An
sinánsabi oquin ainan 'inun ca Nucën
Papa Diosan mitsu caísacëxa. Aín Béru
Ñunshin Upitan 'imicëxmi ainanshi 'aish
ax quicësabi oi 'inun mitsu 'imianan ca
Jesucristo bama cupí mitsun 'uchacama
térenquin mitsun nuitu upí 'imiaxa.
Usaími mitsux Nucën Papa Diosan
nuibacëx 'icësamaira oi chuámarua 'aish
bucucanti cana cuëenin.

Usai 'itia unin ñuia

³Nucën Papa Dios, ax Nucën 'Ibu
Jesucristonën Dios 'ianan aín Paparibi, a
cananuna rabiti 'ain. An ca nu
nuibaquín bamaxbia baísquia Jesucristo
an nun 'uchacama térençexnu
bacéntëcëncësa 'aish, ainan 'inun nu
'imiaxa, enë nëtënuax ainan 'aíshnu aín
nëtënuribi 'inun. ⁴Nucën Papa Diosan ca
mitsúxi aín nëtënu abë 'itioquin
méniocëxa. A nëtënuax ca uisa ñubi,
enë nëtënuax 'icësari chéquianan
cëñúmita 'icën, anu ca uisa 'uchabi
'áima 'icën. Usabi ca xénibua 'aínbì 'iti
'icën. ⁵A nëtënu 'isama pain 'aíshmi enë

nëtënuaxbi ami catamëtia isquin ca
Nucën Papa Diosan aín cushínmì ñu
'atima 'áfma upíshi 'inun mitsu bérúan-
quin 'aquinia, an ménfósabi ófmi
Jesucristoa utécencëbë aín nëtënu abë
tsónun.

⁶Acama sinani camina mitsux uisa ñu
cara 'icëbëbi bënëtima cuëenin, enë
menu 'aish téméraibi. ⁷Enëx ca esa 'icën.
Asérabi cara curishi 'icë isnxun ca unin
curi tsi rëquirucënu xaroquin tania.
Usaribiti camina mitsux caramina ami
catamëcë 'ai quixun isnxun Nucën
Papa Diosan tancë 'iti 'ain. Curi 'aíshbi
ca cëñúti 'icën. Usa 'aínbì camina
téméraquinbi Nucën Papa Diosmi
catamëquin encëma 'aish curisamaira
'iti 'ain. Usaquin tancëxbimi asérabi ami
catamëti 'ain ca utécenquin Jesucristo-
nën —asérabi 'énan 'aish camina 'ëbë
'aish cuëenti 'ai —quixun mitsu cati
'icën.

⁸A isúnmbi camina mitsun Jesucristo
sinanin. Usa 'ain camina a isaxmabi ami
sinani chuámarua tani cuëeinra cuëenin,
anúnni uisairai caramina cuëeni quixun
nu ñuixunti bana 'áima 'aínbì. ⁹Ami
catamëcë cupí ca mitsun 'uchacama
térençë 'iananmi ainan 'inun Nucën
Papa Diosan mitsu iémiaxa.

¹⁰An Nucën Papa Dios quicë bana uni
ñuixuncë unicaman ca —Nucën Papa
Diosan ca aín 'uchacama téreanán uni
ainan 'inun iémiti 'icë —quixun cuëño-
quinbi uisai quicë cara a bana 'icë

quixun 'unánma 'icën. 'Unáncatsi quiax ñucacanánquin Nucën Papa Diosan bana amiribi amiribi isquinbi ca 'unánma 'icën. ¹¹Cristo ènë menu ucëma 'aínbi ca aín Béru Ñunshin Upitan sinánmicë 'ixun, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman 'unáncëxa, témérax batamancëx baísquitancëx ca Cristo aín Papasaribi 'Apu 'aish abë tsótí 'icë quixun. Usaquin 'unánquin ca uisa uni cara Cristo 'iti 'icë quixun 'unántisa tanan uínsaran cara uti 'icë quixun 'unántisa tancëxa. ¹²Usai Cristo 'itia Nucën Papa Diosan 'unánmicëxun ca atun isquinmabi, atun rëbúnqui 'ixun cananava nun a ñucama isnxun 'ai quixun 'unáncëxa. A bana Cristo ñui quicë, a ca a Nucën Papa Diosan naínuva xucë aín Béru Ñunshin Upitan 'amicëxun aín unicaman mitsu ñuixunia. A bana ca ángelcamanribi usai quicë cara quixun cuaisa tania.

**Jesucristomi catamëcë uníxa
usai upí 'iti bana**

¹³Usa 'ain camina Jesucristonan 'ixun upí oquin sinani ax quicësabi oi 'iti 'ain. 'Iquin camina Nucën Papa Diosan ca abëmi aín nötënu 'iti méníocëxa quixun sinani cuéenquin Jesucristo anun uti nötë caínti 'ain. ¹⁴Ainan 'ixun ax quicësabi oquinshi ñu 'aquin camina béráma Jesucristomi catamëquin Nucën Papa Dios 'unáncëma 'ixunmi cuéean ñucama 'atécëntima 'ain. ¹⁵Nucën Papa Dios, an mitsu ainan 'inun Jesucristomi sinánmia, ax ca uisa 'uchañumabi 'icën. Usa 'ain camina mitsúrabi aňu 'uchabi 'atima 'ain. ¹⁶Esai ca Nucën Papa Diosan bana cuénéo quia: “Ex uisa 'uchañumabi 'aish upíira 'ain camina mitsúrabi upíira 'inun uisa 'uchabi 'atima 'ain”.

¹⁷Nucën Papa Diosan ca camabi uni uisa ñu cara 'axa quixun isia. Usa 'ain

camina mitsun —Nucën Papa Dios ax ca 'én Papa 'icë —quixun sinani aín nötënu 'inux ènë nötënu pan 'iquin ñu 'atima 'atimi racuquéquin upí ñuishi 'ati 'ain. ¹⁸Mitsun raran Jesucristomi sinánti 'unánma 'aínmi usaribi oquin sinaniabi ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun iémiquin mitsu Jesucristomi sinánmiauxa. Camina 'unánin, curi 'imainun curíqui 'imainun bëtsi ñucama axa cëñuti a cupíbi ca Nucën Papa Diosan mitsu iémicëma 'icën. ¹⁹Usama ca. Judíos unicaman aín 'ucha cupí uisaibí 'icëma carnero aín upíira rémia 'aínbi ca aín imi 'apati Cristo bamacë a cupí mitsu 'ucha térénquin ainan 'inun Nucën Papa Diosan mitsu iémiaxa. ²⁰Cristo ca usai 'iti 'icë quixun ca camabi ñu unioisama pain 'ixunbi Nucën Papa Diosan méníocëxa. Usaquier ménio 'ain ca aín uti nötë sénéncëbëishi usai 'inux Cristo ènë menu uacëxa, mitsúxmi ami cataménun. ²¹Usa 'ain camina an Jesucristo bamacëbi baísquimitancëun aín nötënu abë 'inun 'imicë cupí ami sinanin, Nucën Papa Dios an ca asérabi ax quicësabi oquin mitsu 'imiti 'icë quixun 'unani.

²²Aín Béru Ñunshin Upitan 'imicëx Jesucristomi catamëti ax cuéencësabi oi 'iquin axa mitsux 'icësaribití Jesucristomi catamëcë unicamabë upiti nuibananuxun camina ñu 'atima 'ati ashiquin èan. Usa 'aish camina bérí 'icësamaira oi asérabi cuéenquin upí oquinra sinani atubë nuibantí 'ain. ²³Unishi 'inuan aín titan tuacé 'aish ca uni bamaia. Usa 'aínbi ca axa xénibua 'aínbi usabi 'iti, aín bana a cuatia Nucën Papa Diosan mitsu bacéntëcëncësa 'imiaxa. ²⁴Nucën Papa Diosan bana cuénéo ca ésai quia:

Basix ca upí 'itancëxbi chushia. Ro uax ca upíira 'itancëxbi tiriqu

nëtëtia. Usaribiti ca camabi uni bamai aín upí nëtëtia.²⁵ Usa 'aínbi ca Nucën 'Ibu Diosan bana xénibua 'aínbi usabi 'ia.

Ênë banax ca —Jesucristomi catamëti ca uni Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë —quixuan aín unicaman mitsu ñuixuncë a 'icën.

2 ¹Usa 'ain camina Nucën Papa Diosnan 'ixun ñu 'atimacama, cémëti, uni paránti, nutsiti, unibé ñuiyananti, acama énti 'ain. ²Bérí bacéncë tuacën ca anun caninuxun aín titan xuma 'ati cuëenia. Usaribi oquin camina Nucën Papa Diosan bana upí oquin 'unánti cuëénti 'ain, ainan 'aish aín cuëécsabi oquin 'ai ami cushicë 'inuxun. ³Usai 'i camina Nucën 'Ibu Diosmi sinánquin ax ca asérabi upí 'icë quixun 'unáncë 'aish aín bana 'unánti cuëénti 'ain.

Cristo ami xubu raroti maxáxsa

⁴Usa 'ain camina axa bamatimoi tsócé, Jesucristo, a sinani ami catamëti 'ain. Judíos unían cuëéncëma 'áishbi ca anun cuëénquin Nucën Papa Diosan iscëx ax upíira 'icën. Unían xubu 'aquin maxax upí ami xubu raroti caíscë usaribi ca Jesucristo 'icën. ⁵Usa 'ain camina mitsux a xubumi bucúnrucë maxáxsa 'ain. Jesucristomi catamëcë 'áshimi asaribi upí 'inun ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun mitsu 'imiaxa. Usa 'ain camina Nucën Papa Diosan Bérü Ñunshin Upía mitsubë cupí bëtsibë bëtsibë nuíbanani, bëtsin sináncésaribi oquin sinani achúshisa 'ain. Usa 'ixun camina Jesucristo cupí ainan 'ixun Nucën Papa Dios cuëéncësabi oquin ñu 'anan a rabianan unicama a ñucáxunti 'ain. ⁶Nucën Papa Diosan bana cuënéo ax ca ésai quia:

'En cana maxax upí nancësa oquin uni achúshi, Sión cacë matá me

anua Jerusalén 'icë, anua 'inun 'imiti 'ain. Unían xubu 'anuxun maxax upí ami xubu raroti caíscë usaribi oquin 'en caíscë ca ax 'icën. Axa ami catamëcë unicaman ca isti 'icën, an ca asérabi ax quicësabi oquin atu 'aquinia quixun.

⁷Ami catamëcë 'ixun camina mitsun anun cuëéncë ñu upí sináncësamaira oquin a sinánti 'ain. Mitsux usai 'icébëbi ca axa ami catamëcëma unicamax Nucën Papa Diosan bana cuënéo ésai quicësa 'icën:

An maxax xubuacë unían bitancë xun a cuëéncëma racancë 'áishbi ca a maxax bérí amia xubu cushicë 'icën, itá upímia xubu cushicë usaribiti.

⁸Imainun ca Nucën Papa Diosan bana ésai quia:

A maxáxmi ca uni raírinëx tatíqui chacáti 'icën, a maxax chami chacati ca nipacëti 'icën.

Maxax ñui quicë 'áishbi ca a bana Cristo ñui quicë 'icën. An Jesusan bana cuaquinbi asérabi ami catamëequin aín bana quicësabi oquin 'acëma ax ca uni maxáxmi tatíqui nipacëcësaribi 'icën. Ui unicamax cara usai 'iti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan béráma 'unáncëxa.

Nucën Papa Diosnan unicama ñuicë bana

⁹A unicama usa 'aínbi camina mitsux Nucën Papa Diosan ainan 'inun caísa 'ain. Usa 'ixun camina ax cuëéncësabi oquin 'anan aín unicama a ñucáxunin. Camina an 'imicëx upí 'aish aín uni 'ain. Usa 'ixunmi a rabiquin an 'acë ñucama camabi uni ñuixunun ca Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'inun caísacëxa. Mitsux béráma bëánquibucënu nicësa 'iá 'áishbi camina bérí an 'imicëx xabánu nicësa 'ain, axa mitsubë 'ain. ¹⁰Béráma Nucën Papa Dios 'unáncëma

'íá 'aíshbi camina mitsux bérí aín uni 'ain. An ca mitsu nuibaquin 'aquisti 'icé quixun 'unáncéma 'icébia Nucén Papa Diosan nuibaquin mitsun 'uchacama térenxuan 'aish camina ainan 'ain.

Nucén Papa Dios cuëncésabi oi 'iti bana

¹¹En nuibacé xucéantu, cana mitsu cain, Nucén Papa Dios mitsun 'Apu 'ain ca aín nötéx mitsunanribi 'icén. Usa 'ain camina énë menu 'aish unia aín menumabi 'icésaribi 'ain. Usa 'aish camina anbia 'atimaquin sináncé cupía 'atima ñu 'acé uníxa 'icésaribiti 'itima 'ain. Usa unix ca Nucén Papa Diosbë upí 'ima. ¹²An Nucén Papa Diosan bana 'unáncéma unicaman isnun camina mitsux upitax bucuti 'ain. Usaími 'ia isi ca atux an ñu 'atima 'acé uni 'acësa oquin mitsu ñu 'atimati banacé 'aíshbi mitsúmni upí oquin ñu 'aia isá 'ixun anúan an camabi unin ñu 'acé isti nötén Nucén Papa Dios rabiti 'icén.

¹³Nucén 'Ibu Jesucristomi sináncé 'ixun camina camaxunbi mitsun 'apucama énë menua unin 'apu 'imicé, axa quicésabi oquin ñu 'ati 'ain. Amiira unicama cushicé 'apucéñunbi, ¹⁴camina an anécé aín unicaman banaribi tanti 'ain. Atux ca unían uisa ñu cara 'aia ménionuan 'apun 'imicé 'icén. An 'amicéxun ca atun axa 'uchacé uni usaquin 'atécéñunma 'anun castícania. Usaquin 'anan ca an ñu upí 'acé unicama a nuibaquin —mix camina upí 'ai —quixun caia. ¹⁵Mitsúmni upí ñuishi 'ati ca Nucén Papa Dios cuënnia. Usaquinmi 'aia isi ca an Nucén Papa Diosan bana 'unáncéma 'ixun an upí oquin sináncéma unicama ax mitsumi uisaíbi banatima 'icén.

¹⁶Mitsun upí ñuishi 'ai camina 'apucamami racuétima 'ain. Usa 'aíshbi camina —ëx cana camabi unin iscëx upí uni 'ai —quixun sináncun amo céméanan ñu

'atima unéxun 'ati sinántima 'ain. An asérabi Nucén Papa Dios cuëncésabi oquinshi 'acé unisa camina 'iti 'ain.

¹⁷Camabi uni camina upí oti 'ain. Axa Jesucristomi cataméccë unicama camina nuibati 'ain. Nucén Papa Diosmi camina racuéti 'ain. Racuéanan camina mitsun 'apu quicésabi oquin ñu 'ati 'ain.

Cristo témerasaribi oía aín unicamax témérati bana

¹⁸Uni ñu mëëxuncé 'ixun camina ami ñu mëëxuncé unían mi 'amicéxun 'aisama tanquimma a 'anúan mitsu cacë ñu a upí oquin 'axunti 'ain. Usaquin camina an mitsu nuibacé unishima, an mitsu nuibacéma uniribi upí oquin ñu 'axunti 'ain. ¹⁹An ñu mëëxuncé unían upí oquin ñu mëëxuncéxunbia an ñu mëëmicé unin 'atimoquin témératicé xunbi ca an uni ñu mëëxuncé unin —ëx cana Nucén Papa Diosnan 'ai —quixun sináncun tanshiti 'icén. Usai 'iti ca Nucén Papa Diosan iscëx upí 'icén.

²⁰Usa 'aínbí ca upí oquin ñu mëëiama, an mitsu ñu mëëmicé unin mitsu 'atimoquin témératicéxunmi tanshitiabi Nucén Papa Diosan mitsu upí isima, mitsun 'ucha cupía usoquin mitsu 'aia isquin. Isanan ca upí oquinmi ñu mëëxuncéxunbia an mitsu ñu mëëmicé unin 'atimoquin témératicé xunmi tanshitia Nucén Papa Diosan mitsu upí isia. ²¹Usaími 'inun ca Nucén Papa Diosan mitsu aín uni 'imiaxa.

Cristonén ca ñu 'atima 'acéma 'ixunbi mitsu cupí téméracëxa. Usaribi oquin camina ñu atima 'acéma 'aish téméraquini tanshiti 'ain. ²²Cristonén ca uisa ñu 'atimabi 'ama 'icén. 'Anan ca usaquinbi uni paránma 'icén. ²³Unían ami nishquin ñu cacéxunbi ca usaribi oquin cáma 'icén. Usa 'ixun ca unían 'atimoquin témératicéxunbi uni —cana mi cupiti 'ai —quixun cáma 'icén. Cupiti

sinánquinma ca —'én Papa Diosan cuni ca upí oquin isquin méníoti 'icé —quixun sináncëxa.²⁴ Nun 'uchacama cénucé 'áshnu amiribishi ñu 'atima 'atécénima, ñu upíshi 'ai tsónun ca Cristo nun 'uchacama bicé cupí i curúsocénu bamacëxa. Mitsúxmi ñu 'atima 'ai 'insíncësa 'áshbi upí 'inun ca ax 'aisamaira oquin paé ténëi bamacëxa.²⁵ Carneronéxa 'ibuñuma 'aish 'icésari camina mitsux 'iacén. Usa 'iá 'áshbi camina sinanati Cristomi cataméan. Amia catamécexuan aín 'ibun carnero béruançesa oquin ca an upími 'inun mitsu bérúanquin 'aquinia.

Usai uni aín xanubé 'iti bana

3 ¹Xanucama, mitsuribi cana cain, min bénéan cacéxun cuaqueín 'atimaquin sinanima camina abé upí 'iti 'ain. Usaími mitsux 'icébë ca min bénë, Cristo ñui quicé bana cuaisama tancé 'áshbi, min cacéxmabi upitax 'ia isi sinanati 'icén,² mixmi upí sinánñu 'aish abé upí 'ain.³ Upíira upí 'iisa tanquin camina min bu 'aisamaira oquin ménionan, curi ñun méniocanan, chupa cupíra cupíce pañutima 'ain.⁴ Usai 'ima camina mitsux upí sinánñu 'aish bëtsibé nishananima upitishi banati 'ain. Usai 'ia isquin ca bëtsin sinánti 'icén —a xanux ca aín nuitka upí 'icé —quixun. Usai upí 'iti ax cuni ca uisa 'áshbi cénutima. Usai 'ími mitsux upí 'icé isi ca Nucén Papa Dios cuéenia.⁵ Usairibi ca an Nucén Papa Dios cuéencésabi oquin 'aisa tancé xanuca-maxribi 'iacéxa. Nucén Papa Diosmi cataméanán aín bana cuaqueín ca aín bénë quicésabi oquin 'acëxa.⁶ Usaribi oquin ca Saran aín bénë Abraham cuéencésabi oquin 'anan aín bénë 'icébë —'én 'ibu —cacéxa. Mitsúxribi ñu upíshi 'anan, Nucén Papa Diosmi catamëti, uisa ñu cara 'icébëbi racuécëma 'aish camina Sara 'iásaribi 'iti 'ain.

⁷Xanuñu unicamaribi cana ésaquin Cain, min xanubé camina upí oquin sinani nuibananti 'ain. Axa xanu 'aish cushima cupíshima, mix 'icésaribitia ax Nucén Papa Diosmi catamëcë cupí camina a nuibaquin 'a quinti 'ain, mitsúnmi usoquin 'aia isquian Nucén Papa Diosan mitsúnmi a ñucacé bana upí oquin cuati cupí.

Jesucristomi cataméquin upí ñu 'acé cupía ax témérace unicama

⁸ Ènë banaribi cana mitsu Cain, axa Jesucristomi catamëcë uni ráfrinén sináncésaribi oquin sinani camina atubé nuibananti 'ain, attúxa mitsun xucénsaribi 'ain. Camina bëtsibé camáxbi nuibanani 'a quianani rabítima 'ain.⁹ An mitsu 'atimocé unicama camina cupíquin aribi 'atimotima 'ain. Axa mitsumi 'atimati banacé unimi camina mitsúxribi 'atimati banatima 'ain. Usai 'imi bëtsibé nuibanani upitax bucunun ca Nucén Papa Diosan ainan 'inun mitsu caísacëxa.¹⁰ Èsaribi ca Nucén Papa Diosan bana cuénéo quia:

Ax upitax tsótisa tancé unix ca ñu 'aisama ñui banaima 'ianan cémëi banatima 'icén.¹¹ Ñu 'aisama 'ati ènquin ca ñu upíshi 'ati 'icén. Nishananíma ca unibé upíshi 'iti 'icén.¹² Usai 'iquin ca 'unánti 'icén, Nucén 'ibu Diosan ca an upí ñu 'acé unicama bérúanquin 'aquinquin aín bana cuaqueín an ñucacésabi oquin 'aquinia quixun. Usa 'ixunbi ca an ñu 'atima 'acé unicama an 'aquinima.

¹³ Mitsuñmi upí ñu 'aia isía mitsu ñui uni mimi manáncëxbi ca cémëi quicé 'iti 'icén.¹⁴ Mitsuñmi ñu upí 'acé cupí téméraibi camina Nucén Papa Diosan 'aquinçex cuéëti 'ain. Mimia uni 'icéxbi camina racuëti masá nuitutima 'ain.

¹⁵ Usai 'íma camina min nuitu mieu

—Cristo ca asérabi 'én 'ibu 'icë —quixun sinani ami catamëti 'ain. Unin mitsu —uisa cupí caramina Jesucristomi catamëquin abë tsoti sinani —quixun núcacéxun anun cati bana 'unáncë camina 'iti 'ain. Usa 'ixun camina céruti rabíquinma upí oquinshi cati 'ain.¹⁶ A sinani masá nuitunuxun ñu 'atima 'áima camina chuámashi 'iti 'ain. Usaími mitsux Cristonén 'imicëx upitax 'ia isi ca an mitsu 'atimaquín fñuicë unicama —nuxnu quicë bana ax ca cémë 'icë —quixun sinani rabínti 'icën.¹⁷ Axa cuéencébëa, Nucën Papa Diosan uni aín ñu upí 'acë, a cupí témérati asábi 'aínbi ca an ñu 'atima 'acë cupía uni témérati ax aín 'uchabi 'icën.

¹⁸Ax upí 'aishbi ca Cristo camabi unin 'ucha cupí achúshitishi bamacéxa, unicama ami catamëti Nucën Papa Diosnan 'inun. Uni 'aish bamatancëxi aín namibë aín bëru ñunshin 'itéceni baísquiax ca bëtsi 'iacëxa. ¹⁹Cristo bamatancëx baísquicëma pain 'ixun ca anua bama unicaman bëru ñunshin siyuacësa 'icë, anu cuanxun bana ñuixuancëxa. ²⁰Bamacëma pain 'ixun ca a unicaman Nucën Papa Dios cuéencë sabi oquin 'aisama tancëxa. Noénéan aín manë nunti 'amainun ca unicama aín ñu 'atima 'acécama énun quixun Nucën Papa Diosan caíancëxa. Caíncexunbia aín ñu 'atima 'acë éncëma 'icëa aín patsan bacan cëñumainun ca 'itsamashi ocho uníxeshi manë nunti mëu atsini iéacëxa. ²¹Nucën Papa Diosan sinánmicëxa Noé manë nuntinu 'iruax iéasa, usaribiti cananuna nuxribi Nucën Papa Diosmi catamëti 'unpaxan nashimicë 'aish iëtin. Nun namia chuañuma 'inun cananuna nashimicë 'itima 'ain. Usai 'íma cananuna —Jesucristo baísquia cupía Nucën Papa Diosan nu upí 'imicë 'aish cananuna nun 'uchacama térente 'aish an iscëx upí 'ai —quixun sinani

nashimicë 'ain. ²²Baísquitancëx naínu cuan 'aish ca Jesucristo ax Nucën Papa Diosbë 'Apu 'aish aín mëqueu 'icën. Usa 'icë ca ángelcama 'imainun uisa cushi cara anribi aín bana cuatia.

Nucën Papa Diosan a 'anun nu 'imicësabi oquin ñu upí oquin 'ati

4 ¹Uni 'ixun ca Cristonén téméraquin paë tancëxa. Usa 'ain camina 'unánti 'ain, mitsúnribi camina —sapi cana téméraquin paë tanti 'ai —quixun sinánti 'ain. Uin cara Jesucristonan cupí téméraquin paë tanxa an ca ñu 'atima 'ai 'uchati éanxa. ²Usa 'ixun ca axa Jesucristomi sináncëma unin sináncësa oquin sinanima Nucën Papa Dios cuéencësa oishi 'ia, anúan bamati nétëa 'itámainun. ³Béráma camina axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicaman 'acésaribi oquin ñunshínquin ñu 'atima 'anan paéanan, paénxun pi sharánan Nucën Papa Dios rabiquinma unían anbi sinánxun 'acë ñuishi rabiacën. Usaquin 'aquinbi camina a ñucama éancëen. ⁴Usa 'iquinmi atubëtan ñu 'atéceniam oquin ca unin —uisa cupí cara nubë niquinbi nu éanxa —quixun sinánquin mitsu 'atimaquín fñuia. ⁵Mitsu ñuabi ca ax utécenquin Cristonén a unicama 'imainun camabi uniribi, axa bamacë macama 'imainun bamacëcamaribi —uisa carana énë unicama oti 'ai —quixun isti 'icën, an 'acë ñucama 'unánquin. ⁶Usai ca 'iti 'icë quixuan 'unánun ca bamacëma pain 'ixuan unicaman cuanun aín unicaman Cristo ñu quicë bana ñuixunia. A bana cuati Jesucristomi catamëcë 'aish ca aín unicama, camabi uni 'icésaribiti bamati 'aishbi, Nucën Papa Dios 'icésaribiti nététimois tsóti 'icën.

⁷ Anúan énë menu 'icë ñucama cëñúti nétë ca 'uramatia. Usa 'ain camina camabi nétën upí oquin sinani Nucën

Papa Diosbë banati 'ain. ⁸Ianan camina mitsux asérabi nishananima nuibanani upitax bucuti 'ain. Bétsi uni nuibacé 'ixun ca unin a unin 'uchacama ñuiquinma manuia. ⁹Min xubunua aia camina bëtsi uni biisama tani bëtsi sinánquinma upí oquinshi biti 'ain. ¹⁰Mitsúmmi raíri uni 'aquinun ca Nucén Papa Diosan uisa ñu caramina 'ati 'ai quixun mitsu 'imia. Usa 'ain camina Nucén Papa Diosan mitsu achúshi achúshi bëtsi bëtsi ñu mëeti 'anun 'imicé 'ixun mitsun ñu mëeti upí oquin 'ati 'ain. ¹¹Uix cara banati 'icé, ax ca Nucén Papa Diosan sinánmicésabi oi banati 'icén. Uin cara raíri uni ñu 'axunia an ca Nucén Papa Diosan cushiocéxun upí oquin 'ati 'icén. Usoquin camina Jesucristonan 'ixun, añu ñu caramina 'ai a Nucén Papa Diosa cuééntanun 'ati 'ain. Ax 'Apuira 'aish cushiira 'icé ca camabi unin rabiti 'icén, nëtë xénibua 'aínbi. Usoquin ca 'ati 'icén.

Jesucristonan 'aish témérati

¹²En nuibacé xuceántu, mitsuñmi asérabi caramina Jesucristomi catamëti quixun 'unánuan bëtsi bëtsi ñu 'icébë téméraibi camina ratuti —uisa cupí carana ésaí 'i —quiax bënétima 'ain. Camina sinánti 'ain, axa Jesucristomi catamëcë unicamax ca usari 'ia quixun. ¹³Bënéquinma camina sinánti 'ain, ami nishquian unin bëtsi bëtsi océxa Cristo témerasaribi oquin cananuna nunribi témérai quixun. Usoquin sinani camina téméraibi cuéénti 'ain, usaribiti 'Apuira 'aísha Cristo aia isi cuéenux. ¹⁴Cristonan cupía unin mitsumi nishquin 'atimaquin ñuicéxbi camina Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí cushiira, axa mitsubé 'ain, cuéénti 'ain. Unían 'atimaquin ñuiabi camina mitsun Cristo rabin. ¹⁵Mitsua Jesucristonan cupí unin bëtsi bëtsi océx camina a sinani rabíntima

'ain. Usa 'aíshbi camina uni 'acé cupí 'ianan ñu mécamacé cupí 'ianan ñu 'atima 'acé cupí 'ianan ñuiyanancé cupími téméracé a sinani rabínti 'ain. ¹⁶Usaquin ñu 'acéma 'aíshbi Cristonan 'icé cupía unin téméramicéxbi camina rabíntima 'ain. Rabíntquinma camina Nucén Papa Dios rabiti 'ain, mitsúxmi asérabi ainan cupí.

¹⁷An aín bana 'acé unibi ca Nucén Papa Diosan uisai cara 'ia quixun isia. Usa 'ixun ca an aín bana cuacéma unicama aira atun ñu 'atima 'acé isquin uisaira cara oti 'icé usoquin 'ati 'icén. ¹⁸¿Atux aín ñu 'atima 'acé énquin ñu upí 'acé 'aíshbia, aín unicama iéntima 'aíshbi iécc 'ain, cara ax ami catamëcëma 'uchañu unicama uisairai 'iti 'ic? ¹⁹Usa 'ain camina téméraibi —Nucén Papa Dios cuééncébë cana ésaí 'i —quiax sinánquin mitsun 'acésabi oquin upí ñuishi 'anan Nucén Papa Dios, an mitsu unio, an bérúanun ami catamëti 'ain, an ca aín quicésabi oquin 'e bérúanti 'icé quixun 'unani.

Axa Jesucristomi catamëcë unicama 'eséti bana

5 ¹Axa Jesucristomi catamëcë unin cushicamasaribi cana 'éx 'ain. Usa 'ixun cana atúan 'acésaribi oquin Cristo camabi unin 'ucha cupía téméra, a ñuiquin bana ñuixunin. 'Anan cana atúxa 'icésaribiti Cristo utécéncébë aín nëtënu abé 'iti sinanin. Usa 'ixun cana axa Jesucristomi catamëcë unin cushicama mitsu ésaquin Cain: ²Atun cushicama 'ixun camina Nucén Papa Diosan unicama bana ñuixunquin, atúxa upí nuitkau 'aish chuámarua bucunun 'a quinti 'ain. An carnero bérúancé unin aín carnero 'acésaribi oquin camina a unicama upía 'inun bérúanti 'ain. Usoquinmi 'anúan mitsu unin caíscé cupíshima camina asérabi 'aisa tanquin

'ati 'ain. 'Anan camina curíqui biti sinánxuinshima minbi asérabi 'aquina tanquin 'ati 'ain. ³Apúxa unían ax quicësa oquinshi 'anun quiax quicësaribit camina banatima 'ain. Usari 'íma camina mitsúnmi bana ñuixuncé unicamaxa usaribit 'inun, upíshi 'iti 'ain. ⁴Usoquin 'aia ca Jesucristo, unin 'acësamaira oquian an aín unicama bérúancé, an utécënquin mitsu —asábi ca —quixun catancéxun afn nätënuaxmi xénibua 'aínbi abë cuëenun mitsu 'imiti 'icén. Ènë nätënuax cuaiquin canania uisa ñu cara 'ináncéxun bitsia uni cuëncébëbi ca an bicë ñu chéquia. Usaína uni 'icë 'aínbi camina mitsux xénibua 'aínbi Nucén Papa Diosbë 'aish cuënti 'ain.

⁵Usaribi oquin cana béná unicama ésaquin cain, mitsu cushioncaman bana camina timaquinma cuati 'ain:

Nucén Papa Dios ca unia rabíti cuënimia. Usa 'ixunbi ca axa rabícëma unicama nuibaquin 'aquimia.

Usa 'ain camina —'ex cana bëtsi unisamaira 'ai —quixun sinanima camáxbi bëtsin sináncësarib oquin sinani upiti 'eséananti 'ain. ⁶Usa 'ain camina aín bana timaima uisa ñu cara 'icébëbi bënëtima Nucén Papa Dios 'Apuira ami catamëti 'ain. Usaími 'ia ca an anúan 'ati nëtë ucébétan uisai cara 'iquin téméracé 'aishbimi usai 'icémasa 'ianan asábirira 'inun mitsu 'imiti 'icén. ⁷Uisaquin sinani caramina masá nuituti, anu ñu sinani caramina racuëti, a ñuiquin camina Nucén Papa Dios cati 'ain, an ca mitsu nuibaquin bérúanquin 'aquinia quixun 'unánquin.

⁸Paru 'inúan cuéerui aín piti bari nicësa, usaribit ca ñunshin 'atimanen 'apu, uni ñu 'atima 'anun quixun sinánmianan Nucén Papa Diosmi sinánti ènminuxun bari nitsia. Usa 'ain camina

mitsua paránti rabanan bérúancati 'ain.

⁹Usa 'ixun camina ñunshin 'atimanen 'apúan ñu 'atima 'amitisa tancëxunbi Jesucristomi catamëquin usa ñu 'atima 'ain. Camina 'unánti 'ain, mitsu 'acësarib oquin ca ñunshin 'atimanen 'apun, camabi menu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama tania quixun.

¹⁰Usabi 'inúxmabimi téméracé ca Nucén Papa Diosan mitsu cushionquín Jesucristosarib upí 'inun mitsu 'imianan —aín bana quicësabi oi cana asérabi 'iti 'ai —quixun 'unani ami cushionun mitsu 'imiti 'icén. Ax ca an mitsu nuibaquin 'aquincé 'ianan Jesucristonan cupí abëmi xénibua 'aínbi upitax 'inun caíscë a 'icén. ¹¹Camabi unin ca Nucén Papa Dios rabiti 'icén, nëtë xénibua 'aínbi. Cëñútimoi ca axira cushiira 'Apu 'ia. Usai ca 'ia.

Bérúanxa 'inúan Pedronen Jesucristomi catamëcë unicama ca

¹²Nucén xucén Silvano, ax ca 'en iscëx upiti Jesucristomi simáncë 'icén. Usa 'ain cana an mitsu buánxunun ènë quirica mitsu 'axuan. Ènë quiricanu 'eséanana cana mitsu cain, an mitsu upí oquin cushionan 'aquincé cupí camina asérabi 'unánti 'ain, uisaira oquin cara Nucén Papa Diosan mitsu nuibatia quixun. A ènima camina mixmi 'icësabi oi ami upiti catamëti 'ain.

¹³Babilonianu 'icë axa Jesucristomi catamëcë unicama, mitsu 'acësarib oquian Nucén Papa Diosan ainan 'inun caíscë, acaman ca bérúanxmi 'icanun 'en mitsu canun 'ë caxa. Marcos, 'en bëchicësa, anribi ca bérúanxmi 'inun 'en mi canun 'ë caxa.

¹⁴Jesucristo cupí micamaxbi xucénsa 'aish camina nuibanani bérúanx 'inun bëtsibë bëtsibë cananti 'ain.

Uicamax cara Jesucristonan 'icë ax chuámarua bucucanti cana cuënin. Ashi, Pedro.

PEDRONËAN ARIBI BUANMITËCËAN QUIRICA

Pedronëan axa Jesucristomi catamëcë unicama quirica cuënëoxuan

1 ¹Ex cana Simón Pedro, ax cuëencë sabi oquin 'anan aín bana uni ñuixunuan Jesucristonén caísa 'ain. An nu iémicë Jesucristo, axbi Nucën Papa Diosribi 'aish upí 'ixuan nu 'acésaribi oquin ainan 'inun iémicë, mitsu cana ènë quirica buánmin. ²Mitsux Nucën Papa Dios 'imainun Nucën 'Ibu Jesús an 'unánmicë 'afshmi mitsúxmi 'icésamaira oi chuámarua 'aish bucucanti cana cuëenin.

Uisai cara axa Cristomi catamëcë unicama 'iti 'icë quicë bana

³Nucën Papa Dios cushiira 'ianan aín nuitu upíira 'ixuan an nu ainan 'aish asaribi 'inun caíscë, an ca uisaira cara aín cushi 'icë quixun nu 'unánmiquin anúnu upitax 'iti 'imainun anúnu ax cuëencësa oi 'iti a nu 'inánxa. ⁴Ainan 'imiquin ca aín bana 'inánquin Nucën Papa Dios uisaira oquin cara nu 'aquinti 'icë quixun nu 'unánmia. Usaquin 'unánmicëx, a banami catamëti camina an sinánmicësabi oquin sinánan uni itsán ñunshínquin ñu 'atima 'aia isquinbi, usaribi oquin 'aqinma upí ñuishi sinánti 'ain. ⁵Usai mitsux Nucën Papa Diosmi catamëcë 'ixun camina upí 'ixun ènquinma ñu upíshi 'ati sinánquin 'ati 'ain. Upí ñu 'acë 'ixun camina Nucën Papa Dios

cuëencësabi oi caramina uisai 'iti 'ai quixun 'unánti 'ain. ⁶Usai 'iti 'unáncë 'ixun camina ñu 'aisama 'aisa tanquinbi ténéanan cushixun Nucën Papa Diosan a 'anun mitsu 'ináncë ñu asérabi 'ati 'ain. Usaquin 'acë 'ixun camina mitsumi uisa ñu cara 'icébétanbi bénéquinma tanshiti 'ain. Usaquin 'ai camina Nucën Papa Diosmi asérabi sinánti 'ain. ⁷Usaquin sináncë 'aish camina bëtsibë nuibananti 'ain. Usai 'iquin camina camabi uni nuibati 'ain.

⁸Asérabi usai 'i camina an uni itsin Jesucristomi sinánun 'aquincëma unisa 'itima 'ain. Usai 'i camina ñancábimi Nucën 'Ibu Jesucristomi sináncë 'itima 'ain. ⁹Usa 'ámbi ca axa usai 'icëma uni ax bëxuñu unisa 'ianan a ñubi sináncëma unisa 'icën. Usa 'ixun ca aín 'ucha ca térençë 'icë quixun sinanima manúaxa. ¹⁰En xucéantu, usa 'ain Nucën Papa Diosan ainan 'iti caíscë 'aish camina an cacësabi oi 'inx berúanracati 'ain. Usa 'iquin camina Nucën Papa Diosmi sinánti ènquin ñu 'atima 'atima 'ain. ¹¹Usai 'itancëx camina Nucën 'Ibu Jesucristo, an nun 'ucha térenquin Nucën Papa Diosnan 'inun nu iémicë, an méníosabi oi asérabi aín nötenu abé cénútimoj 'iti 'ain.

¹²Uisai caramina Nucën Papa Dios cuëencësabi oi 'iti 'ai quixun 'unani camina usai 'in. Usaími 'iabi cana ènímami mitsux 'icësabi oi 'inun sinánmitécënti 'ain, manúti rabanan.

^{13,14}Nucën 'Ibu Jesucristonën 'unánmicë xun cana 'unanimin, 'en bamatí nëtë ca 'urama 'icë quixun. Usa 'ain ca 'en sináncëx bamaquin ënë nëtë ëncëma pan 'ixuinshi ënë ñuicama 'en mitsu sinánmitëcënti asábi 'icën. ¹⁵Ex bamacë bëtanmi ñequinma usabi oquin 'anun quixun cana ënë banacama mitsu cuënëoxunin.

An Nucën 'Ibu Jesucristonën aín cushínbí ñu 'aia isa unicama

¹⁶Nucën 'Ibu Jesucristonën cushi ñuixuanan aín utécënti ñuicuin nun mitsu cacë bana ax ca unían anbi sinánxun ñuicë banama 'icën. Nucën bérünbi cananuna Nucën 'Ibu Jesucristonëan aín cushínbí ñu 'aia isacën.

¹⁷Usaquin iscë 'ixun cananuna camabi unin 'unánuan, a ñui, Nucën Papa Dios èsai quia cuacën: "Ënëx ca 'en nubairacë 'en Bacë Bëchicë 'icën, a cupí cana chuáma tani cuëenin" —quiax. ¹⁸Anua Nucën Papa Diosan cushi 'ain cananuna matánu Nucën 'Ibu Jesúsbë 'ixun, Nucën Papa Dios naínuax usai Jesucristo rabi quia asérabi cuacën.

¹⁹Usai banaia cuauquin cananuna 'unáncën, an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unin cuënëo bana quiásabi oi ca Jesucristo 'iixa quixun. Mitsúnmi upí oquin a bana sinánti ca asábi 'icën. Lamparinëñ bëánquibucénu-xun pëcacëbëtan cananuna xubunu 'icë ñu upí oquin isquinmabi isin. Usaquin isquinbi cananuna barían pëcacëbë tainra upí oquin isin. Usaríbi oquin camina a unicaman béráma cuënëo bana 'unánquinbi asérabi mitsun nuitunubi Cristo 'icëbëtainra, uisai cara a bana quia quixun upí oquin 'unánti 'ain. ^{20,21}An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama ca anbi sináncë bana unicama ñuixuanma 'icën. Ax asérabi aín Bëru Ñunshin Upitan

sinánmicë 'ixun ca Nucën Papa Dios mi upiti catamëcë 'ixun ax cuëéncësabi oquin bana ñuixuancëxa. Usa 'ain camina asérabi 'unánti 'ain, unin ca anbi sinántancëxun Jesucristo ñuicuin bana cuënëoma 'icë quixun.

An Nucën Papa Diosan banana, bana itsi ñuixuncë uni ñui quicë

2 ¹Usa 'aínbi ca 'iacëxa, uni raíri, an —Nucën Papa Dios ca usai quia —quixun cémëquin anbi sináncë bana nucën raracama ñuixuncë. Usaribiti ca an mitsu bana ñuixunti uni cémëquin parani mitsubë 'iti 'icën. Atúnbi sinánxun ca Nucën Papa Diosan banamabi 'atima bana ñuixunquin, Nucën 'Ibu Jesucristo ami catamëtia uni Nucën Papa Diosnan 'iti, ami catamëaxma 'inun quixun ñuixunquin uni sinanamiti 'icën. Usaquin 'acë 'aish ca a unicamax bënétishi cëñúti 'icën. ²A unicaman 'aia isquin ca 'itsa unin usaribi oquin ñu 'atima 'ati 'icën. Atúxa usai 'icë cupí ca uni Jesucristo ñuicë bana ñui 'atimati banati 'icën. ³A unicaman ca mitsun curíqui biti cupíshi cémëquin paránquin Nucën Papa Diosan banamabi, anbi sináncë bana mitsu ñuixunti 'icën. Usaquieran 'acë cupí ca iéttima cëñúti 'icën, usai atux 'itía Nucën Papa Diosan méniosabi oi.

⁴Nucën Papa Diosan ca axa 'uchacë ángelcama aín 'ucha térenquinma aín nëtënu chiquíñquin anúan an camabi uni isti nëtë utámainuan, anu atux témérai 'iti, bëánquibucénu manë risin técerécacësa 'aish anubi 'inun 'imiacëxa.

⁵Usaribi oquin ca Nucën Papa Diosan nëtë ióñu, an aín bana cuacëma unicama atun ñu 'atima 'acë térenquinma camabi me mapumiquin baca cëñumiacëxa. Usonan ca an ami sinánun aín bana ñuixuncë, Noé, acëñun mëcën achúshi 'imainun rabé unishi

Nucën Papa Diosan iémiacëxa. ⁶Usonan ca Nucën Papa Diosan éma rabé, Sodoma 'imainun Gomorra cacé, 'imainun anu 'icé unicamaribi atun ñu 'aisama 'acé cupí aín chimapuishi 'itánun nénancëxa. A bana cuatía an ñu 'atima 'acé unicama ñu 'atima 'atimi racuéti oquin ca Nucën Papa Diosan usoquin Sodoma 'imainun Gomorra 'acëxa. ⁷Sodomacéñun Gomorra nénquinbi ca Nucën Papa Diosan Lot cacé uni, axa upí 'aish unicaman ñu 'atima 'aia isi masá nuitucé, a iémiacëxa. ⁸Ax atubé 'aish ca Lot aín nuitu upí 'aish a éma rabénu 'icé unicaman ñu 'atima 'aia isanan cuati, camabi nétén masá nuituacëxa. ⁹A unicama atun 'ucha cupí Nucën 'Ibu Diosan 'atimocébëbia Noé 'iásaribiti Lot iéa, a sinánquin cananuna 'unánti 'ain, Nucën 'Ibu Diosan ca axa ami catamëti ax quicësabi oi 'icé unicama, uisa ñu cara 'icébëtanbi iémiti 'icé quixun. Usonan ca an ñu 'atima 'acé unicama iémiquinma, anúan an camabi uni isti nêtë utámainun téméraranun énti 'icën.

¹⁰Nucën 'Ibu Diosan ca anbia masáquin sináncë 'ixun ñunshínquin 'atima ñu 'anan aín bana cuacéma unicama asérabi usoquin cara 'ati 'icé usoquin 'ati 'icën. A unicaman ca rabínquinma ax cuéencësa oquinshi ñu 'aisama 'anan, ami racuéquimma Nucën Papa Diosan 'imicé 'icébi unin cushima-maribi 'atimaquin ñuia. ¹¹Ax atubëtan sénénma 'aish cushiira 'ixunbi ca ángelcaman, axa usai quicé unicaman 'acésaribi oquin, cushima 'atimaquin ñuiquin Nucën 'Ibu Dios caima.

¹²Énë unicamax ca sinánñuma 'ixuan ñuinacan, uisa cara oia quixun sinánquinmabi, ñu 'acésaribi oquin 'anan ñuinanëxa méraquian unin 'anúnbì nicësa, usaribi 'icën. Atux ca an 'unáncëma ñu ñui 'atimati banaia. Usa

'aish ca ñuina bamacësaribi bamatí 'icën. ¹³An bëtsi umi téméramicé cupí ca usaribiti téméräi bamatí 'icën. Atun ca —camabi nétén nun cuéëncé ñu 'ai cananuna cuéëinshiti 'ai —quixun sinania. 'Aisama ñu 'atishi sináncë 'aish ca usai 'i cuëënia. Mitsux Nucën Papa Dios rabinux timécé 'ain, mitsubëtan pibi ca atux ñu 'atima 'ai cuëënia. Ax ca 'aisama 'icën. Usa 'aish ca a unicamax axa Jesucristomi sináncë unisama 'icën.

¹⁴Usa 'aish ca xanu isíma isímashi anun cuëënia, aín 'ucha éníma ca amiribi amiribi 'uchaia. Atúxa 'icésaribitia 'inun ca axa Jesucristomi upiti sináncëma xanu 'imainun bëburibi sinánmia. Ax ñun cuéën 'aish ca 'itsa ñu ñu 'i cuëënia. A unicama ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha cupí usoquin cara 'ati 'icé, usoquin 'ati 'icën. ¹⁵A unicaman ca Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'aquinma ñu 'atima 'aia. Usa 'aish ca Balaam, Beornën bëchicé, axa 'iásaribiti 'ia. Balaanën ca an Nucën Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé uni 'ixunbi curíqui biti sinánxun ñu 'atima 'ati sináncëxa. ¹⁶An cacëxunbia aín bana cuacéma cupí ca Nucën Papa Diosan, ñu 'atima 'axunma 'anun quixun anúan cuancé aín burro bëaracëxa. Bëaracëx Nucën Papa Diosan 'imicé, uni 'icésari banaquin, ca aín burron Balaam sinanamiacëxa. A unicamax ca Balaam 'iásaribiti 'ia.

¹⁷Uni raíri 'aquincëma 'aish ca xëxá esquixa 'unpáxñuma 'icësa 'ianan 'uí 'ibúnux nêtë bënamétiabi suñun bëcacéx nêtécësa, usaribi 'icën. Usa 'aish ca anua atux téméräi 'i' bëánquibucéira anu nêtétimoí xénibua 'aínbi 'i' 'icën. ¹⁸Usa unicaman ca axbi cérúanan rabiacati sinánñumasa 'ixun, an 'acésaribi oquian ñunshínquin ñu 'atima 'anun quixun, an ñu 'atima 'ati éinsa tancé uni raíri sinanamitécënia. ¹⁹Usoquin 'aquin ca caia,

uisari caramina 'iisa tani usai camina 'iti 'ain. Usaími 'iabi ca Nucën Papa Diosan mi uisabi oima. Usai quicë 'ixunbi ca atun ñu upí 'aisa tanquinbi 'atima 'icën, atun sinan upíma 'ixun. Aín sinan upí 'ixun ca unin aín 'acésabi oquin upí ñu 'aia. Usa 'ámbi ca aín sinan 'aisama 'ixun unin usabi 'atima ñu 'aia. ²⁰Enëx ca esa 'icën: Uí unicaman cara Nucën 'Ibu Jesucristomi cataméquin ñu 'atima 'ati 'encë 'ixunbi amiribishi ñunshínquin ñu 'atima 'atécenia, a unicamax ca béráma 'iásamaira 'inun 'uchaia. ²¹Jesucristomi cataméccë 'ixunbi 'encë 'aish an 'unánçema unicamax 'icésamairai 'uchatima cupí Jesucristomi sinanima 'itibí ca a unicama 'ia. ²²Usaquier upí 'iti 'encë unicamax ca unia ésaí quicësa 'icën: "Camunan ca quinántancëxunbi amiribishi aín quinan pitécenia. Usaribiti ca cuchi nashitancëxbi me chabánu racátéceni chuatécenia".

**Nucën 'Ibu Jesucristo utécenti
ñui quicë bana**

3 ¹En nuibacë xucéantu, bëtsi quirica pan buánmixunbi cana énë quiricaribi mitsu buánmin. Quirica buánminoquin cana asérabi Jesucristomi sinánçë 'ixunmi aín banacama manuquinma upí oquin sinánun mitsu 'éséan. ²An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman Jesucristo ñui quiá banacama a manuquinma sinánan, camina Nucën 'Ibu Jesucristo, an Nucën Papa Diosnan 'inun uni iémicë, an aín bana ñuixunun caíscë unicaman mitsu ñuixuncë banaribi manuquinma sinánti 'ain.

³Esoquin camina 'unánti 'ain, anúan Jesucristo utécenti nética 'urama 'ain ca 'itsa uni aín cuéencë ñuishi 'ai, anun Jesucristonan 'iti bana 'atimaquin ñui, ami cuaiti 'icën. ⁴Cuia ca quiti 'icën:

—Jesús ca utécenti 'icë quiáxa uni quiá 'ámbi ca ucéma 'icën. Nucën raracama bamacébëa 'iásabi oi ca

camabi uni bamaia, 'imainun ca nética iónua 'iásabi camabi ñu 'ia. ⁵A unicaman ca sinántisama tania, Nucën Papa Diosan usai ca 'iti 'icë quixun cacéxëshi ca naicamë'eo 'imainun bacacama, anua racátinubi racámainun, mecamaribi anubia 'iti anu 'iacëxa.

⁶Usaia 'iá 'icëbi ca Nucën Papa Diosan sinanéinshi mapuquin, bacan énë menu 'icë ñuycama cëñuacëxa. ⁷Usa 'ámbi ca naí 'imainun mecamama anúan Nucën Papa Dios quicëbëtainshi tsin cëñuti nética utámainun usabi 'iti 'icën. A nética ca an ñu 'atima 'acë unicama Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

⁸En nuibacë xucéantu, camina manuquinma ésaquin sinánti 'ain, Nucën 'Ibu Diosan, an nética timoi tsocë 'ixun, tancëx ca nun nu tancë achúshi nética mil barisa tancë ax Nucën Papa Diosan tancëx achúshi nética 'icën. ⁹Usa 'ain ca —ca uti 'icë quiá 'aishbi ca Jesucristo xénibutia —quiáxa uni quicë 'ainbi uti 'ixúnbi Jesucristonë achúshira uníxbia ainanma 'aish castíancë 'iti cuéenima, camabi unia sinanati ami catamëti cuéenia.

¹⁰Usaquin caíntancëx ca unin sinánmabi, an ñu mécamacë uni imé ucë usaribiti unian sinánmabi Jesucristo uti 'icën. A nética ucëbë ca canacamë'eo 'icésa anuax banacébë naíu 'icë 'uxë, bari, 'ispa acama, manë tsin cëñumainun anu ax 'iti 'áma 'iti 'icën. Usaribiquin ca camabi mecenun anua 'icë ñucamaribi tsin cëñuti 'icën.

¹¹Usaíca ñuycama cëñuti 'icë quixun sinani camina Nucën Papa Dios quicësabi oi 'i uisaíbi 'uchaima bututi 'ain. ¹²Usa 'ain camina Jesucristo Nucën Papa Diosan méniosabi oi uti caínquin unicama sinanatia ami catamënum 'aquitri 'ain. A nética ca naíu 'icë 'uxë,

bari, 'ispa acama manë tsin rëquiruquin tsatsacacësa 'iti 'icën. Usai 'icëbë ca anua usa ñucama 'icë axribi manë tsin cëñucë 'iti 'icën.¹³Usaía ñu 'iti 'aínbi cananuna Nucën 'Ibu Dios quiásabi oía me 'imainun naí ió 'iti cainin. Anu ca uisa 'uchabi 'áima 'iti 'icën.

¹⁴'En nuibacë xucéantu, usaía 'iti caíncë 'aish camina Nucën Papa Diosan 'uchañumaria isanan uisa ñu 'atimabi 'acëma isti cupí ñu 'atima 'áima unicamabë nuibananishi upitax bucuti 'ain.¹⁵Camina 'unánti 'ain, axa ainan 'iticama camabi aíñ 'ucha térëncë 'inun ami catamënum quixun ca Nucën 'Ibu Jesucristonën cainia. Nucën Papa Diosan sinánmicësabi oquin ca abénu nuibancë nucën xucën, Pablónënribi quirica buánmino, usaribi oquin mitsu caxa.¹⁶A mitsu buánmicë quiricacamanu ca Pablónënribi 'en cacësa ésaribi oquin mitsu caxa. A bana raírinëx ca unían upí oquin cuaisama 'icën. Usa 'ain ca

an Nucën Papa Diosan bana upí oquin 'unáncëma uni 'imainun axa upiti ami catamëcëma unin, uisai quicë cara a bana 'icë quixun upí oquin sinánquinma bëtsi oquin sinania. Pablónëan cuénëocë quiricaishima, bëtsi banaribi upí oquin sináncëma 'ixun bëtsi oquin sinani ca upiti Jesucristomi catamëti 'unanim.

¹⁷'En nuibacë xucéantu, 'en mitsu ñuixuncë ñu 'icëma pain 'ain, ca usai 'iti 'icë quixun 'unani camina an ñu 'atima 'acë unicaman paráncëxmi Nucën Papa Diosan bana quicësabi oi 'iti éntin rabanan bérúanracati 'ain.¹⁸Nucën 'Ibu Jesucristo an Nucën Papa Diosnan 'inun mitsu iémicë, ax quicësabi oi 'iti 'unánquinbi camina béríbi 'unáncës-maira oquin 'unánti 'ain. 'Unánan camina an ca mitsu nuibatia quixun 'unani ainainra 'iti 'ain. Bëri 'acésaribi oquin ca usabi oquin nëtë xénibua 'aínbi camabi aín unicaman a rabiti 'icën.

Ashi, Pedro.

JUANËAN A PAIN BUANMIA QUIRICA

Anun Jesucristonan 'iti bana

1 ¹Enë mecamo unioisama 'aínbia aín Papabë 'iá axa enë menu uá, a ñuiquin cananuna enë quirica mitsu cuénëoxunin. A cananuna aín bana cuanan nun bérumbi isacën. Nun bérumbi ñachaquin isanan cananuna nun mécenanribi ramëacën. Ax bamatimoi tsócë 'ixuan aín unicamaribi abë 'inun 'imicë, a ñuiquin cananuna mitsu cain. ²A cananuna nusaribi 'aish uni 'icë nun 'unáncën. Usa 'ixun cananuna asérabi a isacën. Isá 'ixun cananuna a mitsu ñuixunin. Ax aín Papabë 'itancëxbi enë menu uá 'ixun ca bamatimoi tsócë 'ixun, usaribitu abë 'inun nu 'imiti 'icë quixun cananuna mitsu ñuixunin. ³Nuxnu asérabi Nucën Papa Dios 'imainun aín Béchicë Jesucristobë upí 'icésaribitimi mitsúribi nubë Jesucristomi upiti sinánun quixun cananuna nun nu isanan cuacë, enë ñucama mitsu ñuixunin. ⁴Upí oquin sinanimi chuámaishirua taní cuënenun cananuna enë banacama ésoquin mitsu cuénëoxunin.

Nucën Papa Diosan unían ñu 'atima 'ati sinántima bana

⁵ Jesucristonënbia nu pain 'unánmia 'ixun cananuna enë bana mitsu ñuixunin: Nucën Papa Dios an ca asérabi upíira 'ixun ñu upíshi 'aia. An ca unéxun ñu 'aima. Usa 'ain ca uisa

'uchabi anu 'áima 'icën. ⁶Ñu 'aisama 'aíbi —ainan 'aish cana Nucën Papa Diosbë upí 'ai —qui cananuna cémëin. Ainan cana 'ai quicë 'ixunbi ax quicësabi oquin 'aquinma ñu 'atima 'ai cananuna cémëin. ⁷Usa 'aínbi cananuna axa 'icésaribiti ñu 'atima 'ati sináncëma 'ianan Nucën Papa Diosbë upí 'aish, axa ami catamëcë unicamabëribi upiti nuibananin. Usaínu 'ia ca an, aín Béchicë Jesucristo aín imi 'apati bama cupí, uisa ñu 'ai caranuna 'uchai, abi nu térenxunia.

⁸ —'Ex cana 'uchañuma 'ai —qui cananuna nuxbi cémëin. Usa 'ain ca nun bana asérabima 'icën. ⁹Usa 'aínbi cananuna 'unánti 'ain, nun nu nun 'uchacama chiquinaxuncëxun ca Nucën Papa Diosan, ax upí 'ixun ax quicësabi oquin 'aquin, nun 'uchacama nu térenxunquin upí 'inun nu 'imiti 'icën. ¹⁰Nucën Papa Diosan bana ca quia —camabi unin ca ñu 'atima 'aia —quiax. Usaína quicë 'aínbi —ën cana ñu 'atima 'acëma 'ai —qui cananuna —Nucën Papa Diosan bana ca cémë 'icë —quicësa 'ain. Usai quicë 'ixun cananuna, asérabi ca aín bana 'icë quixun sinaniman.

Cristo, an Nucën Papa Dios nu ñucáxuncë

2 ¹Enë bëchicësa 'icë, cana ñu 'atimami 'atin rabanan enë ñucama mitsu cuénëoxunin. Usa 'aínbia uinu 'icë unix cara 'uchaia, a an ñucáxunti ca

Nucën Papa Diosbëa 'icë Jesucristo, ax 'icën. Ax ca uisa 'uchañumabi asérabi upíira 'icën. ²Jesucristo axa bama cupí ca nun 'uchacama téréncë 'icën. Nunanshima camabi unin 'uchacamaria téréncë 'inun ca Jesucristo bamacëxa.

³Aín bana quicësabi oquin 'acë 'ixun cananuna 'unanin, nux cananuna asérabi ainan 'aish a 'unáncë 'ai quixun. ⁴Usa 'aínbi ca uix cara —'én cana ainan 'ixun Nucën Papa Dios 'unani —quibi aín bana quicësabi oi 'ima, a uni cémë 'icën. Usa 'aish ca cémëishi banaia. ⁵Usa 'aínbi ca an aín bana quicësabi oquin 'acë uni ax èníma upiti Nucën Papa Diosmi sinania. Usa 'ixun cananuna 'unanin, nux cananuna asérabi ainan 'ai quixun. ⁶Usa 'ain ca axa —ainan 'aish abë 'icë ca Nucën Papa Diosan 'ë sinánmia —quicë uni, ax Jesucristo 'iásaribiti 'iti 'icën.

Axa quicësaribiti 'iti bana

⁷'En xucéantu, mitsun 'unáncëma bana ñuiquin cuënëoquin cana mitsu caiman. Jesucristomi catamëtabaquinmi cua bana abi cana mitsu ñuixuntéçenin. ⁸'En mitsu ñuixuncë bana ióma 'afnbi camina a banabi mitsun 'ásamaira oquin 'unáncë 'aish ax quicësabi oi 'in, Cristo 'iásaribiti. Usari 'i camina mitsun ñu 'atima 'acécama éni Nucën Papa Diosbë upí 'aish ax cuëëncësabi oi 'in.

⁹Uix cara —'éx cana ainan 'aish Nucën Papa Diosbë upí 'ai —quibi nuibatíma uni itsimi nishia, ax ca Nucën Papa Diosnanma pain 'icën. ¹⁰An uni itsi nuibacë uni ax ca Nucën Papa Diosnan 'aish abë upí 'icën. Usa 'ain ca a cupía a uni 'uchati ñu 'áma 'icën. ¹¹Usa 'aínbi ca nuibatíma bëtsi unimi nishcë uni an Nucën Papa Diosbë upíma 'ixun ñu 'atima 'atishi sináncë cupí sinánñumasa 'ixun uisai cara 'iti 'icë quixun 'unanima.

¹²'En bëchicësa 'icë, cana Jesucristo cupía Nucën Papa Diosan mitsun 'uchacama téréncë cupí mitsu quirica cuënëoxunin. ¹³Uni apáncama, mitsúnni axa ènë mecamá unioisama pain 'aishbi 'iá, Nucën Papa Dios, a ainan 'ixun 'unáncë cupí cana mitsu quirica cuënëoxunin. Béná unicama, mitsuribishi cana ñunshin 'atimanën 'apúan ñu 'atima 'amitisa tancëxbimi 'acëma cupí quirica cuënëoxunin.

'En bëchicësa 'aishmi ainan 'ixun Nucën Papa Dios 'unáncë cupí cana mitsuribishi quirica cuënëoxuan. ¹⁴Uni apáncama, mitsúnni axa ènë mecamá unioisama pain 'aishbi 'iá, Nucën Papa Dios, ainan 'ixun 'unáncë cupí cana mitsu quirica cuënëoxuan. Béná unicama, mitsux Jesucristomi cushicë 'ianan Nucën Papa Diosan bana mitsun nuitunënbí sináncë 'ixun ñunshin 'atimanën 'apúan ñu 'atima 'amitisa tancëxbimi 'acëma cupí cana mitsu quirica cuënëoxuan.

¹⁵Ené nötënuoxuan Nucën Papa Dios cuëëncëma ñu an 'unáncëma unin 'acësa oquin 'ati camina cuëëntima 'ain. Uix cara ax cuëëncëma ñu 'ai cuëënia, ax ca Nucën Papa Diosmi sinanima. ¹⁶An ènë menu 'icë ñuishi sináncë unix ca ñunshínquin piti, xëati, xanubë 'iti acama sinánan ñu 'atima isti cuëëanan —ñuñu cana 'ai —quixun sinani rabbitia. Nucën Papa Diosan ca usaía 'inun uni sinánmiciëma 'icën. Abi ènë menu 'icë ñuishi sináncë 'aish ca uni usai 'ia.

¹⁷Mecama 'imainun anu 'icë ñucamaxribi ca cënúti 'icën. 'Imainun ca ñunshínquian unin a 'atishi sináncë ñu 'atimacamaxribi cënúti 'icën. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi 'icë unicama xënibua 'aínbi abë 'iti 'icën.

An —Jesús ax ca asérabi Cristo 'icë cacë unicama 'imainun axa —cémë ca a bana 'icë —quicë unicama ñuicë bana

¹⁸En bëchicësa 'icë, cana mitsu cain, anúan ènë mecamá cénúti nëtë ca 'urama 'icën. A nëtëa ucëma pan 'ain ca axa Cristo 'atimaquin ñui banacë uni uti 'icë quixun camina cuan. Ca uti 'icë 'aínbi ca béríbi 'itsa unin Cristo 'atimaquin ñuia. Usa 'ain cananuna 'unanin, anúan ènë mecamá cénúti nëtë ca 'urama 'icë quixun. ¹⁹An Cristo 'atimaquin ñuicë unicama nubë 'ixunbi ca nu èanxa, asérabi nun 'acésaribi oquin Jesucristo sináncëma 'ixun. Nux 'icésaribiti asérabi Jesucristomi sináncë 'aish ca nubë bérúcë 'itsánxa. Usa 'ain ca atúan nu èncë cupí camaxunbi 'unánti 'icën, nubëa ax timécë unicamax ca camáxira asérabi nux 'icésaribiti Jesucristomi sináncëma 'ixa quixun.

²⁰Usa 'aínbia Cristo cupí Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí mitsubë 'ain camina 'unanin, atúan Jesucristo 'atimaquin ñuicë banamax ca cémë 'icë quixun. ²¹Mitsúnmí Cristonan 'ixun ax cuéencésabi oi 'iti 'unáncëma cupí cana mitsu caiman. Mitsúnmí a ñucama 'unáncë cupí cana mitsu ènë quirica cuénëoxunin. Camina 'unarin, Cristonan 'ixun ax cuéencésabi oi 'iti 'unáncë uni ax ca cémétima 'icën.

²²¿Uix cara cémë uni 'ic? Axa —Jesús ax ca Cristoma 'icë —quicë uni ax ca a 'icën. A unix ca axa Cristomí 'atimati banacë a 'icën. Ax ca aín Bëchicë 'imainun Nucën Papa Diosmiribi 'atimati banaia. ²³Camabi uni axa —Jesús ax Cristoma 'icë, cana ami catamétima 'ai —quicë uni, ax ca Nucën Papa Diosmiribi catamécëma 'icën. Usa 'aínbi ca axa —Jesús asérabi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'aish asaribi 'icë cana ami catamëti —quicë unicama, abë

Jesucristo 'imainun Nucën Papa Diosribi 'icën.

²⁴Usa 'ain camina Jesucristomi catamëtabaquinmi cua a bana manuquinma upí oquin sinánti 'ain. A bana asérabi sináncë 'aish camina abë upí 'aish ènima camabi nëtën aín Bëchicë 'ianan Nucën Papa Diosbëribi 'iti 'ain. ²⁵Jesucristonëxbi ca quiacëxa, a cupíshi cananuna ainan 'aish Nucën Papa Diosbë xénibua 'afnbi 'iti 'ai quiax.

²⁶An mitsu parántisa tancë unicama ñuiquin cana ènë banamax mitsu cuénëoxuan. ²⁷Atúxa usa 'aínbi ca Jesucristonén aín Bëru Ñunshin Upí mitsubëa 'inun 'ináncë, ax mitsubë 'ixun uni itsán 'unánmiamabi an mitsu 'unánmia. An mitsu 'unánmicë ñux ca asérabi 'aish cémëma 'icën. Usa 'ain camina aín Bëru Ñunshin Upitan 'unánmiquin sinánmicésabi oi camabi nëtën Cristobë 'iti 'ain.

²⁸En bëchicësa 'icë, cana mitsu cain, utécenquian Jesucristonén nu upí isti cupí camina camabi nëtën an sinánmicë sabi oquin sinánti 'ain, axa ucëbë rabíntima cupí. ²⁹Mitsun camina, Jesucristo ax ca asérabi upí 'icë quixun 'unanin. Usa 'ixun camina ésaquinribi 'unánti 'ain, an upí ñu 'acë unicamax ca Nucën Papa Diosan bëchicë 'icë quixun.

Nucën Papa Diosan bëchicëcama ñuicë bana

3 ¹Nux cananuna Nucën Papa Diosan bëchicë 'ain, an cacésabi oi. An aín bëchicë ca quixun nu cacë cupí cananuna 'unánti 'ain, uisaira oquin cara an nu nuibatia quixun. Usa 'aínbi ca an ènë menu 'icë ñuishi sináncë unicaman ainanma 'ixun Nucën Papa Dios 'unáncëma cupí, nux cananuna aín bëchicë 'ai quixun 'unanima. ²En nuibacë xucéantu, bérí cananuna Nucën Papa Diosan bëchicë 'ain. Usa 'icëbi ca

uisaira caranuna 'inuxun 'ai quixun an nu 'unánmicéma pan 'icén. Usa 'aínbi cananuna 'unarin, Jesucristo utécéncé bétan cananuna upí oquin uisa cara ax 'icé quixun isti 'ain. A isi cananuna asaribi 'iti 'ain. ³Uicaman cara —asaribi cana 'iti 'ai —quixun sinania, a unicamax ca Jesucristosaribi 'iti cupí, aín 'uchacama éni upí 'ia.

⁴Usa 'aínbi ca an ñu 'atima 'acé unicama, ax Nucén Papa Diosan bana quicésabi oi 'ima 'uchaia. Nucén Papa Diosan bana quicésabi oquinu 'acéma, ax ca 'ucha 'icén. ⁵Camina 'unarin, unin 'uchacama térenúx ca Jesucristo uacéxa, ax uisa 'uchañumabi 'ixun. ⁶Usa 'ain ca uix cara ainan 'áisha, a énima abé 'icéa Nucén Papa Diosan sinánmicé 'icé, a unin ñu 'atima amiribi amiribi 'aima. An ñu 'atima amiribi amiribi 'acé uni ax ca ami catamécmá 'ianan uisa cara ax 'icé quixun Jesucristo 'unáncéma 'icén. ⁷En bëchicésa 'icé, cana mitsu cain, unin paráncé camina 'itima 'ain. An upí ñu 'acé uni ax ca Jesucristosaribi 'aish aín nuitka upí 'icén. ⁸Usa 'aínbi ca an ñu 'atima 'acé unicama ax ñunshin 'atimanén 'apun uni 'icén, ñunshin 'atimanén 'apu ax ca néte ióñubi 'ucha 'aish usabii bérí nëténbi 'uchaia, usa 'ain. Usa 'aínbi ca ñunshin 'atimanén 'apúan ñu 'atima 'acécamá cëñui Nucén Papa Diosan Bëchicé uacéxa.

⁹Uix cara asérabi Nucén Papa Diosan bëchicé 'icé, an ca ñu 'atima 'ati sinanima. An 'acésaribi oquin sinánun Nucén Papa Diosan 'imicé 'ixun ca aín bëchicécaman ñu 'atima 'ati sinanima. Usa 'ixun ca 'uchatéccenti sinanima.

¹⁰Enéx ca ésa 'icén. Ui unin cara ñu upí 'aima ax ca Nucén Papa Diosnanma 'icén, ui unin cara uni itsiribi nuibatima axribi ca Nucén Papa Diosnanma 'icén. Usa 'ain cananuna uinu 'icé unix cara Nucén Papa Diosan bëchicé 'icé quixun

'unánan uinu 'icé unix cara ñunshin 'atimanén 'apun 'icé quixun 'unánti 'ain.

Unicamaxa bëtsibé bëtsibé nuibananti bana

¹¹Jesucristomi catamëtabaquinbimi mitsun cua a bana ca énëx 'icén, bëtsibé bëtsibé cananuna nuibananti 'ai quicé.

¹²Nunshin 'atimanén 'apun 'ixun ca Cainan aín xucénbi 'acéxa. Usaribi cananuna 'itima 'ain. ¿Uisa cupí cara Cainan aín xucén 'acéx? Aín xucénan 'acé ñu upí 'imainuan an 'acé ñu upíma 'ain ca Cainan aín xucén 'acéxa.

¹³En xucéantu, axa Jesucristomi cataméquinma éné menu 'icé ñuishi sinánce unicaman mitsumi nishquin nuibacéxunmabi camina —uisacatsi cara 'émi nishia —quixun masá nuituquin sinántima 'ain. ¹⁴Nux 'icésaribitia ax Jesucristomi catamécmá unicama nuibacé 'ixun cananuna 'unarin, nux ainanma 'iá 'áshbi cananuna bérí Nucén Papa Diosnan 'ai quixun. An uni itsiribi nuibacéma uni ax ca Nucén Papa Diosnanma 'aish usabi 'icén. ¹⁵An ami nishquin uni raíri nuibacéma uni ax ca an uni 'acé unisa 'aish 'aisama 'icén. Camina 'unarin, an uni 'acé unix ca Nucén Papa Diosnanma 'aish xénibua 'aínbi abé 'itima 'icé quixun.

¹⁶Jesucristo nu nuibati bama cupí cananuna 'unarin, usari ca uni nuibati 'iti 'icé quixun. USAQUIN 'unánquin cananuna 'unarin, Jesucristonén 'ásaribi oquin cananuna nunribi a 'quincé cupí bamanuxunbi 'aquiquin bëtsi uni nuibati 'ai quixun. ¹⁷¿Usa 'ain cara an ñuñu 'ixunbi axa 'aquinsa 'icé isquinbi uni itsi nuibaquin 'aquincéma uni, ax Nucén Papa Diosmi sinánce 'ic? Usama ca. ¹⁸En bëchicésa 'icé, cana mitsu cain, nun cuébitanshi uni —'en cana mi nuibati —quixun caquinma cananuna

asérabi nuibaquin 'aquinsa 'icë a
'a quinti 'ain.

**Cananuna asérabi Nucën Papa Diosnan
'ai quixun 'unánti bana**

¹⁹Nun uni nuibaquin 'aquinçé 'ixun cananuna 'unánti 'ain, nun cananuna asérabi ainan 'ixun Nucën Papa Dios cuëncésabi oquin 'ai quixun. Usaquin 'unani cananuna bënétima chuámarua 'iti 'ain. ²⁰Usa 'ain ca nun —'ex cana upíma 'ai —quixun sinaniabi Nucën Papa Diosan, an camabi ñu 'unánce 'ixun, nun sinánribi 'umania. ²¹En nuibacé xucéantu, nun ñu 'atima 'acécama a méniocé 'ain cananuna a sinani masá nuitutima Nucën Papa Diosbë banati 'ain. ²²Nun ax quiásabi oquin 'anan, ax cuëncésabi oquin 'aia isquin ca an nun ñucácésabi oquin nu 'axunia. ²³Axa quicésabi oquin 'ati bana ax ca esa 'icën, cananuna aín Béchicé Jesucristomi cataméanan bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ain, an nu cacésabi oi. ²⁴Axa aín bana quicésabi oi 'icë unicamax ca Nucën Papa Diosbë 'icën, 'imainun ca axribi atubë 'icën. An nu 'inánce aín Béru Ñunshin Upí ax nubë 'ain cananuna asérabi 'unarin, Nucën Papa Dios ca nubë 'icë quixun.

**Axa ami sináncéma uni 'imainun axa
Nucën Papa Diosmi sináncé uni
ñui quicë bana**

4 ¹En nuibacé xucéantu, ené nöténu-xun ca 'itsa unin —Nucën Papa Diosan sinánmicëxun cana uni bana ñuixuni —quiquinbi an sinánmicëxun-mabi anbia sinánce bana uni ñuixunia. Usa 'ain camina —Nucën Papa Diosan ca 'ë sinánmia —quiquier unin ñuicë bana acamaira cuatima 'ain. Upí oquin pain camina asérabi cara Nucën Papa Diosan sinánmicëxun uni ñuixunia quixun cuati 'ain. ²Esauquin camina

'unánti 'ain, ui unix cara Nucën Papa Diosan Béru Ñunshínñu 'icë quixun: An —Jesucristo ca uni 'inux uacëxa —quixun asérabi 'unánce uni, an ca Nucën Papa Diosan Béru Ñunshin Upitan anu 'ixun 'unánmicëxun usaquin 'unania. ³Usa 'aínbì ca an usaquin Jesús 'unáncéma uni, ax Nucën Papa Diosan Béru Ñunshin Upínuma 'icën. Usa 'aish ca an Cristo 'atimaquin ñuicë uni banacësa 'icën. An Cristo 'atimaquin ñuicë uni ca uti 'icë quixun camina cuan. Usa uni ca uti 'icë quiáxa quicë 'aínbì ca bëtsi bëtsi unin bërbì Cristo 'atimaquin ñuia.

⁴En bëchicësa unicama, mitsux camina Nucën Papa Diosnan 'ain. Nucën Papa Dios axa mitsubë 'icë aín cushibë tan sénénma ca an ené nöténu 'icë ñuishi sinánce unicaman cushi 'icën. Usa 'ain ca an Cristo 'atimaquin ñuicë unicaman sinanëx mitsun sinábëtan sénénmara 'icën. ⁵A unicamax ca ené menu 'icë ñuishi sinánce 'aish a ñuishi ñui banaia. Usa 'icë ca asaribi unicaman aín bana cuatia. ⁶Usa 'aínbì cananuna nux Nucën Papa Diosnan 'ain. Ainan cupí ca uicaman cara ainan 'ixun a 'unánxa an cuni nun bana cuatia. Usa 'aínbì ca Nucën Papa Diosnanma unin nun bana cuatima. Usa 'ain cananuna 'unánti 'ain, uin cara nun bana cuatia ax ca Nucën Papa Diosan sinánmicë 'icë quixun. Usaribi oquin cananuna 'unánti 'ain, uin cara nun bana cuatima, ax ca Nucën Papa Diosan sinánmicëma, ñunshin 'atimanén sinánmicë 'icë quixun.

**Nucën Papa Dios an ca
nu nuibairaia quicë bana**

⁷En nuibacé xucéantu, cana mitsu Cain, Nucën Papa Diosan sinánmicëxun ca unin uni itsi nuibatia. Usa 'ain cananuna ainan 'aish bëtsibë bëtsibë

nuibananti 'ain. An uni itsi nuibacé unicamax ca Nucén Papa Diosan bëchicé 'ianan a 'unáncé 'ixun an sináncesa oquin sinania.⁸Nucén Papa Dios ax ca an unicama nuibairacé a 'icén. Usa 'ain ca an bëtsi uni nuibacémä uni ax Nucén Papa Dios 'unáncémä 'icén.⁹Nucén Papa Diosan ca aratsuishi 'icébi aín Bëchicé ènë menu uni 'inun xuacëxa, a cupínu nux ainan 'aish nêtétimoí abé 'inun. Usoquian 'á 'ain cananuna 'unarin, uisaira oquin cara Nucén Papa Diosan camabi uni nuibatia quixun.¹⁰Ami sináncexunmabi unicama nuibaquín ca Nucén Papa Diosan, a cupí unin 'uchacama têréncé 'inuan ènë menuax bamanun aín Bëchicé xuacëxa. Usoquin xuá 'ain cananuna 'unarin, usaira oquin ca Nucén Papa Diosan unicama nuibatia quixun.

¹¹En nuibacé xuccéantu, Nucén Papa Diosan unicama usaira oquin nuibacé 'ain cananuna nuxribi usaribiti bëtsi unicamabé nuibananti 'ain.¹²Nucén Papa Dios ca uinu 'icé unínbì isáma 'icén. Usa 'aínbinu nux bëtsibé bëtsibé nuibanancébë ca ax nubé 'icén. Nubé 'ixun ca an 'acésaribi oquinu unicama nuibanun nu 'imia.¹³An aín Bëru Ñunshin Upí nubéa 'inun 'ináncé 'ixun cananuna 'unarin, nux cananuna abé 'ai quixun. 'Unánan cananuna —ax ca nubé 'icé —quixun 'unani. ¹⁴Nunbi cananuna, an atun 'ucha têréñquin ènë menu 'icé unicama ainan 'inun iéminuan Nucén Papa Diosan xuá, aín Bëchicé a isacén. Isá 'ixun cananuna a ñuiquin mitsu cain.¹⁵Uin cara —Jesucristo ax ca asérabi Nucén Papa Diosan Bëchicé 'aish asaribi 'icé —quixun 'unánquin unicama ñuixunia, ax ca Nucén Papa Diosbë 'icén. 'Imainun ca Nucén Papa Diosribi a unibé 'icén.¹⁶Usa 'ain cananuna asérabi 'unarin, Nucén Papa Diosan ca nu nuibatia

quixun. Nucén Papa Dios ax ca an unicama nuibairacé a 'icén. Usa 'ain ca an aín sinan upí 'ixun uni nuibacé uni ax Nucén Papa Diosbë 'icén. 'Imainun ca Nucén Papa Diosribi a unibé 'icén.¹⁷Usa 'ixun cananuna an nu nuibaquín sinánmicé 'ixun ax cuéëncesa oquin Nucén Papa Diosmi upiti sinánan unicama nuibatin. Usa 'aish cananuna nux ènë nêtenuax asaribi 'aish, anuan Jesucristo utécénti nêtén nux masá nuituti rabíntima 'ain.¹⁸Usa 'ain ca an Nucén Papa Diosmi sinánan bëtsi uniribi nuibacé uni, ax ami 'uchacémä 'aish unimi racuétima. Anuan Jesucristo utécénti nêténribi ca racuétima 'icén. Usa 'aínbi ca unix asérabi bëtsi unibé nuibanancéma 'aish racuëti 'atimaquin sinani bënétia. Usa unin ca upiti nuibantí 'unanimia.

¹⁹An paían nu nuiba 'ain cananuna nuxribi Nucén Papa Diosmi sinani ami catamétin. ²⁰An —'éx cana Nucén Papa Diosmi sinani ami cataméti —quicé 'aíshbi ami nishquin uni itsi nuibacémä 'aish ca a uni cémëia. Usa 'ixun ca a isquinbi uni itsi nuibaquín sináncémä 'ixun a iscëma, Nucén Papa Dios, aribi sinanima.²¹Ené bana ca Nucén Papa Diosan nu 'ináncëxa: axa ami sináncë uni ax ca uni itsimiribi sinánti 'icén.

Ñu 'atima 'acécama ènquin 'atécéntima bana

5 ¹An —Jesús ax ca Cristo, axa utia judíos unicaman caíán, Nucén Papa Diosan Bëchicé, a 'icé —quixun sináncé unicamax ca Nucén Papa Diosan bëchicéribi 'icén. Uicamax cara Nucén Papa Diosmi sinania ax ca aín bëchicé camamiribi sinania. ²Usa 'ain cananuna 'unarin, nux ami sinánquin Nucén Papa Dios quicësabi oquin 'acé 'aish cananuna aín bëchicécamamiribi sinani quixun. ³Axa Nucén Papa Diosmi

asérabi sináncë uni, an ca aín bana quicésabi oquin 'aia. Ax quicésabi oquin 'aisa ca a bana 'icën.⁴—Ax quicésabi oquin 'anun ca Nucën Papa Diosan 'ë 'aquinia —quixun 'unani ami catamëcë 'ixun ca aín bëchicëcaman, an énë menu 'icë ñuishi sináncë unicaman 'acësaribi oquin 'aquin ñu 'atima 'ati ashiquin énia.⁵ Axa —Jesús ca asérabi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë —quixun 'unani ami catamëcë uni an cuni ca énë menuxuan ñu 'atima 'acëcama énquin 'atécénima.

Jesús ax ca asérabi Nucën Papa Diosan Bëchicë 'icë quixun 'unánti bana

⁶Jesucristo ax ca axa 'unpaxan nashimicë 'ianan aín imi 'apati bama a 'icën. 'Unpaxan nashimia ashima aín imi 'apati bamaribi ca ax 'icën. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitanribi ca —Jesús ax ca Cristo, asérabi Nucën Papa Diosan Bëchicë, a 'icë —quixun nu 'unánmia. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí ax ca Nucën Papa Diosan sinánsaribi 'icën. ⁷Usa 'ain ca naínu 'icë Nucën Papa Dios 'imainun aín Bana, Jesucristo, 'imainun aín Bëru Ñunshin Upí, acama 'aish rabé 'imainun achúshi 'icën. Usa 'aíshbi ca achúshishi 'icën. Anribi ca nu 'unánmia, Jesus, ax ca asérabi Cristo, Nucën Papa Diosan Bëchicë, a 'icë quixun. ⁸Énë menuxun Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'unánmicë 'ianan Jesucristo 'unpaxan nashimia sinánan axa aín imi 'apati bama, acama sinánquin cananuna 'unánin, Jesús ax ca asérabi Cristo, Nucën Papa Diosan Bëchicë, a 'icë quixun. ⁹Unin bana cuananbi cananuna aín Bëchicë Jesucristo ñuia, axira unin banabé sénénma 'aish Nucën Papa Dios quiá bana aira cuati 'ain. Énëx ca aín Bëchicë ñui Nucën Papa Dios quiá bana a 'icën. ¹⁰Axa aín Bëchicëmi catamëcë

uni, an ca Nucën Papa Diosan 'unánmicëxun asérabi 'unania, Jesucristo ax ca asérabi aín Bëchicë 'icë quixun. Usa 'aínbi ca an Nucën Papa Diosan bana ca asérabi 'icë quixun sináncëma uni, ax —Nucën Papa Dios ca cémë 'icë —quicésa 'icën, an aín Bëchicë ñui quicë bana ca asérabima 'icë quixun sináncë cupí.¹¹ Nucën Papa Dios ca quiacëxa, aín Bëchicëmi catamëcë cupí cananuna an 'imicëx ainan 'aish xénibua 'aínbi abë 'iti 'ai quiax.¹² Uinu 'icë unix cara Nucën Papa Diosan Bëchicënan 'icë, a unix ca usaribití nêtétimo Nucën Papa Diosbë 'ia. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unix cara aín Bëchicënanma 'icë, a unix xénibua 'aínbi Nucën Papa Diosbë 'ima.

Bërúanx 'inun caquian ashiquin 'ësëa bana

¹³Aín Bëchicëmi catamëcë 'aish camina ainan 'aish Nucën Papa Diosbë xénibua 'aínbi 'iti 'ai quixunmi 'unánun cana énë ñucama mitsu cuënëoxunin.

¹⁴Cananuna 'unánin, nun nu asérabi ax cuëencésabi oquin ñu ñucácëxun ca Nucën Papa Diosan nun bana cuatia quixun. ¹⁵Usaquin ñucáquin cananuna 'unánin, Nucën Papa Diosan ca nun ñucácëxun cuaquin, anu ñucácë ñu 'inánan nun ñucácësabi oquin nu 'aquinia quixun.

¹⁶Abëa Jesucristomi catamëcë uni itsian ñu 'atima 'aia 'unánquin ca unin —téréntisama 'inun ca 'uchacëma 'icë —quixun sinánquin aín 'ucha térénquin sinanaminun Nucën Papa Dios ñucáxunti 'icën. Ñucáxuncëxun ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha térénquin a uni upí 'itécenun 'imiti 'icën. Usa 'aínbi cana axa téréntisama 'inun 'uchacë uni a Nucën Papa Dios ñucáxunun quixun mitsu caiman. ¹⁷Camabi ñu 'atima 'acë ax ca 'ucha 'icën. Bëtsi bëtsi

'ucha ca uisoxunbi térëcaisama 'icën. Usa 'aínbi ca camabi 'uchax térëcaisa-mama 'icën.

¹⁸Cananuna 'unarin, asérabi Nucën Papa Diosan bëchicë 'aish ca uni amiribi amiribi 'uchaima. Usa 'icëa Nucën Papa Diosan Bëchicë Jesucristonën bërúan-quin 'aquinia ca ñunshin 'atimanën uisabi oima.

¹⁹Cananuna 'unarin, nuxnu Nucën Papa Diosnan 'aínbi ca camabi menu 'icë unicamax ainanma 'aish ñunshin 'atimanën 'apunan 'icë quixun.

²⁰Unánan cananuna ésaquinribi 'unarin, aíñu Bëchicën ca énë menu ax uá 'aínu ami catamëtia uisa cara Nucën Papa Dios, axëshia asérabi Dios, ax 'icë quixun nu 'unánmia. Aín Bëchicë, Jesucristo, ax nubë 'ain cananuna an 'aquincëx ax cuëëncësabi oi tsotin. Ax ca axëshi asérabi Dios 'aínu nux ainan 'aish abë xénibua 'aínbi 'iti a 'icën. ²¹En bëchicësa 'icë cana mitsu cain, anbi sinánxuan dios isa quixun a rabinuxun unínbì 'acë ñucama camina rabitima 'ain. Ashi, Juan.

JUANËAN ARIBI BUANMITËCËAN QUIRICA

Cristo cuëencësabi oi 'iti 'imainun unicama nuibati bana

¹Ex axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'ixun cana mixmi Nucën Papa Diosan ainan 'inun caíscë xanu 'icë, 'én asérabi a nuibacë min tuácamacë-nun, én quirica an Nucën Papa Diosan bana 'acë unicamabëtan, mi cuënëoxunin. ²Ainan 'áishnu xénibua 'áinbi abë 'iti Jesucristo, a cupí cananuna mitsu nuibatin. ³Nucën Papa Diosan ca aín Béchicë Jesucristobëtan nuibaquin mitsu 'a quinti 'icën. An ca asérabi an nuibaquin 'aquincëxmi chuámarua 'aish bucunun mitsu 'imiti 'icën.

⁴Min tuá raírinëن ca Nucën Papa Dios quicësabi oquin 'aia quixuan ñuicania cuati cana cuëeinra cuëean. ⁵Min 'unáncëma banama, Jesucristomi catamëtabaquinu cua, a banabi cana mi ñuixuntëcénin. A bana quicësabi oi cananuna bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ai quixun cana mi Cain. ⁶Asérabi Nucën Papa Diosmi sináncë unin ca axa quicësabi oquin 'aia. Aín banax ca quia, camina bëtsibë bëtsibë nuibananti 'ai quiax. Jesucristomi catamëtabaquinmi cua, abi ca a bana 'icën.

An uni paráncë unicama ñui quicë bana

⁷Itsä unin ca camabi menu cuanquin uni paránquin —Nucën Papa Diosan Béchicë ca uni 'inux uacëxa —quixun caquinma, bëtsi bana ñuiquin uni parania. Usa unix ca an uni paráncë 'ianan an 'atimaquinra

Cristo ñuicë uni a 'icën. ⁸Usa 'aínbi ca an mitsun a 'ati 'ináncë ñucamami ax quicësabi oquin sénéonquin 'aia a cupí aín nätënuixun Nucën Papa Diosan an méniosabi oquin mitsu 'imiti 'icën. Uisaira oquin cara 'imiti 'icë usoquian mitsu 'iminun camina an 'atimaquin Cristo ñuicë unian mitsu paránunma bérúanracati 'ain.

⁹Ui unin cara Cristonën bana quicësabi oquin 'aquinma ax cuëencësa oquinshi 'aia abëma ca Nucën Papa Dios 'icën. Usa 'aínbi ca axa Cristonën bana quicësabi oi 'icë uni abë cuni Nucën Papa Dios 'imainun aín Béchicë Jesucristo 'icën. ¹⁰Ui unin cara mitsu isi cuanxun Jesucristo ñui quicë bana —ax ca asérabi 'icë —quixun ñuiquinma bëtsi oquin ñuia, a camina min xubunu atsínmima 'ianan —caina uan —quixunribi catima 'ain. ¹¹Axa usa unibë nuibanancë uni an ca an 'acésaribi oquin ñu 'aisama 'aia. Usa 'aish ca 'aisama uni 'ia.

Ashia Juanën cá bana

¹²En mitsu a ñuiquin cati ñu ca 'itsa 'icën. 'Aínbi cana tintan quiricanu cuënëoquin a ñucama mitsu ñuixuman. Usa 'ain cana mitsu isi cuanti sinanin. Cuanxun cuni cana mitsu 'én cuébitanbi ñuixunquin cati 'ain. Usa 'ain cananuna camáxbi isánani, cánani chuámarua taní cuëenti 'ain.

¹³Nucën Papa Diosan atúxribia ainan 'inun caíscë min xucënan tuá atúnribi ca bérúanxmi 'inun quixun mi 'ë camia. Ashi, Juan.

JUANËAN ARIBI AMIRIBISHI BUANMITÉCÉAN QUIRICA

Gayo upí oquin ñuia Juan quia

¹Ex axa Jesucristomi catamëcë unicaman cushi 'ixun cana, axa 'ex 'icësaribiti asérabi Nucën Papa Diosan uni 'aish 'e nuibacë Gayo, a ènë quirica buánmin.

²En nuibacë xucën, mix Jesucristomi catamëcë 'ixun upí oquin sinanimi chuámarua 'icësaribitimi min namicamaribi chuámarua 'inun cana mi Nucën Papa Dios ñucáxunin. ³Axa Jesucristomi catamëcë uni raírinën ca anumi 'icënuax uxun 'e caxa, mix ismina asérabi èníma Nucën Papa Dios cuëëncésabi oi 'i quixun. Usaquian cacëxun cuati cana cuëéan. ⁴Bëtsi bana ñuia cuati 'icësamaira oi cana mixmi 'icësaribitia axa 'en bëchicësa unicamaxribi Nucën Papa Dios cuëëncésabi oi 'ia ñuia cuati cuëéin.

⁵En nuibacë xucën, min upí oquin axa Jesucristomi catamëcë unicama 'aquianan bëtsi émanuaxa ucë unicamaribi 'aquinquín camina Nucën Papa Dios cuëëncésabi oquin 'ain. ⁶Anumi 'icë émanuax ucë unicaman ca ènu bëbaxun, axa Jesucristomi catamëcë unicamaxa timëcénuxun, asérabimi nuibaquin usaquin atu 'aquincé nu ñuixuanxa. A unicama camina bëtsi émanuribi cuainsa tania ànu cara cuëënia a 'a quinti 'ain, Nucën Papa Dios cuëëncé sabi oquin. ⁷A unicamax Jesucristomi

sináncë 'ixun ca aín bana ñuixuanan mi isi cuanxa. Usa 'aish ca an Nucën Papa Diosmi sináncëma unicaman atu ñu 'inánti cuëëncëma 'icën. ⁸Usa 'ain cananuna nunbi atu 'a quinti 'ain, Nucën Papa Diosan bana upí oquin ñuia ninun.

**Diótrefes ax ca 'aisama
uni 'icë quicë bana**

⁹Axa Jesucristomi catamëcë unicama cana atúan timëxun cuanun quixun quirica buánmia. Buámicëbi ca Diótrefes axëshi a unicaman cushi 'iti cuëënquin, nun bana cuaisama tanxa. ¹⁰Usa 'ain cana anu cuanxun axa 'atimaquin nu ñui cëmëi banacë cupí cati 'ain. An ca axa Jesucristomi catamëcë uni raíri anua cuania biisama tanan, an biisa tancë unicamaribi bixunma 'anun quixun caquin, mitsubëa timénun 'imima.

¹¹En nuibacë xucén, an ñu 'atima 'acë unían 'acësa oquin 'aquinma camina an ñu upí 'acë unían 'acësa oquinshi ñu 'ati 'ain. An ñu upí 'acë uni ax ca Nucën Papa Diosnan 'icën. Usa 'aínbi ca an ñu 'atima 'acë uni an ainanma 'ixun Nucën Papa Dios 'unáncëma 'icën.

Demetrio 'icësaribiti upí 'iti bana

¹²Camabi unin ca —Demetrio ca upí uni 'icë —quixun ñuia. An upí ñu 'acë cupí ca ax asérabi usa 'icë quixun ca camabi unin 'unania. Ax ca aín sinan

upí 'icë quixun cananuna a ñuiquin
asérabi mi cain. Nun bana ca asérabi
'icë quixun camina 'unanin.

Ashiquian Juanën cá bana

¹³En cana 'itsa ñu ñuiquin mi caisa
tan, 'aínbi cana tintan cuënëoquin a
ñucama mi ñuixuniman. ¹⁴Usa 'ain cana
bënëtishi mi isi cuanti sinanin. Cuanxun

cuni cana mibë banaquin mi ñuixunti
'ain.

¹⁵Mixmi chuámarua 'iti cana cuëénin.
Axa ënuax nubë nuibanancë unicaman
ca bërúanxmi 'inun mi 'ë camiaxa. Usa
'ain camina anua 'icë axa nubë
nuibanancë unicama achúshi achúshi,
bërúanxa 'inun nu caxunti 'ain. Ashi,
Juan.

JUDASNËN BUANMIA QUIRICA

Nucën Papa Diosan ainan 'inun caíscë unicama Judasnën cuënëoxuan quirica

¹Ex cana Judas, an Jesucristonëن cacësabi oquin ñu 'acé 'ianan Jacobonëن xucén, a 'ain. Mitsúxmi ainan 'inun caíscë 'icéa Nucën Papa Diosan Jesucristomi cushicë 'inun 'imicë 'icé, cana énë quirica mitsu cuënëoxunin. ²Nucën Papa Diosan nuibacëxmi mitsuñ 'uchacama térénçë 'ianan bëtsibë nuibanani chuámarua 'aish bucucanti cana cuënen.

An cémë bana uni ñuixuncë uni
(2 Pedro 2.1-17)

³En nuibacë xucéantu, Jesucristomi catamëtia ca mitsuñ 'uchacama térénquin ainan 'inun Nucën Papa Diosan mitsu iémixa, 'e 'acésaribi oquin. Usami 'icé cana anun nux iéti banacama ñuiquin mitsu cuënëoxunti sinan. Usaquin sinánxunbi cana bëtsi bana pain mitsu buánmin, uni raírinéan Nucën Papa Diosan banamabi ñuicë bana a cuaxunma 'anun cananmi, Jesucristo ñui quicë bana, a Nucën Papa Diosan unicaman cuacë, ax ca asérabi 'icé quixuan camabi unin 'unánun, atu canun cana mitsu énë quirica buánmin. ⁴Uni raírinëx ca parani mitsubë timëtia. Mitsubë timéxunbi ca mitsuñ sináncë sabi oquin sinanima. A unicamax ca éssai quia: Nucën Papa Dios upí 'ixun ca nux cuëencësa oquinshi ñu 'aiabi nu uisabi

oimá. Usaquin sinánquin ca 'aisama ñu 'aia. 'Ai ca —'ex cana Nucën Papa Diosnan 'ai —quibi axéshi nun 'Ibu, ax cuëencësabi oi 'ima. —'Ex cana Nucën 'Ibu Jesucristonan 'ai —quixunbi ca aín bana quicësabi oquin 'aima. Usa uni ñui ca Nucën Papa Diosan bana cuënëo quia, usaía 'icé unicamax ca 'aisamaira oquin 'uchocë 'iti 'icé quiax.

⁵Upí oquinmi 'unáncëbi cana énë ñuicama mitsu sinánmitéçenin, Nucën 'Ibu Diosan ca Israel unicama Egípto menua buánxunbi ami catamëtiam oquin ráiri cënuacëxa. ⁶Angelcama ráiri, axa Nucën Papa Diosan nätënubi 'iti 'aíshbi anu 'iisama tancë cupí chiquía, ax ca anúan an camabi uni isti nëtë utámainuan bëánquibucënu uisatima manë risin tècérécacësa 'aish, anubi 'inun Nucën Papa Diosan éan 'icën. ⁷A ángelcamaxa abé 'iisama tanan Nucën Papa Dios cuëencësabi oi 'iisama tani 'iásaribiti ca Sodoma 'imainun Gomorra 'imainun a 'urama 'icé émacamanu 'icé unicamaxribi 'iacëxa. Nucën Papa Diosan ca aín xanubéishia 'iti uni 'anan xanuribi aín bënëbéishia 'iti unicöexa. Usa 'aínbi ca a émacamanu 'icé unicama aín xanuma 'aínbi bëtsi xanubé 'imainun xanúxribi aín bënëma 'aínbi bëtsi unibë 'imainun uníxribi xanúxmabi bëtsi unibë 'i, 'aisamairai 'uchacëxa. Usaía 'icé ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha cupíbi, manë tsin nëancëxa, xénibua 'aínbi ainanma 'inun. Usaía 'iá a sinani

cananuna nuxribi usai 'itin rabanan bérúancati 'ain.

⁸Usa 'aínbi ca axa Sodoma 'imainun Gomorranu 'icë unicama usai 'iá 'unanihi, mitsu parani mitsubë timécë unicama an, sinánñumasa 'aish aín xanuma 'aínbi xanubë 'ianan bana cuacëma 'ixun, Nucën 'Ibu Diosmi sinánquinma cushi unicama 'imainun uisa cushi cara, ángelcamaribi 'atimaquin fuiua. ⁹Usarìa a unicamax quicë 'aínbi ca usoquin caquinma ángelcaman cushi, Miguel, an abë banaquín fñunshin 'atimanën 'apu 'atima bana 'inánquinma, Moisés bamacé rabanan abë cuébicanancéxunbi, Miguelnën fñunshin 'atimanën 'apu ésaquinshi cacëxa: "Nucën 'Ibu Diosan ca mi 'ichoquin fñu cati 'icë" quixun. ¹⁰Usa 'aínbi ca a unicama an 'unáncëma ñu ñui 'atimati banaia. Sinánñuma 'ixuan ñuinacan uisa cara oia quixun sinánquinmaishi ñu 'acésaribi oquin ca a unicaman aín cuéencësa oquinshi ñu 'aia. Usaquin 'ai ca atúxbi 'atimatia.

¹¹A unicaman ñu 'atima 'acë cara Nucën Papa Diosan uisoti 'icën. Cainan ñu 'atima 'ásaribi oquin 'anan ca Balaam an 'ásaribiquín curíqui biti sinánxun ñu 'atima 'aia. Coré ax ca Nucën Papa Diosan cacëxuan Moisésnën fñuicë bana cuiasama tanquin, uni raíri Moisésmi nishquin tsuáquirumicë cupí, bamacëxa. Cain, Balaam, Coré, acamaxa 'iásaribiti ca a unicama cénuti 'icën. ¹²Mitsúxmi Jesucristomi sinánquin pi timécë 'ain atíxribi mitsubë timécë 'aishbi ca asérabi mitsúxmi 'icésaribiti 'ima. Usa 'aish ca atun cuéencësabi oquinshi pi rabinima sharati, uni raírimi sinanima. Uni raíri 'aquincëma 'aish ca 'uí 'ibúnxu nötë bénamëtiabi suñun bëcacëx nötécësa usaribi 'icën. 'ianan ca anun bimiti nötëa ucébëbia i bimicëma usaribi 'icën. Bëucutia i aín tapun

échiquicë, usuribi ca atux 'icën.

¹³Béchunan tucánquiquin masinu chinan purucësa, usuribi 'inun ca aín nuitu upíma 'ain 'atimati bananan ñu upíma 'aia. Chiquíquianxa 'ispa amanu tacúcë, usuribi ca atux 'icën. Usa 'aish ca atux nötétimoj xënibua 'aínbi bëánquibucënu 'iti 'icën.

¹⁴Ax pain unia nucën rara Adán aín rëbúnqui nucën rara Enoc, ax ca Nucën Papa Diosan sinánmicëx usa uni ñui ésaí quiacëxa: "Ën iscëx ca Nucën 'Ibu Dios camabi 'aisamaira aín uni upícaman nepúamainun uaxa. ¹⁵Uxun ca camabi uni uisa cara oti 'icë quixun isaxa, atúan ñu 'acécama 'unánquin. An ñu 'atima 'acë unicama atun ñu 'atima 'acë cupí 'imainun atun a ñui 'atimati banacë a cupíribi, ca Nucën 'Ibu Diosan 'ichoquin uisa cara oti 'icë quixun isaxa". ¹⁶A unicamax 'aisama 'ixun ca uni raírinën 'acë ñu 'atimaquin ñuianan atux cuéencësa oquinshi 'anan atux cuéencësa oíshi 'iti sinania. Usa 'ixun ca atúxbi cérúanan rabiacaquin, aín curíqui 'imainun aín ñu biti cupíshi abë upiti banaquinbi uni parania.

Uni itsin paránti rabanan bérúancati bana

¹⁷Ën nuibacë xucéantu, a unicamaxa usa 'aínbi camina mitsun, Nucën 'Ibu Jesucristonéan aín bana ñuixunun caíscë unicaman mitsu ñuixuan banacama, a manuquinma sinánti 'ain, ¹⁸ésaquian mitsu cacë: Jesucristo utécënti nötëa 'urama 'ain ca 'itsa unin Nucën Papa Diosan banami cuaiquin, aín sináncësa oquinshi ñu 'atima 'ati 'icën. ¹⁹Usa unicamax ca an énë nötënu xun aín cuéencësa oquin ñu 'atishi sináncë a 'icën. A unicaman ca uni raírimia nishnun quixun unicama sinanamia. Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëma ca atux 'icën.

²⁰En nuibacë xucéantu, ami catamëcë 'aish camina camabi nëtën asérabi Jesucristomi sinánti 'ain. Ami sináncë xun ca an mitsu sinánmiti 'icën, an sináncésaribi oquinmi sinánun. Aín Bëru Ñunshin Upitan 'aquincëx camina Nucën Papa Diosbë banati 'ain. ²¹Nucën Papa Diosan mitsu nuibacëx camina ami manutima camabi nëtën ax cuéëncësabi oi 'iti 'ain. 'Ianan camina a nëtë anuan nuibaquin Nucën 'Ibu Jesucristonën utécënquin aín nëtënuu xénibua 'aínbi abë 'inun nu 'imti, a caínti 'ain.

²²Caínan camina —Nucën Papa Diosan bana ca asérabi 'icë —quixuan an sináncëma uni a 'eséquin —usa ca —quixun upí oquin sinánmiti 'ain. ²³Uni raírinëxa aín ñu 'atima 'acë cupí Nucën Papa Diosnanma 'icëbi camina amia sinánun 'a quinti 'ain, tsinuaxa

xaráti 'icëbi uni bicësaribi oquin. Usaribi oquin camina uni rafriribi nuibaquin upí 'inun 'aquinquinbi axa 'atima 'icësaribi 'itin rabanan bérúinra oti 'ain, ax 'aisama cupía, aín chupáxbi chuaíracësa 'icë timacësa oquin aín 'ucha timaquin.

Ashiquiana, Nucën Papa Dios rabinun ca

²⁴An ñu 'atima 'axún mami 'anun mitsu bérúanan an iscëxmi upí 'aish cuëëni aín nëtënu abë 'inun mitsu 'imti, ax ca Nucën Papa Dios 'icën.

²⁵Axëshi Nucën Papa Dios 'ixun Nucën 'Ibu Jesucristo cupí nu ainan 'inun iémicë, ax ca cushiira 'ianan upíira 'aish 'Apura 'icën. Ax uisa ñubi unicëma pan 'aish usabi 'iá 'aish ca ax usabi 'ia. Usabi ca ax 'icën. Ashi, Judas.

USAI NU 'ITIA JESUCRISTONËN JUAN ISMIA

1 ¹Nucën Papa Diosan ca ënë quiricanu cuënëocë ñucama Jesucristo ismjaxa, xénibuiracëma 'aínshi ca ësai 'iti 'icë quixuan aín unicama isminun. Nucën Papa Diosan a ismicë ñucama aín unicaman 'únánun ca Jesucristonën aín ángel achúshi Juan isminun xuaxa. ²Xucéxuan ismicëxun ca Juanën uisa ñu cara isaxa quixun céméquinma a ñucama cuënëoxa. Usaquin ca Juanën Nucën Papa Dios quicësabi oquian Jesucristonën a ismianan a ñuiquin cacë banacama cuënëoxa.

³Anun cuënëo banacama quicësabi oi 'iti nëtë ca xénibuiracëma 'aínshi uti 'icën. A nëtëna ca an ënë bana iscë unicama 'imainun an uni itsían ñuia cuacë unicama 'imainun a bana cuaquin —asérabi ca usaíá quicësabi oi 'iti 'icë —quixun sinánquin a bana quicësabi oquin 'acë unicama cuëeinra cuëenti 'icën.

Axa mécën achúshi 'imainun rabé émanuax Jesucristomi catamëcë unicama Juanën quirica cuënëoxuan

⁴'Ex Juan 'ixun cana Asia menu 'icë mécën achúshi 'imainun rabé émanuax timëcë axa Jesucristomi catamëcë unicama, mitsu esaquin cain: Nucën Papa Dios axa usabi 'iá 'aish usabi 'icë, an nuibaquin 'aquincëxmi mitsux chuámarua bucuti cana cuëenin. Cuëenan cana anua Nucën Papa Dios

'icë aín Bëru Ñunshin Upí anribi aín bana upí oquin cuanun 'aorianan, a bana quicësabi oi 'inun 'aquincëxmi mitsux chuámarua bucuti cuëenin. ⁵An uisaira cara Nucën Papa Dios 'icë quixun uni 'unánmicë, Jesucristonënriba nuibaquin 'aquincëxmi mitsux chuámarua 'iti cana cuëenin. Ax utëcëncëbë aín unicamaxribi bama 'aíshbi baísquinun, ca ax pain bamatan-cëx baísquiacëxa. Ax ca ënë nëtënu 'icë 'apucaman 'apu a 'icën. An ca nu nuibanan nun 'ucha cupí aín imi 'apati bama 'ixun nun 'uchacama téréanan, ⁶nuxnu ainan 'aish ax 'Apu 'ain nuxribi 'apu 'inun nu 'imianan, nux sacerdote an uni itsi a ñucáxuncë 'ixun aín Papa Dios rabinun nu 'imjaxa. A ca camabi unin rabiquin —mixëshi cushi 'aish camina mixira cëñútimoi 'Apu 'in —quixun caquin rabiti 'icën. Usaquin ca 'ati 'icën.

⁷Ca is, Cristo, ax ca naí cuin mëu bëbacuatsini unuxun 'aia. Aia ca camabi unicaman isti 'icën, an manë xëtocëntaro, acamánbì ca aia isti 'icën. Ax ucëbë ca camabi menu 'icë unicama ami sináncëma 'aish masá nuituti inti 'icën. Asérabi ca usai 'iti 'icën. ⁸Nucën 'Ibu Dios, axa usabi 'iá 'aish usabi 'icë, ax ca cushiira 'aish, uisa cushi cara, aín cushibëtanbi sénénmaira 'icën. Usa 'aish ca ax ësai quia:

—'Ex cana uisa ñubia 'áima 'aínbi 'iacën, usa 'aish cana ënë menu 'icë ñucama cëñúcëbë usabi 'iti 'ain. Usa

'aish cana a pain 'unánti bana "A"
'imainun tsíánquinribi 'unánti bana "Z"
asaribi 'ain.

**Upíira 'aish cushiira 'icëa
Cristo Juanën isa**

⁹Ex Juan 'aish cana mitsúxmi 'icésaribiti Jesúsnan 'aish mitsun xucénsa 'ain. Mitsúxmi 'icésaribiti cana Jesucristonan cupí, unin 'atimocë 'aíshbi asérabi Nucén Papa Diosan uni 'ain. Mitsu 'acésaribi oquian an cushiocéxun cana uisa ñu cara 'icébëbi bénéquin ami catamëti énimana. Usa 'ixun Nucén Papa Diosan bana ñuixuanan, Jesús ñui quicé banaribi uni ñuixuncë cupí cana Patmos cacë nasínu sipuacësa 'inun unin éncë 'ain. ¹⁰Anun Nucén 'Ibu Dios rabiti nötën 'ex ami sinánquin cana 'uxúnmabi namácësa oquin, 'é caxucüaxa manë banañu banocéxa banacësari munuma banaia cuan. ¹¹Banai ésai quia cana cuan:

—'Ex cana uisa ñubia 'áima 'aínb'i acén, usa 'aish cana énë menu 'icë ñucama cénúcëbë usabi 'iti 'ain. Usa 'aish cana a pain 'unánti bana "A" 'imainun tsíánquinribi 'unánti bana "Z" asaribi 'ain. Énuxunmi min iscë ñucama ñuiquin camina quiricanu cuénëoti 'ain. Cuénëotancëxun camina axa 'émi sinani 'émi catamëcë unicama, mécën achúshi 'imainun rabé émanu 'icë, acamami cuénëocë quirica buánmiti 'ain, Efeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, Laodicea, a émacamanu 'icë unicama a.

¹²Banaia cuati, uin cara 'é usaquin caia quixun istisa tani cana cuainacéan. ¹³Cuainacéquin cana mécën achúshi 'imainun rabé anu lamparín nanti curi 'acé isan. Anu lamparín nanti curi 'acé achúshi achúshi sétëcë, acama nébëtsinua cana uni achúshi isan. Ax ca uni 'aíshbi Jesús 'ixa. Aín taria chaxcé

'imainun ca anúan shitécérëquicë ax curi 'acé 'ixa. ¹⁴A uni ca aín maxcánu 'icë aín bu uxua 'aish carnero rani uxuira iscësa 'ianan matsi uxuira iscésaribi 'ixa. 'ianan ca ax cushiira 'aish aín bëru rabé tsi rëquirucë énxáira iscësa 'ixa. ¹⁵Aín taëx ca cashtá manéxa niba nibaquinë 'aish ichúcësa 'ixa. 'Imainun ca aín banax baca xuqui cushíinra banaruia cuacësa 'ixa. ¹⁶Aín mécën mëqueunën mécën achúshi 'imainun rabé 'ispä tuánan aín cuébñuax machítusa manë xëtocë, amo rabébi cuénucë 'aish, chiquitía cana isan. Isanan cana aín bémánanëxa barin cushíinra pëcacësaribiti pëquia isan.

¹⁷Usa isi cana racuëtan bamai a tanáin nipacéan. Nipacëtia ca aín mécën mëqueunën raméquin 'é caxa:

—Racuëaxma ca 'it. 'Ex cana ñu 'áima pan 'ain 'iacén. Usa 'aish cana camabi ñu cénúcëbë usabi 'iti 'ain. ¹⁸Ex cana axa bamatimois tsóce a 'ain. Bamatancëx baísquia 'aish cana bamatécëntimois tsotin. Ui unicamax cara uiti nötën tsotí 'icë, uisa nötën cara bamati 'icë quixun cana 'én ménioin. Bamatancëx cara aín 'ucha cupí anuax uni téméraçë anu cuanti 'icë, cara anua aín 'ucha térençë uni 'icë anu cuanti 'icë quixun cana ménioin. ¹⁹A min iscë ñucama 'imainun a min isti ñucama, acama camina usai ca 'ia quixun ñuiaman usai ca 'icëma 'aíshbi ñu 'iti 'icë quixun cuénëoti 'ain. ²⁰Ispa mécën achúshi 'imainun rabémi 'én mécën mëquenua iscë, 'imainun anu lamparín nanti mécën achúshi 'imainun rabémi iscë, ax cara uisa 'icë quixun 'unánquinmabi camina ésa ca quixun 'unánti 'ain, anu lamparín nanticama ax ca a mécën achúshi 'imainun rabé émanuaxa 'émi catamëti unicama 'unántioquin nancë 'icén. 'Imainun ca mécën achúshi 'imainun rabé 'ispä ami iscë, ax a émacamanuxun an Nucén

Papa Diosan bana unicama ñuixunquin 'unánmicé a unicama anun 'unántiocé 'icén.

Efesonu 'icé unicama quirica buánmia

2 ¹Catancéxun ca ésaquinribi 'é caxa:
—An axa Efesonuax 'émi cataméccé unicama 'é ñui quicé bana ñuixuncé uni, a buánminuxun camina ésoquin cuénéoti 'ain: An aín mécén mëqueu 'icé anun mécén achúshi 'imainun rabé 'ispa tuíncé 'ianan axa mécén achúshi 'imainun rabé anu lamparín nanti nébetsi nicé, Jesús, an ca anuaxa timéccé unicamami ésaquin a caxúnun quixun mi caia: ²Mitsúnmí ñu 'acécamá cana 'unánin, chiquíshquinma camina ñu upí 'ain. Uisa ñu cara 'icébétanbi camina 'émi sinánti encéma 'ain. An ñu 'aisama 'acé unicama timaquin camina an 'acésaribi oquin 'aiman. Usai 'iquin camina uni raíri axa —'é ca Nucén Papa Diosan aín bana unicama ñuixunun 'imia —quicé, ax cara asérabia Nucén Papa Diosan usoquin 'imicé 'icé quixun 'unánuxun isquinbi camina atúxbia cémëi quia isan. ³Usai téméraquinbi camina mitsun 'émi sinánti encéma 'ain. 'Enan 'icé cupí unin 'atimocéxunbi camina énquinma 'émi sinánquin 'ex cuéencésabi oquin 'an.

⁴Mitsúxmi usa 'icébi cana ésaquin mitsu cain, mitsux camina 'émi catamétabati 'itsaira 'émi sináncen. Usai 'iá 'aíshbi camina bérí usai 'ima. ⁵Usa 'ain camina uisairai caramina 'émi sináncé quixun sinani usai 'émi sinántecénu 'émi sinanatécénti 'ain. Usai 'émi sinanaquin camina mitsúnmí 'émi sinánquin 'ex cuéencésabi oquin 'ásabi oquin 'atécénti 'ain. Usai mitsux 'émi sinanacébétanma cana a anu lamparín nanti mitsu 'unántioquin nancé, a raíri 'ura 'inun nanti 'ain. ⁶Mitsúnmí béráma 'iásaribiti 'émi

sináncéma 'aínbí cana 'unánin, 'éx 'icésaribiti camina nicolaítas cacé unicaman ñu 'atima 'acé cuéeniman.

⁷An cuaisa tancé unicaman ca axa 'émi cataméccé unicama Nucén Papa Diosan Bérí Nunshin Upitan 'ináncé bana, éné aín nuitunénbí sinánquin upí oquin cuati 'icén. An 'émi cataméquin 'éx cuéenccé sabi oi 'iti encéma uni, a cana Nucén Papa Diosan nétenu 'icé i, aín bimi a cùax bamatima, a cunun 'inánti 'ain.

Esmirnanu 'icé unicama quirica buánmia

⁸Usaquin catancéxun ca ésaquinribi cuénéonun 'é caxa:

—An axa Esmiranuax 'émi cataméccé unicama 'é ñui quicé bana ñuixuncé uni, a buánminuxun camina ésoquin cuénéoti 'ain: Axa ñu 'aíma pan 'ain 'iá 'aish camabi ñu cénúcébë usabi 'iti, axa bamaxbi bamatéccéntimo báfsquicé, Jesús, an ca ésaquin mi caia: ⁹Mitsúnmí ñu 'acécamá cana 'unánin. 'En cana 'unánin, mitsux 'émi cataméccé cupí camina téméranan ñuñuma unisa 'ain. Ñuñuma 'aíshbi camina 'én nétenu 'ébë 'aish ñuñu unicamax 'icésamaira oi anu 'icé ñuñu 'aish cuéeinra cuéenti 'ain. Ésaquin cana 'unánin, bëtsi bëtsi uni, —nux cananuna judíos uni 'ai —quibi judíosma 'aish, Nunshin 'atimanén 'apu, Satanásnén unishi 'ixun ca 'atimati banaquín mitsu ñuia. ¹⁰Unían bëtsi bëtsi oquin 'atimocéxbi camina racuétima 'ain. Nunshin 'atimanén 'amicéxun ca raíri unin mitsu sipuati 'icén, caramina 'émi sinánti énti 'ai quixun isnuixun. Mécén rabé nétén camina paé tani témératei 'ain. Uisai cara ñu 'icébétanbi camina anúnmí mitsux bamati nété utámainun 'émi sinánti éntima 'ain. Usaími 'ia cana mitsu 'én nétenuaxmi nététimo 'ébë cuéenun 'imiti 'ain.

¹¹An cuaisa tancé unicaman ca axa 'émi cataméccé unicama Nucén Papa

Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ináncé bana énë aín nuitkañébi sinánquin upí oquin cuati 'icën. An 'émi catamëquin 'éx cuëencésabi oi 'iti éncëma uni, ax ca bama 'aíshbi baísquitancë Nucën Papa Diosan nëtënu bamatécéntimoí 'iti 'icën. A unicamax ca anu axa 'émi catamëcëma unicama bamatécéncësa 'iti anu 'itima 'icën.

Pérgamonu 'icë unicama quirica buánmia

¹²Usaquin catancëxun ca esaquinribi cuënönun Jesusan 'é caxa:

—An axa Pérgamonuax 'émi catamëcë unicama 'é ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ésoquin cuënëoti 'ain: Axa machitura manë xëtocë amo rabébi cuënucënu an ca esaquin mi caia: ¹³'Én cana 'unaniñ, anumi mitsux 'icë anu ca ñunshin 'atimanén 'apu, Satanás, ax cushi 'icën. Anu 'icë unicama an sinánmicëxun 'atima ñu 'acébëtanbi camina mitsun 'émi sinánti éncëma 'ain. Micama achúshi, Antipas cacë, ax 'émi sinánti éncëma 'ixun 'é ñuiquin bana ñuixuncë cupía axa 'émi sináncëma unicama 'acéxa bamacébëtanbi camina mitsun 'émi sinánti éncëma 'ain.

¹⁴Mitsúxmi usa 'icébi cana esaquin mitsu cain: Micama raírinén camina unian Balaanén cacëxun 'atima ñu 'ásaribi oquin 'ain. Balaanén ca an Israel unicama ñusmoisa tancë capitán, Balac cacë, a esaquin cacëxa: Min menu 'icë bënenúma xanucama camina Israel uni parania atubë 'inun cati 'ain. Usai abé 'iquin ca ax isa dios 'icë quixuan min unicaman rabicë ñu a rabiquian ñu pinun 'imiti 'icën. Balaanén usoquin sinánmia 'aífan usaribi oquin axa mitsubë 'icë uni raírinénribi sinánmicë xun camina mitsu raírinén usaribi oquin ñu 'atima 'ain. ¹⁵Imainun camina micama rarírinén nicolaítas cacë

unicaman 'unánmicésaribi oquin 'ati eïnsama tanin, atúan a 'unánmicë bana 'éx cuëencëbétanmabi. ¹⁶Usaquin 'aquinbi camina sinanaquin acama énti 'ain. Usaquinmi éncëbétanma cana xénibuiracëma 'aínsi mitsunu cuanquin, manë xëtocë 'én cuëbínuax chiquicë, anun usa unicama 'atimoti 'ain.

¹⁷An cuaisa tancë unicaman ca axa 'émi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ináncé bana, énë aín nuitkañébi sinánquin upí oquin cuati 'icën. An 'émi catamëquin 'éx cuëencésabi oi 'iti éncëma unicama cana anúan masá nuitutíma upitax 'iti a 'inánti 'ain. Béráma Nucën Papa Diosan camabi nëtënu maná cacë piti judíos unicama 'inánzaribi oquin cana maná, 'én nëtënu unëcë, a unicama 'inánti 'ain. 'Inánan cana maxax uxua, a unicama achúshi achúshi, anu aíñ anë itsi cuënëocë, a 'inánti 'ain. Uni itsán 'unaniamabi ca acama achúshi achúshi-nënsi aín anë 'unánti 'icën.

Tiatíranu 'icë unicama quirica buánmia

¹⁸Usaquin catancëxun ca esaquinribi cuënönun Jesusan 'é caxa:

—An axa Tiatíranuax 'émi catamëcë unicama 'é ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina ésoquin cuënëoti 'ain: Nucën Papa Diosan Béchicë, axa cushiira 'aish aíñ bëru rabé tsi rëquirucë énxáira iscësa 'ianan aín taëx cashtá manéxa niba nibaquicë 'aish ichúcësa, an ca esaquin mi caia:

¹⁹Mitsúxmi ñu 'acécamo cana 'unaniñ, camina 'émi catamëti bëtsibë nuibanani 'éx cuëencésabi oi 'in. Uisai cara ñu 'icëbëtanbi camina 'émi sinánti éncëma 'ain. 'Émi catamëtabaquinmi 'acésamaira oquin camina bérí mitsun 'éx cuëencésabi oquin ñu 'ain.

²⁰Mitsúxmi usa 'icébi cana esaquin mitsu cain. Béráma ca Jezabal ax 'atima

xanu 'áishbi judíos unicaman 'apu 'iacéxa. Usaribi oquin ca micamáxmi timécebétan achúshi xanu 'atimanén bana ñuixunia. An isa Nucén Papa Dios quicé bana unicama ñuixunia quiquinbi ca axa 'émi sináncé unicama parania. Paránquin ca aín xanuma 'aímbia uni xanu itsibé 'iti ca asábi 'icé quixun 'unánmianan ñu ax isa dios 'icé quixuan unin cacé a rabiquin ñuina rëcë piti isa asábi 'icé quixun unicama 'unánmia. An usaquin 'atima ñu 'anun uni 'unánmiabi camina iséshitin. ²¹Axa usai 'iabi cana usa ñu énía 'émi sinánun caíán. Caíncéxunbi ca 'émi cataméquin sinanaquin aín ñu 'atima 'acé encéma 'icén. ²²An a xanúan 'unánmicésa oquin 'acé unicaman usai 'iti encéma 'ain cana anua 'uxcé anubia 'inun a xanu 'insínmiti 'ain. 'Anan cana axa a xanubé 'icé unicamaribi 'aisamairaia téméraran 'imíti 'ain. ²³'Anan cana a xanun 'unánmicé 'ixuan an 'atima ñu 'acé unicamaribi aín tuása 'icé acama bamamiti 'ain. 'En usaquin 'acébétan ca camabi émanu 'icé axa 'émi cataméccé unicaman 'unánti 'icén, 'en cana camabi unían sináncé ñu 'unarin, uisaquin cara aín ntitu mëu sinania quixunribi cana 'unarin. 'Unánquin cana an upí oquin sinánquin ñu 'acé uni axa upitax 'inun 'imianan, an 'atima ñu 'acé uni a aín 'ucha cupí uisoquin carana 'ati 'ai usoquin 'ati 'ain.

²⁴Itsa uníxa usai 'icébétanbi camina Tiatíranu 'icé mitsu ráirinén aín bana ca cémé 'icé quixun 'unánquin a xanun bana cuacéma 'ain. Bëtsi bëtsi uníxa, nun cananuna mitsun 'unáncéma ñu, ñunshin 'atimanén 'apúan nu 'unánmicé, a mitsu 'unánmiti 'ai quiabi camina a 'unántisama tan. Mitsúxmi usai 'iti ca asábi 'icén. Usaíbi camina 'iti 'ain. Bëtsi ñumi 'anun cana mitsu caiman. ²⁵Ex utécéntámainun camina usabii 'iti 'ain.

²⁶Axa aín bamati nëtë utámainun 'émi cataméquin 'ex cuéencésabi oi 'iti encéma uni, acama cana 'ex utécéñquin aín cushi 'ixun camabi menu 'icé unicaman aín bana cuaquin aín quicésabi oquin 'anun 'aminun 'imíti 'ain. ²⁷En Papa Diosan aín cushi 'é 'inánçésabi oquin cana a unicama 'en cushi 'inánquin unían aín bana cuanun 'imíti 'ain. 'En usaquin 'imicéxun ca atun, camabi unían aín bana cuanun 'imíti 'icén, uni itsfan uni itsi aín bana cuanun quixun aín manë xo tuínxun racuéocésaribi oquin. ²⁸Pécaracébétan ca 'ispónen pécaia. A 'ispón cana axa 'émi cataméquin 'ex cuéencésabi oi 'iti encéma unicama 'inánti 'ain. ²⁹An cuaisa tancé unicaman ca axa 'émi cataméccé unicama Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'inánçé bana, én aín ntitunébi sinánquin upí oquin cuati 'icén.

Sardisnu 'icé unicama quirica buánmia

3 ¹Usaquin catancéxun ca esaquinribi cuénéonun Jesusan 'é caxa:

—An axa Sardisnuax 'émi cataméccé unicama 'é ñui quicé bana ñuixuncé uni, a buánminuxun camina ésoquin cuénéoti 'ain: Axa Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upíñu 'ianan an aín mëcénan 'ispa mëcén achúshi 'imainun rabé tuíncé, an ca esaquin mi caia:

—Mitsúnmí ñu 'acécamá cana 'unarin. Unin ca mitsux camina Nucén Papa Diosbë upí 'ai quixun ñuia. Ñuicéxbi camina usama 'aish bamacé unisa 'ain. ²Mitsux axa 'uxcé unisa 'áishbi camina bësucésa 'iti 'ain. 'En iscéxun ca mitsúnmí 'acé ñuaxribia an iscëx 'aisama 'itin rabanan, upí oquin sinánquin ax cuéencésabi oquin 'ati 'ain. ³Usoquin 'auquin camina mitsua 'en

sinánmicëxun 'én unicaman ñuixuncë bana a sinánti 'ain. A sinánquin camina a bana quicésabi oquin 'anan sinanaquin mitsun ñu 'atima 'acécama énti 'ain. Usai 'icébëma cana an ñu mécamacë uníxa, unin sináncëbëmabi ucésaribicuatsini, 'ëx mitsun 'unáncëma nëtén uisoquin carana 'ati 'ai usoquin mitsu 'ai uti 'ain. ⁴Mitsúnmi 'ëx cuëencëma ñu 'acé 'aínbi ca Sardisnu 'icé uni 'itsamashinén ñu 'aisama 'acëma 'icén. Usa 'aish ca aín nuitu upí 'ain chupa uxua pañucësa 'aish 'ëbë niti 'icén. ⁵Axa 'ëmi catamëquín 'ëx cuëencë sabi oi 'iti éncëma unicama atux ca usoquin chupa uxua pañucë 'iti 'icén. A unicaman ané cana 'én quiricanua téréntima 'ain. Térénquinma cana acama achúshi achúshi ñuiquin —ax ca 'énan 'aish xénibua 'aínbi 'ëbë 'iti 'icé —quixun 'én Papa Dios 'imainun aín ángelcama cati 'ain. ⁶An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëccë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ináncë bana, énë aín nuitunënbì sinánquin upí oquin cuati 'icén.

Filadelfianu 'icé unicama quirica buánmia

⁷Usaqin catancëxun ca esaquinribi cuénönun Jesusan 'é caxa:

—An axa Filadelfianuax 'ëmi catamëccë unicama 'é ñui quicë bana ñuixuncë uni, a buánminuxun camina esaquin cuénöti 'ain: A aín chaitiocé David 'iásaribi 'Apu 'inun Nucën Papa Diosan 'imicë, Jesús, axa 'uchañuma 'aish aín bana asérabi 'ice, ax ca an xëcuë bérúancë unisaribi 'icén. An xëcuë bérúancë 'ixuan an xëocaia ca uinu 'icé unínbi xëcuë xëputima 'icén. 'Imainun ca an xëpuia uinu 'icé unínbi xëcuë xëocatima 'icén. Usaribi oquin ca ui unix cara ainan 'iti 'icé, ui unin cara aín bana unicama ñuixunti 'icé, acama

ainshi méníoia. Usoquian an méníocë 'ain ca uinu 'icé unínbi —usama ca —catima 'icén. Ax usa 'ixun ca esaquin mi caia: ⁸Mitsúnmi ñu 'acécama cana 'unarin. 'Én cana 'unarin, mitsux 'itsairama 'ixunbi camina 'én bana quicésabi oquin 'anan, 'ëx cana Cristonanma 'ai quiax quicëma 'ain. Usa 'icé cana anun atsínti xëcuën atsíncësa 'inun 'én bana unicama ñuixun mitsu 'imian. Usoquin 'imia ca ui unínbi mitsúnmi usoquin 'axunma 'anun mitsu 'imitima 'icén. ⁹Usa 'ain cana ñunshin 'atimanén 'apun sinánmicë unicama axa, 'ëx cana asérabi judío uni 'ai quibi cëmëi 'ëmi sináncëma unicama a mitsun bana cuatia mitsumi sinánun 'imiti 'ain. 'Imicëxun ca 'unánti 'icén, 'én cana asérabi mitsu nuibati quixun. ¹⁰Mitsun camina uisa ñu cara 'icébëtanbi 'ëmi catamëanan 'én bana quicésabi oquin 'ati éncëma 'ain. Usaími 'icé cupí cana anúan unicama paë tani témérati nëtëa ucébëmi téméraxma 'inun mitsu 'imiti 'ain.

¹¹Xénibucëma 'aínshi cana utëcenti 'ain. 'Éx umainun min 'acésabi oquin 'ëmi sinánti énquinma 'én mitsu cacë bana 'acé 'aish camina 'ëbë 'én nëtén 'i cuëenti 'ain. Usai 'imi 'iti cupí camina unían mitsu sinanaminun 'amitima 'ain. ¹²Axa 'ëmi catamëquín 'ëx cuëencësabi oi 'iti éncëma unicama, a cana anua Nucën Papa Dios 'icé anubia nëtëtimoi 'inun 'imiti 'ain. Anuaxa chiquítimoquin ca Nucën Papa Diosan 'imiti 'icén. 'Én Papa Diosan anébi cana a unicamanu cuénöti 'ain. Cuénönan cana anu Nucën Papa Dios 'iti Jerusalén ió, axa naínuax ubúti, aín anéribi 'anan cana 'én ané ióribi atunu cuénöti 'ain. ¹³An cuaisa tancë unicaman ca axa 'ëmi catamëccë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'ináncë bana, énë aín nuitunënbì sinánquin upí oquin cuati 'icén.

Laodiceanu 'icë unicama quirica buánmia

¹⁴Usaquin catancëxun ca ésaquinribi cuënönun Jesusan 'é caxa:

—Axa Laodiceanuax 'émi catamëcë unicama an Nucën Papa Diosan bana ñuixuncë, a buánminuxun camina ésoquin cuënëoti 'ain: Ax upíira upí 'ixuan uisa cara Nucën Papa Dios 'icë quixun paránquinma uni 'unánmicë, an Nucën Papa Diosbëtan camabi ñu unio, an ca ésaquin mi caia: ¹⁵En cana usaími mitsux 'icë acama 'unanin. Usa 'ixun cana 'én 'unarin, mitsúnni upí oquin sinánxun ax cuëencésabi oquinra Nucën Papa Dios 'axuniama. Usa 'ixun camina mitsun sinarin, mitsúxbi usai 'ia isquin sapi isa Nucën Papa Diosan upí oquin sinania quixun. Usa 'aish camina mitsux an Nucën Papa Diosan bana cuacë unicama 'icësai 'iman. Usa 'aish camina a Nucën Papa Diosan bana cuacëma unicama 'icësairibi 'iman. Usa 'ain cana cuëenin, mitsux an asérabiira Nucën Papa Diosan bana cuacë 'iti. Usai 'icëma 'ixun, mitsun 'aisama ñu 'acë 'ixun, —'aisama ñu 'acë cupí cana ainanma 'ai —quixun 'unánçë 'iti cana cuëenin.

¹⁶Usoquinmi mitsun asérabiira 'én bana 'acëma 'aish camina 'unpax 'itsístanisa 'ain. Ènèx ca 'esa 'icën. 'Unpax matsi xéati ca asábi 'icën, 'unpax 'itsísocëribi xéati ca asábi 'icën. Usa 'aínbì ca uni 'unpax 'itsístanishi xéax anábusa tanti 'icën. Usaribi cana mitsu isin. Mitsúxmi asábitanishi 'iti cana cuëeniman. Unían 'unpax 'itsístanishi xéax aín picë anáquin chiquíncésaribi oquin cana 'ébë 'iáxma 'inun mitsu chiquínti 'ain.

¹⁷Mitsux camina quin, 'éx cana asábi 'ain, ñuñu 'aish cana cha 'ain, uisa ñu carana cuëeni, a cana bitsin. Mitsux ènë nötënu 'icë ñuñu 'aíshbi camina Nucën Papa Diosan iscëx ñuumasa 'ianan bëxuñusa 'ianan chupañumasa 'ain.

¹⁸Mitsúxmi usai 'inúnma cana mitsu 'eséquin ésaquin cain: Curi manë ax ca 'itsísirocëx aín chuacama nötëtia. Nëtécëbë ca aín upíshi bérutia. Usaribi oquin asérabi mitsun nuitu upí 'inun 'én mitsu 'iminun camina 'é ñucáti 'ain. Mitsun 'atima ñu 'acëcama téréncë 'ianan 'émi sinánquin ñu upí 'acë 'aish chupa uxua pañucësa 'inun 'én mitsu 'iminun camina 'é ñucáti 'ain. Mitsun uisa ñu 'ati cara 'atima 'icë, uisa ñu 'ati cara upí 'icë quixun upí oquin 'unánçëma 'aish bëxuñu unisa 'ixunbi, acama mitsu 'unánminun camina 'é ñucáti 'ain. ¹⁹Uicama carana nuibatin, acama cana ñu 'atima 'atécënxunma 'anun 'ëséanan uisoquin carana 'ati 'ai usoquin 'ain. Usoquin 'én 'acëxmashi camina sinanati 'éx cuëencésabi oi asérabi 'iti 'ain. ²⁰Ènèx ca ésa 'icën. Bëtsi uni isi cuanxun ca unin aín xépúti taxcaquin a xëocaxunun quixun caia. An aín xépúti taxcaquin uni itsi cuëncë uni usaribi cana 'éx 'ain. A unisaribi 'ixun cana ui unin cara 'émi sinánquin 'éx abë 'inun 'é caia a unibë 'iti 'ain. Usai 'iquin cana unian abëtan piquin uni itsi 'unánçësaribi oquian 'é 'unánun a uni 'imiti 'ain. ²¹Anan cana axa 'émi catamëquin 'éx cuëencésabi oi 'iti èncëma unicamax 'ébë 'apu 'inun 'imiti 'ain, 'éx téméraibi ax cuëencésabi oi 'iti èncëma 'icëa 'én Papan 'é abë 'apu 'inun 'imicësaribi oquin. ²²An cuaisa tancë unicaman ca axa 'émi catamëcë unicama Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'inánçë bana, ènë aín nütunënbi sinánquin upí oquin cuati 'icën.

**Aín nötënuñun
Nucën Papa Dios rabiti bana**

4 ¹A ñucama pain cuatancëxun cana xécuë xëocacësa 'inuan naí panárbécë isan. Isquin cana anun paían 'é

cacé bana axa mané banañu banocéxa banacésari banaia cuatécéan, ésaí qui:

—Énu ca 'irui ut, mixmi aia cana uisa nucama cara 'iti 'icé quixun mi ismiti 'ain.

²Cacéxunshi Nucén Papa Diosan Béru Ñunshin Upitan 'imicéxun cana 'uxúnmabi namácsa oquin naicamé'eo-nua anu tsótí upíira upí anu 'Apura tsótí, a isan. Isanan cana axa anu tsócë Nucén Papa Dios aribi isan. ³Axa anu tsócë ax ca upíira upí 'iaca, maxax nibá upíira upí, paxa 'aíshbi tunántani, jaspe cacé, a iscésa 'ianan bëtsi maxax ushíantani, cornalina cacé, a iscésaribi ca aín ichúcé 'iaca. Anu ax tsócë a nëbëtsioracé ca nónbai upíira upí, maxax ñu paxa iscésa, esmeralda cacé, axa ichutia iscésa 'iaca. ⁴Anu ax tsócë aribi nëbëtsioracé ca mëcén rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé anu tsótí itsi 'iaca. Axa a anu tsótinu tsócëcamax ca mëcén rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé caniacéce unicama 'iaca. Acamax ca aín chupa uxua 'ianan curi 'acé mañuti mañucé 'iaca. ⁵Anu tsótí upíira upí anuaxa caná mëriti banaia cana cuan. Cuanan cana anuaxribia bëtsi ñuribi sharatia cuan. Anu Nucén Papa Dios 'icé aín bëmánoncüa, cana mëcén achúshi 'imainun rabé i téacénu nanxun bimicéxa 'apú rëquiruésaria rëquiruia isan. Isquin cana anu ca Nucén Papa Diosan Béru Ñunshin Upí 'icé quixun 'unan. ⁶Anua Nucén Papa Dios 'icé a bëmánon ca parúnpapa upí, bëxnan bëxnánquicé iscésa 'aíshbi 'unpáxma 'iaca.

Anua Nucén Papa Dios 'icé a nëbëtsi 'ianan a nëbëtsioracé ca 'itsaira bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axa bamatimoí tsócë, axribi 'iaca. Aín bëmánon 'itsaira bëruñu 'ianan ca aín caxumiribi a ñu 'itsaira bëruñu 'iaca. ⁷A ñu achúshi ca

paru 'inúansa 'iaca, bëtsix ca vaca bënësa 'iaca, bëtsix ca unin bëmánon iscésa 'iaca, bëtsix ca tétécamé'eo nuania iscésa 'iaca. ⁸A ñucama achúshi achúshinëx ca anúan nuánti mëcén achúshi 'imainun achúshi pëchiñu 'iaca. Aín bërucamax ca éman 'ianan 'ucé mëúribi 'iaca. A ñux ca nëtënbí imébi nëtëtima Nucén Papa Dios rabi ésaí quiaxa:

Nucén Papa Dios, ax ca upíira upí, upíira upí upíira upí 'icén. Aín cushix ca chaira 'aish bëtsi cushisama 'icén. Ax ca usabi 'iá 'aish, usabi 'aish, usabi 'iti 'icén.

⁹Usaquian 'itsa bëruñu ñu an Nucén Papa Dios, axa anu 'Apura tsótí, anu 'ianan bamatimoí tsócë, a nëtëtimoquin rabianan —ca asábi 'icé —quixun cacébétan cacébétan, ¹⁰ca mëcén rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé a caniacéce unicama an axa xénibua 'aínbí bamatimoí tsócë Nucén Papa Dios ami bësui, rantin puruni tsóbuquin a rabiia. Rabiquin ca curi 'acé mañuti atúan mañucé Nucén Papa Dios 'inánquin anua ax 'icé aín bëmánon nanquin rabiquin ésaquin caia:

¹¹ Nucén 'Ibu Dios, min camina camabi ñu uniocén. Mix cuëéncë sabi oi ca 'iacéxa, mix cuëéncë sabi oquin camina min cushímbi camabi ñu énë menu 'icé 'imainun naínu 'icé ñuribi uniocén. Usa 'aish camina camabi unicama 'imainun ángelcamanríbi rabbitisa 'ain.

**Nucén Papa Diosan tuíncé quirica
'imainun Carnero ñuicé bana**

5 ¹Axa anu tsócë Nucén Papa Dios an aín mëcén mëquenén tuíncé cana quirica taráncë isan. Iscëx ca aín naménu cuënëocé 'ianan aín caxunuribi

cuënëocë 'iixa. A quirica aín namé istisama 'ítanun upí oquin tacáshcacé 'aish ca anúan tacáshcacé ñu mécén achúshi 'imainun rabé 'iixa. ²A isanan cana achúshi ángel cushiira axa ésai qui munuma banaia isan:

—¿Uínra cara ax bëtsibë sénémaira 'ixun énë quirica anúan tacáshcacé pëóshxun bacati 'ic?

³Quicébëbi ca an pëóshti 'áima 'iixa. Naínu 'icë ángelcama 'imainun menu 'icë unicama 'imainun anua bamacé unicama 'icë, anu 'icë unicama achúshinéxbi ca an a quirica bacanan isti 'áima 'iixa. ⁴An bacanan uisai quicë cara quixun isti 'áima 'imainuan an ami bësuquin a quirica ñachati unibi 'áima 'icë isi cana ini bëunan mëscúan. ⁵Usai bëunan mëscutabi ca a caniacéec unicama achúshinén 'é caxa:

—Camina ini bëunan mëscútima 'ain. Ca is, Judatan rëbúnquicama achúshi, 'Inúan cacé, ax Davidnén rëbúnquiribi 'icë, Jesús, ax bamáxbi baísquia 'aish camabi ñun 'ibuira, an ca a quirica taráncë bacaquin, anúan a tacáshcacé cama pëóshti 'icën.

⁶Usai quicébëtan cana anua Nucën Papa Dios 'icë, 'imainun anu axa 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu axribia bamatimois tsócë, 'imainun caniacéec unicama, acama nëbëtsia nicë, carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama Cristo a isan. Ax ca unin 'ucha cupí carnero 'acësa oquin 'aquieran unin anu 'á aín namicama istisabi 'aish nicë 'iixa. ⁷En iscëx ca ax mécén achúshi 'imainun rab'ë matúxcañu 'ianan mécén achúshi 'imainun rabé bëruñu 'iixa. Aín bëru mécén achúshi 'imainun rabé ax ca aín Bëru Ñunshin Upí Nucën Papa Diosan camabi menu 'icë unicamanu cuanun xucë a 'icën. ⁸Anu cuanquin ca Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, an axa tsócë Nucën Papa Dios aín mécén

mëqueua 'icë quirica a baxa. ⁹Bicëbë ca 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimois tsócë, acama 'imainun mécén rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé caniacéec unicamaribi, Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama ami bësucë 'aish a rabi rantin purúanxa. A caniacéec unicaman ca arpa cacé ñu a 'ai cuëeni cantati, a 'imainun curi 'acë manë xanpa anua sanutanun nëenti tsépasa ñu 'icë, acama tufánxa. A xanpanuax cuin tñexéquianxa 'irucë, ax ca aín unicaman Nucën Papa Dios rabianan ñucácë banacama a 'iixa. ⁹Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, ami bësuax ca cantati ió cantaxa, ésai qui:

—Min camina bëtsibë sénémaira 'ixun a quirica anúan tacáshcacé pëóshxun bacati 'ain. Mix bamax baísquia 'ixun camina nucama bëtsi bëtsi unibu, bëtsi bëtsi banan banacé, 'imainun camabi nëtenuax ucë, 'imainun bëtsi bëtsi 'apuñu unicama, Nucën Papa Diosnan 'inun iémian. ¹⁰Iémianan camina atu Nucën Papa Diosbë 'apu 'inun 'imianan judíos sacerdotesa 'imiquin an Nucën Papa Diosbë banaquin a rabicë 'imian. Usaquinmi 'imicëx ca mibë énë menu 'icë unicaman 'apusa 'iti 'ain.

¹¹A cantati cuatancéxun isquin cana anu Nucën Papa Dios 'icë a 'imainun anua 'itsa bëruñu ñu, axribia bamatimois tsócë acama 'icë, 'imainun anua caniacéec unicama 'icë, a nëbëtsioratia 'aisamaira tupúntisama 'aish ángelcama munuma banaia cuan. ¹²Esai ca munuma banaia quiaxa:

—Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, ax ca bëtsibë sénémaira 'icën. A unin 'acë, axa camabi unicaman 'apu 'ianan,

camabi ñun 'ibu 'ianan, camabi ñu 'unáncë, 'ianan cushiira a ca camabi unicama 'imainun ángelcamanribi rabiti 'icën. Rabianan ca —asábi ca —quixun caquin rabiquin an cacë banacama cuati 'icën. Cuéenquin ca axribia cuéenun rabiti 'icën.

¹³Usai banaia cuanan cana Nucën Papa Diosan unio ñucama, nañu 'icë ñucama, 'imainun menu 'icë 'imainun bacanu 'icë, anua bamacë unicama 'icë anu 'icë unicama, acamaxa munuma banai ésaí quia cuan:

Ax anu tsócë Nucën Papa Dios, a 'imainun Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, aribi ca camaxunbi cuéenquin axribia cuéenun rabiti 'icën. Rabianan ca —asábi ca —quixun caquin rabiquin an cacë bana cuati 'icën. Ax cushiira 'áisha bëtsi 'apusama 'icë ca camaxunbi xénibua 'aínbì a rabiti 'icën. Cuéenquin ca axribia cuéenun rabiti 'icën.

¹⁴Usaía cantaia ca 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acaman —usai ca 'iti 'icë —quixun caxa. Cacébë rantin purúnquin ca a caniacécë unicamanribi axa bamatimoi tsócë a rabiaxa.

Mécën achúshi 'imainun rabé anúan quirica tacáshcacë ñucama ñuicë bana

6 ¹Usaquin istancëxun cana Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacë mécën achúshi 'imainun rabé ñu a achúshi péóshia isan. Péóshcëbétan cana 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama achúshinëxa caná banacésari munuma banai —ca chiquiti ut —quia cuan. ²Quicébétan isquin cana achúshi caballo uxua chiquitia isan. Axa a caballonu tsócë

unin ca canti achúshi tuíanxa. Tuíanx uquin Nucën Papa Diosan 'ináncëxun biquin, 'apúan mañucë mañuti mañutancëx ca axa ami nishcë unicama ñusmoi abë 'acanani cuanxa.

³Usai 'icébétan ca Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacë ñu itsi péóshaxa. Péóshcëbë tan cana 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama itsíxa —ca chiquiti ut —quia cuatécéan.

⁴Quicébë ca bëtsi caballo, ushían chéxëira, anuax chiquíaxa. Axa a caballonu tsócë uni an ca bëtsibë bëtsibë 'acánani cëñuanánun unicama 'iminuan, Nucën Papa Diosan 'ináncëxun, aín manë masínbu biaxa.

⁵Usai 'icébétan ca Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacë ñu itsi péóshaxa. Péóshcëbë tan cana 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama itsíxa —ca chiquiti ut —quia cuatécéan. Cuaquin isquin cana caballo tunan chiquitia isan. ⁶En iscëxun ca anu tsócë unin, pití ñua 'itsairama 'ain, anun ñu 'ié tupúnti tuíanxa. ⁶Isquin cana 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama nébëtsinuaxa banaia cuan, pití ñu cupfíra 'aíñan ésaí quia:

—Achúshi nëtën ñu mëëtancëxun bicë curíquiñen camina achúshi kiloishi trigo biti 'ain. A biquinma camina rabé 'imainun achúshi kilo cebada biti 'ain. Usa 'aínbì ca i bimin xëni 'imainun vinoribi aíñ cupí usabi 'iti 'icën.

⁷Usai 'icébétan ca Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacë ñu itsi péóshaxa. Péóshcëbë tan cana 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama itsíxa —ca chiquiti ut —quia cuatécéan. ⁸Cuaquin isquin cana bëtsi caballo, curua, chiquitia isan. Axa anu tsócë uni

aín anëx ca Bamati cacë 'iasha. An Bamati cacë uni a nuibiancë, a unix ca Anua Uni Bamacë 'Iti caquin anëcë a 'iasha. A uni rabé ca, énë menu 'icë unicama 'aisamaira 'áisha nëbëtsi, rabé 'imainun rabé oquin tëacësa 'icëbia amo 'icë achúshi cëñunun Nucën Papa Diosan 'imiaxa. Usaquin 'imicëxun ca a uni rabëtan 'acananía 'aisamaira uni bamanun 'imianan 'acëñuma 'áisha 'aisamaira uni bamanun 'imianan 'insinan 'aisamaira uni bamanun 'imianan axa piánance ñuinacan picéxa 'aisamaira uni bamanun 'imiaxa.

⁹Usai 'icëbëtan ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an anúan quirica tacáshcacë ñu itsiribi péóshaxa. Péóshcë bëtan cana Nucën Papa Diosan bana cuanan, a banax ca asérabi 'icë quiax quicë cupí unin 'acëxa bama unicaman ñunshin, anuxun ñuina xaroti bucúncë maxax, a témúcüa isan. ¹⁰A ñunshinax ca munuma banai quiaxa:

—Nucën 'Ibu Dios, upíira upí 'aish 'uchañumaira 'ixun mix quicësabi oquin 'acë 'icë, 'uánsarainra caramina menu 'icë unicama, an nu 'a, a cupiti 'ain?

¹¹Usai quia Nucën Papa Diosan 'ináncëxun ca acama achúshi achúshinén chupa uxua biaxa. 'Ináncëxuan bicëbëa ésoquin atu cai banaia cana cuan:

—Mitsu 'acësaribi oquin axa Cristomi catamëcë raíri uniribi, unin 'aquin sénéontamainun, camina caínpainti 'ain.

¹²Usai 'icëbëtan ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an anun quirica tacáshcacë ñu itsiribi péóshaxa. Péóshcëbë ca mecamshaquiaxa. Usai 'icëbë ca bari bëánquiaxa, chupa tunánsa 'inun. 'Imainun ca 'uxë imi iscësa 'iasha. ¹³Usaíia 'imainun ca suñúanéan bëcacinga higos bimi paxa rëucucësari 'ispas rëucüixa. ¹⁴Quirica taráncësa 'inun taramëti ca naicamë'eo

nëtëaxa. 'Imainun ca aín bashicama 'imainun nasícamu anua 'icënuax tacuáxa. ¹⁵Usai 'icëbë ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicama, 'apucama 'imainun uni cushibubë ñuñu unicama, 'imainun capitáncama, 'imainun uni chacama, 'imainun an uni itsi ñu mëëxuncë unicama, 'imainun an uni itsi ñu mëëxuncëma unicama, a camáxbi racuëti matá me shímú 'icë quinicamanu 'ianan aín bashinu 'icë xaxu chacama nëbëtsi unéaxa. ^{16,17}Unéquin ca aín bashi 'imainun xaxu chacama caxa:

—A nëtë anúan axa anu tsótí upíira upí, anu 'Apura tsótí, anu tsócë Nucën Papa Dios a 'imainun Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, an axa ami sináncëma unicamami nishquin castícantí nëtë ca uaxa. Usa 'ain ca unicamax uíxbi iéntima 'icën. Usa 'ain ca nunu rurucubut, 'Apura an nu isnúnma ca rurucubúquin nu unput. Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, axa nun 'ucha cupí numi nishcë, an nu castícanxunma 'anun ca nu unët.

**'Itsaira judíos unicamax Nucën Papa
Diosnan 'aish 'unántiocë 'iá bana**

7 ¹Usaquin istancëxun cana rabé 'imainun rabé ángel isan. Achúshinén ca aucüaxa bari urucë anu niceë 'iasha. Bëtsix ca ami bari cuabúcë anu niceë 'iasha. Bëtsixa baca rëbumi 'imainun ca bëtsix baca tsipúmi 'iasha. A ángelcaman ca suñun me bëcanan parúnpapa bëcaisama oquin bëaranan iríbi bëcaisama oquin bëaraxa. ²Usaquin bëaranan mecamacëñun anu 'icë ñucama, 'imainun parúnpapacëñun anu 'icë ñucamaribi 'atimonun ca Nucën Papa Diosan a ángelcama aín cushi 'inánxia. Acama istancëxun cana bëtsi ángel aucüaxa bari urucë anuax aia isan. An ca uquin axa bamatimoi tsócë,

Nucén Papa Diosan unicama, anun Cristonén anë 'imainun Nucén Papa Diosan anë aín bëmánanu cuënëoti ñu bëaxa. Usa 'ixun ca a ángelnën munuma cuëncëni banaquin rabé 'imainun rabé ángelcama a caxa: ³—Nun an Nucén Papa Dios quicësabi oquin 'acé unicama 'unánti oquin atun bëmánancama cuënëocëma pan 'ain camina mecama 'imainun parúnpapacama 'imainun icamaribi 'atimotima 'ain.

⁴Catancëxun ca axa Nucén Papa Diosmi catamëcë unicama 'unánti oquin cuënëoxa, uiti cara cuënëocë 'icé quixun 'én cuanun ca a ángel ésai quiaxa:

—A 'unánti oquin cuënëocë unicamax ca 'aisamaira, ciento cuarenta y cuatro mil (144,000) uni 'icén, atux ca Israelnën mëcën rabé 'imainun rabé bëchicëcaman rëbúnqui 'icén. ⁵Doce mil ax ca Judatan rëbúnqui 'icén. 'Imainun ca doce milribi Rubénën rëbúnqui 'icén. 'Imainun ca doce milribi Gadnën rëbúnqui 'icén. ⁶'Imainun ca doce mil Asernën rëbúnqui 'icén. 'Imainun ca doce milribi Neftalínën rëbúnqui 'icén. 'Imainun ca doce milribi Manasésnën rëbúnqui 'icén. ⁷'Imainun ca doce milribi Simeonën rëbúnqui 'icén. 'Imainun ca doce milribi Levitan rëbúnqui 'icén. 'Imainun ca doce milribi Isacarnën rëbúnqui 'icén. ⁸'Imainun ca doce milribi Zabulonën rëbúnqui 'icén. 'Imainun ca doce milribi Josénën rëbúnqui 'icén. 'Imainun ca doce milribi Benjaminën rëbúnqui 'icén.

Usai ca 'én cuanun quiaxa.

'Aisamaira unían chupa uxua pañucé

⁹Usaquin cuatancëxun cana unin tupúntisama, 'aisamaira uni isan. Acamax ca camabi menuax ucé 'aish bëtsi bëtsi unibu 'iaxa. Usa 'aish ca bëtsi bëtsi banan bananan anua Nucén Papa Dios, ax 'Apuira 'icén, a 'imainun Carnero

'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, aín bëmánon sétécë 'iaxa. A camáxbi ca aín chupa uxua 'ianan xëbin pëchisa ñu pëchi tuíncë 'iaxa. ¹⁰Usa 'aish ca camáxbi munuma banai quiaxa:

Anu 'Apuira tsótí, axa anu tsócë Nucén Papa Dios, an ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, a cupí nun 'uchacama térénquin xénibua 'aínbì ainan 'inun nu iémiasha.

¹¹A unicamaxa quicëbë ca camabi ángelcaman, anu 'Apuira tsótí anua Nucén Papa Dios 'icé, 'imainun mëcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé caniacëcë unicama, 'imainun axa 'itsaira bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimoi tsócë, acama nëbëtsioraxa. Nëbëtsioraquin ca anua ax 'icé anuax rантин puruni, meu bësuquin, Nucén Papa Dios rabiaxa. ¹²Rabiquin ca caxa:

Ésai ca 'iti 'icén. Mix cuënen ca camabi unicama 'imainun ángelcamanribi mi rabiti 'icén. Camabi unicaman 'Apu 'ianan, camabi ñu 'unáncë 'icé cananuna —asábi ca —quiquin mi rabin. Min cushix ca chaira 'icén. Mixmi cëñútimoi usabi 'ia cananuna xénibua 'aínbì mi rabiti 'ain. Usaquin cananuna 'ati 'ain.

¹³Nucén Papa Dios rabicëbétan ca aín anu tsótinu tsócë caniacëcë uni achúshinén 'é ñucáxa:

—¿An chupa uxua pañucé unicama énëx cara ui 'ic? ¿Uinuax cara uax?

¹⁴Cacëxun cana can:

—'En cana 'unaniman. Min camina 'unaniman.

Cacëxun ca 'é caxa:

—'Ené unicaman ca ami sináncë cupí 'aisamaira téméraquinbi Nucén Papa Diosmi catamëti éncëma 'icén. Atux ca Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí aín

imi 'apati bama, ami catamëti aín 'uchacama téréncë 'aish aín nuitu upí 'aish chucacësa 'icën, aín chupa uxuira axa chuañumasa 'inun.¹⁵ Usa 'aish ca anua Nucën Papa Dios 'icë anubi 'icën. Anuxun ca nétënbì, imébi rabiquin, ax cuéencësabi oquin a ñu 'axunia. Usoia ca Nucën Papa Dios ax 'Apuira 'aish cushi 'ixun, acama énquinma bérúanti 'icën.^{16,17} Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, ax anua Nucën Papa Dios 'icë anu 'ixun ca acamaxa nétëtimoi upitax tsónun bérúanti 'icën. An 'aracacé ñuina aín 'ibun upí oquin 'unpax 'amianan bérúancësaribi oquin ca an aín unicama bérúanti 'icën. An ca acama chuámarua taní cuéenun 'imiti 'icën. 'Imainun ca Nucën Papa Diosan-ribi atúxa iní masá nuitutia nétëmiti 'icën. Nétëmianan ca atúxa bëunan mëscutiabi aín bëun térénti 'icën. Usa 'ain ca anu 'icë aín unicamax témératëcë nima, 'ianan 'acënuma 'itécënima, 'ianan shimatëcënima, 'ianan bari cushion xarotëcëncëma 'ianan añu 'itsísbi tantëcëntima 'icën.

8 ¹Usai a caniacëcë uni quicëbëtan cana Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, an anun quirica tacáshcacé itsi, ashiquin pëóshia isan. Pëóshcëbë ca banai sharatima nétëishiaxa, media hora 'itámainun.

Mëcën achúshi 'imainun achúshi anun quirica tacáshcacé ñu pëóshtancëxun ashiquin pëóshtëcëncëbëtan
Juanén ñu isa

²Usaía 'icëbëtan cana mëcën achúshi 'imainun rabé ángel Nucën Papa Dios bëmánon nicë isan. Iscéxun ca Nucën Papa Diosan 'ináncëxun, a ángelcama achúshi achúshinëñ manë banañu biaxa.³ Usa 'ain ca bëtsi ángelribi, aín curi xanpa tuíxan uax, anua Nucën Papa Dios 'icë a bëmánon 'icë anuxun

sanutanun tsépasa ñu nëënti, curi 'acëribi, a rapasu niracëaxa. Usai 'ia ca aín unicaman a rabianan ñucacéë banacamabëa aín cuin têxéquianx 'irutanuan nëënen Nucën Papa Diosan 'itsaira tsépasa ñu a ángel 'inánaxa.⁴ Angelnéan tuíncë xanpa anuax ca sanu cuínbë, aín unicaman a rabianan ñucacéë bana, ax anu Nucën Papa Dios 'icë anu cuaruaxa.⁵ Usai 'icëbëtan ca ángelnëñ anuxun sanutanun tsépasa ñu nëënti, anua tsisu rëquirucé biquin, a xanpanu 'aruquin buácatancëxun menu niaxa. Nicëbëa caná mëriti banacëbë ca bëtsi ñuribi sharámainun mecamá shaíquiaxa.

Manë banañucama

⁶Usai 'icëbëtan ca a ángelcama mëcën achúshi 'imainun rabé, an aín manë banañu banonuxun mënioxá.

Achúshi ángelnëñ pain ca aín manë banañu banoxa. Banocëbë ca 'uí 'aíshbi matsiira 'aish iru, a 'imainun tsi rëquirucé, acamabë imi mëscúcë, acamax meu nicëx rëucüaxa. Rëucucëbë ca 'aisamaira 'aíshbi mecamá nëbëtsi, rabé 'imainun achúshi oquin têacësa 'aíshbi amo 'icë achúshi nëëmëti nétéaxa. Icama 'imainun basi paxacamaribi nëbëtsi, rabé 'imainun achúshi oquin têacësa 'aíshbi, amo 'icë achúshi ca nëëmëaxa.

⁸Usai 'icëbëtan ca bëtsi ángelnëribi aín manë banañu banoxa. Usocëbë ca achúshi ñu chaira aín bashi nëëmëcësa 'icë nicëxa parúnpapanu nipacëcëbë parúnpapa chaira 'aíshbi nëbëtsi, rabé 'imainun achúshi oquin têacësa 'aíshbi amo 'icë achúshi imisa 'iaxa.⁹ Usai 'icëbë ca anu 'icë ñuinacama 'imainun anu 'icë manë nanticamaxribi, 'itsa 'aíshbi nëbëtsi, rabé 'imainun achúshi oquin têacësa 'aíshbi amo 'icë achúshi cëñuti nétéaxa.

¹⁰Usai 'icébétan ca bëtsi ángelnénribi aín manë banañu banoxa. Banocébë ca 'ispä chaira, bimicëxa taban rëquirucësa 'aish naínuax rëquícuarianx nipacéaxa. Usari 'i ca bacacamabëa xëxácamá 'itsa 'aíshbi nëbëtsi, rabé 'imainun achúshi oquin tëacësa 'ain, amo 'icé achúshinu nipacéaxa. ¹¹A 'ispax ca Mucaira caquin anëcë 'iaxa. Anu a 'ispax nipacëcë bacacamabë ca xëxácamaribi mucaxa. Usai 'ia mucacë cupí ca 'aisamaira uni bamaxa.

¹²Usai 'icébétan ca bëtsi ángelnénribi aín manë banañu banoxa. Banocébë ca bari, 'uxé 'imainun 'ispacamaribi 'itsa 'aíshbi nëbëtsi rabé 'imainun achúshi oquin tëacësa 'aíshbi amo 'icé achúshi bënameti pëquicëma 'icën. Usa 'ain ca nëtë 'imainun iméribi nëbëtsi rabé 'imainun achúshi oquin tëacësa 'aíshbi amo 'icé achúshi bari, 'uxé, 'ispacaman pëcacëma 'iaxa.

¹³Usacébétan istécënquin cana ángel naínuax nuania isan. Nuania, munuma banai ésaí quia cana cuan:

—Manë banañu rabé 'imainun rabé banocé 'aínbì ca rabé 'imainun achúshi ángelnénribia banocébétan, axa menu bucucé unicaman masocé 'ixun 'aisamaira paë tanti 'icën. Achúshi banocébë téméraran ca bëtsi banocébë ribi téméraran bëtsiribia banocébë usuribiti témératécenti 'icën.

9 ¹Usai 'icébétan ca bëtsi ángelnénribi aín manë banañu banoxa. Banocébétan cana naínuaxa 'ispä achúshi menu nipacëcë isan. Nucén Papa Diosan 'ináncëxun ca anun quini chaira 'aish némínra xëocati ñu bixun tuínanxa. ²A tuíncë ñu anun ca quini chaira 'aish némínra a xëocaxa. Xëocacëx ca anuax tsin cuin chiquíaxa, manë tsi rëquirucë aín cuin chiquícësribi 'inun. Chiquíquin a cuinan mapucëx ca bari bëánquicësa 'iaxa. ³A tsin

cuínuax ca 'aisamaira chanpusaribi ñu chiquíaxa, mecamanu cuanux. Nucén Papa Diosan 'imicëx ca a chanpucaman paëx, nibantan paësaribi 'iaxa. ⁴Tsin cuínuax chiquitia ca Nucén Papa Diosan a chanpucama caxa: Menu 'icé basi, imaxu, chucu, ro, i acama camina 'atimotima 'ain. A 'akinma camina, ax ca 'énan 'icé quixun 'unánun aín bëmánanu 'én anë 'akin 'unántiocëma uni acama cuni 'atimoti 'ain. ⁵Mécén achúshi 'uxéan paë tanun 'akinbi camina a unicama bamamitima 'ain. Usoquian cacëxun 'acëx ca aíñ paëx nibantan uni 'acëxuan paëocësa usuribi 'iaxa. ⁶Usaíá 'imainun ca a 'acë unicamax axbi bamatisa taníbi bamatima 'icën. Asérabi cana bamatisa tani quíbi ca 'aisamaira oquin paë taníbi bamatima 'icën.

⁷A chanpucamax ca anúan 'acánani suntáru cuancë caballo usuribi 'iaxa. Aín maxcánu ca curi mañuti 'acësa 'iaxa. 'Imainun ca aín bëmánan unin bëmánansa 'iaxa. ⁸Aín bux ca xanun busa 'iaxa, aín xëtax ca 'inúanen xëtasa 'iaxa. ⁹Aín namicamax ca manë chupan rabumécësa 'iaxa. 'Ianan ca aín pëchi banamiaxa. Nuánquianquin ca 'aisamaira autua an niquincë caballonën 'acánani cuanquin buancéxa banacësribi oquin aín pëchi banamiaxa. ¹⁰A chanpucaman tsispin ca nibanta inasaribi 'iaxa. Ax ca anúan mécén achúshi 'uxén uni paë tanmiti 'iaxa. ¹¹A chanpucaman 'apu ax ca quini chaira 'aish némínra anu 'icé ñunshíncaman cushi 'iaxa. A ñunshinan anëx ca hebreo banan cacë Abadón 'icën, griego banan cacë ca Apolión 'icën.

¹²Usaquin ca rabé 'imainun rabé ángelnéan aín manë banañu banocébë tan bëtsi ángelnénribi aín manë banañu banocébétan chanpun pain 'aisamaira oquin unicaman paë tanmiaxa.

Usaquian 'acébétanbi ca rabé ángelnén aín mané banañu unicama paë tanun banocéma pan 'icën.

¹³Banoíma 'ixun ca a rabé ángel achúshinén aín mané banañu banoxa. Banocébétan cana anua Nucén Papa Dios 'icë a bémánon 'icë anuxun sanutanun tsépasa ñu nëënti, curi 'acë, aín cuébícamanu i, vaca matúxcasa 'itánun 'acë, rabé 'imainun rabé, anuaxa banaia cuan. ¹⁴Banaquin an bérí mané banañu banocé ángel a cafa, ésai quia cana cuan:

—Camina Eufrates cacë baca rapasunuxuan néacé rabé 'imainun rabé ángel a tubuxun énti 'ain.

¹⁵A rabé 'imainun rabé ángelcama Eufrates baca rapasunuxuan néacé, ax ca anúan camabi unicama rabé 'imainun achúshi oquin téacesa 'áishbi amo 'icë achúshi acama 'ati nëtë utámainun néacé 'ixa. Usa 'ain ca anuxun sanutanun tsépasa ñu nëënti anuaxa banaia a cuaxun, mané banañu tuíncé ángel an néacé ángelcama tubuxun éanxa. Usaqin ca a baritia, a 'uxë, a nëtë, a horabi ca unia 'anun éncë 'iti 'icë quixuan Nucén Papa Diosan méníosabi oquin 'axa. ¹⁶A rabé 'imainun rabé ángelcama aín suntárucamax ca 'aisamaira caballou tsóce 'ixa. Acamax ca 'aisamaira 'aish doscientos millones 'icë quiáxa quia cana cuan.

¹⁷En iscëx ca a caballocama ésa 'ixa: anu tsóce suntárucaman mané chupa atun shicánu 'icë ax ca tsi rëquirucësa 'ianan cuman batsisa 'áishbi tunántani 'ianan curínsa 'ixa. A caballocaman maxcatax ca 'inúanén maxcásä 'ixa. Aín cuébínuax ca tsi rëquirucë 'imainun tsin cuin 'imainun azufre cacë ñu nëëmëti chiquíaxa. ¹⁸Caballonén cuébínuax chiquícé ñucamax chiquíquin ca unicama nëbëtsi, rabé 'imainun achúshi oquin téacesa 'áishbi amo 'icë

achúshi cëñuaxa. ¹⁹A caballocaman inax ca maxcáñu 'aish runusa 'ixa. Anun ca unicama paë tanmiquin 'atimoxa. Usai 'iquin ca caballocaman aín cuébínuax chiquícé ñucama 'imainun aín ina runusa, anun unicama 'aisamaira oquin 'atimocuin cëñuaxa.

²⁰'Aisamaira oquin 'atimocëbia bamacëma unicamax ca sinanaquin, atun ñu 'aisama 'acécama éncëma 'ixa. Ñunshin 'atimacama rabianan ca unin 'acë ñu, curi 'acë 'imainun uxua mané 'acë 'imainun pashian mané 'acë 'imainun maxax 'acë 'imainun i 'acë, a ñucaman isíma 'ianan cuatíma 'ianan nitsíamabi, a rabiquin an 'acésabi oquin ñu 'atima 'ati énquinma 'axa. ²¹Uni 'ati, 'imainun ñu xéax ñubé 'iti, 'imainun aín xanuma 'aínbi xanu itsibé 'iti, 'imainun aín bénëma 'aínbi uni itsibé 'iti, 'imainun ñu mécamatí, acama sinanaquin énquinma usabi oquin 'axa.

Quiricaratsuñu ángel 'ia

10 ¹Bëtsi ángel cushiira, axribia naínuax aia cana isan. Ax ca nëtë cuin mëu nicësa 'ianan aín maxcá manámi nónbai 'imainun aín bémánan bari pëquicësa 'ixa. 'Ianan ca aín quisí rabé tsi rëquiruia iscësa 'ixa. ²Aín mécénan ca bacacé quiricaratsu tuánxa. Usai 'iquin ca aín taë mëqueunén parúnpapa amánan aín taë mëmiunén me amáxa. ³Usai 'itancëx ca 'inúan munuma banacësari banaxa. Banacëbë ca mécén achúshi 'imainun rabé canacamë'ëoribi banaxa.

⁴Caná banacébétan a banacama cuénëoti 'ixunbi cana naínuaxa ésai banaia cuan:

—Canacaxa quicëcama camina uisai quicë cara quixun unin 'unánun cuénëotima 'ain.

⁵Angel an aín taë itsin parúnpapa amánan aín taë itsin me amácë, an ca aín mécén mëqueu 'icë manámi oxa.

⁶Manámi oquin ca caxa:

—Axa bamatimoit tsócë, an naí, me, parúnpapa, acama 'imainun anu 'icë ñucamaribi unio Nucën Papa Dios, an cuamainun cana cain: Ax quiasabi oi ca bérí 'iti 'icën. ⁷Bëtsi ángelnën aín manë banañu banocëbë ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicamaxa, usai ca 'iti 'icë quiásabi oi 'iti 'icën. A bana uisai quicë cara quixun unin 'unánma 'áinbi ca a bana quicësabi oi 'iti 'icën, manë banañu banocëbë.

⁸A ángelnëxa quicëbëtan cana naíucüax banaia cuatécéan, ésaí qui:

—A ángel, axa parúnpapa 'imainun menuribi nixun aín mécenan bacanuxun tuincé quiricaratsu a ca bitsi cuan.

⁹Usaquian 'ë cacëx, ángelu cuanquin cana —quiricaratsu camina 'ë 'inánti 'ai —quixun can. Cacëxun ca 'ë caxa:

—A cénë 'icë, ca bit. Bixun ca pit. Picëx ca min cuébínuax bataira 'aish buna rëpasaribi 'iti 'icën. Usa 'aíshbi ca min pucu 'ucë mëucüax mucaira 'iti 'icën.

¹⁰Usaquin caquian 'ë 'ináncëxun, aín mécenua bixun cana a quiricaratsu pian. Picëx ca 'ën cuébínuax bataira 'aish buna rëpasa 'ixa. Bata 'aíshbi ca 'ën 'ecëx 'én pucunuax mucaxa. ¹¹Usai 'icëbëtan cana énë banaribi cuan:

—Bëtsi bëtsi unibu, bëtsi bëtsi nétenu 'ianan bëtsi bëtsi banan banacé, a unicama ñuia Nucën Papa Dios quicë bana camina unicama ñuixuntécenti 'ain.

**Jesucristo ñuquin an cacë
ca rabé 'icë quicë bana**

11 ¹Usai 'icëbëtan cana Nucën Papa Diosan 'ináncëxun i tsatisa biquin ésaia quiaribi cuan:

—Tsatisa énë i bixun camina anun anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín chaxcé tupúnti 'ain. Tupúanan camina anuxun ñu sanutanun nëénti, aín

chaxcéribi tupúnti 'ain. Tupúanan camina an anuxun Nucën Papa Dios rabicë unicama cara uiti 'icë quixun 'unánuixun tupúnti 'ain. ²A xubu rapasu 'icë me mëníocë, ashi camina tupúntima 'ain. Ax ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicamaxa anu 'inun éncë 'iti 'icën. A unicaman ca cuarenta y dos 'uxécama anu a xubu 'icë éma, Jerusalén, a 'atimoit niti 'icën. Usa 'ain camina a xubu rapasu 'icë me mëníocë, a tupúntima 'ain. ³A unicamaxa 'atimati anu nímainun cana an 'ë ñuquin unicama canun rabé uni xuti 'ain. A uni rabé ax ca rabé olivos cacë iisa 'imainun rabé anu lamparín nanti ñusa 'icën. An ca 'ën xucëxun 'aisamaira nétë, mil doscientos sesenta, a nétëcama 'ë ñuquin bana unicama ñuixunti 'icën. Atux ca masá nuitucé unión pañucésa-ribi chupa pañucë 'iti 'icën.

⁴An 'ë ñuquin unicama cati rabé uni axa rabé olivos cacë iisa 'imainun rabé anu lamparín nanti ñusa 'icë ax ca anua Nucën 'Ibu Dios, axa camabi menu 'icë unicaman 'ibu 'icë, a bëmánon nitsíncë, a 'icën. ⁵Unión a 'atimoisa tancëxun ca atun aín cuébínuax tsi rëquiruia chiquín-quín cénuiua. An a 'atimoisa tancë unix ca usaquian 'acëx bamati 'icën. ⁶A rabëtax ca cushifü 'icën. Usa 'ixun ca 'aisa tanquin atúan Nucën Papa Dios quicësabi oquin bana ñuixummainuan 'úi 'ibúaxma 'inun 'imiti 'icën. 'Aisa tanquin ca bacanu 'icë 'unpax imi 'imiti 'icën. 'Aisa tanquin ca bëtsi bëtsi ñu 'aquin paë tania téméranun unicama 'imiti 'icën. Uiti oquin cara usoquin 'aisa tania usoquin ca 'ati 'icën.

⁷Atúan unicama bana ñuixuncë nétëcama inúcëbë ca piánancë ñuinasa ñu, ax quini chaira 'aish némíinra, anuax chiquítu 'icën. Chiquítancëxun ca an unicama bana ñuixuncë rabé, ami nishi abë 'acánanquin ñusmoquin

bamamiti 'icën. ⁸Bamamicë 'aíshbi maíncëma 'aish ca a èma cha, anu Nucën 'Ibu Jesùs i curúsocënu matásá, Jerusalén, anu 'icë bainu racáti 'icën. A èmax ca Sodoma 'imainun Egípto caquin anéceribí 'icën, anu 'icë unicamaxa Sodoma 'imainun Egíptonu 'icë uníxa 'iásaribiti Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ain. ⁹Rabé 'imainun achúshi nëtë 'imainun nëtë itsi bari xamáruta-mainun anu racácë ca anu cuancé unicama, bëtsi bëtsi unibu, bëtsi bëtsi menuax ucë 'ianan bëtsi bëtsi banan banacë, acaman isquin, uni raíriñéan maíntisa taníabi 'amitima 'icën. ¹⁰A rabëtan Nucën Papa Diosan bana ñuixunquin atun 'uchacama sináncëcupí ca axa Nucën Papa Diosmi sináncëma unicama a rabé bamacë isi cuëenti 'icën. Cuëeni ca abëa nuibanca-cë unicamabë ñu 'inánanti 'icën.

¹¹Rabé 'imainun achúshi nëtë 'imainun nëtë itsi bari xamárucëbë ca a rabëtax bamaxbi Nucën Papa Diosan 'imicëx uinacétéceni niruaxa. Nirucëbë ca an atu iscë unicama ratuti racuéira racuéaxa. ¹²Racuécbëtan ca a rabëtan esaquin caía naínuax banaia cuaxa:

—Néri ca ut.

Cacëx ca axa atumi nishcë unicaman ismainunbi nëtë cuinan nébëtsiocëx naínu cuanxa. ¹³Usai 'icëbë ca me 'aisamaira shaíquaxa. Shaíqui ca Jerusalén èma nébëtsi rabé, mëcën rabé oquin têacësa 'aíshbi amo 'icë achúshi rurucubuaxa. Rurucubëbë ca 'aisamaira uni siete mil bamaxa. Acama bamacëbëtan ca bamacëma unicaman racuéquin, Nucën Papa Dios naínu 'icë rabiaxa.

¹⁴Usaquin ca mëcën achúshi ángelnënaín manë banañu banocëbëtan bëtsi ángelnënribí aín manë banañu banocëbëtan unicaman 'aisamaira paë tantécéanxa. Usocëbëtan ca ángel itsi an

tsiánquiira aín manë banañu, unicama paë tanun banocëma pan 'ixunbi bërí banoti 'icën.

Ashiquin manë banañu banoti

¹⁵Usa 'ain ca a ángelnënbi aín manë banañu banoxa. Banocëbëtan cana naínuax sharati munuma banaia ésai quia cuan:

Bërí ca Nucën 'Ibu Dios 'imainun Cristo, Nucën Papa Dios an uni iéminun caísa, axëshi 'Apu 'ia. Nëtétimoí usabi 'inux ca 'ia.

¹⁶Usai banacëbë ca caniacécë unicama mëcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé, axa anu Nucën Papa Dios 'icë, a bëmánon tsócë, acaman rантин puruni racábuti meu bësuquin Nucën Papa Dios rabiaxa. ¹⁷Rabiquin ca caxa:

Nucën 'Ibu Dios, min cushi ca chaira 'aish bëtsi cushisama 'icën. Camina usabi 'iá 'ianan usabi 'aish, usabi 'iti 'ain. Cushiira 'ixun camina min cuëencësabi oquin 'ain. 'Ai camina bërí mixëshi min unicaman 'Apu 'ain. Usa 'icë cananuna bërí —asábi ca

—quixun caquin mi rabin. ¹⁸Axa mimi sináncëma unicamax ca mimi xuamati nishaxa. Nishcë 'aínbi ca anun min uisoquin caramina atu 'ati 'ai, usoquin 'ati nëtë uaxa. Anun min camabi uni bama 'aíshbia baísquicë isti nëtë ca uaxa. An mix quicë bana uni ñuixuncë unicama, 'imainun axa min aín 'uchacama térénun mimi catamëcë 'ixun min bana cuacë unicama, aín cushi unicama 'imainun cushima unicamaribi, camabi isquinmi anun mibëa 'inun biti nëtë ca uaxa. 'Imainun ca anúan 'uchañu unicama anua atun ñu 'atima 'acë cupí camabi

'uchañu uni 'iti anu cuanti
nëtëribi uaxa.

¹⁹Usai 'icébë ca naínu 'icé anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín xëcüë xéoquixaxa. Xéoquicébëtan cana bunánti, anua Nucën Papa Diosan cuénéo maxax pará rabé nancë, a isan. Iscébëa munuma caná mëriti banacébë ca bëtsi ñuribi sharámainun mecamá shaíquixaxa. 'Imainun ca 'uí 'aíshbi matsiira 'aish iru ax réucubuaxa.

Xanu 'imainun pianancë ñuina chaira capésa 'aíshbi ushíainra ñui quicé bana

12 ¹Usai 'icébëtan cana achúshi ñu naínu 'icé isan, ax ca xanu 'ixa. Xanu 'aíshbi bari mëu nicësa 'ianan ca aín taë shímú 'uxé 'ixa. Aín maxcánu ca mëcén rabé 'imainun rabé 'ispá mañutio-cé 'ixa. ²Tuñu 'aish ca a xanu bacénu paë tani bënëti cuéncéanaxa. ³A istancëxun cana bëtsi ñuribi naínuua isan, ax ca pianancë ñuina chaira, maxë capésa 'ixa. Aín maxcá ca mëcén achúshi 'imainun rabé 'ixa. Usa 'aish ca aín maxcá achúshi achúshinu mañutí 'ixa. Aín matúxcacama ca mëcén rabé 'ixa. ⁴Aín ina chaira anun ca maéncësoquin 'ispacama nëbëtsi, rabé 'imainun achúshi oquin téacësa 'aíshbi amo 'icé achúshi menua nipacénu reúpaxa. Usoquin 'ispá reúpatancéx ca bacénia aín tuá 'enux, tuñu xanu bëmánon niracéaxa. ⁵Niracéxuan caínmáinun ca a xanu bëbu tuá bacéanaxa, ax canitancéx cushi 'ixun ca camabi menu 'icé uníán aín bana cuanun 'imiti 'icén. Usa 'ain ca aín tita bacéncé 'icé, anua ax 'icé anu abé 'Apu 'inun Nucën Papa Diosan buánxia. ⁶Bacéntancéx ca a xanu anu uni 'icëma menu cuanxa, anua ax 'iti Nucën Papa Diosan mënío anu. Mil doscientos sesenta nëtén 'i anu 'ia ca an mëniosabi oquin Nucën Papa Diosan anúan ax upitax tsónun piti 'inánti 'icén.

⁷Usaíá 'ian ca Nucën Papa Diosan nëtënuax, ángelcamán cushi, Miguel, a 'imainun aín ángelcamax, pianancë ñuina chaira maxë capésa a 'imainun aín ángelcamabé 'acananxa. ⁸Acanan-quin ca Miguel 'imainun aín ángelcamán, pianancë ñuina chaira maxë capésacénu aín ángelcama ñusmoxa. Ñusmocébë ca Nucën Papa Diosan nëtënu anua atux 'iti 'áfma 'ixa. ⁹Anua atux 'iti 'áfma 'ain ca pianancë ñuina chaira maxë capésa a aín ángelcamacé-ñunbi Nucën Papa Diosan chiquínxun menu niaxa. A capésa ñuina ax ca an béráma Nucën Papa Diosan uniotabatia uni paran 'aish ñunshin 'atimanén 'apu, Satanás, an camabi menu 'icé unicama paráncé a 'icén.

¹⁰Usaíá 'icébëtan cana Nucën Papa Diosan nëtënuaxa ésaí munuma banaia cuan:

—An ami catamécé unicama, nucën xucéantu, 'atimaquin ñuiquin nëtëquinma nëténbi 'imébi Nucën Papa Dios manónce, ax ca énuia chiquíncé 'icén. Usa 'ain ca bérí an aín cushínbi ainan 'inun uni iémicé, Nucën Papa Dios, ainshi asérabi aín 'Apu 'ixun, aín unicama bérúanan Cristo atun 'Ibu 'inun 'imiaxa. ¹¹Aín unicama, nucën xucéantu, ax ca Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, ami catamécé cupí atun 'ucha téréncé 'ianan aín bana énquinma sináncé 'aish, ñunshin 'atimanén 'apúan 'atima ñu 'amicéma 'ixa. Atun ca axa ami nishcë unin bëtsi bëtsi occéx bamatisa 'ixunbi Nucën Papa Diosmi sinánti éncëma 'icén. ¹²Ñunshin 'atimanén 'apu a Nucën Papa Diosan aín nëtënu chiquíncé 'ain, camina a nëtënu 'icécama, mitsux cuéenti 'ain. Mitsu usaquin canan cana axa menu 'icécama 'imainun axa parúnpanu 'icécama ésaquin cain: Nucën Papa Diosan aín nëtënu chiquíncé 'aish ca ñunshin

'atimanën 'apu 'aisamairai nishaxa, anun an ñu 'ati nêtë ca 'itsama 'icë quixun 'unani. Nishquian ñu 'acébëtan camina 'aisamaira masá nuituquin témérati 'ain.

¹³Usaía naínuax banaia 'ën cuacëbë tan ca pianancë ñuina chaira maxë capésa an —naínua chiquínxun ca 'ë menu nixa —quixun 'unánquin, xanu axa bëbu tuá bacéncë, a 'atimonuxun nuiaxa. ¹⁴Nuicëxbi ca a xanux Nucën Papa Diosan 'imicëx, tétëcamë'eoñ pêchisa rabé 'aish aín pêchi chaira 'iaxa. Anun anu uni 'icëma me, anu a ñuina chaira capésa ax cuantima, anu nuánti cupí ca usaquin Nucën Papa Diosan 'imiaxa, anuxun an mëniosabi oquin rabé 'imainun achúshi baritia 'imainun mécën achúshi 'imainun achúshi 'uxën piti 'inánuxun. ¹⁵Ñuina chaira capésa an ca a xanua bacan buántanun quixun aín cuëbitan 'unpax chaira, a caxuxun xucaxa. ¹⁶Usocëbë ca me amo rabé tuqui baquicëbë, a ñuinacan xucacë 'unpax me 'ucë mëu atsini nêtéáxa. Usai 'iá 'unpax me 'ucë mëu atsíncëbëtan ca a xanu bacan buáncëma 'icën. ¹⁷Usai 'ia isi ca ñuina chaira capésa ax 'aisamairai xuamati xanumi nishaxa. Nishi ca a xanun rëbúnqui raíri, an Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'acë 'ianan an Jesucristomi sinánti èncëma, a unicamabë 'acanani cuanxa.

Ñuinacan'eo rabé ñui quicë bana

13 ¹Usai 'icëbëtan cana parúnpapa masinu nixun ñuinacan'eoñ parúnpapanuax uax 'iruia isan. A ñuinacan'eoñ ax ca aín matúxcanëx mécën rabé 'imainun aín matúxcanu 'icë mañutiribi mécën rabé 'iaxa. Usa 'aish ca aín maxcataxribi mécën achúshi 'imainun rabé 'imainun, aín maxcáca-manuribi Nucën Papa Dios 'atimaquin ñui quicë bana cuénëocë 'iaxa. ²A

parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'eoñ ca paru 'inúansa 'ianan aín taë xaéon taësa 'ianan aín cuëbitax 'inúan cuëbisa 'iaxa. A parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'eoñ ca capésa ñuinacan aín cushi 'inánan, aín bana cuacësaribi oquin aín bana cuanan unicaman an sinánmicësa oquin 'anun 'imiaxa. ³Ën iscëx ca a parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'eoñ aín maxcá achúshi, unin motisama oquin tëacësa 'aíshbi mooxa. Mocëbë ratúquin ca camabi menu 'icë unin —cushiira ca ax 'icë —quixun sinánxa. Usaquin sinánquin ca aín bana cuaxa. ⁴Parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'eoñ a, aín cushi 'ináncë cupí, ca capésa ñuina chaira a camabi menu 'icë unicaman rabiaxa. Rabianan ca parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'eoñ rabi —asaribi ñu ca 'áima 'icë —quianan ca —axa abë 'acananti ca 'áima 'icë —quiaxa.

⁵Usai quicëbëtan ca parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'eoñ, ax a cérúai ami 'atimati bananun Nucën Papa Diosan éanxa.

Usaquin ca cuarenta y dos 'uxéan unicaman aín bana cuanun éanxa.

⁶Usaquin encëxun ca aín cuëbitan Nucën Papa Dios 'imainun anua ax 'icë 'atimaquin ñui bananan, aín nêtënu abë 'icë aín unicamaribi 'atimati banaquin ñuiaxa.

⁷Usaquin encëxun ca camabi menu 'icë unicama, axa Nucën Papa Diosmi catamëcë, abë 'acananquin ñusmoxa.

Ñusmoxun ca camabi menu 'icë unicama, bëtsi bëtsi unibu, bëtsi bëtsi banan banacëcama, aín bana cuanun 'imiaxa.

⁸Ënë menu bucucë, ui unicamax cara me uniotabacë 'ain, Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, aín quiricanu aín anë cuënëoma 'icë, a unicaman ca axa parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'eoñ aín bana cuanan rabiaxa.

⁹Uicaman cara upí oquin 'unántistaña an ca aín pabitan énë bana

cuaquin aín nuitunënbi sinánquin cuati 'icën, ésai quicë: ¹⁰Uicaman cara uni itsi sipuanun 'inania, acamaxribi ca sipuacé 'iti 'icën. An uni itsi manë xëtocën 'acé uni, a ca bëtsi unírribi usaribi oquin 'ati 'icën. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Diosmi catamëcë unicaman uisai cara ñu 'icëbétanbi Nucën Papa Diosmi sinánti éntima 'icën.

¹¹Bëtsi ñuinacan'ëoribi cana me mëucüaxa aia isan. Aín matúxca rabëtax ca carneronën matúxcasaribi 'ixa. Ax ca capésa ñuina chaira ax banacésaribi banaxa. ¹²A ñuinacan'ëo me mëucüax ucë, aín cushi ca parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo abë 'aish aín cushisaribi 'ixa. Usa 'ixun ca camabi menu 'icë unicaman partúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo, axa motisama oquin tëacé 'aíshbi mocë, a rabinun me mëucüaxa ucë ñuinacan'ëon rabimiaxa. ¹³Me mëucüaxa ucë ñuinacan'ëo an ca unian iscëma ñu 'anan unin 'acëma ñu 'axa. Usaquin 'anan ca unicaman ismainunbi tsi naínua menu 'ibúmiauxa. ¹⁴Parúnpapanuax uaxa 'irucë ñuinacan'ëon ismainun, usoquin 'anúan Nucën Papa Diosan èncëxun ca unían iscëma ñu 'anan acëma ñuribi 'aquin, ènë menu 'icë unicama paránxa. Paránan ca a ñuinacan'ëo parúnpapanuax uaxa 'irucë axa manë xëtocën motisama oquin tëacé 'aíshbi mocë, abi tanquín a iscësaribi 'itánun 'anun uni 'amiaxa. ¹⁵Amitancë xun ca parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo a tanquín 'acé ñu a banamiaxa. Banamiquín ca uicaman cara a ñu ax isa dios 'icë quixun rabicëma 'icë, acama 'anun quixun uni 'amiaxa. ¹⁶Usaquin 'anan ca camabi uni, 'apu unicama 'imainun 'apuma unicamaribi, ñuñu unicama 'imainun ñuñuma unicamaribi, an uni ñu mëëxuncëma unicama 'imainun an uni ñu mëëxuncë unicamaribi, camabi aín mëcën mëqueu

parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo-nan 'inun 'unántioquin cuénëocë 'inun 'amiaxa. 'Amianan ca aín mëcën mëqueu 'unántiocëma 'icë, aín bëmánanu 'unántioquin cuénëomiaxa. ¹⁷Unántioquin cuénëocë bana ax ca parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'ëo aín anë 'ixa. Aín anë 'acëma 'ain ca aín número cuénëocë 'ixa. Ui unicamax cara 'unántioquin cuénëocëma 'icë an ñu maruanan ñu biti ca 'afíma 'ixa. ¹⁸An ñu 'unáncë unin ca parúnpapanuax uaxa 'irucë ñuinacan'ëo uisai quicë cara aín número 'icë quixun 'unánti 'icën. Aín númeronëx ca, seiscientos sesenta y seis (666) 'icën. Anënu 'aíshbia número ñu unisaribi ca a ñuinacan'ëon número 'icën.

Ciento cuarenta y cuatro mil únixa cantati bana

14 ¹Usaquin istancëxun istécënquin cana Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, a matá me Sión cacë, anua Jerusalén 'icë, anu nicë isan. ²Èn iscëx ca abë 'aisamaira uni, ciento cuarenta y cuatro mil (144,000) unicama, axa aín bëmánanu Cristonën anë 'imainun Nucën Papa Diosan anënribi cuénëocë, a unicamax 'ixa. ²A isanan cana naínuaxa banaia cuan. A banax ca baca xuqui cushfinra banaruia cuacësa 'ianan caná munuma banacésaribi 'aish 'itsa unian aín arpa 'aia cuacésaribi 'ixa. ³Acama ciento cuarenta y cuatro mil unicamax ca anun cantacëma, canta iotan cantaxa. A cantax ca anu Nucën Papa Dios 'icë a bëmánon 'imainun axa bamatimoi tsócë 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, acama 'imainun anu 'icë caniacëcë unicama mëcën rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé, acaman bëmánauncüaxa cantacë 'ixa. Uinu 'icë unínbì ca a canta 'unántima 'icën,

unicama ciento cuarenta y cuatro mil (144,000) a Nucën Papa Diosan ainan 'inun iémicë, acaman cuni ca a canta 'unánxa.⁴ A unicamax ca xanubë 'uchacëma 'ianan ñu 'atima 'ati cuëenima Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama ainanshi 'aish, ax quicësabi oi 'ia. Acamax ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun iémicë 'ianan Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, ainanribi 'inun aín 'uchacama térenç a 'icën.⁵ Ènë unicamax ca aín nuitu asérabi upí 'aish cëmëi banacëma 'aish anu Nucën Papa Dios 'icë aín bëmánon 'ia.

Rabé 'imainun achúshi ángelnëxa bana

⁶Usa 'ain cana bëtsi ángelribi isan. Camabi unin cuanun ca naínu nuani munuma banai, Cristo cupí ca unicamax xénfbua 'aínbi Nucën Papa Diosnan 'iti 'icë quiaxa. Camabi menu 'icë unicama bëtsi bëtsi unibu, bëtsi bëtsi menu 'icë, bëtsi bëtsi banan banacë an cuanun,⁷ ca ésaí munuma banaquin caxa:

—Anun Nucën Papa Diosan camabi uni aín ñu 'acësabi oquin, uisa cara oti 'icë usoquin 'ati nëtë ca uaxa. Usa 'ain camina ami racuéquin a rabiti 'ain. An naífcama, mecamá, parúnpapacama, xéxácama unio, a camina rabiti 'ain.

⁸Usai quicëbë ca bëtsi ángelribi a caxu ai quiaxa:

—Babilonia, a éma chaira, anu 'icë unicaman ca aín xanuma 'aínbi xanu itsin ñunshini cuëénti, 'imainun 'aisamaira ñu 'atima, an 'acësaribi oquian 'anun quixun camabi menu 'icë unicama 'unánmiaxa. A éma 'imainun anu 'icë unicamax ca bërí cënúaxa, ca 'áima 'icën.

⁹Usai 'icëbë ai ca bëtsi ángelribi munuma banai ésaí quiaxa:

—Uicaman cara parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'eo 'imainun a tanquian

a iscësa oquin unin 'acë ñu a rabicë cupí aín bëmánanu cuënëocë unicama, 'imainun aín bëmánanu cuënëocëma 'aish aín mëcénua cuënëocë 'icë¹⁰a unicama ca Nucën Papa Diosan 'aisamairai ami nishquin castícanti 'icën. Acaman ca anuaxa manë tsi 'imainun azufre réquirë, anuxun 'aisamaira oquin paë tanti 'icën. Nucën Papa Diosan ángelcama 'imainun Carnero 'icësaribitia unin 'ucha cupí bama, acaman ca atúxa usai 'ia isti 'icën.

¹¹Manë tsi anuxuan atun xénibua 'aínbi paë tanti, anuax ca aín cuin nëttima téxequiruia. Usai ca an parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan'eo, 'imainun a tanquian a iscësa oquin unin 'acë ñu a rabicë unicama, 'imainun ñuinacan'eo ané anu cuënëocë unicaman nëttimoquin nëténbi imébi paë tanti 'icën.¹²Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan unicama, an aín bana quicësabi oquin 'anan Jesúsmi catamëcë, acaman uisai cara ñu 'icëbë téméraquinbi asérabi ami sinánti éntima 'icën.

¹³Usai ángel banaia cuatancëxun cana naínuaxa ésaquin 'ë cai banaia cuan:

—Ènë bana ca cuënëot: Ax Nucën Ibu Jesucristomi catamëcë unicamax ca bamatancëx chuámarua tani cuëénti 'icën. Naínuaxa banai quicësari bi oíca Nucën Papa Diosan Béru Ñunshin Upí ésaí quia: Usa unicaman ca bamatancë xun témératëcënquin paë tantécëntima 'icën. Añu ñucama cara Jesucristonan 'ixun a 'axuanxa, acama ca Nucën Papa Diosan manuquinma sinania. Usa 'ain ca a unicama chuámarua tani cuëénti 'icën.

Uva bimi bicësaribi oquin uni biti bana

¹⁴Usaquin istancëxun istëcënquin cana nëtë cuin uxuanua unisa 'aish tsóce isan. Aín maxcánu curi 'acë mañuti 'imainun ca aín mëcénan machítusa 'aishbi téntúñu manë cuënuçë tuíncë

'iaxa. ¹⁵Usai 'imainun ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anuax bëtsi ángel chiquíaxa. Chiquiti munuma banaquin ca axa nëtë cuínu tsócë a caxa:

—Bimicama ca pëcëti sénéanxa, anun a biti nëtë ca uaxa. Min manë cuënucë, anun camina bimicama biti 'ain, bixun camina timëti 'ain.

Usai bimi biti ñui quíbi ca ángel, uni biti ñui quiaxa. ¹⁶Quicëbétainshi ca axa nëtë cuínu tsócë an, unfan manën tëaquin bimi upíbu bicësaribi oquin, camabi uni upíbu biaxa.

¹⁷Usoquian axa nëtë cuínu tsócë uni an upí unibu bicëbë ca bëtsi ángel naínu 'icë anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuax chiquíaxa. Chiquíquiani ca anribi machítusa 'áishbi téntúnu manë cuënucë buánxu. ¹⁸Buania chiquícëbë ca ángel itsi, an ñu tsi nëénmianan tsi bëñanti cushiñu, ax anuxun sanutanun tsépasa ñu nëënti anuan chiquíaxa. Chiquítancëxun ca munuma banaquin axa manë cuënucënu ángel caxa:

—Uvas bimicama ca pëcëti sénéanxa. Usa 'ain camina min manë cuënucë, anun tëaquin uvas bimicama biti 'ain, bixun camina timëti 'ain.

¹⁹Quicëbétan ca ángelcaman aín manë cuënucë, anun tëaquin biquin timëtancë xun, anuxun chinínti anu buánxun bucúanxa. Usoquin 'acë, ax ca an aín bana cuaisama tanquin Nucën Papa Dios nishmia unicama a ñui quicë 'icën. Ax ca uisaira oquinshi cara Nucën Papa Diosan a unicama castícantí 'icë qui quicë 'icën. ²⁰Usoquian anuxun uvas bimi chinínti anu bucunia cana isan. Iscëx ca émanuax anuxuan chiníncancëx 'aisamaira imi ébanquianxa. A imi ébanquianxa racácë, aín nëmin ca caballo nicë aín cuébí sénën 'iaxa. Usa 'aish ca a imia me mapubiani ébanquiancë, ax trescientos kilómetros sénën 'iaxa.

Ashiquian ángelnën, mécën achúshi
'imainun rabé oquin unicama paë tanmia

15 ¹Usai 'icëbétan cana bëtsi ñuribi naínu 'icë isan. A isi cana ratúan. Ratúquin cana ángel mécën achúshi 'imainun rabé isan. Acama achúshi achúshinëx ca anun menu 'icë unicama aín 'ucha cupí castícantí ñuñu 'iaxa. Usoquin ca anuishi sénéonquin aín nishcë sénéntanun Nucën Papa Diosan 'amiaxa.

²Usoquin ángelcama isanan cana parúnpapa upí, bëxnan bëxnánquicë iscësa 'áishbi 'unpáxma 'aish tsi rëquirucëcëñun mëscucë iscësa isan. Anu ca 'aisamaira uni, arpa, anun Nucën Papa Dios rabiti, a ñuñu sëtéaxa. A unicamax ca parúnpapanuax uaxa 'irucë ñuinacan 'éo, a rabicëma, 'ianan a tanquin unin 'acë ñu rabicëma, 'ianan aín número aín bëmánan 'imainun aín mécénu 'acëma 'iaxa. ³Anuax ca Nucën Papa Dios rabi cantaxa. Moisés, an Nucën Papa Diosan cacësabi oquin 'á, a sinánan Carnero 'icësaribitía unin 'ucha cupí bama, an Nucën Papa Dios cuëëncësabi oquin 'á, aribi sinani ca Nucën Papa Dios rabi cantaxa. Ésai quicë ca a canta 'iaxa:

Minimi 'acë ñucamax ca upíira 'icën, unin sináncësamaira oquin sinánquin camina ñu 'acën. Mix camina Nucën 'Ibu Dios 'ain. Min cushix ca chaira 'aish bëtsi cushisama 'icën. Mix cushiira 'aish camina camabi menu 'icë unicaman 'Apu 'ain. Usa 'aish camina sinánñuira 'ixun paránquinma atúxribia upí 'inun 'iminux atun 'Apu 'ain. ⁴Nucën 'Ibu Dios, ¿uix cara mimi racuétima 'ic? ¿Uin cara mi rabbitima 'ic? Mixëshi camina upíira upí sinánñu 'ain. Mix upí sinánñu 'ixun ñu upíshi 'aia iscë

'ixun ca camabi menu 'icë unicaman mimi sinánquin mi rabiti 'icën.

⁵A unicama cantaia istancëxun istécënquin cana naínu 'icë anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu, aín xëcüea xéóquia isan. A xubu mëúira 'icë 'iti anu ca bunánti anua Nucën Papa Diosan cuëñeo maxax pará rabé nancë 'ixa. ⁶Xéóquicébë ca ángel, axa anun menu 'icë unicama 'aisamaira oquin témérarmiti ñuñu mëcén achúshi 'imainun rabé, acamax anuax chiquíaxa. Aín chupax ca xapusa ñu uxuira 'acë, 'ianan chuañuma upíira upí 'ixa. Anúan shitéceréquicé ax ca curi 'acë 'ixa. ⁷Usa 'ain ca ángelcama chiquitia axa 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu acama achúshinén a ángelcama achúshi achúshi, xanpa curi 'acë 'inánxa. A xanpacamanu ca axa bamatimois tsocé Nucën Papa Diosan, anun atumi nishquin an 'atima ñu 'acë unicama castícantí ñu 'ixa. ⁸Angelcama anuax chiquícébë ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu anua aín cushi 'ain, tsin cuinan nuturucésa 'ixa. Usai 'icë cupí ca a mëcén achúshi 'imainun rabé ángelcaman ñu 'atia sénéntamainun uinu 'icë uníxbi a xubunu atsíncëma 'icën.

Anun uni paë tanmiti xanpanu 'icë ñucama ñui quicé bana

16 ¹Usai 'icébétan cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu 'ucë mëúciáax munuma banaquin a ángelcama caíá esai quia cuan:

—Mitsun xanpa buani camina anu 'icë ñucama, anun Nucën Papa Diosan an ñu 'atima 'acë unicama castícantí, acama menu tutucai cuanti 'ain.

²Cacëx cuanxun ca achúshi ángelnén pain aín xanpanua 'icë ñu menu tutucaxa. Tutucacébë ca uicamax cara axa parúnpapanuax uax 'irucë ñuinacan

'éonan 'icë 'unántioquin cuëñeoçë, 'ianan a tanquian a iscësa oquin unin 'acë ñu rabicë unicamanu 'aisamaira chancu 'iruaxa. Usai 'iquin ca aín nami chéquimiquin 'aisamaira oquin paëoxa.

³Usai 'icébétan ca bëtsi ángelnén aín xanpanu 'icë ñu parúnpapanu tutucaxa. Tutucacébë ca parúnpapa, uni bamacé nén imisa 'ixa. Parúnpapa axa imi 'ain ca anu 'icë ñuinacama bamaxa.

⁴Usai 'icébétan bëtsi ángelnénribi aín xanpanu 'icë ñu bacacamanu 'anan xëxácamanu tutucacébë ca a 'unpáxcamaribi imi 'ixa. ⁵Usaíá 'unpáxcamá 'icébétan cana an bacacama iscë ángel esai quia cuan:

—Nucën 'Ibu Dios 'aish ca min sinan usabi asérabi upíira upí 'icën. Mix camina usabi 'iá 'aish usabi 'ain. A 'unpáxcamami usoquin imi 'imia isquin cana 'unan, min sinan upí 'ixúnni ñu 'aisama cuëñcëma cupí camina usoquin 'an. ⁶Minmi usoquin téméramicë unicama an ca min uni 'itsaira 'anan an mixmi quicé bana uni ñuixuncë uni 'itsaira bamamiaxa. Usaquier 'acë cupí camina a xéanun imi 'inan. Atun 'ucha cupíbi ca usai 'ia.

⁷Usaquin cuanan cana anuxun tsépasa ñu sanutanun nëënti, anuax esai qui banaia cuan:

—Usa ca. Nucën 'Ibu Dios 'aish camina min cushi chaira 'aish, bëtsi cushisama 'ain. Min sinan upíira 'ixun camina uisa caramina oti 'ai usoquin 'an. Mixmi ñu 'atima cuëñcëma cupí camina usoquin 'an.

⁸Usai 'icébétan ca bëtsi ángelnénribi aín xanpanu 'icë ñu tutucaquin barinu anpéncaxa. Anpéncacébétan ca cushiira pëquiquin, barin 'itsisan unicama xaronun Nucën Papa Diosan 'imiaxa.

⁹Usoquier 'aisamaira oquin 'itsis oquin xarocéxunbi ca unicaman sinanaquin atun ñu 'aisama 'acécama éncëma 'icën.

Eníma 'ianan ca Nucén Papa Dios rabicéma 'icén. Nucén Papa Diosan ca anúan atu castícancé ñucama nöténtsianxa. Usaquian 'ati 'aíshbi ca sinanatíma ami xuamati nishi Nucén Papa Diosmi 'atimati banaxa.

¹⁰Usai 'icébétan ca bëtsi ángelnénribi aín xanpanu 'icé ñu, anua parúnpapanuax uax 'irucé ñuinacan'eo 'icé, anu tutucaxa. Tutucacébë ca anua an 'ibuacé unicama 'icé ax bëánquiaxa. Usai 'icébétan 'aisamaira oquin paë taní ca aín unicama bënéaxa. ¹¹Paë taní bënéquin ca aín paë 'imainun aín chancu 'aisamaira 'ain, axa naínu 'icé Nucén Papa Dios, ami nishi 'atimati banaquin ñuiaxa. Usai 'i ca ñu 'atima 'ati éni sinanacéma 'icén.

¹²Usai 'icébétan ca bëtsi ángelnénribi aín xanpanu 'icé ñu Eufrates bacanu tutucaxa. Tutucacébë ca aín 'unpax esquialxa, aucüaxa bari urucé menu 'icé 'apucamaxa anun unun. ¹³Esauquin isanan cana capésa ñuina chaira, 'imainun parúnpapanuax uax 'irucé ñuinacan'eo, 'imainun an Nucén Papa Dios rabiquinma ñuinacan'eo rabinun quixun unicama paráncë, acaman cuébñuaxa ñunshin 'atima, tuan titá iscësa ñu rabé 'imainun achúshi chiquitia isan. ¹⁴A ñunshin 'atimacama tuan titá iscësa, acaman ca unicama paránuxun unin 'acéma ñu 'axa. Usoquin 'anan ca camabi menu cuanquin, anu 'icé 'apucama aín suntárucamaxa bëtsi menu 'icé suntárbë 'acananux tsuáquirunun sinánmiauxa. Usa 'ixun ca camabi uni timéaxa, axa aín cushi chaira 'aish bëtsi cushima Mucén Papa Dios, an unu 'aisamaira oquin atu castícanti nöté sénéncébétan. ¹⁵Esai ca 'iti 'icén: An ñu mécamacé uníxa unin sináncéma 'aínbi 'icésaribí cuatsini cana 'ëx uti 'ain. 'Ex ucébë ca an upí ñu 'aquin 'ëx uti caíncë uni, ax

cuëénti 'icén. Ax ca chupa upí pañucësa 'aish rabíntima 'icén. Usa 'aish ca chupañuma 'icëa uni raírinëñ iscëxa uni rabíncésaribi 'itima 'icén". ¹⁶Ñunshin 'atimacama tuan titá iscësa, an sinánmiceç ca camabi menu 'icé 'apucama 'imainun aín suntárucamax Armagedón cacé me anu timéaxa. A mex ca hebreo banan Armagedón cacé 'icén.

¹⁷Usai 'icébétan ca anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubunuax chiquíce ángel itsínribi aín xanpanu 'icé ñu tutucaxa. Tutucacébëa naínu 'icé anuxun Nucén Papa Dios rabiti xubu anua Nucén Papa Dios 'icé anuax esai banaia cana cuan:

—Anuishi sénéñquin cana 'an.

¹⁸Usai 'icébë ca caná mëriti banacébë bëtsi ñuribi sharámainun mecamshaquíquiaxa, uisa nöténbia unin tansamaira oi. ¹⁹ICébë ca Babilonia cacé éma, ax achúshi 'aíshbi rabé 'imainun achúshisa 'itánun tuquimainun camabi menu 'icé éma chanu 'icé xubucamax rurucubuaxa. Usaribi oquin ca Nucén Papa Diosan Babilonianu 'icé unicamami nishquin, atun ñu 'atima 'acé a manucéma 'ixun paë tanía témératanun castícanax. ²⁰Mecama shaquícëbë ca nasícamá 'imainun matá me 'imainun aín bashicamaribi 'aíma 'inun nötéaxa. ²¹Imainun ca 'uí 'aíshbi matsiira 'aish iru, acamax naínuax achúshi achúshinëx cuarenta (40) kilosa 'aish rëucubuaxa. Rëucubucébëtan 'aisamaira oquin paë taní ca ami nishi a unicamax Nucén Papa Diosmi 'atimati banaxa.

'Atima xanu ñuibi Babilonia
'atimoti ñui quia bana

17 ¹Usai 'icébétan ca xanpañu mécen achúshi 'imainun rabé ángelcama, a achúshinëx 'enu uquin, xanu ñuicësoquinbi Babilonia ñuiquin esauquin 'ë caxa:

—'Aisama 'aish ca Babilonia émanu 'icé unicamax énë xanusa 'icén. Ca ut. Mi cana xanu 'atima, axa parúnpapa camánan tsócë, a cara aín 'ucha cupí usoquin Nucén Papa Diosan castícanti 'icé quixun mi ismítí 'ain. ²A émanu 'icé unicaman ca bëtsi menu 'icé unicamacéñun atun 'apuburibi, atun 'acésaribi oquian ñunshínquin 'atima ñu 'anun 'amiaxa.

³Usaquin catancëxuan ángelnën, namáquin iscësa oquin isnun anu uni 'icéma menu 'ë buáncëxun cana xanu achúshi ñuinacan'éo ushían a camánan tsócë 'isan. A ñuinacan'éo anu ca 'itsa anë cuénëocë 'iaxa, anë 'aisama, Nucén Papa Diosmi 'atimati banacé ca a anécamax 'iaxa. Usa 'aish ca aín maxcácama mëcén achúshi 'imainun rabé 'aish aíñ matúxcacama mëcén rabé 'iaxa. ⁴A xanu anu tsócë ax ca aíñ chupa minanën pucucësa 'imainun ushían 'iaxa. 'Imainun ca ñun curánan curi 'acé 'ianan maxax upíira upí 'acé 'ianan perla pañuce 'ixun curi 'acé xanpa tuíncë 'iaxa. A xanpanu ca aíñ ñu 'aisama 'acécama purucësa 'iaxa. ⁵Usa 'aish ca aíñ bëmánanu achúshi anë unin 'unáncëma 'aishbi ésaí quicé 'iaxa: "Ënë éma cha, Babilonia, ax ca 'aisama xanusaribi 'icén. Usa 'aish ca a an 'unánmicé 'aish camabi uni 'imainun xanu, an nu 'aisama 'acé aíñ titasa 'icén". ⁶A xanúxa, Nucén Papa Diosan uni 'icéa unin 'acé 'imainun an Jesucristo ñuiquin uni bana ñuixuncë cupía unin 'acéx bamacé unicaman imi xéax, anun paéanx cuéeinra cuéenia cana isan. Isi, cana ratúira ratúan. ⁷Ratutiabi ca xanpa tuíncë ángelnën 'ë caxa:

—¿Uisacatsi caramina ratutin? A xanu 'imainun ñuinacan'éo anu a xanu tsócë, axa aíñ maxcá mëcén achúshi 'imainun rabé 'ianan aíñ matúxcxa mëcén rabé, a

rabëtax cara uisa 'icé quixuan unin 'unáncëbëtanmabi cana mi 'unánmiti 'ain. ⁸A ñuinacan'éo a min iscë, ax ca 'iacëxa, 'aishbi ca bëri 'áima 'icén. Ca quini cha némíinra anu 'icén. Anu 'aishbi ca anu xénibua 'aínbì paëira tani témérati anu cuanux, quini cha némíinra anuax chiquítí 'icén. A ñuinacan'éo anua xanu tsócë, axa parúnpapanu 'ia, axa anu 'iá, 'aishbi nëtéa 'aish utécenia isi ca a Nucén Papa Diosan nëtënu 'iti oquin nëté ióñubi aíñ anë cuénëoma unicama, ax ratúira ratúti 'icén.

⁹Sinánñu 'ixun camina 'en mi cacë bana upí oquin cuati 'ain. Ënëx ca esa 'icén: Anua xanu tsócë ñuinacan'éo, aíñ maxcácama mëcén achúshi 'imainun rabé, acamax ca matá me mëcén achúshi 'imainun rabé, anu a xanu tsócë, asaribi 'icén. ¹⁰Usa 'aish ca mëcén achúshi 'imainun rabé 'apucama asaribi 'icén. A 'apucamax ca mëcén amo 'icé sénën, axira paían cushi 'icé axa bamacé bë bamacébë 'apu 'iacëxa. Achúshinëx ca bëri usaribi 'apu 'icén, bëtsi ca 'icéma pain 'icén. Ax ca 'apu 'aishbi xénibunu-xunma 'aia. ¹¹Acamax achúshi achúshinëx 'icébë ca acama 'icésaribi 'aishbi bëtsi axribi 'apu 'iti 'icén. Ax ca ñuinacan'éo, anu a xanu tsócë, axa 'iá 'aishbi nëtéecë, a 'iti 'icén. 'Apu 'itancëx ca anu ax xénibua 'aínbì paëira tani témérati anu cuanti 'icén.

¹²A ñuinacan'eon matúxcxa mëcén rabé isquin camina mëcén rabé 'apu sinánti 'ain. Ax 'apu 'aishbi ca 'apu 'icéma pain 'icén. Atux ca a ñuinacan'éo abë 'apu 'iti 'icén, 'aishbi ca xénibuti 'ima achúshi horaishi 'apu 'iti 'icén. ¹³A mëcén rabé 'apucaman ca raírinëñ sináncësaribi oquin sinania. Acaman ca a ñuinacan'eon cacësabi oquin 'anan atúan 'ibuacé unicama usaribi oquin 'anun 'amiti 'icén. ¹⁴Acamax ca Carnero

'icésaribitia unin 'ucha cupí bama abé 'acananti 'icén. 'Acananquin ca Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, ax cushiira 'aish, 'ibucaman 'Ibu 'ianan 'apucaman 'Apu 'ixun axa abé 'acanancé cama ñusmoti 'icén. Axa abé 'icécaman ca a amia cataménun caísquin Nucén Papa Diosan sinánmicé 'ixun uisai cara ñu 'icébétanbi a èncéma 'icén. Usa 'ixun ca Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama abé 'icécaman axa abé 'acanancé cama ñusmoti 'icén.

¹⁵Usaquin catancéxun ca ángelnën ñesaquin 'ë catéceánxia:

—Parúnpapacama, anua 'atima xanu tsóce, a isquin camina 'aisamaira uni, camabi menu 'icé unibu 'ianan camabi banan banacé unibu acama sinánti 'ain. ¹⁶A mécén rabé matúxca a isquinmi mécén rabé 'apu sináncé, acaman ca ami nishquin a xanu ñusmoti 'icén. Ñusmonan ca chupañuma 'imianan aín nami pianan tsin nëenti 'icén. ¹⁷Usaí 'inun ca Nucén Papa Diosan a mécén rabé 'apucama bëtsin sináncésaribi oquían sinánun 'imiaxa. Nucén Papa Diosan 'imicéxun ca atun, anua a xanu tsóce ñuinacan'ëon cacésabi oquin 'anan atúan 'ibuacé unicama usaribi oquin 'anun 'amiaxa. Afn banacama sénéntamainun usai 'inun ca Nucén Papa Diosan 'imiaxa. ¹⁸Ami iscé xanu a sinánquin camina éma cha, anu 'icé unicama 'aisama 'ixun camabi menu 'icé 'apucama 'imainun atun unicama, asaribia 'inun 'unánmicé, a sinánti 'ain.

Babilonianu 'icé unicama ñusmo

18 ¹Usai 'icébétan cana bëtsi ángel naínuax aia isan. Ax cushiira 'ixun ca aín pëcacén mecamo pëcaxa. ^{2,3}Ai ca munuma banai quiaxa:

—Babilonianu 'icé unicaman 'aisamaira oquin ñu 'atima 'acé 'ixun ca bëtsi mecamanu 'icé unicamanribia

usaquin 'anun sinánmiala. Camabi nëtënu 'icé 'apucamaxribi ca Babilonianu 'icé unicaman 'aia isi aín unicamabé usaribiti 'i cuëéanxa. Babilonianu 'icé an ñu marucé unicamax ca 'itsa ñu upíira 'imainun cupíira bianan maruanan aín nuitunën upí oquin sinanima 'itsa curíquiñuishi 'iti sinánxa. Atúxa usai 'ia isi ca camabi menu 'icé an ñu marucé uni, Babilonianu 'icé ñu biquin marui 'itsa curíquiñu 'iasha. A émanu 'icé unicamaxa usai 'i 'aisama 'icé ca Nucén Papa Diosan ñusmoxa. Ñusmocébë ca anu 'icé xubucama rurucubuaxa. Usa 'ain ca ñunshin 'atimacama anu bëri 'ia, uisaira ñunshin 'atimacama cara, ax ca anu 'ia, 'imainun ca uisa ñu pëchii 'atima cara unin cuëéncéma, axribi anu 'ia.

⁴Usai naínuax ucé ángel quicébétan cana naínuaxa bëtsi banan banaia cuan, éesai quicé:

—En unicamax, mina anu 'icé unicama 'icésaribiti 'uchain camina a émanuax cuanti 'ain, a unicama atun 'ucha cupí téméraramicésaribi oquin mitsuribi téméraramiti rabanan. ⁵Atun 'ucha ca 'aisamaira 'icén, ñu manámi chajoruquin bucúncësa ca ax 'icén. Usa 'icé ca Nucén Papa Diosan atun 'uchacama manuquinma sinánxa. ⁶Anu 'icé unicaman uni raíri téméraramicésaribi oquin camina mitsun atu téméraramiti 'ain. Atúan uni raíri téméraramicésamaira oquin camina aturibi téméraramiti 'ain. ⁷Anu 'icé unicaman rabíquin, —nux cananuna bëtsi unicamabéstan sénénmaira 'ai —quixun sinánan atux cuëéncésabi oquinshi 'aíabi camina acama 'aisamairai téméraranun 'imiti 'ain. Atun ca “en cana casunaméecé xanun 'acésoquin témératima 'ai” quixun sinanía. ⁸Usaquin sináncébëbi ca anúan atu téméraramiti nëtë uti 'icén. A

nëtëen ca 'itsa uni bamati 'icën. 'Imainun ca rafrícamax rarumati téméranañ 'acéñuma 'aish bamatisa tanti 'icën. A nëtëen ca a émacamax tsin picë 'iti 'icën. Usaquin ca Nucën 'Ibu Diosan ax cushiira 'ixun atun 'uchacama cupí atu 'ichoquin castícantí 'icën.

Usai náinuaxa banaia cana cuan.
⁹Bëtsi 'apucama, an aín unicamaribia Babilonianu 'icë unicaman ñu 'atima 'acésaribi oquin 'anun 'amicë, ax ca Babilonia tsin piquin cëñucébëa, aín cuin têxéreria isi, munuma rarumati inti 'icën.
¹⁰Ianan ca racuëti 'uracéox quiti icën:

—Usai 'imari 'itibi camina 'in. Babilonia chaira, mix bëtsi émasama 'iá 'aíshbi camina bénétishi Nucën Papa Diosan 'ichoquin castícancë 'ain.

Usai ca 'apucama quiti 'icën.

¹¹A émanu 'icë unicamaxa cëñúcë 'ain ca camabi menu 'icë an ñu marucë unicama rarumati inti 'icën, bëria an atun ñu maruti 'aíma 'ain.
¹²Ñu curi 'acë, manë uxua 'acë, maxax upíra upí ichúcësa, perlas, chupa xapu 'acësa upí oquin xëocë, bëtsi chupa minanën pucucësa, chupa ushían, acama 'imainun bëtsi bëtsi sanu i, elefante xëta 'acë ñu, cupfira cupí ñu, i 'acë, 'imainun cashtá manë 'acë 'imainun bëtsi manë 'acë 'imainun upíra maxax uxua 'acë acama,
¹³'imainun sanu ro, i baca sanuira oquin 'acë, tsépasa 'aíshbi nëencëx sanuira ñu, vino, xëni, trigo, trigo rëncë, acama 'imainun a ñu papimiti 'aracacé ñuina 'imainun carnero, caballo, caballónëan niquincë auto, 'imainun uni, an uni itsi ñu 'axúnun maruti, a ñucama bëia —an biti ca bëri 'aíma 'icë —quixun sinani ca an usa ñu marunuxun bëcë unicamax rarumati inti 'icën.
¹⁴Inquin ca ésaquin a émanu 'icë unicama cati 'icën:

—Anúnmi cuéean bimiñuma camina 'ain. Mitsun ñu upícamo 'imainun

mitsun ñun curánacama ca cëñuti nëtëaxa, camina acama istécéntima 'ain.

¹⁵Usa 'ain ca an axa Babilonianu 'icë unicama ñu 'inánquin 'itsa curíqui bicë unicama racuëti 'ura sëtëtax rarumati inti 'icën.
¹⁶Iní ca ésaí quiti 'icën:

—'Imari 'itibi ca 'iixa. A éma cha anu 'icë unicamax ca xanun atun chupa upíra upí minanën pucucësa 'imainun ushíanën pucucë pañucësa 'iixa. Ianan ca xanu ñu cupfira cupí, curi 'acë, maxax upí 'acë, 'imainun perla, po namé iscësa, usa ñucaman mëníocacësa 'iixa.
¹⁷Usa 'aínbì ca bénétishi a ñu cupfira cupí ax cëñúaxa.

Usai quicébë ca ax manë nuntiñu 'icë unicama, 'imainun an a nunticama niquincë unicama, 'imainun axa a nunticaman cuancë unicama 'imainun parúnpapan bëtsi bëtsi nëtëua maruti ñu bënuç cuancë unicamaxribi 'ura sëtëaxa.
¹⁸Sëtëtax ca a éma usoquin nëencëxa aín tsin cuin têxéreria isi cuéencëni ésaí quiaxa:

—Uinu 'icë émáxbi ca énë émasama 'iixa.

¹⁹Quianan ca masá nuitucë únixa 'icësaribit me cupúcë bitancëx aín maxcánu mapucuti rarumati ini quiaxa:

—Usai 'imari 'itibi ca 'ia. A émanu 'icë unicamax 'aisamaira curíquiñu 'ixun ca an aín manë nuntin maruti ñu bëcë unicaman ñu biaxa. Bicébë ca a unicamaxribi 'aisamaira curíquiñu 'iixa. Usa 'aínbì ca bénétishi a émanu 'icë unicamax cëñúaxa.

²⁰Usai quianan ca ésaíribi quiaxa:

—Aín unicama paë tanmiquin téméramicë, a cupíquin ca Nucën Papa Diosan Babilonianu 'icë unicama cëñuaxa. Usaquin 'an ca naínu 'icëcama, 'imainun an aín bana ñuixunun Jesusan caíscë unicama, 'imainun an Nucën Papa Diosan bana uni ñuixuncë unicama, 'imainun axa ami catamëcë aín unicama, camáxbi cuéenti 'icën.

²¹Usai a unicamax quicébétan ca anun ñu bacati cushiñu ángel achúshinën maxax chaira, anun ñu rënti maxáxsa, a biquin parúnpapanu niaxa. Ni ca quiaxa:

—A maxax istécéntimoquin nicé usaribi ca Babilonia, a éma chaira, 'imainun anu 'icé unicamaxribi unin a istécéntimoquin cëñucé 'iti 'icén.
^{22,23}Anu 'icé, an ñu marucé unicama bëtsi menu 'icé an ñu marucé unicamasama 'aish, ñubé 'ixun ca camabi menu 'icé unicama paránquin 'atima ñu 'amiaxa. Usa 'ámbi ca Babilonia éma cha anuxun arpa cacé ñua raírinën 'amainun raírinénribi pacon banomai-nun bëtsi bëtsi ñucamaribi 'ai cuéeni sharatia unin cuatécéntima 'icén. An i 'anan manë unicocé unífan anuxun 'atécénti ca 'áma 'iti 'icén. An ñu rëncé xanúan ñu rënquin tarúncaia ca unin cuatécéntima 'icén. Anun xubucama pëcati lamparín ca 'áma 'iti 'icén. Unin xanu biti nëtë ca 'itécéntima 'icén.

²⁴An Nucén Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé unicama 'imainun axa ami sináncé unicama 'imainun camabi menu 'icé unia unin 'acé, ax ca Babilonianu 'icé unicaman 'ucha 'ixa. Usa 'ain ca Babilonianu 'icé unicama Nucén Papa Diosan cëñuaxa.

19 ¹Usaquian 'an cana 'aisamaira uníxa naínuax munuma sharati banaia cuan, ésai qui:

Nucén Papa Dios cananuna munuma banaquin rabin. Axa 'Apura 'aish cushiira an ca uni ainan 'inun íemíaxa quiquin ca camabi unin a rabiti 'icén. ²Ax aín sinan upíira 'ixun ca uisa cara oti 'icé usoquin 'aia. Ñu 'atima cuéenquinma ca usoquin 'aia. Usa 'ixun ca Babilonia émanu 'icé unicama, an camabi menu 'icé unicama 'atima ñu 'anun 'unán-

mianan ami sinánxma 'inun 'unánmicé cupí acama 'ichoquin castícanxa. Usaquin 'aquin ca an aín unicama 'acé unicama cupiasha.

³Usai quianan ca ésairibi quitécéanxa:

—Nucén Papa Dios cananuna munuma banaquin rabin. Nëémëti ca Babilonia bënamëtima 'icén. Usa 'aish ca xénibua 'ámbi aín tsin cuin nëtëtima 'icén.

⁴Usai 'imainun ca mëcén rabé 'imainun taë rabé 'imainun rabé 'imainun rabé caniacéce unicama 'imainun axa 'itsa bëruñu rabé 'imainun rabé ñu, axribia bamatimois tsóce, acaman ca aín bëmánon meu bësuquin Nucén Papa Dios, 'Apura, a rabi cuéenquin caxa:

—Usai ca 'iti 'icén. Miishi cananuna munuma banaquin rabin.

⁵Cacéxa anu Nucén Papa Dios 'icé anuax ésai banaia cana cuan:

An axa cuéencésabi oquin 'acé unicama, aín cushibu 'imainun aín cushimabu, mitsun camina camaxunbi Nucén Papa Dios rabiti 'ain.

Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, a unin xanu bicësa isá bana

⁶Usai quicébétan cana 'aisamaira uni munuma cushin banacésari banaia cuan. A banax ca baca xuqui cushiínra banarucésari 'ianan caná munuma banacésaribi 'ixa. Ésai banaia cana cuan:

Nucén 'Ibu Dios axa aín cushi chaira 'aish bëtsi cushisama, ax ca 'Apura 'icén. A cananuna munuma banaquin rabin.

⁷Cuéenra cuéenquin a rabinun ca rabican. Anútan a Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, ax aín unicamabé biránanti nëtë ca

uaxa. Aín unicamax ca abé 'inux méníocaxa, unían biti xanúxa aín bénébë biránanux upiti méníocacésaribiti. ⁸Usa 'ain ca aín unicama chupa chuañuma, uxua upíra pañucesa 'icën.

Banaia ésai quia cana cuan. Axa Jesucristomi catamëcë unicaman pañucë chupa, ax ca aín nuitu upí 'ixun upí ñu 'acé a 'unántiocë 'icën.

⁹Usai quicébétan ca ángelnën 'é caxa:

—Ésaquinribi ca cuënëot: "Uicamax cara Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, anúan aín unicama abé 'iti nétéan abé 'inun camicë 'icë, acamax ca cuëeinra cuëénti 'icën, unían xanu biquin abétan pi unun camicë unicamax cuëéncésamaira oi".

Ésaquinribi ca 'é caxa:

—Énë bana a 'én mi cacë ax ca Nucën Papa Diosaxa quicë 'icën. Ca asérabi 'icën.

¹⁰Quicébë cana a rabinux a ángel tanáin rantin purúan. Usai 'iabi ca 'é caxa:

—Usai 'iáxma ca 'it. Uicaman cara Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixunia an ca Jesús ñuiquin an 'unánmicë banacama uni ñuixunia. Mibétan ax Jesús quicë banacama quicésabi oi 'icë unicaman 'acésaribi oquin cana 'énribi ax quicésaribi oquin 'aquin Nucën Papa Dios rabin. Usa 'ain ca 'é rabixunma Nucën Papa Diosëshi rabbit.

Axa caballo uxuanu tsócë

¹¹Usaquin ángelnën cacéxun cana naí panárabëcë isan. Anuaxa caballo uxua chiquitia cana isan. Ax a caballou tsócë, ax ca Aín Quicésabi Oquin 'Acë caquin anëcë 'ianan ca An Uni Paráncëma caquin anëcë 'ixa. Usa ax 'ixun ca 'atima unicama a uisoquin cara 'aisa tania usoquin castícanan axa upí

sinánñucama a upí oia. ¹²Aín bëru rabé ca tsi rëquirucë énxáira iscësa 'ixa. Axa asérabi 'apuira 'ain ca 'apun mañuti 'itsaira aín maxcánu 'ixa. Aín anë cuënëocë 'icë ca uinu 'icë unínbì uisai quicë cara a 'icë quixun 'unántima 'icën, ainshi ca 'unania. ¹³Aín chupa ca imin pucucë 'ixa. Ax ca aín anë Nucën Papa Diosan Bana caquin anëcë 'ixa. ¹⁴Axa naínu 'icë caballo uxuanu tsócë ax chiquitia ca aín caballo uxuanu tsotax naínuax chiquíquin axa abé 'icë unicaman a nuibianxa. An nuibiancëamax ca chupa uxua upíra upí chuañuma pañucë 'ixa. ¹⁵Ax pain chiquícë aín cuëbínuaxa machítusa manë xëtocë chiquitia cana isan. A manë xëtocë ax ca camabi menu 'icë axa ami sináncëma unicama anun 'ati 'ixa. Ax cushi 'ixun ca camabi menu 'icë unían aín bana cuanun 'imiti 'icën.

'Imainun ca ax cushiira 'ixun axa ami nishcë unicama Nucën Papa Diosan méníosabi oquin castícantí 'icën, uvas bimia taën chacacëx cëñúcésaribi 'inun.

¹⁶Aín chupanu 'imainun ca aín quisinribi ésaquin cuënëocë 'ixa: "Apucaman 'Apu 'ianan 'ibucaman 'Ibu".

¹⁷Usaquin istancëxun cana ángel achúshi barinu nicë isan. An ca munuma banaquin axa me manámi nuáncë ñu pëchiucama ésaquin cuéanxa:

—Ca ut, Nucën Papaas Diosan mitsúnmi pinun méníocésabi oquin nami pinux ca timëti ut. ¹⁸Apucama 'imainun suntárunen capitáncama, 'imainun aín cushi unicama, 'imainun axa caballou tsócë unicama a 'imainun atun caballocaramaribi, 'imainun an uni ñu mëëxuncëma unicama, 'imainun an uni ñu mëëxuncë unicama, 'imainun aín cushima unibu, 'imainun aín cushi unibu acama bamacë pi ca ut.

¹⁹Usaquin caia cuatancëxun cana ñuinacan'eo, 'imainun camabi menu 'icë

'apucamacëñun aín suntárucama 'acananuxa tsuáquirui timécé isan. Acamax ca aín suntárucamabé axa caballo uxuanu tsóce abé 'acananuxa timécé 'ixaxa.²⁰ Acanánia ca ñuinacan'éo acëñun a rabiquian Nucén Papa Dios rabixunma 'anun quixun an unicama paráncë ñuinacan'éo aribi bicanxa. An usoquin unicama paráncë ñuinacan'éo ax ca an bëtsi ñuinacan'éo 'itsa maxcáñu an ismainun unin 'acëma ñu 'aquin uni paran a 'ixaxa. Ax ca an 'itsa maxcáñu ñuinacan'éonan 'icé 'unántioquin cuënëocë unicama, 'imainun an a tanquin 'acé ñu rabicë, acama paran a 'ixaxa. 'Acananquin bitancëxun ca a ñuinacan'éo rabé 'ianëmë'ëosa manë tsi anuaxa azufre 'imainun manë tsi rëquirucë anu 'inun nixaxa.²¹ A rabéa anu 'inun nicé 'ain ca axa caballo uxuanu tsóce an aín cuébínuaxa chiquícë manë xëtocë anun axa 'acananux timécëcama cëñuquin 'axa. Usaquian 'acé aín nami pi ca camabi ñuina pëchiucamax pucháxa.

Mil baritia ca ñunshin 'atimacama
sipuacé 'iti 'icé quixun ñui quicé bana

20 ¹Usaquin istancëxun cana ángel naínuax ubutia isan. A ángelnëx ca quini chaira, anun aín xëcuë xëocati ñu a tuíanan, manë risi chaira aribi tuíncë 'ixaxa. ²Ubútancëxun ca a ángelnën capésa 'aíshbi pianancë ñuinacan'éo chaira, an béráma runusa 'ixun Nucén Papa Diosan uniotabatia uni paran 'ixun camabi menu 'icé uni paráncë, ñunshin 'atimanën 'apu Satanás, a biquin mil baritia niaxma 'inun manë risin néaxa. ³Usaquin néatancëxun ca quini chaira anu nipáxa. Nipátancëxun xëpuquin ca uinu 'icé unínbì xëocaisama oquin 'unántioxo. Anuaxa unicama parántecënxu chiquitima, anu mil baritian sipuacé

'inun ca ángelnën a capésa ñuina néaxun quini chairanu nípáxun xëpuaxa. Usaquin nipácë 'aish ca mil baritia 'icébëtan chiquíncë 'iti 'icén, 'uráinra 'inuxmabi.

⁴Acama istancëxun cana anu tsótí cha bëtsi bëtsi isan. Anu ca an uni raíri ñu upí cara 'axa, ñu upíma cara 'axa quixun isti, acama tsóce 'ixaxa. Acama isanan cana axa —'ex cana Jesúsnan 'ai —quiquin bana ñuixuncë cupí tèbiscacé unicama, 'imainun axa Nucén Papa Diosan bana cuacé cupí tèbiscacé unicama, acaman ñunshínribi isan. Acamax ca 'itsa maxcáñu 'ianan 'itsa matúxca ñuinacan'éo a rabima, 'ianan a tanquin unin 'acé ñu a rabima, 'ianan ainan 'inun 'unántioquin aín bémánan 'imainun aín mëcén cuënëocëma 'ixaxa. ⁵En iscëx ca acamax bama aíshbi baísquiaxa. Baísquitancëx ca Cristobë mil baritia 'apu 'ixaxa. ⁶Acamax baísquicë 'aínbì ca axa bama raíri baísquicëma pan 'ixaxa, mil baritia inúcébë cuni baísquinux. ⁷Uicamax pain cara baísquicë 'icé, acamax ca Nucén Papa Diosan 'imicëx aín nuitu upíira 'aish cuéëinra cuéënti 'icén. Bamatécëntimoi ca xénibua 'aínbì Nucén Papa Diosbë 'iti 'icén. Bamatécëntimoi ca Nucén Papa Dios 'imainun Cristo cuéënquin rabianan abé mil baritian 'apu 'iti 'icén.

⁷Mil baritia inúcébë ca Nucén Papa Diosan 'imicëx Satanás quini chaira anuax chiquítí 'icén. ⁸Chiquítancëxun ca camabi menu 'icé unicama paránquin bëtsi oquin sinánmiti 'icén. Usoquin 'anan ca Gog cacé 'apu 'imainun Magog cacé 'apu 'imainun aín unicama paránquin tsuáquirumíquin axa Nucén Papa Diosmi sináncë unicamabéa 'acananun timëti 'icén. An timécé unicamax ca 'aisamaira 'aish parún papa masisaribi 'iti 'icén. ⁹En iscëxun ca tsuácarucëxun mecamanu cuanquin a

suntárucaman anua an Nucën Papa Diosan bana cuacé suntárucama 'icë, a bëararanan a Nucën Papa Dios cuéençë éma, Jerusalén, aribi bëararaxa. Bëararatiabi ca Nucën Papa Diosan naínuax ucé manë tsin a suntárucama cënuuxa. ¹⁰Usoquin cënuuanan ca ñunshin 'atimanën 'apu, an unicama paráncë, a 'ianémë'ëosa manë tsi, anuaxa azufreribi rëquirucë, anu 'inun niaxa. Anua 'itsa maxcåñu 'ianan 'itsa matúxcañu ñuinacan'ëo a 'imainun bëtsi ñuinacan'ëo an Nucën Papa Dios rabiquinma ñuinacan'ëo rabinun quixun unicama paráncë, anu atux 'icë ca ñunshin 'atimanën 'apuribi anu niaxa. Anuxun ca acaman nëtéenbi imébi xénibua 'aínbi nëtéimoquin paé tanquin témérati 'icën.

Anu Nucën Papa Dios 'icë, a bëmánon unicama sëtéecë isa

¹¹Usaquin istancëxun cana anua 'apu tsótí uxua chaira isan, anu tsócë aribi cana isan. Iscëxbi ca ax anu 'ain, me 'imainun naícamama 'imainun anu 'icë ñucama nëtéaxa, nëtëti ca anua ax 'iti 'áima 'iaxa. ¹²Usaquinribi isanan cana axa bama unicama, uni cushibu 'imainun uni cushimabu, acamaxa baísquitancë anua Nucën Papa Dios 'icë aín bëmánon sëtéecë isan. A unicamaxa sétémaintun ca quirica achúshi, anu ui unicamaxa cara Nucën Papa Diosbë 'iti 'icë quixun aín anë cuénëocë, ax bacacé 'iaxa. A isanan cana bëtsi quiricamacaribí isan. A quiricamacamu ca añañ ñucama cara unicaman 'axa quixun cuénëocë 'iaxa. A quiricacama isquin ca Nucën Papa Diosan unin cara upí ñu 'axa, cara upíma ñu 'axa quixun isaxa. Isun ca aín ñu 'acésabi oquin mënionan an ñu upí 'acë uni upí 'imainuan an ñu upíma 'acë unicama téméraranun 'imiaxa. ¹³Bama

unicama 'imainun ca parúnpapanuax bacamiquia camaxribi baísquiax. Baísquia ca uisoquin cara ñu 'atima 'axa, usoquinribi Nucën Papa Diosan uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'axa. 'Anan ca uisoquin cara ñu upí 'axa usaribi oquin a upitia bamatimoi abë tsonun 'imiaxa. ^{14,15}Usaquin 'á 'ain ca bamati 'imainun anua uni bamacé 'icë ax 'ianémë'ëosa manë tsi rëquirucë anu nicë 'iaxa. 'Imainun ca ui unicamaxa cara Nucën Papa Diosan nëtënu 'inun aín anë cuénëoma 'icë, acamaxribi anuax bamatécëncësa 'aish chiquítimoi 'inux, 'ianémë'ëosa manë tsinu nicë 'iaxa.

Naíbëa me ió 'iti bana

21 ¹Usaquin istancëxun cana a pain unio naí, me, parúnpapa, acamaxa nëtéecë 'aish 'áfma 'ain, naí ió 'imainun me ióribi isan. ²Isanan cana Jerusalén éma ió, upíira upí, Nucën Papa Diosan nëtënuaxa ubutia isan. 'En iscëx ca upíira upí 'iaxa, xanúxa bérí bënunux upiti mënócacésaribi. ³Isanan cana naínuaxa munuma èsai qui banaia cuan:

—Camina isti 'ain, anua uni bucucë, anu ca Nucën Papa Dios bérí 'ia. Anu aín unicama 'icë anu ca Nucën Papa Dios 'iti 'icën. A unicamax ca asérabi aín uni 'iti 'icën. Ax aín Dios 'aish ca aín unicamabë 'iti 'icën. ⁴An ca aín unicama aín bëunan mëscutia ini masá ntitutiabi nëtémiti 'icën, aín bëun térenquín. A unicamax ca bamatécëntima 'icën, usai 'ianan ca rarumatécëntima 'icën, 'ianan ca intécëntima 'icën, acaman ca paé tantécëntima 'icën. Béráma usai 'iá 'aíshbi ca usai 'itécëntima 'icën.

⁵A bana 'én cuacëbë ca Nucën Papa Dios, axa anu 'Apuira 'aish tsócë, ax èsai quiaxá:

—Camina 'unánti 'ain, cana camabi ñu ió 'inun 'atécënin.

Quianan ca ésairibi quiaxa:
—Ex quicésabi oi ca asérabi 'iti 'icén.
Usa 'ain camina 'ex quicé banacama énë cuénöti 'ain.

⁶Caxun ca 'é caxa:
—Anuishi sénénquin cana 'an. 'Ex cana uisa ñubia 'áima 'áinbi 'iacén, usa 'aish cana énë menu 'icé ñucama cénúcëbë usabi 'iti 'ain. Usa 'aish cana a pain 'unánti bana "A" 'imainun tsíánquinribi 'unánti bana "Z" asaribi 'ain. Shimaia uni 'unpax 'acatsi bénécësa, usuribitía 'énan 'iisa tani bénëtia, cana 'énan 'áisha 'én Béri Ñunshin Upínu 'inun, cupí ñuixunquimna, 'imiti 'ain. ⁷Uicaman cara 'émi catamëquin 'ex cuéençësabi oi 'iti encëma 'icé, acama cana 'énan 'aish 'ébë tsotí 'imiti 'ain. 'Imainun cana 'ex aín Dios 'iti 'ain. 'Imainun ca ax 'én bëchicé 'iti 'icén. ⁸Usa 'áinbi ca racuéquian an 'émi sinánti encë unicama, 'imainun an 'émi catamëcëma unicama, 'imainun an ñu 'atima 'acé unicama, 'imainun an uni 'acëcama, 'imainun aín xanuma 'icébi bëtsi xanu cuéençë unicama 'imainun aín bénëma 'icébi bëtsi uni cuéençë xanucama 'imainun ñu xéacé ñubé unicama 'imainun an Nucén Papa Diosmabi bëtsi ñu rabicé unicama 'imainun cémë unicama, acamax anuaxa 'ianëmë'ëosa manë tsi azufrebë rëquirucë anu 'iti 'icén, anu bamatécencë 'aish chiquítimoi 'inux.

Jerusalén ió

⁹Usai quicébétan ca mëcén achúshi 'imainun rabé ángelcama anun énë menu 'icé unicama ashiquin téméramiti ñua aín xanpanu 'icé, acama achúshinén esaquin 'é caxa:

—Ca ut. Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, an abéa 'inun binuxun cacé aín unicama a cana mi ismiti 'ain.

¹⁰Usaquin catancëxun ca 'uxcëmabi namácësoquin 'én iscëxun aín bashi

chaira anu 'é buánxa. Buánquian ismicëxun cana Jerusalén éma upfira upí, anua Nucén Papa Dios 'icé, anuaxa ubutia isan. ¹¹A éma ca upíira upí, Nucén papa Diosan cushin pëcacé 'iaxa, maxax upfira upí ichúcësa 'aish, jaspe cacé maxax nibaníbaquicé iscësa 'iaxa. ¹²Anun cénëcë ax ca manáinra 'iaxa.

'Imainun ca aín xécuë anun atsínti mëcén rabé 'imainun rabé 'iaxa. A xécuëcamanu ca mëcén rabé 'imainun rabé ángel, ax achúshi achúshitax nicé 'iaxa. A xécuëcamanu cuénöocé ax ca Israelnén bëchicé, mëcén rabé 'imainun rabé, aín anëcama 'iaxa. ¹³A cénëcë anu ca amo camabi rabé 'imainun achúshi xécuë 'iaxa. Aucüaxa bari urucë ami rabé 'imainun achúshi xécuë, 'imainun ca anúan bari cuabúcé amiribi rabé 'imainun achúshi xécuë 'iaxa. 'Imainun ca nortemiribi rabé 'imainun achúshi xécuë, 'imainun surmiribi rabé 'imainun achúshi xécuë 'iaxa. ¹⁴Cénëquin nitsíncë maxáxcama ax ca mëcén rabé 'imainun rabé 'iaxa. A maxax cha anuribi ca anë cuénöocé 'iaxa. Anu cuénöocé anëcamax ca Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, an aín bana uni ñuixunun caíscë unicama, mëcén rabé 'imainun rabé, aín anëcama 'iaxa.

¹⁵Axa 'ébë banacé ángel ax ca curi 'acé tsatiñu 'iaxa, anúan a éma tupúanán aín xécuëcama tupúanán aín cénëcamaribi tupúnti. ¹⁶Tupunia cana isan, a émax ca amo 'icé rabé 'imainun rabé 'aish bëtsibétan sénénbi 'iaxa. Anun tupúnti tsatíñan tupúncëx ca aín chaxcé dos mil doscientos kilometro 'iaxa. Usaribi ca aín namé 'imainun aín manámi 'iaxa. ¹⁷Unin tupúncësaribi oquin ca ángelnén aín cénëribi tupúanxa. Tupúncëx ca aín manámi sesenta y cuatro metro 'iaxa.

¹⁸Cénëcë ax ca jaspe cacé maxax paxa 'aishbi tunántani 'aish, nibaníbaquicé

'ixa. 'Imainun ca a émanu 'icë ñucama ax curi upí 'acé 'aish, bëxnan bëxnán-quicësa 'ixa. ¹⁹Cénéquin nitsíncë maxáxcama abé mëscúcë ca maxax upíira upí 'ixa. Acamax ca jaspe cacë maxax, ax paxa 'aishbi tunántani 'aish nibaníbaquicë, 'imainun zafiro, ax cumá batsisa, 'imainun ágata ax cumá batsisa 'aishbi tunántani, 'imainun esmeralda, ax ñu paxa iscësa, ²⁰'imainun ónicë, ax uxuatani 'aishbi sérисabé mëscúcë, 'imainun cornalina, ax ushántani 'imainun crisólito, ax paxasa 'ianan bëtsibéribí mëscúcësa 'imainun berilo, ax ñu paxatanisa 'aish nibaníbaquicë 'imainun topacio, ax curúnsa, 'imainun crisoprasa, ax curisa 'aishbi ñu paxasaribi, 'imainun jacinto, ax ushían 'aishbi tunántani, 'imainun amatista ax minánsa 'ixa. ²¹A éma aín xëcüécamáca perla chaira ax po namë iscësa 'ixa. Xëcüé achúshi achúshi ax ca perla achúshi 'ixa. A éman bai cha anu niti ax ca curi 'acé 'aishbi bëxnan bëxnán-quicësa 'ixa.

²²Nucën 'Ibu Dios, axa aín cushi bëtsi cushionama, a 'imainun Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, axbia uinu cara a éma sénenia anubi 'ain, ca 'én iscëx a émanu anuxun Nucën 'Ibu Dios rabiti xubu 'áima 'ixa. ²³A éma ca Nucën Papa Diosanbi pécaia. Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, anribi ca a éma pécaia. Usa 'ain ca baribétan 'uxén a éma pécaima.

²⁴Usaquin pécacëx ca camabi menuaxa Nucën Papa Diosnan 'inx iéccë unicama aín pécacënu niti 'icën. 'Imainun ca axa iéccë 'apucamaxribi anu 'iti 'icën. ²⁵A nëtënu ca baquish 'áima 'iti 'icën. Usa 'aish ca a nëtënu 'icë aín xëpúti ax xénibua 'aínbi usabi xéocacë 'iti 'icën, a nëtëx ca baquishima, usa 'ain. ²⁶Aín tururicu unicamaribi Jesucristonan 'aish ca anu 'iti 'icën. ²⁷Usa 'ain ca anu ñu

'aisama 'itima 'icën, ui unix cara 'aisama ñu 'acé 'icë 'imainun ui unix cara cémëia, usa unix ca anu 'itima 'icën. Ui unicamax cara Nucën Papa Diosan nëtënu 'itioquin aín anë Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, aín quiricanu cuënëo 'icë, acamax cuni ca anu 'iti 'icën.

22 ¹Usaquin 'ë ismitancëxun ca angelnën anua Nucën Papa Dios 'imainun Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, ax 'icë, anuaxa baca aín 'unpax bëxnan bëxnánquicë chiquitía 'ë ismiixa. ²A bacax ca a émanu 'icë bai cha anúnbi xobucë 'ixa. A bacax ca 'unpax 'aishbi Nucën Papa Diosan cushi anúan uni bamatimo tsótí, a 'ixa. A baca aín cuébí rabé amo anu ca i achúshi 'ixa. Camabi baritian ca a in mëcën rabé 'imainun rabé oquin tuaxa, 'uxé camabi. A bimix i bimisa 'aishbi ca ax anúan uni bamatimo tsótí, a 'ixa. A i péchix ca camabi menuax ucé uníxa anun 'insíntecéntimo bucuti a 'ixa. ³Usa 'ain ca Nucën Papa Diosan usoquin cara 'ati 'icë usoquin 'ati ñu anu 'áima 'iti 'icën. Anu ca Nucën Papa Dios 'imainun Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, ax 'Apu 'iti 'icën. Usa 'icë ca anuxun aín unicaman a rabbiti 'icën. ⁴Rabianan ca anuax abé isananti 'icën. Usa 'aish ca Nucën Papa Diosan anë atum bëmánanu cuënëocë 'iti 'icën. ⁵Anu ca bëánquicë 'áima 'iti 'icën. Anuxun ca Nucën 'Ibu Diosanbi a éma pécati 'icën. Usa 'ain ca lamparín 'imainun barin pécacë anu 'áima 'iti 'icën. Nucën Papa Diosbë ca anuax aín unicama xénibua 'aínbi 'apu 'iti 'icën.

Jesucristo utécénti nëtë ca
'urama 'icë quicë bana

⁶Ismitancëxun ca a ángelnën 'ë caxa:
—'En mi cacësabi oi ca asérabi 'iti 'icën. Nucën 'Ibu Dios, an ax quicë bana

uni ñuixuncë unicama sinánmicë, an ca uisai cara xénibucëma 'aínshi ñu 'iti 'icë quixuan, aín unicaman 'unánun, aín ángel xuaxa.

⁷Xénibucëma 'aínshi cana uti 'ain. An, énë bana quicésabi oi ca asérabi 'iti 'icë quixun sinánquin a bana cuacë unicama, ax ca cuéeinra cuéentí 'icën.

⁸Ex Juan 'ixun cana 'én énë ñucama cuanan isan. Usoquin énë ñucama cuanan isi cana ángel, an 'é ismicë, a rabinux a tanáin rantin purúan. ⁹En a rabicasçexunbi ca 'é caxa:

—Usai 'iaxma ca 'it. Mibétan, an min 'acésaribi oquin an Nucén Papa Diosan bana uni ñuixuncë unicama 'imainun an énë quiricanu cuénëocë banacama upí oquin sinánquin cuacë unicaman 'acésaribi oquin cana 'énribi ax quicésabi oquin 'aquin Nucén Papa Dios rabin. Usa 'ain ca 'é rabixunma Nucén Papa Dioséshi rabbit.

¹⁰Usaquin catancëxun ca ésaquinribi 'é caxa:

—Énë quiricanu cuénëocë ñucama camina unpuquinma chanioquin ñuiti 'ain, camabi unían 'unánun, anun énë ñucama 'iti nëtë ca 'urama 'icë, usa 'ain. ¹¹A nëtë 'urama 'aínbi ca an ñu 'atima 'acë unicaman an 'acésabi oquin 'ati 'icën, axa 'uchacë unix ca usabii 'uchati 'icën, an upí ñu 'acë unin ca an 'acésabi oquin 'ati 'icën, ax Nucén Papa Dios cuéencësabi oi 'icë unix ca usabi 'iti 'icën.

¹²Xénibucëma 'ain cana uti 'ain. Uquin cana an ñu upí 'acë 'én unicama uisoquin cara ñucama 'axa, usuribi oquin cupóquin cuéenun 'imiti 'ain. ¹³Ex cana uisa ñubia 'áima 'aínbi 'iacën. Usa 'aish cana énë menu 'icë ñucama cénúcëbë usabi 'iti 'ain. Usa 'aish cana a pain 'unánti bana "A" 'imainun tsiánquinihibi 'unánti bana "Z" asaribi 'ain.

¹⁴Ui unicamax cara a émanu atsínxun, anu 'icë anun uni bamatimo tsotí i bimi biti sinani, chupa uxuira chuañumasa 'inun aín nuitua upí 'iminun Jesucristomi catamëtia, acamax ca anu 'aish cuéeinra cuéentí 'icën. ¹⁵Usa 'aínbi ca 'aisama unicamax a éma émáinshi 'iti 'icën. An ñu 'aisama sináncë unicama, an ñu xéacë ñubé unicama, aín xanuma 'icébi bëtsi xanu cuéencë unicama, aín bënëma 'icébi bëtsi uni cuééncë xanucama, an uni 'acë unicama, an Nucén Papa Diosmabi bëtsi ñu rabicë unicama, axa uni paránti cuéeni cémecë unicama, acamax ca a émanu atsíntima 'icën. Ca émáinshi 'iti 'icën.

¹⁶Ex cana Jesús 'ain. Usa 'ixun cana axa 'émi catamëcë unicaman énë ñucama 'unánun 'én ángel mia canun xuan. Ex cana David, axa judíos unibunén 'apu 'iá, aín rëbúnqui 'ain. Usa 'aishbi cana 'ex David 'icëma pan 'ain 'iacën. Pëcaratia xaba 'inúan 'ispon urucë usuribi cana 'ex 'iti 'ain.

¹⁷Usoquin caia ca Carnero 'icésaribitia unin 'ucha cupí bama, Cristo, amia ax catamëcë unicamabétan Nucén Papa Diosan Bérü Ñunshin Upitan —bënëtishi ca ut —quixun a caia. An atun bana cuacë unicamanribi ca —bënëtishi ca utécen —quixun a cati 'icën. Shimaia uni 'unpax 'acatsi bënécësa usuribitia ax Jesuschristonan 'icatsi bënécë uni, an ca ami catamëquin Jesucristo —ex cana minan 'iisa tani —quixun cati 'icën. Usaía 'ia ca Cristonén ainan 'imianan xénibua 'aínbi abé 'inun 'imiti 'icën, cupímashi.

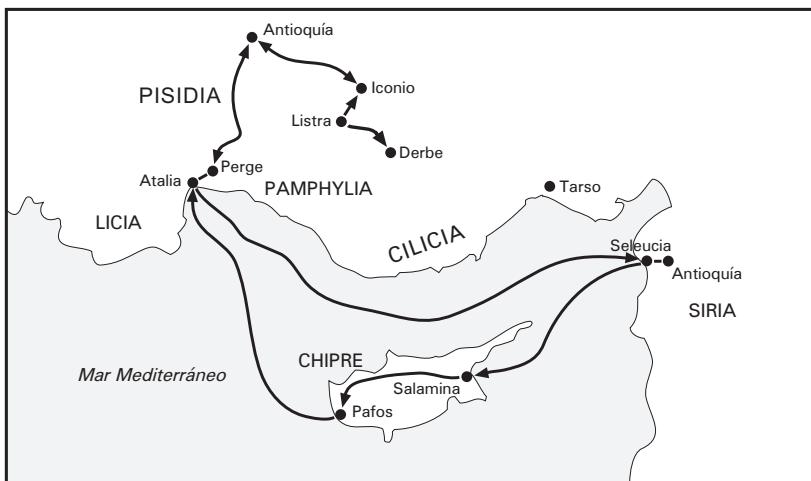
¹⁸An énë quiricanu cuénëocë bana iscë unicama cana ésaquin Cain:

—An énë banacama isquinbi ax quicésama oquin bëtsi banacéñun mëscuquín ñuixuncë, a ca Nucén Papa Diosan énë quiricanu cuénëocë banacamaxa uni téméramiti quicésabi oquin téméramiti 'icën. ¹⁹Uicamanribi cara

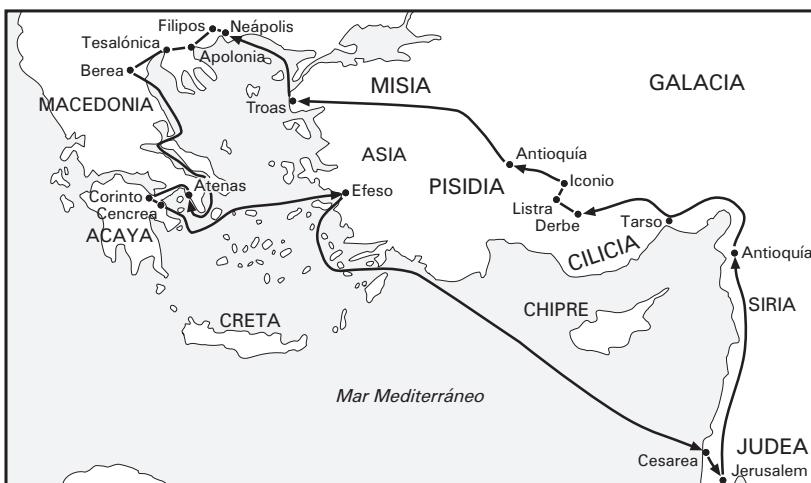
ënë quiricanu 'icë Nucën Papa Diosan bana
 ñuiquinbi bëtsi bëtsi bana —a banax ca
 'aisama 'icë —quiquin a uni ñuixunima,
 acama ca Nucën Papa Diosan ënë
 quiricanu cuëñoquin ñuicë Jerusalén ió
 anu abë 'itimoquin 'imianan anu 'icë
 quiricanua 'icë aín anë a térénti 'icën.

²⁰An ënë ñucama 'ë ismicë, an ca 'ë caia:

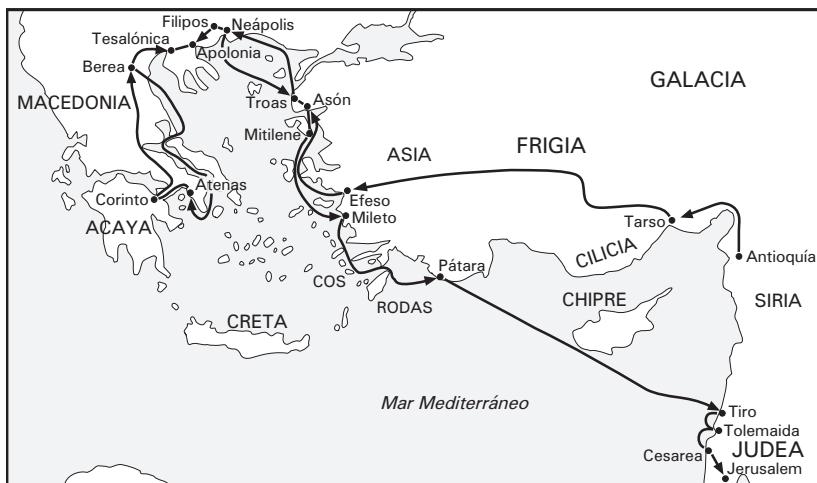
—Cana bënëtishi utécénti 'ain.
 Cacëxun cana cuëeinra cuëënquin
 —asábi ca, usai ca 'iti 'icën, ca ut
 —quixun, Nucën 'Ibu Jesús cain.
²¹Nucën 'Ibu Jesucristonën aín uni 'icë
 mitsu nuibaquin 'aquincëxmi upí 'iti
 cana cuëenin. Usai 'iti cana cuëenin.
 Ashi.

PRIMER VIAJE MISIONERO DE PABLO

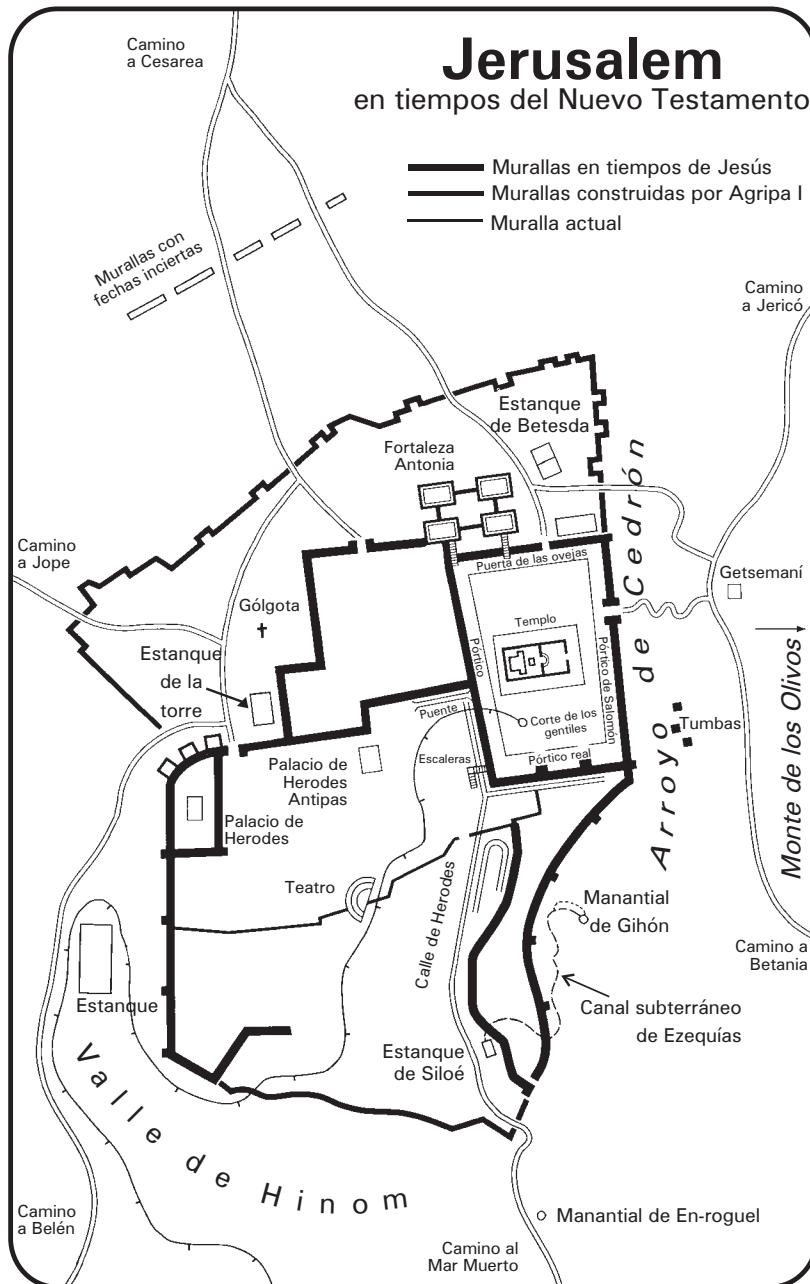
SEGUNDO VIAJE MISIONERO DE PABLO

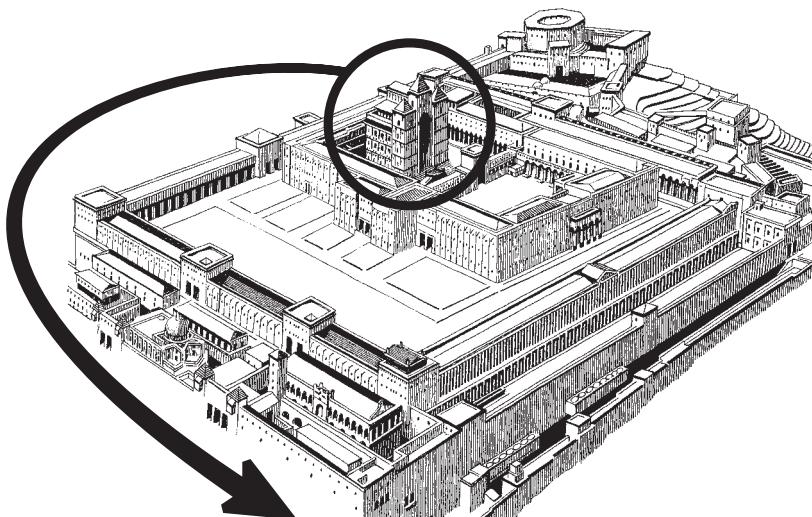
TERCER VIAJE MISIONERO DE PABLO

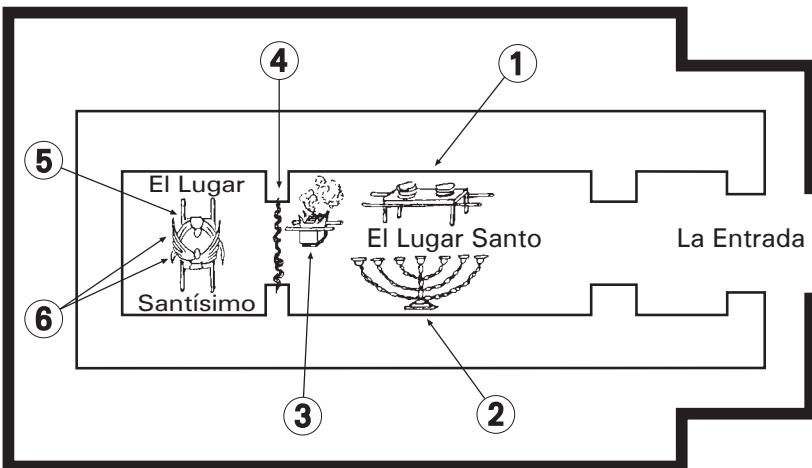
VIAJE DE PABLO A ROMA

El Templo en el tiempo de Jesucristo

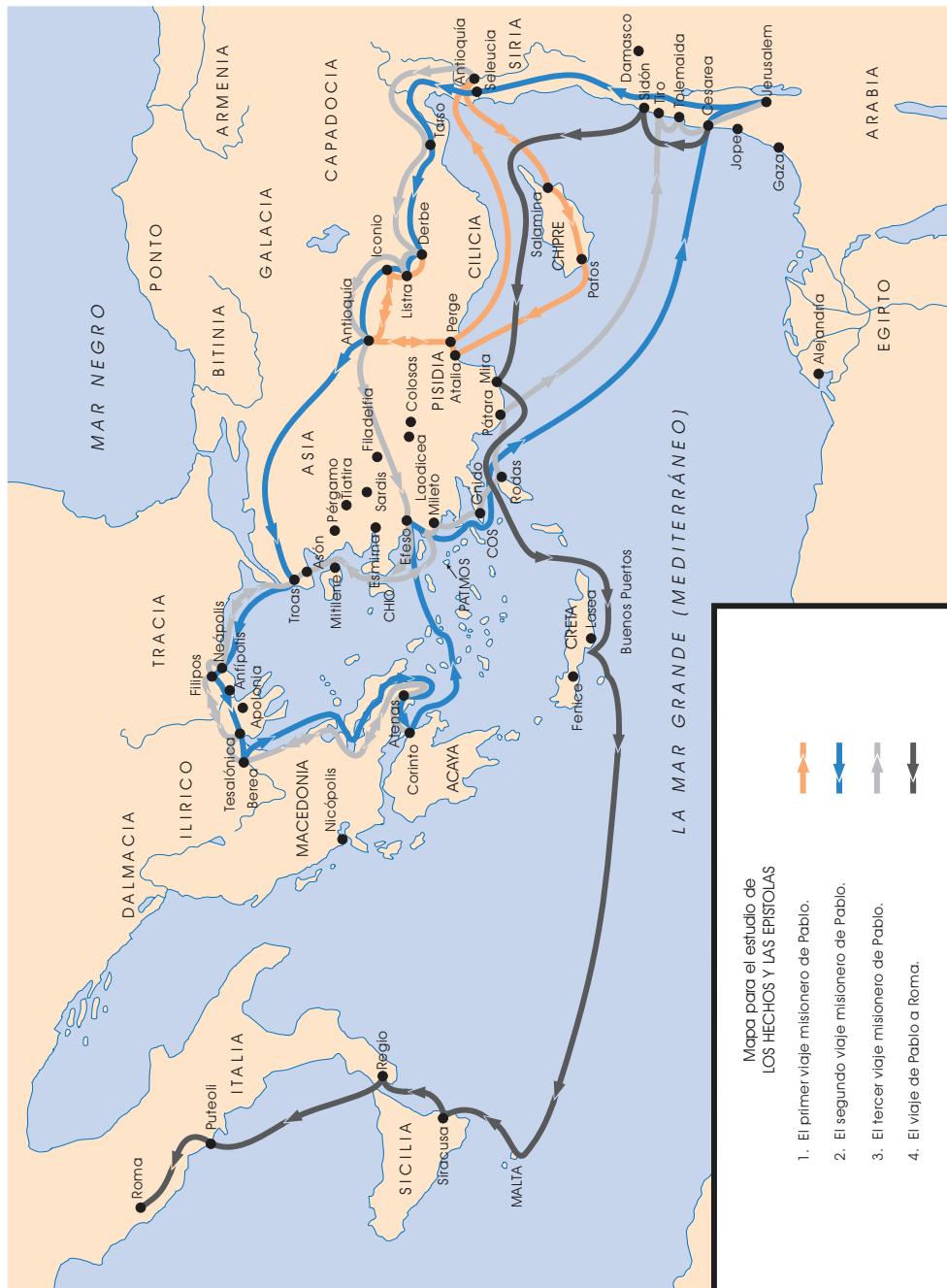
Plano del Interior del Templo

1. La Mesa y los Panes de la Proposición
2. El Candelabro
3. El Altar del Incienso
4. El Velo
5. El Arca del Pacto
6. Los Querubines

Tierra de
PALESTINA
en el tiempo de
NUESTRO SEÑOR
JESUCRISTO

Mapa para el estudio de
LOS HECHOS Y LAS EPISTOLAS

1. El primer viaje misionero de Pablo.
2. El segundo viaje misionero de Pablo.
3. El tercer viaje misionero de Pablo.
4. El viaje de Pablo a Roma.